

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya Sagar Press,
26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Bencytosh Bhattacharyya, Director, Oriental Institute on behalf
of the Government of His Highness the Maharaja Gaekwad of Baroda,
at the Oriental Institute, Baroda.

भूमिका

“लक्ष्मीभृद् वीतरागः क्षतमतिरखिलार्थज्ञताऽऽश्लिष्टमूर्ति-
दैवेन्द्राचार्योऽप्रसादी परमगुणमहारत्नदोऽकिञ्चनेशः ।

तच्चातचेतिवक्ता न वितथवचनो योगिनां भावगर्भ-

ध्येयोऽनङ्गश्च सिद्धेर्जयति चिरगतो मार्गदेशी जिनेन्द्रः ॥ १ ॥”

श्रमणभगवन्महावीरस्य शारदेन्दुकलाकुन्दमरन्दस्यन्दसुन्दरवाग्विलासिनि
त्रिकालवाधावाधिनि यशोविजयशालिनि स्वर्गापवर्गदायिनि शासने समभूवन्
सुगृहीतनामधेयाः परमध्येयाः सर्वाङ्गसुन्दरा विश्वविश्वविश्वाससंश्रया विशुद्ध-
विज्ञानप्रचण्डमार्तण्डखण्डिताखिलकुमतान्धकारा भुवनत्रयातिशायिगुणगरिमाव-
तारा भूरयः सूरयः । तद्वंशे श्रीमद्‘वायट’गच्छमलञ्चकुर्विद्यामन्त्रवलिनः
सज्जनव्रातधुर्या आचार्यवर्याः श्रीजिनद्रत्तसूरयः । एतेषामन्तेवासिन आर्ह-
त-प्रवचनसमुन्नतिकारिणः श्वेताम्बरसम्प्रदायानुगामिनः श्रीवाग्देवीदत्तपरिविराजि-
नः सूरिमन्त्रसाध्यसूरिपदशालिनः काव्यकल्पलतादिविधायिनः श्रीअमर-
चन्द्रसूरय आसन् यानुद्दिश्य प्रस्तूयतेज्यं प्रस्तावः । एभिः परोपकारकरणप्र-
वीणान्तःकरणैः सज्जप्त‘सिद्धसारस्वत’मन्त्रमहिम्ना करतलामलकीकृतानेकसमय-
रहस्यैः सुधासोदररसधारानिःस्यन्दिभिः सुसङ्गतवाक्यसन्दोहैः सदलङ्कृतानि
पद्यानि सर्गबन्धेनोपनिबन्धद्भिः कविचक्रचक्रवर्तिभिः श्रीमद्‘ज्णाहिलपाटक’-
निवासि‘वायट’वंशावतंसपद्मप्रधानप्रधानप्रार्थनया विरचितं नगरादिवर्णनीयनि-
कुरम्बव्यावर्णनेन पद्मानन्दमहाकाव्यं श्रीजिनेन्द्रचरितापराह्वयम् ।

ननु पद्मानन्दमहाकाव्यमित्युक्ते प्रस्तुतसन्दर्भस्य महाकाव्यत्वं प्राप्तम् । तत्र
तावदेतस्य काव्यत्वमपि स्थान्न वेत्यत्रैव सन्देह इति चेत् सङ्गच्छन्तेऽत्र विविधानि
काव्यलक्षणानि । तानि चेमानि—

“शरीरं तावदिष्टार्थव्यवच्छिन्ना पदावली ॥ १० ॥”

इति काव्यादर्शे प्रथमे परिच्छेदे महाकविश्रीदण्ड्याचार्यः ।

१ श्रीहरिमद्रसूरिवरविरचिते सर्वज्ञसिद्धिप्रकरणे प्रथमं पद्यम् । २ प्रेक्ष्यतां ३५८तम-
पृष्ठगतं १४६तम पद्यम् । ३ काव्यम् ।

भूमिका

“काव्यशब्दोऽयं गुणालङ्कारसंस्कृतयोः शब्दार्थयोर्वर्तते”

इति काव्यालङ्कार(सू. १)वृत्तौ प्रारम्भे श्रीचामनः ।

“काव्यस्यात्मा ध्वनिः”

इति ध्वन्यालोके प्रथम उद्घोते श्रीपुत आनन्दवर्धनः ।

“निर्दोषं गुणवत् काव्य—मलङ्कारैरलङ्कृतम् ।

रसान्वितं कविः कुर्वन्, कीर्त्तिं प्रीतिं च विन्दति ॥ २ ॥”

इति सरस्वतीकण्ठाभरणे प्रथमे परिच्छेदे श्रीभोजदेवः ।

“तददोषौ शब्दार्थौ सगुणावनलङ्कृती पुनः क्वापि”

इति काव्यप्रकाशे प्रथम उल्लासे श्रीमम्मटभट्टः ।

(३) “वाक्यं रसात्मकं काव्यम्”

इति साहित्यदर्पण आद्ये परिच्छेदे श्रीविश्वनाथः ।

“अदोषौ सगुणौ सालङ्कारौ च शब्दार्थौ काव्यम्”

इति काव्यानुशासने षोडशे पृष्ठे मुनिचक्रशङ्करश्रीहेमचन्द्रसूरिः ।

“साधुशब्दार्थसन्दर्भं, गुणालङ्कारभूषितम् ।

स्फुटरीतिरसोपेतं, काव्यं कुर्यात् कीर्तये ॥ २ ॥”

इति वाग्भट्टालङ्कारे प्रथमे परिच्छेदे श्रीवाग्भट्टः कविः ।

“रमणीयार्थप्रतिपादकः शब्दः काव्यम्”

इति रसगङ्गाधरे आद्ये आनने पण्डितजगन्नाथः ।

“निर्दोषा लक्षणवती, सरीतिर्गुणभूषिता ।

सालङ्काररसानेक—वृत्तिर्वाक् काव्यनामभाक् ॥७॥”

इति चन्द्रालोके पीयूषवर्षेणपरनामधेयः श्रीजयदेवः ।

“काव्यं रसादिमद् वाक्यं, श्रुतं सुखविशेषकृत् ।

हिताय सुकविः कुर्यात्, तद्धेतुः प्रतिभादिकम् ॥ १ ॥”

इति अलङ्कारशेखरे श्रीकेशवमिश्रः ।

१ काव्यमालायां २५तमग्रन्थाङ्करूपेणायं ग्रन्थः प्रसिद्धिं नीतः । २ आनन्दाश्रमसंस्कृत-ग्रन्थावल्यां ग्रन्थाङ्के ६६तमे नवमे पृष्ठे । ३ काव्यमालायां ७०तमे ग्रन्थाङ्के । ४ काशी-संस्कृतग्रन्थावल्यां १९०३तमे खिलान्दे मुद्रितः । ५ काव्यमालायां ५०तमे ग्रन्थाङ्के ।

एवमैव श्रीमहिमभट्ट-शौद्धोदनि-प्रभाकरादिभिर्निर्दिष्टस्य च काव्य-
लक्षणस्य साकल्येन सद्भावः प्रस्थापयितुं शक्यते । तत्र तावदुपरितनेभ्यो
लक्षणेभ्यः कतिपयलक्षणानुसारेणास्य ग्रन्थस्य परीक्षणं क्रियते—

उपरिनिर्दिष्टकाव्यप्रकाशादिगतलक्षणानुसारेणास्मिन् ग्रन्थे प्रायः प्रतिपदं
प्रेक्षावतां प्रेक्षणपथगोचरीभवत् ओजआदिगुणगणस्य रूपकोपमाद्यर्थालङ्कार-
यमकानुप्रासादिशब्दालङ्कारसन्दोहस्य च दिग्दर्शनार्थं कतिपयानि स्थलान्यवत-
रणपूर्वकाणि निर्दिश्यन्ते । तत्रौजोगुणविशिष्टनिर्दर्शनं यथा—

“उद्दण्डदोर्मण्डन(ल१)कुण्डलीभवत्-कोदण्डदण्डोद्गतकाण्डमण्डलैः ।

विखण्डितद्विद्वन्पतुण्डताण्डव-स्तवान्ववायेऽजनि दण्डको नृपः ॥२१२॥”
इति तृतीये सर्गे ।

माधुर्यगुणविभूषिते पद्ये इत्थम्—

“ताराऽध्वतारातटिनीभुजङ्ग-तरङ्गगङ्गासिकताकणानाम् ।

सङ्ख्यां स कृत्वा कुरुतां स्वकर्म, यो धर्ममीप्सुः कृतगेहकृत्यः ॥ १७ ॥”
इति द्वितीये सर्गे । चतुर्थे सर्गे सप्तविंशस्य पद्यस्य च निम्नलिखितः पूर्वार्द्धः—

“एतानि मानिनीनां, मानवितानस्य तानवकराणि ।”

प्रसादगुणविशिष्टानि पद्यानि त्वेवम्—

“वनक्रोडे वासं यदकृत कृती तेन तपसा

ततस्तत्केशानामलभत कलापी किल तुलाम् ।

अतश्चूलामौलिः प्रमदकलितौ नृत्यतितमां

समेते जीमूते सुहृदि हृदयानन्दजननम् ॥ १६७ ॥

सूरेणाम्बरचुम्बिना प्रतिदिशं जातैश्चतुर्भिर्जल-

क्रोडे तत्प्रतिविम्बितैर्यदचरत् ‘पञ्चाग्नि’सञ्ज्ञं तपः ।

तल्लक्ष्मीसदनं बभूव नलिनं लेभे न शोभां पुन-

स्तद्वक्त्रस्य ततः क्षपास्खलिमिपं युक्तना विपं मूर्च्छति ॥ १६८ ॥

पुरस्कृत्य स्फीतं कुचकलशरूपं किल फल-

द्वयं सेवावृत्त्यै नवपरिचये यौवनमदः ।

तदीये शृङ्गारिण्युरसि सततावासरसिकं

त्रिलोकीजेतारं विषमशरनेतारमभजत् ॥ १६९ ॥

तद्वक्त्रेण तिरस्कृतः सितरुचिस्तल्लोचनस्पर्दिनं

स्योत्सङ्गेऽकृतं यं कुरङ्गममुना जज्ञे कलङ्की ततः ।

सख्यं तत्सितसौरभारिभिरसौ कृत्वा समं कैरवै-

स्तद्वन्तद्युतिमण्डलापहरणं काङ्क्षन् बभूव क्षयी ॥ १७० ॥"

इति सर्गेऽष्टमे ।

अलङ्कारा विविधा दरीदृश्यन्तेऽसिन् ग्रन्थे । तत्रापि मालोपमा-अर्थान्तर-
न्यास-दृष्टान्त-समस्तरूपका-अनुप्रासादयो विशेषतः । अकारादिक्रमेणैतदुल्लेखः
कतिपयस्थलनिर्देशात्मकः क्रियते । तथाहि—

अतिशयोक्तिः ३—१०, ३२; १६-२०.

अनुप्रासः २—१७, ३३, ४५, ५५, ९०, २८६; ३-२, ५, १९; ४-६, ७,
११, ३९, १४९, १५४, १५५, १५६, १५७, २१२; ७-२८३; ८-६५; ११-४.
१८-१४२.

अन्योन्यालङ्कारः ६-१५७; १६-७६.

अपहृतिः ८-९३; ११-५६.

अप्रस्तुतप्रशंसा ४-१०५.

अर्थान्तरन्यासः २-८५, ८६; ३-८३, १०८, २२५; ४-३५, १००, १३०;
५-१३२, १८; ६-३७, ८३, ९१, १३७; ७-२२, १३८, १५६, ४८०, ४८१; ८-
१५८; १०-५८; ११-३४; १४-२४९; १५-१३, ९९, ११५, १४४, १६५;
१६-८५; १७-२९, २५४; १८-४०.

अर्थापत्तिः ३-२३२; १६-२६४.

असङ्गतिः ६-१०३.

उत्प्रेक्षा २-७०, ८७, ८८; ३-५१, ५२; ४-५३; ९-९०, ९१; १७-३९०.

उपमा ५-१५.

एकावली ४-१८५.

एकावलीसङ्कीर्णा मालोपमा ५-११.

काव्यलिङ्गम् १७-२१.

कैतवापहृतिः—२-७८; ४-५५; १६-७७.

सन्देशः १५-६०.

समस्तरूपकम् २-१६१, ३-१७९,(१), ४-५७, ५८, ६३, ८-१२०, १२१,

१६-२४७.

समासोक्तिः १३-४४८.

सहोक्तिः-३-२३७, ४-२१६.

सापह्वा उत्प्रेक्षा ११-१४, १८-१९६.

सारः ४-१०७.

सत्यप्येवं गुणसन्दर्भगुम्भितेऽस्मिन् ग्रन्थे पीयूषपूर्णं रत्नाकरे कालकूटकणस्यैव न दोषदूषणगणस्याप्यसद्भावः । तथाहि—

पदादाववश्यविधेयाया यत्तेनिम्नलिखितेषु स्थलेष्वकरणं छन्दःशास्त्रनियमभङ्गः
कान्यविषयकदोषश्च—

“वसुधाधिपतिर्विम—लवाहनोऽनुत्तरामरः” (स. १, श्लो. ९०)

“स्तस्योत्कीर्तिरचीकरज्जिनचरित्राणां चतुर्विंशतिम्” (स. १, पृ. १३, श्लो. २)

“पृथ्व्यां पूर्वेषु विदे—हेषु द्वीपेऽस्ति ‘धातकी’खण्डे” (स. ४, श्लो. ११७)

“संसारेऽस्मिन् संसा—रिणां चतुरशीतियोनिलक्षेषु” (स. ४, श्लो. १५२)

तेषामथ क्षितिभृतां मिथः सप—क्षाणां क्षणात् क्षयकृते स पुष्कलः”

(स. ५, श्लो. १११)

“युक्तावेव विषय सद्य उदपद्येतां स्वभावार्जवा—” (स. ५, श्लो. १४०)

“स्वर्लोकजैरो विजयोऽस्ति पुष्क—लावत्यभिख्यः श्रितपुष्कलश्रीः”

(स. ६, श्लो. १२८)

“अलक्ष्यलक्ष्मणा बाले—न्दुनेवेशालिकस्थली” (स. ७, श्लो. ४०६)

“ईशानप्रभुरुत्तरां तु रमणीयाहे दिशं संश्रिते

नित्योद्द्योत इति श्रुते तु चमरेन्द्रो दक्षिणाशास्पृशि” (स. ७, श्लो. ६९१)

“रोम कोमलतरं दधतो गा—न्धारगानमिव यानमनोज्ञाः” (स. ८, श्लो. ६१)

“तद् वपुर्नहि तदा त्ववसर्पि—ण्यां क्रमेण न भवत्यनुभावः” (स. ८, श्लो. १४५)

“कुण्डान्तराऽऽविरकरोदिह कश्चन त्रा—यस्त्रिंशनाकसदनो ज्वलनं ज्वलन्तम् ।”

(स. ९, श्लो. ९७)

“दारुमुख्यहरणं कृपिं वणि—ज्यादिकर्मपटवीमकल्पयत्” (स. १०, श्लो. ७४)

उपरितनावतरणगत्यतिदोषपरिहारार्थं किमप्युच्यते । तत्र तावद् वैद्यमहा-
महोपाध्यायश्रीमद्गङ्गादासविरचितायां छन्दोमञ्जर्यां नैष दोषः स्वीकृतः ।
उक्तं च तत्र—

“श्वेतमाण्डव्यमुखास्तु, नेच्छन्ति मुनयो यतिम् ।

इत्याह भट्टः स्वग्रन्थे, गुरुर्मे पुरुषोत्तमः ॥ २० ॥”

किञ्च सुप्रसिद्धकवयितृकृतिष्वपि यतिमङ्गो दृश्यते । तथाहि—

“सन्तुष्टे तिष्ठणां पुरामपि रिपौ कण्डूलदोर्मण्डली—

लीलालूनपुनःप्ररूढशिरसो वीरस्य लिप्सोर्वरम् ।

याश्चादैन्यपराञ्चि यस्य कलहायन्ते मिथस्तं वृणु

त्वं वृण्वित्यभितो मुखानि स दशग्रीवः कथं कथ्यताम् ? ॥ ४१ ॥”

इति श्रीसुरारिकृते अनर्घराघवाख्ये काव्ये (पृ. १३३) तृतीयेऽङ्के तृतीय-
पादे कलहायन्ते इत्यत्र हावर्णावसाने संलक्षिता यतिः ।

अपरञ्च श्रीजयदेवविरचिते गीतगोविन्दे (स. १२) निम्नलिखिते पद्ये
चतुर्थे चरणे सप्तमचतुर्दशयोर्यतिदोषः—

“साध्वी माध्वीक ! चिन्ता न भवति भवतः शर्करे ! कर्कराजसि

द्राक्षे ! द्रक्ष्यन्ति के त्वाममृत ! मृतमसि क्षीर ! नीरं रसस्ते ।

माकन्द ! क्रन्द कान्ताधर ! धरणितलं गच्छ यच्छन्ति यावद्

भावं शङ्गारसारखतमयजयदेवस्य विष्वग् वचांसि ॥ १२ ॥”

“चारित्र्यमुत्तालमपालयं चिरं, जग्राह चान्तेऽनशनं तपःशिखाम्”

—(स. ३, श्लो. १८४)

“पुत्ररत्न ! निखिलेन्द्रनतोऽहं, त्वत्प्रभावविभवेन बभूव” (स. ८, श्लो. १९)

१ एवंविधो दोषोऽन्यत्रापि, यथाहि—१४-४९, २४३; १८-१८३ ।

२ छन्दोमञ्जर्यामिदमपि निदर्शनं वर्तते—

“कन्याद्विप्रतिरोधिताः कति नदीपाथोनिधिप्लाविताः

कन्येवाटवितां गताः कति न वा भूदेवदेवैर्वृताः ।

भूम्यो भूमिपतीन्द्र ! तावकयशःप्रस्तावनामण्डली

कोष्ठीकृत्य जगद्धनं कतिवरादीभिर्मुदं यास्यति ॥”

अत्र तुरीये पादे द्वादशाक्षरे यतिमङ्गः कविनाऽनेन समाहृतः ।

“निमित्तमावामनिभालने विभो-वभूविवासा धिगिति स्खलद्गतेः”

—(स. १२, श्लो. १६४)

“मेदस्त्रिनं खेदमहं महात्मन् ! चकार कामं मम तत् क्षमस्व”

—(स. १७, श्लो. ३६६-)

अत्र ‘जग्राह’ ‘वभूव’ ‘वभूविव’ ‘चकार’ इत्युत्तमपुरुषे परोक्षप्रयोगोऽसमी-
चानः । उक्तं च ‘परोक्षे लिट्’ (पा० ३-२-११५) इति श्रीपाणिनिकृताष्टाध्या-
यीसूत्रस्य सिद्धान्तकौमुदीसञ्ज्ञकव्याख्यायां २७७तमेऽङ्के—

“उत्तमपुरुषे चित्तविक्षेपादिना परोक्ष्यम् । सुप्तोऽहं किल विललाप, बहु
जगद पुरस्तात् तस्य मत्ता किलाहम् ।”

“देवीगणे गुरुमुदा धवलाद् ददाने, तेषां समं करसरोरुहमोक्षणेन ।

मोक्षं शचीपतिरचीकरदञ्चलानां, वन्धो वभूव सुमहान् मनसां मिथस्तु ॥१००॥”

इति नवमसर्गगते पद्ये ‘अचीकरत्’ इति प्रेरकप्रयोग औचित्यं न वहति ।

एवं सत्यपि, उक्तदोषेषु यतिभङ्गात्मकस्य च्छन्दोदूषणस्य कैश्चिद् दोषरूपतयाऽ-
नङ्गीकृतत्वेन, व्याकरणसाहित्यशास्त्रादिविषयकदूषणानां केषाञ्चनानित्यत्वेन,
केषाञ्चित् कैरपि दोषरूपेणानभ्युपगतत्वेन, कतिपयानां निरोधस्यैव प्रायोऽशक्य-
तयाऽवश्यंपातेन, शेषाणां च कवे रभसप्रवृत्त्या निरङ्कुशतया वा प्रयुक्तानां
क्षन्तव्यत्वेन भवति परिहारः समस्तानामपि दोषाणाम् । स तु दोषाणामत्यन्ता-
भावस्य द्रविडप्राणायामवत् कृच्छ्रसाध्यत्वेन, दोषाणामीपत्सञ्ज्ञावस्याप्यरुचि-
ग्रस्ततया च सहृदयहृदयानां हृदयङ्गमतामावहति न वेति अश्रुः ।

किञ्च न चैवंविधदोषाणामिहैवोपलब्धिः । एतत्पूर्वापरेषु च समानजातीयेषु
(काव्येषु, तत्कर्तृणां कवीश्वराणां प्रमादशब्दाभिधेयं अवर्तनं न्यूनाधिकरूपेण
, दृष्टिपथमवतरति’ । अत एव साधु प्रोक्तं कविनाऽपि सता सतां धुरीणेन
श्रीनयचन्द्राचार्येण स्वकीये हम्मीरमहाकाव्ये (स. १४)—

“प्रायोऽप्यशब्दादिकृतोऽपि दोषो, न चिन्तनीयो मम मन्दबुद्धेः ।

न कालिदासादिभिरप्यपास्तो, योऽध्वा कथं वा तमहं त्यजामि ॥३८॥”

१ उक्तं च साहित्यदर्पणे वाच्यलक्षणप्रसङ्गे यदुक्तं “तस्मादव्यासिल्लक्षणा दोषः” ।

२ सन्तुल्यतां यत् प्रोक्तं वेनचन—

“अप्यशब्दशतं माधे, भारवौ तु शतत्रयम् ।

कालिदासे न गण्यन्ते, कविरैको धनञ्जयः ॥”

एवं चास्य श्रीजिनेन्द्रचरित्रस्य विविधकाव्यलक्षणानुसारेण काव्यत्वे प्रस्थापितेऽस्य, महाकाव्यत्वप्रसाधनार्थं भीमांशयते । तत्र काव्यादर्शे प्रथमे परिच्छेदे महाकाव्यलक्षणं यथा—

“सर्गबन्धो महाकाव्य-मुच्यते तस्य लक्षणम् ।

आशीर्नमस्क्रिया वस्तु-निर्देशो चाऽपि तन्मुखम् ॥ १४ ॥

इतिहासकथोद्भूत-मितरद् वा सदाश्रयम् ।

चतुर्वर्गफलोपेतं, चतुरोदात्तनायकम् ॥ १५ ॥

नगरार्णवशैलर्तु-चन्द्रार्कोदयवर्णनैः ।

उद्यानसलिलक्रीडा-मधुपानरतोत्सवैः ॥ १६ ॥

विप्रलम्भैर्विवाहैश्च, कुमारोदयवर्णनैः ।

मन्त्रिदूतप्रयाणाजि-नायकाभ्युदयरपि ॥ १७ ॥

अलङ्कृतमसङ्घिसं, रसभावनिरन्तरम् ।

सर्गैरनतिविस्तीर्णैः, श्रव्यवृत्तैः सुसन्धिभिः ॥ १८ ॥

सर्वत्र भिन्नवृत्तान्तै-रुपेतं लोकरञ्जकम् ।

काव्यं कल्पान्तरस्यायि, जायेत सदलङ्कृति ॥ १९ ॥”

अथाधुनाऽवतार्यते परीक्षाभूमौ श्रीजिनेन्द्रचरित्रम् । अत्रैकोनविंशतिः सर्गसङ्ख्या । प्रथमं तावदेकैकसिन् सर्गे कियन्ति पद्यानीति सूच्यते येन सर्गा अतिविस्तीर्णाः सन्ति न वेति निर्धारणं सुशकं भवेत् । तथाहि—

(१)१३०+३, (२)३२४+२, (३)२४०+२, (४)२४५+२, (५)१४०+२, (६) २५९+२+१, (७) ६९३+२, (८)१७२+२, (९)१२३+२, (१०)१२७+२, (११)

१ सन्तुल्यतां यदुक्तं काव्यकल्पलतायां (प्र. १, सू. ५) —

“अथ वर्णयानि कथ्यन्ते, तानि यानि कवीश्वरैः । महाकाव्यप्रभृतिषु, प्रबन्धेषु भवन्धिरे ॥

राजाऽमात्यपुरोहितौ नृपवधू राजाङ्गजः सैन्यपो देशग्रामपुरीसरोजब्धिसरिदुद्यानान्यरण्याश्रयाः ।

मग्री दूतरणप्रयाणमृगयाश्वेभर्त्विनेन्दुदया बीवाहो विरहः स्वयंवरसुरापुष्पाम्नुखेला रतम् ॥”

एतानि प्रायः सर्वाण्यपि दरीदृश्यन्तेऽत्र व्यावर्णितानि सप्रसङ्गं, तेन सिञ्चिततरां निर्विवादं महाकाव्यत्वमस्य ।

२ अनेन साहित्यदर्पणे पष्ठे परिच्छेदे निर्दिष्टं निम्नलिखितं महाकाव्यलक्षणमपि न व्यधि-
चरति—

“नातिस्वल्पा नातिदीर्घा, सर्गा अष्टाधिका इह ॥ ३२० ॥

नानावृत्तमयः कापि, सर्गः कश्चन दृश्यते ।”

८७+२, (१२)१६५+२, (१३)४६९+२, (१४)३११+२, (१५)२७०+२, (१६) २८०+२, (१७)४०७+१+१, (१८)३२१+२, (१९)६२+१। अत्र ११, १९ इति सर्गद्वयं एकशतानधिकपद्यसङ्ख्यात्मकम्; १, ५, ८, ९, १०, १२ इति सर्गपङ्कं द्विशतां; ३, ४, ६, १५, १६ इति सर्गपञ्चकं त्रिशतां; २, १४, १८ इति सर्गत्रितयं चतुःशतां; १३, १७ इति सर्गयमलं पञ्चशतां; ७ इति सर्गाद्वैतं सप्तशतां।

चतुर्विंशतिजिनेन्द्रेभ्यः श्रीपुण्डरीकादिगणधरेभ्यः श्रुतदेवतायै च नमस्कारकरणात्मकमङ्गलरूपेण चतुर्विंशतितीर्थपतिचरित्रप्रणयनरूपवस्तुनिर्देशद्वारा मुखम् । कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्रसूरिवरविरचितः श्रीत्रिपष्टिशलाका-पुरुषचरित्राख्यो महाप्रबन्ध ऐतिहासिकसामग्रीसमृद्धः कविनाऽऽश्रीयते । श्री-ऋषभस्वामिनामाऽऽद्यो जिनेशो नायको यः समस्ति सत्तमः शान्तचेतसाम्, विशिष्टः प्रतिष्ठावताम्, अग्रगण्यो गुणवताम्, आद्यो विद्यावताम्, आश्रयोऽपूर्वः श्रेयःसंयमश्रियाम् ।

अस्मिन् काव्ये महाकाव्याङ्गभूतवर्णविषयान्तर्गतनगरादिवर्णनानि यथा—

(१) नगरवर्णनम्—२-११-१३; ३-७-२३, ५-२-४; १३-३३३-३४०, १७-३४-४०	(ऊ) शिशिरः ११-६१-७०
(२) अर्णववर्णनम्—१५-५५-६१	(५) सूर्योदयः २-२९३-२९७
(३) शैलवर्णनम्—१८-२५३-२५६	(६) उद्यानक्रीडा ३-६१-७२
(४) ऋतुवर्णनम्—	(७) सलिलक्रीडा ३-७३-८५
(अ) वसन्तः ७-१४-१९ ११-३-१७	(८) विवाहः ९-२-१०५
(आ) वर्षा २-९५-१०५; ११-२६-३८	(९) मन्त्रिवर्णनम् ३-९७-१७५; १७-५-२९
(इ) ग्रीष्मः २-८४-९४; ११-१८-२५	(१०) दूतवर्णनम् १७-४१-१०१;
(ई) शरद् ११-३९-५०	(११) प्रकाणवर्णनम् २-६१-१०६; १७-१०२-१७२
(उ) हेमन्तः ११-५१-६०	(१२) आजिवर्णनम् १७-२०१-२२०, २८८-३६०
	(१३) स्वर्गवर्णनम् ४-१७-३२.

प्रायः शङ्कार-हास्य-करुणा-रौद्र-वीर-भयानक-वीमत्ता-ऽद्भुत-शान्त-

वात्सल्य-भक्तीति सर्वेषां रसानां यथास्थानमुद्भवः कृतः कविवरेण । तत्र प्राधान्येन वर्णितानां कतिपयानां निर्देशो यथा—

शृङ्गारस्य ४-४२-७०, करुणस्य ४-७६-९१, वीरस्य ४-१६१-१७५, अद्भुतस्य ४-१२-१४, भक्तेः ७-६६०-६७०, १४-६६-८२, १७१-१८१ ।

चतुर्दशं सर्गं विहाय प्रायः शेषेषु समस्तेषु सर्गेष्वेकवृत्तमयानि पद्यान्यवसाने त्वन्यवृत्तकानि । चतुर्दशे सर्गे वृत्तवैविध्यं वर्तते, परन्तु न तद् दोषायेत्यवगम्यते साहित्यदर्पणात् शिशुपालवधगतचतुर्थसर्गस्य किरातार्जुनीयगतपञ्चमसर्गस्य च तथाविधरचनावलोकनाच्च ।

एवं चास्य महाकाव्यत्वस्य सिद्धौ सञ्ज्ञातायामप्येतन्निवेदनं नानावश्यकं यदुक्तं कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्रसूरीश्वरसन्दर्भे काव्यानुशासने ३३०तमे पृष्ठे प्रदर्शितं निम्नलिखितं—

“पद्यं प्रायः संस्कृतप्राकृतापभ्रंशग्राम्यभाषानिबद्धमिन्नान्त्यवृत्तसर्गाश्वास-सन्ध्यवस्कन्धबन्धं सत्सन्धि शब्दार्थवैचित्र्योपेतं महाकाव्यम्”

—महाकाव्यलक्षणमपि सङ्गच्छते । किञ्च साहित्यदर्पणे श्रीविश्वनाथकविनाऽभिहितं महाकाव्यस्वरूपमपि न व्यभिचरति । एवं चास्य सरसस्फुटप्रसाद-गुणप्रधानबन्धबन्धुरस्य यमकश्लेषादिदुष्करालङ्कारसमलङ्कृतस्य मिन्नान्तिम-वृत्तसमेतसमानजातीयपद्यबद्धस्य नानाविधविदग्धोदारार्थव्यञ्जकसुभाषितावली-शबलीकृतस्य रसानुरूपसन्दर्भगर्भितस्य शान्तरसप्रधानस्य पुरुषार्थचतुष्टयी-

१ प्रेक्ष्यतां त्रयोदशपृष्ठगता टिप्पणी ।

२ कचिदन्तरान्तराऽन्यच्छन्दोनिबन्धस्य प्रायोगग्रहणं कचिद्ग्रहणं च न दूषणार्हम् ।

३ उदाहरणार्थं कतिपयानि पदानि पद्यानि चावतार्यन्ते, कतिपयानां तु केवलं स्थाननिर्देशः क्रियते । “श्रेयांसि बहुविघ्नानि” (१-५५); “सता हि योगः सुकृतप्रयोगः” (२-१८); “धनप्रदः प्राणिषु धर्म एव” (२-३८), “न जीवितादिष्टतमं समसि” (२-२००), “सन्तः क्षमासन्ततिचारुचित्ताः” (२-२२०); “कला हि मूलं खलु जीविकायाः” (६-२१);

“मूर्खो वरं दुश्चरितो न विद्वान्, वरं गृहस्थो न यतिः कुशीलः ।

निःस्वो वरं नो धनवानदाता, क्लीनो वरं सीकृतमुग्ध न शक्तः ॥ २-१४७ ॥”

“परोपकारैकपराः परेषां, दोषान् गुणत्वेन विवर्तयन्ते ।

सुखादुतां भस्म गुडा नयन्ति, क्षारं घना वारिधिवारि यद्वत् ॥ २-१५३ ॥”

३-२६, ५७, ८५, ९८, १०५, १७३, १७४, १८५, २१६; ३-१०३ ।

४ शान्तरसस्य श्रेष्ठत्वं व्यावर्णि श्रीमदमट्टतौतेन ।

मुख्यमोक्षाभिव्यञ्जकस्य च पद्मानन्दाभिधस्य महाकाव्यस्य प्रतिसर्गप्रान्तिमपद्ये
वालभारतवद् 'वीर'शब्दस्य निवेशितत्वात् काव्यादर्शोऽग्रिमे परिच्छेदे
प्रोक्तेन निम्नलिखितेन—

“कविभावकृतं चिह्न—मन्यत्रापि न दुष्यति ।

मुखमिष्टार्थसंसिद्धयै, किं हि न स्यात् कृतात्मनाम् ? ॥ ३० ॥”

इति लक्षणेनापि न विसंवादः ।

अपरञ्च पूर्वोदीरितदोषेषु सत्स्वपि कलङ्क इव शशाङ्कस्य कण्टककदम्ब इव
कमलनालस्यास्य महाकाव्यस्यामूलचूलं नानारसातिशयं प्रसवतः, आकण्ठं सुमनसां
मनस्सु मुदमादधतः, मधुमधुरं हितमुपदिशतः, विविधविज्ञेयवस्तुष्टुन्दमवगम-
यतः, विवेकपूर्वकमसारतापरित्यागं शिक्षयतः, प्रवीणतयाऽनेकविधशास्त्रसमु-
चितोपादेयमुपवर्णयतः, एवं च कलानिधिनिर्मलं निजनिर्मातुर्यशःपुञ्जमधिजग-
त्रितयं प्रथयतश्च प्रस्तुतस्य सन्दर्भस्य न किञ्चिदूनमादेयत्वमिति मे मतिः ।

अथैतन्महाकाव्यविधातारः पापपङ्कप्रक्षालनाम्भसा सौवर्दर्शनेन प्रशमरस-
पेयूपवर्षिण्या वाचा च कदा कतमां कियतीं च सरत्नां रत्नाकरवलयं वसुमती-
न्धरां कांस्काञ्चनांश्च पावयामासुरिति जिज्ञासायामनेकग्रन्थपर्यालोचने प्रवृत्ते
मलघारिश्रीराजशेखरस्वरिभिः १४०५तमे विक्रमान्दे विरचिते प्रबन्धकोशा-
परनामधेये श्रीचतुर्विंशतिप्रबन्धेऽयमुल्लेखः—

“श्री‘अणहिल्लपत्तना’सन्नं ‘बौयटं’ नाम महास्थानमास्ते चतुरशीतिमहास्थाना-
नामन्यतमत् । तत्र परंपुरप्रवेशविद्यासम्पन्नश्रीजीवदेवसूरिसन्ताने श्रीजिन-
दत्तस्वरयो जगर्जुः । तेषां शिष्योऽमरो नाम प्रज्ञालचूडामणिः । स

१ अन्यैरपि पूर्वापरमहाकविभिरियं पद्धतिरुद्धता दरीदृश्यते, तथाहि—

श्रीभारविणा किरातार्जुनीये ‘लक्ष्मी’पदप्रयोगोऽकारि, श्रीयुतेन शिन्नुपालवधे ‘क्षी’-
शब्दस्य, श्रीप्रवरसेनेन महासेतुबन्धे ‘अणुयय’ (अनुयय) विह्वल, श्रीरत्नाकरेण हर-
विजये ‘रत्न’पदस्य, विष्णुजये ‘विष्णु’पदस्य श्रीत्रिविक्रमभट्टेन, दमयन्तीकथायां च
‘हरचरणसरोज’शब्दस्य । जैनेरपि मुनिमतल्लिकैः कक्षीकृतेयं शैली । एतदुदाहरणार्थे विलोप्यतां
श्रीशोभनस्तुतेर्मदीया भूमिका (पृ. १९) ।

२ इदमथाप्यणहिल्लपाटकतो दशकोशं द्वादशकोशं वा खेटकप्रायं वर्तते, तत्र च स्फाटिकरत्न-
प्रतिमाप्रतिमासितं चरमजिनधीमद्वर्द्धमानस्वामिनश्चैत्यं जीर्णा महती वापी च दृष्टिपथं समा-
याति जनानाम् । एतद् ‘वायदा’वणिजां कुलदेवतास्थानम् । ३ परंपुरप्रवेशविधियोगशास्त्रे
(प्र. ५, सू. २६४—२७३) दृश्यते । ४ “पुरं शरीरं” इति हैमः । ५ एषां सविस्तर-
परित्रं श्रीचतुर्विंशतिप्रबन्धे तृतीये प्रबन्धे (पृ. १३—१७) समस्ति, सङ्क्षिप्तं तु प्रस्तुतका-
व्यान्ते प्रयुक्तायां सूरिविरचितायामेव प्रशस्त्यां प्रेक्षन्तां प्रेक्षान्तः । पुनरुक्तमयाप्राप्तं लिख्यते ।

श्रीजिनदत्तस्वरिभक्तात् कविराजार्दरिसिंहात् 'सिद्धसारखतं' मन्त्रमग्रहीत् । तद्रच्छमहाभक्तस्य विवेकनिघेः कोष्ठागारिकस्य पद्मस्य विशालतमसदनैकदेशे विजने एकविंशत्या ऽऽचाम्लैर्निद्राजया-ऽशनजय-कपायजयादिदत्तावधानस्तं मन्त्र-मजपत् । विस्तरेण होमं च चक्रे । एकविंशतितम्यां रात्रौ मध्यप्राप्तायां नभस्यु-दिताचन्द्रविम्बान्निर्गत्य स्वरूपेणागत्याऽमरं भारती करकमण्डलुजलममलमपी-प्यत्, वरं च प्रादात्-सिद्धकविर्भव, निःशेषनरपतिपूजागौरवितश्चैधि । इति वरं दत्त्वा गता भगवती । जातः कविपतिरमरः । रचिता काव्यकल्पलता नाम कविशिक्षा, छन्दोरत्नावली, सूक्तावली च । कलाकलापाख्यं च शास्त्रं निबद्धम्, बालभारतं च^१ । बालभारते आदिपर्वणि (स० ११) प्रभातवर्णने—

१ पुत्रोऽयं लवणसिंहस्य लाघण्यासिंहापरनामधेयस्य । यदाहाऽमरपण्डितः सुकृत-सङ्कीर्तने अष्टमदशमसर्गयोः प्रान्ते—

“लाघण्यासिंहतनयाननसोमरश्मि-स्तोमं खलास्यकमलालिकलापहारी ।

श्रीवस्तुपालसचिवाधिपकीर्त्तिदुग्ध-सिन्धुं तरङ्गयति नित्यमयं प्रबन्धः ॥ ४ ॥”

“यत् कवेर्लघणसिंहजन्मनः, काव्यमेतदमृतोददीर्घिका ।

यस्तुपालनवकीर्तिकन्यया, घन्यया किमपि यत्र खेलितम् ॥ ४ ॥”

२ मुद्रापितृमिदं मुम्बव्यां निर्णयसागरमुद्रपालयाधिपतिना । तत्प्रशस्तिर्गणं तन्निर्माणकारणं परिमाणं त्वेवं स्पष्टमाकलयते सूरिणामेव वचनात्—

“श्री‘वाग्म(श्रिय)ट’स्थाननिवासिनस्ते, सम्भूय भूयस्तरहर्षमाजः ।

कदाचिदागत्य निवेशवेष्टम, जगुर्द्विजास्तं मुनिचक्रशक्रम् ॥ ४२ ॥

मरुताऽऽस्यार्कं भुवनजयिनौ यस्य तनयौ

तयोः सङ्गो यस्यामजनि हनुमद्भीमभटयोः ।

तथा सङ्क्षेप्यासौ पृथुरपि महाभारतकथा

यथा खल्पाभिः स्वात् तिथिभिरतिथिः कर्णपथयोः ॥ ४३ ॥

आज्ञापितस्तविह कर्मणि सूरिभिस्तैः, ख्यातः क्षितावमरचन्द्र इति स्वशिष्यः ।

श्रीपालभारत इति प्रतप्तान् काव्यं, ‘वीरा’ङ्कमेतदविनश्वरमात्मनोऽङ्गम् ॥ ४४ ॥

शस्त्रे प्रशस्तिर्गणैऽत्र, रङ्गत्कविगुरुक्रमे ।

निश्चित्य स्पष्टतां नीता, नवाशीतिरनुष्टुभाम् ॥ ४५ ॥

चतुर्युक्तचत्वारिंशत्-सर्गैरासन्ननुष्टुभाम् ।

षट्सहस्री नवशती, पञ्चाशद् बालभारते ॥ ४६ ॥”

३ एतद्वन्धकारोपरकृत उक्तव्यतिरिक्तः स्यादिसमुच्चयाभिधेयो ग्रन्थोऽपि दृष्टिपथपान्यतां समायाति ।

४ उक्तं चास्मिन् महाकाव्ये आदिपर्वणि (स. ३, श्लो. ६३)—

“नवकीर्त्तिदत्तसततामृतप्लवः, परिलूनदानववितानविप्लवः ।

अधुनाऽपि केन कुसुमैर्न पूज्यते, यदसिर्धृतः शिरसि वेणुगूर्त्तिभिः ॥”

“दधिमथनविलोललोलह्रस्वेणिदम्मा—

दयमदयमनङ्गो विश्वविश्वैकजेता ।

भवपरिभवकोपत्यक्तवाणः कृपाण—

श्रममिव दिवसादौ व्यक्तशक्तिर्व्यनक्ति ॥ ६ ॥”

इत्यत्र वेण्याः कृपाणत्वेन वर्णनाद् वेणीकृपाणोऽमरः इति विरुदं कवि-
घृन्दाल्लब्धम्, दीपिकाकालिदासवत् घण्टामाधवच्च । कवित्वप्रसिद्धेश्च
महाराष्ट्रादिनरेन्द्राणां पूजा उपतस्थिरे । तदा श्रीवीसलदेवो राजा गूर्जरा-
धिपतिर्धवलकके राज्यं शास्ति । तेनाऽमरकवेर्गुणग्रामः श्रुतः । ठङ्कुरं बह-
जलं प्रधानं प्रेष्य प्रातराहूतः कवीन्द्रः । आसनादिप्रतिपत्तिः कृता ।
सभा महती । अमरेण पठितम्—

वीक्ष्यैतद्भुजविक्रमक्रमचमत्कारं निकारं मयि

प्रेम्णो नूनमियं करिष्यति गुणग्रामैकगृह्याशया ।

श्रीमद्वीसलदेव ! देवरमणीघृन्दे त्वदायोधन—

प्रेक्षाप्रक्षुभिते विमुञ्चति परीरम्माच्च रम्मां हरिः ॥ १ ॥

त्वत्प्रारब्धप्रचण्डप्रघननिधनिताऽरातिवीरातिरेक—

क्रीडत्कीलालकुल्यावलिभिरलभत सैन्दमौकन्दमुर्वी ।

दम्भोलिस्तम्भमास्त्रद्भुजगद्भुजगद्भुर्तुराभैर्तुरेना^१

तेनायं मूर्ध्नि रत्नद्युतिततिमिपतः शोभते शोणभावः ॥ २ ॥

रजिता सभा, ग्रीणितः पृथ्वीपालः । ततो राज्ञा प्रोक्तम्—यूयं कवीन्द्राः
श्रूयध्वे । अमरोऽभिधत्ते—सत्यमेव यदि गवेपयति देवः । ततो नृपेण सोमे-

१ इदं विरुदं हम्मरिमहाकाव्ये (सं १४) वर्णितम्—

“वाणीनामधिदेवता स्वयमसौ ख्याता कुमारी ततः

प्रायो प्रसवतां स्फुरन्ति सरसा वाचां विलासा भुवम् ।

कुक्कोकः मुकृती जितेन्द्रियचयो हर्षः स वात्स्यायनो

प्रसन्नप्रवरो महाव्रतधरो वेणीकृपाणोऽमरः ॥ ३१ ॥”

२ रुपिर० । ३ प्रसवण० । ४ मूलपर्यन्तम् । ५ धारकस्य । ६ पृथ्वीम् । ७ काव्य-
प्रकाशटीका—काव्यादर्श—रामशतकादिग्रन्थप्रणेताऽसौ सोमेश्वरदेव एव वीरधवले
राजनि चस्तुपाले चामात्ये सति गूर्जेश्वरपुरोहितपदभाक् कीर्तिकौमुदीकाव्यं सुरथोत्सव-
काव्यं च विनिर्मितवान् । तत्र सुरथोत्सवे पञ्चदशे प्रशस्तिर्गो चस्तुपालतेजःपालादीनां
रम्या स्तुतिः कृताऽस्ति । तदिदंभुमिः निर्णयसागरमुद्रिता बालभारतभूमिका द्रष्टव्या । स्थान-
सङ्कोचमयाघात्रायतार्यते ।

श्वरदेवे दृष्टिः सञ्चारिता । ततः सोमेश्वरेण समस्याऽर्पिता । यथा—‘शीर्षाणां
सैव बन्ध्या मम नवतिरभूच्छोचनानामशीतिः’ । अमरेण सद्यः समस्या पूरिता—

कैपा भूपा शिरोऽक्ष्णां तव भुजगपते ! रेखयामास भूत्या ?

धूते मन्मूर्ध्नि शम्भुः सदशनवशता(९१०)नक्षपातान् विजित्य ।

गौरी त्वानञ्ज दृष्टी जितनखनवभू(१९२०)स्तद्विशेषात् तदित्थं

शीर्षाणां सैव बन्ध्या मम नवतिरभूच्छोचनानामशीतिः ॥

ततो ‘वामन’स्थलीयकविसोमादित्येन समस्या दत्ता—‘धनुष्कोटौ भृङ्गस्त-
दुपरि गिरिस्तत्र जलधिः’ । अमरेणोक्तम्—

भंवस्याभूद् भाले हिमकरकलाश्रे गिरिसुता—

ललाटस्याश्लेषे हरिणमदपुण्ड्रप्रतिकृतिः ।

कर्पदस्तत्प्रान्ते यदमरसरित् तत्र तदहो

धनुष्कोटौ भृङ्गस्तदुपरि गिरिस्तत्र जलधिः ॥

ततः ‘कृष्ण’नगरवास्तव्येन कमलादित्येन समस्या वितीर्णा—‘मशकगल-
करन्ध्रे हस्तियूथं प्रविष्टम्’ । अमरेण पुपूरे—

तटविपिनविहारोच्छृङ्खलं यत्र यादो—

मशकगलकरन्ध्रे हस्तियूथं प्रविष्टम् ।

यत चक्र ! न कदाचित् किं श्रुतोऽप्येव वार्द्धिः

प्रतनुतिमिनि तल्ले कापि गच्छ क्षणेन ॥

अथ ‘वीसल’नगरीयेन नानाकेन समस्या विश्राणिता—‘गीतं न गायतितरां
युवतिर्निशासु’ । अमरेण पूरिता—

श्रुत्वा ध्वनेर्मधुरतां सहसाऽवतीर्णे

भूमौ मृगे विगतलाञ्छन एष चन्द्रः ।

मा गान्मदीयवदनस्य तुलामितीव

गीतं न गायतितरां युवतिर्निशासु ॥

१ अत्र शिरोक्ष्णामिति शिरसा युक्तानामक्ष्णामिति मध्यमपदलोपी समासः कार्यः, इन्द्रे तु प्राण्यङ्गत्वादेकत्वं प्राप्नोति । २ शिवस्य । ३ ललाटं धनुः, तिलकप्रतिबिम्बं मृङ्गः, जटाजूटो गिरिः, गङ्गा च समुद्र इति तात्पर्यार्थः । ४ लघुसरसि ।

एवमष्टोत्तरं शतं बहुकविदत्ताः पूरिताः समस्थाः श्रीअमरेण । ततो राज्ञा-
ऽभिहितम्—सत्यं कविसार्वभौमः श्रीअमरः । तत्र दिने सन्ध्याऽवधि सभा
निपण्णा स्थिता, राजा लङ्घितः, सम्यलोकोऽपि । 'रसावेशेन' कालो जैर्गच्छन्नपि
न लक्ष्यते' । द्वितीयदिने सद्यः काव्यमयैः प्रमाणोपन्यासैः प्रामाणिका जिताः ।
तृतीयदिने राज्ञा पृष्टम्—अस्माकं सम्प्रति का चिन्ताऽस्तीति कथ्यताम् ।
अमरेण भणितम्—देव ! कथं दूरं गताः स्वर्गे ऐरावणस्य दक्षिणे कर्णे लुकिताः ।
भूपतिः स्वस्वसंवादेऽमोदत, शिरोऽधुनोत् । नित्यं गमनागमनेन जिनधर्मासन्नः
कृतो राजा चैत्येषु पूजाः कारयति ॥

एकदा नृपेण पृष्टम्—भवतां कः कलागुरुः ? । अमरेण गदितम्—अरि-
सिंहः कविराज इति । राजाऽऽह—तर्हि प्रातरानेयः । अमरचन्द्रेणानीतः
प्रातः कविराज उपराजम् । तदा राजा खड्गेन श्रमयन्नास्ते । राज्ञा पृष्टम्—अयं
कविराजः ? । कविराजेन व्याजह्रे—ओमिति । राजाऽऽह—तर्हि यद् कालोचितं
किञ्चित् । अरिसिंहः कवयति—

त्वत्कृपाणविनिर्माण-शेषद्रव्येण वेधसा ।

कृतः कृतान्तसर्पस्तु, करोद्धर्त्तनवर्त्तिभिः ॥ १ ॥

अच्छाच्छाम्यधिकार्पणं किमपि यः पाणेः कृपाणे गुणः

सञ्चकाम स यद् ददौ शुषदर्वीं प्रत्यर्थिषु क्षमार्थिषु ।

तत्सङ्गात् स यद्धृष्टिरभवद् येनारिपृथ्वीभुजां

पृष्ठेषु स्वमपि प्रकाममुदितः प्रोद्दामरोमोद्गमः ॥ २ ॥

कलयसि किमिह कृपाणं, बीसल । बलवन्ति शत्रुषु वृणानि ।

यानि मुखगानि तेषां, न चैष लङ्घयितुं समर्थः ॥ ३ ॥

देव ! त्वं मलयाचलोऽसि भवतः श्रीखण्डशास्त्री भुज-

स्तत्र क्रीडति कजलाकृतिरसिर्धाराद्विजिह्वः फणी ।

एष साङ्गमनर्गलं रिपुतरुस्कन्धेषु संवेष्टयन्

दीर्घं व्योमविसारि निर्मलयशोनिर्मोकमुन्मुञ्चति ॥ ४ ॥

१ एतत्प्रत्ययार्थं विलोकनीय काव्यकल्पलताया आदावेव द्वितीयं पद्यम् । एतद्वचिते
मुक्तसङ्गीर्तनकाव्ये प्रत्येकमर्गप्रान्ते पद्यचतुष्टयं व्यरचयदसौ सुरिः, उल्लिख्य चैवं सयम्—

“प्रतिसर्गं प्रकन्धेऽग्नि-प्ररिसिंहविनिर्मिते ।

२ । चत्वारि, बाव्यान्यमरपण्डितः ॥”

अद्भुतकवितादर्शनात् कविराजो राजेन्द्रेण नित्यसेवकीकृतः । ग्रासो महान् प्रत्यष्टायि ॥

एकदा वीसलदेवेन भोजनान्ते तृणं करे धृत्वाऽरिर्सिंहोऽभिदधे—इदं तृणं सद्यो वर्णय, यदि रुचितमङ्गना वर्णयसि तदा ग्रासद्वैगुण्यम्, अन्यथा सर्व-ग्रासत्याजनम् । इत्युक्तिसमकालमेवाहतप्रतिभवया स ऊचे—

क्षारोऽब्धिः शिखिनो मखा विषमयं श्वभ्रं क्षयीन्दुर्मुधा

प्राहुस्तत्र सुधामियं तु दनुजत्रस्तैव लीना तृणे ।

पीयूषप्रसवो गवां यदशनाद् दत्त्वा यदाखे निजे

देव ! त्वत्करवालकालमुखतो निर्याति जातिर्द्विषाम् ॥

चमत्कृतो भूपालः, ग्रासद्वैगुण्यं कृतम् । कालान्तरेऽमरेण कोष्ठागारिकपद्म-मन्त्रिप्रार्थनया पद्मानन्दाख्यं शास्त्रं रचितम् । एवं कविताकल्लोलसाम्राज्यं प्रतिदिनम् ॥ इत्यमरचन्द्रकविप्रबन्धः ॥”

श्रीरत्नमन्दिरगणिकृतायामुपदेशतरङ्गिण्यां द्वितीये सुकृतदानोपदेशे प्रसङ्गवशादिदं लिखितमस्ति, यथा—

“एकदाऽमरचन्द्रमुनौ पर्षदि तत्कालकृतनव्यश्लोकैर्व्याख्यानं कुर्वति द्विपदी प्रोक्ता—

‘असिन्नसारे संसारे, सारं सारङ्गलोचना ।’

बन्दनार्थमागच्छता द्वारस्थेन वस्तुपालेन मन्त्रिणा श्रुता । अहो रागी व्रीकथाकृन्मुनिः इति ध्यात्वा न वन्दितः ।

ज्ञातमन्त्रिचित्ताभिप्रायेणाऽमरचन्द्रेण प्रोक्तम्—

‘असिन्नसारे संसारे, सारं सारङ्गलोचना ।

यत्कुक्षिप्रभवा एते, वस्तुपाल ! भवादृशाः ॥’

१ प्रसङ्गोऽयं व्यावर्णित उपदेशतरङ्गिण्यामपि (द्वितीयोपदेशे) ।

२ अब्धि-यज्ञ-पाताल-चन्द्रेषु शास्त्रवर्णितस्य सुधास्थानत्वस्य विशेषणैर्मुखात्वं वर्णयित्वा हस्तस्थतृणेऽमृतत्वं वर्णयति ।

३ “दिङ्-नन्दा-ऽर्कमितेषु (१२९८) विक्रमवृषात् संवत्सरेषु प्रया-
तेषु स्वर्गमवाप धीरघवलाऽमात्यः शुभघ्यानतः ।

निम्बं मौलमयाऽमवद् विधिवशाद् व्यङ्ग्यं सुभद्राचले—

द्वैः स्तोकेर्गलितैः कदापि न मृषा शङ्का सतां प्रायशः ॥ ६२ ॥”

इति पण्डितश्रीविवेकधीरगणिविरचिते श्रीशत्रुञ्जयतीर्थोद्धारप्रबन्धे । ३ प्रान्तिमे भागे ।

तुष्टेर्न पादोपवेशनं कारितम् ।” शीघ्रकवित्वविषये एषोऽपि दृष्टान्तः ।
श्रीनयचन्द्रकविकृतयो रम्भामञ्जरीनाटक-हर्म्ममीरमहाकाव्ययोः—

“कार्यात् कारणसंविदं विदधते नैकान्तमुत्सृज्य यत्
तत् तेषामिव नोऽपि कर्हिचन किं चेत्तश्चमत्कारकृत् ।
नैवं चेन्नयचन्द्रधरिसुगुरोर्वाणीं विधायामृतं
श्रीहर्षं तमथाऽस्मरं तमपि तत् किं संसरेयुर्वुधाः ? ॥
नयचन्द्रकवेः काव्यं, रसायनमिहाद्भुतम् ।
सन्तः स्वदन्ते जीवन्ति, श्रीहर्षाद्याः कवीश्वराः ॥
लालित्यममरस्येह, श्रीहर्षस्येह वक्रिमा ।
नयचन्द्रकवेः काव्ये, दृष्टं लोकोत्तरं द्वयम् ॥”-

प्रथमजवनिकायां श्लो. १६-१८

इत्यत्र ‘स्वदन्ते’ ‘जीवन्ति’ इति वर्तमानप्रयोगाच्छ्रीहर्षाऽस्मरचन्द्रयोरपि
नयचन्द्रसमकालीनत्वं वर्णयन्ति केचनानवयुद्धसिद्धान्तवत्पाः, परन्तु चतुर्दश-
शतकपूर्वकालत्वाऽभावेन द्वादशस्त्रिंशतकोत्पन्नश्रीपद्मानन्दमहाकाव्यकवि-
तुरमरचन्द्रस्य च नयचन्द्रसमानकालत्वाऽभावादेतत्समानसमयौ कौचिद्
भिन्नावेव भवेताम् ॥

इत्यमरचन्द्रप्रग्रन्धतो वीसलनरपतिराज्येऽमरचन्द्रसत्ता निश्चीयते ।
किञ्च वीसलभूपालराज्यसमयनिर्णयात्मक उल्लेखस्तु श्री‘अर्जुदा’ञ्चलोपरि
‘चिन्मलवसहिका’यां प्रविशतो वामभागे मूलप्रशस्तिस्थानात् पञ्चदेवकुलिकाज्यां
देवकुलिकाबाह्यशालायां श्यामोपलखण्डे-

“॥ ६० ॥ संवत् १३५० वर्षे माघसुदि १ भौमे अद्येह श्रीमदऽ‘गहिल्लपा-
टका’धिष्ठित-परमेश्वर-परमभट्टारक-उमापतिचरलब्धप्रौढप्रतापाक्रान्तदिक्चक्रवा-
ल-हर्म्मापालमालवेशवरूथिनीगजघटाकुम्भस्यलविदारणैकपञ्चानन-समस्तराजा-
वलीसमलङ्कृत-अभिनवसिद्धराज-महाराजाधिराज-श्रीमत्सारङ्गदेवविजयकल्या-
णराज्ये तत्पादपद्मोपजीविनि महामात्यश्रीवाघूये श्रीकरणादिसमस्तमुद्राव्या-
पारान् परिपन्थयति सतीत्येवं काले प्रवर्त्तमानेऽस्यैव परमप्रभोः प्रसाद-
पत्तलायां भुज्यमान अष्टादशतममण्डले महाराजकुलश्रीवीसलदेवः शासन-
पत्रं प्रयच्छति, यथा-

स ७५ महाराजकुलश्रीवीसलदेवः संवत् (१३५०) वर्षे माघसुदि १ भौमे अघेह श्री'चन्द्रावत्यां' 'ओसवाल'ज्ञातीयसाधुश्रीवरदेवसुतसाधुश्रीहेमचन्द्रेण, तथा महा० भीमा, महा० सिरवर, श्रे० गजसिंह, श्रे० सिरपाल, श्रे० गोहल, श्रेष्ठी वस्ता, महं० वीरपालप्रभृतिसमस्तमहाजनेन भक्त्याऽऽराध्य विज्ञप्तेन श्री'अर्बुद'स्योपरि सन्तिष्ठमानवसहिकाद्वये निश्रयमाणघनतरं मुक्त्वा उत्सुकतकरस्य शासनपत्रं प्रयच्छति यथा—यच्छ्री'विमलवसहिका'यां श्रीआदिनाथदेवेन श्रीमातादेव्याः सत्कतलहडाप्रत्ययं उच्चदेयद्र० (२८) अष्टाविंशतिर्द्रुमाः । तथा श्री'अर्बुदे'ऽन्यठकुरसेलहयतलारप्रभृतीनां कापडां प्रत्ययं उच्चदेयद्र० (१६) षोडश द्रुमाः । तथा कल्याणके अमीपां दिन ये (?) दिनं प्रति देयकणहतां दातव्यानि । तथा महं० 'श्रीतेजपाल'वसहिकायां श्रीनेमिनाथदेवेन श्रीमातादेव्याः सत्कवर्ष प्रति देयद्र० (१४) चतुर्दश द्रुमाः । तथा दिनैकेन कणहतां देय (१०) तथा श्री'अर्बुदे'ऽन्यठकुरसेलहयतलारप्रभृतीनां कापडां प्रत्ययं देय (८) अष्टौ द्रुमाः । तथाग्रमदाकुलसत्कनामा (६) पङ्कनामकं प्रतिमलप्रत्ययं द्र० (५) पञ्च द्रुमाः । वस्वरुध्य (?) वर्ष प्रति दातव्याः । तथा वसहिकाद्वये पूजारकानां पार्श्वान्निःसृतकरो मुक्तो भणित्वा श्री'अर्बुदे'ऽन्यठकुरेण सेलहयतलारप्रभृतिभिः किमपि न याचनीयं न गृहीतव्यं । अद्यदिनपूर्वं वसहिकाद्वयपार्श्वात् ॥”

उपरिलिखनविधेरूर्ध्वं श्रीअर्बुदेऽन्यठकुरेण सेलहयतलारप्रभृतिभिः तथा 'चन्द्रावत्यां' श्रीमुन्द्राजकुलेन महन्तकसेलहयतलारडोकराप्रभृतिभिश्च किमपि न याचनीयं न गृहीतव्यं च । अनेन परिचितविधिना प्रतिवर्ष वसहिकाद्वयपार्श्वाद् ग्रामठकुरप्रभृतिभिः गृह्यमाणैः कल्याणकप्रभृतिमहोत्सवेषु समायातसमस्तसङ्घस्य प्रहरकतलारकप्रभृतिकं रूढ्यं सर्वं करणीयम् । कारापणीयं च । उपरि च दिन उचीर्गमाणसमस्तसङ्घमध्यात् यस्य कस्यापि किञ्चिद् गच्छति तत् सर्वं 'अर्बुदे'ऽन्यठकुरेण लोहमयं रूढ्या समर्चनीयम् (समर्पणीयम्) । अस्मद्वंशजैरपि अन्यैश्च भाविभोक्तृभिर्वसहिकाद्वये उन्मुक्तकरोऽयं आचन्द्रार्कं यावत् अच्छातव्यं पालनीयम् । यथा उक्तं च भगवता व्यासेन—

‘बहुमिर्वसुधा शुक्ता, राजभिः सगरादिभिः ।

यस्य यस्य यदा भूमी, तस्य तस्य तदा फलम् ॥ १ ॥

वन्ध्याटव्युष्णतोयासु, शुष्ककोटरवासिनः ।

कृमिसर्पाः प्रजायन्ते, देवदायोपहारिणः ॥ २ ॥

न विषं विषमित्याहु-र्देवसं विषमुच्यते ॥

विषमेकाकिनं हन्ति, देवसं पुत्रपौत्रकम् ॥ ३ ॥

एतानि श्रुतिवाक्यानि अवलोक्य अस्मद्वंश्यैरन्यवंश्यैरपि भाविभोक्तृभिः
असत्कृत उच्यकरस्याऽस्य प्रतिबन्धः कदापि न करणीयः न कारापणीयश्च ।
दत्त्वा च १३ दमुक्तवान्—

मद्वंश्या अन्यवंश्या वा, ये भविष्यन्ति पार्थिवाः ।

तेषामहं करे लग्नो, मम दत्तं न लुप्यताम् ॥ १ ॥

ठ० जयसिंहसुतपरिपान्थिकेन लिखितम् । हीनाक्षरप्रमाणमिति ७ महा-
राजकुलश्रीवीसलदेव द्र० महं० सांगण । अत्र साक्षिणः—श्रीअचलेश्वरदेवीय-
राड० नन्दिश्रीवशिष्टदेव्याः सत्क अबो० नीलकण्ठः पमाणा ग्रामीयपट्ट्याः,
राजप्रभृतिभिः समस्तपट्ट्याः ॥”

एवंविधविलिखितशासनपत्रविलोकनतो गूर्जरदेशभूपावल्यादिविलोकनतश्च
श्रीमद्वीसलदेवनरपतिराज्यं त्रयोदशस्त्रिंशत्तकै स्फुटं निधीयते । एवं
च त्रयोदशस्त्रिंशत्तकनिश्चितवीसलदेवराज्ये श्रीमदमरचन्द्रसूरीणां
स्थितिनिश्चयात् त्रयोदशस्त्रिंशत्तक एव श्रीपद्मानन्दकाव्यनिर्माणनिश्चयः ।

अपरञ्च ‘अणहिल्ल’पत्तने अष्टापदजिनालयान्तःस्थितश्रीमत्प्रतिमाया उपरि—

“संवत् १३४९ चैत्रवदि ६ शनौ श्री‘वायटीय’गच्छे श्रीजिनदत्तसूरिशिष्य-
पण्डितश्रीअमरचन्द्रमूर्तिः पं. महेन्द्रशिष्यमदनचन्द्रारुणेन कारिता ।
शिवमस्तु ।”—

इत्येवमृच्छेखदर्शनात् सम्भवति तत्रमवतामितोऽर्वागेव स्वर्गगमनमजायतेति ।

श्रीपद्ममन्त्रिप्रार्थनया दिवानिशमामग्रगृहकार्यसमयानां श्रावकवर्याणामल्प-
समयावकाशेऽपि वाचनश्रवणादिभिः पूतानि चेतांसि स्युरिति विशाव्य १७२६-
श्लोकसङ्ख्यायामेव लघूनि चतुर्विंशतिजिनचरितानि वित्तेनिरे विभुभिः श्रीअमर-
चन्द्रैर्विस्तरतोऽपि विद्वज्जनमनोहराणि महाकाव्यरूपाणि । तत्रालभामहि

१ उष्णतोया धैतरणी नदी ।

वयं सर्वाण्यपि तानि लघूनि, यान्यत्रैव ग्रान्ते क-परिशिष्टरूपेण मुद्रितानि । विस्तृतं तु प्रथमजिनचरितमेवैकोनविंशतिसर्गसंवलितं महाकाव्यरूपं वर्णनीयवस्तूनामलङ्कारादिगुणगणगुम्फितं श्रुतिमधुरललितवचनविरचनात्मकं पद्मानन्दमहाकाव्यमेव । अनेकधाऽन्विष्टेष्वपि विविधेषु पुस्तकभाण्डागारेषु नैवावाप्तानि विस्तृतान्यपरजिनचरितानि स्मरिशार्दूलसूत्रितानीति निरुपायत्वं मन्दभाग्यत्वं च मादृशां जनानाम् । अवश्यंभावीनि तु तानीति निश्चीयतेतरां श्रीचतुर्विंशतिजिनेन्द्रसङ्घिसचरितगतनिम्नलिखितपद्यपरामर्शेन—

“पूर्वं श्रीघृषभादीना-मर्हतां चरितानि ते ।

पुरः श्रीपद्म ! सङ्क्षेपाद्, वक्ष्ये विस्तरतस्ततः ॥ २ ॥”

किञ्चेदं समर्थ्यते पद्मानन्दमहाकाव्यस्य प्रथमसर्गगतनिम्नलिखितपद्यसप्तक-
द्वारा द्वितीयसर्गस्याद्यपद्यद्वयरूपेण च—

“चतुर्विंशतितीर्थेश-चरितामृतसागरे ।

मद्रीर्मिथ्यापथभ्रान्ता, स्नाति श्रान्तिमलच्छिदे ॥ ३० ॥”

“श्रीपद्मेनार्थितः स श्री-जिनेन्द्रचरिताह्वयम् ।

वाक्सहायो महाकाव्यं, निर्ममे निर्ममेश्वरः ॥ ४३ ॥

तत्रोक्ताऽस्ति चतुर्विंश-त्यर्हतां चरितावली ।

श्रावकाः ! श्रावये तां वः, श्रवणामृतसारणिम् ॥ ४४ ॥”

“यथा तेनार्थितोऽत्यर्थ-मकरोदमरो मुनिः ।

चरित्राणि जिनेन्द्राणां, शृणुत श्रावकास्तथा ॥ ५६ ॥”

“चतुर्विंशतितीर्थेश-चरित्रश्रवणोत्सवः ।

मत्पुण्यवनपर्जन्यः, पूर्यतां त्वत्प्रसादतः ॥ ६१ ॥”

“साहाय्यतोऽहमप्यस्या, निष्प्रत्यूहमथार्हताम् ।

प्राच्यैर्मवैर्विचित्राणि, चरित्राणि प्रपञ्चये ॥ ८५ ॥”

“बालोऽहं कलयामि चापलमिदं कर्तुं युगादिप्रमो-

र्यावद् वीरविभुं जिनेश्वरचरित्राणां चतुर्विंशतिम् ।

सिद्धान्तोपनिषन्निषण्णविशदग्रज्ञोदयैर्दीयतां

दोषज्ञैरिह दोषदूषणगणं हत्वा गुणैर्भूषणम् ॥ १३० ॥”

“अथोज्जगारेति गिरं प्रमोद-मुधास्रवन्तीममरो मुनीन्द्रः ।

समासतस्ते कथितानि पद्म-मन्त्रिश्चरित्राणि जिनेश्वराणाम् ॥ १ ॥

आकर्णयैतानि शशाङ्ककीर्त्ते !, सङ्कीर्च्यमानानि सविस्तराणि ।

चित्रं चरित्रं त्रिजगत्पवित्रं, युगादिनाथस्य वदामि पूर्वम् ॥ २ ॥”

इति श्रीमुखप्रतिपादितादेव लेखदीप्रदीपात् सुस्पष्टं निःशङ्कं निधायतेऽवशिष्ट-
चरित्रप्रणयनम् । अतस्तादृक्प्रत्युत्पादकेन प्राच्यविद्यासंशोधनरसिकेन भृशम-
नुगृहीतात्मानं मस्यै तदीयोपकृतिपवित्रपात्रतच्चरित्रमुद्रापणेन चादभ्रहर्षप्रकर्षं
वक्ष्यामि । गीर्वाणगीर्त्तेषुण्यमभिलषतां सहैव कथारसमपि च निपिपासूनां जनानां
पद्मानन्दाभिधं महाकाव्यमिदं गुणविसरविराजि महीयांसमुपकारमाधास्यति
निजमुद्धारं च विधास्यतीत्यवष्टृत्य मुद्रणमन्तरेण नास्य समुपलम्भः सुलभ
इत्यवगत्य च प्राप्तमात्रमपि संशोध्य मुद्रापयित्वा तत्रभवतां श्रेष्ठपीशालिनां
करकमलयुगले समर्प्यते ।

श्रीअमरचन्द्रसूरीणां ग्रन्थसन्दर्भः

(१) अलङ्कारप्रबोधः ।

(२) *कलाकलापः ।

(३) कविशिक्षा काव्यकल्पलताऽऽख्या, मुद्रिता ।

(४) काव्यकल्पलतापरिमलः ।

(५) *काव्यकल्पलतामञ्जरी ।

(६) काव्यकल्पलतावृत्तिः, मुद्रिता ।

(७) चतुर्विंशतिजिनेन्द्रमङ्गलचरितानि, मुद्रितान्यत्रैव ।

(८) छन्दोरत्नावली ।

(९) पद्मानन्दमहाकाव्यं श्रीजिनेन्द्रचरित्रेत्यपराह्वयं, मुद्रितमत्रैव ।

(१०) बालभारतं, मुद्रितम् ।

(११) सुकृतसङ्कीर्तनप्रतिसर्गान्ते पद्यचतुष्टयं, मुद्रितम् ।

(१२) *सूक्तावली ।

(१३) स्यादिशब्दसमुच्चयः, मुद्रितः ।

काव्यकल्पलतायाः परिचयः—

अलङ्कारविषयोऽयं महाग्रन्थः कविशिक्षेत्यपरसञ्ज्ञकः । उक्तं चास्यैव प्रारम्भे स्वयं ग्रन्थकर्तृभिः—

“वाचं नत्वा महानन्द—करसत्काव्यसम्पदे ।

कविशिक्षामिमां वञ्चि, काव्यकल्पलताह्वयाम् ॥ १ ॥”

समर्थ्यते चापमुल्लेख एतद्वृत्तिगतेन निम्नलिखितेनाधेन पद्येन—

“विमृश्य वाङ्मयं ज्योति—रमरेण यतीन्दुना ।

काव्यकल्पलताख्येयं, कविशिक्षा प्रतन्यते ॥ १ ॥”

वृत्तिविधाने कवीश्वरोऽरिसिंहः सहायीभूत इति कथने निम्नलिखितं पद्यं प्रमाणम्—

“सारस्वतामृतमहार्णवपूर्णमेन्दो—

र्मत्वाऽरिसिंहसुकवेः कवितारहस्यम् ।

किञ्चिच्च तद्रचितमात्मकृतं च किञ्चिद्

व्याख्यास्यते त्वरितकाव्यकृतेऽत्र सूत्रम् ॥ २ ॥”

३३५७श्लोकप्रमिता काव्यकल्पलतावृत्तिः खोपज्ञा न वेति सन्देहस्य सर्वथा निराकरणार्थं तत्प्रमाणपरिज्ञापनार्थं चोद्ध्रियेते तद्गते प्रान्तिमे पद्ये पुष्पिकापल्लविते । यथाहि—

“श्रीमद्‘वायट’गच्छवारिधिविधोः पादारविन्दद्वये

येन श्रीजिनदत्तस्वरिसुगुरोः शृङ्गारभृङ्गायितम् ।

श्रीश्वेताम्बरमौलिरत्नममरः श्रीवीरतीर्थङ्कर—

प्रह्लात्माऽकृत काव्यकल्पलतिकावृत्तिं सतां सम्मताम् ॥ १ ॥”

“काव्यकल्पलतावृत्तौ, ससूत्रायामनुष्टुभाम् ।

त्रिसहस्री त्रिशती च, सप्तपञ्चाशदुत्तरा ॥ ५ ॥”

“इति श्रीजिनदत्तस्वरिशिष्यमहाकविश्रीमदमरचन्द्रविरचितायां काव्य-
कल्पलताकविशिक्षावृत्तौ अर्थसिद्धिप्रदाने चतुर्थे समस्यास्तवकः सप्तमः ।
सम्पूर्णश्चायमर्थसिद्धिप्रदानश्चतुर्थः ।”

अस्यालङ्कारशास्त्रस्य काँस्कान् विभागांश्चक्रुः कवय इति निदर्शनायैवमवतार्यते पद्यमिदम्—

“चत्वारोऽत्र छन्दःशब्दश्लेषार्थसिद्धिनामानः ।

क्रमशस्तथाः प्रतानाः पञ्चचतुःपञ्चसप्तभिः स्तवकैः ॥”

अनेन ज्ञायते यदुक्तास्य चत्वारः प्रतानाः । तत्राद्ये छन्दःसिद्धिप्रताने स्तवकाः पञ्च, द्वितीये शब्दसिद्धिप्रताने चत्वारः, तृतीये श्लेषसिद्धिप्रताने पञ्च, चतुर्थेऽर्थसिद्धिप्रताने च सप्त । स्तवकानां नामानि तु यथा—

“अनुष्टुप्शासनं छन्दो-ऽभ्यासः सामान्यशब्दकः ।

वादो वर्णस्थितिः पूर्व-प्रताने स्तवका मताः ॥ ३ ॥

रूढयौगिकमिश्राख्या, यौगिकाहानमालिका ।

अनुप्रासो लाक्षणिको, द्वितीये स्तवकाः स्मृताः ॥ ४ ॥

श्लेषव्युत्पादनं सर्व-वर्णनोद्दिष्टवर्णने ।

अद्भुतं चित्रमित्येते, तृतीये स्तवका मताः ॥ ५ ॥

तुयं पुनरलङ्कारा-भ्यासवर्णाकृतिक्रियाः ।

प्रकीर्णकामिधः सदख्या, समस्ये स्तवकाः स्थिताः ॥ ६ ॥”

एवं विशदीभवति शास्त्रसङ्ग्रहः । अनेनैव ग्रन्थकारेणैतत्प्रणयनपूर्वं विर-
चितानां ग्रन्थानां नामानि यान्यत्र दृश्यन्ते तान्यवतरणसमेतानि यथा—

“अन्यच्छन्दो मत्कृतच्छन्दोरत्नावल्यां ज्ञेयम् ।”

“एते शब्दा मत्कृतकाव्यकल्पलतापरिमलात् ज्ञेयाः ।”

शब्दाश्च बहवः काव्यकल्पलतामञ्जर्या ज्ञेयाः ।

“शेषानलङ्कारान् मत्कृतादलङ्कारप्रबोधादवबुध्याभ्यसेत् ।”

अस्मिन् ग्रन्थे चतुरचेतश्चमत्कारी परिधिःश्लोकः समस्ति अष्टचक्रारबन्ध-
बन्धुरः । स चायम्—

“विश्वविरोधाय विरोधवाधका

विपक्षमोजालविकर्ततोजिताः ।

विधूयध्यामविशुद्धकीर्तिमा

विमान्ति सन्तः सविवेकवैभवाः ॥

याचं स्मृत्वा यतीन्द्रेण, काव्यकल्पलता कृता ।

तारश्रीरम्भरेण्यं, भावनीया सतां गणैः ॥”

स्यादिशब्दसमुच्चयस्य परिचितिः—

अस्मिन् व्याकरणविषयके ग्रन्थे खरान्त-व्यञ्जनान्त-सर्वनामगण-सदख्या-
शब्देत्युल्लासचतुष्टयं स्यादिशब्ददीपिकाञ्चूर्ण्य च समलङ्कृतं विद्यते । श्रीसिद्ध-
हेमचन्द्राभिधशब्दानुशासनपाठकानां कातञ्जल्याकरणाभ्यासिनां चोपयोगी
ग्रन्थोऽयं श्रीमद्भगवान्दासात्मजपण्डितलालचन्द्रमहाशयैः संशोधितः
२४४१तमे वीराब्दे च प्राकाश्यं नीतः ।

अस्याद्यं पद्यं यथा—

“श्रीसारदां हृदि ध्यात्वा, स्यादिशब्दसमुच्चयम् ।
करोत्यमरचन्द्राख्यो, यंतिः श्वेताम्बराग्रणीः ॥”

एतत्प्रान्ते पुष्पिका यथा—

“इति ‘वायड’गच्छीयश्रीजिनदत्तसूरिशिष्यसरस्वतीकण्ठाभरणविद्वधका-
वतंसश्वेताम्बरशिरोमणिपण्डितश्रीमदमरचन्द्रानुस्मृते स्यादिशब्दसमुच्चये० ।

श्री‘वायडीये’ गच्छे श्रीमज्जिनदत्तसूरिशिष्यवरः ।

अरचयदिदममरमुनिः समुच्चयं स्यादिशब्दानाम् ॥”

छन्दोरत्नावल्याः परिचयः—

अद्यावधि ग्रन्थस्यास्य सत्ताया निर्धारणे काव्यकल्पलतावृत्तिगत उल्लेख-
श्चतुर्विंशतिप्रबन्धे च निर्देशः प्रमाणरूपोऽभूत् । अधुना न्यायतीर्थ-
न्यायविशारदश्रीउपाध्यायमङ्गलविजयद्वारा ‘श्रीविजयधर्मलक्ष्मीज्ञानमन्दिर’-
सत्का प्रतिरेका प्राप्ता । सा चाष्टादशपत्रात्मिका १९७०तमे वैक्रमीयाब्दे
लिखिताऽस्ति । अस्या आधारेण किञ्चिद् वक्तुं प्रक्रम्यते । यथाहि—सञ्ज्ञा-
समवृत्ता-उर्ध्वसमवृत्त-विषमवृत्त-मात्रावृत्त-प्रस्तारादि-प्राकृतच्छन्द-उत्साहादिप्रति-
पादन-पदपदीचतुष्पदीद्विपदीवर्णनेत्यभिधानेषु नवसख्यायेषु विमक्तोऽयं
७५० श्लोकप्रायप्रमितच्छन्दोविषयको ग्रन्थः । प्रारम्भस्तु यथा—

“श्रीशारदापदप्रौढ-प्रसादपरमेश्वरः ।

छन्दोरत्नावलीमेतां, रचयत्यमरो मुनिः ॥ १ ॥

श्रीपिङ्गलादिसन्दृग्ध-शास्त्राम्भोधिसमुद्भूतैः ।

छन्दोरत्नैः कृता सेयं, जयतात् कविकण्ठिका ॥ २ ॥”

प्रथमाध्यायप्रान्तस्थ उल्लेख एवम्—

“इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपं०अमरचन्द्रविरचितायां छन्दोरत्नावल्यां
सञ्ज्ञाध्यायः प्रथमः ।”

अन्ते त्वित्थम्—

“इति श्रीछन्दोरत्नावल्यां षट्पदी-चतुष्पदी-द्विपदीवर्णनो नवमोऽध्यायः समाप्तः ॥ छ ॥ संवत् १९७० वर्षे माघ(स) कार्तिकसुदि ७ दिने ॥ स(शु)भं भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥ श्री ॥ श्री ॥”

विविधावतरणसमलङ्कृत्यं छन्दोरत्नावली, उदाहरणार्थं वीक्ष्यतां निम्न-लिखितं प्रथमपत्रगतमवतरणम्—

“वंशस्थकादिचरणान्तनिवेशितस्य, गत्वं लघोर्नहि तथा श्रुतिशर्मदायि ।

श्रोतुर्वसन्ततिलकादिपदान्तवर्ति, तो गत्वमत्र विहितं विबुधैर्यथा तत् ॥”

दृष्टान्तरूपेण प्रभूतानि प्राकृतपद्यानि दरीदृश्यन्तेऽन्तिमयोरध्याययोः ।

पद्मानन्दाभिधस्यास्य ग्रन्थस्य क-परिशिष्टसमेतस्य संशोधनार्थं प्रतियुगलस्यो-पयोगोऽकारि मया । तत्र क-सञ्ज्ञका प्रतिः ‘श्रीमोहनलालजी जैन सेन्दल्लाङ्ग्रेरी’ति नाङ्ग्याः संख्यायाः कार्यवाहकश्रीयुतजीवनचन्द्रद्वारा प्राप्ता शुद्धाशुद्धा पाठप्रपातादिपूर्विका १६९ पत्रात्मिका वैक्रमीये १५०७तमेऽब्दे लिखिता चित्रत्रितयसमलङ्कृता च समस्ति । ख-सञ्ज्ञका प्रतिर्दक्षिणवि-हारिमुनिराजश्रीअमरविजयानां विद्याविलासिभिः शिष्यरत्नैर्मदीयसाहित्य-विषयकप्रवृत्तौ च सदोपकारिभिर्लिखिता मुद्रणपुस्तिका । एतत्कार्ये तैर्म-हानुभावैः तिस्रः प्रतय उपयुक्ता इति तेषां मह्यं निवेदनम् । तत्र शान्त-भूर्तिश्रीहंसचिजयमुनिपुङ्गवैः प्रेषिते द्वे यथोरेका नवीना शुद्धतरा, द्विती-या त्वतीय जीर्णा शुद्धप्राया च । तृतीया प्रतिः ‘पाली’नगरस्थपुस्तककोषसत्का ‘प्राग्वाट’वंशीयश्रावकश्रीयुततेजमालसमर्पिता ।

एवं क-ख-प्रतियमलाधारेण सम्पादितं शुद्धिपत्रसङ्कलितं विषमस्थानेषु टिप्पनकैर्निष्ठङ्कितार्थसार्थं गीर्वाणाङ्गलभाषाद्वयसन्दब्धप्रस्तावनापरिशिष्टादि-सामग्रीसमृद्धं चेदं पद्मानन्दमहाकाव्यं सादिसान्तं समीक्षन्तां समीक्षकाः । कणेह्य निपीयन्ताममन्दानन्दसन्दोहनिःखन्दिनं नानारसनियहं सहृदयहृदयाः । सततं समभ्यसन्तां संस्कृतभाषाव्युत्पत्तिमभिलपन्तः सहैव च काव्यकोशच्छन्दो-ऽलङ्कारलौकिकपारलौकिकज्ञानार्थिनो विद्यार्थिनः । नयतामेवं परिश्रममेनं मदीयं फलेग्रहिताम् । क्षमन्तां क्षमासन्ततिचारुचिता निसर्गोपनिपाताश्लाघ-स्थिकस्पलनाः । उपेक्षन्तां च मुद्रणयन्त्रसञ्जातास्तन्निपुक्तजनसमाचरिता वा मा-त्राऽनुस्वाराङ्गादिपतनपरावर्तनादीरशुद्धीरिति प्रार्थयामि सदसद्विवेकविचक्षण-गुणगणचणान् सज्जनान् विबुधवृन्दारविन्दमकरन्देन्दिन्दरो हीरालालः ।

INTRODUCTION

It may be stated at the outset that our author S'rī Amara-candra Sūri, pupil of S'rī Jinadatta Sūri, was well known for his erudition, so scholars both oriental and occidental could not help referring to him in their works. His popularity even amongst the non-Jainas, particularly the Hindus, is due to his beautiful and lucid *mahākāvya Bālabhārata*, which represents the Vedic point of view, in spite of the fact that the author was not only a Jaina but also a Jaina sadhu.¹ In support of its popularity it may be added that this work was translated into Greek.² The present work *Padmānanda mahākāvya*, too, was well-known to scholars, for, it has been referred to by the late Professor Peter Peterson in his first Report of 1883 on p. 58, and verses from this interesting poem have been³ quoted extensively in his work by S'rī Bhavaprabha Suri, the author and the commentator of *Jaina dharmavarasota* who flourished in the latter half of the 18th century. Under these circumstances, it is necessary to point out the sources of information pertaining to our author and his literary activities.

(1) ⁴Sukrtasankīrtana of S'rī Arisimha

(2) ⁵Bālabhārata of S'rī Amara-candra Suri

1 This bespeaks his spirit of toleration and absence of bigotry.

2 See Introduction p. 41

3 See the following pages of my edition of *Jainadharmavarasota* wherein his other works are also included —

4 (II 176, XIV 298), 38 (XIII 287), 47 (XIII 288) 58 (VI 67), 66 (XIV 22), 70 (XI 55), 98 (II 164), 105 (XVIII 112, 114), 106 (XVIII, 173 179), 108 (XVIII 110), 118 (XVII 230, 231, 233, 235), 119 (XVII 303, 340 346), 120 (XVII 361-363, 392-394)

4 This is a poem in 11 cantos, consisting of 555 *śloka*s in all, the last 4 or 5 verses of each canto are written by our author (Amara-candra Suri), wherein he glorifies Vastupala, the famous minister of Viradhavala of the Vaghela dynasty and his son Visaladeva. For a full account of this poem, the reader is referred to *Indian Antiquary* (Vol. XXI, pp. 477-495). This work is published in Sri Jaina Ātmananda Sabha series as No. 51, in A. D. 1917.

5 This work was composed by our author during the reign of king Visaladeva (A. D. 1243-1361) and is published in the Pandit Vols. IV, VI

- (3) ¹Kāvya-kalpalatā of Amaracandra Sūri with his own commentary.
- (4) ²Syādis'abdasamuccaya of Amaracandra Sūri.
- (5) ³Prabandhacintāmaṇi of S'rī Merutuṅga, pupil of S'rī Candraprabha.
- (6) ⁴Upades'atarangiṇī of S'rī Ratnamandira Gaṇi.
- (7) ⁵Caturvims'ati-prabandha also known as Prabandhakos'a of S'rī Rājas'ekhara Sūri, pupil of S'rī S'ritilaka of the *Harṣapurīya gaṇṭhā*.
- (8) Indian Antiquary Vol. VI (A. D. 1877) pp. 210-212 and Vol. XXXI⁶ pp. 477-495.
- (9) Dr. R. G. Bhandarkar's Report of 1883-84 (p. 6).
- (10) ⁷Z. D. M. G. Vol. XXVII (p. 170 ff.)—the article by Dr. Albrecht Weber.
- (11) Indische Streifen Vol. III (p. 211 ff.).
- (12) Catalogue of the Sanskrit Mss. in the Library of the India Office, Nos. 1183 and 3846.

(Benares 1869-1871) and in the Kāvya-mālā Series (Bombay A. D. 1894, the 2nd edition in A. D. 1926). For further information see Sanskrit Introduction p. 17.

1 This was edited in A. D. 1886 by Rāma Śāstri (Benares). There is another edition of Vāmana Śāstri, Bombay, 1891.

2 This has been edited with Introduction in Sanskrit by Pandit Lalacandra B. Gāndhī, who published it in *Vīra samvat* 2441 (A. D. 1915).

3 This was composed in *Samvat* 1361 at Vadhavān. It was published in A. D. 1888 with Gujarati translation by Dinānāth Rāmacandra. This was translated into English by O. H. Tawney and was published in the Bibliotheca Indica Series, 1901.

4 This is printed and published by Shāh Harakhchand Bhūrābhāi at the Dharmābhyudaya Press, Benares, in *Vīra samvat* 2437.

5 This was composed in *Samvat* 1405 and is published in S'rī Hemacandrācārya Granthāvalī and also by Pandit Hirālāl Hansaraj, Jamnagar in A. D. 1913. A critical edition along with a Gujarati translation entrusted to me by the Forbes Gujarati Sabha is in press.

6 This is a translation in English of *Suśrītasāhikīrtana* of Arisimha, the German article of the late Prof. Buhler C. I. E., LL. D., by E. H. Burgess. It was published in the Sitzungsberichte of the Imperial Academy of Sciences of Vienna (Vol. cxix, 1887).

7 Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

- (13) Geschichte der indischen Litteratur Vol. III (p. 74) by Dr. M. Winternitz.
- (14) Detailed Report of Operations in Search of Sanskrit Mss. in the Bombay Circle (August 1882-March 1883) by Prof. Peterson (p. 58).
- (15) Catalogi Codicum Manuscriptorum by Prof. Aufrecht (p. 210b, no. 497).
- (16) Notices of Sanskrit Mss. by Dr. Rajendralala Mitra, LL. D., C. I. E., (vol. VII, p. 282).
- (17) ¹Studies in the History of Sanskrit Poetics by Dr. Sushil Kumār De, M. A., D. Litt.
- (18) A Descriptive Catalogue of Sanskr̥ta and Prākṛta Mss. by Prof. H. D. Velankar M. A.

LIFE OF ŚRĪ AMARACANDRA SŪRI

From the 13th *prabandha* of *Prabandha-kośa* of Śrī Rājas'ekhara Sūri, we learn that our author was a pupil of Śrī Jinadatta Sūri, the famous author of ²*Vivekavilāsa* and belonged to the genealogy of the well-known Śrī Jivadeva Sūri. Once upon a time he received the charm called ³*Siddha-sārasvata* from Arisimha, a devotee of his *guru*. He recited this *mantra* for 21 days by taking his station in a lonely corner of the big mansion of Padma, the minister. For all these days, he practised the penance known as *ācāmla*. Consequently, the goddess of Learning came to him and graced him with the two boons: (1) to become a perfect poet and (2) to become an object of honour to all rulers. Later on, our author composed *Kaviśikṣā* (instruction or discipline for poets) also known as *Kāvya-Kalpalatā*, *Chandoratnāvalī*, *Sūktāvalī*, *Kalākālāpa*, *Bālabhārata* and *Padmānanda mahākāvya*. Thus it seems that Rājas'ekhara Sūri was not aware of or did not attach much importance to his other works viz., *Alankāraprabodha* and *Syādiś'abdasamuccaya*; the same remark holds good in the case of the work known as *Caturviṃś'atī-jinendrasankṣiptacarilāni*, if it is not included by him in *Padmānanda mahākāvya*.

1 This was published by Luzac & Co., London in 1923 A. D.

2 This work along with his author is quoted in *Mādhavācārya's Sarra-dars'anasāgraha*. See Govt. O. (Hindu) Series No. I, pp. 46 and 86 resp.

3 This is referred to on p. 358 of the text.

Amaracandra Sūri has described a braid of hair as a sword in *Bālabhārata*, so he has been designated as *Venī-Kṛpāṇa*; his predecessors Kalidāsa and Māgha, too, had similarly earned the titles *Dīpikā-Kalidāsa* and *Ghaṇṭā-Māgha*, respectively.

On hearing about the poetical genius of Amaraçandra Sūri, Viṣaladeva, the ruler of Dhavalakva (modern Dholkā) sent his minister Thakkura Vaijala to invite him to his court. On his coming, his ability as an extempore poet was examined; for, different poets at the court confronted him with *samasyās*, 108 in all. He completed the proposed parts of stanzas so beautifully that he was given the due honour of a poet-laureate by king Viṣaladeva. Subsequently, Arisimha, whom our author respected as his *kalā-guru* was introduced to the king, to his complete satisfaction.

Our author Amaraçandra belongs to the *Vāyata gaccha*, Vāyata being a name of a place near Pātan (Anahilla-pattana). I have not come across materials that throw light on his parentage, his birth-date, the year of his renunciation, his pupil or pupils, his life-period, etc.; so, they are left to be brought to light by further investigators.

This is however certain that he flourished in the 13th century. For, as Prof. Peterson mentions in his first report (p. 58), there is a Ms. of *S'ri Jinendracarita* otherwise called the *Padmānābhakāvya* in Cambay written in *Samvat* 1277 (i. e. A. D. 1241), and so this work must have been a creation of the author of the 13th century. Moreover, our author is a disciple of S'ri Jinadatta Sūri whose work *Vivekavilāsa* composed in A. D. 1220 is quoted by Mādhavācārya of the 14th century. It is, moreover, a fact that our author was present at the court of king Viṣaladeva for whom the date assigned is A. D. 1243-1261. According to *Prabandhaçintāmaṇi*, he was well-respected by Vastupāla, the able minister of Viradhavala, and his son Viṣaladeva, who are said to have flourished in the 13th century by the late Sir Vincent Smith in his work "The Early History of India".

Before concluding this account of our author, it may be noted that he has named himself in various ways such as

1 See Ādiparvan, 11th canto, v. 6 or Sanskrit Introduction p. 17.

2 This is a slip, the real name being *Padmānanda-mahākāvya*. See his report 1884-86 (p. XI) where he corrects himself.

Amara 'yati, Amarendu, etc.³ We shall now endeavour to give a detailed account of some of his works; for, as is well said good poem is "nothing but a permanent record of the inner life of the poet and a reflection of the age and society in which he lives."

1. Caturvims'ati-Jinendra-Saṅkṣipta-Caritāni.

This is the name given to the 24 poems briefly surveying the epoch-making lives of the 24 *Jinas* of the present *avasarpinī*. This entire work has been reproduced here in the first appendix, although it precedes *Padmānanda mahākāvya* in composition (vide Sanskrit introduction p. 25). The extent of the work in verses is as follows:—

(1) 5+114; (2) 34; (3) 31; (4) 1+29; (5) 31; (6) 1+29; (7) 31; (8) 28; (9) 30; (10) 31; (11) 33; (12) 29; (13) 32; (14) 32; (15) 32; (16) 1+473; (17) 30; (18) 30; (19) 70; (20) 76; (21) 32; (22) 68; (23) 1+104; and (24) 288.

From the above it will appear that 17 poems comprise verses not exceeding 34. The 1st, the 16th, and the 19th to the 24th (the last) excluding the 21st are longer in extent, the 16th being the longest. Out of these, with the exception of the 19th and the 20th, the rest deal with the summary of the lives of the five popular *Jinas* of the Jainas. Generally speaking, the main topics treated in almost every poem, 'mostly composed

1 See Sanskrit introduction p. 29.

2 See *Padmānandamahākāvya* (I, v. 57.) This seems to have been used for the sake of the metre as *indu* is a synonym of *candra*.

3 This double numbering is mostly due to my exactly following the K-Ms.

4 The 2nd to the fifteen, the 17th, the 18th, and the 21st.

5 To verify this statement we shall examine the metres of each poem, and

in *anustubh* metre, may be outlined as under —

(1) The previous birth or births, (2) the parentage, (3) the reason assigned for nomenclature, (4) the dates of entering the embryo, birth, renunciation and salvation, (5) the height of the *cātya vīkṣa*, (6) the *parivāra* (attendants) consisting of the *ganadharas* (apostles), male and female ascetics, those conversant in the 14 *Pūrvas*, the *avadhū jñānins*, the *manahpariyāyā-jñānins*, the omniscient, those endowed with the *vaiśiṣṭya labdhi*, experts in polemics, the devoted house holders of both the sexes, etc., (6) description of the *s'āsana devatās*, and (7) the duration of life with the specification of the periods passed as a youth, a crown prince, a ruler (where possible), a *chadmastha* after renunciation and an omniscient being

2 *Padmānanda Mahākāvya*

Origin

Before discussing the style, etc., of this interesting and important work, we may cast a glance at its origin. As the author himself mentions it was at the request of Pādma, the minister (*mantrin*) that he undertook the composition of the noble and ennobling¹ lives of the *Tīrthankaras*. Even before him these were, however, beautifully depicted by various erudite scholars, mostly the *Jaina śādhus*, amongst whom *Kalikālasarajña* S'rī Hemacandra Suri, the versatile and voluminous writer may be especially mentioned owing to his prolific work, entitled the *Trisastis'alakapūrvusacaritra*. It seems our author was extremely fascinated by this work, for, he has used it as his model in composing this *Padmānanda mahākāvya*. It should be borne in mind that prior to this composition he wrote a small work summarizing the lives of all the 24 *Tīrthankaras*, which is here given as the first appendix. It appears that after hearing this small work consisting of 1726 verses, Padma became very eager to know about them more fully. To satisfy his desire and perhaps with a view to give free scope for his poetical abilities, our author undertook the preparation of the *Padmānanda mahākāvya*. It seems he dealt with the lives of all the 24 *Jinas* like its prototype, as is borne out by the verses (I. 30, 43—

1 For information about the various works composed by different authors, in this connection, the reader is referred to my edition of *Caturvimsati jñānanāśaśl*

44, 56, 61, 85, 130; II. 1-2) but, unfortunately, we only come across the life of the first *Jina* only. This may be accounted for in two or three ways: (1) lives of the rest of the *Jinas* though composed may be lying in some *bhandars* perhaps as food for white ants, etc.; (2) they may have been destroyed by fire or worn out through the recklessness of its owner in course of time; (3) they may not have been at all composed owing to premature demise. The last seems rather very doubtful; all the same, if admitted, it may be deduced that *Padmānanda* is the last out of the set of various precious jewels of poetic lustre given to us as a heritage by our venerable author.

Style, etc.

The style of *Padmānanda mahākāvya* is lucid, lofty, natural, easy-flowing and forcible. There are numerous *anuprāsas* (alliterations) beautifully furnished by the author. Even the *yamakās* (rhymes) have been given a due place. See the 14th canto, v. 66-74. The verses 75-82 of this canto where the first 15 letters are absent and the verses 105-109 where the first 25 are not used, deserve to be mentioned as special cases of *S'abdālankāra*.¹ He has composed phrases, hemistiches, verses, etc., capable of being interpreted in two ways.² These are some feats of verbal acrobatics, in which he has been eminently successful. This shows his command over Sanskrit vocabulary. Furthermore, hardly do we find grammatical inaccuracy which speaks for his thorough knowledge of this branch of Sanskrit.

He has employed different metres for different cantos and while concluding a canto, he has changed the usual metre as is mostly the case with the *mahākāvya*. In all it seems he has used 35 ⁴metres. Out of them 7 may be looked upon as ⁴principal metres. Every poet is not generally

1 *Yamaka* was highly thought of even by Kālidāsa (vide the 9th canto of *Raghuvamśa*). It occurs so early as in Rudravarman's inscription of A. D. 150. It is precisely the later writers that look down upon it.

2. For the repetition of *bhas* see IV. 30.

3. II. 169 may be singled out, as it also reveals the astronomical knowledge of our author.

4 For the names of metres of each canto along with those occurring in single verses, the reader is referred to the third appendix (pp. 296-298).

5 They are (1) *anustubh*, (2) *āryā*, (3) *indravajrā*, (4) *upajīti*, (5) *rathodhātā*, (6) *vasantatilakā* and (7) *s'ārdulavikrīḍita*.

at his best nor can he surpass all others in handling any and every metre. As a corroborative evidence may be cited the authoritative statement of 'S'ri Kṣemendīa, who remarks in his *Ṣuṣṛta-tīlaka* that 'Abhinanda excelled in *anustubh*, 'Pāṇini in *Upajāti*, Bhāṛavi in *Vamsastha*, Ratnākara in *Vasantatīlakā*, 'Bhavabhūti in *Sikharinī*, Kālidāsa in *Mandākrāntā*, and Rajas'ekhara in *Sārdūlavikrīḍita*. Our author is, in my humble opinion, perfectly at home, when he has to compose a verse in *Upajāti*, the most commonly used metre in the *Padmānanda mahākāvya*. He has even used metres like *Candrinī*, etc., to be rarely found in other works. This reflects no small amount of credit so far as his proficiency in prosody is concerned. As an evidence of our author's dexterity in dressing his speech with linguistic decorations no less than in handling various metres, the reader is referred to the Sanskrit Introduction (pp 8-9). Over and above this the subject-matter is both interesting and instructive especially to a *Jaina*. As the life of the *Jina* is the main fulcrum of this work, it is but natural that it is also entitled as *Jinendra-carita*. The author has not huddled up the facts in a slipshod style but has presented them in the desirable garb in smooth and polished verses. His treatment is not abrupt nor incomplete but is

- 1 "अनुष्टुप सप्तशतिका साभिनन्दस्य नन्दिनी ।
विषाधरस वदने शुल्लिकेव प्रभावभू ॥ २९ ॥
रघुवर्णीयस्वचरित पाणिनेरुपमातिथि ।
चमत्कारिवभाराभिरुचानस्येव जातिभि ॥ ३० ॥
वृत्तच्छत्रस्य सा काऽपि वक्षस्यस्य विचित्रिता ।
प्रतिभा भारवेयेन सञ्छायेनाधिरीकृता ॥ ३१ ॥
वसन्ततिरणा रुदा वाग्मही गाढसहिनी ।
रक्षाकरस्योरकलिका चकारत्याननवानने ॥ ३२ ॥
भयभूते शिसरिणी निरगलतरङ्गिणी ।
रचिरा घनसन्दर्भे या मयूरीन मूलति ॥ ३३ ॥
सुवता कालिदासस्य म दाका-ता प्रस्रगति ।
सदृशदमयस्येव काम्बोवतुरग्राहना ॥ ३४ ॥
शार्ङ्गकीर्तितेरेव प्रयातो राजशेखरः ।
शिसर्गिव परं वक्रे सोऽदिरघोश्वर ॥ ३५ ॥
इत्येव पूर्वकथय सर्ववृत्तकरा अपि ।

असिन् हार इवैकसिन् प्रायेणान्यधिकार ॥ ३६ ॥"-तृतीये विन्यासे (५ ५३-५४)

2 This is published in *Kavyamala* pt II (pp 29-54)

3 See *Kadambari-kathasra*

4 See *Pāṭalavyāja mahākāvya*.

5 See *Uttarar imacarita*, *Ulatim : thara*, etc

fully exhaustive and strikingly natural. He has not criticized irrationally any non-Jaina system. But, why, this is what can justly be expected from the able writer of *Bālabhārata* and *Kāvya-kalpalatā*, which are the striking instances of his spirit of toleration. Not only is he an expert in narrative literature, but he is an equal, if not a greater expert in handling spiritual and philosophical themes. Furthermore, his representation of facts is clear, accurate and faithful to the sacred literature. The work is divided into 19 cantos, the last concerning itself mainly with the colophon. It seems that some manuscripts omit this canto but that does not mean that the genuineness of the 19th is not beyond doubts. It may be added that the statement in the *Indian Antiquary* (Vol. XXXI, p. 479) that the *Padmānanda* consists of 12 *sargas* is inaccurate. The divisions namely the *sargas* are systematic and scientific. No *sarga* is unusually long nor does it terminate abruptly. Under these circumstances it is hoped that this work will be acceptable and agreeable to all students of poetics (*kāvya*), no matter to what caste, creed, colour or country they may belong.

3. *Kāvya-kalpalatā* or *Kavis'ikṣā*.

This is a work on rhetorics in four parts or *pralānas*, each having several *stabakas*, the number of which is 21, and consists of 452 verses. An account of the general plan of this work has been given by Prof. Aufrecht, Cat. Codicum no. 497 and by Dr. Mitra, Notices Vol. VII (p. 282). Besides a manuscript dated 1418 A. D., and written in bold *Devanāgarī* hand-writing of Jaina type in the library of the India Office (see no. 1183) has been very ably described by Colebrooke. In this work, rich in illustrative examples, the author refers to his other works, viz., *Chandoratnāvalī*, *Kāvya-kalpa-latāparimāla*, *Kāvya-latāmañjarī* and *Alaṅkāraprabodha*. It appears that the author has purposely avoided in this work everything specifically Jaina except mentioning in some half a dozen places Jina, Jinendra or Jines'vara. This may be with a view to get a wider circulation of his work and to make it an object of study even for the most orthodox Brahmins and other staunch followers of the *Vedas*

1 See Prof. Peterson's Report for 1882-83, p. 58.

The author himself has commented upon this work (see Sanskrit Introduction p. 27). As an illustration of his difficult feats as a poet may be cited the *paridhi-s'loka* of this work which is to be read on the rim of a wheel and which is interwoven with another verse constructed as an *aṣṭacakrārabandha* on its spokes.

It may be mentioned *en passant* that this work is not solely the composition of our author but that he has received considerable assistance in its composition from his confrere Arisimha.

This work on rhetorics a critical edition of which is in my humble opinion a desideratum has been commented upon by S'rī S'ubhavijaya Gaṇi, pupil of S'rī Hīravijaya Sūri, the commentary being designated as *Kāvya-kalpalatā-makaranda* and composed in Samvat 1665 (1609 A. D.), at the request of S'rī Vijayadeva Sūri.

There is a work entitled *Kāvya-kalpalatā-viveka* which is referred to in "a catalogue of MSS. in the Jain Bhandars at Jesalmere" (pp. 63, 22, 38-39). This is, in my humble opinion a commentary to *Kāvya-kalpalatā* and is far older than *Kāvya-kalpalatā-makaranda*.

It remains to be finally settled as to whether *Kāvya-kalpalatā* is the name of the text or that of its commentary. Prof. Buhler thinks that the original *kārikā* verses of Arisimha were called *Kavitā-rahasya*, while Amaraçandra's *vṛtti* was entitled the *Kāvya-kalpalatā*. According to Dr. S. K. De the text is called *Kavitā-rahasya* or *Kāvya-kalpalatā* and its commentary is entitled the *Kāvya-kalpalatā-kaviśikṣāvṛtti*. In this connection it may be noted that there is another work on poetics entitled as *Kavikalpalatā* by Deves'vara, son of Vagbhaṭa, a *mahāmātya* of the king of Mālava. This writer seems to have borrowed literally most of the rules and definitions along with the illustrative stanzas from the text of his predecessors Arisimha and Amaraçandra; so, it may be inferred that he had the text of *Kāvya-kalpalatā* before him when he composed his work.

4. ¹*Bāla-Bhārata*

This is a heroic poem epitomising *Mahābhārata*, the grand

1 There is another work of the same name. It is also designated as *Pracaṇḍa Pāṇḍava*. It was composed by Rajas'ekhara, the author of *Bāla-rāmīya* and *Kāvya-mīmāṃsā*.

epic of India as its very name suggests. It is like its prototype divided into 19 *parvans*, each of which is further subdivided into one or more *sargas* (cantos), their sum-total being 43. The *pras'asti-sarga* is, however, not included in this number. At the end of each *parvan*, a verse is added by the author whereby he computes the extent of the section in terms of the number of corresponding *anuṣṭubh* verses. This splendid work has been twice quoted in *Jainadharmavara-stotra* e. g. I. 1. 36 on p. 112 and XI. 1. 26 on p. 122. Moreover, this beautiful *kāvya* was translated into modern Greek at Athens in A. D. 1847 by D. Galanos from a manuscript in his own possession. It was published with an elaborate introduction by Tybaldos, who endeavoured to establish the identity of our author with Amarasimha, the well-known lexicographer. It ends with the *pras'asti-sarga*, containing a number of verses in common with that of the *Padmānanda mahākāvya*. To be exact, the first two and the last four (42-46) are not to be found in the *Padmānanda mahākāvya*—perhaps the last, though by no means the least important, of his literary works.

5. *Syādiśabdasamuccaya*.

This is a work on grammar and is divided into four chapters or *ullāsas*. The first consists of 26 *ślokas*, the 2nd of 23, the 3rd of 11 and 4th of 3. Thus, in all, the work comprises 54 *ślokas*.

6 *Chhandoratnāvali*

This is a work on prosody. Up till now its composition was to be inferred from its being 'referred to by Amaraśāstra Sūri himself in his own work namely *Kāvyaśāloka*—*śrīti*.' Probably, at least one of its Mss. was to be had in the time of Rajas'ekhara Sūri; for, it is mentioned by him in *Prabandhaśāstra* as 'one of the works of Amaraśāstra'. Fortunately, I have just come across a 'Ms. of this work. It is divided into nine sections known as *adhyāyas*. In composing this work the author has utilized *Piṅgala-śāstra*, etc. He has given a number

1 This leads us to deduce that it was composed prior to *Kāvyaśāloka*—*śrīti*.

2-3 See Sanskrit introduction p. 28 and p. 17 respectively.

4 I am indebted to Nyāyatīrtha Nyāyaviśārada Upādhyāya Śrī Maṅgala-vijaya, who kindly procured this Ms. as well as that of *Parimala*, for me from Śrī Vijayadharma lakṣmī-jñānamandira, Agra. This consists of 18 folios with about 14 lines per page and 54 letters per line on an average. It is written in Devanāgarī characters in Samvat (Vikrama) 1970, and is 10½ in. by 4½ in. in size.

of illustrations both in Sanskrit and in Prakrit. The last two sections are almost entirely written in Prakrit, whereas the former ones in Sanskrit. The style is quite lucid and the exposition is clear, and systematic. On the whole it appears to be an attractive work, so its publication will be a matter of rejoice.

7 *Parimala*

This is a commentary on *Kāvya-kalpalatā* composed by the author himself¹ It is referred to by him in his *Kāvya-kalpalatā vṛtti* I have just come across a Ms of this work It too, belongs to Śrī Vijayadharma lakṣmī jñānamandira, Agra, it seems to be however incomplete² It begins as follows —

“श्रीवीतरागाय नम । स्वस्ति जयोऽभ्युदयश्च ।

श्रीशारदा हृदि ध्यात्वा, विरयाभ(तं?) परिमलायया ।

काव्यकल्पलतावृत्तिः, किञ्चिद् वच्मि विवेचनम् ॥ १ ॥

वृत्तिकार काव्यकल्पलतासूत्रवृत्तिद्वामो धात्वायज्योतिर्विमर्शनपूर्वमभिधेयमाह ।”

The work is divided in sections known as *Prasaras* the number of which appears to be at least 17. Therein are quoted several works such as *Raghuvamśa*, *Chandas'cudāmanī* etc.,

8 *Alanlurāprabodha*, etc

The name suggests that it must be dealing with figures of speech. Though no manuscript of this work is noticed by any scholar, its composition is however a matter of certainty, for, it has been referred to by the author himself, in his *Kāvya-kalpalatā*.³ Hence it follows as a corollary that it was composed prior to it. Further, two more works are attributed to the author by Rājas'ekhara Suri, though no trace of the actual works is found at present. They are *Kalākalapa* and *Sūktavali*. The latter seems to be an abbreviation of *Sūktamuktāvali*. It appears from its name to be a collection of maxims such as can be found in abundance in the *Padmananda mahākāvya*.⁴

1 This is borne out by the colophon given at the end of each *prastar*. For instance, the colophon on folio 24° runs as under —

इति 'पायट' गच्छीयभीजिनदत्तसुरसिन्धुपण्डितभीगदमरचन्द्रविरचिते खोपशकाव्य (कल्प) लतावृत्ति विवेचने परिमलनाति छन्दोभ्यासस्तत्रकोलासी तद्विद्याख्या तत्कच्छब्दसर्वोत्तरस्तृतीय प्रसर ।

2 The concluding lines are as below —

॥७॥ गृहाक्षिप्तक्षणेनोपमानेनाक्षिप्तक्षणेन विधेयितम् । एव सर्वत्र ॥ दत्तसमस्तस्य ॥ दत्तस्य ॥

3-4 See Sanskrit Introduction p 28 and 15 respectively

It now remains for me to perform the pleasant duty of acknowledging my indebtedness to those who have assisted me in the preparation of this edition, in one form or another. Foremost amongst them stands Muni S'rī Caturavijaya, a learned disciple of S'rī Amaravijaya, who helped me by lending his press-copy of the text and the first appendix, by correcting a great many of the revised ¹proofs and by doing for me ²a part of the spade-work for the alphabetical index of the verses. I am also much indebted to Mr. Madhav Vasudev Patwardhan, M. A., Bhagwandass Purshottumdass Sanskrit Scholar (A. D. 1929), for his willing and valuable co-operation in revising the introductions both Sanskrit and English and for assisting me to some extent in preparing an analytical digest and the errata. I am indebted to Mr. Jivancanda Sākarcanda Javeri, too, who, in the capacity of a trustee to *S'rī Mohanlālji Jain Central Library*, Bombay, supplied me with a Ms, belonging to it.

My special acknowledgements are due to Dr. Benoytosh Bhattāchāryya, M. A., Ph. D., Director, Oriental Institute, Baroda, for the splendid service he has rendered to the cause of *Jaina* literature by including this work in the Gaekwad Oriental Series. Finally, I record here my obligations to all authors whose works I have consulted in the compilation of this edition.

Bhagatwādī, Bhuleshwar, }
Bombay.
26th April 1931

H. R. KĀPADĪĀ.

1 I may add with great pleasure that my younger brother helped me by reading the final proofs of the digest.

2 A part of this was also done by Mr. V. G. Dhaole for which I have to thank him

An analytical Digest of Padmānanda

Canto I

- 1 4 Salutation to the supreme god-head and benediction
4-27 Glorification of all the 24 Jinas
28 Eulogy of the *Śrutadevatū*
29 Applause of the *Ganadharas*
30 The author considers himself blessed, in that he is privileged to sing the glories of the 24 Jinas
31 The author has been favoured with the grace of his preceptor, *Śrī Jinadatta Suri*
32 36 Traditional succession of spiritual preceptors
37-41 The delivery of the present poem occasioned by the request of devout laymen in *Anahilapattana* to *Rāsila Suri*
42 44 The present poem composed at the instance of *Padma* *mantrin*
45 55 Genealogy of *Padma* and his glorification
56 61 *Padma's* request to *Śrī Amaraśāstra Suri* to write a poem celebrating the life histories of the 24 Jinas.
62 65 *Amaraśāstra* consents to do so
66-81 Enumeration of the 63 *Śalākāpuruṣas*
82 85 Panegyric of *Cakresvarī* the *Sasanadevatā*, and her identification with *Apraticakrū*
86 The author's indebtedness to *Śrī Hemacandra Suri*
87-128 Enumeration of the former lives of each of the 24 Jinas
129 Benediction
130 The author appeals to his readers to look upon his work in generous and appreciative manner, and in a spirit of indulgence

Additional stanzas—(1) Benediction upon the devout followers of the Jinas 2 3 Eulogium of the minister *Padma*

Canto II

1-2 *Amaraśāstra* commences the poem at the request of *Padma* and starts with the life history of *Vṛṣabha*, the first *Tīrthankara*

■ Benediction

७५५

4-10 Description of the *Jambūdvīpa*, its double luminaries, six mountains and seven divisions.

11-13 Description of the city called *Kṣitipratīṭha*.

14-16 Description of the king *Prasanacandra*.

17-21 Description of the merchant-prince *Dhana* of the same city.

22-27 *Dhana's* determination to go to *Vasantapura* in order to augment his riches by means of commerce.

28-32 *Dhana* embarks upon his commercial excursion, accompanied by numerous other merchants.

33 *Śrī Dharmaghoṣa Sūri* accompanied by many *Sādhus*, comes to *Dhana*, in the course of his excursion.

34-36 Reception of *Dharmaghoṣa Sūri* by *Dhana*, and the former's spiritual blessing on the latter.

37-39 *Dhana* addresses him reverentially.

40-45 *Dharmaghoṣa's* reply, wherein he expresses his intention to accompany *Dhana* in his excursion.

46-47 *Dhana* welcomes the proposal of *Dharmaghoṣa* most readily and undertakes to take this *Sūri* along with him surrounded by the best of comforts.

48-50 *Dharmaghoṣa* reminds *Dhana* of his own vow of asceticism and deprecates all bodily comforts.

51-60 The *āmraśala*-episode which here serves the purpose of the vehicle of conveying an idea of the extreme rigourousness, privations and hardships of an ascetic life.

61 *Dhana* proceeds further upon his excursion.

62-63 Description of the march along with its hustle and bustle, its elephants, horses, bullocks, camels and so on.

64-94 Description of the *grīṣma* season, the summer which the commercial excursion had to encounter on the way.

95-105 Description of the *varṣā rtu*, the rainy season.

106-109 *Dhana* and *Dharmaghoṣa* camp on the way for the rainy season.

110-112 Scarcity of provisions, which upsets the mind of *Dhana*.

113-124 At night *Dhana* is suddenly reminded of the fact that *Dharmaghoṣa Sūri* was accompanying him in the march; he, consequently,

1 Compare the situation depicted here with one in the first canto of *Saṁpārādhya*, where Lord *Kṛṣṇa* similarly receives and addresses the sage *Nārada*.

upbraids himself for his forgetfulness of his and decides to crave the pardon of the *Sūri*, the next morning.

125-128 In the morning *Dhana* goes to the resting-place of *Dharmaghoṣa*.

129-138 Description of the *Sūri* and other *munis* engrossed in their morning-occupation.

139-143 *Dhana* pays homage to the *Sūri* and receives blessings from him and the attendant *munis*.

144-147 *Dhana* condemns himself for his own carelessness.

148-151 *Dharmaghoṣa* consoles him.

152-168 *Dhana* requests *Dharmaghoṣa* to favour him by accepting such provisions from him as may be unobjectionable. The *Sūri* says the occasion will take care of itself. *Dhana* being satisfied with this answer returns. He is soon followed by the *sādhus* whom he cautiously offers clarified butter. This they accept to the very great joy of *Dhana*.

169-170 At night *Dhana* goes to the abode of *Dharmaghoṣa Sūri*.

171-289 *Dharmaghoṣa Sūri's* sermon on the fundamentals of the *Jaina* religion.

171-175 General characterization of *dharma* as being the supporter and saviour par excellence of the whole world of human beings.

176-177 *Dharma* is fourfold, viz, *dāna*, *s'īla*, *tapas* and *bhāvana*.

178-180 Glorification of *dāna*.

181 *Dāna* is threefold viz, *jñāna-dāna*, *abhaya dāna* and *dharmopastambha-dāna*.

182-187 Meaning and glorification of *jñāna-dāna* as being the best of the *dānas*.

188 Meaning of *abhaya-dāna* viz, abstinence from injury to the animate (*jīvas*).

189-198 As a necessary digression, the *Jaina* doctrine of *jīvas* dilated upon.

199-203 Glorification of *abhaya-dāna*.

204 Meaning of *dharmopastambha-dāna* (a *dāna* of the means of subsistence) and its five-fold division into *dāyaka-s'uddha*, *grāhaka-s'uddha*, *deya-s'uddha*, *kāla s'uddha* and *bhāva-s'uddha*.

205-209 Meaning of each of these five varieties.

210 Glorification of *dharmopastambha-dāna*.

211 Meaning of *s'īla* (refraining from reprehensible acts). The two kinds of abstinence or *viratī* viz, partial (for layman) and entire (for the *munis*).

212 Division of *des'āvīratī* into 12 kinds viz., the five *anuvratas*, three *guṇavratas* and four *s'ikṣāvratas*.

213-215 Enumeration of the 12 *vratas*, spoken of above.

216-220, 221-223, 224-226, 227-231, 232-237 Glorifications of the first five *anuvratas*, viz., gross non-injury, abstinence from big lies, refraining from gross stealing, continement with one's wife and gross non-attachment, one by one.

238-239 Significance and glorification of the first *guṇavrata* viz. *divivīratī*.

240 Second *guṇavrata* explained as moderation in eating, drinking and enjoyment.

241 Definitions of *bhoga* and *upabhoga*.

242-249 A list of things that should be avoided by a *s'rāiāla* in his meals.

250-253 The evening-meals recommended to be taken before the sunset, better to take a morning-diet 48 minutes after the sunrise and the supper 48 minutes before the sunset, the best of course being to give up the evening meal altogether, if possible.

254-269 Enumeration and detailed examination of the 15 *karmā-dānas*—methods of earning subsistence which a *s'rāvaka* is recommended to abandon.

270 Meaning of *anarthadaṇḍavīratī*, the third *guṇavrata*.

271 Its fourfold classification.

272-277 Detailed examination of these four divisions.

278-281 Meaning of each of the four *s'ikṣāvratas* viz., *sāmāyika*, *des'āvakāśika*, *paṇḍha* and *atithisamvibhāga*.

282-283 Glorification of *dāna* in connection with the *supātra*.

284 The topic of *des'a-vīratī* is wound up.

285 Meaning of *sarra-vīratī*.

286 *Sīla* is defined as being tantamount to strict and absolute chastity.

287 Meaning of *lapas*, which is described as being twelve-fold.

288 Meaning of *sad-bhāvanā*.

289 General winding up of the whole discourse, promising the infinite knowledge, etc., culminating in salvation to those who follow the fourfold *dharma*.

290-291 *Dhana* expresses his sense of indebtedness to the *Sūri*

for the priceless sermon given and takes leave of the *Sūri* and his attendant *munis*.

292 *Dhana* experiences a kind of supreme spiritual satisfaction and passes the night in blissful repose.

293-298 Description of the morning.

299-300 Description of the close of the Rainy season.

301-305 Finding that the Rainy season was over, *Dhana* makes up his mind to proceed further on his excursion, and starts accordingly. Description of the march.

306 *Dhana* reaches *Vasantapura*.

307-308 *Dhana* and his fellow-merchants make extremely lucrative and advantageous bargains at *Vasantapura*, and return to *Kṣitipratīṣṭha*.

309-310 *Dhana* goes on making endless profits in his trade, earning even new and new friends and lead altogether a pious and meritorious life.

311 *Dhana* on his life-period being complete, passes away and is born as *mithuna* or a couple in the *Uttarakurus* on the northern bank of the river *Sitā*.

312-322 Description of the marvellous land of the *Uttarakurus* with its weird people, its unearthly splendour, its wondrous *kalpavṛkṣas*, etc.

323 The soul of *Dhana*, enjoys to his heart's content in this next birth of his all sorts of worldly pleasures, as a fruit of his donation to the saints in his former life.

324-325 On his death he is born as a *deva* in the *Saudharma kalpa*, and there enjoys in the company of celestial women, all kinds of amorous pleasures.

Additional stanzas—(1) Benediction. (2) Glorification of *Padma*.

Canto III.

1 Benediction.

2-6 Description of the *Gandhilāvati-vijaya* in the *Videha* country, and its principal mountain, *Vaitādhya* by name.

7-18 Description of the city *Gandhasamrddhaka*.

19-23 Description of the king *Satabala*, his powers, his fame, etc.

24-26 His wife called *Candrakāntā*, her chastity and devotion for her husband.

27-30 Birth of *Dhana* as the son of *Satabala* and *Candrakānta*. He is named *Mahābala* and he gradually attains youth.

31-36 Description of his youthful beauty.

37 *Mahābala* marries *Vinayavatī*.

38-48 King *Satabala* conceives a disgust for worldly pleasures, and resolves to renounce all earthly interests.

49-54 Coronation-ceremony of *Mahābala*, its splendour, pomp and magnificence.

55-58 King *Satabala* renounces the world and becomes a *s'ramanā*. His meditation and his birth in the world of gods described.

59-60 *Mahābala* governs his kingdom most successfully with the co-operation of his able ministers and having subdued all his foes, gives himself up to a life of sensual enjoyment.

61-93 Description of *Mahābala's* amorous sports with his sweethearts—*puspāvācaya-kridā*, (66-72), *jala-kridā* (73-85), *samgita-nṛtya* (86-87), etc. in which he indulges himself to an unreasonable extreme.

94-97 King *Mahābala* in his Council-hall surrounded by his courtiers.

98-108 *Svayambuddha*, the Prime Minister reflects upon the extremely pitiable condition to which *Mahābala* has been reduced on account of the latter's complete thralldom to his carnal instincts and their gratification, and blames himself for not having recognised so far his own responsibility as prime minister, in regard to the king, and at last, admonishes the king on the present occasion.

109-117 *Svayambuddha's* advice to the king to be moderate in pleasures and reminds him of the treacherous nature of the *vis'ayas*. *Svayambuddha* asks the king to be temperate in his habits and religious.

118-135 The second minister called *Sambhinnamati*, who is a thorough-going nihilist and a perfect hedonist, advises the king to pursue the life of dissoluteness and sensuality.

136-157 *Svayambuddha* rises up again and refutes the nihilistic and hedonistic philosophy of *Sambhinnamati*, and clearly establishes his own position.

158-159 The third minister *S'atamati* who is a champion of the Buddhistic doctrine of momentariness urges that the soul is nothing but perception, cognition of which is of an evanescent nature and is not the same even for two moments together.

160-165 *Svayambuddha* refutes the Buddhistic doctrine of evanescence.

166-170 *Svayambuddha* refutes the Vedāntic doctrine of *m* whole discourse which is hardly consistent with true Vedāntism.

171-175 *Svayambuddha* refutes the Vedāntic doctrine of *māyāvāda*.

176-180 King *Mahābala* acknowledges the truth of *Svayambuddha's* Jainistic doctrine of realism, and the necessity of leading a pious and temperate life, but says that the worldly pleasures are too charming to be given up.

181-185 *Svayambuddha* reminds *Mahābala* of a certain incident in

the latter's childhood, when both of them had an interview with *Atibala*, *Mahabala's* grandfather turned into a god, who advised young *Mahabala* to lead a life of piety and righteousness, and appeals to him to believe in the realities of the next world very sincerely.

186 *Mahabala* is visibly moved by *Svayambuddha's* appeal.

187-225 Finding that the present moment was the most opportune for *Mahabala's* spiritual redemption, *Svayambuddha* recounts to him a brief history of his forefather's with a view to impress upon his mind how a pious and righteous life always leads to happiness and how a licentious life brings nothing but misery in its train.

188-200 Amongst the forefathers of *Mahabala*, there was one named *Kurucandra*, whose wife was *Kurumati* and whose son was *Haricandra*. This king was a perfectly vicious, lewd, man of beastly violence. Retributive justice visited upon him all dire and innumerable miseries while he was on his death-bed. He succumbed at last.

201-211 His son *Haricandra* was a perfect contrast to his father; for, he was pious, righteous and scrupulous. He once learnt from a *muni* called *S'landhara* that his father *Kurucandra* was suffering the just punishment in the 7th hell for his recklessness in life. *Haricandra* was so much frightened by this that he renounced the world at once, placing his son on the throne and by leading a life of asceticism reached a state of blessedness after death.

212-220 There was also another king named *Dandaka* whose valorous deeds in battles could only be matched by his miserliness and hoarding habits. He led a sordid life and after a sordid death, was born as a mighty guardian-snake and took his abode in the treasure-house which contained the savings of his former life. He swallowed every one that dared to step inside the treasure-house. One day, however, his own virtuous son *Manimālin* went into the treasure-house and the two recognised each other. *Manimālin* preached the *Jaina* faith to him, whereupon he, full of abashment for his miserable condition, at once took to renunciation and after death was admitted to the company of gods. *Dandaka* turned into a god, presented once a very precious necklace of celestial jewels to his son *Manimālin* as a memento. *Svayambuddha* reminds *Mahabala* that the latter is still wearing the selfsame celestial necklace.

221-225 He further warns the king that he has learnt only recently from two *munis* named *Viyas'hara* and *Urvidhara* that the king was destined to live only for two months more and that is why he feels so very anxious for his spiritual welfare.

226-231 *Mahabala* repents his deeds of recklessness, and requests *Svayambuddha* to be his *guru* and preach the right path to him, but says that this period would be too little to atone for the egregious blunders of reckless life.

232 *Svayambuddha* consoles the king by saying that it is never too late to mend, and that one single moment of genuine sincere repentance can make amends for hundreds of years of sinfulness and, what is more, can secure for the repentant perfect happiness and salvation.

233 *Mahābala* places his son on the throne and renounces the world and begins to lead a life of ascetic purity, devotion and austerity. He opens in fact, an altogether new and glorious chapter in his life; and purified by repentance and expiatory austerities, dies a peaceful and quiet death while meditating upon the *pañca paramēsthins*, and is born again in the *Aisana-kalpa*.

Additional stanzas—(1) Benediction. (2) Glorification of *Padma* as being the only and the last mainstay of *dharma*, harassed in the *kali-yuga*.

Canto IV.

1 Benediction.

2-6 The soul of *Mahābala* is born in the *S'riprabha vimāna*.

7-9 Description of his congenital ornaments, dress, youthful grace etc.

10-11 The accession of *Lalitāṅga* to the lordship of *S'riprabha vimāna* greeted and celebrated with great eclat.

12-14 *Lalitāṅga* awakes as if from sleep, and finds himself to his infinite amazement, surrounded by great pomp and real splendour.

15-32 The *vetrin* or the staff-bearer explains the whole situation to him and gives a very fascinating description of the *kalpa* and the *S'riprabha vimāna*, with its mansions, its ministers, its attendants, its uncomparable facility for diversion and enjoyment and its splendid celestial inhabitants.

33-35 *Lalitāṅga* now remembers his past life and realises that the present grandeur and splendour of his position is nothing but the result of the few days, which he had passed in piety and austerity as a *Jaina sādhu* after a long life of licentious recklessness.

36-37 *Lalitāṅga* is installed on the throne and invested with sovereignty with due pomp

38-40 *Lalitāṅga* worships the permanent idols of the *Jinas* and praises the *Tirthankaras* and reads the holy works.

41-42 *Lalitāṅga* is led by his attendants to his wife *Svayamprabhā*.

43-62 Description of the wonderful, radiant and celestial beauty and rare charms of *Svayamprabhā*, haunting, bewitching, captivating and enchanting.

63-66 *Lalitāṅga* is beside himself in his admiration for and amazement at the dazzling beauty of *Svayamprabhā* and is once again reminded that all this happiness which awaits him in the company of this fair one is only the result of the renunciation with which he concluded his past life.

67-70 *Lalitāṅga* and *Svayamprabha* pass a very long time in enjoying the pleasures of conjugal life bound together by the tender ties of deep love, knowing nothing else and caring for nothing else but each other

71-75 But as destiny would have it, *Svayamprabha*, the dazzling one vanishes all of a sudden *Lalitāṅga* falls down unconscious, comes to his senses after a while and laments very touchingly the loss of his dear beloved

76-81 *Lalitāṅga's* lamentation¹

82-86 He wanders about aimlessly, raving like a mad man, in search of his lost wife, and finds happiness nowhere

87-92 *Lalitāṅga* is treated with cooling remedies in order that his love-fever may be abated, but, apparently, there is no hope of recovery

93-95 *Drdhadharma* a god equal to *Indra* in all things except status and who was none other than *Svayambuddha* in his former life knows by *avadhi jñāna* the calamity which has befallen *Lalitāṅga*, his previous ruler, and he comes on the scene to offer him words of consolation and advice

96-105 *Drdhadharma* tries to console *Lalitāṅga* by saying that he should not forget that he is a man and men do not weep and lament, it is women who do that, he should not take the loss of *Svayamprabha* so seriously to heart, and should try to divert himself in the company of other heavenly beauties

106-114 *Lalitāṅga* rejoins that it is impossible to forget *Svayamprabha* and deprecates the last point in *Drdhadharma's* argument by saying that it is inconsistent with true, faithful and sincere love

115-207 *Drdhadharma* knows by his *avadhi jñāna* what has happened to *Svayamprabha* in the meanwhile and narrates her account to *Lalitāṅga* as follows —

In *Nandigramā*, in the *Dhātālakhanda* of the *Pūria Vādeha*, there lived a certain very poor house holder by name *Nagila* and his wife *Naga*. Their poverty was so great that they could not even get sufficient food to eat from day to day. To intensify the miseries of an already insufferable life, the wretched couple gave birth to 7 daughters the birth of the last of them being the cause of *Nagila's* abandoning his house and family and going away where no one could say. This last daughter was not named at all and hence she came to be called *Nirnamikā*, the nameless one. One day *Nirnamikā* saw at a festival a number of children eating various kinds of sweets and in her childlike simplicity and innocence asked her mother to give her sweets. The mother became angry with her and scolded her by saying that she was not lucky enough to have sweets to eat and asked

¹ This may be compared with *Aja's* lamentation described in *Raghluramsa* a (VIII, 43-68)

her to go away outside the town and collect fuel by selling which she could get something to eat. She went away. On her way she saw *Sri Yugaṇḍhara muni*, whose attainment of omniscience was being glorified by the gods, and crowds of people from neighbouring villages were pouring in to have a sight of him. The *muni* delivered a discourse to the congregation, at the end of which *Nirnamika* approached him and told him of her extremely miserable and wretched condition, and asked him whether any other being could possibly be more miserable than she. Thereupon *Yugaṇḍhara muni* points out to her that the celestial, human, and sub-human, one and all beings are subject to misery. He says to her that she has no idea of the unspeakable horrors of the punishments to which sinful beings are subjected in hell, expatiates upon the nature of worldly existence, the treacherous character of the objects of sense, which ultimately lead to nothing save unmitigated sorrow and misery, the happiness and spiritual tranquility resulting from observing the five *vrātas*.

The extremely impressible mind of *Nirnamika* was very easily influenced by these words of advice and she resolved upon leading a pious life of renunciation and austerities henceforth.

Dr̥dhadharmā tells *Lalitāṅga* that his wife *Śvayamprabhā* is thus at present nothing but *Nirnamika*, who is passing her time in ascetic exercises under the guidance of *Yugaṇḍhara muni*. He advises *Lalitāṅga* to go there and show himself to *Nirnamika*, whereupon, he says, she would recognise him.

208 212 *Lalitāṅga* does as he is told by *Dr̥dhadharmā* and every thing happens as expected. he is united with *Śvayamprabhā* and both of them spend a very long time in happiness and love.

213 225 But gradually, *Lalitāṅga* finds himself fast declining in his celestial splendour, an indication that his period of stay in heaven was soon drawing to a close. Description of his weakening of heavenly splendour and grandeur and physical powers.

226 228 *Śvayamprabhā* is frightened and asks her husband the cause of it all.

229 231 *Lalitāṅga* tells her that it was because the period of his *svarga vasa* (stay in heaven) was over.

232 236 At the instance of the *Aśvina kalpa rakṣa* *Lalitāṅga* goes to *Nandivara* in order to pay homage to the permanent idols of the *Jinas*. He worships the idols with great devotion and in the course of his visiting one *tīrtha* after another, he meets his end.

237 245 He is born as the son of *Suvarṇaṅga*, king of *Puṣka* *lavatī Vijaya* and *Lalāmī* his wife. Description of his childhood and youth follows.

Additional stanzas—(1) Benediction (2) Glorification of *Padma*

Canto V.

1 Eulogy of Lord *Rasabha*.

2 4 Description of *Pāṇḍarikā*, a city of the *Pushkalāvati vijaya* and that of its temples

5 6 Powers etc. of king *Vajrasena* described

7 8 His wife *Gunarati*'s character etc. praised

9 Birth of *Svayamprabhā*, in this royal family

10 The act of naming her as *Srīmatī* justified

11 13 Her attainment of youth

14 Her father's entire satisfaction due to her achievements

15-18 She goes to a terrace and notices the festival being celebrated by the celestials in honour of the omniscient saint *Susthita*. This reminds her of her previous life and her separation from her loving husband *Lalitāṅga*. This being too much for her to bear, she faints.

19 21 Later on she regains her senses but seeing that there is a very remote chance of marrying *Lalitāṅga* she observes silence *

22 Suspecting that her silence was due to some evil charm directed against her by the *Kṣetra devatā*, her female friends try their best to counteract it but they fail

23 24 Out of hundreds of attempts not even one proved successful in making her speak. But, she, however, diverted the attention of her attendants by making signs with the eye brows, hands, etc., and by writing some letters here and there

25 35 Once she went to a sport garden and went from one tree to another but that was of no avail. On the contrary it made her feel the separation more and more, and the arrows of the Cupid struck her with greater and greater force

36 38 Description of the bower of creepers resorted to by her and her outshining beauty

39 On account of her enchanting limbs she looked like the presiding deity of that place

40 Seeing that nothing satisfied her and being fatigued she sat down in the midst of her female friends, in the grove of the *Asoka* trees

41 44 *Panditā*, her wet nurse sent away her female friends to collect flowers, and pressed her to inform her at least as to why she was observing complete silence all along

45 *Srīmatī* then narrated to her the incidents of her previous life.

46 58 On realizing her cause of silence *Panditā* explained to her the seriousness of her vow of not marrying any other but *Lalitāṅga* and mildly rebuked her for having given unnecessary pain to her as well as to her parents by this foolish action. She informs her that several *Vidyadharas*

and kings were soliciting her hand but her father waits to procure a better husband for her. She recommends to her *Vajrajangha*, the son of king *Suvarnajangha* as a suitable husband and requests her to give up the idea of marrying a husband of her previous birth.

59 62 On hearing this *Srimati* gives a reply to *Panditā* that a celestial who is a devotee of *Jinesvara* can only be born as a human being in a royal family. No doubt, I was once born as *Nirnāmikā*, but that was due to my not following Jainism. *Lalitānga* must have been born in this very *vyaya*, for, the birth place of the affectionate is mostly the same.

63 64 He has never forsaken me, so I cannot help loving him.

65 He must have been born in a noble family as he died during his pilgrimage to *Nandisvara*.

66 Whether I succeed in marrying him or not I shall enshrine him in my heart, none else I shall select as a husband.

67 72 *Pandita* thereupon draws a picture of her previous birth and stands on the road with this *citrapata*, thus attracting the attention of the passersby and specially of the several kings who had come there to congratulate the *cakravartin* on his birth-day. People too, come from several directions to see it and praise some part or other of that picture.

73 83 *Durdanta*, the son of king *Durdarsana* fainted on seeing it and when asked to explain the cause, he said that he was reminded of his previous birth. But *Pandita* soon found out that this was only his trick to marry *Srimati*, so, she asked him further points for identification to his utter embarrassment. She befooled him by saying that his wife of his previous birth was born lame and she was anxious to marry him that is why she had drawn the outlines of her previous birth. She would now take him to her birth place so that he can oblige her by accepting her as his wife.

84 86 His friends took this opportunity to cut a joke. *Durdanta* was very much ashamed as by this time many a person has joined them in goading him to marry her.

87 95 In the meanwhile *Vajrajangha* comes up there and swoons on seeing the picture. On his regaining the senses he narrates his past history to *Pandita*, which exactly tallies with the previous description given by *Srimati*.

96 97 He informs her that his wife *Swayamprabha* must have been born here and she must have furnished the materials for this picture, for, one's experience can never be thoroughly described by another.

98 *Pandita* tells him that his guessing is correct.

99 100 She then goes to *Srimati* and removes the dirt of her sorrow by this pleasant news to her extreme joy.

101 102 Her father, too is delighted and marries her to *Vajrajangha* which adds to her natural beauty.

103 104 This couple went to *Lohargala*, and was received with great pomp, by *Suvarnajangha* and his subjects.

105 *Svarnajangha* enthrones his son *Vajrajangha* and renounces the world

106 King *Vajrasena*, too does the same and in course of time he attains the status of the *Tirthankaras*

107-108 *Vajrajangha* passes his time happily in the company of his wife who gives birth to a son

109-113 *Puskala* being harrassed by the neighbouring rulers, *Vajrajangha* accompanied by his wife starts to help him as solicited by him. On his way he comes across a city *Saravana* but he has to change his route as the surrounding forest was a dwelling place of a *dretivisa* serpent

114-116 On his arrival the foes abandoned their enmity and surrendered themselves to *Puskala*, who being pleased with the prowess of his brother-in-law paid due honour to him and his sister

117-118 With the permission of *Puskala* they started for their city. On reaching *Saravana* they were informed that that terrible serpent had become poisonless

119-120 As a result of *Vajrajangha's* enquiry as to how such an incident took place, he was replied that it was due to the splendour of the celestials who had come to celebrate the omniscience of *Munisena* and *Sagarasena*

121-123 On hearing that these two omniscient saints at present are engaged in delivering spiritual sermons he came to know that they were his own brothers and so he eagerly went with his wife and saluted them.

124-127 They preached to him the transitoriness of the life

128 This sermon led *Vajrajangha* to ponder upon his condition

129 He praised his brothers' line of action and condemned that of his own

130-131 He decided to renounce the world, so he wanted to reach his capital and enthrone his son

132 *Srimati*, being informed approved of this and she, too decided for renunciation

133 With these holy thoughts in their mind they entered the city

134 During their absence their son won over the ministry on his side by bribery

135-137 Seeing that his parents had gone to sleep he creted the poisonous smoke which resulted in their deaths.

138 Their birth as a couple in the *Uttarakurus*

139-140 Their life period being over they were born in the *Saudharma kalpa* and enjoyed each others company to their heart's content

1-2 Additional stanzas in praise of Lord *Rṣabha* and *Padma*.

Canto VI.

1 Eulogy of Lord *Rṣabha*

2 5 Descriptions of the *Kṣṭipratishṭha* city and its king *Isānacandra*

II A very competent physician named *Suvihā* resides in that city

7 *Vajrajāṅga* is born as his son after his descent from the *Saudharma* *lalpa* and is named *Jiānanda*

8 12 Four other families are simultaneously lucky in having the births of sons *Kanakāratī* the wife of *Isānacandra* gave birth to *Mahādhara*, *Lakṣmī*, the wife of the prime minister *Subuddhi*, to *Sunastra Abhayamatī*, the wife of *Sagaradatta*, the leader of a caravan, to *Purnabhadra* and *Śīlamatī*, the wife of *Dhana*, a merchant to *Gunālara*

13 14 Being attended by the nurses none of them suffered in growth. Each of them cultivated a fast friendship with the others from the very childhood.

15 *Srīmatī* is born in this very city as a son to *Isāradatta*, a merchant prince and is named *Kesava*.

16-24 All these six passed their time happily as intimate friends and became experts in their hereditary arts and professions, e.g. *Jīvananda* in the science of medicine

25 Arrival of a saint for alms at the house of *Jiānanda* where his five friends were present

26 35 This saint was the son of *Pṛthvipāla* a ruler and was named as *Gunakara*. He renounced the worldly kingdom for a spiritual one, on his being convinced of the worthlessness of wealth

36 37 He used to practise penance for attaining salvation and did not mind what food he got to sustain his emaciated body. This led to leprosy but he did not care to take the necessary medicine

38 He came up to *Jīvananda's* place on his way to get food for breaking the two fasts he had observed

39 44 *Mahādhara* sees the unhealthy condition of the saint and jokingly reminds his friend the physician of callousness, greediness, etc. the vices of his profession

45-46 He asks him to rise to the occasion and administer the medicine to the saint thus saving his profession from being an object of ridicule and earning in return the noble hand of *Mukti*

47 52 *Jīvananda* replies that he is wonderstruck to hear this advice. for looking to his age, handsomeness, prowess etc., one would expect him to be self-willed. He adds that the subjects are certainly fortunate in having such a benevolent person as their lord

53 54 He says Really this saint deserves medical treatment, but there is only oil at my place, so you friends should bring sandal and a jewel blanket

55 The friends go to procure these two things and the saint returns

to his resting place

56 67 They approach an old merchant who informs them that he would charge one lac of *dināras* for each. But on coming to know that these things were needed for the medical treatment of a saint he parts with them free of charge all the while praising their religious bent of mind, even though young

68 The old merchant renounces the world, practices penance and attains salvation

69 70 The friends along with the physician approach the saint and request him to allow them to treat him medically

71 72 The saint complies with their request, so, they bring a dead body of a cow to locate the worms to be removed from the body of this saint thus observing the principle of *ahimsā* the cardinal tenet of Jainism

73 Discrimination arising from the study of the *Jaina* scriptures surely leads to evolution.

74 92 First of all they apply oil to the body of the saint and rub it so hard that the saint loses his consciousness and worms come out of the body. The saint is then enveloped in the jewel blanket. The worms leave his body for this blanket which they find to be very cool. The physician then removes the blanket and with a small jerk dislocates the worms which fall on the dead body of the cow. He then applies sandal to the body of the saint. He twice repeats this process and succeeds in removing the worms from flesh and bones as well

93 94 The saint thereby regains his normal condition and finds himself quite happy

95 All the six friends beg to be excused for the inconvenience they caused to the saint who blesses them in return with *dharma labha* and goes elsewhere

96 They sell the sandal and the blanket and utilise the money in building a *Jaina* temple

97 99 Description of the beautiful temple

100 All the six friends daily worship the Lord

101 114 Eight sorts of worship—*dravya puja* and their figurative description

115 On completion of these sorts of worship they indulge themselves in panegyric

116 120 Their salutation and attendance to the holy preceptors observance of twelve vows adoration of the *Jaina* church, utilization of wealth in getting the scriptures copied and charity in right directions described

121 They realize the uselessness of the world and renounce it

122 After studying the essential doctrines of Jainism at the feet of their *guru*, they go on foot from one place to another to deliver holy sermons.

123-127 They practice penance duly observe the five *mahā vratas* subdue the four horrible passions resort to *anasana*, and on completion of their life-period are born in *acyuta kalpa* owing to their austerity

128 132 Description of *Pundarikant* & city in the *Puskalāvati vijaya* and that of its ruler *Vajrasena* and his wife *Dharani*

133 137 The physician the son of the king that of the prime minister, that of the merchant and that of the leader of a caravan are born as sons to *Dharani* and are named as *Vajranabha*, *Bahu Subhahu* *Piṣha* and *Mahapiṣha*. *Kesava* too, is born in the same city is named *Suyasa* and cherishes great affection for *Vajranabha*

138 139 All these six advance in years and study various arts.

140 144 *Vajrasena* is requested by the *Lokantikas* to establish the *tirtha* so he enthrones his son and after giving donations for a year renounces the world He thereby attains the fourth type of knowledge and goes on travelling on foot from one place to another

145 *Vajranabha* divides the kingdom amongst his four brothers

146 *Suyasa* is appointed as his charioteer

147-148 *Vajranabha* is well served by him and his brothers as well

149 *Vajrasena* attains omniscience.

150 The manifestation of a disc in the armory of *Vajranabha* described

151 152 His attainment of the remaining 13 *ratnas* and nine *vidhis*

153 He conquers the whole *vijaya*

154 156 His coronation-ceremony as the sovereign and his moderate indulgence in worldly pleasures.

157 His wealth increases his merit and *vice versa*

158 His adoration to the *Jñesvara*.

159 Increase in wealth proportionate to his advancement in years

160 162 He makes the best use of his riches and is throughout temperate

163 164 *Vajrasena's* arrival in his city and his preaching

165 173 *Vajranabha* accompanied by his brothers and the charioteer approaches him and bows to him Thereupon he delivers a holy sermon whereby he explains the importance of *dharma*.

174 183 *Vajranabha* ponders over it and requests him to initiate him

184 He appoints his son as his successor and renounces the world along with his brothers and the charioteer

185 186 He soon becomes well versed in the twelve *angas* and the others in 11

187 All of them practise penance

188 *Vajrasena's* attainment of absolution.

189 *Vajranabha* goes from one place to another and enlightens the audience

190-229 The severe austerity of the six results in their attainment of miraculous powers, both physical and mental but they are not tempted to make a show of their prowess.

230 *Vajranābha* binds the *tirthāṅkara-nāmakarman*.

231-251 Description of the twenty different ways of attaining this meritorious stage.

252-254 *Bāhu's* and *Subāhu's* attendance to saints highly praised by *Vajranābha*.

256-257 *Pūṭha* and *Mahāpūṭha* become jealous of this and consequently their saintliness is somewhat stained and in virtue of this they will be born as females.

258-259 All the five, however, on the whole, lead a pious life, and these as well as *Vajranābha* are born in *Sarvārthasiddha*.

1-2 Additional stanzas as usual.

3 A verse, most probably an interpolation.

Canto VII

1 Eulogy of Lord *Rṣabha*.

2-4 Description of the city of *Aparājita*.

5-7 Its ruler *Īśānacandra* extolled.

8-9 There lived in this city a merchant named *Candanadāsa* who had a son named *Sāgaracandra*.

10-18 *Sāgaracandra's* virtues outlined and his presence glorified.

14-15 Announcement of the commencement of the spring.

16-19 Growth of sprouts, blossoms etc, in the garden.

20 The king issues the order to the citizens to go to this garden.

21-22 *Sāgaradatta* receives this intimation and informs his friend *Aśokadatta*.

23 The king surrounded by his subjects goes to the garden.

24 *Sāgaradatta*, too, accompanied by his friend goes there.

25-26 The amorous sports described

27-29 The cry for protection suddenly raised by a female is heard by *Sāgaradatta* who runs in that direction to help her.

30-35 He succeeds in rescuing *Priyadarśanā*, the daughter of a merchant *Pūrṇabhadra* from the hands of the keepers of prisoners.

36-41 Looking to the obligation of *Sāgaradatta* and his other virtues, *Priyadarśanā* decides to marry him and slowly wends her way to her residence.

42 *Sāgaradatta* goes to his abode.

43-45 His father comes to know of this event and appreciates the attitude of his son towards *Priyadarśanā* but thinks that his son was not justified in making use of his valour.

46 83 He deprecates the fact that his son entertains friendship with *Asokadatta*. He mildly reproaches him by explaining to him that it is not befitting a merchant-class to take up arms, as it is really meant for a warrior class. He advises him not to confide too much in a beloved and explains to him the extraordinary benefits accruing from keeping the company with the saintly characters and the disadvantages resulting by keeping the company with the wicked. He draws his attention to the evil nature of *Asoladatta* and asks him to give up his friendship.

84 91 *Sagaradatta* reflects upon his father's advice and respectfully gives a reply to him and informs him that he would abide by his order. He expresses his doubt about the wickedness of his friend, his father thereupon asks him to be on his guard.

92 93 *Candana* makes a request to *Purnabhadra* to marry *Priyadarsana* to his son and this is most willingly complied with.

94 95 The marriage of *Asokadatta* with *Priyadarsana* and their consequent rejoice.

96 100 Their immense love for each other.

101 108 Once upon a time in the absence of *Sagaradatta* *Asokadatta* goes to his place and tries to prejudice the mind of *Priyadarsana* against her husband by pointing out his infidelity. He urges her to enter into an illegal connection with him since her husband is unfaithful to her.

109 113 *Priyadarsana* is very much offended by his immodesty and orders him to leave her house instantaneously.

114 133 *Asoladatta* leaves the place and meets his friend *Sagaradatta* on the way before whom he depicts the black side of his wife by narrating her indecent offers made to him and the great difficulty he experienced in returning from his place with unstained character and thus succeeds in poisoning his ears.

184 137 *Sagaradatta* consoles him by depreciating the female nature in general and asks him to forget his wife's ugly behaviour.

138 *Asokadatta* is very much pleased on his having succeeded in practising deceit and thus practically ruining *Priyadarsana*.

139 140 *Sagaradatta* continued to love his wife to all external appearances but internally he cherished very little affection for her.

141 *Priyadarsana* did not inform her husband about the misbehaviour of his friend with a view that their friendship may continue.

142 *Sagaradatta* utilizes his wealth in charity etc.

143 *Sagaradatta*, *Priyadarsana* and *Asolacandra* die a natural death.

144 145 The first two are born as a couple in the *Bharata* *ksatra*.

146 175 Description of *atasarpini* and *isarpini* and that of the 10 *kālpavṛkṣas*.

176 The couple's life-period and height.

177 Birth of *As'okadatta* as an elephant in that very city.

178-180 *Sāgaracandra* is recognized by him and vice versa. He rides him and is hence designated by other couples as *Vimalavāhana*.

181 *Priyadarsanā* is born as his wife and is named *Candrayas'as*.

182 Their excellent constitution and pre-ominent symmetry of the limbs.

183 *Vimalavāhana* becomes well-versed in ethics

184-196 The ten *kalpavṛksas* gradually cease to yield the desired fruits; so, the couples begin to claim certain *kalpavṛksas* as their property, and if any other encroaches upon their right, they feel humiliated. This led to their unanimously appointing *Vimalavāhana* as their lord.

197-199 He distributed the *kalpa-vṛksas* and to check the encroachment, he put in force the *hākāra-nīti* which consisted in saying that oh, you have done a wrong thing. This was a sufficient punishment to them.

200 *Candrayas'as* gives birth to a couple when only six months remain out of her life-period

201-202 The couple's height, life-period etc., mentioned

203 The couple named as *Caksus'mat* and *Candrahāntā* advances in years

204 *Vimalavāhana* dies and is reborn amongst the *Suparna kumāras*, whereas *Candrayas'as* and the elephant amongst the *Nāgakumāras*.

207 *Caksus'mat* protects his subjects and adopts the policy of his father

208-209 In course of time his wife gives birth to a couple named as *Yas'asvin* and *Surūpā*, having almost the same life-period as their parents

210 *Caksus'mat* and his wife die and are reborn amongst the *Suparnakumāras* and the *Nāgakumāras*.

211-213 *Yas'asvin* governs the various couples like his father but he finds that the *hākāra-nīti* was gradually losing its force, so he promulgates the *mākāra nīti*

214 The *hākāra-nīti* is utilized for minor offences, the *mākāra-nīti* for grave offences and both, for the graver.

215-216 *Surūpā* gives birth to a couple named *Abhicandra* and *Pratirūpā*, the grace of the former being enhanced by the association of the latter

217 They were 700 bows in height and were a little short-lived as compared with their parents.

218 *Yas'asvin* and *Surūpā* die in due course of time and are born amongst the *Abhiskumāras* and the *Nāgakumāras* respectively.

219 *Abhicandra* governs the couples as his father used to do.

220 *Pratirūpā* gives birth to a couple which is named as *Prasenajit* and *Calṣuskāntā*

221 Their height and life-period mentioned.

222 After death, *Abhicandra* and his wife are born amongst the *Abdhikumāras* and the *Nāgakumāras* respectively.

223-224 *Prasenajit* follows his father's policy in governing the couples, but, when this policy fails he puts in force the *dhikkāra nīti*.

227 A couple is born to *Caṣaṣkāntā*. This bears the names *Marudeva* and *S'rikāntā*.

228 Their height etc., mentioned.

229 The loveliness of *Marudeva* in the company of his wife described.

230 *Prasenajit* and his wife breathe their last and are respectively born amongst the *Dvīpa kumāras* and the *Naga-kumāras*.

231 *Marudeva* rules over the couples and makes use of all the three *nītis*.

232-233 *S'rikāntā* gives birth to a couple which is named as *Nābhī* and *Marudevā* and which is 525 bows in height.

234 The company of *Nābhī* and *Marudevā* adds to each other's loveliness.

235-236 Their life period and their growth.

237-238 *Marudeva* and his wife die and are born in the same heavens as the previous couple. Consequently *Nābhī* becomes the seventh *śulakara*.

239-241 The soul of *Vajranabha*, the *cakṛin* enters the womb of *Marudevā*, the wife of *Nābhī*, in the 3rd *ara*, on the 4th of the dark half of *Āśāḍha*.

242-246 The figurative description of this epoch making event.

247-248 *Sarvarthasiddhi* suffers in splendour owing to its being deprived of the company of the soul of the *Caṣṛin*.

249-251 A flash of light in the three worlds, the feeling of joy and the cessation of pain experienced by all the living beings, are the concomitant features of this grand epoch.

253 The 14 dreams are seen at night by *Marudevā*.

254-263 The poetical description of these dreams.

269 These dreams prognosticate the birth of the Lord of the entire universe.

270-272 In the morning *Marudevā* informs her husband about these dreams who foretells the birth of an illustrious son.

273-274 The shaking of the throne of the *Indras* leads them to ponder over the event.

275-293 On realizing the situation they come down to *Marudevā*, explains to her the significance of the splendid dreams, namely that her son will be unrivalled in moral, religious and spiritual attainments and will be unique in grandeur and splendour. They then return. The whole event causes immense delight to *Marudevā*.

294-295 Her pregnant condition glorified.

296-302 The growth of the embryo and the yellowish white colour of *Marudevā*.

303-311 Development of her various limbs due to her pregnancy.

312 The Lord is endowed with three kinds of knowledge even in the embryonic condition.

313-323 The delightful influence of the embryo on *Marudevā*, *Nābhī*, the *kalpa-vrksas*, the couples, etc.

324-328 After a period of nine months and eight and a half days, when all the planets were in ascendancy *Marudevā* gave birth to a son.

329 His birth unaccompanied by blood etc.

330 The directions are illuminated on account of the presence of the Lord.

331-337 His birth gives rise to a flash of light in the three worlds, the dispersion of darkness and the feeling of happiness which is experienced even by the denizens of hells.

338 The directions are also pleased.

339-340 The wind surcharged with scent blows slowly.

341 The fragrant shower.

342 The earth is delighted.

343 The kettle-drum is beaten by the celestials.

344 The shaking of the seats of the *Dikkumāris*

345-346 Their joy on coming to know about the birth of the Lord.

347-354 The eight *Dikkumāris* residing in the nether world approach *Marudevā*, bow to her and the Lord, and praise them.

355-358 They inform *Marudevā* who they are and why they have come and thus giving her no chance of being afraid of them commence their work.

359-365 This is followed by the arrival of another batch of the eight *Dikkumāris*, who, too, bow to the Lord and his mother and perform their duty.

366-377 Similar is the case with other four batches each consisting of the eight *Dikkumāris* residing on the eastern, southern, western and northern *Rucaka* mountains respectively.

378 Then follows a batch of four *Dikkumāris*, which, too, does the needful.

379-383 Then comes another batch of four which cuts off the navel cord of the Lord keeping it only 4 fingers in length, buries it in a pit filling it with diamonds etc, and prepares a *pīṭha* on it with *Dūrvā* grass.

384-385 These four *Dikkumāris* then construct three plaitain-houses and in their intervals four quadrangles, each having a lion-throne.

386-391 They take the Lord and his mother to the southern quadrangle, apply oil to their body, rub it with unguents and bathe them with water after taking them to the eastern quadrangle. They use towels to remove the wetness and anoint them with sandal.

392-393 Then follows the work of clothing and decorating them.

394 396 The Lord and his mother are then taken to the northern quadrangle where sandal wood is burnt and its ashes used as a preservative

397 They then strike two stone balls and wish a long life to the Lord

398-399 The acts of preservation, blessing etc., though meaningless in the case of the Lord of the three worlds are however justified as they are the natural outcome of their devotion. Moreover the transcendental point of view is useless in case it is not accompanied by the conventional one.

400 402 The Lord and his mother are taken to their bed and are attended by the various *Dikūmaris* who spend their time in singing their merits

403-408 *Marudeva's* splendour on account of the presence of the Lord described

409-410 The sudden resounding of the permanent bells in heavens

411 The shaking of the seats of the *Indras*

412 419 *Saudharma* feels the shaking becomes excessively angry and takes up the adamant in his hand. Consequently the commander in chief addresses his master to pacify him

420 424 *Saudharma* ponders over this event and comes to realize the birth of the Lord. His joy knows no bounds. He gets up from his seat, walks seven or eight steps and bows to the Lord

425 436 He then orders *Nāgamesin* to inform other gods about the birth of the Lord so he thrice rings the bell known as *Sughoṣā* which leads to the simultaneous resounding of other bells

437 Consternation of the gods

438 445 The order of *Saudharma* consequently explained to them by *Nāgameshin* and their abiding by it

446 448 The *Indra* orders *Palaka* to construct a vast *vimāna* which work he does instantaneously

449 474 Description of this beautiful *vimāna*

475 479 *Saudharma* assumes another form and takes his seat in the *vimāna* along with his eight queens

480 481 His other attendants occupy the seats assigned to them in this *vimāna*

482 485 The eight auspicious signs the canopy, the chowries the flag and the banners described

486 487 The reflections of the *Indra* and others in walls studded with jewels etc.

488 490 Description of the *Indra* and the *vimānas*.

491 494 The starting of the *vimāna* and its descent

495 500 Several gods are goaded by their wives to accompany the *Indra*.

501 511 A god is advised by his friend to take part in this march.

512 515 The various motives of gods in joining this procession

516-545 The march of the *vimānas*, and their masters described.

546 *Pālaka* reaches *Nandīśvara dvīpa*.

547-548 *Saudharma* directs the course of this *vimāna* and goes on diminishing its size.

549 He arrives at the birth-place of the Lord.

550-551 Description of *Pālaka*, and other *vimānas* as they approach the lying-in-chamber.

552-556 The *Indra* circumambulates this place, gets down from the *vimāna* and bows to the Lord and his mother.

557-564 The *Indra* extols the mother and informs her why he has come there.

565 He then makes her sleep by means of *avasvāpinī*, constructs an image of the Lord and places it by her side.

566-569 The *Indra* assumes five forms.

570 He requests the Lord to permit him to take Him to the *Meru* mountain.

571-576 The functions of the five forms described.

577-584 Gods bow to Him, and look at Him with wonder and devotion.

585-594 The *Indra* goes to *Meru*; other gods speedily follow him and praise the beauties of the limbs of the Lord.

595-598 The *Indra* reaches *Meru* with the Lord in his hands, and takes his seat on the lion-throne placed on *atipāndukambalā* in the *Pāṇḍuka* forest.

599-600 The rest of the *Indras* experience the shaking of their seats, realize the occasion and become ready to celebrate the festival.

601-604 The march of *Īśānendra* in the *Puspaka vimāna*, and his arrival on *Meru*.

605-612 The similar course is followed by other *Indras*.

613 The shaking of the seats of the lords of the *Bhavanapatīs* and the *Vyantarās*.

614-620 *Cāmara* comes to know about the birth of the Lord and he, too, reaches *Meru* along with his queens and others.

621-643 Similar is the case with other *Indras*. All the 64 *Indras* thus meet together, to celebrate the occasion.

644-646 The pitchers etc., are used for bathing the Lord.

647-649 The bath-ceremony is performed by the 63 *Indras*.

650-670 *Īśānendra* takes the Lord in his lap. *Saudharma*, thereupon performs the bath-ceremony with great devotion and eulogizes Him.

671-674 He then takes the Lord from the lap of *Īśānendra*, again assumes five forms and approaches *Marudēvā*.

675-676 He then removes the image of the Lord and the charm operating upon *Marudēvā* and places the Lord by her side.

677-680 He puts two garments on the pillow, adorns the Lord with the ear-rings, and supplies the Lord with a ball to play with.

681-682 He then asks *Kubera* to furnish the Lord with jewels, gold etc.

683 The *Jrmbhakas* supply the Lord with all other desirable articles.

684-685 The gods announce to the world the punishment to be meted out to those who will think of doing any harm to the Lord and his mother.

686 Nectar is injected into the thumb of the Lord.

688 The five wet-nurses.

689 693 *Saudharma* goes to *Nandis'vara* along with other *Indras*, and after celebrating the event for eight days, they return to their abodes.

1-2 Additional verses as usual

Canto VIII.

1 Eulogy of Lord *Rasabha*.

2-4 Description of the cessation of night, etc

5 *Marudevā's* splendour is enhanced by the company of the Lord.

6 She informs her husband about the birth of the Lord and the consequent arrival of gods at night

7 He is extremely delighted to see the face of the Lord.

8-9 The naming of the Lord as *Vṛṣabha* and that of the daughter as *Sumaṅgalā*

10-13 The Lord sucks the thumb and is attended by five *apsaras* with great pleasure.

14-15 *Nābhī's* filial affection and his happiness.

16-21 *Marudevā* bathes the Lord with the milk of her breasts, as she cannot suckle him. She admits that her greatness is due to Him but sees no way to oblige Him; so, she takes consolation in kissing Him.

22 She pays full attention to Him.

23 Mother's affection for the son can hardly be described.

24-25 The delight of the parents arising from *Vṛṣabha's* various acts.

26-27 The Lord sucks the thumb many a time and takes part in all activities meant for a child.

28-29 The *Indra* approaches the Lord with a sugar-cane in his hand to establish His *vamsā*

30-33 Seeing that the Lord was anxious to have it the *Indra* hands it over to him and names His *vamsā* as *Iksvāku*.

34 36 The four *atīśayas* of the Lord from his very birth.

37-39 The Lord falls down at times while walking but gets up without the support of anybody.

40 43 The Lord's sport, His constitution, the symmetry of the limbs of His body etc., described.

44-66 The Lord plays with the celestials.

- 67-68 The Lord's growth and the consequent joy of the three worlds.
 69-70 His food and water to drink.
 71-73 His attainment of youth.
 74-135 Description of His various limbs.
 136 His youth and loveliness, an attraction.
 137-140 Some of the *Indras* and gods serve the Lord:
 141 A couple comes near a palm-tree while playing.
 142-143 The male member is accidently struck by the palm-fruit and dies.
 144 He is born in a heaven.
 145 His body is dropped in the sea.
 146-147 His female companion's state of mind and the protection given to her by her parents who cherished as much affection for her as they would for a son. But, this comes to an end owing to their death; so, she aimlessly wanders from one forest to another.
 148-170 Her (*Sunandā's*) beauty.
 171 She is placed under the guardianship of *Nabhi* who looks upon her as the bride for the Lord.
 172 The Lord's marriage with her and *Sumaṅgalā* to take place in near future.
 1-2 Additional stanzas as usual.

Canto IX.

- 1 Eulogy of Lord *Rṣabha*.
 2-9 The *Indra* approaches the Lord and prays to Him to marry *Sumaṅgalā* and *Sunandā*. The Lord nods His head and the *Indra* orders gods to take part in the celebration of the marriage.
 10-25 Description of the pandal erected for the marriage.
 26-65 Several *apsarās* are engaged in making the necessary preparations for the the marriage e. g., some are busy in decorating *Sunandā* and *Sumaṅgalā*.
 66-70 The Lord arrives at the marriage-pandal accompanied by the *Indra*.
 71-77 The various activities of the celestial ladies.
 78-81 Description of the marriage-ceremony.
 82 The Lord takes the hands of the two brides in his hand.
 83-88 The Lord's splendour in their company and their mutual glances etc.
 89-93 The celestial women sing marriage-songs, the Lord remaining indifferent all the while.
 ५. ५. १०

94-102 The *Indra* and his wives perform certain functions pertaining to the marriage, to their immense joy. Other gods and goddesses dance, clap their hands, etc; and thus, in short, fully celebrate this occasion.

103-106 The Lord returns to His abode with His wives, and the *Indra*, too, retires after taking His leave.

107 The Lord enjoys worldly pleasures, though unwilling to do so.

108-109 The souls of *Bāhu* and *Pītha* enter the womb of *Sumangalā*, and those of *Subāhu* and *Muhāpītha*, that of *Sunandā*.

110-111 *Sumangalā* sees 14 dreams, and in due course of time gives birth to a son and a daughter respectively, who are named as *Bharata* and *Brāhmī*.

112 *Sunandā*, too, gives birth to a couple, the son being designated as *Bāhubalīn* and the daughter as *Sundarī*.

113-114 Later on, *Sumangalā* gives birth to 100 sons, who become mature in age, and add to the beauty of their father.

115-117 The *Kalpa-vṛkṣas* cease to yield the desired fruits. The couples become slaves of passions and some transgress the due limits of propriety.

118-122 Several couples inform the Lord about this state of affairs, who advises them to appoint a king. Thereupon they request Him to be their monarch; but He, however, persuades them to approach His father, who gives his formal consent to elect Him as their king.

123 The couples go to fetch water for the coronation-ceremony.

1-2 Additional verses as usual.

Canto X.

1 Panegyric of Lord *Vṛṣabha*.

2 The *Indra*'s arrival to perform the coronation-ceremony.

3-17 Description of this ceremony wherein the Lord is adorned with various ornaments by the *Indra*.

18-19 The couples come in time with water but seeing the Lord beautifully dressed and adorned, pour water on His feet.

20 The *Indra* orders *Kubera* to construct a city and name it as *Vindā*.

21 Dimensions of this city.

22 It is also named as *Ayodhyā*.

23-39 Description of this city—its jewel-studded buildings, banners, wells, shops, roads and wealthy citizens.

40 The Lord commences to govern the city, and thus becomes the first ruler in this *atavapīṭh*.

41-49 He appoints ministers, and selects men fit for doing the work of an army, cavalry, charioteers, foot-soldiers, archers and others.

50-51 The disappearance of the *Kalpa-vrkṣas*.

52 The people are thereby compelled to eat bulbous roots and fruits to sustain their life.

53 Rice, gram etc., become available on account of the fertility of the land.

54-60 The people fail to digest this raw corn. So the Lord suggests various methods as alternatives to be adopted before eating it.

61 A forest-conflagration.

62-65 The people run wild to catch it and are on the contrary scorched in their fruitless attempt; so they beseech the Lord to save them.

66-69 He advises them to cook the corn with the aid of fire; but the ignorant people fail to do so.

70-71 The Lord thereupon prepares earthen vessels for them and gives them the necessary direction for cooking their food.

72 This gives rise to the profession of potters.

73-75 The Lord teaches the five *śilpas* with their various subdivisions, asks the people to be agriculturists, traders, etc., for their maintenance, and explains to them the use of the four means of success.

76-77 He teaches 72 arts to *Bharata* who imparts knowledge about them to his brothers.

78-79 *Bāhubalin* is taught the characteristics of men, women, elephants, etc., and *Brāhmī*, the 18 sorts of alphabet and *Sundarī*, numbers.

80-82 The fixing up of various measurements, the settling up of disputes, etc.

83 Beginning of the sense of 'meum'.

84-89 The Lord points out several worldly functions and divides the human beings in four classes.

90-94 The people act up to the discipline of the Lord. This as it were causes rain.

95-108 Description of the fertility of the land, the desirable nourishment of cows, chastity, absence of diseases and calamities, and enjoyment of happiness.

109-121 The beautiful government and the good conduct of the subjects and the longevity of their life-period are referred to.

122 The advantages of the company of the good.

123-126 The excellent qualities of the Lord.

127 The enviable condition of the people.

1-2 Additional verses as usual.

Canto XI.

- 1 Eulogy of Lord *Vṛṣabha*.
- 2 The six seasons serve the Lord.
- 3-17 Description of the vernal season.
- 18-25 Description of the summer.
- 26-39 Description of the rainy season.
- 40-50 Description of the autumn.
- 51-60 Description of the winter.
- 61-70 Description of *Sis'ira*.
- 71-74 The agreeableness of the seasons and the planets.
- 75 The bearable heat even in summer.
- 76 The cool rays of the moon.
- 77 Absence of hurricane etc.
- 78-79 Nothing undesirable exists in the kingdom of the Lord.
- 86 The period of His rule.
- 87 The unique situation of the Lord.
- 1-2 Additional stanzas as usual.

Canto XII.

- 1 Praise of Lord *Vṛṣabha*
- 2-35 Description of the Spring, and indulgence of the people in the festival pertaining to it.
- 36-48 The Lord realizes the happiness enjoyed by him in the *anuttara vimāna*, ponders over the nature of the worldly objects and becomes indifferent to them.
- 49-54 The *Lolāntikas* approach the Lord, beseech Him to establish the *Īrīha* and return to their abode.
- 55-56 The Lord calls His eldest son *Bharata* along with others and informs him that he should now rule over the subjects.
- 57-67 *Bharata* shows his unwillingness to do so.
- 68-70 The Lord explains to him the necessity of a ruler and orders him to take up the responsibility.
- 71-72 He obeys His order and takes his seat on the throne.
- 73-77 His coronation and his consequent grandeur.
- 78 The Lord divides the kingdom amongst his sons and commences to give donation for a year.
- 79-86 The sum-total of His charity etc.
- 87-92 The *Indra* approaches the Lord, sprinkles water on Him, makes Him wear celestial garments, anoints Him with sandal and gets the palanquin ready.

93-95 The Lord takes His seat in this palanquin shouldered by men and gods.

96-100 Description of the activities of the various *Indras*.

101-102 The Lord is surrounded by the human as well as the celestial beings on His way, some of whom play on musical instruments.

103-128 Eagerness of the people to see Him and the various ways adopted by them to satisfy their keen desire.

129-142 Description of the procession etc.

143 The Lord reaches the *Siddhārtha* garden.

144-147 He descends from the palanquin, resorts to *Aśoka* tree and removes the ornaments from His body.

148 The *Indra* places two celestial garments on His shoulder.

149 The constellation at the time of the Lord's *dikṣā*.

150 He pulls off His hair which the *Indra* takes up in his garment.

151-154 The Lord is about to remove the remaining hair when the *Indra* beseeches Him not to pluck them off; the Lord grants his request.

155-156 The *Indra* goes to *Kṣīrodadhī* to drop the hair therein, and on his return asks the people to observe complete silence.

157-158 The Lord takes the vow of refraining from doing any wicked act, observes two fasts and thus renounces the world.

159-160 This event makes denizens of hells happy and the world illuminated.

161 The Lord is endowed with the fourth type of knowledge.

162 *Kaccha*, *Mahālaccha* and other kings, too, renounce the world owing to their devotion for the Lord.

163 The *Indras* go to *Nandisvara dvīpa* to celebrate the occasion whence they return to their places.

164 *Bharata* and others return to their abodes.

165 The Lord practises penance.

1-2 Additional verses as usual.

Canto XIII

1-2 Eulogy of Lord *Vṛsabha*.

3 The Lord goes from one place to another on foot.

4-8 He could not break the fast as He could not get the right sort of food, the ignorant people offering Him horses, elephants, brides, jewels etc., which were useless to Him.

1 Mostly in the beginning of every canto, the poet describes the hair. For the sake of comparison of such descriptions the reader is referred to *Rābha-kuntala-varṇana pañcarinī'satīkā* composed by *Srī Vibudhaprabha*.

9-34 He does not mind the difficulties, goes on observing fast after fast, resorts to silence, passes sleepless nights etc. So His colleagues are very much handicapped; and to find out the solution, they approach *Kaccha* and *Mahākaccha* and seek their advice.

35-39 They inform them about their incapability to understand the motive of the Lord.

40-41 Thereupon all of them settle down on the banks of the Ganges and lead the life of a *tāpasa*.

42-77 *Nami*, the son of *Kaccha*, and *Vinami*, the son of *Mahākaccha* pass by this place. They are wonderstruck to see their fathers in such a condition, and ask them to explain this situation, which they do to their satisfaction. Thereupon they approach the Lord and request Him to favour them with a piece of land. But He remains silent, so they pass their days in rendering Him the best service possible, and they daily pray to Him for giving them a piece of land.

78-97 *Dharana* comes with his family to bow to the Lord and finds them in this condition. So he addresses them, and they respectfully reply to him.

98-140 *Dharana* admits that the arguments advanced by *Nami* and *Vinami* are reasonable. All the same, he advises them to serve *Dharata*, the son of the Lord. They show their unwillingness to do so and express their firm determination to serve only one master viz., the Lord *Ṛṣabha*. *Dharana* is very much pleased with them and praises their devotion etc. He explains to them who he is, gives them 48000 *vidyās* and informs them to go to the *Vatādhya* mountain and govern that province. They, then construct a *vimāna*, take their seat in it and approach their fathers to show them the fruit of their devotion to the Lord. Thereafter they go to *Bharata*, show him their prowess, and accompanied by their relations and others, they go to *Vatādhya*.

141-151 Description of their march.

152-153 *Nami* constructs 50 cities and resides in *Ratnanupūra*-*catravāla*, a city in the middle of them.

154-155 *Vinami* similarly constructs 60 cities and stays in the city named *Gaganavallabha*.

156-158 Description of the cities etc.

159 *Nami* and *Vinami* adore the images of the Lord in their cities.

160-165 *Dharana* warns them not to abuse their *vidyās* and returns to his abode.

166-172 The 16 *vidyās* etc.

173-176 *Nami* and *Vinami* divides these *vidyās* amongst themselves. They do not forget to worship the idol of the Lord and enjoy marvellous sorts of pleasure.

177-184 Their various activities.

185-189 The severe penance of *Kaccha* and *Mahākaccha* and the Lord's going from one place to another—even entering the *anārya* countries.

190-193 The prowess of austerity.

194 The Lord has to remain without food for a year. This causes great anxiety to gods; but the Lord is not at all dejected.

195-202 He ponders over the necessity of food and with the desire of begging alms, he goes to *Gajapura* (*Hastināpura*).

203-206 Description of the dreams seen by *S'reyāṃsa*, a grandson of *Bāhubalin* as well as by *Subuddhi* and *Somayas'as*, the father of *S'reyāṃsa*.

207 They meet together but fail to make out the significance of their dreams.

208 The Lord enters *Hastināpura* for getting the right kind of food.

209-231 The people are extremely delighted to see Him and offer Him various things which He cannot accept. He observes silence and continues to go from one house to another to the extreme disappointment of the owners, who fail to realize the situation.

232-261 *S'reyāṃsa* hears the uproar of the people and asks the staff-bearer the cause of this which he narrates to his satisfaction. He then runs towards the Lord, bows to Him most respectfully, and continuously looks at Him; and being reminded of his previous birth, he recognizes Him as closely connected with him for the last nine births, considers himself blessed to see that He has come down to his residence, and thinks of offering to Him the right sort of food.

262-273 In the meantime some one brings pots containing juice of sugar-canes. *S'reyāṃsa* offers this juice to the Lord which He receives in His cavity. Due to His prowess, not a drop falls on the ground. He then breaks his yearly fast.

274-278 The five *dīvyas* are performed by the celestials in connection with this event.

279 The day on which the Lord breaks his yearly fast is observed as a *parvan*.

280-296 Charity is thus first practised by *S'reyāṃsa*, for which gods congratulate him and then return to their abodes.

297-316 The news of the breaking of the yearly fast reaches various ears. Even *Kaccha* and other *tāpasas* come to know about it and so they approach *S'reyāṃsa* and praise him. They ask him the question why the Lord did not accept jewels, horses etc., to which *S'reyāṃsa* gives a satisfactory reply. They thereupon ask him how he got this knowledge. He answers that it is due to his *jātsamarāṇa*.

317-325 Significance of the three dreams is now realized, and the people are delighted with this incident.

326 The Lord leaves the residence of *S'reyāṃsa* and goes elsewhere.

327-330 *S'reyāṃsa* constructs a *pīṭha* of jewels where the Lord broke his yearly fast and worships it. The people ask him what it is and he gives a reply. In course of time, it became a *śhāpanā* of *āditya-pīṭha*.

331-340 The Lord reaches *Takṣaśīlā*, the city of *Bāhubalin*, to whom the news is conveyed by a servant. The city is willingly decorated by the citizens.

341 *Bāhubalin* thinks of going to the Lord next day in the morning.

342-345 The night passes away and the sun rises.

346 The Lord goes away elsewhere.

347-366 *Bāhubalin* takes his bath, adorns his body, dresses up, rides on an elephant, is attended by his wives and others and then starts to see the Lord.

367-373 He comes up near the garden where the Lord had temporarily put up, descends from the elephant, leaves aside his umbrella etc., and enters the garden. But he is extremely disappointed not to find the Lord there, so, he asks the gardeners where and when the Lord has gone and they give him a reply.

374-387 He is moved to tears and he laments and blames himself.

388-410 The minister tries to pacify him by pointing him out the pitiable condition of those children whose fathers die before they attain maturity. He informs him how lucky he has been in having the Lord as his father who brought him up, got him married and gave him a kingdom. The Lord, of course at present, has some higher object in view and that is why He practises penance. He advises him to worship the foot-prints of the Lord, which he does most willingly. His wives and others do the same.

411-415 He constructs a *śharma-takra* in that place so that the foot-prints may not be defiled. He worships it and then returns to his city.

416-419 The Lord singly goes from one place to another, practises penance and puts up with all sorts of trouble and turmoil.

420-426 Acts of devotion are performed by various persons.

427-452 The Lord goes from one country to another and even enters the *anārya* countries, wherein, too, he easily overcomes difficulties. He goes on practising penance, is steady in His meditation, tries to be entirely free from attachment and aversion and attains equanimity of mind.

453-454 The Lord comes up to *Purimatāla* city, goes to a forest, and under a banyan tree takes up the posture of meditation along with the observance of fasts for three days.

455-456 Description of his posture.

457-467 He goes from the 7th stage of development to the eighth and so on till he reaches the 12th. He then succeeds in destroying all the *ghāti-karmans* and attains omniscience etc.

468-469 Description of the atmosphere at the time of this great epoch-making event

1-2 Additional stanzas as usual.

Canto XIV.

1 Eulogy of Lord *Vrsabha*.

2 Shaking of the seats of the *Indras*.

3 Ringing of the bells serves as a signal to the celestials to approach their master.

4-16 Description of the elephant of *Saudharma* ridden by him along with his attendants.

17-18 Like *Pālaka*, this elephant goes on decreasing his dimensions and approaches the Lord. Other *Indras*, too, arrive there.

19-20 Removal of dust from the ground to be used for *samavasarana* and sprinkling of water on it.

21-61 Description of the *samavasarana*.

62 The Lord starts for the *samavasarana*.

68-83 Eulogy of the Lord by the celestials.

84-85 The Lord enters the *samavasarana* and sits on the lion-throne, facing the east.

86-87 The *Vyāntaras* construct the three idols of the Lord in the other three directions which exactly resemble the original.

88-90 The *bhāmandala* or the orb of light, the beating of the kettle-drums and hoisting of flags and banners described.

91-92 In the silver rampart, there were vehicles, in the golden one, the beasts and birds, and in the jewelled one, the twelve *sabhās*.

93-97 The locations of these *sabhās* etc.

98-100 Observance of modesty and absence of malice and pain etc., in the *samavasarana*.

101 Thousands of living beings come to and go from the *samavasarana*.

102 *Saudharmendra* commences to sing the merits of the Lord.

103-110 The hymn of the Lord by *Saudharma*.

111 He then takes his seat.

112 *Bharata* goes to *Ayodhyā* to bow to his grand-mother *Marudevā*.

113-135 On his bowing to her, she gives him a blessing. He inquires about her health. She says she is very much afflicted owing to her son

having forsaken her. She then laments, sheds tears, and blames his son for this indifference.

130-145 *Bharata* consoles her.

146-148 In the meanwhile *Yamaka* and *Samaka* approach *Bharata*, the former congratulating him by informing that the Lord has attained omniscience and the latter by informing him about the appearance of a disc in his arsenal.

149-151 *Bharata* ponders over these events and is in a dilemma as to which he should celebrate first. But, he soon decides to celebrate the former event. He then requests *Marudevā* to ride on an elephant and accompany him to see the splendour of the Lord.

152 *Bharata* and *Marudevā* start for the *samavasarana*.

153-163 *Bharata* informs his grand-mother what the flag, ramparts, rush of the people, the charming sound etc, signify. She is moved by this, and tears of joy gush forth from her eyes and the ocular disease consequently disappears. She now realizes the splendour of her son and is extremely delighted. She attains omniscience soon followed by salvation.

164 *Marudevā* is the first individual to attain the status of final emancipation in this *atascarpmā*. The celestials drop her body in the *Kṣīrasāgara* after worshipping it.

165 From that day the worship of the dead begins.

166 *Bharata's* state of mind.

167-182 He enters the *samavasarana*, bows to the Lord, extols His merits and takes his seat.

183-192 The prowess of the Lord.

193 The audience is extremely eager to hear the sermon.

194-245 The Lord delivers the sermon, which captivates the heart of *Ṛṣabhasena*, a son of *Bharata*. He requests the Lord to admit him to the holy order of monks.

246-253 The Lord complies with his request. Several other sons and grandsons of *Bharata* renounce the world. Out of them, *Marīci* does so on seeing the Lord being worshipped even by the *Indras*. *Brāhmī*, too, takes *dīkṣā*. *Sundarī* is however not allowed to do so by *Bharata*. So she becomes the first *s'rāvikā*. *Bharata* takes up the vows of a house-holder. Some attain right faith, and some renounce the world e. g., the *Tāpasas* except *Kaccha* and *Mahākaccha*.

254-255 The four-fold *saṅgha*

256-258 Composition of the *dvādaśāṅgī*.

259-262 The Lord drops powder on the heads of His apostles. The other human beings as well as gods do the same.

263 Fragrance of the powder,

264-266 The Lord once more takes His seat and delivers a sermon, which His apostles listen to, with full attention.

267-274 Oblation consisting of rice is brought near the Lord and is thrown upwards. Gods and others take a part of it.

275 This oblation removes diseases, and stops the entry of diseases for six months.

276-277 The Lord gets up from His seat, leaves that place and retires to the *devacchanda*.

278 The sermon is then delivered by His apostle. This being completed, all bow to the Lord and go home.

279-283 Description of *Gomukha* and *Apraticakra*.

284-285 The Lord goes elsewhere.

286-295 His 34 *atis'ayas* or excellences.

296-306 The 35 qualities of His speech.

307 The eight *prātihāryas*.

308 The Lord's splendour and grandeur are enhanced by the *atis'ayas* etc.

309-310 Absence of 18 faults in the Lord.

311 The praise of the Lord.

1-2 Additional verses as usual.

Canto XV.

1 Eulogy of Lord *Vṛabha*.

2-12 *Bharata* returns to *Vintā*, salutes the disc, cleanses it, bathes it etc., and celebrates a great festival for eight days.

13 The subjects, too, bow to the disc.

14-19 With a view to conquer the six *khandas*, *Bharata* takes his bath, anoints his body, etc.

20-36 Description of his routine and that of his march along with the disc and other *ratnas*.

37 *Bharata* follows the disc.

38-39 Favourable omens.

40 The uneven ground is made even.

41-42 Neighing of horses, etc.

43-45 The luminous disc stops after going one *yojana* within a day.

46 *Bharata* goes on vanquishing various rulers on his way and reaches the southern bank of the Ganges.

47-61 Description of this bank and that of the eastern sea.

62-70 With the desire of subduing the ruler of *Māgadha*, *Bharata* encamps there, observes three fasts, and on the fourth day discharges an arrow which reaches the assembly of this *Māgadhadhipati*.

71-99 He becomes excessively angry on seeing this arrow. He gets up from his seat and draws out his sword. His courtiers, too, prepare themselves for a fight. In the meanwhile, the minister reads the letters on the arrow. He realizes the situation and pacifies his master as well as others by informing them that this arrow is sent by *Bharata*, the eldest son of the Lord, who is destined to be a paramount king. So *Māgadhendra* approaches *Bharata* with that arrow, and presents to him jewels, etc., after praising his merits. He is well treated by *Bharata* who then takes his bath and breakfast, and celebrates the event for eight days.

100-101 The disc again starts and reaches the *Varadāma tīrtha*.

102-113 *Bharata* reaches the shore of the southern sea, observes three fasts, and on the fourth day he discharges an arrow towards the ruler of *Varadāma tīrtha*. He becomes enraged at this; but on reading the letters on the arrow, becomes cool, and approaches *Bharata* with presents and praises him.

114-115 *Bharata* accepts the presents, returns to his camp, takes his bath and breakfast and celebrates this occasion.

116-131 The disc then goes towards *Prabāsa tīrtha*. *Bharata* reaches this *tīrtha* and conquers its ruler who, too, gives him presents which he accepts. This occasion is then celebrated for eight days.

132-145 *Bharata* then starts once more and reaches the southern bank of the river *Sindhu*. He observes three fasts with a view to conquer the presiding deity and succeeds in his attempt, the deity giving him a number of presents, which he accepts. On this occasion being celebrated, the disc moves towards the *Vaitāḍhya* mountain. *Bharata* observes three fasts etc., as before and conquers the presiding deity, whose presents he accepts and in whose honour he celebrates the occasion.

146-150 The disc then starts for the cave known as *Tamisrā*, *Bharata* and his army following it. On reaching it *Bharata* acts as before in connection with *Kṛtāmāla*, the presiding deity.

151-164 *Suṣena*, the commandar-in-chief is sent by *Bharata* to conquer the *niṣkāṣa* of the *Sindhu*. He succeeds in this attempt, so his lord honours him.

165-166 *Bharata* stays there for a few days, and orders *Suṣena* to open the doors of *Tamisrā*.

167-173 Description of the activities of *Suṣena*, till the doors are opened.

174 The tremendous noise is generated, when the doors of *Tamisrā* are opened.

175-194 Description of *Bharata's* passing through this cave along with his army, and his reaching the territory of the powerful *Kirātas*.

195-200 Unusual events boding calamities to the *Kirātas* take place.

201-211 Description of the battle between the *Kirātas* and the army of *Bharata*.

212-213 Seeing that the army is leaving the battle-field, *Susena* girds up his loins, rides on a horse and takes an active part in the fight.

214-227 Description of the horrible war.

228-247 Description of *Susena's* horse and that of his sword.

248-250 With this sword he soon succeeds in subduing the *Kirātas*. He then approaches *Bharata*.

251-267 The *Kirātas* who had fled away from the battle-field pray to *Meghamukhas*, their family-deities, who try to harass the army of *Bharata* for seven days; but seeing that their attempt was fruitless they advise the *Kirātas* to serve *Bharata*. They thereupon approach him and offer him various presents.

268-269 *Susena* then starts for conquering the northern *niṣkūla* of the *Sindhu*. He accomplishes this work and returns.

270 *Bharata* stays here for a number of days.

1-2 Additional verses as usual.

Canto XVI.

1 Praise of the first *Jina*.

2-3 The disc marches towards the mount *Kṣudrahīma*. *Bharata* follows it and encamps on its southern ridge.

4-14 *Bharata* conquers the presiding deity of this mountain who offers him presents and admits him as his master.

15-17 *Bharata* then goes to the mount *Rābhakūta*, engraves his name on it and returns to take his break-fast.

18-23 He then leaves this place for the northern ridge of this mountain and encamps there.

24-25 *Bharata* discharges an arrow towards *Nami* and *Vinami*, which gives them a cause for resentment.

26-37 Their preparation for a fight.

38-43 Surrounded by their followers, they come to *Bharata* and blame him for his misbehaviour.

44-45 Then ensues a battle between them and *Bharata* in which the latter succeeds after a continuous fight for twelve years.

46-51 *Nami* and *Vinami* bow to *Bharata*, praise his valour, and acknowledge themselves as his servants.

52 *Vinami* offers his daughter *Subhadrā*, the *strī-ratna* to *Bharata*.

53-79 Description of *Subhadrā's* lovely limbs etc.

80 *Bharata* accepts *Subhadrā* as his wife.

81 *Nami* gives him a number of jewels.

82 Both *Nami* and *Vinami* renounce the world.

83-84 The disc starts and reaches the bank of the Ganges, where *Bharata* encamps with his army.

85 *Suseṇa* returns after conquering the northern *niṣkūṭa* of the Ganges.

86 *Bharata* conquers *Gaṅgādewī*, who gives him presents.

87-95 She falls in love with him. He then complies with her request of satisfying her carnal desires and remains in her company for one thousand years.

96-98 He then starts for *Khaṇḍaprapāṭā*, reaches this cave and conquers *Nāṭyamālā* and celebrates the occasion for eight days.

99 *Suseṇa* opens the doors of this cave.

100-107 *Bharata* along with his army crosses this cave and encamps on the western bank of the Ganges, where he gets nine *nidhis*.

108-114 Description of these *nidhis* and that of their presiding deities, who request *Bharata* to enjoy all sorts of pleasure at will.

115 This occasion, too, is celebrated for eight days.

116 *Suseṇa* conquers the southern *niṣkūṭa* of the Ganges.

117 *Bharata* stays here for some time.

118 The disc now starts for *Vinītā*.

119-121 *Bharata* reaches the skirts of this city after spending 60000 years in conquering the six *khaṇḍas*.

122-132 Description of this city decorated in honour of *Bharata*.

133 *Bharata* desires to enter this city; so he rides on an elephant.

134-156 Description of his pompous entrance into the city and that of his reception.

157-159 *Bharata* enters his palace.

160-185 His coronation-ceremony as a paramount sovereign.

186-201 Description of his riches, etc.

202-203 At the end of the ceremony, *Bharata* remembers his relations and calls them in his presence.

204-211 He finds *Sundarī* extremely emaciated; so he becomes excessively angry and rebukes his servants, who respectfully inform him why she is so much reduced.

212-218 *Bharata* inquires of *Sundarī* if she is even now anxious to renounce the world, to which she replies in the affirmative. So he praises her and regrets that he is a slave to passions, though the life is short, and the body impure and perishable.

219 *Sundarī* is very much delighted to learn that she is allowed to renounce the world.

220-224 In the meanwhile the Lord arrives at the mount *Aṣṭāpada*. *Bharata* soon comes to know about this and informs *Sundarī* accordingly.

225-230 *Sundarī's* preparation for renunciation and her going to the Lord along with *Bharata* and her other relations.

231-232 She as well as *Bharata* bow to the Lord.

233-241 *Bharata* praises the Lord and takes his seat.

242-248 Thereafter *Sundarī* extols the merits of the Lord and beseeches Him to admit her to His holy order.

249-250 The Lord complies with her request. Thereupon she takes her seat amongst the *sādhvīs*.

251 *Bharata* returns to *Ayodhyā*, after the sermon is over.

252-259 He then sends messengers to his 98 brothers asking them to serve him or to be ready to fight. They find it difficult to come to any decision, so they approach the Lord for His advice.

260-279 The Lord explains to them the uselessness of the world; so they renounce the world.

280-281 The messengers narrate this event to *Bharata* who confiscates their kingdoms.

1-2 Additional verses as usual.

Canto XVII.

1 Eulogy of Lord *Vṛṣabha*.

2-4 *Susena* informs *Bharata* that the disc does not enter the city as if some body is still left out to be conquered.

5-18 *Bharata* is reminded by the minister that his younger brother *Bāhubalin* who is extremely powerful is left out to be vanquished. He then goads him to subdue him.

19-24 *Bharata* is non-plussed; for, he is neither prepared to see that the disc should remain outside the city nor he is ready to fight with his younger brother.

25-29 The minister shows *Bharata* the way out of this difficulty which he approves of.

30-31 He sends *Suvega* as a messenger to *Bāhubalin*.

32-33 After going through several cities etc., he reaches *Bahālī*, the country governed by *Bāhubalin*.

34-40 Description of this country and that of *Suvega's* arrival at *Taksas'ilā*.

41-48 He approaches *Bāhubalin* and bows to him, who inquires of him if *Bharata* and others are happy.

49-74 The messenger gives a reply and points out various reasons as to why he should serve *Bharata*.

75-101 *Bāhubalin* nullifies all arguments of his. Thereafter he leaves the assembly, on his being so directed by the courtiers.

102 The messenger informs *Bharata* about the reply given by *Bāhubalin*, whereupon he decides to fight with him.

103-161 Description of his march along with the army consisting of rulers and others.

162-171 Seeing that *Bharata* has come up, *Bāhubalin*, too, marches with his army and encamps within a reasonable distance from the camp of *Bharata*.

172 Both are anxious for a battle.

173-175 *Bāhubalin* appoints his son *Simharatha* as the commander-in-chief, and gives advice to his followers as to how they should behave.

176-186 *Bharata*, too, advises his followers and informs them how powerful his younger brother is.

187 Both the armies anxiously pass the night

188-190 At day-break, on being instructed by their relations in various ways soldiers enter the battle-field.

200-220 Both *Bharata* and *Bāhubalin* ride on elephants and go to the battle-field where a terrible fight takes place.

221-238 Fearing that this war will lead to the destruction of all human beings, gods prevent the soldiers from fighting and approach *Bharata* whom they request to give up the fight.

239-246 *Bharata* informs the gods why he has waged a war. Thereupon they understand the situation, decide to approach *Bāhubalin*, and before starting request *Bharata* to give up this terrible fight and resort to other peaceful ways of fighting in case *Bāhubalin* satisfies them as to why he is engaged in a contest.

247-252 Gods see *Bāhubalin* and persuade him to give up the fight.

253-266 *Bāhubalin* give replies to their arguments.

267-272 Gods are pleased with the reply and succeed in persuading him from refraining from a bloody war. Thereupon they retire.

273 Both the armies are ordered not to fight.

274-276 The followers of *Bharata* dislike the idea of a duel, since they consider *Bāhubalin* more powerful than *Bharata*.

277-278 *Bharata* informs them that their misgiving is due to their being unaware of his strength.

279-287 He then shows them the strength of his arms; so they are pleased. Thereafter he rides on an elephant and enters the battle-field.

288-291 There takes place *dristi-yuddha* between him and *Bāhubalin* in which the latter gains victory.

292-304 *Bāhubalin* gives a challenge to *Bharata*, to defeat him in roaring. Herein, too, *Bharata* is vanquished.

305-368 Then follows a *bhuja-yuddha* in which *Bāhubalin* lifts up *Bharata* and throws him upwards. But fearing that he would die on

account of the fall, he holds him up when he falls. So the gods drop flowers upon him. Then follows boxing and a fight with maces, but even then *Bharata* fails to win his younger brother. So he takes up the disc, and before directing it against his brother he advises him to yield, but the latter does not do so, consequently the disc is thrown against him though not permissible, but it only circumambulates and returns. *Bahubali* blames him for his impropriety, and lifts up his hand to strike him with a fist. But, he fears that thereby his elder brother will be killed, so he gives up the idea of fighting, decides to renounce the world, requests *Bharata* to forgive his misbehaviour and pulls off his hair, whereupon gods drop flowers upon him.

369-370 He, then thinks of approaching his father after attaining omniscience so that he may not have to bow to his younger brothers. He thereupon practises meditation there and then.

371-379 *Bharata* bows to him, and praises him, all the while censuring himself. He then appoints *Bahubali's* son *Somayasas* as the ruler in place of his father and returns to *Ayodhya*.

380-395 Description of *Bahubali's* concentration of mind and that of his complete disregard for his body.

396-399 After a year his sisters *Brahmi* and *Sundari* approach him, inform him that he cannot attain omniscience as he is riding on an elephant and retire.

400-407 This causes him to examine himself with the result that he becomes conscious of his pride. He blames himself for this and with humility he makes his up mind to go to his younger brothers with a view to bow to them. As soon as he lifts up his leg to do so he attains omniscience. He then approaches his father and takes his seat amongst the omniscient.

1-2 Additional verses as usual.

Canto XVIII.

1 Eulogy of the first *Jina*.

2-27 *Bharata's* son *Marici* who had renounced the world finds it extremely difficult to abide by the rules of discipline meant for saints. At the same time he is not prepared to lead the life of a householder. So he selects a mid way between these two extremes, changes his attire, etc., accordingly, and accompanies the Lord in his tour.

28-31 Seeing the change in his dress etc., people approach him and ask him about the true nature of *dharma* which he does not fail to depict.

32-49 After some time he becomes ill, but none of his colleagues attend him. He thereupon thinks of getting a pupil if possible. He comes across such an individual, who fails to appreciate the *dharma* as

propounded by the Lord and who is pleased to follow in his foot-steps. This act is approved of by him, but for this he is obliged to pay a very heavy price viz., he has to undergo metempsychosis for a very big number of years.

50 The origin of the line of recluses.

51-53 In course of time the Lord reaches *Aṣṭāpada*. The *Indra* comes to know of this, so he approaches the Lord, and bows to him.

54-61 *Bharata* is informed about the arrival of the Lord; so, he, too, goes to *Aṣṭāpada*, with his army etc. He makes obeisance to the Lord and listens to His sermon.

62-76 *Bharata* sees his younger brothers there. This makes him find fault with himself for having deprived them of their kingdoms. He now thinks of providing them with all facilities. Therefore he prays to the Lord to permit him to invite his younger brothers to share all sorts of enjoyment.

77-90 The Lord informs him that this is not desirable; so *Bharata* is disappointed. He then thinks of supplying food to his brothers; but the Lord debars him from doing so. He then requests other saints to partake of the food but this desire of his, too, is not being fulfilled. So he is completely non-plussed. The *Indra* thereupon requests the Lord to explain the nature of *avagrahas*. The Lord complies with his request.

91-94 *Bharata* fails to decide how he should utilize food etc, but his difficulty is solved in the end.

95-102 Description of the lustre of the body of the *Indra*.

103-104 The *Indra* bows to the Lord and returns to his abode. So does *Bharata*.

105-106 On reaching *Vinītā*, *Bharata* celebrates for eight days the occasion of his being shown by the *Indra* his finger. This gives rise to *Indrotsava*.

107 The Lord goes elsewhere.

108-116 *Bharata* calls the *S'rāvalas* in his presence, informs them that he will provide them with food if they give up the profession of an agriculturist, etc., and promise to devote their time in acquiring knowledge etc., and in reciting a particular line in his presence. They act up to his suggestions with the result that *Bharata* gets a chance for self-examination.

117-121 In course of time cooks complain that the *Jainas* as well as non-*Jainas* come to take meals; so an examination is held every six months to find out the pretenders.

122 *Bharata* composes the four *Vedas*.

123-126 The descendants of *Bharata*.

127 *Bharata* passes his time in giving charity to the *Jainas*.

128-129 The Lord once more puts up on the mount *Aṣṭapada* and delivers a sermon

130-135 *Bharata* comes to know about this, approaches the Lord, and listens to His sermon. In the end he asks a question to the Lord as to how many *Jinas* and *Cakravartins* will flourish hereafter

136 154 On the Lord replying to this question he requests Him to inform him if any one out of those who had assembled there will be a *Jina*. The Lord tells him that his son *Marici* will be the last *Jina*. He then approaches him, bows to him as he is to be a *Jina* in future, and returns to his palace. *Marici* gets puffed up with pride on realizing the unique glory of his family. He thereby amalgamates *nica gotra karmān*

155-162 The Lord goes to the mount *S'atruṇjaya* and delivers a sermon there. He then goes elsewhere asking *Pundarika* to stay there with a *koti* of saints as all of them were about to attain liberation

163-174 *Pundarika* obeys the order and along with his associates he performs *Samles'ana* etc. In course of time all attain omniscience and finally salvation

175 Celebration of this occasion

176 179 The mount *Satruṇjaya* becomes the first *tirtha*. *Bharata* builds a temple on this mountain and installs the images of the Lord and *Pundarika*.

180 The Lord goes from one place to another showing the right path to the misguided

181-186 The *parvāra* of the Lord

187-189 The Lord goes to *Aṣṭapada* and practises penance

190-204 On receiving this news *Bharata* arrives here and takes his seat near the Lord after bowing to Him

205 207 The seats of the *Indras* begin to shake, they become conscious of the fact that the Lord will soon attain final emancipation, and hence they immediately approach Him.

208 212 The Lord's liberation along with other saints

213 This event causes happiness even to the hellish beings.

214-218 This eternal separation of the Lord makes His son *Bharata* faint. The *Indra*, gods and *Bharata* weep aloud.

219 223 *Bharata's* lamentation and the *Indra's* consolation to him

224-235 The funeral-ceremony

236-239 The Lord's jaws etc., are taken possession of by *Sakra* and others.

240-242 The *Indras* then go to *Nandis'vara dvīpa*, celebrate the occasion, return to heavens, and worship the jaws in their possession.

243-256 Description of the temple erected by *Bharata* in the place where the cremation took place.

257-274 After installing the idols of the *Jinas* in this temple *Bharata* goes to *Ayodhyā*, enters his palace and passes his days in sorrow. So the ministers console him and make him take part in the administration of the country.

275-276 He governs the subjects well; so they are pleased with him.

277-278 He enjoys various sorts of pleasure for a number of years.

279-281 He enters *ādars'a-bhavana*.

282-306 On looking at his body decorated with various ornaments, he finds one of the fingers unadorned and consequently less attractive. This leads him to take off the ornaments from the various limbs of his body. This being done he realizes the true nature of the body whereby he soon attains omniscience.

307-310 Thereupon the *Indra* approaches him, supplies him with a *rajoharana* etc., and bows to him.

311 Several other kings renounce the world.

312-313 The *Indra* appoints *Ādityayas'as* as the successor of *Bharata*, who goes from one place to another, illuminating the hearts of the *bhavyas*.

314-315 *Bharata* goes to *Aṣṭāpada*, practises penance and attains salvation.

316-320 Description of the various stages he passed through.

321 *Bharata's* final emancipation for ever.

1-2 Additional verses as usual.

Canto XIX.

1-38 Description of the spiritual predecessors of the author.

39-59 The genealogy of *Padma*.

60-61 Composition of the *Padmānanda mahākāvya*.

62 The author wishes that this composition may remain in tact for ever.

1 A blessing to *Padma*.

विषयसूचिः ।

विषयः	पृष्ठाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
प्रथमः सर्गः		धनसार्थवाहस्य वसन्तपुरचल-	
चतुर्विंशतिजिनवरवन्दनपूर्वकं		नोपक्रमः	१९
मङ्गलाचरणम्	१	वसन्तपुरमार्गे ग्रीष्मवर्णनम्	२१
स्वगुरुपरम्परावर्णनम्	४	मेघवर्णनम्	२२
श्रीराशिलसूरीणां श्रावकप्रार्थनया		सार्थवाहस्योपाख्यम्	२३
श्रावणम्	५	धनस्य पश्चात्तापः	२४
पद्ममन्त्रिवंशावली	५	श्रीधर्मवोपैः सान्त्वनम्	२६
श्रीअमरचन्द्रसूरिस्यो जिनचरित-		घृतस्य दानम्	२७
कृतयेऽन्यर्थना	६	श्रीधर्मवोपसूरीणामुपदेशः	२८
त्रिपट्टिशलाकापुरुषाणां नामानि	७	धर्मस्य महिमा	२८
तत्रादौ चतुर्विंशतिजिननामानि		धर्मस्य चातुर्विध्यम्	२९
द्वादशचक्रिनामानि च	७	दानस्य त्रैविध्यम्	२९
नवबलरामनामानि	८	जीवादिसंखरूपम्	३०
नववासुदेवप्रतियासुदेवनामानि	८	पर्याप्तिप्रपञ्चनम्	३०
उपकारकस्मृतिः	८	एकेन्द्रियादीनां परिचयः	३०
कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्रसूर्यनुकृतिः	९	धर्मोपपत्तिदानस्य	
चतुर्विंशतिजिनप्राच्यमवाः	९	पञ्चविधता	३१
		श्राद्धानां द्वादश व्रतानि	३३
द्वितीयः सर्गः		परिग्रहस्य नवविधत्वम्	३५
उपक्रमः	१४	अङ्गारकजीविकादिकर्मदानानां	
जम्बूद्वीपस्य वर्णनम्	१४	स्वरूपम्	३६
क्षितिप्रतिष्ठनगरवर्णनम्	१५	सम्यक्त्वस्य लिङ्गपञ्चकम्	३९
ऋषभदेवस्य प्रथमे भवे		सर्वविरतिः	३९
धनसार्थवाहत्वम्	१५	धर्मस्य प्राप्त्यनन्तरं धनस्याटवीलङ्घन-	
श्रीधर्मवोपसूरीणां समागमः	१७	पूर्विका स्वगृहप्राप्तिः	४०
सूरीणां सम्भाषणम्	१७	द्वितीयो युगलिकमवः	४१
सद्वारमहिमा	१८	उत्तरकुलवासिनां जीववदिकु	४१

विषयः	पृष्ठाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
दश कल्पवृक्षाः	४२	चारणर्षिदेशनयाऽकालेऽपि	
तृतीये भवे धनजीवः सौधर्मदेवः	४२	धर्मबोधनम्	६२
		महाबलस्य दीक्षाङ्गीकरणम्	६४
<hr/>		<hr/>	
तृतीयः सर्गः		चतुर्थः सर्गः	
गन्धलावतीविजये गन्धसमृद्धकाह्वय-			
स्य नगरस्य वर्णनम्	४५	धनस्य ललिताङ्गदेवरूपः पञ्चमो	
धनस्य महाबलनामा चतुर्थो भवः	४६	भवः	६५
महाबलयुक्कस्याययवानां वर्णनम्	४७	ललिताङ्गदेवस्य देहे विभूषणानि	६५
विषयाणां हेयता	४७	ऐशानकल्पस्य वर्णनम्	६६
राजर्षिशतबलस्य प्रव्रज्या	४९	सामानिकादीनां परिचितिः	६६
महाबलस्य विषयेषु गार्ह्यम्	४९	स्वयम्प्रभादेव्या वर्णनम्	६८
स्वयम्बुद्धमग्निणा महाबलराज्ञे धर्मे		स्वयम्प्रभाभ्यवने ललिताङ्गस्य	
प्रेरणा	५२	विलापः	७१
द्वितीयमास्तिकमग्निकथनम्	५४	स्वयम्बुद्धस्य दीक्षा ऐशाने च दृढध-	
धर्माधर्मपरलोकादीनामपलापः	५४	र्मरूपेण तस्योत्पादः	७२
मास्तिकमतखण्डनम्	५५	ललिताङ्गाय आश्वासनम्	७२
तृतीयेन मग्निणा बौद्धमतप्रपञ्चः	५७	स्वयम्प्रभाया उत्तरभवः	७४
क्षणिकमतखण्डनम्	५७	नागश्रीनागिल्योर्गृहसंसारः	७४
चतुर्थेन मग्निणा मायावादभण्डनम्	५८	स्वयम्प्रभाया निर्नामिकाभवः	७६
मायावादस्य निराकरणम्	५८	निर्नामिकाया युगन्धरकेवलदेशना-	
महाबलस्य शङ्कोत्पानिका	५९	श्रवणम्	७७
शङ्कानिरासः	५९	नरकवेदना	७८
अतिबलदेवस्य दर्शनवन्दनप्रसङ्गाः	५९	तिर्यग्गत्यादिषु विडम्बनाः	७९
महाबलस्य पूर्वजानां परिचयः	६०	सुदेवलक्षणम्	८०
शुक्रचन्द्रस्य मरणवेदना	६०	पञ्चाशुव्रतपूर्वको गृहिधर्मः	८१
शीलन्धरकेवलिनो धर्मदेशना	६१	अनशानसिताया निर्नामिकाया ललि-	
हरिचन्द्रस्य दीक्षा	६१	ताङ्गदर्शने पुनः स्वयम्प्रभात्वम्	८२
दण्डकस्याऽनगररूपेण जन्म सुबु-		ललिताङ्गस्य ध्ववनचिह्नानि	८२
द्धिमग्निवंशो च स्वयम्बुद्धस्योत्पत्तिः	६२		

विषयः	पृष्ठाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
ललिताङ्गस्य नन्दीश्वरयात्रायं		मित्रपञ्चकाश्रिते जीवनन्दगृहे	
गमनम्	८४	श्रीगुणाकरमुनेरगमनम्	१०१
ललिताङ्गजीवो विदेहे सुवर्णजङ्घ-		पञ्चभिर्मित्रैः सह जीवनन्दस्य	
पुत्रो वज्रजङ्घः	८४	मुनेश्चिकित्साकरणविचारः	१०३
<hr/>		वटमूले स्थितस्य मुनेरनुज्ञया	
पञ्चमः सर्गः		पङ्क्तिर्मित्रैश्चिकित्सनम्	१०४
पुण्डरीकिणीपुरीवर्णनम्	८६	पण्मित्रैः प्रासादकरणम्	१०७
स्वयम्प्रभायाश्चक्रिवज्रसेनपुत्रीरूपेण		अष्टमित्रा जिनपूजा	१०७
जन्म	८६	पण्मित्रैर्भावपूजाकरणम्	१०८
श्रीमत्या जातिस्मरणम्	८७	वैराग्यात् सर्वेषां मित्राणां सहैव दीक्षा	१०९
वनस्पतीनां मेधुनसञ्ज्ञा	८८	पण्णामनशनम्, अच्युते उत्पत्तिश्च	१०९
पण्डितायाः प्रबोधवचनानि	८९	वैद्यादिदेवजीवानां विदेहे वज्रसेन-	
भवनाटकेऽन्यान्यरूपाणि	९०	रूपस्य वज्रनाभादिकपञ्चपुत्र-	
ललिताङ्गयुक्तस्वयम्प्रभायाश्चित्रपट-		रूपेण जन्मानि	११०
करणम्	९१	चक्रस्य प्रादुर्भावः	१११
चित्रपटदर्शनेन दुर्दान्तस्य कपट-		पुण्डरीकिण्यां समवसरणम्	११३
मूर्च्छा	९२	जिनदेशना	११३
पण्डितया तत्कपटप्रकटनम्	९२	वज्रनाभस्य सहोदरादिना सार्धं	
चित्रपटदर्शनेन वज्रजङ्घस्य		पितुरन्तिके दीक्षा	११४
जातिस्मृतिज्ञानम्	९३	खेलदिलम्बिवर्णनम्	११५
वज्रजङ्घस्य श्रीमत्या संयोगः	९४	बीजयुद्धित्वादीनां स्वरूपम्	११६
मुनिद्वयपार्श्वे प्रियायुक्तस्य वज्रजङ्घस्य		वज्रनाभमुनेर्विशतिस्थानकाना-	
देशनाश्रवणम्	९६	भाराधनम्	११८
सप्तमे भवे युगलिकौ	९७	बाहु-सुबाहु-पीठ-महापीठादीनां	
अष्टमे भवे सौधर्मे सुरौ	९७	वैयावृत्यादिवर्णनम्	१२०
<hr/>		<hr/>	
षष्ठः सर्गः		सप्तमः सर्गः	
नवमे भवे वज्रजङ्घजीवो वैद्यपुत्र-		अपराजितायामीशानचन्द्रवृषस्य	
जीवानन्दः	९९	सागरचन्द्रश्रेष्ठिसुतस्य सागर-	
श्रीमतीजीवः केशवनाभा	१००	चन्द्रस्य वर्णनम्	१२२

विषयः	पृष्ठाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
वसन्तस्यागमनम्	१२३	जिनं गृहीत्वा सौधमेन्द्रस्य प्रत्या-	
वसन्तक्रीडार्थमुद्यानं प्रति गमनम्	१२३	गमनम्	१७६
सागरेण वन्दिस्यः प्रियदर्शनार्मोचनम्	१२४		
सागराय पित्रोरनुशासनम्	१२५	अष्टमः सर्गः	
सत्सङ्गतेः प्रभावः	१२७	प्रमोः 'ऋषभ' इति नामस्यापनं	
सागरस्य प्रियदर्शनया सह विवाहः	१२९	मातृपित्रोर्लालनं च	१७९
प्रियदर्शनया सह अशोकदत्तस्य		विभुवंशस्यापना	१८१
कुटिलता	१३०	जन्मसिद्धातिशयचतुष्टयम्	१८१
प्रियदर्शनयाऽशोकदत्तस्य तर्जनम्	१३१	देवैः सह प्रमोर्बालक्रीडावर्णनम्	१८२
सागरप्रियदर्शनयोर्युग्मरूपेणोत्पत्तिः	१३३	प्रमोः शरीरवर्णनम्	१८५
कालचक्रस्य भेदप्रभेदपूर्वकं स्वरूपम्	१३३	नृमरणात् स्त्रीदशा	१९०
कल्पतरूणां प्रभावस्य हानिः	१३७	सुनन्दारूपवर्णनम्	१९१
हाकारनीतिः	१३८	युगलिकैर्नामैः सुनन्दायाः समर्पणम्	१९३
माकारनीतिः	१३९		
धिकारनीतिः	१४०	नवमः सर्गः	
सप्तमकुलकरनामिपत्नीकुक्षो चक्रि-		प्रभोर्विवाहमण्डपवर्णनम्	१९५
वज्रनाभस्यायतैरणम्	१४१	अप्सरोभिः सुनन्दा-सुमङ्गलयोः	
चतुर्दशस्रमवर्णनम्	१४२	शृङ्गारणम्	१९७
इन्द्रस्यागमनं स्वप्नफलकथनं च	१४४	विवाहमङ्गलगीताद्याडम्बरेण	
चैत्रकृष्णाष्टम्या पुत्रप्रसवः	१४८	मण्डपद्वारे प्रमोरागमनम्	२०१
आसनकम्पाद् ५६ दिक्कुमारीणामाग-		वधूद्वयेन सह प्रभोस्तारासेलकम्	२०२
मनं तत्कृतः सविस्तरमहोत्सवश्च	१४९	मण्डपात् प्रभोः स्वस्थान प्रत्यागमनम्	२०४
जन्माभिप्रेकार्थमिन्द्राणामागमनम्	१५४	सुमङ्गला-सुनन्दाभ्यां भरतादिपुत्र-	
सौधमेन्द्रेण मरुदेव्या नुतिः	१६६	पुत्रीणां समुत्पत्तिः	२०४
श्रीऋषभदेवस्य मेरौ आनयनम्	१६७	नामिकुलकराय मिथुनकृता	
ईशानेन्द्रादीनां मेरौ आगमनम्	१७०	राजार्यं प्रार्थना	२०५
जिनस्त्रात्रविधिः	१७३		
सौधमेण जिनस्त्रपनादि	१७४	दशमः सर्गः	
भावपूजामामिन्द्रकृता प्रमोः स्तुतिः	१७४	प्रमो राज्याभिप्रेकार्थं समागतेन्द्र-	
		कृत्यानि	२०७

विषयः

पृष्ठाङ्कः

इन्द्राज्ञया धनदेन विनीतापुरी-
निर्माणम् २०८
निष्प्रभावेष्टु कल्पपादपेष्टु प्रभोः
पञ्चशिल्पदर्शनम् २११
भरतादिपुत्रपुत्रीणां कलालिप्या-
दीनां निदर्शनम् २१३
सरौज्यवर्णनम् २१५

एकादशः सर्गः

वसन्तवर्णनम् २२०
ग्रीष्मवर्णनम् २२१
वर्षावर्णनम् २२२
शरद्वर्णनम् २२३
हेमन्तवर्णनम् २२४
शिशिरवर्णनम् २२५

द्वादशः सर्गः

वसन्तोत्सवखेलनम् २२९
प्रभोर्वैराग्यरङ्गः २३२
लोकान्तिकानामागमनम् २३३
भरतस्य राज्यप्रदानम् २३३
वार्षिकदानम् २३५
प्रभोर्दीक्षामहोत्सवः २३६
सिद्धार्थोद्याने प्रभोरागमनम् २४१
चैत्रकृष्णाष्टम्यां प्रभोर्दीक्षा २४१
शिखारक्षणे शक्रस्य विज्ञप्तिः २४१
प्रभोर्मनःपर्यायज्ञानस्योत्पादः २४२
कच्छादिचतुःसहस्रया व्रतग्रहणम् २४२

विषयः

पृष्ठाङ्कः

त्रयोदशः सर्गः

पारणाहेऽपि प्रभोः शुद्धमिक्षाया
असम्भवः २४४
कच्छादीनां मुनीनां महाचिन्ता २४५
नमि-विनम्योस्तापसवेपधारिस्वपितृ-
समीपमागमनं प्रभुनिषेवणं च २४७
धरणस्य नमि-विनमिभ्यां
सहालापसंलापः २५०
नमि-विनमिभ्यां गौरी-प्रह्लादादिविधानां
वैताक्यपर्वतराज्यस्य च वितरणम् २५४
पुष्पकविमाने उपविश्य वैताक्यं
प्रति गमनम् २५५
मार्गस्य वर्णनम् २५५
तपसो महिमा २५९
आहारस्यावश्यकता २६०
श्रेयांसादीनां स्वप्नाः २६०
भिक्षार्थं प्रभोर्गजपुरे आगमनं मुग्ध-
जनानां च विज्ञप्तयः २६१
लोके कलकलः २६२
श्रेयांसस्य जातिस्मरणं स्वामिनः
पुरतो गमनं च २६३
श्रेयांसेन स्वामिनः पारणककारापणम् २६५
पञ्च दिव्यानि २६६
देवैः श्रेयांसस्य प्रशंसनम् २६६
कच्छादीनां श्रेयांसेन सह
सम्भाषणम् २६८
सप्तत्रयस्य निर्णयः २६९
पारणकभूमौ रत्नपीठस्य निर्माणम् २७०
तक्षशिलायां प्रभोरागमनं बाहुबले-
र्वन्दनमनोरथश्च २७०

विषयः	पृष्ठाङ्कः
सुषेणस्य हयस्य वर्णनम्	३४१
खड्गरत्नस्य मानादि	३४२
मेघमुखैः कृतश्चक्रिसैन्ये उपद्रवः	३४३

पोडशः सर्गः

चक्रिणा हिमवत्कुमारस्य वशीकरण-	
मृगभकूटे च खनामलिखनम्	३४६
चक्रिणो नमि-विजयिभ्यां युद्धप्रसङ्गः	३४७
विनमितस्तस्तुतासुभद्राह्वीररत्नस्य	
प्राप्तिः	३५०
ह्वीररत्नस्याङ्गोपाङ्गानां वर्णनम्	३५१
गङ्गादेव्या वशीकरणम्	३५२
भरतस्य सौन्दर्येण गङ्गादेव्याः सराग-	
दशा तेन च सह तस्या रमणम्	३५३
नाट्यमालस्य वशीकरणम्	३५४
गङ्गातटे नवनिधिप्राप्तिः	३५४
पट्टिवर्षसहस्रेण पट् खण्डानि जित्वा	
भरतस्य स्त्रपुटीं प्रति गमनम्	३५६
भरतस्य प्रवेशमहोत्सवः	३५६
भरतस्य चक्रित्वामिवेकः	३५९
भरतचक्रिणः समृद्धिवर्णनम्	३६१
सुन्दरीशरीरस्थितेरवलोकनाद् भर-	
तस्य वचनानि	३६३
सुन्दर्या निष्क्रमणोपक्रमः	३६५
श्रीवृषभसमवसरणे भरतस्य स्तुतिः	३६५
सुन्दर्या प्रभोः स्तुतिर्दीक्षायाश्च	
कक्षीकरणम्	३६६
भरतेन भ्रातृन् प्रति दूतप्रेषणम्	३६७
भरतभ्रातृणां पितृचरणशरणम्	३६७
अङ्गारकारकस्य दृष्टान्तः	३६८

विषयः	पृष्ठाङ्कः
प्रमोर्देशनया प्रबुद्धानां भरतभ्रातृणां	
दीक्षा	३६९

सप्तदशः सर्गः

आयुधशालायां चक्ररत्नाप्रवेशे	
सेनापतेर्वचनानि	३७१
भरतस्य प्रत्युत्तरं मन्त्रिणा सह	
मन्त्रणं च	३७१
तक्षशिलायां दूतस्य प्रेषणम्,	३७३
बाहुबलेः सुवेगेन सह भरतकुशला-	
दिविपयकं सम्भाषणम्	३७४
दूतस्य सुवेगस्य प्रतिवचनानि	३७५
दूतं प्रति बाहुबलेरुत्तरवचनानि	३७७
बाहुबलिना सह सङ्ग्रामार्थं भरतस्य	
प्रयाणम्	३७९
भरतेन सह युद्धाय बाहुबलेः प्रयाणम्	३८४
सैन्यद्वये स्वाम्यनुशास्तिः	३८५
सङ्ग्रामदीक्षा	३८७
लोकक्षयकारियुद्धात् सैन्यद्वयस्य	
देवैर्निवारणम्	३८९
भरताय युद्धनिवारणार्थं देवानां	
विज्ञप्तिः	३८९
भरतस्य देवानुद्दिश्य प्रतिवचनानि	३९०
देवानां बाहुबलिना सह सम्भाषणम्	३९१
बाहुबलेः प्रत्युक्तिः	३९२
चक्रिणं प्रति तत्सेवकजनोक्तिः	३९३
भरतेन स्वमुजबलदर्शनम्	३९४
दृष्टियुद्धम्	३९५
वायुयुद्धम्	३९५
गुजयुद्धम्	३९६

विषयः	पृष्ठाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
चक्रप्रहारोद्यताय भरताय बाहुबलेः		शक्रादिभिः प्रमोदंष्ट्रादिग्रहणम्	४२८
प्रतिनचनानि	३९९	भरतेन प्रासादनिर्माणम्	४२९
बाहुबलिना दीक्षाङ्गीकरणम्	४०१	शोकप्रसूतं भरतं प्रति मन्त्रिणा-	
चक्रिणा आत्मनिन्दागर्भिता		माश्वस्तनम्	४३१
बाहुबलेः स्तुतिः	४०२	आदर्शमवने चक्रिणः प्रवेशस्तत्र	
		केवलज्ञानप्राप्तिश्च	४३२
		अष्टापदे श्रीभरतमुनेर्निर्वाणम्	३१३
अष्टादशः सर्गः		एकोनविंशः सर्गः	
मरीचेदीक्षाग्रहणानन्तरं चिन्ता	४०७	वायटीयस्थानवर्णनम्	४३७
मरीचिना सकारणं वेपान्तरकरणम्	४०८	तत्रत्यश्रीमहावीरचैत्यवर्णनम्	४३७
मरीचे रोगपीडा	४०९	श्रीजिनदत्तसूरि-रासिछसूरि-जीव-	
कपिलस्य मरीचिशिष्यरूपेण		देवसूरिवर्णनम्	४३७
परिव्राजकतास्वीकारः	४१०	कश्चिद् योगी समागत्य कृतपरिकरः	
अष्टापदे प्रभोः समवसरणे इन्द्र-		सभायां निषण्णः	४३८
चक्रिणोरागमनम्	४११	श्रीरासिछसूरिणा स्तम्भितः	
भ्रातृनिभालनाद् भरतस्य आत्मनिन्दा		कृपया मोचितश्च	४३८
भोगार्थं च तेभ्यो निमग्नणम्	४१२	तेन कृतं साध्या विद्वेषणनिवारणम्	४३९
अवग्रहाणा पञ्चविधत्वम्	४१४	श्रीमल्लशालाप्रविष्टमृतगोः परपुरप्रवेश-	
इन्द्रस्य रूपम्	४१४	शक्त्या बहिरानयनं स्वर्णपद्मो-	
प्रभोर्विहरणं भरतेन च माहननाम-		पवीतप्राप्तिश्च	४४०
स्थापनम्	४१५	कपालशकलीकरणार्थं श्रावकादिभ्यः	
श्राद्धानामुपनयनं तत्पठनार्थं वेद-		शिक्षाप्रदानम्	४४१
चतुष्टयस्य च प्रणयनम्	४१६	श्रीरासिछसूरेद्विदिवप्रयाणम्	४४२
प्रमोरष्टापदे पुनरागमनं धर्मदेशना-		श्रीजिनदत्तसूरेः विवेकविलासा-	
प्रदानं च	४१७	दिकृतेर्ज्ञापनम्	४४३
मरीचेः कुलमिमानः	४२२	श्रीपद्ममन्त्रिवंशपरम्परादिवर्णनम्	४४५
प्रभोः शत्रुञ्जये गमनं पुण्डरीकादीनां		चतुर्विंशतिजिनचरित्रप्रणयनाय श्रीम-	
मोक्षप्राप्तिमुद्दिश्य तत्र च स्थापनम्	४२२	दमरचन्द्रसूरये श्रीपद्ममन्त्रिणो	
श्रीरूपभदेवस्य परिवारः	४२४	त्रिज्ञप्तिः पद्मानन्दकाव्यकरणं च	४४५
निर्वाणसमये प्रमोरष्टापदे गमनं			
भरतस्यापि तत्र सखेदमागमनम्	४२५		
प्रमोर्निर्वाणम्	४२६		

विशिष्टदिप्पनकसूची

विषयः	पृष्ठाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
चतुर्विंशतेस्तीर्थङ्कराणां लाञ्छनानि		आयुर्वेदस्य अष्टाङ्गानि	१००
वर्णाश्च	२	द्वादश देवलोकाः	१०८
चन्द्रप्रभस्य सप्त भवाः	१०	ध्यानचतुष्टयम्	१०८
मुनिमुन्नतस्य नव भवाः	११	सद्यस्य चतुर्विधता	१०८
लेश्यापट्टकम्	१४	सप्तक्षेत्री	१०९
रसपट्टकम्	१४	शुक्लध्यानस्य चातुर्विध्यम्	१०९
गुणपट्टकम्	१४	कपायप्रतिस्पर्धिचतुष्कम्	१०९
वर्षधरपट्टकम्	१४	नीतिचतुष्टयम्	१११
वर्षसप्तकम्	१५	चत्वारि वातिकर्माणि	१११
ज्ञानपञ्चकम्	२५	चतुर्दश रत्नानि	१११
शरीरपञ्चकम्	२५	निधिनवकम्	११२
संसारस्य चातुर्विध्यम्	२९	द्वादशाङ्गी	११४
तत्त्वनवकम्	२९	सम्यक्त्वस्य दूषणपञ्चकम्	११९
समितिपञ्चकम्	३१	” भूषणपञ्चकम्	११९
गुप्तित्रितयम्	३१	सामाचार्या दशविधता	११९
द्विचत्वारिंशद् दोषाः	३१	अष्ट प्रभावकाः	१२०
पौषधस्वरूपम्	३८	मदनस्य पञ्च बाणाः	१२१
त्रयोदश क्रियास्थानानि	४४	सन्धेर्मावाभावौ	१२६
चतुर्दश गुणस्थानानि	४४	देवानां चातुर्विध्यम्	१५७
षट्त्रिंशदायुधानि	६६	अष्ट प्रवचनमातरः	१६०
वादित्रस्य चातुर्विध्यम्	६७	इन्द्रियपञ्चकम्	१६७
ग्रामत्रितयम्	६९	विषयपञ्चकम्	१६७
लवादिमानम्	७०	पञ्चमहान्नी	१६७
चतुरशीतियोनिजातयः	७०	आचारपञ्चकम्	१६७
ललिताच्छन्दसो लक्षणम्	८६	परमेष्ठिपञ्चकम्	१६७
दिक्पालचतुष्कनामानि	९९	इन्द्राणां सङ्ख्या	१७०
राज्यस्य षड् गुणाः	१००	भवनवासिनां दशविधता	१७१

विषयः	पृष्ठाङ्कः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
व्यन्तराणामष्टविधत्वम्	१७१	वर्णपञ्चकम्	२६६
मङ्गलाष्टकम्	१७४	म्लेच्छदेशाः	२७८-२७९
अञ्जनगिरिचतुष्कादि	१७७	द्वात्रिंशन्नाटकानि	२८५-२८९
सहजातिशयचतुष्कम्	१८२	चन्द्रिणीच्छन्दसो लक्षणम्	२९३
स्वरसप्तकम्	१८४	प्रबोहितावृत्तस्य लक्षणम्	३००
साधुधर्मस्य दशविधत्वम्	१८६	लक्ष्मीवृत्तस्य लक्षणम्	३११
त्रिपदी	१८८	ज्योत्स्नाच्छन्दसो लक्षणम्	३११
सप्त महर्षयः	१९७	अनर्घदण्डस्य चतुष्प्रकारता	३१४
अभस्तरसां नामधेयानि	१९७	नयसप्तकम्	३१६
चतुरङ्गं सैन्यम्	२१०	असति-प्रसृति-सेतिकादिमानम्	३१७
द्वासप्ततिः कलाः	२१३	क्षीराश्रवादिलब्धिस्वरूपम्	३१९
अष्टादश लिपयः	२१४	भरतवर्षस्य षट् खण्डाः	३२३
भयसप्तकम्	२१६	सवरस्य त्रिविधता	३३६
ईतिपदकम्	२१६	पञ्चधाराप्रपञ्चः	३४१
व्यसनसप्तकम्	२१६	नन्दावर्तस्यार्थः	३५०
नरकसप्तकम्	२१६	पल्योपमस्य व्याख्या	३५५
आन्तरवैरिपदकम्	२२०	वासकसज्जाया लक्षणम्	३५७
'शिर'शब्दविचारः	२२०	अष्टादशश्रेणिविचारः	३६२
पूर्वैतिसङ्ख्यायाः स्पष्टीकरणम्	२२८	द्रोणपत्तनकर्बदादीनां स्वरूपम्	३६२
कपायचतुष्कम्	२३२	आचाम्लस्यार्थः	३६३
क्रोधादेधातुर्विध्यम्	२३२	पृतनायाः स्वरूपम्	३७९
गतिचतुष्टयम्	२३२	अक्षोहिण्या वर्णनम्	३८६
अनन्तचतुष्टयम्	२३२	उत्थापनीलक्षणम्	३८७
मात्स्यो नयः	२३४	घुणाक्षरन्यायः	३९५
जृम्भकदेवानां स्वरूपम्	२३६	धातकीलण्डस्य रूपरेखा	३९६
चतुर्पादितपः	२४२	लेदयाया द्वैविध्यम्	४०३
उत्तरगुणाः	२४४	आधाकर्मस्वरूपम्	४१३
आहारस्य चातुर्विध्यम्	२४४	जैनीवेदचतुष्टयी	४१७
'सहस्र'शब्दस्य पुनर्पुस्तकलिङ्गत्वम्	२४५	धर्मचक्रिचक्रवर्त्यादीनां प्रासङ्गिकं	
अङ्गुलहस्तादिमानम्	२५५	वर्णनं त्रिपटिशलाकापुरम्-	
नव कूटानि	२५६	चरितगतम्	
प्रदक्षिणाया अर्थः	२६४		

वेणीकृपाणेतिविरुद्धारिश्रीमदमरचन्द्राचार्यवर्यविहितं

श्रीजिनेन्द्रचरित्रेत्यपराभिधानं

॥ श्रीपद्मानन्दमहाकाव्यम् ॥

प्रथमः सर्गः १

अथ मङ्गलाचरणम्

अहं नौमि सदाऽऽर्हन्त्य-कारणं सकलार्हताम् ।
स्वस्तिश्रीजयदं श्रीमन्-महानन्दमहोदयम् ॥ १ ॥
मुदाऽर्हामि तदार्हन्त्यं, भू-र्भुवः-स्वस्त्रयेश्वरम् ।
यदाराध्यं भुवं जीवः, स्यादर्हन् परमेश्वरः ॥ २ ॥
अर्हन्तः स्थापना-नाम-द्रव्य-भार्वैश्वर्यविधाः ।
चतुर्गतिभवोद्भूतं भयं भिन्दन्तु भाविनाम् ॥ ३ ॥
जयत्यादिमतीर्थेश-त्रिलोकीमङ्गलद्रुमः ।
श्रेयःफलं सदा लोका, यदालोकादुपासते ॥ ४ ॥
जयन्त्यजितनाथांहि-नखाः श्रोन्मिपदंशवः ।
सतां पापहतौ दीप्त-क्रोधवद्विशिषा इव ॥ ५ ॥
मेखवद् विश्वमध्यस्थो-ऽवतु श्रीसम्भवः स वः ।
यत्पादसेवया के न, लभन्ते काञ्चनश्रियम् ॥ ६ ॥

१ १२७तमप्रान्तानि पद्यानि रचितानि 'अनुष्टुप्'छन्दसा । २ ख-‘निमन्तु’ । ३ ऋष-
भजिनेश्वरः ।

जितं मत्तश्चलं चेतो-ऽमुनेतीव समीः कपिः ।
 प्रपेदेऽङ्कपदं यस्य, स जयत्यभिनन्दनः ॥ ७ ॥
 ज्ञानार्णवः स वो लक्ष्मीं, तनुतां सुमतिप्रभोः ।
 धत्ते शैफरिकाकारं, लोकनालिर्यदन्तरा ॥ ८ ॥
 सम्यग्दर्शननैर्मल्यं, दत्तां पद्मप्रभप्रभोः ।
 मूर्तिः सैन्धवेव शोणा वः, सुदिनारम्मसम्भ्रमा ॥ ९ ॥
 श्रीस्तुपार्श्वप्रभोः शीर्षे, पान्तु वः फणभृत्फणाः ।
 पञ्च पञ्चेन्द्रियाराति-जयलब्धा ध्वजा इव ॥ १० ॥
 चन्द्रप्रभं स्तुमश्चन्द्र-श्चक्रे यस्याङ्ककैतवात् ।
 सेवां शैत्या-ऽऽस्य-कीर्त्य-ऽङ्ग-कान्ति-चागमृतैर्जितः ॥ ११ ॥
 तं स्तुवे सुविधिं योऽभूद्, विजित्य मेकरध्वजम् ।
 स्वयं जगन्नयीमौलि-धृताज्ञो मेकरध्वजः ॥ १२ ॥
 श्रीशीतलं श्रये यस्य, पदयोर्नखरुग्मिपात् ।
 जिता ज्ञानप्रकाशेन, लघा इव रवित्विपः ॥ १३ ॥
 श्रीश्रेयांसजिनेशस्य, जयत्यास्येन्दुरद्भुतः ।
 यस्य दर्शनतो याति, शैषं संसारसागरः ॥ १४ ॥

१ चतुर्विंशतेस्तीर्थङ्कराणां लाञ्छनानि यथा—

“वृषो गजोऽश्वः प्लवगाः, शौचोऽङ्गं स्वस्तिकः शशी ।
 मकरः श्रीयत्सः खड्गी, महिषः शूकरस्तथा ॥ ४७ ॥
 श्येनो वज्रं गृगदलागो, नन्यावर्तो घटोऽपि च ।
 कूर्मो नीलोत्पलं शङ्खः, कर्णी सिंहोऽर्धतां ध्वजाः ॥ ४८ ॥”

इति कलिकालसर्वज्ञधीहेमचन्द्रसुरिवरविरचिते अभिधानचिन्तामणौ प्रथमे काण्डे ।

२ मत्स्यविशेषाकृतिम् । ३ क-‘शोणैव सन्ध्या’ । ४ रक्ता, उक्तं च अभिधानचिन्ता-
 मणौ (का० १, सो० ४९)—

“रक्ता च पद्मप्रभ-धासुपूज्या, शुद्धौ ॥ चन्द्रप्रभ-पुष्पदन्तौ ।
 कृष्णौ पुनर्नेमि मुनी विनीलौ, धीमहि-पार्श्वौ कनकत्विपोऽन्ये ॥”

अत्र ‘मुनि’शब्देन ‘मुनिसुव्रतो’ ज्ञेयः ।

५ कामम् । ६ मकरलाञ्छनः । ७ र-‘शान्ति’ ।

पायाद् वो वासुपूज्या-ङ्गकान्तिः काऽप्यरुणारुणा ।
 या सतां स्वान्तर्द्वान्ता, मुक्तिकान्ताऽनुरञ्जिनी ॥ १५ ॥
 विमलाय नमो यस्य, सङ्कल्पाधिककल्पिनः ।
 कल्पद्रुमौलिना घृते, पादुकां पल्लवच्छलात् ॥ १६ ॥
 तमनन्तजिनं नौमि, जने यद्वचनामृतैः ।
 मोहादयो महाभोगा, रोगा इव ययुः धयम् ॥ १७ ॥
 धर्मं धर्मप्रभोः पाद-नखा दश दिशन्तु वः ।
 साधुधर्मश्रियां चूडा-रत्नानीव विभान्ति ये ॥ १८ ॥
 हित्वा संसारहेतूनि, यो रत्नानि चतुर्दश ।
 स्त्रीचक्रे मुक्तिदां रत्न-त्रयीं शान्तिः स वोऽवतात् ॥ १९ ॥
 मोक्षाध्वदीपकः कुन्धु-स्वामी चामीकरद्युतिः ।
 हतमोहतमोराशिः, प्रकाशयतु वः शिवम् ॥ २० ॥
 तमःशमकरो भास्व-दुदयोत्सवस्रचकः ।
 अव्यादरविभोरंहि-नखद्युतिभरोऽरुणः ॥ २१ ॥
 मल्लिर्जयति यत्कायो, लक्ष्मीकेलिसरोवरम् ।
 भाति सेरांहि-ऽहस्ता-ऽऽस्य-नेत्रराजीवराजिभृत् ॥ २२ ॥
 पान्तु वः सुव्रतविभोः, श्यामलाः फायकान्तयः ।
 ज्ञानश्रीपत्रभङ्गाय, भृगनाभिद्रवा इव ॥ २३ ॥
 श्रीनर्मिं नौमि सौरभ्य-वर्णाम्ब्यां चम्पकोपमम् ।
 सुरभिः स्वर्णमुकुटः, स्फुटं यः संयमश्रियैः ॥ २४ ॥
 पायाद् वः पूरयन् पाञ्च-जन्यं नेमिजिनेश्वरः ।
 वेलानुजवलाटोप-कीर्तिं कवलयन्निव ॥ २५ ॥
 मौलौ फणिफणाः सप्त, नयश्रीभिः करा इव ।
 धृताः शान्तरसाखादे, यस्य पार्श्वः स पातु वः ॥ २६ ॥

१ क-‘सम्श्रिता’ । २ सम्यग्दर्शन ज्ञान-चारित्ररूपम् । ३ सुवर्णप्रभः । ४ मुनि-
 सुयतप्रभोः, “मुनिसुयत-सुयतौ तुल्यौ” इति अमिषानचिन्तामणौ (का० १,
 श्लो० २९) वचनात् । ५ ‘समस्ति’ इत्यप्याहार्यम् । ६ श्रीरुष्णस्य दक्षिणम् । ७ हतम-
 वासुदेवयोः पराक्रमसाधनरस्य स्थापाम् ।

यदं हि स्पर्शनान्मेरु-विलोलैः सानुवाहुभिः ।
 धन्यम्मन्यो ननर्तेव, तं वीरस्वामिनं नुमः ॥ २७ ॥
 सर्वे भावा यत्प्रभावा-दुद्गीर्यन्ते जिनैरपि ।
 शब्दब्रह्मस्वरूपेयं, जयति श्रुतदेवता ॥ २८ ॥
 जयन्ति गणभृज्येष्ठाः, पुण्डरीकादयो जने ।
 महानन्दप्रकरणे, नान्दी यद्द्वादशाङ्गभूत् ॥ २९ ॥
 चतुर्विंशतितीर्थेश-चरितामृतसागरे ।
 मद्गीर्मिथ्यापथभ्रान्ता, स्नाति श्रान्तिमलच्छिदे ॥ ३० ॥
 मदद्विपारिसिंहस्य, जिनदत्तागुरोर्गुरुम् ।
 प्राप्य प्रसादप्रासाद-मुच्चैरर्थममुं श्रये ॥ ३१ ॥

स्वगुरुपरम्परावर्णनम्

श्री'नागेन्द्र'कुलाराम-मण्डनं चन्दनद्रुवत् ।
 गच्छः श्री'वायटीयो'ऽस्ति, गौरसौरभगौरवः ॥ ३२ ॥
 गच्छेऽसिन् समजायन्त, श्रीमद्राशिलसूरयः ।
 न चकुर्यद्रुणाः केषां, जिह्वादोलसु खेलनम् ? ॥ ३३ ॥
 सूरिः श्रीजीवदेवाह-स्तत्पट्टोदयपर्वतम् ।
 प्राप्यार्कवद् गवां भारै-र्जगद्भावनभासयत् ॥ ३४ ॥
 सूरिः श्रीजिनदत्ताख्यः, प्रख्यातस्तत्पदेऽभवत् ।
 भव्यानां भवदावाति-र्ययौ यद्वचनामृतैः ॥ ३५ ॥
 नामभिस्त्रिभिरेभिः स्यु-र्भूयो भूयोऽपि सूरयः ।
 गच्छेऽसिन् वत्सरे वर्षा-शीतोष्णाः समया इव ॥ ३६ ॥
 आनुपूर्व्याऽनया श्रेयो-राशिः श्रीराशिलो गुरुः ।
 भूयोऽभवद् भवारण्ये, पुण्यवाणीसुधासरः ॥ ३७ ॥
 ते कदापि चतुर्मास-कल्पकल्पनया स्थितिम् ।
 अकल्पयन्निलाऽऽकल्प-कल्पे'ऽणहिलपत्तने' ॥ ३८ ॥

श्रीराशिलसूरीणां श्रावकप्रार्थनया श्रावणम्

तत्र श्रीराशिलाचार्या-स्तांश्चतुर्मासकं स्थितान् ।
 भव्या विज्ञपयामासु-रिदं विशदवासनाः ॥ ३९ ॥
 चतुर्विंशतितीर्थेश-चरित्राणि यतिप्रभो ! ।
 मासैश्चतुर्भिरसाकं, नय श्रोत्रसुधोर्मिताम् ॥ ४० ॥
 कर्ण्यमाकर्ण्य तद्वाक्यं, मुनिर्द्युद्वल्लिमञ्जरीम् ।
 श्रवणाभरणीचक्रे, भाविनामिति भारतीम् ॥ ४१ ॥
 सूरैः श्रीजिनदत्तस्य, महुरोः शिष्यपुङ्गवः ।
 श्रयत्यमरचन्द्राहो, मम सन्नखचारिताम् ॥ ४२ ॥
 श्रीपद्मेनार्थितः स श्री-जिनेन्द्रचरिताह्वयम् ।
 धाक्सहायो महाकाव्यं, निर्ममे 'निर्ममेश्वरः' ॥ ४३ ॥
 तत्रोक्ताऽस्ति चतुर्विंश-त्यर्हतां चरितावली ।
 श्रावकाः ? श्रावये तां वः, श्रवणामृतसौरणिम् ॥ ४४ ॥

पद्ममन्त्रिर्वशावली

श्रीपद्ममन्त्री कुत्रासौ, वंशे युक्तामणीयते ? ।
 इत्युक्ते श्रावकैः सूरि-रुरीचक्रे पुनर्वचः ॥ ४५ ॥
 अत्रैवा'ज्जहिलंपुरे', 'वायट'ज्ञातिसम्भवः ।
 वासुपूज्यः सतां पूज्यः, समभून्मन्त्रिष्वृत्रहा ॥ ४६ ॥
 तथा कर्णपथायातै-र्जगच्चित्तानि यद्गुणैः ।
 पूर्णान्यमान्त एवान्त-र्यथा जिह्वासु तेऽलसन् ॥ ४७ ॥
 तद्भूरभूद् धियां धाम, रामदेव इति श्रुतः ।
 यन्ममौ यन्मनोऽणौ खं, तत्कीर्त्तिस्तत्र मातु किम् ? ॥ ४८ ॥
 आसीत् तस्य सुतः शान्त-स्वान्तः शान्तवदसञ्ज्ञया ।
 मुखाब्जमधुवाग् यस्य, बुधालिप्रीणनं व्यधात् ॥ ४९ ॥
 आसलः कलयामास, तत्स्रजुः सकलाः कलाः ।
 पर्वेन्दुरिव किन्त्वैस्या-ज्जश्वरी कीर्तिकौमुदी ॥ ५० ॥

यदंद्हिस्पर्शनान्मेरु-विंलोलैः सानुवाहुभिः ।
 धन्यम्मन्यो ननर्तेव, तं वीरस्वामिनं नुमः ॥ २७ ॥
 सर्वे भावा यत्प्रभावा-दुद्गीर्यन्ते जिनैरपि ।
 शब्दब्रह्मस्वरूपेयं, जयति श्रुतदेवता ॥ २८ ॥
 जयन्ति गणभृज्येष्ठाः, पुण्डरीकादयो जने ।
 महानन्दप्रकरणे, नान्दी यद्द्वादशाङ्गभूत् ॥ २९ ॥
 चतुर्विंशतितीर्थेश-चरितामृतसागरे ।
 मद्गीर्भिध्यापथभ्रान्ता, स्नाति श्रान्तिमलच्छिदे ॥ ३० ॥
 मदद्विपारिसिंहस्य, जिनदत्तगुरोर्गुरुम् ।
 प्राप्य प्रसादप्रासाद-मुच्चैरर्थममुं श्रये ॥ ३१ ॥

स्वगुरुपरम्परावर्णनम्

श्री'नागेन्द्र'कुलाराम-मण्डनं चन्दनद्वयम् ।
 गच्छः श्री'वायटीयो'ऽस्ति, गौरसौरभगौरवः ॥ ३२ ॥
 गच्छेऽस्मिन् समजायन्त, श्रीमद्दराशिलसूरयः ।
 न चकुर्यद्गुणाः केषां, जिह्वादोलासु खेलनम् ॥ ३३ ॥
 सूरिः श्रीजीयदेवाह-स्तत्पद्मोदयपर्वतम् ।
 प्राप्यार्कवद् गवां भारै-र्जगद्भावनभासयत् ॥ ३४ ॥
 सूरिः श्रीजिनदत्ताख्यः, प्रख्यातस्तत्पदेऽभवत् ।
 भव्यानां भवदावार्ति-र्ययौ यद्वचनामृतैः ॥ ३५ ॥
 नामभिस्त्रिभिरेभिः स्यु-र्भूयो भूयोऽपि सूरयः ।
 गच्छेऽस्मिन् वत्सरे वर्षा-शीतोष्णाः समया इव ॥ ३६ ॥
 आनुपूर्व्याऽनया श्रेयो-राशिः श्रीराशिलो गुरुः ।
 भूयोऽभवद् भवारण्ये, पुण्यवाणीसुधासरः ॥ ३७ ॥
 ते कदापि चतुर्मास-कल्पकल्पनया स्थितिम् ।
 अकल्पयन्निलाऽऽकल्प-कल्पे'ऽणादिलपत्तने' ॥ ३८ ॥

श्रीराशिलसूरीणां श्रावकप्रार्थनया श्रावणम्

तत्र श्रीराशिलाचार्या-स्तांश्रुतुर्मासकं स्थितान् ।
 भव्या विज्ञपयामासु-रिदं विशदवासनाः ॥ ३९ ॥
 चतुर्विंशतितीर्थेश-चरित्राणि यत्तिप्रभो ! ।
 मासैश्रुतुर्भिरसाकं, नय श्रोत्रसुधोर्मिताम् ॥ ४० ॥
 कर्ण्यमाकर्ण्य तद्वाक्यं, मुनिर्मुद्रलिमञ्जरीम् ।
 श्रवणाभरणीचक्रे, भाविनामिति भारतीम् ॥ ४१ ॥
 सूरैः श्रीजिनदत्तस्य, मद्गुरोः शिष्यपुङ्गवः ।
 श्रयत्यमरचन्द्राहो, मम सत्रब्रचारिताम् ॥ ४२ ॥
 श्रीपद्मेनार्थितः स श्री-जिनेन्द्रचरिताह्वयम् ।
 वाक्सहायो महाकाव्यं, निर्ममे निर्ममेश्वरः ॥ ४३ ॥
 तत्रोक्ताऽस्ति चतुर्विंश-त्यर्हतां चरितावली ।
 श्रावकाः ? श्रावये तां वः, श्रवणामृतसारणिम् ॥ ४४ ॥

पद्ममन्त्रिर्वावली

श्रीपद्ममन्त्री कुत्रासौ, वंशे मुक्तामणीयते ? ।
 इत्युक्ते श्रावकैः सूरि-रूरीचक्रे पुनर्वचः ॥ ४५ ॥
 अत्रैवाऽणहिलपुरे, 'वायट'ज्ञातिसम्भवः ।
 वासुपूज्यः सतां पूज्यः, समभून्मन्त्रिशृङ्गा ॥ ४६ ॥
 तथा कर्णपथायातै-र्जगच्चित्तानि यद्गुणैः ।
 पूर्णान्यमान्त एवान्त-र्यथा जिह्वासु तेऽलसन् ॥ ४७ ॥
 तञ्जूरभूद् धियां धाम, रामदेव इति श्रुतः ।
 यन्ममौ यन्मनोऽणौ खं, तत्कीर्तिस्तत्र मातु किम् ? ॥ ४८ ॥
 आसीत् तस्य सुतः शान्त-स्वान्तः शान्तडसञ्चया ।
 मुखाब्जमधुवाग् यस्य, घुघालिप्रीणनं व्यधात् ॥ ४९ ॥
 आसलः कलयामास, तत्सन्तुः सकलाः कलाः ।
 पर्वेन्दुरिव किन्त्वैस्या-ऽनश्वरी कीर्तिकौमुदी ॥ ५० ॥

१ वाक्-सरस्वती सहाये यस्य सः । २ ममत्वरहितानां मुख्यः । ३ ख-'क्ताऽस्ते' ।

४ ख-'सारिणिम्' । ५ क-'किं तस्मात्' ।

अहिदेवीति तस्यासीत्, पत्नी यस्या मनोऽविशत् ।
 न दुर्धृत्ततमो दीप्र-पत्यंङ्गिनखदीपकम् ॥ ५१ ॥
 तयोर्जयति श्रीसद्य, पद्मनामा तनूद्भवः ।
 धर्मः श्रित्वा शरण्यं यं, कलित्रस्तोऽस्तमीरभूत् ॥ ५२ ॥
 पद्मस्य सोरता युक्तं, यन्मित्राम्युदये भवेत् ।
 रंजप्रसादतो रेजे, यदस्य श्रीस्तदद्भुतम् ॥ ५३ ॥
 लक्ष्मीं पुष्पाति पद्मस्य, धर्मः प्राग्भवसेवितः ।
 तत्कृतज्ञस्तमेवासौ, तद्दानादेव सेवते ॥ ५४ ॥
 श्रेयांसि बहुविधानि, तस्य नासन् यतोऽर्कतः ।
 श्रेयोऽन्तरायघाताय, श्रेयोऽन्तरशतानि सः ॥ ५५ ॥

श्रीजमरचन्द्रसूरिभ्यो जिनचरितकृतयेऽभ्यर्थना

यथा तेनार्थितोऽत्यर्थ-मकरोदमरो मुनिः ।
 चरित्राणि जिनेन्द्राणां, शृणुत आवकास्तथा ॥ ५६ ॥
 अर्हच्चरितशुश्रूषा-सुभगम्भाविताशयः ।
 अमरेन्दुं मुनिं पद्मः, स कदाऽप्यब्रवीदिदम् ॥ ५७ ॥
 भैवसम्भारसंस्कार-भाविता भवतामहम् ।
 न विमित्रो भवाम्येव, भवभाजां स्वभाववत् ॥ ५८ ॥
 कृपावन्तो भवन्तोऽपि, कदापि हि न मां हृदः ।
 बहिः कुर्वन्ति सर्वज्ञ-सिद्धान्तमिव तात्त्विकाः ॥ ५९ ॥
 भवलक्षप्ररूढस्य, प्रौढपुण्यतरोः फलम् ।
 साधुमूर्द्धन्य ! धन्यस्य, भवत्सङ्गोऽभवन्मम ॥ ६० ॥
 चतुर्विंशतितीर्थेश-चरित्रश्रवणोत्सवः ।
 मत्पुण्यवनपर्जन्यः, पूर्यतां त्वत्प्रसादतः ॥ ६१ ॥
 निशम्य तद्वचः सम्य-गमरो मुनिरब्रवीत् ।
 हृद्वर्तिशमपीयूष-पयोधिलहरीं गिरम् ॥ ६२ ॥

तीर्थङ्करचरित्राणां, तीर्थङ्करजुषामपि ।
 तीर्थङ्करागमार्थानां, प्रथा धर्मकथा मता ॥ ६३ ॥
 संवेगं विन्दते नाङ्गी, निर्वेदं नैव विन्दति ।
 संवेदयति नानन्द-शर्म धर्मकथां विना ॥ ६४ ॥
 तत् त्वं साच्चिकताकन्द !, महानन्दमहोदयाः ।
 कथ्यमाना मया तथ्याः, पथ्या धर्मकथाः शृणु ॥ ६५ ॥
 चतुर्विंशतिरहन्तो, द्व्यधिका दश चक्रिणः ।
 प्रत्येकं नव हैलिनो, विष्णवः प्रतिविष्णवः ॥ ६६ ॥

त्रिपटिशलाकापुरुषाणां नामानि, तत्रादौ चतुर्विंशतिजिननामान्यमूनि

त्रिपटिरवसर्पिण्यां, शलाकापुरुषा इति ।
 इहासन् 'भरत'क्षेत्रे, भूतसम्भाविसिद्धयः ॥ ६७ ॥
 धृपभप्रभुरजित-सम्भवावभिनन्दनः ।
 सुमत्तिसामी श्रीपद्म-प्रभः सुपार्श्वतीर्थकृत् ॥ ६८ ॥
 श्रीचन्द्रप्रभ-सुविधि-नाथौ श्रीशीतलप्रभुः ।
 श्रीश्रेयांस-वासुपूज्यौ, विमलोऽनन्ततीर्थकृत् ॥ ६९ ॥
 धर्मः शान्तिः कुन्धुररः, श्रीमल्लि-मुनिसुव्रतौ ।
 नमिर्नमिः पार्श्व-वीरौ, चतुर्विंशतिरहताम् ॥ ७० ॥—त्रिभिर्विशेषकम्

द्वादशचक्रिणामानि

चक्रवर्तिनौ भरत-सगरौ मधवा तथा ।
 सनत्कुमारस्तीर्थेशः, शान्तिः कुन्धुररस्त्रयः ॥ ७१ ॥
 सुभौमोऽथ महापद्मो, हरिषेणो जयस्ततः ।
 ब्रह्मदत्तो द्वादशैते, पदखण्डमरतेश्वराः ॥ ७२ ॥—युग्मम्

१ ख-‘सत्सङ्ग’ । २ बलरामाः । ३ एतच्छृणुनिर्देशकं पयमेवम्—

“द्वाभ्यां युग्ममिति प्रोक्त, त्रिभिः श्लोकेर्विशेषकम् ।

कलापकं चतुर्भिः सात्, तदूर्ध्वं कुलकं स्थितम् ॥ ११”

नववलरामनामानि-

अचलो विजयो भद्रः, सुप्रभोऽथ सुदर्शनः ।

आनन्दो नन्दनः पद्मो, रामोऽमी सीरिणो नव ॥ ७३ ॥

नववासुदेवप्रतिवासुदेवनामानि

त्रिपृष्ठोऽथ द्विपृष्ठाख्यः, स्वयम्भूः पुरुषोत्तमः ।

पुरुषसिंहः पुरुष-पुण्डरीकाक्षस्ततः ॥ ७४ ॥

दत्तो नारायणः कृष्ण, इत्येते नव विष्णवः ।

विष्णुवध्या अश्वग्रीव-स्तारको मेरको मधुः ॥ ७५ ॥

निशुम्भो घलिसञ्ज्ञोऽथ, प्रह्लादो दैशकन्धरः ।

जरासन्धश्च विख्याता, नवैते प्रतिविष्णवः ॥ ७६ ॥-युग्मम्

सद्धर्मचक्रिणोऽर्हन्त-श्चक्रिणो भरतादयः ।

ते त्रिपृष्ठप्रभृतय-स्त्वभयवर्द्धचक्रिणः ॥ ७७ ॥

अश्वग्रीवप्रभृतयः, पुनः प्रत्यर्द्धचक्रिणः ।

एषां चक्रानुगौ स्यातां विहारविजयोद्यमौ ॥ ७८ ॥

अर्हतां धर्मचक्रं तु, मिथ्यात्वमथनोन्मदम् ।

अपरेषां पुनश्चक्रं, दुर्मदारिविदारणम् ॥ ७९ ॥

पञ्च'सैरावता'ख्येषु, 'भरता'ख्येषु पञ्चसु ।

क्षेत्रेष्वेवं त्रिपष्टिः स्युः, शलाकापुरुषाः किल ॥ ८० ॥

उत्पद्यन्ते 'विदेहे'षु, पञ्चखेते सदा हली ।

धर्मचक्री चक्री चार्द्ध-चक्री प्रत्यर्द्धचक्रयपि ॥ ८१ ॥

कारकस्मृतिः

सन्ति ये भाविनो भूता-श्चक्रिणो धर्मचक्रिणः ।

चक्राणि धर्मचक्राणि, चैतेषां यानि कानिचित् ॥ ८२ ॥

तेषां चक्रेश्वरी देवी, सर्वेषामधिदेवता ।

शासने त्वादिनाथस्य, सर्व शासनदेवता ॥ ८३ ॥-युग्मम्

१ हलधारिणः । २ क-‘पुरुषात् सिंहः’ । ३ रावणः । ४ स-‘इति ख्याता’ ।

५ प्रतिवासुदेवाः । ६ स-‘ये सन्ति’ ।

सेयमप्रतिचक्राऽऽख्या, विद्यादेवीष्वपि श्रुता- ।

अर्हद्भक्ते सदा श्रेयः-प्रदा दुरितदारिणी ॥ ८४ ॥

साहाय्यतोऽहमप्यस्या, निष्प्रत्यूहमथार्हताम् ।

प्राच्यैर्भवेर्विचित्राणि, चरित्राणि प्रपञ्चये ॥ ८५ ॥

कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्रसूर्यनुकृतिः

मया श्रीहेमवरीणां, 'त्रिपष्टिचरित'क्रमः ।

यूथप्रभोरिमस्याध्वा, कलमेनेव सेष्यते ॥ ८६ ॥

चतुर्विंशतिजिनप्राच्यभवाः

सार्थवाहो धनो १ युग्म-धर्मा २ 'सौधर्म'गः सुरः ३ ।

महायलो महीजानि ४-'रीशाने' ललिताङ्गकः ॥ ८७ ॥

विबुधो ५ वज्रजङ्घारूयो, राजा ६ युगलधर्मवान् ७ ।

'सौधर्मे' त्रिदशो ८ वैद्यो ९-'ऽच्युत'कल्पगतः सुरः १० ॥ ८८ ॥

वज्रनाभाभिधश्रुक् ११, सुरः 'सर्वार्थसिद्धि'गः १२ ।

अर्ह १३न्नादिजिनेशस्य, त्रयोदश भवा इति ॥ ८९ ॥

बसुधाऽधिपतिर्विम-लैवाहनोऽनुचरामरः २ ।

अर्ह १४जितनाथस्य, ज्ञेया इति भवास्ययः ॥ ९० ॥

पृथिवीपतिर्विपुल-वाहनो १'ऽन्धानता'मरः २ ।

तीर्थङ्कर इति प्रोक्ताः, श्रीसम्भवभवत्रयी ॥ ९१ ॥

महायलमहीपालो १, विमाने "विजये" सुरः २ ।

जिनेश्वर ३ त्रयो ज्ञेया, भवा इत्यभिन्नन्दने ॥ ९२ ॥

क्षितीशस्रतुः पुरुष-सिंहनामा कुमारकः १ ।

'वैजयन्त'सुरो २ ऽर्हश्च ३, त्रयोऽमी सुमतेर्भवाः ॥ ९३ ॥

अपराजितराजा १ ऽष्टो-चर'ग्रैवेयके' सुरः २ ।

तीर्थेशश्च ३ भवा एते, त्रयः पद्मप्रभप्रभोः ॥ ९४ ॥

क्षितीशो नन्दिषेणारूयः १, पष्ठे ग्रैवेयके सुरः २ ।

अर्हन् ३ भवास्योऽप्येते, श्रीसुपार्श्वजिनेशितुः ॥ ९५ ॥

१ ख-'हारिणी' । २ 'निःप्रत्यूह' इति प्रतियुगले । ३ अक्षिश्रवणे नवाक्षराणि ।
४ 'ग्रैवेयके' सप्तमे' इति श्रीचतुर्विंशतिजिनभवोत्कीर्तनसूत्रे (स्तोत्रसमुच्चये
पृ० २३८) । ५ 'जयन्त' इति एकविंशतिस्थानप्रकरणे (पृ० ५) । ६ ख-'न-
न्दनात्' । ७ ख-'वैजयन्ते', 'जयन्त' इति त्वेकविंशति० (पृ० ५) ।

पद्मो राजा १ 'वैजयन्ते', विमाने त्रिदशस्ततः ।
 अर्हभिति त्रयो ज्ञेया, भवाश्चन्द्रप्रभप्रमोः ॥ ९६ ॥
 महापद्ममहीनाथो १, 'वैजयन्त'विमानगः ।
 देवो २ऽर्हश्चिति विज्ञेया, त्रिमवी सुविधिप्रमोः ॥ ९७ ॥
 पद्मोत्तरनराधीशो १, देवः 'प्राणत'कल्पगः २ ।
 तीर्याधिपतिरित्येषा, श्रीशीतलभवत्रयी ॥ ९८ ॥
 नृपो नलिनगुल्माहः १, 'शुक्र'कल्पाश्रयः सुरः २ ।
 जिनेश्वर ३ इति ज्ञेयं, श्रीश्रेयांसभवत्रयम् ॥ ९९ ॥
 श्रीपद्मोत्तरपृथ्वीन्दुः १, कल्पे 'प्राणत'नामनि ।
 त्रिदशोऽर्हश्चामी ज्ञेया, चासुपूज्यभवास्त्रयः ॥ १०० ॥
 पद्मसेननृपः १ कल्पे, 'सहस्रारा'ढये सुरः २ ।
 तीर्याधीशश्चैत्रयोऽप्येते, विमलस्वामिनो भवाः ॥ १०१ ॥
 राजा पद्मरथः १ 'पुष्पो-त्तरे' 'प्राणत'कल्पगे ।
 विमाने विबुधो २ ऽर्ह ३ श्रे-त्यनन्तस्य त्रयो भवाः ॥ १०२ ॥
 राजा हृदरथो १ देवो, 'वैजयन्त'विमानगः २ ।
 जिनेश ३ इति विज्ञेया, धर्मनाथभवास्त्रयः ॥ १०३ ॥
 श्रीपेणक्षितिपो १ युग्मी २, सुरः 'सौधर्म'कल्पगः ३ ।
 'वैताल्ये' भूभृर्दमित-तेजाः ४ 'प्राणत'जः सुरः ५ ॥ १०४ ॥
 अपराजितो 'विदेहे', सीरी ६ स्वर्पति'रच्युते' ७ ।
 चक्री वज्रायुधो ८ द्वयग्र-गते 'श्रैवेयके' सुरः ९ ॥ १०५ ॥

१ सप्ततिशतस्थानप्रकरणकृत्यते (पृ० ७) सप्त भवा, ते त्वेवम्—

“सिरिवम्मनिवो १ सोहम्मसुरवरो २ अजियसेणचङ्गी ३ य ।

अञ्जुयपहु ४ पठमनिघो ५ य वैजयते ६ य चदपहो ७ ॥ २३”

२ 'श्रीमानते तानिपे' इति स्तोत्रसमु० (पृ० २३९) । ३ 'सुरोज्युते' इति स्तोत्रसमु०
 (पृ० २४०) । ४ 'श्रीपुष्पोत्तरसद्दिमानकवरे' इति स्तोत्रसमु० (पृ० २४०), 'अञ्जुयं'
 इत्येकविंशति० (पृ० ५) । ५ 'सप्तमकल्पनाकी' इति स्तोत्रसमु० (पृ० २४०) ।
 ६ 'प्रजासेन' इति स्तोत्रसमु० (पृ० २४०) । ७ 'विजय' इत्येकविंशति० (पृ० ५),
 'सर्वाधिसिद्धिविबुधोज्व' इति ॥ स्तोत्रसमु० (पृ० २४१) । ८ स-‘दशततेजा’ ।

राजा मेघरथो नाम १०, देवः 'सर्वार्थसिद्धि'गः ११ ।
 तीर्थेशो १२ द्वादशेत्युक्ताः, शान्तितीर्थकृतो भवाः ॥ १०६ ॥
 सिंहावहमहीनाथः १, सुरः 'सर्वार्थसिद्धि'गः २ ।
 तीर्थेशः ३ ग्रथिता एते, कुन्धुनाथमवास्त्रयः ॥ १०७ ॥
 राजा धनपति १ 'त्रैवे-यके'ऽथ नवमे सुरः २ ।
 'अहं ३ श्रेयसनाथस्य, भवत्रयमुदाहृतम् ॥ १०८ ॥
 महाबलनृपो १ देवो, 'वैजयन्त'विमानगः २ ।
 अहंश्च ३ मल्लिनाथस्य, भवा इति मतास्त्रयः ॥ १०९ ॥
 सुरश्रेष्ठाख्यया क्षमापः १, सुरः 'प्राणत'कल्पगः २ ।
 जिनेश ३ इति विज्ञेयाः, श्रीसुव्रतभवास्त्रयः ॥ ११० ॥
 सिद्धार्थपार्थिवो १ देवो--'अपराजित'विमानगः २ ।
 जिनेशो ३ नमिनाथस्य, ग्रथितेति भवत्रयी ॥ १११ ॥
 धनो राजा धनवती, राज्ञी १ 'सौधर्म'गौ सुरौ २ ।
 विद्याधरेश्वरश्चित्र-गती रत्नवती प्रिया ३ ॥ ११२ ॥
 'माहेन्द्र'गौ ४ प्रिया प्रीति-मती भूपोऽपराजितः ५ ।
 'आरण'त्रिदशौ ६ शङ्ख-क्षमापः पत्नी यशोमती ७ ॥ ११३ ॥
 'अपराजिते' विमाने, देवौ ८ राजीमती-जिनौ ९ ।
 श्रीनेमेस्तत्प्रियायाश्च, भवा इति नवाप्यमी ॥ ११४ ॥
 आतरावरचिन्दस्य, नरेशस्य पुरोहितौ १ ।
 कमठो मरुभूतिश्च १, कुर्कुटोरग-कुञ्जरौ २ ॥ ११५ ॥
 पञ्चमे नरके पूर्वः, 'सहस्रार'सुरः परः ३ ।
 फणी किरणवेगाख्यो, विद्याधरघराधवः ४ ॥ ११६ ॥

१ 'सज्जट्टे' इत्येकविंशति० (पृ० ५), 'वैजयन्ते' इति तु स्तोत्रसमु० (पृ० २४१) ।
 २ 'विजयणुत्तर' इति विचारसारे (पृ० ४०, गा० १४), 'जयत' इति तु एक-
 विंशति० (पृ० ५) । ३ सप्ततिशतस्थानादौ तु नव भवाः, ते चामी—

सिवकेड १ सुहम २ कुवेरदत्त ३ तिहयकप्य ४ बज्रकुण्डलो ५ ।

बंमे ६ सिरिवम्मनिवो ७ अवराह य ८ सुव्यजो ९ नवमे ॥ २६ ॥

४ 'पाणय' इत्येकविंशति० (पृ० ५) ।

पञ्चमे नरके पूर्वो-‘ऽच्युत’कल्पसुरः परः ५ ।
 भिद्युः प्रत्यग्‘विदेहे’षु, चञ्जनाभधराधिपः ६ ॥ ११७ ॥
 सप्तमे नरके पूर्वो, मध्य‘त्रैवेयके’ परः ७ ।
 पञ्चास्यः प्राग्‘विदेहे’षु, सुवर्णबाहुचक्रायपि ८ ॥ ११८ ॥
 चतुर्थे नरके पूर्वः, ‘प्राणत’त्रिदशोऽपरः ९ ।
 कठोर्द्वय १० दशेत्युक्ता, मवाः कमठ-पार्श्वयोः ॥ ११९ ॥
 भवे त्वेकादशे मेघ-कुमारः कमठः शठः ।
 कृत्वा पार्श्वप्रभोर्वृष्टि-कैष्टं वैरोज्झितोऽजनि ॥ १२० ॥
 नयसारो ग्रामचिन्ता-करः १ ‘सौघर्म’गः सुरः २ ।
 मरीचिः ३ पञ्चमे कल्पे, त्रिदशः ४ कौशिकद्विजः ॥ १२१ ॥
 सौघर्मगः ६ पुण्यमित्रो, विप्रः ७ प्रथमकल्पगः ८ ।
 अश्रुद्युतो द्विजन्माज्य ९, द्वितीयत्रिदिवे सुरः १० ॥ १२२ ॥
 दिजातिरग्निरि(भू)त्याहो ११, देवैः कल्पे तृतीयके १२ ॥
 भारद्वाजद्विज १३ स्तुर्ये, कल्पे देवो १४ भवभ्रमः ॥ १२३ ॥
 द्विजः स्यावरको १५ देवो, ब्रह्मलोके १६ भवभ्रमः ।
 विश्वभूतिर्युवराज-पुत्रः १७ ‘शुके’ सुरो दिवि १८ ॥ १२४ ॥
 त्रिपृष्ठो ‘भरते’ विष्णुः १९, सप्तमक्षितिनारकः २० ।
 सिंहो २१ नारकस्तुर्यो-व्या २२ तिर्यच्चात्स्यभवभ्रमः ॥ १२५ ॥
 प्रियमित्रश्चक्रवर्ती २३, सुरः सप्तमकल्पगे ।
 विमाने ‘सर्वार्थ’सञ्ज्ञे २४, नन्दनो नृपनन्दनः २५ ॥ १२६ ॥
 विमाने विबुधः ‘पुष्पो-त्तरे’ ‘प्राणत’कैल्पगे २६ ।
 अर्हन् २७ वीरविमोः सप्त-विंशतिः प्रथिता मवाः ॥ १२७ ॥
 सहस्रतो दानाद्यै-र्यत्र भवे भवति बोधिबीजाप्तिः ।
 न्ततोऽस्माद् भवसङ्ख्या, मविनामपुनर्भवं यावत् ॥ १२८ ॥
 इति षष्ठ्यभ्युपानां सर्वतीर्थाधिपानां

शर्म सङ्ख्याजतिगं वः ।

तत्पुरुष, ‘-’ इति क-पाठे ॥ द्वन्द्वः ।
 ५ सम्यग्दर्शनपीजं आर्या ।

स्फुरितदुरितपङ्काऽऽतङ्कशङ्काऽर्चिशङ्कु-

द्धरणकरणधीरा तीक्ष्णमानुप्रमेव ॥ १२९ ॥^१

बालोऽहं कलयामि चापलमिदं कर्तुं युगादिग्रमो-

र्यावद् वीरविभुं जिनेश्वरचरित्राणां चतुर्विंशतिम् ।

सिद्धान्तोपनिषन्निपण्णविशदप्रज्ञोदयैर्दीयतां

दोषज्ञैरिह दोषदूषणगणं हत्वा गुणैर्भूषणम् ॥ १३० ॥^२

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रविरचिते पद्मानन्दापरनाम्नि
श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराङ्के श्रीआदिनाथचरिते प्रस्तावना-

सर्गः प्रथमः ॥ १ ॥

श्रेयोबल्लिवनाङ्कुराः कुजननश्रेणीपिधानेऽर्गला

मोहद्रोहणमुद्रराः शिवसुखारोहे महारजवः ।

अंहःसंहतिजैर्धर्मविजयस्तम्भाः शुभं भाविनां

पुण्यासुवृषभप्रभोः पदनस्रप्राप्तोदया रश्मयः ॥ १ ॥^३

मन्त्री 'वायट'वंशवारिजरविः श्रीचासुपूज्योऽभवत्

तत्पुत्रोऽजनि रामदेवसचिवस्तस्यात्मभूः शान्तडः ।

श्रीमानासलसञ्ज्ञयाऽस्य तनयः श्रीपद्मनामाऽऽत्मज-

स्तस्योत्कीर्तिरचीकरजिनचरित्राणां चतुर्विंशतिम् ॥ २ ॥^४

अद्यैकांक्षितया विहर्तुमसहं सत्त्वैः सतां शाश्वतं

त्वं मूर्धा वह धर्ममेनमधुना मूर्द्धन्य ! धन्यात्मनाम् ।

यावत् प्राप्य चतुष्पदीं प्रमुदितः सोऽयं कृतज्ञाग्रणी-

स्त्वां पद्म ! प्रतिपालयत्यनुकलं खेलन् बली हेलया ॥ ३ ॥^५

ग्रन्थाग्रं ^६१४२ ॥

द्वितीयः सर्गः २

अथ उपक्रमः

अथोजगारेति गिरं प्रबोध-सुधाश्रवन्तीममरो मुनीन्द्रः ।
समासतस्ते कथितानि पद्य-मन्त्रिश्चरित्राणि जिनेश्वराणाम् ॥ १ ॥
आकर्णयैतानि शशाङ्ककीर्त्ते !, सङ्कीर्त्यमानानि सविस्तराणि ।
चित्रं चरित्रं त्रिजगत्पवित्रं, युगादिनाथस्य वदामि पूर्वम् ॥ २ ॥
सतां श्रिये श्रीवृषभः स भूयाद्, यस्याङ्गभासां पटलं पटीयः ।
पैरात्मनोऽद्योतत भू-र्धुवः-स्व-स्तमोऽपहं ज्योतिरिव प्रसर्पत् ॥ ३ ॥

जम्बूद्वीपस्य वर्णनम्

श्रियः पदं स्वस्तिमयोऽस्ति 'जम्बू-द्वीपा'द्वयो द्वीपवरो धरित्र्याम् ।
मेजे जयस्तम्ममिवात्मैलक्ष्म्या, जिते द्युलोके कनकाचलं यः ॥ ४ ॥
स येन साकं तुलितोऽल्पसारः, किलोर्ध्वलोकोऽगमदूर्ध्वमेव ।
सन्त्यज्य तिर्यक्स्थितिर्धूर्ध्वमूर्द्धा, धरत्यतो मेरुतुलैर्कमौगम् ॥ ५ ॥
आवज्रवेदित्रिदिर्वावनिध्राद्, यस्योर्ध्वगं भाति नमोवितानम् ।
तमिस्रसन्ध्याशशिमानुभाभि-धित्रप्रभं तारकमौक्तिकाङ्गम् ॥ ६ ॥
श्रेयःप्रकाशप्रसराय यस्मिन्, शीतद्युती द्वौ खरदीधिति द्वौ ।
चतुर्दिशां स्फाटिक-पञ्चरागै-रिव प्रहृष्टा मुकुराः स्फुरन्ति ॥ ७ ॥
"लेख्याविशेषैरिव हृद्विवर्त्तो, "रसैरिव स्वाद्यपदार्थसार्थः ।
"गुणैरिवोर्वीशनयः सदा यः, पद्मभिर्द्युतो वैर्षधरक्षितिधैः ॥ ८ ॥
सरिद्रा वर्षधराचलानां, यत्राङ्गतः पुत्र्य इवावतीर्य ।
प्रपत्य पादेषु तदामरत्ना-ऽलङ्कारताराः स्वैरपि श्रयन्ति ॥ ९ ॥

१ ख-'प्रमोद०' । २ * + एतच्छ्लोकद्वयवर्जितानि ३२० तमग्रान्तानि पद्यानि चर्तन्ते
उपजातिच्छन्दसि । ३ ख-'सारम्' । ४ तृतीयैकवचनम् । ५ जम्बूद्वीप. स्वशोमया । ६ उन्न-
ताग्रभागा मेरुतुला । ७ जम्बूद्वीपस्य विभागम् । ८ पर्वतः । ९ 'चद्रवा' इति माषा-
याम् । १० कृष्ण नील-कापोत तेज. पद्म शुद्धसन्धैः । ११ तिक्त-कटु-कषाया-ऽऽम्ल-
लवण-मधुराख्यैः । मन्त्रि-विग्रह-याना-ऽऽसन-द्वैधा-ऽऽभ्याभिधानैः । १३ हिमवन्-

परश्रियं प्रेक्ष्य परेष्वया नः, क्षयोऽस्तु मेति प्रवितर्क्य शङ्के ।

सन्नापि वर्षाणि मिथोऽन्तराले, यत्राघरन् वर्षधरोरुमितीः ॥ १० ॥

क्षितिप्रतिष्ठनगरवर्णनम्

पुरं पुराणां परमर्द्धिकाना-मपश्चिमं पश्चिमतोऽस्ति तस्य ।

श्रीमद्'विदेहे'षु कृतप्रतिष्ठं, 'क्षितिप्रतिष्ठा'मभिधया गरिष्ठम् ॥ ११ ॥

विजित्य 'जम्भारिपुरं' स्वभूत्या, शोणाश्महर्म्यद्युतिवृन्ददम्भात् ।

प्राप प्रतापप्रसरं यैदुच्चै-श्चन्द्राश्मवेष्मांशुमिपाद् यशोऽपि ॥ १२ ॥

निन्द्यैव देवार्चनदानविभ्र-निदानमेपेति रुपा व्यपेति ।

निशा भृशं यैज्जवनैरैभीशु-दण्डप्रहारैर्मणिवर्म्मतारैः ॥ १३ ॥

प्रसन्नचन्द्रोऽत्र शरत्प्रसन्न-चन्द्रोपमानप्रथमानकीर्त्तिः ।

बभूव भूपः प्रतिपक्षलक्ष-लक्ष्मीहठाकर्षकदोःप्रकर्षः ॥ १४ ॥

मीमाश्च कान्ताश्च गलद्विरोधा-स्तैल्लभलोभादिव लब्धबोधाः ।

समं कलाभिः सकलामिरासन्, यसिन् निवासप्रगुणा गुणौघाः ॥ १५ ॥

प्रिया नृपस्यास्य गुणा विलासं, न चक्रुराक्रम्य मनस्सु केपाम् ? ।

तत्तद्भयादेव न दीव्यति स्म, तदन्तरा दुश्चरितं कदाचित् ॥ १६ ॥

प्रथमे भवे धनसार्थवाहः

'तस्य प्रियस्तत्र धियां निधानं, धनाभिधानो धनदाधिकधीः ।

यशोधनार्थी स्वधनैः कृतार्थी-कृतार्थिसार्थोऽजनि सार्थवाहः ॥ १७ ॥

निष्पुण्यनैपुण्यनरप्रतीतं, स्फीतं श्रियश्चञ्चलताकलङ्कम् ।

अमार्जयद् 'यो गुणयञ्चितायाः सतां हि योगः सुकृतप्रयोगः ॥ १८ ॥

गन्धं सुगन्धादिव गन्धवाहाः, पयः पयोधेरिव वारिवाहाः ।

दीप्तिं हुताशादिव दीपसङ्घा, द्योतं दिनेशादिव नेत्रभासः ॥ १९ ॥

शास्त्रं यथा शास्त्रविदो विनेया-स्तत्त्वं यथा तात्त्विकतो विविक्ताः ।

रत्नं यथा रत्नगिरेर्दरिद्राः, पथं यथोर्वीदयिताभिर्भुक्ताः ॥ २० ॥

१ मरतै रावत- हैमवत हरि विदेह-रम्यक-हैरण्यवतनामधेयानि । २ इन्द्रपुरीम् । ३ क्षि-
तिप्रतिष्ठं नगरम् । ४ नगरगृहैः । ५ किरण- । ६ बाहुः । ७ प्रसन्नचन्द्रस्य ।
८ नृपगुणभयात् । ९ लोकचित्तान्तः । १० प्रसन्नचन्द्रराशः । ११ कुनेराद् धनिकतरा ।
१२ धनः । १३ पयनाः । १४ नृपात् । १५ कर्मचारिणः ।

निःस्त्रा यथाऽलङ्करणं महेभ्यात्

काव्यं यथाऽल्पे कवयः कवीन्द्रात् ।

द्रव्यं ततः किञ्चिदिवोपगृह्य

वाणिज्यकारा व्यरुचन् न कुत्र ? ॥ २१ ॥ *—त्रिमिर्विशेषकम्

कदाप्यसौ सार्थपतिस्त्रियामा—विरामयामार्द्धविधूतनिद्रः ।

अन्तर्मनो ग्राह्यगुह्यतर्मूर्च्छत्—प्रज्ञामयज्योतिरिदं निदध्यौ ॥ २२ ॥

आयं विना यान्ति महोर्मिमन्ति, महाधनानां निघनं धनानि ।

नित्यव्ययैरप्यतिपुष्कलानि, सरोवराणामिव पुष्कराणि ॥ २३ ॥

नयेन नेता विनयेन शिष्यः, शीलेन लिङ्गी प्रशमेन साधुः ।

जीवेन देहः सुकृतेन देही, चित्तेन गेही रहितो न किञ्चित् ॥ २४ ॥

जितेन्द्रियार्थप्रसरेण योगी, स्वाम्यर्थसामर्थ्यधिया नियोगी ।

व्यापारपारीणतया पदाति—विंचार्जनेनैव गृही विभाति ॥ २५ ॥

विस्फूर्जद्ूर्जस्त्रिधनोऽपि तस्मान्—मुक्त्वा प्रमादं तदुपार्जयामि ।

किमैर्णवोऽर्णःप्रकरेण पूर्णोऽप्यर्णो न गृह्णाति तैरङ्गिणीभ्यः ? ॥ २६ ॥

पुण्योदयाश्लेषविशेषवर्णा, श्रियं प्रसूते व्ययसायचर्या ।

ततः प्रयाम्येव पुरं 'वसन्त—पुरा'ऽभिघं सम्भृतभूरिमाण्डः ॥ २७ ॥

इदं हृदन्तः परिकल्प्य कृत्वा, प्राभातिकं कृत्यविदेपकृत्यम् ।

इत्थं पुरान्तःपटहप्रणादै—रुद्धोपणां घोषयति स विष्वक् ॥ २८ ॥

धनोऽस्त्यसौ सार्थपति'वसन्त—पुरे' प्रयाणाय कृतप्रवृत्तिः ।

ते सार्द्धमेतेन चलन्तु विच—मुपार्जितुं तत्र यियासवो ये ॥ २९ ॥

द्रव्येण पण्येन पदातिना वा, यो येन हीनोऽस्ति जनो यियासुः ।

सर्वं तदसौ धनसार्थवाहो, दास्यत्यसौ दासितदेवशास्त्री ॥ ३० ॥

कल्पे सुकल्याणमये मुहूर्त्ते, चक्रे कुलस्त्रीकृतमङ्गलौघः ।

प्रस्थानमास्याय रथं पुरस्य, वहिः स मेरीरवपूरिताशः ॥ ३१ ॥

* इन्द्रवज्राच्छन्दःसूचकमिदं विहम् । १ विस्तरत् । २ जलानि । ३ धनम् । ४ ज-
लसमूहेन । ५ नदीभ्यः । ६ स्व—'पोषयति' । ७ किङ्करीकृतकल्पतरुः । ८ प्रमातसमये ।
९ स्व—'कल्पः,' निरामय इत्यर्थः ।

प्राज्यैः परार्थप्रवणो वणिग्भि-स्तत्रावृतः सार्थपतिर्ब्रमासे ।

गोभिर्निपिञ्चनमृतैर्मृताभि-र्धिष्ण्यैरिव व्योमनि धिष्ण्यनाथः ॥३२॥*

धर्मघोपत्तूरीणां समागमः

तत्र क्षणे रक्षितरोपदोषः, श्रीधर्मघोपः सह साधुसङ्घैः ।

क्षरीश्वरः शान्तरसः क्षरीरी, संसारवैरी तमुपाससार ॥ ३३ ॥*

तं सोममूर्तिं सहसा समीक्ष्य, सार्थप्रभुः सम्भ्रमतोऽभ्युदस्थात् ।

सद्यः समुद्यत्प्रमदोर्मिरन्त-र्यथा नैदीनां हृदयाधिनाथः ॥ ३४ ॥

क्षरीश्वरस्यासनमाश्रितस्य, रवेरिव 'प्राग्विरि'मग्रतोऽसौ ।

सार्थेश्वरः खेरमुखारविन्दः, श्रियं सरोदेश इवाविवेश ॥ ३५ ॥

स्वभावतो भद्रकभावभूरि-भावप्रभावात् प्रणताय तस्मै ।

कल्याणवल्लीजलभृज्जलामं, श्रीधर्मघोपोऽदित धर्मलामम् ॥ ३६ ॥

निविश्य तस्याधिगमेन धन्यं-मन्यो धनः प्राञ्जलिरित्यजल्पत् ।

मम प्रयाणप्रसरे प्रभूणां, समागमो मङ्गलसङ्गमाय ॥ ३७ ॥

धनप्रदः प्राणिषु धर्म एव, भवद्भ्य एव प्रभवोऽस्य विश्वे ।

मया धनायोद्यमिनाऽद्य पुण्यैः, प्राप्येप यौष्माकपदप्रणामः ॥ ३८ ॥

युष्मादृशां यद्यपि वेभि किञ्चि-न्नैवास्ति कार्यं विगतस्पृहाणाम् ।

पुण्यस्य मे पल्लवनाय पूज्या-गमः सुधासारिणितां कुतोऽधात् ॥ ३९ ॥

सूरीणां सम्भाषणम्

ततो यतीनां पतिरित्यवोचत्, वचःसुधाऽन्धिर्वचनप्रपञ्चम् ।

सार्थेश्वर ! खेरयति स्पृहैव, विमानतां मानवतामपीह ॥ ४० ॥

लक्ष्मीलवोन्मादधर्ता पुरस्ता-दसद्गुणारोपकृतोपरोधात् ।

हहा स्पृहा काऽपि कलाकलापा-कुलान् कुलीनान् प्रकरोति दीनान् ॥४१॥

दक्षाः स्वयं मानभृतः स्वमान-रक्षाकृते निःस्पृहतां श्रयन्ति ।

इन्द्रे दरिद्रेऽपि समोऽवलोक-स्तेषां ततः स्यात् दृणितत्रिलोकः ॥४२॥*

स्पृहापरित्यागकृतामपि स्यात्, सतां स्पृहा सञ्चरिते तथा तद्वत् ।

येऽन्येऽपि धन्याः परिपोषयन्ति, काङ्क्षन्ति तेषामपि तेऽनुपद्मम् ॥ ४३ ॥

१ चन्द्रः । २ समुद्रः । ३ पूर्वाचलम् । ४ धर्मस्य । ५ क-‘केनचनापि’ ।
६ मानखण्डनम् । ७ सञ्चरितम् ।
प० का० ३

जनान् धनाद्यैः खजनान् ममत्वं; स्पृहाविमुक्तान् ममतोज्झितांश्च ।
 लोकोत्तरैः सचरितैः करोति, सेवाऽभिपद्मप्रवणान् प्रवीणः ॥ ४४ ॥
 त्वदीयसद्वृत्तततिप्रवृत्ति-प्रवर्चिताः सम्प्रति सम्प्रतीत ! ।
 सार्थेश ! सार्थेन समं तवैव, विहर्तुकामा वयमागमामः ॥ ४५ ॥
 आचार्यवर्यस्य वचो निशम्य, सम्यग् धनोऽप्येवमुवाच वाचम् ।
 भाग्यैः प्रभो ! प्राग्भवपङ्क्तिभूतैर्भवाद्दशां सङ्गतिरङ्गिनां स्यात् ॥ ४६ ॥
 ततो यतीन्द्र ! त्वदुपागमेन, सार्थो मदीयोऽस्तु निरस्तपाप्मा ।
 रवेः प्रवेशेन वियत्प्रदेशः, कथं न मुच्येत तमश्चयेन ? ॥ ४७ ॥
 सदाऽन्नपानादिकृते यतीनां, कार्यं भवद्भिः शुभभाववद्भिः ।
 भविष्यथेत्यं मयि छैपकाराः, स छैपकारानिदमादिदेश ॥ ४८ ॥
 आकर्ण्य वाणीमिति भावपूर्णा, वाचंयमोऽवोचत वाचमेताम् ।
 कृतिन्नसङ्कल्पमकारितं च, कृतं च साधोरशनादि कल्प्यम् ॥ ४९ ॥
 अप्राप्तुकत्वेन पयोऽपि वापी-प्रपा-सरः-कूप-नदी-नदस्यम् ।
 न कल्पते सार्थपते ! यतीनां, महात्मनामार्हतशासनेऽसिन् ॥ ५० ॥
 सार्थेश्वरस्यावसरेऽत्र नेत्र-नासारसज्ञाप्रमदप्रदानि ।
 सद्वर्णसौरभ्यरसैर्नाल-फलानि केनाप्युपदीकृतानि ॥ ५१ ॥
 प्रीत्या भृतः प्राभृतकर्तृभर्तृ-भक्तिस्फुटाकारफलैः फलैस्तैः ।
 प्रोवाच तद्वत् परिपाकरम्यां, गिरं च सार्थाधिपतिर्यतीन्द्रम् ॥ ५२ ॥

सहकारमहिमा

वर्णेन गन्धेन रसेन विश्वे, स्वाद्येषु हृद्यं सहकारमेव ।
 नास्यान्तराले यदि बीजशल्यं, रंभाफलस्येव खलत्वमेति ॥ ५३ ॥*
 परोपकारैकरसक्रमस्य, किमेकमाग्रस्य तरोर्न कग्रम् ? ।
 विश्वेऽत्र विश्वेषु महोत्सवेषु, पत्राणि कल्याणकराणि यस्य ॥ ५४ ॥
 यत्पल्लवाः पल्लवयन्ति दर्पं, कन्दर्पवीरस्य जगज्जयाय ।
 यस्याङ्कुरः पञ्चमरागगान-निदानतां श्लिष्यति कोकिलानाम् ॥ ५५ ॥

१ हे यतीन्द्र ! । २ आकाशप्रदेशः । ३ शुभोपकारकारकाः । ४ क-‘कारा’ । ५ पाचकान् ।
 ६ जिह्वा । ७ आग्र- । ८ क-‘स्फुटी’ । ९ फलवत् । १० कदलीफलवत् । ११ रम्भा-
 फलस्यापि प्रत्यन्तरे पाठान्तरं इति क-पार्श्वस्थः पाठः । १२ अपि तु सर्वमेव मनोहरम् ।
 १३ सकलेषु ।

यन्मञ्जरी पट्टचरणातिथीनां, तूर्णं प्रपूर्णं कुरुतेऽमिलापम् ।
 वृषा-क्षुधातापसमापकानि, माधुर्यधुर्याणि फलानि यस्य ॥ ५६ ॥

विशेषकम्

यदात्मनः प्रीतिकरं वरं च, यद् वस्तु पात्राय तदर्यणीयम् ।
 मुनीश्वरास्तेन फलान्यमूनि, गृहीत मेऽनुग्रहमातनुष्वम् ॥ ५७ ॥
 श्रीधर्मघोषो धनमभ्यधत्त, सिद्धान्तसिद्धां गिरमप्रमत्तः ।
 फलाद्यशस्त्रोपहतं न युक्तं, स्प्रष्टुं कृतिन् ! स्वादयितुं कुतो नः ? ॥ ५८ ॥
 अहो यतीनां व्रतदुष्करत्वं, कर्तुं न शक्यं दिनमेकमन्यैः ।
 तरन्ति तैर्यो हेंदिनीहृदीशं, धुर्या भुजालस्य भुजा न तत्र ॥ ५९ ॥
 इति स्तुतिं सन्दधता धनेन, वभापिरे भक्तिभृता येतीन्द्राः ।
 दास्ये तदन्नादि यदेव कल्प्यं, प्रसीदताद्य प्रचलन्तु पूज्याः ॥ ६० ॥

धनसार्धबाहस्य वसन्तपुरचलनोपक्रमः

इत्युक्तिपारे प्रवणः प्रणम्य, सार्थाधिनाथो विससर्ज क्षरीन् ।
 ततः प्रतस्थे च स भूरिभेरी-भाङ्गारसम्भारमृतान्तरीक्षः ॥ ६१ ॥
 न्ययुक्त लोकः शकटस्य भारो-द्वाराय धुर्यास्त्वरया तदानीम् ।
 सुशिक्षितान् सत्यथयानशीलान्, यूनो गृहस्येव गृही तनूजान् ॥ ६२ ॥
 सप्ताङ्गराज्योद्वहनेऽपि ते स्युर्दीना मैहीना बहुसैन्यहीनाः ।
 सुखं वहन्तः शकटं शताङ्ग-मुत्कन्धरास्तद्वज्रा बभूवुः ॥ ६३ ॥
 लसद्गुणौघैर्वैधवलैर्निबद्धं, सन्मार्गगानां शकटव्रजानाम् ।
 पङ्क्तौ निजं कश्चिदनो न्यधत्त, महत्तमानां गुरुवद् विनेयम् ॥ ६४ ॥
 न नः पुस्तत्वं भरभारितानां, गत्वाऽधिकोऽसीति विर्काशिदन्ताः ।
 वेगाद् व्रजन्तः कैरभा नभोऽग्रे, वातं हसन्ति स किलोर्ध्ववक्त्राः ६५
 रावैस्तुरङ्गेण खरेण तुल्यै-रुत्कर्षयन्ती पितृमातृपत्नी ।
 त्वराऽधिकानां भरभारिकाणां, चाग्रसरी^{१३} वैसरपङ्क्तिरामात् ॥ ६६ ॥

१ अमरप्रापूर्णाकानाम् । २ क-‘धुग्मम्’ । ३ नावः । ४ समुद्रम् । ५ स-‘मुनीन्द्राः’ ।
 ६ घृषमान् । ७ राजानः । ८ शकटम् । ९ क-‘ततः’ । १० क-‘कासि०’ ।
 ११ विहायणा उष्ट्राः । १२ क-‘भारकाणां’ । १३ अश्वतराणां श्रेणिः ।

भारं वहामो न भैरं सृजामो, निजेशितुस्तादृशहृद्यखाधैः ।
 इत्युज्वलीभूतमुखाः प्रभूत-त्वराः खरा भारभृतो विचेलुः ॥ ६७ ॥
 छिद्रोज्जिताभिर्गुणसम्भृताभिः, प्रद्युम्नभावं दधतीभिरन्तः ।
 गोणीभिरुद्भासितपार्श्वदेशाः, पुंवत् खराः स्फूर्तिर्मधुः प्रियाभिः ॥ ६८ ॥*
 परिक्रणञ्चुरपादपाताः, प्रणद्धचित्राभरणाः कैरभ्यः ।
 मार्गं भजन्ते स रयाभिपूर्णा, राजीवनेत्रा इव जीवितेशम् ॥ ६९ ॥
 कैल्याणपर्याणमिषेण पृष्ठ-देशादिचोद्धान्तममान्तमन्तः ।
 महःसमूहं दधतोऽंहिधूली-भरेण भानुं पिदधुस्तुरङ्गाः ॥ ७० ॥
 सत्समैर्निकेतस्य सुतैः कुलस्य, मन्त्रीश्वरै राज्यनयस्य यद्वत् ।
 सार्थेशमाण्डप्रकरस्य भारः, सुदुर्वहोऽप्युश्ववरैरुद्धे ॥ ७१ ॥
 श्रीधर्मघोषोऽध्वनि सार्थलोक-क्षुण्णे क्षमाभृतप्रवरः प्रवृत्तः ।
 जैनागमार्थश्रवणप्रणीत-मिध्यात्वमन्धे मनसीव बोधः ॥ ७२ ॥*
 विष्ण्वैरिवेन्दुः शुभवृत्तशोभैः, करैरिवार्कः कृतविश्वबोधैः ।
 विष्ण्वैरिवेभः समदत्वहीनैः, शिष्यैर्वृतः सूरिपतिः प्रतस्थे ॥ ७३ ॥
 सार्थाधिनाथस्य सुहृन्निदेश-मासाद्य हृष्टो हृदि माणिभद्रः ।
 पृष्ठस्थितः सार्थजन्तार्थसार्थान्, गवां कुलानीव जुंगोप गोपः ॥ ७४ ॥
 द्रव्यं यथा प्राक्सुकृता-ऽप्रमादौ, राज्यं यथा विक्रम-गुप्तमञ्जौ ।
 पक्षद्वयस्यो परितोऽश्ववार-वाराव-वारावैवतः स सार्थम् ॥ ७५ ॥*
 यथाऽरुणोऽर्कस्य तमःशमाय, राज्ञो यथाऽरातिहृते प्रतापः ।
 तथाऽस्य सार्थस्य पुरःसरत्वं, दधौ धनोऽनिष्टनिपूदनाय ॥ ७६ ॥
 सदा मन्दप्रेष परोपकार-कर्तेति तं सार्थपतिं शशाङ्कः ।
 शिश्राय वाणिज्यकृतां वैलक्ष-च्छत्रीच्छलात् कल्पितभूरिमूर्तिः ॥ ७७ ॥
 कालं मितं जीवनदानशीला, वयं धनस्त्वीदृगसौ सदेति ।
 द्रष्टुं तमुत्का जलदा मयूर-पत्रातपत्रालिमिपादुपेताः ॥ ७८ ॥

१ ध्वयम् । २ सुर्वणभावं, पक्षे कामविकारम् । ३ अधारयन् । ४ 'करिण्यः' इति
 ख-टि-पाठः । ५ सुपर्णपत्ययन० । ६ वरपृष्ठभैः । ७ उल्लते ख । ८ ख-'प्रतीत०' ।
 ९ कलभैः । १० ख-'सुहृन्निवेश०' । ११ रक्ष । १२ रक्षतः । १३ मत्तः सकाशात् ।
 १४ श्वेतातपत्रमिपात् । १५ मेघाः ।

बुद्धेन धर्मैकधिया धनस्य, धृत्वाऽनुकम्पां निजवाहनत्वात् ।

‘तुन्ना यमेनेव तृपातुराणां, प्राणान् ददुस्तत्र जलैर्लुलायाः ॥ ७९ ॥’

कैमेलकप्रांकृतिकासरोक्ष-घण्टाटणत्कारतुरङ्गहेपाः ।

धने जगन्मैत्र्यमवेक्ष्य मन्ये, बुद्ध्या विरोधं मिलिता विमुच्य ॥ ८० ॥

ऊर्ध्वं ययौ तुङ्गतरङ्गरङ्गत्-सुरेण रेणुप्रकरेण पृथ्वी ।

मां सर्वतो व्याप्य धनस्य कीर्तिः, कियद् वियद् व्यापदितीव वेतुम् ८१

दूरस्थितश्चापददस्पृष्टन्दै-रुदत्तहस्तैः सुभटैः परीतः ।

सुखं स सार्धः स्फुरदश्मसार-प्राकारमध्यस्थ इव प्रतस्थे ॥ ८२ ॥

व्यधाद् धनः सर्वजनस्य रक्षा-परायणो नित्यमिति प्रयाणम् ।

इष्टं पदं प्रेप्सुरनिष्टहन्ता, यतिर्यथा संयममस्ततन्द्रः ॥ ८३ ॥

वसन्तपुरमार्गे ग्रीष्मवर्णनम्

तस्याध्वनीति व्रजतोऽध्वनीन-भीष्मो भृशं ग्रीष्म ऋतुः प्रवृत्तः ।

स्रोतस्त्रिनीनां सरसां पयांसि, संशोपयन् योषितभूमितापः ॥ ८४ ॥*

दिनाधिनाथो दिनवृद्धिमाप्य, प्रतापवांस्तापयति स विश्वम् ।

जायेत को वा जनसौख्यकारी, तीव्रस्वभावो वैसुभिः प्रपूर्णः ॥ ८५ ॥

द्वैरस्फुरत्क्रूरकराश्रयोष्णा, विश्वोपतापं पुष्टुः संमीराः ।

कोग्रप्रभावप्रभवत्प्रभाणां, भव्या स्थितिः स्यादनवस्थितानाम् ॥ ८६ ॥*

हिमाद्रिगामी हिमहिंसनाय, सहायमग्नेः ककुभोऽग्निर्मर्कः ।

जग्राह सार्धं ध्रुवमस्य तस्मा-दुष्णत्वमुंस्ताः सुतरामपुष्पान् ॥ ८७ ॥

निःश्वासवायुप्रसरप्रणुनां, जिह्वामकर्पन् महिषा मुरान्तात् ।

अन्तः प्रवृद्धोल्बणतापवाहि-ज्वालाभिवाग्रे परिकम्पमानाम् ॥ ८८ ॥*

तटाकपङ्केषु तैर्पतुर्भूर्त्ति-प्रतप्तकाया न्यपतँलुलायाः ।

दरिद्रिताऽऽर्त्ता इव सन्ततार्त्त-ध्यानप्रवृद्धोल्बणकल्मषेषु ॥ ८९ ॥

प्रपां प्रपां प्राप्य पयांसि पायं-पायं स तृप्यन्ति न सार्धपान्थाः ।

जनिं जनिं जन्मभृतोऽभिगम्य, सम्भुज्य सम्भुज्य सुखानि यद्वत् ॥ ९० ॥

१ यमराजप्रेरिता । २ महिषा । ३ उष्ट्र० महिष-वृषभ० । ४ अधिकजनभीष्मः ।
५ नदीनाम् । ६ किरणैः, पक्षे धनैः । ७ सूर्य० । ८ पवना । ९ सूर्यः अभिलोपतः
अग्निं सहायं गृहीत्वा । १० विरणा । ११ ग्रीष्मर्तु० ।

उद्दामभास्वद्भवतापतप्ताः, श्रितेषु पीयूषमिव स्रवन्तीः ।

छायास्तरूणां पथिका गुरूणां, वाणीरिवाधास्य घृतिं दधुस्ते ॥ ९१ ॥

तर्जामवज्ञाय नियन्तुरुच्चै-^१च्छायां 'प्रियां' प्रत्युदिताभिलाषाः ।

प्रकामतप्ताः परिहृत्य मार्ग-^२भुन्मार्गभाजो वृषभा बभूवुः ॥ ९२ ॥

कामाभितप्तस्य शुचिक्रमस्य, कराभिमर्शाद् रुचिवल्लभस्य ।

स्वेदाम्बुपूरेण परिमुताङ्गाः, किल व्यलीयन्त विलोलनेत्राः ॥ ९३ ॥

पलाश-हिन्ताल-तमाल-ताल-तालीदलाऽऽलीकृततालवृन्तैः ।

कैराग्रलोलैः पथि पान्थसार्था, मुहुर्व्यभिन्दन् घनघर्ममर्म ॥ ९४ ॥

सेषवर्णनम्

नदीर्घुमान् मज्जनितान् नितान्तं, नयत्ययं शोपमतः सरोपः ।

रविं प्यधाद् दृढतडित्कुधाऽग्नि-ज्वालाकरालः स्फुरितोऽब्दकालः ॥ ९५ ॥

प्रेद्योतनं भूर्त्तमिव प्रतापं, प्रागेव 'संहृत्य' तपस्य तेने ।

धाराधरो धन्वधरोऽम्बुधारा, वर्षन् शरासारमिवापहारम् ॥ ९६ ॥*

'प्रीतिं' वपुस्तापमपास्य पूर्वं, पथात् तु पङ्कं परिपोष्य पीडाम् ।

घनो यथा कामकथाऽभिपङ्क्त-^३श्चकार संसारभूतामवारः ॥ ९७ ॥

सदा यदाधारतयाऽस्ति संचा, 'विपाद्य' तान्येव तटानि दूरम् ।

उन्मार्गमीयुः स्वरसैलैर्दिन्यः, क सद्रतिर्वैल्गति 'निम्नगानाम्' ? ॥ ९८ ॥

भैरुपथाग्रात् पतितैर्विलोलै-^४र्जलैर्मिलत्कण्टकचक्रवालैः ।

प्रभूतपङ्कैरभितोऽपि मार्गा, नैवाभिगम्याः प्रभुवद् बभूवुः ॥ ९९ ॥

नियन्तुर्वर्यैरपि तर्ज्यमाना, मद्यानि पङ्के वृषभा बलाढ्याः ।

क्रुष्टं न शेकुर्नितमामनांसि, यथा युवानो विषये मनांसि ॥ १०० ॥

अलङ्घ्यमावं मृशमध्वगानां, तोयेन पङ्केन समन्ततोऽध्वा ।

द्वेषेण रागेण शरीरभाजां, वभार संसार इवास्तपारः ॥ १०१ ॥

स्वस्थानसम्प्रापकमेव मार्ग-^५भमुच्चतां वञ्चितचञ्चलत्वाः ।

जलप्रवाहाः खलवत् परेषां, विघ्नान्यनिम्ना च्यधुरध्वगानाम् ॥ १०२ ॥

१ पक्षे सियम् । २ सूर्यस्य, पक्षे इष्टमर्तुः । ३ ख-‘कराललोलैः’ । ४ वर्षाकालः । ५ सूर्यम् ।
६ आच्छाद्य । ७ पूर्वं प्रीतिं चकार । ८ काममार्गप्रवृत्तिरिव । ९ ख-‘पथा’ । १० नदीनां संचा ।
११ क-‘विपाद्य’ । १२ नयः । १३ निम्न-नीचैर्गच्छन्तीति निम्नगाः । १४ आकाशात् ।
१५ नै-‘पथे’ जलैः । १६ नपा इव । १७ अवगाः ।

समुद्धरन्ति स शताङ्गचक्रा—पुर्वीनिमग्नानि महावलेन ।
 पान्था यथाऽऽपत्पतितानि सन्तः, सुहृत्कुलानि द्रविणार्पणेन ॥ १०३ ॥
 आजानुसंलीननवीनपङ्काः, पथि प्रयातुं पथिका न शक्ताः ।
 वर्षाप्रकर्षादपि गन्तुमुत्का, मेघैरिचोपेत्य पदेषु रुद्धाः ॥ १०४ ॥
 अग्रस्थितैः सद्गुणसङ्ग्रहेण, क्रमेलका वर्त्मनि कृष्यमाणाः ।
 भ्रश्यत्क्रमाः पेतुरपातुक्तत्वं, कुतोऽस्तु सर्वाङ्गबहिर्मुखाणाम् ? ॥ १०५ ॥
 धनोऽध्ववैपम्यमवेक्ष्य तस्यौ, तत्रैव संस्रज्य वने निवासान् ।
 संसारचैरस्यमिव प्रवीणो, विमुक्तिकामः परमात्मतत्त्वे ॥ १०६ ॥
 कष्टेऽपि वर्षासमये जनास्ते, निरन्तरालैरुदजैः प्रहृतैः ।
 पुण्यैरगण्यैरिव पुण्यवन्तः, संसारवासेऽपि सुखेन तस्थुः ॥ १०७ ॥
 निर्जन्तुभूमौ जनितं निजार्थं, यन्माणिभद्रेण समर्पितं तत् ।
 शुद्धोदजोपाश्रयमाप्य तस्यौ, श्रीधर्मघोषः सह साधुवृन्दैः ॥ १०८ ॥*
 बोधो विनेये विनयस्पृशीव, श्रद्धाविशुद्धे मनसीव धर्मः ।
 उपाश्रये स्वरिवरोऽध्युवास, तत्रागमप्रोक्तगुणोपपन्ने ॥ १०९ ॥
 नैवोपपन्नानि नवानि तत्रा—नीतानि पूर्व सह शैम्बलानि ।
 क्रमादसत्तामगुरध्वगानां, भाग्यानि भोगाद् द्वि(यु?)सदां दिवीष ॥ ११० ॥
 ततः प्रचैलुः फल-मूल-कन्द-दलार्थिनः सार्थजना वनान्तः ।
 अन्नार्थिनः क्षुत्प्रसरेण दीना, विचेन हीना इव पचनान्तः ॥ १११ ॥
 सार्थस्य दौस्थ्यं सुहृदा प्रदोषे, तन्माणिभद्रेण समग्रमुक्तम् ।
 आकर्ण्य कर्णद्वयवज्रसूची—समं स मूर्च्छागतवद् धनोऽस्यात् ॥ ११२ ॥
 परव्यथोन्माथमतेरमुष्य, चिन्तातताश्लेषहतान्यवृत्तेः ।
 ईर्ष्यावशेनेव निषेवते स, निद्रा चिराहोचनगोचरत्वम् ॥ ११३ ॥
 स रात्रिशेषावसरे विनिद्र—स्तुरङ्गशालापरिपालकेन ।
 इदं वचः केनचिदुच्यमानं, शुश्राव हृद्भाविभावविज्ञः ॥ ११४ ॥
 वशामुपेतो विषमामपीति, स्वामी ममायं प्रतिपन्नमुच्चैः ।
 कृपालयः पालयते पयोद—दूनोऽपि नूनं दिनवद् दिनेशः ॥ ११५ ॥

इदं निश्चयेति धनो निदध्या, केनाप्युपालब्धमिदं मदग्रे ।
 ततोऽत्र सार्थं मम कः प्रकामं, दुःस्थोऽस्त्यदथेति तुमादृतोऽभूत् ॥ ११६ ॥
 अथास्य सार्थं सममागताना-मेकैकशः संसरतो नराणाम् ।
 प्राप्ताः स्मृतिं सरिवरास्ततोऽसौ, दध्याविदं सानुशयाशयश्च ॥ ११७ ॥
 तेऽत्यन्तदुःस्थाः खलु धर्मघोषा-चार्या मया सार्द्धमुपागता ये ।
 यस्मादसङ्कल्प्यमकारितं वा, कृतं च धान्याद्युपभुञ्जतेऽमी ॥ ११८ ॥
 ये च स्पृशन्त्येव न कन्द-मूल-फलादि सार्थं मम नान्नमस्ति ।
 भिक्षाभुजः संयमजीविनस्तद्, वर्तन्त एते यतयः कथं ही ? ॥ ११९ ॥
 सहांऽऽनयं यानहमध्वकृत्यं, स्वीकृत्य तानस्मरमप्यहो न ।
 नैवाद्ययावद् वचसाऽपि तेषा-मकार्पमौचित्यमपीति धिक् माम् ॥ १२० ॥
 मनोहरं वाऽप्यमनोहरं वा-ऽप्यङ्गीकृतं पालयते पुमान् यः ।
 पुण्यस्य तस्यैक्षणपुण्यमीप्सुः, प्रद्योतनो नित्यमुपैति मन्ये ॥ १२१ ॥
 एतत् करोमीति कृतप्रतिज्ञो, यः स्वीकृतं नैव करोत्यसत्त्वः ।
 धात्यस्य संस्पर्शजकश्मलानां, प्रक्षालनायेव रविः पयोधिम् ॥ १२२ ॥*
 अष्टप्रतिज्ञस्तदहं मुनीनां, कथं स्वमास्यं वत दर्शयिष्ये ? ।
 सद्योऽथवा पापमिदं दुनोमि, दिनोदये तत्पदवन्दनेन ॥ १२३ ॥ -
 एवं धनस्यानुशयस्य तापं, तैमस्विनी सोढुमनीश्वराऽऽगात् ।
 श्रितोऽस्य सत्कर्मविलोकनाय, प्राक्शैलमौलिं किल कैर्मसाक्षी ॥ १२४ ॥
 प्रपां मुनीनामनुपासनोत्थां, त्यक्त्वा धनोऽध्यासितशुद्धवस्त्रः ।
 उत्कण्ठया सङ्घटिताभिपङ्गां, समालिलिङ्गोत्सुकतामनुच्छाम् ॥ १२५ ॥
 उपास्यमानः पुरुषैः प्रधानै-र्धनो विशुद्धांशुकधारिमूर्तिः ।
 उपाश्रयं सरिवरस्य भेजे, दिवामुखे भानुरिवान्तरीक्षम् ॥ १२६ ॥*
 ब्रह्मद्रुमोत्थैर्दलचक्रवालैः, समाश्रितानां पितृनामसाम्यम् ।
 ब्रह्मद्रुमाणां मुनिपुङ्गवानां, प्रीत्या ध्रुवं रुद्धजलप्रवेशम् ॥ १२७ ॥ -युग्मम्.
 गुणैरनन्तं तपसा तपन्तं, सिद्धान्तसारं ध्रुवपापभारम् ।
 श्रीधर्मघोषं कृतधर्मपोषं, पुण्याभिमर्शः स धनो ददर्श ॥ १२८ ॥

१ ख-‘यतीनां’ । २ गति । ३ वराका । ४ पूर्वदिशिस्तरम् । ५ भानु । ६ फ-‘ब्रह्म(१)-
 द्रुमो०’ । ७ पार्श्वपिण्डदलैः रुद्धजलप्रवेशमुपाश्रयम् ।

उपेक्षितं दोषकदम्बकेन, समीक्षितं पुण्यकुटुम्बकेन ।

संरक्षितं सद्गुणसञ्चयेन, कटाक्षितं मुक्तिविलासवत्या ॥ १२९ ॥

विवर्जयन्तं विषयानुयोगं, सन्तर्जयन्तं दुरिताभियोगम् ।

उपार्जयन्तं सुकृतप्रयोगं, प्रस्फूर्जयन्तं परमात्मयोगम् ॥ १३० ॥

- विशेषकम्

वैराग्यशस्त्रं श्रुतशाणघर्षै-स्तीक्ष्णं न यावत् क नु तावदेतत् ।

दुष्कर्ममर्माणि निकृन्ततीति, प्रवृत्तसूत्राध्ययनांश्च कांश्चित् ॥ १३१ ॥

दानेषु सर्वेष्वपि सार्वभौमं, ज्ञानस्य दानं गदितं जिनेन्द्रैः ।

अतो विनेयेषु जिनागमस्य, रहस्यसङ्ख्यानपरांश्च कांश्चित् ॥ १३२ ॥

सतां चरित्रैः प्रथितैः श्रुतैश्च, स्यात् सच्चरित्राचरणप्रवृत्तिः ।

इत्याद्यतान् धर्मकथाप्रधासु, तदेकतानश्रवणांश्च कांश्चित् ॥ १३३ ॥

याताश्च यास्यन्त्यपि यान्ति वा ये, मुक्तिं त एतत्परिचर्ययैव ।

ततः समौनान् परमेष्ठिमन्त्रं, मुहुः परावर्तयतश्च कांश्चित् ॥ १३४ ॥

वाकैवलज्ञानमृते न सम्य-गित्युद्धते ज्ञानचतुष्टयेऽपि ।

न च्छद्मगास्तीर्थकृतो गदन्ति, तेनाऽयमौनग्रहणांश्च कांश्चित् ॥ १३५ ॥*

पञ्चप्रकारैरपि कायभेदै-र्युक्तान्यतः कामयते न मुक्तिः ।

ततोऽर्हतोऽन्तःप्रणिधाय कायो-त्सर्गप्रवृत्त्यभ्यसनांश्च कांश्चित् ॥ १३६ ॥

मुक्तिः श्रुतालापतपोजपोक्ति-मुख्यैः कुतोऽस्त्यात्मलयो न यावत् ।

इत्यात्मनाऽऽत्मानमनुप्रविष्टान्, ध्यानैकनिष्ठानिरतांश्च कांश्चित् ॥ १३७ ॥*

शीर्णारतीन् शान्तरसप्रशान्त-स्वान्तप्रसर्पद्भवभावदावान् ।

श्रितान् समुत्कैरिव मुक्तिसौख्यै-र्धन्यो धनः संयमिनोऽप्यऽपश्यत् ॥ १३८ ॥

-अष्टभिः कुलकम्

श्रीधर्मघोषस्य पदौ नखेन्दु-घोतैर्धुक्कुल्यालहरीसुहृद्भिः ।

नमन् धनोऽलक्षि वलक्ष्मर्तिः, क्षिप्तैः कटाक्षैरिव पुण्यलक्ष्म्या ॥ १३९ ॥

धनो मुनीनां पदपद्मवृन्दं, स्पृशन्नमोवागतिमञ्जुगुञ्जः ।

द्विरेफचन्नप्रशिरोविभागः, पुष्टोऽभवत् पुण्यर्मरन्दलामैः ॥ १४० ॥

१ वैराग्यशस्त्रम् । २ रहस्यकथनतत्परम् । ३ परमेष्ठिमन्त्रम् । ४ मति-श्रुता-ऽवधि-मन-पर्यवसञ्जके । ५ औदारिक-वैक्रिया-ऽऽहारक-तैजस-कामर्णाभिधै । ६ य-‘अतो’ । ७ गङ्गा ।

धनेन धन्येन तपोधनानां, प्रकल्पिता वन्दनमालिका सा ।
 श्रेयःप्रवेशाय निजाङ्गदेशे, निवेशिता वन्दनमालिकाऽऽसीत् ॥ १४१ ॥
 सरेर्मुनीनामपि धर्मलाभा—शीर्वादपीयूषपराभिषेकः ।
 धनो भयाध्वप्रभवेन जज्ञे, मलेन तापेन च दूरितात्मा ॥ १४२ ॥
 ततो धनः सत्क्रमचारचारु—राचार्यवर्याहिसरोरुहान्ते ।
 आनन्दसन्दर्भवशो निविश्य, मरालवन्मञ्जुलमाललाप ॥ १४३ ॥
 मया तदाऽऽकार्यं कदापि पूज्याः, प्रमादमद्योच्छ्रयमूर्च्छितेन ।
 पाना-ज्जदानैर्वपुषा हृदाऽपि, न सत्कृता न प्रणताः स्मृता न ॥ १४४ ॥
 श्रैरग्रहावग्रहवान् यथाऽब्दो, गर्जं परिस्फूर्ज्य जलं न मुञ्चेत् ।
 कृत्वा धुतिं न स्पृशति प्रकाशं, घनाधनच्छन्नतनुर्यथाऽर्कः ॥ १४५ ॥
 ज्योत्स्नां समुच्छ्रास्य मुदं न धत्ते, विधुन्तुदाक्रान्तवपुर्व्येन्दुः ।
 दत्त्वा गिरं न स्वरणं जगाम, प्रमादमग्नौ हहहा तथाऽहम् १४६—युग्मम्
 -मूर्खो वरं दुश्चरितो न विद्वान्, वरं गृहस्यो न यतिः कुशीलः ।
 निःस्रो वरं नो धनवानदाता, क्लीबो वरं स्त्रीकृतमुग्धं न शक्तः ॥ १४७ ॥
 इति खनिन्दानिरतं नितान्त—माचार्यवर्या गिरमूचिरे तम् ।
 त्वयाऽध्वनि श्वापद-दस्युतो नः, संरक्षता दक्ष ! न सत्कृतं किम् १४८
 ग्रीणाति पृथ्वीं पयसा पयोभृत्, पयोधिरेवात्र निबन्धनं तत् ।
 विश्वस्य पुष्पात्यरुणः प्रकाशं, न कारणं किं तरणिस्तदग्र ? ॥ १४९ ॥
 ज्योत्स्नां प्रयच्छत्यमृतं जनस्य, न स्यात् परो हेतुरिहामृतांशोः ।
 अलीन् सुमाली मधुना धिनोति, निमिचमत्र द्रुमतोऽस्ति कोऽन्यः ? १५०
 ददाति सार्थेश्वर ! सार्थलोको, यदन्न-पानाद्युचितं सदा नः ।
 त्वमेव सर्वं तदिदं ददासि, वृथा विपादं हृदि मा कृथास्तत् ॥ १५१ ॥
 -विशेषकम्
 धनोऽभ्यधात् यद्गुणतां यतीन्द्रा !, ममैष युष्मासु पुपोप दोषः ।
 द्वेपादयस्तन्न निजस्वभाव—विभ्रंशमीत्या भवतो भजन्ते ॥ १५२ ॥

१ नमनावलिः । २ तापेन । ३ त्यक्तात्मा । ४ सद्रत्या चारुः—मनोहरः । ५ क्रूरम-
 दैर्घ्यनिरोधवान् । ६ राहुणा जाक्रान्तो देहो यस्य सः ७ ख—‘धनोऽन्यधात्’ ।

परोपकारैकपराः परेषां, दोषान् गुणत्वेन विवर्तयन्ते ।

सुखादुतां भस्म गुडा नयन्ति, धारं घना वारिधिवारि यद्वत् ॥ १५३ ॥

चिरप्रमादाचरणेन संज्ञा, तथापि लज्जा न विमुञ्चते माम् ।

ऋषीनतः प्रेषयत प्रेतीक्ष्या!, यथा पयोऽन्नैः प्रतिलामयामि ॥ १५४ ॥+

स्मरिर्वचोऽवोचदथेति वर्तमानेन योगेन भवांस्तु वेत्ति ।

ददाति नोऽन्नाद्यमकारितं चा-कृतं तथा प्रांसुकमुद्विवेकः ॥ १५५ ॥

दास्ये तदेवोपकरिष्यते य-न्मुदेत्युदित्वा सदनं धनोऽगात् ।

गतौ ततोऽस्यानुपदं मुनी द्वौ, श्रेयो-विवेकाविव मूर्तिमन्तौ ॥ १५६ ॥

न चान्न-पानादि तदा तदर्हं, दैवादभूत् किञ्चिदितस्ततोऽथ ।

धनो भ्रमन् व्यग्रमना निदध्यौ, स्त्यानं घृतं पुण्यमिवोड्यलं स्वम् १५७

सैपिः किमेतत् परिकल्पते वै, इतीरिते सार्थसुरेश्वरेण ।

इच्छाम्यदो वाक्यमदो जगाद, पतद्ब्रह्म साधुरधारयच्च ॥ १५८ ॥

दातुः पतत्केवलमेव नान्नं, शृङ्गाति दातारमपि क्लृप्ते यः ।

पतद्ब्रह्म तं स यतिर्गमीरं, बभार सार्थप्रभुवत् सुवृचम् ॥ १५९ ॥

धन्योऽसि पुण्योऽसि फलं ममाद्य, जातं जनु-जीवितयोः श्रियोऽपि ।

इति स्मरन् स्मेरतरास्यनेत्रो, धनो ददौ साधुवराय सपिः ॥ १६० ॥

तदा प्रमोदाधिगमाद् धनस्य, रोमाङ्कुराणां ततिराविरासीत् ।

धर्मेण वृद्धिं धरताऽन्तरालाद्, बहिर्निरस्ता किल कङ्कमलाली ॥ १६१ ॥

दानेन तेनात्मनि तस्य तत्र, काले यदुप्तं किल बोधिधीजम् ।

तत् तेन हर्षाश्रुजलैर्निपिक्तं, तत्तत्फलौघेन फलिष्यतीदम् ॥ १६२ ॥*

नवोल्लसद्भावधनेऽत्र काले, हर्षाश्रुतोयप्रसरस्य वर्षात् ।

संसारदावः स्वमपारभाव-मपास्य शान्तित्वमधाद् धनस्य ॥ १६३ ॥

धनस्य नच्यैः सुरभिस्वभाचैः, क्रीडागतकोडमृगेन्दुगौरैः ।

पतद्ब्रह्मः स्त्यानघृतैरशोभि, ब्रह्माण्डभाण्डं तु भृशं यशोभिः ॥ १६४ ॥

१ उत्पन्ना । २ हे पूज्या । ३ प्रगता असव-प्राणा यत्र तत् प्रांसुकम् । ४ ददर्श,
“निष्यानमवलोकनं” इति हैमे (का० ३, श्लो० २४१) पाठात् । ५ घृतम् । ६ मुष्माकम् ।
७ ग्लानौ सत्याम् । ८ पापाना श्रेणि । ९ स्व-‘सूमपार०’ । १० स्व-‘शान्तित्व०’ ।

तथा घृतैस्तैर्मृतैर्धनस्य, यशोऽङ्गजोऽगादजराभरत्वम् ।
 अद्यापि यावत् स यथा त्रिलोक्यां, खैरं व्यलासीद् विलसिष्यतीह ॥ १६५ ॥
 दानाद्भुतो धर्मगजो धनस्य, पुष्टस्तथा स्त्यानघृतस्य पिण्डः ।
 यथैष दुष्कर्मवनान्यमुष्य, समूलमुन्मूलयिता बलिष्ठः ॥ १६६ ॥
 दानावसाने मुनिवन्दनाय, धनस्य नम्रस्य भुवि प्रसक्ताः ।
 हर्षाश्रुसेकस्पृशि हारमुक्ता, यशोलतावीजनिभा बभूवुः ॥ १६७ ॥
 स्वयंभूराण्यङ्गजुषां सुखानि, 'सर्वार्थसिद्धि'प्रसवानि यसात् ।
 'तं धर्मलाभं धृतिनौ धनाय, दत्त्वा श्रितौ स्वीयमुपाश्रयं तौ ॥ १६८ ॥
 स्थानं मुनीनां गुरुणा घुंघेन, शनैश्चरेणाश्रितमङ्गलेन ।
 काव्येन संशोभि 'विकर्तनेन, मुक्तं धनोऽगान्निशि खं शशीव ॥ १६९ ॥
 धनोऽनुजानीत वदन्नदोऽसौ, प्रविश्य नत्वा सुगुरून् न्यपीदत् ।
 धर्मं ततोऽग्रेऽस्य गिरानवाब्ध-निर्घोपयाऽऽख्यादिति धर्मघोषः ॥ १७० ॥

॥ धर्मघोषस्तूरीणामुपदेशः

धनानि विमानि 'घृणैकनिम्नो, निम्नन् भवारण्यपथे शरण्यः ।
 इष्टं पदं प्रापयतेऽङ्गिसार्थान्, सार्थेश ! धर्मस्त्वमिवापनिद्रः ॥ १७१ ॥
 धर्मो विशिष्टः पितृ-मातृ-पत्नी-सुहृत्-सुत-स्वामि-सहोदरेभ्यः ।
 सनातनोऽयं सह याति मृत्यौ, दुःखापहोऽस्मी पुनरीदृशा न ॥ १७२ ॥
 धर्मो महामङ्गलमङ्गभाजां, धर्मो जनन्युदलिताखिलार्तिः ।
 धर्मः पिता पूरितचिन्तितार्थो, धर्मः सुहृद् वर्तितनित्यहर्षः ॥ १७३ ॥*
 विद्युद्विलासस्थिति जीवितव्यं, सन्ध्येव लक्ष्मीः क्षणदृष्टनष्टा ।
 तरङ्गमङ्गप्रतिमं प्रभुत्वं, धर्मस्ततः श्लाघ्यत एव सेव्यः ॥ १७४ ॥
 ताराऽध्वतारा-तटिनीभुजङ्ग-तरङ्ग-गङ्गासिकताकणानाम् ।
 सङ्ख्यां स कृत्वा कुरुतां स्वकर्म, यो धर्ममीप्सुः कृतगेहकृत्यः ॥ १७५ ॥

ख 'श-मिनौ' । २ अध्यापकेन, पक्षे दृढस्थतिना । ३ विदुषा, पक्षे चन्द्रात्मजेन ।
 मन्दगमनेन, पक्षे सूर्यपुत्रेण । ४ श्रेयसा, पक्षे लोहिताङ्गेन । ५ ग्रन्थविशेषेण कवित्वेन ।
 ६ दुष्टेन, पक्षे सूर्येण । ७ दयैकवशः । ८ ख-'चिन्तितपूरितार्थो' । ९ ता-
 ऽध्वना-आकाशः तस्य ताराणां तटिनी-नदी तस्या. भुजङ्ग-स्वामी समुद्रः तस्य कछोलानां
 आयाः सिकतानां कणानां च ।

धर्मस्य चातुर्विध्यम्

देहस्पृशां दुर्गति-पातकाभ्यां, धर्त्ता ततो धर्म इति प्रतीतः ।
 दानादिभेदैः स चतुःप्रकार-संसारविस्तारहरश्चतुर्धा ॥ १७६ ॥*
 दानं विपद्भेदनिदानदानं, शीलं सुखोन्मीलनशालिंशीलम् ।
 तपः स्फुरत्पङ्कतपातपशि, सद्भावना स्याद् भवभावनाशा ॥ १७७ ॥
 अर्थिव्यथापारनिदानदानो, नकारकारागृहचिचवृत्तिः ।
 अदेयदेयस्वपरप्रभेद-मुक्तो विमुक्तैरपि किं न मान्यः ? ॥ १७८ ॥
 अतीरुपेतस्य रिपोरपि स्व-तपो वपुः श्रीव्ययतोऽपि निम्नम् ।
 अक्षुण्णदाक्षिण्यनिधिविधत्ते, दिशो यशोभिर्विशदाः सदाऽपि ॥ १७९ ॥
 स्वात्मप्रशंसापरदूषणार्थि-नकारयाज्ञावचनेषु मूकाः ।
 नराः परानन्दसुधापयोधि-तरङ्गरङ्गवशतो जयन्ति ॥ १८० ॥
 तज्ज्ञानदाना-ऽभयदान-धर्मो-पष्टम्भदानैस्त्रिविधं तु दानम् ।
 एतद् ददौ यः खलु तस्य दातुः, सुदुर्लभं सिद्धिपदं न जातु ॥ १८१ ॥
 ज्ञानस्य दानं तु वदन्ति दानात्, तद्वा(द्वा?)वनादेशनसाधकानाम् ।
 ज्ञानस्य दानात् परमस्ति दानं, नाहो महानन्दकुतौ निदानम् ॥ १८२ ॥*
 यतः श्रुतज्ञानवशेन वेत्ति, जीवादितत्त्वानि हिता-ऽहिते च ।
 ततः प्रबुद्धो विरतिं प्रयाति, तयाऽर्पितां तूर्णमुपैति मुक्तिम् ॥ १८३ ॥
 एकत्र जन्मन्यहरेकमेव, दत्तं धनाद्यर्थिजनान् 'धिनोति ।
 ज्ञानं तु तेषां तनुते वितीर्ण-माशुक्तिसौख्यानि भवान्तरेषु ॥ १८४ ॥*
 बहिर्गतान्येव कृताङ्गतापः, पैतिस्त्विषां हन्ति तमां तमांसि ।
 अन्तर्गतान्यप्युदितात्मशैत्यं, ज्ञानं तु तानि प्रसमं भनक्ति ॥ १८५ ॥
 अध्यापनेनाध्ययनेन कोटिं, परां श्रुतज्ञानमयं निनाय ।
 इत्याप्तलोभं तमुपैति मन्ये, तत् केवलज्ञानमुपैत्तवेगम् ॥ १८६ ॥

क-‘पातुकानां’ । २ देव-नारक-तिर्यङ् मनुष्यगतिभेदैः । ३ दान-शील-तपो-भावनाभिः ।
 -‘लीलम्’ । ५ स्फुरत्पापशोषक० । ६ नकार कारागृहं मन्वान् । ७ सिद्धैरपि ।
 जण्डित० । ८ ज्ञानोपकरणानाम् । ९ प्रीणयति । १० जीवा-ऽजीव-मुष्य-पापा-ऽऽसव-
 नेर्जरा-बन्ध-मोक्षाख्यानि । १२ सूर्यः । १३ शीघ्रतरम् ।

ज्ञानं द्वितीयं जगते ददाना, अहो लभन्ते लघु पञ्चमं तत् ।
 वशीकृतां तेन च पञ्चमीं तां, गतिं भजन्तेऽनुगृहीतलोकाः ॥ १८७ ॥
 त्रिधा मनो-चाक्-तनुमिद्विधैर्षु, स्वान्याऽनुमत्या करणादिभिश्च ।
 यद् वर्जनं जीवगणे वधस्य, जिनैस्तदेवाभयदानमुक्तम् ॥ १८८ ॥

जीवादिस्वरूपम्

जीवा द्विधा स्थावरसंज्ञया च, त्रसाख्यया च द्वितये द्विधाऽमी ।
 भवन्ति पर्याप्ततयाऽप्यपर्या-सत्त्वेन पर्याप्तय ईरिताः पद ॥ १८९ ॥
 पर्याप्तताकारणमेषु तांश्चा-ऽऽहारा-ऽङ्ग-खै-प्राण-वचो-मनांसि ।
 एकेन्द्रियाणां विकलाक्ष-पञ्चा-क्षाणां चतस्रः किल पञ्च पद ॥ १९० ॥*
 एकेन्द्रियाः स्युः किल पञ्चभेदाः, पृथ्व्य-ऽम्बु-तेजः-पवमान-वृक्षाः ।
 चत्वार एतेषु भवन्ति पूर्वे, द्विधा पुनर्वादर-सूक्ष्मभेदात् ॥ १९१ ॥
 प्रत्येक-साधारणभेदभिन्ना, महीरुहोऽपि द्विविधा भवन्ति ।
 साधारणा अप्यनयोः प्रदिष्टा, द्विधा तथा वादर-सूक्ष्मरूपाः ॥ १९२ ॥
 त्रसाः पुनर्द्वि-त्रि-चतुर्मिताक्षाः, पञ्चेन्द्रियाश्चापि चतुःप्रकाराः ।
 पञ्चेन्द्रियास्तत्र पुनर्द्विभेदा-स्ते सञ्ज्ञिनोऽपि स्युरसञ्ज्ञिनोऽपि ॥ १९३ ॥
 जानन्ति शिक्षालपनोपदेशान्, सर्वात्मनः प्राणसमन्विता ये ।
 ते सञ्ज्ञिसञ्ज्ञा अमुतः परे स्यु-रसञ्ज्ञिनस्ते विकलाक्षसञ्ज्ञाः ॥ १९४ ॥
 स्युः स्पर्शनारूपं रसनाभिधानं, प्राणाह्वयं हृक्-श्रवणामिधे च ।
 खानि क्रमात् स्पर्श-रसौ च गन्धो, रूपं च शब्दो विषयास्त्वमीषाम् १९५*
 सद्द्वीन्द्रियाः स्युः कृमि-शङ्ख-शुक्ति-कर्पद-गण्डूपदकादयस्तु ।
 सत्रीन्द्रिया मत्कुण-कीटिकाद्या, मत्कोट-यूकाप्रमुखा विचित्राः ॥ १९६ ॥
 स्युर्मक्षिका-भृङ्ग-पतङ्ग-दंश-लताप्रकाराश्चतुरिन्द्रियाश्च ।
 जल-स्थल-व्योमचरास्तु तिर्यग्-योन्युद्भवा ये विचरन्ति श्रेषाः ॥ १९७ ॥
 देवा नरा नारकिकाश्च सर्वे, पञ्चेन्द्रियास्ते स्युरनेकभेदाः ।
 एवं सुषुप्तिर्मतजीवभेदः, कुर्वीत नैतेषु वधं कदाचित् ॥ १९८ ॥*

१ केवलज्ञानम् । २ केवलज्ञानेन । ३ मुक्तिनाम्नीम् । ४ एषु-त्रिषु दानेषु । ५ खम्-
 इन्द्रियम् । ६ ख-'रूपात्' । ७ अमुष्मात् ।

यद् वज्र्यतेऽमीषु वधस्त्रिधा तत्-पर्यायनाशार्थं दुःखकृतेः ।
 मनोऽर्तितो वा त्रिजगत्प्रियं तत्-तीर्थङ्करेणामयदानमुक्तम् ॥ १९९ ॥
 धन्येन येनाभयदानमङ्गि-त्रजाय दत्तं किल तेन तस्मै ।
 किं किं न दत्तं यदहो त्रिलोक्यां, न जीवितादिष्टतमं समस्ति ॥ २०० ॥
 सर्वेऽपि जीवाहुतयोऽत्र जीवा-स्ततो मिथोऽप्यस्ति भयं न केपाम् ।
 तद् येन भेजे विरतिस्त्रिलोक्या-स्तेनाभयोद्धोषणमेव तेने ॥ २०१ ॥
 विचादिदानप्रभवा भ्रुवोऽन्तः, परोपकारा न कति प्रतीताः ।
 अमी शतांशेऽपि समीभवन्ति, भयार्तजन्तोरभयार्पणैः किम् ? ॥ २०२ ॥
 पितुः कलाधातुरभीतिदातु-र्मातुश्च किं प्रत्युपकारकर्म ।
 इति सरन्तो हृदि केऽपि खेदं, तदंहिमक्त्यैव यदि क्षिपन्ति ॥ २०३ ॥
 संसारनिस्तारकरं तु 'धर्मो-पष्टम्भदानं' प्रथितं तृतीयम् ।
 तद् दायक-ग्राहक-देय-काल-मावैर्विशुद्धं किल पञ्चधा स्यात् ॥ २०४ ॥
 श्रद्धाऽद्भुतं चित्तमिदं तथेदं, विचं विशुद्धं शुभपात्रमेतत् ।
 अहो त्रयं यस्य ममोपपन्नं, ततः कृतार्थः खलु दायकोऽस्मि ॥ २०५ ॥
 ध्यायन्निदं यच्छति दायको य-ज्ज्ञानैश्रितो न्यायसमाश्रितश्रीः ।
 नैवानुतापेन कदापि तप्तो, दानं भवेद् दायकशुद्धमेतत् ॥ २०६ ॥-युग्मम्
 तैपःपरः पञ्चसमित्युपेत-त्रिगुप्तिर्गुप्तः सुचरित्रशीलः ।
 यद्ग्राहको दान्तमनाः प्रशान्तो, दानं मतं ग्राहकशुद्धमेतत् ॥ २०७ ॥
 यद्वस्तुवस्त्रा-ऽशन-पान-खाद्य-खाद्यादि-पात्रा-ऽऽसन-कम्बलादि ।
 जायेत् दोषैर्वियुतं 'द्विचत्वा-रिंशन्मितैर्देयविशुद्धमेतत् ॥ २०८ ॥

१ ख-'त्रय०' । २ जीवाहाराः । ३ ख-'ज्ञानान्वितो' । ४ क-'ततः परं' । ५ ईर्या-

मापै-पणा-ऽऽदाननिक्षेपो-त्तरगुरुपसमितिपञ्चकेन युक्तः । ६ मनो-वाक्-कायगुप्तिर्गुप्तः ।

७ द्विचत्वारिंशद्दोषवाचका विचारसारे (पृ. ७२-७३) गाथास्तच्छ्रया चैवम्—

“सोलस उगमदोसा सोलस उप्पायणाइ दोसा य ।

दस एसणाइ दोसा बायालीसं इय हवंति ॥ २९३ ॥”

[षोडशोद्गमदोषाः षोडशोत्पादनायाश्च दोषाश्च ।

दशैषणाया दोषा द्विचत्वारिंशदिति भवन्ति ॥]

प्रदीयते, किञ्चन यच्च काले, पात्राय तत्कालविशुद्धमाहुः ।

आशंसया यद् रहितं प्रवृद्ध-अद्धाऽधिकं भावविशुद्धमेतत् ॥ २०९ ॥

धर्मोऽङ्गतोऽन्नात् तैदतो हि धर्मो-पष्टम्भदानाय सदा यतेत ।

तैद् येन कुर्वन् वितनोति तीर्था-व्युच्छिन्तिमाप्नोति परं पदं च ॥ २१० ॥

उद्गमदोसं ति—

“आहाकम्मु १ हेतिय २ पूर्वकम्मे ३ य मीसजाए ४ य ।

ठवणा ५ पाहुडियाए ६ पाजोयर ७ फीय ८ पामिचे ९ ॥ २९४ ॥

परियट्टिए १० अमिहडे ११ उम्भिले १२ मालोहडे १३ य अच्छिजे १४ ।

अणिसिद्ध १५ अञ्जोयरए १६ सोलस पिङ्गुग्गमे दोसा ॥ २९५ ॥”

[उद्गमदोषा इति—

आधाकर्म १ औद्देशिकं २ पूतिकर्म ३ च मिथजातं ४ च ।

स्थापना ५ प्राभृतिका ६ प्राहुप्करणं ७ क्रीतं ८ प्रामित्यम् ९ ॥

परिवर्तितं १० अम्याहृतं ११ उद्भिन्नं १२ मालापहतं १३ चाच्छेद्यम् १४ ।

अनिसृष्टं १५ अध्यवपूरकः १६ षोडश पिण्डोद्गमे दोषाः ॥]

उत्पायणादोसं ति—

“धाई १ दुई २ निमित्ते ३ आजीव ४ वणिमगे ५ तिगिच्छा ६ य ।

कोहे ७ माणे ८ माया ९ लोभे १० य हवति दस एए ॥ २९६ ॥

पुट्ठिय पच्छासंथव ११ विजा १२ मंते १३ य चुन्न १४ जोगे १५ य ।

उत्पायणाइ दोसा सोलसमे मूलकम्मे १६ य ॥ २९७ ॥”

[उत्पातनादोषा इति—

धायी १ दूत्री २ निमित्तं ३ आजीवः ४ वनीपकः ५ चिकित्सा ६ च ।

क्रोधो ७ मानो ८ माया ९ लोभः १० च भवन्ति दशैते ॥

पूर्व पश्चात्संस्तवः ११ विद्या १२ मन्त्रश्च १३ घूर्णानि १४ योगः १५ च ।

उत्पादनाया दोषा, षोडशो मूलकर्म १६ च ॥]

दस एषणादोसं ति—

“संक्रिय १ मक्खिय २ निक्खित्त ३ पिहिय ४ साहरिय ५ दायगु ६ म्मीसे ७ ।

अपरिणय ८ लिप्त ९ छदिय १० एसणदोसा दस हवन्ति ॥ २९८ ॥”

[दस एषणादोषा इति—

शङ्कितं १ अशङ्कितं २ निश्चितं ३ पिहितं ४ संहृतं ५ दायकं ६ उन्मिथम् ७ ।

अपरिणितं ८ लिप्तं ९ छदितं १० एषणादोषा दश भवन्ति ॥]

विशेषार्थिना विलोकनीयः प्रयत्नसारोद्धारः (पृ. १३७-१५४) सटीकः ।

१ क-‘शुद्धिः’ । २ धर्मः शरीराद् भवति । ३ शरीरमन्नात् । ४ क-‘मुदा’ ।
५ धर्मोपष्टम्भदानम् ।

शीलं भवक्लेशविनाशशीलं, सावधयोगाद् विरतिं वदन्ति ।

सा देशतः सर्वत एव वा स्यात्, किल क्रमाच्छावक-संयतानाम् ॥२११॥

श्राद्धानां द्वादश व्रतानि

तां देशतः ग्राहुरणुव्रतानि, पञ्च त्रिसङ्ख्यानानि गुणव्रतानि ।

चत्वारि शिक्षोपपदव्रतानि, प्रबुध्यतां द्वादशधेति सेयम् ॥ २१२ ॥

जीवावधः सन्नृतवागचौर्यं, ब्रह्मानुपङ्गोऽप्यपरिग्रहोऽपि ।

पञ्चेति पञ्चेन्द्रियजित्तराणां-मगारिणां ग्राहुरणुव्रतानि ॥ २१३ ॥

अथादिमं दिग्विरतिस्तु भोगो-पभोगयोर्या विरतिर्द्वितीयम् ।

अनर्थदण्डाद् विरतिस्तृतीयं, गुणव्रतानां त्रयमेतदुक्तम् ॥ २१४ ॥+

सामायिकाख्यं प्रथमं तु देश-वकाशिकं पौषधसञ्ज्ञमन्यम् ।

चतुर्थमेवातिथिसंविभागः, शिक्षाव्रतानीति चतुर्मितानि ॥ २१५ ॥

धर्मो हि जीवः शुभशर्मलक्ष्म्या, धर्मस्य जीवः सल्लु जीवरक्षा ।

सर्वप्रकारैस्तदियं प्रपाल्या, धर्मं विना नैव शुभोपलब्धिः ॥ २१६ ॥*

पङ्क्त्य-कुष्ठित्व-कुणित्वमुख्यान्, मत्वा सुधीर्जीवावधस्य दोषान् ।

त्यजेन्निरागन्नसजीवहिंसां, सङ्कल्पतोऽनल्पमतिः सदाऽपि ॥ २१७ ॥

दयां विना देव-गुरुकर्मार्चा-तपांसि सर्वेन्द्रिययन्त्रणानि ।

दौनानि शास्त्राध्ययनानि सर्वं, सैन्यं गतस्वामि यथा वृथैव ॥ २१८ ॥

सदाऽप्यहिंसैकपरा नरा ये, श्रयन्ति ते श्लाघ्यतमत्वसुचैः ।

सुदीर्घमायुः सुबलं सुरूप-मरोगयोगं सुभगं शरीरम् ॥ २१९ ॥+

अस्त्रपुरापातकघातकोऽयं, महोपकारीति कृतापकारम् ।

श्लिष्यन्ति दृष्ट्या सहसा हसन्तः, सन्तः क्षमासन्ततिचारुचित्ताः ॥२२०॥

परः परामर्तिमियैति येन, जागर्ति येनात्मनि नाम दैन्यम् ।

सत्यव्रतः सत्यमपीहते र्त-न्न वध्यमानोऽपिसुधीः सुधीरः ॥ २२१ ॥

न्यासापहारो वसुधा-कुमारी-धेनुव्यलीकान्यनृतं च साक्ष्यम् ।

स्थूलानृतानीति विवेकवन्तः, पञ्च प्रजल्पन्ति कदापि नैव ॥२२२॥*

१ शिक्षाव्रतानीत्यर्थः । २ क-‘जीवे यध’ । ३ स-‘दानादि०’ । ४ स-‘शुभग’

५ प्राप्नोति । ६ सत्यम् ।

यन्मूकता-क्राहलता-ऽऽस्यरोग-समन्मनत्वान्यनृतप्रभावात् ।
 समुद्भवन्तीत्यधिगम्य दक्षा, वदन्ति नासत्यवचः कदापि ॥ २२३ ॥
 अस्माद् वपुश्छेदन-दुर्मगत्व-दारिद्र्य-दास्यानि समुल्लसन्ति ।
 ज्ञात्वेत्यदत्तात्फलानि सन्तः, स्थूलं न हि स्तेयमुपाचरन्ति ॥ २२४ ॥*
 निजानि जानन्नपि जातजाति-स्मृतिर्मवेऽस्यत्र निधीकृतानि ।
 सुखोपलभ्यान्यपि नाददीत, द्रव्याणि निर्व्याजनयो मनीषी ॥ २२५ ॥
 प्राणान् यदर्थं मनुजास्त्यजन्ति, तत्प्राणतोऽप्यभ्यधिकं धनं तत् ।
 प्राणापहारादपि तेन नूनं, घनापहारोऽधिकपातकाय ॥ २२६ ॥
 अब्रह्मतश्छेदनमिन्द्रियस्य, नपुंसकत्वं बहुजन्मसु स्यात् ।
 ततो विवेकी निजदारतुष्टो, भूयाद् ध्रुवं वा परदारवर्जी ॥ २२७ ॥
 स्त्रीभिः प्ररूढातिभिरौषधत्वं, नीतस्य लुप्येत न यस्य चेतः ।
 न तत्कलां धर्मकलप्रचारी, न ब्रह्मचारी च शुभौ(भं) लभेते ॥ २२८ ॥
 या दक्षिणं हस्तमदत्तपत्न्यु-र्ध्वनक्ति सर्वस्वममुष्य तस्याः ।
 विश्वस्तघाताद् व्यभिचारवत्याः, स्पर्शोऽपि पापाय पराङ्मनायाः ॥ २२९ ॥
 या काम्यतेऽनेकविटालिलोकैः, पण्येन या श्लिष्यति कुण्ठिनोऽपि ।
 तस्या विलासैः स्वकलाप्रभुत्व-रूपाभिमानः कतमोऽस्तु पुंसः ? ॥ २३० ॥*
 तेजस्विनोऽत्यूर्जितवीर्यवर्या, दीर्घायुषः संहनने दृढास्ते ।
 नराः सुसंस्थानधरा भवन्ति, ये ब्रह्मचर्यं परिपालयन्ति ॥ २३१ ॥
 यथा यथा भूरिपरिग्रहाशा-स्तथा तथाऽऽरम्भपराः पुमांसः ।
 आरम्भतो दुःखशतोपलम्भः, स्वल्पं प्रकल्पेत परिग्रहं तत् ॥ २३२ ॥
 द्वेपेण रागेण भवप्रवृद्धिः, परिग्रहेणोद्भवतः सदा तौ ।
 मूर्च्छासमुच्छ्रायमतो विहाय, परिग्रहे साग्रहतां निरुन्ध्यात् ॥ २३३ ॥
 इयं महामोहकरीत्यरक्तः, परोपकारे प्रथमेति संक्तः ।
 प्रयुक्तभोगप्रसरेत्युदासः, सदाऽपि दक्षः श्रियमीक्षते स्वाम् ॥ २३४ ॥+
 उपार्जयेत् कष्टशतानि कृत्वा, जगज्जनं दासयितुं धनं यत् ।
 सदैव तद्दीक्षण-रक्षणाद्यै-स्तस्यैव दासः स्वयमेव स स्यात् ॥ २३५ ॥

ता । २ यस्य चित्तं न लुप्येत् तत्कलाम् । ३ हेतौ पञ्चमी । ४ राग द्वेपौ । ५ रक्त ।

विलनतृष्णस्य सुखोपलब्धि-र्नरस्य सन्तोषपरस्य या स्यात् ।

सा स्वर्गलोकेऽस्तु कुतः सुराणां, परश्रियेर्ष्याकलुषीकृतानाम् ? ॥ २३६ ॥

द्विपाच्च-चतुष्पाद्-धन-धान्य-कुप्य-वास्तुस्थिति-क्षेत्र-हिरण्य-हेमाम् ।

परिग्रहः स्यान्नवधेत्यमीषां, सन्तोषधन्यो विदधीत मानम् ॥ २३७ ॥

यस्मिन् कृता दिक्ष्वखिलासु सीमा, न लङ्घ्यते 'दिग्विरति'व्रतं तत् ।

आद्यं निवृत्तिः परिमर्दनस्य, संसारिणामत्र चराचराणाम् ॥ २३८ ॥

दिग्ग्यानमार्गावधितो बहिःस्था, ये स्थावराः प्राणभृतस्त्रसाश्च ।

ते ह्येकतो मृत्युभयं निवृत्त-मिति प्रमोदेन समुल्लसन्ति ॥ २३९ ॥

यत्रात्मशक्त्या कलयन्ति भोगो-पभोगसङ्ख्यां भविनो विविक्ताः ।

गुणव्रतं तत् कथयन्ति 'भोगो-पभोगमानं' मुनयो द्वितीयम् ॥ २४० ॥

अन्न-स्रगाद्यः सकृदेव धीरै-र्यो भुज्यते तं प्रवदन्ति 'भोग'म् ।

पुनः पुनर्यः पुनरेव भोग्यो-ऽङ्गनादिकः सा 'दुपभोग' एषः ॥ २४१ ॥

हैयंगवीनं मधु सीधु मांसं, विवर्जनीयं कृमिपूर्णगर्भम् ।

उदुम्बर-पुष्प-वटोद्भवं का-कोदुम्बरा-ऽश्नत्यफलं फलं च ॥ २४२ ॥

वधि व्यतिक्रान्तदिनद्वयं यद्, यत् कौथवत् गुष्पितमोदनादि ।

यन्मिश्रमामेन च गोरसेन, दक्षैर्न भक्ष्यं द्विदलं सदा तत् ॥ २४३ ॥

स्वयं परेणाथ फलं प्रसूनं, नाज्ञातमश्नन्ति विविक्तचित्ताः ।

फले विपस्याथ विवर्जिते वा, प्रवृत्तिरेतस्य कदापि मा भूत् ॥ २४४ ॥

सन्धान-वृन्ताकफलानि तुच्छ-फलानि मृत्सां करकान् हिमं च ।

अनन्तकायान् बहुवीजकानि, निषेधयन्त्याहतजैनधर्माः ॥ २४५ ॥

पल्यङ्गशाकं लवणां हिपैत्वक्, सुकोमलाम्लां किशलं समग्रम् ।

कुमारिकां शूकरसञ्ज्ञवल्ल-सुहीविखट्वामृतवल्लयोऽपि ॥ २४६ ॥

तथा गङ्गी गिरिकर्णिका च, शतावरी चार्द्रसमग्रकन्दाः ।

सूत्रोदिता इत्यपरेऽपि तज्ज्ञै-रनन्तकायाः परिवर्जनीयाः ॥ २४७ ॥

-युगम्

१ एकस्मात् मनुष्यात् । २ अक्षणम् । ३ ख-‘कोपवत्’ । ४ ख-‘परेणापि’ ।

५ वृक्षत्वचा ।

यत् खेटनं स्याच्छकटस्य तस्य, तदङ्गकानां घटनं तथा यत् ।
 तद्विक्रयो यच्च जिनागमज्ञैः, सा जीविकोक्ता शकटाग्रयुक्ता ॥ २५९ ॥
 खातेन यत् कूपसरोमुपानां, तथा शिलानां परिकुट्टनेन ।
 भूकायसम्भर्द्भवेन वृत्तिः, सा स्फोटपूर्वा किल जीविका स्यात् ॥ २६० ॥
 यद् वेसराणां शकटोच्च-वाजि-क्रमेलकानां खर-कासराणाम् ।
 भारस्य संवाहनतो हि वृत्ति-घोष्या बुधैर्भाटकजीविके'यम् ॥ २६१ ॥
 यद् विक्रयो दुष्कृतसन्न लाक्षा-मनःशिला-टङ्कण-धौतुकीनाम् ।
 क्रियेत नीलिप्रभृतेष्व 'लाक्षा-वाणिज्य'भेतन्मुनिभिः प्रणीतम् ॥ २६२ ॥
 कौदम्यरी-मज्ज-वसा-मधूनां, हैयंगवीनस्य च विक्रयो यत् ।
 द्विपाचतुष्पात्परिविक्रयो यद्, वाणिज्यमुक्तं रसकेशयोस्तत् ॥ २६३ ॥
 यदाकरे दन्त-नख-त्वग्-ऽस्थि-रोम्णां कचानां ग्रहणं क्रियेत ।
 त्रसाङ्गकानां व्यवसायहेतो-स्तद् 'दन्तवाणिज्य'मुदाहरन्ति ॥ २६४ ॥
 हलाहलानां हरितालिकादे-लौहस्य यन्त्रा-ऽस्त्र-हलादिकानाम् ।
 यद् विक्रयो जीवितघातकानां, 'विपस्य वाणिज्य'मिदं वदन्ति ॥ २६५ ॥
 गोः कम्बलाश्रोत्रविभेदनासा-वेधोऽङ्कनं मुष्कविकर्तनं च ।
 पृष्ठस्य सङ्गालनमाहुरेतत्-'निर्लाञ्छनं' खच्छमतिप्रतानाः ॥ २६६ ॥*
 एरण्डवीजावलि सर्पपेक्षु-तिलाम्बुयन्त्रादिनिपीडनं यत् ।
 प्रकलन्यते यद् दलतैलल्लृप्ति-स्तां 'यन्त्रपीडां' परिकीर्तयन्ति ॥ २६७ ॥
 पुष्पस्य बुद्ध्या व्यसनप्रसक्त्या, दवस्य दानं भवति द्विधा तु ।
 सरः-स्रवन्ती-हृदमुख्यतोऽम्बु-प्लावः सरःशोपममुं गृणन्ति ॥ २६८ ॥
 यत् कुर्कटानां शुक्र-सारिकाणां, मयूर मार्जार शुनां सृजन्ति ।
 दासाश्च पोषं द्रविणार्जनाय, तच्चा'सतीपोषण'माहुरार्याः ॥ २६९ ॥
 स्वकीयकायप्रमुखार्थदण्ड-विपक्षरूपत्वमुपागतो यः ।
 अनर्थदण्डोऽस्य विवर्जनं यद्, गुणव्रतं प्राहुरिदं तृतीयम् ॥ २७० ॥†

१ शकटजीवनमिति । २ स्फोटजीविका । ३ ख-‘यद्वाहनतो’ । ४ क-‘घात
 कीनाम्’ । ५ मदिरा । ६ क-‘कम्बलश्रोत्र’ । ७ अण्डकोशस्य निच्छेदनम् ।
 ८ क-‘प्रपृच्छा’ । ९ नदी० ।

अनर्थदण्डः स भवेच्चतुर्धा, वदन्त्यपध्यानमिहार्तरौद्रम् ।
 पापोपदेशो वधकारि दानं, तथा प्रमादाचरणं चतुर्थम् ॥ २७१ ॥
 इष्टाभ्यनिष्टोत्सनराज्यकाङ्क्षा, परोपघाता-ऽनलदीपने च ।
 रिपुप्रणाशः परतो मुहूर्तात्, त्यजन्त्यपध्यानमिदं विदग्धाः ॥ २७२ ॥
 तुरङ्गमान् पण्डय देहि दावं, क्षेत्रं कृपेतत् परिपातय दून् ।
 दक्षस्य दाक्षिण्यमृते कदापि, पापोपदेशो नहि कल्पतेऽसौ ॥ २७३ ॥
 वैश्वानरो-दूखल-लाङ्गलानि, यन्ना-ऽस्त्रमाला-मुसलादिकानि ।
 हिंसाणि दाक्षिण्यमृतेऽर्पयन्ति, कस्यापि कारुण्यपरायणा न ॥ २७४ ॥*
 कुतूहलान्नाटक-गीत-नृत्ता-द्यवेक्षणं धूत-सुरादिसेवा ।
 जलोत्सवा-ऽऽन्दोलन-केलि-काम-शास्त्रप्रसक्तिप्रमुखा विनोदाः ॥ २७५ ॥
 आयोधनेक्षा चैरणायुधादेः, स्त्री-भक्त-देशा-ऽवनिभृत्कथाश्च ।
 स्वापः समग्रां रजनीं रुग्ध्व-श्रमौ विना वैरमरेः सुताद्यैः ॥ २७६ ॥
 जैनालये दुष्टकथाविलास-निष्ठ्यूत-निद्रा-कलहादिकानि ।
 पाना-ऽऽसन-स्वादिभ-स्वाद्यसेवे-त्यादि प्रमादाचरणं निषिद्धम् ॥ २७७ ॥*
 -विशेषकम्

रौद्रार्तदुर्ध्यानविवर्जितस्य, सावद्यकर्मप्रतिपेधकर्तुः ।
 या स्यान्मुहूर्तं समतां विदुस्तां, 'सामायिका'ख्यं व्रतमागमज्ञाः २७८*
 यद् दिग्ब्रते स्यात् परिमाणमस्य, सङ्क्षेपणं यद् दिवसेऽथ रात्रौ ।
 श्राद्धो विवेकी विदधीत 'देशा-यकाशिकं' तद् व्रतमामनन्ति ॥ २७९ ॥
 तपश्चतुःपर्वसु यच्चतुर्था-दिकं कुर्मप्रतिपेधनानि ।
 ब्रह्मक्रिया-स्नान-शिरोमृजादि-त्यागो व्रतं 'पौषध'मेतदाहुः ॥ २८० ॥

१ क-'पुरो' । २ वृक्षान् । ३ कुर्कटादेः । ४ सन्तुल्यतां यदुक्तं तत्त्वार्थाधिगम-
 सूत्रस्य खोपजमाव्ये (अ. ७, सू. १६, पृ. ९२) -

'पौषधः पर्वेत्पनर्थान्तरम् । सोऽष्टमी चतुर्दशी पञ्चदशी अन्यतमां चातिथिमभिगृह्य चतुर्धाष्टुपवा-
 सिना व्यपगतस्नानानुलेपनगन्धमाल्यालङ्कारेण न्यस्तसर्वसावद्ययोगेन कुशसस्तारफलकादीनामन्यतमं
 संस्कारकमास्तीर्य स्थानं वीरासननिषद्यानां वाऽन्यतममास्थाय धर्मजागरिकापरेणानुष्ठेयो भवति ।'

एतद्वीकायां श्रीसिद्धसेनगणिमि प्रोक्तं (पृ. ९२) यदुक्तं "स पौषधोपवासः उभयपक्षयोर-
 ष्टम्यादितिथिमभिगृह्य-निश्चित्य बुद्ध्या अन्यतमा चेति प्रतिपदादितिथिम्, अनेन चान्यासु
 तिथिषु अनियमं दर्शयति, नावश्यं तथाऽन्यासु कर्तव्यः । अष्टम्यादिषु तु नियमेन कार्यः ।"

यत् स्वाद्य-पाना-ऽऽसन-स्वाद्यपात्र-पीठालयाञ्छादनमुख्यदानम् ।
 सदाऽतिथिभ्यो 'ऽतिथिसंविभाग'—व्रतं तदेतत् अवदन्ति सन्तः ॥२८१॥
 ज्ञानं क्रिया च द्वयमस्ति यत्र, तत् कीर्तितं केवलिभिः 'सुपात्र'म् ।
 श्रद्धाप्रकर्षप्रसरेण दानं, तस्यै प्रदत्तं खलु मोक्षदायि ॥ २८२ ॥*
 दीनादिकेभ्योऽपि दयाप्रधानं, दानं तु मोगादिकरं प्रदेयम् ।
 दीक्षाक्षणे तीर्थकृतोऽपि पात्रा—ऽपात्रादिचर्चा ददतो न चक्रुः ॥२८३॥*
 संवेग-निर्वेद-शमा-ऽनुकम्पा—ऽऽस्तिक्याङ्कसम्यक्त्वमुपाश्रितानाम् ।
 इयं तु 'देशाद् विरतिर्यतित्वा—नुरागभाजां गृहमेधिनां स्यात् ॥ २८४ ॥

सर्वविरतिः

कुर्वन्ति स्रक्ष्मेतरस्रक्ष्महिंसा—दीनां विरामं मुनयो यदेपाम् ।
 सा सर्वतः स्याद् विरतिर्द्विधाऽपि, चारित्रमोहस्य विघाततोऽसौ २८५*
 यद् वा यदष्टादशघोषदिष्टं, सद्रूपचर्यं गणभृद्भिराद्यैः ।
 तत् कामकेलिप्रलयायिकीला—कलापलीलं कलयन्ति स्त्रीलम् ॥ २८६ ॥
 सैत्त्वप्रबोधप्रथितप्रकाशं, भित्त्वा तमस्तापयते रजो यत् ।
 तद् द्वादशात्मस्थितिसन्नभोग—मनस्तपो द्वादशधा वदन्ति ॥ २८७ ॥
 रत्नत्रयभ्राजिषु भक्तिरेका, तत्कायकर्मक्रमकर्मठत्वम् ।
 शुभैकचिन्ता भवगर्हणेति, स्याद् भावनाऽसौ भवनाशनाय ॥ २८८ ॥
 चतुर्गतिक्लेशहतिक्षमं ये, चतुर्विधं धर्ममग्नं भजन्ते ।
 ज्ञानादिनाऽनन्तचतुष्टयेन, ते मास्वरं सिद्धिसुखं लभन्ते ॥ २८९ ॥
 धेनोऽभ्यधाद् धन्यतमोऽस्मि धर्मः, शुद्धोऽद्य लेभे भवतां प्रसादात् ।
 दुनोति चैतद् यदियन्ति जग्मु—र्दिनानि तत्त्वेन विना कृतानि ॥२९०॥
 नत्वाऽथ सूरीन् सकलांश्च साधून्, शुभोपदेशामृतपूरपूर्णः ।
 उपाश्रयाद् धाम घनो जगाम, यथाऽम्बुधेरम्बुधरोऽन्तरीक्षम् ॥ २९१ ॥
 अर्हद्भिर्भुं न्यस्य घनस्य चित्ते, बोधप्रदीपे निशि तत्र दीप्ते ।
 सुस्थानलब्ध्याऽधिकहर्षधारी, धर्मो ध्रुवं जागरणं धमार ॥ २९२ ॥*

१ देशविरति । २ सर्वविरति । ३ शक्तिविकाशः, पक्षे जीवप्रबोधः । ४ सूर्यः ।

५ ख—'धन्यो' ।

पश्चात् पुरः पार्श्वयुगे चतुर्षु, पक्षेषु रक्षां रचयन् जनस्य ।
 सार्थेश्वरोऽरण्यमृषिर्व्रतस्य, धर्मेषु संसारमिवोत्तार ॥ ३०४ ॥*
 लब्ध्वा भवस्येव वनस्य पारं, सम्माप्य तं संयमवद् धनं च ।
 स स्वरिरात्मेव निपेवते स, परं पदं सम्मदमेदुरश्रीः ॥ ३०५ ॥
 हृदि स्मरन् स्वरिवरं सदैव, सन्मार्गसञ्चारपरोऽप्रमादी ।
 स्वल्पैर्दिनैः प्राप धनो 'वसन्त-पुरं' यथा शिष्यगणो गुणौघम् ॥ ३०६ ॥
 वणिग् जनस्तत्र पुरे प्रवीणः, समर्प्य भाण्डं व्ययितारूपवित्तम् ।
 भाव्योरुलाभं प्रति भाण्डमादाद्, यथाऽतिथेरन्नमिवैष पुण्यम् ॥ ३०७ ॥
 पुरात् ततः सार्थपुरन्दरोऽथ, वस्तूनि सङ्गृह्य महार्थदानि ।
 शास्त्राणि शिष्यः सुगुरोरिवासौ, 'क्षितिप्रतिष्ठा'श्रयणो बभूव ॥ ३०८ ॥
 आत्मीकृतानि द्रविणैः प्रदत्तै-रुपद्रवेभ्यः परिरक्षितानि ।
 पण्यानि मित्राणि यथा धनस्य, काले बभूवुर्बहुलामदानि ॥ ३०९ ॥
 सुपात्रदानप्रसरेण वित्तं, श्रीवीतरागस्मरणेन चित्तम् ।
 स्वं जन्म सद्गर्मसमाधिनाऽथ, कृतार्थयामास स सार्थनाथः ॥ ३१० ॥

द्वितीयो युगलिकभवः

क्रमेण पूर्णायुरयं विपद्यो-दयादि युग्मी कुरुपूतरेषु ।
 'सीता'स्रवन्तीतटमुत्तरेण, पूर्वत्र 'जम्बू'पृथिवीरुहस्य ॥ ३११ ॥
 मर्त्याः सदा तत्र दिनत्रयान्ता-शिनस्त्रिगव्यूतसमुन्नताङ्गाः ।
 घृष्टे करण्डान् द्विशतीं तथा पद्-पञ्चाशतं विभ्रति युगमरूपाः ॥ ३१२ ॥
 भवन्ति पल्यत्रितयायुपोऽमी, गलन्ममत्वाल्पकषायभावाः ।
 मद्याङ्गमुख्यैर्दशमेदभिन्नैः, कल्पद्रुमैः पूरितसर्वकामाः ॥ ३१३ ॥
 ते जीवितान्तप्रसवाः सकृत् स्व-मेकोनपञ्चाशदहानि जातम् ।
 प्रपाल्य चापत्ययुगं प्रियन्ते, सम्प्राप्नुवन्ति त्रिदशेषु जन्म ॥ ३१४ ॥
 क्षेत्रेऽत्र शश्वत्सुपमे क्षमायां, माधुर्यधुर्याः सिकताः 'सितावत्' ।
 'नीराश्रयाः शारदशर्वरीन्दु-प्रभाप्रभावप्रतिवीरनीराः ॥ ३१५ ॥

१ चतुर्षु दिक्षु, पक्षे धर्मेषु चतुर्षु ।

२ व्रतस्य रक्षां रचयन् ।

३ स्व-'पूर्वस'

४ शर्करावत् । ५ सरांसि ।

स्वभावशोभाशुभगायमाना, निर्भयशक्रोषवनाभिमानाः ।

भूम्योऽत्र रम्या मुदमर्पयन्ति, कल्पद्रुमाः कल्पमनल्पयन्ति ॥ ३१६ ॥

यच्छन्ति वाञ्छामिह कल्पवृक्षा, मद्याङ्गमुख्या दशधा जनानाम् ।

प्रियाऽधरस्वादु सुधाऽनवद्यं, मद्याङ्गसञ्ज्ञा वितरन्ति मद्यम् ॥ ३१७ ॥

सृजन्त्युरःस्वान्तसमाजनानि, भृङ्गाभिधाना मणिभाजनानि ।

तूर्याङ्गकास्तूर्यवराणि पूर्य-माणान्यनेकैर्लयगैर्विवेकैः ॥ ३१८ ॥

ज्योतिष्कका दीपशिखाश्च दीप-शतोत्तरं द्योतमुदीरयन्ति ।

विश्राङ्गसञ्ज्ञाः कुसुमैर्विचित्रां, यच्छन्ति मालां मुदितालिमालाम् ॥ ३१९ ॥

भोज्यं पुनश्चित्ररसाभिधाना, नानाप्रकारं सुरसोपचारम् ।

विश्राणयन्ति क्षतदूषणानि, मण्यङ्गकाः सन्मणिभूषणानि ॥ ३२० ॥*

आतन्वते रत्नमयानि गेहा-कारास्तु गेहानि तमोऽपहानि ।

वासांस्वनम्राः प्रमदोर्मिमग्ना-शयानि सर्वैर्तुदिनोचितानि ॥ ३२१ ॥

प्रागुक्तमेते ददते परं च, दशप्रकारा अपि कल्पवृक्षाः ।

एभ्यो दशभ्योऽप्यपरेऽपि तत्र, जयन्ति सर्वेप्सितदानशीलाः ॥ ३२२ ॥

अनल्पकल्पद्रुमकल्प्यमान-भनःसमग्राभिमतार्थसार्थः ।

धनस्य जीवोऽन्यभवन् मुनीन्द्र-दानोच्छिखं वैपथिकं सुखं सः ॥ ३२३ ॥

एतीये भवे धनजीवो वैचः

अशेषयित्वा मिथुनायुरेप, 'सौधर्म'कल्पे स धनस्य जीवः ।

देवोऽजनि प्रागूजननप्रदत्त-सत्पात्रदानप्रथमानपुण्यः ॥ ३२४ ॥

श्रीधर्मघोषगुरुदेशनया पुषोप

धर्मं यदेप धनजन्मनि धर्मवीरः ।

तेनार्पितां त्रिदशसंसदमाप्य तस्थौ

स्वःस्त्रीविलासरसलीनमनाः सुखं सः ॥ ३२५ ॥*

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यमहाकविवेणिकृपाणापरनामपण्डितश्रीमदमर-

चन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दपरनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराङ्के

श्रीआदिनाथचरिते प्रथमधनसार्थवाहभयद्वितीयमिथुनभय-

रतृतीयसौधर्मदेवभवद्वितीयां नाम द्वितीयः सर्गः ॥ २ ॥

कनकरुचिर्सेनाभिर्नैर्भिभूनाभिभूतो
 विपमतमतमोभिर्वैभवं वंस्तनोतु ।
 कति जगति समीपं यं समाश्रित्य दीपं
 परमपदपदैव्यां नाप्नुवन्ति प्रकाशम् ॥ १ ॥^६
 श्रीसद्य'पद्म!' कलिकालकरालसर्प-
 सर्पत्कुवृत्तगरलोर्मिविमूर्च्छितोऽयम् ।
 धर्मोऽधुना तव पवित्रचरित्रचञ्चत्-
 पीयूषवीचिनिचयैः पुनरुज्जिजीव ॥ २ ॥^७

ग्रन्थाग्रं ४५४ ॥

तृतीयः सर्गः ३

श्रिये स नाभेयजिनोऽस्तु यत्त्रयो-दशक्रियास्थानविमुक्त्रयोदशे ।
जातो भवे तीर्थकरः परं गुण-स्थानाद् गुणस्थानमगात् त्रयोदशात् ॥१॥
इतो 'विदेहे'षु परेषु 'गन्धिला-वती'प्रतीतो विजयः श्रियोर्जितः ।
तत्रास्ति 'वैताढ्य'वसुन्धराधरो, धरापुरन्ध्याः परमर्द्धिमण्डनम् ॥ २ ॥
सुरासुरैः सेवितपादसन्निधि-योगीव यो योगवशादिव स्थिरः ।
दधौ शिरोऽग्रे मणिरश्मिकैतवात्, तमो विभिद्याभ्युदितं महन्महः ॥३॥
अनन्तसत्त्वप्रसरो महोन्नतः, सूर्यान्वितोऽन्यैरैतान्तराशयः ।
अप्यर्कमाक्रामति रत्नसन्तति-द्योतैः प्रतापैः पृथिवीपतिर्यथा ॥ ४ ॥
फलादिभिर्लालयितुः पितुर्यथा, पुत्रोऽङ्कर्मस्याधिगतो धृतार्जवः ।
'गन्धार'देशः प्रमदेन पेशलः, क्लेशस्य नो लेशमपि स्पृशेत् क्वचित् ॥५॥

१ समवायाङ्गसूत्रे (सू. १३) प्रोक्तम्—

“तेरस किरियाठाणा पण्णत्ता, तं जहा-अट्ठादंढे १, अणट्ठादंढे २, हिंसादंढे ३, अकम्हा-
दंढे ४, दिट्ठिविपरियासियादंढे ५, सुसावायवत्ति ६, अर्दिण्णादाणवत्ति ७, अज्झत्थि ८,
माणवत्ति ९, मिच्चदोसवत्ति १०, मायावत्ति ११, लोमवत्ति १२, इरियाववहि १३ नामं
तेरसमे १३ ॥

[त्रयोदश क्रियास्थानानि प्रज्ञप्तानि, तद्यथा-अर्थदण्डे १, अनर्थदण्डे २, हिंसादण्डे ३,
अकम्हादण्डे ४, दृष्टिविपर्यासिकादण्डे दृष्टिविपर्यासितादण्डे वा ५, मृपावादप्रत्यये ६, अदत्ता-
दानप्रत्यये ७, आध्यात्मिके ८, मानप्रत्यये ९, मित्रद्वेषप्रत्यये १०, मायाप्रत्यये ११, लोम-
प्रत्यये १२, ऐर्याधिके नाम त्रयोदशमे १३ ॥]

२ अयोगाख्यं चतुर्दशमिति । गुणस्थानक्रमारोहे चतुर्दशगुणस्थाननामनिर्देशो यथा—
“चतुर्दश गुणधेणि-स्थानकानि तदादिमम् । मिथ्यात्वाख्यं द्वितीयं तु, स्थानं सास्वादनाभिधम् २
तृतीयं मिश्रकं तुर्यं, सम्यग्दर्शनमव्रतम् । धाद्वत्वं पञ्चमं षष्ठं, प्रमत्तप्रमणाभिधम् ॥ ३ ॥
सप्तमं त्वप्रमत्तं चा-पूर्वात् करणमष्टमम् । नयनं चानिवृत्त्याख्यं, वशमं सूक्ष्मलोमकम् ॥ ४ ॥
एकादशं शान्तमोहं, द्वादशं क्षीणमोहकम् । त्रयोदशं सयोग्याख्यं-मयोग्याख्यं चतुर्दशम् ॥५॥”

—चतुर्भिः कलापकम्

३ इन्द्रवंशा (?) । ४ ख-‘श्रियोऽर्जित’ । ५ वैताढ्य । ६ अनन्तपराक्रमप्रसरः,
पक्षे अनन्तप्राणिप्रसरः । ७ अज्ञातान्तरिकस्वरूपः । ८ वैताढ्यस्य ।

दुष्कालशत्रौ बहुलासिधेभुभिः, प्रोचापसचक्रसरःश्रिया जिते ।

येनारघट्टारवसङ्करेण यैत्र-क्षेत्राणि साराविणमेव तन्वते ॥ ६ ॥

गन्धिलावतीविजये नगरवर्णनम्

आस्ते पुरं तत्र जितद्युसत्पुरं, समृद्धिभिर्गन्धसमृद्धका'ह्वयम् ।

अम्भोजशोभा सुमुखीमुखाश्रया, यस्मिन् जयत्येव विधुं विरोधिनम् ॥७॥

तमीषु यत्र प्रियकेलिविबुटत्-स्त्रीहारमुक्ता गुरुकुट्टिमोपरि ।

उडुच्छलेन प्रतिविम्बडम्बरं, हरिन्मणिस्पर्द्धिनि जग्मुर्म्वरं ॥ ८ ॥

यस्मिन् विकीर्णाः परिरम्भसम्भ्रमा-न्मृगीदृशां हारमणित्रया निशि ।

प्रातः पतन्तो भुवि भान्ति मार्जनैः, शिरोगृहेभ्यस्तपनद्रुतोद्भवत् ॥ ९ ॥

निशासु यूनां परिरम्भणच्युतै-र्राकल्परत्नैरिह भूरिमिर्घृताः ।

चन्द्राश्मवेशमाम्बुनदीः श्रयन् वैहेद्, वृद्धिं चरत्ताकरतां च वारिधिः ॥१०॥

असावसौ वेति न वेत्ति मध्यगं, यूनामहो मामिह शङ्करः परः ।

इतीव तीव्रेण भयेन निर्ममे, निवासमस्मिन्ननिशं रतिप्रियः ॥ ११ ॥

निरन्तराभिः सुरमन्दिरध्वज-च्छायाभिरसिन् गगनं विभासते ।

क्षिप्ताभिरूर्ध्वं मणिकुम्भसम्भव-प्रभाभरैर्मंचेकिकण्ठमेचकम् ॥ १२ ॥

चैत्योच्चयः पातकघातखेदज-खेदाम्बुविन्दुः किल नद्रमौक्तिकः ।

बेलाञ्चलं दण्डभुजेन चालयेत्, ध्वजच्छलादत्र समीरवाञ्छया ॥ १३ ॥

असिन् न कृपाः प्रतिभान्ति भूतले, द्वाराणि वैरोचनवेदमनः पुनः ।

प्रासादसङ्गीतकवीक्षणक्षण-क्षयोदयत्पन्नगवर्गहेतवे ॥ १४ ॥

निरन्तरश्रावपरैर्मदोदकै-रमुत्र सिक्ता नृपमार्गमेदिनी ।

प्रसर्पतां दर्पजुषां विपाणिनां, पादाहतैः कुट्टिमतां कुंडुम्भयेत् ॥ १५ ॥

रत्नावनौ काञ्चनकन्दुके हते, नष्टे रथि विम्बितमंत्रं तर्ज्जमात् ।

दण्डैस्तुदन्तौ सहचालिनं गतौ, जयेन सीमापुभयौ शिशुवजौ ॥ १६ ॥

१ बहुचारुसुरभिभिः, पक्षे बहुलच्छुरिकाभिः । २ अतिजलशृतशोभनचक्रवाकयुक्ततटाक-
लक्ष्म्या, पक्षे उच्चधनुःश्रेष्ठचक्रवाणलक्ष्म्या । ३ गन्धारदेशक्षेत्राणि । ४ गन्धारदेशे । ५ सूर्य-
प्रस्तानक्षत्रयत् । ६ नेपथ्यरत्नैः । ७ प्रात इति मन्ये । ८ मदनः । ९ मयूरकण्ठ-
सदृशं नीलम् । १० मौक्तिकमिषेण खेदजन्यरेदविन्दुमान् चैत्योच्चयः । ११ रसातलम् ।
१२ क-‘क्षणो’ । १३ रचयेत् । १४ रत्नावनौ । १५ काञ्चनकन्दुकप्रगात् ।

इह द्विपन्नप्रकटे प्रभाभरैः, शाले विशाले स्फटिकेन निर्मिते ।
 युद्धं स्वविम्बेन विधाय विवृणुत्-खड्गः करेण ग्रहरत्नवैति तम् ॥ १७ ॥
 हृदा यदान्धं न ददे दृशोः सतां, सम्पन्मदै रत्ननिकेतवासिनाम् ।
 तस्यैव तोभ्यामिह गौरवादतः, समर्पिता व्यावृतिभूतिरात्मनः ॥ १८ ॥
 द्विपद्मलाम्भोदमैहावलो वली, शैताद् वलो नाम वलोरुविक्रमः ।
 भूवल्लभोऽभूदिह दुर्लभो भियां, निःशेषविद्याधरशीर्षशेखरः ॥ १९ ॥
 यस्याहृतस्याभ्युदितं विभासित-श्वेताम्बराढम्बरमुद्गुरं यशः ।
 निरर्गलैर्गोपटलैः समुज्ज्वलै-रुच्चैरसत्तामनयन्महेश्वरः ॥ २० ॥
 मित्रेन्द्रनीलद्युतिभासि र्यद्यशः-क्षीरोदधौ तारकधारकं नभः ।
 परिस्फुरत्फेनलवालिमालिनः, शेवालजालस्य तुलां समश्रुते ॥ २१ ॥
 जेतुं यमं यस्य पराक्रमो भुज-स्तम्भेऽसिदम्भाद् युधि पुष्कराक्षरम् ।
 परोपसंहारकशक्तिधारण-स्पद्रोद्भुरः पद्ममिवाध्वरोपयत् ॥ २२ ॥
 तैद्धर्मकर्म प्रतिपक्षमर्मभि-न्निभाल्य भीता दुरुपद्रवा ध्रुवम् ।
 देवोद्भवा मानवसम्भवाश्च न, क्लिशन्ति तद्देशनिवेशिनं जनम् ॥ २३ ॥
 भ्रुवोऽस्य भूकान्तवरस्य कान्तया, सपत्न्यास्तन्यत चन्द्रकान्तया ।
 अञ्जस्य बोधेन सदा यदानने, विलेसतुश्चन्द्र-सरोजयोः श्रियौ ॥ २४ ॥
 सीनाऽप्यनालोकितपङ्कसङ्करे, स्वभावजौज्वल्यरसातिमञ्जुले ।
 'प्रियांहिसौवर्णसरोरुहाश्रये, यन्मानसेऽलासि सतीव्रतश्रिया ॥ २५ ॥
 सर्वार्ङ्गचङ्गा प्रगुणा गुणक्रमैः, प्रमत्तमातङ्गवरप्रचारयुक् ।
 संहस्रपत्राभ्यपदातिपेशला, नृपस्य साऽऽसीदृषनीतिवत् प्रिया ॥ २६ ॥
 नस्य महाबलनामा चतुर्थो भवः
 'सौधर्म'कल्पात् समयेऽत्र विच्युतो, धनस्य जीवोऽजनि नन्दनस्तयोः ।
 महायलाख्यः सकलाः कलाः थयन्, सोऽभूत् कलौवानिव लीचनोत्सवः २७

भूतोद्भवद्भाविनरावमाननं, सङ्कल्पयोनिप्रभुकैलिकाननम् ।

जगत्तृणीकारविकारजीवनं, ततः प्रपेदे क्रमतः स यौवनम् ॥ २४ ॥

ज्ञातेषु शास्त्रेषु यथाऽनुचिन्तनं, कृतेषु धर्मेषु यथाऽनुमोदनम् ।

गुणेषु जातेषु यथा नैयाञ्चनं, प्राप्तेषु वित्तेषु यथा बुधार्चनम् ॥ २५ ॥

वृत्तेषु हृत्तेषु यथा सुदर्शनं, ज्ञातेषु तत्त्वेषु यथाऽऽत्मशीलनम् ।

चकार रम्येष्वपि रम्यतोम्मनं, कुमारदेहावयवेषु यौवनम् ॥ ३० ॥

—युगम्

महाबलस्य अवयवानां वर्णनम्

शशंसतुस्तस्य तले समौ क्रमा-दूर्ध्वं पुनः कूर्मसमुन्नतौ क्रमौ ।

सर्वेषु कालेषु सुखागमं समं, विश्वाऽन्तरौन्नत्यमपि प्रवृद्धिमत् ॥ ३१ ॥

क्रोडीकृताशेषविशेषविष्टप-त्रयान्वितज्ञानभृतः सदा हृदः ।

क्षामत्वधामाऽधिकभारधारणाद्, बभार मध्यं स कुमारकेसरी ॥ ३२ ॥

चाग्देयतावाक्यचयस्य गोचरं, यद्वक्षसो याति विशालता यदि ।

यंक्रोडकोणस्थमनोऽणुकोटरे, तावन्मरुद्वर्त्मं सुखं स खेलति ॥ ३३ ॥

श्रेयःश्रियः सन्ननि तत्र तोरण-स्तम्भद्वयीविभ्रमभृद् भुजद्वयम् ।

तस्योपरि प्रोन्नतमंसयोर्युगं, कल्याणकुम्भद्वितयग्रभं बभौ ॥ ३४ ॥

स्फुरद्द्विरेफान्तरकैरवाकृती, विलोचने तस्य भृशं विलेसतुः ।

श्रोत्रद्वयीसीमनि दीर्घदर्शिता-निदानशास्त्रश्रुतिशक्तिमीहितम् ॥ ३५ ॥

अमुष्य सौन्दर्यगुणेन निर्जितो, भुजिष्यभावं भजति स चित्तभूः ।

ततोऽनुवृत्त्याऽस्य स कामिनीर्न का-श्चकार तद्ध्यानविधानमानसाः ॥ ३६ ॥

कन्यामुपायंस्त पितुर्नियोगतो, नाम्ना प्रतीतां विनयाद् वतीति सः ।

रेजे तयाऽसौ गुणनद्धयाऽधिकं, पताकया देवनिर्केतकेतुवत् ॥ ३७ ॥

विषयाणां हेयता

अथान्यदा तत्त्वविदां वरो हृदा, दध्मौ धराभृद्धवलः शताद् बलः ।

अहो महामोहवशंवदो जनः, प्रीतिं विधत्ते विषयेषु वैरिषु ॥ ३८ ॥

१ कामनृपक्रीडावनम् । २ क-‘नयावनं’ । ३ रम्यताया वर्णनम् । ४ महाबलवशः ।

५ वक्षोमध्यम् । ६ नभः । ७ वक्षसि । ८ दासभावम् । ९ कन्दर्पः । १० महाबलः ।

११ विनयवती ।

भक्तेर्दिदक्षा कुविनेयपङ्क्तिषु, श्रियो जिघृक्षा कृपणत्वधारिषु ।
 अपां पिपासा मृगतृष्णिकाखियं, सुखस्य लिप्सा विषयेषु देहिनाम् ३९
 'कैवर्तको मांसकणैर्ज्ञेयानिव, व्याधः सुगीताधिगमैर्मृगानिव ।
 सूनाधिपो घासलवैरैवीनिव, क्रूरो मृदुक्तिप्रकरैर्नरानिव ॥ ४० ॥
 मूर्खः कुपथ्यैरिव रोगयोगिनो, मूढः कुबोधैरिव मुग्धधीयुतान् ।
 आपातरम्यैः परिणामदारुणैः, क्लिश्नाति मोहो विषयैः शरीरिणः ॥ ४१ ॥
 -युग्मम्

भोगाद् धनं क्षीणमवेक्ष्य विह्वल-स्तनोत्युपायांस्तदुपार्जने पुनः ।
 तैत्कारणं पुण्यमवेत्य तद्विधं, न तद्विधानं विदधाति दुर्विधः ॥ ४२ ॥
 यदर्थमर्थं प्रथयन्ति गत्वरं, कायः स चापायशतैर्विद्वेज्यते^१ ।
 तस्मादमूभ्यामपि धीधना जनाः, सनातनं धर्ममनारतं श्रिताः ॥ ४३ ॥
 अहो भगवर्तविवर्तवर्तिभिः, शरीरिभिर्मर्त्यभवः सुदुर्लभः ॥ ४४ ॥
 अपारसंसारविकारपारग-स्तत्रापि देवो भगवान् जिनेश्वरः ॥ ४५ ॥
 अमुद्रसङ्कलेशसमुद्रसेतव-श्रारित्रगौरा गुरवो दुरासदाः ।
 जीवादितत्त्वैर्नवभिः प्रबोधकृत्, धर्मोऽर्हदुक्तः सुकृतैरवाप्यते ॥ ४६ ॥
 समग्रमेतद् बहुपुण्ययोगतो, लब्धं मया चेत् फलमस्य नाददे ।
 तदा प्रमादेन ममाद्य माद्यता, व्यर्थीकृतं पौरुषदक्षतादिकम् ॥ ४७ ॥
 अयं कुमारोऽपि महाबलोऽधुना, यथार्थनामा नवयौवनोऽभवत् ।
 राज्यं तदस्मिन् विनियोज्य तन्महे, समीहितं निःस्पृहचित्तवृत्तयः ॥ ४८ ॥
 इदं विनिश्चित्य हृदा महाबलं, बलादनिच्छन्तमपि प्रबोध्य तम् ।
 राज्ये निजे प्राज्यमतिर्न्यवीविशद्, विद्याधरश्रेणिसहस्रलोचनः ॥ ४९ ॥
 तस्याभिपेक्षप्रभवैः पयोभरै-रभिप्लुता भूमिरशोभताद्भुतैः ।
 तं भाग्यलभ्यं परिभाव्य बल्लभं, स्वेदाम्भसाऽऽविर्भवतेव भाविता(न) ५०

१ धीनरः । २ मत्स्यान् । ३ अजा । ४ धनहेतुम् । ५ 'विनश्यते' इति
 ऋ-टि-पाठ । ६ वेष्टयते । ७ धन-वायाम्याम् । ८ क-तस्यां । ९ प्रबलेन ।
 १० वयं पुर्गदे । ११ प्रादुर्भवता ।

तद्भालदेशः शुशुभे जगद्दृशा—मानन्दनश्चन्दनपुष्पमण्डनः
 मन्ये निवेशाय नरेश्वरश्रियः, सौवर्णपट्टश्रितगौरगर्दिकः ॥ ५१ ॥
 यत् पुण्डरीकं नृपपुण्डरीकिणी—प्राणेशितुर्गोभिरमुष्य मूर्द्धनि ।
 विकीर्णभूचित्यविलासकेतनं, तत् पुण्डरीकं किल भूपतिश्रियः ॥ ५२ ॥
 तत्पार्श्वयोरिन्दुमरीचिनिर्मलं, चलाचलं चामरयोर्द्वयं बभौ ।
 प्रेङ्खत्कटाक्षच्छविमण्डलीयुगं, नरेश्वरश्री-विजयश्रियोरिव ॥ ५३ ॥
 अम्भोधरध्वानतिरस्कृतिक्रिया—निरर्गलो मङ्गलदुन्दुभिध्वनिः ।
 भर्त्ताऽभवद् धधिरहृद्भृतोऽधुने—त्याशंसितुं व्याप किलाखिला दिशः ५४
 एवं निवेश्य स्वपदे तनूद्भवं, भवाद् विरक्तः सुतरां शताद् बलः ।
 आचार्यवर्यस्य पदान्तिके मुदा, व्रतं प्रपदे शिवशर्मकर्मणम् ॥ ५५ ॥
 विपप्रकारानिव मोहकारिणः, सङ्ख्यातिगान् यो विपयान् मुमोच सः ।
 पञ्च व्यमुञ्चद् विपयानिति स्तुतिः, कुतश्चमत्कारकरी गरीयसाम् ॥ ५६ ॥
 कारुण्य-माध्यस्थ-सुहृत्त्व-सम्मदै—र्विशुद्धसद्भ्यानिधानमानसम् ।
 मुक्त्या किलोत्कण्ठितया तदाप्तये, दिष्टः प्रमोदस्तमुपाययौ महात् ॥ ५७ ॥
 क्लेशं शुभध्यानरसैरभिप्लुतो, नैवाप्तवांस्तीव्रतपोभिरप्यसौ ।
 राजपिराणुर्निजमित्यवाहयत्, ततः प्रपदे सदनं दिवाँकसाम् ॥ ५८ ॥
 राज्यं पितुः प्राप्य महन्महाबलो, बलोत्तरैर्वारवरैर्विधधरैः ।
 निपेवितः क्षमां प्रशशास वासवो, दिवं यथा त्रिक्रमविक्रमक्रमः ॥ ५९ ॥
 मन्त्रप्रयोगैः सचिवैरिवाङ्गिभि—र्वारैः क्षरीरं सुकृतैः भित्तैरिव ।
 निष्पिष्टविद्विष्टबलो महाबलः, सदाऽश्रयद् वैपयिकं सुखं स्वयम् ॥ ६० ॥
 'वैताद्व्य'शैलस्य वनेषु सोऽन्वहं, रम्येषु रेमे रमणीभिरावृतः ।
 'संर्णाचल'स्य त्रिदिवालयेश्वरो, यथाऽप्सरोग्भिः परिवारितोऽभितः ॥ ६१ ॥
 स्वयं प्रसूतान्यवचित्य निर्मितं, रसेन कण्ठे सुदृशाऽधिरोपितम् ।
 माल्यं महीशः सशिलीमुखं वहन्, स मूर्त्तिमान् धन्वधरोऽजनि सरः ६२

१ 'गादी' इति आपायाम् । २ क—'गर्दिकः' । ३ यत् छन्दः । ४ वृषार्कस्य ।
 ५ तत् कमलम् । ६ क—'पौण्ड०' । ७ देशान् । ८ खेचरैः । ९ वासुदेवसदृशपय-
 क्रमः । १० मेरुगिरिः । ११ महाबलः ।
 प० का० ७

मनो मनोभूः प्रविवेश सुभ्रुवां, सदा तदालोकनकाल एव सः ।
 ॥ स्वामी प्रवेशं कुरुते हि यत्र तत्, प्रागेव पश्यन्ति निदेशकारिणः ॥६३॥
 नृपेण तेनाकृतिनिर्जितः सर-स्तस्यैव सेवारसिको दिवानिशम् ।
 तदानुकूल्यं किल कर्तुमुद्यतः, स्त्रीणां तदुत्कानि मनांसि निर्ममे ॥६४॥
 सोऽन्यः कटाक्षोहतिमीगलत्करः, स्फुरद्दसोऽसाविति शङ्कमानया ।
 ॥ धम्मिल्लवन्धप्रगुणः प्रियः स्त्रिया, चिरं चुचुम्बे वैलिताननं मुदा ॥६५॥
 परस्परालोकनमग्नचेतनं, करादजानन् गलितानि पूर्वतः ।
 यथा प्रसूनानि ददौ प्रियः प्रिया, वृथा गृहीत्वैव शिरस्यरोपयत् ॥६६॥
 अपि प्रसूनेषु नखक्षतं प्रिये, स्रजत्यस्रयां विदधे मनसिनी ।
 मृद्भोऽपि पुष्पावचयोत्थितः पिबन्, प्रियामुखान्जं रसिनाऽप्यस्रयितः ६७
 प्रिय ! प्रयच्छेदमतीव मङ्गलं, प्रसूनमित्युक्तिभिरुच्छ्रिताङ्गलौ ।
 ॥ लतोन्मुखायां सुदृशि द्रुतं पपौ, नृपः परसाञ्छलबन्धुरोऽधरम् ॥६८॥
 प्रसूनपाताद् गलदश्रु सुभ्रुवो, विलोचनं फूत्कृतिकारिकामिपात् ।
 अचुम्बदच्छन्नमिवाञ्छवाससा, पिधाय भूपश्चतुरः सरातुरः ॥६९॥
 अलिं विलूनप्रसवादुपागतं, कयाऽपि विघ्रासयितुं विदग्धया ।
 करः क्षणत्कङ्कणकं न कम्पितो, विलोलयाऽऽलिङ्गि भियेव भूपतिः ॥७०॥
 प्रसूनरेणुप्रकरा वनान्तरे, मृदुस्फुरद्वायुविवर्तनर्त्तिताः ।
 धधूजनस्पर्शकृतोत्सवा वभ्रु-र्दिवाकरस्येव करा विकम्पिनः ॥७१॥
 नितम्बिनीनां वपुषि प्रसूनजै-र्धृते रजोभिः श्रमघर्मपङ्क्तिः ।
 हतद्विपन्मानमहावलो गली, मुदं दधौ मन्मथमत्तसंकरः ॥७२॥
 ॥ विलासवापीः स ॥ विलासवासवो, मुदा कदाचिजलकेलिकौतुकी ।
 विलोलयामास विलासिनीवृतो, यथा करीन्द्रः करिणीपरिच्छदः ॥७३॥
 ॥ वापीपयस्पृष्टसिते मृगीदृशां, नितम्बविम्बैर्गुरुलम्बैर्ध्रुवम् ।
 तदंदिहस्तानननेत्रनिर्जिता, राजीवराजी निममज लजिता ॥७४॥

१ यदनः । २ महावलालोकनकाले । ३ अत्र स्वामी महावलः, निदेशकारी तु कामः ।
 महावले उत्सुकानि । ४ य-‘बलि’ । ५ क्रियाविशेषणमिदम् । ६ क्रियाविशे-
 णम् । ७ महावलेन । ८ ईर्ष्यालुतां भजे । ९ य-‘शुकर’ । १० श्रीगवापीः ।
 ११ य-‘विलासि’ । १२ उच्छलिते वाप्या जले ।

स स्वर्णशङ्खीसलिलैः समुज्ज्वलैर्ललावतीभिः समकालभीरितैः ।
 समन्ततः सम्भृतमूर्तिरावभौ, सम्भ्रान्तनेत्रान्तनिरीक्षितैरिव ॥ ७५ ॥
 नरेशितुर्नारसमीरणैरलं, चलेक्षणानां कुचमण्डलाद् गलन् ।
 सचित्रपत्रैणमदो हृदन्तरा-दुद्धा(द्वा?)न्तशङ्काररसप्लवोपमः ॥ ७६ ॥
 क्रीडासु पाणिप्रसरेण मुञ्चतः, सदम्भमम्मांसि निपेक्षुमक्षमा ।
 काचित् प्रियस्योरसि वक्रपङ्कजं, ररक्ष दक्षा विनियोज्य रागिणी ॥ ७७ ॥
 अनीधरा जेतुमनन्तकैतवं, पयोविलासैर्दयितं विलासिनी ।
 कठोरवक्षोरुहकोटिभिर्मुहु-र्जघान घन्यं रुपितेव वक्षसि ॥ ७८ ॥
 आकण्ठनिर्मग्नतनोर्मृगीदृशः, आसोमिसौरभ्यमिलन्मधुव्रतम् ।
 जने सरोजं व्यपदिश्य रागवा-नञ्जुम्बदाघ्राणमिषान्मुखं मुहुः ॥ ७९ ॥
 चिराय पर्याकुलया जैलोक्षणैः, क्षणात् कृतं साँचि कयाचिदाननम् ।
 नायोधि सिञ्चन् रसमोहितो युवा, पश्यन् पुरः कर्णवत्सवारिजम् ८०
 सरोरुहिष्यन्तरिता मुहुर्मुहुः, सिञ्चन्तमञ्जं मुहुराननभ्रमात् ।
 कुतूहलोत्तालमना मनःप्रियं, पयःप्रहारैर्विधुरं बधूर्व्यधात् ॥ ८१ ॥
 विमर्दिताम्भोरुहकेशराङ्कुरैः, परिस्फुरत्फेनलवालिमालितैः ।
 विलासिनीनैन्यविलासतो यमौ, सखेदरोमाञ्च ह्योमिसञ्चयः ॥ ८२ ॥
 रोमाञ्चदण्डान्तरगैर्मृगीदृशां, नखक्षतैः खानपरिस्फुटीकृतैः ।
 तीव्राद्धचन्द्रायुधमञ्जुलैर्जग-जयाय दर्पं विततान दर्पकः ॥ ८३ ॥
 विश्रान्तधम्मिल्लगलत्प्रसूनक-प्रभ्रष्टमालामिपतो मृगीदृशाम् ।
 विमुच्य कामः शरचापसम्पदं, मदेन तासां ललितान्यशङ्कयत् ॥ ८४ ॥
 रुचिप्रियाभिः सह कान्तिकामुके, विलस्य निर्याति नभःसरोवरात् ।
 समं समन्तान्निजकामिनीजनैर्जवाद् युवा सोऽपि विनिर्ययौ जलात् ॥ ८५ ॥
 सङ्गीतकैः सन्ततर्मूर्जितैः पुर-स्तूर्यत्रयज्ञो लयलीनमानसः ।
 मग्नः परानन्दरसे स योगिव-न्नामंस्त कालं विपुलं विलङ्घितम् ॥ ८६ ॥
 काम्पोरुकान्तिं तनुरूपसम्पदं, स भाव्यभावानुगमेन नर्तकीम् ।
 नृत्यं श्रयन्ती समवेक्ष्य सम्मदं, ज्ञानं परां शक्तिमिवाप योगयुक् ॥ ८७ ॥

१ प्रियस्य चित्ते । २ पयसि । ३ जलसंसेचनैः । ४ वक्रीकृतम् । ५ क-‘मन्य’ ।
 ६ सूर्ये । ७ अस्तं गते सति । ८ परियुष्टम् ।

पुष्पैः फलैरप्यधिकं स्वभावतः, सौरभ्यसौरैर्मधुरत्वबन्धुरैः ।
 उपायनान्यस्य वनाधिदेवताः, सौभाग्यभाग्योर्मिवशीकृता व्यधुः ॥८८॥
 मुखेन 'धीयूषकरस्तिरस्कृतो, महाबलत्वेन किलानिलो जितः ।
 तं शैत्यसौरभ्यभरेण भेजतुः, श्रान्तं रतान्ते निशि सौधमूर्धनि ॥८९॥
 प्रियाद्वयाराधनबाधया ध्रुवं, धृतावतारः श्रितभूरिदारधीः ।
 सरो नृपः प्रीति-रती तु तत्प्रिया, आविश्य तं भेजतुरेव सेवया ॥९०॥
 तैरेव पुण्यैर्धनजन्मदानजै-स्तुर्य भवं यावदधार्यतां गतैः ।
 'उन्मेप्यमाणा विपया 'मिथो धृत-स्पर्द्ध समीधुः सममेव तं नृपम् ९१
 धर्मं प्रसन्नोऽमुमुपासितुं चिरं, न्ययुङ्क्त तत्तान् विपयान् विराणिणः ।
 अस्मिन् विरक्तो विश्रुस्त्विति ध्रुवं, न धर्मसेवाऽवसरोऽपि तैर्दे ॥९२॥
 धर्मस्य विश्वाधिपतेः प्रसादतः, सदा प्रपेदे सुखमुत्तरोत्तरम् ।
 अहो कृतघ्नः स तु मोहमोहितो, धर्मस्य नामापि कदापि नासरत् ९३
 'सौधर्म'तोऽस्मिन् धरणीं श्रिते धृतो-त्कण्ठं सुधर्माऽनुगतोर्ध्वलोकतः ।
 रूपान्तरं रम्यमिवाधिगम्य यां, भूवासवो भूपयति स तं समाम् ॥९४॥
 पार्श्वद्वये चामरधारिणीयुगं, करस्फुरत्कङ्कणजैर्घण्टकृतैः ।
 प्रायः श्यालुं 'क्षितिपाश्यालये, दिवा स्मैरं जागरयाञ्चकार तम् ॥९५॥
 सर्वे तमुर्वीदयितं सभासदो, नत्वा न्यपीदन्नमितो यथास्थिति ।
 न तन्मुखाल्लोचनमन्यतोऽक्षिपन्, यथाऽऽत्मनो योगभृतो निजं मनः ९६
 तस्य स्वयम्बुद्ध इति प्रयुद्धधी-स्तत्राविशन्मन्त्रिपुरन्दरः पुरः ।
 परे च सम्भिन्नमतिः शैतान्मति-र्भहामतिर्मन्त्रिवरास्त्रयः स्थिताः ॥
 स्वयम्बुद्धमन्त्रिणा महाबलराज्ञे धर्मे प्रेरणा—
 उदीतसम्यक्त्वसहस्रदीधितिः, प्रध्वस्तमोहान्धतमःसमुद्ययः ।
 तदा महामात्यपदाऽऽविशन्महाः स्वयं स्वयम्बुद्ध इति व्यचिन्तयत् ९८
 अकोपरोपग्रवलैर्गलन्मदैः, कौटिल्यमुक्तैर्गतलोभविपुलैः ।
 लभ्येत राज्यं सुकृतैस्तदुद्भवै-र्धियेत तन्मन्त्रिवरैस्तु तैर्निमैः ॥ ९९ ॥

१ चन्द्रः । २ महाबलम् । ३ क-'मिषोद्धृत-' । ४ महाबले । ५ देवसभा ।
 ख-'मिगम्य' । ७ ख-'वासना' । ८ महाबलचित्तगृहे । ९ कामदेवं । -१० शत-
 तिनामा । ११ सुकृतसदृशैः ।

अङ्गानि राज्यस्य महाऽऽत्मना स्वयं, सप्तापि गोप्यानि सदाऽपि मन्त्रिणा ।
 स्वामी विशेषादिह यद्विसंस्थुले, त्रुटद्गुणे हार इवाखिलं वृथा ॥ १०० ॥
 श्रितो महामात्यपदं महीपतेः, प्राग्जन्मपुण्यप्रतिहस्तकोपमः ।
 न स्वाम्युपेक्षां विदधीत भक्षक-स्वार्थैकदक्षाऽन्यनियोगिशिक्षया ॥ १०१ ॥
 दीक्षां जिघृक्षुः स विभुः शैताद् बलः, पुनः पुनर्मांमिति सभ्यमभ्यधात् ।
 महाबलोऽयं विपयैर्महाबलै-र्विसंस्थुलः स्यान्न यथा तथाऽकृथाः १०२
 तैरिन्द्रियार्थैर्मम पश्यतोऽप्यसौ, धिग् विप्रलुब्धो न कुतोऽपि चेतति ।
 धिच्चासुपेक्षापरमेप मन्त्रिणां, दोषो न को यद् व्यसनी नरेश्वरः १ ॥ १०३ ॥
 तस्मान्मयाऽयं प्रतिबोध्य सत्पथे, नेयो विनेयो गुरुणेव साम्प्रतम् ।
 दक्षा नृपान् यत्र नयन्ति तत्र ते, यान्त्येव रज्ज्वा नियता वृषा इव १०४
 यथा यथेशो व्यसनेन जीयते, तथा तथा क्षुद्रनियोगिनां श्रियः ।
 सोपप्लवे स्युर्ग्रहनायके न किं, सर्वे ग्रहाद्या धृतकान्तकान्तयः १ ॥ १०५ ॥
 ये येऽत्र राजव्यसनोपजीविन-स्ते ते भविष्यन्ति भमापवादिनः ।
 कँडङ्गरीयाः फलितेषु भक्षकाः, क्षेत्रेषु रक्षाकृति न द्विपन्ति किम् १०६
 तथापि वक्ष्यामि जिनागमानुगां, गिरं प्रबोधाय निजप्रभोरहम् ।
 किं मूपकोपद्रवमीपरैर्नरैः, सौधाधिवासः प्रतिपिच्यते क्वचित् १ ॥ १०७ ॥
 ध्यात्वा स्वयम्बुद्ध इति प्रबुद्धये, धराधवं बुद्धिधनोऽभ्यधत्त तम् ।
 तद्वंश्यकल्याणविधानलग्नकैः, श्राव्यो हितं मन्त्रिवरैर्विभुर्वचः ॥ १०८ ॥
 स्वामिन्नमी यद्विपयाः स्वयंवराः, देवस्य सेवारसिका दिवानिशम् ।
 वर्मस्य जन्मान्तरसेवितस्य तत्-प्रसादविस्फूर्जितमेतदूर्जति ॥ १०९ ॥
 प्राग्जन्मजाते सुकृते सति प्रभोः, विवेकिभिस्तत् पुनरर्ज्यते नवम् ।
 'नीधीधनादस्य पुनः कुतोऽर्जनं, वापः क्व वा प्रेङ्खलत वीजभोजिनः ११०
 प्राखादितैः कालमसङ्ख्यमप्यसा-वात्मेन्द्रियार्थैर्हृदयप्रियैः प्रभो ॥
 न याति तृप्तिं दहनो यथेन्धनै-र्जलैर्यथाऽऽधिर्गगनं यथाऽनिलैः ॥ १११ ॥

१ 'साम्य' आत्म सुद्ध-कोष राष्ट्र दुर्ग-बलानि च" इत्यमरकोशे (श्लो० ७५१) ।

२ स्वामी विशेषेण गोप्य इति । ३ शतबलः । ४ ख-किं । ५ निबद्धा ।

६ धान्यावमर्दकाः । ७ मूलधनभक्षकस्य । ८ भवतु ।

इन्दीवराक्षी विषयाधिदेवता, तस्यां हि यः स्थानिविडानुरागवान् ।

धर्मा-ऽर्थ-मोक्षक्षयकारणेष्वपि, व्यक्तं विरक्तिर्विषयेषु तस्य न ॥११२॥

मीनध्वजव्याधविभोर्भवाटवी-जीवान् किरातीव वधार्थमर्पयेत् ।

मृगधत्वभाजो भुजकर्णकुन्तल-ग्रोह्रासिपाशैः परिवध्य कामिनी ११३

इयं मनो गन्धगजेन्द्रबन्धकृद्, वारी हि नारी त्यज तां विदूरतः ।

गम्भीरया यद्गुरुनाभिगर्तया, यतः प्रपातो लघु दृष्टमात्रया ॥ ११४ ॥

धर्मोऽर्थमर्थो मदनं सुपाव यत्, पितामहं यः पितरं च लुम्पति ।

सुखे सुखाभासकरं दुरायति, तं सेवमानः कुशली क मानवः ? ॥११५॥

नृपत्व-चक्रित्व-हरित्ववैभवं, धर्मः प्रदत्तेऽनुभवं नवं नयम् ।

जल्पैरनल्पैः किमु कल्पयत्ययं, स्वल्पैरहोभिः परमार्हतथियम् ॥ ११६ ॥

विधेहि तद्धर्मविधानधन्यतां, पिधेहि धीमन् ! विषयानुपङ्गताम् ।

सन्धेहि सन्तोषसुहृत्त्वमुत्तमं, निधेहि लक्ष्मीं परलोकलब्धये ॥ ११७ ॥

द्वितीयनास्तिकमन्त्रिकथनम्

विस्तारमिथ्यात्वतमोविभिन्नस-न्मतिः स सन्निभमतिस्ततोऽवदत् ।

। श्री गिरं नास्तिकताहृदन्त-प्ररूढहालाहलबल्लिमञ्जरीम् ॥ ११८ ॥

अपि स्वयम्बुद्ध ! सुबुद्धिरीदृशी, त्वयैव विस्फूर्जति नापरे नरे ।

हस्त्वामिमां निघुरतामपाठयद्, भोगांस्त्यज त्वं वदसीति यद् विशुम् ११९

भोगोपभोगार्थभिरात्मभिः श्रितः, स्वामी च भोगाद् विनिवार्यते कथम् ? ।

सेयं कुलाभात्य ! कुलीनताऽद्य ते, स्फुटाऽभवद् भोगनिवारणाद् विभोः १२०

विहाय भोगानिहलोकसङ्गतान्, क्रियेत यत्तः परलोककाङ्क्षया ।

प्रत्यक्षपाणिष्यफलोज्ज्वलादियं, स्वमानुसम्भाव्यफलस्पृहा हहा ॥ १२१ ॥

। धर्मपरलोकादीनामपलापः

क्रियेत धर्मः परलोकशर्मकृ-न्न तावदास्ते परलोक एव सः ।

साक्षादभावात् परलोकिनस्ततः, पुण्यस्य पापस्य भुनक्तु कः फलम् ? १२२

स्वयं शरीरेषु वसुन्धरापय-स्तेजोमरुद्भ्यश्चयमेति चेतना ।

संयोगवद्भ्यो गुडपिष्टधातकी-तोयादिकेभ्यो मदशक्तिवद् ध्रुवम् १२३

हस्तिबन्धनरजः । २ नारीम् । ३ प्रसूते अ । ४ क-‘शर’ । ५ उत्तरकाले

त्यादकम् । ६ कामम् । ७ नवं नवं प्रति ।

ततः शरीरी न शरीरतः पृथक्, कोऽप्यस्ति तत् कः परलोकमेप्यति ? ।
धर्मोऽप्यधर्मोऽपि न सौख्य-दुःखयो-हेतू विना जीवमिमौ खपुष्पवत् १२४
ग्रावा यदेकः स्तपनैर्विलेपनैः, पुष्पोच्चयैर्वस्त्र-सुवर्ण-मण्डनैः ।

कर्पूर-कृष्णागुरु-धूपधूपनैः, सम्पूज्यते पुण्यमकारि तेन किम् ? ॥ १२५ ॥
ग्राह्यः परस्योपरि मानवत्रजै-र्न्यस्य क्रमौ मूत्रपुरीषस्रवणा ।

यद् रच्यते चूर्णकृते च खण्ड्यते, सन्दह्यते पापमकारि तेन किम् ? १२६
चेत् कर्मणोत्पत्ति-विपत्तयो भवे, भवन्त्यहो देहभृतामिति स्थितिः ।

तद् बुद्बुदानां बत केन कर्मणा, सद्यः समुत्पत्ति-विपत्तयो वद ॥ १२७ ॥
तच्चेतना संयुतभूतसञ्चय-प्रपञ्चिता यावदियं विचेष्टते ।

विजृम्भ्यते तावद्वार्यमिच्छया, तस्या विनाशे भवसम्भवो न सत् १२८
तन्व्यः सुतन्वाः सुकुमारतागुणैः, शिरीषपुष्पाणि कठोरयन्ति याः ।

ताभिः सुखं खेलतु निर्भयं विश्व-मरालरोमावलितूलिकाङ्गकः ॥ १२९ ॥
भोज्यानि भोज्यान्यमृतोपमानि च, पेयानि पेयानि यथारुचि प्रभो ! ।

- आस्तां रसज्ञा तव देव ! सान्वया, मा मूर्खता स्वार्थविनाशतोऽस्तु ते १३०
उरः-शिरोदेशनिवेशचम्पक-प्रकारपुष्पप्रकरो नरोत्तम ! ।

कर्पूर-कृष्णागुरु-रङ्गनाभिभिः, सौरभ्यसम्भारमयो भवान्वहम् ॥ १३१ ॥
दृशा निपश्योपवनानि पल्लवै-र्नवानुरागाणि किल त्वयि प्रभो ! ।

शृङ्गारसारस्थितचित्रनाटिका-श्चिरं विचित्रा अपि चित्रशालिकाः ॥ १३२ ॥
गीतैर्मृदङ्गध्वनिवैष्णवल्लकी-नादानुगैर्माद्यतु मेदिनीपते ! ।

समागमोत्कण्ठितकामिनीघटा-चट्टकिभिः कर्णरसायनं तव ॥ १३३ ॥
धर्मोऽप्यधर्मोऽपि न तत्फलं च नो, कर्ता च भोक्ता च न विद्यते विभो ! ।

तज्जीव्यते यावद्वारितं सदा, तावत् सुखं वैपयिकं निपेय्यते ॥ १३४ ॥
य एव जन्तुम्रियते पुनर्मवे, स एव जायेत तथैव चेतना ।

तं प्राच्यजन्मप्रभवानुयायिनी, समग्रमेतद् घटनां न गाहते ॥ १३५ ॥

नास्तिकमतसण्डनम्

ततः स सहृद्विसुधाऽम्बुधिः स्वयं-भ्रुद्धोऽभ्यधाद् धार्मिकमूर्द्धमण्डनम् ।
परात्मवैरी बत नास्तिको वदन्, श्रोतारमात्मानमघः प्रपातयेत् ॥ १३६ ॥

१ चेतनायाः । २ कस्तूरिकाभिः । ३ प्रतिदिनमेधि ।

नैवास्ति जीवो यदि भूतसञ्चया-दहो पृथग् व्याप्य वपुःस्थितोऽखिलम् ।
 सदा ततोऽहं सुखयानसौख्यवा-निति प्रतीतिर्वद कस्य जायताम् ॥१३७॥
 आत्मा ध्रुवं दीव्यति सौख्य-दुःखवत्, सदा स्वसंवेदनवेद्य एव सः ।
 न शक्यते केनचनापि बाधका-भावान् निषेद्धं च शरीरतोऽपरः ॥१३८॥
 अहं सुखी दुःख्यहमित्युदित्वरः, सम्प्रत्ययः कस्यचनापि जातुचित् ।
 नायं समुन्मीलति भूतसञ्चया-धिकं विनाऽऽत्मानमबाधयाऽन्यतः १३९
 आत्मा स्वयं वेदनतः प्रतीयते, स्वाङ्गे पराङ्गे त्वनुमानतोऽमृतः ।
 तथा च सर्वत्र हि बुद्धिपूर्विको-त्यायाः क्रियाया उपलम्भतः खलु ॥१४०॥
 देह्यस्ति देहाद् व्यतिरिक्त इत्यहो, ऐक्यं न वाच्यं खलु देह-देहिनोः ।
 अप्यत्र देहे तदवस्थयाऽन्यते, नैवोपलभ्येत हि चेतना कचित् ॥१४१॥
 तद्भर्मकमेतरयोरयं स्वयं, कर्त्ता च भोक्ता च तयोः शुभाशुभे ।
 इत्यात्मसिद्धौ परलोकसम्भवो, विपद्यते यो हि स एव जायते ॥१४२॥
 आत्मानमेकैव हि पूर्वजन्मतः, परत्र जन्मन्यनुयाति चेतना ।
 घालस्वभावादिवं यौवनोद्भवे, युवत्वकालादिव वार्द्धकागमे ॥१४३॥
 वपुष्मतः प्रोक्तनजन्मसम्भवं, चैतन्यमुच्चैरनुवर्तते न चेत् ।
 तज्जातमात्रः कथमर्मको भृशं, स्तने जनन्या वदनं निवेशयेत् ? ॥१४४॥
 कदापि न स्फूर्जति भूतसञ्चया-दचेतनाच्चेतनसम्भवस्तथा ।
 कार्यस्य यसाञ्जगतीह कारणा-नुरूपतेव प्रतिरूप्यतेतराम् ॥१४५॥
 पृथ्व्यादिकेभ्यो ननु चेतना भवेत्, प्रत्येकमेभ्यो मिलितेभ्य एव वा ।
 पक्षो यदि स्यात् प्रथमस्ततो न किं, तावन्त एव प्रभवन्ति चेतनाः ? १४६
 पक्षो द्वितीयो यदि सम्मतो भवेद्, भिन्नस्वभावैर्वसुधादिभिस्तदा ।
 एकस्वभावो ननु चेतनः कथं, जन्यो ब्रुवे तां च पृथक् स्वभावताम् १४७
 भूः स्पर्शरूपे रसगन्धसंयुते, वाः स्पर्शरूपे सरसे महैः पुनः ।
 स्पर्शं सरूपं मरुदेकमेव च, स्पर्शं गुणान् सन्दधतीति भिन्नता ॥१४८॥
 तोयादिकेभ्यो विसदृक् स्वरूपिणां, मुक्ताफलानां जननावलोकनात् ।
 अचेतनादप्येचलादिकाद् ध्रुवं, स्याच्चेतनस्य प्रसवः सदेति चेत् ॥१४९॥

युक्तं न तद् यज्जलमौक्तिकादिके-ध्वेकं वपुः पौद्गलिकं पृथक् कथम् ?
 किञ्चाचलाद्याः किल पुद्गलात्मका-स्ते चेतनं किं प्रसवन्त्यपुद्गलम् ? १५०
 पिष्टोदकादेर्मदशक्तिरुद्भव-त्यचेतनादेव विचेतनैव या ।
 निदर्शनत्वेन च चेतते कथं, नियोजिता सा घटनां विगाहते ? ॥ १५१ ॥
 ग्रावा यदेकः परिपूज्यते परो, विलिप्यते मूत्रमुखैरसत् तु तत् ।
 नाचेतने पुण्यमपुण्यमप्यहो, सुखं च दुःखं च कुतस्तयोः फले ? ॥ १५२ ॥
 देहाद् विभिन्नः परलोकवानसा-चात्मा तथाऽऽस्ते परलोक एव सः ।
 शुभाशुभं तत् कृतमस्ति निश्चितं, भोक्ता तथाऽऽत्मैव कृतस्य कर्मणः १५३
 पक्षिर्यदेको ननु नायकः परो, यानं यदेको ह्यधिरोहकः परः ।
 अर्थी यदेको वत दायकः परो, रक्ष्यो यदेकः कंटरक्षकः परः ॥ १५४ ॥
 एको दरिद्रो द्रविणेश्वरः परो, निर्बुद्धिरेकोऽद्भुतबुद्धिमान् परः ।
 एकः कुरुपो वररूपवान् परो, दुःखाऽब्धिरेकोऽधिकसौख्यवान् परः १५५
 इत्यादि पुण्येतरपुण्ययोः फलं, प्रत्यक्षमेवेह विलोकयन् जने ।
 यदात्मनैवानुभवन् न मन्यते, सोऽधिष्ठितस्तन्नरकाधिदे(दै?)वतैः ॥ १५६ ॥
 निराकुरु भ्रान्तधियां गिरः प्रभो !, तिरस्कुरु स्वैरविहारशीलताम् ।
 आविष्कुरु प्रौढविवेकवल्गितं, पुरस्कुरु प्रोज्ज्वलधर्मकर्मताम् ॥ १५७ ॥

तृतीयेन मन्त्रिणा बौद्धमतप्रपञ्चः

शैतान्मतिः प्राह न वस्तुगोचराद्, ज्ञानादिहात्मा क्षणभङ्गुरात् परः ।
 वस्तुप्रकारेषु शरीरधारिणां, विजृम्भते यत् स्थिरबुद्धिवासना ॥ १५८ ॥
 निमित्तमत्र प्रथमापरक्षणो-द्भवं तदैक्यं नहि वास्तवं पुनः ।
 तं मन्त्रिणं बौद्धमतानुवादिनं, ततः स्वयम्बुद्ध इदं वचोऽबदत् ॥ १५९ ॥

क्षणिकमतखण्डनम्

मन्त्रिन् ! विमुञ्च क्षणिकत्ववादितां, निरन्वयं वस्तु यदीह दृश्यते ।
 तद्धेतुवृन्दस्य तृणोदकादितः, पीयूषपेयाप्रतिमं कुतः पयः ? ॥ १६० ॥
 चेद् विश्वमेतद् क्षणिकं मतं ततः, सन्तानमेति क्षणनाशिता न किम् ? ।
 सन्ताननित्यत्वमुरीकृतं च चेत्, ततः समग्रं क्षणभङ्गुरं कुतः ? ॥ १६१ ॥

१ क-‘प्रभव०’ । २ दुर्गसोऽयं पाठः । ३ शतमतिः । ४ ख-‘जायते’ ।

भावाः क्षणध्वंसिन एव चेत् ततो, न न्यस्तवस्तुप्रतिमार्गणं भवेत् ।
 'कस्यापि नैव सरणं प्रजायते, न प्रत्यमिज्ञाऽपि कदापि सम्भवेत् ॥१६२॥
 जन्मक्षणानन्तरनश्वरे क्रमे, पुत्रो न पित्रोरपरक्षणोद्भवः ।
 पुत्रस्य वा नो पितराविति स्थिता-वसद्भक्तिः सद्गुणैति सर्वतः ॥१६३॥
 ऊर्ध्वं विवाहक्षणतः प्रतिक्षणं, विध्वंसिनोर्भर्तु-कलत्रयोस्तयोः ।
 भर्ता कलत्रस्य न सम्भवेत् तथा, भर्तुः कलत्रं नहि चेति विप्रुवः १६४
 : करोति यः कर्म पवित्रमत्र स, क्षतः क्षणध्वंसितया भवान्तरे ।
 परः पुनस्तत्फलमश्नुते ततः, कृतस्य नाशोऽप्यकृतस्य चागमः ॥१६५॥
 चतुर्थेन मन्त्रिणा मायावादमण्डनम्

महामतिः ग्राह न तत्ततः किम-प्यस्त्यत्र मायेयमहो विजृम्भते ।
 विलोक्यमानं निखिलं चराचरं, स्वप्नेन्द्रजालादिनिभं विभाव्यते १६६॥
 शिष्यो गुरुः पुण्यमपुण्यमात्मजः, पिता कलत्रं रमणः पौरो निजः ।
 इत्यादिकं यद्व्यवहार इत्यसौ, किञ्चित् पुनश्चञ्चति नैव तात्त्विकम् १६७॥
 मांसं तटान्ते परिमुच्य जम्बुको, मीनोपलम्भाय लघु प्रधावितः ।
 मीनो जलान्तः प्रविवेश सत्वर, मांसं च गृध्रो हरति स तद् यथा १६८
 हित्वैहिकं वैपयिकं सुखं तथा, येऽमुत्रसौख्यप्रसराय धाविताः ।
 ते वञ्चयन्ति स्वमहो सदोभय-अष्टा नरास्तीव्रतपोव्रतादिभिः ॥१६९॥
 -युग्मम्

वेश्वम्भराश्रमभयभ्रमोद्भवा-देकांशिना नृत्यति लोचको यथा ।
 धूर्तस्य वाक्यैर्नरकोदरव्यथा-भीतस्तथाऽङ्गी तनुते परं तपः ॥ १७० ॥
 मायावादस्य निराकरणम्

आह स्वयम्बुद्ध इतीह वस्तु चे-न्न सत् ततः कार्यकरं कुतो भवेत् ? ।
 माया यदीदृक् परिजृम्भते ततो, न कार्यकृत् स्वप्नमतद्भजः कथम् ? १७१
 महामते ! कारणकार्यतां न चेत्, त्वं मन्यसे वस्तुषु पारमार्थिकीम् ।
 भुजङ्गमेम्यस्तदहो विभेपि किं ?, किं वा विपक्षप्रकरात् पलायसे ? १७२
 एभिर्वितण्डाविबुधैर्धरापते !, प्रतार्य लोको विपयैकगृभुभिः ।
 शुभायतिप्राप्तिपराशुषैरयं, स्वयं पतद्भिर्व्यसने निपात्यते ॥ १७३ ॥

विवेकमालम्ब्य महागुणं महा-मोहान्धकूपादधुनाऽपि भूपते ! ।

समुद्धर स्वं विषयप्रपञ्चनं, विमुञ्च नाद्यापि हि किञ्चिदप्यगात् ॥१७४॥

विजित्य गजैरिव पङ्ककारिणां, तेषां घनानां प्रसरं समन्ततः ।

श्रिते शरत्काल इवोदयं स्वयम्बुद्धेऽत्र राजाऽभजत प्रसन्नताम् १७५
महाबलस्य शङ्कोत्थानिका

नृपः प्रसन्नैरमृतं निरीक्षणैर्वर्षन् स्वयम्बुद्धमभाषत स्वयम् ।

धीवारिधे ! मुग्धधियो विधुन्वता, धर्मोऽहमप्येष समुद्धृतस्त्वया ॥१७६॥

यस्यानुपद्वेण निपेक्ष्यते सुखं, तत्रास्ति धर्मे न मनागनादरः ।

किन्त्वस्य सेवाऽयसरो न रोचते, तारुण्यचारुण्युदिते वयस्यहो ॥१७७॥

कुल्लेन्द्रियार्थदुमसान्द्रवैभवं, तारुण्यमात्मोपवनं श्रिते स्मरे ।

रत्या समं धर्मभगवार्थजे कुत-स्तत्र प्रवेशं कुरुतां पितामहः ? ॥ १७८ ॥

रङ्गद्विवेकादिगुणद्रुमोत्त्वणे, सन्तुष्टपीयूषतरङ्गिणीवृते ।

पापक्रमश्चापदतापपूर्णरिते, धर्मोऽस्तु वृद्धत्ववने कृताश्रमः ॥ १७९ ॥

अमुत्र धर्मस्य फलं तदप्यदः, सन्देहदोलामधिरोहति स्फुटम् ।

प्रत्यक्षमीहागतमैहिकं सुखं, निपेक्षसि त्वं किमु यौवने नवे ? ॥ १८० ॥

शङ्कानिरासः

तेतः स्वयम्बुद्ध इति क्षितीश्वरं, बद्धाञ्जलिर्बुद्धिधनो व्यजिज्ञपत् ।

आवश्यके धर्मफले विशांपते !, शङ्कां स्वकीये हृदि मा रूढ्या कृथाः १८१

देवस्य किं न स्पृतिमेति शैशवे, यदेकदाऽऽवामगमाव नन्दने ? ।

तस्मिन्नपश्याव विभासुरं सुरं, त्वां सप्रसादः स जगाद सादरम् ॥१८२॥

ममासि पौत्रस्त्वमहो महाबल !, पितामहस्तेऽतिबलाहयोऽस्म्यहम् ।

राज्यं विमुक्तं कुकलव्रबन्मया, चारित्रमादाय मुदा सुमित्रवत् ॥ १८३ ॥

चारित्रमुत्तालमपालयं चिरं, जग्राह चान्तेऽनशनं तपःशिखाम् ।

मृत्युं समेतः परमेष्ठिनः स्मर-न्नभ्रान्तधीर्लान्तकनायकोऽभवत् ॥१८४॥

त्वयाऽपि न स्थेयमतिप्रमादिने-त्युक्त्वा तिरोऽभूत् स विभासयन् नमः ।

मन्यस्व शश्वत् परलोकमीश ! तत्-प्रत्यक्षरूपे क्व विकल्पकल्पना ? १८५

१ आत्मानम् । २ क-‘गर्जारव’ । ३ बहूनां, पक्षे मेधानाम् । ४ नृपतिः, पक्षे चन्द्रः ।
५ धर्मः, प्रेक्ष्यतां ५४तमपृष्ठगतं ११५तमं पद्यम् । ६ क-‘दूरिते’ । ७ क-‘महाग’ ।
८ ख-‘कृथा वृथा’ । ९ क-‘स्वयं’ ।

भूपस्ततोऽभापत साधु साध्वहं, पैतामहं सारित एष यद् वचः ।

पितामहस्यापि तवापि वाग्भैरै-लोकः परोऽमानि ततोऽसि मे गुरुः ॥ १८६ ॥
मिथ्यात्वमन्धी प्रथमो मनीषिणां, विज्ञाय राज्ञो धृतवासनं मनः ।

लब्धावकाशः सुकृतप्रकाशनं, वाक्यं ततो मन्त्रिपुरन्दरोऽवदत् ॥ १८७ ॥

महाबलस्य पूर्वजानां परिचयः

तवान्ववाये पृथिवीपतिः पुरा, नयज्ञ ! जज्ञे कुरुचन्द्रसञ्ज्ञया ।

पत्नी तदीया कुरुमत्यभिख्यया-स्तयोस्तनूजो हरिचन्द्रनामतः ॥ १८८ ॥

कृतान्तदुर्दान्तममुं स्वभावतो, विभाव्य भीत्येव कृपालुताऽत्यजत् ।

एनं महारम्भपरिग्रहाग्रहं, कार्याण्यनार्याण्यपि मैजुरञ्जसा ॥ १८९ ॥

राज्यश्रिया प्राज्यसुदुर्नयोऽप्ययं, न तस्यजे प्राक्तनपुण्यवद्वया ।

यथा कुलीनत्वनिलीनचित्तया, पतिः कुरुपोऽपि कुरङ्गनेत्रया ॥ १९० ॥

अथापतिप्यन्नरकव्यथाभर-प्रसारिनासीरकमात्रसन्निभः ।

तस्यावसानावसरे प्रसृत्वरे, नरेशितुर्धातुविपर्ययोऽजनि ॥ १९१ ॥

तस्याजनि श्लक्ष्णतमाऽपि तूलिका, सकण्टकेव प्रतिहूलताकृते ।

अप्यानुकूल्यप्रथमानमानसा, नीलोत्पलाक्षीव विरक्तचेतसः ॥ १९२ ॥

भोज्यप्रकारा मधुराः प्रपेदिरे, पापेन निम्बप्रतिविम्बडम्बरम् ।

नृपस्य तस्य प्रतिपक्षपक्षतां, मिथोऽर्थलोभेन यथा सहोदराः ॥ १९३ ॥

कर्पूर-कृष्णागुरु-चन्दनादयः, सौगन्धिकादीन्यपि पूतिगन्धताम् ।

तस्योग्रपापैः परुषैर्गिरां भैरै-रसज्जनत्वं स्वजना इवाययुः ॥ १९४ ॥

उद्वेजकत्वं दधति स नेत्रयोः, प्राणप्रियाः पुत्र-सुमित्र-भन्निणः ।

पापोत्करात् तस्य कटुत्वमुत्कटं, पित्तप्रकोपादिव शर्करादयः ॥ १९५ ॥

सद्रेणु-वीणा-भ्रंजस्वनानुगं, गीतं खैर-क्रोष्टु-धरद्व्योपताम् ।

अमुष्य पापैः परमैः समम्यगा-दभोज्यभावं परमान्नवद्विषैः ॥ १९६ ॥

पञ्चापि पूर्णोपचयेन पाप्मना, तस्येन्द्रियार्था विपरीततां ययुः ।

गव्यानि भैरैररसेन सङ्गिना, क्षणात् पवित्राण्यपवित्रतां यथा ॥ १९७ ॥

देवेषु धर्मेष्वापि तस्य यादृशी, जज्ञे पुरा नास्तिकता नरेशितुः ।

सुखेषु सर्वेष्वपि तादृगेव सा, प्रान्ते प्रकामं परिणाममागमत् ॥ १९८ ॥

१ अग्रयान० । २ कमलनयना कामिनी । ३ योगिनः । ४ क-‘मरुज०’ । ५ गर्दम-
शृगाल पेपण्यन्न० । ६ मदित० । ७ क-‘ययु’ ।

चिकित्समानो 'विचिकित्सर्वेस्तुभि-श्लब्धं स पापः क्षणमाप निर्द्वेतिम् ।
 न सौरमेयो धनसारतस्तथा, यथा अयाति प्रमदं पुरीपतः ॥ १९९ ॥
 समुत्कया नारकपीडया तदा-ह्वाने खदूत्यः प्रहिता हिता ध्रुवम् ।
 दाहोर्मयस्तं परिताप्य निन्यरे, स्वस्वामिनीप्रीतिकृते नु पञ्चताम् ॥ २०० ॥
 विधाय दुःखी पितुरौर्ध्वदेहिकं, तदङ्गजन्मा हरिचन्द्रभूपतिः ।
 शशास राज्यं जैनकावमानितं, सम्मानयन् धर्ममधर्ममर्ममिम् ॥ २०१ ॥
 इहापि सोऽत्युत्कटपाप्मनः फलं, दृष्ट्वा पितुस्तन्मरणं विपण्णधीः ।
 सदा सदाचारपथाध्वनीनतां, व्यधादधर्मस्य कथास्वपि श्रुतः ॥ २०२ ॥
 सुबुद्धिनामानर्ममानवासनः, स यावकं 'शैशवमित्रमादिशत् ।
 धर्मं भवान् धर्मविदो दिवानिशं, निशम्य सम्यग् दिशतान्मदग्रतः ॥ २०३ ॥
 धर्मं सुबुद्धिः प्रतिबुध्य सद्गुरो-र्दिदेश स क्लेशहरं धरेशितुः ।
 यथाऽम्बुधेरम्बुधरोऽम्बु निर्मलं, सङ्गृह्य विधस्य सुखोपकारकम् ॥ २०४ ॥
 सुबुद्धिना दिष्टमनिष्टद्वन्द्वं, स श्रद्धे धर्ममधर्मभीरुकः ।
 मीतो भवाद् योगमिवान्धकारतो, दीपं यथा वैरिगणात् कृपाणवत् ॥ २०५ ॥
 शीलान्धराहस्य बभूव 'केवल-ज्ञानं पुरस्योपवनेऽन्यदा मुनेः ।
 तमर्चितुं तत्र समाययुः सुरा, बुद्ध्वा सुबुद्धेः क्षितिपोऽप्युपागमत् ॥ २०६ ॥
 नत्वा निपण्णेषु पुरः सुरा-ऽसुर-क्षितीशमुख्येषु ऋणीन्दुरिन्दुवत् ।
 विस्तारयामास स धर्मदेशनां, ज्योत्स्नामिव सेरितभव्यकैरवः ॥ २०७ ॥
 स देशनाज्ज्ते नृपतिर्यतिप्रभुं, यत्रच्छ तातो मम कां गतिं गतः ।
 मुनीन्दुरूचे नरकं स सप्तमं, प्रापन्नृपान्यत्र गतिः क तादृशाम् ? ॥ २०८ ॥
 श्रुत्वेति भूपो भवमङ्गिमङ्गुरो, गुरुं प्रणम्यैत्य 'निकेतमात्मजम् ।
 राज्ये नियोज्येति सुबुद्धिमव्रवीद्, धर्मं मयीवात्र दिशेर्दिवानिशम् ॥ २०९ ॥
 दीक्षां ग्रहीष्याम्यहमाह सोऽपि तं, त्वां यत्रजिष्याम्यहमप्यनु प्रमो ! ।
 त्वन्नन्दनेऽस्मिन् मम नन्दनोऽन्वहं, व्याख्यातु धर्मं शिवशर्मकार्मणम् २१०

१ चिकित्सायोग्य० । २ क-बन्धुभिः । ३ आ । ४ चन्दनेन । ५ विष्टया ।
 ६ नारकपीडा । ७ क-'कनका' । ८ निरमिगानाशयः । ९ हरिचन्द्रः । १० क-
 'शैशवधर्म०' । ११ ख-'केवलं ज्ञानं' । १२ गृहं स्वकीयम् । १३ मम पुत्रे ।

इदं विनिश्चित्य नरेन्द्र-मन्त्रिणौ, तावाददाते भवदुःखमिदं व्रतम् ।
 तीव्रासिधारापरिहासि तच्चिरं, संसाध्य साधू परमीयतुः पदम् ॥ २११ ॥
 उदण्डदोर्मण्डनकुण्डलीमयत्-कौदण्डदण्डोद्गतकौण्डमण्डलैः ।
 विखण्डितद्विद्वन्पुण्डताण्डव-स्तवान्ववायेऽजनि दण्डको नृपः ॥ २१२ ॥
 जज्ञे नयज्ञो मणिमालिसञ्ज्ञया, तन्नन्दनः सजनचित्तनन्दनः ।
 अतुच्छमृच्छो धन-रत्न-काञ्चन-प्रिया-सुता-ऽश्वादिषु दण्डकस्त्वभूत् २१३
 आर्त्तं धरन् ध्यानमवाप पञ्चतां, प्राणप्रियस्वर्णमणिः स दण्डकः ।
 अजायतायं निधनाभिजे धना-गारे करालोऽजगरो गरोत्कटः ॥ २१४ ॥
 तस्मिन्नगारे द्रविणग्रहाशया, यो योऽविशत् तं तमनन्तकोपवान् ।
 स जग्रसेऽत्युग्रगरोर्मिसागरः, सर्पच्छलेनेव लुलायलाञ्छनः ॥ २१५ ॥
 विशन्तमन्तःसदनं ददर्श तं, स कुण्डलीशो मणिमालिनं सुतम् ।
 सञ्जातजातिसरणेन नन्दनो, ममैष तेनेत्युपलक्षितश्च सः ॥ २१६ ॥
 प्रशान्तमूर्तिः स सुधोर्मिसान्द्रया, पश्यन् दृशा स्नेहसप्रसन्नया ।
 प्राग्जन्मबन्धुर्मम कश्चिदित्यसा-वज्ञायि राज्ञा मणिमालिना पुनः २१७
 विज्ञाय तं ज्ञानविराजिनां गिरा, धराधिनाथः पितरं सरीसृपम् ।
 तस्योपविश्य प्रतिबोधबन्धुरं, धर्मं शशंस स्वयमार्हतं पुरैः ॥ २१८ ॥
 प्राग्जन्मचित्तश्रितवित्तमोहजं, निनिन्द तिर्यग्भवमात्मनो हृदा ।
 जग्राह संन्यासप्रसौ शमाश्रयो, विपद्य घृन्दारकमन्दिरं ययौ ॥ २१९ ॥
 तत्तद्भवस्नेहवशंवदो दिवः, समेत्य देवो मणिमालिने मुदा ।
 स दिव्यमुक्तामयहारमार्पयत्, सोऽद्यापि ते दीव्यति देव ! हृद्यसौ २२०
 त्वमन्वयेऽभूर्हरिचन्द्रभूषतेः, सुबुद्धिवंशप्रभवस्त्वहं प्रभो ! ।
 मम क्रमप्राप्तमिदं पदं हि य-न्निजप्रभुर्धर्मपथे प्रवर्त्यते ॥ २२१ ॥
 यद् देव ! विज्ञप्तमकाण्ड एव त-न्निवेद्यते कारणमद्य वन्दितौ ।
 घृन्दारकोर्वीभृति नन्दने वने, वियचरोर्वीधरसञ्ज्ञिनौ मुनी ॥ २२२ ॥
 धर्मप्रभोर्दुर्गतिरूपनिःपतत्-प्राणित्रजप्राणकरौ करौ ध्रुवम् ।
 ध्यानस्फुरज्ज्ञाननिधानमानसौ, तौ चारणपीं कुरुतः स देशनाम् ॥ २२३ ॥

१ 'उदण्डदोर्मण्डलमण्डलीमयत्' इति ख-पाठश्चित्यः । २ घनुष्य० । ३ बाण० ।
 यमराट् । ४ सर्पराजः । ५ सर्पम् । ६ क- 'पुनः' । ७ ख- 'तन्मद्वय०' । ८ मेरौ ।

‘विभो ! भयज्जीवितमानमानम-न्नप्राक्षमेतौ समयेऽहमादृतः ।

आचक्षुर्दक्षमदक्षयक्षमौ, तौ मासमात्रं तव जीवितं यती ॥ २२४ ॥

तस्मादकस्मादपि धर्मकर्मणे, त्वं त्वर्यसे वर्य ! विवेकिनां मया ।

ये स्वामिनः स्युः शुभकामिनः प्रभो-र्भजन्त्युपेक्षां सचिवाः कचिन्न ते २२५

ऊचे महामात्यमदो महाबलः, साधु स्वयम्बुद्ध ! विशुद्धधीनिधे ! ।

त्वमेक एवासि सुहृत्तमोऽन्वहं, येन प्रकामं यतसे हिताय मे ॥ २२६ ॥

व्यामोहमैरेयनिरस्तचेतनं, व्या(नि?)कृप्यमाणं विषयद्विषच्चयैः ।

उच्चैर्गिराऽजागरयस्ततो गुरु-स्त्वं साधु मां शौधि हि साधयामि किम् ? २२७

आयुः समग्रं मम मोहनिद्रया, सुप्तस्य कालेन विलुप्तमेव हा ।

किं मासमात्रे सति धर्मसूत्रणं, दग्धे यटे कावरणं दैशाङ्कुरैः ? ॥ २२८ ॥

उत्पातवातत्वरमङ्गमङ्गिनां, वातोच्चलद्वीचिचलं च जीवितम् ।

वीचीचल्लुह्लुह्लुदवच्च यौचनं, देही हहा चेतति नो तथाप्यहो ॥ २२९ ॥

कुर्वन् दुरन्तं दुरितं शरीरवा-नवैति नो मृत्युमुपान्तवर्तिनम् ।

कृतान्तपाशे पतितेऽनुतापवान्, सतां गिरः पथ्यतराः सरत्यहो ॥ २३० ॥

मन्त्रीन्द्र ! मन्त्रेण तवैव वैरिषु, क्षीणेषु सौख्यानि मया सिपेविरे ।

यथेह तैत्प्राप्तिरमुत्र सम्भवेत्, तथा महामात्य ! मतिः प्रतन्यताम् ॥ २३१ ॥

जगौ स मन्त्रीति विभो ! विपीद मा, धृतिं भज त्वं यतिधर्मधारणात् ।

एकं दिनं प्रव्रजितोऽपि यत् पुमा-नामोति मुक्तिं त्रिदिवस्य का कथा ? २३२

ओमित्युदित्वा नृपतिर्निजे पदे, नियोजयामास निजं तनूद्भवम् ।

कृतोद्यमः प्रव्रजितुं प्रजामुदे, रविर्द्वितीयेन्दुमिव प्रकाशकम् ॥ २३३ ॥

दानं व्रतादाननिदानमद्भुतं, दीनादिकेभ्यः स दयामयो ददौ ।

यथा यथा याचनदन्यमाचरत्, तदन्ववायेऽपि न कोऽपि कुत्रचित् २३४

फुल्लैः प्रफुल्लैर्विमलैर्दुकूलकै-र्वर्ण्यैः सुवर्णैर्मणिभिर्मनोहरैः ।

तीर्थङ्कराणां प्रतिमाः प्रपूजय-न्नष्टाहिकां स प्रतिचैत्यमातनोत् ॥ २३५ ॥

१ स्व-‘प्रभो’ । २ शिक्षा देहि । ३ अश्लान्तिमतन्तुभिः । ४ स्व-‘चर०’ ।

५ सौख्यप्राप्तिः । ६ स्व-‘तथा यथा’ । ७ दीनजनवशे । ८ क-‘सम्प्रति’ ।

महाबलस्य दीक्षाङ्गीकरणम्

सौजन्यधन्यः स्वजनान् महीजनान्, निजानुगानक्षमयत् क्षमी ततः ।
 निःश्रेयसश्रीवशकृद् विशांपतिर्यतित्वमादत्त यतिक्रमान्तिके ॥ २३६ ॥
 कृती विरत्या सह सत्त्ववारिधि-श्रुतुर्विधाहारविराममग्रहीत् ।
 असौ शुभध्यानसुधाहृदाश्रयो, नापचपस्तापमपापवान् मनाक् ॥ २३७ ॥
 स्वर्णस्यवर्णस्य विष्टद्वयेऽनलः, शूरस्य शूरत्वसंमृद्वये रणः ।
 धसेः शितत्वाय च ज्ञानघर्षणं, यथा तथा तस्य तपोऽजनि श्रिये ॥ २३८ ॥
 सद्वासनावासमनाः स वासरान्, द्वाविंशतिं सानशनत्वमौनशे ।
 पञ्चाथ चित्ते परमेष्ठिनः स्मरन्, पञ्चत्वमापचितपुण्यसञ्चयः ॥ २३९ ॥

पेशाने षपपातः

तीव्रेण तेन तपसा परित्याप्य पापा-न्यैशानकल्पमगमत् सुकृतैर्वृतोऽसौ ।
 कैौक्षेयकेण विजिगीषुरिवोर्भिजातीन्, भित्त्वा जयं प्रवरवीरपरीतपार्श्वः ॥
 इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रविरचिते पद्मानन्दापरनाम्नि
 श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराङ्के श्रीभादिनाथचरिते चतुर्थ-
 महाबलभववर्णनस्तृतीयः सर्गः ॥ ३ ॥

श्रीनाभेयो भवतु भवतां सिद्धये सिद्धिसौध-

द्वारे यसिन् भुजयुगमभूत् तोरणस्तम्भयुग्मम् ।

उच्चैरसद्वयशुभमयस्वर्णकुम्भाग्रदेश-

। प्रेङ्खत्केशप्रकरपटलोन्मीलिनीलाग्रपत्रम् ॥ १ ॥

मह्यं द्रुहति योऽन्वहं स लभते नासिन् प्रवेशं कलि-

र्महुद्धि जनयन्ति ये नयमुखाः खेलन्ति तेऽसिन् गुणाः ।

स्वामी मेऽत्र जिनेश्वरस्तादिह मे वासः सुखोऽस्त्वित्यसौ

, धर्मः सम्प्रति पद्ममन्त्रिहृदये रात्रिदिवं दीव्यति ॥ २ ॥

ग्रन्थाग्रं । ॥ ३७१ अक्षर ॥ १६ ॥

चतुर्थः सर्गः ४

श्रीवृषभो वः सोऽव्याद्, दशदिगजनचिन्तितानि पूरयितुम् ।

दश चिन्तामणय इव, क्रमयो रेजुर्नखा यस्य ॥ १ ॥

स महाबलजीवोऽभू-दुपपादे शयनसम्पुटे त्रिदशः ।

‘ऐशान’कल्पभूमी-विभूषणे ‘श्रीग्रभ’विमाने ॥ २ ॥

मौक्तिकमिव शुक्तिपुटे, विद्युद्विद्योतवद् धनघटान्तः ।

उदपद्यतोपपादे, सुरः स्वयं शयनसम्पुटके ॥ ३ ॥

दिव्याकारस्फार-स्फुरितोरुमरीचिनिचितदिक्चक्रः ।

निःशेषदोषरहितः, शिरीषसुकुमारसंस्पर्शः ॥ ४ ॥

वज्रमयवर्गसंस्था-नशुभलक्षणसप्तधातुमुक्ततनुः ।

प्रगुणाणिमादिगुणा-नवधिज्ञानी महोत्साहः ॥ ५ ॥

श्रीधाम कामरूपः, समग्रविज्ञानविज्ञमूर्द्धन्यः ।

स सकलकलाकलापैः, कलितो ललिताङ्ग इति जज्ञे ॥ ६ ॥*-विशेषकम्

ललिताङ्गदेवस्य देहे विभूषणानि

मणिमयकटके क्रमयोः, कटिसूत्रं कटितटे विकटशोभम् ।

करयोः कङ्कणयुगलं, भुजयोरङ्गदयुगं चङ्गम् ॥ ७ ॥

हृदयभ्रुवि हारलतिका, कण्ठतटे कण्ठिकाऽप्यकुण्ठधीः ।

शुल्कोः कुण्डलं युगलं, मौलौ माल्यं तथा मुकुटः ॥ ८ ॥

इति नित्यालङ्करणं, मनोऽनुकूलानि सद्दुकूलानि ।

सर्वाङ्गचङ्गिमगुणं, जज्ञे सममेव यौवनं चास्य ॥ ९ ॥-विशेषकम्

भूरिप्रतिरवपूरित-दिग्गर्भो दुन्दुभिर्ननाद तथा ।

उच्चैर्गुर्जय जग-न्नन्देत्यादीनि वन्दिचराः ॥ १० ॥

वादित्रचित्रनाद-प्रतिनादैस्तद्विमानमतिमानम् ।

गार्जितमूर्जितमतनो-दभिनवविभ्रुलामसम्भृतानन्दम् ॥ ११ ॥*

१ * + एतच्चिह्नद्वयलक्षितानि पद्यानि विहाय प्रायः अन्येषां छन्द आर्येति ज्ञेयम् ।

२ ख-‘भूमि०’ । ३ पुष्पविशेषस्येव अतिमृदुः स्पर्शो यस्य सः । ४ ख-‘स्थानः सुलक्षण०’ ।

५ * गीतिच्छन्द सूचकमिदं चिह्नम् । ६ ख-‘तदा’ ।

११

किमिदं पदं इव पश्य-भित्ति चित्ते सोऽथ चिन्तयामास ।
 किं सपत्नी ? किं भामा ? किमिन्द्रजालं ? किमीदृगिदम् ? ॥ १२ ॥
 भाविरिभं किमेतत्, प्रवर्तते प्रीतिकारि सङ्गीतम् ? ।
 परिहारोऽयं धिनयी, स्वामीयति मां समग्रः किम् ? ॥ १३ ॥
 रगभिर्दं सेव्यमिदं, श्रीमदिदं प्रियमिदं सुखैक्यमिदम् ।
 परगानन्दनिदानं, समासदं किमिदमास्थानम् ? ॥ १४ ॥
 एवं विकल्पकल्पन-परायणं तं व्यजिज्ञपद् वेत्ती ।
 सम्प्रत्यमी सनाथा-स्त्वया सुनाथेन नाथ ! वयम् ॥ १५ ॥
 स्वत्कारणरणरणक-प्रकरणरीणानुपासकानेतान् ।
 निभृतममृतोर्मिसदृशा-दृशाऽमिपिञ्च प्रसीद विभो ! ॥ १६ ॥

पेशानकल्पस्य वर्णनम्

द्वैतीयकीकः स्फीत-श्रीकः सङ्कल्पकल्पकः कल्पः ।
 निस्तुपसुखसन्तानः, स्वामि'नैशान'नामाऽसौ ॥ १७ ॥
 -आकल्पकल्पमेतत्-कल्पस्यानल्पपुण्यपैरिकल्प्यम् ।
 स्वामिभिदं विमानं, 'श्रीप्रभ'सञ्ज्ञं विभूषयसे ॥ १८ ॥
 द्युसदोऽमी त्वदुपासन-कामाः सामानिका निकामं यैः ।
 सुरहर्म्यशर्म भोक्तुं, कृतभूरितनुर्विभाति भवान् ॥ १९ ॥
 श्रायस्त्रिंशस्त्रिदशाः, पुरोहिता-ऽमात्यताहितारम्भाः ।
 स्वामिन्नमी समीहां, वहन्ति भवदीहितं हितं कर्तुम् ॥ २० ॥*
 नैर्मसचिवत्वहृद्याः, परिपद्या दिविपदः सदस्येते ।
 परिहासावसरे तव, मनो ननु विनोदयिष्यन्ति ॥ २१ ॥

१. रक्षादक्षा

२. ३।

कङ्कटसङ्कटकाया, विकटोच्छ्रया इमे सुरनिकायाः ॥ २२ ॥
 एते च लोकपाला-स्त्वत्पुरवरलोकपालने कुशलाः ।
 एते त्वनीकपतय-स्त्वदनीकविवेककृतनतयः ॥ २३ ॥
 जानपदपौररूपाः, प्रकीर्णका नाकिनो नेतः ! ।
 शेषामिव शीर्षेऽमी, भवदादेशं निवेशयिष्यन्ति ॥ २४ ॥+
 एते विभो ! भजन्ते, तवामियोग्या भुजिष्यतायोग्याः ।
 किल्विपिकाश्च त्वा-ममी तव म्लेच्छकर्मकृतः ॥ २५ ॥
 एते तेऽन्तः प्रसृमर-रमणीरमणीयनूपुरनिनादाः ।
 समुदितमनःप्रसादाः, प्रासादा मणिमयाः स्वामिन् ! ॥ २६ ॥
 एतानि मानिनीनां, मानवितानस्य तानवकराणि ।
 शाश्वतकुसुमफलानि, क्रीडोद्यानानि ते नाय ! ॥ २७ ॥
 एते विलासशैलाः, 'कैलाश'स्योपहासलासिकलाः ।
 सुमुखीसुखप्रचाराः, काञ्चन-मणिसानवस्तव स्वामिन् ! ॥ २८ ॥*
 विमलमणिमया विलसन-वाप्यः प्राप्य प्रभुं भवन्तमिमाः ।
 दधति विकस्त्रकार्च-स्त्रसरसिरुहाननैर्महानन्दम् ॥ २९ ॥*
 एतत् चेतःप्रियकृत्, काञ्चनमणिकिरणपूर्णदिकचक्रम् ।
 अद्भुततरभूति विभो !, विभाति भवतः सभाभवनम् ॥ ३० ॥
 चामर-मुकुर-व्यजना-कुलकरकमला विलासश्रुवः ।
 एता धाररमण्य-स्तव सेवारसवशा देव ! ॥ ३१ ॥
 एते तव गन्धर्वा-श्चतुर्विधातोद्यचतुरताग्रचुराः ।
 सङ्गीतमनवगीतं, कर्तुं पुरतः स्फुरन्ति विभो ! ॥ ३२ ॥
 इति वेत्रिवाक्प्रयोगा-दुपयोगं कलयति स ललिताङ्गः ।
 ह्यस्तनदिनमिव पूर्वं, जनुरिति सर्वं स ससार ॥ ३३ ॥
 विद्याधरधरणीन्दुं, प्रमादिनं जिनपतिप्रणीतं माम् ।
 धर्मं स धर्मवन्धु-र्वोधयति स स्वयम्बुद्धः ॥ ३४ ॥

१ कवचयुक्तशरीरा । २ +उद्गीतिच्छन्दः प्रदर्शकमिदं चिह्नम् । ३ आतोद्यस्य-वादिनस्य
 चतुर्विधता यथा-वीणाप्रभृतिकं ततं, ताडप्रभृतिकं घनं, वंशादिकं श्रुपिः, सुरजादिकं
 आनन्दं च ।

प्रतिपद्य प्रयज्यां, तदैव विदधे मयाऽनशनम् ।
 तस्य फलमेतदतुलं, किमपि हि घर्मस्य वैभवमचिन्त्यम् ॥ ३५ ॥+
 इति संस्मृत्योत्तस्थौ, सहसा प्रतिहारदत्तग्राहुरसौ ।
 सिंह इव सौनु सिंहा-सनं जयजयारवैर्भजे ॥ ३६ ॥
 तममृतशुभ्रजोऽभिपिपिचु-श्रामरचलनैरवीजयन् जयिनम् ।
 स च सर्वैर्गन्धर्वैः, कलमङ्गलगीतिभिर्गीतः ॥ ३७ ॥
 अथ स समुच्छ्रायगत-शैत्ये श्वाश्वतजिनेश्वरप्रतिमाः ।
 पूजयति स सविस्मय-विपुलास्यः प्रमदलास्यपरचित्तः ॥ ३८ ॥*
 पर्वसर्गर्वैः सर्वै-र्गन्धर्वैर्गीतमङ्गले मधुरे ।
 क्रियमाणे तुष्टाद्य, स्तवनैः स नवैर्जिनाधीशम् ॥ ३९ ॥
 ज्ञाननिधानानि ततः, स पुस्तकानि वाचयामास ।
 जैनास्त्रीन्यानर्च्य, वसुमाणवस्तम्भगर्भगूढानि ॥ ४० ॥+
 अथ स पथा प्रतिहार-प्रथितेन जगाम वासधाम सुधीः ।
 छत्रेणान्तरऽमाता-सुकृतेनेवोपरि स्फुरता ॥ ४१ ॥

स्वयन्प्रभादेव्या वर्णनम्

वृंतिरिह परितो रंसना, स्तम्भनिभा रोमराजिरभूत् ॥ ४७ ॥

ईदमवलग्रेन कुंलिश-गर्भसगर्भेण केशरी भयः ।

कवलयति कुरङ्गकुलं, कुपितस्तत्रेत्रमित्रमतः ॥ ४८ ॥

स्तनकनककुम्भयुग्मं, चूचुकमरकतपिधानयुग् यस्याः ।

शृङ्गाररसभृतमतो, रोमततिः स्रन्दपदवीव ॥ ४९ ॥

ग्रौमत्रयाभिराम-स्त्रिजगत्यामयमिति त्रिरेखोऽभूत् ।

यत्कण्ठस्त्रिजगज्जय-शंसी शङ्खः स्वरभटस्य ॥ ५० ॥

अद्भुलिपल्लवकलिते, कङ्कणमुक्ताङ्गुकुसुमसङ्कीर्णे ।

कुसुमाश्रयस्त्रजनने, यद्भुजलतिके विलसतः स ॥ ५१ ॥

अमृतनिभृतेन कटुनो-ऽप्यधरत्वं यदधरेण विम्बस्य ।

दत्तं ततोऽतिमाद्यतु, तद्वर्णेनैव वर्ण्यमिदम् ॥ ५२ ॥

अन्योन्यश्रीप्रेक्षा-दत्तेर्प्यातः क्षयोऽनयोर्माऽस्तु ।

इति नाशाभित्तिं यत्-कपोलयोर्विधिरधादन्तः ॥ ५३ ॥

यस्या मुखेन्दुरिन्दोः, किमु माऽभ्यधिकोऽस्त्वधारि येनाङ्के ।

नयनमृगयुगं तदभू-न्न फलङ्कः किन्त्वलङ्कारः ॥ ५४ ॥

यस्या द्वाभ्यां विजितो, मृक्तामयकुण्डलद्वयमिषेण ।

सेवा द्वयोर्द्विरूपः, कपोलयोः कुमुदवान्धवो विदधे ॥ ५५ ॥*

यस्याचिरमनुचरत्वं, धम्मिल्लवपुर्विधुंस्तुदो विदधे ।

यद्वदनेन्दोः समतां, समेतु किमु तस्य शीतांशुः ? ॥ ५६ ॥

नाभ्यावर्त्तगभीरा, घनमिलितस्तनरथाङ्गमिथुनवरा ।

मितहसितफेनकलिता, वरेण्यवेणीविलासश्रीः ॥ ५७ ॥

लावण्यामृतलहरी, क्रमकरनयनाननारविन्दततिः ।

या विपुलजघनपुलिना, ^{११}विलसनकल्लोलिनी रतीशस्य ॥ ५८ ॥*-युग्मम्

सरसीमिव सरसीरुहि-णीभिः सरसीरुहाऽऽस्यसरसाभिः ।

पीयूषयुतिलेखा-मिव ताराभिः स्फुरद्भाभिः ॥ ५९ ॥

१ ख-‘वृत्ति०’ । २ कटिमेखला । ३ अस्या मध्यभागेन । ४ वज्रमध्यसदृशेन ।
५ स्वयम्प्रभानयनमित्र कुरङ्गकुलम् । ६ निर्धारणपङ्क्तिः । ७ पद्म-मध्यम-गन्धारनि
त्रयो ग्रामा । ८ क-‘नाभ्याधि०’ । ९ कपोलाभ्याम् । १० गङ्गा । ११ चन्द्र ।
१२ रा-‘विलसत्०’ ।

नन्दनवनावनीमिव, कल्पलताभिः सभूषणगणाभिः ।
 'निर्जरतरङ्गिणीमिव, हंसीभिः सुभगगमनाभिः ॥ ६० ॥
 मधुसमयवसुमतीमिव, वनीभिरमिशोभिसुरभिकुसुमाभिः ।
 शौरददिवमिव सारस-वधूभिरतिमधुरशब्दाभिः ॥ ६१ ॥
 शतशोऽप्सरोभिरभितः, सुन्दरितसंदेशविनिवेशान्ताम् ।
 तां ललनां ललिताङ्गो, निध्यायैवं हृदा दध्यौ ॥ ६२ ॥-चतुर्भिः कलापवत्
 उच्चकुचकेलिसैला, श्रुतिदोलालोलोचनचकोरा ।
 गम्भीरनामिवापी, काऽपीयं कामकेलिवनी ॥ ६३ ॥
 कमलमुखी कुमुदाक्षी, कुन्दरदा वैन्धुजीवमधुरोग्ठी ।
 तिलकुसुमतुल्यर्नासा, बाला कुसुमास्त्रशस्त्रशालासौ ॥ ६४ ॥*
 सौभाग्यामृतनिभृता, मुग्धस्मितदुग्धवारिधितरङ्गा ।
 पीयूषमयूपमुखी, रहस्यमेवा त्रिशुवनस्य ॥ ६५ ॥
 प्राग्जन्मप्रतिपालित-जिनविभुधर्मस्य वैभवाष्टव्या ।
 सेयमथवा कियदिदं, तस्मान्मुक्तिरपि सुप्रापा ॥ ६६ ॥
 इति विमृशंस्त्रिदशवरो, विहिताभ्युत्थानयाऽनया त्वरया ।
 स परप्रेमविवशयो-पविवेश सहैकपर्यङ्गे ॥ ६७ ॥
 एकस्मिन्तौ तल्पे, ललिताङ्गसुर-स्वयम्प्रभादेव्यौ ।
 शुशुभाते शुभशोभं, यथाऽऽश्विने शशधरा-ऽश्विन्यौ ॥ ६८ ॥
 तन्मनसोरन्योन्यं, परमप्रेमरससान्द्रयोरधिकम् ।
 मृत्पिण्डयोरिव रया-देकत्वं मिलितयोर्जङ्गे ॥ ६९ ॥
 निविडानुरागनिर्गन्डा-ऽवलीढयोर्मिलितयोस्तयोः सततम् ।
 एको लव इव बहुलः, केलिकल(न?)योर्गया कालः ॥ ७० ॥

१ गङ्गाम् । २ वसन्त० । ३ ख-‘शारद०’ । ४ आसनभूमि० । ५ क-‘हृदि’ ।
 ६ ‘मोगरा’ इति मापायाम् । ७ ‘वपोरियुं’ इति मापायाम् । ८ ख-‘नाशा’ । ९ क-
 ‘निविडा०’ । १० कालमिषेणः, तत्सत्त्वं यथा-असद्व्येयाः समयाः=१ आवलिका;
 ४४४६ ३४५८ आवलिकाः=१ उच्छ्वासो निःश्वासो वा; उच्छ्वासनिःश्वासाः=१ प्राणः;
 ७ प्राणाः=१ स्तोकाः; ७ स्तोकाः=१ लवः; ३८३ लवाः=१ नालिका; २ नालिकाः=१ मुहूर्तम्;
 ३० मुहूर्तानि=१ अहोरात्रम्; अतः ३६६ ‘मिनिट (minuto) प्रमाणो लवः ।

आयुःक्षणेन साऽथ, स्वयम्प्रभा नयनगोचरममुञ्चत् ।
 प्रोत्वणपवमानेन, संनयित्नुपरम्परा यद्वत् ॥ ७१ ॥
 ललिताङ्गः प्रेमललित-मयप्रियाच्यवनदुःखनिचयेन ।
 तरुरिव करिणाऽऽक्रान्तः, प्रोच्छ्रितमूर्च्छः क्षितौ न्यपतत् ॥ ७२ ॥
 मूर्च्छाऽऽलिलिङ्गं सुमगं, तं प्रियया विरहितं रयात् प्रथमम् ।
 तस्यामेवैकरसं, मत्वेव ततोऽचिरादमुञ्चत् ॥ ७३ ॥
 मूर्च्छाश्लेषिणि तस्मिन्, या तस्यौ किल निलीय कुत्रापि ।
 सा गतमूर्च्छे प्राप्ता, दक्षसखीवाशु सञ्ज्ञा तम् ॥ ७४ ॥

स्वयम्प्रभाच्यवने ललिताङ्गविलापः

स कलितसञ्ज्ञो दयिता-वियोगतापक्लमेण विललाप ।
 किल करुणरसरसायन-वरैः प्रियोल्लापनैरतुलैः ॥ ७५ ॥
 हा दयिते ! हा दयिते !, कासि कास्येहि दर्शनं देहि ।
 यत् त्वां विना त्रिदिवमपि, दुःखकरं नरकवज्ज्वले ॥ ७६ ॥
 सततं त्वयि चादुरसे, मम वचसि प्राप नापराज्वसरम् ।
 त्वद्वदनेन्दुज्योत्स्ना-पानरते दृक्चकोरे च ॥ ७७ ॥
 अस्त्रमस्र ममास्तु, स्वप्नेऽप्यन्याश्रयः प्रिये ! कस्मात् ।
 लवमात्रं त्वद्विरहा-सहेष्य मयि तत् कथं कोपः ? ॥ ७८ ॥-युग्मम्
 न कदापि त्वं कुपिता, मयाऽनुनीताऽपि नैव तेन त्वम् ।
 अनुनयसुखाय कृतकं, कृत्या कोपं स्यिता कापि ॥ ७९ ॥
 ज्ञातमिदं तेन त्वां, नन्दनवनकल्पवल्लिकुञ्जान्तः ।
 निजवल्लभां निभाल्य, क्रमपतितोऽनुनयमेवै कर्ताऽहम् ॥ ८० ॥*
 इति बुद्ध्यैव स नन्दन-वने भ्रमन् प्रतिनिकुञ्जमित्यूचे ।
 हा सुमुखि ! हा वनस्तानि !, हा सुश्रोणि ! किमिहापि न त्वमसि ? ८१*
 इति दयितादर्शनमति-रयमुपवनमुपवनाद् ययौ वापीम् ।
 वाप्याः क्रीडाशैलं, क्रीडाशैलाद् विमानमनुवेष्टम् ॥ ८२ ॥*
 इत्यनिरीक्ष्य मृगार्क्षीं, कुत्राप्येकत्र तन्मयस्वान्तः ।
 सर्वत्रापि हि सर्वं, स्वयम्प्रभामयमपश्यदहो ॥ ८३ ॥

घनाला । २ स्वयम्प्रभायाम् । ३ अन्या योषित् । ४ कोपापनयसुखाय । ५ क-‘मेवाहम्’ ।

तेन मनोऽतिमनोज्ञां, रमणीमभियोजितं ततो मनसा ।
 साधु कृतघ्नेन कृतं, तस्य पुरस्तन्मयं श्रवणम् ॥ ८४ ॥
 एहोहि वदमे ! लघु, विनय कपोलाद् घनाञ्जनं वाष्पम् ।
 इति ॥ जगौ भृगुलान्छन-भागच्छब्दवल्लभामुखान्त्या ॥ ८५ ॥*
 अपतदुदमच मुहुः, क्षणमूर्च्छनचेतनाश्रयेणैषः ।
 कुसुमतलिनेऽपि तूली-शयनेऽपि महीतलेऽपि न निवृत्तः ॥ ८६ ॥*
 शिशिरैः पदार्थविसरै-रुरो न तस्याससार शिशिरत्वम् ।
 तस्योरसो रयात् पुन-रासनशिशिराण्यशिशिराणि ॥ ८७ ॥
 शिशिरोपचारतरलं, परिवारजनं जगाद स तदानीम् ।
 मृदुमन्थरशिथिलोदित-वर्णपदं समदमदनार्चः ॥ ८८ ॥
 अन्तः परितापमिदे, तथ्यं पथ्यं हि न बहिरुपचारः ।
 अमृतमधुमधुरतदधर-सरसमुखरसनौपधं कुरुत ॥ ८९ ॥
 कदलीदलपटलमद-श्चालयथ कथं यदस्य पवनेन ।
 वर्धेत दाषपावक, इव हृदि न तु दीपवद् विरहः ॥ ९० ॥
 हृदि धृततत्कुचकलशे, सरशरन्ध्रेषु चञ्चलैः प्राणैः ।
 ज्वलितवियोगानलजुषि, मलयजपङ्कोऽतितापाय ॥ ९१ ॥
 इति दीनतदीयवचः-प्रचयविलीनावलेपदृढलेपाः ।
 जलतरलकातरदृशो-ऽभूवन्न वरोधसुदृशोऽपि ॥ ९२ ॥
 स्वयम्युद्धस्य दीक्षा, ऐशाने च दृढधर्मो देवः
 मत्वेतश्च विरक्तो, महाबलमुनीन्द्रनिधनमनशनतः ।
 श्रीसिद्धसरिपार्थे, व्रतं प्रपेदे स्वयम्युद्धः ॥ ९३ ॥
 स सन्निवयतिव्रतं शुचि, निरतीचारं चिरं समाचर्य ।
 'ऐशाने' दृढधर्मा-स्वयमेन्द्रसामानिकः] सुरः समभूत् ॥ ९४ ॥*
 सोऽवधिना बुद्धा तं, प्राग्जन्मस्वामिनं तथा विधुरम् ।
 ललिताङ्गं बोधयितुं, दृढधर्मो मधुरमित्यूचे ॥ ९५ ॥
 ललिताङ्ग ! वर्षललितां, कलशं विषं विधुरतां मुधा धरति ।
 पुरुषेभ्यो विलपन्ति हि, महिलाः पुरुषा न महिलाम्यः ॥ ९६ ॥

स्वामी प्राग्जन्मनि मम, महाबलस्त्वं तव त्वहं सचिवः ।
 न सरसि मोहकूपे, निपतन् विघ्नतोऽसि तत्रापि ॥ ९७ ॥
 प्राग्भवसम्बन्धधिया, प्रबोध्यसे त्वमधुना महासत्त्व ! ।
 'त्रिदिवापीड ! व्रीडा, पीडा स्त्रीमात्रहेतवे भवतः ॥ ९८ ॥*
 शोके विलपति हर्षे, नृत्यति नारी पुनर्नरो नैव ।
 पौरुषपरिहारेण, श्रयसि कथं स्त्रीस्वभावमहो ? ॥ ९९ ॥
 सुपुरुषरेखा नैषा, यद्विधुरे नैव धीरता ध्रियते ।
 वात्यावर्त्ते तृणमिव, कम्पं कलयन्ति किं शैलाः ? ॥ १०० ॥
 संसारे संसरता, स्पृश्यन्ते न कति कामिनीप्रमुखाः ।
 तत् तेषां कः शोकः, पथिकस्येवाध्वभूतृणतरुणाम् ? ॥ १०१ ॥*
 विपदि विपादं सम्पदि, मदं च भजते न गम्भीरः ।
 ग्रीष्मे गर्जति जलधि-र्धनकालनदीजलेन सङ्कुचति ॥ १०२ ॥*
 महिलाविरहे ग्रहिला, इव विच्छाया भवन्ति ये मनुजाः ।
 रजनिवियोगे रजनी-पतिरिव ते किं न सकलङ्काः ? ॥ १०३ ॥
 सैका जगाम गच्छतु, सहस्रशो रम्यरम्यतररूपाः ।
 देव्यो दीव्यन्त्यपरा-स्तव रतिकरणाय चतुरतराः ॥ १०४ ॥
 एकस्यां शुष्काया-मितरां भजते लतां न किं भ्रमरः ? ।
 हंसोऽपरां न सरसीं, वर्नी च पैञ्चाननो नान्याम् ? ॥ १०५ ॥
 अथ ललिताङ्गोऽजल्पद्, बन्धो ! प्राग्भवनिबन्धबन्धुतया ।
 प्रतिबोधवचनमूचे, भवान् पुनरिदं विभावयतु ॥ १०६ ॥
 त्रिजगति सारं स्वर्गः, स्वर्गे सारं सदैव विषयसुखम् ।
 विषयसुखे सारं स्त्री, स्त्रियां हि सारं परं प्रेम ॥ १०७ ॥
 निरुपमरूपाऽद्भुततम-सौभाग्या विमलशीलभाग् ललना ।
 प्रेम विना प्रासादः, प्रतिमाहीन इव न सुखाय ॥ १०८ ॥
 सुस्निग्धया मृगाक्ष्या, स्नेहविहीनोऽनुकूल्यमानोऽपि ।
 तुष्यति न नरः शुष्यति, कादम्बिन्या जैवासकः सिक्तः ॥ १०९ ॥*

प्रेमैकपाक्षिकं तद्-दुःखानुभवाय जायते नियतम् ।
 द्रव्याय व्ययसायः, पुंसः पुण्योज्झितस्येव ॥ ११० ॥
 कामपि न कामयेऽहं, न मयि प्रेमरससङ्कुला काऽपि ।
 बहुलास्यपि महिलासु, ग्रीतिकृदेका न मे काऽपि ॥ १११ ॥
 प्राग्भवलक्षप्रभवं, पुण्यमगण्यं विपाकमेति यदा ।
 दम्पत्योरन्योन्यं, तदा भवेत् प्रेम कोटिगतम् ॥ ११२ ॥
 स्वहृदयदयिता कान्ता, प्रेमरसविसंस्थुलानि ललितानि ।
 वहति विरहासहा यदि, तत् किं मुक्तेः सुखं किमपि ? ॥ ११३ ॥
 अवधारय तद् वन्धो !, सा मे प्राणप्रियाऽहमप्यस्याः ।
 जीवितजीवितरूप-स्तत् तद्विरहे क्व मेऽस्तु रतिः ? ॥ ११४ ॥
 अथ हृदधर्मः मुदहं, व्यात्वा तद्दुःखमुन्मिषितदुःखः ।
 दत्त्वोपयोगमवधि-ज्ञानाज्ज्ञात्वाऽम्यघादिति तम् ॥ ११५ ॥
 दुःखं दूरे विक्षिप, निक्षिप हृदयेऽधुना धृतिं धीमन् ! ।
 ज्ञाता मया प्रियतमा, तव हृदयारामहरिणी सा ॥ ११६ ॥

स्वयम्प्रभाया उत्तरभवः

पृथ्व्यां पूर्वेषु 'विदे-हे'षु द्वीपेऽस्ति 'धातुकी'खण्डे ।
 'नन्दि'ग्रामो नागिल-नामाऽसिन् गृहपतिर्निःस्वः ॥ ११७ ॥
 खोदरमपि पूरयितुं, भ्रमतोऽस्य दरिद्रता न तत्पृष्टम् ।
 कैपि कदाचन मुञ्चति, पतिव्रता पत्युरिव पत्नी ॥ ११८ ॥
 व्याधेराधिरिवाध-स्येवार्त्तिर्नास्तिकस्य कुमतिरिव ।
 आस्ते नागश्रीरिति, नाम्ना सहचारिणी तस्य ॥ ११९ ॥
 प्रत्यक्षेव युगुक्षा, दरिद्रेव समुपाश्रिता मूर्त्तिम् ।
 कलितवपुरलक्ष्मीरिव, नागश्रीर्नागिलस्थास्ते ॥ १२० ॥
 जातौ दिवसे कुत्रा-प्यभोजनावर्द्धभोजनौ कापि ।
 "प्रेतपिशाचाविव तौ, न कदाचन पूर्णभोजनौ सुप्तौ ॥ १२१ ॥*

१ प-‘धातुकी’ । २ निर्धन । ३ क-‘काऽपि कदापि न’ । ४ समस्ति । ५ क-
 ‘प्रीति काम्याविव तौ’ ।

परगृहकर्मकृतोरपि, प्राग्जन्माजातपुण्ययोरनयोः ।

तावन्न कोऽपि दत्ते, भोजनमपि यावता भवति ॥ १२२ ॥

दीनादीनवलोक्य, स्तोकात् स्तोकं विवेकिना देयम् ।

येनोपायशतैरपि, नादत्तं प्राप्यते क्वापि ॥ १२३ ॥

यद् व्यवसायो न फलति, न फलति कुत्रापि सेवितः स्वामी ।

नाराद्धः फलति सुरः, फलति कृतं प्राकृतनं सुकृतम् ॥ १२४ ॥

केऽपि सहस्रम्भरयः, कुक्षिम्भरयश्च केऽपि केऽपि नराः ।

नात्मम्भरयस्तदिदं, फलमखिलं सुकृत-दुष्कृतयोः ॥ १२५ ॥

ईश्वरता धर्मस्या-धर्मस्य दरिद्रता सदा दास्यौ ।

यौ यत्र यत्र जयत-स्ते भवतस्तत्र तत्रैव ॥ १२६ ॥

नागश्री-नागिलयोः, प्राग्जन्माराधनादधर्मेण ।

निलयीकृतयोः खेलति, दरिद्रता स्वामिनिरता तत् ॥ १२७ ॥-युग्मम्

कालादकाङ्क्षिताः पद्, पुत्र्योऽभूवन्नुपर्युपरि पुत्रीम् ।

अङ्कुरव्यक्तय इव, दरिद्रताकन्दयोरनयोः ॥ १२८ ॥

बीभत्सरूपभर्त्याः, स्वभावतो भूरिभक्षकाः कुत्साः ।

विशेषां विचिकित्साः, पुत्र्यस्ता विद्वराह इव ॥ १२९ ॥

नागिलगृहिणी गर्भ, वभार पुनरेव दुरितभारमिव ।

दारिद्र्यद्रुः प्रसरति, प्रायेणापत्यदलपटलैः ॥ १३० ॥

अथ नागिलो व्यथितहृद्, व्यचिन्तयदिदं ममोरुदुरितमहो ।

यदिहापि मनुजलोके, स्वयंवरा नरकवेदना प्राप्ता ॥ १३१ ॥*

सहजातेन हँहाऽहं, दारिद्य्रेणासुना विनिद्रेण ।

अन्तःशून्यो विदधे, दारु यथा दारुकीटेन ॥ १३२ ॥

तत्राप्यलक्षणाभि-र्विलक्षभूतो विपक्षरूपाभिः ।

कन्याभिरभिद्रुतोऽहं, वत तरुर्षेदेहिकाभिरिव ॥ १३३ ॥

सम्प्रत्यपि यदि पत्नी, पुत्री प्रसविष्यते पुनः पापा ।

त्यक्त्वा ततः कुटुम्बं, परदेशे क्वापि यास्यामि ॥ १३४ ॥

इति तस्योपचितार्त्तः, पत्नी सा सप्तमीं सुतां सुपुत्रे ।
 सा सप्तमी नरकभू-रिव जातात्यरतिदा जाता ॥ १३५ ॥
 पत्न्याः पुत्रीभ्योऽप्यथ, भीतोऽष्टाभ्यः स राक्षसीभ्य इव ।
 अकथितवार्त्तोऽत्यार्त्तः, कापि ययौ नागिलो नन्दा ॥ १३६ ॥
 नागश्रियः प्रसवभव-दुःखाग्नेदौस्थवायुतो ज्वलतः ।
 भर्तृप्रवासघात-प्रोसन्वासोऽतितापाय ॥ १३७ ॥

स्वयम्प्रभाजीवनिर्नामिकास्वरूपम्

नागश्रीः पतिदुःखा-चकार नामापि नो कनीयसाः ।
 निर्नामिकेति नाम्ना, ततः क्षितौ सा गता ख्यातिम् ॥ १३८ ॥
 नागश्रीरपि सम्यग्, बालाभेनामपालयन्वैव ।
 प्रापत् तथापि कानन-बल्लीवारक्षिता वृद्धिम् ॥ १३९ ॥
 तत् किञ्चिद् दौर्भाग्यं, येनास्यास्तावदासतां खजनाः ।
 माताऽप्याक्रोशैस्तां, प्रतिपदमाक्रोशयामास ॥ १४० ॥
 सा मोदकान् विलोक्य, कापि महे सकलबालककरेषु ।
 जननीं निजां ययाचे-ऽबालदशासुलभया स्पृहया ॥ १४१ ॥
 रोषारुणेक्षणाऽम्बा-ऽब्रवीदिदं मोदकास्तव कुले न ।
 केनापि स्वमेऽपि, प्राप्ताः पापे ! स्पृहा किं ते ? ॥ १४२ ॥
 किं मोदकैस्तव हले !, भोजनमपि लप्स्यसे ततः सततम् ।
 'अम्बरतिलका'दद्रे-रिन्धनमानेप्यसि त्वं चेत् ॥ १४३ ॥
 सा न्यकृतेति मात्रा, वज्राङ्कुरसोदरैर्गिरां प्रकरैः ।
 तं गिरिमियाय रुदती, निन्दन्ती दैवमेधेकृते ॥ १४४ ॥
 शैलस्य तस्य शीर्षे, तदाश्रितस्यैकरात्रिकीं प्रतिमाम् ।
 समजनि युगन्धराभिघ-संयमिनः केवलज्ञानम् ॥ १४५ ॥
 तस्मात् मुनेः केवल-महिमां सन्निहितदेवतास्तेजुः ।
 आसन्नग्रामनगर-जना नमस्कर्तुमिममीयुः ॥ १४६ ॥
 निर्नामिकाऽपि तत्र, प्रेक्ष्यापततः सुरासुरमनुष्यान् ।

विस्मितहृदया तैः सह, तं नन्तुमगादगाग्रं सा ॥ १४७ ॥

तं नत्वा केवलिनं, शमिनं निर्नामिका निकामं सा ।

मुदिता रोमाञ्चमिषाद्, विकीर्णकल्मषमरेवाभूत् ॥ १४८ ॥

निर्नामिकायाः केवलिधर्मदेशनाश्रवणम्

भवेदवभवदवधुपृथु-व्यथामथनतध्यपथ्यपीयूषम् ।

सद्धर्मशर्मसौधं, साधुवरो देशनां विदधे ॥ १४९ ॥

आपातमात्ररतिदं, निषेवितं रोगिणामपथ्यमिव ।

जायेत देहिनामिह, विषयसुखं दुःखपरिणामम् ॥ १५० ॥

यावन्न मुक्तिराप्ता, भवेऽत्र भविनां कुतः सुखं तावत् ? ।

कर्मक्षयेण सा स्यात्, स पुनः साम्येन सम्भवति ॥ १५१ ॥

संसारेऽस्मिन् संसा-रिणां चतुरशीतियोनिलक्षेषु ।

जन्म-जरा-मरणमुखं, स्याद् दुःखमपारमनिवारम् ॥ १५२ ॥

निर्नामिका ततस्तं, केवलिनं कल्पिताञ्जलिरजल्पत् ।

भगवन् ! यूयं भुवने, राशि च रङ्गे च समचित्ताः ॥ १५३ ॥

रविरविरलकरनिकरैः, प्रकाशयन् विश्वमप्यदो विश्वम् ।

किमु निःस्यमूर्खकातर-विरूपमलिनालयान् विवर्जयति ? ॥ १५४ ॥

अमृततरुचिरमृतैर्निचयै, रुचिनिचयैरुपचितैर्जनं सिञ्चन् ।

पर्वणि किमु पर्वततरु-तिर्यगं व्रततीर्विदूरयति ? ॥ १५५ ॥

१ पर्वतशिखरम् । २ संसारवने जन्मदाहः । ३ मुक्तिः । ४ कर्मक्षयः । ५ पृथ्वीकाया-
नां जलकायानां तेजस्कायानां वायुकायानां च सप्त सप्त लक्षाणि योनीनाम्, साधारणवनस्पति-
कायानां गजुजानां च चतुर्दश चतुर्दश, प्रत्येकवनस्पतिकायानां दश, द्वीन्द्रिय-त्रीन्द्रिय-चतु-
रिन्द्रियाणां द्वे द्वे द्वे, नारकाणां देवानां तिर्यक्पद्मेन्द्रियाणां च चत्वारि चत्वारि चत्वारि । एवं
चतुरशीर्तिर्लक्षाणि योनीनां सङ्ख्या । उक्तं च विचारसारे (पृ. १४८) —

“पुढवि-दग्-अगणि-मारुय इक्किक्के सत्त जोणिलक्खा उ ।

वण पत्तेय-अणंते दस चउदस जोणिलक्खाओ ॥ ८०० ॥

विगालिदिएसु दो दो चउरो चउरो य नारयमुरेसु ।

तिरिपसु हुंति चउरो चउदसलक्खा य मणुएसु ॥ ८०१ ॥”

६ सममम् । ७ क—‘निवितै’ । ८ पूर्णिमायाम् । ९ क—‘तिर्यग्नु तती’ । १० लता । १

स्तनयिबुरुभतः किं, तपात्यये तपनतीव्रतापहरैः ।
 न जलभरैः पल्लवयति, कान्तारलताचितानानि ॥ १५६ ॥
 ऋतुवासयो वसन्तः, पल्लवयन् सकलवह्निविटपिकुलम् ।
 कटुकण्टकिकुञ्जतरू-नपि कुरुते कुसुमफलकलितान् ॥ १५७ ॥
 तद्वत् तत्रभवानपि, भविनां सन्देहहरणकरणपरः ।
 साधारणस्ततस्त्वं, मयाऽपि विज्ञप्यसे ज्ञानिन् ! ॥ १५८ ॥
 येन भयो भगवद्भिः, प्ररूपितो दुःखरूप एवायम् ।
 तत् कापि कोऽपि दुःखी, मत्तोऽप्यतिमात्रमत्रास्ते ॥ १५९ ॥
 मुनिविभुरभापतैनां, दुःखितमानिनि ! तवास्ति किं दुःखम् ? ।
 नरकावनीषु नारक-दुःखानि ख्यातुमप्यलक्ष्याणि ॥ १६० ॥*

नरकवेदना

नरके त्रिविधं दुःखं, क्षेत्रप्रभवं परस्परेण कृतम् ।
 परमाधार्मिकविहितं, भविनोऽनुभवन्ति कर्मवशाः ॥ १६१ ॥
 प्रथमेषु त्रिषु नरके-पूष्णं तुर्यं तु शीतमुष्णं च ।
 शीतं परेषु तदिदं, दुःखं क्षेत्रोद्भवं भवति ॥ १६२ ॥
 यदि नरकेषु कथञ्चन, निपतति लोहाद्रिरुष्णशीतेषु ।
 सं तदा विलीयते आ(स्त्रा)ग्, विशीर्यते भुवमनाप्तोऽपि ॥ १६३ ॥
 स्मृत्वा प्राग्भववरं, कृतवैक्रियहस्तिर्सिंहरूपधराः ।
 अन्योन्यं प्रहरन्तो-ऽनुभवन्ति विखण्डिता दुःखम् ॥ १६४ ॥
 वज्रघटीयस्त्रेषू-त्पन्नाः पापासुरैर्लघुद्वारात् ।
 ओकृष्यन्ते धलतः, सीसशलाका इव रटन्तः ॥ १६५ ॥
 करचरणादौ धृत्वा, शिलासु पटुवज्रकण्टकघटासु ।
 असुरैरास्फाल्यन्ते, रजकैरिव मलिनवसनानि ॥ १६६ ॥
 क्रकचैश्च दारुदारं, दार्यन्ते दारुणैः केचित् ।
 पिप्यन्ते तिलपेपं, चित्रैर्यज्ञैश्च कुत्रापि ॥ १६७ ॥
 लोहघनैः केऽपि घनैः, कुप्यन्ते लोहपात्रवदमत्रम् ।
 दम्भोलिशूलतूलिक-शय्यासु च केऽपि शाय्यन्ते ॥ १६८ ॥

वज्रलकुटैश्च केचित्, ताड्यन्ते नीलिकादलवत् ।
 शाकपणिका इवैके, खण्ड्यन्ते खण्डशो बहुशः ॥ १६९ ॥
 भूयोऽपि मिलितकाया, भूयो भूयस्तथैव तद् दुःखम् ।
 असुरैरनुभाव्यन्ते, क्रन्दन्तः कर्णरावेण ॥ १७० ॥
 चैतरणीं नाम नदीं, तप्तत्रपुसीसकौघघोरतराम् ।
 आर्त्ताः पिपासया पुन-रवतार्यन्ते वराकास्ते ॥ १७१ ॥
 छायेच्छया स्यात् पुन-रसिपत्रां हि पवनान्तरे प्राप्ताः ।
 निपतद्भिर्निशितास्त्रैः, पत्रैस्तिलशो विकृत्यन्ते ॥ १७२ ॥
 परदाररतं सततं, संसार्य च लोहपुत्रिकास्तप्ताः ।
 संश्लेष्यन्तेऽतिकुलिश-कण्टककलिताश्च शास्त्रमल्यः ॥ १७३ ॥
 स्मारितमांसास्वादं, स्वशरीरस्यैव मांसमाश्रयन्ते ।
 प्रख्याप्य मद्यपानं, त्रुणप्रतप्तं च पाय्यन्ते ॥ १७४ ॥
 कुम्भीपाकभ्राष्ट्र-खेदनिकाशूलमुख्यदुःखानि ।
 अनुभाव्यन्ते लवमपि, न लभन्तेऽर्त्तिं विना स्यातुम् ॥ १७५ ॥
 इति नरके पूर्वकृतं, दुष्कर्म सार्यमाणास्ते ।
 दुःखमनुभवन्ति तदिह, भविनां श्रुतमपि हि दुःखाय ॥ १७६ ॥
 प्रत्यक्षमपीक्ष्यन्ते, जल-स्थल-सगामिनोऽङ्घ्रिनोऽत्रापि ।

तिर्यग्गत्यादिषु विडम्बनाः

बहुदुःखमनुभवन्तः, स्वकर्मपरिपाकतः सततम् ॥ १७७ ॥
 जलचरजीवा धीवर-बकादिपतंगैस्तथा मिथोऽर्द्यन्ते ।
 स्थलचारिणो मृगाद्याः, सिंहाद्यैर्मृगैर्युभिश्च मार्यन्ते ॥ १७८ ॥*
 शीतोष्णतृद्वुमुष्णा-भूरिर्तरकशाऽङ्कुशप्रतोदैश्च ।
 कां वेदनां सहन्ते, नैते प्राग्जन्मकर्महताः ? ॥ १७९ ॥
 खचरास्तिंचिर-लावक-कपोत-कीरादयो निगृह्यन्ते ।
 पल्लुब्धैः शाकुनिकैः, सिञ्चान-श्येन-गृध्रमुख्यैश्च ॥ १८० ॥*
 मानुष्यकेऽपि केऽपि, प्राणभृतो जन्मपङ्क्तु-बधिरा-ज्ज्वाः ।

१ मेलोपनवत् । २ उपगीति । ३ पक्षिभि । ४ हिंस्यन्ते । ५ व्याघ्रे । ६ क-‘भर०’ ।
 ७ खरकोण, पक्षिविशेष ।

कुष्ठादिव्याधिभृतो, दारिद्र्यप्रभृतिपरिभृताः ॥ १८१ ॥
 देवत्वेऽपि परस्पर-परामवाधिकविभृतिद्वानाम् ।
 च्यवनेऽप्यतिदीनानां, देवानां दुःखमप्यास्ते ॥ १८२ ॥
 अस्मिंश्चतुर्गतिजुषा-मपि संसारे निसर्गभोगवताम् ।
 जलधिजलानामिव नो, दुःखानामवधिरुन्मपति ॥ १८३ ॥
 एषां भवदुःखानां, प्रशमोपायस्तु जयति निरपायः ।
 श्रीमज्जिनेन्द्रसेवा, मुधेव लघुकालकूटानाम् ॥ १८४ ॥
 मोक्षं विना न सौख्यं, रागद्वेषक्षयं विना नायम् ।
 अयमपि न वीतराग-प्रभुं विना प्रभवति क्वापि ॥ १८५ ॥
 अङ्गलगिता मृगाक्षी, न लक्ष्यते रागलक्षणं यस्य ।
 रागपर एव नारी-परिरम्मारम्भसंरम्भः ॥ १८६ ॥
 न द्वेषलक्षणान्यपि, वीक्ष्यन्ते चक्र-चापमुख्यानि ।
 यस्य करे येन विमो-स्तस्य न वध्योऽस्ति शमवाद्वैः ॥ १८७ ॥
 रागद्वेषविशेषित-मोहादिविकारवारपरिमुक्तम् ।
 सकलातिशयैः कलितं, मुक्त्वाऽर्हन्तं कुतो मुक्तिः ? ॥ १८८ ॥

—विशेषकम्

धर्मः स एव सेव्यः, प्ररूपितो वीतरागविशुद्धा यः ।
 हिंसादिदोषरहितः, सपौञ्जितममृतकुण्डमिव ॥ १८९ ॥

उक्तं च—

“रागद्वेषाद् वा, मोहाद् वा, वाक्यमुच्यते सन्दृष्टम् ।
 यस्य तु नैते दोषा-स्तस्यानृतकारणं किं स्यात् ? ॥ १९० ॥”
 रागेण द्वेषेण च, मोहेन च वर्जितो जिनाधिपतिः ।
 स्यात् तत् तेनैवोक्तो, धर्मो दुष्कर्ममर्मभिदे ॥ १९१ ॥
 निरवधो जिनधर्मः, सम्यग् येनादृतः सुकृतमाजा ।
 तिर्यङ्-नरकगतियुगं, विरक्तमेवास्त्र नो मिलति ॥ १९२ ॥
 न विधेयो जीववधो, जीवा यत् तेन तस्करेणेव ।

१ ख-‘दुःखमेवास्ते’ । २ ख-‘तोऽङ्गवताम्’ । ३ ख-‘अयं च’ । ४ क-‘तिर्यग्’ ।
 ५ जीववधेन ।

हत्वा सुकृतरहस्यं, न्यस्यन्ते-नरककुहरान्तः ॥ १९३ ॥
 नित्यमसत्यं त्याज्यं, यतोऽमुतो लाघवं जनो लभते ।
 तेन भ्राम्यति दुष्कृत-पवनाद् भवकाननेऽर्कतूलमिव ॥ १९४ ॥*
 नादत्तमाददीता-न्यार्थं व्यर्थार्थिना पराक्रियते ।
 सुकृतततिः पश्चात् कृत-शून्येनैवाङ्कसङ्कलना ॥ १९५ ॥
 अन्नं ह्येयमन्वह-ममुना विलयं प्रयाति सकलोऽपि ।
 ध्रुवमुपचितोऽपि धर्मः, सौम ह्य श्यामपक्षेण ॥ १९६ ॥
 सुमहान् परिग्रहो नहि, धार्यो बलेन मानवो नैव ।
 लङ्घयति भवं धृप इव, बहुतरभारादितो गहनम् ॥ १९७ ॥
 एतानि पञ्च हिंसा-प्रभृतीनि त्यजति देशतोऽपि हि यः ।
 पञ्चत्वं तस्य कुतो, गतिमचिरात् पञ्चमीमुपेतस्य ? ॥ १९८ ॥*
 मुनिगीःश्रितसंवेगौ-पधियोगान्नागिलस्य नन्दिन्या ।
 उपलग्नन्थिरिव रयात्, कर्मग्रन्थिस्तदाऽमेदि ॥ १९९ ॥
 रत्नाधिकस्य सुमुने-रन्ते सम्यक्त्वरत्नमैस्यासौ ।
 तत् प्राप यत्प्रभावा-न्मोक्षपुरे प्राप्स्यति प्रसरम् ॥ २०० ॥
 पञ्चाप्यणुवतानि, प्रतिपेदे पञ्चविषयविरताऽसौ ।
 पञ्चपरमेष्ठिमन्त्र-ध्यानाधीनाऽन्तिके साधोः ॥ २०१ ॥
 अपवर्तितसंसारं, सारं सुरधेनु-रत्न-शास्त्रिभ्यः ।
 लब्ध्वा युगन्धरमुने-र्गृहिधर्मं सा दधार धृतिम् ॥ २०२ ॥
 कृतकृत्यमन्याऽसौ, धन्या साधुं प्रणम्य सप्रमदा ।
 अथ दारुभारकमुपा-दाय खालयमियाय रयात् ॥ २०३ ॥
 धृतबोधाऽस्तक्रोधा, तनुते सा तपस्तदादि तीव्रं सा ।
 श्रीमज्जिनेन्द्रसेवा-सुधामुधाभूतसर्वाधिः ॥ २०४ ॥
 तां तारुण्यगतामपि, दौर्भाग्यमयीं न कोऽप्युपायंस्त ।
 को निर्मलजलामपि, क्षारत्वयुतां श्रयेद् वापीम् ? ॥ २०५ ॥

[१ क-‘नश्यन्ते’ । २ अदत्तादानेन । ३ कृष्णपक्षेण चन्द्रया इव । ४ मुक्तिम् ।

५ युगन्धराहस्य । ६ निर्नामिका । ७ क-‘जैर्मल्यकला’ ।

निर्नामिकाया ललिताङ्गदर्शने पुनः स्वयम्प्रभात्वम्

निजदौर्भाग्यतरङ्गित-चैराग्याऽङ्गि पुनस्तमाप्तस्य ।

पुरतो युगन्धरमुने-रात्तानशनाऽधुना साऽऽस्ते ॥ २०६ ॥

तत्र त्वं गत्वा स्वं, दर्शय तस्यास्ततोऽनुरक्तेयम् ।

भवति मृता भवति तव, प्रिया गतिः स्याद् यदन्तमतिरूपा ॥ २०७ ॥*

अथ ललिताङ्गेन तथा, रचिते सा तदनुरागिणी मृत्वा ।

तत्पत्नी पुनरेव, स्वयम्प्रभा पूर्ववज्जज्ञे ॥ २०८ ॥

दृष्टविनष्टार्थ इव, प्राप्तसुतोऽसुत इवार्थिवत् सार्थः ।

लब्धामृतो मृत इव, प्रीतः सोऽभूत् प्रियां प्राप्य ॥ २०९ ॥

अवगततत्तत्प्रेमा-तिशयसमुद्धान्तशतगुणस्नेहा ।

ललिताङ्गस्य बभूव, स्वयम्प्रभा रतिकृते किमपि ॥ २१० ॥

रममाणः स तथा सह, सहजस्नेहार्द्रया बहुस्नेहः ।

एकं लवमिव कालं, भूयांसं लङ्घयामास ॥ २११ ॥

अमृतकलितानि कलयन्, प्रेमकलानि ललितानि लैलनायाः ।

औलोक्य ललिताङ्गः, स्वर्गात् स्वय्यवनचिह्नानि ॥ २१२ ॥

प्रियया कृतविप्रिय इव, ह्रिया विमुक्तस्ततस्तर्दलुचर्या ।

दूरीकृतः श्रियाऽसौ, व्यसने व्यसनान्तराणि स्युः ॥ २१३ ॥

तस्याभरणानि विभा-विभासुरत्वं विदूरयामासुः ।

किरणान्यपि किं तरणेः, सोष्णत्वं दधति दिवसान्ते ? ॥ २१४ ॥

तस्य कृतमौलिलीला-यितानि माल्यानि लेभिरे म्लानिम् ।

स्वामिव्यसनावसरे, नान्याऽऽस्ते सुमनसां वृत्तिः ॥ २१५ ॥

सहसा सह देहेन, व्यवहन् वसनानि तस्य मलिनत्वम् ।

आजन्माविधुतानां, गुणिनां प्रणयोचितं तद्धि ॥ २१६ ॥

न त्वां विनाऽत्र मम रति-रिति मर्त्यश्रुवा ध्रुवं तमाहातुम् ।

प्रहिता हितात्मदूती, तं निद्रा सेवते स भृशम् ॥ २१७ ॥

तस्य स्फुटनजपीडा, सर्वाङ्गोपाङ्गसन्धिषु स्फुरिता ।

एष्यद्गर्भस्थितिर्मुस-दुःखचमूसङ्गताग्रसेनेव ॥ २१८ ॥*

१ त्वयि । २ क-‘ललिताया’ । ३ अपश्यत् । ४ तृतीयैकवचनम् । ५ क-‘व्यवसन’ ।
६ क-‘सुग’ ।

आलोक्यस्थालोके, स्फुटमपटुस्तस्य दृष्टिरजनिष्ट ।
 त्रिदिवमेमश्रुतता-प्रथनाभ्यासे श्रुत्तेव ॥ २१९ ॥
 आत्मानमतिबलिष्ठे, ऋष्टं चालयति कीलवत् काले ।
 तस्य प्रकम्पतरला, सकलाऽपि तनुर्बभूव भूमिरिव ॥ २२० ॥*
 तस्य चकम्पे हृदयं, प्रियाहृदः कल्पपादपाः सुहृदः ।
 तद्दुःखादिव विगलित-कुसुमाश्रुकणाश्रकम्पिरे सुतराम् ॥ २२१ ॥*
 क्रीडापर्वतवापी-सरिदुपवनदीर्घिकासु न रतिं सः ।
 गतसर्वस्व इवापद्, दयितादुश्चरिततप्त इव ॥ २२२ ॥
 विषयसुखे व्यासक्तिं, व्यधादसौ धर्मबाधयाऽभ्यधिकम् ।
 सममायात मयैवं, किल तेषामनुनयाकाङ्क्षी ॥ २२३ ॥
 तस्याखिलः परिजनो, वचनेषु वभार शोकवैरस्यम् ।
 स्वस्वामिनस्तदधिकं, ध्रुवं गृहीतुं विभज्येव ॥ २२४ ॥
 वचने दृशोश्च दैन्यं, प्रतिपेदे प्रतिपदं पैदं तस्य ।
 हृदयप्रवेशहेतो-रिव विहितारम्भसंरम्भम् ॥ २२५ ॥
 समया स्वयम्प्रभाऽथ, प्रियमूचे प्राणनाथ ! किमिदं त्वम् ।
 मद्विरहाभावेऽपि हि, विमनस्कत्वं समुद्रहसि ? ॥ २२६ ॥
 मनसि विमृशामि बहुश-स्तावन्न मयाऽपराद्धमिह किमपि ।
 विधुराऽहं हृदयाधिप !, कथय कुतो वैमनस्यमिदम् ॥ २२७ ॥
 ललिताङ्गोऽजल्पदिदं, त्वया श्रिये ! नापराद्धमनुमात्रम् ।
 अपराद्धं तु मया प्राग्, येन कृतं न सुकृतं विततम् ॥ २२८ ॥
 पूर्वमवेऽभूवमहं, विषयैकरसेन धर्मविश्रुतात्मा ।
 विद्याधरधरणीन्दु-र्महाबलो नाम कामरसः ॥ २२९ ॥
 जिनधर्म मन्त्री मां, बोधयति स स्वयं स्वयम्बुद्धः ।
 आयुःशेषे तैमहं, प्रतिपन्नः पालयामास ॥ २३० ॥
 तद्धर्मवैभवेन, 'श्रीप्रभ'विश्रुता बभूव सुभ्रु ! मम ।
 अधुना च्यवनावसरः, समजनि विमनस्कता तेन ॥ २३१ ॥

एवं निवेदयति सति, तस्मिन्नेत्याभ्यधत्त दृढधर्मः ।
 ऐशानकल्पपतिरिति, दिशति त्वां 'श्रीप्रभा'धिपते ॥ २३२ ॥
 'नन्दीश्वरा'दिषु मंहा-तीर्थेषु जिनेन्द्रशाश्वतप्रतिमाः ।
 नन्तुं वयं प्रचलिता-स्त्वमपि त्वरया स्वयमुपैहि ॥ २३३ ॥
 सुकृतपरिणामतो मे, समयोचितमेवं शासनं नेतुः ।
 इति मुदितो ललिताङ्ग-श्चलति स स बलभासहितः ॥ २३४ ॥
 'नन्दीश्वरे' स गत्वा, सेन्द्रः शाश्वतजिनेश्वरप्रतिमाः ।
 आनर्चं मुदा विस्मृत-ससीममीमच्यवनदुःखः ॥ २३५ ॥
 'नन्दीश्वर'तोऽन्येषु, व्रजन् स तीर्थेषु विशदवासनया ।
 आयुःक्षयादभावं, दीप इव प्राप पवमानात् ॥ २३६ ॥
 'जम्बूद्वीपे' पूर्ववि-देहे'पूपाण्यं महासरितः ।
 'सीता'या उत्तरतो, जयतितरां 'पुष्कलावती'विजयः ॥ २३७ ॥*
 इह 'लोहार्गल'नाम्ना, पुरमास्ति निरस्तनाकसाकल्पम् ।
 यस्मिन् सुकृतसमुद्रे, चैत्यपताकास्तता वीच्यः ॥ २३८ ॥
 तस्मिन् सुवर्णजङ्घ-स्त्रिधुवनजङ्घालसुकृतजालयशाः ।
 समजनि जैगतीजानिः, प्रजा निजापत्यवत् पुण्यन् ॥ २३९ ॥
 लक्ष्मीरमुष्य-पत्नी, समजनि यन्नेत्रपद्मयुग्ममहो ।
 सूर्यालोके विमुखं, प्रियाऽऽस्यविधुवीक्षणे स्मेरम् ॥ २४० ॥

ललिताङ्गजीवो विदेहे सुवर्णजङ्घपुत्रो वज्रजङ्घः

अनयोस्तनयो जज्ञे, ललिताङ्गः सुराग्रणीश्च्युतः स्वर्गात् ।
 एतस्य नाम पितरौ, वितेनतुर्वज्रजङ्घ इति ॥ २४१ ॥
 धात्रीपङ्कथा व्यक्तं, पयोविलासेन लाल्यमानोऽसौ ।
 सौरण्येवाराम-द्रुम इव परमां दधौ वृद्धिम् ॥ २४२ ॥
 सकलाभिरपि कलाभि-स्तृष्णामोत्कलिकोर्मिबहुलाभिः ।
 अहमहमिकया रयतः, किल कलितोऽयं कुमारवरः ॥ २४३ ॥

१-क-'महतीर्थेषु' । २ ख-'मय' । ३ पृथ्वीपतिः । ४ असुर्यस्या राजदार इति ।
 ५ प्रणाल्या । ६ क-'स्तृष्णामोत्कलिकोर्मि' ।

यत् ग्रान्तलीनमधुकर-केतकदलमञ्जुलानि नयनानि ।

युषतिजनानां जनयति, तद् यौवनमाप नृपतनुजः ॥ २४४ ॥

शश्वद्भुजिष्ययति विश्वततिप्रवीरान्

यस्तेन सोऽपि मदनस्तनु-विक्रमाभ्याम् ।

जित्वाऽऽत्मयौवनपरिष्करणे निधुक्तः

सं व्यक्तमस्तु जगति प्रतिवीरवीरः ॥ २४५ ॥^१

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमद्विरचित्रे श्रीपद्मानन्दापरनाम्नि

श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराष्टके श्रीआदिनाथचरिते पञ्चमललिताङ्ग-

देवभवपद्मभवश्रीवज्रजङ्घोत्पत्तिकीर्त्तनश्चतुर्थः सर्गः ॥ ४ ॥

यस्य स्वर्गिमृगीदृशां मधुकरस्निग्धा कटाक्षच्छटा

यत्कोञ्चान्तमरीचिवीचिभिरभिक्षिप्तेव पथद्वये ।

कर्णाम्यर्णनिवेशिकेशकलिकान्याजेन विभ्राजते

स श्रीमान् शिवतातिरस्तु भवतां श्रीनाभिभूपालभूः ॥ १ ॥

श्रीपद्म ! प्रतिसद्यः पद्मनिलया देवी न किं दीव्यति ?

त्वां मुक्त्वा तु न कोऽपि रोपितपदो दातुं सुपात्राय तैम् ।

केऽपि क्षोणितले क्षिपन्ति कतिचित् कुर्वन्ति पण्याङ्गना-

गेहे कर्मकरीं सृजन्ति कुंठपस्तेनाग्निभोग्यां परे ॥ २ ॥^२

ग्रन्थाज्यं श्लोक ॥ ३०० ॥^३

वज्रजङ्घः । २ वसन्ततिलका । ३ लक्ष्मीम् । ४ कुण्डचोरवदिभोग्या कुर्वन्ति ।

५ शार्दूलविकीर्तितम् । ६ 'आदितोऽज्यं १२६७' इत्यधिकः क-पाठः ।

पञ्चमः सर्गः ५

यस्यांहिवारिरुहसेवया रया-लक्ष्मीरूपैति विरहासहा स्वयम् ।
 स्व-भू-भुवस्त्रयनिपेवितक्रमः, स श्रीयुगादिमजिनो 'धिनोतु वः ॥१॥'^१
 श्रीपुष्कलत्वपुपि 'पुष्कलावती'-त्याख्याजुपीह विजये द्युजित्वरे ।
 पूः पौरगौरमतिपुण्डरीकिणी-पूषद्युतिर्जयति 'पुण्डरीकिणी' ॥ २ ॥
 चैत्येषु यत्र वृषखेलनाद्रिपु, स्फूर्जद्ध्वजावलिबलाकिकाः सदा ।
 'नानामणिद्युतिकृतेन्द्रकार्मुकाः, स्युर्धूपधूमचयधूमयोनयः ॥ ३ ॥
 यन्मन्दिरेषु बलमीपरम्परा-विन्यस्तरत्नततिभिः प्रतिक्षेपम् ।
 दीपोत्सवो भवति भूषणाश्रिते, लोकेऽखिलेऽपि न पुनर्दुरोदरम् ॥ ४ ॥
 श्रीवज्रसेन इति तत्र वज्रभृद्, भूचक्रवृत्तिरिव चक्रवर्च्यभूत् ।
 यस्य प्रतापपरितापितो रिपु-मौलिं यदंघ्रिर्नलिनालयं व्यधात् ॥ ५ ॥
 यत्तेजसाऽम्बुरुहबान्धवो जित-श्वक्रच्छलादनुदिनं पुरः स्फुरन् ।
 कीर्णः करैरसहस्रमूर्त्तिभि-र्दुःखात् कृशैरिव निपेवते स यम् ॥ ६ ॥
 तस्य प्रशस्यचरिताद्भुताऽभवत्, पूर्णा गुणैर्गुणवतीति वल्लभा ।
 देव्यस्तैर्दङ्गरुचिरत्ववश्विता, देवास्तदाप्तिरहिता न शेरते ॥ ७ ॥
 पुण्यैर्जनस्य न रविं नृपाङ्गनाः, पश्यन्ति तैर्द्वदनदर्शनेऽन्यथा ।
 तत्र स्थिरे तैर्दुरुतापविह्वलः, कैयं श्रयेद् विधुसुधांशुसेचनम् ॥ ८ ॥
 कालादितश्च ललिताङ्गवल्लभा, तद्विप्रलम्भविधुरा स्वयम्प्रभा ।
 धर्माच्युता दयितवस्पुता दिवो-ऽभून्नन्दिनी नयननन्दिनी तयोः ॥ ९ ॥

स्वयम्प्रभायाः पुष्कलावतीविजये जन्म

अस्या भृशं तनुमवा विभासते, श्रीर्विश्वविश्वजनताऽतिशायिनी ।

इत्यभ्यधायि जनकेन साऽर्घ्या, सा श्रीमतीत्यभिर्धेया शुभेऽहनि ॥१०॥

- १ प्रीणयतु । २ ललिताच्छन्दः 'धीरैरगाणि ललिता तमौ जसौ' इति लक्षणात्मकम् ।
 ३ लक्ष्मीबहुलतापोपके । ४ सूर्यकान्तिः । ५ अमयः । ६ क-'क्षिपम्' । ७ द्यूतम् ।
 ८ इन्द्र इव पृथ्वीचारी । ९ कमलम् । १० सूर्यः । ११ वज्रसेनम् । १२ गुणवती ।
 १३ नृपाङ्गनामुखविलोकने । १४ सूर्ये । १५ सूर्यविपुलतापम् । १६ जनः । १७ क-'हिता' ।

सद्भावनाभिरिव धर्मवासना, सद्वासनाभिरिव पुण्यसन्ततिः ।
 पुण्यावलीभिरिव शर्मपद्धतिः, सा घात्रिकाभिरभिवर्धिता क्रमात् ॥ ११ ॥
 विद्यामिव प्रमतिशिष्यपाठनं, लक्ष्मीमिव प्रशमपात्रपूजनम् ।
 भूपालतामिव सुनीतिपालनं, तां शोभयाऽद्भुतयति स यौवनम् ॥ १२ ॥
 सा जन्मतः स्वजनजीवजीवितं, जज्ञे स्वभावसुभगत्वशोभया ।
 तारुण्यतस्तु रतिजीवितप्रभो-र्जीवस्य जीवितमभूत् कुमारिका ॥ १३ ॥
 साऽपत्यवत्सलतया वपुःश्रिया, धीमत्तया मधुरवाक्यलीलया ।
 कैः कैर्गुणैः पितुरभूत् तुष्टये?, दुःखप्रदाऽपि तु सद्यश्चरेशया ॥ १४ ॥
 प्रासादमिन्दुकलिकेव 'सर्वतो-भद्रा'मिधं गिरिमिवाऽपरेधवि ।
 ताराकुलैरिव घृतालिमण्डलैः, क्रीडाविलासरसिकाऽऽरूरोह सा ॥ १५ ॥
 सा सुस्थितस्य सुमुनेर्मनोरमो-द्याने स्थितस्य समुपेयुषः सुरान् ।
 तत्राभितो दिवि ददर्श केवल-ज्ञानोद्भवस्य महिमां चिकीर्षतः ॥ १६ ॥

श्रीमत्या जातिस्मृतिः

क्वाप्येतदीक्षितमिति प्रतर्कतो, जातिस्मृतिः समजनिष्ट तत्क्षणम् ।
 तस्यास्ततः स्मृतवती भृशं निशा-स्वप्नोपमानि जननान्तराणि सा ॥ १७ ॥
 प्राग्जन्मलब्धललिताङ्गवल्लभ-प्रेमाध्वनि प्रसृमरा रयाधिकम् ।
 तद्विच्युतिस्खलनतोऽतिविह्वला, सा मूर्च्छिता क्षितितलेऽप्यतत् क्षणात् १८
 सा व्याकुलाऽऽलिकुलकल्पितैरलं, द्राक् चन्दनद्रवनिपेचनादिभिः ।
 मूर्च्छां मुमोच चिरलब्धवल्लभ-स्मृत्यन्तरायकृतविप्रियामिव ॥ १९ ॥
 सञ्ज्ञामवाप्य हृदि सेत्यचिन्तय-न्मत्पूर्वजन्मपतिरस्ति कुत्र सः? ।
 एतन्न वेद्मि न तु तं विना परः, स्यान्मे वरः श्रयति कः खरं गजात्? ॥ २० ॥
 प्राणेश्वरः स यदि मे न गोचर-स्तद् व्याहरे सह परेण नेति सा ।
 निश्चित्य चेतसि सभाददे तदा, द्राङ् मौनमेव नरदेवनन्दिनी ॥ २१ ॥
 * क्षेत्रप्रभुप्रभृतिदोषशङ्कया, या तत्सखीभिरुचिता प्रतिक्रिया ।
 चक्रे मुधा खलु बभूव साऽसिला, मैत्री कृतघ्नपुरुषे कृता यथा ॥ २२ ॥

- नैवोपचारशततोऽपि साऽमुच-न्मूकस्थितिं दयितदर्शनावधिम् ।
 वैद्यक्रियाभिरनिदानवेदिनां, व्याधिर्दधाति न कदाचन क्षयम् ॥ २३ ॥
 भ्रूहस्तमस्तकमुखाग्रसञ्ज्ञया, सा यत्र तत्र लिखितैरथाक्षरैः ।
 प्रावर्तयत् परिजनं प्रयोजने, प्राग्मर्तदत्तनिजजल्पकल्पना ॥ २४ ॥
 तत्तादृशप्रियतमस्य तादृश-प्रेमस्मृते रतिमनाश्रिता क्वचित् ।
 सा केलिकाननमवापदन्यदा, तद् वन्यदाव इव दाहदाय्यभूत् ॥ २५ ॥
 संस्मृत्य नन्दनविलासकौतुकं, प्रेमालसेन सह बल्लभेन तत् ।
 औत्पल्यकातिशयलोडिताशया, तत्रापि सौपदिव तापभाप सा ॥ २६ ॥
 सा क्वापि चित्तरतिरुल्लसेदिति, प्रत्यंहिपं प्रति निकुञ्जमव्रजत् ।
 बाणिज्यकृद् द्रविणलाभलोभतः, अत्याश्रयं प्रतिपुरं यथाऽमितः ॥ २७ ॥
 तस्यामशोकतरुपल्लवैर्नवै-रेतत्करकमसुहृत्कृतैरपि ।
 भेजे विभिन्नजनहृद्भजाऽऽसृजा, शोणसरप्रदरभङ्गिभीष्मता ॥ २८ ॥
 सा चम्पकद्रुकलिकासमुच्चयान्, सौरभ्यलुम्पदलिचुम्बितानानान् ।
 पुष्पेपुणा विरहिणां वधेऽस्तितान्, कौलेयलेशकलितान् किलैक्षत् ॥ २९ ॥
 सा कुञ्जलालिलुलिताऽलिमालिनं, बाला व्यलोकत रंसालशासिनम् ।
 शश्वद्वियुक्तजनहिंसनक्रिया-सञ्जातपातकसमाकुलं किल ॥ ३० ॥
 थावन्मुधाकृतसुधामदौच्यं, नो चक्रवर्त्तितनया श्रेयद् वचः ।
 तावद् गिरो मम सगौरवा खा-नित्याऽऽवनोत् परभृतां तदतिदान् ३१
 एणेक्षणाक्षणकटाक्षधोरणी-व्यालोफनेन तिलकं विकस्वरम् ।
 तारुण्यपुण्यतरुणीसनूपुर-काणां हिणा हतमशोकमुन्मदम् ॥ ३२ ॥
 मत्ताङ्गनायदनचारुवारुणी-विश्राणनेन बकुलं मदाकुलम् ।
 पीनोन्नतस्तननितम्बिनीघन-प्रश्लेषणे कुरुचकं ग्रहर्षिणम् ॥ ३३ ॥
 तत्रापि वीक्ष्य मम जीविताधिपोऽप्येवंविधैर्विलसितैर्मदुद्भवैः ।
 ईदृग्विधा वत विधास्यते कदा, चेष्टा हृदैवमुदकण्ठतैव सा ॥ ३४ ॥

विशेषकम्

१ केलिकाननम् । २ उत्पन्ना । ३ आपत्सहिता इव । ४ रुधिरम् । ५ लोह-
 फलक(?)मुक्तान् । ६ मञ्जरीपङ्क्तिः । ७ आग्रहक्षम् । ८ गुणवत्याः पीडाकारान् ।
 ९ काननेऽपि ।

वल्लीनिकुञ्जपटलीर्विलोकितुं, चालां खचिचरतये चचार या ।
 सा तासु हन्त मरुदाहृतैर्दुतां, पुष्पोत्करै रतिपतेः शरैरिव ॥ ३५ ॥
 तत्केशपाशपटलं कलापिन-साद्विभ्रमक्रमगतिं सितच्छदाः ।
 सञ्चिन्त्य चेतसि धृतत्रैपा द्रुतं, जग्मूर्लतागहनगर्मगह्वरे ॥ ३६ ॥
 व्यालोकनात् किल तदंक्षिपन्नयोः, पद्मानि नूपुर-किरीटकम्रयोः ।
 जातानि तद्रणितगर्जितजिन्नोः, श्यामाननान्यलिकुलैः खजैत्रयोः ॥ ३७ ॥
 तस्याः कराधरमवेक्ष्य कोमले-ज्वाप्तोर्ध्वरेखमखिलेषु भूतले ।
 तत्केलिकाननलताद्रुपल्लवा, भीत्यैव वायुलुलिताश्चकम्पिरे ॥ ३८ ॥
 रेजे स्तनस्तथकशस्तवैभवा, हस्ताधरक्रमविलासिपल्लवा ।
 रङ्गत्कुरङ्गशिशुलोललोचना, लीलावनेऽत्र वनदेवतेव सा ॥ ३९ ॥
 तस्या विलासवनिक्वाविलासतः, स्वान्तं न निर्वृतिमुपाययौ ततः ।
 खेदापनोदमपदिश्य सा सखी-पूपाविशत् स्वयमशोककानने ॥ ४० ॥
 सख्योऽवचित्य कुसुमानि मण्डनं, नानाविधं रचयताद्य गच्छत ।
 तेन स्वयं कुसुमकार्मुकप्रभुं, भूपाङ्गजा यदियमर्चयिष्यति ॥ ४१ ॥
 एका स्थिताऽसि निजपुत्रिकाऽन्तिके, त्वेवं विमृज्य चतुरोपचारिकाः ।
 विशाय तच्चृदयभावमिज्जितै-स्तां धात्रिकाऽभ्यधित पण्डिताऽभिधा ४२

—युगम्

प्राणा मम त्वमसि येन जन्मतो, मातेव चासि तनये ! तवाप्यहम् ।
 मेदो मिथोऽस्त्यपि न तावदावयो-र्भुग्धे ! न विश्वसिपि किं तु मय्यपि ? ४३
 मौनं समाश्रयसि येन हेतुना, तच्छंस मां जनय दुःखभागिनीम् ।
 दुःखक्षयं विरचयामि तद्विया, बुद्ध्याऽधिकेति विदिताऽसि पण्डिता ४४
 श्रीमत्यथाम्भधित पण्डितेरिता, प्राग्जन्मजं चरितमात्मनोऽखिलम् ।
 शीतांशुकान्तपटलीखली कथं, ज्योत्स्नाऽञ्चिता स्रवति नामृतं द्रुतम् ? ४५
 स्वं सार्वभौमस्तुतया निवेदितं, प्राग्जन्मवृत्तमवगत्य पण्डिता ।
 तां दुःखिताऽऽह गुरुसाहसं कृतं, भुग्धे ! त्वयाऽहमपि भविता न किम् ४६

१ पटलीषु । २ पीडिता । ३ हंसाः । ४ क-‘त्रपाद्रुतं’ । ५ कथय ।
 ६ क-‘कथम्’ ।

प्राणी स्वकर्मपरिणामतः सुते !, कुत्रापि कामपि समाश्रयेद् गतिम् ।
 द्वीपान्तरेऽथ मलिनासु जातिषु-त्पन्नो भवेद् यदि तदाऽस्तु का गतिः ? ४७
 मूका-ऽन्ध-पङ्गु-वधिरा-ऽङ्ग-रोगिणो, मर्त्या भवन्ति यदि तेषु कोऽपि सं ।
 रूपात् वृणीकृतसुराङ्गनागणे !, कल्याणि ! का तव ततो विडम्बना ? ४८
 मूर्खो बुधो बुधवैरश्च मूर्खराट्, दुःस्थो धनी धनपतिस्तु दुःस्थितः ।
 दुःखी सुखी सुखयुतोऽपि दुःखितो, नारी नरो वत् नरोऽपि नायिका ४९
 भूपोऽत्र यः स हि परत्र किङ्करो, यः किङ्करो भवति भूपतिस्तु सः ।
 जीवोऽत्र पुत्रि ! भवनाटके नटो, रूपान्तरैः प्रसरति स्वकर्मणा ॥ ५० ॥

—युग्मम्

काम्याऽतिरम्यतनुशर्मसम्भवाद्, देवीभवात् त्वमपि नाभवः कथम् ? ।
 श्रीमत्सद्भुर्भगुरूपदुःखिनी, निर्नामिका गुरुदरिद्रकुले ॥ ५१ ॥
 असिन् भवे ध्रुवमनादिकालतो-ऽनन्तान् भवान् प्रभवतः किलात्मनः ।
 के के न मातृ-पितृ-भैरुतां गता, जीवास्ततः क इव तेष्वभिग्रहः ॥ ५२ ॥
 ये भर्तृ-मातृ-पितृ-सोदरा-ऽङ्गजाः, स्त्री तत्र जन्मनि चरेत् तदाज्ञया ।
 जन्मान्तरे केचन ते पृथग् गेता, ज्ञाताश्च नो किमु तदर्थमाग्रहः ? ॥ ५३ ॥
 श्रीवज्रसेन इति पुत्रि ! ते पिता, माता पुनर्गुणवती भवेऽत्र यत् ।
 त्वं बाल्यतोऽपि हि मयैव पालिता, तद्दुःखदाऽसि किममीप्समिग्रहात् ? ५४
 विद्याधरैरपि धराधरैरपि, त्वं प्रार्थ्यसे प्रतिदिनं कृतादरैः ।
 स त्वत्पिता त्वदनुरूपमेव तु, प्राप्तुं वरं वरतनो ! विलम्बते ॥ ५५ ॥
 'लोहार्गला'हनगरेक्षितः सुतः, श्रीस्वर्णजङ्घनपतेर्निश्म्यते ।
 श्रीवज्रजङ्घ इति सर्वभूमिभृत्-पुत्रेषु पौरुषमुत्तैर्गुणैर्गुरुः ॥ ५६ ॥
 तादृग्विधेन धरणीशस्यनुना, त्वं चक्रिषुत्रि ! परिणेष्यसे यदा ।
 माता पिताऽहमपि ते तदा शुभे, लप्स्यामहे हृदि महेऽत्र निर्वृतिम् ॥ ५७ ॥
 रूपं तवावयवनिर्जितोपमं, विशोचरा चतुरता नवं वयः ।
 सर्वं कृतार्थयत्तमां ममार्थनै-र्भुक्त्वा भवान्तरस्वरस्पृहाग्रहम् ॥ ५८ ॥

आकर्ण्य तद्भिरमर्थोर्वरापतेः, पुत्री विचित्रमिदमाददे वचः ।^३
 मातर्ममेति दिशती ममत्वत-स्त्वं पण्डिता किमु भवस्यपण्डिता ॥५९॥
 जानासि किं न जिनराजसेविनां, तिर्यग्गतौ च नरके च नो गतिः ।
 तेषां दिव्यच्युतवतां भवेद् ध्रुवं, सद्धर्मभोगनृपवंशसम्भवः ॥ ६० ॥
 धर्मो मया जिनपतेः पुरा न यत्, प्राप्तस्ततोऽहमभवं कुवंशजा ।
 निर्नामिका पुनरवाप्य तत्र तं, जाता दिवि क्षितिपतेः सुताऽधुना ॥६१॥
 जीवा मिथः ग्रथितसौहृदाशयाः, प्रायः श्रयन्ति जनुरेकैवर्षजम् ।
 जातोऽस्ति सोऽपि 'विजये'ऽत्र तत् क्वचित्, मद्रद्वं ध्रुवं शुभमये नृपान्वये ६२
 स्वर्गादहं च्युतवती ततः क्षणा-न्मद्विप्रयोगविधुरो बभूव सः ।
 निर्नामिकां कुतलुदुर्भगात्मिकां, मां वीक्ष्य नाजनि मनाग् विरागवान् ६३
 प्राप्तां पुनस्त्रिदशजन्म मां न स, स्निग्धेक्षणः क्षणमसङ्गिनीं व्यधात् ।
 तत् तादृशः प्रियतमो ममाशया-न्मातर्न निःसरति सौगौरैरपि ॥ ६४ ॥
 'नन्दीश्वर'प्रभृतितीर्थयात्रया, खं पावयन् जननि ! स च्युतस्तथा ।
 निन्धं न जन्म लभते तमप्यहं, ग्रामोमि तन्मयमतिच्युताऽसि यत् ॥६५॥
 अत्राप्यते स यदि नाप्यतेऽथ मे, तद्व्यानलीनमनसः कृतार्थता ।
 एनं विना तु वितनोमि नात्मनो, मातः ! परेण वचनाद् विडम्पनाम् ६६

ललिताङ्गयुक्तस्वयम्प्रभायाः चित्रपटकरणम्

तन्निश्चयाधिगतस्तया तत-स्तैत्राग्भवानुभवभावसम्भृतम् ।
 वृत्तं पटे निखिलमप्यलीलिखत्, सा पण्डिता स्वयमुपायपण्डिता ॥६७॥
 श्रीर्चक्रिणः समजनिष्ट वत्सर-ग्रन्थिस्तदा त्विह महं महीभृतः ।
 प्रस्तावतः स्वयमुपागताश्चतुर्-दिग्भ्यः श्रमे गुणगणा इवाङ्गिनः ॥ ६८ ॥
 तं पण्डिता विमलमल्यखण्डिता, विस्तार्य चित्रपटमुत्कटाकृतिः ।
 तत्पुण्यवत् पृथुतरं मनोहरं, तस्यौ नृपाध्वनि नृपाङ्गजाऽर्चितः ॥६९॥
 एतं च चित्रपटमीक्षितुं जनाः, कृत्वास्तु दिक्षु परिववुरादृताः ।
 रोजेनपर्वदिनसङ्गसङ्गता, दानप्रधानमिव मानवं द्विजाः ॥ ७० ॥

१ 'श्व-मयो घरापतेः' । २ फलदभूमिपतेः । ३ एकक्षेत्रजम् । ४ असह्यताकाल-
 विशेषैः । ५ क-आत्मका' । ६ ललिताङ्गमयमतिः । ७ स्व-ततः-ग्राममवा-
 ८ भीषणसेनस । ९ सार्वभौमवत्सरग्रन्थिपर्वदिवसे, पक्षे सूर्यचन्द्रग्रहणदिवसे ।

'नन्दीश्वर'द्युसदंनादिचित्रगं, केऽप्यागमानुगमवेक्ष्य तद्युवुः ।
 केऽप्यर्हतां प्रणतकन्धरा नरा, विम्बानि नेमुरुरोमकण्टकाः ॥ ७१ ॥
 केचिद् विकूणितनिरीक्षणाः क्षणाद्, रेखाविशुद्धिमसमाममानयन् ।
 केचित् प्रकम्प्रशिरसः सितारुण-श्यामादिवर्णकगणानवर्णयन् ॥ ७२ ॥
 दुर्दर्शनावनिपतेः सुतस्तदा, दुर्दान्त इत्युपगतः पटं च तम् ।
 प्रेक्ष्य क्षणं परिपपात मूर्च्छया, पृथ्वीतटे कपटतो व्यलीकया ॥ ७३ ॥
 सद्यः परिच्छदकृतोपचारतः, सञ्ज्ञां किलाप्य सहसा समुत्थितः ।
 मूर्च्छानिमित्तमथ तत्र पार्थिवैः, पृष्टः स धृष्टतरमित्यभापत ॥ ७४ ॥
 प्राग्जन्मजं यत् चरित्रमत्र मे, कश्चित् पटे निखिलमप्यलीलिखत् ।
 तद्दर्शनात् समुदपद्यताशु मे, जातिस्मृतिः कृतमवान्तरस्मृतिः ॥ ७५ ॥
 देवोऽहमेव ललिताङ्ग इत्यसौ, देवी मदीयदयिता स्वयम्प्रभा ।
 इत्यादि पूर्वमवसम्भवं ममा-शेषं चरित्रमिह संवदत्यदः ॥ ७६ ॥
 तं पण्डिता सुमतिमण्डिता जगौ, भद्रेति चेद् वद ततोऽत्र चित्रितः ।
 कः सन्निवेश इति सोऽवदद् गिरि-मैरुः पुरीयमिति 'पुण्डरीकिणी' ७७
 पप्रच्छ तं पुनरपीति पण्डिता, कोऽयं यतिर्जयति का तपस्विनी ? ।
 को भूपतिः सचिवपङ्क्तिमिर्द्युतः, सोऽप्याह नामनिवहं न वेद्यहम् ॥ ७८ ॥
 तं माययाऽन्वितमवेत्य पण्डिता, ग्राहोपहासपरिचुम्भितं वचः ।
 प्राग्जन्म संवदति पुत्र ! ते ध्रुवं, ग्रामे प्रियाऽस्ति तव 'नन्दि'नामनि ॥
 स्वर्गाव्युतात्मकृतकर्मदोषतः, पङ्क्तुत्वमाप ललिताङ्ग ! तेऽङ्गना ।
 जातिस्मृतेर्निजमलीलिखत् पटे, प्राग्जन्मवृत्तमिदमर्पितं च मे ॥ ८० ॥
 द्वीपं पुरा यदहमाप 'धातकी'-खण्डं ततस्तदनुकम्पया महीम् ।
 सङ्गृह्य चित्रपटमेनमग्रमं, तद्भाग्यतोऽद्य मिलितोऽसि पुत्रक ! ॥ ८१ ॥
 तत् त्वां नयामि लघु तत्र 'धातकी',-खण्डे तदन्तिकमुपैहि साऽस्ति यत् ।
 त्वद्विप्रयोगविधुरा वराकिका, स्त्रीकृत्य तामनुगृहाण वज्रमाम् ॥ ८२ ॥
 बोढा भवेद् यदि दरिद्रताऽन्वित-स्तत् तां स मूर्द्धनि निधाय चालयेत् ।
 तत् ते भयं न हि सुतोऽसि भूपते-स्तत् तां सुपासनगतां प्रचारयेः ८३

एवं निवेद्य विरराम पण्डिता, स्वैः सोपहासमथ मित्रमण्डलैः ।

सोऽजल्पतेति सुकलत्रलाभतो, भाग्योदयस्तव वयस्य ! कोऽप्यसौ ॥८४॥

पङ्गुमिमां परिणय द्रुतं व्रज, प्राग्जन्मवल्लभतमा क लभ्यते ? ।

त्वं मङ्गलानि परिवर्त्तयेरिमां, स्कन्धेऽधिरोप्य करपीडनोत्सवे ॥ ८५ ॥

तस्यावलोकमिलितप्रजाकृते, सौराविणे लसति तत्र सत्रपः ।

वैलक्ष्यलक्ष्यवदनः स दीनदृग्, दुर्दर्शनक्षितिपनन्दनोऽत्रसत् ॥ ८६ ॥

चित्रपटदर्शनाद् वज्रजङ्घस्य जातिस्मृतिज्ञानम्

‘लोहार्गला’ हयपुरादिह क्षणे, श्रीस्वर्णजङ्घजगतीपतेः सुतः ।

श्रीवज्रजङ्घ इति तत्र वज्रभृद्-वर्यक्रमः समयति स कौतुकात् ॥८७॥

तस्मिन् पटे स लिखितं गवेषयन्, प्राग्जन्मनश्चरितमात्मनः क्षणात् ।

मूर्च्छामवाप शिशिरोपचारतः, सञ्ज्ञां पुनः प्रकृतिवजनः श्रितः ॥८८॥

जातिस्मृतिं समधिगम्य सोऽस्मरत्, प्राग्जन्म सद्य इव निर्गतो दिवः ।

सा पण्डिता च तमुवाच मूर्च्छित-स्त्वं किं कुमार ! चरितावधारणात् ॥८९॥

पृष्टत्वेति स जगाद सादरं, श्रीस्वर्णजङ्घजगतीशनन्दनः ।

भद्रे पटेऽत्र दयिताऽन्वितस्य मे, प्राग्जन्मवृत्तमिति मूर्च्छितोऽस्म्यहम् ९०

‘ऐशान’कल्पमुकुटोपमौमिदं, श्री‘श्रीप्रभं’ ननु विमानमाश्रितम् ।

देवोऽहमेव ललिताङ्गसञ्ज्ञया, सेर्यं मम प्रियतमा स्वयम्प्रभा ॥९१॥

ग्रामोऽत्र ‘नन्दि’रयमस्ति ‘धातकी’-खण्डस्य मण्डनमिहैव देव्यसौ ।

च्युत्वा प्रिया मम दरिद्रनन्दिनी, निर्नामिका समजनिष्ट फट्टिनी ९२

शैलोऽयमम्बरविशेषको यतिः, सोऽयं युगन्धर इतीह केवली ।

निर्नामिकाऽस्य पुरतोऽस्त्यसौ पुन-र्वैराग्यतोऽनशनकर्मकर्मठा ॥ ९३ ॥

अस्याः स्वदर्शनकृतेऽहमागतो-ऽत्रासि स्वयं मयि ततोऽनुरागिणी ।

एषा मृता समजनि स्वयम्प्रभा, देवी पुनर्मम मनःसुधाधुनी ॥ ९४ ॥

‘नन्दीश्वरे’ऽत्र जिनविम्बपूजन-व्यग्रोऽस्म्यतोऽप्यपरतीर्थपङ्क्तिषु ।

गच्छन् पथि च्यवनमाप्तवानिह, न्यस्तोऽहमेव पटचित्रकर्मणि ॥ ९५ ॥

१ सप्तम्यन्तं पदमिदम् । २ कोलहले । ३ आयाति स । ४ क-‘समयते’ ।

अजहङ्गिणम् । ५ नन्दिग्रामे । ६ अम्बरतिलकः ।

एकाकिनी पुनरियं स्वयम्प्रभा, दीनानना मम वियोगजन्मना ।
 दुःखेन दावदहनेन विच्युता, प्राणेश्वरी र्मदनपुत्रिकेव सा ॥ ९६ ॥
 जाताऽस्ति सेह मम जीवितेश्वरी, जातिस्मृतेश्वरितमाद्यजन्मनः ।
 जाने पटेऽत्र लिलिखे तथाऽखिलं, नान्यानुभूतमपरस्थ गोचरे ॥ ९७ ॥
 सत्यं कुमारवर ! सर्वमप्यदः, स्थाने चिनोति वचनं न चक्रिजा ।
 तं पण्डितेति मुदिताऽऽह सोऽभवद्, रोमाञ्चितो निचितपुष्पनीपवत् ॥ ९८ ॥

वज्रजङ्घस्य श्रीमत्या सयोगः

सम्प्राप्तपूर्वपतिवार्त्तया तथा-ऽयस्कान्तरत्नकलिकासमानया ।
 ॥ श्रीमतीं द्रुतमुपेत्य पण्डिता, तच्छोकशल्यमपकर्षति स सा ॥ ९९ ॥
 गजजन्मवल्लभतमाप्तिवार्त्तया, सा श्रीमती पुलकिताऽभवत् क्षणात् ।
 ग्रीष्मान्तसम्भृतनवाऽभ्रमालया, विश्वम्भरेव कुशस्रचिसञ्चिता ॥ १०० ॥
 दृत्तान्तमेतमवगम्य चत्रयपि, ग्रीताशयः सुकृतिनीं स्वनन्दिनीम् ।
 श्रीस्वर्णजङ्घनरनाथमनुना, तत्प्राग्भवप्रियतमां व्यवाहयत् ॥ १०१ ॥
 विद्या यथा विनयसम्प्रयोगिणी, लक्ष्मीर्यथा वितरणप्रचारिणी ।
 नीतिर्यथा परमविक्रमाञ्चिता, सा श्रीमती विरुरुचे तदाश्रिता ॥ १०२ ॥
 तौ सर्वदाऽप्यवियुतौ विकासवत्-पद्मौ दिनेश्वर-दिनश्रियाविध ।
 श्रीवज्रसेननृपतेरनुज्ञया, 'लोहार्गला'य नगराय जग्मतुः ॥ १०३ ॥
 श्रीस्वर्णजङ्घजगतीश्वरः पुरं, तौ दम्पती सितदुकूलयाससौ ।
 प्रावेशयत् कृतजनोत्सवं वियत्, पर्वप्रदोष इव कौमुदी-विधू ॥ १०४ ॥
 श्रीस्वर्णजङ्घनृपतिर्निजे पदे, श्रीवज्रजङ्घनृपतिं न्यवीविशत् ।
 संसारसागरविकारपारदां, दीक्षां पुनः स्वयमुपाददे कृती ॥ १०५ ॥
 श्रीवज्रसेननरपोऽपि पुष्कलात्, पालाङ्गजस्य निजराज्यमार्पयत् ।
 जज्ञे स्वयं यतिवरः क्रमादसौ, तीर्थङ्करोऽजनि जगप्रयाचितः ॥ १०६ ॥
 श्रीवज्रजङ्घनरनाथकोऽपि सः, श्रीश्रीमतीविलसिताऽमृतोक्षणैः ।
 विश्वम्भराचलयभारधारणाद्, भूरिक्लमोत्थदवधुं न लब्धवान् ॥ १०७ ॥

१ 'मीण' इति भाषायाम् । २ योग्यम् । ३ कदम्बवृक्षवत् । ४ चमकपाषाणसङ्ग-
 समानया । ५ क-*'पाल'* । ६ वज्रजङ्घ० । ७ पूर्णिमासन्ध्याकाले । ८ क-*'कौतु-*
कीविभू' । ९ पुष्कलपाल इत्यर्थः ।

शश्वद्वियोगमनवाप्तयोस्तयोः, श्रेयःत्रियोरिव चिदात्मनोरिव ।
 विश्वोत्तरां विषयसौख्यसम्पदं, भुञ्जानयोः समभवत् तनूद्भवः ॥ १०८ ॥
 तत्रोन्नते चिरगतेऽथ चक्रिणि, श्रीपुष्कलस्य विपुला विलासिनः ।
 तल्लस्य तीरमृदिवाब्दमण्डले(लैः?), सीमालभूपपटली(लैः?) व्यभिद्यत १०९
 श्रीवज्रजङ्घनृपतिस्ततोऽचलत्, श्रीमत्यापि प्रचलिता तदन्विता ।
 शक्तिः पृथग् भवति नो परात्मन-भ्लाया न कायमपि दूरतस्त्यजेत् ११०
 तेषामथ क्षितिभृतां मिथः सप-क्षाणां क्षणात् क्षयकृते स पुष्कलः ।
 आकारयत् परबलप्रहारिणं, श्रीवज्रजङ्घनरवजघारिणम् ॥ १११ ॥
 मार्गे स्फुरन्ध्रुमहामहत्तरं, प्रापत् पुरः 'शरवणं' नराग्रणीः ।
 उत्फुल्लफुल्लततिसञ्चितं शरज्-ज्योस्त्वावितानमिव काननत्रियाः ॥ ११२ ॥
 जैत्रास्ति दृग्विषफणीति सोऽध्वगै-र्विज्ञप्त इत्यपरमार्गमाश्रितः ।
 तत्याज काननमिदं विदूरतो, दक्षो मुमुक्षुरिव नास्तिकं जनम् ॥ ११३ ॥
 तं पुण्डरीकमिव 'पुण्डरीकिणीं', सम्प्राप्तमात्रमवगत्य तेऽत्यजन् ।
 सर्वेऽपि पुष्कलकपुष्करद्विपः, क्षोणीभृतो मदमनेकपक्रमाः ॥ ११४ ॥
 श्रीवज्रजङ्घजगतीपुरन्दरः, श्री'पुष्कल'क्षितिपतेर्वशेऽकरोत् ।
 सामन्तमण्डलमखण्डचण्डिमा, बोधो यथेन्द्रियकदम्बमात्मनः ॥ ११५ ॥
 श्रीवज्रजङ्घमनघार्घ्यविक्रमं, श्रीश्रीमतीमपि निजां सहोदरीम् ।
 श्री'पुष्कल'क्षितिधवोऽतिपुष्कलैः, पूजार्पदैः ससदमानयन्मुदा ॥ ११६ ॥
 आपृच्छ्य 'पुष्कल'नृपं तदाश्रयात्, श्रीवज्रजङ्घनृपतिः प्रियाऽन्वितः ।
 'लोहार्गलं' प्रति चचाल वारिधे-र्विद्युद्ब्रूतः प्रतिवियद् यथाऽम्बुदः ॥
 क्षोणीश्वरः 'शरवणा'न्तिकागत-स्तद्वेदिभिः स जगदेऽध्वगैरिदम् ।
 याताऽधुनाऽस्य विपिनस्य मध्यतो, यद्दृग्विषयः समजनष्टि निर्विषयः ११८
 राज्ञाऽभवत् कथमितीरिते जगु-स्तेऽन्तःस्थसेनमुनिसागरौ मुनी ।
 ज्ञानं ह्यवापतुरिहैव केवलं, जज्ञे ततः सुरसमागमोत्सवः ॥ ११९ ॥

१-१ तटाकस्य (१) । २ स्वयमेव व्यभिद्यत इति कर्मकर्तरिप्रयोगः । ३ ख-
 'तत्रा' । ४ व्याघ्रम् । ५ हस्तिपङ्क्तयः । ६ क-फलैः ससद' । ७ मुनिसेन-
 सागरसेनौ ।

क्षीणं क्षणेन नरदेवदेवतो-द्घोतेन तस्य भुजगस्य दृग्निपम् ।
 बोधेन मोहपरिरोहेण यथा, स्वात्माश्रयेण भववासदुःखवत् ॥ १२० ॥
 अत्रैव दैवतनिषेचितक्रमौ, राजेन्द्र ! तौ रचयतो यतीश्वरौ ।
 धर्मोपदेशविनिवेशतो भृशं, क्लेशप्रवेशरहितान् शरीरिणः ॥ १२१ ॥
 एवं निश्चम्य मुदितो महीपति-र्यत् तस्य तौ यतिवरौ सहोदरौ ।
 सैन्यं निवेश्य निजमुत्कमानसो, बन्धू स वन्दितुमगात् प्रियाऽन्वितः ॥ १२२ ॥
 कैल्याणपङ्कजनिवेशिनौ मुनी, तौ राजहंससुरसेवितक्रमौ ।
 ज्ञानोद्भवेन परमेष्ठितां श्रिता-चेतावचन्दत् स भेदिनीपतिः ॥ १२३ ॥

तथ मुनिद्वयपार्श्वे प्रियायुक्तवज्रजङ्घस्य देशनाश्रयणम्

तद्वन्दनाद् दयितयाऽन्वितो नृपः, प्रीताशयो निविशते स्म तत्पुरः ।
 राजाग्रतो रचयतः स्म देशनां, साधू प्रबोधकमलार्कदीधितिम् ॥ १२४ ॥
 सान्द्रेन्द्रियार्थगहनोरुगहरे, सुप्ता भृशं निविडमोहनिद्रया ।
 संसारदावदहनेन देहिनो, दहन्त एव चरणाञ्जनोज्झिताः ॥ १२५ ॥
 शीर्पाश्रयं श्रवणचालनैर्गजाः, पुच्छाञ्चलैश्च तुरगाः स्वपृष्ठगम् ।
 स्वास्यैर्यमेव निगदन्ति नित्यशो, नित्यानिवार्यूपमतयो विदन्ति तान् ॥
 देहार्थमेव धनमर्ज्यतेऽन्यहं, देहं धनं च तदतीव नश्वरम् ।
 तैत् तेन तेन च सचेतना जनाः, स्वीकुर्वते सुकृतमेव शाश्वतम् ॥ १२७ ॥
 तां देशनामिति निश्चम्य भक्तितो, भक्तोदकोपकरणाशुकादिभिः ।
 तौ प्रत्यलाभयदिलाविभुः स्वयं, चेतस्यचिन्तयदिदं चिरं च सः ॥ १२८ ॥
 धन्याविमौ सुकृतिनौ महाशयौ, तातस्य यावदुपदं धृतव्रतौ ।
 सोदर्यता हि सदृशी विजृम्भते, नेदृग्विधः पुनरहं प्रमादवान् ॥ १२९ ॥
 अद्यापि किञ्चिदपि नैव मे गतं, दीक्षां श्रयामि चिरतोऽधुनाऽपि चेत् ।
 दत्ते यदेकदिनमप्यसौ श्रिता, मुक्तिं न चेत् तदपि कल्पयेद् दिवम् ॥ १३० ॥
 गत्वा पुरं तदधुना स्वस्नने, राज्यं प्रदाय पितृवत् पितुर्गतिम् ।
 यास्यामि भङ्गु पवनस्य वह्निवद्, यूथप्रभोरिभवरस्य यूथवत् ॥ १३१ ॥

१ क-‘रम्मणं’ । २ महीपते । ३ सुवर्णकमल० । ४ चरणौ-पादौ चारित्र्यं च ।
 तस्मात् देहेन । ५ धनेन च । ७ शीघ्रम् ।

मन्त्रेऽत्र तेन कथिते प्रिय ! त्वया, दीक्षां सहाहमपि संश्रये पुरा ।
 सा श्रीमतीति विहिताग्रहाऽभव-चात्मानमुज्जति हि चेतना क्वचित् १३२
 एवं विमुक्तविषयार्थनारसौ, दीक्षाग्रहाग्रहसहायमानसौ ।
 तौ दम्पती स्वपुरमीयतुर्दुतं, तत्त्वान्तवत् प्रथमसंयमस्पृहे ॥ १३३ ॥
 साम्राज्यलुब्धहृदयस्तयोः सुत-स्तत्रान्तरे प्रकृतिमण्डलं पितुः ।
 क्रूरो वधाय विभवैरभेदयत्, कामो वृषस्य विषयैः खट्वन्दवत् ॥ १३४ ॥
 राज्यं नियोज्य तैनुजे स्वयं ग्रही-प्यावः प्रगे व्रतमिति प्रचिन्त्य तौ ।
 रात्रौ सुखं सुपुपतुः क्षमापतिः, सा श्रीमती सपरमेष्ठिसंस्मृती ॥ १३५ ॥
 पुत्रस्तयोर्निशि सुखं प्रसुप्तयो-र्धूपं व्यधाद् विषमयं विषक्षवत् ।
 यैः क्षिप्यते हि विषयैर्भवाम्बुधौ, बन्धुः पैरो भवति हन्त तद्वशः ॥ १३६ ॥
 तद्धूपधूमपटलैर्विपोत्कटैः, कौटिल्यशालिगतिलालितक्रमैः ।
 सपैरिव प्रसृमरैः समन्ततः, प्राणस्वरूपपवनस्तथोः पपे ॥ १३७ ॥

सप्तमभवे युगलिकौ

तावुत्तरेषु 'कुरु'षु क्षतायुषौ, जातौ मिथो "मिथुनरूपिणावुभौ ।
 प्राणावसानसममानसस्पृशां, जायेत यत् तनुमतां गतिः समा ॥ १३८ ॥
 तौ तत्र कल्पतरुभिर्दशभेदभिन्नै-
 रापूरितत्वरितचिचकृतार्थसाधौ ।
 प्रेमप्रकर्षपरहर्यमयौ मिथोऽपि
 क्षेत्रानुपूर्वमनुपूरयतां तदायुः ॥ १३९ ॥

अष्टमे भवे सौधर्मे सुरौ

युक्तावेव विपद्य सद्य उदपद्येतां स्वभावार्जवा-
 दौज्वल्यप्रथमानमानसरसौ 'सौधर्म'कल्पे सुरौ ।
 तावन्योन्यमनोज्ञपूर्वजननस्नेहौ वने 'नन्दने'
 कन्दर्पप्रतिवीरविग्रहधरौ स्वःस्त्रीचरौ चेरतुः ॥ १४० ॥

१ सचिवसमूहम् । २ पुण्यस्य । ३ य-‘तनये’ । ४ शत्रु- । ५ युग्मम् ।
 ६ य-‘रूपि यदपूरयतां’ । ७ वसन्तम् । ८ शार्दूलम् ।
 प० का० १३

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते श्रीपद्मा-
नन्दापरनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराङ्गे श्रीभादि-
नाथचरिते पञ्चश्रीवज्रजङ्घश्रीमतीभवसप्तमयुग्मिभवाष्टम-
सौधर्मभवप्रकाशनः पञ्चमः सर्गः समाप्तः ॥ ५ ॥

स भवतु वृषलक्ष्मा भूरिलक्ष्मीकरो वः

किल विषयविषयान् पञ्च जेतुं समं यः ।

नमिबिनमिकृपाणद्वन्द्वधाराचतुष्क-

प्रैतिमिततनुरासीत् पञ्चमूर्त्तिग्रपञ्चः ॥ १ ॥*

घीतांशुः सकलोऽपि सोऽङ्ककलुषः क्षारः स वारांनिधिः

गम्भीरोऽपि समुन्नतोऽपि विनयानम्रोऽमराद्भिर्न सः ।

दातारोऽपि सुरद्वधेनुमणयो नाम्नी गुणग्राहिणः

श्रीपद्मस्तदपास्तदूषणगणः पुष्पात् केनोपमाम् ? ॥ २ ॥*

ग्रन्थाग्रं २१८ अक्षर १६ ॥

पष्ठः सर्गः ६

आद्यो जिनः सोऽस्तु मुदेऽंशदेश-केशापदेशेन यदानेन्दुः ।

द्विधा विभिन्नाङ्ग इव त्रिलोक-द्वक्सङ्घसङ्घद्वयशाद् वभासे ॥ १ ॥^१

अस्ति श्रियोमन्दिरमत्र 'जम्बू'-द्वीपे 'विदेहे'षु पुरं परार्थ्यम् ।

'क्षितिप्रतिष्ठा'भिषया प्रतिष्ठा-मुपागतं स्वर्गपुरीजयेन ॥ २ ॥

यस्मिन् विसर्पन्मणिवेष्मरश्मि-विस्सारिताशेषतमःसमूहे ।

अष्टप्रकारां जिनराजपूजां, कर्तुं सृजन्ति स जनाः प्रदीपान् ॥ ३ ॥^२

तस्मिन् विजिग्ये स्वगुणैर्दिगीर्शा-नीशानचन्द्रो नृपतिः प्रतीतः ।

तद्गौरवान्नूनमवारितं तै-र्व्यापद् यशो यस्य दिशो दशापि ॥ ४ ॥^३

यस्य प्रयाणेऽश्वसुरोत्थरेणु-पूरेण दूरेण रयेण स्वरः ।

सोऽपि व्यलोपि क्षितिपो न कोऽपि, शूरत्वमूरीकुरुते स तस्मात् ॥ ५ ॥^४

बभूव भूवर्द्धियशाः पुरेऽस्मिन्, वैद्योऽभिधानात् सुविधिर्विधिहः ।

सम्भाव्य यं रोगहरं यमोऽपि, रुग्ण्योऽङ्गिनोऽहन्नपरैः प्रकारैः ॥ ६ ॥

नवमे भवे वज्रजङ्घजीवो वैद्यपुत्रजीवानन्दः

'सौधर्म'कल्पाच्च स वज्रजङ्घ-जीवश्रुतस्तस्य सुतश्च जज्ञे ।

श्रुतः स नाम्ना क्रियया च जीवा-नन्दः समानन्दितजीवलोकः ॥ ७ ॥

तदैव तत्रैव पुरेऽपरेऽपि, चतुर्मिताः पुत्रवरा बभूवुः ।

ते रेजिरे धर्मसुरद्विपस्य, दन्ता इवाद्य प्रतिपक्षघाते ॥ ८ ॥

तत्रैक आसीत् कैनकादिवत्या-मीशानचन्द्रस्य नृपस्य पत्न्याम् ।

शरीरजन्मा स महोन्नतत्वा-नाम्ना स्थिरत्वाच्च महीधरोऽभूत् ॥ ९ ॥

अन्यः सुनासीर इति श्रुतस्य, मन्त्रीश्वरस्यात्मभवो बभूव ।

लक्ष्म्यां प्रियायां गुणलक्ष्मस्य, सुबुद्धिनामा शुभबुद्धिधाम ॥ १० ॥

आसीत् परः सागरदत्तसार्थ-वाहस्य पत्न्यार्मभयादिमत्याम् ।

स पूर्णभद्रस्तनुभूः प्रपूर्ण-कलाकलापः किल पूर्णिमेन्दुः ॥ ११ ॥

१ क-प्रती शस्याने सकारः । २ ५+विहयुगलवर्जितानि २५८तमप्रान्तानि पद्यानि विद्यन्ते उपजातिच्छन्दसि । ३ अतिश्रेष्ठम् । ४ प्रेक्ष्यतां १०७तमं पृष्ठम् । ५ *इन्द्रवज्राच्छ-
न्दःसूक्तं विह्वमिदम् । ६ सोम-यम-चरुण-कुवेरान् । ७ कनकवत्याम् । ८ अमयमत्याम् ।

तुर्योऽङ्गजः श्रेष्ठिरस्य पत्न्यां, घनाभिघस्याजनि शीलमत्याम् ।

गुणाकराख्यः प्रगुणान्तरात्मा, श्रेयोगुणालीगुणनक्रियामु ॥ १२ ॥

ते बालधारैः परिपाल्यमाना, विलोलपाणिक्रमपल्लवाग्राः ।

आरामिकैर्यत्नशतेन नित्य-मारामवृक्षा इव वृद्धिमाप्नुः ॥ १३ ॥

सर्वेऽपि बाल्यात् सह पांशुकेलि-कथामिथःसौहृदवद्वचिताः ।

ते तुल्यकालं तरुवद् वसन्ते, कलां कुलीनाः कलयाम्भूयुः ॥ १४ ॥

श्रीमतीजीवः केशवनामा

स श्रीमतीजीव इहैव जन्ने, पुरेऽङ्गजः केशवनामधेयः ।

श्रेष्ठिप्रभोरीश्वरदत्तनाम्न-स्ते तेन युक्ताः सुहृदः पडासन् ॥ १५ ॥

तत्रावियोगेन विहारिणोऽमी, निन्युः सखित्वं पडापि प्रकर्षम् ।

राज्यं यथा सज्जनमानसानां, सुखाय सन्धिप्रमुखा गुणाः पट्ट ॥ १६ ॥

सोऽष्टप्रकाराङ्गनिबद्धमायु-र्वेदं कुलायातमतन्द्रवृत्तिः ।

विश्वौपधीनां च विवेद जीवा-नन्दो निकामं रसवीर्यपाकान् ॥ १७ ॥*

वैद्यादमुष्मादभिज्ञङ्गमानो, नैवापमृत्युर्निजघान जन्तून् ।

आयुःसमाप्तावपि भीतभीतः, प्राणापहारं कुरुते स कालः ॥ १८ ॥*

कारुण्यपुण्यं भिपजां वरेण्यं, निभाल्य तं स्वाघृणकर्महीणाः ।

न व्याधयो विश्वजनस्य बाधां, संलब्धबोधा इव कुर्वते स ॥ १९ ॥

वैद्याधिपेऽसिन्ननवद्यविद्ये, विद्योतमाने खलु मानवेषु ।

रोगाः सरोगा इव न प्रचारं, विस्फूर्त्तिहीना दधति स दीनाः ॥ २० ॥*

१ केशवेन युक्तास्ते पथ । २ सन्धि-विग्रह-याना-ऽऽसन-द्वैध-आश्रयेति पट्ट गुणाः ।
३ आयुर्वेदस्य अष्टाङ्गानां नामानि तत्स्वरूपं च यथा-(अ) शल्यतन्त्रम्-विभिधतृणकाष्ठपाषाण-
पांशुलोहलोष्टास्थिबालनखपूसावान्तर्गमशल्योद्धरणार्थं यश्चक्षुःशस्त्राभिमिप्रधानव्रणविनिश्चयार्थं
च, (आ) शालाक्यम्-ऊर्ध्वजनुगतामां रोगाणां शयननयनवदनप्राणादिसंश्रितानां व्याधीनामुपश-
मनार्थम्, (इ) कायचिकित्सा-सर्वाङ्गसंश्रितानां व्याधीनां ज्वरातिसाररक्तपित्तशोफोन्मादापसारकुष्ठ-
मेहादीनामुपशमनार्थम्, (ई) भूतविद्या-देवासुरगन्धर्वयक्षरक्ष-मित्रपिशाचनागप्रहायुपसृष्टचेतसां
शान्तिकर्मवलिहरणदिग्ग्रहोपशमनार्थम्, (उ) वौमारभृत्यम्-कुमारभरणधानीक्षीरसशोधनार्थं
दुष्टस्त्रन्यग्रहसमुत्थानां च व्याधीनामुपशमनार्थम्, (ऊ) अगदतन्त्रम्-सर्पकीटलृतावृश्चिकमूपका-
दिदुष्टविषव्यञ्जनार्थं विविधविषसंयोगविषोपहतोपशमनार्थं च, (ऋ) रसायनतन्त्रम्-पयःस्थापना-
युर्मेषावलकरोगापहरणसमर्थं च, (ॠ) वाजीकरणतन्त्रम्-अल्पदुष्टविशुष्कक्षीणरेतसामाप्यायनप्र-
सादोपचयजनननिमित्तं प्रद्वर्षजननार्थं च । मन्तुल्यतां स्थानाङ्गवृत्ते ४२८ तमं पत्रम् । ४ यमः ।

ते पञ्च तस्याप्यपरे वयस्याः, कुलक्रमायातकलां कुलीनाः ।

सम्यग् विदन्ति स्य विदां वरेण्याः, कला हि मूलं खलु जीविकायाः ॥२१॥

यथा यथा सङ्कलनं कलानां, क्रियेत लोकोत्तरतामवाप्नुम् ।

श्रियः प्रकाशो हि तथा तथा स्या-न्निदर्शनं शीतमरीचित्र ॥२२॥^३

पदे पदे स्वस्वकलाविशेषै-र्विस्मेरयन्तः सुमनःसमूहम् ।

विश्वोपकारैककृते पडेते, कृतप्रचारा ऋतुयद् बभूवुः ॥ २३ ॥

सम्भूय ते सोदरवत् सदैव, स्वेच्छाविहारप्रसरं श्रयन्तः ।

कदापि कस्यापि हि सौधदेशे, परस्परं तत्स्थुरनन्यचित्ताः ॥ २४ ॥

पञ्चमिष्युक्ते जीवानन्दगृहे श्रीगुणाकरमुनेरागमनम्

कदापि तेषु स्थितवत्सु जीवा-नन्दस्य वैद्यप्रवरस्य हर्म्ये ।

स्वैरं सुखालापपरायणेषु, भिक्षार्थमेको मुनिराजगाम ॥ २५ ॥

पुत्रः स पृथ्वीदयितस्य पृथ्वी-पालाभिधानस्य गुणाकराहः ।

लक्ष्मीस्वरूपं क्षणदाविरामे, विचारयामास कदापि दान्तः ॥ २६ ॥

लक्ष्मीरियं पण्यमृगेक्षणेव, सत्पुण्यपण्यप्रवर्णं प्रवीणा ।

प्राणानिव प्रीणयते पुमांसं, प्रक्षीणपुण्यं लृणवत् त्यजेत् तु ॥ २७ ॥*

कुलेन नायात्यनुकूलकैलिं, रूपेण नाङ्गीकुरुते प्रसङ्गम् ।

बुद्ध्या न बध्नात्यनुबन्धभावं, विद्वत्तया श्रीर्न भमत्वमेति ॥ २८ ॥

आक्रम्यते नैव पराक्रमेण, विभ्रम्यते नैव गुणभ्रमेण ।

संयम्यते नैव च संयमेन, श्रीः स्वैरिणीवाश्रितवैरिणीयम् ॥ २९ ॥

मत्वाऽऽत्मनो बन्धनिबन्धनानि, पुण्यानि पुंसां कमला किलासौ ।

तैर्ध्वंसनायेव धनैश्चराणां, दत्ते मर्ति दुर्वलपीडनाय ॥ ३० ॥*

दुर्वात्ययेव क्षितिपः श्रियाऽऽशु, विवेकदीपे प्रशमं प्रयाते ।

विष्वक् परीतस्तमसाऽऽतपत्र-च्छायात्मना सत्पथमीक्षतां कः ॥ ३१ ॥

श्रीचुम्बिनश्चामरचालिनीनां, करकणत्कङ्कणझङ्कृतौघैः ।

कर्णान्तरे पूर्णतरे क्व मान्तु, सक्तानि सद्रोघसुघोच्छ्रितानि ॥ ३२ ॥

१ ग्रहणम् । २ चन्द्रः । ३ -उपोन्द्रवज्रासूचकमिदं चिह्नम् । ४ निशाज्यसाने ।
५ क-‘विभ्रम्यते’ । ६ पुण्यानिनाशाय । ७ ‘नरेश्वराणां’ इति ख-टि-पाठः ।

स्त्रीणां चलच्चामरवीजनेन, तच्चाडुवाक्यामृतसेचनेन ।

लक्ष्मीमदोष्माधिक एव चित्रं, क नोपतापाय कुनायकानाम् ॥ ३३ ॥

श्रियोऽर्जनार्थं जनदण्डनाथैर्ध्यानैर्विरोधिञ्चजिनीवधार्थम् ।

सर्वप्रकारैर्नैरकाय राज्यं, त्याज्यं मया मुक्तिमभीप्सुना तत् ॥ ३४ ॥

चिरं विचार्येति विविक्तचेताः, सप्ताङ्गमुत्सृज्य निजं स राज्यम् ।

अङ्गैर्युतं द्वादशभिर्महात्मा, समाददे संयमराज्यमुच्चैः ॥ ३५ ॥

सिद्धिं यतिः सोऽभिलषन्नयोग-वियोगतापेन किलोद्धतेन ।

तप्तेन कामं तपसा कृशाङ्गो, नाहारकर्मण्यपि साग्रहोऽभूत् ॥ ३६ ॥

चारित्रपाविश्र्यकृते ह्यकाले, कुपथ्यभोज्यात् रुमिकुष्ठरोगी ।

सोऽभूत् तथाऽप्यौषधमग्रहीन्न, देहानपेक्षा हि सुमुखवः स्युः ॥ ३७ ॥

अमन् स गोमूत्रिकया यतात्मा, गृहाद् गृहं पारणकारणाय ।

पैष्ठस्य पद्भिः सहसा सुहृद्भिस्तैः स्वालयाग्रं श्रितवानदर्शि ॥ ३८ ॥

तमामयक्षीणमवेक्ष्य 'रीण-मूचे धुरीणः करुणाकराणाम् ।

सन्नुर्महीशस्य महीधरस्तं, वैद्यावतंसं परिहासहृद्यम् ॥ ३९ ॥

कुसङ्गिनं सद्गतिरस्तपुण्यं, पथा दरिद्रं पैणपन्ननेत्रा ।

क्षुद्रं क्षमेर्ष्याविषमं मृगाक्षी, वैद्यं कृपा नाश्रयते कदापि ॥ ४० ॥

यो व्याधिभिर्घ्यायति बाध्यमानं, जनौघमादातुमना धनानि ।

व्याधीन् विरुद्ध्यौषधतोऽस्य वृद्धिं, नयेत् कृपा तत्र कुतोऽस्तु वैद्ये ॥ ४१ ॥

रसायनैः सार्द्धमिहौषधानि, तदत्र वासान्मम मन्दता न ।

इतीव वैद्यस्य हृदन्तरालं, लोभः पटुत्वं कलयन् न मुञ्चेत् ॥ ४२ ॥

ग्रेत्यूपसं वीक्ष्य पुरीषभूत्र-दुर्गन्धसम्बन्धवशेन मन्ये ।

सद्धर्मगन्धः सुरमिस्रभावो, विजृम्भते नो भिषजां गणेषु ॥ ४३ ॥

प्राप्नोति धर्मा-ऽर्थ-यशांसि धर्मा-चिकित्सकः संरचयंचिकित्ताम् ।

अर्थार्थकः केवलमर्थमेव, निपेयते धर्मयशोनिर्मुम्मी ॥ ४४ ॥

तद्धर्ममेवाश्रय धर्मपात्रं, समेतमेतं सरुजं चिकित्स ।

१ क-‘व्यज्जनेन’ । २ सेनासहाराय । ३ तपोविशेषम् । ४ पूतिसामयुजम् । ५ वैद्या ।
६ स-‘वाऽऽधि०’ । ७ वैद्यहृदन्तराले । ८ वैद्यस्य हृदि । ९ प्रतिप्रातःकालम् ।
१० धनाभिलाषी । ११ पिपाती ।

उपेक्षसे यद्यमुमद्य हृद्या, न वैद्यविद्या तदियं त्वदीया ॥ ४५ ॥

ऋषेरमुष्याद्य चिकित्सया ते, स कोऽपि भावी विभवप्रकाशः ।

वंशीकृता येन पुरः पुरा त्वां, स्वयंवरा सिद्धिवधूर्धिनोति ॥ ४६ ॥

वैद्याधिराजो निजगाद राज-तनूजमूर्जस्वितमग्रमोदः ।

धराधिनाथात्मज ! साधु साधु, साधुप्रबोधात् तव विसितोऽहम् ॥ ४७ ॥

राजाङ्गजो यौवनमाप्य चित्ते, प्रायस्तृणायापि न मन्यतेऽन्यम् ।

सुचेष्टिते द्विष्टयति प्रकामं, कुचेष्टिते चेष्टयति क्षणेन ॥ ४८ ॥

विजृम्भते राजतनूद्भवानां, यूनां तथोच्छृङ्खलवृत्तिधैर्यम् ।

न केवलं विभ्यति येन तेन, रिपूत्कराग्नौ नरकादपीमे ॥ ४९ ॥

रूपं विभो ! निष्प्रतिरूपमेत-ल्लावण्यपुण्यं नयनामृतोमि ।

गर्भेश्वरत्वं नययौवनत्वं, कलासु सर्वासु च कौशलं ते ॥ ५० ॥

तातस्य पादेषु जयोञ्ज्वलेषु, न क्लेशलेशः क्षितिपालनस्य ।

सर्वैः प्रकारैः समयस्तथायं, स्वच्छन्दसञ्चारविकारकन्दः ॥ ५१ ॥*

यदीदृशस्यापि मतिस्तवेदृक्, परोपकारप्रसरे कुमार ! ।

धृतोदयं त्वामिनमाप्य मन्ये, भाग्यैस्ततो जागरितं प्रजानाम् ॥ ५२ ॥

पञ्चभिर्मित्रैः सह जीवानन्दस्य मुनेश्चिकित्साकरणविचारः

चिकित्सनीयो मुनिरेप नूनं, किं त्वौपधानां न समग्रताऽऽस्ते ।

गृहेऽस्ति तैलं मम लक्षपाकं, वस्तुद्वयस्यानयने यैतन्ताम् ॥ ५३ ॥

गोशीर्षकं चन्दनमानयध्वं, मित्राणि ! यूयं मणिकम्बलं च ।

वस्तुत्रयेणास्य गदोऽभिगन्ता, रत्नत्रयेणेव भवो विनाशम् ॥ ५४ ॥*

वस्तुद्वयं तद् वयमानयामः, प्रोच्येति पञ्चाप्यगुरुरृपङ्क्तिम् ।

मेजे सं भिक्षामधिगम्य शुद्धां, खं स्थानकं स्वच्छमना मुनीन्दुः ॥ ५५ ॥*

प्रयच्छ मूल्यान्मणिकम्बलं च, गोशीर्षकं चेत्यभिजल्पिततैः ।

पृद्धो वणिग् वस्तुयुगस्य मूल्य-मेकैकदीनारकलक्षमूचे ॥ ५६ ॥

अनेन वस्तुद्वितयेन कीदृक्, प्रयोजनं वो वणिजेति पृष्टः ।

१ क-‘वंशी कृता’ । २ ‘न्यायवत् पुरा योगभविष्यन्ती स्थानवर्तमाना विभक्तिर्भनति’ इति फ-प्रती पार्थस्य टिप्पणकम् । ३ राजपुत्रा । ४ गर्भत ऐश्वर्यम् । ५ ‘भवन्तः’ इत्य-प्याहार्यम् । ६ सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्ररूपेण । ७ वणिज्रेणिम् ।

कार्या चिकित्सा यतिनोऽमुनेति, ग्रीकेऽथ तैः सोऽपि हृदीति दध्यौ ५७
एषां क्व तारुण्यमिदं प्रमाद-मनोभवोन्मादमदप्रमोदम् ।

क्व चेयमसद्विधवृद्धवोध्या, वृद्धिर्मवाधन्धमिदा निदानम् ॥ ५८ ॥

नवा भवारण्यविलङ्घनेऽलं, केचिद् विवेकार्ककृतप्रकाशः ।

वृद्धा महामोहतमोहताशा, न सत्पथे दत्तपदास्तु केऽपि ॥ ५९ ॥

ध्यात्वेति वृद्धो घणिगम्यधत्त, धन्या भवन्तो भवनेषु घेषाम् ।

तारुण्यचारुण्यपि पुण्यकर्म-प्रवीणताऽसिन् वयसि प्रवृत्ता ॥ ६० ॥

वृत्तं श्रित्ता ये लघवो गुरुणां, तैस्त्रानुगं श्लिष्यति गौरवं तान् ।

धरन्ति वृद्धा अपि ये लघूनां, लीलायितं लाघवमाश्रयेत् तान् ॥ ६१ ॥

ये यौवने सचरिता नितान्तं, तेषामहो सत्पुरुषेषु रेखा ।

ते तारकाः स्युः प्रसरन्ति पूरे, तरङ्गिणीनां तरणक्षमा ये ॥ ६२ ॥

स्वयं विकारेषु गतेष्वभावं, को वार्द्धके धर्मरतिं न कुर्यात् ? ।

ग्रीष्मे विशुष्यत्सलिलां स्रवन्तीं, बालोऽपि नो लङ्घयितुं क्षमः किम् ? ६३

चेद् वृद्धभावेऽपि 'विशुद्धसत्त्वो, धर्मं सुवृद्धिः सगुणं विधत्ते ।

ततः क्षपित्वा दुरितारिवृन्दं, गृह्णाति वेगात् परलोकलक्ष्मीम् ॥ ६४ ॥

कल्याणवन्तो ! मणिकम्बलं मे, गोशीर्षकं चन्दनमाददध्वम् ।

विनाशि गृह्णामि धनं न मूल्ये, काङ्क्षामि किन्त्वक्षयमेव धर्मम् ॥ ६५ ॥

धर्मेण जातो विभवस्तदेन- 'मेनोऽपहे रोपयते पदे यः ।

तत्तर्त्तपिताऽस्येह परत्र चोच्चैः-पदं प्रदत्तेऽतिमुदा कृतज्ञः ॥ ६६ ॥

मह्यं ततो यच्छत धर्मभागं, 'क्रियै भवद्विर्भुवि धर्मवन्धुः ।

उक्तेवेति वस्तुद्वितयं स वृद्धः, समर्पयामास मुधैव तेषाम् ॥ ६७ ॥

वृद्धः स धर्मेण ददौ धनं स्वं, व्रतं समादत्त ततोऽप्रमत्तः ।

तेषु तपो दुष्कृतपङ्कशोप-ग्रीष्मातपं प्राप परं पदं च ॥ ६८ ॥

यटमूले स्थितस्य मुनेरनुज्ञया पङ्क्तिर्मित्रैश्चिकित्सनम्

तद्वृद्धधर्मेण चमत्कृतास्ते, ततो यतिं वैद्यवरेण युक्ताः ।

न्यग्रोधमूले प्रतिमास्थितं तं, गत्वाऽथ नत्वाऽऽशु वभापिरेऽमी ॥ ६९ ॥

१ तरुणाः । २ आचरणम् । ३ वृत्तम् । ४ लघून् । ५ वृद्धान् । ६ 'घृतोरुसत्त्वः' इति
छ-टि-पाठः । ७ पापनाशे । ८ विभवपिताधर्मः । ९ भवन्तो मां धर्मवन्धुं कुर्वन्तु ।

करिष्यते सम्प्रति ते प्रतीक्ष्य ! चिकित्सयाऽल्पः सुकृतान्तरायः ।
 अनुज्ञयाऽस्मासु ततः प्रसीद, सीदन्तु सद्यो दुरितप्रकाराः ॥ ७० ॥
 तमित्यनुज्ञाप्य मुनिं कुतोऽपि, तत्रानयन् गोमृतकं नवं ते ।
 आकर्षणीयपिशरीरदुर्ग-संसर्गवल्गात्कृमिजीवनाय ॥ ७१ ॥
 जीवेन पुण्यं किमु पालितेन, तत्पालने चेदपरे निधात्याः ।
 एतत् परं जैनमतस्य तत्त्वं, यज्जीर्वजीवातुभिरेव माव्यम् ॥ ७२ ॥*
 विवेकचक्षुर्यदि जायतेऽर्हत्-सिद्धान्तसिद्धाञ्जनसङ्गचङ्गम् ।
 सन्मार्गसञ्चारपरायणस्य, न सद्गतेस्तत्स्वलनं कुतोऽपि ॥ ७३ ॥
 कृतादरा धर्मपरायणास्ते, मुनिं परीणामशुभेन तेन ।
 स्नेहेन सर्वाङ्गमथाभ्यपिञ्चन्, जगन्मनः सञ्जनवशितान्तम् ॥ ७४ ॥
 प्रत्यङ्गमभ्यङ्गनिपङ्गिरोग-घाताय तैलं व्यलसत् तदन्तः ।
 मुनिर्यथाऽस्यैव मनोऽघभित्त्यै, सिद्धान्ततत्त्वं सुगुरुप्रणीतम् ॥ ७५ ॥
 अत्युष्णवीर्येण वपुर्गतेन, तैलेन जज्ञे स मुनिर्विसञ्ज्ञः ।
 रोगानुदग्रानैर्हिताश्च को वा-नारुह्य सन्देहतुलां निहन्ति ? ॥ ७६ ॥*
 तैलेन तेनाकुलिता यतीन्दो-र्बहिः शरीरात् कृमयो निरीयुः ।
 यथाऽन्धकारेण विसृत्तरेण, मेहस्य मध्याह्नुषमक्षिकौघाः ॥ ७७ ॥
 तापापहाराय समन्ततोऽपि, ततो यतीन्दुं मणिकम्बलेन ।
 आच्छादयामास चिकित्सकेशः, ग्रावृद्धनो भूतलमम्भसेव ॥ ७८ ॥
 तैलोष्मदीनाः कृमयो निलीना, मुनीन्द्रकायान्मणिकम्बलेऽथ ।
 प्रजा इवान्यायदुंताः स्वदेशा-दतापलेशे द्रुतमन्यदेशे ॥ ७९ ॥
 रा मन्दम(मा)न्दोलयति स वैद्य-स्तत्कम्बलं गोमृतकोपरिष्ठात् ।
 कृती कृमीणां कृपया कृपालोः, कृपालुताऽनल्पतमाल्पकेषु ॥ ८० ॥
 कृशार्पिकायात् कृमयोऽक्रशीयः, स्वाद्याश्रयं गोशवमाप्य वैद्यात् ।
 पुष्टाः प्रमोरल्पपदादनल्पं, पदं मुदा सेवकवद् वभूवुः ॥ ८१ ॥
 पीयूषपीयूषमयूषसारै-र्जहार गोशीर्षकचन्दनैः सः ।
 तापं यतेर्वैद्यपतिर्जनस्य, स्ररीन्दुरज्ञानमिवोपदेशैः ॥ ८२ ॥

१ जीवनौषधम् । २ मुनिशरीरान्त । ३ शनू । ४ वर्षर्तुमेघ । ५ 'x क x प-
 विसर्गानुस्वरव्यञ्जनाह्लादिसयोगे' इति छन्दोऽनुशासनवचनात् न छन्दोमङ्ग ।
 प० का० १४

अद्यापि तैलेन विनिर्गतास्त्वग्-गता यदेते कृमयः पुनस्तत् ।
 भिषग्वरोऽभ्यङ्गमृपेश्वकार, नारब्धमर्धे(र्धं) कृतिनस्त्यजन्ति ॥ ८३ ॥
 बहिर्वभूयुः कृमयोऽथ तस्मा-दभ्यङ्गतो मांसगता अपि द्राक् ।
 ग्रीष्मार्कमीष्मातपतो गभीर-हृदान्तरस्था इव मीनसङ्घाः ॥ ८४ ॥
 पुनर्मुनीन्दुं मणिकम्बलेन, वैद्यावतंसः परितः प्यधात् तम् ।
 यथाऽन्तरीक्षं तपतापतप्तं, तपात् पयस्तोयदमण्डलेन ॥ ८५ ॥
 सुशीतले ते मणिकम्बलेऽथ, पिण्डेन भूत्वा कृमयोऽभितस्थुः ।
 मध्याह्नकाले पशवो यथा द्रु-च्छायाप्रदेशे रवितापहङ्गाः ॥ ८६ ॥
 भिषग्वरेण्यो मणिकम्बलान्ता-देतान् कृमीन् गोमृतकेऽतिमन्दम् ।
 नियोजयामास यथा सुकर्म, तद्योगभोग्ये भविकान् प्रदेशे ॥ ८७ ॥
 तं जीवजीवातुभिरेव जीवा-नन्दोऽथ जैवातृकवज्रगदत् ।
 श्रपिं स गोशीर्परसैर्मयूखै-रिवौषधं ग्रीष्मद्रुतं सिपेच ॥ ८८ ॥
 भूयो निरीयुः कृमयस्तृतीया-भ्यङ्गान्मुनेरस्थिगता अपि द्राक् ।
 उग्रादयस्कान्तमणेरिवान्तः, सद्धान्तशल्यप्रकराः शरीरात् ॥ ८९ ॥*
 निःसृत्य कायान्मणिकम्बले ते, निरस्तसङ्घाः कृमयः प्रससुः ।
 तारापथे विस्तृतिभाजि यद्वद्, भूरन्ध्रभागाच्छलभाः समन्तात् ॥ ९० ॥
 वैद्यो विधुन्वन् मणिकम्बलं त-मपातयद् गोमृतके कृमीस्तान् ।
 परोपकारी हि परोपकारं, कुर्वन् न निर्वेदपरः कंदापि ॥ ९१ ॥
 पुण्यैरिवात्मानमर्थात्मनीनो, विश्वत्रयं कीर्त्तिभरैरिव स्रैः ।
 मुनिं पुनर्वचमतल्लिका तं, लिलेप गोशीर्परसैः समन्तात् ॥ ९२ ॥
 तेनैव गोशीर्पविलेपनेन, लोपं प्रयाते सकलेऽपि तापे ।
 मुनिः परां निर्वृतिमाजगाम, स नाम गन्ता प्रथमेन यद्वत् ॥ ९३ ॥
 प्राप्तेः सुपुण्येन मुनिः स तैला-भ्यङ्गैस्त्रिभिर्निष्कृमितां प्रपद्य ।
 कल्याणलक्ष्मीमभजच्छमीव, निष्कर्मभावं त्रिभिरेव रत्नैः ॥ ९४ ॥*
 उल्लाघितां निर्दलिताघसङ्घै-र्विधाय वैद्यादिभिरिद्वभावैः ।
 दक्षैर्ऋषीन्दुः क्षमितोऽन्यतोऽगात्, प्रदाय तेभ्योऽथ स धर्मलामम् ॥ ९५ ॥

१ मेघसमूहेन । २ क-‘ऽथ तस्थु’ । ३ पीडिता । ४ क-‘तज्जीर०’ । ५ चन्द्र-
 वद् । ६ ‘तीड’ इति भाषायाम् । ७ र-‘वदाचित्’ । ८ आत्महितकारक ।

पणिमत्रैः प्रासादकरणम्

विक्रीय गोशीर्षमथावशिष्टं, वैद्यादयस्ते मणिकम्बलं च ।

मूल्येन लब्धैः कनकैर्निजैश्च, चैत्यं व्यधुर्मरुशिरःसपत्नम् ॥ ९६ ॥*

जिनालयः स्वर्णमयः स रेजे, पीतत्विषा पोषितपूपकान्तिः ।

धर्मस्य नेतुः किल तद्विधातु-पापद्विपचापकरः प्रतापः ॥ ९७ ॥

दिचं पताकाप्रसरेण गर्चा-पूरेण पृथ्वीतलमात्मनोर्वीम् ।

व्याप्य स्थितस्तीर्थकरालयोऽयं, त्रैलोक्यपावित्र्यकरो विरेजे ॥ ९८ ॥

नानामणिश्रेणिनिवेशसज्जा, सँज्ञातरूपावलज्जातरूपा ।

न्ययोजि जैनप्रतिमाऽतिमात्र-रम्याऽत्र तैर्निष्प्रतिमा त्रिलोक्याम् ॥ ९९ ॥

अष्टविधा जिनपूजा

मित्राणि ते पद्मलिता विचित्रा-मंष्टप्रकारां जिनराजपूजाम् ।

दिने दिने भक्तिभृतो वितेनु-रष्टापि कर्माणि निपेष्टुकामाः ॥ १०० ॥

प्रातर्जिनेन्द्ररूपनाय वक्षो-द्वारस्थितस्फारसुवर्णकुम्भाः ।

अमी बभूवुर्भववारिराशिं, तरीतुकामा इव मुक्तिकामाः ॥ १०१ ॥

श्राद्धा जिनेन्द्रस्वपनोदकेन, ते स्वं सिसिञ्चुः किल येन तेन ।

मोक्षामिधानाय फलाय तेषु, श्रेयो लताः पल्लविता नितान्तम् ॥ १०२ ॥*

कर्पूरपूरश्रितचन्दनौघै-र्विलेपनं ते विदधुर्जिनेन्द्रोः ।

अपारसंसारद्वोद्भवस्तु, तेषां तु तापः समवाप शान्तिम् ॥ १०३ ॥

शुभ्रैरदभ्रैः सुरभिस्वभावै-र्विकाससारैः कुसुमप्रकारैः ।

ते शोभयन्ति स जिनाधिनाथं, भृशं यशोभिर्भुवनत्रयं तु ॥ १०४ ॥

ते श्रीजिनेशस्य वपुःप्रदेशे, गन्धान् सुगन्धानभिचिक्षिपुर्नान् ।

यावद्भवस्तावदधारि तेषां, श्रेयःश्रियः कर्मणचूर्णता तैः ॥ १०५ ॥*

यैरक्षतैः स्वस्तिकपङ्क्तिरेतै-र्विनिर्मिता तीर्थपतेः पुरस्तात् ।

तैरात्मसञ्ज्ञाप्रतिमाः प्रकृताः, स्वस्थित्स्थित्सेषु सनातनैव ॥ १०६ ॥

नैवेद्यमुद्यत्प्रमदं यदग्रे, नियोजितं तैर्जिनपुद्गवस्य ।

तेनार्जितं तैः शुभभोगकर्म, मर्त्यैर्ब्वमर्त्येषु विशेषतोऽपि ॥ १०७ ॥

१ जिनालयविधायक० । २ क-‘विलोक्य’ । ३ श्रेष्ठसुवर्णावलीतः निष्पन्नरूपा । ४ स्व-
‘स्वपनाम्भसा ते स्वगम्यसिञ्चन्’ । ५ तेन कारणेन । ६ क-‘अत्रैव’ । ७ तन्दुलैः ।

माधुर्यधुर्याणि जिनेश्वराग्रे, ते ढोकयन्ति स फलानि यानि ।
 तान्येव तेभ्यस्त्रिदिवादिभिस्तैः, फलैः फलिष्यन्ति विपाककग्रैः ॥ १०८ ॥
 पुरो जिनेन्द्रस्य जलं जडत्व-शुक्तैर्विमुक्तं यदमीभिरेतत् ।
 अदायि संसारदवप्रचार-निवारकं दुःखपरम्परायै ॥ १०९ ॥
 प्रदीपितस्तैर्जिनपुङ्गवस्य, यो विश्वदीपस्य पुरः प्रदीपः ।
 धभूव तेषां भुवनप्रकाशे, ज्ञानप्रदीपस्य सं दीपनाय ॥ ११० ॥
 उत्तिष्ठत्कृष्णागुरुधूपधूम-स्तोमस्य दिक्षु प्रसृतस्य दम्भात् ।
 जिनेन्द्रभक्तेर्भयकम्पवन्ति, यान्ति स तेषां भवपातकानि ॥ १११ ॥
 न्यवेक्ष्यतांखण्डितसदृशाद्या, समुज्ज्वलश्रीः पौरिधा पवित्रा ।
 तैर्या जिनस्यामिनि तादृगेपां, मर्त्येष्वमर्त्येषु गतिर्भवित्री ॥ ११२ ॥
 आरात्रिकोच्चारणकर्मकाले, तैः प्रेरिताऽद्योतत पुष्पपङ्क्तिः ।
 सत्कर्म तादृक् समवेक्ष्य तेषां, धर्मस्य हर्षाश्रुपरम्परेव ॥ ११३ ॥*
 विचित्रवादित्रयौघविद्ध-घण्टानिनादध्वनितान्तरिक्षम् ।
 जिनाग्रतो मङ्गलदानदक्षं, दक्षा व्यधुर्मङ्गलदीपमेते ॥ ११४ ॥

पणिमत्रैर्भावपूजाकरणम्

ते द्रव्यपूजां विधिवद् विधाय, व्यधुर्जिनेन्द्रोरथ भावपूजाम् ।
 शंक्रस्तवाद्यैः स्तवनैस्तथाऽऽत्म-प्रणीतसङ्गीतमहोत्सवेन ॥ ११५ ॥
 ते प्रत्यहं ग्रीतिपरा गुरुणा-मुपासनां चकुरवक्रचिन्ताः ।
 जिनोक्ततत्त्वान्येवगम्य सम्यक्, सम्यक्त्वसङ्गे स्थिरतामवापुः ॥ ११६ ॥
 प्रतानि ते द्वादश सद्गुरुभ्यः, सम्पालयामासुरवाप्य सम्यक् ।
 तथा यथा द्वादशदेवलोके-भ्योऽपि प्रयास्यन्ति परं पदं ते ॥ ११७ ॥
 चतुर्विधध्यानविधानधीरा-श्चतुर्विधं धर्ममभिसृशन्तः ।
 चतुर्गतिक्लेशनिवारणाय, चतुर्विधं सङ्घमपूजयन्ते ॥ ११८ ॥†

१ प्रदीपः । २ ख-‘खलु पातकानि’ । ३ वस्त्रपूजा । ४ ‘नमोऽस्तुते’ इत्यपरं नाम ।
 ५ ख-‘न्यधिगम्य’ । ६ प्रेक्ष्यतां ३३तमं पृष्ठम् । ७ (अ) सौधर्मः, (आ) ऐशानः,
 (इ) सनत्कुमारः, (ई) माहेन्द्रः, (उ) ब्रह्मलोकः, (ऊ) लान्तकः, (ऋ) महाशुकः, (ॠ) सहस्रारः,
 (ऌ) आनतः (ॡ) प्राणतः (ए) आरणः, (ऐ) अच्युत इति द्वादश देवलोकाः कलौपपन्नवैर्मानि-
 कानाम् । ८ आर्त-चैत्र-धर्म-शुद्धेति ध्यानस्य चातुर्विध्यम् । ९ साधु-साध्वी-धाराक-धा-
 विकेति सङ्घस्य चतुर्विधता ।

शस्तेर्धनैः पुस्तकलेखनेन, सिद्धान्तमुद्धृत्य विशुद्धबोधाः ।

आत्मानमुदधुरमी समीप-श्रुक्तिप्रवेशा भववारिराशेः ॥ ११९ ॥*

एवं सदैव स्वधनानि सप्त-क्षेत्र्यां वपन्तः पडमी वयस्याः ।

स्वकीयदुष्कर्मपरम्परावत्, कालं कियन्तं क्षपयाम्बभूवुः ॥ १२० ॥

वैराग्यात् सर्वेषां मित्राणां सहैव दीक्षा

अथैकदाऽनेकविधैर्विकारैः, संसारवैरस्यममी विमुश्य ।

व्रतं युता एव पडप्यखण्ड-बोधाः सुसाधोः सविधेऽधिजग्मुः ॥ १२१ ॥

गुरोः परिज्ञानविधेयतत्त्वाः, सत्त्वानुकम्पाऽऽश्रयिणः सुसत्त्वाः ।

समन्विता एव महीतलेऽमी, नभोऽङ्गणे भैरववद् बिजह्नुः ॥ १२२ ॥

चित्तोदयाद्रात्रुदितस्य शङ्के, प्रबोधपङ्क्तिरुहवान्धवस्य ।

तैस्तैस्तपोभिः प्रसूतैर्महोभिः, क्षत्तानि तेषां नितमां तमांसि ॥ १२३ ॥

एकोत्तराः पञ्च मदोन्मदेम-पञ्चाननाः पञ्चसमित्युपेताः ।

ते क्षिप्तपञ्चेन्द्रियजप्रपञ्चाः, प्रापञ्चयन् पञ्च महाव्रतानि ॥ १२४ ॥*

चतुर्गतिक्लेशलताऽऽद्यकन्दान्, चतुःशुभध्यानविरोधिरूपान् ।

क्षैमासुखैरस्त्रवरैश्चतुर्भि-विजिग्यिरेऽमी चतुरः कषायान् ॥ १२५ ॥†

द्रव्याच्च भावाच्च विधाय पूर्वं, संलेखनां ते पडपि व्रतीन्द्राः ।

पञ्च सरन्तः परमेष्ठिनस्ते, ग्रान्ते प्रपन्नानशना विपन्नाः ॥ १२६ ॥*

पण्णामनशनम्, अच्युते उत्पत्तिश्च

सर्वेऽपि कल्पेऽच्युत'नास्ति शक्र-सामानिका नाकिचरा बभूवुः ।

तपः सुतप्तं हि तपोधनानां, श्रेयोऽस्ति तन्नो वितनोति यन्न ॥ १२७ ॥

द्वीपेऽत्र जम्बूपपदे 'विदेह'-क्षेत्रस्य पूर्वत्र महान्धिपार्श्वे ।

खल्लोकजैत्रो विजयोऽस्ति 'पुष्क-लावत्य'भिख्यः श्रितपुष्कलश्रीः १२८*

पूः 'पुण्डरीकिण्य'भिधाऽस्ति तत्र, श्रियोनिधौ वप्रनिमेव यत्र ।

अस्यादहीन्द्रः कपिशीर्षवेश-फणासहस्रः परिखाऽध्वनांऽऽसः ॥ १२९ ॥

१ साधु-साध्वी-श्रावक-श्राविका-ज्ञान-प्रतिमा चैत्येति सप्तक्षेत्री । २ नक्षत्रमहवद् । ३ सूर्यस्य । ४ क-‘तैस्तैर्महोभिः प्रसूतैस्तपोभिः’ । ५ प्रेक्ष्यतां ३१तमं पृष्ठम् । ६ पृथक्त्ववितर्कम्, एकत्ववितर्कम्, सूक्ष्मक्रियाऽप्रतिपाति, व्युत्पत्तिक्रियाऽनिवृत्तीति चतुर्विधं शुक्लध्यानम् । ७ क्षमा-सदुतासरल-ता निर्लोगता इति कषायसंहारकचतुष्कम् । ८ जम्बूद्वीपे । ९ क-‘निमेन’ । १० क-‘नाऽयं’ ।

तस्यामभूद् दोर्जितवज्रदण्डः, श्रीवज्रसेनः स्खलितारिसेनः ।

राजा नभो यस्य यशोमिराभात्, कर्पूरसम्पूर्णसमुद्रकाभम् ॥ १३० ॥*

यस्य प्रतापस्तपनो नवीनः, सर्वत्र लब्धाम्युदयोऽस्तहीनः ।

यो यः क्षितीशोऽत्यजदातपत्रं, तापं तनोति स न तस्य तस्य ॥ १३१ ॥*

भार्याऽस्य वर्याऽजनि धारणीति, सन्धारिणी सद्गुणधोरणीनाम् ।

रूपं निरूप्यानुपमं यदीयं, सरोऽपि रत्यां विरतादरोऽभूत् ॥ १३२ ॥

द्वाविंशतिं त्रैलोक्यपतीनितस्ते—ऽप्यपूरयन् पुण्यमयाः स्वमायुः ।

ततोऽच्यवन्ताऽच्युत'तश्च तेषु, जातास्तयोः पञ्च सुताः क्रमेण ॥ १३३ ॥

वैद्याविदेवजीवानां विदेहे वज्रसेननृपस्य वज्रनाभादिकपञ्चपुत्ररूपेण जन्मानि

वैद्यस्य जीवोऽजनि वज्रनाभा—भिधाऽङ्गभूर्भूरिगुणद्रुभूमिः ।

चैतुर्दशस्रमविनिश्चितोरु—चक्रित्वसम्पत् प्रथमः पृथुश्रीः ॥ १३४ ॥

स्रुतद्वितीयो भवति स धाहु—नामाऽतिधामा नृपपुत्रजीवः ।

आजानुबाहुः स सुबाहुसञ्ज्ञो, जज्ञे पुनर्मन्त्रितनूजजीवः ॥ १३५ ॥*

पीठो महापीठ इति प्रतीतो, तौ त्रेष्टि-सांशतनूजजीवौ ।

स राजपुत्रोऽजनि केशवस्य, जीवस्तु नाम्ना सुयशा यथार्थः ॥ १३६ ॥

शिष्याय बाल्यादपि वज्रनाभं, स राजपुत्रः सुयशा विनीतः ।

स्नेहो बहुः प्राग्भवसन्निवद्धः, स्पष्टीकरोत्येव हि बन्धुभावम् ॥ १३७ ॥

राज्ञस्तनूजाः सुयशाः स चैते, षडप्यवर्षन्त समं संमेताः ।

पदखण्डभागं विजयं विजेतुं, मन्ये नयस्याङ्गजुषो गुणाः पैद ॥ १३८ ॥

तेषामुपाध्यायपुरःस्थितानां, चित्ते कलास्तत्क्षणमेव सर्वाः ।

सङ्क्रान्तिमीयुर्मणिदर्पणे किं, विलम्बतोऽर्थाः प्रतिविम्बिताः स्युः ॥ १३९ ॥

लोकान्तिकैर्यज्ञपि नाथ ! तीर्थं, प्रवर्चयेति त्रिदर्शनैर्नरेशः ।

श्रीवज्रसेनोऽथ स वज्रनाभं, न्यवीविशद् वैजिसमं खराज्ये ॥ १४० ॥

ईशेऽथ सांवत्सरिकं ददाने, दानं यथाकामितमीहकानाम् ।

हीणाः शयंसुः सुररत्न-धेनु-द्रुमा निजं मेरुनिकुञ्जवासम् ॥ १४१ ॥

चक्रे प्रमोर्निष्क्रमणोत्सवोऽथ, नार्थैर्धुसद्-दानव-मानवानाम् ।

१ ख-‘नहीनः’ । २ सागरोपमान् । ३ प्रेक्षतां सप्तमः सर्गः (स्तो० २५४-२६९) ।
४ संयुक्ताः । ५ प्रेक्षतां चतुर्दशं पृष्ठम् । ६ ख-‘नेन्द्रः’ । ७ इन्द्रसमम् ।

पुराद् वने प्राप विरक्तचेताः, स वज्रसेनो नरकादिव धाम् ॥ १४२ ॥
 स तत्र निःश्रेयसदानदक्षां, दीक्षां स्वयम्बुद्धविभुः प्रपेदे ।
 ज्ञानं मनःपर्ययमुत्कमध्यं, ज्ञानत्रयस्येव विभुं सिपेवे ॥ १४३ ॥
 पादप्रचारैः परितः प्रपुष्यन्, पवित्रतां साम्यपरप्रवृत्तिः ।
 ततो विभुः क्षुण्णतमस्ततिः क्षमां, ग्रावर्तत धां रविवद् विहर्तुम् ॥ १४४ ॥
 श्रीवज्रनाभोऽपि विभज्य देशान्, ददौ चतुर्भ्योऽपि सहोदरेभ्यः ।
 यथोचितं राज्यचयप्रदेभ्यः, सुधीरुपायेभ्य इव प्रयोगान् ॥ १४५ ॥
 श्रीवज्रनाभक्षितिभर्तुरासीद्, दासीकृतारेः सुयक्षाः स स्रैतः ।
 विडौजसो मातलिबन्मरुद्वद्, बह्वेरिनस्यारुणवन्महौजाः ॥ १४६ ॥
 वपुर्वदक्षैः सकलार्थदक्षैः, संसारवज्जिष्णुभिरिन्द्रियार्थैः ।
 महाग्रतैः साधुरिवातिशुद्धैस्तैः पञ्चभिर्भूषणैर्विरेजे ॥ १४७ ॥
 कदापि कुत्रापि कृतप्रवृत्तेः, श्रीवज्रनाभस्य नरेश्वरस्य ।
 पञ्चाप्यमी तेऽनुचरा बभूवुः, सदैव चित्तस्य यथेन्द्रियाणि ॥ १४८ ॥
 ज्ञानं परध्याननिघातिघाति-कर्मस्थितेः केवलमाविरासीत् ।
 श्रीवज्रसेनस्य नरेश्वरस्य, द्योतो यथा वातहताब्दपङ्केः ॥ १४९ ॥*

चक्ररत्नस्य प्रातुर्भवः

श्रीवज्रनाभस्य तदैव शस्त्र-शालाऽन्तराऽऽविर्भवति स्त चक्रम् ।
 ग्रीष्मर्तुमध्यन्दिनतीक्ष्णभानु-भीष्मप्रभाभासितदिग्विभागम् ॥ १५० ॥*
 त्रयोदशासन्नपराणि तस्य, रत्नानि यत्नेन विना नृपस्य ।
 पुण्यानुमानेन विवृद्धिमेति, स्थानाम्बुमानेन लतेव लक्ष्मीः ॥ १५१ ॥
 तस्यावनीन्दोः कृतसन्निधानाः, 'सर्वार्थसिद्धि'स्थितिसंविधानाः ।

१ उत्कण्ठितम् । २ विध्वस्तम् । ३ क-‘व्यावर्तत’ । ४ साम-दान-दण्ड-भेदलक्ष-
 णेभ्यः । ५ सारथिः । ६ इन्द्रस्य । ७ ज्ञानावरण दर्शनावरण-मोहनीया-ऽन्तरायेति घाति-
 कर्मचतुष्टयम् । ८ स्व-‘तीक्ष्णम्’ । ९ बृहत्सङ्काहिण्यां ३०३ तमगाथायां एतन्नामान्येवम्—

“सेनावद् गाहावद् पुरोहि गय तुरय वडुई इत्थी ।

चक्रं छत्रं चर्मं मणि काकिणी खग दंढो य ॥”

[सेनापतिर्गृहपति. पुरोहितो गजस्तुरगो वर्धकिः स्त्री ।

चक्रं छत्रं चर्म मणिः काकिनी खड्गो दण्डश्च ॥]

सदा बभूवुर्निधयो नवापि, जिनोक्ततत्त्वानि यथा येतीन्द्रोः ॥ १५२ ॥
 जैत्रेण जिग्ये विजयोऽमुनोर्वी-शक्रेण चक्रेण समन्ततोऽपि ।
 यथाऽतितीव्रेण यतीश्वरेण, भवक्रमः संयमशीलनेन ॥ १५३ ॥
 नृपेषु तस्मिन् विजयेऽखिलेषु, स सार्वभौमः शुशुमेऽभिषिक्तः ।
 गुणेषु सर्वेषु धुरीणवृत्तिः, शमो यथा सिद्धिसुखोपलम्भे ॥ १५४ ॥
 पदखण्डभाजो विजयस्य तस्य, लब्धाधिपत्यं विविधान् स भोगान् ।
 सदैव स्रुतेन सहोदरैश्च, सहात्मपट्टः खलुं सेवते स ॥ १५५ ॥
 ममोऽपि भोगेषु महोत्सवेषु, तेषां न मोहेन विमोहितोऽयम् ।
 विचक्षणो मूर्खगणेषु खेलन्, मौर्ख्येण तेषामुपलक्ष्यते किम् ॥ १५६ ॥
 निन्येऽस्य वृद्धिं सुकृतेन लक्ष्मी-स्तैनापि लक्ष्म्या सुकृतं तथैव ।
 मिथस्तयोरित्युपकारकेलि-र्न कापि विश्राममहो जगाम ॥ १५७ ॥
 खण्डेषु नेता विजयस्य पदसु, पद्मिगुणैः किङ्करितारिलोकः ।
 स सोदरैः सारथिनाऽऽत्मपट्टो, जिनांहिपङ्केरुहि पदपदोऽभूत् ॥ १५८ ॥
 वृद्धिं यतस्तद्वयसोऽनुघसं, श्रीः स्पर्द्धयेवास् विवर्द्धते स ।
 'सहर्षतोऽस्याः खलु साऽपि धर्म-धीरस्य धीरस्य दधौ प्रकर्षम् ॥ १५९ ॥'
 धृतावधानैर्नयमिर्निधानैः, समर्थिताः केऽस्य न काङ्क्षितार्थाः ॥
 'तैरप्यशेषैः सुकृतक्रिया न, निःशेषतां नेतुमलं बभूवे ॥ १६० ॥
 गीतानि चिन्तामणि-कामधेनु-कल्पद्रुमाणामधिदेवताभिः ।
 शृण्वन्ति सिद्धाचलसन्धिरन्ध्रै-र्वलिस्त्रियो दानयशांसि यस्य ॥ १६१ ॥
 उपास्यमानस्य सदाप्तयोगै-र्भोगैरनेकैः सविचेकवृत्तेः ।
 नास्य प्रवासं मनसश्चकार, संसारवैरस्यभवो विरागः ॥ १६२ ॥

१ जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ ६६तमे सूत्रे एतन्नामनिर्देशो यथा—

'नेसप्ये १ पण्डुअए २ पिङ्गलए ३ सव्यरयण ४ महपउमे ॥
 काले ६ अ महाकाले ७ माणवगे ८ महानिही संखे ९ ॥'

[नेसर्पः पाण्डुककः पिङ्गलकः सर्वरत्नो महापद्मः ।
 कालश्च महाकालो माणवको महानिधिः शङ्खः ॥]

२ क—'जिनेन्द्रोः' । ३ तेन कारणेन । ४ सुकृत-लक्ष्म्योः । ५ गच्छतः । ६ क—
 'सहर्षतो' । ७ लक्ष्म्याः । ८ काङ्क्षितार्थैः ।

पुण्डरीकिण्यां समवसरणम्

अथैकदा तत्र जिनाधिनाथः, श्रीवज्रसेनप्रभुराजगाम ।

प्रमादनिद्रां जगतो विनिद्रां, विद्राव्य कुर्वन् रविवत् प्रबोधम् ॥ १६३ ॥

देवैः कृतायां मणि-हेम-रूप्य-वप्रत्रयान्तर्मणिवेदिकायाम् ।

चक्रे स्थितश्चैत्यतरोरधस्ताद्-धर्मोपदेशं स सुधोर्मिदेश्यम् ॥ १६४ ॥ *

श्रीवज्रनाभोऽपि सवन्धुसूतः, श्रीवज्रसेनस्य जिनेश्वरस्य ।

आसाम्बुजाद् बाष्पाधुपानलीला-रङ्गन्मना भृङ्ग इवाजगाम ॥ १६५ ॥*

स सार्वभौमस्त्रिजगत्प्रभुं त्रिः-प्रदक्षिणीकृत्य तथा प्रणम्य ।

नुत्वा नरेन्द्रोऽनुसुरेन्द्रपुष्टं, सृष्टौपदेशः समुपाविवेश ॥ १६६ ॥

शक्रानुगे चक्रिणि धर्मचक्री, प्रचक्रमे चेति वचः प्रवक्तुम् ।

अन्तःस्फुरज्ज्ञानसुधापयोधि-रङ्गत्तरङ्गप्रसरप्रशस्यम् ॥ १६७ ॥

जिनवेशना

प्राग्जन्मपुण्यैर्जनितप्रपञ्चाः, शकृत्त्व-चक्रित्वसमृद्धयोऽसूः ।

स्फुरन्ति तावद् दत्त यावदायुः, क्षणे क्षणे स्यात् परिहीणमेतत् ॥ १६८ ॥

समृद्धिमोहेन यदि प्रमादा-दायुर्विलीनं सुकृतं कृतं न ।

तदा परित्राणमहो विधाता, कः प्राणभाजां नरकप्रपाते? १६९-युग्मम्

कर्माणि घाल्यैकध(प?)राणि मुक्त-धमं रमन्ते वत विश्वजीवैः ।

मृदार्द्रपिण्डैरिव कामहृत्-क्षणक्षणान्यान्यशरीररूपैः ॥ १७० ॥

चातप्रपाताहतवारिवाह-सम्रक्षतां चुम्बति जीवितव्यम् ।

तत्रेश्वरत्वं तु शरीरभाजां, विद्युत्प्रकाशस्य विलासमेति ॥ १७१ ॥*

जानाति यजीवति नैव देही, सम्बन्धिनो वेत्ति च मृत्युमाप्तात् ।

स्वं ग्रसमानं जरसाऽवगच्छे-न्न दुर्मतिर्धर्ममतिस्तथापि ॥ १७२ ॥

त एव विश्वत्रितये विवेकी, स एव सद्बुद्धिवतां वतंसः ।

स एव सत्त्वेषु विरक्तसत्त्वो, गृह्णाति धर्मं फलमायुषो यः ॥ १७३ ॥

आकर्णयन् कर्णसुधां सकर्ण-स्तां देशनां क्लेशविनाशिनीं सः ।

अमानसन्मानसवासनाभृद्, विचिन्तयामास नृवासवोऽथ ॥ १७४ ॥

मोहान्धकारैर्दुतदर्शनानां, भवान्धकूपान्तरपातुकानाम् ।

१ अशक्तलोलकल्पम् । २ क-‘मृष्टपदेश’ । ३ त्यक्तमाय । ४ जीवितव्ये ।

उद्धारकारी गुरुगीर्णौषैः, कृपालुचूडामणिरेष तातः ॥ १७५ ॥
 सन्मार्गतो अष्टतरानपार-संसारकान्तारजुषो मनुष्यान् ।
 दुष्कर्मदुष्टारिविदंश्यमानान्, रक्षन् प्रमुमुक्ष्यपथे करोति ॥ १७६ ॥*
 अपीदृशे स्वामिनि मोहनिद्रा-निद्रालवो विष्व वयं हहा न ।
 'रत्नत्रयं संह्रियमाणमन्तः-शूरैः कपायैर्विषयैर्द्विषद्भिः ॥ १७७ ॥
 चित्ते विचिन्त्येति स चक्रवर्त्ती, तं धर्मचक्रिप्रभुमानताङ्गः ।
 व्यजिज्ञपद् विज्ञजनावतंसो, भक्त्या भृशं गद्गदया गिराञ्च ॥ १७८ ॥
 प्रकाशिताशेषयथास्थितार्थे, त्रैलोक्यमानौ त्वयि भासमाने ।
 एकत्र सम्भूय भृशं तमोभिः, स्वामिन् ! गिरेर्गह्वरवद् भृतोऽसि ॥ १७९ ॥
 समग्रवल्लिद्रुमकाननोद्यत्-प्रसन्नपत्रप्रकरप्रकीर्णं ।
 यथा वसन्ते प्रसृतेऽपि विष्वक्, जातौ न पुष्पं न दलं करीरे ॥ १८० ॥
 उल्लासिताशेषजगत्प्रकाशे, विनिर्मितालोकनलोकनेत्रे ।
 दिनाधिनाथेऽप्युदिते विकाशो, न कैरवे पश्यति नाप्युल्लसः ॥ १८१ ॥
 'तथा जगन्नाथ ! भवार्णवान्त-जगन्नयं तारयति त्वयीदम् ।
 अहं तथैवास्मि निमग्न एव, कृपां कृपालो ! कुरु तौरयाञ्च ॥ १८२ ॥†
 तातेन दत्तं भुवनाधिपत्यं, नीत्याऽन्वितः पालितवान् यथाऽहम् ।
 व्रताधिपत्यं परिपालयिष्ये, क्षमान्वितो नाथ ! तथैव देहि ॥ १८३ ॥
 वज्रनाभस्य सहोदरादिना सार्धं पितुरन्तिके दीक्षा
 एवं स विज्ञप्य विश्वं सुताय, प्रदाय राज्यं भववासभीरुः ।
 सहोदरैः सारथिनां च सार्द्धं, व्रती पितुस्तीर्थकृतोऽन्तिकेऽभूत् ॥ १८४ ॥
 श्रीवज्रनाभः समभूत् क्रमेण, सिद्धान्तपाथोदधिपारदश्च ।
 'एकत्र संवाससुखेच्छयेव, द्वाग् द्वादशाङ्गानि विलेसुरासिन् ॥ १८५ ॥*
 एकादशाङ्गानि विदाम्बभूवु-र्बाह्यादयस्ते यतयस्तु पञ्च ।
 'प्रज्ञाऽभियोगक्रमचित्रताया-विचित्ररूपाः श्रुतसम्पदः स्युः ॥ १८६ ॥
 श्रीवज्रसेनप्रभुवाक्सुषोर्मि-संसिच्यमाना मुनयोऽनुवेलम् ।

१ विहन्यमानान् । २ क-‘पालयाञ्च’ । ३ ख-‘नाञ्च’ । ४ ख-‘स वज्र०’ ।

५ आचार-सूत्रवृत्त स्थान समवाय भगवती ज्ञाताधर्मकथोपासना-ऽन्तकृदऽनुत्तरोपपातिक-प्रश-
 व्याकरण विपाक दृष्टिवादेति द्वादशाङ्गानि ।

मासोपवासादितपोभिरुग्रैर्ध्वग्रीवभूवुर्न मनागपीमे ॥ १८७ ॥*

मलप्रलिप्ता जलयोगतो या, या कुण्डरूपा कठिनप्रहारात् ।

या कोशसङ्गा परहिंसनीया, सा किं समा तत्तपसोऽसिधारा ? ॥ १८८ ॥

श्रीचञ्चसेनो भगवान् जिनेन्दु-ध्यानं श्रितः शुक्लमथान्तिमं सः ।

पदं प्रपेदे परमं सुरेन्द्र-परम्पराहृतमहप्रैषश्च ॥ १८९ ॥

मध्याम्बुजन्मप्रतिबोधकारी, तमोऽपहारी रविवद् विहारम् ।

श्रीचञ्चनाभो जनयाम्बभूव, करैरिवर्षिप्रवरैः परीतः ॥ १९० ॥

खेलादिलब्धिवर्णनम्

योगाभियोगप्रभवप्रभावात्, खेलादिलब्धीः खलु लेमिरे ते ।

वर्षाब्दवर्षाद् व्रततीविशेषान्, क्षितिप्रदेशा इव संयतेशः ॥ १९१ ॥

क्षमावतां श्लेष्मलैवेन तेषां, श्लिष्टानि कुष्ठामयवद् वर्षि ।

सद्यः सुवर्णानि भवन्ति सिद्ध-चूर्णेन ताम्राणि यथा क्षणेन ॥ १९२ ॥

कर्णा-ऽक्षि-कायप्रभवो मलस्तु, कस्तूरिकामोदसहोदरत्वम् ।

तेषामृषीणामकरोत् सरोग-रोगापहारित्वमधारयच्च ॥ १९३ ॥*

तेषां वपुःस्पर्शनमात्रतोऽपि, रुजः प्रणेशुः सरूजां जनानाम् ।

सजाङ्गुलीमन्त्रविवर्चमात्राद्, यथाऽभितः कुण्डलिमण्डलानि ॥ १९४ ॥

जीमूतमुक्तं सैरिदादिगं वा, तैदङ्गसङ्गप्रगुणं पयोऽपि ।

वियोजयामास रुजोऽङ्गभाजां, पीयूषपूरो गरलावलीवत् ॥ १९५ ॥

तेषां वपुःस्पर्शपरैर्मरुद्भि-र्विषादिदोषा विलयं समीयुः ।

प्रावृट्प्रमत्तोदितवारिवाह-वारिप्रवाहैरिव दावदाहाः ॥ १९६ ॥

तस्यर्षिबृन्दस्य विपेण मिश्र-मन्त्रादि पात्रे वदने प्रविष्टम् ।

किलामृताक्ते स विपत्वमौज्ज्वल्यं, बोधक्रमे मानसवत् कुबोधम् ॥ १९७ ॥

दूरेण तेषां श्रमणेश्वराणां, स्वाध्यायवाणी श्रवणाञ्जनस्य ।

बाधा विषव्याधिमवाप नाशं, सिंहस्य नादात् करिणां घटेव ॥ १९८ ॥*

दन्ताश्च केशाश्च नखाश्च तेषां, समग्रमप्यङ्गमवं तथाऽन्यत् ।

मैषज्यभावं भजति स यद्व-न्मणित्वमब्दाम्बु तैदाकरेषु ॥ १९९ ॥

१ उत्सवप्रसार । २ क-‘प्रपञ्चम्’ । ३ क-‘भवेन’ । ४ नद्यादिजलम् । ५ अनिदेह-
सङ्गः । ६ रत्नाकरेषु ।

कर्तुं तथा मूर्त्तिमणीयसीं स्वां, क्षमा भवन्ति स महर्षयस्ते ।
 अलं यथा सञ्चरणाय हार-मुक्ताञ्तराले गुणवद् बभूवुः ॥ २०० ॥
 महत्तमीकर्तुममी समर्थ-तमास्तथा सन्मनयः स्वमङ्गम् ।
 यथाऽरुचन् खे सुरमुक्तपुष्पो-त्करैरिवोडुप्रकरैर्वृतास्ते ॥ २०१ ॥+
 चपुर्लघीयस्त्वमघोज्झितानां, तत्कर्तुमेषामजनिष्ट निष्ठा ।
 यदुल्लङ्घे तृणतूलवायु-वर्नीपकानामपि लाघवानि ॥ २०२ ॥
 चक्राणि वज्राणि च पाणिभिर्ये, धुन्वन्त्यहो तैरपि चक्रिशक्रैः ।
 सद्धानया साऽऽविरभूदमीषां, वपुर्गुरिम्णः करणाय शक्तिः ॥ २०३ ॥
 सा प्राप्तिशक्तिः प्रससर्प तेषां, पृथ्वीस्थिता एव यथाऽङ्गुलीभिः ।
 भृशं स्पृशन्ति स सुखं सुखेन, ते मेरुशृङ्गग्रहतारकादीन् ॥ २०४ ॥
 प्राकाम्यशक्तिः प्रससार सारं, तेषां भुवीवाप्सु गतिर्ययाऽऽसीत् ।
 तथा पृथिव्यामपि पाथसीव, बभूवुरुन्मज्जनमजनानि ॥ २०५ ॥
 तपःप्रभावेण यतीश्वराणां, तदीश्वरत्वं विललास तेषाम् ।
 ते येन चक्रिन्निदशेनैसेना-समृद्धतां स्वस्य विधातुमीशाः ॥ २०६ ॥
 तत्किञ्चिदेषामृपिपुङ्गवानां, वशित्वसामर्थ्यमुपाजगाम ।
 शूरस्वभावान्यपि येन जन्तु-जातानि जातानि भृशं वशानि ॥ २०७ ॥
 तपोभृतामप्रतिघातिनी सा, शक्तिस्तथा व्यक्तिमियाय तेषाम् ।
 धैरस्य मध्येऽपि यथैव रन्ध्रे, यथा न र्यातं प्रतिघातमापत् ॥ २०८ ॥
 अनाहता काऽपि तपोधनानां, समृद्धिरन्तैर्द्विविधे बभूव ।
 अदृश्यरूपप्रसरो ययाऽऽसीत्, सैदागतीनामिव सर्वतोऽपि ॥ २०९ ॥+
 तेषां तथा कामकथा रिपूर्णां, सा कामरूपित्वकलोल्लास ।
 यथा जगत् पूजयितुं समर्थाः, स्वरूपवैरैर्विविधप्रकारैः ॥ २१० ॥

“ वीजबुद्धित्वादीनां स्वरूपम्

सुज्ञानजीवातुजितेन्द्रियाणां, तद्वीजबुद्धित्वमभूद् यतीनाम् ।

“ एकार्थबीजादजनिष्ट येना-ज्जेकार्थबीजप्रकरप्ररोहः ॥ २११ ॥*

तत्कोष्ठबुद्धित्वमदीपि तेषां, येऽर्थाः श्रुताः प्राक् स्मरणं विना ते ।

“ यतः स्फुरन्ति स तथा स्वरूपा-धान्यानि कोष्ठप्रहितानि यद्वत् ॥ २१२ ॥

आद्यस्थितान्मध्यगतादथान्त्य-थिताच्छ्रुतादेकपदादपि स्यात् ।
 ग्रन्थार्थबोधः सकलोऽपि यस्मात्, पदानुसारित्वमभूत् तदेपाम् ॥२१३॥
 उद्धृत्य वस्तु स्फुटमेकमन्त-मुहूर्चमात्रेण समर्थतायाः ।
 श्रुताम्बुराशेरवगाहनाय, मनोबलाद्व्या मुनयोऽभवन्ते ॥ २१४ ॥
 तद्वाग्वलित्वं विललास तेषा-मन्तमुहूर्चैनं यतो यतीन्द्राः ।
 ते मातृकामात्रपरिक्रमेण, श्रुतं समग्रं गुणयाम्बभूवुः ॥ २१५ ॥
 तेषां तथा कायबलित्वमासीत्, स्थिरां चिराय प्रतिमां यथाऽमी ।
 प्रपद्यमाना न कदापि पीडां, श्रम-कृमाभ्यामभिमेजुरेव ॥ २१६ ॥
 सर्वेऽप्यजायन्त सुधाऽऽज्यदुग्ध-मध्वाश्रवात्युज्ज्वललब्धिमन्तः ।
 पात्रे फदन्नस्य समागतस्य, सुधादिजस्वादसमाश्रयास्ते ॥ २१७ ॥
 ते जज्ञिरे साधु तथैव दुग्ध-सुधाऽऽज्यमध्वाश्रविणो यंतीन्द्राः ।
 सन्धेपु दुःखैर्विधुतेषु दुग्धा-दीनां परीणामकिरा गिरा च ॥ २१८ ॥
 बभूवुरक्षीणमहानसर्द्धि-प्रवृद्धशोभा भृशमश्रयेण ।
 अन्नस्य पात्राश्रयिणोऽल्पकस्या-प्यनल्पसाधुष्वपि कल्पनेन ॥ २१९ ॥
 जिनेश्वराणामिव देशनोर्च्या, स्वल्पप्रदेशेऽपि शरीरमाजाम् ।
 सङ्ख्यातिगानां सुखसंश्रयेण, विरेजुरक्षीणमहालयास्ते ॥ २२० ॥
 एकेन ते केनचिदिन्द्रियेण, परेन्द्रियार्थप्रतिलम्भनेन ।
 विरेजुरुच्चैः प्रतिलब्धमिन्न-श्रोतःसुलब्धप्रबलप्रभावाः ॥ २२१ ॥
 जङ्घाप्रमोहह्वयभवार्णवानां, जङ्घापुरश्चारणलब्धिरेपाम् ।
 साऽऽसीद् ययैकोत्पत्तनेन यातुं, द्वीपं समर्थो 'रुचका'ऽभिधानम् ॥२२२॥*
 ततो बलन्तो 'रुचकात्' तु 'नन्दी-धरे'ऽलमेकोत्पत्तनादुपैतुम् ।
 पुनर्द्वितीयोत्पत्तनेन तस्माद्, यतो गतास्तत्र समाययुस्ते ॥ २२३ ॥+
 ऊर्ध्वं तु गत्यां सुरशैलमौलि-धृताल्यं पाण्डुकनामधेयम् ।
 उद्यानमेकोत्पत्तनेन गन्तुं, तेषां क्षमत्वं समभून्मुनीनाम् ॥ २२४ ॥
 ततः समेतुं बलितास्तदेको-त्पातात् क्षमा 'नन्दन'काननं ते ।
 भूयो द्वितीयोत्पत्तनेन पूर्वो-त्पातक्षितिं प्राप्तुमलं बभूवुः ॥ २२५ ॥
 विद्यापुरश्चारणलब्धितस्ते, त्वेकेन पूर्वोत्पत्तनेन गन्तुम् ।

क्षमां 'मनुष्योत्तर'पर्वताग्रं, परेण 'नन्दीश्वर'मामुमासन् ॥ २२६ ॥

सम्प्राप्तुमेकोत्पतनेन तस्मात्, क्षमास्तु पूर्वोत्पतनावनीं ते ।

तथा तिरश्चीनगतिक्रमेण, गतागतेषुर्द्धमपि क्षमास्ते ॥ २२७ ॥

आंशीविपद्दिश्व बभूव तेषां, स्याद् निग्रहाऽनुग्रहयोः समर्थाः ।

तेषां प्रभूता अपि लब्धयोऽन्याः, प्रादुर्बभूवुर्भुवनोत्तमानाम् ॥ २२८ ॥*

न लब्धिसिद्धिप्रमथं फलं ते, स्पृहाविमुक्ता जगद्भुः कदापि ।

स्वैरं संरस्यामपि किं लसन्त-स्तृष्णाविहीनाः सलिलं पिवन्ति ? ॥ २२९ ॥

धञ्जनाभमुनेर्विंशतिस्थानकानामाराधनम्

इतश्च तीर्थङ्करनामगोत्र-कर्माजयामास विनिर्जितात्मा ।

श्रीवञ्जनाभो भगवानपीति, स विंशतिस्थानविधानधन्यः ॥ २३० ॥

तत्रार्हतां तत्प्रतिमांतीनां, यत् पूजनं यत् स्तवनं वरायैः ।

अवर्णवादप्रतिषेधनं यत्, स्थानं तदार्हन्त्यनिमित्तमेकम् ॥ २३१ ॥

प्रभावना सिद्धगणस्य सिद्धि-स्थानेषु 'सम्मेत'नगादिकेषु ।

तथा यथावस्थितसिद्धभाव-सङ्कीर्त्तनं तद् गदितं द्वितीयम् ॥ २३२ ॥

बाल्यस्यरोगाकुलशैक्षमुख्य-तपोभृतां नित्यमनुग्रहो यत् ।

सिद्धान्तवात्सल्यमनारतं तत्, स्थानं तृतीयं गदितं गरिष्ठैः ॥ २३३ ॥

शुद्धान्नपानौषधवस्त्रमुख्य-विश्राणनादञ्जलियोजनाच्च ।

अतुच्छवात्सल्यकृते गुरुणां, स्थानं चतुर्थं कथितं मुनीन्द्रैः ॥ २३४ ॥

भवन्ति ये विंशतिसङ्ख्यवर्य-पर्यायिणः पष्टिसमाधुषोऽथ ।

तुर्योद्गधुर्याः स्यविरासिधेषु, भक्तिस्तु तत् पञ्चममामनन्ति ॥ २३५ ॥

बहुश्रुता ये स्फुटमात्मनोऽर्थ-व्यपेक्षया स्युर्ब्रतिनां वतंसाः ।

तेष्वनवैश्वप्रभृतिप्रदानं, वात्सल्यमेतत् प्रवदन्ति षष्ठम् ॥ २३६ ॥

अत्यन्तमुत्कृष्टतपःपराणां, त्रतीश्वराणां परिकल्पते यत् ।

विश्रामणादानपरेण भक्ति-वात्सल्यमेतत् किल सप्तमं स्यात् ॥ २३७ ॥

यद् द्वादशाङ्गे सततं श्रुतेऽपि, प्रतन्यते प्रश्रसुवाचनाद्यैः ।

सत्रात् तथाऽर्थाद् द्वितयाच्च सम्यग्, ज्ञानोपयोगो हि तदष्टमं स्यात् २३८

शङ्कादिपञ्चाहुतदोषमुक्तं, स्वैर्यादिपञ्चोरुगुणप्रपञ्चम् ।
 शैमादिपञ्चस्फुटलक्षणाङ्कं, सम्यक्त्वमुक्तं नवमं मुनीन्द्रैः ॥ २३९ ॥
 सज्ज्ञान-सदर्शन-सचरित्र-भावोपचारैश्च चतुष्प्रकारैः ।
 स्वसेवकानां विनयः कुकर्म-ततेर्विनेता दशमं मतं तत् ॥ २४० ॥
 आवश्यकेषु प्रतिपत्तिमिच्छा-मिथ्याक्रियाद्येषु गुरुप्रयत्नः ।
 योगेष्वतीचारविवर्जनं यत्, स्थानं तदेकादशमामनन्ति ॥ २४१ ॥*
 गुणेष्वहिंसादिषु यत् समित्या-दिकेषु मूलेषु त्रयोत्तरेषु ।
 यत्तादतीचारनिवारकत्वं, तद् द्वादशं स्थानमुदाहरन्ति ॥ २४२ ॥
 प्रमादमुखैः परिहृत्य दूरे, क्षणे क्षणे यत् तु लवे लवेऽपि ।
 सद्भयानसन्धानविधानमेव, त्रयोदशं स्थानमिदं वदन्ति ॥ २४३ ॥
 नित्यं तपःकर्म कुकर्ममर्म-न्यथाकरं यत् क्रियतेऽतितीव्रम् ।
 अबाधया स्वान्तशरीरयोस्त-चतुर्दशं स्थानमुर्धन्ति दक्षाः ॥ २४४ ॥
 तपःप्रपन्नेषु परं क्रियेत, मुदा यदन्नादिकसंविभागः ।
 मनोवचःकायविशुद्धयै-स्तत् स्थानकं पञ्चदशं दिशन्ति ॥ २४५ ॥
 आचार्यमुख्येषु दशस्वतीव-भक्त्या-ऽन्न-ऽपानाऽश्नदानमुख्यैः ।
 निर्वेदहीनं करणेन वैय्या-वृत्तस्य तत् षोडशमामनन्ति ॥ २४६ ॥*
 तत् स्थानकं सप्तदशं स्मृतं यत्, क्रियेत सप्तस्य चतुर्विधस्य ।
 अपायसम्भारनिवारणेन, मनःसमाधिश्च समुन्नतिश्च ॥ २४७ ॥

१ शङ्का काङ्क्षा विचिकित्सा मिथ्यादृष्टिप्रशसा तत्संस्तवेति सम्यक्त्वस्य पञ्च रूपानि ।
 २ स्वैर्यं प्रमायना भक्ति जिनशासनकीशल तीर्थसेवेति सम्यक्त्वस्य पञ्च भूषणानि ।
 ३ शम-सवेग निर्वेदा-ऽनुकम्पा-ऽऽरितवयेति सम्यक्त्वस्य पञ्च लिङ्गानि । एतत्सूचनमकारि
 कविनैः ३९तमे पृष्ठे । ४ उक्तं च अनुयोगद्वारे ११८तमे सूत्रे—

“इच्छा १ मिच्छा २ तद्वह्णारो ३ आवस्तिथा ४ य निसीहिया ५ ।

आपुच्छणा ६ य पटिपुच्छा ७ छदना ८ य निमंतणा ९

उवसपया १० य काले सामायारी भवे दसविहा उ ।”

[इच्छाकारो मिथ्याकारस्तथाकार आवश्यकी च नैवेधिकी ।

आपुच्छना च प्रतिपुच्छना छन्दना च निमग्नणा ।

उपसम्पदा च काले सामाचारी भवेद् दशविधा तु]

एतत् विधत्ते विचारस्तारे २४९-२५०तमगाथासार्वरूपेण

५ क-‘आबाधया’ । ६ य-‘कथयन्ति’ ।

सूत्राऽर्थयोस्तद् द्वितयस्य वाऽथ, यत्नादपूर्वस्य दिने दिनेऽपि ।

विरच्यते यद् ग्रहणं गुरुभ्यः, स्थानं तदष्टादशमाहुरार्याः ॥ २४८ ॥

सदा समुद्रासन-वासनाभ्या-मवर्णवादप्रतिषेधनेन ।

श्रुतस्य भक्तिर्यदहर्निशं त-देकोनविंशं समुदाहरन्ति ॥ २४९ ॥

क्रियेत विद्या-कविता-विवाद-निमित्तसद्धर्मकथादिभिर्यत् ।

प्रभावना श्रीजिनशासनस्य, तत् स्थानकं विंशमुशन्ति विज्ञाः ॥ २५० ॥

एतेषु तीर्थङ्करनामकर्म-कृते भवत्येकमपि प्रकृतम् ।

श्रीचक्रनाभो भगवानमीभिः, स्पष्टः समग्रैरपि तद् वचन् ॥ २५१ ॥

हु-सुबाहु-पीठ-महापीठादीनां वैयाघ्रस्यादिवर्णनम्

प्रतीश्वराणां विततान वैया-वृत्त्यं तथा बाहुयतिर्यतात्मा ।

उपार्जयामास स चक्रवर्ति-भोगप्रदं कर्म यथा प्रतीयः ॥ २५२ ॥

सुबाहुना साधुवरेण साधु-विश्रामणां संसृजता यतीनाम् ।

उपार्जितं बाहुबलं तदग्रे, यथाबलः सोऽपि महाबलोऽभूत् ॥ २५३ ॥

श्रीचक्रनाभो भगवान् सभायां, धन्याविमौ साधुवरावितीमौ ।

बाहुं सुबाहुं प्रशंसं स वैया-वृत्त्येन विश्रामण्या मुनीनाम् ॥ २५४ ॥*

पीठो महापीठमुनिश्च तौ तु, मिथः सदाऽऽलोचयतामथेति ।

सदैव यः स्यादुपकारकारी, स एव विश्वे स्पृशति शशंसाम् ॥ २५५ ॥

सिद्धान्तशुद्धाध्ययनावधानौ, सद्भ्यानसन्धानश्रुतानुबन्धौ ।

वृथा स्तुतां कोऽनुपकारिणौ नौ, सार्थं विना न कचिदादरः स्यात् २५६

ईर्ष्याकृतं दुष्कृतमित्युदग्रं, तयोरनालोचयतोश्चिराय ।

कर्माभवत् स्त्रीत्वनिबन्धि माया-मिथ्यात्वजं संयमशालिनो ही २५७

ते पूर्वलक्षाणि चतुर्दशेति, पञ्चाप्यतीचारविवर्जितानि ।

प्रपालयन्ति स पटप्यखण्ड-माखण्डलस्तुत्यपदा व्रतानि ॥ २५८ ॥

१ कथयन्ति । २ तत्कर्तृपत्त्ये उल्लेखोऽयं सम्यक्त्वसप्ततौ—

पावयणी १ धम्मकही २ वाई ३ नेमिसिञ्जो ४ तवस्सी ५ य ।

विजा ६ सिद्धो य ७ कवी ८ अट्टेव पमावगा भणिया ॥

[प्रायश्चनी धर्मकथा वादी नैमित्तिकः तपस्वी च ।

विद्यासिद्धः च कविः अष्टेव प्रभावका भणिताः ॥]

३ नौ-आपयोः । ४ खेदे ।

पण्णामपि सर्वार्थसिद्धौ गमनम्

संलेखनाद्वयमय प्रथमं प्रपद्य

ते पादपोषगमनानशनाद् विपद्य ।

‘सर्वार्थसिद्धि’मधिगम्य च धर्मवीराः

सर्वेऽप्यभी समभवन् सुसदोऽहमिन्द्राः ॥ २५९ ॥

॥ इति श्रीजिनइत्तसूरिदिप्यमहाकविचमवर्त्तिथेताम्वरशिरोमणि(सुंललितपदन्यास-

राजहंस)विद्वज्जनगीर्णवर्त्ममरस्यतीकण्ठाभरणपण्डितश्रीमद्भरवचन्द्रविरचिते

श्रीपद्मानन्दापरनामि श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराह्वे श्रीआदिनाथ-

चरिते (नैवमर्षराजीवानन्भव)दशमान्युतदेवलोकभव-एकादश-

चक्रवर्त्तिधीवयनाभभव-द्वादशसर्वार्थसिद्धिभवप्रकाशनः

पष्ठः सर्गः समाप्तः ॥ ६ ॥

मङ्गु पैञ्चाशु पञ्चाशुगसुभटगरान् पञ्चमुख्यव्रतश्री-

क्रीडासौख्यानि चाप्तं सममिव समितीः पञ्च संसेवितुं या ।

आसीद् यः पञ्चमूर्त्तिर्नमिचिनमिधृतोर्ध्वासिधाराचतुष्क-

क्रोडान्तक्रान्तकायः स हरतु दुरितान्याद्यतीर्थङ्करो वः ॥१॥”

धूमः किमु स्फटिकदर्पणदर्पहारि

श्रीपद्ममन्त्रिहृदयस्य सुनिर्मलत्वम् ।

मुक्तिम्विता अपि यतोऽत्र जगत्रयाचार्या-

स्तीर्थङ्कराः प्रतिदिनं प्रतिविम्बितास्ते ॥ २ ॥

ग्रन्थाग्रं श्लोकमह्ना ॥ ३६५ ॥

अमरत्वं युधाः प्राप्नु-निपीयाऽमृतमुत्तमम् ।

भैवता तत् पुनर्लब्ध-मुद्वम्य वचनामृतम् ॥ १ ॥”

१-२ धनुश्चिह्नान्तर्गतोऽयं पाठः क-प्रती नास्ति ।

३ एतन्नामानि विद्यन्ते निम्नलिखिते पद्ये—

“अरविन्दमशोकं च चूतं च भवमलिका ।

नीलोत्पलं च पद्मैते पञ्चवाणस्य सायका ॥”

४ काममुभट० । ५ पद्ममहाव्रत० । ६ क-‘वाऽऽहुं’ । ७ सम्भरा । ८ क-‘क्रमे’ ।

९ अमरचन्द्रसूरिणा । १० य-प्रतिगतोऽयं श्लोकः प्रक्षिप्त इति प्रतिपाति ।

सप्तमः सर्गः ७

श्रिये श्रीवृषभः सोऽस्तु, स्थानकं ज्ञानशाखिनाम् ।

यस्योपकण्ठे चिकुर-श्रेणिर्दूर्वावणायते ॥ १ ॥^१

इतो 'जम्बू'द्वीपे प्रत्यग-'विदेहे'ष्व'ऽपराजिता' ।

पुर्यस्ति स्वस्तिधुर्यश्रीः, शक्रपुर्यपराजिता ॥ २ ॥

स्तेनैषणाश्रुसिक्तायाः, स्फीताया नीतिवीरुधः ।

पुष्पगुच्छा इवाट्टेपु, यत्र मुक्तोत्करा वधुः ॥ ३ ॥

यत्र स्वस्तिकपङ्क्तिस्था, मुक्ता भान्ति स वेश्मसु ।

अन्तर्द्रव्योष्मणा वेश्म-लक्ष्मीणां खेदविन्दुवत् ॥ ४ ॥

तस्यामीशानचन्द्रोऽभू-चन्द्रोज्ज्वलयशा नृपः ।

प्रतापतपनध्वस्त-समस्तरिपुतामसः ॥ ५ ॥

यद्वामवामनेत्राणां, नेत्राणां वीक्षणाद् वने ।

लज्जमाना गलन्मानाः, कुरङ्गत्वं मृगा दधुः ॥ ६ ॥

यद्वैरिपुर्वेश्मैनि, प्रोषितस्वामिदुःखतः ।

शङ्के तपस्वितां भेषु-लोलद्वल्लिजटाघटाः ॥ ७ ॥

श्रेष्ठी श्रेष्ठगुणज्येष्ठो, गरिष्ठो धर्मकर्मभिः ।

तत्र चन्दनदासोऽभूद्, वाचा दासितचन्दनः ॥ ८ ॥

तस्य प्रशस्यमहिमा, तनयो विनयोऽञ्जलः ।

जज्ञे सागरचन्द्रः श्री-रागसागरचन्द्रमाः ॥ ९ ॥

मतिलीलावर्तीकेलि-कानने तत्र तेनिरे ।

कलाभिः कलितोछासा, विलासाः प्रगुणैर्गुणैः ॥ १० ॥

स्वच्छाशयस्य तस्यासन्, परोपकृतये गुणाः ।

रंत्नाकरस्य रत्नानि, भुवनस्य विभूषणम् ॥ ११ ॥

महाजनार्त्तिं संहर्तुं, नृदेवं सेवते स सः ।

विश्वसम्प्रीणनायेव, पयोवाहः पयोनिधिम् ॥ १२ ॥

१. १ दूर्वानामकतृणस्य वनमिवाचरति । २ 'अनुष्टुप्'छन्दसि ६८९तमपर्यन्तानि पद्यानि ।
३ मनोहरमहिलानाम् । ४ य- 'नगरावासाः' । ५ गृहाणि । ६ सागरचन्द्रे । ७ समुद्रस्य ।

असौ पुरस्व सङ्कल्प-कल्पनैः कल्पशाखिवत् ।

नन्दनस्येव सुमनो, नन्दनोऽजनि मण्डनम् ॥ १३ ॥

वसन्तस्वामनम्

तत्रान्यदा धरित्रीन्दौ, पर्पदं प्रतिपेदुषि ।

नृपद्वारे पपाठेति, प्रोच्चैर्मङ्गलपाठकः ॥ १४ ॥

विकासिपुण्डरीकश्रीः, कामाज्ञावशविष्टः ।

भास्वन्महोभरो राज-धृतुराजो विजृम्भते ॥ १५ ॥

पल्लवैर्नवरागेव, सकटाक्षेव पट्टपदैः ।

हस्ततीव स्मितैः पुष्पै-र्वसन्तागमनेवनी ॥ १६ ॥

मञ्जरीमिपतो मौर-स्कन्धाचारमंहार्थितान् ।

सहकारतरुः सज्जी-चकार स्फारचामरान् ॥ १७ ॥

सेरपद्मक्रीमकरा, कोकिलाकोमलध्वनिः ।

आरामश्रीस्तव स्वामिन् !, सविभ्रमवयोऽञ्जिता ॥ १८ ॥

विकासिकुसुमा स्नाता, मकरन्दरसैरसौ ।

सम्भाविता त्वया भूप !, सफलीभवति ध्रुवम् ॥ १९ ॥-युग्मम्

वसन्तक्रीडार्थमुद्यान प्रति गमनम्

श्रुत्वेति नृपतिः प्रीतः, प्रतीहारमिदं जगौ ।

प्रातः पौराः प्रयान्त्वस-दुद्यानमिति घोष्यताम् ॥ २० ॥

त्वयाऽप्येतव्यमित्युर्वी-पतिना श्रेष्ठिनन्दनः ।

समादिष्टः स्वयं हृष्टो, निजं धाम जगाम सः ॥ २१ ॥

अशोकदत्तमित्राय, श्रेष्ठिपुत्रो विशांपतेः ।

तमादेशं समादिक्षन्, मित्रे गोप्यं न किञ्चन ॥ २२ ॥

पौरैर्वृत्तो द्वितीयेऽथ, वासरे नरवासवः ।

अलञ्चक्रे तमारामं, वसन्तः कुसुमैरिव ॥ २३ ॥

अशोकदत्तमित्रेण, संयुतः श्रेष्ठिनः सुतः ।

अद्भेवाहर्पतिर्व्योम, तमारामं समागमत् ॥ २४ ॥

१ ख-‘विकाशि०’ । २ वसन्त । ३ क-‘नार’ । ४ उत्तरार्धे प्रार्थितान् ।

५ क-‘महार्थितान्’ । ६ चरणहस्ता । ७ घ-‘प्रतिहार’ । ८ नृपते ।

सप्तमः सर्गः ७

श्रिये श्रीवृषभः सोऽस्तु, स्थानकं ज्ञानशाखिनाम् ।
 यस्योपकण्ठे चिकुर-श्रेणिर्दूर्वाचणायते ॥ १ ॥
 इतो 'जम्बू'द्वीपे प्रत्यग-'विदेहे'ष्व'ऽपराजिता' ।
 पुर्यस्ति स्वस्तिपुर्यश्रीः, शक्रपुर्यपराजिता ॥ २ ॥
 स्तेनचैणाश्रुसिक्तायाः, स्फीताया नीतिवीरुधः ।
 पुष्पगुच्छा इवाद्देषु, यत्र मुक्तोत्करा वसुः ॥ ३ ॥
 यत्र स्वस्तिकपङ्क्तिस्था, मुक्ता भान्ति स वेश्मसु ।
 अन्तर्द्रव्योष्मणा वेश्म-लक्ष्मीणां खेदविन्दुवत् ॥ ४ ॥
 तस्यामीशानचन्द्रोऽभू-चन्द्रोज्ज्वलयशा नृपः ।
 प्रतापतपनध्वस्त-समस्तरिपुतामसः ॥ ५ ॥
 यद्वैमवामनेत्राणां, नेत्राणां वीक्षणाद् वने ।
 लज्जमाना गलन्मानाः, कुरङ्गत्वं मृगा दधुः ॥ ६ ॥
 यद्वैरिपुर्वेश्मनि, प्रोपितस्वामिदुःखतः ।
 शङ्के तपस्वितां मेजु-लोलद्वल्लिजटाघटाः ॥ ७ ॥
 श्रेष्ठी श्रेष्ठगुणज्येष्ठो, गरिष्ठो धर्मकर्मभिः ।
 तत्र चन्दनदासोऽभूद्, वाचा दासितचन्दनः ॥ ८ ॥
 तस्य प्रशस्यमहिमा, तनयो विनयोऽञ्जलः ।
 जज्ञे सागरचन्द्रः श्री-रागसागरचन्द्रमाः ॥ ९ ॥
 मतिलीलावतीकेलि-कानने तर्ष तेनिरे ।
 कलाभिः कलितोल्लासा, विलासाः प्रगुणैर्गुणैः ॥ १० ॥
 स्वच्छाशयस्य तस्यासन्, परोपकृतये गुणाः ।
 रंताकरस्य रत्नानि, भुवनस्य विभूषणम् ॥ ११ ॥
 महाजनार्चिं संहर्तुं, नृदेवं सेवते न सः ।
 विश्वसम्प्रीणनायेव, पयोवाहः पयोनिधिम् ॥ १२ ॥

१. १ धर्मानामकतुणस्य वनमिवाचरति । २ 'अनुष्टुप्'छन्दसि ६८९तमपर्यन्तानि पद्यानि ।
 ३ मनोहरमहिलानाम् । ४ स्व-'नगरावासाः' । ५ गृहाणि । ६ सागरचन्द्रे । ७ समुद्रस्य ।

असौ पुरस्य सङ्कल्प-कल्पनैः कल्पशाखिवत् ।

नन्दनस्येव सुमनो, नन्दनोऽजनि मण्डनम् ॥ १३ ॥

वसन्तस्वागमनम्

तत्रान्यदा धरित्रीन्दौ, पर्पदं प्रतिपेदुपि ।

नृपद्वारे पपाठेति, प्रोचैर्मङ्गलपाठकः ॥ १४ ॥

विकासिपुण्डरीकश्रीः, कामाज्ञावशविष्टः ।

भास्वनमहोभरो राज-धृतुराजो विजृम्भते ॥ १५ ॥

पल्लवैर्नवरागेव, सकटाक्षेव पट्टपदैः ।

हसतीव सितैः पुष्पै-र्वसन्तागमनेवनी ॥ १६ ॥

मञ्जरीमिपतो मोर-स्कन्धाचारमैहार्थितान् ।

सहकारतरुः सज्जी-चकार स्फारचामरान् ॥ १७ ॥

सेरपद्मकर्मकरा, कोकिलाकोमलध्वनिः ।

आरामश्रीस्तव स्वामिन् !, सविभ्रमवयोऽञ्जिता ॥ १८ ॥

विकासिकुसुमा स्नाता, मकरन्दरसैरसौ ।

सम्भाविता त्वया भूप !, सफलीभवति ध्रुवम् ॥ १९ ॥-युग्मम्

वसन्तश्रीडार्थमुद्यानं प्रति गमनम्

श्रुत्वेति नृपतिः प्रीतः, प्रेतीहारमिदं जगौ ।

प्रातः पौराः ग्रयान्त्वस-दुद्यानमिति घोष्यताम् ॥ २० ॥

त्वयाऽप्येतव्यमित्युर्वी-पतिना श्रेष्ठिनन्दनः ।

समादिष्टः स्वयं हृष्टो, निजं धाम जगाम सः ॥ २१ ॥

अशोकदत्तमित्राय, श्रेष्ठिपुत्रो विशांपतेः ।

तमादेशं समादिक्षन्, मित्रे गोप्यं न किञ्चन ॥ २२ ॥

पौरैर्वृतो द्वितीयेऽथ, वासरे नरवासवः ।

अलञ्चक्रे तमारामं, वसन्तः कुसुमैरिव ॥ २३ ॥

अशोकदत्तमित्रेण, संयुतः श्रेष्ठिनः सुतः ।

अहेवाहर्पतिर्व्योम, तमारामं समागमत् ॥ २४ ॥

१ रा-‘विकाशि०’ । २ वसन्तः । ३ क-‘नार’ । ४ उत्सवार्थं प्रार्थितान् ।

५ क-‘महार्पितान्’ । ६ चरणहस्ता । ७ क-‘प्रतिहार’ । ८ नृपतेः ।

तत्र पुष्पोचयप्रेक्षा-गीतनृत्यादिखेलनैः ।
 खेलन्ति स सुखं लोकाः, कुसुमेणुवशंवदाः ॥ २५ ॥
 न स वृक्षो न सा प्रेङ्क्षा, न तत् कुञ्जं न सा लता ।
 यत्र क्रीडारसा नासन्, कामिनः कामिनीसखाः ॥ २६ ॥
 इति कौतुककेलीभिः, सङ्गुले सकले जने ।
 कसादकसादेकसा-दंहिषव्यूहगह्वरात् ॥ २७ ॥
 त्रायध्वं त्रायध्वमहो, जना ! धावत धावत ।
 इत्युत्तस्यौ भयभ्रान्त-तरुणीकरुणारवः ॥ २८ ॥-युग्मम्
 प्रत्यासन्नतयाऽऽकर्ण्य, तं कोलाहलमाकुलम् ।
 किं किमेतदित्यधावत्, सागरः साहसाकरः ॥ २९ ॥

वन्दिभ्यः प्रियदर्शनामोचनम्

स कन्यां पूर्णभद्रस्य, श्रेष्ठिनः प्रियदर्शनाम् ।
 धृतां वन्दिभिरद्राक्षी-दन्दैरिन्दुकलामिव ॥ ३० ॥
 स श्रेष्ठिनोऽङ्गभूवेगा-दाक्रम्यैकस्य वन्दिनः ।
 हस्तमामोद्य हठतो-ऽग्रहीत् तच्छक्तिवत् क्षुरीम् ॥ ३१ ॥
 इत्यालोक्ष्य बलं तस्मात्, पलायन्ते स वन्दिनः ।
 तां मुक्त्वा चन्दनलता-मिव सर्पा गरुत्मतः ॥ ३२ ॥
 ररक्ष दक्षो वन्दिभ्यः, सागरः प्रियदर्शनाम् ।
 उष्णांशुरन्धकारेभ्यो, दुर्धरेभ्यो धरामिव ॥ ३३ ॥
 विश्वम्भराविभ्यः क्षुद्रो-पद्मेभ्यः प्रजामिव ।
 सदाचारपरो दुष्टा-चारेभ्यः स्वसभामिव ॥ ३४ ॥
 सन्देहादिकदोषेभ्यो, विधां विद्यागुरुर्यथा ।
 विवेकबुद्धिं मिथ्यात्न-कुग्रहेभ्यो गुरुर्यथा ॥ ३५ ॥-विशेषकम्
 यः कश्चिदेव तारुण्य-चारुः कारुण्यपुण्यधीः ।
 परोपकारी परुष-पौरुषः पुरुषाग्रणीः ॥ ३६ ॥
 क्रीता त्राणोपकारेण, साऽहं साहसिनाऽभुना ।

पतित्वेन ततस्त्रांता, ममातः परमप्यसौ ॥ ३७ ॥

चित्तेन चिन्तयन्तीति, प्रीतिपेक्षवितेन सा ।

अगादगारं सारङ्ग-दर्शना प्रियदर्शना ॥ ३८ ॥-विशेषकम्

सागरान्तरनिर्मग्न-मनःकृष्टिश्चमाऽसहा ।

पौर्णभद्री किलापूर्णा, तूर्णं प्रस्वेदबिन्दुभिः ॥ ३९ ॥

सम्भ्रान्तस्वान्तसङ्क्रान्तं, कान्तं चन्दननन्दनम् ।

विभ्राणा तद्भरेणेव, सा चचार शनैः शनैः ॥ ४० ॥

जातसागरचन्द्रोरु-स्नेहसागरजागराम् ।

क्षिपन्तीन्दुरुचिस्वच्छां, दृशं पश्चात् पुनः पुनः ॥ ४१ ॥-विशेषकम्

तद् दृगन्तेक्ष्णैस्तीक्ष्णैः, समुत्कीर्णमिवाशये ।

तां धरन् सागरो धाम, जगाम सुहृदा सह ॥ ४२ ॥

एनं नन्दनवृत्तान्तं, चन्दनः श्रेष्ठिनामिनः ।

ज्ञातव्यमिति माध्यस्थ्याद्, ध्यातवानिति शुद्धधीः ॥ ४३ ॥

विशुद्धामतिशुद्धस्य, युक्तोऽधिप्रियदर्शनाम् ।

रागः सागरचन्द्रस्य, चन्द्रस्येवाभिचन्द्रिकाम् ॥ ४४ ॥

तन्न युक्तं स यत् तेने, तदा बन्दिषु पौरुषम् ।

यन्नैव वणिजा कार्यो, विक्रमः सुभटक्रमः ॥ ४५ ॥

किन्त्वस्याशोकदत्तेन, निन्द्या रङ्गति सङ्गतिः ।

विधोर्विधुन्तुदेनेव, क्रूरेणाक्रूरताजुषः ॥ ४६ ॥

इति ध्यात्वा धियां धाम, सामवाक्यैः सुधामयैः ।

नृपं मन्त्रीव संरब्धं, नन्दनं चन्दनोऽवदत् ॥ ४७ ॥

सागराय पित्रोरनुशासनम्

वत्स ! स्वच्छमते ! वेत्सि, स्वयं शास्त्रार्थनिश्चयम् ।

व्यवहाररहस्यं च, त्वं तथाऽप्यनुशास्यसे ॥ ४८ ॥

१ य-‘चेतसा’ । २ क-‘पल्लवेन’ । ३ गृहमगच्छत् । ४ गृगनयना । ५ पूर्णभद्रस्य तनया । ६ विलोक्यतां बाहुल्यमनुनासिकानाम् । ७ प्रभुः । ८ य-‘धानय’ । ९ प्रकोपितम् ।

धृद्वक्त्राङ्गुली रुद्धः, कुधीः सन्तिष्ठते न यः ।
 स मत्त इव मातङ्गः, स्वस्यान्यस्यापि नाशकृत् ॥ ४९ ॥
 कलाकौशलमेव स्याद्, वणिजां वत्स ! जीवनम् ।
 न तु प्रचण्डदोर्दण्ड-खण्डितष्ठेपि पौरुषम् ॥ ५० ॥
 सहसा साहसेनाति-कम्प्यते यन्महस्विनः ।
 मत्तं पतङ्गकस्येव, प्रदीपाक्रमणं हि तत् ॥ ५१ ॥
 अविमृश्य स्वपरयोः, शक्तिमुत्तिष्ठते तु यः ।
 सोऽब्दशब्दे शरभवत्, प्रोल्लङ्घनङ्गभङ्गमाक् ॥ ५२ ॥
 शास्त्रैकजीविनो विप्राः, क्षत्रियाः शस्त्रजीविनः ।
 भवन्ति वैश्याः शूद्राश्च, कलाकौशलजीविनः ॥ ५३ ॥
 कलां कुलागतामेव, सेवमानो जनप्रियः ।
 मन्दयानो गजः श्रेयां-स्तुरङ्गस्तु त्वरागतिः ॥ ५४ ॥
 श्लाघ्यः कुर्वन् न तत् कर्म, यन्नैवात्मकुलोचितम् ।
 करोत्यश्वः किमानन्दं, मन्दं गज इव व्रजन् ? ॥ ५५ ॥
 विद्वेषो विक्रमो दानं, लक्ष्मीर्विपयसेलनम् ।
 छायां छन्नानि वणिजां, प्रयच्छत्यङ्गनाऽङ्गवत् ॥ ५६ ॥
 अनुद्धताऽऽचारवेपै-र्लक्ष्मीरर्ज्या वणिग्जनैः ।
 रङ्गे राजन्यनुत्सेकैः, छेकैः काकाभिश्चङ्कनैः (१) ॥ ५७ ॥
 अपि हीनकुलः श्रीमान्, सैत्क्रमैरेव सेव्यते ।
 पश्य 'द्विजकुलोत्तमा, हंसाः पङ्कजमाश्रिताः ॥ ५८ ॥
 नानुकूलो विधिर्यत्र, धीमतां तत्र का स्पृहा ? ।
 किं विनाऽर्क-शशाङ्काभ्यां, वर्तते न रसातलम् ? ॥ ५९ ॥
 यन्नैव विधिना सृष्टं, प्रयासस्तत्र कः सताम् ? ।
 पृथ्वीपाथो विना नैव, किमु चञ्चन्ति चातकाः ? ॥ ६० ॥

१ हस्ती । २ अष्टपदवत् । ३ क-‘प्रोल्लङ्घन’ । ४ लक्ष्मीं कान्तिं वा । ५ स्व-‘सक्र-
 मरपि’ । ६ पक्षिवंशविमूषणाः । ७ सन्तुल्यतां यदुक्तमभिनन्दकाव्ये-

“यन्नैव विधिना सृष्टं, धीमतां तत्र का स्पृहा ? ।

विना पार्थिवतोयेन, चातकः किं न जीवति ? ॥”

दैवमुल्लङ्घ्य यत् कार्यं, क्रियते फलवन् तत् ।
 सरोऽम्भश्चातकेनात्तं, गलरन्ध्रेण गच्छति ॥ ६१ ॥
 अन्तर्धृतगुणैरेव, परेषां स्थायते हृदि ।
 अर्थं समर्थयन्त्येनं, समग्रं कुसुमस्रजः ॥ ६२ ॥
 कष्टान्यसहमानानां, गुणारोपः कुतो भवेत् ? ।
 वेधवन्धं सहित्वैव, पुष्पालिगुणमालिनी ॥ ६३ ॥
 रक्तायामपि विश्वासः, कार्यो नार्या न सर्वथा ।
 न धम्नाति दिनान्तेऽलिं, नीलीरागं किमञ्जिनी ? ॥ ६४ ॥
 वसन् दूरेऽपि तेजस्वी, मदयत्युदितो निजान् ।
 दवीयानपि पद्मानि, स्वरः पूरयति श्रिया ॥ ६५ ॥
 स्वस्य स्वीकुरुते मृत्युं, जनो दानमशंवदः ।
 कर्णतालाद्वतेर्नालि-विभेतीभकपोलयोः ॥ ६६ ॥
 किल म्लायन्ति सद्गुणा, विपदि स्वोपकारिणाम् ।
 भजन्त्यर्कध्रुतेर्ध्वान्ते, तारकाः स्फारकौलिमाम् ॥ ६७ ॥
 दानशौण्डा न तन्वन्ति, पात्रा-ऽपात्रविचारणाम् ।
 कमलं कलहंसेऽपि, मधुपेऽप्यागते समम् ॥ ६८ ॥
 उच्चैः सुचरितैरेकः, शोषं दोषः सतां व्रजेत् ।
 भुजङ्गीगर्भसन्दर्भ-प्रदः किं न मुदेऽम्बुदः ? ॥ ६९ ॥

सत्सङ्गतेः प्रभावः

असिन्नसारे संसारे, सारं सङ्गः सतां मतः ।
 इहामुत्र च येनैष, नानाश्रेयःफलोद्भूतः ॥ ७० ॥
 प्राज्यैः प्रागजन्मजैः पुण्यैः, सद्भिः सद्भोर्ऽङ्गिनां भवेत् ।
 भाविन्यागामिनि भवे-ऽद्भुतकल्याणमालिनि ॥ ७१ ॥
 स्वर्गणि-द्रुम गव्योऽपि, चिन्ता सङ्कल्प कामदाः ।
 एभ्योऽप्यधिकदाताऽसौ, पुनः सङ्गः सतां मतः ॥ ७२ ॥

१ क-प्रतो अत पर 'तेजस्वी मद'पर्यन्तस्य पाठस्य प्रपात । २ ख-'स्वज' । ३ ख-
 'कान्तिताम्' । ४ ख-'ऽङ्गिने' ।

सुलभा सौख्यदा लक्ष्मीः, सुलभा सार्वभौमता ।
 सुलभा स्वःप्रभुत्वश्री-दुर्लभा सङ्गतिः सताम् ॥ ७३ ॥
 अस्मिन्नपारे संसारे, भूरिभिः सम्भृता भवैः ।
 कुतः क्लेशा विशीर्यन्ते, सतां सङ्गादृते द्रुतम् ? ॥ ७४ ॥
 म्लानिः स्थान्मलिनासङ्गा-दैर्घ्यं तेजस्विनामपि ।
 घनाघनघटाघट्टाद्, घटते रविरैच्छविः ॥ ७५ ॥
 अशुद्धहृदयस्तुद्य-छक्ष्मीः कुटिलतां व्रजेत् ।
 हिमांशुराशु मुञ्चेत्, हीयमानः सुवृत्तताम् ॥ ७६ ॥
 मेलिनोत्तरसं शुद्ध-पक्षः प्रियमपि त्यजेत् ।
 कियत् खेलति कासारे, घनासारे सितच्छदः ? ॥ ७७ ॥
 अपि तेजस्विनां तेजः, क्षीयते जडसङ्गतेः ।
 अधृष्योऽप्युष्मणा बाढं, निदर्शनमिहानलः ॥ ७८ ॥
 क्रूरः स्त्रीकुरुते सूक्ष्मी-भूयाक्रान्तं पराश्रयम् ।
 सर्पः प्रसर्पति स्वैरं, विले परविलेखिते ॥ ७९ ॥
 शूराः कारणतो दूरा-न्मधुरारावर्कारिणः ।
 'निम्नान् निम्नन्ति निर्विघ्नं, मुग्धान् व्याधा मृगानिव ॥ ८० ॥
 तत् ताताऽशोकदत्तो यः, प्रमत्तो मित्रमस्ति ते ।
 सोऽत्यन्तकुटिलस्वान्त-स्त्वं नितान्तमृजुः पुनः ॥ ८१ ॥
 तैद् वत्स ! युवयोः सङ्ग-स्तरङ्गयति मे रतिम् ।
 यथाऽहर्नाथ-तमसोर्हस-वायसयोर्यथा ॥ ८२ ॥
 क्रूरस्य वक्रचारस्य, परच्छिद्रप्रसारिणः ।
 द्विजिह्वस्य च विश्वासं, सर्पस्येवास्य मा कथाः ॥ ८३ ॥
 इत्युक्त्वा चन्दनस्योन्द-सुन्दरे चैन्दने स्थिते ।
 चिन्तयामासिवानेवं, चित्ते चन्दननन्दनः ॥ ८४ ॥

१ क-‘घरे’ । २ कोमलाम्रणे । ३ कातिहीन । ४ क-‘मलिनापूरः’ । ५ मलिनप्राप्त
 स्वभावम् । ६ अतः परं ७९तमपद्यपर्यन्तं पाठप्रपात क-प्रती । ७ क-‘शूरास्तुरागतो’ ।
 ८ ख-धारिण । ९ स्वार्थान् । १० हे पुनः । ११ इदं पद्यमपि विशीर्णे क-प्रती ।
 १२ ख-‘स्वान्त-’ । १३ क-‘सदने’ ।

तातेन 'विदितो वन्दि-वृत्तान्त इति वेद्यहम् ।
 अन्यथा कथमीदृक्षा, शिक्षा तदनुगामिनी ? ॥ ८५ ॥
 स विमृश्य मनस्येतद्, विनयस्युतथा गिरा ।
 विज्ञो विज्ञपयामास, सागरः पितरं प्रति ॥ ८६ ॥
 पूज्यैर्यत् किञ्चिदादिष्टं, करिष्याम्येव तत् तथा ।
 गुर्वाज्ञाकरणं श्रेयः-सरणं शरणं श्रियाम् ॥ ८७ ॥
 पूज्यपादैस्तु यदहं, व्याहृतः सुहृदः कृते ।
 किञ्चित् तत्र तथारूपं, विरूपं न निरूप्यते ॥ ८८ ॥
 विज्ञप्तमथवा तात !, केनचित् पिशुनेन वः ।
 परापवादसंवाद-वावदूकाः खलाः खलु ॥ ८९ ॥
 तादृशो वाऽस्तु तदोपै-दोषवान्न भवाम्यहम् ।
 कौकान्तिकेऽपि नो काण्ड्यं, राजहंसस्य जायते ॥ ९० ॥
 श्रुत्वेति तनयं श्रेष्ठी, जगौ विनयरञ्जितः ।
 तथापि सावधानेन, भाव्यं वत्स ! मुधीरसि ॥ ९१ ॥

सागरस्य प्रियदर्शनया सह विवाहः

अथ चन्दनदासेन, पुत्राभिप्रायवेदिना ।
 तदर्धमर्थिता पूर्ण-भद्रतः प्रियदर्शना ॥ ९२ ॥
 तव पुत्रेण पुत्रीयं, क्रीता प्रागुपकारतः ।
 भवत्वेवमिति ग्रीत्या, पूर्ण-भद्रोऽप्यभापत ॥ ९३ ॥
 सुचिरं चिन्तितश्चित्ते, ताभ्यां द्वाभ्यां शुभेऽहनि ।
 प्रतेने पितृभिः प्रीतैः, पाणिग्रहमहस्तयोः ॥ ९४ ॥
 कर्षकाणां यथा हर्षः, काङ्क्षितादब्दवर्षणात् ।
 तथा परिणयादेतौ, मुमुदाते वधू-वरौ ॥ ९५ ॥
 परस्परं परप्रेम-रससान्द्रतयाऽर्द्रयोः ।
 क्रमात् तन्मनसोरैक्यं, जज्ञे मृत-पिण्डयोरिव ॥ ९६ ॥
 निरन्तरस्सरस्सर-शरसूचीर्प्रचारतः ।

१ क-‘विहितो’ । २ ख-‘व’ । ३ काकरय समीपे । ४ कृषीवलानाम् । ५ क-‘वर्षः’ ।
 ६ क-‘प्रसारतः’ ।

स्नेहेन स्पृतयोरासी-दैक्यमेव तदात्मनोः ॥ ९७ ॥

साऽप्यसारा सारसयो-र्वराकी चक्रवाकयोः ।

रति-कन्दर्पयोर्मन्दा, ग्रीतिः ग्रीतेः पुरस्तयोः ॥ ९८ ॥

रंथाङ्गयोर्निशीथिन्यां चन्द्र-चन्द्रिकयोर्दिवा ।

विरहार्तिर्भवेत् किन्तु, न नक्तं न दिवा तयोः ॥ ९९ ॥

दिवाऽप्युदित्वरद्योत-दयिताऽऽस्तेन्दुदर्शनात् ।

शश्वदुज्जागरो रेजे, सागरः प्रेमसागरः ॥ १०० ॥

प्रियदर्शनया सह अशोकदत्तस्य कुटिलता

अगारे सागरस्याथ, वहिर्यातस्य सोऽन्यदा ।

अशोकदत्तः प्रोन्मत्तः, शून्ये श्वान इवाययौ ॥ १०१ ॥

रहोऽवगम्य तां रम्य-दर्शनां प्रियदर्शनाम् ।

अभ्यधत्ताऽशोकदत्तः, पुष्पचापजचापलः ॥ १०२ ॥

धनदत्तस्य गेहिन्या, सह मन्त्रयते रहः ।

सागरः कारणं तत्र, स्वच्छे ! त्वं वेत्ति किञ्चन ? ॥ १०३ ॥

ऋजुस्रभावाऽभापिष्ट, सा तं वेत्ति त्वमेव चेत् ।

द्वितीयं हृदयं येन, सर्वदा तेन मन्यसे ॥ १०४ ॥

स्रजयन्ति विचित्राणि, कार्याणि व्यवसायिनः ।

गुप्ता-ऽगुप्तानि किं तानि, ज्ञापयन्त्यङ्गनाऽग्रतः ? ॥ १०५ ॥

जगादाऽशोकदत्तोऽपि, तन्वि ! सत्यमिदं शृणु ।

यन्मे सुष्ठु ! त्वया कार्यं, त्वद्भर्तुरपि तत् तया ॥ १०६ ॥

किं ते कार्यं मयेत्युक्तः, सहजार्जववर्षया ।

प्रियदर्शनयाऽशोक-दत्तः पुनरदोऽवदत् ॥ १०७ ॥

सचेतनस्य कस्य स्या-न्नरस्य सरसस्य न ।

तन्वि ! कार्यं त्वया त्वेकं, नीरसं त्वत्पतिं विना ? ॥ १०८ ॥

तच्छ्रोत्रवज्रघ्न्यामं, सध्विन्यानुचितं वचः ।

सा साक्षेपमभापिष्ट, सरुपा परुषाक्षरम् ॥ १०९ ॥

प्रियदर्शनयाऽशोकदत्तस्य तर्जनम्

रे निर्मर्याद ! निर्याहि, निर्याहि गृहतो मम ।

रे धिक् ते चिन्तितं धिक् च, जल्पितं धिक् च साहसम् ॥ ११० ॥

आः पाप ! बालसुहृदं, स्वभावसरलाशयम् ।

विश्वस्तं वञ्चयन्नेवं, किं निर्लज्ज ! न लज्जसे ? ॥ १११ ॥

ऋजुं स्वदारसन्तुष्टं, जन्तुजीवातुवैभवम् ।

मन्नाथमन्यथा जल्पन्, शत्रुस्त्वं मित्ररूपतः ॥ ११२ ॥

परदाररतेर्मित्र-द्रुहो विश्वासघातिनः ।

तवालापोऽपि पापोर्मिः, पापात्मन् ! याहि रे द्रुतम् ॥ ११३ ॥

इत्याकृष्टो निकृष्टोऽयं, प्रियदर्शनयाऽज्जयात् ।

मन्दो मन्दाक्षवैलक्ष्य-विह्वलात्मा विनिर्ययौ ॥ ११४ ॥

आन्तस्वान्तसमुद्धान्त-पापध्वान्तभरादिव ।

स विच्छायः समागच्छन्, सागरेण न्यरूप्यत ॥ ११५ ॥

किमुद्विग्नोऽसि मित्रेति, सागरेण स सादरम् ।

पृष्टो दुष्टः समाचष्ट, सकष्ट इव निःश्वसन् ॥ ११६ ॥

भवेऽत्र भविनां भ्रात-रुद्वेगो नैव दुर्लभः ।

ग्रीष्मेऽङ्गारकृतां तापः, सुदुष्प्रापः कथं भवेत् ? ॥ ११७ ॥

तद्गुह्यरोगवद् देवात्, किञ्चिदेवोपपद्यते ।

प्रकाशमप्रकाशं वा, यत् कर्तुं नैव शक्यते ॥ ११८ ॥

इत्थमुक्त्वा स्थिते तूष्णीं-मश्रुमिश्रितलोचने ।

तस्मिन् मायामये च्छाया-हीनश्चान्दनिरग्नवीत् ॥ ११९ ॥

प्राकाश्यं चैमनसस्य, कारणं चेद् ध्वंस ! मे ।

तत् कथ्यतां श्लुध्यतां च, दुःखं मद्भागदानतः ॥ १२० ॥

जगादऽशोकदत्तोऽपि, त्वयि जीवितजीविते ।

मित्रेऽन्यदपि नो गोप्यं, वृत्तमेतद् विशेषतः ॥ १२१ ॥

मित्र ! त्वमपि जानासि, यदियं जन्ममेदिनी ।

योपा निखिलदोषाणां, यथा कृतघ्नतैर्नैसाम् ॥ १२२ ॥

सागरोऽप्युज्जगारवं, कस्या अपि वयस्य ! किम् ।
 पतितो रंझुवद् व्याघ्राः, सङ्कटे कुटिलध्रुवः ? ॥ १२३ ॥
 अशोकदत्तोऽप्यवद-चटः कपटनाटके ।
 आतृजायाऽन्वहं आत-र्मां वृतेऽनुचितं वचः ॥ १२४ ॥
 अनल्पं जल्पमानोऽपि, प्रयाम्यन्यत्र सत्रपः ।
 अवज्ञाता स्वयमियं, स्थास्यतीति विचिन्तयन् ॥ १२५ ॥
 नित्यं नित्यमियं मां तु, वचोभिः कुटिलोचितैः ।
 उद्वेगयत्यनुद्योगं, प्रेतोदैरिव मां गैलिम् ॥ १२६ ॥
 अद्य त्वदालोककृते, त्वदौकसि गतस्तथा ।
 असद्वासनया धर्म, इव रुद्धो विरुद्धया ॥ १२७ ॥
 औनार्ययोगतो मीन, इव दीनदक्षां श्रितः ।
 कथञ्चिन्मोचयित्वा स्वं, तद्ब्रह्मादहमागमम् ॥ १२८ ॥
 अचिन्तयं च विरम-त्येषा न मयि जीवति ।
 जीवन्नाहं वचस्तस्याः, कुर्वे तन्मरणं वरम् ॥ १२९ ॥
 यद्वा मयि परोक्षे सा, प्रख्यास्यत्यन्यथा पुरः ।
 मन्मित्रस्य किमप्यस्यां, सोऽपि विश्वात्ममेव्यति ॥ १३० ॥
 विश्वस्तः सरितेवायं, तथा र्धनरसोग्रया ।
 प्रवाक्ष व्यसनाम्भोधौ, पापया पातयिष्यते ॥ १३१ ॥
 भावयन्नित्यहं आत-र्भाषितो भवताऽधुना ।
 उद्वेगकारणं पृष्टः, स्पष्टतामिदमानयम् ॥ १३२ ॥
 उज्जगारातिमन्धे हि, गरलं क्षीरसागरः ।
 भेजे श्रुतेऽपि नो क्षोभं, 'प्रियाऽऽगसि स सागरः' ॥ १३३ ॥
 निर्व्याजहृदयो व्याज-हार सागरचन्द्रमाः ।
 विपादं मित्र ! मा कार्पी-र्योपितां स्थितिरीदृशी ॥ १३४ ॥
 धैपला चपला नीच-गामिनी च तरङ्गिणी ।

१ मृगवत् । २ प्राजैः । ३ बलवन्तमलसं वृषभम् । ४ तव दर्शनार्थम् । ५ मत्स्यजा
 योगात् । ६ क-‘योगतो’ । ७ क-‘तन्मित्र’ । ८ जलं, पक्षे दृढमेव । ९ पल
 अपराधे । १० प्रोवाच । ११ विद्युत् ।

लक्ष्मीश्च क्षणिका योपिद्, दुःशीलेति नवं न हि ॥ १३५ ॥

मा विपादविपादन्त-स्तोषं शोषं समानय ।

त्वमतः परमेतस्या, विसर सरवैकृतम् ॥ १३६ ॥

शुभा वाऽप्यशुभा वाऽस्तु, तरोस्त्वगिव सा मम ।

छायेव केवलं मैत्री, भूयात् प्रीतिकरी त्वयि ॥ १३७ ॥

अञ्जुनीतः स तेनेति, प्राप पापः परां रतिम् ।

स्वागांस्वन्यत्र संरोप्य, माद्यन्ति हृदि मायिनः ॥ १३८ ॥

तदाप्रभृत्यनुद्वीर्ण-विप्रियः प्रियदर्शनाम् ।

प्रत्यभूत् सागरो गर्भ-संगरः सागरो यथा ॥ १३९ ॥

अन्तर्विरक्तमत्यन्तं, स दक्षः स्वमलक्षयन् ।

सदाऽनुवर्तते सैनां, तैश्चञ्च इव संसृतिम् ॥ १४० ॥

तत्परित्रं कुमित्रस्य, प्रियाय प्रियदर्शना ।

मा भून्मया कृतो भेदो-ऽनयोरिति शशंस न ॥ १४१ ॥

संसारस्फारवैराग्य-सागरः सागरः क्रमात् ।

दीनदानादिसन्मानैः, स्वां पद्मां संदमानयत् ॥ १४२ ॥

कालेन सागरोऽशोक-वृत्तोऽपि प्रियदर्शना ।

साऽपि प्रापुः परं लोकं, त्रयोऽपि त्रुटितायुषः ॥ १४३ ॥

सागरप्रियदर्शनयोर्युग्निरूपेणोत्पत्तिः

‘जम्बू’ द्वीपस्य ‘भरत’-याम्प्याद्वे ‘सिन्धु’-‘गङ्गायोः’ ।

‘मध्यदेशे’ऽवसर्पिण्या, गतवत्यरकद्वये ॥ १४४ ॥

पल्याष्टमांशशेषे च, तृतीयारे प्रसर्पति ।

युग्नित्वाद्युदपथेतां, सागर-प्रियदर्शने ॥ १४५ ॥-युग्नम्

कालचक्रस्य भेदप्रभेदपूर्वकं स्वरूपम्

‘भरते’षु पञ्चस्यपि, पञ्च‘स्वैरावते’ऽपि ।

वर्षेषु द्वादशारं स्यात्, कालचक्रमिति स्थितिः ॥ १४६ ॥

१ प्रसन्नता प्रापित । २ निजापराधान् । ३ गर्भे विषं यस्य स । ४ य-‘सङ्गर’ ।
५ क-‘तद्विश’ । ६ संसारम् । ७ सफलमकरोत् ।

कालो द्विधाऽवसर्पिण्यु-त्सर्पिणीभेदतोऽत्र पद ।
 एकान्तसुपमाद्यास्त्व-वसर्पिण्यां भवन्त्यराः ॥ १४७ ॥
 चतस्रोऽब्धिकोटाकोट्य, एकान्तसुपमेत्यरः ।
 तिस्रस्ताः सुपमा तु स्यात्, ते द्वे सुपमदुपमा ॥ १४८ ॥
 'सैका दुष्पमसुपमा, द्विचत्वारिंशता पुनः ।
 हीना सहस्रैर्वर्षाणां, दुष्पमा त्वेकविंशतिः ॥ १४९ ॥
 वर्षाणां सहस्रास्ताव-न्माना दुष्पमदुष्पमा ।
 सागराणां दशेति स्युः, कोटाकोट्योऽवसर्पिणी ॥ १५० ॥
 विपरीतैररेभि-रुत्सर्पिण्यापि तावती ।
 स्यात् कालचक्रमित्यब्धि-कोटाकोट्यो हि विंशतिः ॥ १५१ ॥
 अरे तत्रादिमे लोकाः, सर्वे पैल्यत्रयाश्रयः ।
 चतुर्थवासराहारा, गव्यूतित्रितयोनताः ॥ १५२ ॥
 ते वज्रर्षमनाराच-घनसंहननश्रिताः ।
 चतुरस्रसुसंस्थानाः, समग्रशुभलक्षणाः ॥ १५३ ॥
 सर्वकालं क्रोध-मान-माया-लोभविवर्जिताः ।
 सदासुखाः स्वभावेना-धर्मकर्मसमुज्जिताः ॥ १५४ ॥
 यथोत्तर'कुरुक्षेत्रे,' तथा तत्रापि युग्मिनाम् ।
 सङ्कल्पान् कल्पयन्ति स, दशधा कल्पशास्त्रिनः ॥ १५५ ॥
 सद्यो हृद्यानि मद्यानि, मद्याङ्गा दधुरर्थिताः ।
 अत्युदारा हि दातारः, कालक्षेपं न कुर्वते ॥ १५६ ॥
 भृङ्गाः शृङ्गारयन्ति स, युग्मिनो भोजनादिभिः ।
 वात्सल्यादुत्सवोत्साहे, महेभ्या इव सेवकान् ॥ १५७ ॥
 तेनुस्तूर्याणि वर्याणि, तूर्याङ्गास्तत्र युग्मिषु ।
 गन्धर्वा इव सम्येषु, तूर्यत्रितयवेदिषु ॥ १५८ ॥
 तत्रोद्द्योतं व्यधुर्दीप-शिखा ज्योतिषका अपि ।
 निजान्ववायेऽनवम-व्यापाराः पुरुषा इव ॥ १५९ ॥

माल्यानि युग्मिनां तत्र, चित्राङ्गाः समसूत्रयन् ।
 यथेप्सितानि देवानां, 'नन्दना'रामिका इव ॥ १६० ॥
 भोज्यैश्चित्ररसैश्चिघ्रा-स्तत्र युग्मान्यतोपयन् ।
 देशान्तरसमेतानि, स्वमित्राणीव सज्जनाः ॥ १६१ ॥
 नानारूपाणि मण्यङ्गा, युग्मिनां मण्डनान्यदुः ।
 यथेप्सितं यथेक्षानां, कोशागाराधिकारिणः ॥ १६२ ॥
 गेहाकारास्तु गेहानि, मिथुनेभ्यो यथेहितम् ।
 चित्राणि सूत्रयन्ति स, सूत्रधारा इव क्षणात् ॥ १६३ ॥
 श्रुतचितान्यभग्रेच्छ-मनसा युग्मिनां ददुः ।
 दुकूलान्यनुकूलानि, प्रसन्नाः स्वामिनो यथा ॥ १६४ ॥
 एतानप्यन्यानप्यर्थ-सार्थान् कल्पद्रुमाः परे ।
 सर्वान् सम्पादयन्ति स, ते 'विश्वमणयो यथा ॥ १६५ ॥
 तदा तत्राभवन् भूम्यो, मधुराः शर्करा अपि ।
 सदा पीयूषपेयानि, पयांसि सरिदादिषु ॥ १६६ ॥
 तत्रारे 'विरमत्यायु-देहसंहननादयः ।
 प्रभावाः कल्पवृक्षाणां, व्यरमंश्च क्रमात् क्रमात् ॥ १६७ ॥
 अरे द्वितीये मर्त्याः स्युः, पल्योपमर्युगायुषः ।
 तृतीयदिनभोक्तारो, गव्यूतद्वितयोन्नताः ॥ १६८ ॥
 तत्र पूर्वोत्तः स्वल्प-प्रभावाः कल्पभूरुहः ।
 किञ्चिन्माधुर्ययुक्तानि, शर्करोर्ध्वपयांस्यपि ॥ १६९ ॥
 पूर्वोत्तदिहारेऽपि, हीयमानरसं क्रमात् ।
 अम्भोभूमिप्रभृत्यासी-दिक्षुदण्ड इवाखिलम् ॥ १७० ॥
 तृतीयारे पुनर्मर्त्या, एकगव्यूतकोन्नताः ।
 द्वितीयवासराहारा, एकपल्योपमायुषः ॥ १७१ ॥
 क्रमहीनान्यरेऽप्यत्रा-भवन् दुर्जनमैज्यवत् ।
 कल्पद्रुमहिमा-भूमी-माधुर्या-ऽऽयु-र्वपुंष्यपि ॥ १७२ ॥

चतुर्थारे पुनः प्राच्य-प्रभावरहिते क्रमात् ।
 पूर्वकोट्यायुपो मर्त्याः, पञ्चचापशतोन्नताः ॥ १७३ ॥
 पञ्चमारे सप्तहस्तो-न्नता वर्षशतायुषः ।
 मर्त्या हस्तोन्नताः षष्ठे, षोडशाब्दायुषः पुनः ॥ १७४ ॥
 एकान्तदुःखिनस्ते स्यु-रुत्सर्पिण्यामपीदृशी ।
 व्यवस्थोत्पद्यते पञ्चा-नुपूर्व्यारेषु षट्सपि ॥ १७५ ॥
 तृतीयारान्तजातत्वा-न्नवचापशतोच्छ्रयौ ।
 जातौ पल्यदशमांशा-युष्कौ तौ युग्मिनौ पुनः ॥ १७६ ॥

अशोकदत्तस्य हस्तिरूपेण जन्म

मृत्वा सोऽशोकदत्तोऽपि, तथा प्राग्भवमायया ।
 तत्रैवाभूच्चतुर्दन्तो, दन्ती शुभ्रतनुप्रमः ॥ १७७ ॥
 प्रेक्ष्य सागरचन्द्रं प्राग्-जन्ममित्रं स कुञ्जरः ।
 जातजातिस्मृतिः स्कन्धे-ऽनिच्छन्तं चाध्यरोपयत् ॥ १७८ ॥
 जातिस्मरणवान् सोऽपि, तमारुढः परिभ्रमन् ।
 साक्षादिष ३ दिवः स्वामी, युग्मरूपिभिरैक्ष्यत ॥ १७९ ॥
 दन्तायलं स बालेन्दु-विमलं वाहनं ध्रितः ।
 इति युग्मिभिरौज्जातो, नाम्ना विमलवाहनः ॥ १८० ॥
 पत्नी चन्द्रयशोनाम्नी, साऽस्यासीत् प्रियदर्शना ।
 इयामया धूम्ययेवाग्निः, स्वर्णामः स वमौ तया ॥ १८१ ॥
 शरीरं र्वज्रक्रपम-नाराचघनसन्धिमतु ।
 आसीत् तयोः समचतु-रस्रसंस्थानसुस्थितम् ॥ १८२ ॥

१ धनुष्य० । २ रत्न-‘प्राग्जन्ममायया’ । ३ इन्द्रः । ४ हस्तिनम् । ५ कथितः ।

६ “सहितैकपदे नित्या, नित्या घातुपसर्गयोः ।

नित्या समासे वाक्ये तु, सा विवक्षामपेक्षते ॥”

इत्यनेन सन्धिप्रसङ्गे समुपस्थितेऽपि श्रीसुमतिकहोलमुनिरचिते ऋषमस्तवने “श्रीआदिनाथं नतनाकिताथं”, श्रीदेवानन्दसूरिसन्धे गौतमाष्टके “श्रीइन्द्रभूतिं वसुभूतिपुत्रं”, श्रीधर्म-
 घोषसूरिप्रणीतेऽष्टापदकल्पे “वरधर्मकीर्तिक्रपमो०”, श्रीजिनप्रभसूरिसूत्रिताया अर्थकल्प-
 लेताया प्रशसौ “शरद्धवर्चि०” इत्यादिवत् सन्धेरभावोऽजापि ज्ञेयः ।

जातिसरणतो नीति-विज्ञो चिमलवाहनः ।

जज्ञे प्रकृत्या चिद्रूपो, रूपवांश्च जनोत्तरः ॥ १८३ ॥

प्रमत्तयतिधर्माणा-मिव जज्ञे क्रमात् तदा ।

प्रभावो दशभेदाना-मप्यल्पः कल्पभूरुहाम् ॥ १८४ ॥

कल्पतरूणां प्रभावस्य हानिः

मितं विलम्बितं मद्यं, मद्याज्ञा ददुरर्थिनाम् ।

अर्णोधौ मधुरार्णोवत्, नौस्थानां नाविकाग्रणीः ॥ १८५ ॥

अत्यर्थमर्थिता भोक्तुं, न भृङ्गा भोजनान्यदुः ।

नार्यः सपत्नीजाताना-मपत्यानामिव द्रुतम् ॥ १८६ ॥

आतोद्यानि न हृद्यानि, तूर्याङ्गाः पर्यकल्पयन् ।

गन्धर्वा इव सम्भेषु, मूर्खेषु कृपणेषु च ॥ १८७ ॥

नोद्द्योतं तेनिरे दीप-शिखा ज्योतिषिका अपि ।

धनं घेनाघनच्छन्ना, इव धर्माशुरश्मयः ॥ १८८ ॥

इच्छाऽनु रूपं चित्राङ्गा, अपि माल्यानि नो ददुः ।

धर्माय निधनाभ्यासे, घनादि सुजना इव ॥ १८९ ॥

भोज्यं चित्ररसं चित्र-रसा व्यैश्राणयन्न हि ।

पुंरावत् परिचाराय, श्रीमन्तः कृपणा इव ॥ १९० ॥

तथारूपाणि मण्यङ्गा, मण्डनान्यपि नार्पयन् ।

शिष्येभ्यो दुर्विनीतेभ्यो, रहस्यानीव सूरयः ॥ १९१ ॥

गेहाकारा न गेहानि, प्राग्वत् प्रोग्राणि तेनिरे ।

नेतुः कृत्यानि तद्वत्-^१श्रीमत्ता इव सेवकाः ॥ १९२ ॥

अनग्रा अपि वासांसि, व्यतरन् स्वलितोत्तरम् ।

वृंदान्या अपि दानानि, कुपात्रेभ्यः^२इवार्थिताः ॥ १९३ ॥

मिथुनानां कालवशा-दनल्पं कल्पशाखिपुः^३ ।

ममत्त्वं समभूद् भक्ते-ष्वपत्येष्विव गेहिनाम् ॥ १९४ ॥

१ समुद्रे । २ क-‘भाजना’ । ३ ददु । ४ ‘क-पर्यपादयन्’ । ५ भेषेराच्छादिता ।
६ सूर्यस्य किरणा । ७ ददु । ८ मरणावसरे (?) । ९ प्रधानानि । १० स्व-‘श्रीमत्ता
सेवका इव’ । ११ दानशौण्डा ।

स्वीकारं कल्पवृक्षेषु, येषु ये युग्मिनो व्यधुः ।
 अन्यैस्तेषु गृहीतेषु, भेजिरे ते पराभवम् ॥ १९५ ॥
 मिथः पराभवं सोढु-मक्षमैर्मिथुनैस्ततः ।
 आत्मस्वात्माधिकश्चक्रे, स्वामी विमलबाह्वनः ॥ १९६ ॥
 जातिसरणतो ज्ञात-नीतिः कल्पद्रुमानयम् ।
 ददौ विभज्य युग्मिभ्यः, पुत्रेभ्यो द्रव्यवत् पिता ॥ १९७ ॥
 अन्यकल्पद्रुमग्राहा-ग्रहाणां निग्रहाय सः ।
 हाकारनीतिं प्रकटी-चकार करुणाकरः ॥ १९८ ॥

हाकारनीतिः

हा त्वया रे कृतं दुष्ट-मिति दण्डेन युग्मिनः ।
 समुद्रा इव मर्यादां, नैव ते व्यतिचक्रमुः ॥ १९९ ॥
 खड्गादिघाततोऽप्युग्रः, समग्रैर्युग्मधर्मिभिः ।
 स हाकारतिरस्कार-श्चित्ते चिरमचिन्त्यत ॥ २०० ॥
 पण्मासप्रमिते तस्या-युःशेषे श्यामलप्रभम् ।
 युगलं चन्द्रयन्त्रासि, जायायां समजायत ॥ २०१ ॥
 स्त्रीपुरुषमसङ्ख्येय-पूर्वायुः पूर्वसंस्थितिः ।
 पूर्वसंहननं युग्मं, तद्यापाष्टशतोच्छ्रयम् ॥ २०२ ॥
 चक्षुष्मान् चन्द्रकान्तेति, सञ्ज्ञाभ्यां सममेव तौ ।
 स्त्रीपुंसावीयतुर्बद्धि, चन्द्रमश्चन्द्रिके इव ॥ २०३ ॥
 युग्मं प्रपोष्य वर्षार्द्धे, जराह्मभ्यामृते मृतः ।
 स 'सुपर्णकुमारे'षु, जज्ञे विमलबाह्वनः ॥ २०४ ॥
 तदैव 'नागकुमारे'-ष्वभूच्चन्द्रयन्त्रा मृता ।
 जलदे विलयं याते, विद्युद् विद्योतते कियत् ॥ २०५ ॥
 स कुञ्जरोऽपि कालेन, मृत्वा ग्रान्ते निजायुषः ।
 जज्ञे 'नागकुमारे'षु, संसारस्थितिरीदृशी ॥ २०६ ॥
 पितृरीत्याऽथ हाकार-नीत्या युगलिनोऽखिलान् ।
 चक्षुष्मान् पालयामास, वासवस्त्रिदशानिव ॥ २०७ ॥

१ ख-'विद्युदुद्योतते' । २ क-'ग्रान्ते मृत्वा' ।

कालेन युगलं जज्ञे, चक्षुष्मच-चन्द्रकान्तयोः ।

तद्यशस्विर्सुरूपाख्यं, सप्तधन्वशतोन्नतम् ॥ २०८ ॥

श्यामं प्रथमसंस्थानं, पूर्वसंहननान्वितम् ।

मनागूनायुः पितृतो, दुच्छायावद् व्यवर्द्धत ॥ २०९ ॥

समये पैञ्चतां प्राप्य, चक्षुष्मान् समजायत ।

सुपर्णेषु पुनश्चन्द्र-कान्ता नागेषु तत्क्षणम् ॥ २१० ॥

यशस्वी जनकस्थित्या, ततो मिथुनमण्डलीः ।

अन्वक्षिपद् उपाध्याय, इव क्षिप्यपरम्पराः ॥ २११ ॥

क्रमाल्ललङ्घे हाकार-नीतिर्मिथुनपङ्क्तिभिः ।

वर्षोत्कर्षोच्छृङ्खलामिः, कुल्यामिः कूलभूरिव ॥ २१२ ॥

माकारनीतिः

ततो यशस्वी माकार-दण्डं युगलिषु व्यधात् ।

पूर्वास्त्रे निष्फलेऽस्त्रज्ञो, द्वितीयास्त्रमिवारिषु ॥ २१३ ॥

अल्पेऽपराधे हाकारं, माकारं मध्यमे तु सः ।

महीयसि पुनर्द्रौ तौ, युक्तिज्ञोऽयुक्क युग्मिषु ॥ २१४ ॥

ततः सत्यायुषः शेषे, सुरूपायां यशस्विनः ।

अभिचन्द्र-प्रतिरूपा-ऽऽह्वयं युग्ममजायत ॥ २१५ ॥

शुभ्रप्रभोऽभिचन्द्रोऽभात्, कृष्णया प्रतिरूपया ।

'कैलाश'शैलः स किला-लङ्कतो मेघमालया ॥ २१६ ॥

सप्तचापशतोच्छ्रायौ, पितृतोऽल्पायुषौ मनाक् ।

तौ युतौ जग्मतुर्वृद्धिं, लोभवृक्ष-प्रियङ्गुवत् ॥ २१७ ॥

पूरितायुरभून्मृत्वा, यशस्व्य'ब्धिकुमार'गः ।

सुरूपा तत्क्षणं 'नाग-कुमारे'षूदपद्यत ॥ २१८ ॥

अभिचन्द्रोऽपि नीतिभ्यां, द्वाभ्यां पितृवदन्वशात् ।

तथा युग्मानि तैर्मेने, स एव पितृवद् यथा ॥ २१९ ॥

प्रतिरूपाऽऽयुषः ग्रान्ते, स्त्रीपुंसौ प्रमुपाय सा ।

प्रसेनजिच-चक्षुःकान्ता-ऽभिरूयौ श्यामतमस्त्रियौ ॥ २२० ॥

न्यूनायुषौ पितृभ्यां तौ, पंडिष्वासशतोन्नतौ ।
 समं समीयतुर्वृद्धिं, धर्म-कीर्तौ इव क्रमात् ॥ २२१ ॥
 पूर्णायुरभिचन्द्रोऽब्धि-कुमारे'षूदपादि सः ।
 तदैव प्रतिरूपाऽपि, मध्ये 'नागकुमार'कम् ॥ २२२ ॥
 प्रथयामास मिथुने-ष्वथ शास्ति प्रसेनजित् ।
 एतत्पुत्रस्य पुत्रत्वं, यत्पितुर्वर्तयेत् क्रमम् ॥ २२३ ॥
 तदा हाकार-माकारौ, युग्मानि व्यतिचक्रमुः ।
 क्रमतो दुरपत्यानि, माता-पित्रोः क्रमाविव ॥ २२४ ॥

धिकारनीतिः

तेषामुद्धान्तदुर्न्याय-ध्वान्तप्रद्योतनप्रभाम् ।
 आविश्चकार धिकार-नीतिमन्यां प्रसेनजित् ॥ २२५ ॥
 सोऽहन् हाकार-माकार-धिकारैर्युग्मिदुर्नयम् ।
 ज्ञान-दर्शन-चारित्र्यै-र्भवं चारित्रवानिव ॥ २२६ ॥
 चक्षुःकान्ताऽऽयुषः प्रान्ते, स्त्री-पुंसौ सुपुत्रेऽथ सा ।
 श्रीकान्ता-मरुदेवारूपा, किञ्चिद्नायुषी स्वतः ॥ २२७ ॥
 प्रताप-कीर्तौ इव तौ, सममेव समुन्नतिम् ।
 प्रपेदाते संपञ्चाश-रूपश्चपापशतोन्नतौ ॥ २२८ ॥
 ईयामाश्यामलया पत्न्या, मरुदेवः सुवर्णरुक् ।
 तमस्मिन्येव देवोद्वि-रेकपार्थस्ययाऽद्युतत् ॥ २२९ ॥
 पूर्णायुरजनि 'द्वीप-कुमारेषु' प्रसेनजित् ।
 चक्षुःकान्ता क्षणेऽत्रैवा-भवन्'नागकुमार'गा ॥ २३० ॥
 तिसृभिर्नीतिभिर्लोकं, मरुदेवोऽप्यपालयत् ।
 शक्तिभिर्नृपवद् राज्यं, गुप्तिभिर्यतिवद् व्रतम् ॥ २३१ ॥
 स्त्री-पुंसौ प्रान्तकालेऽथ, श्रीकान्ताऽपि सुपाव सा ।
 विश्वोद्धारकरौ साधु-सेवा-बोधक्रिये इव ॥ २३२ ॥

तौ पितृभ्यां नाभिरिति, मरुदेवेति नामतः ।

कृतौ सपञ्चविंशति-पञ्चचापशतोन्नतौ ॥ २३३ ॥

श्रीनाभिः शतकुम्भाभो, मरुदेवा प्रियङ्गुरुक् ।

तौ मेघमण्डलीश्लिष्ट-‘मेरु’तुल्यत्वमीयतुः ॥ २३४ ॥

सह्यतपूर्वप्रमितं, श्रीनाभि-मरुदेवयोः ।

मरुदेव-श्रीकान्ताभ्यां, न्यूनमायुर्मनामभूत् ॥ २३५ ॥

श्रीनाभिर्मरुदेवा च, वदुधाते सहैव तौ ।

दत्तविश्वजनानन्दौ, दुर्धुरलघुती इव ॥ २३६ ॥

प्राप ‘द्वीपकुमार’त्वं, मरुदेवो विपद्य सः ।

साजान् ‘नागकुमार’त्वं, श्रीकान्ता नत्क्षणं पुनः ॥ २३७ ॥

ततः कुलकरो नाभिः, सप्तमः स नयैस्त्रिभिः ।

शशास कालवद् वर्षा-शीतोष्णसमयैर्जनम् ॥ २३८ ॥

सप्तमकुलकरनामिपत्नीकुक्षौ चक्रिवज्रनाभस्यावतरणम्

तदा च चतुरशीति-पूर्वलक्षैस्तृतीयके ।

अरके सनवाशीति-पक्षरूने गते सति ॥ २३९ ॥

आपाढे कृष्णचतुर्ध्या-मुत्तरापाढया श्रिते ।

चन्द्रे च्युत्वा स जीवोऽथ, वज्रनाभस्य चक्रिणः ॥ २४० ॥

त्रयस्त्रिंशत्सागरायुः-प्रान्ते ‘सर्वार्थसिद्धि’तः ।

श्रीनाभियत्न्याः श्रीमरु-देव्याः कुक्षाववातरत् २४१-त्रिमिर्विशेषकम्

तमस्तोमहरो द्वीपाद्, द्वीपान्तरमिवैर्यमा ।

प्रभावोद्भासकं राशे-रुचराशिमिव ग्रहः ॥ २४२ ॥

धर्मध्यानात् परतरं, शुक्लध्यानमिवाश्रयः ।

संसारामारतः श्रेयः-कृदात्मेवामलं पदम् ॥ २४३ ॥

जलमृत्कालकासारा-न्मराल इव मानसम् ।

प्रातः स्मेरं सरसिजं, द्विरेफः कैरवादिव ॥ २४४ ॥

पौरीन्द इव कान्ताराद् गिरिगडरकन्दरम् ।

विन्ध्यक्षोणिधरारण्या-दिवेभो' 'नर्मदा'हृदम् ॥ २४५ ॥

वज्रनाभसार्वभौम-जीवः 'सर्वार्थसिद्धि'तः ।

स्वामिन्या मरुदेवायाः, कुक्षिदेशमशिश्रयत् ॥ २४६ ॥-पञ्चभिः कुलकम्

रविमुक्त इव द्वीपो, दीपोज्झित इवालयः ।

लूनाल्ल इव कासारो, हृतरत्न इवाकरः ॥ २४७ ॥

निर्नायकं सैन्यमिव, निःसिंहमिव काननम् ।

विमानं स्वामिना हीनं, विच्छायत्वमियाय तत् ॥ २४८ ॥-युग्मम्

तत्र त्रैलोक्यजीवातौ, सुधाधारोधरे क्षणम् ।

अवतीर्णेऽभवद् विद्यु-दिवोद्द्योतो जगत्रये ॥ २४९ ॥

जैगत्रयजुषां तत्र, जगत्रयसुखप्रदे ।

समुत्पन्ने क्षणं दुःखं, क्षयं मेजे भयादिव ॥ २५० ॥

तत्रेशे सर्वसौख्याना-भवतीर्णे मदादिव ।

जहो त्रैलोक्यजन्तूनां, सुखस्याभ्युदयः क्षणम् ॥ २५१ ॥

तस्य रत्नत्रयेशस्य, प्रभावाद् भुवनत्रये ।

दुःखोच्छेद-सुखोद्भेद-प्रद्योता इत्यभूत् प्रथम् ॥ २५२ ॥

चतुर्दशस्वप्रवर्णनम्

निशि तस्यामदृश्यन्त, देव्या गर्भागते विभौ ।

चतुर्दश महास्वप्नाः, सुप्तया वासवेश्मनि ॥ २५३ ॥

शरदभ्रप्रभाशोभी, मणिश्रेणिविभूषणः ।

चङ्गभृङ्गः समुत्तुङ्गः, प्रौग्रपादाग्रवल्लितः ॥ २५४ ॥

उपागतो जङ्गमतां, किल रोजतपर्वतः ।

स्वप्नेषु 'वृषभः' पूर्वं, मरुदेव्या न्यरूप्यत ॥ २५५ ॥-युग्मम्

शुरुक्रमः सितो 'दन्ती', धर्मो मूर्तिमिवाश्रितः ।

चतुर्भिः करगैर्दन्तैः, स्वमेदान् दर्शयन्निव ॥ २५६ ॥

'हर्यक्षः' शौर्यवर्येषु, जितकाशी प्रकाशयन् ।

जयस्तम्भमिवोत्क्षिप्त-पुच्छदण्डच्छलादलम् ॥ २५७ ॥

१ हस्ती । २ मेघे । ३ त्रैलोक्यवासिना जीवानाम् । ४ प्रधानसुरधावितः । ५ वैताड्य-
गिरिः । ६ महाचरणः । ७ दानादिप्रकाशः । ८ सिंहः । ९ जयनशीलः ।

कंकुम्भिकरोजृम्भि-कुम्भाम्भोभिपवादिव ।
 'देवी' सेरास्यहस्तांहि-पद्मा पद्माधिवासिनी ॥ २५८ ॥
 'दाम' स्वर्धामविविध-ग्रसनपरिगुम्फितम् ।
 अमद्वमरझङ्कारैः, किल कृत्तार्हतस्तुति ॥ २५९ ॥
 श्रितः स्वक्षयशान्त्यर्थ-मिवाराहुं जिनाधिपम् ।
 किरणापूर्णदिक्श्रेणिः, पार्वणो 'रोहिणीवरः' ॥ २६० ॥
 प्रकाशः शाश्वतो मेऽस्तु, लोकालोकविलोककृत् ।
 देवेशसेवयेतीव, 'तीव्ररश्मि'रुपास्थितः ॥ २६१ ॥
 भाव्यसौ विश्वविश्वेशो, विश्वविश्वोपकारकः ।
 जिनेन्द्रः किङ्किणीकाणै-रिति जल्पन्निव 'ध्वजः' ॥ २६२ ॥
 शातकुम्भमयः 'कुम्भो'-ऽम्भःपूर्णः पल्लवैर्नवैः ।
 लोकत्रितयकल्याण-कन्दः कन्दलितः किल ॥ २६३ ॥
 सेरपद्माकरैः शुद्धै-रापचापमलापहैः ।
 सरस्तरङ्गितं तोयै-स्त्रैलोक्यसुकृतैरिव ॥ २६४ ॥
 प्रभुत्तात्रैः पवित्रं मे, वारि वन्द्यं सुरासुरैः ।
 भावीति हर्षाल्लहरी-हस्तैर्नृत्यन्निवा'र्णवः' ॥ २६५ ॥
 'सर्वार्थसिद्धि' मां मुक्त्वा, सिद्धिमाप्तुं किमु प्रभो ! ।
 उत्कोऽसीति विशुं वक्तुं, तैद्विमानमिवागतम् ॥ २६६ ॥
 दारिद्र्यादीनि कैष्टानि, निपेष्टुमिव कष्टिनाम् ।
 उन्मुद्रितेन्द्रकोदण्ड-यत्नो 'रत्नोच्चयो' महान् ॥ २६७ ॥
 प्रभोरिव तपस्तेजो-राशिः प्राग्जन्मैलासितः ।
 कृतत्रैलोक्यपावित्र्य-भङ्गलो 'ज्वलनो' ज्वलन् ॥ २६८ ॥
 देवी चतुर्दशरज्जु-लोकेशोत्पत्तिस्त्रचकान् ।
 वदने विशतोऽपश्य-दिमान् स्वभांश्चतुर्दश ॥ २६९ ॥
 ततो विरामे यामिन्याः, स्वामिनी पद्मिनीव सा ।

१ दिग्गजशृण्वाग्रस्फुरत्कलशजलामिषेकात् । २ कल्पवृक्षः । ३ चन्द्रः । ४ सेवया इति
 इव । ५ सर्वार्थसिद्धिविमानम् । ६ स्व-'रिष्टानि' । ७ प्रकाशितेन्द्रधनुष्यः । ८ स्व-'प्रभो-
 रितत्प०' । ९ पूर्वजन्मविहितः । १० 'पञ्चदशभि कुलकं' इत्यधिकः क-याठः ।

जगज्जागरकृद्रोमि-र्गतदोषो महामहाः ।
ततमोहतमोहर्त्ता, भार्वा भानुनिभालनात् ॥ २८३ ॥
वर्द्धमानासमाखर्व-पर्वसद्वंशसंश्रयः ।
परिष्करिष्यते विश्व-सौधाग्रं ध्वजवीक्षणात् ॥ २८४ ॥
त्रैलोक्यमपि कल्याणै-रनल्पं कल्पयिष्यति ।
सद्वृत्तशोभितः शात-कुम्भकुम्भनिभालनात् ॥ २८५ ॥
भवाटवीभ्रमार्त्तानां, पापतापं हरिष्यति ।
विलासिकमलाश्लिष्टः सरोवरनिरीक्षणात् ॥ २८६ ॥
निर्मलोऽकलितोऽत्यक्त-सीमा सदुणरत्नभूः ।
अधर्वणीयो भविता, क्षीरनीरधिवीक्षणात् ॥ २८७ ॥
सेविष्यते सदैवासौ, सर्वत्रास्वलितोदयः ।
विमानदर्शनाद् देवि !, देवैर्वैमानिकादिभिः ॥ २८८ ॥
रत्नाधिकोऽधिकं ज्ञाना-दीनि रत्नानि देहिनाम् ।
कृतदास्यः सुरैर्दास्य-त्ययं रत्नोच्चयेक्षणात् ॥ २८९ ॥
जगज्जननि ! निर्दूम-धूमध्वजनिरूपणात् ।
महामहस्वी दुष्कर्म-गहनं भस्मयिष्यति ॥ २९० ॥
जगन्मातर्जगन्नाता, जगन्नाथो जिनेश्वरः ।
भाव्यत्र 'भरत'क्षेत्रे, स्वमैरेभिस्तवात्मभूः ॥ २९१ ॥
स्वमार्थान् मरुदेवायाः, पुरो देवाधिपा इति ।
कथयित्वा यथास्थान-मगमन् मुदिताशयाः ॥ २९२ ॥
स्वमार्थानां कथाभिः सा, विलसत्पुलकाङ्कुरा ।
धाराधराऽम्बुधाराभि-र्धरेव मरुदेव्यभूत् ॥ २९३ ॥
निधिं धनिगृहोर्वीव, वज्रं तज्जनिभूरिव ।
सुरत्नं रत्नगर्भेव, सद्ध्येयं योगिधीरिव ॥ २९४ ॥
दीपं स्फाटिकघटिवत्, कौस्तुभं वार्धिवीचिवत् ।
मरुदेवा देवाधीशं, गर्भे सा विभ्रती वभौ ॥ २९५ ॥-युग्मम्

स गर्भो मरुदेवायाः, कुक्षौ प्रवृद्धे क्रमात् ।
 धर्मप्रवृत्तावन्तस्यो, यथा पुण्यसमुच्चयः ॥ २९६ ॥
 गर्भस्थितजगद्भर्तृ-भास्वत्कीर्तिभरैरिव ।
 प्रभोरेव मनः शुक्ल-लेख्यांशुपटलैरिव ॥ २९७ ॥
 तस्यान्तः सङ्गमोद्भूतैः, प्रभूतैः सुकृतैरिव ।
 तस्य प्रभावतः स्वान्तो, आन्तशान्तरसैरिव ॥ २९८ ॥
 प्रसन्ननाभिभूनेव-नेत्ररश्मिचयैरिव ।
 आलिङ्ग्यमाना पाण्डुत्वं, मरुदेवा समासदत् ॥ २९९ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्
 यमुनेव मिलद्भङ्गा-तरङ्गावलिबल्गितात् ।
 आरामपङ्क्तिवत् पर्व-शर्वरीश्वररश्मितः ॥ ३०० ॥
 कस्तूरीकैल्कमङ्गीव, घनसारभवद्रवात् ।
 श्रीकण्ठकण्ठपीठीव, शेषकण्ठीत्वपोत्करात् ॥ ३०१ ॥
 मरुदेवा स्वभावेन, प्रियङ्गुश्यामलाङ्गभा ।
 गर्भानुभावतः पाण्डु-भावमाविशकार सा ॥ ३०२ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्
 तत्स्तनौ प्राग् जिनेशो नौ, पोष्यः प्रीत्येति पीवरौ ।
 ततोऽस्तस्तन्यपो नायं, मत्वेतीवासिताननौ ॥ ३०३ ॥
 'विकाशयिष्यति स्वामी, यत्त्रैलोक्यस्य दर्शनम् ।
 किं चित्रं दर्शनं देव्या-स्तत्रान्तस्ये विकाशभृत् ॥ ३०४ ॥
 शिश्राय स्वामिनीश्रोणि-विशालाऽपि विशालताम् ।
 गर्भतोऽदम्रधीधीवत्, सम्पङ्कशास्त्रावबोधतः ॥ ३०५ ॥
 त्रैलोक्यार्चिहरे तीर्थ-ङ्करे गर्भावतारिणि ।
 देवी 'दिदेव पीडोर्न्या, माऽस्त्वितीव शनैः शनैः ॥ ३०६ ॥
 कपोलफलके देव्या, गललक्ष्मेन्दुसुन्दरे ।
 दृष्टः शशी न सङ्क्रान्तौ, जज्ञे तल्लक्ष्मलक्ष्म नुं ॥ ३०७ ॥

१ क-‘स्वान्तोद्भान्तः’ । २ पर्वण शशिन किरणात् । ३ सार० । ४ महादेव० । ५ शेष-
 नागात्मकहार० । ६ क-‘विकाशयि०’ । ७ नेत्रम् । ८ तीर्थकरे । ९ प्रभूतबुद्धिमद्बुद्धिवत् ।
 १० चंचाल । ११ ख-‘सु’ ।

देव्या गर्भः स मध्यस्थ-सैनमध्यस्थमवर्धयत् ।
 उदरं वर्द्धमानो हि, स्वजातिं को न वर्द्धयेत् ? ॥ ३०८ ॥
 मध्यदेशः संदेशत्वं, लब्ध्वाऽतिवलिनः प्रभोः ।
 देव्या वृद्धिं परां भोजे, भङ्क्त्वा व्यक्तं वलित्रयम् ॥ ३०९ ॥
 तत्रान्तस्थे विभौ विश्व-त्रयदारिद्र्यदारिणि ।
 किं चित्रमुदरं देव्या, यदाकिञ्चन्यमत्यजत् ? ॥ ३१० ॥
 मध्यस्थस्योदरस्यासी-र्द्धुन्नतौ प्रीतितो ध्रुवम् ।
 स्वामिन्याः स्तनयोः स्थौल्य-मयं हि महतां क्रमः ॥ ३११ ॥
 ज्ञानैस्त्रिभिरशोभिष्ट, गर्भे तिष्ठन्नापि प्रभुः ।
 प्रदीपो द्योतते द्योतै-र्मन्दिराभ्यन्तरेऽधिकम् ॥ ३१२ ॥
 देव्या गर्भास्तुभावेन, जज्ञे नेत्रामृताञ्जनम् ।
 कार्तिकेनेव कौमुद्याः, काऽपि श्रीरतिशायिनी ॥ ३१३ ॥
 आससाद न सा सौद-मुदरे विभ्रती विभ्रम् ।
 स किमर्त्तिकृते मातु-र्यो जगत्खेदभेदकृत् ? ॥ ३१४ ॥
 गर्भाश्रयिणि कारुण्य-स्वयम्भूरमणे प्रभौ ।
 देवी विशेषादद्वेपा, सदयाऽजनि जन्तुषु ॥ ३१५ ॥
 प्रभुप्रभावतो नाभि-र्ध्रुवनाभिमतो भृशम् ।
 पभूवाद्भुतसौम्यश्री-र्यथेन्दुः शरदागमात् ॥ ३१६ ॥
 स्वामलक्ष्मीकृतां लक्ष्मी-मनल्पां कल्पपादपाः ।
 तदा विस्फूर्जयामासु-र्न्याय्ये राज्ये जना इव ॥ ३१७ ॥
 विभौ गर्भाश्रिते शान्तिं, वैराणि प्राणिनामगुः ।
 उदयाद्विशिरोगुप्ते-ऽप्युष्णांशौ स्युस्तमांसि न ॥ ३१८ ॥
 कोप-मानादिमुक्तानि, मिथुनानि मिथस्तदा ।
 पूर्वारप्रभवानीव, 'पीवप्रीतीनि जज्ञिरे ॥ ३१९ ॥
 अमावं लेभिरे भूमौ, तदा सर्वेऽप्युपद्रवाः ।
 सदर्पा अपि कि सर्पाः, सर्पन्ति गरुडागमे ? ॥ ३२० ॥

देवीमध्यस्थम् । २ सादृश्यम् । ३ तुच्छत्वम् । ४ सप्तम्यन्त पदम् । ५ खेदम् ।
 तेमे गढासमुदे । ७ य- 'स्वामिलक्ष्मीकृता' । ८ पुष्टं । ९ य- 'हवा' ।

अस्मिन्ननन्तकल्याणे, प्रभौ गर्भाश्रिते भुवि ।

अकल्याणानि भीत्येव, पलायन्ताखिलान्यपि ॥ ३२१ ॥

तत्प्रभावाद् भुवि स्फूर्तिं, परां श्रेयांसि शिश्रियुः ।

सुधातादिव शस्यानि, सुखानि सुकृतादिव ॥ ३२२ ॥

स्वामिनोऽस्माद्विरा वोधं, प्रदातेति मदादिव ।

तिर्यञ्चोऽपि प्रसन्नत्व-मञ्चन्ति स्म मिथस्तदा ॥ ३२३ ॥

वैभ्रकृष्णाष्टम्यां पुत्रप्रसवः

गतेषु नवमासेषु, सार्द्धाष्टमदिनेष्वथ ।

चैत्रस्य बहुलाष्टम्या-मुत्तराषाढया युते ॥ ३२४ ॥

धनराशिश्रिते चेन्दा-बुधस्थेषु ग्रहेष्वपि ।

अर्द्धरात्रे सुवर्णाभं, वृषाङ्कं युग्मधर्मिणम् ॥ ३२५ ॥

इन्दुं शुक्लद्वितीयेव, धर्मं सत्कर्मवृत्तिवत् ।

पयोवाहं प्रावृडिव, भूपत्वं भाग्यमङ्गित्वत् ॥ ३२६ ॥

निर्मानतेव विनयं, विक्रमस्फूर्तिवन्महः ।

प्रातःसन्ध्येव तीव्रांशुं, कलासंविचिवद् यशः ॥ ३२७ ॥

तत्पञ्चतेव प्रशमं, सन्तोषप्राप्तिवत् सुखम् ।

शमतेव महानन्दं, देवी सुतमस्तु सा ॥ ३२८ ॥-पञ्चमिः कुलकम्

जरायुरुधिरप्रायै-र्मलैरमलिनाकृतिः ।

निर्धूम इव माणिक्य-प्रदीपोऽदीपि स प्रभुः ॥ ३२९ ॥

प्रभुः प्रभाभरैराभाद्, गर्भतो निर्गतो बहिः ।

भासयन् ककुभो भास्वा-निव शारदवारिदात् ॥ ३३० ॥

प्रभौ प्रत्यक्षतां प्राप्ते, भुवनत्रयमास्करे ।

उद्द्योतो द्योतयामास, त्रैलोक्यमपि तत्क्षणम् ॥ ३३१ ॥

तमांसि ध्वंसमेष्यन्ति, यं प्रेक्ष्यान्तर्गतान्यपि ।

किं चित्रं त्रिजगद्ध्वान्त-मुद्द्योतस्तद्भवोऽहरत् ? ॥ ३३२ ॥

स्वामिन्यमोक्षगेऽप्यासीत्, किं तत्रानन्तसार्वभ्युता ? ।

यजगन्नयजन्तुभ्यः, स जातोऽपि सुखान्यदात् ॥ ३३३ ॥

नारकाणामिति क्षिप्त्वा, दुःखान्यपि चलान्यपि ।

सुखानि प्रभवन्ति स्म, प्रभावेन प्रभोर्न किम् ? ॥ ३३४ ॥

नारकाणां नराणां च, जल-स्थूल-सुचारिणाम् ।

तिरथां च सुखोल्लासैः, स्वर्गिभ्यो न मिदा तदा ॥ ३३५ ॥

दावपावकतः सद्यः, सुधाकुण्डमिवाश्रितः ।

कुहूञ्चान्तादिव ध्वान्तात्, प्राप्तः पूर्णेन्दुकौमुदीम् ॥ ३३६ ॥

नैरकावासतः स्वर्गा-ऽऽवासवासमिवागतः ।

तदानन्दमयो जज्ञे, विश्वो विश्वत्रयीजनः ॥ ३३७ ॥-युग्मम्

असौ नैः स्वाम्यलङ्कार्ता, कीर्तिमौक्तिकमण्डनैः ।

इत्युन्मदास्तदा प्रापुः, प्रसारं परमं दिशः ॥ ३३८ ॥

तौयाशयेषु स्नात्वेव, प्रभुपूजाकृते किल ।

धृतद्रुपुष्पसम्भारः, सञ्चचार शनैर्मरुत् ॥ ३३९ ॥

जन्तुजातैकजीवातौ, जाते तत्र जगत्पतौ ।

जीवानुकम्पयेवासी-न्युनिवन्मन्दगो मरुत् ॥ ३४० ॥

किं जाते रजसः स्फूर्ति-मूर्त्ते संत्य इव प्रभौ ।

इति गन्धाम्बुवर्षेणो-त्कर्ष तेस्याहरन् घनाः ॥ ३४१ ॥

मम स्वामिपदस्पर्शः, पावित्र्यं स्रवयिष्यति ।

तदेति मेदिनी मन्ये, समदा समुदश्चसत् ॥ ३४२ ॥

अनाहतो ननादान्द-गम्भीरो देवदुन्दुभिः ।

जिनजन्मोत्सवं कर्तुं, देवानुत्साहयन् दिवि ॥ ३४३ ॥

आसनकम्पाद् दिक्कुमारीणामागमनं तत्कृतः सविस्तरमहोत्सवश्च

इतः ककुप्कुमारीणा-मकम्प्यन्तासनान्यपि ।

प्रभोरद्भुतमाहात्म्या-दिव मूर्द्धविधूननैः ॥ ३४४ ॥

जिनजन्मावधिज्ञाना-ज्ज्ञात्वेमा दिक्कुमारिकाः ।

प्रीतिं पल्लवयामासु-राशु लास्यकरैः करैः ॥ ३४५ ॥

१ ख-‘नारकाणामपि क्षिप्त्वा दुःखान्यतिबलान्यपि’ । २ अमावस्या० । ३ ख-‘नारका०’ ।
४ गृह० । ५ अस्मान् । ६ जलाशयेषु । ७ सत्त्वगुणे । ८ क-‘हर्षाम्बु’ । ९ रजसः, पक्षे
रजोगुणस्य । १० नृत्य० ।

अर्हद्गुणगणाधान-स्तुतिगानच्छलेन ताः ।
 उद्गिरन्ति स चित्तान्त-रमान्तमिव सम्मदम् ॥ ३४६ ॥
 अधोलोककृतावासा-स्ततोऽष्टौ दिक्कुमारिकाः ।
 समीयुर्मरुदेवायाः, समदाः स्रुतिमन्दिरम् ॥ ३४७ ॥
 भोगङ्करा भोगवती, सुभोगा भोगमालिनी ।
 सुवत्सा चत्समित्रा च, पुष्पमालावनिन्दिता ॥ ३४८ ॥
 तत्रार्हतोऽर्हन्मातुश्च, दत्त्वा तिस्रः प्रदक्षिणाः ।
 ताः प्रणामं च निर्माय, निर्मायमिदमूचिरे ॥ ३४९ ॥
 जय त्रिजगदाकल्प-कल्पद्रुमप्रसवावने ! ।
 जगन्मातर्जगत्पूज्य-तमे ! स्वामिनि ! ते नमः ॥ ३५० ॥
 जातस्त्रैलोक्यदीपो य-स्त्रैलोक्यजननि ! त्वया ।
 उदेप्यति प्रकाशोऽस्य, लोकालोकप्रकाशकः ॥ ३५१ ॥
 रामासु प्रथमा मात-स्त्वं प्रसूय जिनेश्वरम् ।
 सैव पूर्वा श्रुता दिक्षु, या प्रसूति दिनेश्वरम् ॥ ३५२ ॥
 न प्रसूते पुरन्ध्री का, परद्रोहपरान् नरान् ? ।
 परोपकारसारं तु, काऽप्येका त्वादृशी यदि ॥ ३५३ ॥
 अर्हश्चक्री बैलो विष्णु-विंशोपकृतिलालसः ।
 दाता दान्तेन्द्रियो विद्वान्, पुण्यस्त्रीकुक्षितो भवेत् ॥ ३५४ ॥
 दिक्कुमार्यो वयं मात-रष्टाधोलोकसंश्रयाः ।
 जिनजन्मावधेर्गुद्व्या, समेतास्तपुषासितुम् ॥ ३५५ ॥
 तन्मा कार्पीर्भयं मात-रित्युक्त्वेशानदिक्श्रितम् ।
 प्राशुखं स्रुतिवेश्मैता-स्तेनुः स्तम्भसहस्रमत् ॥ ३५६ ॥
 परितः स्रुतिकाहर्म्य-मखिलाशुचिपुद्गलान् ।
 आयोजनं समाजहु-स्ताश्च संवर्चवायुना ॥ ३५७ ॥
 ततः संहृत्य संवर्च-वातं नत्वा जिनं प्रभुम् ।
 निकषा तं निपण्णास्ता, गायन्त्यस्तद्गुणान् स्थिताः ॥ ३५८ ॥

१ हृदयमध्ये । २ य-‘मालेत्वनन्दिता’ । ३ निष्पटम् । ४ सूर्यम् । ५ बलरामः ।
 वासुदेवः ।

लर्णाद्रौ 'नन्दने' 'रत्न-कूट'स्या ऊर्ध्वलोकगाः ।

अधेयुरष्ट दिक्कन्या, भक्तिधन्याशया स्यात् ॥ ३५९ ॥

मेघङ्करा मेघवती, सुमेधा मेघमालिनी ।

तोयधारा विचित्रा च, वारिपेणा चलाकिका ॥ ३६० ॥

तिर्थकृत-तीर्थकृन्मात्रो-स्तास्तथैव नति-स्तुती ।

कृत्वा विचकिरे मेघान्, पुण्यराममदप्रदान् ॥ ३६१ ॥

तासां गन्धाम्बुवृष्ट्योर्व्याः, प्रययौ योजनावधि ।

शान्ति रजश्च तापश्च, जिनेश्वरगिरा यथा ॥ ३६२ ॥

जालुमात्रमिमा वर्षै-र्यं पुण्यप्रकरं व्यधुः ।

सै भ्रमद्वमरारावैः, सांराविणमिवाकरोत् ॥ ३६३ ॥

एताभिरभितः पञ्च-वर्णैर्वृष्टिप्रपञ्चितैः ।

विचित्रैरपि पुष्पौघैः, सचित्रेव धरित्र्यभूत् ॥ ३६४ ॥

ततः संहृत्य जीमूत-जालं जिनपतेर्गुणान् ।

गायन्त्यः स्थानके हृष्टा, निविष्टास्ता यथोचिते ॥ ३६५ ॥

अष्ट दिक्कन्यकाः प्राच्य-'रुचका'द्विस्थितास्ततः ।

विमानैर्वेगतोऽन्योन्यं, स्पर्द्धमानैरिवागताः ॥ ३६६ ॥

ताश्च नन्दोत्तरानन्दे, आनन्दा-ऽऽनन्दवर्द्धने ।

विजया वैजयन्ती च, जयन्ती चाऽपराजिता ॥ ३६७ ॥

देवे(जिने ?)न्द्रं मरुदेवां च, नत्वा तुत्वा च पूर्यवत् ।

गायन्त्यस्तद्गुणानस्थु-स्ताः प्राकृपाणिस्थदर्पणाः ॥ ३६८ ॥

दिक्कन्योऽष्टावर्थापेतु-रैपाच्य'रुचका'चलात् ।

आकृष्टा विश्रमाहात्म्य-गुणैरिव गुरुत्वराः ॥ ३६९ ॥

समाहारा सुप्रदत्ता, सुप्रबुद्धा यशोधरा ।

लक्ष्मीवती शोपवती, चित्रगुप्ता वसुन्धरा ॥ ३७० ॥

प्राग्वजिनं जिनाम्बां च, नत्वाऽऽत्मानं निवेद्य च ।

तस्थुर्भृङ्गारश्चङ्गार-पाणयो दक्षिणेन ताः ॥ ३७१ ॥

१ क-'तथा' ।

२ ऊर्ध्वदिक्कुमारिकाः ।

३ पुण्यप्रकरः ।

४ क-'सम्भ्रम०' ।

५ ख-'स्तुत्वा' ।

६ आजग्मुः ।

७ दक्षिणेन ।

अर्हद्गुणगणाधान-स्तुतिगानच्छलेन ताः ।
 उद्गिरन्ति स 'चित्तान्त-रमान्तमिव सम्मदम् ॥ ३४६ ॥
 अधोलोककृतावासा-स्ततोऽष्टौ दिक्कुमारिकाः ।
 समीयुर्मरुदेवायाः, समदाः स्रुतिमन्दिरम् ॥ ३४७ ॥
 भोगङ्करा भोगवती, सुभोगा भोगमालिनी ।
 सुवत्सा वत्समित्रा च, पुष्पमौलावनिन्दिता ॥ ३४८ ॥
 तत्रार्हतोऽर्हन्मातुश्च, दद्या तिस्रः प्रदक्षिणाः ।
 ताः प्रणामं च निर्माय, निर्मायमिदमुचिरे ॥ ३४९ ॥
 जय त्रिजगदाकल्प-कल्पद्रुमसवावने ! ।
 जगन्मातर्जगत्पूज्य-तमे ! स्वामिनि ! ते नमः ॥ ३५० ॥
 जातस्त्रैलोक्यदीपो य-स्त्रैलोक्यजननि ! त्वया ।
 उदेप्यति प्रकाशोऽस्य, लोकालोकप्रकाशकः ॥ ३५१ ॥
 रामासु प्रथमा मात-स्त्वं प्रसूय जिनेश्वरम् ।
 सैव पूर्वा श्रुता दिक्षु, या प्रसौति 'दिनेश्वरम् ॥ ३५२ ॥
 न प्रसूते पुरन्ध्री का, परद्रोहपरान् नरान् ? ।
 परोपकारसारं तु, काऽप्येका त्वाद्दृशी यदि ॥ ३५३ ॥
 अर्हश्चक्री वैलो 'विष्णु-विंशोपकृतिलालसः ।
 दाता दान्तेन्द्रियो विद्वान्, पुण्यस्त्रीकुक्षितो भवेत् ॥ ३५४ ॥
 दिक्कुमार्यो धर्म मात-रष्टाधोलोकसंश्रयाः ।
 जिनजन्मावधेर्बुद्ध्या, समेतास्तमुपासितुम् ॥ ३५५ ॥
 तन्मा कार्पीर्भयं मात-रित्युक्त्वेशानदिक्श्रितम् ।
 प्राप्नुयुषं स्रुतिवेशमैता-स्तेनः स्तम्भसहस्रमत् ॥ ३५६ ॥
 परितः स्रुतिकाहर्म्य-मखिलाशुचिपुद्गलान् ।
 आयोजनं समाजहु-स्ताश्च संवर्चवायुना ॥ ३५७ ॥
 ततः संहृत्य संवर्च-चातं नत्वा जिनं प्रभुम् ।
 निकषा तं निपण्णास्ता, गायन्त्यस्तद्गुणान् खिताः ॥ ३५८ ॥

१ हृदयमध्ये । २ स-‘मास्त्यनन्तिता’ । ३ निष्कपटम् । ४ सूर्यम् । ५ बलराम ।
 ६ वासुदेव ।

स्वर्णाद्रौ 'नन्दने' 'रत्न-कूट'स्था ऊर्ध्वलोकगाः ।
 अथेयुरष्ट दिक्न्या, भक्तिघन्याशया स्यात् ॥ ३५९ ॥
 मेघङ्करा मेघवती, सुमेधा मेघमालिनी ।
 तोयधारा विचित्रा च, वारिपेणा वलाकिका ॥ ३६० ॥
 तीर्थकृत्-तीर्थकृन्मात्रो-स्तास्तथैव नति-स्तुती ।
 कृत्वा विचकिरे मेघान्, पुण्यराममदप्रदान् ॥ ३६१ ॥
 तासां गन्धाम्बुबुध्बोर्व्याः, प्रययौ योजनावधि ।
 शान्तिं रजश्च तापश्च, जिनेश्वरगिरा यथा ॥ ३६२ ॥
 जानुमात्रमिमा वर्षे-र्थं पुष्पप्रकरं व्यधुः ।
 सै भ्रमद्वमरारावैः, सांराविणमिवाकरोत् ॥ ३६३ ॥
 एताभिरभितः पञ्च-वर्णैर्वृष्टिप्रपञ्चितैः ।
 विचित्रैरपि पुष्पोधैः, सचित्रैव धरित्र्यभूत् ॥ ३६४ ॥
 ततः संहृत्य जीमूत-जालं जिनपतेर्गुणान् ।
 गायन्त्यः स्थानके हृष्टा, निविष्टास्ता यथोचिते ॥ ३६५ ॥
 अष्ट दिक्न्यकाः प्राच्य-'रुचका'द्विस्थितास्ततः ।
 विमानैर्वेगतोऽन्योन्यं, स्पर्द्धमानैरिवागताः ॥ ३६६ ॥
 ताश्च नन्दोत्तरानन्दे, आनन्दा-ऽऽनन्दचर्द्धने ।
 विजया वैजयन्ती च, जयन्ती चाऽपराजिता ॥ ३६७ ॥
 देवे(जिने ?)न्द्रं मरुदेवां च, नत्वा नृत्वा च पूर्ववत् ।
 गायन्त्यस्तद्गुणानस्थु-स्ताः प्राक्पाणिस्थदर्पणाः ॥ ३६८ ॥
 दिक्न्योऽष्टावर्थापेतु-रैपाच्य'रुचका'चलात् ।
 आकृष्टा विभ्रमाहात्म्य-गुणैरिव गुरुत्वराः ॥ ३६९ ॥
 समाहारा सुप्रदत्ता, सुप्रबुद्धा यशोधरा ।
 लक्ष्मीवती शेषवती, चित्रगुप्ता वसुन्धरा ॥ ३७० ॥
 प्राग्बजिनं जिनाम्बां च, नत्वाऽऽत्मानं निवेद्य च ।
 तस्थुर्मृङ्गारश्मृङ्गार-पाणयो दक्षिणेन ताः ॥ ३७१ ॥

१ क-'तथा' । २ ऊर्ध्वदिक्कुमारिकाः । ३ पुष्पप्रकरः । ४ क-'सम्भ्रम' ।

५ ख-'स्तुत्वा' । ६ आजग्मुः । ७ दक्षिण० ।

आययुर्दिङ्कुमार्योऽष्ट, प्रेत्यग्र'रुचक'पर्वतात् ।
 प्रेरिताः प्रियसख्यैव, भक्त्या सेवाकृते प्रभोः ॥ ३७२ ॥
 इलादेवी सुरादेवी, पृथिवी पद्मवत्यपि ।
 एकनाशा नवमिका, भद्रा शीतेति सञ्ज्ञिता ॥ ३७३ ॥
 कृत्वा नतिं स्वमाख्याय, प्राग्बजिन-जिनांम्वयोः ।
 गायन्त्यः पश्चिमेनैता, हस्तस्यव्यजनाः स्थिताः ॥ ३७४ ॥
 अष्ट दिक्कन्यकाश्चैयु-रौदीच्य'रुचकाद्रितः ।
 यानैरतिमनोयानै-राभियोगिकयोगतः ॥ ३७५ ॥
 अलम्बुसा 'मिश्रकेशी, पुण्डरीका च वारुणी ।
 हासा सर्वप्रभा ह्री श्री-रित्याहानसमन्विताः ॥ ३७६ ॥
 प्राग्वत् प्रभुं प्रभोरम्भां, नत्वाऽऽत्मानं निवेद्य ताः ।
 गायन्त्यश्चामरकरा, उत्तरेणावतस्थिरे ॥ ३७७ ॥
 दिक्कन्या विदिग्र'रुचका'-द्रिभ्योऽभ्येयुश्चतुर्मिताः ।
 चित्रा चित्रकनका स-तेजाः सौदामिनी तथा ॥ ३७८ ॥
 स्वामिनं स्वामिजननीं, नत्वाऽऽख्याय तथैव ताः ।
 ईशानादिविदिक्ष्वस्थु-र्गायन्त्यो दीपपाणयः ॥ ३७९ ॥
 दिक्कन्या 'रुचक'द्वीपा-न्तरादीयुश्चतुर्मिताः ।
 रूपा रूपांशुका चापि, रूपया रूपकावती ॥ ३८० ॥
 नाभिनालं प्रभोश्छिन्ना, 'ता मुक्त्वा चतुरङ्गुलम् ।
 विवरं चरुंस्तं तत्र, चिक्षिपुर्हृदि भाववत् ॥ ३८१ ॥
 एतदत्युज्ज्वलैरेता, 'वज्र-माणिक्य-मौक्तिकैः ।
 पूरितं 'विवरं चक्रु-रात्मानं सुकृतैरिव ॥ ३८२ ॥
 दुर्वाभिः सम्भृतं तस्यो-परि पीठं च ता व्यधुः ।
 कैल्याः कल्याणमालाभि-रात्मानं परितः पुनः ॥ ३८३ ॥
 स्रतिकावेशमतो दिक्षु, पूर्वपार्श्वोचरासु ताः ।

१ पश्चिम० । २ उत्तर० । ३ क-'मिश्रकेशा' । ४ क-'श्री ह्री' । ५ ख-'रूपांसिका' ।
 ६ क-'रूपा' । ७ ख-'चतुरङ्गुलीय' । ८ क-'विदर' । ९ नाभिनालम् । १० हीरक० ।
 ११ क-'विदर' । १२ ख-'कन्या' ।

हारीणि त्रीणि कदली-गृहाण्युच्चैर्विचक्रिरे ॥ ३८४ ॥
 तास्तेषामन्तरेकैकं, स्वर्विमानापमानकृत् ।
^१सिंहासनसनाथाङ्गं, चतुःशालमकल्पयन् ॥ ३८५ ॥
 ता निन्युर्भक्तिशालिन्य-श्चतुःशालेऽथ दक्षिणे ।
 कराञ्जलौ जिनं न्यस्य, तदम्बां दत्तबाहवः ॥ ३८६ ॥
 लक्षपाकेन तैलेन, सिंहासननिवेशितौ ।
 अभ्यानञ्जुमौ भक्त्या, तत्र तांश्चेष्टिका इव ॥ ३८७ ॥
 ताः संजहुर्दयोर्देह-स्नेहयुद्धर्चनैस्ततः ।
 स तासां हृदि सङ्क्रान्त, इव स्नेहो बहुस्त्वभूत् ॥ ३८८ ॥
 नीत्वा प्राच्यचतुःशाले, न्यस्य सिंहासनेऽम्बुभिः ।
 तास्तावसिलपद्मासं-स्तदात्मानोऽपि निर्मलाः ॥ ३८९ ॥
 तदङ्गान्यमृजन् गन्ध-कैषायवसनैश्च ताः ।
 याति स विलयं तासां-मप्यहो जलभावता ॥ ३९० ॥
 गोशीर्षचन्दनैरर्च्यौ, ततस्तास्तावचर्चयन् ।
 तासां भवदयोद्भिन्न-स्तापः प्राप शमं पुनः ॥ ३९१ ॥
 तौ पर्यधापयन् धर्य-स्वर्धामयसनानि ताः ।
 सलास्यानीष तान्यासन्, सुस्थानाप्तिमुदाऽनिलैः ॥ ३९२ ॥
 तौषुमौ भूपयन्ति स, दिव्यैराभरणैरिमाः ।
 नेदं विदुः स तावेव, भुवनत्रयभूषणम् ॥ ३९३ ॥
 अथोत्तरचतुःशाले, ता जिनं जिनमातरम् ।
 नीत्वा न्यवेशयंस्तत्र, रत्नसिंहासनोपरि ॥ ३९४ ॥
 गोशीर्षचन्दनान्येता-स्ततः 'क्षुद्रहिमाऽद्रि'तः ।
 साक् समानायवन्ति स, 'त्रिदशैराभियोगिकैः ॥ ३९५ ॥
 ताः कृतेऽरणिदारुम्या-मग्नौ गोशीर्षचन्दनम् ।
 हुत्वा तद्रक्षया चकू, रक्षापोद्दलिकां तयोः ॥ ३९६ ॥
 ताः समास्फालयन्त्योऽथ, मिथः पापाणगोलकौ ।

१ क-‘मन्तरेणैकं’ । २ सिंहासनान्वितमध्यभागम् । ३ क-‘प्रदक्षिणे’ । ४ दास ।
 ५ स-‘कापाय०’ । ६ ढलयोरैक्यात् जाक्यम् । ७ क-‘ताविमौ’ । ८ भूरे ।
 प० ग० २०

पर्वतायुर्भवेत्पूज्य-रुचैः कर्णान्तिके प्रभोः ॥ ३९७ ॥

जगद्रक्षाक्षमस्यास्य, जगत्कल्याणकारिणः ।

यद् रक्षा मङ्गलाशीथ, तासां भक्तिक्रमो हि सः ॥ ३९८ ॥

परमार्थाञ्जगद्रूढे-व्यवहारो महत्तरः ।

व्यवहारपरीहारे, परमार्थो न सिद्धिदः ॥ ३९९ ॥

तत्र सत्सहस्राङ्के, स्रुतिकासदने नवे ।

जिनं तञ्जननीं चैता, नीत्वा शय्याश्रितौ व्यधुः ॥ ४०० ॥

ता दिशां विदिशां कन्याः, स्वदिग्विदिगाश्रयाः ।

ऊर्ध्वा-ऽधो-मध्य-रुचका'-द्रीणां शय्यान्तिकस्थिताः ॥ ४०१ ॥

अर्हतोऽर्हजनन्याथ, गुणैर्गौरवितानि ताः ।

गायन्त्यो मङ्गलान्युच्चै-रासीनास्तस्थुर्वन्मुदः ॥ ४०२ ॥

पक्षद्वयविशुद्धेन, हंसेनेव सरोजिनी ।

विष्टपस्याप्यधृष्टेण, हर्यक्षणेव कन्दरा ॥ ४०३ ॥

बलाधिक्यधृता गन्ध-सिन्धुरेणेव 'विन्ध्य'भूः ।

विशदश्रीचरेणैरा-वणेनेवेन्द्रवाहिनी ॥ ४०४ ॥

सङ्कल्पदेन कल्पद्रु-णेव 'नन्दन'मेदिनी ।

महोमयेन भाणिक्ये-नेव 'रोहण'शैलभूः ॥ ४०५ ॥

अलक्ष्यलक्ष्मणा चाले-न्दुनेवेशालिकस्थली ।

श्रेयःकृता कौस्तुभेने-वेन्दिराविशुद्धचटी ॥ ४०६ ॥

श्रेयःपदेन सत्पात्र-दानेनेवेन्द्रोन्नतिः ।

सम्यक्त्वत्वप्रसङ्गेन, धमेनेव श्रुतोन्नतिः ॥ ४०७ ॥

महानन्दनिदानेन, ज्ञानेनेव तपःक्रिया ।

पुत्रेण प्रशुणा तेन, मरुदेवाऽऽद्युतत् तदा ॥ ४०८ ॥-पद्मिः कुलकम्

इन्द्राणां भागमनम्

इतः शाश्वतघण्टानां, प्रक्षुब्धाब्धिघटोत्कटः ।

नाकलोकेष्वेककालं, नादः प्रादुरभूत् तदा ॥ ४०९ ॥

१ महादेवल्लघटशृङ्गिः । २ लक्ष्मीपतिहृदयतटी । ३ स-प्रदेन । ४ सङ्क्षुब्ध-समुद्रोद्यमदुत्कटः ।

युगपद् भगवज्जन्म—मुदेव विदधे तदा ।
 नाकेषु नित्यघण्टाभिः, सांराविणमिवारवैः ॥ ४१० ॥
 उत्कानीव प्रभुं नन्तुं, चेलुः शक्रासनान्यथ ।
 इन्द्रकृत्येषु नौचित्यं, स्यान्नस्तस्थुरिति ध्रुवम् ॥ ४११ ॥
 ततः कम्पं तनौ कम्प-मानपञ्चाननासनात् ।
 सङ्क्रान्तमिव सङ्क्रुद्धः, 'सौधर्मा'धिपतिर्दधौ ॥ ४१२ ॥
 सहस्रनयनस्यासन्, शोणा नयनरश्मयः ।
 ज्वाला इयान्तरुद्दीप्त-कोपामेर्निर्गता बहिः ॥ ४१३ ॥
 स्वान्ते समन्ततः कोप-ज्वलने ज्वलिते द्रुतम् ।
 अभिमानतरोस्तैस्व, चकम्पेऽधरपल्लवः ॥ ४१४ ॥
 रक्तो ललाटपट्टोऽस्य, स्वेदविन्दुकुटुम्बितः ।
 अभिसृत्य भृकुट्याऽऽशु, क्षिष्टः कलितकम्पया ॥ ४१५ ॥
 अवे कौज्यमकालेऽपि, कालेनाद्य कटाक्षितः ? ।
 यो ममाकम्पयन्मृत्यु-त्कण्ठी कण्ठीरवासनम् ॥ ४१६ ॥
 द्रुवाण इति गीर्वाण-पतिः पाणितले पविम् ।
 जिघृक्षति स 'क्षोणीमृ-लक्षपक्षक्षयप्रदम् ॥ ४१७ ॥
 सम्भाव्याद्भुतसंरम्भं, दम्भोलिग्रहणस्पृहम् ।
 सेनानीः सञ्जगौ शक्रं, विक्रमो मूर्त्तिमानिव ॥ ४१८ ॥
 विश्वेश ! कोऽयमावेशः, स्वयमद्य समादिश ।
 प्राणैः कस्यास्तु धूमोर्णा-प्राणाधीशस्य तर्पणम् ? ॥ ४१९ ॥
 ततः सुरपतिः स्वान्तं, शान्तं कृत्वा प्रयुज्य च ।
 अवधिं ध्रुवधे जन्म, प्रथमस्य जिनेक्षितुः ॥ ४२० ॥
 ततः प्रमदपीयूष-क्षितरोपविपल्लवः ।
 'धिश्चाया ध्यातमत्रास्तु, मिथ्यादुष्कृतमेव मे ॥ ४२१ ॥
 इदं मुदा वदन्नेव, सपदि ध्रुसदां प्रभुः ।
 सिंहासनं विहायाग्रे, सप्ताष्टानि पदान्यगात् ॥ ४२२ ॥—युग्मम्

कोटीरकोटीकोटीर—प्रतिवीरकराञ्जलिः ।

हलातलमिलनमौलि—जानुदेशो जिनेश्वरम् ॥ ४२३ ॥

नाकिनां नायको नत्वा, रोमहर्षप्रकर्षवान् ।

शक्रस्तवेन हर्षाशु—मिश्राक्षः स्तवनं व्यधात् ॥ ४२४ ॥—युग्मम् ।

इति त्रिजगतीनाथं, नत्वा नाथोऽनिमेपिणाम् ।

पत्यनीकाधिपं सम्य—गादिक्षन् नैगमेपिणम् ॥ ४२५ ॥

नैगमेपिन् ! 'भरता'र्द्धं, 'जम्बू'द्वीपस्य दक्षिणे ।

खण्डेऽस्ति मध्यमे नाभिः, सप्तमः कुलकृद्धरः ॥ ४२६ ॥

तत्पत्या मरुदेवायाः, पुत्रोऽभूत् प्रथमो जिनः ।

तज्जन्मस्त्रात्रपर्वार्थं, सर्वानाह्वय नाकिनः ॥ ४२७ ॥

उल्लालयंस्त्रिवेलं स, योजनं परिमण्डलाम् ।

ततो घण्टां 'सुघोषा'ऽऽख्यां, मेघघोषामवादयत् ॥ ४२८ ॥

स्फूर्जता सिंहनादेन, मैहीभृत्कन्दरा इव ।

पर्जन्यगर्जितेनेव, कुलानि प्रचलाकिनाम् ॥ ४२९ ॥

एकच्छात्रोच्चैर्ध्वनिना, सर्वे छात्रा इवेतरे ।

एककुर्कुटनादेन, प्रगेऽन्ये कुर्कुटा इव ॥ ४३० ॥

एकयामिकरावेणे—वापरे निशि यामिकाः ।

धुर्यस्त्रीधवलारावे—णेवान्या वनिता महे ॥ ४३१ ॥

द्वात्रिंशति विमानानां, लक्षेण निखिलेष्वपि ।

नेदुः 'सुघोषा'घोषेण, समं घण्टाः समन्ततः ॥ ४३२ ॥—चतुर्भिः फलापकम्

मिलिता एव वर्द्धन्ते, सजातीया इव ध्रुवम् ।

मिथो युक्ताः परां वृद्धिं, घण्टानां ध्वनयोऽगमन् ॥ ४३३ ॥

दिध्या प्राप्तोऽसि तीर्थेश—जन्मस्त्रात्रनिमित्तताम् ।

इति तुल्येव पीनत्वं, परं घण्टाध्वनिर्दधौ ॥ ४३४ ॥

सत्प्रसङ्गैरिव श्रेयो, विषयैरिव मन्मथः ।

कलान्तरैरिव द्रव्यं, विटपैरिव पादपः ॥ ४३५ ॥

१ मुकुटामे मुकुटसदृशः कराञ्जलिर्यस्य सः । २ देवतानाम् । ३ गिरीणां गुहा ।
४ क—'प्रागन्ये' । ५ क—'इति' । ६ शान्वासमूहः ।

अस्त्रान्तरैर्दिव्यास्त्रवद्, वैक्रियाङ्गैः सुपर्ववत् ।
 घण्टाध्वनिर्विमानेषु, प्रतिशब्दैरवर्धत ॥ ४३६ ॥-युग्मम्
 घण्टानां तेन घोषेणा-खिलदिश्वुखखेलिना ।
 मेजुः सुधाभुजः सर्वे, किमेतदिति सम्भ्रमम् ॥ ४३७ ॥
 गुरोः शिष्येष्विवाक्रोशै-र्घण्टारावैर्धुवासिषु ।
 अवधानगतेषूच्चै-र्नैगमैपीत्यभापत ॥ ४३८ ॥
 भो भोः सर्वे ! सुपर्वणः !, शक्रोऽनाक्रम्यशासनः ।
 स देव्यादिपरीवारा-नित्यादिशति वः स्वयम् ॥ ४३९ ॥
 'जम्बू'द्वीपस्य 'भरते', दक्षिणार्द्धस्य मध्यमे ।
 भागे कुलकृतो नाभे-रजनि प्रथमो जिनः ॥ ४४० ॥
 यातारस्तत्र तज्जन्म-कल्याणिकमहोत्सवम् ।
 कर्तुं वयं यूयमपि, त्वरध्वं सपरिच्छदाः ॥ ४४१ ॥
 अद्याकसिकमस्माकं, नौकनायकतास्पृशाम् ।
 पुण्यैरगण्यैरुद्विन्न-मेतदेव महत् फलम् ॥ ४४२ ॥
 यद् धृन्दारकधृन्दानां, चतुर्भेदभूतामपि ।
 नास्ते परं परं कृत्य-मर्हत्कल्याणपर्वणः ॥ ४४३ ॥
 कल्याः कल्याणपर्वाणि, जिनानां जनयन्ति ये ।
 पितृबुद्धयेव सेवन्ते, तानि ताननुवासरम् ॥ ४४४ ॥
 सुराः श्रुत्वेति तामाज्ञा-माशु मुक्त्वा प्रभक्तताम् ।
 गीर्वाणपतिमावद्भुः, सुविनीतं गुणा इव ॥ ४४५ ॥
 आदिष्टः पालकाऽभिरुह्यो, जैम्भजेत्राऽऽभियोगिकः ।
 ईहायानं महामानं, विमानं कल्प्यतामिति ॥ ४४६ ॥
 पञ्चयोजनशत्युच्चं, लक्षयोजनविस्तृतम् ।
 अर्हज्जन्ममहप्रतीत्या, ध्वजैर्नृत्यद्भुजैरिव ॥ ४४७ ॥
 'पालकं' नाम शक्राज्ञा-पालकः पालकः क्षणात् ।
 विमानमविद्यमान-प्रतिमानमयं व्यधात् ॥ ४४८ ॥-युग्मम्

१ देवाः । २ इन्द्राणाम् । ३ सुरसमूहानाम् । ४ भवनपति-व्यन्तर-ज्योतिष्क-चैमानिकेति
 चतुःप्रकाराणाम् । ५ कल्याणपर्वाणि । ६ कल्यान् । ७ इन्द्रेण । ८ इन्द्रानुकूलगतिकम् ।

उल्लसद्भिः करैः श्लिष्टा-खिलकंठाष्टनागणम् ॥ ४६१ ॥
 सुमनोदृढानोऽध्वेभ-स्थिरीकरणकारणम् ।
 कुम्भिकं मौक्तिकं दाम, तत्र वज्राङ्कुशोऽप्यभात् ॥ ४६२ ॥
 तदर्द्धायामवद्भिस्तद्-दाम मौक्तिकदामभिः ।
 रेजेऽर्द्धकुम्भिकैः पार्श्व-भृतैस्तस्यार्भकैरिव ॥ ४६३ ॥
 तत्रामणीयैताऽऽलोक-कौतुकादिव मन्दताम् ।
 सन्धित्यान्दोलयन्ति स्म, तानि पूर्वादिवायवः ॥ ४६४ ॥
 तदन्तः प्रस्फुरन्नादं, मरुद् कर्णसुधां व्यधात् ।
 क्वापि नातः परं रम्य-मस्तीति प्रस्तुवन्निव ॥ ४६५ ॥
 सिंहासनमिदं श्रित्वा, वायुश्रीदेशदिक्षिह ।
 भद्रासनान्यशोभन्त, 'सामानिक'दिवौकसाम् ॥ ४६६ ॥
 तावन्ति चतुरशीति-सहस्रप्रमितिस्पृशाम् ।
 अष्ट मुख्याष्टदेवीनां, पूर्वस्यामासनानि तु ॥ ४६७ ॥-युग्मम्
 भद्रासनान्यभ्यन्तर-सभ्यानां त्रिदिवौकसाम् ।
 द्वादशासन् सहस्राणि, श्रितान्वशिदिशं पुनः ॥ ४६८ ॥
 दक्षिणस्यां दिशि स्वर्ग-सदां मध्यसदःसदाम् ।
 आसनानि शुशुभिरे, सहस्राणि चतुर्दश ॥ ४६९ ॥
 आसनानि तु दक्षिण-पश्चिमायां दिशि क्रमात् ।
 पौडशासन् सहस्राणि, बाह्यपर्यदिवौकसाम् ॥ ४७० ॥
 आसनान्यधुवन् सप्ता-नीकनायकनाकिनाम् ।
 स्वर्लक्ष्मीतिलकानीव, पश्चिमाशाश्रितानि तु ॥ ४७१ ॥
 प्रत्याशं चतुरशीति-सहस्राण्यात्मरशिणाम् ।
 परितोऽप्यासनानीन्दु-धिष्ण्यानीव ध्रुवं बभूवुः ॥ ४७२ ॥
 विमानेन्द्रस्य तस्यान्यै-र्विमानैरपितं जितैः ।
 सम्पीड्य स्वमहो दण्डे, रत्नासनततिञ्जलात् ॥ ४७३ ॥

१ ककुप्कामिनीकुलम् । २ क-‘दामभिर्मौक्तिकादिभिः’ । ३ स्व-‘थकालोव-’ ।
 ४ मौक्तिकदामानि । ५ वायुकोणोत्तरेशानदिक्षु । ६ सामानिकदेवानाम् । ७ देवानाम् ।
 ८ मध्यसमास्थायिनाम् । ९ नैऋत्यवोणे ।

पूर्णतां तूर्णमेवैत-दाभियोगिकनाकिनः ।
 निन्द्युर्विमानमिन्द्रस्य, मनोरथमिवोन्नतम् ॥ ४७४ ॥
 उत्तरं विकरोति स, तदा रूपं पुरन्दरः ।
 जिनजन्मोत्सवाय प्राक्-छन्नीकृतमिवाद्भुतम् ॥ ४७५ ॥
 महिषीभिस्ततोऽष्टामि-जम्भारिः शोभितोऽमितः ।
 सद्दृष्टिभिः प्रवचन-मातृभिः श्रुतबोधवत् ॥ ४७६ ॥
 गन्धर्वाऽनीकनाट्याऽनी-कानेककृतकौतुकः ।
 हर्षात् प्रदक्षिणीकुर्वन्, पूर्वसोपानपङ्क्तिः ॥ ४७७ ॥
 चञ्चद्विचित्रवादित्र-स्वनमित्रप्रतिस्वनैः ।
 तन्वद् विमानमाह्वान-मिवारोहन् महामहात् ॥ ४७८ ॥-त्रिमिर्विशेषकम्
 तत्रेन्द्रः पूर्वाभिमुखो, भानुः पूर्वादिसानुवत् ।
 भेजेऽचलाग्रवत् पञ्चा-ननः पञ्चाननासनम् ॥ ४७९ ॥
 तत्रत्योदीच्यसोपानैः शक्रसामानिकाः क्रमात् ।
 उपाविशन् विशिष्टानां, न क्रमस्य व्यतिक्रमः ॥ ४८० ॥
 समेत्याऽपाच्यमोपानैः, शिश्रियुस्त्रिदशाः परे ।
 स्वस्वासनानि महतां, न स्पृहा परवस्तुषु ॥ ४८१ ॥
 पुरतो भरतां पत्यु-र्भृकुरादीनि रेजिरे ।
 मङ्गलान्यष्ट निष्पिष्ट-दुष्टारिष्टानि देहिनाम् ॥ ४८२ ॥
 अर्हद्दृष्ट्या नोद्धवं पुण्यं, स्वर्पतेर्वपुरन्तरा ।
 अमादमात्रमुद्धान्तं, श्वेतच्छत्रच्छलादलम् ॥ ४८३ ॥
 चामरैश्चामरेशस्य, चञ्चलै रुरुचेतराम् ।
 कटाक्षैः पुण्यलङ्घ्येव, निक्षिप्तैस्तत्क्षणोत्कया ॥ ४८४ ॥
 सहस्रयोजनोत्सेधो, विरेजे जम्भजिद्ध्वजः ।
 विमानाग्रे पताकाभिः, सत्क्रियाभिरिवोत्तमः ॥ ४८५ ॥
 प्रतिमानैर्विमानान्त-र्ध्वत्रभिन्मणिभिचिपु ।
 देवाधिदेवसेवायै, बहुमूर्तिरिवाभवत् ॥ ४८६ ॥

१ समितिपञ्चकगुप्तित्रितयरूपाष्टप्रवचनमातृभिः । २ क-‘पङ्क्तयः’ । ३ क-‘तद्येत्यो’ ।
 ४ दक्षिणनि श्रेणिभिः । ५ इन्द्रः ।

सङ्क्रान्ता रत्नपाञ्चाली-मालासु त्रिदिवौकसः ।
 शुभसौभाग्यशोभाङ्ग-सङ्क्रमोत्कण्ठिता इव ॥ ४८७ ॥
 शतकोटिकरः कोटि-मितैः परिवृतः सुरैः ।
 विमाने नभसीवाभात्, तारकैस्तारकेश्वरः ॥ ४८८ ॥
 धृतं विष्वग् विमानान्त-विमानौघैर्विमानिनाम् ।
 रेजे रत्नाद्रिवद् रत्ना-वृतैः प्रत्यन्तपर्वतैः ॥ ४८९ ॥
 विमानानि विमानानां, प्रतिविम्बैर्मिथोऽन्तरा ।
 वयमेतानि वा स्म्या-णीति ज्ञातुमिवागमन् ॥ ४९० ॥
 ततो जय जयेत्युच्चैर्बन्दिषुन्दारकारवैः ।
 गम्भीराम्भोधरध्वान-सगर्भेर्दुन्दुभिध्वनैः ॥ ४९१ ॥
 नटद्वन्द्वर्षनाट्याङ्गी-कोद्यद्वादित्रनिःस्वनैः ।
 विमानादभ्रगर्भेषु, सम्मूर्च्छद्भिः प्रतिस्रनैः ॥ ४९२ ॥
 सकलैरप्येककालं, सम्मील्योल्लासितं किल ।
 चचाल 'पालकं' नाम, विमानं वासवेच्छया ॥ ४९३ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्
 द्वात्रिंशल्लक्षसंख्यानैर्विमानैः परिवेष्टितम् ।
 तिर्यङ्मार्गेण 'सौधमो'-त्तरतोऽप्युत्ततर तत् ॥ ४९४ ॥
 तव प्राणेश ! तीर्थेश-सेवाहेवाकिताफलम् ।
 देवत्वमभवत् तत् किं, तदुपास्त्यै प्रमाद्यसि ? ॥ ४९५ ॥
 'संहिते सुकृतैर्य, जिनजन्मोत्सवे स्यात् ।
 शक्राः सर्वे समेष्यन्ति, समदाः सपरिच्छदाः ॥ ४९६ ॥
 प्रिय ! यद्युत्सवेऽप्येय, नैव देवाधिपाज्ञया ।
 उत्तिष्ठसे विनिष्टं तद्, ध्रुवं तव भवद्वयम् ॥ ४९७ ॥
 तत् किमप्येवमेव त्वं, मन्मुखा लोकमोहितः ? ।
 अहं तावत् सहैष्यामि, स्वामिन्नसिन् महामहे ॥ ४९८ ॥
 उत्तिष्ठोत्तिष्ठ तीर्थेश-पर्युपासनवासनः ।
 आसादय महापुण्यं, प्रसादय दिवस्पतिम् ॥ ४९९ ॥

१ इन्द्रः । २ चन्द्रः । ३ क-विमानं तद् विमानौ० । ४ क-विमानाददि० । ५ क-स-
 ह्य्यातै- । ६ तीर्थेशस पूजायै । ७ क-संहिते । ८ पुण्यैर्मिलिते । ९ क-प्येय ।
 प० का० २१

इति वल्लभया कश्चि-चतुरैर्वचनक्रमैः ।

उत्साहितस्तुरासाहं, सुरः सत्वरमन्वगात् ॥ ५०० ॥-पञ्चभिः कुलकम्.

मित्रचित्रसुखाखाद-मदमेदुरसम्मदाः ।

मुग्धा निर्गमयन्त्यायु-र्मदिरामूर्च्छिता इव ॥ ५०१ ॥

लभन्ते दुर्लभान् भावान्, देहिनो यदुपासनात् ।

कृतघ्ना इव तं धर्मं, न स्मरन्त्युपकारिणम् ॥ ५०२ ॥

अप्रदातुमना धर्मः, शर्म सारं शरीरिणः ।

विपयैर्विष्ठावयते, बालान् खेलनकैरिव ॥ ५०३ ॥

धैर्यो देशः कुलं रम्यं, रूपं चिद्रूपताञ्चितम् ।

आयुरल्लाघतादीर्घं, श्रुतं सद्गुरुसंश्रितम् ॥ ५०४ ॥

आर्याचारपरा नार्य-स्तनया विनयान्विताः ।

लक्ष्मीर्लक्ष्मोज्जितेत्यादि, श्रुतं यदिह लभ्यते ॥ ५०५ ॥

अमुत्र यदमर्त्यत्व-मिन्द्रत्वमपि सेव्यते ।

तद् ध्रुवं विद्धि धर्मस्या-राधितस्याखिलं फलम् ॥ ५०६ ॥

धर्मो वृद्धिं परां धत्ते, न जिनाराधनं विना ।

ऋतेऽपि विधुकान्तिं किं, विधुकान्तः सुधां श्रयेत् (सवेत्?) ॥ ५०७ ॥

कालादलक्षिते तस्मिन्, धर्मे बोधप्रदानतः ।

जनानां जागरूकत्वं, जनयन्त्यर्कवज्जिनाः ॥ ५०८ ॥

जन्मलाग्रादिकल्याण-पर्यस्वेव सुपर्वणाम् ।

प्रायस्तीर्थङ्करोपास्ति-प्रस्तावस्तावदुत्तरः ॥ ५०९ ॥

अर्हत्कल्याणपर्वाण्य-प्यकुर्वद्भिः सुपर्वभिः ।

सुपर्वत्वं कृतं व्यर्थं, यैस्तानेति न तंतु पुनः ॥ ५१० ॥

तदेहि ते हितं खेतद्, दूरं प्राप्तः पुरन्दरः ।

एवमुदीपितो मित्रैः, कोऽपि स्वर्पतिमापतत् ॥ ५११ ॥-एकादशभिः कुलकम्

केऽप्यूर्ध्वद्युवधूरूप-निरूपणपरायणाः ।

केऽपीशानेन्द्रमुख्येन्द्र-सान्द्रश्रीदर्शनोद्यताः ॥ ५१२ ॥

१ इन्द्रम् । २ मोक्षसुखम् । ३ य-‘धर्मो’ । ४ नीरोगता० । ५ कलङ्करहिता । ६ चन्द्र-
तमणिः । ७ प्रधानः । ८ क-‘अपर्वत्वं’ । ९ देवान् । १० देवत्वम् ।

केऽपि स्वर्गाङ्गनागीत-श्रवणप्रवणाशयाः ।

केऽप्याज्ञालोपतः कोप-मयदम्भोलिभृङ्गियः ॥ ५१३ ॥

केऽपि विस्फूर्जदूर्जस्त्रि-तूर्यनादोद्यदुद्यमाः ।

केऽपि केवलतीर्थेश-ध्यानसन्धानमानसाः ॥ ५१४ ॥

देवां देवेन्द्रमन्वीयु-स्त्वरितत्वरितेरितैः ।

विमानैर्वेगवद्यानै-र्नानायानैः परैरपि ॥ ५१५ ॥-चतुर्भिः कलापकम्

तद्विमानैरनुगतै-र्विमानप्रकरोऽग्रगः ।

परितः पूरितो रेजे, सरित्पूरैरिवार्णवः ॥ ५१६ ॥

विमानं व्योम्नि 'विस्मेर-जालकं' 'पालकं' चलत् ।

पार्श्वस्फुरद्विमानेक्षा-स्फारिताक्षमिवावमौ ॥ ५१७ ॥

हरेर्दर्शयितुं देवा, जिनसेवार्थमागतम् ।

स्वं स्वं विमानमानिन्युः, 'पालका'ग्रे कृतत्वरः ॥ ५१८ ॥

तैदा विमानसङ्घट्टाद्, ये दिवि स्वेदविन्दवः ।

ततोऽद्योतन्त तेऽद्यापि, दृश्यन्ते विष्णुदम्भतः ॥ ५१९ ॥

यद्वसे स्वंविमानेन, किं विमानमिदं मम ? ।

'विपुलो' द्युपथोऽस्त्येव, द्वेपमेपितमां मृषा ॥ ५२० ॥

किं मे गतिविलम्बाय, जायसे प्रविशन् पुरः ? ।

यतो लीलावतीयानं, यानहंसाः श्रयन्ति ते ॥ ५२१ ॥

आस्फालयति किं पश्चाद्, यानमग्रे न पश्यसि ? ।

यद्युत्सुकोऽसि तद् याहि, पङ्क्तिबाह्यस्थितो द्रुतम् ॥ ५२२ ॥

सङ्घट्टे हर्षसंहर्ष-सैर्पिणां स्वर्गिणां तदा ।

मिथः कलहजो जज्ञे, कोऽपि कोलाहलो महान् ॥ ५२३ ॥-कलापकम्

विमानसङ्घसङ्घर्षा-न्माऽमर्षं कुरुतामराः ! ।

महेऽद्य स महः कीदृक्, सम्मदो यत्र नार्दति ? ॥ ५२४ ॥

केऽपीत्याघोषणां तेनु-स्तदा मधवतो गिरा ।

१ उदघाटितगवाक्षम् । २ इन्द्रस्य । ३-य-‘विमानसङ्घसङ्घट्टाद्, ये दिवः स्वेद०’ ।

४ ख-‘तदाऽद्योत०’ । ५ ख-‘किं विमानेन’ । ६ ख-‘पृथुलो’ । ७ गामिनाम् ।

८ ख-‘सहर्षा०’ ।

उच्चकैः सुरचक्राणां, कुले कलकलाकुले ॥ ५२५ ॥-युग्मम्
 किं प्रियायाः प्रियालाप-कलापप्रमदादहो ।
 विस्मृतिं सम्प्रति प्राप्ता, विमानप्रेरणाऽपि ते ? ॥ ५२६ ॥
 घनाघनघटाच्छन्न-विमानो मानिनीजनैः ।
 ज्योतिष्किंकाणां कलहं, कर्णयन् वर्ण्यसेऽधुना ॥ ५२७ ॥
 सर्वतः पर्वतग्रामा-रामाणां रामणीयकम् ।
 गुर्व्या निरूपयक्षुर्व्या, मन्दमन्दतमोऽसि किम् ? ॥ ५२८ ॥
 सखे ! सखेदवन्मन्दं, यानं नानन्दकृत् तव ।
 निभालयसि नो बाल !, 'पालकं' दूरगं पुरः ॥ ५२९ ॥
 अद्य प्रमादतो दीव्यन्, यदि पश्चादुपैष्यसि ।
 तत्पुरः सुरसम्मर्दे, न मुखं द्रक्ष्यसि प्रभोः ॥ ५३० ॥
 इत्थं सुहृजिराहूताः, पुंरुहूताग्रतो गताः ।
 केचित् पश्चाद्विपतिता, अपि यानैरतित्वरैः ॥ ५३१ ॥-पङ्क्तिः कुलकम्
 प्रवेष्टुः पुष्पपटली-प्रवराः सुरकिङ्कराः ।
 अर्हत्पूजाकृते देव-द्वुमा इव सहामरैः ॥ ५३२ ॥
 विमानिनां विमानानि, व्यक्तमौमुक्तमौक्तिकैः ।
 गतिवेगोद्गतैः खेद-चिन्दुष्टन्दैरिवाद्युतन् ॥ ५३३ ॥
 विप्रकीर्णो रयाद् दीर्ण-हारमुक्ता दिवोऽपतन् ।
 त्रिदशानां विमानानां, प्रेरितास्तारका इव ॥ ५३४ ॥
 मुक्तालङ्करणान्यासन्, धिषण्यानां श्रेणयः क्षणम् ।
 सम्मर्दाद् तेषु शीर्णेषु, प्राक्तनेषु द्युयोपिताम् ॥ ५३५ ॥
 इन्दुः स्वं पदमाप्तानां, देवानां श्रान्तिशान्तिदम् ।
 मरीचिनिचयैश्चक्रे, चन्दनैरिव चर्चनम् ॥ ५३६ ॥
 शुभ्रमानुस्फुरद्भानु-शुभ्रीकृतशिरोरुहाः ।
 तदा नमसि भान्ति स्म, निर्जराः सजरा इव ॥ ५३७ ॥

१ क-‘गुर्व्या निरूपयक्षुर्व्या’ । २ इन्द्रसामे । ३ ‘पहेरेलु’ इति भाषायाम् । ४ मुक्तालङ्क-
 रणेषु । ५ चन्द्रः । ६ खेदशान्तिदायकम् । ७ क-‘शुभ्रसानु’ । ८ ख-‘भूत’ । ९ देवाः ।

उपान्तभ्रान्तगीर्वाण-विमानमणिसानुभिः ।
 सहस्रभानुः सहसा, कोटिभानुरिवामवत् ॥ ५३८ ॥
 प्रचलन्ति विमानानि, चञ्चलैः केतनाञ्चलैः ।
 व्योम्नि स्वं वीजयन्ति स्म, क्लान्तं रविकरैरिव ॥ ५३९ ॥
 करात्तैर्नोरैर्भृन्नीरै-र्नाकिनां यानदन्तिनः ।
 स्रक्कारस्फुरितात् तापं, सीकरासारतोऽहरन् ॥ ५४० ॥
 प्रस्ताः स्वर्वासिनां यान-कासरा वासराधिपात् ।
 नीरदानां न्यलीयन्त, तापहारिषु वारिषु ॥ ५४१ ॥
 नानाविमानरत्नांशु-प्रातैरिन्द्रधनुःशतम् ।
 देवैर्देवेऽम्बुदेभ्यस्तै-स्तैर्म्यङ्छायोपरिस्थितैः ॥ ५४२ ॥
 अधोऽम्बुधरधोरण्या-धवलाम्बिरलभ्यत ।
 विमानवैजयन्तीभि-र्बलाकावलिवर्लिताः ॥ ५४३ ॥
 मन्दमान्दोलयन्नीर-धरनीरपरम्पराम् ।
 श्रयन् सुरपुरन्धीणां, पद्मगन्धीन् मुखानिलान् ॥ ५४४ ॥
 मरुतो नाम मित्राणि, ग्रीणयन् परिरम्भणैः ।
 सिपेवे स्वपथग्राप्तं, मरुतामधिपं मरुत् ॥ ५४५ ॥-युग्मम्
 असङ्ख्यान् मघवोल्लङ्घय, लघु द्वीपनदीपतीन् ।
 नाम्ना 'नन्दीश्वरं' द्वीपं, 'पालकं'न समापतत् ॥ ५४६ ॥
 तत्र दक्षिणपूर्वस्थे, स्थित्वा 'रतिकरे' गिरौ ।
 अपावर्तयदङ्कशो-ऽङ्कवत् तत् 'पालकं' हरिः ॥ ५४७ ॥
 ततोऽर्वाक् कामन् द्वीपा-ऽब्धीन्, विमानं तन्मुहुर्लघु ।
 शक्रश्चक्रे गुणस्थाना-न्नीव चारित्रवान् भवम् ॥ ५४८ ॥
 'जम्बू'द्वीपे 'भरता'र्द्धे, दक्षिणे क्षणतोऽगमत् ।
 आघाततो जन्मसद्य, निकर्पाङ्गनिमिषाधिपः ॥ ५४९ ॥
 श्रेणीभूतोत्तरञ्चूरि-विमानान्तरगं पुरः ।

१ ख-‘भानुभिः’ । २ सहस्रकिरणः सूर्यः । ३ क-‘करतलैरिव’ । ४ मेघजलैः । ५ क-‘सी-
 ररा०’ । ६ क-‘व्यली०’ । ७ देवेभ्यः । ८ मेघपरम्परा० । ९ क-‘वलगुताः’ । १० य-‘प-
 रम्पराः’ । ११ देवान् । १२ गणितज्ञः सङ्ख्याङ्कवत् । १३ समीपे । १४ इन्द्रः ।

तत् 'पालकं' वियल्लक्ष्मी-हारनायकतां ललौ ॥ ५५० ॥

विमानश्रेणयः क्षोण्या-मुत्तरन्त्योऽम्बराद् वभुः ।

प्रावृषेण्यास्तरङ्गिण्यः, सर्वतः पर्वतादिव ॥ ५५१ ॥

तत् 'पालकेन' पौलोमी-पतिः स्रुतिगृहं प्रभोः ।

प्रदक्षिणीकरोति स, ध्रुवं घिण्यगणो यथा ॥ ५५२ ॥

तत्तस्त्रिविष्टपस्वामी, स्वं विमानमतिष्ठितम् ।

तत्पूर्वोत्तरदिग्देशे, मनो मुनिस्त्वात्मनि ॥ ५५३ ॥

ततोऽम्बरुद्ध वेगेन, स्वर्गेनः सन्निधौ विभोः ।

ययौ मदात् तदालोका-यैल्लकोत्कलिकाकुलः ॥ ५५४ ॥

ननाम स्वर्धामपति-दृष्टमात्रमपि प्रभुम् ।

तत्प्रेक्षोत्पद्यमानानि, पुण्यान्यानुमिवातुरः ॥ ५५५ ॥

पुनः प्रदक्षिणीकृत्य, प्रभुमिन्द्रः समातरम् ।

नमश्चक्रेऽतिवृष्णार्त्तः, ययः पीत्वा पुनः पिवेत् ॥ ५५६ ॥

सौधमेन्द्रेण मरुदेव्या नुतिः

जल्पति स ततोऽनल्प-सुकृतालिः कृताञ्जलिः ।

मरुदेवामिदं देवा-धिपः सेवाकृतौ कृती ॥ ५५७ ॥

जय त्रिजगतीमात-र्जय त्रिजगतीनते ! ।

नमस्ते त्रिजगत्स्तुत्ये !, नमस्ते त्रिजगत्स्थिरे ! ॥ ५५८ ॥

आसंसारं हृदि सारं, सारं श्रीधाम नाम ते ।

दारिद्र्यदारिणीं देवि !, श्रयिष्यान्ति त्रिचं नराः ॥ ५५९ ॥

अमुष्मिन् 'भरत'क्षेत्रे, कालतो लोपमीशुपः ।

धर्मसौद्धारधौरेय-स्त्वयाऽयं जनितोऽङ्गजः ॥ ५६० ॥

रत्नस्र रोहणक्षोणि-नैव देवि ! तवोपमा ।

त्रैलोक्यस्याप्यलङ्कारो, यतो जातोऽङ्गजस्त्वयि ॥ ५६१ ॥

या मातर्जनयत्यर्क-मेकलोकप्रकाशकम् ।

दिशं दिशन्ति तां दिक्षु, पूर्वा सर्वासु कोविदाः ॥ ५६२ ॥

१ शचीपति-इन्द्र । २ भुवतारकम् । ३ स्वर्गनाथ-इन्द्र । ४ ख-'स्वर्गेश' ।

५ ख-'यलोको' । ६ उत्कण्ठावलोककुल । ७ क-'स्त्वया' ।

जनयित्री जिनेशस्य, विश्वविश्वप्रकाशिनः ।

वर्ण्यसे वर्णिनीषु त्वं, न कथं प्रथमा ततः ? ॥ ५६३ ॥

सूनोर्जन्ममहं कर्तुं-महं ते प्रथमार्हतः ।

सौधर्मेन्द्रः समेतोऽसि, न भेतव्यं शुभे ! त्वया ॥ ५६४ ॥

इत्युक्त्वा मरुदेवायां, शक्रोऽवस्थापिनीं ददौ ।

तत्पार्श्वे च प्रभोश्चक्रे, प्रतिच्छन्दममन्दघीः ॥ ५६५ ॥

श्रीकृष्णभदेवस्य मेरो आनयनम्

पञ्चेन्द्रियाणि जित्वाऽयं, ^१ विपयान् पञ्च वञ्चयन् ।

पञ्चबाणं निकुर्वाण-श्चरन् पञ्चमहाव्रतीम् ॥ ५६६ ॥

स्त्रीकुर्वन् समितीः पञ्च, पञ्चाचारपरायणः ।

पञ्चभूतमये पिण्डे, निर्ममत्वं प्रपञ्चयन् ॥ ५६७ ॥

पञ्चमं ज्ञानमुत्पाद्य, पञ्चमीं गतिमेप्स्यति ।

तस्मादगुप्य मुख्यस्य, पञ्चानां परमेष्ठिनाम् ॥ ५६८ ॥

रूपैः पञ्चभिराघास्ये, स्वयमाराधनामिति ।

विचिन्त्य पञ्च रूपाणि, पञ्चविपाणिर्विनिर्ममे ॥ ५६९ ॥-कलापकम्

अनुजानीहि मां नाथ !, सात्रार्थं 'मेरु'मूर्द्धनि ।

'पुरुहूतः' पुरो भूत्वा, नत्वेत्युक्त्वा जगत्पतिम् ॥ ५७० ॥

पाणिद्वयेन गोशीर्ष-चन्दनाक्तेन भक्तितः ।

रूपेणैकेन जग्राह, किल मङ्गलमद्भवत् ॥ ५७१ ॥-युग्मम्

श्वेतातपत्रमेकेन, प्रभोरुपरि पृष्ठगः ।

स बभार समुद्धान्तं, श्रेयस्तस्येव यद् बभौ ॥ ५७२ ॥

स द्वाभ्यां विभराश्चक्रे, चामरे चाऽमलग्रमे ।

निजनेत्रसहस्राणां, किरणश्रेणिवत् तते ॥ ५७३ ॥

१ निद्राकारिणीं विद्याम् । २ ३ "स्पर्शन-रसन घ्राण-चक्षु-श्रोत्राणि, स्पर्श-रस-गन्ध-वर्ण-शब्दास्तेषामर्थः" इति तत्त्वार्थे (अ० २, सू० २० २१) । ४ अहिंसा-सत्या-ऽस्तेय-अहं-चर्या-ऽकिञ्चनत्वेति । ५ ज्ञान दर्शन-चारित्र्य-तपो वीर्याचारेषु तत्परः । ६ केवलसम्बन्धकम् । ७ युक्तिम् । ८ परमे पदे तिष्ठन्तीति परमेष्ठिनः, ते च पञ्चधा, अर्हवः सिद्धा-ऽऽचार्यो-पाध्याय साधुभेदतः । ९ इन्द्र । १० य-पुरुहूतं । ११ इन्द्रस्य । १२ श्वेतातपनम् ।

निर्दम्भभक्तिर्दम्भोलिं, विप्राणो वैल्गुर्वैल्गुनः ।
 सोऽभूदग्रे चलद्वीवं, स्वामिन्येकेन दत्तम् ॥ ५७४ ॥
 स्वस्वव्यापारकरणा-दिन्द्राः पञ्चापि तेऽरुचन् ।
 इन्द्रियाणीव जीवेन, स्वामिनाऽन्तरवर्तिना ॥ ५७५ ॥
 जगद्विशुं जगद्भाग्यं, सङ्गृह्णाङ्गमिवाश्रितम् ।
 तेऽम्बरे मेदुरानन्दाः, पञ्चाप्युत्पेतुरुच्चराः ॥ ५७६ ॥
 स्वामीजयजयाराव-मुखरीकृतदिशुसैः ।
 ततः सुरैर्नतस्तुल्य-कालमानतमौलिभिः ॥ ५७७ ॥
 देवानां विभुवक्त्रेन्दु-दर्शनाभेप्रकैरवैः ।
 उन्मीलितं करद्वन्द्व-कमलैः कुङ्कुलायितम् ॥ ५७८ ॥
 स ऊर्ध्वगः प्रभौ धत्ते, यः क्रियां भक्तिस्त्रचिकाम् ।
 करैः कुङ्कुलितैस्तेन, नाकिनां मौलिषु स्थितम् ॥ ५७९ ॥
 सहस्रक्षणानामैष्टाग्रं, सहस्रं स्वामिनः समम् ।
 द्रष्टुमष्टैच्छदक्षीणि, सहस्राक्षोऽधिकान्यपि ॥ ५८० ॥
 सहस्रनेत्रोऽनुपमं, स्वामिरूपं निरूपयन् ।
 अमोघां श्लाघयामास, नेत्राणामनिमेषताम् ॥ ५८१ ॥
 अतृप्ता नेत्रयुग्मेन, पश्यन्तः स्वामिनं सुराः ।
 सर्वे सहस्रनेत्राय, स्पृहयन्ति स विस्मिताः ॥ ५८२ ॥
 अहम्प्रथमिकाप्तानां, प्रभोर्मुखमवेक्षितम् ।
 मरुतां स्फुरतामग्रे, सङ्घट्टः कोऽप्यभूत् तदा ॥ ५८३ ॥
 विमानपङ्क्तयः प्रेङ्खन्-पताकापटपल्लवैः ।
 प्रभोर्निःसृञ्जनानीच, सर्वधूस्पर्धयाऽसृजन् ॥ ५८४ ॥
 अभिषेकं प्रभोः कर्तुं, कौञ्चनार्द्रौ शैवीश्वरः ।
 ततोऽञ्चाल वाचाल-दिग्जालस्तूर्यगोर्जितः ॥ ५८५ ॥

१ धारयन् । २ सुन्दरगतिः । ३ स्व-‘वल्लनः’ । ४ रूपेण । ५ अष्टोत्तरसहस्राणां लक्षणानां
 नामानि कुत्रापि नोन्म्यन्ते । ६ इन्द्रः । ७ ‘ओवारणा’ इति माषायाम् । ८ ‘मेरु’गिरौ ।
 ९ दन्त्योऽप्यस्ति । १० क-‘गर्जितैः’ ।

प्रभौ जग्मुर्वलद्वीव-मग्रेऽग्रे गच्छतामपि ।
 वारंवारमवाराणि, नेत्राणि त्रिदिवौकसाम् ॥ ५८६ ॥
 अग्रे मार्गेषु रुद्धेषु, प्रभोर्वीक्षणकाङ्क्षिणः ।
 अणिमास्तरणात् केऽपि, स्रक्ष्मीभूय पुरोऽभवन् ॥ ५८७ ॥
 सिंहयानाद् गजयानो-ऽश्वासनः कासरासनात् ।
 द्वीपिवाह्यात् पृषदाहो-ऽहिध्वजो गरुडध्वजात् ॥ ५८८ ॥
 दूरेणाध्वनि यानं स्वं, विदधे विबुधो मुधा ।
 वैरं शाश्वतवैराणा-मपि यन्न जिनान्तिके ॥ ५८९ ॥-शुग्मम्
 अहो विश्वत्रये नास्य, रूपस्य प्रतिरूपता ।
 अहो लवणिमा काऽपि, नेत्राणाममृताञ्जनम् ॥ ५९० ॥
 अहो लोचनचारुत्वं, वचनानां न गोचरे ।
 अहो शरीरसंस्थान-मास्थानं सौम्यसम्पदः ॥ ५९१ ॥
 अहो किमपि माहात्म्यं, स्वामिनोऽस्य शिशोरपि ।
 यदास्येक्षणसौख्येन, न नः स्वर्गेऽपि च स्पृहा ॥ ५९२ ॥
 शक्रेण स्वामिनाऽस्माकं, प्रसादोऽद्याद्भुतः कृतः ।
 येनानिन्यमहे स्वात्र-महमेनं महेशितुः ॥ ५९३ ॥
 इति ब्रुवाणा गीर्वाणाः, कम्पयन्ते स्म कौन्धराम् ।
 शिरःस्वभक्तसम्भार-परिहारपरा इव ॥ ५९४ ॥-पञ्चभिः कुलकम्
 कराभ्यां कलयन् नार्धं, प्रथमानपृथूत्सवैः ।
 सुरैः समं सहस्राक्षः, खर्णशैलं समासदत् ॥ ५९५ ॥
 तत्रान्तः'पाण्डुक'वनं, चूलिकां दक्षिणेन च ।
 'अतिपाण्डुकम्बला'ख्या, शिलाऽऽस्ते स्फटिकोज्ज्वला ॥ ५९६ ॥
 सा योजनपञ्चशती, दीर्घा चन्द्रार्द्धसन्निभा ।
 तस्यां सिंहासनं चार्ह-जन्मस्नात्राय शाश्वतम् ॥ ५९७ ॥
 तत्र चित्रमणिज्योति-श्चित्रितव्योम्नि वासवः ।
 अङ्गस्थापिततीर्थेशः, प्राञ्जुखो न्यपदन्मुदा ॥ ५९८ ॥

पीठस्य कम्पनं कोपो-ऽवधेर्जिनजनिज्ञता ।

घण्टाहतिः पंचनीक-नेत्राऽऽह्वानं विमानिनाम् ॥ ५९९ ॥

विमानकृतिसङ्क्षेपौ, सदृशोऽयं क्रमस्तदा ।

चेतुःपटेरपीन्द्राणां, प्रत्येकं प्रत्यवर्त्तत ॥ ६०० ॥-युग्मम्

ईशानेन्द्रादीनां मेरो आगमनम्

इहान्तरे 'महाघोषा'-घण्टाघोषावधोधितैः ।

वृत्तोऽष्टाविंशतिर्लक्ष-विमानत्रिदशैर्मुदा ॥ ६०१ ॥

विमाने 'पुष्पके' पुष्प-काऽभियोगिककल्पिते ।

'ईशानेन्द्रः' स्थितः शूल-शोभी वृषभवाहनः ॥ ६०२ ॥

दक्षिणेनैशानकल्प-मुत्तीर्णस्तिर्यगध्वना ।

अधि'नन्दीश'मीशान-दिक्स्थे 'रतिकरे' गिरौ ॥ ६०३ ॥

सङ्क्षिप्य 'पुष्पकं' भूयः, सङ्क्षिप्यंस्तत्पुरो व्रजन् ।

'सौधर्मा'धिपवत् प्राप, 'सुमेरु'शिखरं रयात् ॥ ६०४ ॥-फलापकम्

सनत्कुमारो द्वादश-लक्षसहस्रविमानगैः ।

सुरैः परीतः 'सुमनो'-विमानेन समागमत् ॥ ६०५ ॥

माहेन्द्रोऽपि विमानाष्ट-लक्षजैर्लक्षितः सुरैः ।

मनस्त्वरो विमानेन, 'श्रीवत्से'न समाययौ ॥ ६०६ ॥

ब्रह्माऽपि विमानलक्ष-चतुष्टयसुरैः श्रितः ।

'नन्द्यावर्त्त'विमानस्य-स्तीर्थनाथमुपागमत् ॥ ६०७ ॥

देवैर्विमानपञ्चाशत्-सहस्रप्रभवैर्वृतः ।

लान्तकोऽपि 'कामगव'-विमानस्यः समागमत् ॥ ६०८ ॥

चत्वारिंशत्सहस्राणां, विमानानां वृत्तोऽम्भैः ।

शुक्रः 'श्रीतिगमा'हेन, विमानेन समापतत् ॥ ६०९ ॥

सुरैः सह सहस्रारः, षट्सहस्रविमानजैः ।

१ पतिरेमानायकेन आह्वानम् । २ भवनपतीनां विंशतिः, व्यन्तराणां द्वात्रिंशत्, ज्योतिष्काणां द्वौ सूर्य शशिनामानौ, वैमानिकानां दशेन्द्राः । अत्र असङ्ख्येयानां सूर्याणां शशिनां च समू-हरूपेण व्याख्या ज्ञेया, अन्यथा इन्द्राणां सङ्ख्याऽसङ्ख्याता । ३ 'नन्दीश्वरे' द्वीपे । ४ विमानस्य अग्रतः । ५ ब्रह्मलोकस्य स्वामी ।

आगमन् 'मेरु' मूर्द्धानं, 'मनोरम' विमानगः ॥ ६१० ॥
 'विमले'न विमानेन, चतुःशतविमानजैः ।
 सुपनोभिः समं ग्राप- 'दानतप्राणत' प्रभुः ॥ ६११ ॥
 'आरणा-ऽच्युत' योरिन्द्र-स्त्रिविमानशतामरैः ।
 स्वर्णाद्रि 'सर्वतोभद्र'-विमानेन समाद्रवत् ॥ ६१२ ॥
 तदा 'रत्नप्रभा' पृथ्व्यां, बाहुल्योत्सङ्गवासिनाम् ।
 भयन-व्यन्तरेशाना-मासनानि चकम्पिरे ॥ ६१३ ॥
 पुर्या 'चमरचञ्चा'यां 'सुधर्मा'यां च संसदि ।
 चमराऽसुरेन्द्रः सिंहा-सने चमरके स्थितः ॥ ६१४ ॥
 विज्ञायाद्यधिना जन्म, जिनभर्तुर्वादयत् ।
 घण्टा 'मोघस्वरा' पत्य-नीकनेत्रा द्रुमेण सः ॥ ६१५ ॥
 चतुःपट्या सहस्रैः स, सौमानिकपदस्पृशाम् ।
 त्रौयस्त्रिंशैस्त्रयस्त्रिंश-लोकपालैश्चतुर्मितैः ॥ ६१६ ॥
 पर्पद्भिस्त्रिंशुभिर्भुज्य-महिषीभिश्च पञ्चभिः ।
 महानीकैः सप्तमितैः, सप्तभिस्तदधीश्वरैः ॥ ६१७ ॥
 असुराणां चतुःपट्या, सहस्रैरात्मरक्षिणाम् ।
 दृतो विमानमारुह-दाभियोगिकनिर्मितम् ॥ ६१८ ॥
 यत् पञ्चयोजनशत-समुन्नतमहाध्वजम् ।
 यत् पञ्चाशत् सहस्राणि, योजनानि तु विस्तृतम् ॥ ६१९ ॥
 तद् विमानं सहस्राक्ष, इव वर्त्मनि सङ्घिपन् ।
 चमरासुरनाथोऽर्हत्-सनाथं 'मेरु'भागम् ॥ ६२० ॥-अष्टभिः कुलकम्
 नगर्या 'बलिचञ्चा'यां, बलिर्घण्टामवादयत् ।
 महाद्रुमेण सेनान्या, स्नाग् 'महौघस्वरा'ऽभिधाम् ॥ ६२१ ॥
 सामानिकानां सहस्रैः, पट्या तेभ्यश्चतुर्गुणैः ।

१ भवनवासिनां व्यन्तराणां च प्रत्येकमेवानां द्वौ द्वौ इन्द्रौ । तत्र भवनवासिनो दशधा,
 असुर-नाग-विद्युत्-सुपर्ण-वह्नि वात-स्तनित-जलधि-द्वीप-दिङ्गमारभेदात् । व्यन्तरास्तु अष्टधा,
 किन्नर-किम्पुरुष-महोरग-गान्धर्व-यक्ष-राक्षस-भूत-पिशाचमेदात् । २ स्व- 'च चमरे स्थितः' ।
 ३ इन्द्रपदवर्जितानां समानार्थिकानां देवानाम् । ४ मन्त्रिपुरोहितस्थानीयैः ।

आत्मारक्षैस्त्रायस्त्रिंश-दिभिश्च चमरेन्द्रवत् ॥ ६२२ ॥
 असुरैरावृतो विष्णु-गसुराणां विशुर्वलिः ।
 त्वरावानागमन् 'मेरुं', स्वामिसङ्गमसुन्दरम् ॥ ६२३ ॥-युग्मम्
 धरणो नागाधिपति-र्धण्डां 'मेघस्वरा'ऽभिधाम् ।
 सेनान्या भद्रसेनेन, परिताड्य प्रबोधितैः ॥ ६२४ ॥
 सामानिकैः पदसहस्र्याऽङ्गरक्षैस्तच्चतुर्गुणैः ।
 पद्भिर्गुल्यमहिपीभि-र्धृतो नागैः परैरपि ॥ ६२५ ॥
 यद् योजनसहस्राणि, पञ्चविंशानि विस्तृतः ।
 यस्य चेन्द्रध्वजः सार्द्ध-द्वियोजनशतोन्नतः ॥ ६२६ ॥
 तद् विमानं समारुह्य, प्रभुमक्त्या किलेरितः ।
 'मेरु'मागाद् भगवता, सुभगंभावुकं रयात् ॥ ६२७ ॥-फलापकम्
 भूतानन्दो नागपति-र्धण्डां 'मेघस्वरा'ऽभिधाम् ।
 वादयित्वा पच्यनीक-नेत्रा दक्षेण बोधितैः ॥ ६२८ ॥
 सामानिकादिभिर्नाग-कुमारैरभितो धृतः ।
 सद्यो विमानमारुह्य, प्रपेदे 'मैन्दरा'चलम् ॥ ६२९ ॥-युग्मम्
 उभौ विद्युत्कुमारेन्द्रौ, हरिर्हरिसहोऽपि च ।
 वेणुदेवो वेणुदारी, सुपर्णानामधीश्वरौ ॥ ६३० ॥
 अग्नीनां नायकावग्नि-शिखानामाऽग्निमाणवः ।
 नैमस्वदिन्द्रौ बेलम्ब-प्रभञ्जनसमाह्वयौ ॥ ६३१ ॥
 स्तनितानां तु सुघोष-महाघोषौ पुरन्दरौ ।
 वासवौ जलराशीनां, जलकान्ति-जलप्रभौ ॥ ६३२ ॥
 पूर्णसञ्ज्ञोऽवशिष्टारुह्यः, शक्रौ द्वीपकुमारपौ ।
 दिक्कुमाराणाममिता-ऽमितवाहनवासवौ ॥ ६३३ ॥
 व्यन्तरेषु तथा काल-महाकालौ पिशाचपौ ।
 सुरूप-प्रतिरूपादौ, भूतानां च पुरन्दरौ ॥ ६३४ ॥
 पूर्णभद्र-माणभद्रा-ऽभिरुह्यौ रक्षविडौजसौ ।

१ क-‘स्पर्धि०’ । १ ख-‘विभु-’ । ३ ‘मेरु’गिरिम् । ४ वायुसुराणामिन्द्रौ । ५ द्वीप-
 कुमारणा पती । ६ यक्षाणामिन्द्रौ ।

नाम्ना भीम-महाभीमौ, राक्षसाखण्डलौ पुनः ॥ ६३५ ॥
 किन्नरेन्द्रौ किन्नरश्च, तथा किम्पुरुषाभिधः ।
 सत्पुरुष-महापुरुषौ ख्यातौ किम्पुरुषेश्वरौ ॥ ६३६ ॥
 अतिकाय-महाकायौ, महोरगकुलेश्वरौ ।
 गन्धर्वाधिपती गीत-रति-गीतयशोऽभिधौ ॥ ६३७ ॥
 अप्रज्ञप्ति-पञ्चप्रज्ञ-स्यादीनामष्टमेदिनाम् ।
 व्यन्तरान्तविशेषाणां, षोडशेयुर्विडौजसः ॥ ६३८ ॥
 तत्र सन्निहित-समा-नावप्रज्ञप्तिनायकौ ।
 पञ्चप्रज्ञप्तीनां धाता, विधाताऽधिपती पुनः ॥ ६३९ ॥
 ऋष्याह्मृषिपालाह्-ऋषिवादितवासवौ ।
 ईश्वरो महेश्वरश्च, भूतवादितैकप्रभू ॥ ६४० ॥
 सुवत्सश्च विशालश्च, क्रन्दितानामधीश्वरौ ।
 महाक्रन्दितकाशीशौ, हासो हासरतिस्तथा ॥ ६४१ ॥
 श्वेतो महाश्वेत इति, 'कूष्माण्डा'ऽऽखण्डलौ पुनः ।
 पवकः पवकपतिः, पवकानां पुरन्दरौ ॥ ६४२ ॥
 ज्योतिष्काणामसङ्ख्येयौ, सोमा-ऽऽदित्याबुपेयतुः ।
 इति शकाश्चतुःषष्टि-^१'मेरु'मौलिद्युपागमन् ॥ ६४३ ॥

जिनक्लात्रविधिः

केवलैर्मिश्रितैः कुम्भान्, मणि-मृद्-रूप्य-काञ्चनैः ।
 कृतान् प्रत्येकमष्टाग्रं, सहस्रं चाभियोगिकैः ॥ ६४४ ॥
 योजनाखान् घनसारा-ऽगुरुधूम(प?)धरान्तरान् ।
 विचित्रितांश्चन्दनाद्यैश्च षडनास्यद(न्द?)नीरजान् ॥ ६४५ ॥
 नदीहृदनदीनाथ-मुख्यतीर्थोदकैर्मृतान् ।
 ततो गृहीत्वा हस्ताभ्यां, पूताभ्यां चन्दनादिभिः ॥ ६४६ ॥
 वाद्यानां वाद्यमानानां, चतुर्भेदमृतामपि ।
 नादेऽतिमेदुरे 'मेरु'-कन्दराप्रतिनादतः ॥ ६४७ ॥

जय नन्द युगादीश !, सिद्धिचर्तमप्रवर्त्तक ! ।

उच्चैरुच्चारयत्स्वेवं, चारुणश्रमणार्पिषु ॥ ६४८ ॥

त्रिपटिरच्युतादीनां, पैर्यायेण पुरन्दराः ।

विधिनाऽस्त्रपयन् नाथं, पूजयित्वा च तुष्टुवुः ॥ ६४९ ॥-पङ्क्तिः कुलकम्
सौधमेण जिनस्त्रपनादि

ततः स्वक्रोडमीशान-शक्रेणारोपिते प्रभौ ।

‘सौधर्मा’धिपतिः स्नात्र-कर्मारमेऽतिभक्तितः ॥ ६५० ॥

स चतुर्दिक् चैतुर्वृष्या, विषाणाष्टकतो विभुम् ।

सृत्त्वरीभिः क्षीरधारा-धोरणीभिरसिस्त्रपत् ॥ ६५१ ॥

सह सर्वैः सुपर्वेशः, स्नात्रपर्व सुपर्वभिः ।

कृत्वा त्रैलोक्यनाथस्य, प्रापदात्मपवित्रताम् ॥ ६५२ ॥

सोच्छ्रासवासनो दिव्य-वाससा वासवः स्वयम् ।

अमार्जयद् विमोरङ्गं, मनोरङ्गं तैथाऽऽत्मनः ॥ ६५३ ॥

रौगादिन्द्रोऽङ्गरागेण, प्रभोस्तेने विलेपनम् ।

दुष्कर्मवज्रलेपं तु, विलुलोपात्मनोऽखिलम् ॥ ६५४ ॥

अदूष्यैर्देवदूष्यैर्ह-जन्दनैर्मणिमण्डनैः ।

प्रभुं व्यभूषयज्जम्भ-मेत्ता स्वं सुकृतैः पुनः ॥ ६५५ ॥

वृत्रारिः पारिजातादि-पुष्पैः सुरभिभिः प्रभुम् ।

अशोभयद् यशोभिः स्वै-रभितो भुवनत्रयम् ॥ ६५६ ॥

अनन्तमङ्गलासङ्ग-चङ्गस्यार्प्यष्टमङ्गलीम् ।

लेखाग्रणीलिलेखाग्रे, भक्तिव्यक्त्या जगत्प्रभोः ॥ ६५७ ॥

धादितोन्नादिवादित्रं, सुरोत्कीर्णसुमोत्करम् ।

हरिस्तारयामास, प्रभोरारात्रिकं पुरः ॥ ६५८ ॥

भावपूजायामिन्द्रकृता प्रभोः स्तुतिः

इलातलमिलन्मौलिः, पौलोमीवल्लभः प्रभुम् ।

१ ख-‘युगादीश !’ । २ क्रमेण । ३ बलीवर्दचतुष्टयस्य । ४ ख-‘तदात्मनः । ५ प्रेम्णः ।
६ कुङ्कुमादिना । ७ स्वस्तिक नन्यावर्त-दर्पण-मत्स्ययुगल-श्रीवत्स-भद्रासन-कुम्भ सम्मुदेत्यष्ट मङ्ग-
लानि । ८ ख-‘जगद्धिमो.’ ।

स्तुत्वा शक्रस्तवेनेति, पुनः स्तोतुं प्रचक्रमे ॥ ६५९ ॥
 नमस्ते विश्वदीपाय, नमस्ते विश्वशासिने ।
 नमस्ते विश्वनाथाय, नमस्ते प्रथमार्हते ॥ ६६० ॥
 यत्र त्वं 'भरत'क्षेत्रे, धर्मकल्पद्रुमोऽभवः ।
 कल्पकल्पद्रुमेशानां, प्रभो ! सेव्यं बभूव तत् ॥ ६६१ ॥
 यत्र त्वं नाभिभूपाल-कुले भानुरिवोदितः ।
 अकालमिदमुत्ताल-मुद्घोतं नैव मोक्षयति ॥ ६६२ ॥
 यत्र त्वं सुमुहूर्त्तेऽद्य, जन्माप्तः पुण्यकन्दलः ।
 स लोकत्रयकल्याणा-नन्दकन्दत्वमाददे ॥ ६६३ ॥
 यत्र त्वं कालचक्रारे, जातः प्रथमतीर्थकृत् ।
 एपोऽरेषु तृतीयोऽपि, प्रथमः कथमस्तु मा ? ॥ ६६४ ॥
 यत्र त्वं जन्मिनां स्वामिन् !, सुकृतैः समवातरः ।
 सोऽद्यप्रभृत्युपास्योऽभूत्, कैल्यैः कल्याणवासरः ॥ ६६५ ॥
 शर्म नैति 'सुधर्मा'यां, 'नन्दने' न हि नन्दति ।
 ऐरावते न रमते, सुरैश्वर्ये न रज्यते ॥ ६६६ ॥
 प्रीतिं नाप्नोति सङ्गीते, स्वर्गस्त्रीषु न रङ्गति ।
 मन्मनस्त्वन्मुखालोक-सुखास्तोकमुदा प्रभो ! ॥ ६६७ ॥-युग्मम्
 सदैव दर्शनानि त्वद्-दर्शनानि नृणां नुमः ।
 किमसदीक्षणैरीश !, क्षणप्राप्तत्वदीक्षणैः ? ॥ ६६८ ॥
 एषा त्वद्रूपरेखाऽभू-भेत्रयोरमृतप्लवः ।
 श्रोत्रयोरप्ययं भावी, कदेश ! तव देशना ? ॥ ६६९ ॥
 जानातु त्वद्गुणग्राम-प्रमाणं यदि केवली ।
 सोऽपि शक्तो न वक्तुं तु, जिह्वानन्त्यविवर्जितः ॥ ६७० ॥
 इति स्तुत्वा प्रमोदाशु-स्तोमो रोमोद्गमं दधत् ।
 ईशानेशाङ्गतः शक्रो, जग्राह त्रिजगत्पतिम् ॥ ६७१ ॥

जिनं गृहीत्वा सौघर्मेन्द्रस्य प्रत्यागमनम्

पञ्चरूपकृदेकेन, पविपाणिः स पाणिना ।

भक्त्या दधौ हृदो गर्भे, बहिरन्तरापि प्रभुम् ॥ ६७२ ॥

चतुर्भिरपरै रूपै-श्छत्र-चामर-चक्रभृत् ।

पूर्ववत् पूर्वदिक्पाल-श्चाल व्योमवर्त्मना ॥ ६७३ ॥

समं सम्मदसङ्गीत-सम्भ्रमोद्गासुरैः सुरैः ।

मन्दिरं मरुदेवाया, देवाधीशः समाश्रयत् ॥ ६७४ ॥

ततस्तद्रूपं सज्जहे, प्रतिरूपं जगत्पतेः ।

मिथ्याज्ञानमिवोत्पन्नं, सद्गुरुर्मरुतां यतिः ॥ ६७५ ॥

हृत्वाऽवस्त्रापिनीं देव्याः, पार्श्वे प्रभुमतिष्ठिपत् ।

त्रिविष्टपेशः प्रत्यूषो, दोषामिव दिवो रविम् ॥ ६७६ ॥

श्वेतं चेतोऽनुकूलश्रि, दुकूलयुगलं प्रभोः ।

शंचीशोऽमुञ्चदुच्छीर्षे, मुखेन्दोः कौमुदीनिभम् ॥ ६७७ ॥

न्यधान्नाथस्य तत्रैव, शक्रो मौक्तिककुण्डले ।

जितौ चक्रेण सेवासौ, जम्बूद्वीपविधू इव ॥ ६७८ ॥

जिताभ्यां सूर्य-सोमाभ्यां, महसा यशसा प्रभोः ।

स्वकीयं कान्तिसर्वस्वं, पिण्डीकृत्येव ढौकितम् ॥ ६७९ ॥

श्रीदामगण्डं धृत्रारि-रामुक्तं रत्नमौक्तिकैः ।

वितानेऽस्यापयन्नेन-विनोदार्थं विभूषरि ॥ ६८० ॥-युग्मम्

मणि-स्वर्ण-हिरण्यानां, धनदः सदने विभोः ।

शक्रादेशेन प्रत्येकं, कोटीर्द्वात्रिंशत् न्यधात् ॥ ६८१ ॥

द्वात्रिंशत् पृथग् नन्दा-सन-भद्रासनानि च ।

नाना वस्त्राणि माणिक्या-लङ्कारानप्यनेकशः ॥ ६८२ ॥

श्रीदोऽन्यदपि यत् तत्र, संसारसुखकारणम् ।

यस्तु शस्तं समस्तं तत्, न्यस्तवान् जृम्भकोम्भितम् ॥ ६८३ ॥

१ क-‘समन्द०’ । २ ख-‘सची०’ । ३ क-‘यतो’ । ४ मेङ्गलमध्यकन्दुकम् ।

५ क-‘शतो’ । ६ कुबेर । ७ उम्भितं-पूरितम् ।

अथाभियोगिकैः स्वर्ग-विश्रुत्तिभुवनान्तरा ।

चतुर्भेदेषु देवानां, निकायेष्वित्यघोषयत् ॥ ६८४ ॥

जिनस्य जिनमातुश्च, योऽग्रियं चिन्तयिष्यति ।

तस्यार्जकमञ्जरीचत्, सप्तधा मेत्स्यते शिरः ॥ ६८५ ॥-युग्मम्

बुधेन्द्रो विविधाहार-रसामृतमतिष्ठिपत् ।

अङ्गुष्ठे स्वाभिनो बोध-मिव मन्याशये गुरुः ॥ ६८६ ॥

नार्हन्तः स्तन्यपाः किन्तु, यदा क्षुद्रुदयो भवेत् ।

रसवर्षिणमहुष्टं, क्षिपन्त्यास्ये तदाऽऽत्मनः ॥ ६८७ ॥

धार्त्रीकर्मकृतः पञ्च, धार्त्रीरप्सरसः प्रभौ ।

न्ययुङ्क्त हरिराचार्यः, संयते समितीरिव ॥ ६८८ ॥

ततो 'नन्दीश्वर'द्वीपं, ययौ सुरयुतो हरिः ।

'मेरो'रेवापरे देवा-धिपास्तमगमन् पुनः ॥ ६८९ ॥

पूर्वाशास्पृशि तत्र 'देवरमणा'ऽऽह्वाने'ऽञ्जना'द्रौ क्षणा-

दुत्तारं विभराम्बभूव विबुधैः सार्द्धं 'सुधर्मा'ऽधिपः ।

पर्येन्द्रध्वजचैत्यपादपचतुर्द्वारेऽत्र चैत्ये कृती

सोऽकार्षीद्वपभादिशाश्वतजिनाष्टाहीमहार्चामहम् ॥ ६९० ॥^१

'ईशान'प्रभुरुत्तरां तु 'रमणीया'दे दिशं संश्रिते

'नित्योद्घोत' इति श्रुते तु चमरेन्द्रो दक्षिणाशास्पृशि ।

प्रत्यग्दिग्गजुपि तु 'स्वयम्भ्रम' इति ख्याते'ऽञ्जना'द्रौ बलि-

श्वकुस्तद्वतचैत्यशाश्वतजिनार्चा'ऽर्चोत्सवाष्टादिकाम् ॥ ६९१ ॥^२

अद्रिष्वेषु चतुर्दिगाश्रयजुपो वाप्यश्वतसः पृथक्

तासु स्फाटिकसत्त्विपो 'दधिमुख'क्षोणीधराः पीडश ।

तचैत्येषु च तन्मितेषु पृथगिन्द्राणां चतुर्णां चतु-

र्दिक्पाला विदधुर्जिनार्चनमहाष्टाहीं महाहृष्टितः ॥ ६९२ ॥^३

१ ख-‘पुरेन्द्रो’ । २ साचौ । ३ ख-‘फलम्’ इति । ४-५ शार्दूल-विक्रीडितम् ।
६ नन्दीश्वरद्वीपे एकैकस्यां दिशि एकैकोऽञ्जनगिरिः । पुनः प्रत्येकाञ्जनगिरेश्वतस्तस्य दिक्षु
एकैकस्यां दिशि एकैका वापी । एवं चत्वारोऽञ्जनगिरयः षोडश वाप्यश्च । एतासां बहुमध्यदेशभागो
प्रत्येकं प्रत्येकं 'दधिमुख'नामा पर्वतः । ७ शार्दूल० ।

इत्यष्टौ दिवसान् विधाय विधिवन्नित्यार्हतार्महणां

स्वं स्वं स्थानमैमानवाः समगमन् सत्पुण्यपैण्यागमाः ।

स्नात्रे वृत्तिमवाप्तवान् जिनपतिं द्रष्टुं किलोत्कण्ठितौ

भानुर्भानुभैरविभेदं तिमिरं नासीत्खीरेरिव ॥ ६९३ ॥^५

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यकविचक्रवर्त्तिपण्डितश्रीमदमरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मा-

नन्दाऽपरनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराङ्गे श्रीआदिनाथचरिते

कुलकरोत्पत्तिप्रभुजन्मोत्सववर्णनः सप्तमः सर्गः समाप्तः ॥ ७ ॥

मेरुः स्नात्रभैः सकुङ्कुमपयःपूरैः परीतोऽभवत्

पीतस्तेन सुवर्णपर्वत इति ख्यातिं जगाम क्षितौ ।

देवीनृत्यविशीर्णहारमणिभिस्तारो मतस्तारका-

धारोऽसाविति यज्जनिव्यतिकरे सोऽव्याद् वृषाङ्कप्रभुः ॥ १ ॥^६

धर्मोऽर्थं तव पुष्पाति, त्वं पुष्पासि वैमर्थतः ।

परस्परोपकारित्व-मिदं पद्मास्तु धीं सदा ॥ २ ॥^७

ग्रन्थाग्रं ७११

अष्टमः सर्गः ८

अंशुमालिशशिनोरिव जज्ञे, यस्य नेतुरुदये जगदेतत् ।
 सर्वतस्ततमहः परहर्ष, भूतये स भवताद् वृषभाङ्कः ॥ १ ॥
 स्मेरपद्मपदपद्मनादैर्नाभिनन्दनगुणानिव गायन् ।
 विश्वबोधजननैरभिराम-स्तौमसं प्यधित रात्रिविरामः ॥ २ ॥
 सान्ध्यदीधितिकुसुम्भदुकूला, स्मेरनीरजगुह्वरी दिनलक्ष्मीः ।
 विभ्रती शुभणिमक्षतपात्रं, नाभिभूपमपि वर्द्धयति स्म ॥ ३ ॥
 भालचालरविकुङ्कुमपिण्डा, तत्प्रभाचयकुसुम्भसुचेला ।
 "चित्रपत्रिरयमङ्गलगीतिं, जैनजन्मनि ततान दिगैन्द्री" ॥ ४ ॥
 विश्वविश्वशुभकृत्यनिमित्तं, ज्ञातकुम्भमहसं श्रुवनेशम् ।
 विभ्रती समरुचन्मरुदेवा, द्यौर्नवं रविमिवास्ततमिह ॥ ५ ॥
 अप्सरोभिरमितः कृतसेवा, नाभिभूमिपतये मरुदेवा ।
 शर्वरीसुरसमागमवृत्तं, स्वान्तसम्मदमिवोद्भिरति स्म ॥ ६ ॥
 प्राप नाभिनृपसम्मदवार्द्धि-वृद्धिमीशवदनेन्दुमवेक्ष्य ।
 प्रोहलास सुरचक्रचरित्र-प्रक्रमेण श्रेचिना त्वतिमात्रम् ॥ ७ ॥

प्रभोः 'श्रपभ' इति नामस्थापन मातृपित्रोर्लालनं च

स्वामिनोऽस्य जननी यर्मशेष-स्वप्नमुख्यमृषभं यदपश्यत् ।
 ऊरुलक्ष्म यदभूद् वृषभस्त-ज्ञाभिरेनमकरोद् वृषभारुह्यम् ॥ ८ ॥
 लक्ष्णैः खलु सुमङ्गलमालि-न्येतदङ्गलतिकेति पितृभ्याम् ।
 कन्यका युगलजाऽपि सुपूर्वा, मङ्गलेत्यभिधयाऽभिदधे सा ॥ ९ ॥
 शक्रसङ्गमितमक्षयमात्मा-हुष्टनिष्ठमैमृतं परमेष्ठी ।
 पादलीनमिव पादपसङ्घः, पुष्टिकृत् अतिलवं पिबति स्म ॥ १० ॥

१ सूर्यचन्द्रयो । २ १६२तमपर्यन्तानि पद्यानि स्वागताच्छन्दसि । ३ अन्धकारसमूहम् ।
 ४ आच्छादयति स्म । ५ 'कसुंबो' इति भाषायाम् । ६ ख- 'ममिवर्धयति' । ७ विचित्र
 पक्षिकलध्वनिः । ८ पूर्वा दिशा । ९ आषाढमासेन । १० समग्रेषु खग्रेभ्याम् । ११ सुम-
 ङ्गला । १२ पक्षे जलमिति ।

इत्यष्टौ दिवसान् विधाय विधिवन्नित्यार्हतामर्हणां

स्वं स्वं स्थानमैमानवाः समगमन् सत्पुण्यपण्यागमाः ।

स्नात्रे तृप्तिमवाप्तवान् जिनपतिं द्रष्टुं किलोत्कण्ठितौ

भानुर्भानुभरैर्विभेदं तिमिरं नासीरवीरैरिव ॥ ६९३ ॥^५

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यकविचक्रवर्त्तिपण्डितश्रीमदमरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मा-

नन्दाऽपरनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराङ्के श्रीआदिनाथचरिते

कुलकरोत्पत्तिप्रभुजन्मोत्सववर्णनः सप्तमः सर्गः समाप्तः ॥ ७ ॥

मेरुः स्नात्रभवैः सकुङ्कुमपयःपूरैः परीतोऽभवत्

पीतस्तेन सुवर्णपर्वत इति ख्यातिं जगाम क्षितौ ।

देवीनृत्यविशीर्णहारमणिभिस्तारो मतस्तारका-

धारोऽसाविति यज्जनिव्यतिकरे सोऽव्याद् वृषाङ्कप्रभुः ॥ १ ॥^६

धर्मोऽर्थं तव पुष्पाति, त्वं पुष्पासि त्वमर्थतः ।

परस्पोपकारित्व-मिदं पद्माऽस्तु वां सदा ॥ २ ॥^७

ग्रन्थाग्रं ७११

अष्टमः सर्गः ८

अंशुमालिशशिनोरिव जज्ञे, यस्य नेतुरुदये जगदेतत् ।
 सर्वतस्ततमहः परहर्षं, भूतये स भवताद् वृषमाङ्कः ॥ १ ॥^३
 स्मेरपद्मपदपद्मदनादैर्नाभिर्नन्दनगुणानिव गायन् ।
 विश्वबोधजननैरभिराम-स्तामसं प्यधित रात्रिविरामः ॥ २ ॥
 सान्ध्यदीधितिकुसुम्भदुकूला, स्मेरनीरजमुखी दिनलक्ष्मीः ।
 विभ्रती धुमणिमक्षतपात्रं, नाभिभूपमपि वर्द्धयति स ॥ ३ ॥
 भालचालरविकुङ्कुमपिण्डा, तत्प्रभाचयकुसुम्भमुचेला ।
 "चित्रपत्रिरवमङ्गलगीतिं, जैनजन्मनि ततान दिगैन्द्री" ॥ ४ ॥
 विश्वविश्वशुभकृत्यनिमित्तं, शातकुम्भमहसं श्रुवनेशम् ।
 विभ्रती समरुचन्मरुदेवा, द्यौर्नवं रविमिवास्ततमिस्रा ॥ ५ ॥
 अप्सरोभिरभितः कृतसेवा, नाभिभूमिपतये मरुदेवा ।
 शर्वरीसुरसमागमवृत्तं, स्वान्तसम्भदमिवोद्भिरति स ॥ ६ ॥
 प्राप नाभिभूपसम्भदवाङ्कि-र्बृद्धिमीशवदनेन्दुमवेक्ष्य ।
 प्रोष्ठलास सुरचक्रचरित्र-प्रक्रमेण श्रेचिना त्यतिमात्रम् ॥ ७ ॥
 प्रभोः 'श्रुपभ' इति नामस्थापनं मातृपित्रोर्लालनं च
 स्वामिनोऽस्य जननी यमंशेष-स्वप्नमुख्यमुपभं यदपश्यत् ।
 ऊरुलक्ष्म यदभूद् वृषभस्त-न्नाभिरेनमकरोद् वृषभारुयम् ॥ ८ ॥
 लक्ष्णैः खलु सुमङ्गलमालि-न्येतदङ्गलतिकेति पितृभ्याम् ।
 कन्यका युगलजाऽपि सुपूर्वा, मङ्गलेत्यभिधयाऽभिदधे सा ॥ ९ ॥
 शक्रसङ्क्रमितमक्षयमात्मा-ङ्गुष्ठनिष्ठमैमृतं परमेष्ठी ।
 पादलीनमिव पादपसङ्घः, पुष्टिकृत् प्रतिलवं पिबति स ॥ १० ॥

१ सूर्यचन्द्रयोः । २ १६२तमपर्यन्तानि पद्यानि स्वागताच्छन्दसि । ३ अन्धकारसमूहम् ।
 ४ आच्छादयति स । ५ 'कुसुंबो' इति साधायाम् । ६ ख- 'मभिवर्द्धयति' । ७ विचित्र-
 पक्षिकलध्वनिः । ८ पूर्वा दिशा । ९ आपादमासेन । १० समग्रेषु स्वप्नेष्वप्यम् । ११ सुम-
 ङ्गला । १२ पक्षे जलमिति ।

बालभावसुलभार्जवलीलो-न्मीलितप्रमदकीलितचित्ताः ।

लोचनामृतमरीचिमधुञ्जन, पञ्च तं च चिरमप्सरसो न ॥ ११ ॥

ताः स्वभावसुभगाद्भुतशोभं, शैश्वार्जवतयाऽत्यभिगम्यम् ।

वीक्ष्य वीक्ष्य घृषभप्रभुमापु-नैव तृप्तिमनिमेषदृशोऽपि ॥ १२ ॥

दुर्लभानि दिवि देवमहेला, बाललालनसुसानि निषेव्य ।

स्वं शशंसुरमरेशनिदेशं, स्वविहारपरिहारपरेहाः ॥ १३ ॥

उद्वहन् हृदयसीमनि पुत्र-प्रेमतः प्रभुमवाप पिता यत् ।

तत् सुरं किमपि तल्लयलीनो, योगवानपि ययौ न ययौ वा ॥ १४ ॥

बालकेऽपि किल तत्र निलीनं, शर्म सन्ततमभूत् तदैनन्तम् ।

अन्यथा किमु पिताऽस्य भुजोरः-पीडनादनुवभूव सदा तत् ? ॥ १५ ॥

स्तन्यमन्यजनवन्न जनन्या, यद्यपि त्रिजगतीपतिरापात् ।

सा तथापि पुरतः स्थितवन्तं, तेन विश्वपतिमरूपयत् तम् ॥ १६ ॥

जात ! यद्यपि नवामृतमात्मा-ऽद्भुतसम्भवि पिवन्ननुवेलम् ।

पुष्टिमेपि मम तेन न तुष्टि-र्यत् स्तनन्धयपदं न दधासि ॥ १७ ॥

वत्स ! वत्सलतयाऽद्भुतया त्वं, लाल्यसे सुरवधूभिरमूभिः ।

भाग्यवानसि सुधारसभोजी, मातृताऽस्तु मम केन गुणेन ? ॥ १८ ॥

पुत्ररत्न ! निखिलेन्द्रनताऽहं, त्वत्प्रभावविभवेन वभूव ।

प्राप्तविश्वजनपूजन ! जज्ञे, मद्भवस्तव न कोऽप्युपकारः ॥ १९ ॥

आत्मजानुपकृतिप्रकृतागः-सागरे मम सुत ! प्रपतन्त्याः ।

नौरियं युगलजाऽज्जनि कन्या, स्तन्यपानपरिपालनयोगैः ॥ २० ॥

एवमङ्गमधिरोप्य कराभ्यां, सन्निरुद्ध्य जननी जिननाथम् ।

अंशुमिश्रितविलोचनमुक्त्वा, तं पुनः पुनरपि प्रचुचुम्ब ॥ २१ ॥

—पञ्चभिः कुलकम्

मङ्गलैकनिलये तनयेऽसि-न्नप्सरोभिरभिनिर्मितरक्षे ।

रिष्टरक्षणलयात् प्रतिवेलं, मातुरातुरतया तु ययौ ह्यहम् ॥ २२ ॥

यन्ममत्वममृताण्वरूपं, मातृचित्तभुवि तत्र सुतेऽभूत् ।
 तेन केवलवता कलिता चेत्, तन्मितिर्निगदितुं ननु शेके ॥ २३ ॥
 श्लाघ्यललुरगिरा श्रुतिपुगे, दन्तशून्यहसनैर्मृगमक्ष्णोः ।
 न्यस्तहस्तकिशलाङ्गुलिनाऽऽस्ये, आससौरभमरैर्निशि शश्वत् ॥ २४ ॥
 हृत्स्थलीविलुलनेन शरीरे, कल्पयन्नमृतवृष्टिमनल्पाम् ।
 विष्टपप्रभुरयं पितृमात्रो-राततान निषिलेन्द्रियसौख्यम् ॥ २५ ॥-युग्मम्
 स्वादयन् स्वयमयं प्रभुरात्मा-ङ्गुलीनममृतं प्रतिवेलम् ।
 उच्छ्रयं परमगादमृतांशो-रंशुसंश्रितमिव द्रुमवारः ॥ २६ ॥
 चित्रबालललितानि किल त्रि-ज्ञानवानभिनिनाय जिनेन्द्रः ।
 विश्वविश्वजनरञ्जनतारां-स्तत्त्ववानिव जनव्यवहारान् ॥ २७ ॥

विभुवंशस्थापना

क्रीडतोऽस्य कियताऽपि हि हीने, जन्मतो जगदिनस्य गतेऽब्दे ।
 कर्तुमापतदुपग्रश्च वंश-स्थापनं सुरपतिः कलितेक्षुः ॥ २८ ॥
 जन्मजिज्जिनपतेर्जनकस्यो-त्सङ्गसङ्गममृतेर्दधदिक्षुम् ।
 आगतोऽग्रभुवि विग्रहशोभा-निर्जितः सर इवोज्जितुमस्त्रम् ॥ २९ ॥
 स्वं करीय करमक्षिपदिक्षौ, लक्षयन् द्युपतिकाङ्क्षितमीशः ।
 भौवयन्मधुरिमैकधुरीणं, तं न्यबोजयदिने सुरनेता ॥ ३० ॥
 साध्वहं समभवं विभुवंश-स्थापने स्थिरनिमित्तमितीक्षुः ।
 चञ्चलैर्दलभरैः किल भर्तु-लालनात् करतले ग्रननर्त्त ॥ ३१ ॥
 आददे यदयमिक्षुमगुण्ये-क्ष्वाकुरित्यभिधया भुवि वंशम् ।
 तत् प्रघोष्य भुवनत्रयभर्तुः, स्वःप्रभुः स्वभवनं भजते स ॥ ३२ ॥
 भौर्व्यखर्वतमसर्वमुपर्वा, तापशान्तिदलसद्रसपूर्णः ।
 स्वामिनो जनमनोहरलक्ष्मी-वंशमेव भृशमिक्षुरिवोर्व्याम् ॥ ३३ ॥

जन्मसिद्धातिशयचतुष्टयम्

श्रीयुगादिमजिनस्य शरीरं, स्वेदरोगमलयोगविमुक्तम् ।
 स्फारसौरभमृदङ्गुतरूपं, आतकुम्भसरसीरुहशोभम् ॥ ३४ ॥

१ क-‘न तु’ । २ भुवनभर्तु । ३ रा-‘भावविन्यधु’ । ४ इक्षुम् । ५ मवि
 यति । ६ मृदङ्गमसर्वशुभग्रन्थि ।

धेनुदुग्धधवले प्रललासे, 'विस्रगन्धविसरैरविमिश्रे ।

गोचरे जनदृशां न सदैवा-ऽऽहारनीहृतिरुतिर्भवति स्म ॥ ३५ ॥-युग्मम्.

स्मेरनीररुहगन्धसमानः, सर्वदाऽऽननभवः पंचमानः ।

नित्यमित्यतिशया युगसह्या, जन्मना समभवत् सममेव ॥ ३६ ॥^१

स प्रभुः स्फटिककुट्टिमभूमौ, शुभभानुभिरशोभत 'रिङ्गन् ।

सर्वतः समुदितान्तरशुक्ल-ध्यानकान्तिभिरिवाधृतकायः ॥ ३७ ॥

सन्निरीक्ष्य पुरुषान् स्वयमेवो-त्तिष्ठतः प्रभुरसावुदतिष्ठत् ।

वैद्वमुष्टिकलनादवलम्बं, नाकरोत् कचिददाननिदानात् ॥ ३८ ॥

प्राणिनां नरकपातपराणां, यः स्मृतोऽपि वितनोत्यवलम्बम् ।

तीर्थकुत् कथमयं परदत्ता-लम्बनः श्रयतु वल्लग्नशक्तिम् ॥ ३९ ॥

ऊर्ध्व एव विनतार्द्धतनुर्यो-ऽसज्जयद् गतिकृतेऽङ्गुलिद्युग्मम् ।

स्वामिनाऽत्र कुतुकाद् धृतमात्रे, भक्तितः किल लुलोठ स भूमौ ॥ ४० ॥

पूर्वसंहननवचनुशाली, मन्दमन्दपदचारमचालीत् ।

यद्यपि प्रभुरधात् तु तमुर्वी, तैत्पदार्पणमदाद् बलगुर्वी ॥ ४१ ॥

रोचते स्म चतुरस्रसमाना, 'संस्थितिस्त्रिजगदीशशरीरे ।

'निर्मलक्रमकलाकमलानो-मैलमण्डलमिव न्यसनाय ॥ ४२ ॥

शारदेन्दुरिव सौम्यतमश्री-ग्रीष्मतीक्ष्णकरवत् परतेजाः ।

नव्यनीरद इवातिगभीर-ध्वानवान् शिशुरपि प्रभुरासीत् ॥ ४३ ॥

देवैः सह प्रभोर्बालक्रीडावर्णनम्

नाकिनः किल कुमाररूपाः, स्वामिनं रमयितुं स्वयमीयुः ।

१ मांसशोणिते । २ आमगन्धिवाससमूहैः । ३ क-'गर्गसमानः' । ४ वायुः, आसः ।

५ चतुःसह्या । ६ सन्तुल्यां यदुक्तमभिधानचिन्तामणौ (का० १)---

'तेषां च देहोऽद्भुतरूपगन्धो, निरामयः स्वेदमलोद्भिन्नश्च ।

आसोऽञ्जगन्धो रुधिरमिषं तु, गोक्षीरधाराधवलं हविसम् ॥ ५७ ॥

आहारनीहारविधिस्वदृश्य-श्रत्वार एतेऽतिशयाः सहोत्थाः ।'

७ स्फटिकरत्नचित्तभुमि । ८ स्खलन् । ९ क-'मन्धमुष्टि०' । १० क-'लम्बतः' ।

११ क-'स्वामिना(?)' । १२ क-'भूमौ' । १३ वज्ररूपमनाराच० । १४ प्रभोः । १५ आ-

कारः । १६ निर्मलप्रकारचतुःपष्टिकलरूपलक्ष्मीणाम् । १७ पार्थिवमण्डलम् ।

क्रीडति सा जगतां पतिरेतैः^१, कर्तुमेतैदनुवर्त्तनमेतैः^२ ॥ ४४ ॥
 स्वामिमानसविनोदरसाय, ग्रीन्मदः सुरकुमारनिकायः ।
 ज्ञानवान् जगदिनः पुनरेषां, माऽस्तु भक्तिरफलेति ललास ॥ ४५ ॥
 स्मेरवारिजमिवालिसमाजः, स्वर्णशैलमिव तारकवारः ।
 सोऽन्वहं सुरकुमारसमूहो, नाभिसम्भवमभि भ्रमति स ॥ ४६ ॥
 अप्रमाणरतये रममाणः, सोऽभवद् दिविपदां समुदाये ।
 विस्मृतान्यलयतल्लयभाजां, योगिनामिव मनस्वनुबेलम् ॥ ४७ ॥
 सञ्चरच्चरणधैर्घररावैः, श्रोणिनद्धगुणकिङ्किणिनादैः ।
 द्योतते स नटवत् पटुतालैर्नर्त्तयन् सुमनसां स मनांसि ॥ ४८ ॥
 स्वर्गिणः प्रभृकरेण पवित्रैः-स्तै रजोभिरभवध्वरजस्काः ।
 तेऽभितोऽपि ककुभामिव भागा, भास्करस्य किरणैरतमस्काः ॥ ४९ ॥
 शैशवेन वियुतस्य कृतः स्या-दङ्गसङ्गतिरिनस्य पुनर्मै ।
 इत्यमुष्य जगती सकलाङ्गा-लिङ्गनं व्यधित धूलिमिषेण ॥ ५० ॥
 धूतधूलिततिमिर्ध्वनेशः, सोऽशुभत् सुभगताऽब्रुतशोभः ।
 किं न कान्तिरधिकान्धतमोभि-र्धिष्यधिष्यमणिरत्नगणानाम् ॥ ५१ ॥
 धूलिधूसरमग्नं मरुदेवा-ऽऽश्लिष्य भीलिनयना ध्वंशमासीत् ।
 अन्तरे वपुरिदं सुखपूरैः, पूरितं कियदितीव दिदृक्षुः ॥ ५२ ॥
 मीलिलोचनयुगोऽजनि नाभि-र्धूलिभिर्भृतमग्नं परिरभ्य ।
 जीवितस्य तनुजस्य तथाऽन्त-र्जीवितस्य च विशेषमिवेप्सुः ॥ ५३ ॥
 यत् किमप्यधृत वस्तु सहेलं, खेलनाय जिननायक एषः ।
 तद् ग्रहीतुमसहा द्युसदस्ते, हस्तिनो हि मशकाः क समाः स्युः ? ॥ ५४ ॥
 यो दधौ जिनविधुं कुतुकेन, ग्रीणतो निजमुजद्वितयेन ।
 कापि तूलवदिनाननजात-श्वासवातविधुतः स पपात ॥ ५५ ॥
 यः प्रकोष्ठघटनोद्धटनाभि-र्नाभिभूपतिश्च वा रमते स ।
 चूर्णतामयतु मायममाय-स्तत्र तद्वलमनेन^३ न तेने ॥ ५६ ॥

१ आगतै । २ एतस्य-प्रमोस्तनुवर्त्तनं कर्तुम् । ३ देवै । ४ देवानाम् । ५ 'धुधरी' इति
 भाषायाम् । ६ पापरहिता । ७ नक्षत्रसूर्यरत्नगणानाम् । ८ निमीलितनयना । ९ क-'स्व-
 मासीत्' । १० बलेन । ११ देवे । १२ प्रमुणा ।

कन्दुकेन निहतास्त्रिदशा ये, खल्पकल्पितवलेन जिनेन ।
 तेऽपतन् सपदि कन्दुकपात-स्पर्द्धयेव पुरतो विलुठन्तः ॥ ५७ ॥
 चङ्गमङ्गलविहङ्गमकाया-श्चक्रिरेऽसुरकुमारनिकायाः ।
 स्वामिनो मुदमुदित्वरभावाः, कर्णपेयकृतकृजितरावाः ॥ ५८ ॥
 केऽपि मूर्त्तमनुरागमिवाग्रे, स्वर्गिणो मुखमिपेण दधानाः ।
 स्वामिनं जय अयेति वचोभिः, प्रोचिरे रचितकीरशरीराः ॥ ५९ ॥
 मञ्जुकृजिषु पतत्रिषु चूला-कैतवेन मुकुटं नटयन्तः ।
 केऽपि केकिवपुषः कल्पपङ्गा-राविणः प्रननृतुः प्रभृतुष्यै ॥ ६० ॥
 रोमकोमलतरं दधतो गा-न्धारगानमिव यानमनोज्ञाः ।
 केऽपि हंसवपुषः प्रभुपाणि-स्पर्शने सुमनसः प्रविलेपुः ॥ ६१ ॥
 क्रौञ्चरूपमुपचर्य चुकूजु-र्मध्यमध्वनितवन्धुरमन्ये ।
 पारितोषिकमिवादित तेषां, तोपपोषकरमीक्षणमीशः ॥ ६२ ॥
 रेजिरे रचितपञ्चमगानाः, हृत्तकोकिलवपुःप्रतिमानाः ।
 केचन श्रुतिकृतामृतवर्षाः, स्वामिवीक्षणसुधाघृतहर्षाः ॥ ६३ ॥
 धैवतध्वनिमनोरममश्वी-भूष भूरिकृतहेपितहर्षाः ।
 केऽप्यदुर्जिनपतेः प्रमदं यं, तेषु सम्मदमदत्त स एव ॥ ६४ ॥
 को मदोऽस्तु मदखण्डनचण्डे, स्वामिनीत्यभिगताः कलभत्वम् ।
 निर्मदोदयमदुर्मुदमन्ये, सम्मदोदितनिपादनिनादाः ॥ ६५ ॥
 लक्षणाद् वृषभतो वृषभाख्या, यद्विभोर्वृषभताऽतिशुभा तत् ।
 केऽप्यतो वृषभतां व्यधुराप्ताः, प्रीतिभारमृषभारवभाजः ॥ ६६ ॥
 अप्सरोभिरपि कौतुककारै-र्नित्यमित्ययममर्त्यकुमारैः ।
 कल्पपादप इवाश्रितपादः, प्राप वृद्धिमनुपागतसादः ॥ ६७ ॥

क-‘भारः’ । २ “नासां कण्ठमुरस्तालु, जिहवं दन्तांश्च संस्पृशन् ।

पङ्म्यः सञ्जायते यस्यात्, तस्यात् ‘पङ्गज’ इति स्मृतः ॥ १ ॥

पङ्गजं वदति मयूरो, ऋषभं गाव एव च ।

अजा वदति गान्धारं, क्रौञ्चो वदति मध्यमम् ॥ २ ॥

वसन्तकाले सम्प्राप्ते, कोकिला वदति (पिकः कूजति ?) पञ्चमम् ।

धैवतं हेपते वाजी, निपादं कुञ्जरः स्वरम् ॥ ३ ॥”

१ स्व-‘प्रविलेपुः’ । ४ प्रमदः ।

तत्र विश्वनयनामृतसत्रे, वृद्धिमाश्रयति तीर्थकरेन्दौ ।

सर्वतद्विजगतीप्रमदाब्धि-वर्धते स धृततुङ्गतरङ्गः ॥ ६८ ॥

नित्यमुत्तरकुरुदुफलानि, 'क्षीर'सागरजलानि स देवैः ।

उम्भितानि बुभुजे पिवति सा-द्रुष्टपानसमयोर्ध्वयोभृत् ॥ ६९ ॥

शैशवात्ययवयःसमयं तु, प्राप्य तीर्थपतयोऽन्वहमन्ये ।

ग्रामदावसथवासविलासं, सिद्धमोज्यशुज एव बभूवुः ॥ ७० ॥

ज्ञानिनोऽपि मम बालविनोदै-र्यत् प्रमादकरमेतदितीव ।

शैशवं क्रमवशाद् विभुरौज्जत्, तत्तवानिव भवस्य विलासम् ॥ ७१ ॥

यौवनं जिनपतिनिचिताङ्गो-पाङ्गचङ्किमगुणप्रगुणथि ।

प्रत्यपद्यत वनस्पतिकाय-श्चैत्रमासमिव विश्वजनीनम् ॥ ७२ ॥

तोयदात्ययमिवामृतरोचिः, प्रातरत्ययमिवोष्णमरीचिः ।

शैशवात्ययमवाप्य महोभिः, शोभते स विशदैर्भृशमीशः ॥ ७३ ॥

प्रभोः शरीरवर्णनम्

१ मानसाद् विगलितः किल रागः, शोणभावैनिभतो जिनमर्तुः ।

पादपद्मतलमाप ततस्तत्, केतकीदलसमुत्पलमासीत् ॥ ७४ ॥

यन्न नीरजजयेऽजनि खेदः, खेदवेदनमतोऽस्तु कुतोऽस्य ।

स्वामिनः क्रमयुगस्य मियाऽब्जं, खिन्नमेव तु पयःक्षणदम्भात् ॥ ७५ ॥

वारिजेन विजितेन वितीर्णा, स्वामिनश्चरणयोर्निजलक्ष्मीः ।

तेन तौ व्यलसतां महसोष्णौ, निःप्रतापमिव शीतलमैन्यत् ॥ ७६ ॥

पल्लवादपि मृदुत्वमुदारं, स्वामिनः क्रमयुगे मनसीव ।

आश्रितस्य दुरितारिविदारे, वज्रतोऽपि कठिनत्वमपीह ॥ ७७ ॥

पल्लवेषु कमलेष्वपि चक्रे, चक्रितां जिनपतेः पदयुग्मम् ।

तेन चक्रयुगलेन दिदीपे, तस्य विश्वजनविस्मयदेन ॥ ७८ ॥

सौति सौख्यमसमं समतैव, क्षिप्यतां विपमतेत्युपदेशम् ।

शंसितुं पदतले किल नेतु-र्मासले कलयतः स समत्नम् ॥ ७९ ॥

१ द्रोक्तानि । २ गृहवासविलासावधि । ३ मिषात् । ४ मानसम् । ५ कमलम् ।

६ भक्तस्य । ७ क्रमयुगे । ८ पदयुग्मस्य ।

यः श्रयिष्यति जिनेशितुरंही, स्वस्ति तस्य जननद्वितयेऽपि ।
 दातुमन्तिकतमं स दधाते, स्वस्तिकद्वयमदः पदमेतौ ॥ ८० ॥
 नम्रनाकिकुलमौलिमणीनां, सम्भ्रमेण सुहृदां परिरम्भम् ।
 स्वामिनः क्रमनखाः खलु कर्तुं, सम्मुखं खककरान् परितेनुः ॥ ८१ ॥
 उन्मिषत्त्वपिसखी नखपङ्क्तिः, पादयोर्जिनवरस्य विरेजे ।
 भौविभाविशुभसिद्धिविवाहे, सजितेव जववारक(१)राजिः ॥ ८२ ॥
 नाकिकोटिशुक्रुटाङ्कुरकोटि-द्योतिताः पदनखा दश नेतुः ।
 लेभिरे दशककुष्कमलानां, रत्नदर्पणततिप्रतिमत्वम् ॥ ८३ ॥
 श्रीगृहं प्रभुपदाम्बुजयुग्मं, नूनमेतदपरं न सरोजम् ।
 अन्यथा कथमिहैव धमौ श्री-वत्स एष विलसद्ध्यजकुम्भे ॥ ८४ ॥
 सत्पुमानिव सुवृत्तविशिष्टो-ऽङ्गुष्ठ उन्नततमो जिनभर्तुः ।
 सर्वदेव चरणाग्रनिषेवी, वक्रभायमयमावहतु क ? ॥ ८५ ॥
 पादयोर्हृदि धृताधिकदानै-र्धिकृताः कृशतरा दश लम्बाः ।
 स्वामिनोऽङ्गुलिमिपाः किल कल्प-क्षमारुहो नखमहोमणिवी(वा१)राः ८६
 ये नयन्ति यतिनो गहनान्तं, तेषु साधुर्दशधर्महयेषु ।
 पुष्टिदाः किल दशाङ्गुलिमूले, स्वामिनः समभवन् यवमालाः ॥ ८७ ॥
 कूर्मवत् क्रमसमुन्नतिरम्ये, रेजतुर्जिनविभोः पदपृष्ठे ।
 धर्मयोर्यतिगृहस्थजनानां, रोहणार्थमुदिते इव पथे ॥ ८८ ॥
 प्रोन्नतौ पृथुलवर्तुलदीर्घां, रेजतुर्जिनपतेः पदपाष्णी ।
 आश्रितत्रिजगतीजनतानां, भुक्ति-मुक्तिमुखयोरिव कन्दौ ॥ ८९ ॥
 वर्तुलाविपमगूढनिवेशै-र्विष्टपत्रपतेः पदगुल्फैः ।
 अध्यक्षुम्भव चैतुर्विधधर्म-श्रीविभूषणसमुद्रकशोभैः ॥ ९० ॥
 जङ्घयोर्द्वयमशोभत भर्तुः, श्राद्धधर्म-यतिधर्मयुगस्य ।
 क्रूरकर्मजयिनो जयकीर्त्ति-स्तम्भयुग्ममिव जङ्गममूर्त्ति ॥ ९१ ॥

१ भविष्यद्भावयुक्तशुभम् । २ प्रभुपादपद्मयमले । ३ क्षमा-गृहता-सरलता-शुचिता-
 सत्य-संयम-तपश्चर्या-त्यागा-ऽक्रियनता-ब्रह्मचर्येति दशविधः साधुधर्मः । ४ दान-शील-तपो-
 भावेति । ५ क-‘शोभा’ ।

कोविदा अपि वदन्ति धिगस- जङ्घयोरुपमिति मृगजङ्घाम् ।
 यत्पुरो न जयिनी हरिजङ्घे-तीव तत्तनुरुहाणि कृशानि ॥ ९२ ॥
 जङ्घयोर्युगलकेन जिनेन्दो-मांसलांसयुतजानुमिषेण ।
 वोढुमूर्युगभारमिवोरुं, मौलिबन्धनमवध्यत मौलौ ॥ ९३ ॥
 ऊर्ध्वमूर्युगली क्रमवृद्धा, यत्प्रभोस्तदनया क्रमहीना ।
 स्पर्द्धते स कदली यदतोऽस्या, दुर्यशः शितिदलच्छलमासीत् ॥ ९४ ॥
 यैव विलासिकरुणारसकुल्या-पर्वतः प्रभुरखर्वतरथीः ।
 तेन किं न कठिनायतपीनो-न्नत्यविस्तरवरोऽस्य नितम्बः ॥ ९५ ॥
 सिंहरूपकलनां कृशमध्या-लम्बनेन स न केवलमीशः ।
 भव्यभद्रवनभेदनमाघत्-पापदन्तिदलनादपि लेभे ॥ ९६ ॥
 यः प्रभोः कुलिशगर्भसगर्भः, शोभते स किल मध्यविभागः ।
 तस्य कश्चन मृगारिनिकारे, न श्रमः समजनिष्ट गरिष्ठः ॥ ९७ ॥
 भौतरङ्गभृतनाभिगमीरा-वर्च एष सुकृतामृतसिन्धुः ।
 तारका न वयमित्युरुशङ्का-स्तत्र तच्चटमपीयुरघौघाः ॥ ९८ ॥
 नाभिभूविपुलहत्तलगर्भे, खेलति स खलु धर्ममहेमः ।
 रोमराजिरिह तत् किल रेजे, तत्कपोलगलिता मदलेखा ॥ ९९ ॥
 'काञ्चना'चलशिलाविपुले श्री-वत्समण्डलमभाद् हृदि भर्तुः ।
 चिन्महो बहिरिह क्रमतोऽभि-स्यन्ध पिण्डितमिवान्तरमेतत् ॥ १०० ॥
 श्रीविलासनववेश्मनि बाहु-स्तम्भयोरुपरि भर्तृशरीरे ।
 शातकुम्भमयकुम्भयुगाभा, ग्रौंशुरंसयुगली विपुलाऽभात् ॥ १०१ ॥
 दोर्युगं विजयते स जिनेन्दो-जानुलम्बि पविदण्डविडम्बि ।
 धोधिना प्रगुणितं खलु राग-द्वेषपेपि गुरुमृदुरयुग्मम् ॥ १०२ ॥
 जिग्यिरे कयुगेन जिनेन्दोः, पङ्कजानि दशदिक्प्रभवानि ।
 तस्य तद्दश नखोल्लसदंशु-श्रेणयो जयतता नु पताकाः ॥ १०३ ॥
 स्वामिपाणिकमलं किल कोपात्, ताम्रमुष्णमधिगम्य भियाऽञ्जम् ।
 शङ्ख-मीन-मकरैः स्वकवर्गैः, सान्त्वनाय सममेत्य सिपेवे ॥ १०४ ॥

१ प्रयुजङ्घारोमाणि । २ ख-‘सिति०’ । ३ यस्मात् कारणात् । ४ कारणेन ।
 ५ कान्तिकलोल० । ६ गलित्वा । ७ उन्नता । ८ सम्यक्त्वेन ।

किं धृतैः कुलिशकार्मुकचक्रैः, किङ्करो 'किसलयं कमलं ते ।
 वक्तुमेवमिव तद्द्वयलक्ष्म्यौ, विष्टपाधिपतिपाणिमुपेते ॥ १०५ ॥
 हस्तमूलवलये त्रिजवाल्म्यो, अ्रेजिरे त्रिभुवनैकविनेतुः ।
 ज्ञानदर्शनचरित्रकलानां, पाण्यलङ्करणशृङ्खलिका नु ॥ १०६ ॥
 कल्पवल्लिनवपल्लवलक्ष्मीं, स्वामिनो जगद्गुरङ्गुलयो यत् ।
 तास्ततः श्रितनिरन्तरपर्व-श्रेण्यखर्वविभवाः प्रवभूवुः ॥ १०७ ॥
 तत्त्वसंश्रयपैदत्रयवक्ता-ऽभूत् त्रिरेख इति यः प्रभुकण्ठः ।
 शङ्ख एष रिपुपेपनिदान-ध्वानवानजनि धर्मधरेन्दोः ॥ १०८ ॥
 भक्तितः शैशभृता सितदम्भात्, कौमुदी सुरभिताऽम्बुरुहेण ।
 अपिंता प्रभुमुखे सुकृतौघै-स्तैः पुनः प्रभवतः स तैयोस्त्रे ॥ १०९ ॥
 श्रीविंघोविंभुमुखेऽम्बुजलक्ष्मीः, खेलतः स मिलिते किमु चित्रम् ।
 यन्न तीर्थकरपार्श्वमुपेतान्, कानपि स्पृशति शाश्वतवैरम् ॥ ११० ॥
 श्रीयुगादिमजिनाननमुच्चै-र्निश्चिनोम्यमृतकुण्डमिदं हि ।
 येन यस्य वचनामृतपानात्, के परामरपदाय न जग्मुः ? ॥ १११ ॥
 विश्वनेतुरधरः सितसान्द्रो-ऽशोभताम्रनवपल्लवताम्रः ।
 क्वापि लीन इव रागलवोऽन्तः, स्वान्तशान्तरसपूरनिरस्तः ॥ ११२ ॥
 द्योतते स न किमु द्विगुणश्री-रिन्दुतो वृषभलक्ष्ममुखेन्दुः ।
 यः कलाः कलयति स किल द्वा-त्रिंशत् विशददन्तनिभेन ॥ ११३ ॥
 विसितसितसमर्पितशोभा, दन्तभाततिरमाद् वृषभस्य ।
 मानसामृतसमुद्रसमान-ज्ञानसान्द्रविहरल्लहरीवत् ॥ ११४ ॥
 जन्तुतोपजननी जिनभर्तु-र्यद् वभूव सुमनःस्थितिरन्तः ।
 तद् ध्रुवं तर्दधिवासविलासैः, श्वासवायुरभितः सुरभिः ॥ ११५ ॥
 विश्वनाथरसना परमात्म-ज्योतिषः समुदिताऽग्रशिखेव ।
 द्वादशाङ्गसमयार्थचयानां, सा प्रसरितरथा कथमासीत् ? ॥ ११६ ॥
 शैलिमौलिमणिरप्यमृतांशु-र्यजितः प्रभुकपोलपुगेन ।

१ रा-‘किसलयं’ । २ किसलय-कमलद्वयलक्ष्म्यौ । ३ उत्पत्ति विगम-प्रौढ्यपदत्रय० ।
 ४ चन्द्रेण । ५ चन्द्र-कमलयोः । ६ कौमुदीसुरभिः । ७ पक्षे पुष्पस्थितिरित्यर्थः ।
 ८ सुमनःसुगन्ध० । ९ शिवमसाकमणिः ।

नासिकाऽस्य तदशोभत कीर्त्तिं-साम्भवत् तलपृथुः कमलक्ष्मा ॥११७॥
 नासिका जिनपतेः किल वंशो, लोकचित्तकपिसङ्कलनार्थम् ।
 तत्र तेन विललास शितिभू-दम्मतो विपुलशङ्खलमाला ॥ ११८ ॥
 वर्तुलोल्लसतिमती^१ विशुनासा, वंशयष्टिरिह रञ्जुरभूद् भूः ।
 तल्ललाटफलकेऽकृत लास्यं, श्रीः स्फुटं कटारि वंशनटीव ॥ ११९ ॥
 लोललम्बिविपुलश्रुतिदोलं, सूक्ष्मरूढचिकुरावलिदूर्वम् ।
 मौक्तिकोज्ज्वलविभाजलभास्वद्-दृष्टिपुष्करिणिकाकृतहृष्टि ॥ १२० ॥
 ओष्ठपल्लवफलं सितपुष्पं, भ्रूलतान्यतिकरेण वरेण्यम् ।
 स्वामिनोऽभिनवयौवनलक्ष्म्याः, केलिकाननमिवाननमाभात् १२१-युग्मम्
 मध्यकृष्णधवलारुणकोणे, राजतः स जगदीश्वरनेत्रे ।
 उटपलात् कुमुदकोकनदाभ्या-मागतैः परिणते इव सरैः ॥ १२२ ॥
 किं विशालसरलोज्ज्वललक्ष्मी-पात्रयोर्नयनयोजिर्ननेतुः ।
 श्यामपक्षमिपतो जनचक्षु-दोपमोपकृतयेऽजनरेखाः ॥ १२३ ॥
 क्षिण्वता जिनविलोचनयुग्मे, काऽप्यहो वचनमार्गमतीता ।
 यत्र यत्र तनुभाजि ययौ तत्-स्नेहसंश्रयमयः स स जज्ञे ॥ १२४ ॥
 'निर्मले सरलपक्ष्मलसौम्ये, स्वामिनेत्रयुगले स्पलनं ही ।
 स्वान्तिके प्रसरति श्रवणाभ्या-मन्तरा कुटिलयोः क विवेकः ? ॥१२५॥
 बालवयजनवाङ्मुरकान्ती, किं ध्रुवौ भुवनभर्तुरभाताम् ? ।
 दृक्सुधासरसि कान्तिकनासा-वंशशीर्षवितते नैवशाखे ॥ १२६ ॥
 लोललम्बिपृथुपाशविलासौ, व्यायतावशुभतां^२ विशुक्लर्णौ ।
 वाक्श्रियोः श्रितसरित्त्वसुखिन्योः, खेलनप्रवणयोरिव दोले ॥ १२७ ॥
 नेतुरास्वरुचिसिन्धुतरङ्गैः, श्रुक्तिसम्पुटमिव प्रविभिन्नम् ।
 तीरयोः श्रुतिनिभाद् गतमङ्गा-वर्त्तिमुत्तरदमौक्तिकपङ्क्तिः ॥ १२८ ॥
 स्वामिभालमशुभत् समरेखं, कान्तकान्ति कठिनं मसृणं च ।
 धर्मसाद् 'भरत'वर्षमिहेत्या-ख्यायि सज्जमिन् शासनपत्रम् ॥ १२९ ॥

१ क-'सूक्ष्म' । २ वंशे । ३ ख-'प्रमुनासा' । ४ ख-'हृष्टि' । ५ कृष्णवर्णकमलात् ।
 ६ चेतरेक्तपङ्कजान्याम् । ७ ख-'भर्तु' । ८ 'निर्मले सरलनिर्मलसौम्ये' । ९ रेड्यमणि ।
 १० ख-'किल शाखे' । ११ दीर्घौ । १२ ख-'शुभकर्णौ' । १३ क-'पानम्' ।

सर्वतः क्रमसमोन्नतपृष्ठः, शोभते स्रुवनाधिपमूर्द्धा ।
 न्यञ्जुलस्मितसरोरुहशोभः, केलिपर्वत इवार्हतलक्ष्म्याः ॥ १३० ॥
 धर्मभूमिधवजङ्गमसौधं, नाभिभूषतनुभूः शुशुभे सः ।
 शीर्षभूषणमिहोन्नतवृत्तो-ष्णीपमण्डलमभूत् कलशत्रि ॥ १३१ ॥
 स्वामिभूमिं मृदुला भ्रमरालि-श्यामला चिकुरराजिरराजत् ।
 अन्तरा प्रसृमरेण परात्म-ज्योतिपेव तिमिरोर्मिरुदस्ता ॥ १३२ ॥
 स्वामिनो दलितकाञ्चनदर्पा, लोकलोचनकृतामृतवृष्टिः ।
 उष्णरोचिरमृतांशुमहोभि-मिश्रितैः परिणतेव तनुत्वक् ॥ १३३ ॥
 श्यामसूक्ष्ममृदुलानि जिनाङ्गे, रेजिरे तनुरुहाणि सुरीणाम् ।
 दृक्प्रवेशमनवाप्य कटाक्षा, रोमकूपपदवीषु किलाप्ताः ॥ १३४ ॥
 इत्यलक्ष्यत सुलक्षणसङ्घै-र्लक्षितः क्षितिविभूषणमीशः ।
 'रोहणा'द्विरिव सन्मणिष्वन्दैः, खण्डिताखिलजगज्जनताऽऽर्त्तिः ॥ १३५ ॥
 किञ्चनाऽभिनवयौवनयोगात्, तद् वभौ जिनविभोः सुभगत्वम् ।
 येन मोहितहृदस्त्रिदिवेशा, नान्तिकं सह सुरीभिरमुञ्चन् ॥ १३६ ॥
 छत्रधारणचरद्वरुणोऽग्रे, वेत्रमृत्युदभवद् धरणेन्द्रः ।
 गुह्यकोन्नमितचामरयुग्मो, बाहुदानविलसन्निदशेन्द्रः ॥ १३७ ॥
 जीव जीव करुणाऽर्णव ! नित्या-नन्द ! नन्द जयकन्द ! जयेति ।
 वादिभिः परिवृतः सुरवृन्दैः, खेलति स्रस्रयथासुखमीशः ॥ १३८ ॥-युग्मम्
 पर्युपास्तिरससान्द्रबलीन्द्रो-त्सङ्गरङ्गकृतसङ्गपदाग्रः ।
 भक्तिसम्भ्रमनमचमरेन्द्र-क्रोडसृत्वरततोत्तरकायः ॥ १३९ ॥
 अप्सरोभिरभितः श्रितपार्श्वो, हस्तशाटकविहस्तकराभिः ।
 स्वनिवासनिहितासनवर्ती, नृत्यमैक्षत सगीतसवाद्यम् ॥ १४० ॥-युग्मम्

नृमरणात् स्त्रीदशा

तालतालतलसीमनि चाल-क्रीडया कलितकौतुककेलि ।
 एकदा मिथुनमेकमगच्छत्, स्वच्छभावगलितस्थिति चाल्यम् ॥ १४१ ॥
 कालदण्ड इव तालफलं त-न्मध्यतः पुरुषबालकमौलौ ।
 उग्रवातगलितं निपपात, क्वास्ति पूर्वकृतकर्मविघातः ? ॥ १४२ ॥

१ ख-‘वृत्त’ । २ ‘छट्टीदार’ इति भाषायाम् ।

ताडितः किमपि कर्कशताली-न्यायतः शिरसि तेन फलेन ।
 दारको मृतिमगादवसर्पि-ण्यामसावपमृतिः प्रथमाऽऽसीत् ॥ १४३ ॥
 प्रत्यपद्यत विपद्य स सद्यो, दारकस्त्रिदशवासविलासम् ।
 आर्जवोऽञ्जलहृदां युगलानां, सम्मुखानि सुरलोकमुखानि ॥ १४४ ॥
 नीडदारुवदुदस्य पुरान्धौ, चिक्षिपुर्मृतवपूंषि खगेन्द्राः ।
 तद् वपुर्न हि तदा त्ववसर्पि-ण्यां क्रमेण न भयत्यनुभावः ॥ १४५ ॥
 बालिकाऽस्य युगलस्य तु दीना, स्वेन सा सहचरेण विहीना ।
 मौग्ध्यदिग्धहृदया हरिणीवद् दिग्विलोकि चललोचनमस्यात् ॥ १४६ ॥
 मङ्गु तज्जनकयुग्ममुपेत्या-दाय च स्वयमवर्द्धयदेताम् ।
 दुःखितं निजमपत्यमवेक्ष्य, प्रेक्ष्यतां प्रकुरुतः पितरौ हि ॥ १४७ ॥
 तां च तन्मिथुनमाह सुनन्दे-त्याख्यया सुतममत्वमपीह ।
 आयहन्मृतिमगान्मिथुनानां, स्यादपत्यजननाद् बहु नायुः ॥ १४८ ॥
 यातयोर्जनकयोर्दिवि कन्यै-काकिनी सकलकृत्यविमूढा ।
 अभ्रमीत् प्रतिवनं चलनेत्रा, सा मृगीव निजयूथवियुक्ता ॥ १४९ ॥

सुनन्दारूपवर्णनम्

जङ्घयोस्तलचरौ रुच्यते, तर्क्कमौ 'दिनकृतः करपत्रे ।
 न्यधुखे वृषभवीक्षणलीना-दूर्ध्वनालललिते गलिते किम् ? ॥ १५० ॥
 आनुपूर्व्यपृथुवर्त्तुलशस्ती, हस्तिहस्तजयजानि यशांसि ।
 गौरगौरवविभाततिदम्भाद्, बिभ्रतौ प्रभवतः स तदूरु ॥ १५१ ॥
 मेखलाकणितकिङ्किणिमाला-श्लाघि तज्जघनमण्डलमाभात् ।
 'खेटकं' निखिललोकजिगीषो-रुत्कटस्य किल कामभटस्य ॥ १५२ ॥
 तन्निहन्मफलकं विपुलामं, आजते स भुवर्नकविजेतुः ।
 'सिंहविष्टरमिर्वाहितशुचै-यौवनेन' विपमेपुनृपस्य ॥ १५३ ॥
 साऽऽज्ञया सरनृपस्य कुमारी, यौवनेन रचिता किल वारी ।
 चित्तदन्तिपतनाय गभीरा, नाभिरत्र तदतन्यत गर्त्ता ॥ १५४ ॥

१ कुलाय(पक्षिस्थान)काष्ठवत् । २ क-'स्तेन' । ३ सुनन्दायाम् । ४ सुनन्दाचरणौ ।

५ सूर्यात् । ६ 'ढाल' इति भाषायाम् । ७ सिंहासनम् । ८ स्थापितम् । ९ यदनमहीपते ।

१० हस्तिबन्धनशाला ।

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यसरस्वतीकण्ठाऽऽभरणत्रेणीकृपाणाऽपरनामपण्डित-
 श्रीमदभरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दाऽपरनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिताऽभिधाने
 महाकाव्ये वीराङ्गे श्रीआदिनाथचरिते प्रमुवाललीलायितवर्षपुर्वर्णनो
 नामाऽष्टमः सर्गः ॥ ८ ॥

यस्योत्तुङ्गतरांसशैलतटयोरभ्युल्लसन्ती पयो-
 बाहानां पटलीव कुन्तलततिर्गुञ्जाग्रजाग्रद्व्युतिः ।
 भिन्दाना भवदाघपावकभयं कल्याणवल्लीचयं
 ः वृद्धिं प्रापयति प्रभुः स जयति श्रीनामिजन्मा जिनः ॥ १ ॥^१
 यन्मोगीन्द्रफणासहस्रमणिभिर्यत् क्रौञ्चभिद्वर्हिणः
 स्फाराक्षिस्फुरितैर्यदौपधिविशुप्रौढप्रभाप्रातिमैः ।
 यत् पृथ्वीधरपुत्रिकाऽधरसुधास्वादैर्नेहि व्याहतं
 पद्म ! त्वद्यशसा तदद्य पिहितं श्रीकण्ठकण्ठे विपम् ॥ २ ॥^२
 ग्रन्थाग्रं ॥ २५२ ॥ आदितो ग्रं० २८१३ ।

नवमः सर्गः ९

श्रीनाभिभूर्भवतु नमिभृतां विभूत्यै, यस्य प्रभावविभवेन तमोऽभिभूतम् ।
 अंशाङ्ककेशनिभतः शरणेऽमिलीनं, मामण्डलार्कवदनेन्दुकरैर्न भिन्नम् ॥ १ ॥
 अत्रान्तरे त्रिभुवनैकैविभोर्विभाव्य, भर्त्ता दिवोऽवधिलयेन विवाहकालम् ।
 तत्राजगाम चरणौ प्रणनाम पत्युः, स्थित्वा पुरश्च रचिताञ्जलिरित्यवोचत् ॥ २ ॥
 यः स्वामिनं सकललोकनयज्ञमज्ञः, खोपज्ञमर्थमभिवक्ति समर्थयिष्यन् ।
 भानुं-विभासि भुवनं निकषा सै खेलन्, खद्योतपोत इव खेलनकं न केपाम् ॥ ३ ॥
 स्वामिप्रसादमददुर्ललिताः कदाचित्, किञ्चिद् वदन्त्यसदृशं यदि तेन तेभ्यः ।
 कुप्यन्ति नैव विभवस्तदहं वदामि, कार्यस्ततो मयि कृपामय । नाप्रसादः ॥ ४ ॥
 वैशि प्रभोर्भवपराभवनोद्यतस्य, दीक्षापरिग्रहमहाय महाग्रहोऽस्ति ।
 वैपेऽत्र किन्तु निखिला व्यवहारमार्गा, वर्त्तेव निर्वृतिपुरः प्रभुणा प्रवर्त्त्याः ॥ ५ ॥
 उत्सर्पिणीष्वपि तथाऽप्यवसर्पिणीषु, क्षेत्रेषु येन भरतैरवताभिधेषु ।
 उच्छिन्नकृत्स्नभुवनाचरणस्य नाथ !, विस्तारणे प्रथमतीर्थकृतोऽधिकारः ॥ ६ ॥
 तद् विश्वशासन ! जनव्यवहारहेतो-र्नतः ! सहोद्वह सुमङ्गलया सुनन्दाम् ।
 अङ्गीकृते भगवताऽत्र विवाहकृत्ये, भूयान्महोत्सवमपस्त्रिजगज्जनोऽपि ॥ ७ ॥
 श्रुत्वेति भोगफलकर्म ममास्ति पूर्व-लक्षज्यशीतिमिह यावदवारणीयम् ।
 भोग्यं तदित्यवधिना प्रतिषुध्य नाथो, मूर्द्धावधूननमवोवदनं व्यथत् ॥ ८ ॥
 मौलिप्रकम्पकृतितोऽनुमतिं किलाप्या-ऽमिप्रायविद् भुवनमर्तुरर्मर्त्यभर्त्ता ।
 आनन्दकन्दलपदं त्रिदशानशेषा-नाजूहवद् विभुविवाहमहोत्सवाय ॥ ९ ॥

प्रभोर्विवाहमण्डपवर्णनम्

तत्राभियोगिकसुराः सुरमर्तुराज्ञां, विज्ञाय भूरिमणिभूरिभिर्भ्यकार्पुः ।
 यं मण्डपं सपदि तन्मिपतः 'सुधर्मा'-ऽप्येता सुरेन्द्रसुरवत् प्रभुपर्युपास्त्यै ॥ १० ॥
 तत्रोच्चकैर्विरचिता मणि-रूप्य रुक्मैः, स्तम्भा भृशं शुशुभिरे वृषभस्य भर्तुः ।
 स्थैर्योन्नतत्वविजितैरिव रत्ने तार-स्वर्णाद्रिभिः स्वशिसराण्युपदीकृतानि ॥ ११ ॥

१ ख-‘भवभृता’ । २ ख-‘असाङ्को’ । ३ १२२तमपर्यन्तानि पद्यानि वसन्ततिलका-
 न्छन्दसि । ४ क-‘गुरो’ । ५ अञ्ज । ६ वाक्येन । ७ ‘भरत’क्षेत्रे । ८ इन्द्र । ९ प्रमृ-
 तत्रसुवर्णं । १० क-‘रित्यकार्पु’ । ११ देवसभा । १२ रोहणाचल-हिमालय-मेरुभिः ।

स्तम्भेषु तेषु निचिता मणिचक्रवालैः, पाञ्चालिका रुचिरेऽत्र विचित्ररूपाः ।
 श्रीमद्युगादिमजिनेन्द्रनिभालनेन, संस्तम्भिता इव दिवः शतपत्रनेत्राः ॥ १२ ॥
 तत्रावभृः स्फटिककुट्टिमभूमिकासु, प्रोद्धासिक्कान्तिततिषु प्रतिविम्बिताः ।
 ज्योत्स्नासमुत्खललसञ्जलकेलिवापी-क्रीडाप्रसक्तललना इव शालभञ्जयः ॥ १३ ॥
 तत्रेन्दुकान्तमयभूमिषु नीलरत्न-स्तम्भावली प्रतिमिता प्रभवत्प्रभासु ।
 'क्षीरा'म्बुराशिलहरीपटलान्तराल-सेवालजालतुलनां कलयाम्बभूव ॥ १४ ॥
 तत्रेन्दुनीलमयभूमिषु पद्मराग-स्तम्भा विनीलविलसत्किरणैः परीताः ।
 मेजुः कैलिन्दतनयाजलवीचिजाल-प्रोत्तालकोकनदनालकलापलीलाम् ॥ १५ ॥
 स्तम्भाः शशाङ्कमणिजाः कुरविन्दरत्न-क्षोणीषु सान्ध्यधनयुक्शशभृत्कराभाः ।
 शोणाश्मजा मरकतक्षितिसीमनि तत्र, प्रावृट्पयोदलुलितार्ककरोपमेयाः ॥ १६ ॥
 तत्र प्रसृत्तरतरद्युतयो द्विधाऽपि, कल्याणमण्डलमयाः कलशा विरेजुः ।
 प्राप्ता जगत्प्रभुविवाहमहे समग्र-द्वीपा-ऽन्धितो दिनकरा इव कौतुकेन ॥ १७ ॥
 तत्र प्रकाशितनभःककुभोऽभितोऽपि, विभ्रेजिरे द्युतिभरेण सुवर्णवेद्यः ।
 भक्त्या प्रभोः परिणयावसरे प्रयुक्ताः, सम्पिण्ड्य चण्डकिरणैरिव कान्तयः स्वाः १८
 द्वारेषु नीलमणिभिर्निभृतेषु नाना-रत्नोत्खणाभिरिव तोरणधोरणीभिः ।
 प्रावृट्पयोदलविभूषणवर्जपाणि-वाणासनप्रगुणिता गुणयाम्बभूवे ॥ १९ ॥
 सन्तानशाखिभवपल्लवकल्पिताभिः, सर्वासु दिक्षु नववन्दनमालिकाभिः ।
 आन्दोलिताभिरनिलेन दिगङ्गनानां, दोलावलीभिरिव तत्र भृशं घमासे ॥ २० ॥
 विष्वग्भवध्वलदिव्यदुकूलसान्द्र-चन्द्रोदयव्यतिकरस्य किल च्छलेन ।
 तत्रोत्सवे जिनवरस्य यशःसुहृत्त्वा-देत्य स्थितं विधुकदम्बककौमुदीभिः ॥ २१ ॥
 मुक्तावचूलपटलान्यभितो वितानं, शृङ्गारसागरवरे किल मण्डपेऽत्र ।
 रेजुस्ततानि मकरध्वजजालिकस्य, जालानि विश्वजनईकृशफरीग्रहाय ॥ २२ ॥
 भान्ति स तत्र कलशावलयः सुरीभि-रारोपिता रतिपतेः सुकृतोत्कराः किम् ?
 ता वेष्टिता हरितवंशपरम्पराभिः, शृङ्गारभङ्गिभिरिवाभ्युदयं गताभिः ॥ २३ ॥
 भान्ति स धूपघटधूमघटाभिरत्र, प्रोद्धासिता नमसि वातहताः पताकाः ।

१ कमललोचना । २ य-‘मणिभूमिषु’ । ३ यमुना० । ॥ सन्ध्याकालीनमेघ० ।

५ हरिन्मणि० । ६ इन्द्रचाप० । ७ क-‘गुणता’ । ८ क-‘दृच्छफरी०’ ।

सूर्यात्मजामिलितजंहुसुतासहस्र-आन्त्या सहर्षतरसैत्तमहर्षिदृष्टाः ॥ २४ ॥

तत्र स्थितेष्वपि विदूरजनीलरत्न-स्तम्भेषु मङ्गलविधया विबुधैः प्रहृतम् ।

मत्वाऽऽत्मरोपणमुरुप्रभदेन रम्भा-स्तम्भैरनर्त्ति किल लोलदलच्छलेन ॥ २५ ॥

अप्सरोभिः सुनन्दा-सुमङ्गलयोः शृङ्गारणम्

आज्ञा त्रिविष्टपपतेस्त्रिजगत्पतेश्च, यैज्ञोत्सवस्तदिह नः सुकृतैः प्रवृत्तिः ।

इत्युन्मदास्त्वरितमप्सरसः प्रससु-र्लभे समीपतरवर्त्तिनि कृत्यजाते ॥ २६ ॥

रम्भाः समारभत देवतुरुप्रसूनैः, स्रष्टुं स्रजश्रलैशिलीमुखचक्रवालाः ।

खल्वामिने कुसुमचापभराय चाप-श्रेणीरिव त्रिजगतीविजयोद्यताय ॥ २७ ॥

अर्घं वराय विधिविद् विधिवद् विधातुं, सज्जीकृतं दधिघृतादि दधौ घृताची ।

मङ्गल्यगोच्छ्रगणमृन्मयमण्डलाली-द्वारेष्वकल्प्यत तिलोत्तमया क्रमाय ॥ २८ ॥

मुक्तामिरक्षतचयैरपि चित्रलेखा, स्नाक् स्वस्तिकानदित विसर्तिलेखलेखान् ।

मेना मनोभवमनोरथकारि चित्रं, नेत्रोत्सवं व्यधित भातृगृहे विचित्रम् ॥ २९ ॥

१ यमुना० । २ गङ्गा० । ३ मरीच्य-ऽज्य-ऽङ्गिर-पुलस्त्य पुलह क्रतु-यसिष्ठेति ।

४ वैदूर्य० । ५ 'ज्योत्सवः' इति ख-टि-पाठः । ६ एतासां कतिपयानां नामान्मुत्पत्तिश्च

वर्णितानि व्याडिकोशे, यथा—

“अथ ब्रह्मणोऽभिकुण्डात्, समुत्पन्ना प्रभावती ।

वेदितलाद् वेदिवती, यमाद् पुनः सुलोचना ॥ १ ॥

उर्वशी तु हरे सव्य-मूर्धं भित्वा विनिर्गता ।

रम्भा तु ब्रह्मणो यक्त्रा-श्चित्रलेखा तु तत्कराद् ॥ २ ॥

शिरसरत्न महाचिन्ता, स्मृता काकिलसा यसा ।

मरीचिसूचिका चैव, विद्युत्पर्णा तिलोत्तमा ॥ ३ ॥

अद्रिका लक्षणा क्षेमा, दिव्या रामा मनोरमा ।

हेमा सुगन्धा सुवपुः, सुवाहुः सुव्रता सिता ॥ ४ ॥

शारद्वती पुण्डरीका, सुरसा सूनृताऽपि च ।

सुवाता कामला हंस-पादी च सुमुखीति च ॥ ५ ॥

मेनका सहजन्मा च, पर्णिनी पुञ्जिकास्थला ।

ऋतुस्थला धृताची च, विश्वाचीत्यप्सरः प्रियः ॥ ६ ॥”

७ बाणा० । ८ अप्सरोऽभिधानम्, उक्तं च अमरकोशे (का० १, स्त्रो० ५२)—

“धृताची मेनका रम्भा, उर्वशी च तिलोत्तमा ।

सुकेशी मञ्जुघोषाद्याः, कथ्यन्तेऽप्सरसो बुधैः ॥”

९ क-‘भाक्’ । १० विभितदेवौघान् ।

अम्लोचिका समुचिते रंचयाम्बभूव, स्थाने यथास्थिति वरां वरमञ्चिकां स्तारु ।
 शारद्वती समुदपादयदादरेण, प्रौघं यथाविधि वधूवरपादुकौघम् ॥ ३० ॥
 सर्वं सुगन्धि विधिवद् विविधं सुगन्धा, खैरघामन्धुरितसन्निधि सञ्चयधत् ।
 सौग्यैज्ञयात्रिकर्जनैः सह जन्ययाऽपि, सञ्जन्यते स्म मृदुलालपना-ऽऽसनादि ३१

अस्युन्मुखी सुमुखि ! किं सुरसेऽलसा किं ?

किं कामलेऽलससि किं रमसेऽत्र रामे ! ।

केशं सुकेशि ! किमु यासि किमुर्वशि त्वं

गुर्वादराऽपि न सितेऽञ्चसि किं वृथैवम् ? ॥ ३२ ॥

तूर्णं न पूरयसि पूर्णिनि ! पूर्णपात्रा-प्येतानि सम्प्रति किमक्षतमौक्तिकौघैः ? ।
 किं नाम घोषयसि मञ्जु न मञ्जुघोषे !, स्वर्गोपितो धवलमङ्गलगानमुच्चैः ॥ ३३ ॥
 लग्नं समीपमुपसर्पति तत् त्वरध्वं, खं खं करग्रहमहोचितकर्म कर्तुम् ।
 इत्थं मिथोऽप्यसमसम्भ्रमजस्तदाभू-दालापकेलिसरसोऽप्सरसां विलासः ॥ ३४ ॥

त्रिभिर्विशेषकम्

अध्यासयन् सह सुमङ्गलया सुनन्दां, स्नानाय काञ्चन ततोऽप्सरसः सुपीठे ।
 ते रेजतुः किल युते जयरंजलक्ष्म्यौ, सञ्जीकृते प्रथमतीर्थकृतोऽर्पणाय ॥ ३५ ॥
 उल्लासिते धनलमङ्गलगानशब्दे, स्नेहेन देहमनयोः सुमनोऽङ्गनाभिः ।
 अभ्यज्य ताभिरभितो बहिरन्तराऽपि, स्नेहेन ते सुरभिणा निभृते नितान्तम् ३६
 पिपातकेन मष्टणेन तयोः कुमार्यो-रुद्धर्त्तनं विदधिरे "विबुधाम्बुजाक्षयः ।
 उद्धर्त्तिनीप्रकरसङ्करतो धरिभ्यां, पावित्र्यमात्मनि च किञ्चन स्रजयन्त्यः ॥ ३७ ॥
 तेनुर्नवा-थ तिलकान् पद-जानु पाणि-स्कन्धद्वया-ऽलिकतलेषु तयोर्धुनार्यः ।
 ते विन्दवो नवरसप्रसरेषु दुःखा-ऽप्राभाष्यसाधकतमा इव रेजुरुच्चैः ॥ ३८ ॥
 तर्कुप्रतिष्ठितकुसुम्रसाकस्यैः, भव्यापसव्यतनुदेशनिवेशितैस्ताः ।
 ते पस्पृशुस्त्रिदशपद्मदशो जिनेशे, दीर्घानुरागकरणं किल दर्शयन्त्यः ॥ ३९ ॥
 इत्याहिते दिविपदां हरिणेक्षणाभि-स्ते वर्णके मणिनिकेतनकोटरान्तः ।

१ ख-‘रंचयाश्चकार’ । २ क-‘वराम्बर०’ । ३ क-‘शाक्’ । ४ श्रेष्ठम् । ५ देव० ।
 ६ क-‘धाक्’ । ७ ख-‘जय’ । ८ क-‘जने’ । ९ सुनन्दा-सुमङ्गले । १० क-
 ‘राज्य०’ । ११ देवाङ्गना । १२ सुनन्दा-सुमङ्गले । १३ मृगाक्षीभिः । १४ त्रिलेपने ।

ताभ्यां तु नाभितनुभूः कृतवर्णकाम्यां, न्यस्तः समस्तसमयं हृदयालयान्तः ॥४०॥
 तेने तयोरनिमिपेक्षणवर्णिनीभि-रुद्धर्णकः सकलयाऽप्यनयैव रीत्या ।
 यणोऽद्भुतः पुनरभूजिनधर्मपत्नी-भावप्रभावजनितस्त्रिजगन्ति यावत् ॥ ४१ ॥
 किं स्वप्रसन्ननयनद्युतिसञ्चयेन, खोद्यत तदात्वसुकृतप्रसरेण किं वा ? ।
 ते शातकुम्भमयकुम्भपयश्चयेनाऽ-न्यत्रासने द्युसुदृशोऽस्त्रपयन् निवेश्य ॥ ४२ ॥
 अङ्गप्रमार्जनविधिं विदधुः कुमार्योः, स्वर्योपितः पटुदुरूलपटेन येन ।
 एते विमुच्य तमनुप्रविवेश तोयं, कास्तां वरा-ऽवरविवेककला जलस्य ? ॥४३॥
 जाल्जालविडम्बयति नो गुणिनः प्रसङ्गा-दित्याकलय किल नाकिविलोलनेत्राः ।
 घाटं तयोर्निवसनेन सुकोमलेन, चक्रुर्जलार्द्रकवरीपरिवेष्टनानि ॥ ४४ ॥
 अङ्गानुकूलनवदिव्यदुकूलकानि, संव्याय्य ते सुरचकोरदृशोऽपरस्मिन् ।
 न्यस्यासने तदुरुकेशकलापतोऽभ्यु, न्यभ्योतयन् प्रमदवाप्यकणानुकारि ॥ ४५ ॥
 एतौ मदीयसंस्तिनां शिखिनां कलापै-र्मैत्रं श्रिताविति धृतप्रमदं पयोदः ।
 स्वर्गाङ्गनाजनितधूपनधूमदम्भा-दालिङ्गति स किल तैत्कवरीकलापौ ॥ ४६ ॥
 मद्वर्जिनो जितपतेर्हृदि मे प्रवेशो, युष्मत्प्रसादचक्षतोऽस्त्विति याचनाय ।
 स्वःस्त्रीकृतस्फुरदलक्तकलेपदम्भाद्, भक्त्या तदंहिनलिनेषु ललाग रागः ॥४७॥
 भूमी-दिवोरिव निशाविभुभाभिरात्मो-च्छासेन चन्दनरसप्रसरेण ताभिः ।
 तेने तयोः सुरपुरन्ध्रभिरङ्गरागः, ग्रीढस्त्वभूजिनपतिं प्रति चित्ररागः ॥ ४८ ॥
 कृष्णस्तयोः स्तनयुगे वदने च चित्राः, पत्रालयो विबुधलोलविलोचनाभिः ।
 विश्वत्रयीविजयजातग्रयःप्रशस्ति-लीलायितं रतिपतेः परिकल्पयन्त्यः ॥ ४९ ॥
 स्वर्धामिधामनयनास्तिलकं प्रतेनु-स्तद्भालपट्टमभि यन्मलयोद्भवेन ।
 भाति स तत्प्रगुणिता रंमणाय रत्या, श्वेतोत्तरच्छदपटावरणेव शय्या ॥ ५० ॥
 शास्त्रं विदोऽक्षि निगदन्ति यदन्तरङ्गं, प्राप्नोति येन लिखितं तदपि प्रकर्षम् ।
 तेनाङ्गनेन निचिते द्युचलेक्षणाभि-स्तल्लोचने व्यरुचतां किमु चित्रमेतत् ॥५१॥
 आद्यो रसः श्रयति शब्ददंशुध्रवर्ण-मेतद्वचः कचन नाञ्जति चञ्चलत्वम् ।
 येनाङ्गनं विनिहितं द्युनितम्बिनीभिः, शङ्कारसङ्गतिमियाय तदीक्षणेपु ॥ ५२ ॥

अम्लोचिका समुचिते रञ्चयाम्बभूव, स्थाने यथास्थिति वरां वरमश्रिकां सौक् ।
 शारद्वती समुदपादयदादरेण, प्रौघं यथाविधि वधूवरपादुकौघम् ॥ ३० ॥
 सर्वं सुगन्धि विधिवद् विविधं सुगन्धा, स्वैर्धामन्धुरितसन्निधि सख्यधत्त ।
 सौग्यैश्यात्रिकर्जनैः सह जन्ययाऽपि, सञ्जन्यते स मृदुलालपना-ऽऽसनादि ३१

अस्युन्मुखी सुमुखि ! किं सुरसेऽलसा किं ?

किं कामलेऽलससि किं रमसेऽत्र रामे ! ।

केशं सुकेशि ! किमु यासि किमुर्वशि त्वं

सुर्वादराऽपि न सितेऽश्वसि किं वृथैवम् ? ॥ ३२ ॥

तूर्णं न पूरयसि पूर्णिनि ! पूर्णपात्रा-ण्येतानि सम्प्रति किमक्षतमौक्तिकौघैः ? ।
 किं नाम घोषयसि मञ्जु न मञ्जुघोषे !, स्वयंपितो धवलमङ्गलगानमुच्चैः ॥ ३३ ॥
 लग्नं समीपमुपसर्पति तत् त्वरध्वं, खं खं करग्रहमहोचितकर्म कर्तुम् ।
 इत्थं मिथोऽप्यसमसम्भ्रमजस्तदाभू-दालापकेलिसरसोऽप्सरसां विलासः ॥ ३४ ॥

त्रिभिर्विशेषकम्

अध्यासयन् सह सुमङ्गलया सुनन्दां, स्नानाय काञ्चन ततोऽप्सरसः सुपीठे ।
 ते रेजतुः किल युते जयराजलक्ष्म्यौ, सञ्जीकृते प्रथमतीर्थकृतोऽर्पणाय ॥ ३५ ॥
 उल्लासिते धनलमङ्गलगानशब्दे, स्नेहेन देहमनयोः सुमनोऽङ्गनाभिः ।
 अभ्यज्य ताभिरभितो बहिरन्तराऽपि, स्नेहेन ते सुरभिणा निभृते नितान्तम् ३६
 पिष्टातकेन मष्टणेन तयोः कुमार्यो-रुद्धर्त्तनं विदधिरे "विबुधाम्बुजाक्ष्यः ।
 उद्धर्त्तिनीप्रकरसङ्करतो धरिभ्यां, पावित्र्यमात्मनि च किञ्चन सूत्रयन्त्यः ॥ ३७ ॥
 तेनुर्नगाथ तिलकान् पद-जानु पाणि-स्कन्धद्वया-ऽलिकतलेषु तयोर्द्युनार्यः ।
 ते विन्दवो नवरसप्रसरेषु दुःखा-ऽप्रामाण्यसाधकतमा इव रेजुरुच्चैः ॥ ३८ ॥
 तर्कुप्रतिष्ठितकुसुम्भरसाक्तघ्नैः, मव्यापमव्यतनुदेशनिवेशितैस्ताः ।
 ते पस्पृष्टुस्त्रिदशपद्मदशो जिनेशे, दीर्घानुरागकरणं किल दर्शयन्त्यः ॥ ३९ ॥
 इत्याहिते दिविपदां हरिणेषणाभि-स्ते वर्णके मणिनिकेतनकोटरान्तः ।

१ ख-‘रञ्चयाब्धकार’ । २ फ-‘वरम्बर०’ । ३ क-‘शक्’ । ४ श्रेष्ठम् । ५ देव० ।
 ६ फ-‘शक्’ । ७ ख-‘जय’ । ८ क-‘जने’ । ९ सुनन्दा-सुमङ्गले । १० क-
 ‘राज्य०’ । ११ देवाङ्गना । १२ सुनन्दा-सुमङ्गले । १३ गृहाक्षीभि । १४ मिलने ।

ताभ्यां तु नाभितनुभूः कृतवर्णकाभ्यां, न्यस्तः समस्तसमयं हृदयालयान्तः ॥४०॥
तेने तयोरनिमिषेक्षणवर्णिनीभि-रुद्वर्णकः सकलयाऽप्यनयैव रीत्या ।
वर्णोऽद्भुतः पुनरभूजिनधर्मपत्नी-भावप्रभावजनितस्त्रिजगन्ति यावत् ॥ ४१ ॥
किं स्वप्रसन्ननयनद्युतिसञ्चयेन, खोद्यत तदात्वसुकृतप्रसरेण किं वा ? ।
ते शातकुम्भमयकुम्भपयश्चयेनाऽ-न्यत्रासने द्युसुदृशोऽस्त्रपयन् निवेश्य ॥ ४२ ॥
अङ्गप्रमार्जनविधिं विदधुः कुमार्योः, स्वयोंपितः पटुदुकूलपटेन येन ।
एते विमुच्य तमनुप्रविवेश तोयं, क्वास्तां वरा-ऽवरविवेककला जलस्य ? ॥ ४३ ॥
जार्ज्या विडम्बयति नो गुणिनः प्रसङ्गा-दित्याकलय किल नाकिविलोलनेत्राः ।
पाठं तयोर्निवसनेन सुकोमलेन, चक्रुर्जलार्द्रकवरीपरिवेष्टनानि ॥ ४४ ॥
अङ्गानुकूलनवदिव्यदुकूलकानि, संन्याय्य ते सुरचकोरदृशोऽपरसिन् ।
न्यस्यासने तदुरुक्षकलापतोऽभ्यु, न्यक्ष्योतयन् प्रमदवाष्पकणानुकारि ॥ ४५ ॥
एतां मर्दीयसंस्तिनां शिस्तिनां कलापै-र्मैत्रं श्रिताविति धृतप्रमदं पयोदः ।
स्वर्गाङ्गनाजनितधूपनधूमदम्भा-दालिङ्गति स किल तैत्तकवरीकलापौ ॥ ४६ ॥
मद्वर्जिनो जिनपतेर्हृदि मे प्रवेशो, युष्मत्प्रसादवशतोऽस्त्विति याचनाय ।
स्वःस्त्रीकृतस्फुरदलक्तकलेपदम्भाद्, भक्त्या तदंहिनलिनेषु ललाग रागः ॥ ४७ ॥
भूमी-दिवोरिव निशाविभुभाभिरात्मो-ल्लासेन चन्दनरसप्रसरेण ताभिः ।
तेने तयोः सुरपुरन्ध्रभिरङ्गरागः, ग्रौढस्त्वभूजिनपतिं प्रति चित्तरागः ॥ ४८ ॥
हृत्प्रास्तयोः स्तनयुगे वदने च चित्राः, पत्रालयो विबुधलोलविलोचनाभिः ।
विश्वत्रयीविजयजातयशःप्रशस्ति-लीलायितं रतिपतेः परिकल्पयन्त्यः ॥ ४९ ॥
स्वर्धर्मवामनयनास्तिलकं प्रतेनु-स्तद्भालपट्टमभि यन्मलयोद्भवेन ।
भाति स तत्प्रगुणिता रंमणाय रत्या, श्वेतोत्तरच्छदपटावरणेव दृश्या ॥ ५० ॥
शास्त्रं विदोऽक्षि निगदन्ति यदन्तरङ्गं, प्राप्नोति येन लिखितं तदपि प्रकर्षम् ।
तेनाञ्जनेन निचिते द्युचलेक्षणाभि-स्तल्लोचने व्यरुचतां किमु चित्रमेतत् ॥ ५१ ॥
आद्यो रसः श्रयति शब्दं शुभ्रवर्ण-मेतद्वचः कचन नाञ्चति चञ्चलत्वम् ।
येनाञ्जनं विनिहितं द्युनितम्बिनीभिः, शृङ्गारसङ्गतिमियाय तदीक्षणेपु ॥ ५२ ॥

सञ्जायते भृशमसंयमसंयुतानां, सद्बृत्तता सुमनसां श्रयणादितीव ।
तन्मूर्द्धजांस्तदधियोगजुषो नियम्य, धम्मिल्लमुल्लसितवृत्तधरं व्यधुस्ताः ॥ ५३ ॥
न्यस्तौ तयोरधिशिरः सुरसुन्दरीभि-श्चञ्चद्वित्रिमणिचारुतरौ किरीटौ ।
उल्लालिनाशिमहसौ हसतः स 'जम्बू'-द्वीपस्य 'दीधिति'विभू ध्रुवमामिरेतौ ॥ ५४ ॥
खेरे तयोः श्रवणयोः सुरवर्णिनीभि-रुत्तंसिते विशदरत्नमयारविन्दे ।
ते वेम्नि रूपजितयेन्द्रिया वितीर्णं, तत्र क्षणे स्वकरकेलिसहस्रपत्रे ॥ ५५ ॥
आकल्पयन् कलितमौक्तिकपङ्क्तिकान्ते, ताः कुण्डले श्रवणयोरनयोर्धुनार्यः ।
सञ्जीकृते मदन-यौवनयोः स्फुरेते, भ्रूलासितासिलतयोस्त्रिजगज्जयाय ॥ ५६ ॥
'निष्कं' न्यधुर्विबुधकेतनकम्बुकण्ठ्यः, कण्ठे तयोर्विविधरत्नरुचिप्रपञ्चम् ।
प्रापत् पयोधरपरिष्करणप्रवीणं, ध्वेन्दारकाधिपतिकार्मुककम्रतां यत् ॥ ५७ ॥
कण्ठेऽध्यरोपि कुचयुग्मलताज्वलम्बी, हारस्तयोस्त्रिदिववारविलासिनीभिः ।
कामप्रियाद्वितयकेलिनगद्वयाव-रोहद्गदीयुगलवेणियुगानुकारः ॥ ५८ ॥
आनाभि कण्ठचलयात् परिलम्बमानौ, हारौ तयोः सरविलासनिवासयोस्तौ ।
भातः स नायकपदासनमञ्जुमध्यौ, प्रीते रतेश्च किल केलिविलोलदोले ॥ ५९ ॥
सत्पल्लवा मणिगणप्रगुणाऽङ्गदानां, पुष्पाङ्किता विमलमौक्तिककङ्कणानाम् ।
द्यौतैस्तयोर्ध्वजलता शुवधूततानां, स्रतप्रभूतमदनास्रभरा इवासन् ॥ ६० ॥
यादृग् भृशं गुरुरलाभि मया प्रदेशो, नान्येन तादृगिति सम्मदतः प्रतेने ।
सांराविणं क्षणितकिङ्किणिकानिकायैः, श्रोण्यां सुरीप्रणिहितेन कलापकेन ॥ ६१ ॥
अङ्गान्यमूनि निखिलानि यतो मदीया-ऽऽधारे स्फुरन्ति तदकार्युचितो भूयैषः
माणिक्यमनूपुरमिषान्मुकुटो धुकान्ताः, साहेति सञ्जितरवेण तदंद्रियुग्मम् ॥ ६२ ॥
इन्दोः करा मृदुदशाङ्कुरकैतवेन, या(ये?) निश्चिताः किल सुकोमलताऽर्थनाय ।
तैः पारिणेत्रवसनैर्धुसदङ्गनाभि-स्ते रेजतुः परिश्रुते सुकृतैरिवोच्चैः ॥ ६३ ॥
शृङ्गारसारतरूपनिरूपणीये, कृत्वेति मातृगृहमाहितमङ्गलं ताः ।
उत्पाद्य निन्युरमरप्रमदा मुदा ते, जीवं क्रियाः सुविमला इव श्रुक्ति-श्रुक्ती ॥ ६४ ॥
अध्यासयन् कनकरत्नमयासने ता-स्ते कन्यके सुनिकेतनकैरवाक्ष्यः ।
पुण्योर्मयो गुणविवेकिनि पुंसि गी.श्री-देव्याविवाद्भुततपोविमवेन लभ्ये ॥ ६५ ॥

विवाहमङ्गलगीताद्याहम्बरेण मण्डपद्वारे प्रभोरागमनम्

निर्वन्धतोऽनुमतिमाप्य सुराधिपेन, नैर्मल्यसौरभशुभः सुभगः स्वभावात् ।
 स्वामी स्वयं स्वपितृलेपितभूपिताङ्ग-श्रुके समग्रजगतः स्थितिदर्शनाय ॥ ६६ ॥
 उत्तार्यमाणलवणः सुरवर्णिनीभिः, पार्श्वद्वयेऽप्यनुपदं श्रितदिव्ययानः ।
 वेत्रिस्थितिं विदधता विबुधाधिपेन, प्रोत्सारिताग्रविचरन्नरनिर्जरोधः ॥ ६७ ॥
 इन्द्राण्युल्लुल्लविलसत्प्रतिशब्दपूरै-निःशेषदिबुल्लभवद्धवलानुवादः ।
 सामानिकप्रियतमापदलीकराग्र-लीलासमुच्छलदतुच्छनिरुच्छनालिः ॥ ६८ ॥
 गन्धर्वबन्धुरपुरःपरिवाद्यमान-वादित्रध्वन्द्वरचडम्बरितोर्द्धवर्त्मा ।
 शृष्टा-ऽग्र-पार्श्वविलसन्निदशः प्रपेदे, द्वारं जगत्रयगुरुर्गुरुमण्डपस्य ॥ ६९ ॥

-त्रिभिर्विशेषकम्

उत्तीर्य यानवरतो वरतोरणाग्रे, तस्थौ विशुर्जगति दर्शयितुं व्यवस्थाम् ।
 तस्मै सहस्रनयनोऽर्पयति स्र वाहुं, भाग्यैर्मवत्यवसरो विशुसेवनाय ॥ ७० ॥
 भाणिक्यमण्डपचरा व्यमुचन् धुनार्यो, निःशेषमङ्गलमयग्रधुमङ्गलाय ।
 द्वारे शराववरसम्पुटमुत्कटाग्नि-क्षिप्तत्रटत्रटितिकुल्लवणौघगर्भम् ॥ ७१ ॥
 दूर्वादिमाङ्गलिकवस्तुविराजि रूप्य-स्थालं विधृत्य पुरतोऽसित काऽपि तत्र ।
 कौसुम्भशोभिवसनावरणा द्युसुश्रूः, सन्ध्येव नव्यविलसच्छशलक्ष्मविम्बा ॥ ७२ ॥
 काचित् कुसुम्भवसनाऽञ्चलनुम्बिताग्रं, वैशासमुद्धृतवती पुरतो वरस्य ।
 रेजे द्युदण्डमिव सान्ध्यघनाभिरुद्धं, सम्बिभ्रती द्युतिपतेर्दिवसाननश्रीः ॥ ७३ ॥
 देहधर्देऽर्धमिममर्ध्यतमाय रूप्य-स्थालात् समुत्क्षिप नवं नवनीतमेतत् ।
 उद्वेष्टदो दधि समुद्धर चन्दनं च, दूर्वा सृदा सममिमां च समुन्नयाशु ॥ ७४ ॥
 यद्द्वारि तिष्ठति जगत्प्रवरो वरोऽग्रे, गौरोत्तरीयपटसंवृतसर्वगात्रः ।
 सौवर्णशैल इव पार्वणशर्वरीश-विस्मेरशारदपयोदधृतोऽभितोऽपि ॥ ७५ ॥
 म्लानिं स्पृशन्ति कुसुमानि समीरणेन, तेनैव चन्दनरसः परिशोपमेति ।
 तद् द्वारतोरणचरं चिरकालमेवं, मैत्रं धरेति धर मैत्रमिहैणनेत्रे ॥ ७६ ॥

१ क-‘लिसविभूवि०’ । २ ख-‘धृतवता’ । ३ मङ्गलध्वनि० । ४ आकाशः ।
 ५ मन्थनदण्डम् । ६ सूर्यस्य । ७ वायुना । ८ ख-‘देवाधिप सुतनु’ मा धर
 मा धरैतम् ।

इत्युच्चैः सुरपुरन्धिगणेन गीय-माने श्रुतिश्रुतसुधे धवले ग्रहृष्टा ।

साऽर्घं ददौ जगदनर्घ्यगुणार्णवाय, नाथाय निश्चलविलोककलोचनाय ॥७७॥

—चतुर्भिः कलापकम्

मन्धेन भालमथ सा स्पृशति स हृष्टा, त्रिविंशत्ययपतेस्त्रिदिवैणेत्रा ।

पाणिद्वयकणितकङ्कणनिकणेन, सङ्गीतमङ्गलनिनादमिवादधाना ॥ ७८ ॥

स्वामी स्वयामचरणेन सपादुकेन, सार्धं सराववरसम्पुटमुद्विभेद ।

कौसुम्भचेलवलेन ततोऽधिकण्ठ-माकृष्य मातृगृहमर्घदया स निन्ये ॥ ७९ ॥

नव्यद्विष्टद्वि मन्दनैकपदं द्विधाऽपि, बद्धं बधूवरकरेऽपि हस्तध्वजम् ।

सन्ध्याऽम्बुदं विधुरिवादिजिनोऽथ मातृ-देवीपुरः कनकविष्टरमध्यतिष्ठत् ॥८०॥

सम्पिष्य पिप्पलशमीदुमजत्वचौ त-चेतोवशीकरणचूर्णमिव सरस्य ।

सङ्गीकृतः सुरवधूमरिथैष हस्त-लेपोऽध्यरोप्यत कुमारिकयोः करान्तः ॥ ८१ ॥

स्वामी सुलभसमयेऽथ तयोः कराब्जे, जग्राह गर्भकरलेपधरे कराभ्याम् ।

गार्हस्थ्यबीजमिव हस्तपुटस्यहस्ता-लेपेऽक्षिपद् दिविपदां पतिरञ्जुलीयम् ॥ ८२ ॥

बधूद्वयेन सह प्रभोस्तारामेलकम्

हस्तद्वयाग्रविधृतेन बधूद्वयेन, तेनादिमो जिनपतिः सुकुतैरवाप्यः ।

उत्साहवद् विरुच्ये प्रभुमन्त्रशक्ति-द्वन्द्वेन सर्वसुभगाङ्गमनोहरेण ॥ ८३ ॥

अभ्यापतन्नथ मिथोऽभिमुखानि तौरा-मेलाऽऽख्यपर्वणि बधूवर्वीक्षणानि ।

हृत्प्रेमदुग्धमयवाद्भितरङ्गभङ्गाः, शृङ्गारयोनिपवनोच्छसिता इवोच्चैः ॥ ८४ ॥

स्वेदाधनङ्गभवभावजुषाममीषां, सद्यः समुद्यदनुरागसमागमाय ।

अन्योन्यमुञ्जलविलासिविभाच्छलेन, नेत्रैः कृता स्फटिकरत्नर्मयेव पद्मा ॥८५॥

मित्रेन्द्रनीलविमलासु कनीनिकासु, सर्वे परस्परममी प्रतिविम्बिताङ्गाः ।

श्यामाभिरामरुचिचारुतरास्तदानीं, शृङ्गारसागरतरङ्गवृता इवासन् ॥ ८६ ॥

ते द्वे प्रभोर्नयनमार्गमृगात् प्रवेशं, व्यातेनतुर्द्वुत्तरं हृदयालयान्तः ।

एकस्तयोर्जिनपतिः स तु दृक्चतुष्का-ऽध्वम्यो मनःसदनयोः प्रविवेश वेगात् ८७

ताराजन्तरे प्रतिकृतिद्वितयेन ते द्वे, पत्युस्त्रिवर्गकलनाय किल त्रिमूर्त्ती ।

१ क-‘मदनेक०’ । २ क-‘हस्ता-’ । ३ ख-‘करोज्ज्’ । ४ क-‘सलम’ ।

५ अक्षिमेलारूप० । ६ क-‘वीक्षितानि’ । ७ मदन० । ८ ‘मयीव’ इति क-पार्थस्यः

पाठः । ९ सुनन्दा-सुमङ्गले ।

नाथस्तयोः प्रीतिमितः श्रितपञ्चमूर्त्ति-स्ताभ्यां स पञ्च विषयानिव मोक्तुमासीत् ८८
 नर्मप्रकारविदुराः प्रमदं ददत्यः, शक्राय कौतुककलान् धवलान् ध्रुवध्वः ।
 एवं प्रभोरनुचराननुसृत्य गातु-मारेभिरेऽथ मिलिताः सविधे बधूद्योः ॥ ८९ ॥
 निर्द्रव्यंवाल इव लङ्कुफलोपपाणि-दीनः श्ववद् वैटकमण्डकलीननेत्रः ॥
 मार्जारवन्मधुरदुग्धविलुब्धजिह्वः, श्रद्धां दधात्यनुचरो मनसाऽद्य केन ? ॥ ९० ॥
 काकोष्ठभूतवदरिष्टफलोपपन्न-ग्रातावतारणकैरम्बकदम्बकानाम् ।
 रूग्णोरगप्रततिपल्लवचूर्णकानां, श्रद्धां दधात्यनुचरो मनसाऽद्य केन ? ॥ ९१ ॥
 निर्माल्यकस्य कलितग्रहिलत्वपुंवद्, ग्रामीणंकोल इव कर्दममण्डनस्य ।
 पुष्पस्रजो मलयजद्रवलेपनस्य, श्रद्धां दधात्यनुचरो मनसाऽद्य केन ? ॥ ९२ ॥
 इत्युक्तकौतुकगणश्रवणोत्सवेन, संन्ति स्य विसयसरसप्रसराः सुरौषाः ।
 मार्गोऽखिलोऽपि जगतः खलु दर्शनीय-इत्याततान वृषभप्रश्नरप्युपेक्षाम् ॥ ९३ ॥
 बन्धंशुकाञ्चलयुगं वसनाञ्चलेन, विश्वाधिपस्य विबुधाधिपतिर्यबन्ध ।
 तन्मानसद्वयमिव प्रभुमानसेन, संयोज्य चञ्चलतया विद्युतं चकार ॥ ९४ ॥
 कव्यामथ प्रथमतीर्थकृतं त्रिलोक-सर्वस्ववत् समधिरोप्य बुधाधिनाथः ।
 वेदीगृहं प्रति चचाल समं शचीभ्यां, ते चालिते कटितटाधिगते बधूद्यौ ॥ ९५ ॥
 सार्द्धं बधूद्वयवरेण वरेण पूर्व-द्वारेण वेदिसदनं द्युपतिर्विवेश ।
 ११ पौरस्त्यवायुरिव तोयधरेण गजि-विद्युद्व्युतेन गगनं जनजीवितेन ॥ ९६ ॥
 कुण्डान्तराऽऽविरकरोदिह कश्चन त्रा-यस्त्रिंशनाकसदनो ज्वलनं ज्वलन्तम् ।
 रत्नाधिकप्रभुनिभालनकारि रत्न-गर्भाङ्कुरत्वरुचिचक्रमिव प्रकाशम् ॥ ९७ ॥
 वहेः समिद्रव्यतिकराद् वियदन्तराले, विस्तारिणी चिरमराजत धूमराजिः ।
 अभ्युन्नता घनघटेव बधूवरस्य, कल्याणवल्लिवनपल्लवनाय नव्या ॥ ९८ ॥
 १२ तत्रैत्ये १ कौतुकगृहादं वियुक्तहस्तं, नाथस्तथैव परितः स्फुरितं हुताशम् ।
 अष्टातिपुष्टधवलान्यथ मङ्गलानि, पत्नीद्वयेन सममभ्रमदभ्रमश्रीः ॥ ९९ ॥

१ प्रतिबिम्बितः । २ मोदकेत्यर्थः, 'लाह' इति भाषायाम् । ३ 'धडुं' इति भाषायाम् ।
 ४ 'तर' इति भाषायाम् । ५ अवसेकिमसर्वरसाग्रव्यापृतलोचनः । ६ इदं पद्यं तदनन्तरे च सम-
 स्ताकोटौ अवतरन्ति । ७ क-^१'करम्भ०' । ८ 'खोपारी नागरवेल पान चूनो' इति भाषायाम् ।
 ९ सुकरः । १० स्व-^२'मण्डलस्य' । ११ 'बभूवुः' । १२ पूर्वदिग्वातः । १३ क-^३'गर्मान्त-
 रत्न०' । १४ वेदीगृहे । १५ क-^४'तत्रैककौतुक०' । १६ मालुगृहात् । १७ क्रियाविशेषणमिदम् ।

भापित्वेत्यभिषेचनाय भुवनश्रेणीशिरोभूषण-

स्यास्य श्रीवृषभप्रभोर्जलमरं नेतुं ययुर्युग्मिनः ।

क्षीरा'ब्धिप्रतिवीरविस्तृतयशोभारस्य तस्याद्भुत-

भोग्यैर्लुन्नममर्त्यभर्तुरभितोऽरुम्पिष्ट सिंहासनम् ॥ १२३ ॥'

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दापरनाम्नि

श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराङ्के श्रीआदिनायचरिते श्रीजगन्नाय-

विवाहभरतग्राहीचाहुचलिसुन्दरीसम्भवमिथुनराजार्थना-

समर्थनो नाम नवमः सर्गः ॥ ९ ॥

पायाद् घो वृषभप्रभुः फलति या काङ्क्षाधिकं किं न सा

सेवा यस्य विशिष्यते सुरगङ्गीरत्नद्रुमाणां श्रतात् ।

यस्याः काङ्क्षितजीवनौ नमि-विनम्याख्यौ विभोः सेवकौ

'वैताढ्या'धिपती वभूवतुरहो विद्याभृतां चक्रिणौ ॥ १ ॥'

पद्मायाः सततनिवाससद्यपयः, श्रीपयः सच्चिद्वरश्चिरायुरस्तु ।

यद्वाणी मधुरमैरन्दसुन्दरश्री-रास्याद्या सहृदयचैश्वरीकटुन्दैः ॥ २ ॥'

ग्रन्थाग्रं ॥ २२५ ॥'

दशमः सर्गः

भाविपावनविजृम्भि यस्य भा-मण्डलांहिनखभामिपान्महत्
 आन्तरं मह इवोर्ध्वमप्यधो-ऽप्युच्छ्रितं स वृषभः श्रियेऽस्तु वः ॥ १ ॥
 सिंहविष्टरविकम्पतोऽवधे-र्बुद्धराज्यसमयो जगत्पतेः ।
 तस्य कर्तुमभिपेकमुत्सुक-स्तत्र वृत्ररिपुरापतद् द्रुतम् ॥ २ ॥
 प्रभो राज्याभिपेकार्थं समागतेन्द्रकृत्यानि
 तत्र जैन्यसवनोत्सवः प्रभोः, प्रागभून्मयि ततोऽभिपेचनम् ।
 अस्तु राज्यकृतमित्युपाययौ, स्वर्णविदिरेतिपाण्डुकम्बला ॥ ३ ॥
 रत्नसञ्चयचितं शचीपति-स्तत्र पञ्चवदनासनं न्यधात् ।
 यन्महोभिरिनिभाग्यसंहतेः, पल्लुरैरिव नवैर्विजृम्भितम् ॥ ४ ॥
 मेरुशृङ्गमिव केसरी ततः, पूर्वपर्वतमिवामृतद्युतिः ।
 सिद्धिसौधमिव लब्धकेवलो-ऽलश्चकार हरिविष्टरं विभुः ॥ ५ ॥
 पूर्वदिक्पतिरथो सुपर्वभिः, सर्वतीर्थसलिलैरुपाहृतैः ।
 विश्वभर्तुरभिपेकमङ्गलं, निर्ममे मुदितविश्वमण्डलम् ॥ ६ ॥
 श्यामपक्षशशिनः समुद्धृतै-र्धामराशिभिरिवाभिसाधिते ।
 वाससी जिनवरेण वासवः, पर्यधापयदधौतनिर्मले ॥ ७ ॥
 अङ्गरागममराग्रणीः प्रभो-रात्मनो हृदयरागमात्तनोत् ।
 व्यानशे जिनवरस्य मानसं, नो मनागपि सरागता पुनः ॥ ८ ॥
 यत्स्वभावसुभगाङ्गशोभितं, तं प्रभुं त्रिभुवनैकभूषणम् ।
 भूषणैर्ऋविभुर्व्यभूषयत्, तन्महेर्षिर्व महो महोचिती ॥ ९ ॥
 तीर्थपत्यलिकपट्टमस्तके, स्थापितोऽस्म्यखिलभूषणेश्वरः ।
 मौलिनेति शिरसरत्रयच्छला-दूर्ध्वितास्त्रिषु जगत्सु हस्तकाः ॥ १० ॥
 चन्दनद्रवविशेषकोऽभवद्, भालपट्टमभि वर्तुलः प्रभोः ।
 गैदिका समुपवेशनोचिता, वस्त्रपद्मवसतेरिव श्रियः ॥ ११ ॥

१ १०७तमपर्यन्तानि पद्यानि गुम्फितानि 'एयोद्धता'वृत्ते । २ शक्र । ३ जन्मभिपेक० ।
 ४ ख-'दितिपाण्डु' । ५ ख-'सची' । ६ ख-'अधात्' । ७ सूर्य० । ८ सर्वज्ञ ।
 ९ सुरपति । १० क 'यमहो' । ११ मुकुट । १२ 'गादी' इति भाषायाम् ।

शौक्तिकेयमयकुण्डलद्वय-च्छन्नना वदननिजितं विभोः ।
 सेवया समभवत् किलादिम-द्वीपगेन्दुयुगमस्तलाञ्छनम् ॥ १२ ॥
 त्रास(?)गाररहितः सुवृत्तभूः, सद्यः शश्वदवदाततेजसाम् ।
 हार इत्यलसदीशहृत्तले, स्यान्न कुत्र गुणवानलङ्कृतिः ? ॥ १३ ॥
 कङ्कणद्वयमध्याद् विभुर्ध्रुवं, बाहुनिजितकरेण निर्मितम् ।
 दिव्यशक्तिवशतः स्वकुम्भतो-ऽभ्युद्धृतैर्द्युसदिभेन मौक्तिकैः ॥ १४ ॥
 कीर्त्तिभिर्मम महोऽयमन्वहं, वर्धयेदिति विधुर्विमोरभूत् ।
 छत्रमूर्त्तिरिति गुण्यसंहते-स्तस्य हेमकलशो निधिः किल ॥ १५ ॥
 सान्द्रचान्द्ररुचिचारुचामरै-श्चामरद्वयमचाल्यत प्रभोः ।
 स्वामिवीक्षणपरायणस्फुरत्-स्त्रैणवीक्षणविभागणप्रमम् ॥ १६ ॥
 दुन्दुभिप्रभृतिघाघवादन-ध्वानसन्ततिलसत्प्रतिस्वनैः ।
 स्वामिनं नवमवाप्य तेनिरे, गर्जितानि नियतं दिशो दश ॥ १७ ॥
 युगिनोऽपि जलमञ्जिनीदलै-र्विभ्रतोऽग्र समये समाययुः ।
 भूपितं विभ्रमवेक्ष्य विस्मिता-स्तस्थिरे किल धृतावर्षपाणयः ॥ १८ ॥
 चार्वलङ्कारणयेलमालिनः, स्वामिनः शिरसि नैव युज्यते ।
 क्षेममेतदिति ते तदाऽक्षिपन्, पादयोजिनपतेः पयः स्वयम् ॥ १९ ॥
 इन्द्राक्षया धनदेन विनीतापुरीनिर्माणम्
 साधु युगिष्ठ विनीतता 'विनी-ते'ति पूजिनपतेः प्रतन्यताम् ।
 श्रीदमित्यदिशदीशरो दिवः, स्वं पदं नतजिनो ययौ ततः ॥ २० ॥
 दैर्घ्यतस्त्रिगुणवेदयोजनां, विस्तराच्च नवयोजनां पुरीम् ।
 तां धनाधिपतिरावभोद् 'विनी-ता'ऽऽहृयां कनकरत्नकेतनाम् ॥ २१ ॥
 योध्यते न भुवि कैश्चिदित्ययो-ध्ये'ति नाम परमाप सा पुरी ।
 तां विधाय निधिनायको 'शुकै-र्धान्यमण्डनघनैरपूरयत् ॥ २२ ॥
 तत्र शोणशितिरत्नहर्म्ययो-र्वल्गवः स महसी विमिश्रिते ।
 सररन्मिमतमसी इव प्रभो-र्वैभवाद् गलितवैरविभ्रमे ॥ २३ ॥

पथरागमयसधरश्मय-स्तत्र कोकनदर्पत्रसोदराः ।

विश्वशासितरि पौरमानसो-द्धान्तरागलहरीनिभा वधुः ॥ २४ ॥

तत्र शोणमणिवेम्भतेजसा, मिश्रितं स्फटिकहर्म्यजं महः ।

सप्रतापपरिरम्भसम्भ्रमं, स्वामिनो यश्च इवालसद् भृशम् ॥ २५ ॥

यत्र मध्यदिनमाप्य विम्बनैः, द्योर्मणिः प्रतिमणीगृहं गतः ।

धाम भूरि लभते स तत् तदा, दुर्निरीक्ष्यतरमूर्त्तिरावभौ ॥ २६ ॥

तत्र रत्नसदनैर्दिनेश्वरः, संश्रितः स्वसविधं ध्वजाञ्चलैः ।

वीजितश्च वसुमिश्र पूरितः, प्रोन्नता ह्यतिधिपूजनीयताः ॥ २७ ॥

तत्र सौधततिषु ध्वजाञ्चला-श्चञ्चला विधुमरीचिनिर्मलाः ।

स्वामिनः सुकृतकाननोद्भवाः, पल्लवा इव नवा विरेजिरे ॥ २८ ॥

आत्मनोऽभ्यधिकरूपवैभव-आजमानयुवतीनिभालनात् ।

स्तम्भितेव कमला चलाऽप्यहो, तत्र पौरसदनानि नात्यजत् ॥ २९ ॥

यत्र सज्जनितविप्रियाः प्रियाः, कामिनीः कलितमानमानसाः ।

दूरतोऽपि मणिमिचित्विम्बवर्तत्-पादमर्दनकृतोऽनुनिन्विरे ॥ ३० ॥

स्वं स्त्रियः स्फटिकमिचित्विम्बितं, वीक्ष्य यत्र निजनन्दिनीभ्रमात् ।

किं हँले ! लगसि नात्मकर्मणी-त्युक्तयः प्रहसिताः सखीजनैः ॥ ३१ ॥

यत्र रेजुरवचूलमालिकाः, स्वस्तिकावलिषु मौक्तिकालयः^१ ।

आलयेषु कमलाविलासतः, खेदविन्दुनिवहा इवोद्भवाः ॥ ३२ ॥

याऽसदप्यधिकरत्नधृत्पुरी, साऽस्ति कीदृगिति रोहणा-ऽर्णवौ ।

यत्र वप्रपरिखाकृती किल, प्रेक्षणाय परिशृत्य तस्यतुः ॥ ३३ ॥

यत्र वेभि खलु कूपवापिका-पल्लवेषु धनदः सुधां न्यधात् ।

तेषु तत्प्रतिमयेन्दुरेत्य तां, प्राप्य नक्तममरेष्वपूरयत् ॥ ३४ ॥

यत्र 'हँद्वततिपुं' स्थलीकृता, रत्नमौक्तिकसुवर्णपङ्कयः ।

न्याय-कीर्त्ति-महसां वधुर्विमोः, खेलनाय किल केलिपर्वताः ॥ ३५ ॥

मस्तकादुपरि पुण्यमस्त्यहो, यस्य सोऽय खलु वासमासदत् ।

१ क-‘पद्म’ । २ सूर्यः । ३ क-‘ततः’ । ४ मर्त्ताः । ५ ख-‘सुम्बितम्’

६ कामिनीः । ७ हे सखि ! । ८ वितानस्य सर्वतः क्रियमाणा मौक्तिकपङ्कयः

९ ख-‘विलासिनः’ । १० ‘हाट’ इति भाषायाम् । ११ पुण्यशालानां श्रेणिषु ।

शौक्तिकेयमयकुण्डलद्वय-च्छन्नना वदननिर्जितं विभोः ।
 सेवया समभवत् किलादिम-द्वीपगेन्दुयुगमस्तलाञ्छनम् ॥ १२ ॥
 त्रास(?) गाररहितः सुवृत्तभूः, सद्यः शब्दवदाततेजसाम् ।
 हार इत्यलसदीशहृत्तले, स्थानं कुत्र गुणवानलङ्कृतिः ? ॥ १३ ॥
 कङ्कणद्वयमध्याद् विभुर्ध्रुवं, बाहुनिर्जितकरेण निर्मितम् ।
 दिव्यशक्तिवशतः स्वकुम्भतो-ऽभ्युद्धृतैर्ध्रुमदिभेन मौक्तिकैः ॥ १४ ॥
 कीर्त्तिभिर्मम महोऽयमन्वहं, वर्धयेदिति विधुर्विभोरभूत् ।
 छत्रमूर्त्तिरिति पुण्यसंहते-स्तस्य हेमकलशो निधिः किल ॥ १५ ॥
 सान्द्रचान्द्ररुचिचारुचामरै-श्चामरद्वयमचावृत्य प्रभोः ।
 स्वामिवीक्षणपरायणस्फुरत्-स्त्रैणवीक्षणविभागणप्रभम् ॥ १६ ॥
 दुन्दुभिप्रभृतिवाद्यवादन-ध्वानसन्ततिलसत्प्रतिस्वनैः ।
 स्वामिनं नवमवाप्य तेनिरे, गर्जितानि नियतं दिशो दश ॥ १७ ॥
 युगिमनोऽपि जलमञ्जिनीदलै-र्विभ्रतोऽत्र समये समाययुः ।
 भूपितं विभ्रमवेक्ष्य विसिता-स्तस्थिरे किल धृतार्घपाणयः ॥ १८ ॥
 चार्चलङ्कारणचेलमालिनः, स्वामिनः शिरसि नैव युज्यते ।
 क्षेपुमेतदिति ते तदाऽक्षिपन्, पादयोजिनपतेः पयः स्वयम् ॥ १९ ॥
 इन्द्राक्षया धनदेन विनीतापुरीनिर्माणम्
 साधु युगिमपु विनीतता 'विनी-ते'ति पूजिनपतेः प्रतन्यताम् ।
 श्रीदमित्यादिशुद्धीश्वरो दिव्यः, स्वं पदं नतजिनो ययौ तदा ॥ २० ॥
 दैर्घ्यतस्त्रिगुणवेदयोजनां, विस्तराच्च नवयोजनां पुरीम् ।
 तां धनाधिपतिरातनोद् 'विनी-ता'ऽऽह्वयां कनकरत्नकेतनाम् ॥ २१ ॥
 योध्यते न भुवि कैश्चिदि-त्ययो-ष्ये'ति नाम परमाप सा पुरी ।
 तां विधाय निधिनायको 'शुकै-र्धान्यमण्डनधनैरपूरयत् ॥ २२ ॥
 तत्र शोणशितिरत्नहर्म्ययो-र्वैलगतः स महसी विमिश्रिते ।
 स्वररश्मितमसी इव प्रभो-र्वैभवाद् गलितवैरविभ्रमे ॥ २३ ॥

१ स-‘मभाद्’ । २ शुण्ढादण्डेन । ३ ऐरावणहस्तिना । ४ चन्द्ररूपच्छन्नस्य ।
 ५ क-‘स्फुरा’- । ६ धारिण इत्यर्थः । ७ जलम् । ८ कुबेरम् । ९ द्वादशयोजनाम् ।
 १० कुबेरः ।

पद्मरागमयसद्गरश्मय-स्तत्र कोकनदर्यत्रसोदराः ।

विश्वशासितरि पौरमानसो-द्धान्तरागलहरीनिभा वधुः ॥ २४ ॥

तत्र शोणमणिवेष्टमतेजसा, मिश्रितं स्फटिकहर्म्यजं महः ।

• सप्रतापपरिरम्भसम्भ्रमं, स्वामिनो यश्च इवालसद् भृशम् ॥ २५ ॥

यत्र मध्यदिनमाप्य विम्बनैः, धोर्मणिः प्रतिमणीगृहं गतः ।

धाम भूरि लभते स तत् तदा, दुर्निरीक्ष्यतरमूर्तिरावमौ ॥ २६ ॥

तत्र रत्नसदनैर्दिनेश्वरः, संश्रितः स्वसविधं ध्वजाञ्चलैः ।

वीजितश्च वसुमिश्र पूरितः, प्रोन्नता ह्यतिथिपूजनोद्यताः ॥ २७ ॥

तत्र सौघततिषु ध्वजाञ्चला-ञ्चञ्चला विधुमरीचिनिर्मलाः ।

स्वामिनः सुकृतकाननोद्भवाः, पल्लवा इव नवा विरेजिरे ॥ २८ ॥

आत्मनोऽभ्यधिकरूपवैभव-भ्राजमानयुवतीनिभालनात् ।

स्तम्भितेव कमला चलाऽप्यहो, तत्र पौरसदनानि नात्यजत् ॥ २९ ॥

यत्र सञ्जनितविप्रियाः 'प्रियाः, कामिनीः कलितमानमानसाः ।

दूरतोऽपि मणिमिच्छिंविम्बर्तत्-पादमर्दनकृतोऽनुनिन्यिरे ॥ ३० ॥

स्वं स्त्रियः स्फटिकमिच्छिविम्बितं, वीक्ष्य यत्र निजनन्दिनीभ्रमात् ।

किं हँले ! लगसि नात्मकर्मणी-त्युक्तयः प्रहसिताः सखीजनैः ॥ ३१ ॥

यत्र रेजुरवचूलमालिकाः, स्वस्तिकावलिषु मौक्तिकालयः ।

आलयेषु कमलाविलासतः, खेदविन्दुनिबहा इवोद्भताः ॥ ३२ ॥

याऽऽसदप्यधिकरत्नघृत्पूरी, साऽस्ति कीदृगिति रोहणा-ऽर्णवौ ।

यत्र वप्रपरिखाकृती किल, प्रेक्षणाय परिघृत्य तस्यतुः ॥ ३३ ॥

यत्र वेधि खलु कूपवापिका-पल्वलेषु धनदः सुधां न्यधात् ।

तेषु तत्प्रतिमयेन्दुरेत्य तां, प्राप्य नक्तममरेष्वपूरयत् ॥ ३४ ॥

यत्र 'हँडुततिपुं स्थलीकृता, रत्नमौक्तिकसुवर्णपङ्कयः ।

न्याय-कीर्त्ति-महसां वशुर्विभोः, खेलनाय किल केलिपर्वताः ॥ ३५ ॥

मस्तकादुपरि पुण्यमस्त्यहो, यस्य सोऽत्र खलु वासमासदत् ।

१ क-'पद्म' । २ सूर्य । ३ क-'तत' । ४ मर्चार्तः । ५ ख-'सुम्बितम्' ।
६ कामिनी० । ७ हे सखि ! । ८ वितानस्य सर्वतः क्रियमाणा मौक्तिकपङ्कयः ।
९ ख-'विलासिनः' । १० 'हाट' इति भाषायाम् । ११ पुण्यशालानां श्रेणिषु ।

तत्र शंसितुमितीव मानवा, राजमार्गमगुरुध्ववाहवः ॥ ३६ ॥

जम्भजिद्-भुजग-यक्ष-रक्षसां, पृश्नतृप्यजयाय सज्जिताम् ।

या दधौ किल चतुःप्रतोलिका-द्वारतोरणशरासनावलीम् ॥ ३७ ॥

स्वामिनो नतिभिरक्षयैर्धनै-र्वल्लभाविलसनैः शरीरिणाम् ।

तत्र सर्वपुरुषार्थमासुरा, वासराः सफलजन्मतां ययुः ॥ ३८ ॥

तत्र सर्वगुणधारिणां नृणां, दूषणं सुमहदेकमेव तत् ।

दानधर्मविदुरो न कोऽपि यत्, कापि कोऽपि न वनीपकोऽप्यभूत् ॥ ३९ ॥

जन्मतो गलितविंशतिस्फुरत्-पूर्वलक्षसमयो दयामयः ।

तत्र पुर्यधित राजपुर्यतां, पालनाय जगतो जगत्प्रभुः ॥ ४० ॥

आदिमः स सकलावनीभृतां, नाभिभू'भरत'वर्षभूषणम् ।

अर्हतां स इव चक्रवर्तिनां, तद्भवश्च भरतो यथाऽभवत् ॥ ४१ ॥

साधुपालनमसाधुशासनं, सैन्निधातुमतिशुद्धधीनिधीन् ।

आत्मनः प्रतिशरीरसन्निभान्, मन्त्रिणः प्रभुरक्षत्रयत् ततः ॥ ४२ ॥

निर्ममे स भुवनैकरक्षिता-ऽऽरक्षकान् विषयचौर्यरक्षकान् ।

नीतिविच्च चतुरङ्गसङ्गतं, सैन्यमस्तमितदैन्यमातनोत् ॥ ४३ ॥

तान् पंरीक्ष्य सममीलयच्छ्रियः, खेलनाऽचलनिभानिभान् विभुः ।

एकदिकरिपरिच्छदा मदं, यैर्न किं मुमुचिरे दिगीश्वराः ॥ ४४ ॥

तद्विशेषविदुरस्तुरङ्गमा-नाग्रहेण स बहून् समग्रहीत् ।

यत्प्रचारखुरजो रजोभरः, सप्तसप्तिमलुपत् किमद्भुतम् ॥ ४५ ॥

निर्ममे जनमनोऽभिनन्दनान्, स्यन्दनान् स विभुनाभिनन्दनः ।

चक्रयुग्मरुचिरा रवे रैथाद्, ये न किं द्विगुणतां जगाहिरे ॥ ४६ ॥

जम्भशुम्भिमयकारिशक्तयः, स्वामिना विदधिरेऽतिभक्तयः ।

वायुसत्त्वरपदाः पदातयः, सम्परायविजितामिजातयः ॥ ४७ ॥

छादिताम्बरसंमीकसायकान्, स्वाम्यकल्पयदंतीकनायकान् ।

सर्वयानमतवाहनक्रमान्, शत्रुदुःसहमहापराक्रमान् ॥ ४८ ॥

१ क-‘जन्मनां’ । २ ख-‘संविधातुं’ । ३ पति-तुरग-गज-रथः । ४ ख-‘मी-मिल’ । ५ हस्तिनः । ६ सूर्यम् । ७ क-‘रथान्’ । ८ इन्द्रः । ९ युद्धविजित-रिपयः । १० शुद्धबाणान् । ११ समग्रवाहनचालनज्ञानवतः ।

उक्षधेनुमहिपोद्ग्रेसरं, कार्यकारि जगतोऽग्रहीत् प्रभुः ।

कल्पवृक्षविरहे हि कल्पयेत्, कः परः सकललोकजीविकाम् ? ॥ ४९ ॥

निष्प्रभावेण कल्पपादपेषु प्रभोः पञ्चशिल्पदर्शनम्

विश्वशासितरि विश्वनायके, विश्वलोकमनसः समीहितम् ।

तत्र कल्पयति कल्पपादपाः, सत्रपा इव न दृक्पथे स्थिताः ॥ ५० ॥

युग्मिधर्ममतिलङ्घ्य युग्मिनः, प्राज्यसन्ततिभृतो यतोऽभवन् ।

तावदर्थनसमर्थनेषु किं, न क्षमा इति सुरद्रुमा ययुः ? ॥ ५१ ॥

स्वैर्गिशाखिषु गतेषु जज्ञिरे, कन्दमूलफलभोजिनो जनाः ।

दैवकुत्तपितृमातृसम्पदो, डिम्भका इव कदम्भभोजिनः ॥ ५२ ॥

विश्वजीवननिमित्तजन्मनः, सम्भृतेव सुकृतामृतैः प्रभोः ।

शालि-र्मुद्ग-चैणकादिकौषधी-र्भूः सुपाव तृणवत् तदा स्वयम् ॥ ५३ ॥

ओषधीर्जनचयः स्वोषधी-राजहार परितोऽप्यपाकिमाः ।

तास्तु तस्य नहि जीर्णतां ययु-र्गुह्यमर्पितमिवाङ्गनाजने ॥ ५४ ॥

मर्दय त्वचय पाणिसम्पुटैः, कोमलास्तदनु भक्षयौषधीः ।

अभ्यधादिति द्रुपध्वजो विश्व-र्नाधितं जनमजीर्णबाधया ॥ ५५ ॥

आहृता यदि जनैस्तथा कृता-स्तास्तथापि न सुखाय जज्ञिरे ।

ये स्वभावकठिनत्वभाजिन-स्ते रतिं दधति किं यथा तथा ? ॥ ५६ ॥

पीडितान् जिनपतिर्जगौ जनान्, पूर्वरीतिजननाजलाद्रिताः ।

न्यस्य पत्रपुष्टिकान्तरे कियत्-कालमंच मुखमौषधीस्ततः ॥ ५७ ॥

तत् तैथाविधिविधावजीर्णता-दोषमौषधिगणो व्यधाजने ।

पूर्वमल्पविधिना हि साधितः, क्रोधवान् विकृतिमेव सेवते ॥ ५८ ॥

स्वाम्युपायमनपायमादिशद्, विष्टपस्व करुणापरः पुनः ।

दुःखितार्तिहृतिमेव केवलं, यज्जनुर्जनयितुं जिनेशितुः ॥ ५९ ॥

१ सन्तुल्यता यदुक्तं महाकविधनपालप्रणीताया श्रीऋषभपञ्चाशिकाया (४०४०)—

“पदं चित्तादुलहयुस्त्वसुखफलदं अउव्वकप्पदुमे ।

अवइन्ने कप्पतरुं, जयगुरुं हित्था इव पओत्था ॥ ६ ॥”

२ क-‘युग्मधर्म-’ । ३ क-‘स्वर्गशाखिषु’ । ४ ‘भग’ इति भाषायाम् । ५ ‘चणा’ इति भाषायाम् । ६ स्व-‘स्वोषधी-’ । ७ त्वचमपाकुरु । ८ ऋषभदेव । ९ भक्षिताः । १० खादत । ११ क-‘तथाविधविधा०’ ।

प्राग्विधौ विरचिते जनाः पुन-र्मुष्टिमध्यमधिरोप्य कक्षयोः ।
 ऊष्मणि प्रतिनिधाय मार्दवं, प्रापितास्तदनु खादतौपधीः ॥ ६० ॥
 इत्युपायमपि तन्वतो जन-स्याहतं न हि जरां परामृशत् ।
 आकुले जगति पावकोऽज्वलत्, काननेऽथ तरुसङ्घद्वजः ॥ ६१ ॥
 वृद्धिमाप दहनो दहन्नयं, दिक्षु काष्ठ-तृणमुख्यमुच्छिष्टः ।
 घावति स लघु रत्नलिप्सया, लातुमेनमखिलो जनोऽमितः ॥ ६२ ॥
 उच्छिखे शिरिणि रत्नलब्धये, मुग्धधीः स निजपाणिमक्षिपत् ।
 स्वं करं करलनाय बालकाः, किं न लालयति कुण्डलिन्यपि ॥ ६३ ॥
 ज्वालमाऽजनि जनस्य दाहदः, स्वाग्रहाय विहिताग्रहस्य सः ।
 पावकः कृपणनायको यथा, याचकस्य विनिपेधवाचया ॥ ६४ ॥
 स्वामिनं दहनदाहविह्वलाः, प्राहुरातुरतरा नरा इति ।
 नूतनं किमपि भूतमद्भुतं, नाथ ! नो दहति पाहि पाहि तत् ॥ ६५ ॥
 स्वाम्यजल्पदयमशिरुद्धतः, स्निग्धरुक्षसमयानुभावतः ।
 स्निग्ध एव न न रुक्ष एव वा, काल एष विलसेत् कदाचन ॥ ६६ ॥
 पार्श्ववर्त्तितृणदारु सर्वतो-ऽस्यापसारयत सन्निगृह्य तम् ।
 न्यस्य पूर्वरेचनादिहौपधीः, पावकेऽथ परिपच्य खादत ॥ ६७ ॥
 ते तथा विदधिरे महौपधी-स्ता ददाह दहनोऽप्यशेषतः ।
 एत्य मुग्धमतयो दयोदधिं, ते पुनर्जिनपतिं व्यजिज्ञपन् ॥ ६८ ॥
 नेतरशिरयमसदयिता, एष एव हि मिलत्यनर्गलः ।
 लोलहेतिरसनाभिरौपधीः, किञ्चनापि न ददाति नः पुनः ॥ ६९ ॥
 तैस्तदा प्रभुरिभाश्रयः समा-नाययत् सलिलसार्द्रमृत्तिकाम् ।
 कुम्भिकुम्भवलये वितत्य तां, कुम्भिकुम्भनिमपात्रमातनोत् ॥ ७० ॥
 स्वाम्यजल्पदपराणि भाजना-न्येवमातनुत तान्यथाऽनले ।
 संविपच्य कठिनेभ्यौपधी-न्यस्य तेषु पचताथ खादत ॥ ७१ ॥
 स्वामिशसनमिदं तथैव ते, तेनिरे तदनु कुम्भकारकाः ।
 तेऽभवन् प्रथमशिल्पकल्पना-गौरवात् प्रथमकारवोऽवनौ ॥ ७२ ॥

तक्ष-चित्रक-कुविन्द-नापिता-नातनोदिति स पञ्च शिल्पिनः ।

स्वाम्यमी तु शतघाऽभवन् यतो, 'विंशतिप्रकृतिरेक एककः ॥ ७३ ॥

दारुमुख्यहरणं कृपिं वणि-ज्यादिकर्मपटलीमकल्पयत् ।

आत्मकृत्यमखिलं विदन्निदं, स्वाम्यशेषजनजीविकाकृते ॥ ७४ ॥

साम-दानविधि-भेद-दण्डनैः, स्वाम्यघाचतुरूपायसूत्रणाम् ।

विष्टपव्यवहृतिश्रियथतुः-शालकं नयपुरीचतुःपथम् ॥ ७५ ॥

भरतादिपुत्रपुत्रीणां कलालिप्यादीनां निदर्शनम्

आदिमं द्वयैधिकसप्ततिं कलाः, सोऽङ्गजं भरतमध्यजीर्गपत् ।

१ एतन्नामान्यपि नोपलभ्यन्तेऽधुना । २ क-‘सूत्रणम्’ ।

३ “१ लेहं (लेखं), २ गणियं (गणितं), ३ रूपं (रूपं), ४ नदं (नाड्यं), ५ गीयं (गीतं), ६ वाह्यं (वाचितं), ७ सरग्यं (स्वरगतं), ८ पुक्खरग्यं (पुक्खरगतं), ९ सम-तालं (समतालं), १० जूयं (धूतं), ११ जणवायं (जनवादं), १२ पोम्बखं (प्रोम्बखं), १३ अट्टावयं (अष्टापदं अर्धपदं वा), १४ दग्गमद्वियं (दक्कमृत्तिकां), १५ अन्नविही (अन्नविधिं), १६ पाणविही (पानविधिं), १७ वत्थविही (वस्त्रविधिं), १८ सयणविही (शयनविधिं), १९ अज्जं (आर्यां), २० पहेलियं (प्रहेलिकां), २१ मागद्वियं (मागधिकां), २२ गाहं (गाथां), २३ सिलोमं (श्लोकं), २४ गंधजुत्तिं (गन्धयुक्तिं), २५ मधुसिक्खं (मधुसिक्खं), २६ आभरणविही (आभरणविधिं), २७ तरुणीपरिकर्म (तरुणीपरिकर्म), २८ इत्थीलक्खणं (स्त्रीलक्षणं), २९ पुरिसलं (पुरुषं), ३० हयं (हयं), ३१ गयं (गजं), ३२ गोणं (गोजातीयं), ३३ पुक्कुडं (कुक्कुटं), ३४ मिहयं (मेढ्रं), ३५ चक्कं (चक्रं), ३६ छत्तं (छत्रं), ३७ दंडं (दण्डं), ३८ अत्तिं (अस्तिं), ३९ मणिं (मणिं), ४० कागणिं (काकिणीं), ४१ चम्मं (चर्मं), ४२ चंदं (चन्द्रं), ४३ सूरचरियं (सूर्यचरितं), ४४ राहुचरियं (राहुचरितं), ४५ गह्वरियं (ग्रहचरितं), ४६ सोभागकरं (सौभाग्यकरं), ४७ दोभागकरं (दौर्भाग्यकरं), ४८ विजागयं (विधागतं), ४९ मंतगयं (मन्त्रगतं), ५० रहस्सगयं (रहस्यगतं), ५१ सभासं (सभासं), ५२ चारं (चारं), ५३ पडिचारं (प्रतिचारं), ५४ बूहं (व्यूहं), ५५ पडि-बूहं (प्रतिव्यूहं), ५६ खंघावारमाणं (स्कन्धावारमाणं), ५७ नगरमाणं (नगरमाणं), ५८ वत्थुमाणं (वस्तुमाणं), ५९ खंघावारनिवेशं (स्कन्धावारनिवेशं), ६० वत्थुनिवेशं (वस्तुनिवेशं), ६१ नगरनिवेशं (नगरनिवेशं), ६२ ईसत्थं (इप्सत्थं), ६३ छरुप्पवायं (त्सरुप्पवादं), ६४ आससिक्खं (अश्वशिक्षां), ६५ हत्थिसिक्खं (हस्तिशिक्षां), ६६ धनु-ज्वेयं (धनुर्वेदं), ६७ हिरण्यपागं (हिरण्यपाकं) सुवन्नपागं (सुवर्णपाकं) मणिपागं (मणिपाकं) धातुपागं (धातुपाकं), ६८ बाहुजुदं (बाहुयुद्धं) दंडजुदं (दण्डयुद्धं) मुट्टिजुदं (मुट्टियुद्धं) अट्टिजुदं (अस्थियुद्धं) जुदं (युद्धं) निजुदं (नियुद्धं) जुद्धादंजुदं (युद्धातियुद्धं), ६९ सुच-खेदं (सूत्रखेलं) नालियाखेदं (नालिकाखेलं) वट्टेखेदं (वृत्तखेलं) धम्मखेदं (धर्मखेलं)

ब्रह्म यत् प्रथमस्नने पिता, कल्पयेदिति नयं श्रयन्निव ॥ ७६ ॥

ताः कलाः स भरतः सहोदरा-नन्वशादितरनन्दनानपि ।

आदिमो हि तनुजोऽनुजादिकान्, शिक्षयेदिति नयं विशेषयन् ॥ ७७ ॥

लक्षणानि पुरुषस्य योपितो, वारणस्य तुरगादिकस्य सः ।

भेदभाञ्जि बहुधा जगत्प्रभुः, सोऽथ बाहुवलिने न्यवेदयत् ॥ ७८ ॥

ब्राह्मिकां प्रभुरसव्यपाणिना-ऽष्टादशाप्यथ लिपीरपीपठत् ।

सुन्दरीमपि स वामहस्ततो, वामतोऽङ्कपटलीमलीलिखत् ॥ ७९ ॥

मौनमेतदुदयप्रतेः परं, वस्तुषु व्यवहृतेर्निबन्धनम् ।

प्रोतरत्नमुखपोतर्द्धग्रणं, विष्टप्रभुरवर्चयत् तदा ॥ ८० ॥

उज्ज्वलो जगति राजकल्पिता-ऽध्यक्षसाक्षिकुलगेहिपूर्वकः ।

आज्ञयैव नयवेदिनः प्रभो-र्वादिनोरजनि वादनिर्णयः ॥ ८१ ॥

अस्त्रवेदरणकर्मवैद्यका-न्यैर्धन्यवधशास्त्रगोष्ठयः ।

र्नागमुख्यमहनादयः प्रभोः, प्राभवन् विनयतो गुणा इव ॥ ८२ ॥

एष मे जनयिता जनन्यसौ, सोदरस्तनुभवस्तनुज्जवाः ।

गेहिनी गृहमिदं धनं तथे-त्यादिविश्वभेममतातदादिका ॥ ८३ ॥

चम्मखेडं (धर्मखेडं), ७० पत्तच्छेजं (पत्रच्छेजं) कडगच्छेजं (कटकच्छेजं), ७१ सजीवं (सजीवं) निजीवं (निर्जीवं), ७२ सउणरुयं (शकुनरुतं) इति समवायाङ्गे, श्री-राजप्रभ्राये (सू. ८३) तु पाठभेदः । एतद्विशेषार्थिना द्रष्टव्योऽभिधानराजेन्द्रः (पृ. ३७८) । ■ ख-‘अपत्’ ।

१ दक्षिणेन हस्तेन । २ समवायाङ्गेऽष्टादशे स्वानके एतदभिधानान्येषम्—१ बंभी (प्राप्ती), २ जवणालिया (यवनालिका), ३ दोसाऊरिया (दोपोरिका), ४ खरोट्टिया (खरोट्टिका), ५ खरसाविआ (खरसाविका), ६ पहराइया (प्रहरातिगा), ७ उच्चतरिया (उच्चतरिका), ८ अक्खरपुट्टिया (अक्षरपुट्टिका), ९ भोगवयता (भोगवतिका), १० वेण-तिया (वेणतिका), ११ णिण्डइया (निहन्तिका), १२ अंकलिची (अङ्कलिपिः), १३ गणिय-लिची (गणितलिपिः), १४ गंधव्वलिची (गान्धर्वलिपिः), १५ आदंसलिची (आदर्शलपिः) १६ माहेसरीलिची (माहेश्वरीलिपिः), १७ दामिलिची (दामिलिपिः), १८ बोलिंदिलिची, (बोलिन्दिलिपिः) ।” आचक्ष्यकनिर्युक्तेरुपोद्घातनिर्युक्तौ विशेषाचक्ष्यक (गा. ३६४) स श्रीमलधारीयपुत्तौ च महान् भेदो विद्यते । ३ उन्माना-ऽवमान-प्रतिमानानि । ४ ख-‘स-प्रणां’ । ५ क-‘विष्टप्रयप्रमु’ । ६ क-‘गेहपूर्वकः’ । ७ ख-‘न्यैर्धन्यासवधधन्यगोष्ठयः’ । ८ हस्तिप्रधानपूजा० । ९ क-‘समता०’ ।

पाणिपीडनविभूषणादिकं, चूडकोपनयनप्रभृत्यपि ।

विश्वकृत्यमखिलं प्रभोरभूत्, पर्वतादिव नदीप्रवर्त्तनम् ॥ ८४ ॥

आदितीर्थकरकृत्यमेतदि-त्याविमृश्य हृदये पुनः पुनः ।

केवलं करुणया जनस्य स, स्वाम्यवद्यमयमप्यवर्त्तयत् ॥ ८५ ॥

विश्वरक्षणपरायणान् पुरा, रक्षका इति चकार यान् नरान् ।

उग्रदण्डकरणाधिकारिण-स्तान् जगाद विश्वरूपसङ्ख्याया ॥ ८६ ॥

नेतुरस्य सचिवादयस्तु ये, ते कृता जगति 'भोग'नामतः ।

ये समानवयसः सदैव रा-जन्यका इति च ते प्रकल्पिताः ॥ ८७ ॥

क्षत्रिया इति च शेषमानवा, मानवाधिपतिना वितेनिरे ।

निर्मिता इति नराश्चतुर्भिदो, यामिका इव विश्वत्वसम्पदः ॥ ८८ ॥

इत्यशेषभवभावदर्शकः, सम्प्रधार्य जगतो व्यवस्थितिम् ।

प्राज्यराज्यकमलोत्सवोऽभवद्, मानुमानिव विश्वमहामहाः ॥ ८९ ॥

आज्ञया बलमिदोऽप्यलङ्घ्या, स्वामिनः सखु नियन्त्रितो जनः ।

नाल्पमात्रकमलङ्घयन्निज-क्षेत्रहङ्गुहसीमतः क्वचित् ॥ ९० ॥

स्वामिनः पितुरिव प्रपाभरात्, कोऽपि न क्वचिदनीतिकृञ्जनः ।

सापराधजनजीवना ततो, दण्डनीतिरफलत्वमाययौ ॥ ९१ ॥

नाभिस्तनुविस्तृताऽभिनन्दितां, नीतिमेव खलु सेवते स यत् ।

तेन तस्य न जनस्य सम्मुखं, रोपणाद् ध्रुवमनीतिरैक्षत ॥ ९२ ॥

येन धूपनजधूमवल्लभा-ऽऽलोकहर्षनयनाश्रुवारिभिः ।

भूषणांशुरतजाऽऽस्यमारुतै-र्धृद्धिमस्य कुरुतः स दम्पती ॥ ९३ ॥

तेन दृष्टिमतनोद् घनाघन-स्तत्पुरेऽतिगुरुधाम्नि नीचगः ।

धर्मधूर्धरणधुर्यभूर्जितै-र्गर्जितैर्जिनर्नयं नुवन्निव ॥ ९४ ॥-युग्मम्

सौराज्यवर्णनम्

भूर्नता घनजनातिभारतः, श्वभ्रगाममृतकुण्डमण्डलीम् ।

श्लिष्यति स खलु तत्तदौषधी-घोरणिः सुमधुरा सदाफला ॥ ९५ ॥

पीयताममृतमेतं वाञ्छये-तीक्ष्णवो दलरवैः सुराण् जयुः ।

१ क-‘वर्धयत्’ । २ क-‘भोजनामत’ । ३ क-‘विशेषमानवा’ । ४ इन्द्रस ।

५ क-‘लङ्घयत्’ । ६ क-‘मयं’ । ७ यूयमागच्छत ।

दुःस्थिताः स्व कथमेकपक्षगै-कैकषस्यशशमृत्कलालवैः ॥ ९६ ॥

स्वामिनोऽङ्गिषु सुवासनामृतै-रुज्ज्वलाऽमृतरुचः करामृतैः ।

प्राणिनां सुचरितामृतैः स्थितिः, ग्रोक्षिताऽजनि संना फलद्वना ॥ ९७ ॥

मौलिभिः पवनलोलिभिर्भृशं, संस्तुवन्त इव वैभवं विभोः ।

पाकमाकलयता न के नति, भूरुहः फलमरेण भेजिरे ॥ ९८ ॥

तत्र रत्ननिकरान् नरेश्वरे, भूमिराविरकरोन्निरन्तरम् ।

भूरिभूषणधरा हि भामिनी, रङ्गति प्रियतमस्य सङ्गतौ ॥ ९९ ॥

कुल्ययेव सलिलाशयो वनं, स्वच्छवत्सलरसार्द्रया दृशा ।

तं जनं जगदिनोऽसिचत् तथा, शिश्रिये स शतशाखतां यथा ॥ १०० ॥

तत्र रक्षति जगत्प्रभौ प्रजाः, प्राज्यभावमपुपन् यथा तथा ।

भूरिशस्तृणकणाद्यसूत तत्-पीडयेव पृथिवी तथा तथा ॥ १०१ ॥

नैव तानि विषिनानि नाद्रय-स्ते न तानि तदिनीतटान्यपि ।

द्वीपपङ्क्तिरपि सा न सागरे, यत्र नैव जनसङ्कुला स्थितिः ॥ १०२ ॥

पुष्टितुष्टिधरधेनुपीवरो-धःक्षरन्मधुरदुग्धवर्षणैः ।

क्षेत्रपङ्क्तिरिह राक्षि नाम्बुदा-ऽपेक्षिणी निखिलशैल्यसाक्षिणी ॥ १०३ ॥

डिम्भभीरुभयदाद्भुतारवैः, किं भयङ्क्तिरिह पङ्ककारिभिः ।

ग्रामपङ्क्तिररधदृखादकृतै-रित्यहर्निशमनिन्ददम्बुदान् ॥ १०४ ॥

तत्र राक्षि निजदारतौऽपर-स्त्रीजनेऽजनि जनस्य कुत्र न ।

मातृ-जामि-दुहितृव्यवस्थितिः, स्वस्वतोऽन्यविभवे हि मीप्मता ॥ १०५ ॥

यस्य नाममहिमा हिमागमः, सर्वदुष्कृतलतावनार्दने ।

तत्र रक्षति विभौ वसुन्धरां, व्याधिराधिरपि बाधतां कुतः ? ॥ १०६ ॥

तत्र सप्तभयवर्जिते विभा-वीतिसप्तकमदृष्टमश्रुतम् ।

तलने व्यसनसप्तकं तथा, सर्पदुर्गतिगतिः कुतस्तनः ? ॥ १०७ ॥

१ सदा । २ य-‘भूरिशः कणतृणाद्यसूत’ । ३ ख-‘सस०’ । ४ निजघनतः । ५ इ-
हलोकभयं, परलोकभयं, आदानभयं, अकषादभयं, आजीविकाभयं, मरणभयं, अपकीर्तिभयम् ।

६ “अतिशृष्टिरनावृष्टि-मूपका. शलभाः शुक्राः ।

प्रत्यासन्नाश्च राजानः, पठेता ईतयः स्मृताः ॥”

७ घृत-मांस-मदिरा वेद्या गृह्या सेव परदारगमनानि । ८ धर्मा-वंशा-शैल-ऽजना-रिषा-
माधव्या-माधवीति सप्तविधा नरकगतिः ।

सर्वेऽपि जीवाः किमु पुण्यपूर्णा ? न न प्रमोरेव न हि प्रभावः ।

तदा विभौ शासति तत्र यत् ते, सदा सुखैकार्णवमन्वभूवन् ॥ १०८ ॥^१

निःशेषमानवसुखोपनिपन्निपिक्तं

राज्यं विविक्तमभवद् वृषभप्रभौ यत् ।

पश्चात् पुरो न तदभूदवसर्पिणीत्वात्

पश्चात् क तत् क विश्वरेप पुरा वभूव ? ॥ १०९ ॥^२

वर्यन्ते कविभिर्विनाऽप्युपकृतिं पीयूषकुण्डान्यहो

तानि श्वभ्रतले घृतान्यहिकुलैर्हालाहलव्याकुलैः ।

पीत्वाऽस्मास्वमृतोत्करं सुरभयः क्षीरामृतैर्जीवय-

न्त्येतद् विश्वमितीव हास्यमसृजन् फेनैः सरसस्तदा ॥ ११० ॥^३

अतो भवादेप विश्वः क लभ्यः, सदैव दुःसेव्यविहम्बना नः ।

इतीव सर्वैर्विपयैरतीव, देवाधिदेवः स निपेव्यते स ॥ १११ ॥^४

राज्ये श्रीवृषभप्रभोः सुखमये नित्यं निवासाशया

ताम्यन्ति स सुराः सुरालयसदावासप्रदैः कर्मभिः ।

यद्वाः किं नु सृजन्तु सिद्धनगरीः सिद्धास्तु ते निश्चितं

ज्ञानेनात्र पुनः पुनः पुनरिति क्रीडा वितेनुस्तदा ॥ ११२ ॥^५

श्वश्रूर्न वध्वा न पिता तनूजात्, पतिर्न पत्न्या न विश्वः पदातेः ।

न स्त्री सपत्न्या न गुरुर्विनेया-ह्लेभे तदा दुर्विनयाभिभूतिम् ॥ ११३ ॥^६

तारुण्यमृक्तौ पितरौ सहोदरान्, बालान् स्वसारं पतिपुत्रवर्जिताम् ।

स्त्रीयान्यपत्यान्यपतिंश्चीन् समाश्रितान्, नामोजयित्वा बुभुजे स्वयं जनः ११४^७

न दुर्जननिकारजं न दयितादुराचारजं

न क्षुनिधनोद्भवं न च विभूतिनाशोद्भवम् ।

जनस्य नयनोदकं ध्रुवमवाप तप्तं मही-

मुदश्रुतलैर्मुदं व्यधित शीतलैः केवलम् ॥ ११५ ॥^८

प्रभुप्रभावात् पुरुषायुषस्य, हवेन हर्तुं लवमप्यशक्तः ।

दूरीकृतान् क्रोधमुखैर्विकारै-र्न प्राणिनः प्राप तदाऽपमृत्युः ॥ ११६ ॥^९

१ उपजातिः । २ वसन्ततिलका । ३ शार्दूलविक्रीडितम् । ४ उपजातिः । ५ शा-
दूलम् । ६ उपजातिः । ७ स्व-‘सदा’ । ८ इन्द्रवंशा । ९ पृथ्वी । १० उपजातिः ।
प० का० २८

राज्ये प्रभोः सचरितोदयाना-भविश्रुता-ऽष्टष्टरुजां प्रजानाम् ।

अमीलयद् वन्धुसुखोक्तिभाजां, निद्रेव मृत्युर्नयनानि काले ॥ ११७ ॥^१

क मानवानामधुना विरोधः, सोऽगात् तिरश्चामपि तत् स किं नौ ? ।

एवं विमृश्यैर्नमपास्य वाक्श्री-देव्यौ प्रपन्ने प्रतिसन्न वासम् ॥ ११८ ॥^२

शक्तिर्ध्रुवं दीव्यति देवताना-मसङ्ख्यरूपीकरणप्रवीणा ।

यदेककालं प्रतिसन्न वाक्श्री-देव्यौ मिलित्वेव विलेसतुस्ते ॥ ११९ ॥^३

राज्ये प्रभोः श्रीश्च सरस्वती च, क्षणं विभिन्ने भवतः स नैव ।

पश्चाद् विरोधस्तु कुतोऽपि हेतो-रभूत् तयोर्नैव विबुध्यते तत् ॥ १२० ॥^४

सुखेऽभवद् देशजुषां जनानां, विभ्रुस्तवोक्त्या सकलैव वाणी ।

तेषां पुनर्वैश्वमनि निष्फलैव, लक्ष्मीरभावेन वनीपकस्य ॥ १२१ ॥^५

कठोरत्वं क्रूरान्तररिपुनिकारे कृपणतां

स्वमर्यादात्यागे जगदगुणवादे विकलताम् ।

अकृत्ये मीरुत्वं प्रगुणयति यस्मिन् गुणतया

विघृतास्ते दोषा गुरुरहह सत्सङ्गमहिमा ॥ १२२ ॥^६

येनादायि महाबलत्वमनिलाद् व्योम्नो महत्त्वं विधो-

र्माधुर्यं वरघृत्ताऽम्बरमणेर्गम्भीरताऽम्भःपतेः ।

औन्नत्यं कनकाचलात् किल तदेकप्रास्थितिं शून्यतां

हृत्काण्ड्यं परितापमार्त्तनिनदं दूरे पदं ते दधुः ॥ १२३ ॥^७

क्षारो वारिनिधिः कलङ्ककलुषश्चन्द्रो रविस्तीव्ररूप

जीमूतश्वपलाशयोऽर्थिपटलादृश्यः सुवर्णाचलः ।

शून्यं व्योम सुधा द्विजिह्वविधुरा स्वर्धामधेनुः पशुः

काष्ठं कल्पतरुर्दृषत् सुरमणिस्तत् केन साम्यं प्रभोः ? ॥ १२४ ॥^८

सैर्यं धर्मविनिर्मितौ मधुरतां चाप्ये हृदि स्वच्छतां

प्राकाश्यं सुकृतोपदेशकरणे शैत्यं सुहृत्प्रीणने ।

इत्यारोप्य यथोचितं गुणचयान् शैला-ऽमृत-स्वर्न(र्ण?)दी-

चण्डार्चिः-शशिनः स्वमाश्रितवतश्चक्रे कृतार्थान् प्रभुः ॥ १२५ ॥^९

१ उपजातिः । २ विरोधम् । ३ क-‘इति सन्निवासम्’ । ४-७ उपजातिः ।
८ शिखरिणी । ९ सूर्यश्च । १० सागरस्य । ११-१३ शार्दूलविकीरितम् ।

चेतः सार्द्रतरं वचः सुमधुरं दृष्टिः प्रसन्नोज्ज्वला
 शक्तिः क्षान्तिफला श्रुतं गतमदं श्रीर्दानदेन्यापहा ।
 रूपं शीलयुतं मतिः श्रितनया स्वामित्वमुत्सेकता-
 निर्मुक्तं प्रकटान्यहो नव सुधाकुण्डान्यमूनि प्रभौ ॥ १२६ ॥^३
 युगादिजिनसेवनैः प्रथितपुण्यपण्योन्मुदा-
 स्तदाऽन्तररिपुच्छिदे कलितविक्रमोपक्रमाः ।
 मुदाऽप्यतिथिभोग्यया सुभगतापदं सम्पदा
 सदा शुवि नरा व्यधुस्त्रिविधवीरकोटीरताम् ॥ १२७ ॥^४

॥ इति श्रीमद्वायटगच्छीयपूज्यश्रीजिनदत्तसूरिचरणेन्दीवरचञ्चरीकशिप्य-
 पण्डितश्रीमदमरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दापरनाम्नि श्रीजिनेन्द्र-
 चरिते महाकाव्ये ^५वीराङ्के श्रीआदिनाथचरिते भगवद्वाज्याभि-
 पेक-विनीतास्थापन-जगद्गव्यवस्थाप्रकाशन-सौराज्य-
 वर्णनो दशमः सर्गः ॥ १० ॥

श्रीनाभेयः प्रभुरवतु वो गाढसर्वाङ्गबन्धा
 यं राज्यश्रीः सुभगमभजत् किन्तु यस्य प्रभोर्न ।
 तद्रागोऽन्तःकरणमविशद् दुष्टचेष्टेव शिष्टं
 वार्द्धिस्यन्दस्तमिव विषं भोगिचूलामणीवत् ॥ १ ॥^६
 श्रीपद्ममश्रीधरकीर्तिवल्ली, समारुरोहाम्बरमण्डपाग्रम् ।
 तद्देववेशमप्रचलत्पताका-ऽञ्चलच्छलात् पल्लविनी यभूव ॥ २ ॥^७
 ग्रन्थाग्रं ॥ १९० ॥

१ क-‘साम्प्रतरं’ । २ शार्दूल० । ३ क-‘मदा-’ । ४ धर्मवीर-शौर्यवीर-दानवीर-सु-
 ख्यताम् । ५ पृथ्वी । ६ क-‘श्रीवीराङ्के आदि०’ । ७ मन्दाक्रान्ता । ८ उपजातिः ।

एकादशः सर्गः ११

मदमिधं वृषमेघ पुषोप यद्, यमिति लक्ष्ममिषेण वृषोऽश्रयत् ।
 भुवनभारधरत्वमिहाप्यभूत्, किल यतो वृषभोऽस्तु स वः श्रिये ॥१॥^३
 प्रगुणपद्गुणराजनयाश्रयं, दृढपैडान्तरखैरिविमर्दनम् ।
 त्रिजगतामृतवः पडपि ग्रथं, तमृपभं क्रममाप्य सिपेविरे ॥ २ ॥

वसन्तवर्णनम्

पवननर्चितवह्निवनोऽलिनी-रणितगीतभरः सुरभिः प्रभुम् ।
 युवतिदोलनसङ्कणकङ्कण-प्रचयवाद्यलयः समसेवत ॥ ३ ॥
 कलितकूजितभृङ्गकुलाकुल-प्रचितचम्पर्ककोरककैतवात् ।
 फनककिङ्किणिका इव निर्ममे, वनभुवो रसनाविधये मधुः ॥ ४ ॥
 रणरणन्मणिनूपुरमंदिणा, ग्रमदया ग्रहतः शठकान्तवत् ।
 भृशमशोकतरुहंसितः सुमैः, पुलकितो लुलितालिकुलैरपि ॥ ५ ॥
 विरहिणीजनजीवितकर्पणा-दरुणतां गमिता रुधिरैरिव ।
 रतिपंतेः सितकिंशुकपङ्कजः, प्रकटमङ्कुटिका इव रेजिरे ॥ ६ ॥
 मदनमादवशंवदकामिनी-समदकान्तमनोरतये मेधुः ।
 बहुलपल्लववह्निवनालयै-र्व्यधित दर्शनिशा दिवसेष्वपि ॥ ७ ॥
 कुसुममण्डलधर्मजलप्लवा, विलुलितालिकदम्बककण्टकाः ।
 कलितकम्पलया 'मलया'ऽनिलै-र्लघुलता मधुकान्तरुचोऽभवन् ॥ ८ ॥
 सितदृशा सितकृष्णरुचोऽर्पिताः, किल कटाक्षघटास्तिलकद्रुमः ।
 अधिशिरः श्रितवान् सरसो ध्रुवं, कुसुमसङ्गतभृङ्गततिच्छलात् ॥ ९ ॥
 किल विलोलदृशो वदनाम्बुज-श्रयणतोऽधिकवाससुराश्रयात् ।
 बहुलसौरभपुष्पभरो भृशं, धुतैशिरैर्मधुपैर्वकुलः पपे ॥ १० ॥

१ पुण्यम् । २ बलीवर्दः । ३ ६९तमपर्यन्तानि पद्यानि द्रुतविलम्बितच्छन्दसि वर्तन्ते ।
 ४ काम-क्रोध-लोभ-मोह-मद-मत्सरेति । ५ वसन्त ऋतुः । ६ कलिकामिपात् । ७ कटि-
 मेखला० । ८ पुष्पैः । ९ क-‘पतेर्नवकिशुक०’ । १० ‘आकडा’ इति भाषायाम् ।
 ११ वसन्तः । १२ अमावास्याया रात्रिः । १३ रज-‘धुतशिरामधुः’ । १४ अकारान्तोऽपि
 शिर-शब्दो वर्तते, उक्तं च कल्पद्रुमकोषे तृतीये काण्डे (पृ.३४) —

“उत्तमाङ्गं शिरः शीर्षं, क शिरं मस्तकोऽसियाम् ।

मूर्द्धा पुंसि च गुण्डोऽयसी, मस्तिकोऽपि कमल्ययम् ॥ १३२ ॥”

विकसदाग्रमहीरुहमञ्जरि-प्रकरमञ्जरिताः ककुभो वभुः ।
 किल मधुप्रियकेलिमहोत्सवे, कलितकुङ्कुमपङ्कविलेपनाः ॥ ११ ॥
 कललसत्कमलक्रमया लसत्-तिलकया कलकण्ठमनोज्ञया ।
 सैवितृसादिनसारमैहःस्पृशा, जनमनोऽपहृतं सुरमिश्रिया ॥ १२ ॥
 युवतिदोलनवर्मजलं हरन्, श्रितलतास्खलितैः कुसुमैर्घृतः ।
 उपवनान्तरचारपरायणं, परिचचार विशुं 'मलया'ऽनिलः ॥ १३ ॥
 तपनतापभयाद्बुधमण्डली, शिशिरवल्लिकदम्बकशालिनीम् ।
 सितविकस्वरपुष्पभरच्छला-दिच दिवो वनभूमिमवातरत् ॥ १४ ॥
 अभिगतस्तनुकान्तिमलिम्लुच-स्तरुशिरस्यापि चम्पकसञ्चयः ।
 कलितमन्त्र इवालिकुलैश्चिरा-दयचितः सुदृशा कर्केलिभिः ॥ १५ ॥
 ऋतुपतिस्तमवेक्ष्य वृषध्वजं, सह जनैः सुमहोत्सवखेलिनम् ।
 किल ननर्च तरोः शिखरैश्चलैः, पतितपुष्पमुदश्रुपयःकणः ॥ १६ ॥
 अथ तपस्यऋतोः प्रभुसेवना-ऽवसरमाप्तमवेत्य मधुर्यया ।
 दधुरमुष्य ततो विरहादिव, व्रततयोऽपि विपाकविपाण्डुताम् ॥ १७ ॥

ग्रीष्मवर्णनम्

पथिकवत् तपनोऽपि शुंचौ करै-रधैयदन्धुजलं किल शीतलम् ।
 भृशमसेचनकं गगनद्रुमे, स्थिरतनुः ग्रहरद्वयतापवान् ॥ १८ ॥
 जलमहो भुवनेऽपि विशोपितं, मम जलानि विशोपय चेत् क्षमः ।
 इति विशेषविकाशिजलोऽम्बुधि-र्व्यवदर्कमिव प्रबलद्युतिम् ॥ १९ ॥
 समुदियाय धृतोर्वमैहः प्रति-ग्रह इवैष सरद्युतिरुद्धतः ।
 इति जगन्ति नितान्तमतापयत्, तदधितोयधितोयमवर्द्धत ॥ २० ॥
 द्रुतमुपेत्य रूपा खररोचिषा, स्फुटमपेपि तैमी गतशेषका ।
 वियति तेन तदीयलवा वभुः, पवनलोलशिरीषरजःकणाः ॥ २१ ॥

- * १ "निष्कृष्टः कोटर वा ना बलरिमञ्जरिः क्षियौ" इत्यमरकोशे (श्लो० ३३८) ।
 २ ख-‘मिञ्जरिताः’ । ३ पिता, पक्षे सूर्य । ४ क-‘महस्पृशा’ । ५ क-‘इति’ ।
 ६ क-‘तार’० । ७ क-‘शालिनी’ । ८ ग्रीष्म । ९ क-‘मनेक्ष्व’ । १० ग्रीष्मे ।
 ११ कूपजलमपिषत् । १२ रम्यम् । १३ बहवाधिमहः । १४ रात्रि ।

‘विचकिलप्रसवे मधुभाण्डके, किल समुद्रदिते मधुपोत्कराः ।
 मधुसखस्य समेत्य चमूभटाः, कलकलं मधुपानकृते व्यधुः ॥ २२ ॥
 अशुभदद्भुतपाटलपाटला-पटलमारवशालिमधुव्रतम् ।
 वनमहीषु गृहीतरटत्तमो-भटघटं नुं रविच्छविमण्डलम् ॥ २३ ॥
 तरणिना किरणैरनलोपमै-रविरलैः करिणः परितापिताः ।
 तंदनुवृत्तिपराणि सरोरुहा-ण्यदलयन् सरसि प्रसरत्कुधः ॥ २४ ॥
 ‘मलय’जन्मविलेपनमालिका-कुसुममाल्यसितांशुकसंश्रयम् ।
 वृत्तमिवात्मयशःप्रसरैर्जगत्-पतिमवेक्ष्य तपर्तुरर्गाद् द्रुतम् ॥ २५ ॥

वर्षावर्णनम्

घनतरं तरलां घनमालिकां, रसभृतां परितः प्रसरान्विताम् ।
 अपससार निरीक्ष्य शुचिः स्वयं, मलिनतामभिश्ङ्ख किलात्मनः ॥ २६ ॥
 म यदवादि बैलाहकवाहनः, पविकरः कविमिवितथं न तत् ।
 यदिह वारिधरेऽस्य धनुःपवी, व्यलसतां सततं विततद्युती ॥ २७ ॥
 अंजनि तुङ्गतरङ्गपरम्परा-चलिनिलुप्तपयोजविलोचनः ।
 समुदयः सरसां नवचारिद-च्युतपयोभरपीवरवैभवः ॥ २८ ॥
 कुंटेजकोटिभिरुद्रतमुत्कटै-रिति तैटाऽर्चलकिन्नरभाषितैः ।
 बहुरिपूद्यतर्नोभमयाद् ध्रुवं, सपदि सङ्कुचितं जलराशिभिः ॥ २९ ॥
 श्रसितधूममलिच्छलतः क्षणात्, कमलिनी परिमुच्य जलेऽमुडत् ।
 विशदहंसवियोगभरातुरा, समुदितेऽद्भुतनादिनि वारिदे ॥ ३० ॥
 घनविघट्टनया घनदन्तिनां, ‘निपतिता’ऽतिगुरोर्गगनद्रुमात् ।
 विमलतारकपुष्पततिः क्षितौ, सलिलताडनबुद्बुदकैतवात् ॥ ३१ ॥
 उपरि वारिभृतां व्यलसद् भृशं, सुरकरी स्फुरद्दर्जितगर्जितः ।
 इति तदीयचलश्रुतिदर्पण-द्युतिकलां विततान तडिल्लता ॥ ३२ ॥

१ मालिका (पुष्पविशेष)० । २ कामस्य । ३ ‘शुलावी वर्ण’ इति भाषायाम् ।
 ४ क-‘तु’ । ५ सूर्यानुवृत्तिपराणि । ६ ख-‘गान्मुदम्’ । ७ मेघवाहनः । ८ वज्रपाणिः-
 इन्द्रः । ९ इन्द्रस्य । १० क-‘विलसतां’ । ११ वैभवाद् विलोचने विलुप्येते इति
 तात्पर्यम् । १२ वृक्षविशेषः, पक्षे अगस्त्यमुनिः । १३ क-‘तदाचल०’ । १४ समुद्रत-
 द्पर्वतकिन्नर० । १५ क-‘नागमयाद्’ । १६ ऐरावणहस्तिनः प्रचलितकर्ण० ।

तपतपत्तपनद्युतितापितां, वसुमतीममृतैर्यदतर्पयत् ।

जलधरोऽस्य ततः स्मितयूथिका-कुटजजातिसुमैः प्रसृतं यशः ॥ ३३ ॥

शशि-दिवाकरयोः कृतनिह्वे, जलधराम्युदयेऽद्भुतदुर्दिने ।

वत वयोमणिभिर्दिवि जृम्भितं, द्युतिभृतो महतां विरहेऽल्पकाः ॥ ३४ ॥

अपुपदस्सदुपाश्रयपादपान्, रविमदः(ह?)परिशोषकरं प्यधात् ।

सुहृदयं स्तनयितुरतो मुदा, ध्रुवमनृत्यत् केकिकुहुम्बकैः ॥ ३५ ॥

सुभगसौरभगौरवगौरभं, किमपि केतकमित्यलिरापत्तत् ।

कुटिलकण्टकसङ्कटमत्यजत्, क इव दीव्यति तीव्रपरिच्छदे ॥ ३६ ॥

जगदशेषमजीवयदम्बुभिः, सहजदोनरसप्रसरोऽम्बुदः ।

अकृत दीनरवैर्मुहुरर्थनं, वत् वृथोत्सुक एव स चातकः ॥ ३७ ॥

शिशिरशीकरसङ्करशङ्करो, धुतकदम्बकदम्बककेशरः ।

उपचचार तैपाल्ययमारुतो, जिनवरं गुरुसौधगवाक्षगम् ॥ ३८ ॥

शरद्वर्णनम्

त्रिजगतीजनतापहरे प्रभौ, मनुजमात्रकतापहृता मया ।

किमु कृता वत् गर्जिरिति त्रपा-पर इवापययौ जलदागमः ॥ ३९ ॥

शरद्वतुः शैरपूर्णदिगन्तरो, विमलसत्तरवारिविजृम्भितम् ।

किल विजित्य घनागममुद्यतो, विशददुस्सहर्ष्यमहस्ततिः ॥ ४० ॥

धनदभीरभिरद्भुतकौमुदी-महरसाभिरदीव्यत मानसे ।

ललिततद्गतिविभ्रमभर्त्सिता, इव महीमविशन् विशदच्छदाः ॥ ४१ ॥

प्रसृतताप्रमुखांद्दिशुकावलि-च्छलसविद्रुमवीचिसमुच्चयम् ।

विजलवारिदफेनिलमम्बरं, सितितरं श्रियमश्रयदम्बुधेः ॥ ४२ ॥

अलिध्रुवा नवरागरुचिं जपां, परिचुत्तुम्ब चिरं मधुपानकृत् ।

भदनिरर्गलकण्ठकलष्वनिः, कृततदीयहृदन्तरमन्दिरः ॥ ४३ ॥

तैततरङ्गकरा परिरम्भणं, रचयति स रयेण तरङ्गिणी ।

१ मेघस्य । २ खयोतैः । ३ प्रसरपरिवारे । ४ रा-‘दानवसं’ । ५ क-‘सी-
कर’ । ६ वर्षावायुः । ७ बाणः, पक्षे तृणविशेषः । ८ अतिविमलजलं, पक्षे तरवारिः ।
९ क-‘जृम्भितः’ । १० कुचेरस्त्रीभिः । ११ हंसाः । १२ जपावृष्टमध्वे । १३ हंस-
तरङ्गिण्यौ मिथो मिलतः स इति तात्पर्यम् ।

सपदि नीररुहाऽऽननचुम्बिनः, शुचिरुचेर्मिलितस्य पतत्रिणः ॥ ४४ ॥

कलमलुब्धहृदोऽस्थुरघोऽभव-त्रैलकगाढनिवद्वपदाः शुकाः ।

निगडबन्धपरा वयमित्यलं-भवदलीकभया भविनो यथा ॥ ४५ ॥

कलमलौल्यममुञ्चत गोपिका-मधुरमानविमोहितमानसः ।

मृगगणो मुनिवद् विमलागम-श्रुतिकृतार्थमतिविपयार्थिनौ ॥ ४६ ॥

रुचिरमन्नविपाकमनाविलं, कमलसौरमहारि सुवारि च ।

व्यधित धेनुपयःप्रभृति प्रिया, प्रियतमाय यथा जगते शरत् ॥ ४७ ॥

सुसमये शुभवस्तु सुवासनः, समवपत् कलभूमितलेषु यत् ।

अकलयत् तदनन्तगुणं जनो, विमलपात्रवितीर्णमिवोत्तमः ॥ ४८ ॥

मथितपङ्कपैथान् प्रथयन् पथः, परममिश्रसामृतशुद्धिरत् ।

सफलिताखिलभूमितलः क्रमं, शैरद्वतुर्विदधे वृषभप्रभोः ॥ ४९ ॥

पलितपाण्डुरवारिदडम्बरा, विरलनिर्मलकाशरदा शरत् ।

विशदसिन्धुजलांशुकधारिणी, शमपरेव परिव्रजति स सा ॥ ५० ॥

हेमन्तवर्णनम्

शुरुतराः क्षणदास्तरुणीजन-स्तनयुरां च घनोष्मभरं सृजन् ।

सुकृतपाकवशादिव कामिनां, हिममयोऽथ संहःसमयोऽभवत् ॥ ५१ ॥

वनमहीषु सैरो हिमपिण्डितं, हिमलवाङ्कतटाङ्कुरकं बभौ ।

उपसि शीतमयेन सतारकं, किल दिवो विधुमण्डलमागतम् ॥ ५२ ॥

स्तथाकितं कपिभिर्नवकुंप्पला-पटलमेव तदीयहिमव्यथाम् ।

अपजहार महागिरिषु क्षणा-दुपसि भौनुमणिद्युतिदीपितम् ॥ ५३ ॥

समयर्माप्य हिमप्रकरो रवे-रपजहार महांसि महारिपोः ।

तदनु तदंशवत्तिंसरोरुह-प्रकरवैभवमङ्गकरोऽप्यभूत् ॥ ५४ ॥

सहजनिर्मलकान्तिनि कुङ्कुमा-ऽरुणिमरम्यतमे रमणीमुखे ।

१ शालि० । २ पललतृणानि० । ३ स-‘निषिद्धबन्ध०’ । ४ स-‘विशदा०’ ।
 ५ स-‘ताम्’ । ६ स-‘कथान्’ । ७ शरत् प्रभुसादर्यं विदधे इत्यर्थः । ८ तृणदन्ता ।
 ९ शरत् वैराग्यपरा दीक्षिता । १० शिशिरकालः । ११ चन्द्रमण्डलसदृशानि सरोवराणि
 जातानि इति निष्कर्षः । १२ स-‘भागवत्’ । १३ गुञ्जा- । १४ कपिहिमपीडाम् ।
 १५ सूर्यकान्त० । १६ स-‘माघहिम०’ । १७ सूर्यवशवर्ति० ।

पदमकारितमां हिमनुचया, हिमरुचेः कमलस्य च सम्पदा ॥ ५५ ॥

किल संहस्यवयस्यसमागम-श्रितमदेन हिमेन दुता दिवा ।

दिनमणेर्युग्मयो घुस्यणच्छला-चलदृशो निचितोष्पकुचौ श्रिताः ॥ ५६ ॥

विरहिहृद्दृहदीप्तमनोभव-उपलनसम्भवधूमसमानताम् ।

दिवि चलाः प्रचलाऽनिललोलनै-रकलयन् फेलिनीवनरेणवः ॥ ५७ ॥

हिमभरस्मरणीयदशा विशत्-कमलिनीविरहाकुलितो भवन् ।

मधुकरः किल पाण्डुरतां दधौ, धवलरोधरजोभरधूसरः ॥ ५८ ॥

गलितरागभरोऽपि विश्रमया, घुस्यणकल्कविलिप्ततनुः कृतः ।

कलितराग इवेति मुदा ध्रुवं, भृशमवर्द्धि सहस्यतमिस्रया ॥ ५९ ॥

सुकृतस्रर्द्धिवसोऽतिकृशः कृतो, गुरुतरा रजनीति तमोज्जनिः ।

कथमिति स्थितिस्तु पुरः प्रभो-रिति धियेव ययौ शरदत्ययः ॥ ६० ॥

शिशिरवर्णनम्

अनिललोललवङ्गरजोभर-च्छलसुकोमलकेशलवाञ्छितः ।

शिथिलपद्मपदः शिशिरः शिशु-र्नवसमुद्गतकुन्दरदोऽभवत् ॥ ६१ ॥

नवयवाङ्कुरकण्टकसम्मिलत्-तुहिनशीकरधर्मपयःकणा ।

शिशिरसङ्गमवाप्य वसुन्धरा, विशदकुन्दसुमैः सितमातनोत् ॥ ६२ ॥

निशि खलु ध्रुमणिः फेणिविष्टपे, व्रजति तच्चिरसङ्गवशादिव ।

उदकमन्ध्रुपु तापगुणं हिमे-ऽभजत शैत्यमिहोपरधा तपे ॥ ६३ ॥

हिममयादुपसि स्फुटमात्मना-क्षुदनलो वपुरन्तरदीव्यत ।

अजनि तज्जनिधूमसखी मृषे, तनुमतामिति बाष्पवतिस्तता ॥ ६४ ॥

हिमगुणैरजयज्जगदप्यदः, समय एष कुचौ न तु योषिताम् ।

इति तयोस्तनुमानिव कुङ्कुम-स्तवकमूर्तिरदीपि महःशिखी^१ ॥ ६५ ॥

शिखिधिया कपिभिर्नवकृष्णला-संमुदयोऽनुपदं परिपुञ्जितः ।

नैवमहीभिरपि स्फुटकुङ्कुम-स्तवकवत् कलितस्तुहिनागमे ॥ ६६ ॥

१ क-‘सम्पदाम्’ । २ योषयासमित् । ३ परितापिता । ४ किरणा । ५ मियहु

वनम् । ६ क-‘रुचन्’ । ७ वृक्षविशेष । ८ नीरगोऽपि सराग कृतो विलेपनच्छलादिति

तात्पर्यम् । ९ ‘मोगरा’ इति माषायायाम् । १० पाताले । ११ सत्तारे । १२ प्रतापामि ।

१३ क-‘महाशिखी’ । १४ क-‘सगदम्’ । १५ ख-‘वनम्’ ।

अहह सुल्लिगृहेषु वधूकर-प्रथितमसमहावसना अपि ।

गुरुतरामपि जाग्रति यामिनीं, हुंतयुजोऽपि हिमैः स दुता इव ॥ ६७ ॥

हिमलैर्यान्मदनोऽपि हंसन्तिका-मकृत सन्ननि यन्नदृशो हृदि ।

अपरथा कथमूष्ममनोरमं, प्रियसुखाय तदीयकुचद्वयम्? ॥ ६८ ॥

निखिलशाखिदलानि निपातयन्, किशलयन्नरघटकृताः कृपीः ।

नरवरस्य तपस्यसमीरणः, समतनोदरतिं च रतिं तथा ॥ ६९ ॥

*हिमदग्धपुष्पजनिहेतुवनी-तरुवल्लिपद्धतिर्ऋतुः शिशिरः ।

ईसुमाकरस्य ऋतुभर्तुरथा-गमनं विभाव्य चकितश्चलितः ॥ ७० ॥

एवं क्रमेणैव पुनर्भवन्तो-नात्मव्यवस्थामृतवो व्यतीयुः ।

विश्वस्थितिस्यापक एव नाथे, करोति को वा प्रतिकूलकेलिम्? ॥ ७१ ॥

जनस्तनोत्वेवमिति प्रभुः स, सर्वर्तुसौख्याभिनयं वभार ।

विश्वप्रकाशाय न किं विवस्वान्, नित्यं नभोऽन्तर्भ्रमणं विभर्ति? ॥ ७२ ॥

सर्वेऽपि सेवामृतवो विधातुं, दधुः समीहां युगपदि नेतुः ।

नेतुर्न पुष्पाणि फलान्यकाले, कल्याणदानीति तथैव तस्थुः ॥ ७३ ॥

कूरग्रहास्ते न विभोः प्रभावात्, कूरस्वभावं विभराम्बभूवुः ।

येद्वर्षुकाणां हि बलाहकाना-मैवग्रहं नैव कदापि तेनुः ॥ ७४ ॥

स्वामिप्रतापतपनस्तपति त्रिलोक्यां

तापं तनोति न तथेति विभाव्य तैस्य ।

भद्रं स्वभावमिव भानुरतीव तीव्रान्

ग्रीष्मेऽपि नाधित करान् रतये प्रजानाम् ॥ ७५ ॥

जज्ञे जिनाधिपतिर्कीर्तिसुधानिवद्ध-सम्बन्धवन्धुरभरोऽंशुभरः सुधांशोः ।

सिक्ता ततो वसुमती खलु तेन तेन, शश्वद् वभूव तृणपुष्पफलाभिरामा ७६

तदा जिनेन्द्रोर्ध्ववमङ्गसङ्गात्, क्रौर्यं ययौ कूरसमीरणानाम् ।

१ अमयः सिद्धिर्जाग्रतीति फलितार्थः । २ य-‘दुता’ । ३ य-‘मया’ । ४ ‘सगदी’ इति माषायाम् । ५ फाल्गुनिको वायुः । ६ य-‘तदा’ । ७ हिमेन दग्धा तरुवलीनां श्रेणियेन । ८ वसन्तस्य । ९ प्रमिताक्षरा । १०-११ उपजातिः । १२ क-‘पद वि-नेतुः’ । १३ उपजातिः । १४ य-‘यद्वर्षुकाणां’ । १५ प्रतिबन्धम् । १६ उपजा-तिः । १७ प्रतापस्यैव । १८ क-‘रितीव’ । १९ वसन्ततिलका । २० क-‘तरो’ । २१ वसन्तः ।

आवाङ्मिरेतैरपि यच्च जले, धान्येषु मूर्तेष्वपि रोगयोगः ॥ ७७ ॥^३

उच्चैर्विशालगृहगर्मकृताधवासैः

शीते यथा स्फुरति शीतलता पदार्यैः ।

ग्रीष्मे यथा तपति भास्वति तप्तभावो

मेघे यथा सलिलमुज्झति मेघवातः ॥ ७८ ॥^३

तद्वत् त्रिलोकशुभपलवनस्वभावे

राज्यं प्रपालयति तत्र युगादिनाथे ।

संवत्सरर्तुतिथिर्भग्रहयोगमुख्यैः

सर्वैः शुभत्वमशुभैरपि शब्ददूहे ॥ ७९ ॥^४—युग्मम्

अभिन्नभोक्त्रा भृशमोतुना च, शुना च मु(ष्ट^१)क्तेऽतिथिसंविभागे

एकत्र काकश्चैटकेन साक-भाकण्डमाहारमिहाजहार ॥ ८० ॥^५

जानाम्यनन्योन्यभुजोऽभ्युजीवा, जलेऽप्यमान्तः पतिताः स्थलेषु ।

तताप तापेन न तापनस्तां-स्तत्कालवृद्धा तु युयोज दृष्ट्वा ॥ ८१ ॥

अभुज्यमानो जननीभिरुच्चै-रभूत् प्रभूतः खलु भोगिवर्गः ।

मुक्त्वाऽसंमुद्ग्रासरसं प्रसक्त-स्तदैर्ष^३ जाने पवनस्य पाने ॥ ८२ ॥^४

क्षेत्रेष्वन्नचयास्तथा समभवन्नेपां यथा न क्षय-

श्चेत् खादन्ति शुकादयस्तदिति ते ग्रीणन्ति पुण्यानि नः ।

इत्यैहन्ते तदागमं कृपिकृतः किर्न्त्वागता नैव ते

तिर्यञ्चोऽपि न जज्ञिरे खलु तदा ये स्युर्जनद्रोहिणः ॥ ८३ ॥^५

कारुण्यैकमहार्णवस्य विशदे राज्ये युगादिप्रभो-

र्दुग्धाम्भोधिजलेर्धुवं जलधरा धार्त्रीं समग्रीणयन् ।

यत्तज्जातवृणादिभिः सुमधुरैरास्वादितैः थापदा

जमुष्टमिपरा न ते मृगगणं निर्युक्तमांसाशनाः ॥ ८४ ॥^६

किं स्वर्गेण सदाहुमाऽश्मपशुतो यत्रार्थलाभस्पृहा

किं वा भोगिपुरेण यत्र सततं चाताशनैः स्थायते ? ।

१ आचलङ्गिः पवनैः । २ उपजातिः । ३ वसन्ततिलका । ४ नक्षत्र० । ५ वसन्त० ।
६ सहैव भक्षकेण । ७ क-‘पुटकेन’ । ८ उपजातिः । ९ २४-‘तापनस्ताम्र काल०’ ।
१० क-‘दृष्ट्वा’ । ११ उपजातिः । १२ क-‘शुमद्ग्रामरसं’ । १३ भोगिवर्गः ।
१४ उपजातिः । १५ वाञ्छत । १६ क-‘किं वा गता’ । १७-१८ शार्दूलविक्रीडितम् ।

किं वा मुक्तिपुरा न यत्र धृषभस्वामी समाराध्यते

मर्त्यत्वं प्रभुरव्ययं भवतु नः सर्वैस्तदेतीहितम् ॥ ८५ ॥^३

श्रेयःश्रेणीराजिराज्याभिषेकात्, प्राज्यं राज्यं पालयन् नाभिजन्मा ।

कष्टालक्ष्यः पूर्वलक्षत्रिपष्टिं, सोऽतिक्रान्तः शक्रचक्रार्चितां हिः ॥ ८६ ॥^४

कृत्या-ऽकृत्यविवेकवेदनवशाद् विश्वस्य जीवायितं

येनाशेषमनःसमीहितकृते सत्पुण्यराशीयितम् ।

चित्तध्येयजगत्रयोत्तरगुणग्रामाद् रहस्यायितं

कस्तस्य प्रतिवीरतां कलयतु श्रीमद्युगादिप्रभोः ? ॥ ८७ ॥^५

। इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दापर-

नाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये वीराङ्के श्रीआदिनाथचरिते

ऋतुपट्टप्रभुविलासो नाम एकादशः सर्गः समाप्तः ॥ ११ ॥

तन्वानः परमां श्रियं सुमनसां भास्वन्महो भासयन्

स्वर्णश्रेणिभृतां सृजन् वसुमतीं सोमश्रियं स्तोमयन् ।

मार्गं तापकथाऽपहं प्रकटयन् पुष्पंस्तपःसम्पदं

पायाद् वो धृषभप्रभुः परिवहन् सर्वर्तुसन्नताम् ॥ १ ॥^६

एक एव भुवि सद्यः स पद्मः, संत्कलाभिरसिलाभिरलाभि ।

अम्बरं तरणितारकराजा-डम्बरं तरति यन्मतिवाद्धां ॥ २ ॥^७

ग्रन्थाग्रं ॥ १४१ ॥

१ स्व-‘रूप्यं’ । २ शार्दूलविक्रीडितम् । ३ स्व-‘लक्षः’ । ४ चतुरशीतेर्लक्षणां चतुर-
शीत्या लक्षैर्गुणनाद् या सङ्ख्या जायते सा पूर्वत्युच्यते । ५ शालिनी । ६ शार्दूल० ।
७ शार्दूल० । ८ क-‘पद्म’ । ९ क-‘सोत्कला०’ । १० क-‘अन्तर’ । ११ सूर्यतारक-
चन्द्राटोपम् । १२ रथोद्धता ।

द्वादशः सर्गः १२

सदैव सेव्यो भवता विश्वरूपतो, गते त्वयि त्यक्ष्यति मामिति श्रियः ।

गिरेव गन्तुं समयेऽप्यगाद् यतो, न यौवनं श्रीवृषभः स वोऽवतात् ॥१॥^१

वसन्तोत्सवखेलनम्

अथ प्रभौ पालयति प्रजाः क्रमात्, सैकाललब्धप्रसवो मधूत्सवः ।

प्रवर्त्तते स्र सरसैर्निकेवज-ध्वजप्रैमाऽऽम्रद्रुममञ्जरीभरः ॥ २ ॥

निबद्धवासावधिमेव दक्षिणां, निपेच्य सर्पन् रविकृत्तरां दिशम् ।

कुबेरसक्तां परिभाव्य तां पुरः, कुधेव तीव्रं परितापमाप सः ॥ ३ ॥

यदाश्रये शैत्यमिमां जहासि मां, यदन्तिके तापचैयः प्रयासि ताम् ।

मर्तिर्न तेऽस्तीति विभापितुं रविं, न्ययुङ्क्त याम्या मलयानिलं किल ॥४॥

वियोगिनीप्राणविनिर्गमानकः, प्रकोपिनीकोपविलोपलम्बकः ।

प्रियान्विताकर्णपथाऽऽस्तुप्तवः, क नाम नाकर्ण्यत कोकिलारवः ? ॥ ५ ॥

दिशः समग्राः सहकारमञ्जरी-रजोभिरापिञ्जरिता विरेजिरे ।

जगज्जिगीषोर्विप्रेषुभूषतेः, प्रतापभानुप्रभयोम्भितौ इव ॥ ६ ॥

चिराद् वसन्ते समुपेयुपि प्रिये, मनोहरालापकरेऽलिकूजितैः ।

निरन्तरोल्लासिपलाशमण्डलं, दधौ कुसुम्भांशुकवद् वनस्थली ॥ ७ ॥

चिरादुपेतो मधुरर्पयत् प्रियः, कृतसिताभ्यः सितपुष्पपङ्क्तिभिः ।

प्रफुल्लकङ्केलिकदम्बकच्छलाद्, धनस्थलीभ्यः किल कुङ्कुमावलीम् ॥८॥

नवाऽरुचचम्पककोरिकावलिः, प्रसूनबाणेन जगज्जिगीषुणा ।

भटेन दिव्यास्त्रघटेव सज्जिता, वनाधिदेवी द्युतिपुञ्जपिञ्जरा ॥ ९ ॥

द्विरेफनादैर्न न नेति वादिनीं, धृतप्रकम्पां मलयानिलः शनैः ।

समालिलिङ्ग श्रितपुष्पसम्पदं, युवेव मुग्धां नवमाधवीलताम् ॥ १० ॥

१ यौवनं प्रति श्रीरिति वदति । २ १६२तमपर्यन्तानि पद्यानि युष्मितानि धंशस्य वृत्ते ।
३ स्र-‘सुकाल०’ । ४ ख-‘जाग्रज’- । ५ क-‘प्रभावद्रुम०’ । ६ क-‘मेतदक्षिणा’ ।
७ क-‘वयः’ । ८ क-‘नतिर्नते’ । ९ दक्षिणाऽऽशाऽनिलमुखेन सूर्ये प्रति मापयते ।
१० मदनराजस्य । ११ पूरिताः । १२ क-‘भिकूजितै’ । १३ स्र-‘किङ्केलि०’ ।
१४ क-‘कोरवावलि’ । १५ श्यामभ्रगर० ।

कदम्ब-जम्बू-वकुलेषु पाटला-मधूक-मल्ली-लवलीसुमादिषु ।
 स्वबाणसङ्ख्यामिव कर्तुमीरितः, प्रसन्नबाणेन पङ्क्तिरभ्रमत् ॥ ११ ॥
 धृतावतारेऽधिवसुन्धरं मधौ, वैरा-ज्वराणामपि वृक्षवीरुधाम् ।
 समुच्छ्रयं श्रीः श्रयति स सर्वथा, यथा गजानां वृषमर्ध्वजे प्रभौ ॥ १२ ॥
 प्रभुर्वसन्तोत्सवखेलनोत्सुकी-भवत्परीवारपैरोपरोधतः ।
 हरिः सुराराममिवागमन्मनो-ऽभिराममाराममैकामधामहत् ॥ १३ ॥
 विचित्रपुष्पाभरणैर्विभूषितो, निविश्य तत्रास्थित पुष्पवेश्मनि ।
 मनोज्ञनानाफलमण्डलप्रदः, किल त्रिलोक्याः सुकृतद्वमो महान् ॥ १४ ॥
 प्रियाऽवमाने धृतमानमानसाः, शरैरिमैः पुष्पशरः शृणाति नः ।
 किलेति कोपात् कुसुमानि कङ्कण-कणद्वुर्तीलीन्यवचिक्युरङ्गनाः ॥ १५ ॥
 प्रफुल्लमह्ययाः कुसुमानि चिन्वती, तदुद्गतेन भ्रमरेण तद्वमात् ।
 सितेन सान्द्रेऽधरपल्लवे परा, चिरं चुचुम्बे धृतपाणिपल्लवा ॥ १६ ॥
 विचिन्वती काचन चम्पकान् यतः, पङ्क्तिभिः प्राहरिकैरिवोद्यतैः ।
 श्रितोरुरावैः श्रसितोर्मिसौरभा, प्रकम्पमापद् विधुरीकृता वृष्टा ॥ १७ ॥
 विलोलनेत्राभिरशोकवल्लयः, समन्ततो लुण्ठितपुष्पसम्पदः ।
 समुज्जिताः श्यामचलालिभिः पुनः, सितं स्वशाखाभवरक्तपल्लवैः ॥ १८ ॥
 पैरेषु पुष्पावचयप्रचारिषु, प्रेतानिनीकुञ्जचरौ वधूवरौ ।
 चिरेण लब्धावसरो परौ मिथः, स्थितौ प्रियालापकुतूहलादिभिः ॥ १९ ॥
 इमानि पुष्पाणि वराणि कस्यचि-न्न गोचराणीह समेहि तेऽर्पये ।
 प्रलोभ्य मुग्धामिति वल्लमोऽनयद्, रहस्तदालिङ्गनमैङ्गलोत्सुकः ॥ २० ॥
 प्रियेण दातुं कुसुमानि सज्जितः, करो ग्रहीतुं प्रिययाज्ज रोपितः ।
 तथास्थितौ चेतयतः स तौ न तौ, मिथो मिलल्लोचनलीनचेतनौ ॥ २१ ॥
 युवां नवां कौसुमकन्दुकादिभिः, समर्पितैः खेलनकैः स्वसम्मुखीम् ।
 स्वयं प्रसूनाहतिहृत्तकौतुकां, दृढं समालिङ्ग लतामरोपयत् ॥ २२ ॥

१ 'महुडो' इति भाषायाम् । २ कामेन । ३ क-‘चराचराणां’ । ४ क-‘ध्वजप्रभौ’ ।
 ५ अत्यन्ताग्रहेण । ६ ‘चन्दन’धनम् । ७ न कामधामहृदयं यस्य सः । ८ आरामे ।
 ९ हस्ति । १० क-‘शृणोति’ । ११ गतभ्रमराणि । १२ प्राप्नोति सः । १३ अन्य-
 जनेषु । १४ वली० । १५ क-‘वेगलो०’ । १६ हस्तौ । १७ क-‘कौसुमक-
 न्दुका०’ ।

प्रियेण पुष्पाण्यवचित्य निमित्तैः, स्वयं प्रियाऽलङ्कारणैरलङ्कता ।
 किलासशाला कुसुमास्त्रभूपते-जगाद्विजेतुर्विरराज जङ्गमा ॥ २३ ॥
 विचित्रवर्णैः कुसुमैर्विधाय यां, न्यघच्च मालामविकण्ठवन्दलम् ।
 प्रियः प्रियायाः किल सा पयोधरो-परि प्रपेदे हंरिचापचास्ताम् ॥ २४ ॥
 प्रियप्रहृतान्यखिलप्रतानिनी-तरुप्रसूनाभरणानि विभ्रती ।
 प्रचारिणी काचन काननान्तरे, मता न कैः काननदेवतेत्यसौ ? ॥ २५ ॥
 प्रियो यमन्तर्गतमल्लिकं स्त्रियो, बन्धघम्मिलमयं व्यतर्कयत् ।
 रसो नु शान्तो मधुमन्मथोल्लसद्-बलेन शृङ्गाररसेन वेदितः ॥ २६ ॥
 यमङ्गनाया बहिरेव मल्लिका-चयेन धम्मिल्लमवेष्टयत् प्रियः ।
 न कैरतकींति स तारकापते-वैरेण दारैर्विधृतो विधुन्तुदः ? ॥ २७ ॥
 गतासु दोलासु दिवं मृगीदृशां, मुखेन्दुमिन्दोर्मृदुगीतमोहितः ।
 मृगः समेष्यन्नयनावलोकनात्, त्रयां प्रपन्नस्तु तथैव सौऽस्थित ॥ २८ ॥
 परस्पररङ्गव्यतिपङ्गरङ्गयो-भृशं प्रिया-वल्लभयोः कयोश्चन ।
 अभून्मिपं खेदसमुन्मिपत्पयः-प्लवस्य दोलाभ्रमणकैमभ्रमः ॥ २९ ॥
 चलासु दोलासु विलासकौशलं, विलासिनीनामवलोक्य विस्मिताः ।
 प्रपातिशापिप्रस्रैर्वितेनिरे, प्रसन्नवृष्टिं वनदेवता इव ॥ ३० ॥
 प्रियस्य पार्श्वे विनिवेशिनः प्रिया, सदाऽपि दोलाभ्रमणे गलन्निगा ।
 प्रकम्पिनीकण्ठतटावलम्बनं, भयापदेशेन रसेन निर्ममे ॥ ३१ ॥
 मधूत्सवे तत्र लसद्विलासिनी-सहेलहल्लीसकमण्डली बभौ ।
 अपारशृङ्गारसभ्रमोल्लसद्-भवार्णवावर्त्तपरम्परानिभा ॥ ३२ ॥
 चलचलाक्षीचयचञ्चरीरवाः, कुहूकरीकण्ठकुहूकलसनाः ।
 सैरङ्गभृङ्गीकुलकूजितान्यपि, प्रपेदिरे 'दर्पकजैत्रवाद्यताम् ॥ ३३ ॥
 वनान्तरे केलिविलोकामिनी-कणचुल्लोकोटिकलापकङ्कणैः ।
 जगत्रयेऽस्मिन्नहमेव जित्वरो-ऽधुनेति गर्जा मकरध्वजो व्यधात् ॥ ३४ ॥
 यथासुखं पौरजनेषु खेलन-प्रसक्तचित्तेष्विति नौयकः क्षितेः ।

१ माला । २ मेघधनुषो मनोहरताम् । ३ शृङ्गारस्तु कृष्ण आन्तस्तु शुरु इति कविस-
 मयः । ४ धम्मिल्ल । ५ स-‘गीति०’ । ६ मृग । ७ क-‘कम०’ । ८ स्व-‘प्रस-
 वैर्वितेनिरे’ । ९ स-‘गलङ्गया’ । १० अमर (१) । ११ जमावसा० । १२ पक्षि० ।
 १३ कामदेव० । १४ नृपुरसमूह० । १५ अद्यमदेवः ।

किमीदृशीं काप्यपरत्र विद्यते, विलासलीलेति मनस्यचिन्तयत् ॥ ३५ ॥

त्रिलोकनाथोऽवधिनाऽथ बुद्धवां-स्त्रिविष्टपानां सुखमुत्तरोत्तरम् ।

‘अनुत्तर’स्वर्गसुखं स्वयं च यत्, पुराऽनुभूतं बहुसागरावधि ॥ ३६ ॥

प्रभोर्वैराग्यरङ्गः

विभावयन् प्राग्भवजं विजृम्भितं, विश्रुर्विमोहः पुनरित्यचिन्तयत् ।

धिगेप लोको विषयाभिकाङ्क्षया, कटाक्षितो नात्महिताय तिष्ठते ॥ ३७ ॥

शरीरिणामूर्ध्वमधश्च कर्मभिः, कदापि कुत्रापि गतिः प्रतन्यते ।

सदाऽप्यशक्यैर्विनिषेदुर्दुर्गैः, रजोभराणामिव वायुडम्बरैः ॥ ३८ ॥

प्रमादमेरेयरसप्रसङ्गिनः, प्रसह्य सर्वस्वमिवायुरात्मनः ।

अनेहसा संहियमाणमन्वहं, न हन्त जानन्ति विचेतना जनाः ॥ ३९ ॥

चतुष्कपायैः स्खलिताः पृथक् पृथक्, चतुर्विधैः सङ्कलनादिभेदतः ।

चैतुर्गतिस्त्र्यप्रभवा भवेऽङ्गिनः, प्रयान्ति नानन्तचतुष्टयं पदम् ॥ ४० ॥

दुर्मोद्भवं हन्ति विपं न हि दुर्मं, न वा भुजङ्गप्रभवं भुजङ्गमम् ।

अदः समुत्पत्तिपदं दहत्यहो, हहोत्वयं क्रोधहलाहलं पुनः ॥ ४१ ॥

नरो गुरुनप्यगुरुन् निरीक्षते, क्षमाश्रितान् माननगाग्रसङ्गतः ।

विदन्ति ’तं तद्गतमप्यमी पुन-र्नितान्तमप्युच्चमनुच्चमेव हि ॥ ४२ ॥

निजेप्सितार्थस्पृहया हताशयो, जनो न मायां कचनपि मुञ्चते ।

विरक्तकान्तामिव तां न वेत्यसौ, मुखेऽतिसौम्यां परिणामदारुणाम् ४३

भजन्ति लोभं धनलाभकाङ्क्षया, सखायमुञ्छायपरायणं नराः ।

भवाटवीभ्रान्तिषु तान् क्षिपत्ययं, हठेन हत्वा नरकोरुरूपके ॥ ४४ ॥

अमीभिरात्मा विषयैः प्रतार्यते, प्रभुर्यथाऽनार्यतमैर्नियोगिमिः ।

प्रकल्प्य शर्माल्पतरं विनश्वरं, शमोत्तरं श्रात्रियते सनातनम् ॥ ४५ ॥

अतीतसङ्गैर्विषयैर्निषेवितै-र्न तृप्तिमात्माऽयमुपैति कुत्रचित् ।

घनोत्कर्षैर्विरिन्पापराधकृत्-करप्रदानां पृथिवीपतिर्यथा ॥ ४६ ॥

१ त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमपर्यन्तम् । २ य-‘मदुरै-’ । ३ मदिरा० । ४ कालेन ।

५ क्रोध-मान माया-लोभसङ्गैः । ६ आदिशब्देन प्रत्याख्यानावरणा-ऽप्रत्याख्याना-ऽनन्तानुब-
न्धित्वा उत्तरोत्तरतीव्रतामयाः कपाया ज्ञेयाः । ७ नरक-तिर्यङ्-मनुज-देवेति । ८ ज्ञान-दर्शन-
सुख-वीर्येति । ९ अहङ्कारपर्वतशिखरसङ्घेन । १० नरम् । ११ उन्नतितत्परम् ।

जरोदये यद्यपि शक्तिरद्विनो, गतेन्द्रियाणां विषयाभिषेवणे ।

अनन्तजन्मान्तरजातमैश्वर्या, तथापि तद्वासनया न मुच्यते ॥ ४७ ॥

सुकर्मदत्तेन्द्रियशर्मसङ्गते, गतेऽपि तारुण्यभरे शरीरिभिः ।

न ही कृतमस्य विनाशिनोऽश्रुचेः, फलं शरीरस्य तपः प्रपद्यते ॥ ४८ ॥

लोकान्तिकानामागमनम्

जनस्वरूपं मनसा निरूपय-विति प्रभुर्यावदभूद् विरागभूः ।

क्षणेऽत्र सारस्वतकादयः सुराः, समाययुः पञ्चमकल्पसम्भवाः ॥ ४९ ॥

सारस्वता-ऽर्का-वरुणा-ऽनलानिभौ-ऽव्यावाध-रिष्टास्तुपिताश्च ते तथा ।

स्युर्गर्दतोया नवभेदभाजिनो, लोकान्तिका 'रिष्ट'विमानवासिनः ॥ ५० ॥

शिरस्वमी स्वामिमुखामृतद्युते-विलोकनात् कुञ्चलितैः कराम्बुजैः ।

प्रणम्य लोकान्तिकदेवतास्त-स्त्रिलोकनार्थं तमिति व्यजिज्ञपन् ॥ ५१ ॥

द्युसच्छिरोरत्नरुचा द्युरत्नभा-प्रभातभास्वत्कमलोपमक्रम ! ।

जातप्रभो ! 'भारत'वर्षवासिनां, नयाध्वमोक्षाध्वविलासदेशक ! ॥ ५२ ॥

जगद्व्यवस्था प्रथमा यथा त्वया, प्रवर्तिता नाथ ! तथा प्रवर्त्तय ।

सुधर्मतीर्थं भयवार्द्धिपारदं, सर स्वकृत्यं त्रिजगत् समुद्धर ॥ ५३ ॥-युग्मम्

प्रति जनानामिति विज्ञपय्य ते, दिवौकसः सौवपदं प्रपेदिरे ।

अपि प्रभुर्नन्दनकाननाद् ययौ, निजं व्रतादानमना निकेतनम् ॥ ५४ ॥

भरतस्य राज्यप्रदानम्

अथाह्वयत् तत्र जगन्नयीपतिः, समं समग्रैर्भरतं तनूद्भवैः ।

भवस्य 'वैर'स्वरहस्यवेदनाद्, द्रुतं व्रतादाननिदानमानसः ॥ ५५ ॥

विभुर्वभाषे भरतं समागतं, गृहाण राज्यं परिपालय प्रजाः ।

अतः परं वत्स ! विधातुमुत्सुका, यतो वयं संयमराज्यमुञ्ज्वलम् ॥ ५६ ॥

इमां समाकर्ण्य गिरं जगद्गुरो-न्यगाननोऽभूद् भरतः सभाऽन्तरे ।

तदैव मूर्धन्यधिरूढमेदिनी-महाभराक्रान्त इव क्षणं स्थितः ॥ ५७ ॥

अथेति नत्वा भरतः कृताञ्जलि-जगाद सादेन सगद्गदां गिरम् ।

न तेन राज्येन विभो ! प्रयोजनं, त्वया वियोगो मम यत्र जायते ॥ ५८ ॥

१ प्रलोक० । २ ख-‘निलानि-’ । ३ चिन्त्यमिदं ज्ञमेति भाति । ४ क-‘देशका’ ।

५ क-‘सपर्म०’ । ६ विरसतामर्म० ।

इति प्रभूक्त्या भरतोऽतिभारितो, वमार भाषां नतमौलिरोमिति ।
 असौ सुपुत्रस्य परा पवित्रता, पितुर्यदाज्ञा न कदाऽपि लङ्घ्यते ॥ ७१ ॥
 प्रणम्य मूर्ध्ना भरतः प्रभुं प्रभो-र्व्यभूषयत् पञ्चमुखासनं महत् ।
 वभौ स तत्राभिनवोदयदिनः, प्रभातभासानिव पूर्वपर्वते ॥ ७२ ॥
 अथोपविष्टः प्रभुसिंहविष्टरे, मुदाऽभिषिक्तो भरतः प्रभोगिरा ।
 अमात्यसेनापतिभूमिपादिभिः, सुरैः सुरदुः सुरशैलगो यथा ॥ ७३ ॥
 तदाऽऽत्तपत्रं भरतेशितुः शिर-स्यशोभत श्वेतसहस्रपत्रमम् ।
 प्रभोः प्रसादः शरदिन्दुसोदरः, सुतोपरि स्फीतिमिवाश्रितः स्फुटम् ७४
 समुज्जजृम्भे भरतस्य पार्श्वयो-श्चलोऽङ्गलैश्चामररोममण्डलैः ।
 जगन्नीलसुतस्त्वरेतद्गुणावली-यशोलतापङ्क्तिनवाङ्कुरैरिव ॥ ७५ ॥
 स शुभ्रवासोभिरदभ्रमौक्तिकै-र्विभूषणैर्भूषितमूर्त्तिरावभौ ।
 प्रभोर्मुखेन्दुद्वुरपुण्यसागरोद्-गतैस्तरङ्गैर्नु सफेनविन्दुभिः ॥ ७६ ॥
 रराज राजा स नवो जनप्रियः, प्रदीप्तशूरद्युतिपूरपूरणः ।
 इतीव राज्ञां निवहोऽस्य निर्ममे, नमस्कियां भङ्गलमण्डलस्पृहः ॥ ७७ ॥

वार्षिकदानम्

स बाहुबल्याद्यपराङ्गजन्मनां, विभज्य भर्त्ता विपयानथार्ययत् ।
 वैदान्यचूडामणिर्यं वार्षिकं, प्रदानमप्यारभतोऽद्भुतानकम् ॥ ७८ ॥
 वैनीपकः कोऽप्यवनीतले तदा, न दानमादातुमना मनागपि ।
 श्रियो विशेषः प्रभुशेषयाऽनया, ममेत्युपादत्त जनोऽल्पमात्रकम् ॥ ७९ ॥
 त्रपाऽस्तु मा कामगवी-सुरदुम-द्युसन्मणीनां बहुदानदर्शनात् ।
 इतीव विश्वत्रितयैकशर्मदः, स दानमिच्छाप्रतिमानमातनोत् ॥ ८० ॥
 यदीहते तल्लभते जनोऽखिलः, समेतु गृह्णातु मनःसमीहितम् ।
 अपुण्यदाधोपणमुच्चकैश्चतुः-पथप्रतोल्यादिपदेऽपि श्रुः ॥ ८१ ॥
 चिरप्रनेष्टानि गतप्रभूष्यपि, प्रलीनचिह्नान्यपि शैलगान्यपि ।

१ क-‘भूप(य)त्यन्तमुखा०’ । २ सिंहासनम् । ३ क-‘पत्रम्’ । ४ क-‘दूरण’ ।
 ५ ऋषभप्रभु । ६ देशान् । ७ दातृशेखर । ८ क-‘रेव’ । ९ अद्भुतोऽद्भुतमेवनि-
 यक्षिन् । १० याचक । ११ क-‘प्रणष्टानि’ ।

अस्त्रयतेशाय सहस्रचक्षुषा, 'सुदर्शना'ख्या शिविकाऽथ यन्मिपात् ।
 ससीम'सर्वार्थ'विमानमुत्कया, न्ययोजि मुच्येव जिनोपहृतये ॥ ९२ ॥
 ततोऽधिरूढः शिविकां स तां प्रभुः, प्रदत्तपाणिः शंतकोटिपाणिना ।
 महोन्नते मोक्षतरौ मुशर्मणः, फलस्य निःश्रेणिमिवाशु लब्धये ॥ ९३ ॥
 समुद्धृता ग्राग् विधृतादरैर्नरै-रनन्तरं भक्तिविभासुरैः सुरैः ।
 प्रभोः श्रियाऽसौ शिविका चिकीशिनी, स्वभाग्यशोभेव जंगत्रयाद्भुता ९४
 विरेजिरे लोलदुकूलपल्लवा, विलोलहारा धृतरत्नभूषणाः ।
 सुरा वहन्तः शिविकां नभोऽन्तरा, सुरद्रुमा जङ्गमतां गता इव ॥ ९५ ॥
 तदन्तरा सेदुपि सिंहविष्टरं, विबोडुकामे नवसंयमश्रियम् ।
 वरे विभौ चालयतः स चामरे, तदाऽऽद्यकल्पद्वयवासवावुभौ ॥ ९६ ॥
 शिरःप्रदेशे शरदिन्दुसोदरं, सितातपत्रं भुवनेशितुर्वभौ ।
 भुवं हृदध्यासितसाधुधर्मभा-वितानमूर्ध्व दंशमाध्वनिर्गतम् ॥ ९७ ॥
 जिनेशितुः पार्श्वयुगे ररङ्गतु-'र्गङ्गा'तरङ्गाकृतिधामचामरे ।
 किलादिमद्वीपकुमुद्वतीपति-द्वयार्पितौ प्राभृतके करोत्करौ ॥ ९८ ॥
 करस्फुरत्काञ्चनभूषणैकै-जगत्पतेर्व्यन्तरनिर्जरव्रजैः ।
 कृतस्य धूपार्थविधेर्नश्रियं, दधार धूमो जनपुण्यवीरुधाम् ॥ ९९ ॥
 जयारवोजागरवक्रवारिजैः, शिरोऽधिरोहत्करयुग्मकुब्जलैः ।
 नतश्चतुःपट्टिसुरासुरेश्वरै-स्ततः प्रतस्ये शिविकास्थितः प्रभुः ॥ १०० ॥
 पुरः प्रभोर्मानव-देव-दानवै-स्तदा तथाऽवाद्यत वाद्यमण्डली ।
 यथा तदीयप्रतिनादतोऽखिलाः, प्रभुप्रशंसासमिव तेनिरे दिशः ॥ १०१ ॥
 तदोजितैर्मङ्गलतूर्यगजितै-र्लसद्बुधुसद्वारजयारवव्रजैः ।
 विभुं 'विनीता'नगरीनृपाध्वना-ऽधिगत्य यान्तं परिवव्रिरे जनाः १०२
 सदोच्चचारी खलु नीचचारिणां, चिराय नो लोचनगोचरे चरेत् ।
 इति प्रभुं केऽपि निरीक्षितुं नरा, बृहत्तरा नारुरुर्महीरूढः ॥ १०३ ॥
 गृहाद्वयप्रग्रमुन्नतेषु ये, जनाः प्रतेनुः पदमीक्षितुं प्रभुम् ।

१ इन्द्रेण । २ क-'प्रमुश्रिया' । ३ ख-'चिकीशिनी' । ४ क-'जगत्रयाद्भुता' ।
 ५ ख-'मुन्दर' । ६ मस्तकमार्गाङ्गितं । ७ इदं चरणं वर्तते 'इन्द्रवंशा च्छन्दसि' ।
 ८ चन्द्र- । ९ क-'धूपार्थ' । १० मेघशोभाय ।

संज्ञानगान्यप्यटवीगतान्यपि, ग्रन्थनैसंस्त्यायपुरीगतान्यपि ॥ ८२ ॥

सुवर्णरत्नप्रभृतीनि सर्वतो, धनान्युपाहृत्य विभोरंपूरयन् ।

सुरेश्वरादिष्टधनेश्वराज्ञया, विजृम्भिणो जृम्भकसञ्ज्ञया सुराः ॥ ८३ ॥

-युग्मम्

सकोटिमेकां कनकस्य निर्व्यथ-स्तथाऽष्टलक्षीं वृषभप्रभृददौ ।

दिनेश्वरस्याभ्युदयाद् दिने दिने, बभूव यावज्जनभोजनर्क्षणम् ॥ ८४ ॥

प्रयच्छतः कोटिशतत्रयं प्रभो-रशीतिरष्टाम्यधिकाश्च कोटयः ।

अशीतिलक्षाण्यपि सर्वसङ्ख्याया, समप्रवर्पेण सुवर्णमित्यभूत् ॥ ८५ ॥

विभाव्य दीक्षाऽभिमुखं जगद्विश्वं, जनोऽपि संसारविरागसागरः ।

इयैष 'शेषामितमेव हाटकं, 'स्पृहाप्रदानेऽपि हि नाग्रहीद् बहु ॥ ८६ ॥

प्रभोर्दीक्षामहोत्सवः

वचर्ष वर्षं प्रतिमानुषं प्रभुः, पदार्थसाधैर्हृदयेहितैर्हितैः ।

चलासनश्च द्युसदां पतिस्तदा, मतेऽदीक्षासमयः समागमत् ॥ ८७ ॥

समं समग्रैः स सुरेश्वरः सुरैः, सदम्भसा सम्भृतकुम्भपाणिभिः ।

जगत्प्रतीक्ष्यस्य ततान् दीक्षणो-त्सवामिपेकं जननामिपेकवत् ॥ ८८ ॥

स्ववासनावद् विशदानि वासवो, द्युवासवासांस्थथ पर्यधापयत् ।

जगत्प्रतीक्षेन तदीयचित्तव-भितान्तमच्छान्यतिकोमलानि च ॥ ८९ ॥

स्वयं मुदा दुःकृपवनेन चन्दनै-र्जगत्पतिश्चित्तमूर्तिरावभौ ।

सं रोमकूपान्तरवर्त्मसुत्वरै-र्धृतः शुभध्यानविमोर्भरैरिव ॥ ९० ॥

यदेप मुक्तावालिमण्डनं विश्व-भविष्यति ध्वस्तमधोलयन्धनः ।

इतीव घृन्दारकनायकोऽप्यमुं, 'विविक्तधीस्तादृशमेव निर्ममे ॥ ९१ ॥

१ क-‘श्मशान-’ । २ ख-‘प्रशून्यसं०’ । ३ गृह० । ४ क-‘रूपयत्’ । ५ जृम्भ-
न्ते-स्वच्छन्दचारितया चेष्टन्त इति जृम्भकाः । इमे तिर्यग्लोकासिनो व्यन्तरदेवा अत्यर्थं
केलिरसिका निधुवनशीलाः शापानुग्रहकरणसमर्थाः सदा च प्रमुदितमनसः । ते च दशविधाः
प्रज्ञाः, यथाहि—अन्नजृम्भकाः, पानजृम्भकाः, वस्त्रजृम्भकाः, लयन(गृह)जृम्भकाः, शयन-
जृम्भकाः, पुष्पजृम्भकाः, फलजृम्भकाः, पुष्पफलजृम्भकाः, विद्याजृम्भकाः, अव्यक्तजृम्भकाः ।
विशेषार्थिना तु प्रेक्ष्यतां भगवतीं (श. १४, उ. ८, सू. ५३३) वृत्तिः । ६ ख-‘क्षणः’ ।
७ इच्छति स्म । ८ देवनिर्मात्यप्रमाणकम् । ९ क-‘गृहाप्रदाने’ । १० अव-
लोम्यतामस्मिन्पदार्थं सकारबाहुल्यम् । ११ प्रसुमनोवत् । १२ इन्द्रेण । १३ प्रभुः ।
१४ -‘वरैरिव’ । १५ भोक्ष्यतजीमन्नेणविभूषणम् । १६ विचारशाली ।

असूज्यतेशाय सहस्रचक्षुषा, 'सुदर्शना'ख्या शिविकाऽथ यन्मिपात् ।
 ससीम'सर्वार्थ'विमानमुत्कया, न्ययोजि मुक्तयेव जिनोपहृतये ॥ ९२ ॥
 ततोऽधिरूढः शिविकां स तां प्रभुः, प्रदक्षपाणिः शंतकोटिपाणिना ।
 महोज्जते मोक्षतरौ सुशर्मणः, फलस्य निःश्रेणिमिवाशु लब्धये ॥ ९३ ॥
 समुद्धृता प्राग् विधृतादैरनैरै-रनन्तरं भक्तिविभासुरैः सुरैः ।
 प्रभोः श्रियाऽसौ शिविका विकेशिनी, स्वभाग्यशोमेव जंगत्रयाहुता ९४
 विरेजिरे लोलदुकूलपछगा, विलोलहारा धृतरत्नभूषणाः ।
 सुरा वहन्तः शिविकां नभोऽन्तरा, सुरदुभा जङ्गमतां गता इव ॥ ९५ ॥
 तदन्तरा सेदुपि सिंहविष्टरं, विबोहुकामे नवसंयमश्रियम् ।
 वरे विभौ चालयतः स चामरे, तदाऽऽद्यकल्पद्रव्यवासवाधुभौ ॥ ९६ ॥
 शिरःप्रदेशे शरदिन्दुसोदर, सितातपत्रं भुवनेशितुर्वभौ ।
 ध्रुवं हृद्घ्यासितसाधुधर्मभा-चितानमूर्ध्व दैवमाघनिर्गतम् ॥ ९७ ॥
 जिनेशितुः पार्थयुगे ररङ्गतु-'गङ्गा'तरङ्गाकृतिधामचामरे' ।
 किलादिमद्रीपङ्क्तुमुदतीपति-द्वयापितौ प्रासृतके करोत्करौ ॥ ९८ ॥
 करस्फुरत्काञ्चनधूपपट्टकै-र्जगत्पतेर्व्यन्तरनिर्जरव्रजैः ।
 कृतस्य धूपार्थविधेर्धनश्रियं, दधार धूमो जनपुण्यवीरुधाम् ॥ ९९ ॥
 जयारवोजागरवक्रवारिजैः, शिरोऽधिरोहत्करयुग्मकुब्जलैः ।
 नतश्चतुःपटिसुरासुरेश्वरै-स्ततः प्रतस्ये शिविकास्थितः प्रभुः ॥ १०० ॥
 पुरः प्रभोर्मानव देव-दानवै-स्तदा तथाऽप्राद्यत वाद्यमण्डली ।
 यथा तदीयप्रतिनादतोऽखिलाः, प्रभुप्रशंसामिव तेनिर दिशः ॥ १०१ ॥
 तदोजितैर्मङ्गलतूर्यगजितै-र्लसद्भुसद्धारजयारवव्रजैः ।
 विभुं 'विनीता'नगरीनृपाध्वना-ऽधिगत्य यान्तं परिवत्रिरे जनाः १०२
 सदोच्चचारी खलु नीचचारिणां, चिराय नो लोचनगोचरे चरेत् ।
 इति प्रभुं केऽपि निरीक्षितुं नरा, बृहत्तरा नारुहदुर्महीस्थः ॥ १०३ ॥
 गृहाद्वयप्रप्रसूजतेषु ये, जनाः प्रतेनुः पदमीक्षितुं प्रभुम् ।

१ इन्द्रेण । २ क-'प्रभुश्रिया' । ३ रा-'विकासिनी' । ४ क-'जंगत्रयाहुता' ।
 ५ ख-'मुन्दर' । ६ मस्तकमार्गाङ्गिर्गत । ७ इदं चरणं वर्तते इन्द्रवशाच्छन्दसि ।
 ८ चन्द्रः । ९ क-'धूपार्ध' । १० मेघशोभाम् ।

तदाप्तपुण्यात् खलु तेषु शीतरुक्-करायितं शूरकराः प्रपेदिरे ॥ १०४ ॥
महोन्नतेष्वप्यवनीरुहादिषु, स्थिरेषु यन्नाथनिरीक्षणं क्षणम् ।

अतो गजान् केचन जङ्गमाचलो-पमान् समारुह्य विभोः पुरोऽभवन् १०५
मरुच्चरैः केऽपि तुरङ्गयैर्मनो-रयैर्मयैः^१ केऽपि तैर्यो रयोत्तरैः ।

पदप्लवैः पुष्पविरेऽपि केऽपि तु, प्रभोर्दिदृक्षात्वरिताः पुरः पुरः ॥ १०६ ॥
रथस्य वीथीमनवाप्य केऽपि तं, समर्प्य स्रताय पदातयः स्वयम् ।

नतोन्नताध्वप्लवनैः प्लवङ्गवत्, पुरोऽभवन् स्वामिनिलाभनेप्सवः ॥ १०७ ॥
जनौघसङ्घट्टतया जनान्तरात्, तटेन गन्तुं प्रभुदर्शनस्पृहाः ।

परे नरा निःसरणाय नाशकन्, कुडुम्बवासाद् विरताशया इव ॥ १०८ ॥
पुरासरस्कन्धनिबद्धपाणयः, परे प्रणुन्ना चलतोऽनुपातिभिः ।

प्रकाममस्पृष्टमहीतलांहयो, दिवा प्रचेलुस्त्रिदिवालय इव ॥ १०९ ॥
घनाघसम्बन्धनिबन्धनं स्त्रियो, निकृत्य कृत्यं लघु गेह-देहयोः ।

तदाऽऽत्मकृत्यं सुकृतैकवर्धनं, विधातुमीयुर्जगदीशदर्शनम् ॥ ११० ॥
शिरस्तटे किं मुकुटेन तेऽधुना?, स्वयं त्रिलोकीमुकुटत्वमाप्नुहि ।

ललाटपट्टे तिलकेन किं तव?, स्वयं त्रिलोकीतिलकायसे न किम् ? १११
किमञ्जनं लोचनयोर्निधीयते?, सुधोपचारं रचयाऽनयोश्चिरात् ।

जगद्विभोर्वन्दन-दर्शनोत्सवै-स्तदा मिथः स्त्रीभिरिदं न्यगद्यत ॥ ११२ ॥
-युग्मम्

प्रभोस्त्रिलोक्याभरणस्य भान्ति किं?, पुरो वराण्याभरणानि कानिचित् ।
ध्रुवं पुरन्ध्योऽपरिधाय तान्यत-स्त्वरानुरा राजपथं ययुः पराः ॥ ११३ ॥

निमित्तमायामऽनिभालने विभो-र्बभूविवास्या धिगिति स्खलद्गतेः ।
स्तनौ परस्या रुदतः स पीयूषौ, विशीर्णहारच्युतमौक्तिकाश्रुभिः ॥ ११४ ॥

विलोकितुं लोकगुरुं त्वरागतेः, शिरोऽंशुके संसिनि केऽसञ्चयः ।
अदशिं कस्याश्चन नाथदर्शनात्, तमः समूहस्तनुतो नु निर्गतः ॥ ११५ ॥
पदात् पदं नार्पयितुं स्वयं क्षमा, सखीद्वयस्क्रन्धलसत्त्करद्वया ।

१ तस्यादीक्षणात् प्राप्तपुण्यात् । २ उग्रैः । ३ तुरङ्गमोहयोः । ४ रथम् । ५ आ-
काशेन । ६ परित्यज्य । ७ य-‘देह-गेहयोः’ । ८ नायिकायाः । ९ ‘धिगिति’ ।

पराऽपतत् श्रौढनितम्बडम्बरा, पराऽङ्गना च त्वरितांहिसञ्चरा ॥ ११६ ॥

परा परौत्सुक्यपरा व्यतिक्रमा-दुपर्यधोवस्त्रधराऽभवद् यदि ।

रसायनं हासरसस्य सा तथा-ऽप्यदर्शि केन प्रभ्रुलीनचक्षुषा ? ॥ ११७ ॥

त्रिविधसर्वस्वमिवेक्षितं प्रभुं, स्वकीयसर्वस्वनिरादरा परा ।

विहाय शून्यं गृहमुत्सुकाऽगमत्, तदा न कोऽप्यन्यधनस्पृहः परैः ११८

सनातनाऽऽस्ते रसनासुधाशनं, विभुः क लभ्यो नयनामृतं पुनः ? ।

अतोऽर्द्धभुक्तेऽप्यपरा प्रतत्त्वरे, प्रभुं प्रहृष्टाचमना निरीक्षितुम् ॥ ११९ ॥

तदेतरस्या रभसेन विस्मृते-धृतैकताडङ्कमतर्क्यतानैनम् ।

जगत्पतेर्दीक्षणीक्षणीक्रिया-रसप्रसक्ताऽऽगतपुष्पदन्तवत् ॥ १२० ॥

विनिर्मितेपन्मृगनाभिपत्रकं, मुखं परस्यास्त्वरितागतेर्वभौ ।

जिनाननेक्षामुकृतेन सङ्कुचत्-कलङ्कपङ्को नु कुरङ्गलाञ्छनः ॥ १२१ ॥

मुखं परस्याः पदयामकद्रवै, रयाद् विलिप्तं पुष्टणभ्रमाद् वभौ ।

शशी स्वमित्रसरविद्रिपं प्रभुं, निरीक्ष्य रोपादिव रक्ततां गतः ॥ १२२ ॥

रयात् परस्याः श्लथकेशमन्धन-क्षरत्प्रसूनच्युतमाल्यकैतवात् ।

मुमोच तूणादिव बाणघोरणीं, धनुस्तथा पुष्पशरः पुरः प्रभोः ॥ १२३ ॥

जगत्प्रदीपस्य पुरः प्रदीपका, भवेयुरुत्तारणकं जगद्विभोः ।

अतः पराः सप्तशिखाविभूषितं, प्रतेनुरारात्रिकमुग्रभक्तयः ॥ १२४ ॥

त्रिलोकनाथस्य विलोकनेऽञ्जला-नचालयंश्चामरवच्च काञ्चन ।

किलास्य पृथ्वीपृथुभारधारणात्, क्रमस्पृशो वीजनकर्म कर्मठाः ॥ १२५ ॥

चकासिरे काभिरपि प्रकाशिताः, पुरः प्रभोरक्षतपात्रपङ्कयः ।

समं समेता इव सेवितुं विभुं, यथोजिता दीपनदीपतीन्दवः ॥ १२६ ॥

निरन्तरं शान्तरसातिपूरिते, जिनेश्वरे "क्षेत्रवरेऽप्य काञ्चन ।

प्रचिक्षिपुर्लाजततिं कलायतिं, किलोज्जलां मङ्गलवीजमण्डलीम् ॥ १२७ ॥

नभोऽग्रसन्ध्याघनरागनागरी-समुच्छलद्भ्युच्छनमण्डलच्छलात् ।

जिनाधिनाथे जनचित्तमक्तिजा-ऽनुरागवीचीततयस्तदोच्छ्रिताः ॥ १२८ ॥

१ क-‘वत्वरितांहि’ । २ ख-‘विभुं’ । ३ क-‘पुनः’ । ४ मुखम् । ५ सूर्य-
शशिवत् । ६ चन्द्रः । ७ यवसम्बन्धिः । ८ ख-‘विभुं’ । ९ क-‘वीजन’ ।
१० कार्यदधाः । ११ उत्तमक्षेत्रे । १२ मनोज्ञोत्तरकालम् ।

ततैश्चतुःषष्टिसुरासुरेश्वर-स्फुरद्विमानप्रकरैर्वियचरैः ।

अनातपः प्रादुरभूजगत्प्रभो-निरीक्षकाणामनुगामिनामपि ॥ १२९ ॥

सुपर्वगन्धर्वगणा नभोऽङ्गणे, प्रमोर्गुणान् मङ्गलगीतिरीतिभिः ।

विचित्रनाट्या-ऽभिनयक्रियानुगं, जगुर्जगत्यामपि राजगायनाः ॥ १३० ॥

प्रवृत्तनृत्ता नरदेवनर्तकी-गणास्तुटद्वारमणीन् निचिक्षिपुः ।

अमर्त्यमर्त्यद्विपदानपङ्क्तिः, तले पृथिव्या निजपुण्यवीजवत् ॥ १३१ ॥

सुपर्वणां व्योम्नि विमानपङ्क्तिभिः, शताङ्गमातङ्गतुरङ्गसङ्गमैः ।

किल प्रभोः प्रव्रजनोत्सवं नवं, निरीक्षितुं शंकरपुराण्युपाययुः ॥ १३२ ॥

दृशामदृश्यस्फटिकालयाश्रया, विमोर्विलोकादनिमेषलोचनाः ।

सुराङ्गनाभ्यो न विभिन्नवैभवा-स्तदा व्यधुध्यन्त पुरीषुरन्धयः ॥ १३३ ॥

विमोः स्तवाढ्या इव किङ्किणिकणैः, प्रशस्त्रलास्याः प्रचलैर्ध्वजाञ्चलैः ।

शूरद्विभूषासुमसम्मदाऽश्रव-स्तदाऽद्युतन् देवविमानपङ्क्तयः ॥ १३४ ॥

अमर्त्यहृत्सैर्दिवि मर्त्यकल्पितैः, क्षितौ च सङ्गीतकनाटकस्वनैः ।

पदे पदे मण्डलनृत्यदप्सरो, नराप्रियोल्लासकरासकस्वरैः ॥ १३५ ॥

विमो! चिरं जीव जनस्य जीवन!, प्रमो! चिरं मङ्गलकन्द! नन्द च ।

इन! त्रिलोकी चिरमस्तु सुस्थिता, त्वयेति चाशीर्वचनोच्चयैर्नृणाम् ॥ १३६ ॥

पुरःसरव्योमचरत्सुरासुर-स्फुरद्विभुस्तोत्रपवित्रवाग्भरैः ।

मिथो मिलल्लोककुलाऽऽकुलारवै-र्जगन्नयं शब्दमयं तदाऽभवत् ॥ १३७ ॥

-विशेषकम्

यतो न तोषं लभतेऽवहेलनाद्, भजेत भक्त्या सुकृतार्जनं जनः ।

ततः प्रतीयेष गतस्पृहः प्रभुः, प्रतन्यमानं पथि तेन मङ्गलम् ॥ १३८ ॥

अमानया वासनया विसृत्तरान्, विसुः समग्रानसुरान् सुरान् नरान् ।

ददर्श दृष्ट्वा सदृशप्रसादया, दयालुरुल्लासिसुघोमिसान्द्रया ॥ १३९ ॥

श्रितैकपक्षो भरतस्तदाऽभवद्, द्विपार्थगो बाहुवर्लिर्जगद्विभोः ।

वभो स ताभ्यां धृतपातको यथा, यतीन्द्रधर्मो धृतबोध-संयमः ॥ १४० ॥

अनेकसामन्त-नरेश-भ्रात्रिभिः, समं परेऽष्टानवतिस्तनूद्भवाः ।

भवार्तिनाशं भुवनेशमन्वगु-र्नयं प्रजावद् विनयं गुणा इव ॥ १४१ ॥

जगद्गुरुं श्रीमरुदेवया समं, सुमङ्गला साऽथ सुनन्दया तथा ।

सुताद्वयी पुत्रघघूशताश्रिता, दयेव देवाधिपधर्ममन्वगात् ॥ १४२ ॥

सिद्धार्थोद्याने प्रभोरोगमनम्

स्वभावभावप्रथमानमानसै-रिति ^१त्रिलोकीपतिभिः कृतोत्सवः ।

प्रभुः स 'सिद्धार्थ'मवाप तौपनो, नमोवदुद्यानममानवैभवम् ॥ १४३ ॥

विनिर्मिताह्वानमिवालिनादतः, समाश्रितोऽशोकमनोकहं क्रमात् ।

अघातरत् तत्र जगन्नयीपतिः, 'सुदर्शना'या भवसन्ततेरिव ॥ १४४ ॥

बभूव 'सर्वार्थ'विमानमत्र तद्, यथा ह्यसर्वार्थमिव व्युते प्रभौ ।

तथाऽवतीर्णं शिविका 'सुदर्शना', कुदर्शनाऽऽसीदिह सौम्यदर्शने ॥ १४५ ॥

अहं सरागोऽपि विरागचेतसा, जगन्नयीशेन समाश्रितस्ततः ।

अशोक एवासि मुदेति स ध्रुवं, ननर्त्त कङ्कलितरुर्दलैश्चलैः ॥ १४६ ॥

स्वसारताऽहङ्कृतिवह्निर्सारिणी-ममुद्रसंसारसमुद्रकौमुदीम् ।

ततोऽमुचन्मारविकारधोरणी-मिवोम्बरालङ्कारणावलीं विभुः ॥ १४७ ॥

जगद्भिः स्क्न्धतले चिडौजसा, न्यवेशि वृन्दारकदूष्यमुज्ज्वलम् ।

क्षणेऽत्र तत्रैव किलाधिरोहिणः, सुसाधुधर्मस महोमहोर्मिर्वत् ॥ १४८ ॥

चैत्रकृष्णाष्टम्यां प्रभोर्दीक्षा

तदा च चैत्रे वैहुलाष्टमीतिथौ, विधौ च धिण्यं श्रवणादिमं श्रिते ।

दिनस्य भागे चरमे नरामरै-र्जयारवस्फारमुखैर्निरीक्षितः ॥ १४९ ॥

प्रभुश्चतुर्भिः स्वयमेव मुष्टिभिः, स्वमौलिदेशाद् बहुकाललालिताम् ।

चतुर्गतिक्लेशपरम्परामिवो-दपाठयत् केशतर्ति प्रसृत्वराम् ॥ १५० ॥

-युग्मम्

स्वयं स्वमूर्ध्ना विशुनाऽध्रियन्त ये, निपातमर्हन्ति न ते महीतले ।

इति प्रतीयेष शिरोरुहान् हेरिः, स्वयं विनेतुर्वसनाञ्चलेन तान् ॥ १५१ ॥

ततोऽपरान् पञ्चममुष्टिना कचान्, जिघृक्षुरुचे नमुचिदिप्पा प्रभुः ।

प्रसीद देवेश! तथैव तिष्ठतात्, तवावशिष्टा चिकुरावली चिरम् ॥ १५२ ॥

यदंसयोः स्वर्णसवर्णयोरियं, जगत्पते! वल्गति कुन्तलावली ।

तवेन्द्रनीलद्युतिरन्दमालिका, किलाप्तसङ्गा सुरशैलशृङ्गयोः ॥ १५३ ॥

१ क-‘साव’ । २ नृपेन्द्रादिभिः । ३ सूर्यः । ४ क-‘सारणी’ । ५ चसविमृषणश्रेणिम् ।
६ स्व-‘मद’ । ७ कृष्णपञ्चाष्टम्याम् । ८ उत्तरापाठम् । ९ इन्द्रः । १० इन्द्रेण ।
५० का० ३१

इतीरिते स्वःपतिना जगत्पति-स्तथैव तां कुन्तलवल्लरीं दधौ ।
 इतीव लास्यं मृदुलानिलेन सा, शनैर्लसन्ती प्रमदेन निर्ममे ॥ १५४ ॥
 ततः 'सुधर्मा'ऽधिपतिः शिरोरुहान्, स्याद् गतो दुग्धपयोनिधौ न्यधात् ।
 प्रभोः स शेषामिव तानरोपय-न्महोर्मिमौलौ विमलाशयः स्वयम् ॥ १५५ ॥
 समेत्य शक्रो लघु मुष्टिसञ्ज्ञया, स्वयं प्रजल्पन् समयं पुनः पुनः ।
 दशां सहस्रेण दिशो विलोक्य-जलं त्रिलोकीतुमुलं न्यवारयत् ॥ १५६ ॥
 प्रपन्नमौने नर-देव-दानवे, क्षणेऽत्र चित्रस्थ इवैकचेतसि ।
 सदाऽखिलं योगमवद्यसङ्कुलं, निराकरोमीति गिरं प्रवर्त्तयन् ॥ १५७ ॥
 भवोद्भवक्लेशनिवेशैवैशसं, विमुक्तमन्त्रौपविमुक्तिकर्मणम् ।
 प्रहृष्टपेष्ठो नतसिद्धपद्धति-स्ततः स चारित्र्यमुपाददे प्रभुः ॥ १५८ ॥-युग्मम्
 तपातपचापनतापतापिनां, पथस्तरुच्छायमिवाध्वयायिनाम् ।
 अभूत् प्रभुप्रव्रजनोत्सवे क्षणं, सुखामिपङ्गो नरकस्पृशामपि ॥ १५९ ॥
 बभूव भूरिर्धुवनेष्वपि त्रिषु, क्षणं प्रकाशः क्षणिकाप्रकाशवत् ।
 तदा विमोर्ध्वस्ततमःसमुन्मिष-न्महातपस्यामहसो नु वर्णिका ॥ १६० ॥

प्रभोर्मनःपर्ययज्ञानस्योत्पादः

मनुष्यवर्णान्तरवासिनां तनू-भृतां मनोद्रव्यविकाशनक्षमम् ।

विमोर्मनःपर्ययसञ्ज्ञमुज्ज्वलं, तुरीयकं ज्ञानमथोदपद्यत ॥ १६१ ॥

कच्छादिचतुःसहस्रया व्रतग्रहणम्

चतुःसहस्री सहकच्छभृभृतां, स्वयं महाकच्छमुखावनीभृताम् ।

निवारितानां भरतादिभिर्मुहु-र्मुहुः प्रपेदे प्रभुपृष्ठतो व्रतम् ॥ १६२ ॥

प्रभुं नुत्वा नत्वा समममरवृन्दैर्द्युपतयो

ययुर्द्वीपं 'नन्दीश्वर'मिह जनुःस्नानमहवत् ।

१ क्षीरसागरे । २ स्व-प्रकीर्तयन् । ३ नाशम् । ४ पृथग्जनस्यानियतानि भक्तानि, समुद्युक्तां सकृद् भोजनं, मध्यमजनस्य भक्तद्वयं, तत्र मध्यमां प्रतिपत्तिमाश्रित्य चतुर्थपञ्चादितपोग-
 णना । अतीतेऽहनि भुक्त्वा प्रत्याख्यानमित्येको भोजनकालः । द्वितीयेऽहनि भक्तद्वयच्छेदः । तृती-
 येऽहनि चतुर्थभक्तकाले मुह्यति इति चतुर्थभक्तमुच्यते । कदाचिदुत्तरपदलोपात् चतुर्थभक्तमेव
 चतुर्थम्-एक उपवासः । यदि तृतीयेऽहनि भक्तद्वयच्छेदश्चतुर्थे नु पष्ठभक्तकाले भुङ्के तर्हि पष्ठ-
 भक्तं पष्ठं वोच्यते; द्वौ उपवासा इत्यर्थः । एतदर्थं प्रेक्ष्यतां तत्त्वार्थस्य श्रीसिद्धसेनगणितवृत्त-
 टीकायां द्वितीयो विभागः (पृ. ९२) । ५ विद्युत् । ६ जम्बू-घातकी-पुष्करार्धेतिमनु-
 प्यक्षेत्रवासिनाम् । ७ स्व-स्नानमहवत् ।

स्थिताहर्दिम्बानां विहितमहिमास्तेऽष्टदिवसीं

कदा दृश्यः स्वामी पुनरिति मृदा खं पदमगुः ॥ १६३ ॥

भरत-बाहुबलिप्रमुखस्य ते, नृपतयः परिवारजनान्विताः ।

जिनपतिं प्रणिपत्य निजं पदं, प्रययुरथुविमिश्रविलोचनाः ॥ १६४ ॥

क्षिप्वा श्रीवृषभः कपायविषयकूरारिवीरव्रजं

जिष्णुः संयमराज्यमाप्य परमग्रीतिप्रतानप्रदम् ।

निःशेषामुपचक्रमे वसुमतीमाक्रान्तुमुद्यत्तप-

स्तेजोदुर्जयतां दधत् परिधृतः कच्छादिभिः साधुभिः ॥ १६५ ॥

॥ इति श्रीचायटगच्छीयाचार्यश्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्र-

विरचिते श्रीपद्मानन्दापरनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिताभिधाने महाफाव्ये

वीराङ्गे श्रीआविनाथचरिते वसन्तोत्सवखेलनभगवद्द्वैराग्यश्रीभरत-

राख्याभिषेकसांवत्सरिकदानदीप्तोत्सवप्रकाशो नाम

द्वादशः सर्गः ॥ १२ ॥

श्रेयांसि प्रतनोतु वः प्रतिदिनं श्रीनाभिजन्मा जिनो

यसांसत्यलसीम्नि केशपटली भिन्नेन्द्रनीलप्रभा ।

सौत्कर्णं परिरम्भसम्भ्रमजुपः साम्राज्यलक्ष्म्याशिरं

वेष्टद्बाहुविटङ्ककङ्कणकिणश्रेणीव सम्भाव्यते ॥ १ ॥

स्वस्मिन् विश्वमगी समीक्ष्य विमुखं मन्ये विषण्णा गुणाः

श्रीमत्पद्म ! तपस्विनः शुचितमं त्वामाश्रमे चक्रिरे ।

तेनात्र त्वयि तत्प्रभावविभवैर्मुक्त्वा मिथः श्लाघतं

वैरं वारिधिपुत्रिकाविधिसुते खैरं परिक्रीडते ॥ २ ॥

ग्रन्थाग्रं ॥ २५७ ॥

१ शिखरिणी । २ हुतविलम्बितम् । ३ शार्दूलविक्रीडितम् । ४ क-‘इत्याचार्य०’ ।
 ५ ‘समाप्तः’ इत्यधिकः ख-पाठः । ६ शार्दूल० । ७ क-‘निषण्णा’ । ८ ख-‘सदा
 दीव्यतः’ । ९ शार्दूल० । १० ‘सारस्वताश्रमांमोधि-समुल्लासनचन्द्रमाः । अजरामरतां
 देया-दमरः स्ववचःकरैः ॥ १ ॥’ इत्यधिकः ख-पाठः प्रक्षिप्त इव भाति ।

त्रयोदशः सर्गः १३

सं वोऽव्यात्राभिभूः श्रेयः-कुम्भः शान्तरसान्तरः ।

वोधिद्रुमदलायन्ते, यस्य कण्ठतटे जटाः ॥ १ ॥^१

श्रीयुगादिप्रभोजीया-ब्रवीनो ज्ञानभानुमान् ।

लोकालोकावलोकाय, प्रकाशो यस्य शाश्वतः ॥ २ ॥

समं कच्छ-महाकच्छ-सुखैर्ऋषिवरैर्विशुः ।

विजहारावनीं मूर्त्तैर्भूलोत्तरगुणैरिव ॥ ३ ॥

पारणाहेऽपि प्रभोः शुद्धभिक्षाया असम्भवः

न प्राप पारणाहेऽपि, कापि भिक्षां भ्रमन् विशुः ।

जनस्तदाऽनभिज्ञो हि, भिक्षां दातुमृजुर्भृशम् ॥ ४ ॥

केचित् त्वरापराभूत-समीरणस्यान् हयान् ।

केऽपि सम्भ्रमतो जम्भ-शुम्भिकुम्भिनिभानिभान् ॥ ५ ॥

परे कुलकुमारी दिक्-कुमारीसोदरा इव ।

अन्ये स्वर्णोच्चयं स्वैःश्री-तेजस्तवकितं किल ॥ ६ ॥

इतरे स्फुरितव्योम-चित्रं चित्रं मणिव्रजम् ।

अपरे दिविषद्वय-सममंशुकमण्डलम् ॥ ७ ॥

राजानमेव जानन्तो, जनास्ते पूर्ववत् प्रभुम् ।

भिक्षायै भ्रमतस्तस्य, प्राभृतं भक्तितो व्यधुः ॥ ८ ॥^६-कलापकम्

विशुधैर्बुधैर्विधाहार-भिक्षामवाप्नुवन्नपि ।

१ इदं पद्यं न वर्तते क-प्रती । २ ४४१तमपर्यन्तानि पद्यानि वर्तन्तेऽनुष्टुप्छन्दसि ।
३ प्रमुखैः । ४ पञ्च महाव्रतानीति मूलगुणाः, उत्तरगुणास्तु सूत्रकृताङ्ग (श्रु. १, अ. १४) वृत्तौ
निर्दिष्टा यथा—

“पिण्डस्स जा विसोही समिईओ भावणा तवो दुविहा ।

पडिमा अभिग्गहा वि उत्तरगुणमो वियाणाहि ॥”

[पिण्डस्य या विशोधिः समितयो भावनास्तपो द्विविधम् ।

प्रतिमा अभिग्रहा अपि चोत्तरगुणा (इति) विजानीहि]

५ स्व-‘स्वश्री-’ । ६ स्व-प्रती सप्तमाष्टमयोः पद्ययोः क्रमविपर्ययः । ७ अशन-पानं स्वादिम-
स्वादमेत्याहारस्य चातुर्विध्यम् । तत्र “अश्यत इत्यशनम्-ओदनादि, पीयत इति पानम्-
सौवीरादि, स्वादः प्रयोजनमस्येति स्वादिमं-फलवर्गादि, स्वादः प्रयोजनमस्येति स्वादिमं-ता-
मूलादि” इति स्थानाङ्ग (स्था. ४, उ. २) वृत्तौ २२०तमे पदे ।

अदीनो विहरन् सेहे, क्षुत्-तृष्णाऽऽदीन् परीपहान् ॥ ९ ॥

निरीहो निर्ममो मौनी, स्वात्मारामैकमानमः ।

पवमान ईषाचद्वो-ऽपावयद् विहरन् महीम् ॥ १० ॥

संहस्तास्तेऽपि चत्वारः, क्षितीशा दीक्षिताः स्वयम् ।

अनुजग्मुर्जगन्नाथं, यूथाधिपमिव द्विपाः ॥ ११ ॥

कच्छादीनां मुनीनां महाचिन्ता

राजन्यमुनयः कच्छा-दयः स्वच्छाशैयास्ततः ।

ह्यन्ताः क्षुदादिभिस्तेऽथ, चेतसेतदचिन्तयन् ॥ १२ ॥

तथा प्राक् प्रभुणाऽनेन, प्रसादं प्रापिता वयम् ।

यथा नैनं विना कापि, प्राप्नोत्यस्मन्मनो रतिम् ॥ १३ ॥

अयमेवोर्वयत् प्राज्यं, राज्यं तदमुना विना ।

किं नस्तेनेति तैन्मुक्त्वा, प्रभुमेवानुजग्मिरे ॥ १४ ॥

असंस्तुत इवास्माकं, न सम्मुखमपीक्षते ।

सम्प्रत्यवागवात्सल्यो, नास्मानालपयत्यपि ॥ १५ ॥

तथोपरोध्यमानोऽपि, नम्यमानोऽपि मानवैः ।

दीयमानं स सन्मानं, नैव गृह्णाति किञ्चन ॥ १६ ॥

मातङ्गानिव मातङ्गां-स्तुरगांस्तु(स्तू?)रगानिव ।

न कन्या विपकन्याव-देय सद्वेषवत् स्पृशेत् ॥ १७ ॥

अकल्याणवत् कैल्याणं, भूषणं दूषणं यथा ।

संपत्तानिव रत्नानि, दौम दामेव वर्जयेत् ॥ १८ ॥

विपाक्तानीव नाश्नाति, फलानि वैनैजान्यपि ।

नद्यादिजान्यपि जला-न्युच्छिष्टानीव नो पिवेत् ॥ १९ ॥

स्नात्रं विलेपनं वस्त्र-परिधानं विभूषणम् ।

१ क-‘इत्यवदो’ । २ ‘सहस’शब्द पुंनपुंसकलिङ्ग इति स्पष्ट जायते श्रीहरेमच-द्रसुरि-
कृतलिङ्गानुशासनस्य निम्नलिखितपद्यात्—

“अलिङ्गर कूवर कूरवेर—नीहार हिङ्गीर-सहस्र-मेढा ।

ससार-सीरै सुवरख सुन—शङ्कार-पुण्डाऽन्तर-कर्णपूरा ॥ १११ ॥”

३ ख-‘शययत्’ । ४ क-‘यथाऽनेन’ । ५ ख-‘वार्जयत्’ । ६ राज्येन । ७ रा-
ज्यम् । ८ श्वपचान् । ९ चिन्त्य पदमिदमिति भाति । १० सुवर्णम् । ११ क-‘सपत्रा-
निध’ । १२ मालाम् । १३ क-‘निविधान्यपि’ ।

काये करोति नो कर्म, परिकर्म कुकर्मवत् ॥ २० ॥

चपुरावृणुते रेणुः, समीरणसमीरितः ।

सोऽस्वेदस्य विभोरस्य, मलत्वं कलयेन्न तु ॥ २१ ॥

नातपेन न शीतेन, शैलवत् क्लिश्यते कचित् ।

न शेते नोपविशति, कदापि पवमानवत् ॥ २२ ॥

असौ सर्वसहः सर्व-सहेव सहतेऽन्वहम् ।

मौरुता-ऽऽतप-शीतानि, स्फीतान्यप्राप्तकम्पनः ॥ २३ ॥

पीड्यते क्षुत्पिपासाऽऽद्यैः, स्वामी यन्न मनागपि ।

ततो ध्रुवमयं धातु-मुक्तमूर्त्तिरमर्ष्यवत् ॥ २४ ॥

मिक्षामलभमानाः क्षुत्-पिपासाभ्यां पुनर्वयम् ।

पीड्यामहेतमां स्वामी, न वक्ति किमु कुर्महे ? ॥ २५ ॥

एवं ते साधवो ध्यात्वा, स्वामिसन्निधिसेवकौ ।

स्ववर्गस्याग्रगौ कच्छ-महाकच्छौ बभाषिरे ॥ २६ ॥

अभ्रात्यन्नं पिबत्यम्बु, कदापि न हि मुक्तवत् ।

नोऽस्वप्ने इव शेतेऽसौ, स्वामी नो वक्ति मूकवत् ॥ २७ ॥

शीते यवस्तम्ब इव, जैवासक इवातपे ।

वर्षणे कर्षणमिव, स्वामी सम्मदमाश्रयेत् ॥ २८ ॥

नापेक्षते परीवारं, महारण्येष्वपि भ्रमन् ।

शाश्वताभयसन्धानः, पञ्चानन इव प्रभुः ॥ २९ ॥

तत् तपः प्रभुरेवैतत्, कर्तुं शक्तो वयं तु न ।

सुपर्णेनैव जलधि-र्लङ्घ्यते न तु वायसैः ॥ ३० ॥

उत्तीर्यते हि जङ्घालै-र्महारण्यं न पङ्गुभिः ।

प्रकाश्यते भास्वतैव, भुवनं तारकैर्न तु ॥ ३१ ॥-युग्मम्

तदा त्यक्तानि राज्यानि, खानि स्वाम्यनुगामिभिः ।

भरतेन गृहीतानि, तानि नास्माह्वयामहे ॥ ३२ ॥

यद्येनमेव भरतं, भजामो जीविकाकृते ।

मुक्त्वा स्वामिनमस्माकं, र्तत एव भयं ततः ॥ ३३ ॥

तदाऽऽर्यो ! क वयं यामः?, कासहे? किमु कुर्महे ? ।

युवामेव यदासन्नौ, स्वामिनो भाववेदिनौ ॥ ३४ ॥

इति तैः कथिते कच्छ-महाकच्छावथोचतुः ।

भावः सम्भाव्यते नाम, स्वामिनः केन मौनिनः ? ॥ ३५ ॥

यदि तीरागतैस्तौगः, सागरस्यावगम्यते ।

यदि मूलाश्रितेर्मैरो-मौलिचूलाऽवलम्ब्यते ॥ ३६ ॥

यदि व्योमचरैर्व्योमो, मानमुन्मीयते क्वचित् ।

पार्श्वे श्रितैस्तदाऽस्याभिः, प्रभोर्भाचो विभाव्यते ॥ ३७ ॥-युग्मम्

कलत्रपुत्रपौत्रादि, सर्वं निर्गुच्य निर्ममः ।

प्रत्यहं पूज्यमानोऽपि, सुरासुरनरेश्वरैः ॥ ३८ ॥

प्राज्यं साम्राज्यमुत्सृज्य, दुस्तपं तप्यते तपः ।

कामेन येन केनापि, जानाति प्रभुरेव तमे ॥ ३९ ॥-युग्मम्

इत्याद्यालोच्य 'गङ्गा'या-स्तीरगानि वनानि ते ।

सर्वे शिश्रियुरासंभ, कन्दमूलफलाशिनः ॥ ४० ॥

कन्दमूलफलाहारा, जटावलकलधारिणः ।

ततः प्रभृति सम्भृता-स्तापसा वनवासिनः ॥ ४१ ॥

नमिविनम्योस्तापसवेपधारिस्वपितृसभीपमागमनम्

ततः कच्छ-महाकच्छ-तंनुजौ मनुजोत्तमौ ।

प्रयातपूर्विणौ दूर-देशमीशनिदेशतः ॥ ४२ ॥

नामतो नमि-विनमी, प्राप्तौ तत्काननाध्वना ।

प्रेक्ष्य स्वपितरावेतौ, चेतसीति प्रदध्यतुः ॥ ४३ ॥-युग्मम्

जगन्नाथेऽपि नाथे किं, निर्नाथाविव दुःस्थितौ ? ।

आवयोर्जनकावेतौ, निर्जने कानने स्थितौ ॥ ४४ ॥

क रत्नमुकुटो मौलौ?, क जटावलिमण्डलम् ? ।

काङ्क्षे कस्तूरिकालेपः?, क रजःखेदजो मलः ? ॥ ४५ ॥

१ क-'याम.' । २ क-'यदासन्नौ' । ३ तलसर्गः । ४ इदं पद्यमलं न समस्ति क-प्रतौ । ५ मनोऽमिलापम् । ६ कच्छादयः । ७ स्व-'तंनुजौ' ।

कानुकूलं दुकूलं तत् ? , प्रतिकूलं क वल्कलम् ? ।
 क स स्तम्भेरमस्कन्धा-रोहः ? कान्दिविहारता ॥ ४६ ॥
 कामधेनोरपत्यानां, दुग्धालब्धिरियं ध्रुवम् ।
 कल्पद्रुमूललीनाना-मियं दारिद्र्यदीनता ॥ ४७ ॥
 करस्थचिन्तारत्नाना-मियं चिन्तितविच्युतिः ।
 तपनोपान्तमासाना-मियं ध्वान्तविडम्बना ॥ ४८ ॥
 सुधाकुण्डसनीडानां, पीडाऽसौ पापतापजा ।
 यदेते भूभृतोऽभूवन्, दुर्विधाः स्वामिसन्निधौ ॥ ४९ ॥-विशेषक
 ध्यात्वेति पृष्टौ नत्वाऽऽभ्यां, किमेतत् पितराविति ।
 स्वच्छौ कच्छ-महाकच्छौ, तावप्येतदवोचतुः ॥ ५० ॥
 तृणवद् राज्यमुत्सृज्य, भुवं कृत्स्नां विभज्य च ।
 प्रददौ भरतादिभ्यः, स्वयं स्वाम्यभैजद् व्रतम् ॥ ५१ ॥
 यत्सौ ! दीक्षा तदा मौन-शालिना स्वामिना समम् ।
 भक्तिवेश्मभिरसाभि-रभाजि रमसावशात् ॥ ५२ ॥
 सा दीक्षा क्षुत्तृपाकृणै-र्गलिभिर्धूरिवोर्क्षभिः ।
 तद्भारधारणासहै-र्निर्लज्जैस्त्यज्यतेतराम् ॥ ५३ ॥
 जगन्नाथाद्वते मार्गे, यद् गन्तुं पद्मवो वयम् ।
 स्थितास्तत् त्यक्तगार्हस्थ्यः, पवित्रेऽत्र तपोवने ॥ ५४ ॥
 आवामप्यर्थयिष्यावः, पृथ्वीभागं जगद्विभोः ।
 इत्युक्त्वा नमि-विनमी, तौ नत्वा प्रशुभीयतुः ॥ ५५ ॥
 स्थितः प्रतिमया मौनी, निर्ममो निष्परिग्रहः ।
 ताम्यामित्यर्थितो नाथः, क विवेकोऽथवार्थिनि ? ॥ ५६ ॥
 आवां प्रतीक्ष्य ! सम्प्रेष्य, दूरदेशान्तरे स्वयम् ।
 भूरियं भरतादिभ्यो, विभज्य भवता ददे ॥ ५७ ॥
 आवयोरपि विश्वेश !, क्षमालेशः* प्रेष्यलेशयोः ।
 अपर्यतां सविता विश्वे, वसुभिः किं न भासयेत् ? ॥ ५८ ॥

१ हस्तिस्कन्ध० । २ य-‘काद्विविहारिता’ । ३ क-‘प्रजद् व्रतम्’ । ४ इषमेः ।

५ अस्वामिः । ६ क-‘भरतो’ । ७ सेवकाण्डोः ।

आवां न तावकादेश-सेवाहेवाकतश्च्युतौ ।
 प्रभो ! ततः कुतो नो वाद्-मात्रेणापि प्रसीदसि ? ॥ ५९ ॥
 इत्युच्चैरुच्यमानोऽपि, किञ्चित् प्रोवाच न प्रभुः ।
 यः स्वदेहेऽपि निर्मोहः, समोहः कास्तु सोऽनयोः ? ॥ ६० ॥
 स्वाम्ययं वक्तु वा मा वा, नावयोर्नायकोऽपरः ।
 क्व चैका-ऽभ्युजयोः सूर्या-दन्यत्र खेरता मता ? ॥ ६१ ॥
 प्रतिश्रुत्येति तौ सेवां, नायसैवाथ तेनतुः ।
 एकाग्रहृदयैः सर्वं, गृहीतं हि फलेग्रहि ॥ ६२ ॥
 नीराशयाहृतैर्नीरै-रन्वहं नलिनीदलैः ।
 प्रभोरभ्यर्णभूस्ताभ्यां, सिक्ता भक्तिरसैरिव ॥ ६३ ॥
 रजोविमुक्ता निस्तापा, पयोभिस्तैः पृथिव्यभूत् ।
 सद्यः प्रभुपदस्पर्श-प्रकृतैः सुकृतैरिव ॥ ६४ ॥
 यं प्रभोः परितः पुष्प-प्रकरं किरतः स तौ ।
 सौ तयोर्भ्रमराराव-निभाद् भावमवर्णयत् ॥ ६५ ॥
 कृपासी सन्निकृष्टे तौ, प्रभोरुभयतः स्थितौ ।
 असिधारेणतपसो-स्तैर्हणान्तरमिवेक्षितुम् ॥ ६६ ॥
 तत्त्वज्ञयोः प्रभुर्धारा-चतुष्के प्रतिविम्बितः ।
 पञ्चमूर्तिरभूत् पञ्चे-न्द्रियारिविजयोद्यतः ॥ ६७ ॥
 तौ सदेशं सदेशस्य, तमो हर्तुं विहारिणः ।
 न मृञ्चतः स चण्डांशोः, शुक्रचन्द्रसुताविव ॥ ६८ ॥
 रजश्वीराञ्चलेनैतौ, देहतो जहतुः प्रभोः ।
 ध्यानावेशेन तस्यैव, हृदः शम-दमाविव ॥ ६९ ॥
 दंशादीन् देहदेशात् तौ, वारयामासतुर्विभोः ।
 धरित्रीशस्य सन्मन्त्र-विक्रमाविव शात्रवान् ॥ ७० ॥
 भक्त्या वितत्य दध्राते, प्रभोरुपरि तौ पटम् ।
 नैभोनमस्यावम्भोद-वद् विश्वस्यातपच्छिदे ॥ ७१ ॥

१ चक्रवाक-पद्मयोः । २ जनैः । ३ पुष्पप्रकरः । ४ क-‘प्रतिविम्बितः’ । ५ प्रभोः

६ शुक्र-सुगौ । ७ आवण-माद्रपदौ मासौ ।

स्वामिनः स्थान-यानादि, तौ सदैवानुसंश्रितौ ।

जितेन्द्रियत्वं सत्पुंसो, विवेक-विनयाविव ॥ ७२ ॥

मुखमङ्गोत्तमं शब्द-प्रवणौ श्रवणाविव ।

प्रेक्षाप्रख्ये श्रितौन्नत्यं, नासावंशमिवेक्षणे ॥ ७३ ॥

सरलौ विपुलश्रीकं, वक्षःपीठं भुजाविव ।

निष्प्रकम्पप्रभासेरौ, मेरुं शशि-रवी इव ॥ ७४ ॥

धीरं धर्माश्रितौ चक्र-रक्षाविव महारथम् ।

सेव्यं सेवारसावीशं, चामरोच्चालिनाविव ॥ ७५ ॥

तावहर्निशमुद्युक्तौ, प्रतिमोपासनापरम् ।

देवदेवं सिषेवाते, पार्श्वद्वयकृताश्रयौ ॥ ७६ ॥—कलापकम्

प्राञ्जली प्राञ्जलौ नित्य-मित्यनल्पमजल्पताम् ।

तौ ग्रन्थं ग्रन्थरन्यो नौ, नाभूद् भूपत्वदो भव ॥ ७७ ॥

धरणस्य नमिविनमिभ्यां सहालापसंलापः

अन्यदा धरणो नाम, नागानामधिपः प्रभुम् ।

प्राप पुण्यस्पृहो नन्तुं, शास्त्रेप्सुरिव सद्गुरुम् ॥ ७८ ॥

स भक्त्या सपरीवारो, नत्वाऽर्चित्वाऽस्तवीत् प्रभुम् ।

कदापि हि न मुह्यन्ति, दक्षाः स्वार्थसमर्थने ॥ ७९ ॥

सोऽपश्यन्नमि-विनमी, प्रमोः पार्श्वद्वयाश्रितौ ।

प्रार्णिमारजनीप्रान्ते, विगतोऽर्कविध्र इव ॥ ८० ॥

चिन्तितं याचमानौ ता-वकिञ्चनमपि प्रभुम् ।

आर्जवाञ्जनकं बाला-विवालापीत् फणीश्वरः ॥ ८१ ॥

कौ युवां त्रिजगन्नाथं, स्वार्थप्रार्थनमानसौ ।

भजेथे किमजल्पन्तं, जीमूतं चातकाविव ? ॥ ८२ ॥

ददाने वार्षिकं दानं, विमौ कुत्र युवां गतौ ? ।

न श्रेयोऽवसरज्ञाः स्युः, सुकृतैर्दूरतः कृताः ॥ ८३ ॥

सर्वोऽप्यवसरे श्रेयः, प्रसरन् श्रयति स्फुटम् ।

१ क-‘मुखं’ । २ क-‘प्रवणं’ । ३ क-‘चालना’ । ४ सरलौ । ५ आकाशम् ।
६ क-‘कुत्र युवां विमौ गतौ’ ।

रजन्यामेव भजते, चन्द्रश्चन्द्रातपं चरन् ॥ ८४ ॥
 प्रार्थयेतार्थिदत्तार्थैर्निःस्वान् विज्ञो न दानिनः ।
 याचते चातको नैव, नीरं शारदनीरदान् ॥ ८५ ॥
 दानम्लानधनो दानी, धिनोत्यर्थैः कुतोऽर्थिनः ? ।
 किं चन्द्रोऽद्भि चकोराणां, तुच्छज्योत्स्नः प्रयच्छति ? ॥ ८६ ॥
 सम्प्रति प्रतपत्येव, त्यक्ताशेषपरिग्रहः ।
 प्रभुस्तपस्ये शाखीव, क्षिप्ताखिलदलावलिः ॥ ८७ ॥
 निर्नारानिव कासारान्, निच्छायानिव पादपान् ।
 लूनान्नानिव केदारान्, कः सुधीर्निर्धनान् श्रयेत् ? ॥ ८८ ॥
 अवश्यं देवदेवस्य, सेवकः कोऽप्यसाधिति ।
 गौरवात् तावुभौ नाग-विभुं प्रति जजल्पतुः ॥ ८९ ॥
 चकोराणां यथा चन्द्रो, रथाङ्गानां यथा रवि ।
 तथा स्वाम्ययमस्माकं, वयमस्यैव सेवकाः ॥ ९० ॥
 प्रमोरादेशतो देश-मावां दूरं गतौ तदा ।
 स्वभ्योऽभ्यदाद् विभज्योर्वी, विशुर्वत्सलतामिव ॥ ९१ ॥
 स्वयं राज्यं परित्यज्य, प्रग्रज्यां भेजिषान् विशुः ।
 यदर्थं शक्यते तन्न, ज्ञातुं कर्मविपाकवत् ॥ ९२ ॥
 प्रस्तावोऽङ्गसहोत्थानां, स्वामिनोऽनुगमे सदा ।
 किं कदापि न जायेत, छाया कायाऽनुयायिनी ? ॥ ९३ ॥
 अकिञ्चनोऽपि नौ स्वामी, सम्पदं प्रापयिष्यति ।
 दत्ते चिन्तामणिश्चेत-श्चिन्तितान्मपरिग्रहः ॥ ९४ ॥
 अजल्पन्तोऽपि कल्याण-रूपाः कल्याणकारिणः ।
 श्रेयसे किं न दूर्वा-ऽऽम्र-पिप्पला-ऽशोकपल्लवाः ? ॥ ९५ ॥
 दारिद्र्यं विद्रवत्याशु, सेवयैव शुभात्मनः ।
 शैमं तमः समभ्येति, प्रमयैव प्रभापते ॥ ९६ ॥
 इत्युक्तवन्तौ तौ व्याल-पतिरालपति सः सः ।
 किं विपादपि पीयूषं, स्वादिति आन्तिदं वचः ॥ ९७ ॥

वत्सावच्छाशयौ ! युक्ति-युक्तोक्तिर्युवयोरियम् ।
 किन्तूपदिश्यते स्वामि-सेवासाधर्म्यतो हितम् ॥ ९८ ॥
 स्वामीव स्वामिनो मान्यः, सनुरूपगुणोऽपि सन् ।
 पङ्क्तुः प्रवेशितः पङ्क्तौ, ग्रहाधीशसुतो ग्रहैः ॥ ९९ ॥
 स्वामिभूः स्वामिनः श्रीमान्, सेव्योऽनगुणाग्रिमः ।
 भरतो वां भजेद् मृद्गः, कैरवं कैमलान्निशि ॥ १०० ॥
 स्वाम्येव सेवितः सत्यं, सेविते स्वामिसम्भवे ।
 शरीरेऽलङ्कृतोऽन्तस्थः, शरीरी स्यादलङ्कृतः ॥ १०१ ॥
 सा सेवकस्य भक्तिर्या, स्वामिनोऽनु तदाऽऽत्मजे ।
 प्रत्यक्षं न तथा प्रीतिः, स्तुत्येऽर्त्यक्षं स्तुतेर्यथा ॥ १०२ ॥
 इत्युक्तिपारे पाताल-पालमालपतः स तौ ।
 श्रुतिपीततद्भाग्यार-सुधोद्गारकिरा गिरा ॥ १०३ ॥
 सेव्यः स्वामिसुतः किन्तु, स्वामिनि स्वर्गगामिनि ।
 सर्पाः स्युः शाश्वते शम्भौ, भूपणं पण्णुखस्य न ॥ १०४ ॥
 स्वामिनोऽनाज्ञया स्वामि-सन्तुः सेव्यो न सेवकैः ।
 अहेतिहननं ज्ञेयं, राज्ञामाज्ञावहेलनम् ॥ १०५ ॥
 नयज्ञा नाश्रयन्त्येव, सति स्वामिनि तत्सुतम् ।
 कदाऽपि जनकेऽपि स्यु-स्तनया विनयातिगाः ॥ १०६ ॥
 स्वामिनं जनिता जन्म-जीवनं निर्जने वने ।
 सन्त्यज्यैकाकिनं तर्ङ्ग-भजने को नयोऽस्तु नौ ? ॥ १०७ ॥
 स्वामिनं मलिनार्त्माऽऽशु, धिया मुक्तं समुज्झति ।
 दिनान्ते नलिनं म्लानं, मधुपो नैव सेवते ॥ १०८ ॥
 जीवनेनापि निर्मुक्तं, कुलीनो नोज्झति प्रशुम् ।
 अपि शुष्कं त्यजेन्नैव, सरस्तीरं तरूत्तरः ॥ १०९ ॥
 सेवित्वा स्वामिनभृशं, नैव सेवावहे परम् ।

१ अनुरः । २ सूर्यस्य पुत्रः-शनैश्चरः । ३ क-‘कमलान्यपि’ । ४ क-‘तदा’ ।
 ५ क-‘स्तुत्योन्यक्षं’ । ६ परोक्षस्वार्हो पुरुषे । ७ कार्तिकेयस्य । ८ अशलो वधः ।
 ९ भरतः । १० पुरुषः ।

चिन्तारतं करे कृत्वा, काचं कथेतनः श्रेयस् ? ॥ ११० ॥

प्राप्य कल्पवरोच्छायां, स्निहिमायाति कः कृती ? ।

क्षीरनीरनिधेः क्षीरं, पीत्वा क्षाराम्बु कः पिबेत् ? ॥ १११ ॥—युग्मम्

वाचा याचावहे नावां, कामितं स्वामितोऽपरम् ।

हित्वाऽम्भोदं नदाद्यम्भ-आतकोऽपि न क्षुम्बति ॥ ११२ ॥

किमनल्पेन जल्पेन, स्वामिनं तावदावयोः ।

मुक्तवैनमात्मानमिव, मुमुक्षोर्नाश्रयः परः ॥ ११३ ॥

भरतः कुरुतां राज्यं, प्रोज्यं न जल्प्यतां त्यया ।

तेनापि नौ परा प्रीति-र्यद्भवत्यमुतः प्रभोः ॥ ११४ ॥

इत्येतयोः प्रभौ भक्त्या, प्रसन्नः पद्मेश्वरः ।

वमापे तोषपीयूष-संश्लेषसुभगां गिरम् ॥ ११५ ॥

साधु साधु महासत्त्वौ !, प्रतिज्ञा युवयोरियम् ।

यदेनं स्वामिनं हित्वा, नावां सेवावहे परम् ॥ ११६ ॥

अहो वां निविडा भक्ति-रहो वां निश्चयो दृढः ।

अहो वां परमं स्वैर्यं, पर्युपास्तौ जगत्पतेः ॥ ११७ ॥

जयत्यपि जगन्नाथे, भक्तिः स्वस्यैव सिध्यति ।

स्फुरत्यपि सहस्रांशौ, दृष्टिः स्वस्यैव पश्यति ॥ ११८ ॥

तत्त्वमेतत् त्वसावेव, प्रभुस्त्रिभुवनोत्तरः ।

भविनो भुवनैश्वर्यं, यत्प्रभावाच्च दुर्लभम् ॥ ११९ ॥

न भक्तेष्वनुरक्तोऽयं, नामक्तेषु विरक्तिमाक् ।

श्रेयोऽश्रेयः सृजेत् तत् तत्, तेषु स्यात् त्वस्य वैभवात् ॥ १२० ॥

सेवयैवास्य दास्यः स्तु-रवश्यं राज्यसम्पदः ।

पुंसां सद्यो भवेद् भाग्यं, सुभगंभावुकात्मनाम् ॥ १२१ ॥

योऽस्यैवाहिसरोजेषु, राजहंसायतोऽन्वहम् ।

यशो-महोभ्यामैश्वर्याद्, राजहंसति स क्षितौ ॥ १२२ ॥

योजतिपुण्यत्यमुष्यांहि-सरोरुहि पङ्क्तिताम् ।

पदखण्डोर्वीशेखरांहि, तमुत्काञ्चति चक्रिता ॥ १२३ ॥

यः स्मरत्यनुरक्तोऽंहि-पद्ममसारुणग्रमम् ।

आकृष्टेव पुरस्तिष्ठ-त्यस्य विद्याधरेन्द्रता ॥ १२४ ॥

सेवयाऽस्य वशीकार-विद्ययेव वशीकृताः ।

पुमांसमुपसर्पन्ति, त्रिदशाधिपतिश्रियः ॥ १२५ ॥

यो महत्तममारोह-त्यस्य सेवाक्रमं विभोः ।

तेनोन्नतमपि प्राप्यं, सुखेन पदमक्षयम् ॥ १२६ ॥

मिथिनमिभ्यां गौरीप्रज्ञत्यादिविद्यानां वैताढ्यपर्वतराज्यस्य च वितरणम्

धरणो नाम नागाना-मिन्द्रः पातालपालकः ।

नन्तुमेनं^३ समेतोऽसि, स्वामिनोऽस्यैव सेवकः ॥ १२७ ॥

युवामपि यदस्यैव, सेवकौ तद् दिशामि वाम् ।

वर्यं विद्याधरैश्वर्यं, प्रभुभक्तिर्भवं फलम् ॥ १२८ ॥

प्रभोरेव प्रसादोऽयं, माऽन्यथा मान्यतामिदम् ।

यदिन्दुकान्तादमृतं, तदिन्दोः स्रवति ध्रुवम् ॥ १२९ ॥

यदादर्शोद्भवं तेज-स्तमो हन्ति तदर्कजम् ।

वायुर्व्यनक्ति सौरभ्यं, यत् तत् कुसुमसंभवम् ॥ १३० ॥

यदम्बुदो ददात्यम्बु, तदम्बुनिधिसंश्रितम् ।

अम्भोभिर्मन्त्रितं यद् रुग्-घरं तन्मन्त्रजुम्भितम् ॥ १३१ ॥

इत्युक्त्वा गौरी-प्रज्ञप्ति-प्रमुखाः पाठसिद्धिदाः ।

सोऽष्टचत्वारिंशत् सह-स्राणि विद्यास्तयोर्ददौ ॥ १३२ ॥

-पञ्चभिः कुलकम्

‘वैताढ्या’^१ द्वि युवां यात्वा, त्रेणियुग्मे पुरावलीम् ।

संस्थाप्य राज्यं कुर्वाथा-मित्थं तावादिश च सः ॥ १३३ ॥

सद्यो हृदाऽऽलचालोद्यद्-विद्यावह्निभवं नवम् ।

‘पुष्पकं’ पुष्पकं नाम, विमानं तौ विचक्रतुः ॥ १३४ ॥

१ नरस । २ य-‘प्रभोः’ । ३ मयवन्तम् । ४ क-‘भवे’ । ५ क-‘सौरभ्यम्’ ।
६ एतासां सर्वासां नागानि वरपि नोपलभ्यन्ते । ७ क-‘विशेषवम्’ ।

तौ नत्वेन^१ विमानं त-न्नाग्नेतुरनुज्ञया ।

आरोहतः स सद्वृत्तं, यज्ञःश्रेयश्चयाविव ॥ १३५ ॥

पुण्येनेव वपुःस्येन, नागनाथेन सङ्गतौ ।

विमानस्थौ प्रतस्थाते, तारापथ्येन तौ ॥ १३६ ॥

पुष्पकविमाने उपविश्य वैताड्यं प्रति गमनम्

प्रभूपास्तिकलं लक्ष्मीं, लक्षयन्तावथाज्ञयाम् ।

प्रीतिं पित्रोः कच्छ-महा-कच्छयोस्तावयच्छताम् ॥ १३७ ॥

तथा प्रभुप्रसादोऽभू-न्न युष्मासु यथाऽऽवयोः ।

इत्यैयोऽप्यपतेस्तौ स्वं, विद्यैश्चर्यमशंसताम् ॥ १३८ ॥

आकार्यावर्ज्यं स्वजनान्, प्रीत्या परिजनानपि ।

विमानमुरुसन्मान-मिधरोहयतः स तौ ॥ १३९ ॥

“तैरन्वितौ ‘विनीता’याः, सम्माप्य भरतादिकान् ।

तौ गतौ प्रति ‘वैताड्यं’, श्रियाऽऽद्यं करणं नृणाम् ॥ १४० ॥

मार्गस्य वर्णनम्

पूर्वा-ऽपरदिशो रत्न-लुब्धेनेवाब्धिना श्रितम् ।

सीमायै सेतुं ‘भरत’-दाक्षिणौदीच्यभागयोः ॥ १४१ ॥

पञ्चाशद्वैयोजनपृष्ठं, गाम्योदीचीनदेशयोः ।

लभमानं नभोलक्ष्म्या, वेदीशयनविभ्रमम् ॥ १४२ ॥

सक्रोशपद्मयोजनानि, यातमन्तर्महीतलम् ।

भुवनेन्द्राणां भुवन-लक्ष्मीमिव निरीक्षितुम् ॥ १४३ ॥

पञ्चविंशतिसहस्रानि, योजनानि समुन्नतम् ।

कर्तुं मुक्ताजालमिव, भौलौ तारकमालया ॥ १४४ ॥

यान्तीभ्यां जनकाद् वार्द्धि-भर्तारं हिमभूभृतः ।

‘गङ्गा’-‘सिन्धु’भ्यां संश्लिष्टं, ताररूपं रसोर्मिभिः ॥ १४५ ॥

वहन्तं ‘खण्डप्रपाता’-‘तमिस्रा’ऽऽद्वावहे गुहे ।

१ प्रभुम् । २ आकाशमार्गेण । ३ भरतस्य । ४ क-‘सुरसन्मानः’ । ५ स्वजने ।
६ वैताड्यं पर्वतम् । ७ २४ अङ्गुलानि=१ हस्तः, ४ हस्ता=१ धनुः, २०००
धनुर्भिः=१ क्रोशः, ४ क्रोशा=१ योजनम् । ८ मस्तके ।

पूर्व-पश्चिमदिग्दह्म्यो-विलासनिलयाविव ॥ १४६ ॥

‘सिद्धायतन’कूटेन, शाश्वतप्रतिमावता ।

शीर्षे सर्वेषु शैलेषु, मुकुटेनैव मण्डितम् ॥ १४७ ॥

तत्त्वरिवार्हतं धर्मं, ग्रहैरिव मरुत्पथम् ।

सुमनःसंश्रयं रत्न-कूटैर्नवभिराङ्कितम् ॥ १४८ ॥

ऊर्ध्वं विंशतियोजन्या, याम्योदीचीनपार्श्वयोः ।

बहन्तं व्यन्तरावास-श्रेण्यां कर्णावतंसवत् ॥ १४९ ॥

आमूलचूलिकं रूप्य-शिलाबलयशालिनम् ।

शिरोधृतशाश्वतार्हद्-भवैः पुण्यैरिवोज्ज्वलम् ॥ १५० ॥

कृतवृत्तं मरुत्कम्पैः, शाखिशाखाभुजव्रजैः ।

तौ तदाप्तिमुदेचाढ्यं, ‘वैताढ्यं’ प्रापतुर्गिरिम् ॥ १५१ ॥

—एकादशभिः कुलकम्

धरातो दशयोजन्या, तत्रोर्ध्वं धरणाऽऽज्ञया ।

पुराणि दक्षिणश्रेण्यां, न्यधात् पञ्चाशतं नमिः ॥ १५२ ॥

पुरं श्री‘रत्ननूपुर-चक्रवाला’ऽऽह्वयं वरम् ।

पञ्चाशत्पुरमध्यस्य-मध्यतिष्ठन्नमिः स्वयम् ॥ १५३ ॥

तथा तत्रोत्तरश्रेण्यां, धरणेन्द्रस्य शासनात् ।

पुराणि तत्क्षणं पष्टिं, निर्ममे विनमिर्नृपः ॥ १५४ ॥

विनमिर्नगरं नाग-नायकानुज्ञया स्वयम् ।

मेजे तत्पुरगर्भस्थं, नाम्ना ‘गगनवल्लभ’म् ॥ १५५ ॥

१

“सिद्धायतनं कूटं १ दक्षिणभरतार्धनामधेयं २ च ।

खण्डप्रपातकूटं ३ तुयं तन्माणिसद्राख्यम् ४ ॥ ८३ ॥

वैताढ्याख्ये ५ पश्चिममथ पष्ठं पूर्णभद्रसंज्ञं ६ च ।

भवति तमिस्रगुहं ७ चोत्तरभरतार्धं च वैद्यमणम् ॥ ८४ ॥

वैताढ्ये नव ‘कूटान्येवं ज्ञेयानि तत्र पूर्वान्येः ।

सविधे सिद्धायतनं ततः क्रमात् प्रत्यगखिलानि ॥ ८५ ॥”

इति क्षेत्रलोकप्रकाशे षोडशे सर्गे ।

२ क-‘न्या’ । ३ ख-‘रथ०’ ।

ते प्रांशुरत्नवप्रांशु-पूरिताशापरम्परे ।

शिथ्रियाते पुरश्रेण्यौ, शैलतट्योर्ध्वदीश्रियम् ॥ १५६ ॥

तौ शाखानगरग्राम-स्तोमान् जनपदानपि ।

निवेश्योर्ध्वतलाञ्चीत्वा, वासयामासतुर्जनान् ॥ १५७ ॥

तत्राह्वयाहिता यस्माद्, यस्माज्जनपदाज्जनाः ।

कृतास्तत्रापि तत्राम्ना, ताम्यां जनपदामिधाः ॥ १५८ ॥

निजेषु नमि-चिनमी, पुरेषु वृषभप्रभुम् ।

भक्तितोऽधिसभं जीव-मिषाध्यामयतां ततः ॥ १५९ ॥

मौ कार्पुर्दुष्कृतं विद्या-धरा विद्याभिरुद्धुराः ।

इत्येषां धरणोऽकार्पी-न्यर्यादां विदितामिति ॥ १६० ॥

अर्हतामर्हचैत्यानां, चरमां तनुमीयुषाम् ।

प्रतिमाप्रतिपन्नानां, चारुचारित्रधारिणाम् ॥ १६१ ॥

विद्योद्धरा विधास्यन्ते, येऽञ्जहीलनलह्वने ।

सद्यो विद्या विहास्यन्ति, तान् निर्भाग्यानिव श्रियः ॥ १६२ ॥—युग्मम्

ये योषितं हनिष्यन्ति, नरं वा सात्मयोषितम् ।

अकाहन्त्याश्च रन्तारो, विधास्त्यक्ष्यन्ति तान् क्षणात् ॥ १६३ ॥

एवमुद्रीर्य मर्यादा-मुद्यकैरुदचीकृतम् ।

भुजङ्गपुङ्गवो रत्न-भयनित्तिप्रशस्तिषु ॥ १६४ ॥

विद्याधराधिपत्ये तौ, निघायाराधकौ प्रभोः ।

व्यवस्थां तां व्यवस्थाप्य, तिरोऽभूद् भुजगप्रभुः ॥ १६५ ॥

विद्याः षोडश गौर्याद्या, जाता विद्याभृतां तथा ।

तेषां निकायास्तत्सङ्ख्याः, स्वस्वविद्याऽऽख्यया श्रुताः ॥ १६६ ॥

गौरीणां नाम्ना मौरेया, मनूनां मनुपूर्वकाः ।

गान्धारीणां तु गान्धारा, मानवीनां तु मानवाः ॥ १६७ ॥

विद्यानां कौशिकीनां तु, कौशिकीपूर्विकाः स्मृताः ।

विद्यानां भूमितुण्डानां, विदिता भूमितुण्डकाः ॥ १६८ ॥

१ “घटी चर च वासस” इति मेदिनीकोशे (द्विके सो० १८) । २ ख-‘ध्वदीश्रियम्’ ।
३ क-‘अकार्पुर्दुष्कर’ । ४ ख-‘विद्याधरा’ । ५ क-‘निहास्यन्ति’ । ६ ख-‘मया’ ।
प० म० ३३

विद्यानां मूलवीर्याणां, जल्पिता मूलवीर्यकाः ।
 शङ्खकानां शङ्खकास्तु, पाण्डुकानां च पाण्डुकाः ॥ १६९ ॥
 कालीनां कालिकेयाश्च, श्वपाकीनां श्वपाककाः ।
 मातङ्गीनां च मातङ्गाः, पार्वतीनां च पार्वताः ॥ १७० ॥
 वंशालयानां विद्यानां, जेता वंशालया इति ।
 विद्यानां पांशुमूलानां, ग्रथिताः पांशुमूलकाः ॥ १७१ ॥
 विद्यानां वृक्षमूलानां, विख्याता वृक्षमूलिकाः ।
 निकाया जज्ञिरे स्वस्व-विद्यानामेति षोडश ॥ १७२ ॥
 विद्याभृतां विभज्याष्ट, निकायान् नमिरग्रहीत् ।
 अष्टौ विनमिरित्येतौ, जातौ विद्याधरेश्वरौ ॥ १७३ ॥
 स्त्रीये स्त्रीये निकाये तौ, श्रेयःश्रीतुष्टिपुष्टिदाः ।
 स्थापयाञ्चक्रतुश्चित्त, इव विद्याऽधिदेवताः ॥ १७४ ॥
 सेवाकृतौ निम्प्रतिमौ, प्रतिमामृपभ्रमभोः ।
 नित्यं कृतक्षणां भावात्, तावपूजयतामुर्गौ ॥ १७५ ॥
 विभुभक्तिभवं विद्या-भृत्प्रभुत्वमुपेत्य तौ ।
 बुभुजतेऽद्भुतान् भोगान्, धर्माभोगाविरोधतः ॥ १७६ ॥
 मेर्वादिशैलोद्यानेषु, देवाविव कदापि तौ ।
 विद्याधरीपरीवारौ, स्वैराचारौ विचेरतुः ॥ १७७ ॥
 'नन्दीश्वरा'दितीर्थेषु, तौ कदाचन चक्रतुः ।
 शाश्वतप्रतिमापूजां, सम्प्राप्तुं शाश्वतं पदम् ॥ १७८ ॥
 'नन्दना'दिपूद्यानेषु, चारणार्पिमुखाम्बुजात् ।
 कदापि पपतुः प्रीतौ, तौ भृङ्गाविव वाङ्मधु ॥ १७९ ॥
 तौ कदापि 'विदेहे'षु, विहृत्य श्रीमदहताम् ।
 पीत्वा वागमृतं तृष्णा-तापपातकमौज्ज्वलताम् ॥ १८० ॥
 श्रितेऽपि तादृशैश्वर्ये, समं सन्मानसेवनात् ।
 हर्षादिव त्रिवर्गेणा-लिङ्गितौ तौ निरर्गलम् ॥ १८१ ॥
 जगन्नाथांहिहेमान्बजे, मञ्जुले मानसे तयोः ।

निवासं जनयामास, सम्यग् धर्मसितच्छदः ॥ १८२ ॥
 प्रयोज्य प्रयतौ न्याय-रसायनमहर्निशम् ।
 प्रजानामात्मनोऽप्यर्थ, तौ तुष्टिं निन्यतुः पराम् ॥ १८३ ॥
 रङ्गरङ्गकुरङ्गाक्षी-नेत्रमङ्गितरङ्गिते ।
 सुखं लक्ष्म्या समं राज्य-सरस्यैतौ विलेसतुः ॥ १८४ ॥
 ते तु कच्छादयो राज-तापसा वल्कनाससः ।
 महाशीता-ऽऽतपसहा, जटापटलशालिनः ॥ १८५ ॥
 वनजीवकृतासङ्गा, 'गङ्गा'दक्षिणकूलगाः ।
 सर्वसहारुहो रेजु-र्गता जङ्गमतामिव ॥ १८६ ॥—युग्मम्
 तेषां चतुर्थ-पष्ठादि-तपोभित्तनुतो ध्रुवम् ।
 निरीशुर्दुरितघाता-स्ते कृशाकृतयस्ततः ॥ १८७ ॥
 चकार पारणाहेऽपि, शीर्णपर्णाशिनां तपः ।
 तेषां न तापं हृद्गर्भा-हितेशांद्दिसरोरुहाम् ॥ १८८ ॥
 आर्या-ज्जार्येषु देशेषु, मौनवान् भगवानपि ।
 विजहार निराहारो, निर्मोहत्वसहायवान् ॥ १८९ ॥

तपसो महिमा

अहो तपस्तीव्रतरं, त्यक्त्वा तीर्थङ्करैरपि ।
 नापराह्णमुपादायि, कर्मणां मर्ममर्दने ॥ १९० ॥
 ज्ञानैश्वतुर्भिर्युक्तोऽपि, सेवितोऽपि मुरा-ऽसुरैः ।
 जिनोऽपि केवलज्ञानं, न प्राप्नोति विना तपः ॥ १९१ ॥
 बाधेनाभ्यन्तरेणापि, दीपितेन तपोऽग्निना ।
 देहा-ऽऽत्मनोरन्तरस्थं, दह्यते कर्मणं वपुः ॥ १९२ ॥
 देहदुर्गमुदग्राणि, तावत् कर्माणि देहिनाम् ।
 नोऽङ्गन्ति यावदन्नाम्बु-प्रवेशोऽत्र निर्गलः ॥ १९३ ॥
 ततो वर्षं निराकाङ्क्षो, वपुष्यपि परीपहान् ।
 सहमानो निराहारः, प्रचचार घरां प्रभुः ॥ १९४ ॥

देहिनां धुवमाहार, एवाघोरः स्वधारणे ।

अनाददानस्तं स्वामी, कथं तीर्थप्रवर्तकः ? ॥ १९५ ॥

एवं सुरासुरकुले, सकलेऽप्याकुलात्मनि ।

धैर्यधुर्योजितः स्वामी, मनस्येवममन्यत ॥ १९६ ॥

आहारस्यावश्यवता

आहारेण विनाऽद्भानि, नाद्भिनां दधति स्थितिम् ।

श्रसान्धवश्यं नश्यन्ति, सिच्यन्ते सलिलैर्न चेत् ॥ १९७ ॥

जलैर्वियोजिता नैव, जीयन्ति जलजन्तवः ।

आरामवृक्षाः शुष्यन्ति, सौरिणीधारिणा विना ॥ १९८ ॥—युग्मम्

द्विचत्वारिंशता काले, भिक्षादपैरदूषितः ।

आहारो माधुकर्षा तु, वृक्षा ग्राह्यः सुसाधुना ॥ १९९ ॥

गृह्णामि यदि नाहारं, पुनरद्याप्यभिग्रहम् ।

तनोमि तपसैव स्यात्, प्रथमः कर्मणामिति ॥ २०० ॥

तदा कच्छादय इव, निराहारतयाऽर्दिताः ।

भग्नव्रता भविष्यन्ति, भविष्यन्तोऽपि साधवः ॥ २०१ ॥

एवं विचिन्त्य चित्तेन, चिरं प्रचलितः प्रभुः ।

निर्दोषभिक्षामाकाङ्क्षन्, पुरं 'गजपुरं' ययौ ॥ २०२ ॥

श्रेयांसादीनां स्वप्नाः

तत्र बाहुयलेर्नष्टौ, सोमप्रभनृपात्मभूः ।

श्रेयांससञ्ज्ञो युवराट्, स्वप्नमेवं व्यलोकयत् ॥ २०३ ॥

यन्मया श्यामलीभूत-शार्तकौस्मीयभूमिभृत् ।

पयःकुम्भैरभिधाल्य, निर्मलो निर्गमेऽगितः ॥ २०४ ॥

श्रेष्ठैश्छिष्ट सुबुद्धिर्गो-सहस्रं गोपतेश्च्युतम् ।

श्रेयांसो न्यस्तवांस्तत्र, तेनार्कोऽभूदतिद्युतिः ॥ २०५ ॥

राजा सोमयज्ञाः स्वप्ने, ग्राज्यै रुद्धं विरोषिभिः ।

एकं श्रेयांससाहाय्या-जयभाजं न्यभालयत् ॥ २०६ ॥

१ क-‘धारस्तु धारणे’ । २ क-‘पदं’ । ३ क-‘धारणी०’ । ४ विलोकयतामेकविंशतमं पृष्ठम् । ५ ख-‘स साधुना’ । ६ क-‘वृक्षति’ । ७ क-‘तनोति’ । ८ क-‘भविष्यन्ति न साधवः’ । ९ गीत । १० ‘भेरु’गिरिः । ११ ख-‘कुस्मीय०’ । १२ क-‘व्यभालयत्’ ।

मिलित्वैकत्र तेऽन्योन्यं, प्रातः स्वप्नान् न्यवेदयन् ।

न किञ्चिन्निर्णयन्ति स्म, यान्ति स्म स्वस्ववेश्मनि ॥ २०७ ॥

भिक्षार्थं प्रमोर्गजपुरे आगमनं मुग्धजनानां च विद्वत्प्रयः

शैस्तयानः स हस्तीव, भिक्षार्थं 'हस्तिनापुर'म् ।

तद् विवेश जितक्लेश-स्तीर्येशः प्रथमस्तदा ॥ २०८ ॥

निराहारोऽपि वयं सो-ऽविहस्तो 'हस्तिनापुर'म् ।

प्रविशन् दृष्टोऽकस्मा-न्नागरैर्मर्दसागरैः ॥ २०९ ॥

स्वयं श्रीधृषभस्वामी, समेतोऽस्तीत्युदन्ततः ।

क्वास्ते क्वास्ते प्रचुरिति, त्वरमाणा जगुर्जनाः ॥ २१० ॥

स्वस्वस्थानकतो वेगा-दुत्थायोत्थाय घावितैः ।

सैमन्ततः प्रभुः पौरै-र्मक्तिगौरैरवेष्टत ॥ २११ ॥

ते लगित्वा लगित्वांहौ, धृत्वा धृत्वा करे प्रभुम् ।

ममावासं ममावासं, समेहीति पृथग् जगुः ॥ २१२ ॥

प्रभुर्मनागप्यभिन्न-मनास्तद्भक्तिभङ्गिभिः ।

प्रसङ्गागतमेवागा-दगारं भैक्ष्यकारणात् ॥ २१३ ॥

कैश्चिदूचे चिरान्नाथ !, नेत्रयोरमृतायसे ।

श्रान्तोऽसंहिविहारेण, सिंहासनमिदं श्रय ॥ २१४ ॥

कोऽप्याह स्नाहि श्रान्तोऽसि, स्वामिन् ! स्वानीयमस्त्यदः ।

स्नेहादिमुग्धो नायोधि, सोऽस्य नाङ्गे मल-श्रमौ ॥ २१५ ॥

शरीरावरणं स्वामि-न्निरेणानेन रच्यताम् ।

इत्पूचेऽन्यः स नाज्ञासी-दनेनैवावृतं जगत् ॥ २१६ ॥

कोऽप्यजल्पत् कर्पूराद्यै-रमीभिः सुरमीकुरु ।

वपुः प्रमोः स सौरभ्यं, नास्याज्ञासीत् स्वभावजम् ॥ २१७ ॥

अन्योऽभ्यधादमीभिः स्वं, भूपणैर्भूपय प्रमो ! ।

विभुमेव त्रिभुवना-भरणं स विवेद न ॥ २१८ ॥

परो जजल्प तेऽपीन्द्राः, सदा तव पदातयः ।

युक्ता पदातिता ते किं, स्त्रीकुर्वन् रथान् गजान् ॥ २१९ ॥

साहान्यः स्वीकुरु स्वामिन् !, कन्या धन्या भवन्त्यमूः ।
 न चिवेद स कन्दर्प-शस्त्रं न प्रभवेत् प्रभौ ॥ २२० ॥
 कोऽप्यदोऽवददादत्स्व, रसालानि फलानि मे ।
 स न वेत्ति स महते, फलाय यतते यतिः ॥ २२१ ॥
 गृहाण पत्रपूगानि, क्षीणरागं मुखं तव ।
 कोऽपीत्युचे न तच्चित्त-मप्यरागममंस्त सः ॥ २२२ ॥
 प्रभुस्तु कल्पवस्त्यर्थ, गेहं गेहमुपागमत् ।
 पुष्पं पुष्पं यथा भृङ्गो, राशिं राशिं यथा ग्रहः ॥ २२३ ॥
 तदकल्पमिति किम-प्यगृह्णानो जगत्पतिः ।
 मौनवान् निर्ममो लोकै-रित्यनल्पमजल्पत ॥ २२४ ॥
 त्वां निरीक्ष्य चिरेणाद्या-नन्दः कन्दलितोऽस्ति नः ।
 तैर्मौलिध्वजगृह्णानः, किं म्लानिं नयसि प्रभो ! ॥ २२५ ॥
 प्रसादः क्रियतां स्वामिन् !, विपादस्त्वदनादरात् ।
 प्रसादः कोऽपि नो नास्ते-ऽपवादः प्रसरेत् पुनः ॥ २२६ ॥
 न ते युक्तमवज्ञातु-भेनं प्रणयिनं जनम् ।
 उपायनमिदं नाथ !, गृहाणानुगृहाण माम् ॥ २२७ ॥
 तद् वात्सल्यं तदालाप-दानं तत् प्रतिपालनम् ।
 जन्मतो जनयित्वा नः, कथमेकपदे गतम् ? ॥ २२८ ॥
 अथवा वनवासे त्वं, नास्माभिर्यदनुर्थितः ।
 किमु तेनापराधेन, प्रतिवाचं न यच्छसि ? ॥ २२९ ॥
 इदं विप्रियमत्यन्त-मेकं स्वामिन् ! क्षमस्व नः ।
 स्वपालितेषु लोकेषु, कृपां कुरु कृपाऽऽकर ! ॥ २३० ॥
 तथेश ! दर्शनाच्च प्राक्, प्रजानां प्रमदाश्रुभिः ।
 श्रेयः पल्लवितं नाथा-नादानोत्थैर्यथाऽश्रुभिः ॥ २३१ ॥

लोके कलकलः

लोककोलाहले तत्र, श्रवणातिथितां श्रिते ।

किमेतदिति श्रेयांसे-नोक्ते वेप्री व्यजिज्ञपत् ॥ २३२ ॥

विस्मरयन्ति वदना-ऽरविन्दानि नतान्यपि ।

सुरेन्द्राणां यदीयांहि-नमशीतत्वपोऽद्भुताः ॥ २३३ ॥

पित्रेव जीवनोपाया, जनानां येन तेनिरे ।

येनापि भरतादिभ्यो, युष्मभ्यं च विभज्य भूः ॥ २३४ ॥

येन राज्यं विहायोच्चै-र्गृहावकरहेलया ।

जगृहे गहनावासो, विलासावासलीलया ॥ २३५ ॥

ततः प्रभृत्यसौ स्वामी, मौनवान् ममतोज्झितः ।

पद्भ्यां पवित्रयत्युर्वीं, निराहारो विहारवान् ॥ २३६ ॥—कलापकम्

तीव्रातपेऽप्यसौ सर्पन्, स्वामी नोद्विजतेऽन्यवत् ।

किलेति कलयामास, प्रीत्याऽसौ सर्पकाशताम् ॥ २३७ ॥

विभुर्नाभिलपत्येव, मामशेषजनो यथा ।

इतीव दुःसतश्छाया, समायाति स कृष्णताम् ॥ २३८ ॥

यस्तपत्यातपे शैलः, शीते भवति शीतलः ।

क्रोभयन्न समः स्वामी, खैर्यात् तेनोपमीयते ? ॥ २३९ ॥

जीवानुकम्पया नाथो, युगमात्रं प्रदत्तदृक् ।

स्वांहिन्यासादिव श्रान्तां, सिञ्चन्नेत्रामृतैर्महीम् ॥ २४० ॥

प्रत्यक्ष इव ते पुण्य-प्राग्भारः प्रपितामहः ।

दिष्ट्याऽत्रैव समायाति, स मायातिमिरांशुमान् ॥ २४१ ॥—युगम्

अनुस्वामिनमेतेषां, पौराणां परिसर्पताम् ।

अयमाकर्ण्यते कर्णा-मृतं कलकलः कलः ॥ २४२ ॥

श्रेयांसस्य स्वामिनः पुरतो गमनं जातिस्मरणं च

श्रेयांसोऽप्युपेयिवांसं, स्वामिनं स्वाश्रयाग्रतः ।

प्रेक्ष्य सौक् सम्भ्रमेणेवो-त्पाटितः समुदस्थित ॥ २४३ ॥

अच्छत्रोपानहोऽधावत्, कुमारोऽनु जगत्पतिम् ।

पर्पजनस्तयैवैनं, यूथं यूथपतिं यथा ॥ २४४ ॥

लोलकुण्डलश्लिष्टाभिः, कण्ठिकाभिः कणच्छलात् ।

१ स्व-‘प्रकाश्यताम्’ । २ शैलेन समम् । ३ खेदिताम् । ४ प्रपितामहः । ५ माया-
रूपान्धकार प्रति सूर्यतुल्य । ६ क-‘श्राक्’ । ७ क-‘पतिर्यथा’ ।

युवराजस्त्वरायानो-ऽनूयतानुजिनं व्रजन् ॥ २४५ ॥
 श्रेयांसः सन्धितस्याथ, नाथस्यार्चसथाङ्गणम् ।
 क्रमार्चमार्जयत् केशै, रजो हर्तुमिवाध्वजम् ॥ २४६ ॥
 गुरोर्धर्मध्वजेनेव, शिष्यः केशचयेन सः ।
 आश्रयाजिरमाप्तस्य, ममार्ज स्वामिनः क्रमौ ॥ २४७ ॥
 उत्थाय स विधायाम्, नाथस्य त्रिः प्रदक्षिणाम् ।
 स्वपयन् भूरिहर्षाशु-सलिलेनानर्मत् क्रमौ ॥ २४८ ॥
 ऊर्ध्वोभूय पुरोभूय, स्वामिनो वदनाम्बुजे ।
 चञ्चरीकीचकारायं, कुमारो लोचने चिरम् ॥ २४९ ॥
 ईदृग् लिङ्गं मया प्रैक्षि, कुत्रापीति विचिन्तयन् ।
 स प्राप जातिसरणं, प्राग्जन्मप्रेक्षणेक्षणम् ॥ २५० ॥
 विवेदेति च यत् पूर्वं, 'विदेहे' भगवानयम् ।
 वज्रनाभश्चक्रवर्ती, जातोऽस्याहं च सारथिः ॥ २५१ ॥
 वज्रसेनाह्वयोऽस्यैव, पिता तत्र भवेऽभवत् ।
 सं मया तीर्थकृल्लिङ्ग-मीदृशं ददृशे दधत् ॥ २५२ ॥
 पार्श्वे श्रीवज्रसेनस्य, युक्त्वा राज्यमुपाददे ।
 व्रतं श्रीवज्रनाभोऽय-मस्याहमपि पृष्ठतः ॥ २५३ ॥
 वज्रनाभोऽयं 'भरत'-क्षेत्रे प्रथमतीर्थकृत् ।
 भविष्यतीति भगवान्, वज्रसेनस्तदादिशत् ॥ २५४ ॥
 स्वयम्भ्रभाप्रभृतयो-ऽष्टौ भवाः श्रुणाऽश्रुना ।
 समं पर्यटिरे सम्प्र-त्यसौ मे प्रपितामहः ॥ २५५ ॥
 ललिताङ्गभवेऽप्येव, स्वामी निर्नामिकां यथा ।
 अनुग्रहीतुमागान्मां, सम्प्रत्यप्यागमत् तथा ॥ २५६ ॥
 दिष्ट्या दिष्ट्याऽद्य दृष्टोऽयं, दृष्टिपीयूषवृष्टिकृत् ।
 अहो नवभवस्वामी, यथाकामीनतां त्रितः ॥ २५७ ॥

१ गृहाङ्गणम् । २ क-'दमार्जयत्' । ३ गृहाङ्गणम् । ४ क-'प्रदक्षिणम्' ।

। वासु दिक्षु विदिक्षु च परिभ्रमत् पूजकस्य दक्षिण एव वन्द्यो भवति यस्यां सा प्रदक्षिणा ।

६ क-'भर्तु' । ७ ख-'वितर्कयन्' । ८ ख-'तु' । ९ क-'भवे भवे' । १० वज्र-

सेनः । ११ प्रेक्ष्यतां ६८तमं पृष्ठम् । १२ क-'मन्यप्रमुणा' । १३ क-'अयो' ।

अहो महोत्सवः कश्चि-दहो भाग्यमहोदयः ।

अहो माहात्म्यविस्फूर्ति-रहो श्रेयःसमुन्नतिः ॥ २५८ ।

यदयं जगतां स्वामी, स्वयं सौधाङ्गणे मम ।

जङ्गमः कल्पशाखीव, भूषणत्वमवाप्तवान् ॥ २५९ ॥—विशपकम्

श्रेयांसेन स्वामिनः पारणककारणम्

भिक्षादानानभिज्ञेऽस्मिन्, जने वर्णमुपोषितः ।

पारणं कारणीयोऽद्य, प्रभुः प्रांसुकवस्तुभिः ॥ २६० ॥

इति रोमभिरुद्भिन्नैः, श्रेयोवल्लभैरैरिव ।

श्रेयांसः समभिव्याप्तो, यावद् भावयते हृदि ॥ २६१ ॥

तावदावसथद्वारे, राजसूनोरुपायने ।

केनचिच्चकिरे कुम्भा, नवधुरससम्भृताः ॥ २६२ ॥—युग्मम्

श्रेयांसो जातिसरणाद्, भिक्षादोपोज्झितं रसम् ।

मत्वा कल्प्यमष्टं स्वामिन्, गृहाणेत्यभ्यधात् प्रभुम् ॥ २६३ ॥

प्रभुणाऽप्यञ्जलीकृत्य, पाणिपात्रे पुरो धृते ।

सं रसं कलशश्रेण्या-शिक्षेपेक्षुसमुद्भवम् ॥ २६४ ॥

यथा यथा रसपूरैः, पूर्यते साञ्जलिः प्रभोः ।

श्रेयोराशिभिरश्रान्तं, श्रीश्रेयांसस्तथा तथा ॥ २६५ ॥

सम्भृतेऽपि रसैः स्वामि-पाणिपात्रान्तरे मयुः ।

भूरयोऽपि रसा भूयो, वार्द्धाविव संरिप्सुवाः ॥ २६६ ॥

पाणिपात्रे प्रभोरासी-दभ्रंलिहशिसो रसः ।

दातुरद्भुतभावोत्थात्, स्तम्भितो विस्मयादिव ॥ २६७ ॥

रसस्य विन्दुरेकोऽपि, नागलत् पाणितः प्रभोः ।

प्राञ्जस्य मानसाद् ग्रन्थ-चोधसेव लवो वहिः ॥ २६८ ॥

वृद्धिं रसशिसा लेभे, प्रभुपाणौ यथा यथा ।

स्पर्द्धयेव कुमारस्य, वासनाऽपि तथा तथा ॥ २६९ ॥

द्रवरूपोऽपि स रसः, स्त्यानरूप इव प्रभोः ।

नापतर्त् पाणितः सोऽभूत्, प्रभावः प्रोभवोऽद्भुतः ॥ २७० ॥

अकारि रसपूरेण, प्रभुणा तेन पारणम् ।

जगन्नयजनश्रेयः—स्थिरीकरणकारणम् ॥ २७१ ॥

दारणं दुरितौघस्य, वारणं क्रूरकर्मणाम् ।

तारणं भवपाथोधेः, पारणं तत् प्रभोरभूत् ॥ २७२ ॥

श्रीश्रेयांसो रसार्नाथं, त्रिजगन्मङ्गलद्रुमम् ।

सिक्त्वा मङ्गलपूर्णानि, जगन्ति त्रीण्यपि व्यधात् ॥ २७३ ॥

पञ्च दिव्यानि

दिग्भागा दुन्दुभिध्वान—प्रतिध्वानैस्तदोद्भुरैः ।

प्रभुपारणतः प्रीत्या, सांराविणमिव व्यधुः ॥ २७४ ॥

श्रेयांसौकसि रत्नानि, दृष्टितो लुलुटस्तदा ।

रत्नाधिकं जिनाधीशं, समाराद्भुमिवोत्सवे ॥ २७५ ॥

पञ्चवर्णानि पुष्पाणि, तत्र कीर्णानि नाकिभिः ।

निपेतुस्तद्विमानौघ—सङ्घट्टभ्रष्टरत्नवत् ॥ २७६ ॥

गन्धाम्बुष्टिभिर्वाढं, भूमिः सुरभिशीतला ।

सृत्वरिभिः सुरैश्चक्रे, श्रेयांसेन तु कीर्त्तिभिः ॥ २७७ ॥

चित्रचेलचयोत्क्षेप—मिपादनिमिषा दिवि ।

श्रेयांसदानयशसो, न्युञ्जन्तानीव तेनिरे ॥ २७८ ॥

वैशाखे मासि शुक्लायां, तृतीयायां तदक्षयम् ।

दानं जज्ञे पर्वा‘ऽक्षय—तृतीये’ति ततोऽभवत् ॥ २७९ ॥

एतस्यामवसर्पिण्यां, क्षेत्रेऽत्र ‘भरता’भिधे ।

श्रेयांसाद् दानधर्मोऽभूद्, विश्वाचार इव प्रभोः ॥ २८० ॥

प्रभुपारणकानन्द—सन्दर्भादुन्मदिष्णवः ।

प्रशंसामिति सन्तेनुः, श्रेयांसस्य दिवौकसः ॥ २८१ ॥

देवैः श्रेयांसस्य प्रशंसनम्

भो भो श्रेयांस ! धन्योऽसि, पुण्योऽसि गुणवानसि ।

अद्य लोकत्रये पुण्य—कृतां मौलिमणीयसे ॥ २८२ ॥

१ स्वामिसम्बन्धी । २ कृष्ण-नील-रक्त-पीत-श्वेत इति वर्णपञ्चकम् । ३ ख-‘चित्रं’ ।

यदद्य निरवधेन, रसपूरेण पारणम् ।

'विभुं वर्षनिराहारं, कारयामासिवान् भवान् ॥ २८३ ॥

व्रतादनन्तरं तीर्थ-करा यन्मन्दिराजिरम् ।

पवित्रयन्तः प्रथमं, पारणं प्रथयन्त्यहो ॥ २८४ ॥

भवे भवेयुर्भविन-स्ते तत्राथ तृतीयके ।

संसारपारदृशानः, सिद्धिस्थानघृताश्रयाः ॥ २८५ ॥—युग्मम्

पारणं कारयेद् भक्त्या, सामान्यानापि यो मुनीन् ।

अङ्कं नयति निःशङ्कं, तमुक्ता मुक्तिकामिनी ॥ २८६ ॥

कञ्चनापि क्षुत्तृदक्लान्तं, प्राप्तमन्नोदकैर्मृदा ।

यस्तर्पयति सर्पन्ति, स्वर्भोगास्तमपि ध्रुवम् ॥ २८७ ॥

किमप्यतिथिदानस्य, माहात्म्यं सुमहत्तमम् ।

यत्रान्नमात्रतः स्वर्गा-ऽपवर्गसुखसङ्गमः ॥ २८८ ॥

आद्यः पारयिता तीर्थ-ङ्करो वर्षयुपोपितः ।

त्वंन्मनः क्षुब्धदुग्धाब्धि-शुद्धशुद्धोर्मिधार्यदः ॥ २८९ ॥

प्राप्तुकश्चैषणीयश्च, कल्प्यक्षेत्रसोऽप्यसौ ।

सत्पात्र चित्त-वित्तानां, भाग्यैर्योगोऽभवत् तव ॥ २९० ॥—युग्मम्

दानानन्दोद्भवैरश्रु-सलिलैस्तैर्निरर्गलैः ।

अमीभिः शमितो नूनं, ज्वलन् भवदवानलः ॥ २९१ ॥

भूभृद्-यति-जिनेन्द्राणां, यथा ते प्रपितामहः ।

श्रेयांसः प्रथमो दाता, भवान् भुवि तथाऽभवत् ॥ २९२ ॥

यथा 'गङ्गा'ऽम्बुविस्तार-स्तुंपारधरणीधरात् ।

भवतो 'भरत'क्षेत्रे, दानधर्मस्तथाऽभवत् ॥ २९३ ॥

त्वत्साधितमभुं साधु-धर्मस्थितिनिबन्धनम् ।

जना दानविधिं विश्वे, वर्तयिष्यन्त्यतः परम् ॥ २९४ ॥

गायन्तीनां युक्तान्तानां, तव दानाङ्कितं यशः ।

'नन्दने'ऽलिरवैः स्थान-दायिनः कल्पपादपाः ॥ २९५ ॥

श्रेयांसमिति ते स्तुत्वा, स्वं स्थानं स्वर्गिणोऽगमन् ।

धिग् नो मुनिदानानर्हा-नात्मनिन्दापरा इति ॥ २९६ ॥

प्रभुपारणगीर्वाण-सम्पातश्रवणोन्मदाः ।

भूरयः स्वस्वदेशेभ्यो, नागरा नगराधिपाः ॥ २९७ ॥

अपरेऽपि तेऽपि कच्छ-प्रमुखाः क्षत्रतापसाः ।

श्रेयांसस्थाययुर्वेक्ष्म, सुकृतानीव सात्त्विकम् ॥ २९८ ॥—युग्मम्

कच्छादीनां श्रेयांसेन सह सम्भाषणम्

श्रेयांसं प्रैक्ष्य ते धर्म-प्रकर्षेण वभाषिरे ।

सुधामधुरवाक्पूरा, मयूरा इव वारिदम् ॥ २९९ ॥

श्रेयांस ! श्रेयसां राशिं, श्रितस्त्वं तर्पितो रसैः ।

यत् तपःस्वस्त्वया नाथो, यथा पौथोभृता जनः ॥ ३०० ॥

रत्ना-ऽश्वे-भा-ऽस्त्र-कन्यादि, सर्वस्वं ददतामपि ।

किञ्चिन्नादत्त नः स्वामी, हहा हत्याकृतामिव ॥ ३०१ ॥

ग्रामाकर-पुरा-ऽरण्या-न्यटन् संवत्सरं विशुः ।

न नो वेक्ष्मसु विश्राम-मप्यकार्षीद् द्विषामिव ॥ ३०२ ॥

पालयित्वा प्रभुः पूर्वं, पूर्वलक्षाण्यपत्यवत् ।

वाचाऽपि नालापयति, कृतघ्नानिव नोऽधुना ॥ ३०३ ॥

प्रति नप्ता प्रभोरेतान्, जल्पतः प्रतिजल्पितैः ।

प्रीणयामास पर्जन्यो, गर्जितैरिव केकिनः ॥ ३०४ ॥

अलं प्रलप्यते किं भो, मुग्धा ! दुग्धान(श्च ?)नैरिव ।

स्वीकरोति न सावद्यं, निरवद्यपरः प्रभुः ॥ ३०५ ॥

पुरेव नृपतिर्नासा-वासादितपरिग्रहः ।

सम्प्रति प्रतिनिवृत्त-दुर्वृत्तो वर्त्तते यतिः ॥ ३०६ ॥

रत्नैरश्वैरिमैस्तस्य, कार्यं यो राज्यमीहते ।

निरीहस्यास्य किं भर्तु-रहितैरात्मनो हि तैः ? ॥ ३०७ ॥

१ स-‘गर्हा०’ । २ क-‘नागरा०’ । ३ क-‘प्रेष्य ते’ । ४ स-‘हर्ष-’ । ५ मेघेन ।
६ क-‘भनो’ । ७ बालकैः । ८ स-‘नृपतिनासा०’ । ९ क-‘कार्ये’ ।

वध्यं किमपि यस्यास्ते, धत्ते शस्त्राणि स ध्रुवम् ।
 प्राणिरंक्षापरस्यास्य, प्रभोः किं तैः कृपावतः ? ॥ ३०८ ॥
 अङ्गनाङ्गीकृतिस्तस्य, यस्य रागातुरं मनः ।
 वीतरागस्य सा तस्य, वियत्कुसुमसोदरा ॥ ३०९ ॥
 निःसङ्गताऽस्य सर्वसं, शाश्वतानन्दसुन्दरम् ।
 नरकैकनिदानेन, सर्वस्वेनास्य वोऽस्तु किम् ? ॥ ३१० ॥
 स्यात् प्रासुकं कल्पनीय-मेपणीयं च वस्तु यत् ।
 तद् गृह्णाति यतिर्नान्यद्, विदितं भवतां न तत् ॥ ३११ ॥
 शिल्पादेरधिकं ह्येत-ज्ज्ञापिताः स्वामिना न हि ।
 कृतो ज्ञातं त्वयेत्युक्ते, तैः श्रेयांसोऽदत् पुनः ॥ ३१२ ॥
 निभालनाज्जगद्भर्तु-र्जातिसरणमद्य मे ।
 समुत्पन्नं यथा ज्योति-रादर्शस्यार्कदर्शनात् ॥ ३१३ ॥
 अमर्त्यमर्त्यविश्वान्त-रमुना स्वामिना समम् ।
 आन्तोऽष्टाऽहं भवानेष, ममाभून्नवमो भवः ॥ ३१४ ॥
 इतो भवात् तृतीयेऽभूद्, भवेऽतीते व्रती विभुः ।
 'विदेहे' वज्रसेनस्य, पितुस्तीर्थकृतोऽन्तिके ॥ ३१५ ॥
 स्वामिनोऽहमपि स्नेहा-दनु प्रव्रजितस्ततः ।
 तज्जन्मस्मृतितोऽज्ञायि, सर्वमेतन्मयाऽधुना ॥ ३१६ ॥

स्वप्नत्रयस्य निर्णयः

त्रिसमी तातपादानां, सुबुद्धिश्रेष्ठिनो मम ।
 याऽऽसीत् तस्याः कलेनाद्य, निर्णयः समजायत ॥ ३१७ ॥
 आक्षिप्तः प्रतिपक्षैर्यः, ग्रैक्षि क्षमायेन स प्रभुः ।
 मत्पारणसहायत्वात्, पराजैपीत् परीपहान् ॥ ३१८ ॥
 श्रुतं सुबुद्धिनाऽदर्शि, गोसहस्रं यदुष्णगोः ।
 न्यस्तं मया रयात् तत्र, तेनार्को नितरां बभौ ॥ ३१९ ॥
 प्रभुः प्रद्योतनस्तस्य, केवलं द्युतिमण्डलम् ।
 अष्टं तत्र मयाऽरोपि, पारणात् तच्च सोऽरुचत् ॥ ३२० ॥

मयैक्षि श्यामलो 'हिमा-ञ्चलो यत् क्षालितो जलैः ।

स हि स्वामी तपःधामः, श्रीमानिधुरसैरभूत् ॥ ३२१ ॥

श्रुत्वेति तत् तपो भर्तु-स्तद् दानं तद्वृषात्मजम् ।

प्रशशंसुस्त्रयं विश्व-त्रयपावित्र्यकृज्जनाः ॥ ३२२ ॥

ग्राहं ग्राहं जनाः श्रेयः, श्रेयांसस्यानुमोदनात् ।

मौलिकम्पमिषात् कामं, तेनात्मानमपूरयन् ॥ ३२३ ॥

श्रेयांसः श्रेयसः किञ्चि-दानन्त्यं यद् भृशं जनैः ।

अनुमोनेन्याऽग्राहि, हीयते स न तत् पुनः ॥ ३२४ ॥

जना जनपदेशास्ते, प्रणम्यारं प्रमोस्ततः ।

आपृच्छ्य कृतसन्मानं, स्थानं जग्मुर्निजं निजम् ॥ ३२५ ॥

श्रेयांसवेष्मनोऽन्यत्र, पारणानन्तरं प्रभुः ।

ततो जगाम नो धाम-स्थितयो यतयो यतः ॥ ३२६ ॥

पारणकभूमौ रत्नपीठस्य निर्माणम्

मा कोऽपि पारणक्षोणि, प्रभोराक्रफतादिति ।

तत्र रत्नमयं पीठं, राजमूरकजरयत् ॥ ३२७ ॥

तद् राजद्वनुरानर्च, रत्नपीठं प्रयत्नवान् ।

त्रिसन्ध्यमप्यथ साह, किमेतदिति तं जनः ॥ ३२८ ॥

आदिकृन्मण्डलमिदं, मौऽप्यजल्पत् ततो जनः ।

प्रभुर्यत्राग्रहीद् मिक्षां, तत्र तन्मण्डलं व्यधात् ॥ ३२९ ॥

ततो निर्मायमाणेऽङ्ग, कर्मणि क्रमतो जनैः ।

जनेऽग्रादित्यपीठस्य, तत्स्थाने स्थापनाऽजनि ॥ ३३० ॥

तक्षशिलायां प्रभोरागमनो बाहुवलस्य चन्दनमनोरथश्च

विहरन् 'बहली'देशे, पुरीं बाहुवलेः प्रभुः ।

सायं 'तक्षशिलां' प्राप्यो-द्याने प्रतिमथा स्थितः ॥ ३३१ ॥

तदायुक्तोदिते स्वाम्या-गमे बाहुबलिर्नृपः ।

मुदाऽऽदिक्षत् पुररक्षं, हृद्योभाकृते पुरि ॥ ३३२ ॥

सेरा श्रीरसदप्येषां, श्रुतेत्येतत्पुरीगृहान् ।
 मञ्चा द्रष्टुमिवाप्तानि, स्वर्विमानानि रेजिरे ॥ ३३३ ॥
 पौरवारैः पुरीपृथ्व्यः, प्रतिरध्यं पृथूत्सवैः ।
 मूर्त्तेनेवानुरागेण, सिक्ताः कुङ्कुमवारिणा ॥ ३३४ ॥
 कुसुमानि अकीर्णानि, अतिवर्त्म विरेजिरे ।
 स्वाभ्यागमे गृहश्रीणा-मिव हर्षाश्रुविन्दवः ॥ ३३५ ॥
 चैलानां मालिकामाला, वधुर्वाहुचलिं प्रति ।
 पुर्या इवानुरागाब्धे-लहयोंऽनिललोलिताः ॥ ३३६ ॥
 चित्रास्तरङ्गितीकृत्यो-द्धिता वस्त्रपरम्पराः ।
 नगर्या वर्यसौभाग्य-मञ्जर्य इव रेजिरे ॥ ३३७ ॥
 द्योतन्ते स्म दुक्कलानां, पैच्चकानि पदे पदे ।
 विलासनलिनानीच, सौनन्द्यगुणश्रियाम् ॥ ३३८ ॥
 रम्भास्तम्भेषु नीलानि, दलान्यनुपदं वधुः ।
 पुर्याः कज्जललक्ष्माणि, चक्षुर्दोषभयादिव ॥ ३३९ ॥
 ते तस्यां पर्वशर्व्यां, श्रीविराजिनि राजिनि ।
 गर्जयोजागरा रेजु-र्नागराः सागरा इव ॥ ३४० ॥
 प्रातस्तातपदाम्भोज-पर्युपास्तिपरायणः ।
 राजहंसो भविष्यामी-तीहां बाहुयलिव्यधात् ॥ ३४१ ॥
 प्रभोरुत्कण्ठयोत्तालः, प्रातःकालविलम्बतः ।
 अयं बाहुयलिव्याहु-बलान्मां दलयिष्यति ॥ ३४२ ॥
 इति शङ्कातुरा शङ्के, निशा देशान्तरे गयो ।
 उज्जगार जगद् भाभि-र्भासयन् भानुमानपि ॥ ३४३ ॥
 नन्तुं विश्वपतिं बाहु-बले ! किमु विलम्बसे ? ।
 इति पत्रिततिघ्नान-निमेन कंकुभोऽभ्यधुः ॥ ३४४ ॥
 मद्दीक्षणादिव क्षोणि-तमो मम तमः प्रभोः ।
 दर्शनाद् यातिवतीरोचैः, श्रितोऽर्कः प्राग्गिरेः शिरः ॥ ३४५ ॥

१ क-‘श्रितोऽप्येतत् पुरीग्रहात्’ । २ क-‘चैलानां’ । ३ रक्तविन्दुकानि । ४ बाहुयलि० ।
 ५ क-‘पुर्या’ । ६ स्व-‘उज्जगाम’ । ७ क-‘कुरुभो व्यधुः’ । ८ उदयाचलस्य ।

यारितप्रतिमो नाथः, प्रतस्थेऽन्यत्र कुत्रचित् ।

छन्नस्यतीर्थकृद् वायु-नैकत्र कुरुतः स्थितिम् ॥ ३४६ ॥

निशान्ते स्वामिनं नन्तुं, सौनन्देयस्त्वरतुरः ।

स्नातश्चन्दनलिप्तोऽभा-चन्द्रिकास्मेरमेखत् ॥ ३४७ ॥

बाहुबलेः प्रयाणशोभावर्णनम्

तन्मौली मुकुटो रत्न-रश्मिविखेरिताम्बरः ।

बभौ हृदो विशुद्ध्यन-महत्तोम इवोद्गतः ॥ ३४८ ॥

तमिन्दुर्मुक्ताताडङ्क-द्वयदम्भेन सेवितुम् ।

निर्जितो यशसाऽऽस्येन, द्वैधीभूय ययौ ध्रुवम् ॥ ३४९ ॥

माणिक्यकण्टिकाकान्ति-पटली पाटलप्रभा ।

तस्य वक्षःस्थितेर्लेक्ष्म्याः, कौमुम्भांशुकवद् बभौ ॥ ३५० ॥

तस्य वक्षःस्थले हार-मुक्तास्तद्भाऽम्बुहारिणि ।

बभुः प्रतिगुणक्रीडत्-कीर्तिवह्यालिबीजवत् ॥ ३५१ ॥

जितेन भुजगेन्द्रेण, तद्भुजौ भूधृतिक्षमौ ।

रत्नाङ्गदमिपाद् रत्न-मुकुटाम्यामिवाचितौ ॥ ३५२ ॥

तस्य प्रकोष्ठयोः शोण-मणिकङ्कणकान्तयः ।

खेलन्ति सौष्मशिखिनो, विस्तारिण्य इव त्विपः ॥ ३५३ ॥

तत्पाण्योर्जितकल्पद्रु-नवपल्लवयोर्वभौ ।

रत्नोर्मिकाद्युतिघातः, प्रताप इव विस्फुरन् ॥ ३५४ ॥

चित्रवर्णानि चीराणि, विभ्रद् बाहुबलिर्वभौ ।

सन्ध्याऽभ्रपटलाश्लिष्ट, इव सौपर्वपर्वतः ॥ ३५५ ॥

सुनन्दास्रनुरन्पून-श्रितालङ्करणांशुकः ।

अथारुरोह हस्तीन्द्र-मुदयाद्रिमिवार्यमा ॥ ३५६ ॥

शिरःस्थेनातपत्रेण, स शुभ्रेणाशुभद् भृशम् ।

पैर्वोद्भवेण चन्द्रेण, प्राचीनपर्वतो यथा ॥ ३५७ ॥

रेजतुः पार्श्वयोस्तस्य, वारनायौ सचामरे ।

क्षेत्रमन्नश्रियौ भूते, यशोभिः शोभिते इव ॥ ३५८ ॥

वसन्तश्रीप्रभृतयः, शतशोऽन्तःपुरस्त्रियः ।
 गुणश्रिय इवाङ्गिन्य-स्तं पतिं परिवचिरे ॥ ३५९ ॥
 अससार प्रतीहारः, पुरतो दुरतिक्रमः ।
 तस्य चण्डस्फुरदण्डो, मूर्चिमानिव विक्रमः ॥ ३६० ॥
 ततो मतिलताकन्दैः, कीर्त्तिकैरविणीन्दुभिः ।
 नीतिनिर्झरिणीशैलैः, शालितो मञ्जिमण्डलैः ॥ ३६१ ॥
 धृतो व्यूहैर्महीन्द्राणां, माणिक्यमुकुटोत्कटैः ।
 रत्नाद्रिरिव सद्रत्न-वप्रेः प्रत्यन्तपर्वतैः ॥ ३६२ ॥
 रविरथैरिवाचद्व-स्पन्दैर्धृतवियत्प्लवैः ।
 तुरङ्गमगणैः सङ्ख्या-ऽतिक्रान्तैर्वेष्टितोऽभितः ॥ ३६३ ॥
 तत्स्यैर्यनिर्जितैः सेवा-कृते जङ्गमतां गतैः ।
 नगैरिव धृतो नागै-र्विगलन्मदनिर्झरैः ॥ ३६४ ॥
 तरङ्गरङ्गणोत्तुङ्ग-तुरङ्गै रत्नभूषणैः ।
 पौरैः श्रियामकूपारै-रुपारैः परिवारितः ॥ ३६५ ॥
 स्फूर्जन्निस्तुर्यनिर्झरै-र्वन्दिषुन्दजयारवैः ।
 चंचाल स्तुतिवाचालाः, कुर्वन् बाहुवलिर्दिशः ॥ ३६६ ॥-पङ्क्तिः कुलकम्
 प्रभुपादपवित्रं त-दवाप्योपवनं नृपः ।
 हस्तिनोऽवरोह द्राग्, मोहादिव महामतिः ॥ ३६७ ॥
 राजचिह्नानि राजेन्दु-च्छत्रादीनि परित्यजन् ।
 स विवेश तमारामं, नन्तुमुत्को जगत्पतिम् ॥ ३६८ ॥
 जगन्नार्थं स नापश्यत्, तमारामं समार्थेयन् ।
 सुखोच्छासमिवोपास-मानः कुस्वामिनं जनः ॥ ३६९ ॥
 तपोहीनं यथा ज्ञानं, ज्ञानहीनं यथा तपः ।
 स्वामिहीनं तदुद्यानं, तस्य नातिषुदेऽजनि ॥ ३७० ॥
 स घनस्थानथेत्याह, तातपादाः क सन्ति ते ।
 अपि त्रिविष्टपस्वाम्यं, न काम्यं यदुपासनात् ॥ ३७१ ॥

१ ख-‘चण्डः’ । २ ख-‘शैलैः’ । ३ क-‘महेन्द्राणां’ । ४ क-‘त्यजेत्’ । ५ क-‘धयत्’ ।

तेऽप्याहुः स सहस्रांशौ, सहस्राक्षदिशं त्रिते ।

स्वामी ययौ वनादसात्, पार्वणेन्दुरिचाम्बरात् ॥ ३७२ ॥

यावदावसथं देव-स्यायाम इति शंसितुम् ।

तावत् प्राप्तः स्वयं देवः, सेवनोत्कण्ठया प्रभोः ॥ ३७३ ॥

प्रभोर्दर्शनवञ्चनात् सौनन्देयस्य विलापः

तदाकर्ण्य घचः कर्ण-कीलं 'तक्षशिला'पतिः ।

सद्यो दधार धीरोऽपि, नेत्रे चाप्पजलाविले ॥ ३७४ ॥

दध्यौ वन्द्योद्यमश्चेति, चेतितं न मयेति यत् ।

व्रतात् प्रभृति नैकत्रा-वस्थितिं कुरुते प्रभुः ॥ ३७५ ॥

अपि प्रकृतिपौराद्याः, प्राप्नुवन्तु पवित्रताम् ।

इति तैः सह वन्दिष्ये, स्वामिपादान् दिनोदये ॥ ३७६ ॥

मनोरथो मे भग्नोऽय-मभाग्योद्धातपाततः ।

हाहा हतोऽस्म्यहं पापो, निष्पुण्यानां शिरोमणिः ॥ ३७७ ॥-युग्मम्

विलम्बकारिणं धिग् मां, लोकानुग्रहकारणात् ।

परार्थकाम्यया मौख्यात्, स्वार्थभ्रंशोऽभवन्मम ॥ ३७८ ॥

धिग् मामद्युद्धिमूर्द्धन्यं, धिग् धिग् मां च प्रमादिनम् ।

यत् तातचरणाब्जाना-मर्चनेनास्मि वञ्चितः ॥ ३७९ ॥

ब्रूथा मम समुत्पन्नो, विभ्रमो यद् विभावरी ।

तद् दिनं दृश्यते अस्मि-र्जिनो विश्वप्रकाशकः ॥ ३८० ॥

भास्वन्तं सवितारं तं, विनाऽहरपि शर्वरी ।

जाता यन्मे तमोजालैः, किलान्धाः सकला दिशः ॥ ३८१ ॥

प्रमादसदनं स्वामिन् !, यद्यहं तत् कथं त्वया ।

नात्मपुत्रप्रमोदाय, दिनमेकमपि स्थितम् ? ॥ ३८२ ॥

लोकेष्वपत्यवत् पूर्वं, ममत्वमकृथा यथा ।

साम्प्रतं निर्ममत्वं ते, तथाऽपत्येषु लोकवत् ॥ ३८३ ॥

१ पूर्वदिशम् । २ पूर्णिमाचन्द्र । ३ ख-'देव' । ४ क-'प्रभो' । ५ ख-'नैकत्र वसति' । ६ क-'प्रकृत' । ७ अभाग्यारम्भपतनात् । ८ प्रभु ।

धिग् भागेकदिनाहार-ग्रहणेनापि न प्रभुः ।

मानितस्त्रिजगन्मान्यो, जनसामान्यमैष्यहो ॥ ३८४ ॥

त्वंदसम्भावनोद्धतं, प्रभुतं मे परामवम् ।

अपनेष्यति को नाम, नाथ ! नाथं विना परः ? ॥ ३८५ ॥

यावत् तेऽजनि वात्सल्यं, सर्वेष्वन्येषु स्रजुषु ।

मय्यासीत् तावदेकस्मिन्, कुत्र तत् ते गतं प्रभो ! ॥ ३८६ ॥

बाल्येऽपि हृदयकोडे, सदा मां कृतवानसि ।

सम्प्रत्यपि ततो नाथ !, हृन्मध्ये धृतवान् किम् ? ॥ ३८७ ॥

मन्त्रिणा प्रबोधनम्

लोकभर्तुरनालोक-शोकशङ्काऽतिसङ्कुलम् ।

ततस्तं विषमूर्च्छाल-मिव मन्त्रीत्यबोधयत् ॥ ३८८ ॥

नृप ! नालोकि लोकेश !, इत्यसि मा वृथा कृथाः ।

यन्मानसे कृतावासः, स तवास्ते दिवानिशम् ॥ ३८९ ॥

श्रितान्तःखामिनि खान्ते, किमित्येतत् तमस्तव ? ।

अप्रकाशं किमाकाशं, भासमानेऽपि भास्वति ? ॥ ३९० ॥

किञ्चैतदपि चिदान्त-विचारज्ञ ! विचारय ।

गर्भस्थितस्य कस्यापि, पिता दैवाद् विपद्यते ॥ ३९१ ॥

बाल्येऽङ्कं नीत्वा बाहुभ्यां, धृत्वा न्यस्यानने दृशौ ।

पित्राऽर्पितां पिबत्येर्षं, श्रुत्या नोछापनासुधाम् ? ॥ ३९२ ॥

बैहिस्तो गेहमागच्छन्, रममाणं गृहाङ्गणे ।

प्रीत्योत्पाद्या रजोयुक्तं, जनकस्तर्त्तं न चुम्बति ॥ ३९३ ॥

सम्प्रेक्ष्य जननी तस्य, श्रीमत्पुत्रानलङ्कितान् ।

तत्तद्यान्त्राकरं चैनं, साऽश्रुनेत्रा वदत्यदः ॥ ३९४ ॥

मां मुक्त्यैकाकिनीं तात !, पिता ते त्रिविवं गतः ।

कस्तेऽर्थानर्थितानेवं, तं विना पूरयिष्यति ? ॥ ३९५ ॥

मा रोदीस्तात ! ते सर्व, दास्ये स्वतनुजन्मनः ।

१ क-‘प्रभो !’ । २ क-‘जगन्मान्य’ । ३ क-‘मय्यहम्’ । ४ तत्रासत्कारजन्यम् ।
५ क-‘कृतस्तव’ । ६ मृतपितृको बालः । ७ बालप्रदेशात् । ८ मृतपितृकं बालम् ।

अप्यन्यसदने दास्यं, कारं कारं शनैः शनैः ॥ ३९६ ॥
 इति मातुर्गिरो दीनाः, शृण्वन् दीनाननोऽन्वहम् ।
 तथा दुःखशतैः पाल्याद्, बाल्यादुत्तार्यते सुतः ॥ ३९७ ॥
 स्वजनैरप्यवज्ञाता, सजनैरनुशोचिता ।
 कृच्छ्रान्माता विना पत्या, निजापत्यानि वर्द्धयेत् ॥ ३९८ ॥
 अहो बाहुबले ! धन्य-स्त्वदन्यः कोऽस्तु भूतले ? ।
 लालितः पालितश्चासि, जगन्नाथेन यः स्वयम् ॥ ३९९ ॥
 तेनैवानुदिनं देव !, ग्राहितस्त्वमनुग्रहात् ।
 घालेन्दुरिव पक्षेण, शुक्लेन सकलाः कलाः ॥ ४०० ॥
 तेनैव भूरिशो भूभृत्-पुत्रिकाः परिणायितः ।
 त्वं ताभिः शोभसेऽत्यन्तं, ताराभिरिव चन्द्रमाः ॥ ४०१ ॥
 विभज्य भरतादिभ्यो, भूविभागान् जगद्विशुः ।
 तुभ्यं तु 'बहली' देशं, बहुदेशोत्तमं ददौ ॥ ४०२ ॥
 सम्प्रति त्यक्तराज्योऽयं, विहरन् निरवग्रहः ।
 प्रयाति यत्र तत्रापि, यत्र तत्रापि तिष्ठति ॥ ४०३ ॥
 विशुद्धिभुवनस्यापि, यदेवं तप्यते तपः ।
 तन्मन्येऽतः परं किञ्चित्, परं चिन्तयति प्रभुः ॥ ४०४ ॥
 भवदर्थान् समर्प्यासौ, स्वार्थं साधयतेऽधुना ।
 तत् किमद्यापि तापाय, तवास्यानुग्रहस्पृहा ? ॥ ४०५ ॥
 अथ ते तातपादानां, पूजनोत्कण्ठया मनः ।
 ताम्यत्यतीव तत् तेषां, विम्बान्येतानि पूजय ॥ ४०६ ॥
 नतैः प्रभोः पादविम्बैः, प्रभुपादा नता ध्रुवम् ।
 विम्बदर्शनतः किं न, देवबुद्धिर्विजृम्भते ? ॥ ४०७ ॥
 इति मन्त्रिगिरा बुद्धः, शुद्धमक्तिः प्रभोर्नृपः ।
 पदविम्बे ध्वन्देऽब्ज-वज्र-मत्स्यादिलाञ्छिते ॥ ४०८ ॥

प्रभुविम्बपूजनम्

वाद्येषु वाद्यमानेषु, मणिपुष्पमुखैस्ततः ।

सोऽपूजयत् पादविम्बे, साक्षात् पादाविव प्रभोः ४०९ ॥

अथान्तःपुरपौराद्या, गौरान्तःकरणाः प्रभोः ।

वचन्दिरे पादविम्बे, भालबुम्बितभूमयः ॥ ४१० ॥

प्रभोर्माऽऽक्रमतात् कोऽपि, पदस्थानमिति द्रुतम् ।

तत्र रत्नमयं चक्रे, धर्मचक्रं धराधवः ॥ ४११ ॥

तदेकयोजनौन्नत्य-मष्टयोजनविस्तृतम् ।

अरैः श्रेष्ठं सहस्रेण, करैर्विम्बं रचेरिव ॥ ४१२ ॥

तत् क्षेपं तत्क्षणात् प्रैक्षि, प्रभावातिशयात् प्रभोः ।

यद् विना वैक्रियीं शक्तिं, शकैरपि सुदुष्करम् ॥ ४१३ ॥

सर्वतः पर्वतप्रख्यं, राज्ञा पुष्पैस्तदार्चितम् ।

शुशुमे भुवि तस्यैव, श्रेयः स्वेय इवोच्छ्रितम् ॥ ४१४ ॥

निर्वाह्याष्टाहिकां कृत्वा, रक्षकानर्चकानपि ।

तस्य ह्यसन्ति 'स्तम्भ-शिला' बाहुयलिर्ययौ ॥ ४१५ ॥

भगवानपि निःसङ्गः, स्वाङ्गेऽपि ममतोज्झितः ।

व्यहरद् वसुधामेको, व्यायन्नात्मानमात्मना ॥ ४१६ ॥

जन्मलक्ष्माजन्मानि, दुष्कर्माणि शरीरिणाम् ।

दहन्ते गहनान्युच्चै-स्तप्तेनैव तपोऽग्निना ॥ ४१७ ॥

विप्रियाकम्पदायीनि, जगद्वापीनि देहिनाम् ।

तुहिनानीव कर्माणि, विलीयन्ते तपोऽनलैः ॥ ४१८ ॥

इत्युत्कटतपोनिष्ठः, कष्टवत्सगदभिग्रहः ।

स्वामी अमन् हताकाङ्क्षो, देहे सेहे परीपहान् ॥ ४१९ ॥

आलोकात् तु प्रभोलोकाः, प्राक् तद्वात्सल्यवासिताः ।

तद्भक्तिं व्यक्तिमानिष्यु-स्तामित्ताभिरुपास्तिभिः ॥ ४२० ॥

प्रभोः पादाम्बुजद्वन्द्वे, लक्ष्मीखेलनसन्ननि ।

रजः प्रमार्जयामासुः, केशपाशेन केचन ॥ ४२१ ॥

तीर्णे भवार्णवे तीर-पङ्क्तौचारपरायणाः ।

१ क-‘धुचम्’ । २ ख-‘कृतं’ । ३ जनैरिति श्रेयः । ४ सदृशम् । ५ ख-
‘स्वेयः श्रेयः’ । ६ धर्मचक्रम् । ७ ख-‘कृत्वा’ । ८ ख-‘हताकाङ्क्षो’ ।

भूषीठलुठनैः केऽपि, ग्रांष्टुः पारमिव प्रभुम् ॥ ४२२ ॥
 चर्चितौ चन्दनैः कैश्चि-चरणौ रेजतुः प्रभोः ।
 नखेन्दुनिचयस्वच्छ-ज्योत्स्नाविच्छुरिताविव ॥ ४२३ ॥
 भर्त्तरीदृग्भवावर्त्त-क्रोडात् कर्पेति याच्यया ।
 किल चेलाञ्चलैः केचि-ज्युञ्चनानि विभोर्व्यधुः ॥ ४२४ ॥
 केचिदद्भुतसौभाग्य-गुणाकृष्टा जैगत्प्रभुम् ।
 अनुजगम्यथा यान्तं, भृङ्गाः सुरभिमारुतम् ॥ ४२५ ॥
 आत्मानं सुकृतैः पूर्णं, कुर्याणाः केचन प्रभुम् ।
 पारणं कारयामासुः, प्रासुकैः पायसादिभिः ॥ ४२६ ॥
 पूज्यमानो जनैरेवं, पादन्यासैः पवित्रयन् ।
 देशाद् देशं ययौ स्वामी, द्वीपाद् द्वीपमिवार्यमा ॥ ४२७ ॥
 तद्भक्तिमपि तां त्यक्तु-कामोऽकाममनाः प्रभुः ।
 आर्यभूमिमथामुञ्चद् विरक्तो वनितामिव ॥ ४२८ ॥

अनार्यदेशेषु प्रभोर्विहारः

यैवना-ऽडम्ब-इच्छादि-मैलेच्छनीघृत्स्वनार्यकान् ।
 दर्शनाद् भद्रकीचक्रे, सोऽर्कवत् कमलाकरान् ॥ ४२९ ॥

१ क-‘प्राप्तपार०’ । २ ख-‘जगत्पतिम्’ । ३ क-‘भूमी०’ ।

४ प्रमुणा विहारद्वारा, का का भूमिरलङ्कृतेति जिज्ञासायास्तुत्पत्त्यर्थं प्रोक्तमावश्यकनिर्मुक्तौ-

“बहली अढंब इछा, जोणगविसजो सुवन्नभूमी अ ।

आहिडिया भगवया, उसमेण तवं चरतेण ॥ ३३६ ॥”

[बहली अडम्ब इछा योनकविषयः सुवर्णभूमिश्च ।

आहिण्डिता भगवता ऋषमेण तपश्चरता]

५ प्रश्नव्याकरणे आश्रयद्वारे चतुर्थे सूत्रे विषयोऽयं दरीदृश्यते, यथाहि—

“बहये मिलिकरुजाती के ते ?” सक-जवन-सवर-बन्वर-गाय-मुहं उद(डु)-भडग-ति(भि)-
 तिय-पक्रणिय पुलकूख गोड सिंहल पारस कौंच अंध-दविल निछल(चिछय)-पुलिंद-अरोस-डोव-
 पोक्रण गंधहारग बहलीय-जल रोम मास वउम-मलय चुंचुया य चूलिया कौंक्रणमा भेत-पण्ह(ल्ह)-
 व-भालव मडुर आभासिय-अणक-चीण-न्हा(ल)सिय-खस खासिया नेहु(डं)-र-मरहट्ट मुट्टिय आ
 रव डोविलग-बुहण केकय हूण रोमग रुह मरुगा चिलायविसयवासी य पावमतिणो ।”

[बहवो म्लेच्छजातयः वास्ताः । शक-यवन-शवर-वर्वर-काय-मुहण्ड-उद(डु) भडक-ति(भि)-
 तिक पक्रणिक-कुलाक्ष-गौड-सिंहल-पारस कौंवा-ऽन्ध-द्राविड विल्वल पुलिन्दा-ऽऽरोप-डोम्ब-
 पोक्रण-गन्धहारक-बहलीक-जल-रोम मास वउश मलय चुंचुकाश्च चूलिकाः कोङ्कणवा भेद-पहव-

उपसर्गाः कविनोप-सर्पन्ति सादिमं जिनम् ।
 तमांसीव त्विपामीशं, सर्पा इव पंतत्पतिम् ॥ ४३० ॥
 वायूनामपि यत् काय-स्पर्शिनां स्पर्शनाञ्जनान् ।
 नास्पृशन्नपसर्गास्ते, सङ्गं तस्य श्रयन्तु किम् ? ॥ ४३१ ॥
 महारण्येषु निष्कम्पः, पुरेषूपवनेष्विव ।
 विनेष्यन्निव सिंहादीन्, व्यहारीन् वृषभप्रभुः ॥ ४३२ ॥
 धूंकानां घोरघूत्कारैः, फेरूणां स्फारफेत्कृतैः ।
 फणिनां रौद्रफूत्कारै-र्व्याघ्राणां बाढवूत्कृतैः ॥ ४३३ ॥
 आत्मारामात् परिष्वक्तं, नाऽऽकर्षि वृषभप्रभोः ।
 भ्रान्तानां वाचयैः सन्मार्गाद्, विविक्तस्येव मानसम् ॥ ४३४ ॥-युग्मम्
 पारीन्द्रः प्रोच्छलत्पुच्छ-च्छटाच्छोटैरपुस्फुटत् ।

मालव-महुरा-ऽऽमापिका-ऽनङ्क-चीन-ल्हा(ला)सिक-खस-खासिका नेह(ए)र-महाराष्ट्र-मौष्टिका-
 ऽऽरय-डोवि(म्)लक-कुहण-केकय-हूण-रोगक-रु-मरुकाः किरातविषयवासिनश्च पापमतयः ।]

प्रज्ञापनासूत्रे ग्रथमे, पदे ३७तमे सूत्रेऽपि म्लेच्छविषयक उल्लेखो वर्तते, किन्तु ग्रन्थगौरव-
 भयाप्राप्त्यर्थेऽत्र । जिज्ञासुना द्रष्टव्यं मदीयं स्पष्टीकरणं (५० ५९) ऋषभपञ्चाशिकायाः ।

प्रवचनसारोद्धारेऽनार्यदेशा निर्दिष्टा यथाहि-

"सग-जयण-सवर-धव्वर-काय-मुरडोडु(डुडु)-गोण(डु)-पक्कणया ।
 अरवाग-हो(हु)ण-रोमय-पारस खस खासिया चैव ॥ १५८३ ॥
 हुंभिल(विल)य-लउ(कु)स-बोक्कस मिळ्ळ-पुलिन्द-जुं(को)च भमररुआ ।
 कोवा(कावो)य-चीण-चं(चु)चुय-मालव-दमिला(विडा)-कुलग्घा(त्था) य ॥ १५८४ ॥
 केकय-किराय-हयमुह खरमुह गयतुरयमिंदयमुहा य ।
 हयकन्ना गयकन्ना अचे वि अणारिया बहवे ॥ १५८५ ॥"
 [शक-यधन-शवर बर्वर-काय-मुरुण्ड-उडु गोडु पक्वणकाः ।
 अरनाक-हूण रोगक-पारस-खस-खासिका एव ॥
 हुम्बिलक-लकुश-बोक्कस मिळा-ऽऽन्त्र पुलिन्द-कौष-अमररुताः ।
 कापोत-चीन-चञ्चुक-मालव द्रविड कुलार्थाश्च ॥
 कैकेय-किरात हयमुखाः खरमुखा गजतुरङ्गमेण्डकमुखाश्च ।
 हयकर्णा गजकर्णा अन्येऽपि अनार्या बहवः ॥]

धनुश्चिह्नान्तर्गताक्षराणि प्रायोऽभिधानराजेन्द्रपाठविषयकाणि ।

सूत्रकृताङ्गे १२३तमे पत्रेऽपि गाथाद्वयमाद्यं प्रायोऽक्षरसो दृश्यते ।

१ गरुडम् । २ क-‘सङ्गतखा’ । ३ जिनये स्थापयन्निव । ४ ‘प्रवामं घोरम्’ ।

५ शुभालानाम् । ६ नागानाम् । ७ शरमः ।

अटव्युर्वी पुनर्गुर्वी, नाधीशध्यानधारणाम् ॥ ४३५ ॥
 मत्तेभैर्भज्यमानेषु, स्थानेषु खेषु शाखिषु ।
 चकिरे पुरतः पत्सुः, खगाचुम्भा इवारवैः ॥ ४३६ ॥
 तेजसेशतपस्तेजः-स्पृष्टां विदधतो ध्रुवम् ।
 दावधूमध्वजा धूम्या-मफीर्त्तिमिव तेनरे ॥ ४३७ ॥
 उपाद्रवन् कुरङ्गाद्यान्, कुरङ्गेन्द्रादयोऽपि न ।
 प्रभावाद् यस्य ते तस्य, बाधां कुर्वन्तु किं प्रभोः ? ॥ ४३८ ॥
 स्वामी शिरसि यस्याद्रेः, प्रतिमां प्राप तेन सैः ।
 भूभृद्वन्देऽभवच्छब्ध-कल्याणमुकुटः स्फुटम् ॥ ४३९ ॥
 महातरङ्गिणीतीरे, प्रभुः प्रतिमया स्थितः ।
 रराज तरुवत् किन्तु, पवनैरप्यकम्पितः ॥ ४४० ॥
 चेतुथादि मासिकादि, विदधद् विविधं तपः ।
 व्यवहारीदार्यदेशेषु, कृशोऽप्यक्षीणशक्तिकः ॥ ४४१ ॥
 वल्गन्तः प्रेत-वेताल-पिशाचाः प्रतिमापरम् ।
 प्रभुं प्रेक्ष्य तमीषु द्राक्, श्मशाने सौम्यतां ययुः ॥ ४४२ ॥
 ग्रीष्मभीष्मतरभास्करत्विपो, भर्तुरुग्रतपसोऽग्रतो हिमाः ।
 र्यत् स्थितः प्रतिमया स कामया-मास तेषु न मनार्गनातपम् ४४३^१
 वर्षारात्रौ तस्य धाराधराणां, धारासारैः स्फारझञ्झामरुद्भिः ।
 कायोत्सर्गोसङ्गितः शैलशृङ्गे, नो विध्यातो ध्यानदीपः प्रदीपः ४४४^२
^३हेमनीप्यपि तमीषु स धीर-स्तीरसीभि सरितः प्रतिमास्यः ।
 मारुतैः सतुहिनैरपि ना-ऽऽप क्रान्तिमान्तरमहस्ततिलीनः ॥ ४४५ ॥^४
 कायस्यास्य प्रतिभवमुपक्रम्यते शर्म कर्तुं
 जीवेत्तत् ताननुपदमुपायाति जन्मान्तरेऽसौ ।
 इत्येतस्मिन्नुपरतमनास्तापशीतादिपुष्टं
 कष्टं चक्रे यतिपतिरयं केवलत्वं किलेप्सुः ॥ ४४६ ॥^५

१ क-‘शस्तप०’ । २ दावानलाः । ३ धूमसंहतिम् । ४ क-‘त्र’ । ५ पर्वतः ।
 ६ ख-‘स्थिरः’ । ७ सार्धपञ्चविंशतिसङ्ख्येषु । ८ क-‘था’ । ९ सूर्यकान्तिपु ।
 १० छायाम् । ११ रयोदता । १२ शालिनी । १३ हेमन्तरात्रिषु । १४ क-‘क्रान्त०’ ।
 १५ सागता । १६ मन्दाक्रान्ता ।

खेलन्तु दंशमशका महिषा वृषाश्च, कण्डूयनानि जनयन्तु मुदा मदङ्गे ।
तेषां सुखार्थमिति पारयति स कायो-त्सर्गं प्रभुर्न समयेऽपि दयामयोऽसौ ४४७^१

आसंसारं प्रियसहचरीं मामनादृत्य मौनी

कामक्षामः श्रयति करुणामेष सम्प्रत्यकम्प्रः ।

त्यक्ष्याम्येनं तदिह बहवः सन्ति सक्ता मयीति

द्वेपात् प्रैक्षि त्रिभुवनविभुर्नान्वहं मोहलक्ष्म्या ॥ ४४८ ॥^२

जन्माम्बायां विमोहः प्रवचनजननीपालने यत्नमञ्चन्

सर्वत्रोच्चैर्दयालुर्भवपरिभवने निष्कृपत्वं वितन्वन् ।

शान्तस्थान्तोऽन्तरङ्गद्विपदभिकपणे रोपणत्वं प्रपुण्यन्

कामं काम्येऽस्तकामः प्रभुरहह तपो दुस्तपं तप्यते स ॥ ४४९ ॥^३

विभ्रति भावमभावं, स्तवनं निन्दामुपास्तिमनुपास्तिम् ।

स जने सम एव जिनः, कौपि न तेने पुनः परं पक्षम् ॥ ४५० ॥^४

शत्रौ मित्रे समः स्वामी, किन्तु यस्यान्तराऽरयः ।

शान्ताः के वयमस्येति, नासन् बाह्याः खलु द्विपः ॥ ४५१ ॥^५

यत् तप्तं दिनमपरैर्न शक्यमेकं, स्वाम्येकं दिनमिव तत्समाः सहस्रम् ।

अम्लानः किमपि तपः प्रतप्यमानः, शान्तात्मा भुवननवग्रहो ज्यहार्षीत् ४५२^६

स 'पुरिमताला'भिख्ये, शाखानगरे विश्व'र्विनीता'याः ।

अतिनन्दनमुत्तरतः, 'शकटायन'काननमुपेतः ॥ ४५३ ॥^७

तदुद्यानान्तरव्यग्रो, व्यग्रोद्यस्य तरोरधः ।

कृताष्टमतपाः स्वामी, प्रतिमां प्रतिपन्नवान् ॥ ४५४ ॥^८

परमज्योतिरुद्घोत-भिद्यमानतमोभरः ।

वभौ प्रतिमया स्वामी, सुवर्णप्रतिमेव सः ॥ ४५५ ॥^९

उद्धर्तुमुग्रनरकान्तरगान् कृपालु-रालम्बमानगुल्वाहुयुगो जिनेन्द्रः ।

आलोकनामृतरसैः किल सेक्तुमेतान्, नासाग्रनीतनयनो विश्वराजमासे ४५६^{१०}

अष्टमादिषु गुणस्थानेषु प्रभोरारोहः

गुणस्थानादर्प्रमत्त-संयताख्यात् तदा प्रभुः ।

१ वसन्ततिलका । २ अतिकृशः । ३ मन्दाक्रान्ता । ४ सग्वरा । ५ क-‘कोऽपि’ ।

६ आर्या । ७ अनुदुष्टः । ८ प्रहर्षिणी । ९ पुरिमतालादुत्तरस्यां दिशि । १० आर्या ।

११-१२ अनुदुष्टः । १३ वसन्ततिलका । १४ सतगत् ।

मेजेऽष्टमं गुणस्थान-मपूर्वकरणाद्यम् ॥ ४५७ ॥^१

शब्दं श्रोत्रादर्या-दर्थं शब्दाद् विशुर्व्रजन् मेजे ।

नानात्वश्रुतवीचा-रं शुक्लध्यानमाद्यमथ ॥ ४५८ ॥^२

अनिवृत्तिवादरमतो-ऽप्यथ परिणामानिवृत्तिकृन्नवमम् ।

वृणुते स गुणस्थानं, वप्राद् वप्रं हरिरिवाद्रेः ॥ ४५९ ॥^३

अथ सूक्ष्मसम्परायं, दशमं स्वामी श्रितो गुणस्थानम् ।

किट्टीकृतलोमतया, सोपानादिव स सोपानम् ॥ ४६० ॥^४

मोहस्य क्षयतः क्षीण-मोहाहं द्वादशं ततः ।

प्रभुः प्राप गुणस्थानं, ग्रामाद् ग्राममिवाचगः ॥ ४६१ ॥^५

ऐक्यश्रुतं द्वितीयं, शुक्लध्यानं दधाववीचारम् ।

तस्य गुणस्थानस्या-ऽन्तिमक्षणे त्रिजगतीनाथः ॥ ४६२ ॥^६

अमुना ध्यानेन मनः, परमाणौ सकललोकविषयमधात् ।

सर्वाङ्गीणं दंशे, विषमिव मन्त्रेण विश्वेशः ॥ ४६३ ॥^७

अपकृष्टेन्धननिबहः, शेषस्वल्पेन्धनोऽनलो ज्वलितः ।

निर्वाति यथा क्षणतो, निर्वाणं तन्मनोऽथ तथा ॥ ४६४ ॥^८

पञ्च क्षीनावरणीं, दृष्ट्यावरणं चतुर्विधं स विशुः ।

पञ्चान्तरायभेदा-ननीनशब्दं घातिशेषमिति ॥ ४६५ ॥^९

प्रमोः केवलज्ञानस्य प्राप्तिः

ततो व्रताद् गते वर्ष-सहस्रे मासि फाल्गुने ।

कुष्णैकादश्यां शीतांशा-द्युत्तराषाढया श्रिते ॥ ४६६ ॥^{१०}

प्रातः कालत्रयीं लोक-त्रयीं लोकत्रयीपतेः ।

प्रत्यक्षीकुर्वदुत्पेदे, केवलज्ञानमुज्ज्वलम् ॥ ४६७ ॥^{११}-युग्मम्

अस्माकं पतयः परां मृदमवाप्स्यन्ति प्रमोर्वाक्सुधां

स्वादं स्वादमितीव पीवरमृदा मन्ये प्रसेदुर्दिशः ।

१ अनुष्टुप् । २-४ आर्या । ५ अनुष्टुप् । ६ क्षीणमोहगुणस्थानस्य । ७-८ आर्या ।
९ प्रमोर्मेनः । १० आर्या । ११ ख-‘ज्ञानावरणं’ । १२ आर्या । १३-१४ अनुष्टुप् ।

स्वर्गौकःकृतगन्धवारिसुमनाप्राग्भारवर्षेण नः

सौरभ्यं प्रभविष्यतीति मरुतो वान्ति स्र शान्ताः सुखाः ॥४६८॥*

को धीरः प्रतिवीरतां जनयतु श्रीमद्युगादिप्रभोः

कल्याणप्रकराकरे त्रिजगतां यज्ज्ञानकल्याणके ।

किं ब्रूमो मरुतामभूद् भुवि मनुष्याणां तिरश्चां क्षणं

तेषां श्वभ्रनिवासिनामपि मुखोल्लासः प्रकाशान्वितः ॥ ४६९ ॥*

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दा-

परनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरितामिधाने महाकाव्ये वीराङ्के श्रीआदिनाथ-

चरिते छन्नस्यविहारे कच्छमहाकच्छस्वरूप-नमिचिनमिविद्या-

धरैश्वर्य-श्रेयांसकारितप्रभुपारणक-केवलज्ञानोत्पत्तिप्रकाशन-

त्रयोदशः सर्गः ॥ १३ ॥

किं दातुर्भावनायाः किमु तदभिर्नवप्रोद्धवत्पुण्यपङ्केः

किं वर्षान्तात्तदुद्वाहतिविशदतमस्वामिचारित्रलक्ष्याः ।

किं विश्वश्रेयसां किं त्रिदशपतिमुदां स्पर्द्धया वर्द्धमाना

श्रेयांसक्षिप्यमाणेशुरसततिशिखा पातु नाभेयपाणौ ॥ १ ॥*

औन्नत्यं कठिनत्वमिन्नमचले गाम्भीर्यमम्मःपतौ

क्षारत्वेन कुटुम्बितं दहनताहर्म्यं हुताशे महः ।

चन्द्रे सान्द्रमलाः कला इति गुणस्त्वेकः सदोपस्त्वसौ

पद्मेऽसिन्ममिता गुणाः पुनरहो दोषस्य लेशोऽपि न ॥ २ ॥*

*ग्रन्थाग्रं ५६७ ॥

१ देवकृत० । २-३ शार्दूलविक्रीडितम् । ४ क-‘भव०’ । ५ सम्पत् । ६ घन-
मलाः । ७ शार्दूल० । ८ ख-‘लोकसङ्ख्या ५८० त्रयोदशानां सर्गाणां लोकसङ्ख्या
४१९१ जाताऽनुमीयते’ ।

चतुर्दशः सर्गः १४

‘सकलमङ्गलमण्डलकैरवा-कैरविकाशकरामृतदीधितिः ।

निचितनेत्रचकोरमदो मुदे, भवतु भावभृतां वृषभप्रभुः ॥ १ ॥’

केवलज्ञानमहोत्सवे देवागमनम्

किमु प्रमादो भवतां जगत्प्रभोः, प्रकल्प्यतां केवलपर्वमङ्गलम् ।

इतीरितुं स्वस्वपतीनिव द्रुतं, सुरेन्द्रपीठान्यधिकं चकम्पिरे ॥ २ ॥’

प्रवादितानां मरुदीश्वरर्महा-घण्टाघटानां रणितैरुदित्वरैः ।

प्रमादनिद्रां परितर्ज्य निर्जराः, श्रितत्वरः खान् परिवत्रिरे प्रभून् ॥ ३ ॥’

द्रुतं ‘सुधर्मा’धिपतेरियासतः, स्वाम्यन्तिकं सौकृतपिण्डवत् पुरः ।

अवलगादैरावणवारणप्रभु-भूत्वा सुरः शुभ्रविभाविभासुरः ॥ ४ ॥’

ध्रुवर्षलक्षशुतिलक्षयोजन-प्रमाणमत्यायतदन्तकं दधौ ।

‘कैलास’ शैलः किल काञ्चनाचल-स्पर्दानुबन्धी स सुराधिपद्विपः ॥ ५ ॥’

तस्य प्रभाराशिमिरभ्रमुप्रभोः, श्रुभ्रांशुशुभ्रैः ककुभो बभासिरे ।

सद्यः ‘सुधर्मा’धिपतेर्जिनाधिप-ध्यानप्रसूतैः सुकृतोत्करैरिव ॥ ६ ॥’

लज्जुग्मिरे जम्भनिशुग्मिङ्गुम्भिनो-ऽनिला विशालश्रुतितालचालनात् ।

मन्ये भिदायै श्रमधर्ममर्मण-स्त्वरामरेणापततां दिवौकसाम् ॥ ७ ॥’

सिन्दूररेणुप्रसरेण भासुरौ, कुम्भौ सै मेजे जय-विक्रमश्रियोः ।

विलासशैलाविव तैद्विलासतः, सक्तक्रमालक्तकरक्तरोचिपौ ॥ ८ ॥’

कर्णानिलैस्तस्य मदाम्बुविन्दवः, समन्ततः श्यामलकान्तयोऽपतन् ।

दुष्कर्मलेशा इव देहदेह्यतो, जिनेशसेवारसिन्ता सुखाऽश्रितम् ॥ ९ ॥’

वराणि भाणिक्यघटाविटङ्कितैः, कल्याणपट्टैः कमलासनैरिव ।

सदामदोऽष्टौ वदनानि सोऽवहत्, किलाष्ट कैाष्टाः सममेव चुम्बितुम् १० ॥’

विशालदीर्घान् मधुमञ्जुलत्विपो, मुखे मुखेऽष्टौ दशनान् दधार सः ।

चेतांसि विस्सापयितुं समेप्यतां, तदा चतुःपट्टिविडौजसामिव ॥ ११ ॥’

१ ख-‘करविटास०’ । २ द्रुतविलम्बितम् । ३ वंशस्थविलम् । ४ ख-‘वर्ज्य’ ।
५-७ इन्द्रवंश । ८ चन्द्रोज्ज्वलैः । ९ इन्द्रवंश । १० वंशस्थविलम् । ११ ऐरावणः ।
१२ तमोः श्रीहया । १३ इन्द्रवंश । १४ क-‘लेशतो’ । १५ इन्द्रवंश । १६ दिशः ।
१७-१८ इन्द्रवंश ।

पीयूषकुण्डानि नवाप्यनेकधा, कृत्वा ध्रुवं पुष्करिणी रदे रदे ।

सोऽष्टौ च पद्मानि किलोल्लसत्पयो-देवीमुखानि प्रति पुष्करिण्यधात् १२^३

तेनेऽष्टपत्रीं प्रति पद्ममोयतां, किलाष्टदिक्पल्लवितां सुशिल्पिताम् ।

स नौटकानि प्रतिपत्रमष्ट च, श्रेयोधराणि स्वधियो गुणानिव ॥ १३ ॥^६

द्वौविंशताऽथ प्रतिनाटकं स्थितैः, पात्रैश्चतुर्धाऽभिर्नयः प्रपञ्चितः ।

१ क-‘पुष्करिणी’ । २ जलदेवी० । ३ इन्द्रवंशा । ४ क-‘मायतं’ ।

५ “तए णं से सूरियाभे देवे तप्पदमयाए णाणामणिकणगरयणविमलमहुरिहनिउणोवचिय-
मिसिमिसितविरतियमहामरणकडगतुडियवरभूसणुज्जलं पीवरं पल्लवं दाहिणं भुयं पसारेलि । तओ
णं सरिसयाणं सरित्तयाणं सरिव्ययाणं सरिसलावण्णरूवजोवनगुणोववेयाणं एगाभरणवसनगहि-
यणिज्जोआणं दुहत्तोसंवेलियग्गणियथाणं आविद्धतिलयामेलणं पिणिद्धगेविज्जकंचुयाणं उप्पीलिय-
चित्तपट्टपरियरसफेणकावत्तरइयसंगयपल्लंवत्थंतचित्तविल्लगनियंसणाण एगावलिकंउरइयसोमंत-
यच्छपरिहत्थभूसणाणं अट्टसयं णट्टसज्जाणं देवकुमारणं णिगच्छति । तयाणंतरं च णं णाणामणि
जाय पीवरं पल्लवं वामं भुयं पसारेलि, तओ णं सरिसयाणं सरित्तयाणं सरिव्यतीणं सरिसलावण-
रूवजोव्यणगुणोववेयाणं एगाभरणवसनगहियनिज्जोआणं दुहत्तोसंवेलियग्गनियत्थीणं आविद्धतिल-
यामेलणं पिणिद्धगेवेज्जकंचुतीणं णाणामणिरयणभूसणविराइयंगमंगाणं चंदाणणाणं चंददसमनिला-
हाणं चंदाहियसोमदंसणाणं उक्का इय उज्जोवेमाणीणं सिंगारागारचारुवेसाणं हसियमणियच्चिट्टिय-
विलासंसललियसंलावनिउणजुत्तोवयारकुसलाणं गहियाउज्जाणं अट्टसयं नट्टसज्जाणं देवकुमारियाणं
णिग्गच्छइ । तए णं से सूरियाभे देवे अट्टसयं संखाणं विउव्वति, अट्टसयं संखायाणं विउव्वइ,
अट्टसयं सिंगाणं विउव्वइ, अट्टसयं सिंगवायाणं विउव्वइ, अट्टसयं संखियाणं विउव्वइ, अट्टसयं
संखियायाणं विउव्वइ, अट्टसयं खरमुहीणं विउव्वइ, अट्टसयं खरसुहियायाणं विउव्वइ, अट्टसयं
पेयाणं विउव्वति, अट्टसयं पेयावायगाणं, अट्टसयं पीरपीरियाणं विउव्वइ, एवमाइयाई एगूणपण्णं
आउज्जविहाणाई विउव्वइ २ ता तए णं ते बहवे देवकुमारा य देवकुमारीयाओ य सद्दावेति,
तए णं ते बहवे देवकुमारा य देवकुमारीयो य सूरियाभेणं देवेणं सद्दाविया समाणा हट्ठ जाव
जेणेव सूरियाभे देवे तेणेव उवागच्छन्ति तेणेव २ ता सूरियाभं देव करयलपरिगहियं जाव
वद्दावित्ता एवं वयासी-संदिसंतु णं देवाणुप्पिया । जे अम्हेहिं कायव्वं । तए णं से सूरियाभे
देवे ते बहवे देवकुमारा य देवकुमारीओ य एवं वयासी-गच्छइ णं तुम्भे देवाणुप्पिया । समणं
भगवं महावीरं तिवसुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेह, करित्ता वंदह नमंसह, वंदित्ता नमंसित्ता
गोयमाइयाणं समणाणं निग्गंधाणं तं दिव्वं देविहिं विव्वं देवजुत्तिं दिव्वं दिव्वाणुमाव दिव्वं
वत्तीसइवद्धं णट्टविहिं उवदंसेह, उवदंसित्ता छिप्पामेव एयमाणत्तिर्यं पञ्चभिण्ह । तए णं ते
बहवे देवकुमारा देवकुमारियो य सूरियाभेणं देवेणं एवं उत्ता समाणा हट्ठजाव करयल जाव
पडिसुणंति २ जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छन्ति २ समणं भगवं महावीरं जाव
नमंसित्ता जेणेव गोयमाइया समणा निग्गंधा तेणेव उवागच्छन्ति, तए णं ते बहवे देवकुमारा
देवकुमारियो य समाभेव समोसरणं करंति, समा २ ता समाभेव पंतिओ वंथंति, समाभेव

पंतिओ धंधिता समामेव पंतिओ नमंसति, समामेव २ तिप्ता समामेव पंतीओ अवणमंति २ ता समामेव उच्चमंति २ एवं सहितामेव ओनमंति, एव सहितामेव उच्चमंति, सहितामेव उष्णमिता धिमियामेव ओणमंति, धिमियामेव उच्चमंति, सगन्नामेव ओनमंति, सगन्नामेव उच्चमंति २ ता समामेव पसरति २ ता समामेव आउज्जविहाणार्दं गेण्हंति समामेव पवाणंसु पगाइंसु पणचिंसु, किं ते १, उरेण मंदं सिरेण तार वंठेण वितारं ति विहं विसमयेरयगरइयं गुंजावणुहोवगूढं रत्तं तिठाणकरणमुद्धं सवुहरगुंजंतवंसतंतीतलताललयगहसुसंपउत्तं मडुरं समं सलटियं मणोहरं मिउ- रिभियपयसचार मुरइ मुणइ वरचारुख दिव्यं णट्टसज्जं गेय पगीया वि होत्था, किं ते १, उद्ध- मंताण सखाणं सिंगाणं सखियाणं सरसुहीणं पेयाणं परपिरियाणं आहंमंताणं पणयाण पडहाण अप्फालिज्जमाणण भभाण होरमाण [वीणाण विद्यधी(पची)ण] तालिज्जताण मेरीण झळरीण डुंदुहीण आलियताण [मुरयाण] मुइगाण नन्दीसुइगाण उच्चाटिज्जताण आलिगाण पुंतुवाण गोसुहीण महलाण सुच्छिज्जताण वीणाण विपचीण वड्ढकीण कुट्टिज्जताण महंतीणं कच्छमीण वित्तवीणाण सारिज्जताणं वदीसाण मुचोसाण णदिघोसाणं कुट्टिज्जंतीणं भामरीणं छम्भामरीणं परिवायणीण छिप्पतीण तूणाणं त्ववीणाणं आमोडिज्जताणं आमोताण कुंमाण नडलाणं अच्छि- ज्जंतीणं मुगुंदाण हुड्डकीण रिचिक्कीणं वाइज्जताण करवाणं ढिंढिमाणं दिगियाणं कडंवाणं वाइज्ज- ताणं ददरगाण ददरिगाण वुतुवाणं वरुसियाणं मडुवाणं आवडिज्जताणं तलाणं तालाणं कंसतालाणं घट्टिज्जताणं रिगिरिसियाण लसियाणं मगरियाणं सुसुमारियाणं भूमिज्जताणं वंसण वेत्तण वालीण परिहीण वड्ढगाणं, तए णं से दिव्वे गोए दिव्वे नट्टे दिव्वे वाइए एवं अन्नुए सिंगारे उराले मणुत्ते मणहरे गीते मणहरे नट्टे मणहरे धातिए उर्षिजलभूते कहुकहुभूते दिव्वे देवरमणे पवत्तेया वि होत्था” इति राजमञ्जीये २३४थे सूत्रे सूर्याभदेववृत्तनाटकसोपक्रम । ६ इन्द्रवंशा ।

७ नाट्यविधीना सम्यक् स्वरूपप्रतिपादनं पूर्वान्तर्गते ‘नाट्यविधि’श्रभूते आसीत् । तच्चेदानीं ध्ययच्छिन्नम् । अस्य किञ्चित् स्वरूपं समस्ति राजमञ्जीये (सू. २४), तद् यथा—

‘तए ण ते बह्वे देवकुमारा य देवकुमारीओ य समणस्स भगवओ महावीरस्स सोत्थिय- सिरियच्छणं दियावत्तवड्ढमाणमहासणकलसमच्छदप्पणमंगल्लसत्तिचित्तं णामं दिव्वं नट्ट विधिं उवदसेंति १ । तए ण ते बह्वे देवकुमारा य देवकुमारीओ य सममेव समोसरणं करेति २ ता तं चैव आपियच्चजाव दिव्वे देवरमणे पवत्तेया वि होत्था, तए ण ते बह्वे देवकुमारा य देव- कुमारीओ य समणस्स भगवओ महावीरस्स आवडपचावडसेडिगसेडिसोत्थियसोत्थियअपुसमा- णगमच्छडमगरडजाउमाराफुल्लायलिपठमपत्तसागरतरगवसतलत्तापउमलयमत्तिचित्तं णाम दिव्वं णट्टविहिं उवदसेंति २ । एव च एकेक्कियाए णट्टविहीए समोसरणादीया एसा वत्तच्चया जाध दिव्वे देवरमणे पवत्तेविया वि होत्था । तए णं ते बह्वे देवकुमारा देवकुमारियाओ य समणस्स भग- वतो महावीरस्स ईहामिहउसमत्तुरगनमगरविह्यवालगकिंनररुसुरमचमरपुजरयणलयपठमल- यमत्तिचित्तं णाम दिव्वं णट्टविहिं उवदसेंति ३ । एगतो वक्क दुहओ वक्क [एगतो सुह दुहओ खुह] एगओ चक्कवाल दुहओ चक्कवाल चक्कदचक्कवाल णामं दिव्वं णट्टविहिं उवदसति ४ चंदावलिपवि- भत्तिं च वलियावलिपविभत्तिं च हरावलिपविभत्तिं च सुरावलिपविभत्तिं च एगावलिपविभत्तिं च तारावलिपविभत्तिं च मुत्तावलिपविभत्तिं च कणगावलिपविभत्तिं च रवणावलिपविभत्तिं च णाम दिव्वं णट्टविह उवदसेंति ५ चट्टगमणपविभत्तिं सुहगमणपविभत्तिं च उग्गमणुगमणपविभत्तिं च णाम

दिव्य णट्टविहं उवदंसेति ६ चंदागमणपविमत्तिं च सूरगमणपविमत्तिं च आगमणागमणपविमत्तिं च णाम दिव्य णट्टविह उवदंसेति ७ चंदावरणपविमत्तिं च सूरवरणपविमत्तिं च णाम दिव्यं णट्टविहं उवदंसेति ८ चंदत्थमणपविमत्तिं च सूरत्थमणपविमत्तिं च अत्थमणत्थमणपविमत्तिं नाम दिव्यं णट्टविहं उवदंसेति ९ चंदमंडलपविमत्तिं च सूरमंडलपविमत्तिं च नागमंडलपविमत्तिं च जम्बुमंडलपविमत्तिं च भूतमंडलपविमत्तिं च [रत्नसु० महोरग० गंधर्व० मंडलपविमत्तिं च] मंडलपविमत्तिं णाम दिव्यं णट्टविहं उवदंसेति १० उसमललियवक्कंतं सीहललियवक्कंतं हयविलंबियं गयविलंबियं मत्तहयविलसियं मत्तगयविलसियं दुयविलंबियं णाम दिव्यं णट्टविह उवदंसेति ११ सागरपविमत्तिं च नागरपविमत्तिं च सागरनागरपविमत्तिं च णाम दिव्यं णट्टविहं उवदंसेति १२ गंदापविमत्तिं च चंपापविमत्तिं च मन्दाचंपापविमत्तिं च णाम दिव्यं णट्टविहं १३ मच्छंडापविमत्तिं च मयूरंडापविमत्तिं च जारापविमत्तिं च मारापविमत्तिं च मच्छंडामयूरंडा-जारामारापविमत्तिं च णाम दिव्यं णट्टविह उवदंसेति १४ कत्तिककारपविमत्तिं च खत्तिखकारपविमत्तिं च गत्तिगकारपविमत्तिं च घत्तिघकारपविमत्तिं च डत्तिडकारपविमत्तिं च ककारखकारगकारघकारडकारपविमत्तिं च णाम दिव्यं णट्टविहं उवदंसेति १५ एवं चकारवग्गो वि १६ टकारवग्गो वि १७ तकारवग्गो वि १८ पकारवग्गो वि १९ असोयपल्लवपविमत्तिं च अंबपल्लवपविमत्तिं च जंबूपल्लवपविमत्तिं च कोसंबपल्लवपविमत्तिं च पल्लव २ पविमत्तिं च णाम दिव्यं णट्टविह उवदंसेति २० पउमलयापविमत्तिं च जाव सामलयापविमत्तिं च लयालयापविमत्तिं च णाम दिव्यं णट्टविहं उवदंसेति २१ दुयणाम णट्टविहं उवदंसेति २२ विलंबियं णामं णट्टविहिं २३ दुयविलंबियं णामं णट्टविहिं २४ अंचियं २५ रिमियं २६ अंचियरिमियं २७ आरम्भं २८ भसोलं २९ आरम्भभसोलं ३० उप्पयनिवयपवत्तं संकुचियं पसारियं रया(खेय)रइयभंतसंभंतणामं दिव्यं णट्टविहिं उवदंसेति ३१ । तए णं ते बहवे देवकुमारा य देवकुमारीयाओ य समामेव भसोसरणं करेति जाव दिव्ये देवरमणे पवत्तेया वि होत्था । तए णं ते बहवे देवकुमाए य देवकुमारीओ य समणस्स भगवओ महावीरस्स पुव्वभवचरियणिबद्धं च (देवल्लोचरियनिबद्धं च) चयणचरियणिबद्धं च संहरणचरियनिबद्धं च जम्मणचरियनिबद्धं च अभिसेअचरियनिबद्धं च बालभावचरियनिबद्धं च जोव्वणचरियनिबद्धं च कामभोगचरियनिबद्धं च निक्खमणचरियनिबद्धं च तवचरणचरियनिबद्धं च (णाणुप्पायचरियनिबद्धं च) तिर्यपवत्तणचरियनिव्वपरिनिव्वणचरियनिबद्धं च चरिमचरियनिबद्धं च णाम दिव्यं णट्टविह उवदंसेति ३२ ।

अस्य प्रतिच्छायास्थाने जीवाजीवाभिगम(सू. १४१) वृत्तिगतो निश्चलित उल्लेखोऽवतार्यते—

“तत्र स्वस्तिकश्रीवत्सनन्दावर्त्तवर्द्धमानकमद्रासनकलशमत्सदर्पणरूपाष्टमङ्गलाकाराभिनयात्मकप्रथमो नाट्यविधिः १, द्वितीय आवर्त्तप्रत्यावर्त्तश्रेणिप्रतिश्रेणिसास्तिकपुष्पमाणवकवर्द्धमानकमत्स्याण्डकमकराण्डकजारमारुपुष्पावलिप्रपन्नसागरतरङ्गवासन्तीलतापद्मलताभक्तिचित्राभिनयात्मकः २, तृतीय ईहामृगान्नपमत्तुगनरमकरविहग्यालकित्तररुशरभचमरकुञ्जवनलतापद्मलताभक्तिचित्रात्मकः ३, चतुर्थ एकतोच(तश्च)कद्विधातोच(तश्च)क एकतश्चकवाल्कद्विधातश्चकवाल्कचक्रार्द्धचक्रवालाभिनयात्मकः ४, पञ्चमश्चन्द्रावलिप्रविभक्तिसूर्यावलिप्रविभक्तिकवल्यावलिप्रविभक्तिहंसावलि-

प्रविभक्तितारावलिप्रविभक्तिमुक्तावलिप्रविभक्तिरत्नावलिप्रविभक्तिपुष्पावलिप्रविभक्तिनामा ५, पट-
 श्वन्द्रोद्गमप्रविभक्तिसूर्योद्गमप्रविभक्त्यभिनयात्मक उद्गमनोद्गमनप्रविभक्तिनामा ६, सप्तमश्वन्द्रागम-
 नसूर्यागमनप्रविभक्त्यभिनयात्मक आगमनागमनप्रविभक्तिनामा ७, अष्टमश्वन्द्रावरणप्रविभक्तिसूर्या-
 वरणप्रविभक्त्यभिनयात्मक आवरणावरणप्रविभक्तिनामा ८, नवमश्वन्द्रास्तमयनप्रविभक्तिसूर्यास्त-
 मयनप्रविभक्त्यभिनयात्मकोऽस्तमयनास्तमयनप्रविभक्तिनामा ९, दशमश्वन्द्रमण्डलप्रविभक्तिसूर्य-
 मण्डलप्रविभक्तिनागमण्डलप्रविभक्त्यक्षमण्डलप्रविभक्तिभूतमण्डलप्रविभक्त्यभिनयात्मको मण्डलप्र-
 विभक्तिनामा १०, एकादश ऋषभमण्डलप्रविभक्तिसिंहमण्डलप्रविभक्तिहयविलम्बितगजविलम्बित-
 हयविलसितगजविलसितमत्तहयविलसितमत्तगजविलसितमत्तहयविलम्बितमत्तगजविलम्बिताभिनयो
 द्रुतविलम्बितनामा ११, द्वादशः सागरप्रविभक्तिनागप्रविभक्त्यभिनयात्मकः सागरनागप्रविभ-
 क्तिनामा १२, त्रयोदशो नन्दाप्रविभक्तिचम्पाप्रविभक्त्यभिनयात्मको नन्दाचम्पाप्रविभक्त्यात्मकः
 १३, चतुर्दशो मत्स्याण्डकप्रविभक्तिमकराण्डकप्रविभक्तिजारप्रविभक्तिमारप्रविभक्त्यभिनयात्मको
 मत्स्याण्डकमकराण्डकजारमारप्रविभक्तिनामा १४, पञ्चदशः क इति ककारप्रविभक्तिः ख इति
 खकारप्रविभक्तिर्ग इति गकारप्रविभक्तिर्घ इति घकारप्रविभक्तिर्ङ इति ङकारप्रविभक्तिरित्येवं
 क्रमभाविककारादिप्रविभक्त्यभिनयात्मकः ककारखकारगकारघकारङकारप्रविभक्तिनामा १५, एवं
 षोडशक्षकारछकारजकारक्षकारझकारप्रविभक्तिनामा १६, सप्तदशः टकारठकारडकारढकारणकार-
 प्रविभक्तिनामा १७, अष्टादशस्तकारथकारदकारधकारनकारप्रविभक्तिनामा १८, एकोनविंशतितमः
 पकारफकारबकारभकारमकारप्रविभक्तिनामा १९, विंशतितमोऽशोकपल्लवप्रविभक्त्याग्रपल्लवप्रवि-
 भक्तिजम्बूपल्लवप्रविभक्तिकोशाम्बपल्लवप्रविभक्त्यभिनयात्मकः पल्लव २ प्रविभक्तिनामा २०, एकविं-
 शतितमः पक्षलताप्रविभक्त्यशोकलताप्रविभक्तिचम्पकलताप्रविभक्तिचूतलताप्रविभक्तिवनलताप्रवि-
 भक्तिवासन्तीलताप्रविभक्त्यतिमुक्तलताप्रविभक्तिदयामलताप्रविभक्त्यभिनयात्मको लताप्रविभक्ति-
 नामा २१, द्वाविंशतितमो द्रुतनामा २२, त्रयोविंशतितमो विलम्बितनामा २३, चतुर्विंशतितमो द्रुत-
 विलम्बितनामा २४, पञ्चविंशतितमः अश्वितनामा २५, षड्विंशतितमो रिभितनामा २६, सप्तविंश-
 तितमोऽश्वितरिभितनामा २७, अष्टाविंशतितम आरभटनामा २८, एकोनविंशतितमो भसोलनामा
 २९, त्रिंशत्तम आरभटभसोलनामा ३०, एकत्रिंश उत्पातनिपातप्रसक्तसङ्कुचितप्रसारितरैरुचरचित-
 आन्तसन्त्रान्तनामा ३१, द्वात्रिंशत्तमस्तु चरमचरमनामानिबद्धनामा, स च सूर्योभदेवेन भगवतो
 यद्भमानस्वामिनः पुरतो भगवतश्चरमपूर्वमनुष्यभवचरमदेवलोकभवचरमव्यधनचरमगर्भसंहरण-
 चरमभरतक्षेत्रावसर्पिणीतीर्थकरजन्माभिषेकचरमबालभावचरमयौवनचरमकाममोगचरमनिष्क्रमण-
 चरमतपश्चरणचरमज्ञानोत्पादचरमतीर्थप्रवर्त्तनचरमपरिनिर्वाणामिनयात्मको भावितः ३२ ॥

समीक्ष्यतां यदुक्तं भरतमहर्षिकृते नाट्यशास्त्रेऽष्टमेऽध्याये—

“आङ्गिको वाचिकश्चैव, आहार्यः सात्विकस्तथा । ज्ञेयस्त्वभिनयो विप्रा-श्रुतर्था परिकल्पितः ॥९॥”

एतस्य नवमेऽध्याये ससंयुतहस्ताभिनयस्योदशविधः प्रदर्शितः । तत्र स्वस्तिकस्य वर्धना-
 नस्य च स्वरूपे एवम्—

“मणिबन्धनविन्यस्ता-वराणौ खीप्रयोजितौ । उक्तानौ वामपार्श्वसौ, ‘स्वस्तिकः’ परिकीर्तितः ॥१२॥”

“निज्ञेयो ‘वर्धमानः’स्तु, हंसपक्षौ पराङ्मुखौ । जालवातायनादीनां, प्रयोक्तव्यो विघाटने ॥१५०॥”

मकराभिनयः—“पताकौ तु यदा हस्तौ, मूर्धाङ्गुष्ठावधोमुखौ ।

उपर्युपरि विन्यस्तौ, तदा स ‘मकरः’ करः ॥ १४२ ॥”

पद्माभिनयः—“आवर्तिन्यः करतले, यस्याङ्गुल्यो भवन्ति हि ।

पार्श्वगताविकीर्णाश्च, स भवे‘दलपद्मकः’ ॥ ८५ ॥”

गजदन्ताभिनयः—“कूर्परासञ्चितौ हस्तौ, यदाऽऽस्तां सर्पशीर्षकौ ।

‘गजदन्तः’ स विज्ञेयः, कर्म चास्य नियोधत ॥ १४४ ॥”

हंसवक्त्राभिनयः—“तर्जनीमध्यमाङ्गुष्ठा-क्षेताग्रिस्था निरन्तराः ।

भवेयु‘हंसवक्त्र’स्य, शेषे द्वे सम्प्रसारिते ॥ ९८ ॥”

हंसपक्षाभिनयः—“समाः प्रसारितास्तिस्र-स्तथा चोर्ध्वा कनीयसी ।

अङ्गुष्ठः कुञ्चितश्चैव, ‘हंसपक्ष’ इति स्मृतः ॥ १०० ॥”

एकादशेऽध्याये मण्डलानां विंशतिर्वर्णिता । तन्नामानि यथा—

“अतिक्रान्तं विचित्रं च तथा ललितसम्भरम् ।

सूचीविद्धं दण्डपाद-विहृतालातके तथा ॥ २ ॥

यागभण्डं सललितं, क्रान्तं चाफाशगामि च ।

अमरास्कन्दिते स्याता-मावर्तं च तथा परम् ॥ ३ ॥

समाक्रन्दितमप्याहु-रेडका क्रीडितं तथा ।

अङ्कितं शकटासं च, तथाऽध्यर्धकमेव च ॥ ४ ॥

पिष्टकुट्टं च विज्ञेयं, तथा चापगतं पुनः ।

भूमिकामण्डला ह्येते, लक्षणं च निबोधत ॥ ५ ॥”

एकत्रिंशेऽध्याये लयग्रयम्—“ततः कलाकालकृतौ, ‘लय’ इत्यभिसञ्ज्ञितः ।

त्रयो लयास्तु विज्ञेया, हुत-मध्य-विलम्बिताः ॥ ४ ॥”

अष्टमेऽध्याये शिरोविषयकमञ्चितम्—“किञ्चित् पार्श्वानतमीवं, शिरो विज्ञेय‘मञ्चित’म् ।

व्याधिते मुञ्छिते मत्ते, सचिन्ते दुःखिते भवेत् ॥ २९ ॥”

दशमेऽध्याये पादसत्कोऽञ्चितः—“पार्णिर्यस्याश्चिता भूमौ, ऊर्ध्वाग्रतलं तथा ।

अङ्गुल्यश्चाश्चिताः सर्वाः, स पादस्त्वञ्चितः स्मृतः ॥ ४८ ॥”

द्वाविंशेऽध्याये आरभटीवर्णनम्—“सरम्भावेगवहुलै-र्नानाचारीसमुत्थितैः ।

नियुद्धकरणैश्चित्रै-र्निर्मिता‘ऽऽरभटी’ ततः ॥ १४ ॥”

हरिदाससंस्कृतग्रन्थमालासमाख्यकाशीसंस्कृतसीरीजपुस्तकमालायाः ६०तमग्रन्थाङ्गरूपेण प्रसिद्धस्य श्रीभरतमुनिप्रणीतस्य नाट्यशास्त्रस्याधारेण अध्यायावद्धो दत्तोऽयम् ।

७ दार्शनिक-प्रात्यस्तिक-सामन्तोपनिपातिका-ऽन्तर्मध्यावसानिकेति चतुर्विधताभिनयस्य इति राजप्रश्रीय(सू. २५)गतनिम्नलिखितपुङ्क्तिभावार्यः—

“तए णं ते बहवे देवकुमार यं देवकुमारियाजो य चउब्धिहं अभिणयं अभिणयंति, तं जहा-दिट्ठितियं पारितियं सामंतोवणिवाइयं अतोमज्झापसाणियं” ।

यस्यावलोकै सफलत्वमावहत्, सहस्रनेत्रस्य सहस्रनेत्रता ॥ १४ ॥^३
 रदोत्करैरङ्कुरितैस्तथाऽद्भुतैः, प्रभावनाकन्द इवाभ्रमुग्रमौ ।
 अतिष्ठदग्रासनगोऽत्र गोत्रमित्-कुम्भस्थलापहतनाभिमण्डलः ॥ १५ ॥^३
 पृष्ठाधिरुढे सपरिच्छदे हरौ, 'सौधर्म'तः सोऽर्धमतङ्गजोऽचलत् ।
 तन्नाटकालोककुतूहलोत्सुकैः, स्तुतोत्सवैरुन्नतनुर्विमानिभिः ॥ १६ ॥^६
 गर्ह्य गुरुत्वं त्रिजहुरोः पुरः, किलेति पॅर्जन्यगजो व्रजन् पथि ।
 लघूभवन् 'पालक'वत् पदे पदे, पदं प्रपेदे प्रभुपावनं क्रमात् ॥ १७ ॥^६
 व्यक्तिं स्वभक्तेरपरेऽपि सत्पराः, परस्परं दर्शयितुं पुरन्दराः ।
 विचित्रचित्राभिनवैर्महोत्सवैः, प्रभोः पदं स्वस्वपदात् प्रपेदिरे ॥ १८ ॥^१

अवकरमपहृत्यादित्यपादास्तमोवद्

द्रुतमनिलकुमारास्तत्रं धात्रीप्रदेशम् ।

समवसरणयोग्यं योजनं यावदेकं

गतदुरितमिव स्वं पावनीचक्रुच्चैः ॥ १९ ॥^{११}

तदनु घनकुमारा गन्धवारासुदारं

सुरभिपरिमलेनोत्कर्षयन्ति स वर्षम् ।

शुवनविश्रुविभावाद् भूरिभिर्वाष्पधूमैः

क्षितिरपि निरयद्भिः पापभरैरिवाभात् ॥ २० ॥^{१३}

समवसरणरचना

व्यन्तरसुराः सुवर्णै-र्वर्णैर्मणिभिश्च समवसरणाय ।

जैगतीं वयन्धुरद्रुत-भक्त्या स्वसै च सुकृतततिम् ॥ २१ ॥^{१५}

प्रासुकजानुमितानि, स्थलजलभवपञ्चवर्णसुरभीणि ।

व्यकिरन् व्यन्तरदेवा, न्यत्कृतवृन्तानि तत्र कुसुमानि ॥ २२ ॥^{१६}

प्रकरकुसुमानि घन्धन-मधो व्यधुर्विश्रुविभावतो नियतम् ।

स्मेरोन्मुखतामवहन्, ज्ञानमहनिर्भालनायेव ॥ २३ ॥^{१८}

१ क-‘वहन्’ । २-३ इन्द्रवंशा । ४ ऐरावणः । ५ राज-‘स्थिततनुविमाविभिः’ । ६ इन्द्र-
 वंशा । ७ ऐरावणः । ८-९ इन्द्रवंशा । १० प्रमुस्थाने । ११ मालिनी । १२ क-‘भरैः’ ।
 १३ मालिनी । १४ कुट्टिमतलम् । १५ आर्या । १६ गीतिः । १७ क-‘भालनायेव’ ।
 १८ आर्या ।

जगत्यामेतस्यां भुवनपतिभिस्तारतमिभिः

प्रतेने प्राकारः कनककपिशीर्षव्यतिकरः ।

प्रमोर्मक्तान् कर्तुं गलितदुरितान् कुण्डलतया

स्थितो रत्नघोतैः किल कपिलमौलिः फणिपतिः ॥ २४ ॥^१

अन्तर्धृत्वा रमणधरणीं तस्य गर्भे द्वितीयं

वप्रं पृथ्व्याः सुरगिरिभिश्च प्रोन्नतं पीठमूर्ध्नि ।

पिण्डीभूतैरिव तनुमयैर्ज्योतिषां चक्रवालैः

स्वैर्ज्योतिष्काः कनकनिकरैः कल्पयामासुराशु ॥ २५ ॥^२

ते तस्मिन् मणिकपिशीर्षकाण्यकार्पु-र्यत्कान्तिर्जनितजपात्रपा विरेजे ।

प्रारम्भे शुभतरवासरस्य भूता, सन्ध्येव त्रिभुवनवासिनां जनानाम् ॥ २६ ॥^३

तस्यान्तरे रमणभूमितलं विमुच्य

पीठोपरि प्रवररत्नमयस्त्वतीयः ।

वप्रो विमानिभिरतन्यत यन्महोमि-

र्मध्यन्दिनेऽपि दिनकृदिवसोदयश्रीः ॥ २७ ॥^४

धैमानिकैरेव विनिर्मिताऽत्र, माणिक्यचक्रैः कपिशीर्षपङ्क्तिः ।

ज्योत्स्नाण्ये स्वामियशोऽम्बुपूर्णं, यद्वा वभुर्विद्रुमपल्लवाभाः ॥ २८ ॥^५

तस्याप्यन्तर्धृक्त्वा, रमणोर्वी व्यन्तरा मणिप्रकरैः ।

पीठं घटयामासु-जिनभर्त्तरि भाक्तिरागभाङ्गिमिव ॥ २९ ॥^६

वप्राणां त्रितयेऽपि तत्र परितः हृत्पानि सार्धैर्मणि-

स्वर्णानां कपिशीर्षकाणि किरणक्षीणान्धकाराण्यमान् ।

लोकालोकविकासकेन कैलितं ज्ञानेन जाने जगन्-

नाथं द्वीपनदीपकान्तिपतयः प्राप्ताः किलाप्ताधिपम् ॥ ३० ॥^७

वप्रे वप्रे किञ्चिदुच्चाद्यतसः, केतुश्रेष्ठाष्टालजालाः प्रतोल्यः ।

सम्प्राप्तानां द्वादशानां किलासन्, कल्पश्रीणां क्रीडनस्थानकानि ॥ ३१ ॥^८

१ सौम्यश्रेणिभिः । २ शिखरिणी । ३ मन्दाकान्ता । ४ ज्योतिष्काः । ५ प्रहर्षिणी ।

६ वसन्ततिलका । ७ इन्द्रवज्रा । ८ गीतिः । ९ युक्तम् । १० शार्दूलभिक्रीडितम् ।

११ ओटलो इति माषायाम् । १२ रत्न-श्रीणां । १३ शालिनी ।

रत्नखर्णैर्व्यन्तरैर्निर्मितानि, द्वारे द्वारे रेजिरे तोरणानि ।

खामिस्थानोपास्तये द्वादशस्यः—श्रीभिर्मुक्तास्तर्कये स्वस्वकण्ठयः ॥ ३२ ॥^१

तेषां स्तम्भाग्रेषु कम्प्राः पताका, मेजुः शोभां शातकौम्भाश्च कुम्भाः ।

तीर्थेशार्हन्नामकर्माह्विपस्य, ग्रीष्मिन्नानां पल्लवानां फलानाम् ॥ ३३ ॥^२

छत्राणि तेषु शरदिन्दुसमच्छवीनि

पाञ्चालिका रुचिररत्नचयैः कृताश्च ।

व्यातेनिरे विभुविजृम्भिविभाविवाद्धां

डिण्डीरपिण्डपटलीजलमानुपीत्वम् ॥ ३४ ॥^३

समवसरणनिमित्तेनिमित्तं, रमं मणिमण्डलमात्मसात् कुरुध्वम् ।

गदितुमिति सुरानमीषु रेजुः, किल मकरा मकराकरेण नुवाः ॥ ३५ ॥^४

स्वस्तिकप्रभृतिमङ्गलाष्टकं, 'तोरणान्तरधरातलं दधौ ।

अष्टकर्मजयजाऽष्टदिग्गत-खामिकीर्त्तिलतिकाऽष्टवीजवत् ॥ ३६ ॥^५

रम्मास्तम्भाः सत्फलास्तोरणेषु, द्वारे द्वारे मारुताऽऽन्दोलिताग्रैः ।

पत्रव्रातैस्तालवृन्तैरिवास्थुः, सम्प्राप्तानां प्राणिनां तापलुप्त्यै ॥ ३७ ॥^६

त्रिगुणाऽऽम्रपत्रफलवन्दनमालाः, प्रतितोरणं रुचिरेऽन्तरनग्राः ।

अनिलैर्जगन्नयगुरोर्गुणलक्ष्मी-गणदोलनाय तरलाः किल दोलाः ॥ ३८ ॥^७

शरज्योत्स्नास्वच्छस्फटिकघटिता द्वादशद्वारगाणां

नैवाङ्गी वेदीनां प्रमदमतनोत् पार्श्वयोस्तोरणानाम् ।

नवानां तन्वानां निधिततिरिव स्थापिताऽत्र प्रदातुं

चतुर्दिक्प्राप्तानां त्रिभुवनजुषां शोषितां पूरुषाणाम् ॥ ३९ ॥^८

त्रिभुवनजनश्रेणी श्रेयस्कृता नयनप्रिया

सुदर्ममैदयन् वेदी नेदीयसीह ज(य १)वाङ्मुराः ।

जिनपतियशोमैत्र्यान्मुक्ताः किलामृतरश्मिना

समवसरणे द्वारे द्वारे विमज्ज्य निजांशवः ॥ ४० ॥^९

१ शालिनी । २ तोरणानाम् । ३ शालिनी । ४ सम्प्रेषु । ५ वसन्ततिलका । ६ क-
'सममणिः' । ७ पुथिताग्रा । ८ तोरणमध्यमागे । ९ क-'दिग्गतः' । १० रथोद्धता ।
११ शालिनी । १२ कुटजा । १३ द्वादशद्वारतोरणानां पार्श्वयोर्नव नव वेदिकाः सन्ति ।
१४ मेघविस्फूर्जिता । १५ क-'भर्दयन्' । १६ हरिणी ।

स्तम्भेषु तोरणानां, मङ्गलकलशस्तले स्थितैकैकः ।

ते किल भर्तृगुणवति-कीर्तिलतानां वताः कन्दाः ॥ ४१ ॥^३

एकैका धूपघटी, सुवर्णघटिताऽनुतोरणस्तम्भम् ।

यासां धूमोर्मिभिरभूत्, ककुभां मृगनाभिभङ्गिरिव ॥ ४२ ॥^४

वप्रव्रितये पीठ्या-मपि मणितोषानपङ्क्त्यो रेजुः ।

आत्माङ्गुलेन रचिता, हस्तोच्चा हस्तपृथुलाश्च ॥ ४३ ॥^५

वाप्योऽरुचन् रूप्यमयोरुग्र-प्रतोलिकामध्यगपक्षगुग्मे ।

याः स्वागतं साहुरिवालिरावै-र्मव्यान् सितखर्षसरोरुहास्याः ॥ ४४ ॥^६

सोपानैः कनकमयैः सुखावताराः, पातालावधिमधुराऽम्बुपूर्णमध्याः ।

जन्तूनां कृतशुचितावृषापहारै-र्वाप्योऽमूर्त्यधुरमृतं धरातलेऽधः ॥ ४५ ॥^७

दृष्टमात्रमपि वृत्तिकारकं, स्पृष्टमात्रमपि खेदभेदकम् ।

पीतमात्रमपि रोगयोगहृद्, वापिकास्रजनि वासु 'जीवनम् ॥ ४६ ॥^८

सुवर्णप्राकारेशानदिग्भित्तिभागे

वमौ देवच्छन्दः स्वामिविश्रामहेतोः ।

किलोत्कण्ठापूर्णं प्राप 'सर्वार्थसिद्धि'-

विमानं 'तैन्मानीभूय नाभेयनाथम् ॥ ४७ ॥^९

पत्रे रत्नमये क्रमेण परितो वैमानिकौ व्यन्तरौ

ज्योतिष्कौ भुवनप्रभू स भवतः पूर्वादिदिग्द्वारगौ ।

द्वौ द्वौ वेत्रधरौ 'हिरण्यहिमरुक्प्राभातिकाऽर्हयति-

प्रावृद्धवारिददीधिति किल मिथो जातप्रतिच्छन्दकौ ॥ ४८ ॥^{१०}

द्वारेषु पूर्वविधिनैव सुवर्णवप्रे

पाशा-ऽङ्कुशा-ऽमयद-मुद्गरमाणयोऽम्भुः ।

देव्यो जयाऽपि विजयाऽप्यजिताऽपराजि-

नाऽऽख्ये च चक्रसिलं प्रतिहारकर्म ॥ ४९ ॥^{११}

१ क-‘मूले’ । २ ख-‘मर्तृगुण’ । ३ आर्या । ४ तोरणस्तम्भं तोरणस्तम्भं प्रति ।
५-६ आर्या । ७ उपजातिः । ८ अमृतमप्यधश्चकिरे । ९ ग्रहर्षिणी । १० जडम् ।
११ रपोद्धता । १२ ख-‘श्राणहेतोः’ । १३ क-‘सर्वार्थसिद्धि’ । १४ देवच्छन्दं ग्रामीण्यम् ।
१५ चन्द्रिणी, ‘‘य्यौ रे गश्चन्द्रिणी चैः’’ इति छन्दोऽनुशासने तस्या लक्षणम् (२०४) ।
१६ क्रमेण वेत्रधराणां कान्तिः । १७ शार्दूलः । १८ वसन्ततिलका ।

एताः शशाङ्काऽरुण-काञ्चनाऽब्द-समानदेहद्युतिभासमानाः ।

पूर्वादिदिग्द्वारगता विरेजु-त्र्यंतुःसंदृक्षायुधशस्तहस्ताः ॥ ५० ॥^३

नृकपालालङ्करणः, खट्वाङ्गजटाधरः प्रतिद्वारम् ।

रौप्ये वप्रे हर इव, तुम्बुरुरेकः प्रतीहारः ॥ ५१ ॥^४

दिव्यदुकूलालङ्कृति-कैलाः कनकदण्डमण्डितकराग्राः ।

भूषीटाऽस्पृष्टपदाः, सर्वेऽप्येते प्रतीहाराः ॥ ५२ ॥^५

तृतीयप्राकारान्तरगमणिपीठान्तरवनी-

तलोलासी क्रोशत्रितयमुदयी व्यन्तरकृतः ।

अशोकद्रुः सान्द्रोऽरुणनवभवत्पल्लवगणै-

र्ननर्त्तैव स्वःस्त्रीकरकिसलयश्रेणिविजयात् ॥ ५३ ॥^६

न्यग्रोधाख्यक्षमारुहाऽन्येन शाखा-वृन्दैरेष छादितश्चैत्यशाखी ।

अस्य क्लान्ता कोमला पल्लवाली, मा भूद् भाभिस्तीव्रमानोरितीव ॥ ५४ ॥^७

चैत्यद्रुमस्य चतसृष्वपि दिक्षु रेजु-

र्द्राग् व्यन्तरैः प्रगुणितानि मणीमयानि ।

सिंहासनानि किल सारचतुःप्रकार-

धर्मश्रियामलिकमण्डनपुण्ड्रकाणि ॥ ५५ ॥^८

प्रत्येकमेषामुपैरि स्थितानि, त्रीण्यातपत्राणि शशिप्रभाणि ।

पैतिभ्रमान्मौक्तिकपङ्क्तिदम्भाद्, वृतानि ताराभिरिवाभितोऽपि ॥ ५६ ॥^९

प्रत्यक्षमेषामपि पक्षयोर्द्वयो-र्यक्षौ बलक्षौ धरतः स चामरौ ।

प्रकाशयन्ताविव विष्टपप्रभौ-स्त्रिलोकलोकोचरकीर्त्तिवर्णिकाम् ॥ ५७ ॥^{१०}

निजनिजकुसुमर्द्धिभिः समग्राः, सममृतवः प्रभुसेवने समुत्काः ।

समवसरणमाश्रयन् समेताः, स्फुरति कुतो जिनसन्निधौ विरोधः ? ॥ ५८ ॥^{११}

दशप्रकारा अपि कल्पपादपाः, साकं परैर्नैकसदामनोकहैः ।

तत्रावतीर्णाः किल कल्पनाधिक-प्रकल्पनं ज्ञातुमिवान्तिके प्रभोः ॥ ५९ ॥^{१२}

१ चतुर्हस्तेषु सदृशाश्रयवत्यो जयादिकाः । २ 'सहसायुध०' । ३ उपजातिः । ४ आर्या । ५ मनोहराः । ६ आर्या । ७ शिखरिणी । ८ शास्त्रिणी । ९ वसन्त० । १० क-'मेका०' । ११ सिंहासनानाम् । १२ चन्द्रग्रमात् । १३ उपजातिः । १४ सिंहासनानाम् । १५ इन्द्रवंशा । १६ पुण्यिताया । १७ देववृक्षैः । १८ इन्द्रवंशा ।

समवसरणमुख्यद्वारि हेमारविन्द—

स्थितमुरुचिचक्रं व्यन्तरा धर्मचक्रम् ।

नवमिव दिननाथं माथिमिथ्यात्वरूप—

प्रसृमरतिमिराणां तेनिरे तानवाय ॥ ६० ॥^१

प्राकारेभ्यः कृत्यमन्यत् समस्तं, तत्रोद्युक्तास्तेनिरे व्यन्तरा द्राक् ।

मन्दापन्ते कोविदाः किं कदापि, प्राप्ये पुण्यैः पुण्यपूरप्रदेश्यैः ॥ ६१ ॥^२

इतः कृतजयारवैः सुरवरैः शिरोऽग्रस्फुरत्—

कराञ्जलिपुटैर्दृतस्त्रिजगतीपतिः सोऽचलत् ।

सुवर्णनववारिजेष्वमरचारितेष्वग्रतो—

ऽग्रतो विनिहितक्रमः समवसर्तुमहोमुखे ॥ ६२ ॥^३

दिवि दिविपदो वाद्यारवैः सदुन्दुभिधोपणै—

र्विरचितविश्रुतोत्रं चकुरन्मः किल केचन ।

कतिचन कृतैश्चेलोत्क्षेपैर्दिशोऽष्ट सपल्लवाः

कतिचिदमृतोद्गारं गीतैः प्रमोदपरामणाः ॥ ६३ ॥^४

गीतार्हद्गुणजालतालगलसत्तालीक्षणत्कङ्कण—

प्रकाणश्रवणत्रसत्तनुलतालीनाऽधर्काकोलकाः ।

श्रेणीभिः पंवलक्ष्मपक्ष्मलदृशां हल्लीसकाविर्भवद्—

भावामिर्ददिरे जगज्जनमनःप्रोल्लासका रासकाः ॥ ६४ ॥^५

आनन्दकन्दलघटा—कन्दच्छन्दःकदम्बसन्दर्भैः ।

स्तवनैर्विशुं नवनवै—रिति देवास्तुष्टुस्तुष्टाः ॥ ६५ ॥^६

देवैः कृता स्तुतिः

जिनपते ! द्रुतमिन्द्रियविप्लवं, दमवतामैवतामवतारणम् ।

विततुपे भवचारिधितोऽन्वहं, सैकलया कैलया कलया कया ॥ ६६ ॥^७

१ प्रनल० । २ मालिनी । ३ शालिनी । ४ समवसरणे ससुपवेष्टुम् । ५ पृथ्वी ।
६ हरिणी । ७ क—'लीनापका०' । ८ वायसा । ९ इन्द्राणीनाम् । १० शार्ङ्गल० ।
११ आर्या । १२ दयावताम् । १३ सम्पूर्णया । १४ मनोज्ञया । १५ अतः परं ७४तम
पद्यं यावत् द्रुतविलम्बिते रचना ।

तव सनातनसिद्धिसमागमं, 'विनयतो नैयतो नैयतो जनम् ।
 जिनपते ! सविवेकमुदित्वरा-ऽधिकमला कमला कमलासयत् ॥ ६७ ॥
 भवविषुद्धिकृते कमलागमो, जिनमऽतो नैमतो न मतो मम ।
 न रतिदाऽमरभूरुहकामधुक्-सुरमणीरमणीरमणीयता ॥ ६८ ॥
 किल यशःशशिनि प्रसृते शशी, नरकतारक ! तारकतामितः ।
 ब्रजति शोषमतोऽपि मंहामहो, 'विभवतो भंवतो भवतोयधिः ॥ ६९ ॥
 न मनसो मम येन जिनेश ! ते, रसमयः सैमयः सैमयत्यसौ ।
 जगदभेदि विभाव्य ततः क्षणा-दुपरता परंता परतापकृत् ॥ ७० ॥
 त्वयि बभूव जिनेश्वर ! शाश्वती, शैममता ममता मम तादृशी ।
 यतिपते ! तदपि क्रियते न किं, शुभवता भवता भवतारणम् ॥ ७१ ॥
 भवति 'यो जिननाथ ! मनः शैमा-ऽञ्चितनुते तनुतेऽतनुतेजसि ।
 किमिव नो भविनस्तमसां सुख-प्रसविता सविता स वितारयेत् ॥ ७२ ॥
 परमया रमया रमयात् तवां-हिकमलं कमलं कमलम्भयम् ।
 न नतमानतमानतमानमन्, वरविभा रविभा रविभासुर ! ॥ ७३ ॥
 अमरसामरसामरनिर्मिता, जिनर्तुतिर्ननु तिग्मरुचिर्धथा ।
 रुचिरसौ चिरसौख्यपदप्रदा-निहतमोहतमोरिषुवीर ! ते ॥ ७४ ॥
 मूर्त्तिर्यन्मूर्त्तिरानन्द-द्रव्यैरिव विनिर्मिता ।
 तं नेत्रानन्दनं सेवे, देवेशं नाभिनन्दनम् ॥ ७५ ॥
 त्वदीयदर्शनाग्नेय-द्रयानन्दाश्रुदैर्ममतः ।
 इहामुत्र मया स्वामिन् !, दत्तमश्रेयसां पयः ॥ ७६ ॥
 तव स्तुवन्ति तीर्थेश !, निःस्पृहत्वं मुदा बुधाः ।
 पश्यतामपि येन त्वं, मनो हरसि भाविनाम् ॥ ७७ ॥

१ विनयात् । २ नीतितः । ३ प्रापयतः । ४ लक्ष्मीः । ५ अपि तु न कमप्यलासयत् ।
 ६ प्रणमतः । ७ तारकत्वं प्रातः । ८ ख-‘महानहो’ । ९ प्रभावात् । १० तव । ११ सि-
 द्धान्तः । १२ गच्छति । १३ अविनश्वरम् । १४ शत्रुता । १५ उपशमगर्भा । १६ त्वयि ।
 १७ साधुः । १८ शमेनावहितैः स्तुते । १९ अखान्वयाङ्कार्ये विलेख्यतां मदीयाभूमिका
 (५. ९) श्रीशोभनस्तुतेः (आगमोदयसमितिग्रन्थोद्दारे ग्रन्थाङ्कः ५१) । २० क-‘मुतः’ ।
 २१ ख-‘नुतिर्न तु’ । २२ अनुष्टुप् । २३ क-‘दन्ततः’ । २४-२५ अनुष्टुप् ।

त्वमेव सिद्धिसुन्दर्या, दर्शनप्रतिभूः प्रभो ! ।
 धृतोऽस्य दर्शयन्नेनां, तेनास्मिन् हृदयालये ॥ ७८ ॥^१
 त्वदर्शनेन हर्षाश्रु-प्रवाहः स समामवत् ।
 मूलादुन्मूलितो येन, स्वामिन् ! सोऽपि भवद्भुमः ॥ ७९ ॥^२
 त्वत्पुरो हर्यरोमालि-मालिनो भविनो वैभुः ।
 स्वामिन् ! सलोहसन्नाहा-इव मोहारिभित्तये ॥ ८० ॥^३
 स्वामिन् ! सत्यमनन्तस्य, श्रेयसः संध्रयो भवान् ।
 हीयते दीयमानं यत्, तन्नात्यन्तमपि त्वया ॥ ८१ ॥^४
 सदा भवतु भावेन, नमतो मम निर्मम ! ।
 मुदश्रुपयसा सान्द्रं, भवदंहिसरोरुहम् ॥ ८२ ॥^५
 इति त्रिवर्ग्या रहिता स्तुतिस्ते, नाभ्येय ! भिन्नान्तरवैरिवीर ! ।
 अस्पृष्टशाठ्यं पठतां प्रदत्ते, पदं त्रिवर्ग्याः परमङ्गभाजाम् ॥ ८३ ॥^६

समवसरणे प्रभोः प्रवेशः

एवं देवैः स्तवनततिभिः स्तूयमानोऽतिमात्रं
 गात्रं रोमाङ्कुरपरिकरं भाववद्भिर्भजद्भिः ।

चारंवारं प्रसृतनयनैः प्रेक्ष्यमाणोऽप्यपूर्वः

पूर्वद्वारा समवसरणं प्राविशद् विधनेता ॥ ८४ ॥^७

प्रदक्षिणां चैत्यतरोः प्रदाय, नमोऽस्तु तीर्थाय वदन्निदं च ।

सिंहासने प्राग्वदनो न्यपीदद्, विश्वविवेकः कृतिनां हृदीय ॥ ८५ ॥^८

प्राङ् व्यन्तरास्त्रीण्यपरासु दिक्षु, सदृशरूपाणि विभोर्विचक्रुः ।

प्रश्रुतमुर्मुत्तिरभूदमीभिर्-धर्मं चतुर्भेदमिवोपदेष्टुम् ॥ ८६ ॥^९

विश्वमूर्त्तेर्व्यन्तरकृत-मूर्त्तीनां कोऽपि नैव यद् भेदम् ।

वेत्ति स स प्रभावः, समभूद् भुवनप्रभोरेव ॥ ८७ ॥^{१०}

भामण्डलमाविरभूत्, त्रिभुवननाथस्य मौलिपृष्ठतले ।

आन्तरतमःशमकला-शिक्षायै रविरिवानुगतः ॥ ८८ ॥^{११}

१-२ अनुष्टुप् । ३ 'भवतु' इति क-पाठश्चिन्त्यः । ४-६ अनुष्टुप् । ७ क-च टेतिवर्ग-
 त्रितयेन रहिता । ८ उपजातिः । ९ मन्दाक्रान्ता । १० क-'तीर्थे शिरःकृष्णकरं प्रणम्य' ।
 ११ उपजातिः । १२ ख-'द्राग' । १३ क-'दम्भि' । १४ 'उपजातिः । १५-१६ आर्या ।
 प० का० ३८

तारखरेण जगदीशगुणप्रदान-

मानस्पृशः किल दिशः सकलाः प्रकुर्वन् ।

प्राष्टृदपयोदरवसोदरतां दधानै-

ध्वानैर्भृशं नभसि दुन्दुभिरुन्ननाद ॥ ८९ ॥

प्रतोलिकानां प्रतिदिशं वहिर्दिवि

ध्वजाः सहस्रेण लघुभिर्ध्वजैर्वृताः ।

वधुः पताका ध्रुवमभीषु पल्लवा

विभोर्नभोमण्डपगकीर्त्तिवल्लिजाः ॥ ९० ॥

आसन् सुमनो-मानव-दानवयानानि सौप्यवप्रान्तः ।

तिर्यञ्चभ्युतवैराः, स्वर्णप्राकारगर्भे तु ॥ ९१ ॥

रत्नमयशालमध्ये, द्वादशसङ्ख्याः सभा विभान्ति स्म ।

आग्नेयाद्येषु पुन-स्तिस्तिस्तिश्चतुर्षु कोणेषु ॥ ९२ ॥

प्राग्द्वारा स्वर्नार्यः, प्रविश्य दत्त्वा प्रदक्षिणास्तिस्रः ।

तीर्थकृतं तीर्थं च, प्रणम्य दिशि पूर्वदक्षिणाख्यायाम् ॥ ९३ ॥

साधूनां साध्वीनां, स्थानं मुक्त्वा तदन्तरे तस्थुः ।

ऊर्ध्वस्थास्तीर्थाधिप-मुखेन्दुना मुदितलोचनचकोराः ॥ ९४ ॥ -युग्मम्

भुवनपति-ज्योतिष्क-व्यन्तरनार्यस्तु दक्षिणद्वारा ।

आगत्य प्राग्विधिना, नैर्ऋतककुभि क्रमात् तस्थुः ॥ ९५ ॥

प्रत्यग्द्वारा भुवन-ज्योतिष्क-व्यन्तराः प्रविश्य सुराः ।

पूर्वविधिपूर्वमासन्, मरुदाशायां संमासीनाः ॥ ९६ ॥

एत्योदग्द्वारा प्राक्-कल्पात् कल्पामरा नरा नार्यः ।

अवतस्थिरेऽन्धकान्तक-दिश्यूर्ध्वस्थाः पुरन्ध्यस्तु ॥ ९७ ॥

पूर्वायातोऽल्पद्वि-स्तत्रायातं महद्विकं नतवान् ।

तं स्थितवन्तं सविनय-सदनं सैदसो नमन्निग्मात् ॥ ९८ ॥

पूर्वं तत्रायातो, महद्विकोऽल्पद्विकं समायातम् ।

साधर्मिक इति मुदितः, कृतबहुमानं सदाऽस्लापीत् ॥ ९९ ॥

१ वसन्त० । २ मञ्जुभाषिणी । ३ आर्या । ४ गीतिः । ५ अधिकोणे । ६-७ गीतिः ।
८ आर्या । ९ क-‘भुवनप-ज्योतिष्क०’ । १० वायुकोणे । ११ आर्या । १२ ईशानकोणे ।
१३ आर्या । १४ सभायाः । १५-१६ आर्या ।

समवसरणे न विकथा, न भयं न नियन्त्रणा न मात्सर्यम् ।

न तु बाधा तिर्यङ्-नर-देवानां कोटिकोटीनाम् ॥ १०० ॥^१

समवसरणस्य बाधे, केपाश्चिद् गच्छतां च केपाश्चिद् ।

आगच्छतां च सङ्ख्या, नासीत् तिर्यङ्-नृ-देवानाम् ॥ १०१ ॥^२

जगत्पतिं स्तोतुमथ प्रचक्रमे, प्रणम्य 'सौधर्म'पतिः कृताञ्जलिः ।

अन्तःप्रदीप्तप्रभुभावभानुगी-त्रस्यचमिस्रोपमरोमकण्टकः ॥ १०२ ॥^३

संसारसारं शैवश्री-सरसीसरसीरुहम् ।

ऋषीश्वरं वृषावासं, श्रेयसां सन्धयं श्रेय ॥ १०३ ॥^४

सुरावासंश्रिया स्वैरं, सैसर्वसहया सह ।

आशा यशःशशी र्यस्य, सहासाः सहसाश्रयत् ॥ १०४ ॥-युग्मम्

वृष्टेशं रोपविषय-वैरिशोपरसैर्वरम् ।

उपाहः-सायं-बेलासु, सेवेयाहं लवे लवे ॥ १०५ ॥

"श्रेयःश्रीवह्निर्वलय-शालशीलालयाश्रेय ! ।

उर्वोशेखरसेन्योऽसि, रँसावासनवासवैः ॥ १०६ ॥

रँसाशीविपविश्वस्य-विंहायस्सु शिवाश्रय ! ।

अँवार्यवीर्यस्त्रयोऽसि, रँसुराशिविलासह्वैः ॥ १०७ ॥

"संसारवैरिवैरस्या-डँवसायहर ! संहर ।

अहोऽरिवारं विश्वस्य, श्रेयःश्रीशर्वरीश्वरः ॥ १०८ ॥

अँशरीरारिसंहार-हर्पसंहर्पसाहस ! ।

विश्वविश्वेश ! "विश्वीय-सर्वाहोविसरं हर ॥ १०९ ॥

यँश्ववर्गरहितामिमां स्तुतिं, पिष्टपञ्चविपयाः पठन्ति ये ।

१ ख-‘नानाधा’ । २-३ आर्या । ४ इन्द्रवंश । ५ अतः पर १०९तमपर्यन्तानां प-
द्याना छन्दोऽनुष्टुप् । ६ क-‘श्रियोः स्वैर’ । ७ सम्भूम्या स्वर्गश्रिया । ८ प्रभोः । ९ क-‘वृ-
ष्टेशं’ । १० हे मोक्षलक्ष्मीलताधारशीलरूपशालवृक्षाधारहृदय । ११ क-‘बलय’ । १२ क-
‘शयः’ । १३ नृपैरिन्द्रैश्च । १४ पातालनागलोकादि० । १५ क-‘अवार्यवीर्य’ । १६ कि-
रणसमूह० । १७ क-‘भू’ । १८ संसारसमुवैरस्य निश्चयेन हारकः । १९ क-‘दसा-
यिहर’ । २० य-‘श्वर’ । २१ कामवैरि० । २२ जगत्पापविस्सारम् । २३ क-च-उत्तम-
वर्गाक्षररहितामित्यर्थः ।

पञ्चपञ्चितमहाव्रता द्रुतं, पञ्चमीं गतिमवाप्नुवन्ति ते ॥ ११० ॥^१

स्तुत्वा त्रिलोकनायक—मिति नारी-नर-नृ-देव-देवानाम् ।

पुरतः पुरन्दरोऽस्याद्, विभुमुखनिहितेक्षणसहस्रः ॥ १११ ॥^२

प्रातर्भूतभक्तिरितः, श्रीमरुदेव्याः पदाम्बुजोपास्तिम् ।

कर्तुं 'मयोध्या' पुर्यां, श्रीभरतो राजहंसोऽगात् ॥ ११२ ॥^३

सुताञ्जलिं सुताऽश्रुजलोत्थनीलिका—विलुप्तनेत्राम्बुरुहां पितामहीम् ।

तवाद्य पौत्रो नमति क्रमाविति, क्षितेः पतिर्विज्ञपयन् ननाम ताम् ११३^४

पौत्रं भरतं प्रति मरुदेवायाः पुत्रार्चिवचनानि

भरताय साऽऽशिषमदान्मुदितः, स जगाद् मातरसि सुस्थमनाः ? ।

पुनरुजगार गिरमेवमियं, हृदयोद्भवमिव सुतार्चिततिम् ॥ ११४ ॥^५

वदसीदमेव दिवसाम्बुदये, प्रणतक्रमः सुगुण ! नित्यमपि ।

हृदि सुस्थता सुत ! ममास्तु कुत—स्तनुजः स यां परिजहार हहा ॥ ११५ ॥^६

म्लानां मौलिस्तजमिव परित्यज्य मां त्वां च देह—

प्रादुर्भूतं मलमिव जरञ्जीरवच्चेश्वरत्वम् ।

एकाकी मे गहनमगमत् सोऽङ्गजस्तं शृणोमि

क्षुत्-तृष्णाम्यां घत द्रुतमहो दुर्मरा न त्रियेऽहम् ॥ ११६ ॥^७

भरते नृपतौ पुरःस्थिते, स्मृतपुत्रेश्वरतापरोक्षतिः ।

स्रवदश्रुविमिश्रलोचना, मरुदेवा व्यलपत्तरामिति ॥ ११७ ॥^८

क्व तदाऽऽतपवारणं पुरा, मम स्त्रनोः शिरसीन्दुसुन्दरम् ? ।

अधुना क्व दवानलोल्यणं, तपचण्डं तपनांशुमण्डलम् ? ॥ ११८ ॥^९

क्व स चामरचारुचालनै—थलनेत्राकरकङ्कणक्षणः ? ।

श्रवसोरधुना सुतस्य मे, मशकश्रेणिगुणत्कृतिः क्व सा ? ॥ ११९ ॥^{१०}

१ 'पञ्चपञ्चितमहाव्रता भुवं' इति पाठः प्रवर्तकश्रीमत्कान्तिविजयमुनिपुद्गवसत्कायां एक-
पत्रात्मिकायां प्रतौ "इति पञ्चवर्गपरिहारसाधारणसूत्रं पद्मानन्दमध्यगतं ॥ छ ॥ संवत् १४८९
वर्षे चैत्र प(शु)दि ५ दिनेऽलेखि ॥ छ ॥ श्रीः ॥ छ ॥" इति पुष्पिकापलघितायाम् । २ रथो-
द्धता । ३-४ आर्या । ५ 'सुताश्रुसुतार्चि०' । ६ वंशस्थम् । ७-८ प्रमिताक्षराच्छन्दः । ९ म-
न्दाक्रान्ता । १० अतः प्रभृति १३५तमपर्यन्तानि पद्यानि 'प्रबोधिता'च्छन्दसि वर्तन्ते, छन्दो-
ऽशुशास्त्रे एतल्लक्षणं तु एवम्—"साज्जाः समर्ल्गाः प्रबोधिता"; 'ओजे स इयं जगौ च
शुनि समरल्गाः' ।

क पुरा रथवारणादिभिः, सुखयानानि ममाङ्गजन्मनः ।

अधुना क पदातिचारिता, चरणत्राणमृते विहारिणः ? ॥ १२० ॥

मणिपञ्चमुखासने सुखा-सनमन्तः सदनं क तस्य तत् ? ।

क निरासनता वनान्तरे, गिरिखीपे निरतस्य साम्प्रतम् ? ॥ १२१ ॥

क तदस्य सदैव देवतो-पहृताहारजलोपजीवनम् ।

क स सम्प्रति भैक्ष्यसम्भृता-ऽम्भ्रवहारस्तदसम्भवोऽपि वा ॥ १२२ ॥

श्रवणामृतवर्षणं क तन्-मृदुगीतं श्रयने सुसुभ्रुवाम् ।

क वनेऽस्य सुतस्य साम्प्रतं, श्रुतिस्रचीघनघूकघूत्कृतिः ॥ १२३ ॥

स्तनयिबुद्धं तपात्ययो-दुरधाराजलमुल्वणानिलम् ।

सहते स तमखिनीषु ह्री, गिरिसङ्गी गजवन्ममाङ्गजः ॥ १२४ ॥

कमलाकरवद् वनाश्रयो, हिमसन्दोहमयानिलोर्मिभिः ।

रजनीषु स हैमनीषु ह्री, क्लममेत्यावरणेन वर्जितः ॥ १२५ ॥

भृशमुष्णक्रतौ सुदारुणैः, किरणैरुष्णरुचेभिरं स्थिरैः ।

ग्लपितानननीरजोऽङ्गजः, स सरोवत् परितोऽपि शुष्यति ॥ १२६ ॥

स निरावरणो निराश्रय-स्तनयो मे विसहाय एव हा ।

शबरो गिरिभः स्फुरद् यथा, खलु कालेष्वखिलेषु दुःखितः ॥ १२७ ॥

पृथिवीं परिपालयन्त्यमी, भरतो बाहुबलिः सुताः परे ।

न तु कोऽपि करोति सङ्कथा-भैषि स्रनोर्मम धिग् विधिक्रमः ॥ १२८ ॥

इति सन्ततसंस्मृतेः सुतं, पुंरतः सङ्गतवद् विजानती ।

इदमालपति सा सा भृशं, समुपालम्भनकारिवाग्भरा ॥ १२९ ॥

न कदापि ददासि दर्शनं, विशदज्ञाननिधानमानस ! ।

किमु वत्स ! न वेत्ति वत्सलां, जननीं शोकसमाकुलामिमाम् ? ॥ १३० ॥

जरतीत्यवधीरणाऽस्ति चेन्-मयि पौत्राः प्रतिपौत्रकास्ततः ।

किमु लल्लुरजल्पिनोऽपि नो, कथमुक्तं प्रथयन्ति ते मनः ? ॥ १३१ ॥

अनुगै रहितोऽसि वत्स ! तै-रपि कच्छप्रमुखैः क्षितीश्वरैः ।

कथमेकक एव कानने, चरसि क्रूरमृगारिभैरवे ? ॥ १३२ ॥

१ क-‘कुलोप’ । २ क-‘प्लुक्तिः’ । ३ क-‘मिति’ । ४ अग्रतः स्थितमिव ।

५ अवज्ञा । ६ अन्यक्तमधुरजल्पिनः ।

अनुगम्य भवन्तमात्मजं, स्वमवश्यं वरिवस्ययाम्यहम् ।
 तव दुःखजरोदनाश्रुभिः, किमु कुर्वे वत लुप्तलोचना ? ॥ १३३ ॥
 भजति त्वयि राज्यमुल्लवलं, सुखमुन्नेपमियेप यन्मयि ।
 अधुना विपिनं श्रयत्यऽभू-दसुखं कोटिगुणं ततः सुत ! ॥ १३४ ॥
 इति सा भृशमौत्सम्भवा-ऽसुखसम्भावनयाऽभिभाविता ।
 गलदश्रुजलप्लुतांशुका, व्यलपत् कल्पितमौलिचालना ॥ १३५ ॥

मरुदेवां प्रति भरतवाक्यानि

तद्विलापजनितं हृदि दुःखं, सन्निरुध्य भरतोऽद्भुतधैर्यः ।
 कल्पिताञ्जलिरजल्पदनल्पा-नन्दकन्दवचनो मरुदेवाम् ॥ १३६ ॥
 स्यैर्यनिर्जरगिरेः शैतर्धार-स्फारसारपरसत्त्वधरस्य ।
 त्वं जगन्नयपतेरसि माता, ह्लेशमाविशसि देवि ! किमेवम् ? ॥ १३७ ॥

जाता जगन्नयपतेरपि तस्य माता

किं शोकसङ्कुलतया विकलत्वमेपि ? ।

दुर्वात्यया भृतवियत्पथगर्भयाऽपि

सञ्चाल्यते कचन काञ्चनशैलचूला ? ॥ १३८ ॥

गन्तुं महानन्दपुरे सुदुस्तरं, संसारकान्तारमलं लिलङ्घिषुः ।
 मत्वा समग्रान् पदबन्धनानिन-स्तत्याज नेता जगतामपि स्वयम् ॥ १३९ ॥
 यस्य प्रभावेण शमं प्रपन्नान्, मृगद्विपो नैव भयं मृगाणाम् ।
 कुतो वनान्तः स्रजतो विहारं, तस्यापदः श्वापदवृन्दतः स्युः ? ॥ १४० ॥
 क्षुधा-पिपासा-ऽस्तप-शीतमुख्याः, परीपहा देवि ! सुदुस्सहा ये ।
 तस्यासहायस्य सहायतां ते, कुर्वन्ति दुष्कर्मविमर्दनाय ॥ १४१ ॥
 यन्नाममन्त्रस्मृतिमात्रतोऽपि, ये स्युः प्रजानां दुरुपद्रवा न ।
 तत्रैव तान् स्वामिनि शङ्कमाना, वृथा कथं ताम्यसि मातरित्थम् ? १४२ ॥
 एकाक्यं मत्तनयो न योद्धुं, शक्तः समं गन्धगजेन्द्रयूथैः ।
 पञ्चानने काननर्चोरिणि स्या-चिन्तेति चित्ते किमु तस्य मातुः ? १४३ ॥

१ सेवां करोमि । २ प्रादुर्भावम् । ३ क-‘सुतः’ । ४ पुत्रदुःखकल्पनया । ५ स्वागता ।
 स्थिरतायां ‘मेरु’तुल्यस्य । ७ वज्रतुल्यसत्त्ववतः । ८ क-‘धरः’ । ९ स्वागता ।
 १० वसन्तः । ११ इन्द्रवंशः । १२-१३ उपजातिः । १४ दुरुपद्रवान् । १५ उपजातिः ।
 १६ क-‘धारिणी’ । १७ इन्द्रवज्रा ।

ज्ञानं ससत्त्वं सनयं नृपत्वं, श्रीर्दानशस्या शमभृत् तपस्या ।
यस्यास्ति तं सत्पुरुषावतंसं, असौति रामा सुकृताभिरामा ॥ १४४ ॥

स सुरैरसुरैस्तवाभिपिच्य-स्तनयस्तादृगधृष्य एव देवि ! ।

तनुते नु तपः सुदुस्तपं यत्, सुमहत् तस्य फलं विलम्बि नास्य १४५
केवलज्ञान-चक्रोत्पत्तिः

अश्रान्तरे नरौ नृप-मुपेयतुर्यमक-शमकनामानौ ।

सैविवेकमिव शम-दम्भौ, सुकृतिनमिव विभर्वविश्रुभावौ ॥ १४६ ॥

नत्वाऽप्यदन्तुपमिदं यमकः क्षितीन्दो !

दिष्ट्वाऽद्य केवलमभूद् दृष्टलक्ष्मभर्तुः ।

ज्ञानं परं 'पुरिमताल'पुरे त्रिकाल-

व्यालोककारि 'शकटानन'काननान्तः ॥ १४७ ॥

नत्वा व्यजिज्ञपदिदं शमको नृपाह-

शालान्तरे समुदपद्यत चक्ररत्नम् ।

मार्त्तण्डमण्डलविडम्बि वियद्विलम्बि-

लम्बोदितद्युतिकदम्बकण्डम्बरश्चि ॥ १४८ ॥

इतस्त्रिजगतीपतिर्जयति केवलस्योदया-

दितोऽप्यजनि चक्रिताजननेहेतुचक्रं महत् ।

ततः प्रथममर्चनं विरचयामि कस्येत्यसौ

विमृश्य भरतः क्षणं पुनरिदं हृदि ध्यातवान् ॥ १४९ ॥

जगदभयदः कायं स्वामी क चक्रमिदं सदा-

ऽप्यसुमदसुहृत् स ध्यात्वेवं प्रभोर्महिमाकृते ।

भरतनृपतिः सामन्तादीन् स्वकान् सैमवीवहद्

यमक-शमकौ तौ सम्मान्य श्रिया विससर्ज सः ॥ १५० ॥

भरतेन दर्शिता समवसरणसम्पद् मरुदेवायै

अथेदं पृथ्वीन्द्रोऽभ्यधित मरुदेवां जननि ! मां

सदुःखेत्यादिक्षः सततमतिकष्टी मम सुतः ।

१ उत्पादयति । २ उपजाति । ३ क-‘धु’ । ४ औपच्छन्दसिकच्छन्दो चैतालीयम् ।
५ पुरुषम् । ६ क-‘विदुभावौ’ । ७ आर्या । ८ वसन्त० । ९ चित्रविचित्रशोभाशुक्लम् ।
१० वसन्त० । ११ क-‘चकहेतु’ । १२ पृथ्वी । १३ सम्प्रचालयति स्म । १४ हरिणी ।

तदैश्वर्यं विश्वाधिपतिभिरनर्ध्यास्यमधुना

स्वयं पश्येत्पुक्त्वा द्विरदपतिमारोहयदिमाम् ॥ १५१ ॥

सुवर्णमणिभूषणस्फुरितमानुमानूचय-

प्रपञ्चितचलाचलत्रिदशचापचक्रस्ततः ।

गजा-ऽश्व-रथ-पत्तिभिः परिवृतः प्रभूत्कण्ठितः

समं स मरुदेवया 'भरत'भूमिभर्ताऽचलत् ॥ १५२ ॥

'पुरिमताल'पुरान्तिकमाश्रितो, वियति वीक्ष्य मणिध्वजमग्रतः ।

पथि करीन्द्रगतां करिणि स्थितो, भरतभूपतिराह पितामहीम् ॥ १५३ ॥

वप्रत्रयं जननि ! रूप्य-सुवर्ण-रत्नै-

रूध्वोर्ध्वमत्र पुरतः सुररुसमेतत् ।

गर्भेऽस्य पीठमपि शंसति ते सुतस्य

विश्वत्रयोपरि पदं प्रभुताप्रभावम् ॥ १५४ ॥

अहंप्रथमिकारसप्रसरतः प्रभूपास्तये

रयेण सधुपेयुषामनिमिपेक्षणानां गणैः ।

अयं जयजयारवो जननि ! जन्यमान्योऽधुना

तनोत्यमृतवर्षणं श्रवणगोचरे सञ्चरन् ॥ १५५ ॥

गमीरमधुरो ध्वनिर्नभसि दुन्दुमेरुद्ववन्

दशापि कुरुते दिशः प्रतिरवेण पूर्णान्तराः ।

शुचिक्रमकृतोन्नतेर्विभुविभाववाद्धैरयं

तरङ्गरवडम्बरः परमवृद्धिमाप्नो ध्रुवम् ॥ १५६ ॥

वप्रालीकपिशीर्षमण्डलचलचिह्नानि रत्नध्वज-

स्तस्योपान्तलघुध्वजाश्च विबुधश्रेणीविमानानि च ।

प्रौढप्रकणकिङ्किणीगणज्ञणत्कारैरपरैः पुरो

मातस्तातगुणावलीमिव मुदा गायन्त्यमून्युच्चैः ॥ १५७ ॥

"दिष्ट्वा दृश्योऽद्य विश्वप्रभुरिति विततोत्कण्ठया प्रस्थितानां

दूरादप्युन्नताग्रं समवसृतिगतं चैत्यवृक्षं निरीक्ष्य ।

१ अप्राप्यम् । २ शिखरिणी । ३ क-‘मानुद्वयम्’ । ४ पृथ्वी । ५ द्रुतविलम्बितम् ।
६ घसन्तम् । ७ पृथ्वी । ८ आपादमासकृतोन्नतेः । ९ दृष्ट्वाचरणकृतोन्नतेः । १० पृथ्वी ।
१० शार्दूलम् । ११ ख-‘दृश्यो दिष्ट्वाऽद्य’ ।

उद्धान्ताः स्वान्तहर्षोर्मय इव मुसरीभूतदिग्ध्योमदेशाः

श्रूयन्ते सिंहनादा दिशि विदिशि भृशं सृत्तराणां सुराणाम् ॥१५८॥^१
स्वामिप्रेक्षाप्रवृत्तोत्सुकसंकलसुनासीरनासीरगाणां

गन्धर्वाणां सुराणां प्रतिनदितदिशश्चित्रवादित्रनादाः ।

सद्भवत्या भावितान्तःकरणपरिणतिस्लिग्धमुग्धोरुर्णाः

कर्ण्यन्तेऽमी च मातस्त्रिदशचलदृशां चञ्चरीचारूवाः ॥ १५९

तद्रवश्रवणतोऽद्भुतरूपं, स्वाम्यमात्मतनये कलयन्त्याः ।

नीलिका लघु दृशोर्मरुदेव्याः, सम्मदाश्रुसलिलेन विलीना ॥१६०॥

तीर्थङ्करर्द्धिदर्शनेन मरुदेवाया अन्तकृत्केवलित्वम्

प्रेक्ष्य तीर्थकरसम्पदमुच्चैः, स्वाङ्गजस्य विविधातिशयर्द्धिम् ।

प्रोष्ठसत्परमसम्मदलीना, तन्मयी समभवन्मरुदेवा ॥ १६१ ॥^२

स्नांगपूर्वकरणक्रमतोऽसौ, श्रेणिमाश्रितवती 'क्षपका'ऽऽख्याम् ।

एककालगलिताखिलकर्मा, ज्ञानमध्यगमदप्रतिपाति ॥ १६२ ॥^३

ततोऽन्तकृत्केवलितामवाप सा, स्कन्धाधिरूढेव मतङ्गजेशितुः ।

मोक्षामिधानं भरतस्य पश्यतः, पदं प्रपेदे मरुदेव्यनश्वरम् ॥१६३॥^४

अस्यामवसर्पिण्यां, प्रथमः सिद्धोऽजनिष्ट येनासौ ।

सम्पूज्य तद्रपुरतः, क्षीराम्भोधौ न्यधुर्विबुधाः ॥ १६४ ॥^५

तदादि मर्त्यस्य मृतस्य पूजा, प्राप प्रवृत्तिं पृथिवीतलेऽत्र ।

यद्यन्महान्तो हि सृजन्ति विश्वे, तत् तत् सदाचार इति प्रचारः ॥१६५॥^६

• मैतुर्मृतिं निर्वृतिमप्यवेत्य, सद्गुःखहर्षो भरतस्तदाऽभूत् ।

चन्द्रोदयारम्भ इवान्धकार-चन्द्रातपोद्गारधरोऽर्द्धरात्रः ॥ १६६ ॥^७

ततस्त्यक्त्वा विश्वान्यपि नृपतिचिह्नानि चरण-

प्रचारैर्भूपालो निखिलपरिवारेण भरतः ।

उदीचीनद्वारा समवसरणक्रोडमविशद्

विवेकेन च्छेकः प्रशममिव सर्वात्तिशमनम् ॥ १६७ ॥^८

१ सङ्घरा । २ समग्रेन्द्रशिबिरस्थितानाम् । ३ सङ्घरा । ४ स्वामित्वम् । ५-६ स्वा-
गता । ७ क-‘आ(द्रा?)गपूर्व’ । ८ स्वागता । ९ इन्द्रवत्सा । १० आर्या । ११ उपजाति ।
१२ क-‘मातुर्दृति’ । १३ उपजाति । १४ शिखरिणी ।

तत्रादिदेवं दिविपन्निकायै-श्वतुःप्रकारैः परितः परीतम् ।

न्यभालयद् भूमिविभ्रुस्तमेव, 'विश्राणनाद्यैः सुकृतैरिवासौ ॥ १६८ ॥'

रत्नत्रयप्राप्तिकृतप्रयत्न-मेनं नरेशो भुवनत्रयेशम् ।

प्रदक्षिणास्त्रिर्निकपा प्रतेने, मायेव वैर्णो वरमन्त्रयन्त्रम् ॥ १६९ ॥'

पञ्चेन्द्रियाणि विषयानपि पञ्च जित्वा

योऽपञ्चयत् किमपि पञ्च महाव्रतानि ।

चक्री स पञ्चमगतिप्रयत्नस्य तस्य

'पञ्चाङ्गचुम्बितधरोऽरचयत् प्रणामम् ॥ १७० ॥'

भरतकृता प्रभोः स्तुतिः

आत्मनो जनकमाप्तकेवलं, तं युगादिजिनमानवं सुरैः ।

सन्निभालय भरतधिरात् प्रभुं, स्तोतुमारभत भूरिभक्तिभृत् ॥ १७१ ॥'

प्राकारत्रयमध्यमञ्जुलमणीनद्धोरुवेदीतले

'विष्वङ्न्यस्तसपादविष्टरचतुःसिंहासनाध्यासिर्नम्र ।

त्वां विश्लेष ! चतुर्मुखं सुखनिधे ! धर्मोपदेशोद्यतं

सर्वात्मीयविभूतिभूषितमिति ध्यायन् 'विमाय ! स्तुवे ॥ १७२ ॥'

स्वर्गिश्रेणिविकीर्णपुष्पनिकरव्याजेन पुष्पायुधो

निर्जित्येव युधाऽऽयुधानि तरसा नाथ ! त्वया त्याजितः ।

कर्तुं तैल्यघोषणामिव जगत्क्रोडे परिक्रीडिनीं

देवैर्दुन्दुभिर्गोहतः प्रमुदितैस्त्वदेशनासंसदि ॥ १७३ ॥

त्वद्भ्रामण्डलभाप्ररोहलहरीसंश्लेषणाऽऽविर्भवद्-

द्विर्भावारुणपल्लवावलिरसौ स्वामिन्नशोकद्रुमः ।

रागो रागवशात् त्वया प्रतिहतस्फूर्तिः स मूर्ति गतः

सेवां कर्तुमिव त्रिविष्टपते ! पृष्ठं तवाशिथिये ॥ १७४ ॥

मध्ये देहमैर्नगलं विमलतां कृत्वा सतत्त्वाश्रयं

शुलभ्यानमहस्तवेश ! दशमद्वाराऽन्तरालोद्गतम् ।

१ दानाद्यैः । २ धर्मैः । ३ उपजातिः । ४ क-'वर्णोत्तर०' । ५ 'उपजातिः । ६ हस्तयुग्मं
जानुद्वयशीर्ष० । ७ वसन्ततिलका । ८ रथोद्धता । ९ चतुर्दिक्षु न्यस्तपादासन० । १० क-
'सितम्' । ११ क-'निनाय' । १२ अतः पर १८१तमपर्यन्तानि पद्यानि शार्दूलविक्रीडित-
च्छन्दसि सन्ति । १३ कामविजय० । १४ क-'दो नादमुदित०' । १५ क-'मनिर्मलं' ।

तल्लोकत्रयपावनाय विशदच्छत्रत्रयीकैतवात्
 त्वन्मूर्ध्नि प्रसृतं त्रिधेति भगवन् ! मेऽस्तु त्रिधा शुद्धये ॥ १७५ ॥
 उद्धान्तैस्तव देशनासुरनदीडिण्डीरपिण्डैरिव
 प्रेक्षाक्षिप्तजनप्रसन्ननयनप्रद्योतदण्डैरिव ।
 आसाम्भोजसितच्छदैरिव रदस्वच्छांशुगुच्छैरिव
 प्रीतेन्द्रावलिचालितैर्विरुचे स्वाभिन् ! पुरश्चामरैः ॥ १७६ ॥
 प्राप्नो दुर्गमदुर्गतेरिव दिवः क्रोडं कुहूक्रीडित-
 ध्वान्तौघादिव कौमुदीनरयितुर्विम्बान्तरा लम्बितः ।
 ग्रीष्मोदग्रदवानलादिव मुदा स्नातः सुधाबन्धुरे
 बाद्धौ रूपनिरूपणात् तव शुभोदकीर्त्यहं तर्कये ॥ १७७ ॥
 प्रीतिः स्फीतिमवाप तापममुचन्मूर्त्तिर्वभौ स्फूर्त्तिमि-
 नेत्रं गद्गदतां ततान च वचो लेभे मनो मूर्च्छनाम् ।
 देव ! त्वन्मुखवीक्षणक्षणचमत्कारैरपरैरसा-
 वात्मा किं तु जगाम कामपि कलामेतन्न मे गोचरः ॥ १७८ ॥
 देव ! त्वद्वदनावलोकनविधौ दृग्भ्यां भुतं वर्द्धितो
 हर्षः सौऽयमिहैव तोर्येनियहैर्विभ्रं कृतमो व्यधात् ।
 दत्त्वा पद्मकपाटिकामिति निजस्थाने समाकम्य तैत्
 तैद्वैश्वैव मनो जिनेश ! निभृते त्वामेव ते पश्यतः ॥ १७९ ॥
 अश्रान्तं रसना तव स्तवरसा कर्णावपि त्वद्गुण-
 ग्रामाकर्णनकर्णिकौ तव मुखप्रेक्षाश्रुपी चक्षुपी ।
 मौलिस्त्वत्पदमण्डनस्तव हृदध्यानैकधन्यं मनो
 भूयान्मे भुवनैकनायक ! रयादात्माऽप्ययं त्वन्मयः ॥ १८० ॥
 भक्त्या नाम यदि प्रकामकृतया प्रीतो ददासि प्रियं
 तद्वद्भाञ्जलिरुज्ज्वलेन मनसा याचे चिरं किञ्चन ।
 नाथ ! त्वच्चरणारविन्दयुगलीसेवारसं मेऽनिशं
 स्वादं स्वादयतोऽन्तरायपदवीदुःखाश्मभूर्मा स भूः ॥ १८१ ॥

१ क-‘प्रीतेन्द्रावलिचालिमि०’ । २ चन्द्रस्य । ३ हर्षः । ४ स-‘विभवै०’ । ५ मनः ।
 ६ हर्षस्य गृहम् । ७ क-‘निभृते’ । ८ दृश्यो ।

अङ्गं सङ्गतशीतमन्दपवनस्पर्शाद् रसज्ञां विभु-
 स्तोत्रस्यन्दिसुधारसद् धुसुमनःसौरभ्यतो नासिकाम् ।
 चक्षुर्नाथमुखेक्षणात् सुखमयं निर्माय संसज्जनाः
 श्रोत्रं स्वामिवचःश्रुतेः सुखयितुं तस्थुस्तदासोन्मुखाः ॥ १९३ ॥
 पञ्चत्रिंशत्स्फुरदतिशयश्रव्यया सर्वभाषा-
 संश्लेषिण्या प्रसरपरया योजनं विश्वदिक्षु ।
 उच्चैरुच्चैः परपदगृहारोहनिश्रेणिरूपां
 विश्वश्रेणिप्रभुरथ गिरा देशनामित्यकार्षीत् ॥ १९४ ॥

समवसरणे प्रभोर्देशना

धर्मोऽयं पितृमातृवान्धवसुहृत्सुखामिसद्भृत्यसद्-
 दारेभ्योऽपि विशिष्यते स्वयमभी यस्मान्न दीर्घायुषः ।
 नो जन्मान्तरगाः समं हितकृतौ नैव क्षमाः शाश्वतं
 जन्मान्ते सहायिनं हितकरं सेवध्वमेनं ततः ॥ १९५ ॥
 तोयेनेव सरः श्रियेव विद्युता सेनेव सुखामिना
 जीवेनेव कलेवरं जलधरश्रेणीव दृष्टिश्रिया ।
 प्रासादस्त्रिदशार्चयेव सरसत्वेनेव काव्यं प्रियः
 प्रेम्णेव प्रतिभासते नहि विना धर्मेण जन्तुः कश्चित् ॥ १९६ ॥
 अधर्मोपासनात् ताप-भीष्माद् ग्रीष्मादिवोदधिः ।
 संसारः स्फारतामेति, दुरुत्तारः शरीरिणाम् ॥ १९७ ॥
 कुग्राहग्राहदुर्गो हुमरतममहामोहरोहजलौघः
 प्रोच्चैश्चत्कपायोच्चयलहरिर्यच्छन्नसज्ज्योतिरध्वा ।
 रागावर्चोग्रगर्भो भवजलधिरयं तीर्यते यद्यगण्यैः
 पुण्यैरासाद्य सद्यो जिनसमयमयं जन्तुभिर्यानपात्रम् ॥ १९८ ॥
 मानुषं भवमवाप्य दक्षिणा-वर्त्तशङ्खवदगुं भवोदधौ ।
 पूरयेत् सुकृतगाङ्गचारिणा, क्रूरवृत्तसुरया तु नोत्तमः ॥ १९९ ॥

१ 'सुवर्णसारद्यु०' इति क-पाठः; परन्तु सोऽनादणीयः, छन्दोभङ्गात् । २ क-'स्युतेः' ।
 ३ शार्दूल० । ४ मन्दाक्रान्ता । ५ शार्दूल० । ६ क-'सेवेव' । ७ शार्दूल० । ८ अनुष्टुप् ।
 ९ क-'दुर्गे' । १० यम्भरा । ११ रथोद्धता ।

तत्त्वानां विस्तराद् वा तेषु सङ्क्षेपतो वा
 जीवाद्यानां नवानां योऽवबोधो यथावत् ।
 सम्यग्ज्ञानं तदेतत् तच्च पञ्चप्रकारं
 ज्ञेयं मत्यादि मुक्त्यारोहसोपानरूपम् ॥ २०८ ॥
 सिद्धान्तोक्तेषु शुद्धा तत्त्वेषु यद् वासना
 सम्यक् सम्यक्त्वमेतच्छुद्धादिदोषोज्झितम् ।
 जायेतैतन्निसर्गात् संसर्गतो वा गुरोः
 संसारस्फाररूपाऽकूपारपारप्रदम् ॥ २०९ ॥
 मोहग्रन्थितमीं विविध भविनां सदृशोष्णद्युति-
 र्यातो यद्युदयं प्रभूतदुरितघ्नान्तोपहं वा ततः ।
 सन्मार्गाः प्रकटीभवन्ति भुवने भावा यथावस्थितं
 भाव्यन्ते शुभवैभवो दिनसमारम्भः संमुखमृते ॥ २१० ॥
 चारित्र्यं स्यात् सर्वसाधयोग-त्यागो रागद्वेषसंश्लेषशून्यः ।
 तच्चारिंसा सत्यमस्तेयमुद्यै-र्ब्रह्मा-ऽकिञ्चन्यं च पञ्चप्रकारम् ॥ २११ ॥
 सर्वे धर्मा दान-सत्यादयो ये, येन्मूलास्ते सत्फलत्वं सृजन्ति ।
 एकैवेयं सा दया साधधानैः, साध्या सद्भिः सिद्धिसन्धानदूती ॥ २१२ ॥
 लक्ष्म्या गार्हस्थ्यमक्ष्णा मुखममृतरुचिः श्यामयाऽम्भोरुहाक्षी
 भर्त्रा न्यायेन राज्यं वितरणकलया श्रीर्नृपो विक्रमेण ।
 नीरोगत्वेन कायः कुलममलतया निर्मदत्वेन विद्या
 निर्दम्भत्वेन मैत्र्यं किमपि करुणया भाति धर्मोऽन्यथा न ॥ २१३ ॥
 निरालम्बे व्योम्नि स्फुरति पतिरह्वां यदनिशं
 विशन्ति क्ष्मां-मीमा न यदहतसीमा जलधयः ।
 न यदिह्ये दीप्तो दहति दहनः प्राणिनिवहान्
 महानेप प्रेङ्खत्यहह तदमिथ्योक्तिमहिमा ॥ २१४ ॥

१ लक्ष्मी, “अौ तौ गौ लक्ष्मी.” इत्येतद्वक्षणं छन्दोऽनुशासने (२२६) ।
 २ ज्योत्स्ना, “अन्यत्वा ज्योत्स्ना” इत्यस्या लक्षणं छन्दोऽनुशासने (२२७) । ३ क-‘सा
 ततः’ । ४ ख-‘समुज्जृम्भते’ । ५ आर्दूलः । ६ शालिनी । ७ दयामूलाः । ८ शालिनी ।
 ९ सगंधरा । १० ‘धीजकरणे’ इति भाषायाम् । ११ सत्योक्तिप्रभाव । १२ सिद्धिरिणी ।

नदीपूरप्रावे तटविटपिशाखाग्रमटवी-

पथध्वान्ते दीपं जलधिपतने पोतफलकम् ।

दरिद्रत्वे चिन्तामणिमिह भवे मानवभवं

प्रमादेन प्राज्ञः सुकृतशतदत्तं क्षिपति कः ? ॥ २०० ॥

गीर्वाणत्वे विषयकलुषैर्नारकत्वे व्यथार्त्तै-

स्तिर्यक्त्वेऽपि प्रकृतिवितताज्ञानं सन्तानमूढैः ।

जीवैः सम्यग् न विरतिरिह प्राप्यते मुक्तिहेतु-

स्तन्मातुष्यं जयति 'विरता यान्त्यमी यत्र मुक्तिम् २०१'

क यान्ति चिन्तामणि-कामधेनु-कल्पद्रुमा मर्त्यभवस्य साम्यम् ।

एतैरदेयं वितरत्यमेयं, योऽर्हन्मुखानामपि मोक्षसौख्यम् ॥ २०२ ॥

मोक्षाप्तौ न जरा नाधि-र्न व्याधिर्न शुचो न भीः ।

न मृत्युर्न परावृत्तिः, प्राप्यन्ते पुनरात्मगाः ॥ २०३ ॥

परानन्दः परिज्ञानं, परमे वीर्य-दर्शने ।

तत्र प्राप्नोत्यनन्तानि, परात्मा केवलोऽव्ययः ॥ २०४ ॥

जीवः स्त्रीकुरुते चतुर्गतिचतुर्द्वारेऽत्र रत्नाधिकं

प्राप्तो धर्मचतुष्पथं भवपुरे यां 'स्वेन रत्नत्रयीम् ।

तस्मै साधुपथे कपायविषयस्तेनाग्रतो रक्षिता

दत्तेऽसौ शिवपत्तनं श्रितवतेऽनन्तां प्रमोदाश्रयम् ॥ २०५ ॥

ज्ञानदर्शनचारित्र्या- 'णीयं रत्नत्रयी श्रिता ।

व्यक्तं प्राणभृतां मुक्ति-कामिनीकर्मणं परम् ॥ २०६ ॥

ज्ञानं मत्तमनोमतङ्गजसृष्टिस्तृष्णानिशाऽहर्मणि-

स्तत्त्वालोचनलोचनं मदविषज्वालासुधासेचनम् ।

अंहःकारणदारुद्वारणदवः क्लेशाश्रितोयशुवः

कल्याणद्रुमकाननं कृतधियः सिद्धयज्ञनाऽऽराधनम् ॥ २०७ ॥

१ क-‘परे ध्वान्ते’ । २ सिखरिणी । ३ क-‘आम्यते’ । ४ क-‘चिरता’ । ५ मन्दा-
क्रान्ता । ६ उपजातिः । ७ अनुष्टुप् । ८ एतदनन्तचतुष्टयमुच्यते प्रेक्ष्यतां २३२तमं पृष्ठम् ।
९ अनुष्टुप् । १० क-‘स्त्राधिकात्’ । ११ आरमणा, पक्षे द्रव्येण । १२ रत्नत्रयी ।
१३ शार्दूल० । १४ क-‘णीव’ । १५ अनुष्टुप् । १६ क-‘दारुणदता’ । १७ शार्दूल० ।

तत्त्वानां विस्तराद् वा तेषु सङ्क्षेपतो वा
 जीवाद्यानां नवानां योऽवबोधो यथावत् ।
 सम्यग्ज्ञानं तदेतत् तच्च पञ्चप्रकारं
 ज्ञेयं मत्यादि मुक्त्यारोहसोपानरूपम् ॥ २०८ ॥
 सिद्धान्तोक्तेषु शुद्धा तत्त्वेषु यद् वासना
 सम्यक् सम्यक्त्वमेतच्छङ्कादिदोषोज्झितम् ।
 जायेतैतन्निसर्गात् संसर्गतो वा गुरोः
 संसारस्फाररूपाऽकूपारपारप्रदम् ॥ २०९ ॥
 मोहग्रन्थितमीं विभिन्न भविनां सदर्शनोष्णद्युति-
 र्यातो यद्युदयं प्रभूतदुरितध्वान्तोपहं वै ततः ।
 सन्मार्गाः प्रकटीभवन्ति भुवने भावा यथावस्थितं
 भाव्यन्ते शुभवैभधो दिनसमारम्भः संसृज्ज्मते ॥ २१० ॥
 चारित्रं स्यात् सर्वसाधनयोग-त्यागो रागद्वेषसंश्लेषान्यः ।
 तच्चाहिंसा सत्यमस्तेयमुच्चैर्ब्रह्मा-ऽकिञ्चन्यं च पञ्चप्रकारम् ॥ २११ ॥
 सर्वे धर्मा दान-सत्यादयो ये, यैन्मूलास्ते सत्फलत्वं सृजन्ति ।
 एकैवेयं सा दया साधनैः, साध्यासद्भिः सिद्धिसन्धानदूती ॥ २१२ ॥
 लक्ष्म्या गार्हस्थ्यमक्षणा मुखममृतरुचिः श्यामयाऽम्भोरुहाक्षी
 भर्त्रा न्यायेन राज्यं वितरणकलया श्रीर्नृपो विक्रमेण ।
 नीरोगत्वेन कायः कुलममलतया निर्मदत्वेन विद्या
 निर्दम्भत्वेन मैत्र्यं किमपि करुणया भाति धर्मोऽन्यथा न ॥ २१३ ॥
 निरालम्बे व्योम्नि स्फुरति पतिरह्वां यदनिशं
 विशन्ति क्षमां भीमा न यदहतसीमा जलधयः ।
 न यद्विद्वे दीप्तो दहति दहनः प्राणिनिवहान्
 महानेप प्रेङ्खत्यहह तर्दमिथ्योक्तिमहिमा ॥ २१४ ॥

१ लक्ष्मीः, “श्री तौ गौ लक्ष्मीः” इत्येतल्लक्षणं छन्दोऽनुशासने (२२६) ।
 २ ज्योत्स्ना, “प्रम्यत्स्ना ज्योत्स्ना” इत्यस्या लक्षणं छन्दोऽनुशासने (२२७) । ३ क-‘ता
 ततः’ । ४ ख-‘संसृज्ज्मते’ । ५ शार्दूल० । ६ शालिनी । ७ दयामूलः । ८ शालिनी ।
 ९ सगंधरा । १० ‘धीजकरणे’ इति भाषायाम् । ११ सत्योक्तिप्रभावः । १२ सिद्धरिणी ।

मोहः कर्मसु दुर्दमेषु मदनो द्रोहेषु विश्वस्तहृद्—

बन्धुव्याहतिरिन्द्रियेषु रसना क्रोधः कषायेष्वपि ।

दौर्जन्येषु कृतघ्नता चपलतापात्रेषु लोलेक्षणा

दुर्वारेषु मनः परस्वहरणं पापेषु चूडामणिः ॥ २१५ ॥^१

पीयूषमौषधिषु शाखिषु कल्पशास्त्री

चिन्तामणिर्मणिषु धेनुषु कामधेनुः ।

ध्यानं तपस्सु सुकृतेषु कृपा व्रतेषु

ब्रह्मव्रतं क्षितिपतित्वमुरीकरोति ॥ २१६ ॥^२

दारिद्र्येण गृहस्थता गुणततिर्लोभेन दुर्वेधसा

सर्वारम्भपरिश्रमः परपरिद्रोहेण धर्मक्रमः ।

नास्तिव्येन सुरार्चनं गुरुतपः कोपेन विद्या मदो—

द्रेकेणात्मगतिः परिग्रहर्षरीणाहेन रीणायते ॥ २१७ ॥^३

आपत्तापव्यापपीयूषपेया, श्रेयोबल्लीजालजीमूतमाला ।

कैवल्यश्रीनित्यसाङ्गत्यदूती, प्रव्रज्याऽसौ साधुभिः साधु साध्या २१८^४

आर्हत्यं ध्रुवमपि तद्भवे भविष्य—ज्ञानन्तोऽप्येनधिगतास्तपः कृते याम् ।

नार्हन्तः कथमपि केवलं लभन्ते, प्रव्रज्यां श्रयत मुमुक्षवो ! न किं ताम् ? २१९^५ .

मणिः शोणोष्ठेखात् कनकमनलान्तर्निपतनात्

सुरूपं संस्कारान्मुकुरतलमुन्मार्जनविधेः ।

सुचारित्र्याजन्तुः कलयति महानन्दपदवीं

स्वभावश्रेष्ठत्वं दधदपि परं ज्ञानमहसा ॥ २२० ॥^६

सम्यग्ज्ञानचरित्रदर्शनमया यत्र त्रयोऽमी क्षेणाः

सत्त्वमाली प्रगुणाग्रिमोचगुणाद्येतोविशुद्धिः सुधा ।

कीर्त्तिः श्वेतवितानमग्रगचतुर्द्वर्मीचतुर्द्वारके

श्रेयोवेश्मनि तत्र वासरसिको नाप्नोति को निर्धृतिम् ? ॥ २२

१ शार्दूल० । २ वसन्त० । ३ ख-‘रति’ । ४ विस्तारेण । ५ शार्दूल० ।

६ शालिनी । ७ अप्रामाः । ८ प्रव्रज्याम् । ९ प्रहर्षिणी । १० शिखरिणी ।

११ महोत्सवाः । १२ क-‘द्वारक’ । १३ शार्दूल० ।

सर्वात्मनैतद् यतिषुङ्गवानां, चारित्र्यमुक्तं भवकन्दमेदि ।

श्राद्धेषु देशादिदमेव साधु-धर्मानुरक्तेषु विमुक्तये स्यात् ॥ २२२ ॥

सम्यक्त्वेन सम्याण्यणु-गुणशिक्षाव्रतानि तु ।

स्युः पञ्च त्रीणि चत्वारि, क्रमेण गृहिणामिति ॥ २२३ ॥^३

सदेवे सुगुरौ शुद्ध-धर्मे या वासना स्थिरा ।

सम्यक्त्वं तदिदं सम्यग्, मिथ्यात्वं तद्व्यतिक्रमात् ॥ २२४ ॥^४

संवेगादीनां व्याख्या

संवेग-निर्वेद-शमा-ऽनुकम्पा-ऽऽस्तिक्यानि पञ्चास्य सुलक्षणानि ।

संसारवैरस्यविमर्शनेन, 'संवेग' उक्तो विषयेष्वशक्तिः ॥ २२५ ॥^५

संसारवासः स्फुटमेव कारा, दारादिवर्गो निगडानुबन्धः ।

मोक्षं विना नैव सुप्तानि याऽसौ, चिन्ता स 'निर्वेद' इति प्रतीतः २२६^६

उदयो न कपायाणां, स्याद् यदनन्तानुबन्धिनां स 'शमः' ।

स प्रकृतितः कपाय-कूरविपैकेक्षणादथवा ॥ २२७ ॥^७

एकेन्द्रियाद्यसुमतां पततां भवाब्धौ

क्लेशावलोकनवशाद्दयार्द्रता या ।

तदुःखदुःखिततयाऽथ यथाऽऽत्मशक्ति-

र्यत् तद्व्यथापहरणं किल सा 'ऽनुकम्पा' ॥ २२८ ॥^८

स्थिरा निराकाङ्क्षतया प्रवृत्ति-स्तत्त्वेषु तत्त्वान्तरकर्णनेऽपि ।

अर्हत्प्रणीतेषु भवेद् यदेत- 'दास्तिक्य' भुङ्गुद्रितधर्मकर्म ॥ २२९ ॥^९

शङ्का-ऽभिकाङ्क्षा-विचिकित्सनानि, मिथ्यादृगाशंसनसङ्गती च ।

सम्यक्त्वमेतानि हि दूषयन्ति, पञ्चेन्द्रियार्था इव धर्मबोधम् ॥ २३० ॥^{१०}

श्रीजिनसमये स्वैर्य, प्रभावना कौशलं भक्तिः ।

तीर्थोपास्तिः पञ्च हि, सम्यक्त्वं भूषयन्त्युचैः ॥ २३१ ॥^{११}

द्वादश व्रतानि

अहिंसनाद्यानि महाव्रतानि, सर्वात्मना स्युर्विरतिभित्तानाम् ।

१ स्व- 'तन्मुनि' । २ इन्द्रवज्रा । ३ अनुष्टुप् (?) । ४ अनुष्टुप् । ५-६ इन्द्रवज्रा ।

७ विपाकानुभवात् । ८ आर्या । ९ वसन्तः । १० प्रकटितः । ११ उपजातिः ।

१२ इन्द्रवज्रा । १३, आर्या ।

४० का० ४०

अणुव्रतानि प्रथितानि पञ्च, तान्येव देशाद् विरतिस्पृशां तु ॥२३२॥'

दिक्षु दशस्वपि सीमा, कृता न यल्लङ्घ्यते प्रथममेतत् ।

'दिग्विरति'रिति गुणव्रत-भगारिणां गुणकृतिप्रगुणम् ॥ २३३ ॥'

भोगोपभोगयोर्यत्-सह्या यत्र प्रकल्प्यते गृहिणा ।

'भोगोपभोगमानं', द्वितीयमेतद् गुणव्रतं भवति ॥ २३४ ॥'

आर्त्तं रौद्रं यदप-ध्यानं यत् पापकर्मणां शिक्षा ।

हिंसोपकारि दानं, यद् वा यैद् वा प्रमादकृतिः ॥ २३५ ॥'

स्यादय'मनर्थदण्ड'-धैतुप्रकारो विवर्जनममुष्य ।

क्रियते विवेकिना यत्, तार्त्तीयिकं गुणव्रतं तत् स्यात् ॥ २३६ ॥'

रौद्रा-ऽऽर्त्तध्यानाभ्यां, सावधैः कर्मभिश्च युक्तस्य ।

समता भवति मुहूर्त्तं, यत् तत् 'सामायिक'व्रतं ज्ञेयम् ॥ २३७ ॥'

यद् दिग्व्रते प्रमाणं, पुनरपि सङ्क्षेपणं यदेतस्य ।

दिक्से निशि वा 'देशा-यकासिकं' तद् व्रतं भवति ॥ २३८ ॥'.

कुर्यात् चतुष्पर्व्यां, विजितात्मा यत् तपो यथाशक्ति ।

ब्रह्माचरणं स्नाना-दित्यागं 'पौषधं' तत् स्यात् ॥ २३९ ॥''

दानं चतुष्प्रकारा-ऽऽहारा-ऽऽच्छादन-निवास-पात्रादेः ।

अतिथिभ्यो य'दतिथिसं-विभाग'सञ्ज्ञं व्रतं तत् स्यात् ॥ २४० ॥''

रत्नत्रयमिदं यत्न-परैर्यदात्मसात् कृतम् ।

तल्लुब्धा सा ध्रुवं सिद्धि-स्तानाश्छिष्यति हेलया ॥ २४१ ॥''^३

देशनामृपभसेनसञ्ज्ञया, तां निश्चम्य भरतस्य नन्दनः ।

सौमिनो भवविरागसागरो, योजिताञ्जलिरिदं व्यजिज्ञपत् ॥ २४२ ॥''

भरतपुत्रेण पुण्डरीकेण प्रभोः स्तुतिः

आधिव्याधिमयस्फुलिङ्गचयमानस्तोकशोकस्फुरद्-

धूमः सप्तमयातिदृप्तविलसज्वालाकरालात्मकः ।

१ उपजातिः । २ आर्या । ३ क-'यच्छक्त्या' । ४ आर्या । ५ क-'यत्त्वा' ।
६ आर्या । ७ अपध्यान-पापोपदेश-हिंसप्रदान-प्रमादचरितेति प्रकारचतुष्टयम् । ८-९ गीतिः ।
१०-१२ आर्या । १३ अनुप्ल । १४ ख-'सामिनं' । १५ रूषोद्धता ।

संसारोरुदवश्चतुर्गतिचतुर्दिङ्मूलकूलङ्कपः

कुप्यत्येष कुतोऽप्यनागतपरित्राणान् हहा प्राणिनः ॥ २४३ ॥^१

भवदावातुरप्राणि-त्राणाय करुणार्णवः ।

समुज्जगार संसार-सारं तच्चामृतं भवान् ॥ २४४ ॥^२

कल्याणकमलोद्भास-वासराधिपदीधितिम् ।

तमःस्तोमच्छिदादक्षां, दीक्षां देहि जगत्प्रभो ! ॥ २४५ ॥^३

इत्युक्त्वा भरतस्यै-केनोनैः पञ्चभिः शतैरपरैः ।

पुत्रैः सह पौत्रशतैः, सप्तभिरपि बल्गदुग्रसंवेगैः ॥ २४६ ॥^४

आदायि पुण्डरीका-परनाम्ना सैमदसृष्टभसेनेन ।

दीक्षा मोक्षसुखादिषु-जननमही शमरसप्रसरा ॥ २४७ ॥^५-युग्मम्

उपास्यमानं सानन्दं, विधेशं देवतेधरैः ।

निमाल्य भेजे प्रव्रज्यां, मरीचिर्भरताङ्गभूः ॥ २४८ ॥^६

ब्राह्मी विसृष्टा भरतेन भेजे, प्रतं विरक्ता भववासदुःखात् ।

को वाऽन्धकूपे पतितः सुबुद्धि-लब्धाऽवलम्बं कुर्वते विलम्बम् ? ॥ २४९ ॥^७

मुक्ताऽपि बाहुचलिना व्रतमाजिघृक्षुः

सा सुन्दरी भरतभूपतिना निपिद्धा ।

सुभाषिका समजनि प्रथमाऽथ नाथ-

पादान्तिके ^८द्विगुणपद्मव्रतसंश्रयेण ॥ २५० ॥^८

श्रेयोमयः श्रावकतां प्रपद्य, प्रभोः पदान्ते भरतो बभूव ।

रुष्टा हि पीयूषमयूपकान्तिः, पीयूषवर्षं वपुषि प्रपुष्यात् ॥ २५१ ॥^९

तिर्मधु देवेषु नरेषु केऽपि, सदृशं श्रावकधर्ममन्ये ।

दीक्षां च केचिज्जगद्भुजिनेन्दोः, सद्धर्मकल्पद्रुमतो यथेच्छम् ॥ २५२ ॥^{१०}

रैर्जन्यतापसाः कच्छ-महाकच्छविवर्जिताः ।

तेऽपि प्रपेदिरे दीक्षां, समेत्य स्वामिनोऽन्तिके ॥ २५३ ॥^{११}

१ दहति । २ शार्दूलविक्रीडितम् । ३-४ अनुष्टुप् । ५ गीतिः । ६ सदृशम् ।
७ आर्या । ८ ख-‘विभुं वृन्दारकेधरैः’ । ९ अनुष्टुप् । १० क-‘सबुद्धिः’ । ११ उप-
जातिः । १२ द्वादश० । १३ वसन्त० । १४ उपजातिः । १५ इन्द्रवज्रा ।
१६ क्षत्रिय० । १७ अनुष्टुप् ।

श्रीपुण्डरीकप्रमुखा व्रतस्था, ब्राह्म्यादयः प्रव्रजिता बभूवुः ।
 सुश्रावकाः श्रीभरतेश्वराद्याः, सुश्राविकाः सुन्दरिकादिकाश्च ॥ २५४ ॥^१
 तदेति यां विश्वविभुर्व्यवस्थां, व्यधत्त सङ्घस्य चतुर्विधस्य ।
 सीमा संवन्तीपतिनेव सेय-मद्यापि केनापि विलङ्घ्यते न ॥ २५५ ॥^२
 ऋषीणामृषभसेन-मुख्यानां श्रेष्ठीषुषाम् ।
 चतुर्भिरधिकाशीते-गणभृन्नामकर्मणाम् ॥ २५६ ॥^३
 उत्पाद-विगम-श्रौव्य-मयीं सम्यक्पदत्रयीम् ।
 तदोद्दिदेश विश्वेशो, निःशेषश्रुतवीजवत् ॥ २५७ ॥^४-युग्मम्
 तन्निपद्यनुसारेण, पुण्डरीकादयः क्रमात् ।
 ते स्रजं स्रजयामासु-रैर्द्वैर्द्वादशभिः श्रितम् ॥ २५८ ॥^५
 दिव्यचूर्णचयापूर्णं, तूर्णं स्वर्णायकस्ततः ।
 स्थालमादाय पादान्ते, प्रभोर्देवैर्वृतोऽभवत् ॥ २५९ ॥^६
 समुत्थाय ततस्तेषां, सर्वेषां गणधारिणाम् ।
 चूर्णक्षेपं स्रजन् स्रजे-णार्थेनैतद्वयेन च ॥ २६० ॥^७
 द्रव्यैर्गुणैः पर्यायैश्च, नैयैरपि यथाक्रमम् ।
 ददावनुयोगानुज्ञा-गणानुज्ञे जगत्पतिः ॥ २६१ ॥^८-युग्मम्
 ततो नरैः सुरैर्विद्या-धरैस्तत्स्त्रीभरैरपि ।
 समं चिक्षिपिरे तेषु, गन्धा ध्वनति दुन्दुभौ ॥ २६२ ॥^९
 वासानां प्रसरः सुरासुरनरोदैस्तः सदोऽभ्यन्तरे
 सौरभ्यस्फुरितद्विरेफपटलीगाढावगूढो बभौ ।
 स्वामिज्ञानदिनाधिनाथविकसन्निःशेषविश्वत्रयी-
 श्रेयःपद्मवनीपरागनिवहप्रागल्भ्यलीलावहः ॥ २६३ ॥^{१०}
 पुनः सिंहासनासीन-स्तेषां गणभृतां पुरः ।
 अनुशिष्टिर्मयीं तेने, देशनां विश्वनायकः ॥ २६४ ॥^{११}

१ इन्द्रवज्रा । २ समुद्रेण । ३ उपजातिः । ४-५ अनुष्टुप् । ६ प्रेक्ष्यतां ११४-
 तमं पृष्ठम् । ७ अनुष्टुप् । ८ स-‘स्वर्णायक०’ । ९-१० अनुष्टुप् । ११ नैगम-
 सङ्ग्रह-व्यवहार-सुसूत्र-शब्द-समभिरुद्धै-चम्भूता इति नयसप्तकम् । १२ अनुष्टुप् । १३ दिव्य-
 चूर्णमया । १४ अनुष्टुप् । १५ उल्लिखतः । १६ शार्दूल० । १७ अनुष्टुप् ।

स्वामिनो वदनचन्द्रचन्द्रिकां, देशनाममृतमिश्रिताश्रिताम् ।
 पातुमुन्मुखतयाऽवतस्थिरे, तेऽग्रतो गणधराश्चकोरवत् ॥ २६५ ॥
 प्राणिनां शिवमयीं सुधामयीं, चिन्मयीं महमयीं महोमयीं ।
 क्लेशराशिदलनेशदेशना-पूरितावधिरपूरि पौरुषी ॥ २६६ ॥
 बलिः प्रहृष्टः कलमैरखण्डै-स्तुपोज्जितैः शङ्खवलक्षवर्णैः ।
 तदा चतुष्पैस्थमितो विशाल-स्थालस्थितो यत्तर्पणम्परात्तः ॥ २६७ ॥
 निर्मापितः श्रीभरतेन नाकि-विकीर्णगन्धद्विगुणं सुगन्धिः ।
 विचित्रवादिजननादहृन्द-प्रतिध्वनिध्वानितदिविभागाः ॥ २६८ ॥
 अन्वीयमानो वरवर्णिनीनां, गणैर्मुदा मङ्गलगायिनीनाम् ।
 पौरैः परीतः प्रविवेश पूर्व-द्वारेण विश्वैकविभोः सभायाम् २६९ विशेषकम्
 स्वामिसेवनकृतां शरीरिणां, पुण्यराशिरिव मूर्चतां श्रितः ।
 नेतुरेव स जने प्रसन्नता, पिण्डितेव बलिरुखलो बभौ ॥ २७० ॥
 प्रदक्षिणीकृत्य विशुं स शालि-बलिः पुरोऽक्षिप्यत पुष्करान्तः ।
 कल्याणवह्न्यावलम्बिजीरूपो, जगत्रये विघ्नविधातनिघ्नः ॥ २७१ ॥
 तस्यान्तरिक्षात् पतदूर्ध्वमग्रही-न्मुक्तौघमब्दादिव देवतागणः ।
 ततोऽर्द्धमर्द्धस्य धरां प्रपेदुपः, समाददे श्रीभरतो धराविभुः ॥ २७२ ॥
 द्रव्यजातमिव स्वीय-जनकस्य सहोदराः ।
 समासद्वन्द्वः प्रसादात्त-मिव सङ्गीतकोविदाः ॥ २७३ ॥
 साधारणक्रयाणोत्थ-मिव लाभं वणिग्जनाः ।
 शेषास्तु शेषमर्द्धार्द्धं, विभज्य जगद्गुर्जनाः ॥ २७४ ॥^{१३}-युग्मम्
 बलेस्तस्य प्रमावेण, रोगाः प्राक्सम्भवा रयात् ।
 सर्वे शाम्यन्ति पण्मासा-न्नोत्पद्यन्ते नवाः पुनः ॥ २७५ ॥^{१४}
 समृत्तिथितोऽथ ग्रथुरुत्तरस्य, द्वारस्य मार्गेण विनिर्जगाम ।
 जयेति नन्देति गिरं गृणद्भि-र्गीर्वाणवृन्दैः परितः परीतः ॥ २७६ ॥^{१५}

१-२ रथोद्धता । ३ असतिद्वयं=१ प्रसृतिः, प्रसृतिद्वयं=१ सेतिका, सेतिकाचतुष्टयं=१ कुहवः, कुहवचतुष्टयं=१ प्रस्थ इति अनुयोगद्वारात् (सू० १३२) । ४ क-‘परं नरा-
 त्तः’ । ५-७ उपजातिः । ८ रथोद्धता । ९ नमोमध्ये । १० उपजातिः । ११ इन्द्र-
 वंशा । १२-१४ अनुष्टुप् । १५ समन्ताद् वेधितः । १६ उपजातिः ।

दिश्यैशान्यां मध्यवप्रद्वयान्त-देवच्छन्दे व्यथमद् विश्वनाथः ।

शिष्योत्तंसो देशनां पुण्डरीक-श्चक्रे नेतुः पादपीठे स्थितोऽथ ॥ २७७ ॥^१

प्रभोः खेदच्छिदा तस्य, शिष्येषु गुणदीपना ।

प्रत्ययः स्यादुभयतो, गणभृद्देशनागुणाः ॥ २७८ ॥^२

ततो द्वितीयपौरुष्यां, पूर्णायां गणभृद्वरे ।

देशनाविरते नाथं, नत्वा सर्वेऽप्यगुर्गृह्णान् ॥ २७९ ॥^३

वैराक्षसगयुताऽवाम-दोर्युगो गजवाहनः ।

सैमातुलिङ्गपाशान्य-दोर्द्वयः कनकद्युतिः ॥ २८० ॥^४

समुत्पेदे जगद्भर्तुः, सदासन्निधिसेवकः ।

तीर्थत्राणकलादक्षो, यक्षो गोमुखसञ्ज्ञया ॥ २८१ ॥^५-युग्मम्

प्रभोरप्रतिचक्राऽऽख्या, तीर्थे शासनदेवता ।

युता सचक्रपाशेषु-वरदैर्दक्षिणैः करैः ॥ २८२ ॥^६

चक्रा-ऽङ्कुश-धनु-र्वज्र-लक्षणैर्दक्षिणोत्तरैः ।

सुपर्णवाहना स्पर्ण-वर्णा सन्निधिवर्तिनी ॥ २८३ ॥^७-युग्मम्

ततो यतियुतोऽन्यत्र, विहर्तुं प्रभुरप्यगात् ।

तस्य विश्वोपकाराय, नैकत्र स्थितिरर्कवत् ॥ २८४ ॥^८

चतुर्विंशताऽतिशयै-स्तैः पञ्चत्रिंशता गिरः ।

अष्टमहाप्रातिहार्यै-र्विजहार युतो विश्वः ॥ २८५ ॥^९

रुधिरामिपे अविसे, चत्वारो जन्मतस्त्वेते ॥ २८८ ॥^१
 रोगेतिवैरमार्यो-ऽतिवृष्टवृष्टी निजा-ऽन्यचक्रमयम् ।
 दुर्मिक्षं न कापि, क्षेत्रे योजनमितेऽपि पुनः ॥ २८९ ॥^२
 माति नृतिर्यकोटि-र्वाणी संवादिनी च सर्वेषाम् ।
 एकादशेत्यतिशयाः, कर्मक्षयजा जिनेन्द्रस्य ॥ २९० ॥^३-युग्मम्
 खे धर्मचक्रचामर-सिंहासनमातपत्रकत्रितयम् ।
 रत्नध्वजश्च पाद-न्यासे नव कनककमलानि ॥ २९१ ॥^४
 यप्रत्रयर्चतुरङ्ग-त्यचैत्यवृक्षो द्रुमानतिः पथि च ।
 दुन्दुभिनादोऽधोमुख-कण्टकवातानुकूलत्वे ॥ २९२ ॥^५
 शकुनाः प्रदक्षिणा अपि, गन्धाम्मोवर्षणं कुसुमवृष्टिः ।
 वृद्धिर्न केश-नखर-श्मश्रुभवा पार्श्वतः सततम् ॥ २९३ ॥^६
 कोटिर्जघन्यभावा-दपि देवानां चतुर्निकायानाम् ।
 ऋतुपङ्क्तस्य तथा विष-याणामप्यानुकूल्यतावश्यम् ॥ २९४ ॥^७
 सुरजनिता इत्येको-नविंशतिः श्रीजिनेश्वरातिशयाः ।
 एवं सर्वेऽपि चतु-स्त्रिंशदमी श्रेयसे सन्तु ॥ २९५ ॥^८
 मौलवकैशिक्यादि-प्रधानरागप्रयोगसंयुतया ।
 योजननीहारिण्या, मिथ्यात्वतमोरविप्रमया ॥ २९६ ॥^९
 सुरनरतिर्यग्भाषा-संवादिन्या च धर्मबोधिकया ।
 क्षीराश्रवादिलब्ध-न्वितया परमातिशयवत्या ॥ २९७ ॥^{१०}

१ दुर्गन्धरहिते । २-५ आर्या । ६ चतुर्विम्बत्वम् । ७ आर्या । ८ अनुकूलाः ।
 ९-११ आर्या । १२ 'मालकोश' इति भाषायाम् । १३ आर्या । १४ एतन्नामा-
 शुद्धेखो वर्तते ११७तमे पृष्ठे । एतत्स्वरूपाय तु विलोक्यता श्रीजिनमद्रगणिक्षमाश्रमकृतस्य
 विशेषावश्यक (गा० ७९९)स्य शुक्तिर्मलघारित्रीहेमचन्द्रसुरिसूत्रिता । तनोक्तं क्षीराभावा-
 दिल्बन्विस्वरूपं यथा—

“चीर्णमन्थिपर्णकादिवनस्पतिविशेषस्य चक्रवर्तिसम्बन्धिनो गोलश्लक्षार्धार्धक्रमेण पीतगोक्षीरस्य
 पर्यन्ते यावदेकस्या गोः सम्बन्धि यत् क्षीरं तदिह गृह्यते । मत्पि किमप्यतिशयायि शर्करा-
 दिमधुरद्रव्यम् । एवं सर्पिरपि किमप्यतिशयायि द्रव्यम् । एवम्भूतक्षीर-मधु-सर्पिषा य आस्ताद-
 स्तदुपमाप्यायकवचना ये तीर्थकर-गणधरादयस्ते तदाश्रया मन्तव्याः, क्षीर-मधु सर्पिरश्रया इत्यर्थः,
 वचनेन यथोक्तक्षीरादीनिव ते सवन्तः सकलजनं सुखयन्ति ।” १५ आर्या ।

दानं शीलं च तपः, शुभमात्रं देशनाविधौ भगवान् ।

वाण्या व्याचरूयौ स, प्राग्ग्यामे ग्रान्त्ययामे च ॥ २९८ ॥^१-विशेषकम्

जिनधर्मचक्रमभितो, मृगीमृगावूर्ध्वकर्णकावचलौ ।

यत् तिष्ठतः स साक्षा-न्महिमा दिव्यध्वनेरेषः ॥ २९९ ॥^२

पञ्चत्रिंशद्गुणोपेतत्वं वाण्याः

संस्कारवत्त्वमौदा-त्यमहार्थत्वाब्दरवगभीरत्वम् ।

उपचारपरीतत्वो-पनीतरागत्वमौदार्यम् ॥ ३०० ॥^३

अव्याहृतत्वं शिष्ट-त्वमिथः साकाङ्क्षता प्रतिध्वनिता ।

अविकीर्णप्रसूतत्वा-स्वश्लाघाऽन्यजननिन्द्यत्वे ॥ ३०१ ॥^४

मधुरातिलिङ्गत्वं, निराकृतान्योत्तरतमद्भुतता ।

निःसंशयता हृदय-ङ्गमता भ्रान्त्याद्ययुक्तत्वम् ॥ ३०२ ॥^५

अनतिविलम्बत्वं दा-क्षिण्यं वर्णपदवाक्यवैविक्त्यम् ।

प्रस्तावोचितताऽने-कजातिवैचित्र्यतत्त्वनिष्ठत्वे ॥ ३०३ ॥^६

अभिजाततयाऽलङ्कृत-मपरजनामर्मवेधकत्वं च ।

अन्यच्च फारकाद्यवि-पर्यासत्वं प्रशस्यत्वम् ॥ ३०४ ॥^७

सत्त्वप्रधानता चि-त्रकृत्तमव्युच्छिदाऽप्यखेदित्वम् ।

धर्मार्थप्रतिबद्ध-त्वमथारोपितविशेषत्वम् ॥ ३०५ ॥^८

पञ्चत्रिंशत्सङ्ख्यै-र्बचनातिशयैरमीभिरभियुक्तः ।

समवसरणोपविष्ट-श्चक्रे व्याख्यां जिनाधीशः ॥ ३०६ ॥^९

प्रातिहार्योष्टकम्

छत्रत्रितयं चामर-दुन्दुभि-भामण्डलानि चैत्यतरुः ।

मणिमयसिंहासनमपि, दिव्यध्वनि-पुष्पवृष्टी च ॥ ३०७ ॥^{१०}

चतुस्त्रिंशदतिशये-ष्वित्यष्ट प्रथिताः पुनः ।

प्रातिहार्याख्ययाऽमीभिः, शोभितो व्यहरत् प्रभुः ॥ ३०८ ॥^{११}

जिनस्वाष्टादशदोपराहित्यम्

लामे वीर्ये भोगो-पभोगदानेषु चान्तरायगणः ।

हासो रत्यरतिभयं, जुगुप्सनं शोक-मिध्यात्वे ॥ ३०९ ॥

राग-द्वेषावविरत्य-ऽज्ञानं स्वाप-कामसेवे च ।

इत्यष्टादशदोषै-रपरामृष्टो जिनाधीशः ॥ ३१० ॥

विश्वानां कृतविस्मयैरतिशयैरेवं स देवाधिपै-

रप्याराधितसन्निधिः प्रतिदिनं विश्वत्रयीनायकः ।

व्याख्यानामृतवर्षणैः क्षितितले त्रैलोक्यलोकपृष्ठो

जीमूतप्रतिधीरतां विरचयंश्चक्रे विहारक्रमम् ॥ ३११ ॥

॥ इत्याचार्यश्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दा-

परनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिताभिधाने महाकाव्ये वीराङ्गे श्रीआदिनाथ-

चरिते समवसरणवर्णन-श्रीमरुदेवानिर्वाण-प्रभुदेशना-सङ्घ-

स्थापनाप्रकाशनश्चतुर्दशः सर्गः ॥ १४ ॥

पिण्डीभूतं तप इव पुरो यस्य नश्यत्तमिसं

मिध्यादग्निः कलुषहृदयैरर्धधर्मप्रकर्षम् ।

सत्तेजोभिः सुजनमनसां शर्मकृद् धर्मचक्रं

रेजे श्रेयो जनयतु स वः श्रीयुगादिजिनेन्दुः ॥ १ ॥

खेलन्तीन्दुधिया मुखे भ्रुवि लसन्निस्त्रिशलेखाशया

नीलेन्दीवरशंसया दृशि गिरां मारेऽम्बिधीचित्रमात् ।

मत्तेभप्रभ्रहस्तविभ्रमतया बाहौ करेऽम्भोरुह-

आन्त्याऽस्यैव सदैव पद्मसचिवं श्रीदेवता सेवताम् ॥ २ ॥

ग्रन्थाग्रं ॥ ४५६ ॥

१-२ आर्या । ३ 'विहारं प्रभुः' इति ख-टि-पाठः । ४ शार्दूल० । ५ ख-'चरिते' ।
६ क-प्रधृष्यप्रकर्षे । ७ मन्दाक्रान्ता । ८ तरपारि० । ९ क-'कमात्' । १० शार्दूल० ।
प० का० ४१

पञ्चदशः सर्गः १५

यद्गोमिस्तमसि गतेऽधिगम्य सम्यग्-दृष्टित्वं शुभपथपान्थतां जनोऽधात् ।
विश्वानामुपकृतये कृतोद्यमः श्री-नाभेयः स भवतु वोऽर्कवद् विभूत्यै ॥ १ ॥

भरतनृपकृतं चक्ररत्नपूजनम्

सम्प्राप्तः 'प्रभुतनुभूरितो' 'विनीतां', चक्रस्य प्रथमर्नेति चकार चक्री ।
उत्कण्ठाऽतिशयवशात् पुरोऽस्त्रदेवीं, प्रत्यक्षामिव मनसा स मन्यमानः ॥ २ ॥
येनास्माद् भवति रजोगुणातिरेकः, सम्भाव्यं तदिह रजः किलेति बुद्ध्या ।
श्रद्धालुः स्वयमुपगृह्य रोमहस्तं, तच्चक्रं भरतमहीपतिर्ममार्ज ॥ ३ ॥
चक्रित्वव्यतिकरजीवने निमित्तं, भाव्येतद् ध्रुवमिति 'जीवनैः पवित्रैः ।
चक्रस्य लपनमकारि चक्रिणाऽसौ, मक्तानां क्रम इति तत्र किं रजोऽभूत् ? ॥ ४ ॥
विन्यस्ता दिशि दिशि तत्र चान्दनीया, हस्ता ये भरतनरेश्वरेण भक्त्या ।
प्रत्यक्षाः स्वयमभयप्रदानहस्ता- 'स्तेनासौ निखिलदिशां जयाय हृताः ॥ ५ ॥
चक्रेऽसिन् शुभसुरभिप्रसन्नमाला, क्षमापालावलितिलकेन 'कल्पिता या ।
तं व्याजाद्युपविजयश्रियं निरोद्धुं, मन्येऽसौ प्रगुणित एव 'तेन पाशः ॥ ६ ॥
नानामैर्निवसनराशिभिः प्रसन्न-प्राग्भारैर्मणिमयभूषणप्रकारैः ।
तच्चक्रं नरपतिनाऽर्चितं चकासे, सङ्कल्पार्पणकरणैककल्पवृक्षः ॥ ७ ॥
तस्याग्रे स रजततन्दुलैर्लिलेख, श्रेष्ठानि स्फुटतरमष्ट मङ्गलानि ।
तान्यासन् द्रुततरमेप्यदष्टकाष्ठा-लक्ष्मीनां खलु विनिवेशनासनानि ॥ ८ ॥
तस्याग्रे नृपतिवरेण पञ्चवर्णैः, पुष्पैर्यो निपुणमकल्प्यतोपहारः ।
अत्रान्तं विपयसुखानि पञ्च रूपा-ण्यप्यसौ समजनि लैप्रकः स दातुम् ॥ ९ ॥
यत् कृष्णागुरुमुखधूपधूमचक्रं, चक्राग्रे चिरमैचलावरेण चक्रे ।
तेनैव प्रसरणकारिणाऽनुकाष्ठं, विद्विष्टाननमलिनत्वमर्प्यते स्म ॥ १० ॥
चक्रस्याकृत नृपतिः प्रदक्षिणास्त्रिः, सप्ताष्टान्यथ स ततः पदान्यपागात् ।

१ २१४तमपर्यन्तानां 'ग्रहर्षिणी'च्छन्दः । २ भरतः । ३ समवसरणात् ।
४ क-'तति' । ५ जलैः । ६ क-'तव' । ७ क-'नखेनासौ' । ८ भरतेन । ९ मालामिपात् ।
१० भरतेन । ११ 'जामीन' इति भाषायाम् । १२ क-'धूम्यधूम' । १३ भरतेन ।

आकुञ्च्य प्रपदमदक्षिणं च जानुं, न्यस्योर्व्यां परमकरोत् प्रणाममस्य ॥ ११ ॥
 अष्टानामपि विजयी सदा मदाना-मष्टानामपि ककुभां प्रभुत्वभीष्टुः ।
 अष्टाहान्यकृत महामहं महीन्दु-श्चक्रस्याहितवसतिः स शस्त्रसौधे ॥ १२ ॥
 पूर्वोक्तैः प्रकलितविषयप्रभोदै-श्चक्रस्यार्चनरचना प्रपञ्च्यते स ।
 भक्त्याऽर्चां रचयति यस्य भूमिजानि-स्तस्योच्चैर्जनयति को न पूजनानि ? ॥ १३ ॥

दिग्विजयार्थं भरतस्योपक्रमः

चक्रस्य क्षितिपतिरस्य शक्रदेश्यो, दिक्चक्राक्रमणकलं फलं जिष्टुः ।
 सामन्तान् सह समवीहन्महस्वी, तीक्ष्णांशुः किरणवृत्तो हि दुर्निरीक्ष्यः ॥ १४ ॥
 प्रस्थानं शुभदिवसे वसुन्धरेशः, सर्वाशाविजयि(य)निबन्धनं विधास्यन् ।
 मङ्गल्यक्षपनजलैरिलामसिञ्चत्, तापोऽस्याः प्रचलवलेन मास्त्वतीव ॥ १५ ॥
 स्नानान्ते 'मलय'जलिममूर्तिराभाद्, वासोमिर्धृतशरदभ्रशुभ्रशोभैः ।
 सौत्कण्ठं किल विजयश्रियः कटाक्षे-र्विशिष्टैः संपदि वृत्तोऽभितो वलक्षैः ॥ १६ ॥
 जाकल्पानविरलसैक्तशौक्तिकेयान्, विभ्राणः स 'भरत'भूविभुर्वभासे ।
 विक्रीडन् परमपराक्रमार्णवान्त-स्तत्कालं वृत्त इव फेनबिन्दुवृन्दैः ॥ १७ ॥
 क्षोणीन्दोरलिकतले 'विशेषकस्य, श्रीखण्डद्रवलिखितोन्मिमेष लेखा ।
 पद्मखण्डक्षितिविभृताफलोद्भवार्थं, पुण्यद्रोरभिनवमञ्जरीव जाता ॥ १८ ॥
 तं भूमीविभुमभिशातकुम्भकुम्भ-आजिष्णुप्रसृतसितातपत्रदम्भात् ।
 पद्मखण्डक्षितिविजयोत्सवे विधित्वा, साहाय्यं समुपगतौ तु पुण्यदन्तौ ॥ १९ ॥
 पार्श्वस्ये भरतनृपस्य पारनाथौ, स्फूर्जन्निश्चलचमरोद्भवैर्मरुद्भिः ।
 'जिह्वालं किल कुरुतः स वैरिवंश-व्यूहानां दहनकृते प्रतापवह्निम् ॥ २० ॥
 विद्वेपिक्षितिपतमोमिदाप्रगल्भै-स्तेजोमिर्जगदभिनन्दयन्नदभ्रैः ।
 पूर्वाद्रिं दिनवदने यथोष्णभानु-भूसुभूविभूरिभरतमारुरोह ॥ २१ ॥

१ क-'प्रपद' । २ पादाम् । ३ पृथ्व्याः । ४ ख-'वासोमिर्धृत' । ५ क-'श-
 रदि' । ६ 'पोशाक' इति मायायाम् । ७ संलग्नमौक्तिकान् । ८ तिलकस्य । ९ प्रादु-
 र्भूता । १० 'भरत'वर्षस्य मध्ये पूर्वसात्- समुद्रात् पश्चिमसमुद्रपर्यन्तविस्तारवान् 'वैताव्यः'
 पर्वतो वर्तते । किष्काभिन् धर्म 'गङ्गा' 'सिन्धु'श्चेति महानद्यौ । एतैर्वर्षस्य पश्चिम-
 विभागा भवन्ति
 ये 'खण्डा' इति- व्यवहियन्ते । 'भरत'स्योत्तरार्धे यथा खण्डार्थं वर्तते तथा दक्षिणार्धेऽपि ।
 ११ सूर्यचन्द्रौ । १२ जिह्वावन्तम् । १३ क-'रमरुत(ः)मारुरोह' ।

पञ्चदशः सर्गः १५

यद्गोमिस्तमसि गतेऽधिगम्य सम्यग्-दृष्टित्वं शुभपथपान्थतां जनोऽधात् ।
विश्वानामुपकृतये कृतोद्यमः श्री-नाभेयः स भवतु चोर्ज्वद् विभृत्यै ॥ १ ॥

भरतनृपकृतं चक्ररत्नपूजनम्

सम्प्राप्तः 'प्रभृतनुभूरितो' 'विनीतां', चक्रस्य प्रथमर्नेति चकार चक्री ।
उत्कण्ठाऽतिशयवशात् पुरोऽस्त्रदेवीं, प्रत्यक्षामिव मनसा स मन्यमानः ॥ २ ॥
येनास्माद् भवति रजोगुणातिरेकः, सम्भाव्यं तदिह रजः किलेति बुद्ध्या ।
श्रद्धालुः स्वयमुपगृह्य रोमहस्तं, तच्चक्रं भरतमहीपतिर्ममार्ज ॥ ३ ॥
चक्रित्वव्यतिकरजीवने निमित्तं, भाव्येतद् ध्रुवमिति 'जीवनैः पवित्रैः ।
चक्रस्य स्तूपनमकारि चक्रिणाऽसौ, मक्तानां क्रम इति तत्र किं रजोऽभूत् ॥ ४ ॥
विन्यस्ता दिशि दिशि तत्र चान्दनीया, हस्ता ये भरतनरेश्वरेण भक्त्या ।
प्रत्यक्षाः स्वयमभयप्रदानहस्ता-स्तेनासौ निखिलदिशां जयाय हृताः ॥ ५ ॥
चक्रेऽसिन् शुभसुरभिप्रसन्नमाला, क्षमापालावलितिलकेन 'कल्पिता या ।
तैव्याजासृपविजयश्रियं निरोद्धुं, मन्येऽसौ प्रगुणित एव 'तेन पाशः ॥ ६ ॥
नानाभैर्निवसनराशिभिः प्रसन्न-प्राग्भारैर्मणिमयभूषणप्रकारैः ।
तच्चक्रं नरपतिनाऽर्चितं चकासे, सङ्कल्पार्पणकरणैककल्पवृक्षः ॥ ७ ॥
तस्याग्रे स रजततन्दुलैर्लिलेख, श्रेष्ठानि स्फुटतरमष्ट मङ्गलानि ।
तान्प्राप्तुं द्रुततरसेष्यदृष्टक्राष्टा-लक्ष्मीतां खलु विनिवेद्यन्तस्तानि ॥ ८ ॥
तस्याग्रे नृपतिवरेण पञ्चचर्णैः, पुष्पैर्यो निपुणमकल्प्यतोपहारः ।
अश्रान्तं विषयसुखानि पञ्च रूपा-ण्यप्यसौ समजनि लैप्रकः स दातुम् ॥ ९ ॥
यत् कृष्णागुरुमुखधूपधूमचक्रं, चक्राग्रे चिरमैचलावरेण चक्रे ।
तेनैव प्रसरणकारिणाऽनुकाष्ठं, विद्विष्टाननमलिनत्वमर्प्यते स्म ॥ १० ॥
चक्रस्याकृत नृपतिः प्रदक्षिणास्त्रिः, सप्ताष्टान्यथ स ततः पदान्यपागात् ।

१ २१४तमपर्यन्तानां 'प्रहर्षिणी'च्छन्दः । २ भरतः । ३ समवसरणात् ।
४ क-'तर्ति' । ५ जलैः । ६ क-'तव' । ७ क-'नखेनासौ' । ८ भरतेन । ९ मालामिषात् ।
१० भरतेन । ११ 'जामीन' इति भाषायाम् । १२ क-'धूम्यधूम' । १३ भरतेन ।

आकुञ्च्य प्रपदमदक्षिणं च जानुं, न्यस्योन्व्यां परमकरोत् प्रणाममस्य ॥ ११ ॥
 अष्टानामपि विजयी सदा भदाना-मष्टानामपि ककुभां प्रभुत्वमीप्सुः ।
 अष्टाहान्यकृत महामहं महीन्दु-श्चक्रस्याहितवसतिः स शस्त्रसौधे ॥ १२ ॥
 मूर्लोकैः प्रकलितविसयप्रमोदै-श्चक्रस्यार्चनरचना प्रपञ्च्यते स्म ।
 भक्त्याऽर्चा रचयति यस्य भूमिजानि-स्तस्योच्चैर्जनयति को न पूजनानि ? ॥ १३ ॥

विग्विजयार्थं भरतस्योपक्रमः

चक्रस्य क्षितिपतिरस्य शक्रदेश्यो, दिक्चक्राक्रमणकलं फलं जिघृक्षुः ।
 सामन्तान् सह समवीवहन्महसी, तीक्ष्णांशुः किरणवृतो हि दुर्निरीक्ष्यः ॥ १४ ॥
 प्रस्थानं शुभदिवसे वसुन्धरेशः, सर्वाशाविजयि(य)निबन्धनं विधास्यन् ।
 मङ्गल्यस्तपनजलैरिलामसिञ्चत्, तापोऽस्याः प्रचलबलेन मास्त्वतीव ॥ १५ ॥
 स्नानान्ते 'मलय'जलिममूर्त्तिराभाद्, वासोमिर्धृतशरदभ्रशुभ्रशोभैः ।
 सौत्कण्ठं किल विजयश्रियः कटाक्षे-विंक्षितैः संपदि वृतोऽभितो बलक्षैः ॥ १६ ॥
 आकल्पानविरलसंक्तशौक्तिकेयान्, विभ्राणः स 'भरत'भूविभ्रुर्वभासे ।
 विक्रीडन् परमपराक्रमार्णवान्त-स्तत्कालं वृत इव फेनबिन्दुवृन्दैः ॥ १७ ॥
 क्षोणीन्दोरलिकतले 'विशेषकस्य, श्रीखण्डद्रवलिपितोन्मिमेप लेखा ।
 पद्मखण्डक्षितिविभ्रुताफलोद्भवार्थं, पुण्यद्रोरभिनवमञ्जरीव जाता ॥ १८ ॥
 तं भूमीविभ्रुमभिशातकुम्भकुम्भ-आजिष्णुप्रसृतसितातपत्रदम्भात् ।
 पद्मखण्डक्षितिविजयोत्सवे विधित्स्त्र, साहाय्यं समुपगतौ तु पुष्पदन्तौ ॥ १९ ॥
 पार्श्वस्थे भरतनृपस्य वारनार्यां, स्फूर्जद्भिधलचमरोद्भवैर्मरुद्भिः ।
 "जिह्वालं किल कुरुतः स वैरिवंश-व्यूहानां दहनकृते प्रतापवह्निम् ॥ २० ॥
 विद्वेपिक्षितिपतमोभिदाप्रगल्भै-स्तेजोभिर्जगदभिनन्दयन्नदभ्रैः ।
 पूर्वार्द्रिं दिनवदने यथोष्णमानु-भूसुभ्रविभ्रुरिमरत्नमारुरोह ॥ २१ ॥

१ क-'प्रमद०' । २ पादाग्रम् । ३ पृथ्व्या । ४ ख-'वासोमिर्धृत०' । ५ क-'श-
 रदि' । ६ 'पोशाक' इति भाषायाम् । ७ सलस्यौक्तिकान् । ८ तिलकस्य । ९ प्राङ्-
 भूता । १० 'भरत'वर्षस्य मध्ये पूर्वसात् समुद्रात् पश्चिमसमुद्रपर्यन्तविस्तारवान् 'वैताल्य'
 पर्यंतो वर्तते । विष्वाभिन् वर्षे 'गङ्गा' 'सिन्धु'श्चेति महानद्यो । एतेवर्षस्य षड् विभागा भवन्ति
 ये 'खण्डा' इति व्यवहियन्ते । 'भरत'स्योत्तरार्धे यथा खण्डत्रय वर्तते तथा दक्षिणार्धेऽपि ।
 ११ सूर्यचन्द्रौ । १२ जिह्वावन्तम् । १३ क-'स्मरत(१)मारुरोह' ।

पञ्चदशः सर्गः १५

यद्गोमिस्तमसि गतेऽधिगम्य सम्यग्-दृष्टित्वं शुभपथपान्थतां जनोऽधात् ।
विश्वानामुपकृतये कृतोद्यमः श्री-नाभेयः स भवतु वोर्ज्वद् विभूत्यै ॥ १ ॥

भरतनृपकृतं चक्ररत्नपूजनम्

सम्प्राप्तः 'प्रभुतनुभूरितो' 'विनीतां', चक्रस्य प्रथमर्नेति चकार चक्री ।
उत्कण्ठाऽतिशयवशात् पुरोऽस्त्यदेवीं, प्रत्यक्षामिव मनसा स मन्यमानः ॥ २ ॥
येनास्याद् भवति रजोगुणातिरेकः, सम्भाव्यं तदिह रजः किलेति बुद्ध्या ।
श्रद्धालुः स्वयमुपगृह्य रोमहस्तं, तच्चक्रं भरतमहीपतिर्ममार्ज ॥ ३ ॥
चक्रित्वव्यतिकरजीवने निमित्तं, भाव्येतद् ध्रुवमिति 'जीवनैः पवित्रैः ।
चक्रस्य लपनमकारि चक्रिणाऽसौ, भक्तानां क्रम इति तत्र किं रजोऽभूत्? ॥४॥
विन्यस्ता दिशि दिशि तत्र चान्दनीया, हस्ता ये भरतनरेश्वरेण भक्त्या ।
प्रत्यक्षाः स्वयमभयप्रदानहस्ता--'स्तेनासौ निखिलदिशां जयाय हस्ताः ॥ ५ ॥
चक्रेऽस्मिन् शुभसुरभिप्रसन्नमाला, क्षमापालावलितिलकेन 'कल्पिता या ।
तैद्याजान्मृपविजयश्रियं निरोद्धुं, मन्येऽसौ प्रगुणित एव 'तैन पाशः ॥ ६ ॥
नानाभैर्निवसनराशिभिः प्रसन्न-प्राग्भारैर्मणिमयभूषणप्रकारैः ।
तच्चक्रं नरपतिनाऽर्चितं चकासे, सङ्कल्पार्पणकरणैककल्पवृक्षः ॥ ७ ॥
तस्याग्रे स रजततन्दुलैर्लिलेख, श्रेष्ठानि स्फुटवरमष्ट मङ्गलानि ।
तान्यासन् द्रुततरमेप्यदष्टकाष्ठा-लक्ष्मीनां खलु विनिवेशनासनानि ॥ ८ ॥
तस्याग्रे नृपतिवरेण पञ्चवर्णैः, पुष्पैर्यो निपुणमकल्प्यतोपहारः ।
अश्रान्तं विषयसुरानि पञ्च रूपा-ण्यप्यसौ समजनि लैग्रकः स दातुम् ॥ ९ ॥
यत् कृष्णागुरुमुखधूपधूमचक्रं, चक्राग्रे चिरमैचलावरेण चक्रे ।
तैनैव प्रसरणकारिणाऽनुकाष्ठं, विद्विष्टाननमलिनत्वमर्प्यते स्म ॥ १० ॥
चक्रस्याकृत नृपतिः प्रदक्षिणास्त्रिः, सप्ताष्टान्यथ स ततः पदान्यपागात् ।

१ २१४तमपर्यन्तानां 'ग्रहार्पिणी'च्छन्दः । २ भरतः । ३ समवसरणात् ।

४ क-'तति' । ५ जलैः । ६ क-'तव' । ७ क-'नक्षेनासौ' । ८ भरतेन । ९ मालामिपात् ।

१० भरतेन । ११ 'जामीन' इति भाषायाम् । १२ क-'धूम्यधूम' । १३ भरतेन ।

आकुञ्च्य ग्रंथदंमदक्षिणं च जानुं, न्यस्योर्व्यां परमकरोत् प्रणाममस्य ॥ ११ ॥
 अष्टानामपि विजयी सदा मदाना-भष्टानामपि ककुभां प्रभुत्वमीप्सुः ।
 अष्टाहान्यकृत महामहं महीन्दु-श्चक्रस्याहितवसतिः स शस्त्रसौधे ॥ १२ ॥
 पूर्लोकैः प्रकलितविसयप्रमोदै-श्चक्रस्यार्चनरचना प्रपञ्च्यते सः ।
 भक्त्याऽर्चा रचयति यस्य भूमिजानि-स्तस्योच्चैर्जनयति को न पूजनानि ? ॥ १३ ॥

दिग्विजयार्थं भरतस्योपक्रमः

चक्रस्य क्षितिपतिरस्य शक्रदेशयो, दिक्चक्राक्रमणकलं फलं जिघृक्षुः ।
 सामन्तान् सह समवीवहन्महस्वी, तीक्ष्णांशुः किरणवृत्तो हि दुर्निरीक्ष्यः ॥ १४ ॥
 प्रस्थानं शुभदिक्षसै वसुन्धरेशः, सर्वाशाविजयि(य)निबन्धनं विधास्यन् ।
 मङ्गल्यलपनजलैरिलामसिञ्चत्, तापोऽस्याः प्रचलबलेन मास्त्वितीव ॥ १५ ॥
 स्नानान्ते 'मलय'जलिप्तमूर्त्तिरामाद्, वासोभिर्धृतशरदभ्रशुभ्रशोभैः ।
 सोत्कण्ठं किल विजयश्रियः कटाक्षै-र्विंक्षितैः सैपदि वृत्तोऽभितो बलक्षैः ॥ १६ ॥
 औकल्पानविरलसंक्तशौक्तिकेयान्, विभ्राणः स 'भरत'भूविभुर्वभासे ।
 विक्रीडन् परमपराक्रमार्णवान्त-स्तत्कालं वृत्त इव फेनविन्दुवृन्दैः ॥ १७ ॥
 क्षोणीन्दोरलिकतले 'विशेषकस्य, श्रीखण्डद्रवलिखितोन्मिमेप लेखा ।
 पेंड्रखण्डक्षितिविभुताफलोद्भवार्थं, पुण्यद्रोरभिनवमज्जरीव जाता ॥ १८ ॥
 तं भूमीविभुमभिशातकुम्भकुम्भ-आजिष्णुप्रसृतसितातपत्रदम्मात् ।
 पदखण्डक्षितिविजयोत्सवे विधित्स्त्र, साहाय्यं समुपगतौ तु पुंस्पदन्तौ ॥ १९ ॥
 पार्श्वस्थे भरतनृपस्य वारनार्यौ, स्फूर्जन्निश्चलचमरोद्भवैर्मरुद्भिः ।
 'जिह्वालं किल कुरुतः स वैरिचंश-व्यूहानां दहनकृते प्रतापवह्निम् ॥ २० ॥
 विद्वेपिक्षितिपतमोमिदाप्रगल्भै-स्तेजोभिर्जगदभिनन्दयन्नदभ्रैः ।
 पूर्वाद्रिं दिनवदने यथोष्णमानु-र्भूसुभ्रविभूर्भूरिभरत्मारुरोह ॥ २१ ॥

१ क-‘प्रमद०’ । २ पादाम् । ३ पृथ्व्याः । ४ ख-‘वासोभिर्धृत०’ । ५ क-‘श-
 रदि’ । ६ ‘पोशाक’ इति भाषायाम् । ७ सलसमौक्तिकान् । ८ तिलकस्य । ९ प्रादु-
 र्भूता । १० ‘भरत’वर्षस्य गन्धे पूर्वस्मात्- समुद्रात् पश्चिमसमुद्रपर्यन्तविस्तारवान् ‘वैताढ्य’
 पर्वतो वर्तते । किष्काक्षिन् वर्षे ‘गङ्गा’ ‘सिन्धु’श्चेति महानद्यौ । एतैर्वर्षस्य पङ्क्त्य विमाणा भवन्ति
 ये ‘खण्डा’ इति-व्यवहियन्ते । ‘भरत’स्योत्तरार्धे यथा खण्डत्रयं वर्तते तथा दक्षिणार्धेऽपि ।
 ११ सूर्यचन्द्रौ । १२ जिह्वावन्तम् । १३ क-‘रमरत(ः)मारुरोह’ ।

तन्वानैरनवरतं शरीररक्षां, यक्षाणां भुञ्जगुणिताष्टमिः सहस्रैः ।

पार्श्वस्थैः स भरतभूषतिर्वभासे, श्रेयःश्रीव्रततिमवैरिव प्ररोहैः ॥ २२ ॥

तत्कालं जयजयवादिर्बन्दिमाला-नादानां प्रतिरवकैतवेन तेनुः ।

दिक्चक्राक्रमणसमुद्यतस्य तस्य, क्षोणीन्दोः सपदि जयाशिपं दिशोऽपि ॥ २३ ॥

विद्वेपिक्षितिपतिदन्तिसिंहनादः, स्वाजन्यश्रितशिखिसङ्घमेघनादः ।

क्रोडस्थीकृतततबन्दिवृन्दनादः, सङ्क्रान्तो दिशि दिशि हृद्यवाद्यनादः ॥ २४ ॥

पदखण्डं 'भरत'मशेषमेव जेतुं, पदसङ्ख्यप्रगुणगुणप्रयोगदक्षः ।

नामेयप्रभुपदपद्मपदपदः प्राक्, पूर्वाशां प्रति 'भरत'प्रभुः प्रतस्थे ॥ २५ ॥

आक्रष्टुं निखिलधराधिनाथलक्ष्मीं, ध्यानं यद् दधुररुणं सदा हृदन्तः ।

तैद्योतिः शिरसि विसृत्वरं श्रयन्तः, सिन्दूरं किल करिणां गणाः प्रसस्रुः २६

पाताले नृपमहसः प्रवेशनाय, क्षमापीठं हयततयः सुरैः प्रचख्नुः ।

तैस्यैव त्रिदिवश्च विधुवं प्रयातुं, पद्यां धामनु दधुरुद्धतै रजोभिः ॥ २७ ॥

रोहद्भिः कनकमणिप्रभाप्ररोहै-र्विस्तारं रविकरसङ्क्रमाद् व्रजद्भिः ।

सम्पूर्णां निजरंथिनामिव प्रतापैः, सम्भाधामिव विपुलां रथाः प्रचक्रुः ॥ २८ ॥

चक्रादिरत्नपुरस्सरं चक्रिणः प्रयाणम्

पादातैर्द्वुत्तरजातपादपात-न्यञ्चद्भूकृतश्रवणेशदेशशङ्कैः ।

उद्धृतोद्धतविविधायुधाग्रविभ्यद्-द्योलोकै रिपुकुलकम्पदैः प्रचले ॥ २९ ॥

शर्वर्यामपि तिमिरोज्जितं वितन्वद्, दिक्चक्रं रुचिनिचयेन चक्ररत्नम् ।

सैन्याग्रे नभसि चचाल तत् प्रपावान्, मार्तण्डोऽजनि रजसां भैरवदृश्यः ॥ ३० ॥

स्नाग् रत्नं हयमधिरुह्य दण्डरत्नं, पाण्यग्रे दधदध दण्डनाथरत्नम् ।

प्राचालीद् रिपुकुलमृत्युदस्तदग्रे, कालोऽयं किल तनुमान् सुपेणनामा ॥ ३१ ॥

यन्मन्त्रैर्द्वुत्तममृतप्लवैरिव द्राग्, दीर्यन्ते दुरितविपार्चिपो जनानाम् ।

श्रेयःश्रीव्रततिपयोधरः पुरोधा-रत्नं स क्षितिपतिना समं प्रतस्थे ॥ ३२ ॥

अग्रेऽभूद् गृहपतिरत्नमप्रयत्नं, यद् दातुं क्षममशनान्यभीप्सितानि ।

क्षोणीशाखिलशिर्विराश्रयेषु कृत्वा, पुंरूपान्तरमिव चित्रकल्पशास्त्री ॥ ३३ ॥

१ योऽशसहस्रैः । २ क-‘नन्दि०’ । ३ मेरीप्रभृतिमनोहरवादित्रयवनिः । ४ क-‘पद-
भीमाक्’ । ५ ख-‘तज्ज्योतिः’ । ६ भरतप्रतापस्यैव । ७ रथस्थितसुमटानाम् ।
८ ख-‘शिमरा०’ ।

यत् कर्तुं कटकनिवेशनाद्यभिज्ञं, तद्रत्नं सममिह वर्द्धकिः प्रतस्ये ।
 तद् रत्नद्वयमपि काकिणी मणिश्च, प्रद्योतैर्धुमणिनिशामणिप्रकाशम् ॥ ३४ ॥
 स्रष्टुं यत् क्षमगुरुचक्रिसैन्यमानं, विस्तारं तदचलदत्र चर्मरत्नम् ।
 तादृक्षं तदपि तथाऽऽत्पन्नरत्नं, नैद्यम्भस्तरणधनाम्बुवारणार्हम् ॥ ३५ ॥
 यल्लक्ष्मीविलसनवेश्म शाश्वतं यद्, रोलम्बावलिरिव पाणिपुण्डरीके ।
 यत् पृथ्वीजयमयमश्रयश्रपीठं, तद् भेजे भरतनृपः कृपाणरत्नम् ॥ ३६ ॥
 चक्रस्यानुग इति सैन्यचक्ररत्नैः, रोचिष्णुः समगमदादिमः स चक्री ।
 माणिक्यस्फुटमुकुटेऽमूर्द्धदेशैः-रुर्वाशैरनुदिशमावृतः कृतज्ञैः ॥ ३७ ॥
 तत्कालं लुलदनुकूलवायुवल्गद्-दीर्घाग्रैर्ध्वजनिचयैश्चमूसमूहः ।
 सैन्यासे^१ स्फुरति गुरौ पुरोऽपसारं, शङ्खेऽसौ त्रिदशपतेर्दिशो दिदेश ॥ ३८ ॥
 तस्योर्वाशितुरनुकूलतां प्रपन्नैः, सम्पन्नैः पथि शकुनैरिदं न्यवेदि ।
 पद्मखण्डक्षितिविजयेऽत्र ते करिष्य-न्त्याश्रेपं सकलदिशां श्रियोऽनुकूलाः ३९
 सैन्येशोऽसूत पथि चण्डदण्डरत्न-व्याघातैर्विपमपदं समं स्थितोऽग्रे ।
 साम्राज्ये सचिव इवाद्भुतैरुपायैः, सिद्धान्ते शुभमतिवद्गुरुपदेशैः ॥ ४० ॥
 राजानं समुदयिनं निरूप्य 'सैन्या-ऽकूपारः स परिलसन्नदृश्यपारः ।
 'रोहद्भिर्महदिभञ्जिता-ऽश्वहेपा-नृक्षवेडा-रथिरथचीत्कृतैर्जगर्ज ॥ ४१ ॥
 बाह्मीकप्रखरखुरोत्थरेणुपरै-रापूर्णान्तरमभितोऽम्बरं वभासे ।
 'द्विद्वंशज्वलितनृपप्रतापवहे'-रुद्रतैरिव नवधूमचक्रवालैः ॥ ४२ ॥
 तच्चक्रं पवनपथे पुरः स्फुरद्भि-स्तेजोभिर्व्यजयत तद्रजोऽन्धकारम् ।
 येनोच्चैः पिहितमहर्षतिं समूहैः, स्वैर्मासामहसिपुरश्ववारकुन्ताः ॥ ४३ ॥
 तच्चक्रं गगनगमेकयोजनाग्रे, गत्वाऽस्थात् प्रगुणगभस्तिदुर्निरीक्ष्यम् ।
 यद् रेजे तिलकमिवाखिलक्षमामृत-क्षोभार्थं भरतनृपप्रतापलक्ष्म्याः ॥ ४४ ॥
 चक्रेऽत्र स्थितवति तत्र तत् प्रयाणे, ग्रामाण्यं समजनि योजनस्य मानम् ।
 तत्रोर्वाविजयमहे नृपप्रयाणं, जज्ञेऽहर्दिनमपि योजनप्रमाणम् ॥ ४५ ॥

१ क-‘यथा’ । २ क-‘नद्यम्बुस्तरण०’ । ३ चमूविस्तारे । ४ क-‘सैन्यासे’ ।
 ५ क-‘दण्डचण्डरत्न-’ । ६ सेनासमुद्रः । ७ आद्भुतैर्वद्भिः । ८ काम्बोजाश्व० ।
 ९ क-‘द्विद्वंश०’ । १० क-‘रुद्रतैः’ । ११ एकयोजनाग्रे । १२ क-‘प्रमाण’ ।

निर्मायाध्वनि तृणवन्नतान् नरेन्द्रा-नुन्मूल्यानिलवदनोकहानिवान्यान् ।

भूमर्त्ता कतिभिरपि प्रयान् प्रयाणै-‘गङ्गा’याः पुलिनमवाप दक्षिणं सः ॥४६॥

गङ्गातटवर्णनम्

सौरभ्यं सरसिरुहोद्भवं तुयारान्, विभ्राणोऽनुपममुपायनं नियुक्तः ।

‘जाह्नव्या’ मृदुसहजो निजप्रधान-स्तं मेजे नृपतिवरं तरङ्गवायुः ॥ ४७ ॥

सेराम्मोरुहसुरभिं मृदुस्वभावं, तं वायुं ससुरतरङ्गिणीप्रसङ्गम् ।

हाहेति ध्वनिनिभृता सैरोमहर्षा, साक् सेना मुकुलितनेत्रमालिलिङ्ग ॥ ४८ ॥

स्वर्दण्डः किमु पतितोऽन्तरिक्षदेशात्, किं शेषद्युतिविततितस्तलाद् गतोर्ध्वम् ? ।

किं मुक्तावलिकलिताऽत्र कण्ठिकोर्व्याः, व्योमस्थैर्विमलजलेत्यतर्कि या प्राक् ४९

तीरद्रुप्रतिमितिभिर्विवर्णताभाग्, विस्फूर्जद्विविधविहङ्गकृजिताढ्या ।

विसेराम्बुजवदना सकम्पसम्पद्, याऽऽश्लिष्यत्युदधिमहो तरङ्गहस्तैः ॥ ५० ॥

विश्वाऽन्तर्वहति महत्त्वतश्चमुच्चै-र्दुर्लङ्घ्यां परमगभीरतां विभर्ति ।

तापार्चि व्यपनयति द्रुतं श्रितानां, या साधुस्थितिरिव निर्मलस्वभावा ॥ ५१ ॥

या तीरद्वयबलये विशालशाल-च्छायाभिः शितिजलपद्मतिच्छलाम्ब्याम् ।

संश्लिष्टा समदमुदन्वता तताभ्या-मायान्ती निजदयिता ध्रुवं भुजाम्ब्याम् ॥ ५२ ॥

तीरान्तोपवनततिः प्रियाऽन्वितानां, संवासैरिह सुरसिद्धपद्मतीनाम् ।

शून्या यद् भवति न मुक्तनन्दनानां, या तेनाजनि ‘सुरसिद्धसिन्धु’सञ्ज्ञा ५३

चक्रस्यानुचरणमाचरन् स चक्री, पूर्वाब्धिं सुरसरिता तयाऽवगूढम् ।

अद्राक्षीत् प्रस्रमरमेदुरप्रमोदो, रोदोऽन्तर्विततपतत्तरङ्गभङ्गम् ॥ ५४ ॥-कुलकम्

पूर्वसमुद्रस्य वर्णनम्

पूर्वाब्धिं रसरमसाऽभिपङ्क्ति-‘गङ्गा’-सङ्गार्थं बहुलविलोलवीचिबाहुम् ।

आलोक्याङ्कुरितगुरुप्रमोदकन्दः, सन्दध्याविति भरतः स भूमिमर्त्ता ॥ ५५ ॥

पर्यन्तस्थितजलनुन्नरत्नपालि-र्द्वीपालिः कलितविशालजातरूपा ।

वृत्ताऽसिन् कृतबहुर्कुण्डलप्रकारा-दाराणामिव सरितां कृते चकास्ति ॥ ५६ ॥

एतंसिस्तरुणतमालमेचकाना-मुत्तुङ्गा नियतमपां जयन्त्युरोजाः ।

मुक्तासंस्कचयमिव विभ्रतो वनाली-नीलाङ्गाः कुसुमसमूहमन्तरीपाः ॥ ५७ ॥

१ प्राप्तम् ।

२ क-‘सुरोम’ ।

३ देवैः ।

४ त्यक्त‘नन्दन’वर्णनम् ।

५ पूर्वान्धौ । ६ क-‘मण्डल’ । ७ पूर्वान्धौ । ८ स्तनाः । ९ क-‘स्रवयमिव’ ।

वर्षाभिर्विपुलपयोधरामिर्बुवी, पुत्रीवत् खलु गमिता मयैव वृद्धिम् ।
 पाल्याऽसौ निजरमणीति रत्नरूपा—मैस्याज्ञामिव शिरसा भजन्ति भूपाः ॥ ५८ ॥
 नक्षत्रं न भवतु जन्मनोऽप्यनादिः, पानीयैरनसदृशो वरोऽयमास्ते ।
 इत्यस्यै निजतैनया नु नोमराशेः, साधर्म्यादददत सिन्धवे क्षितिधाः ॥ ५९ ॥
 किं नीरद्विरदमदप्रवैः किमर्क—त्रस्तान्तर्धृतविततान्धकारभारैः ।
 किं चाऽन्तः प्रतिमिततारकाध्वभावा—दम्भोधिः समजनि मैचकोऽयमुच्चैः ६०
 गर्भान्तर्गुस्तरगोत्रचन्द्रकान्तं, प्रत्यग्रप्रसृतसुधातरङ्गिणीभिः ।
 अभ्येते तुहिनरुचौ तमीषु सोऽयं, सोचालस्फुरिततरङ्गसङ्गमः स्यात् ॥ ६१ ॥
 तीर्थं यद् ध्रुवमिह 'मागधा'भिधानं, जेयोऽस्याधिपतिरिदं हृदा विमृश्य ।
 तत्तीरे स बहुमहीरुहे विधित्सु—विश्रामं शिविरनिवेशनं व्यधासीत् ॥ ६२ ॥
 स द्वाभ्यां युतदशयोजनानि दैर्घ्ये, विस्तारेऽजनि नववाहिनीनिवेशः ।
 चित्राङ्गालयचयचत्वरदितत्रा—'स्योऽध्या'यामिव विविधं बभूव सर्वम् ॥ ६३ ॥
 धीवारानिधिरिह धर्द्धकिर्विचित्रा—नावासान् दिशि दिशि सर्वसैनिकानाम् ।
 एकां च व्यतनुत पौषधस्य शाला—मालानं किल सुकृतदिपाधिपस्य ॥ ६४ ॥
 शालायां स्वमनसि मागधेशमस्यां, राट् स्मृत्वाऽष्टमतपसा सपौषधोऽस्यात् ।
 सम्पूर्णावधिविधिपौषधोऽङ्गि तुयें—ऽध्यारोहद् रथमुदयाद्रिवत् प्रगेऽर्कः ॥ ६५ ॥
 पार्थोधेः पयसि शताङ्गनाभिदग्ने, स्थित्वोर्वीपतिरकरोद् धनुस्ततज्यम् ।
 तर्जन्यङ्गुलिरिव मागधेन्द्रलक्ष्मी—मैत्र्यार्थं नृपतिमहःश्रियो नता तत् ॥ ६६ ॥
 क्षोणीन्दुर्विशिखमृजुं स्वनामयुक्तं, सत्तेजो विकटमयुङ्क्त कामुकैऽञ्ज ।
 सत्कृत्ये सुहृदमिवाथ तत्र कृष्टे, जिह्वावद् यमवदनेऽन्तरा स रेजे ॥ ६७ ॥
 आकर्णप्रगुणगुणस्य कार्मुकस्य, क्रोडस्य व्यरुचत चक्रवर्त्तिर्वरुम् ।
 बाणेनोल्बणपरिवेपि केतुनेव, व्यासक्तं भुवनभयाय मानुविम्बम् ॥ ६८ ॥
 यः पुङ्खे बहिरैर्बहिर्मुखे गरुत्मद्, दैत्याऽद्विप्रमुखसुरैरधिष्ठिताङ्गः ।
 तं भूमीविभुरैभि 'मागधा'धिनाथं, खं दूतं किल विससर्ज पत्रवाहम् ॥ ६९ ॥

१ समुद्रेण । २ समुद्रस्य । ३ नदीः । ४ समुद्रस्य नदीनामपि सिन्धुरिति नामसादृश्य-
 म् । ५ पर्वताः । ६ क—'किञ्चान्तःप्रतिमिततारका०' । ७ 'सेवको' । ८ क—'कान्त-
 प्रत्यग्र०' । ९ क—'सोचालं' । १० भरतः । ११ कामुके । १२ ख—'चक्रम्' ।
 १३ जमोघे । १४ क—'दैत्यारि०' । १५ ख—'खु मागधा०' ।

निर्घातध्वनिजनिताद्भुतप्रकम्पः, सम्पातज्वलितदिगन्तरालजालः ।

पद्भिन्नान्धुरगति योजनानि गत्वा, वाणोऽसौ सदसि पपात मागधेन्द्रोः ॥७०॥

वाणवीक्षणेन मागधाधिनाथस्य स्थितिः

धूमोर्णापरिवृढदण्डवत् प्रचण्डा-पातं तं विशिखमवेक्ष्य मागधेन्द्रः ।

सौटोपभ्रुकुटिकरालभालपट्टः, प्राकुप्यत् कैलितवपू रसो नु रौद्रः ॥ ७१ ॥

कुञ्जान्तः शयनजुषः सुरं मुखे कः, सिंहस्य प्रणिहितवान् हठेन यष्टिम् ? ।

ज्वालाभिर्ज्वलति घने भृशं कृशानौ, कथं चरणनिवेशनं विसञ्चः ? ॥७२॥

तस्याहं हरिरिव हस्तिनः प्रभूतं, प्रोज्झतं मदमपहर्तुमुद्यतोऽसि ।

इत्येषः स्फुरदधरः क्रुधा प्रजल्प-द्युत्तस्यौ पुरत इव स्थिते विरुद्धे ॥७३॥—युग्मम्

रेजेऽसौ यैमरसनासनाभिभ्रा-दभ्रामाभरमभिकम्पयन् कृपाणम् ।

उज्ज्वालः किल तनुमान् प्रकोपवह्नि-न्यौमाघप्रसृभरधूमधोरणीद्वः ॥ ७४ ॥

धूतासाविह रभसोत्थिते तदानीं, प्रक्षुब्धः सपदि परिच्छदोऽप्युदस्यात् ।

ग्रीष्मर्तौ स्फुरदुदये कुरङ्गलक्ष्म-ण्युद्वेलो जलधिरिवानुप्रणादः ॥ ७५ ॥

केपाञ्चिद् दिवि वितताः कृपाणसङ्घाः, कान्त्योधैरसिततरैः किलेत्यशंसन् ।

ईदृग् वो नियतमिहोद्यमे भवित्री, दुष्कीर्तिः शर्मसमं ततः श्रयध्वम् ॥७६॥

अश्रान्तश्रमेकृतसम्भ्रमेण शून्ये, कुर्वाणाः कतिचिदपि क्षुरीप्रहारान् ।

आरम्भं निभृतमसूचयन् स्वकीयं, जेतव्यप्रसभपराजयेन शून्यम् ॥ ७७ ॥

केपाञ्चिद् सपदि धनुर्भिराततज्यैः, सा पर्यञ्जनितसहस्रलोचनेव ।

संरम्भादशुभदमुष्य सायकस्य, क्षेप्तारं प्रतिदिशमीक्षितुं क्षणेऽत्र ॥ ७८ ॥

उज्जहुः कतिचन कुन्तचक्रालं, संश्लिष्यद्रविकिरणावलीकतालम् ।

यैज्योतिस्ततिमिरतीव तीव्रमेपा-मुन्मेपादरमयैथानलं जहास ॥ ७९ ॥

यं प्रेक्ष्य प्रधनशुवि त्रैयीतनुत्विह-दुर्द्धर्षं त्रिजगदपि प्रकम्पमेति ।

द्विदशक्तिप्रितयविमूलनं त्रिशूल—त्रातं तं प्रजगृहिरे परे करेण ॥ ८० ॥

यौ साकं युधि जयकीर्तिबल्लरीभि-र्भिन्दन्ति त्रसदिति विद्विषां शिरांसि ।

तान् पर्शूनकशकृशानुमानुशोभा-सम्भारानभिजगृहुः करेण केचित् ॥ ८१ ॥

१ यमराज० । २ क-‘साटोपिभ्रुकुटि’ । ३ मूर्तिमान् । ४ गूढ । ५ कालजिह्वासदृशम् ।
६ कम्पितखड्गे । ७ क-‘लक्ष्म्य-’ । ८ अनुपमम् । ९ निरन्तरोद्यमेन । १० आकाशे । ११ कु-
न्तचक्रवालप्रसा० । १२ अनुचितवल्गुम् । १३ क-‘यत्’ । १४ सूर्यप्रभा० । १५ ख-‘ये’ ।

केऽप्युच्चिशिषुरुक्षीर्यसंहिकेयान्, सन्मुष्टिखभुजवराश्च मुद्गरान् खे ।
 फलोलानिव निषिडस्वधैर्यवार्द्धेः, केऽप्युर्ध्वन्मदमुदलालयंश्च दण्डान् ॥ ८२ ॥
 न्यातेनुः कतिचन सिंहनादमुच्चैर्यं श्रुत्वा लघु दिगिभावलीमदोऽगात् ।
 विव्रस्तो न (नु?) विधुमृगस्तु यत्कलाभिर्वद्भोऽयं दृढतरमस्य तत् क मोक्षः? ८३
 आकुश्रयोरसि विनिवेश्य वामबाहू-नास्फोटान् व्यधुरपरेऽन्यपाणिभिर्यान् ।
 तज्जन्मा ध्वनिरगमत् तदाऽन्धिमध्ये, सोऽद्यापि स्फुरति तरङ्गरङ्गणेपु ॥ ८४ ॥
 इत्यासीत् सदसि परिच्छदो मैदोग्रः, संरम्भाद् विविधविचेष्टितः स यावत् ।
 तावत् तत् सचिववरेण तत्र बाणे, वर्णाली रणविनिवारिणीत्यलोकि ॥ ८५ ॥
 कार्यं चेन्निजधन-राज्य-जीवितव्यैः, सेवां नस्तनुत ततः खरत्नदानैः ।
 इत्याज्ञां वितरति वो युगादिभर्तुः, पुत्रोऽयं भुवि भरतोऽद्य सार्वभौमः ॥ ८६ ॥

शराक्षरवर्शनानन्तरं वचनानि सचिवस्य

मञ्चीत्यक्षरविधितोऽवधेश्च मत्वा, तत्तत्त्वाच्छरमपि दर्शयन् विभोस्तम् ।
 इत्युचे सकलपरिच्छदप्रवीरान्, भो भो धिक् सरभसकार्यकारिणो वः ॥ ८७ ॥
 क्षेत्रेऽभूद् वत 'भरते'ऽत्र चक्रवर्ती, पूर्वोऽयं भरत इति प्रतीतनामा ।
 सनुः श्रीवृषभैर्विभोः स दण्डमिच्छ-त्युच्चैर्वः शिरसि च शासनं निधातुम् ॥ ८८ ॥
 चेद् विद्याधर-नर-किन्नरा-ऽसुराद्याः, सम्भूय प्रसभजयेच्छया यतन्ते ।
 प्राक् पुण्योपनतसनाकिचक्रचक्रो, भूशक्रो न युधि तथापि जीयतेऽसौ ॥ ८९ ॥
 दम्भोलिः कथमपि दह्यते गलेना-कूपारः कथमपि तीर्यते भुजाभ्याम् ।
 स्वर्णाद्रिः कथमपि चूर्ण्यते प्रकोष्ठै-र्नैवोर्व्या कथमपि जीयते तु चक्री ॥ ९० ॥
 देव ! त्वं भुजगकुमारजातिरेप, द्वेष्याशीविषविषभृद् रिपुश्च चक्री ।
 तत् क्रोधादयमपवर्त्यतां खलोक-स्तस्याज्ञां धर शिरसाऽद्य देहि दण्डम् ॥ ९१ ॥
 श्रुत्वैवं सचिववचः शरे च वर्णान्-निर्वर्ण्य प्रशममवाप मागधेन्द्रः ।
 तं स्वर्णाशुगमुपदां च सम्प्रगृह्य, प्राप्योर्वीपतिमुपनम्य चेत्यबोचत् ॥ ९२ ॥

मागधेन्द्रेण कोपशमनानन्तरं चक्रिणः स्तुतिः

दिष्ट्या मे नयनपथं गतोऽद्य देवः, प्रत्यूपे रविरिव पङ्कजाकरस्य ।
 तातस्ते जिनपतिरादिमो यथाऽऽस्ते, त्वं चक्री जयसि तथाऽऽदिमो जगत्याम् ९३
 नेतस्त्वां प्रति नियतं न केऽपि वीरा, गन्धेमं प्रति किमिभाः परे मदान्धाः? ।

१ क-'यन्मद०' । २ विधुमृगस्य । ३ क-'मदगः' । ४ क-'प्रभोः' । ५ ख-'खलोक-' ।

कृतार्थः किल विलसत्तरङ्गहस्तो-स्तङ्गस्थोऽल्यणमणिमण्डलेन तेन ॥ १०५ ॥
 स्तब्धानां न हि गुणधारणेति कृत्वा, प्राङ् नम्रं स धृतगुणं धनुर्व्यधत् ।
 तेनेऽथ क्षुभितसुरासुरेन्द्रवारं, टङ्कारं सुभटशिरोमणिर्गुणस्य ॥ १०६ ॥
 कापि प्राग् 'भरत'विभुः प्रभावनेमे, निःशेषक्षितिपचये न यं न्ययुक्त ।
 तदुःखं स दधदधोमुखो 'निपङ्गात्, तेनात्तो मणिमहसा सि(स्थि?)तस्तदेषुः १०७
 कर्णान्तप्रणयिगुणं सवाणदण्डं, कोदण्डं यदकृत मण्डलं महीन्द्रः ।
 यात्रायै त्रिजगति तत्प्रतापमानो-^१भूर्गर्भस्थितिरथचक्रमेकमेतत् ॥ १०८ ॥
 यं बाणं प्रति 'वरदाम'तीर्थदेवं, दिग्ज्योतिर्द्युतिनिचयं मुमोच चक्री ।
 चापाद् द्वे दश च स योजनानि यात्वा, पर्जन्यादशनिरिवापतत् तदग्रे ॥ १०९ ॥
 उद्दामद्युति'वरदाम'राट् कराल-क्रोधाग्निः शरपतनेन तेन जज्ञे ।
 इत्युच्ये वचनमयं च पञ्चवक्त्रः, केनाहिं प्रहतिकृता विनिद्रितोऽद्य ॥ ११० ॥
 बाणेन स्वयममुनैव तस्य हन्मी-त्युक्त्वाऽसौ रणकरणाग्रहोऽग्रहीत् तम् ।
 तां तत्राक्षरपटलीं निरीक्ष्य रोपं, तत्याज द्रुतमपि जाङ्गलीमिवाहिः ॥ १११ ॥
 आदाय प्रवरमुपायनं पृपत्कं, तं चागातृपमुपनम्य सोऽब्रवीच्च ।
 आहूतः क्षितिपुरुहूत ! पत्रिणा ते, नातोऽहं स्वयमिह यत् सहस्र तन्मे ॥ ११२ ॥
 नाथातः परमिह नाथवांस्त्वयाऽस्मी-त्युक्त्वाऽसौ भरतनृपाय भूरिभक्तिः ।
 तं बाणं मणिकटिद्वयरत्नराशि-मुक्तानां चयमुपदीचकार चारु ॥ ११३ ॥
 तद्वस्तुग्रहणमनुग्रहं महीन्द्रः, कृत्वाऽसाविह 'वरदाम'नाम्नि तीर्थे ।
 आरोप्य स्वजयजकीर्तनं किलैनं, पाथोधेः शिविरमगाद् वियद्बदकः ॥ ११४ ॥
 स्नात्वाऽसौ विरचितपारणो महात्मा-मष्टाहीमथ 'वरदाम'तीर्थनेतुः ।
 व्यातेनेऽचनिवनितापतिः प्रतिष्ठा-^२मिष्टानां प्रणतिजुषां सृजन्त्यधीशाः ॥ ११५ ॥

पश्चिमसमुद्रे प्रभासतीर्थेशवशीकरणम्

तच्चक्रं चलितमथ प्रति प्रतीचीं, शिष्यस्तद्गुरुमिव पार्थिवोऽन्वगच्छत् ।
 प्रत्येवं जलधिमभि 'प्रभास'तीर्थे, स प्रोपत् कतिभिरपि प्रयान् प्रयाणैः ॥ ११६ ॥

१ अमिमानिनाम् । २ क-'भमे' । ३ बाणः । ४ दृष्टिरात् । ५ क-'महसी' ।
 ६ क-'धूर्गर्म' । ७ क-'दिग्ज्योतिर्द्युति' । ८ क-'ग्रहति' । ९ क-'जाङ्गली' ।
 १० क-'मुपायने पृपत्कं' । ११ क-'नातोऽयं' । १२ क-'शरीरवाना' । १३ क-'मृष्टानां
 प्रणतिजुषामृज' । १४ पश्चिमम् । १५ क-'प्राप क्षितिभि' ।

तत्तीरे बहुलनिरन्तरालशाल-श्रेणीभिः सततनिवारितार्कतापे ।
 सैन्यानि क्षितिपतिना निवेश्य तस्ये, 'संस्मृत्याष्टमतपसा 'प्रभास'नाथम् ॥११७॥
 पर्जन्याद् रविरिव पौषधीयपैस्त्या-त्रिर्यातो नृपतिरतीव तीव्रतेजाः ।
 आरूढो रथमथ पूरिताष्टमोज्यं, ग्राप्तोऽब्धेः पयसि रथाङ्गनाभिभाजि ॥ ११८ ॥
 आक्रम्य स्वकर्यलाद् व्यधत्त नम्रं, कोदण्डं दृढमपि चण्डबाहुदण्डः ।
 क्षमापालोऽरिकुलमिवाथ मौलिना तत्, तस्याज्ञामिव विभराम्भूव जीवाम् ११९
 हुङ्कारं स परमहीन्द्रभूतिकृष्यै, स्वीकारं 'भरत'धराधिपत्यलक्ष्म्याः ।
 ओङ्कारं रणकरणस्य चक्रवर्ती, टङ्कारं तदनु धनुर्गुणस्य तेने ॥ १२० ॥
 इष्वासे विततगुणे सुवंशजाते, सत्कोटिशिणिं सुमहत्पन्नन्यधार्ये ।
 कल्याणोलम्बणमहसं सुपर्वशस्यं, माहात्म्ये स्वमिव शरं नृपो न्ययुङ्क्त ॥ १२१ ॥
 कर्णान्तप्रणयिगुणे शरासनेऽसिन्, शौर्यश्रीविलसनपल्लवे विशाले ।
 ताडङ्कद्वयमणिकङ्कणांशुनीरे, राजास्यं विकचसरोजवद् विरेजे ॥ १२२ ॥
 विक्षिप्तः क्षितिपतिना करद्वुशांखाः, क्षिप्त्वा खे सपदि दिदेव दिव्यपैत्री ।
 पक्ष्मान्तोदितपवमानपूरदूर-प्रक्षुब्धाम्बुधिविलसद्विलोलीचिः ॥ १२३ ॥
 सोऽब्धेर्द्वादश लघु योजनानि यात्वा, स्फूर्जद्वां नभसि समां 'प्रभास'भर्तुः ।
 आयत्या कृतततविसयस्मिताक्षीं, सङ्क्षोभस्फुरितविसंस्थुलस्वरूपाम् ॥ १२४ ॥
 बाणेऽसिन् विपमशरस्य जातपौते, यां रक्तः कुधमभजत् 'प्रभास'भर्ता ।
 सद्गणैर्क्षणवशतस्तु 'मीतिसक्ते, तसिन् सौऽद्भुतममृचत् तैमीर्ष्ययेव ॥ १२५ ॥
 तं गृह्णन् शरमुपदां परां च गत्वा, नत्वाऽसौ नृपतिमिदं व्यजिज्ञपच्च ।
 भर्त्रोर्वीधव! भवता प्रभासितोऽहं, सत्योऽद्य ध्रुवमभवं भुवि प्रभासः ॥१२६॥
 विश्वसेश्वर! शिरसा श्रये त्वंदाज्ञां, प्रत्यग्दिग्वसतिरहं तवाश्रितोऽसि ।
 इत्युक्त्वा भरतनरेश्वरस्य भक्त्या, तं बाणं स्वयमुपदां मुदाऽर्पयच्च ॥ १२७ ॥
 उन्मीलन्निजविश्रुतालताप्रसून-स्रग्भारानिव नवशौक्तिकेयहारान् ।

१ क-'संस्मृताष्टम०' । २ गृहात् । ३ क-'पूरितोऽष्टमो' । ४ ख-बलाद-
 घस' । ५ कोदण्डस्य । ६ क-'नृपाधि०' । ७ 'शणि' । ८ क-'कर्णान्ते प्रणय-
 गुणे' । ९ क-'रराजे' । १० ख-'शांखास्त्यक्त्वा' । ११ बाणः, पक्षे पक्षी ।
 १२ क-'आपत्या ततविसयस्मितक्ष्मा-संक्षोभक्षुभित०' । १३ क-'पाने' । १४ क-'मी-
 तसक्ते' । १५ कृष् सीलिङ्गे । १६ 'प्रभास'भर्तारम् । १७ क-'त्वदीक्षा' ।

रत्नौघान् स्वघनमहोऽनलस्फुलिङ्गान्, स्फीतामानिव तदुरुग्रभावशीतान् ॥१२८॥

निष्कादीन् कटकगणं कटीगुणं च, द्वौ चूडाहृदयमणी च चक्रमर्तुः ।

एतानि स्वयमयमर्पयाञ्चकार, प्राक्पुण्योज्ज्वलपृथिवीरूढः फलानि ॥ १२९ ॥

—युग्मम्

आदत्तानुपममुपायनं नृपस्त-नेतुर्हि प्रथममिदं प्रसादचिह्नम् ।

तीर्थेऽसिन्नमुमाधिरोप्य स स्वकीर्त्तिं-स्तम्भामं जलनिधितो ययौ बलं स्वम् १३०

स्नात्वाऽसौ चिरचितपारणोऽकृतोच्चै-रष्टाहीमहमहिमां 'प्रभास'नेतुः ।

सम्प्राप्ते महति निजानुवृत्तिभावं, माहात्म्यं विमलमतिर्निहन्ति नैव ॥ १३१ ॥

सिन्धुदक्षिणतटे तद्देवीवशीकरणम्

चक्रस्यानुसरणमाश्रयन् स राजा, जन्तोर्धीव्यतिकरवत् पुरा कृतस्य ।

याऽऽम्नाता त्रिजगति 'सिन्धु'नामधेया, प्राप्तोऽस्यास्तटमथ दक्षिणं तटिन्याः १३२

पूर्वाशामिमुखमटंस्तटेन 'सिन्धो'-रेतस्याः सदनसदेशमाप भूपः ।

सेनानामिह स निवेश्य वृन्दमेना-मुद्दिश्याष्टममतनोन्महास्रवन्तीम् ॥ १३३ ॥

धत्ते स्माऽऽसनमथ 'सिन्धु'सिन्धुदेव्यो-र्वातोर्मिप्रतिहतैवोधिपत्रलीलाम् ।

सा बुध्वाऽवधिविधिना च चक्रिणं तं, सत्कर्तुं त्वरितमुपायनैरुपायात् ॥ १३४ ॥

सेत्युचे जय जय नन्द नन्द चक्रि-न्नित्याशीर्वचनपुरःसरं पुरः खे ।

देवाऽद्यप्रभृति भवन्निदेशदासी-स्थानेऽसिन्नहमियमसि तंन्निदेश्या ॥ १३५ ॥

जुष्टं साऽष्टभिरथ रत्नसम्भवानां, कुम्भानामवनिभुजे ददौ सहस्रम् ।

एष्यद्भिः किल नवमिर्निधानकुम्भै-रग्रे खं ग्रहितमपत्यचक्रचालम् ॥ १३६ ॥

राज्ञे साऽदित र्मणिनिर्मिते यशःश्री-तेजःश्रीधुगलकृते तुं भद्रपीठे ।

प्रीत्याऽऽम्नैः प्रवरतरैः प्रियात् पयोधे-रत्नौघैः खलु घटितांश्च बाहुरक्षान् ॥ १३७ ॥

साऽयच्छन्मणिकटकानतुच्छगुच्छ-च्छायाचिंश्छुरितदिगन्तराम्बरान्तान् ।

ऊर्वाग्नेः किरणगणैरिचार्षावार्णः-संवासव्यतिकरशीतलैः प्रहृष्टान् ॥ १३८ ॥

अर्णोर्धेर्वहुविधवर्णरत्नरोचिः-प्राग्भारैरिव रचितानि सद्बुचीनि ।

श्लेष्णत्वक्षतकदलीदलसयानि, क्षमाभर्त्रेऽदित मुदिता च साऽंशुकानि ॥ १३९ ॥

१ क-‘मर्पयाञ्चकार’ । २ ख-‘सिन्धुदेव्या वातोर्मि०’ । ३ पिपलदलशोभाम् ।

४ क-‘तन्निदेश्याः’ । ५ क-‘कुन्ता०’ । ६ क-‘निर्मिते मणिः श्री-’ । ७ ‘सुमद्रपीठे’ ।

८ क-‘सद्वीनि’ (सद्वतीनि ?) । ९ कोमलतया दूरीकृतरम्भापत्राभिमानानि ।

तत् 'सिन्धो'र्जलमिव 'सिन्धुराद्' समस्तं, स्वीकृत्यामृतमधुरैर्वचोभिरेनाम् ।
सत्कृत्य व्यसृजदपांनिधेः स सैन्यं, थित्वाज्ज्ञात् तदनु चकार पारणं च १४०

वैलाढ्येशस्य वशीकरणम्

अष्टाहीमतनुत 'सिन्धु'देवताया, धात्रीशः क्रमसंघुपासिनो हि सन्तः ।
'ऐशान्यामथ दिशि सञ्चाल चक्रं, 'वैताढ्यं' तदनुगमोऽद्रिमाप भूपः ॥१४१॥

आदेशाद् भरतनरेश्वरस्य सेना, तस्याद्रेर्न्यविशत दक्षिणे नितम्बे ।

ध्यात्वाऽद्रेः पतिमकृताष्टमं महीन्द्रो-ऽकम्पिष्टासनमिति सोऽपि भूपमापत् १४२

'वैताढ्या'धिपतिरसौ नभःश्रितोऽग्रे, प्रोहेदं जय जय देव ! सेवकोऽहम् ।

ऐषोऽद्यप्रभृति तवेह मां प्रशाधि, प्रोच्येति व्यतरदुपायनं नृपाय ॥ १४३ ॥

रत्नालङ्करणकदम्बदेवदूष्य-ग्रागभारान् मणिगणभद्रपीठपद्मीः ।

स व्यश्राणयदवनीधवाय सर्वं, तेनात्तं नतमवमानयन्ति नेशाः ॥ १४४ ॥

सत्कृत्य व्यसृजदमुं मुदाऽष्टमान्ते, मर्त्यानां पतिरपि पारणं चकार ।

'वैताढ्या'धिपेविधुधस्य निर्ममेज्जा-वर्षाहीं जितमखिला विशेषयन्ति ॥ १४५ ॥

ग्रीष्मार्कप्रतिममहो गुहां 'तमिस्रा'-मुदिश्याचलदथ चक्ररत्नमुच्चैः ।

सर्वत्रास्वलितविलासमन्वचालीत्, तद् राजा तप इव चिन्तितार्थसार्थः ॥ १४६ ॥

सम्प्राप्तोऽवनिधनितापति'स्तमिस्रा', तत्परार्थं कृतपुंतनाततिप्रतिष्ठः ।

संस्मृत्याकृत कृतमालमष्टमं सो-ऽकम्पिष्टासनमिति भूपतिं प्रपेदे ॥ १४७ ॥

द्वाःस्थोऽहं नृपतिवरासि ते 'तमिस्रा'-द्वारेऽसिन्निति स वदन् शिरोधृताङ्गः ।

भूमर्त्रेऽदित तिलकांश्चतुर्दश स्त्री-रत्नायाऽऽभरणचयं सज्जोऽंशुकानि ॥ १४८ ॥

आदत्ताखिलमिदमुर्वराहृदीशो, नो दण्डं त्यजति जयानकं जिगीषुः ।

सम्भाष्य व्यसृजदमुं स पारणं च, क्षमाभृद्धिः सह विदधे धरास्थपात्रैः ॥ १४९ ॥

अष्टाहीमकृत सुरस्य तस्य चक्री, नेतारो ददति करप्रदे महत्तमम् ।

सैन्येशं तदनु 'सुपेण'मित्यभाणीत्, सेनाभिर्व्रज जय 'सिन्धु'निष्कुटं त्वम् १५०

सिन्धुनिष्कुटजयाय सेनापतेः प्रेषणम्

'वैताढ्या'चलजलराशि'सिन्धु'सीमा, संसाध्या समरभरेण निष्कुटोर्वी ।

उल्लङ्घ्या लघु ततर्चमरत्नतोऽसौ, चारित्रादिव भवसन्ततिः सरित् तु ॥ १५१ ॥

१ समुद्रः । २ क-'ईशान्या०' । ३ ख-'आहेदं' । ४ क-'पयोऽद्य०' ।

५ क-'पतिबुधस्य' । ६ ख-'एही०' । ७ सेनाश्रेणि० । ८ जयप्राप्तम् ।

आदेशात् क्षितिदयितस्य दक्षिणाय, प्रस्थानं व्यधित स 'सिन्धु' निष्कुटाय ।
 म्लेच्छच्छित् प्रधननृपार्द्धसैन्यधन्यः, सामन्तैः सममसमः पराक्रमेण ॥ १५२ ॥
 एतस्या विलसति निष्कुटं तटिन्या, जेयं मे कियदिति वीक्षणाय मन्ये ।
 आरुक्षद् द्विरदनरत्नमद्रितुङ्गं, सेनानीः सितचमरातपत्रशोभी ॥ १५३ ॥
 विस्तार्य क्षतजगतीरजांसि 'सिन्धुं,' कुर्वद्भिः किल सुखलङ्घनाय योग्याम् ।
 संपर्द्धं प्रभुमहसाऽस्तमं च भातुं, सैन्यायैः स परिरुधे 'सिन्धु' रोधः ॥ १५४ ॥
 स्पष्टं द्वे दश च यदेति योजनानि, द्वाग् वृद्धिं दिवसमुखे च यत्र धान्यम् ।
 उप्तं सद् भवति दिनात्यये समग्रं, यद् वार्द्धिप्रमुखपयःसु तारणार्हम् ॥ १५५ ॥
 प्रक्षिप्तं तदुपरि पाथसः स्रवन्त्या, विस्तारं समगमदातटद्वयान्तम् ।
 आरूढः सवलचयोऽत्र चर्मरत्ने, प्रोत्तीर्णो लघु तटिनीं स र्वद्यवेव ॥ १५६ ॥—युग्मम्
 दण्डेशे प्रसरति तत्र निष्कुटं तत्, प्रक्षोभं निखिलमलब्धपूर्वमापत् ।
 उन्मीलद्भयचलितप्रभूतभूतं, मैन्योर्वीधर इव तोयराशितोयम् ॥ १५७ ॥
 सङ्ग्रामैरकृत स सिंहलान् शृगालान्, गर्वोग्रानपि लघु बर्वरान् बराकान् ।
 स्वैर्देशैः सह पटुटङ्कणानटङ्कान्, कालस्यातुलकवलांश्च कालवन्तान् ॥ १५८ ॥
 स द्वीपं 'जवनक'सञ्ज्ञया प्रतीतं, तं रत्नाकरमिव रत्नपूरपूर्णम् ।
 सामन्तैः सह हंरिवत् सुरासुरेन्द्रैः प्रक्षोभ्याखिलमपि सारमुज्जहार ॥ १५९ ॥
 दांसेरानकुरुत् जोनकानकाले, धूतानामथ करवालदण्डघातैः ।
 'वैताल्य'क्षितिभृदुपत्यकाश्रयाणां, वृक्षाणामिव स फलावलीमगृह्णात् ॥ १६० ॥
 फच्छोर्वीमपि सकलां प्रकम्पमानां, कामार्च्या धृतविपमायुधप्रगल्भः ।
 सर्वाङ्गं खड्गजवलेन पीडयित्वा, स्वासक्तां परमसुखार्थदां चकार ॥ १६१ ॥
 निष्पिष्टाः पटुसंमितीति निष्कुटेशा, हस्त्यश्वाञ्जनरथरत्नहेमराशीन् ।
 स्थास्यामो वयमिह पत्तिवत् तवेत्थं, जल्पन्तो ददुरुपदां सुपेणमर्तुः ॥ १६२ ॥
 आक्रामन्निखिलमपीति निष्कुटं तत्, प्रोत्तीर्णस्तदनु तरङ्गिणीं पुरेव ।
 म्लेच्छेभ्यस्तमखिलमाहृतं ॥ दण्डं, दण्डस्याधिपतिरदौक्यच्युपाय ॥ १६३ ॥
 तदात्राजयमुदिताशयः प्रसच्या, तं चक्री सदकृत सैन्यपं कृतज्ञः ।

१ क—'सस्यधे' । २ अस्ततेजसम् । ३ सिन्धुनदीतीरम् । ४ चर्मरत्नम् । ५ क—'र-
 ह्नेनोत्तीर्णो' । ६ मार्गेण । ७ मन्थाचले प्रसरति सति । ८ क—'कालस्यानुकलबलाश्च' ।
 ९ इन्द्रवत् । १० दासीपुत्रान् धीवरान् वा । ११ पर्वताद्योगाश्रयाणाम् । १२ सुधि ।

विद्रेपिक्षितिशतमन्युदत्तमन्युं, मन्यन्ते स्वमिव सुसेवकं नृदेवाः ॥ १६४ ॥
 तत्रैवास्थित कतिचिद् दिनानि चक्री, सौख्येन स्वपुरनिवासनिर्विशेषम् ।
 यत्रापि प्रथयति पुण्यवान् निवासं, तत्रापि स्फुरति सुरोत्करः पुरोऽस्य ॥ १६५ ॥

वैताह्यतमिस्रायां सेनानीप्रवेशः

तं सेनापतिमुपह्वय भूमिनेता, जेतारं समदमिदं समादिदेश ।
 'वैताह्य'क्षितिभृतमाश्रितां 'तमिस्रां', गत्वोद्घाटय लघु तत्र तत्कपाटे ॥ १६६ ॥
 स्वाम्याज्ञां स्रजमिव तां निवेश्य शीर्षे, सेनानीः समदमुपागमत् 'तमिस्राम्' ।
 संस्मृत्याकृत कृतमालमष्टमं च, श्रेयो हि स्फुरति तपो विनाऽङ्गिनां किम् १६७
 स्नातोऽसौ 'विसविशदांशुकोऽष्टमान्ते, पाणिस्थानुगुरुधूमधूपपट्टः ।
 भक्त्योर्धामिलदलिकोऽनमत्कपाटौ, प्राक् शक्ता अपि कृतिनः सृजन्ति सौम १६८
 तत्रैतद्विरिषचरप्रमोदमुच्चै-रष्टाहीमहमकरोन्महद्विकं सः ।
 अष्टाशाजयकमलाविलासदानि, द्वाराग्रे समलिखदष्टमङ्गलानि ॥ १६९ ॥
 धृत्वा यत् प्रभवति पाणिना नरेशः, शत्रूणां रणभुवि दण्डभृत् प्रचण्डः ।
 तद् दण्डाधिपतिरधत्त दण्डरत्नं, हस्तेनाशनमिव पौकशासनोऽसौ ॥ १७० ॥
 सेनानीस्तर्दररियुग्ममाजिघांसुः, सप्ताष्टान्यथ स पदान्यपाससार ।
 संसारं सुमुनिरपि ग्रहन्तुकामः, कामं तद्व्यवहरणात् प्रतीपमेति ॥ १७१ ॥
 श्राणेन त्वरितमुपागतः सुपेणो, दण्डेन त्रिरयमताडयत् कपाटौ ।
 श्रेयोऽध्वावरणपरावधर्मधर्मां, योगीव 'त्रिविधवरेण संवरेण ॥ १७२ ॥
 वज्राङ्गं विघटितसन्धि तेन दण्डा-घातेनोदधत्त तत् कपाटयुग्मम् ।
 संप्रपन्नाश्लथतरबन्धमनुनिद्रा-च्छेदेन द्वयमिव पैश्मणोः क्षणेन ॥ १७३ ॥
 दण्डोग्रप्रहतितडत्तडिद्विरावै-राक्रन्दं किल कुरुतः स तौ कपाटौ ।
 तन्नादं प्रतिरवकैतवेन मन्ये, तद्दुःखादनु तनुते स सा 'तमिस्रा' ॥ १७४ ॥
 तद्द्वारोद्धटनविधौ बलस्य नेत्रा, 'विज्ञप्तो भरतनृपो द्विपेन्द्ररत्नम् ।
 आरूढस्त्वरितमुपाययौ 'तमिस्रां', 'पीयूषच्छविरिव विश्वदृक्प्रियश्रीः ॥ १७५ ॥

१ इन्द्र० । २ मृणाल० । ३ सामनीतिम् । ४ यमराजवत् । ५ इन्द्र ।

६ कपाट० । ७ स-प्रहृतुकाम । ८ बलेन । ९ वायिक-वाचिक मानसिकेति (१) प्रकारत्रयम् ।

१० सञ्जातद्वतरबन्धयुक्त० । ११ क-पश्मयो । १२ क-विज्ञप्ते । १३ चन्द्र इव ।

जायन्ते रुज इव नैव शस्त्रघाता-स्तिर्यङ्-नृ-त्रिदशमवा इवोपसर्गाः ।

दुःखौघाः प्रलयमयन्ति यत्र मौलि-न्यस्ते यद् दशशतयक्षरक्षम् ॥ १७६ ॥

उदामद्युतिमणिरत्नमुर्वरायाः, प्राणेशः श्रितचतुरङ्गुलप्रमाणम् ।

तद्वाभेतरकरिरत्नकुम्भदेशे, प्राक्पृथ्वीधरशिखरेऽर्कवज्रघट ॥ १७७ ॥-युग्मम्

चक्रं प्रागकृत गुहान्तरे प्रवेशं, पृष्ठेऽस्य क्षितिपतिरस्य सैन्यसङ्घः ।

श्रद्धावन्मनसि यथा गुरूपदेशः, सद्रोधस्तदनु गुणोच्चयस्ततश्च ॥ १७८ ॥

प्रामाण्ये 'द्विहतचतुःसुवर्णमानं, सम्पूर्णद्विधधिकदशांश्च पट्टतलशि ।

संस्थानादधिकरणीकृतानुकारं, प्रोन्मीलत्समतलमष्टकर्णिकं यत् ॥ १७९ ॥

यावद् द्वे दश च भिनत्ति योजनानि, ध्वान्तं यद् दशशतयक्षरक्षितं तत् ।

सूर्येन्दुद्युति चतुरङ्गुलं तदादान्-मेदिन्याः पतिरथ काकिणीति रत्नम् ॥ १८० ॥

-युग्मम्

तेनोर्वीपतिरनुयोजनं गुहायां, संसर्पन्नतनुत पार्श्वयुग्ममिच्छोः ।

गोमूत्रक्रमकलनेन मण्डलानि, प्रघोतप्रहततमिस्त्रमण्डलानि ॥ १८१ ॥

तान्यासन् दशगुणपञ्चसम्मितान्ये-कोनान्युद्धटितमुखा गुहा च तावत् ।

स्थायीनि प्रकलितचापपञ्चशत्या-यामानि प्रभवति यावदेव चक्री ॥ १८२ ॥

वाहांद्विषततरं कर्करे द्विपानां, दानाम्मःपदपतनैः समे च मार्गे ।

सैन्यस्यास्वलितवरो गुहान्तरासीत्, सञ्चारो रुचिपटलेन मण्डलानाम् ॥ १८३ ॥

प्रापोर्वीप्रभुरथ 'निम्नगे निम्नगो-न्ममाह्वे तदुरुगुहान्तरालसंस्थे ।

एकस्यां झुटति शिलेव तुम्बुमुच्चै-रन्यस्यां तरति तु तुम्बवच्छिलाऽपि ॥ १८४ ॥

प्राग्भिन्नेर्जनितविनिर्गमे प्रतीच्या, मित्तेस्त्वन्तरपथसञ्चरे गुहायाः ।

याम्योदग्भरतनृपानरोधरेखे, ते नद्याबुदधिमुपेत्य सङ्गमाते ॥ १८५ ॥

वाहिन्योः सपदि तयोर्धनार्धमपद्या-मेकाश्माकृतिमिव वर्द्धकिर्वन्ध ।

'ते चक्री सपरिजनस्तयोत्तार, स्वाम्यर्हर्भरतिरती यथा विरत्या ॥ १८६ ॥

स द्वारं नरपतिरुत्तरं गुहाया-स्तत्कालोद्धटितकपाटयुग्ममापत् ।

तौ जातौ स्वयमपसृत्य चक्रिमाग्य-व्याकृष्टामिव पदेवीप्रदौ कपाटौ ॥ १८७ ॥

१ यस्मिन् मणिरत्ने । २ मणिरत्नम् । ३ पूर्वाचलस्य शिखरे । ४ 'आठ तोला' इति भाषायाम् । ५ 'चार खुणे' इति भाषायाम् । ६ मण्डलानि । ७ नवी । ८ दक्षिणोत्तरम् । ९ क-'स्वपद्यामेकाश्माकृतिः' । १० नवी । ११ द्वेपरागौ । १२ मार्गप्रदौ ।
प० पा० ४३

प्राक् चक्रं निर्वितमहामहो गुहाया, निष्क्रान्तं किल 'भरत'प्रभुप्रतापैः ।
 सन्तप्ताद् धरणिधरान्मणीगणानां, सम्भूय द्युतिपटलं पृथग् बभूव ॥ १८८ ॥
 उन्निद्रस्तदनु मृगेन्द्रवन्महस्वी, विश्वेन्द्रो निरगमदद्रिकन्दरायाः ।
 स्रुते स क्षितिधरसुन्दरी दरी सा, निर्गच्छद्द्विरदनिमेन सनुशैलान् ॥ १८९ ॥
 'वैताढ्य'क्षितिधरकन्दरात् तुरङ्गा, रङ्गन्तः 'किल' विलयोनयो निरीयुः ।
 जीमूतादिव दिवसेश्वरांशुवारा, दुर्वाराः कनकमणिप्रथा रथाश्च ॥ १९० ॥
 निष्पेतुः क्षितिधरकन्दरान्तराला-दुत्तालध्वनिसमदाः पदातिसङ्गाः ।
 नानाऽस्त्रप्रकरकृतान्तरिक्षघाताः, पातालान्तरविचरादिवासुरौघाः ॥ १९१ ॥
 दुर्दान्तम्लेच्छान् चशीकृत्य चक्रिपाशैर् सेनापतेरागमनम्
 पञ्चाशत्परिमितयोजनायतां ता-भाक्रम्य क्षितिधरकन्दरां नरेन्द्रः ।
 'कौवेरीं' मकरमुखत्रयीमिवाकः, स प्रापोत्तर'भरता'र्द्धभूतधात्रीम् ॥ १९२ ॥
 आपाता इति कलिताभिधाः किराता, दुर्दान्ता 'दिति'सुतवद् वसन्ति तत्र ।
 ते विचैर्विहितधनेश्वरोपहासा-स्ते रत्नैरनुकृत'रोहण'क्षितिधाः ॥ १९३ ॥
 ते नाप्तासहनपराभवाः सुरेन्द्रो-द्यानोर्वीरुहवददावबद्धिदाहाः ।
 ते प्राणैस्तृणितमहाबला भुजाला, योगीन्द्रा इव विषयैः परैरजेयाः ॥ १९४ ॥
 -युगम्

तत्रोदगत'भरता'र्धमध्यखण्ड-क्रोडान्त'भरतनैरप्रभौ प्रवृत्ते ।
 एतेषामकुशलशंसिनः समन्ता-दुत्पाता इति शतशः स्फुटीवभूवुः ॥ १९५ ॥
 हस्तानां समिति पतिप्यतां किरात-घातानां गुरुतरभारधारणायाः ।
 भीत्येष प्रचलन्निर्गतेकानन्याद्वि-स्तृक्कालं क्षितिधरिह्यस्य कल्पते स ॥ १९६ ॥
 दिग्भ्रान्तैर्भरतमहोनलैरिवोग्रैर्-दिग्दाहा भृशमभवन् दवाग्निदेश्याः ।
 उद्धूतैरजनिपत क्षरन्निराशा-दग्नेप्या जगति रजोभिरप्रकाशाः ॥ १९७ ॥
 म्लेच्छलौघप्रसक्तविकस्वरात् कृतान्त-क्रव्यादाननकुहरादिवाग्निकीलाः ।
 उज्ज्वालावनिपमहोनलस्फुलिङ्ग-श्रेणीवत् पवनपथान्निपेतुरुल्काः ॥ १९८ ॥
 दुर्वाता विगति मिथोऽप्यथाऽऽस्फलन्तः, कल्लोला इव जलधेरुदग्रघोषाः ।
 आस्फोटं सुमटघटा करिष्यतीत्यं, शंसन्तः किल विजजृम्भिरेऽतिघोराः १९९

१ इदं पद्यं न विद्यते क-प्रतौ । २ किलेत्युत्प्रेक्षायाम् । ३ सर्पाः । ४ उत्तरदिग्भवाम् ।
 ५ दैत्या इव । ६ न प्राप्तशत्रुः । ७ ख-'नरपतौ' । ८ आकाशान् ।

प्राज्यैपद्भटपटलीपलादनासि-प्रीतानां किल पलभुगर्जनव्रजानाम् ।

कान्ताभिः सह कृतहासहस्तघाता, निर्घाता दिशि दिशि जह्निरेऽतिरौद्राः २००

आपातकिरातानां चकिसैन्येन सह युद्धम्

प्रेषन्तं भरतमवेक्ष्य ते किराताः, सम्भूय त्वरिततरं तरङ्गितास्त्राः ।

सङ्क्रुद्धाः क्षितिविभुसैन्यमभ्यधाव-न्नग्रस्यैः सह सुभटैर्युधं व्यधुश्च ॥ २०१ ॥

म्लेच्छानां समजनि चक्रिणोऽग्रसैन्यैः, सङ्ग्रामः समममरैरिवासुराणाम् ।

यं दृष्ट्वा वियदपि सृत्वरैः शरौघै-रोमाञ्चप्रचितमिवाभवद् भटानाम् ॥ २०२ ॥

अन्योन्यं द्रुतमथ साहसप्रसक्ता, दोष्मन्तः प्रघनभृतोऽमितोऽभिचेलुः ।

आक्रन्दो गुणरवकैतवेन तेने, तैन्मुष्टिग्रहमसहिष्णुभिर्धनुर्भिः ॥ २०३ ॥

आकृष्टै रयहठतो ह्यत्वरया, मानेन स्फुरितुमनीश्वरैर्लुठद्भिः ।

चीत्कारं रथचरणैः क्षणं स्रजद्भि-र्हृग्वेगादतिरथिनोऽमिलन्मदान्धाः ॥ २०४ ॥

संरम्भादुचितकृतप्रतिक्रियाणां, वीराणामजनि तदा स शस्त्रपातः ।

प्रक्षुब्धे जगति यथा करं न तेपु, प्रक्षेप्तुं क्षणप्रशक्तमां यमोऽपि ॥ २०५ ॥

सङ्ग्रामव्यतिकरजातखेदसादि-स्वेदाम्भःप्रतिहतवर्णकै तदानीम् ।

आरूढं रूधिरधुनीमहोमिंवृन्दैः, सिन्दरीभवितुमिवेमकुम्भदेशे ॥ २०६ ॥

म्लेच्छानां कृतपरमर्मवेधरौद्रैः, शस्त्रौघैः प्रसरतरैः क्षितीश्वरस्य ।

सेनाङ्गं समजनि तन्नयन्नभिन्नं, क्षुद्राणामिव वचनैर्मनुष्यवृन्दम् ॥ २०७ ॥

दण्डास्त्रैर्निविडमकुट्टयन् किराता-स्ते नीलीदलवदिलापतेः पदातीन् ।

ते चक्रुर्युधि विमुग्यानरं तुरङ्गान्, वेलाऽब्ध्यूर्मय इव वाहिनीतरङ्गान् ॥ २०८ ॥

सर्वाशाप्रसरणकारिभिः किरातै-र्दुर्वातैरिव निविडं प्रताड्यमानाः ।

मेघौघा इव नवविद्युदग्न्यहेमा-लङ्कारा नृपकरिणां गणाः प्रणेशुः ॥ २०९ ॥

आपातैरगणितशत्रुशस्त्रपातै-र्हस्तीन्द्रैरिव गुरुहस्तशस्तदण्डैः ।

आहत्य प्रघलमदान्वितैः शताङ्गाः, कोट्यङ्गाः प्रविदधिरे रणाङ्गणान्तः ॥ २१० ॥

म्लेच्छानां प्रघनभृतामपि प्रकामं, सा प्रापन्नृपपृतना पराश्रुसत्वम् ।

मालिन्यं भुवि भजते स सा तथापि, ग्राह् प्रीता लघु मिलति स तैः समं यद् २११

सेनानीः समरपराश्रुर्षां सेमीक्ष्य, स्वां सेनां पतिविमुखीमिग्रासतीं ताम् ।

१ प्रविशन्तम् । २ सङ्ग्रामम् । ३ सुभट० । ४ क-‘हृग्वेगादति०’ । ५ वेगात् ।
६ शोणितसरित्० । ७ क-‘सहौघा’ । ८ पृतना । ९ ‘समेक्ष्य’ ।

तत्कालं स्वयमुदतिष्ठत प्रपेष्टुं, तान् द्विष्टान् किल युधि मूर्तिमान् प्रकोपः २१३
 पूर्वाद्रिं दिनमणिघत् तमोऽरिबृन्दं, संहर्तुं स तुरगरत्नमारुरोह ।
 उद्घोतैरिव सहसा सहस्रसङ्घैः, क्षोणीशैस्त्वरिततरैरथावृतोऽसौ ॥ २१३ ॥
 तैः सर्वैः सममजनिष्ट विष्टपेशै-म्लेच्छानां विषमतमो रणातिरेकः ।
 शरत्त्वं सुभटवरेष्वशोभताऽसृग्-धाराभिर्धृतनवपल्लवं किलेह ॥ २१४ ॥
 विशिखैर्वरयोधचक्रवालं, दशनैरुग्रतरं करीन्द्रवृन्दम् ।
 इतरेतरमङ्कुशप्रहारै-र्मृधमौघोरणघोरणिश्वकार ॥ २१५ ॥^३
 मुखमण्डलमन्वरे भटानां, निभृतं मारय मारयेति शब्दैः ।
 रिपुखङ्गहतं पतन्निनाशै-रवलोकामतदेवतुष्टयेऽभूत् ॥ २१६ ॥
 अहितासिभिदोस्थितं दधानो, गलरन्ध्रस्थितमैममास्यमुच्चैः ।
 युधि नृत्तपरः परश्वकासे, हरनाट्ये शुहवन्धुवत् कवन्धः ॥ २१७ ॥
 रिपुमौलिरसिप्रहारनुन्नो, दिवि ताडङ्क्युतो हसद् भटेन ।
 सुरमीतिकृदेककाललब्ध-द्युमणिश्वेतकरोग्रराहुरौद्रः ॥ २१८ ॥
 रणसीमनि वाञ्छितस्य पत्युः, प्रथमं प्राप्तमरातिखङ्गघातात् ।
 द्युगतं वदनं सहासहकं, द्युवधूधुम्भितमुच्चकैरियेप ॥ २१९ ॥
 रिपुमेकमहो जघान कथित्, प्रथमं जाह्निकपुङ्गवः कृपाण्या ।
 सममुचलितं जवेन जित्वा, शरमुच्चैर्निजपक्षवीरमुक्तम् ॥ २२० ॥
 मणिमौलजटाग्रकान्तिसिन्धुः, प्रधनाम्भोधिभवाद्वचन्द्रेभालः ।
 असिदण्डशिखोद्धतारिशीर्षः, किल खड्गाङ्गकरः परश्वकासे ॥ २२१ ॥
 शरकूचनिरन्तरान्तरालः, ^३स्फुरकः काञ्चननिर्मितः परस्य ।
 पतितो मृतवीरभेदपीडा-विधुरो भूमितले ^३किलाङ्गविम्बः ॥ २२२ ॥
 अवलोक्य पुरः श्वसन्तमन्तः-कुपितः कोऽपि कुले कलङ्कभीरुः ।
 असिना प्रथमं जघान वन्धुं, रिपुमन्वेपिणमेव तस्य पश्चात् ॥ २२३ ॥

१ द्युद्धम् । २ निपादिपङ्क्तिः । ३ अतः परं २२६तमपद्यपर्यन्तं 'वैतालीय'च्छन्दसि रचना ।
 ॥ अरितवारि० । ४ क-'धृत्तपरः' । ५ गणपतिवत् । ७ क-'युतो हसन् भटेन' । ८ शर-
 वेगादपि जाह्निकोऽधिकवेगवानिति तात्पर्यम् । ९ चन्द्रः, पक्षे अस्यविशेषः । १० क-'भालः' ।
 ११ महादेवः । १२ क-'परश्च कामः' । १३ 'ढाल' इति भाषायाम् । १४ किलेत्युत्प्रेक्षा-
 याम् । १५ क-'भीमः' । १६ अन्वागच्छन्तम् ।

सुहृदा धृतमञ्चलं विकर्षन्, शिरसि प्रचपदो मृतस्य बन्धोः ।
 दयितारुदितान्यमन्यमानः, परचक्रेषु पपात कश्चिदेकः ॥ २२४ ॥
 व्यपितास्त्रभरः परः समीके, रदमुन्मूल्य द्रुतं रिपुद्विपस्य ।
 प्रसभं प्रसरन् बलेन दृष्टो, मुशलीवाद्भुतभीतिमङ्गुरेण ॥ २२५ ॥
 खरशक्तिरपूर्णमण्डलोऽपि, प्रसभं पूर्णतरेऽपि नाशहेतुः ।
 सकलेन्दुसमा भैटाऽऽस्यकूटा, द्विपतां चिशिपिरेऽम्बरेऽर्द्धचन्द्रैः ॥ २२६ ॥
 इति प्रवृत्तं समरे भरेण, रोपेण सेनाधिपतिः सुपेणः ।
 आपातसम्पातनिपातनाय, पारीन्द्रवद् दन्तिभिदेऽभ्यधावत् ॥ २२७ ॥

सुपेणस्य हयस्य वर्णनम्

शतमष्टोत्तरं दैर्घ्यं, यस्याशीतिः समुच्छ्रये ।
 अङ्गुलानि परीणाहे, नवतिस्तु नवोत्तरा ॥ २२८ ॥
 द्वात्रिंशदङ्गुलोत्सेधो, मौलिर्यस्य समुन्नतः ।
 बाहू विंशत्यङ्गुलौ च, श्रवणौ चतुरङ्गुलौ ॥ २२९ ॥
 जङ्घाऽङ्गुलानि षोडश, यस्य चत्वारि जानु च ।
 खुरोघत्वे च चत्वारि, मध्यं वलितवर्तुलम् ॥ २३० ॥
 विशालं सन्नतं यस्य, पृष्ठं तल्पमिव श्रियः ।
 मंगलमालकस्येव, कोमला लोममण्डली ॥ २३१ ॥
 प्रशस्यद्वादशावर्तः, सर्वसल्लक्षणान्वितः ।
 मित्रेणोत्कण्ठितेनेव, यौवनेन न्यपेवि यः ॥ २३२ ॥
 यस्तेजोनिर्जितेनेव, रविणा चक्रिणेऽर्पितः ।
 शुकनीलोऽष्टमो रंध्यः, संप्तसप्तिरभूत् स तत् ॥ २३३ ॥
 सादिचिच्चानुवृत्तिं यो, न मुञ्चति कदाचन ।
 इतीर्षयेव नाश्लेष-दशामस्य कशाऽश्रयत् ॥ २३४ ॥
 पञ्चधाराम्रपञ्चाच्यो, यः पञ्चास्यपराक्रमः ।

१ क-‘विकीर्षन्’ । २ क-‘परद्विपस्य’ । ३ क-‘भटान्यकूटा’ । ४ अर्द्धचन्द्रवाणैः ।
 ५ पातनाशाय । ६ उपजातिः । ७ अतः परं २४७तमं पद्यं यावत् छन्दोऽनुष्टुप् । ८ क-‘च-
 लितवर्तुलः’ । ९ क-‘मृणालमालक’ । १० क-‘रम्यसप्त’ । ११ सूर्यः । १२ आस्क-
 न्दित-धौरितक-रेचित्त-वल्गित-गुतेति सुरङ्गस्य धाराख्याः पञ्च गतयः; प्रेक्ष्यताममरकोशे (स्तो०
 ७८२) । १३ क-‘प्रपञ्चाम्यो’ । १४ क-‘परिक्रमः’ ।

पञ्चवर्णमणिस्वर्ण-भूषणैरिति भूषितः ॥ २३५ ॥
 क्षणतो योजनशतो-लुह्ननोद्धाघलाघवः ।
 यो जल-स्थल-गर्चा-ऽद्रि-दुर्गाद्युत्तारणोत्तरणः ॥ २३६ ॥
 प्रकणत्किङ्किणीजाल-व्याजात् कूजदलित्रजाम् ।
 चरमालामिव क्षिप्तां, जयलक्ष्या वभार यः ॥ २३७ ॥
 नाम्ना धाम्नाऽपि ते ताक्ष्यो, मित्रं तं मित्रतां नय ।
 मयि वक्तुमिदं वेल्या-मूर्त्याऽहीन्द्रेण यः श्रितः ॥ २३८ ॥
 वेगादस्यानुजग्माते, न मनः पवनश्च न ।
 इत्याप यो यशोयुग्मं, श्रुतिचामरयोर्मिपात् ॥ २३९ ॥
 सैष्ट्यास्पृष्टमहीष्टुं, विहरन्तं विहायसि ।
 स्वतुल्यरविरध्यानां, प्रियालापकृते किल ॥ २४० ॥
 वैक्रीभवद्भ्रूयामंहिभ्यां, निपतद्भ्यां मुखादिव ।
 द्वेपिलक्ष्मीमिषाक्रष्टु-मुन्नमन्तं मुहुर्मुहुः ॥ २४१ ॥
 विदलत्कमलामोद-मेदुराननमारुतम् ।
 साम्राज्यकमलापीडं, 'कमलापीड'माख्यया ॥ २४२ ॥
 भूतिमन्तमिवोत्साहं, देहस्थमिव साहसम् ।
 पिण्डीभूतमिवागण्यं, पुण्यं भरतचक्रिणः ॥ २४३ ॥
 तमश्चरत्तं सेनानीः, 'सांयुगीनं' रणाङ्गणे ।
 'नेस्यामास' 'अङ्गलं', 'जङ्गलं', 'द्विहजपाघ' 'तः' ॥ २४४ ॥ ॥-कुलकम्

खञ्जरत्नस्य मानादि

पञ्चाशदङ्गुलायामं, पोडशाङ्गुलविस्तरम् ।
 यदर्धाङ्गुलपिण्डं च, मणिस्वर्णोच्छ्रितत्संरु ॥ २४५ ॥
 सतीग्रततीव्रधारं, सारं सत्प्रतिपन्नवत् ।
 यचाक्रिकमलाकेलि-सरः पुष्पलपुष्करम् ॥ २४६ ॥

१ क-'लक्ष्म्या' । २ गरुडः । ३ सूर्यम् । ४ 'लगाम' इति भाषायाम् । ५ क-'स्पृ-
 ष्ट्या स्पृष्ट' । ६ क-'चक्री' । ७ र-'सोदरा' । ८ क-'पीडा' । ९ सुदकुशलम् ।
 १० मुष्टि । ११ उज्ज्वलकमलम् । १२ क-'दुष्करम्' ।

तत् खड्गरत्नं निर्मोकाद्, वल्मीकादिव पन्नगम् ।

स नरेन्द्रवरोऽमर्षा-चक्रर्षारिश्चयाशया ॥ २४७ ॥-विशेषकम्

स वाजिराजः स चमूपतिश्च, सोऽसिश्च रत्नत्रितयं युतं तत् ।

चिक्षेप विद्वेषिबलानि मुहुः, ज्ञानानि दुष्कर्मकुलानि यद्वत् ॥ २४८ ॥^१

रगाधिपे रङ्गति पन्नगा यथा, पञ्चानने चञ्चति दन्तिनो यथा ।

सुपेणसेनाधिपतौ विनिघ्नति, त्रासं किरातास्त्वरितं प्रपेदिरे ॥ २४९ ॥^२

कृते किरातै रहिते रणाङ्गणे, क्षणात् सुपेणेन नृपोऽश्रयन्महः ।

यथाऽरुणेनोडुगणैर्विवर्जिते, विनिर्मिते व्योमनि वासरेश्वरः ॥ २५० ॥^३

भीत्या सुपेणस्य रणात् पलायिता, म्लेच्छाश्च ते 'सिन्धु'नदीतटं श्रिताः ।

मेघाननानात्मकुलाधिदेवताः, स्मृत्वाऽष्टमं नागकुमारकान् व्यधुः ॥ २५१ ॥^४

मेघमुखैश्चक्रिसैन्ये उपद्रवः

तत्साहाय्यकृते मेघ-मुखैश्चक्रिचमूपरि ।

कुर्वन्त इव संवर्त, ते प्रावर्त्तन्त वर्षितुम् ॥ २५२ ॥^५

निरीक्ष्यारिष्टवृष्टिं तां, द्रुतं मित्रमिवाहूतः ।

चर्मरत्नं चक्रवर्ती, पस्पर्श निजपाणिना ॥ २५३ ॥^६

योजनानि द्वादशैतत्-पाणिस्पर्शेन चक्रिणः ।

प्रभृत्वं सुकृतेनेव, चर्मरत्नमवर्धत ॥ २५४ ॥^७

स्थिते जलस्योपरि चर्मरत्ने, तत्रार्णवस्येव पयोदयुन्दे ।

आरुह्य सुस्योऽजनि भूमिजानिः, ससैनिको ज्ञान इयाप्ततरयः ॥ २५५ ॥^८

शातकुम्भसम्भवाभिः, शलाकाभिर्विभूषितम् ।

सहस्रैर्नवनवत्या, सहस्रांश्चपहासि यत् ॥ २५६ ॥^९

शारदीनेन्दुविशदं, स्वर्णदण्डेन मण्डितम् ।

यत् कोकनदनालेन, कलितं कुमुदं किल ॥ २५७ ॥^{१०}

वातातपरजस्तोय-त्राणकृत् पाणिना नृपः ।

तच्छत्ररत्नं पस्पर्श, पुनः पुनरपत्यवत् ॥ २५८ ॥^{११}-विशेषकम्

धर्मोऽनुमोदनेनेव, दानेनेवोञ्ज्वलं यशः ।

चर्मवत् तद् दधौ वृद्धिं, करस्पर्शेन चक्रिणः ॥ २५९ ॥^१

पूर्वाचल इव च्छत्र-दण्डे ध्वान्तविखण्डनम् ।

मणिरत्नं नमोरत्न-मिवोर्वीशो न्यवेशयत् ॥ २६० ॥^२

तच्चर्मच्छत्रयो रेजे, सम्पुटं तरदण्डवत् ।

ब्रह्माण्डमिव तेनाभूत्, ततः प्रभृति कल्पना ॥ २६१ ॥^३

चर्मरत्ने प्रातरुप्तां, धान्यशाकफलावलीम् ।

दिनान्ते पक्त्रिमां प्रत्या-वासं गृहपतिर्ददौ ॥ २६२ ॥^४

ततो मेघसुखैः सप्ता-होरात्राणि प्रवर्षिभिः ।

निर्विण्णैरुचिरे स्लेच्छाः, साध्योऽस्माकं न चक्रयसौ ॥ २६३ ॥^५

प्रथमो भरतश्चक्री, पुत्रः श्रीवृषभप्रभोः ।

किं नृभिर्जीयते नायं, सुरैरप्यसुरैरपि ॥ २६४ ॥^६

तदेनमेव सेवध्वं, श्रयध्वं क्षरणार्थिनः ! ।

इत्यादिश्य तिरोभूवं-स्तेषां नागकुमारकाः ॥ २६५ ॥^७

एतद्विरा किरातास्ते, भरतं क्षरणं ययुः ।

सर्वदा भवदादेश-वशाः स इति वादिनः ॥ २६६ ॥^८

निर्मितानिच दिवाकृतः करै-स्ते मणीननणुभांगुणैर्वृतान् ।

कौञ्चनानि किल काञ्चनाचला-दर्पितानि रुचिराणि दैवतैः ॥ २६७ ॥^९

लक्षशोऽपि शुभलक्षणाङ्कितान्, धिकृताकैतुरगांस्तुरङ्गमान् ।

चारुचीवरचयानुपायनी-चक्रिरे भरतचक्रवर्तिनः ॥ २६८ ॥^{१०}—युगम्

नद्याः 'सिन्धो' साधयित्वा स्रुपेणः, स्वाम्यादेशादुत्तरं निष्कृतं सः ।

प्राप्तस्तत्र स्वर्णरत्नाद्ययत्नाद्, दण्डादात्तं स्वामिनेऽर्हौक्यच्च ॥ २६९ ॥^{११}

तत्रैव प्रविमोचयन्निजरातां वीरव्रजान् वीरतां

कर्तुं चार्यजनस्य सङ्गतिर्वैशादार्यान्ननार्यान् किल ।

१-५ अनुष्टुप् । ६ स्त-‘नरैः’ । ७-९ अनुष्टुप् । १० क-‘भाग्यैः’ । ११ सुवर्णानि ।
१२-१३ रघोद्धता । १४ शालिनी । १५ क-‘दशादायीननार्यान्’ ।

भोगान् प्राग्भवसंस्पृतोरुसुकृतप्राग्भारसम्भावितान्

भुञ्जानो गमयाम्बभूव सुबहून् भूवासवो वासरान् ॥ २७० ॥^१

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दापर-
नाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिताभिधाने महाकाव्ये वीराङ्गे श्रीआदिनाथचरिते
भरतचक्रवर्तिदिविजये मागधतीर्यादिविजय-तमिस्राप्रवेश-

किरावरणकीर्तनः पञ्चदशः सर्गः ॥ १५ ॥

श्रीमान् श्रीनाभिजन्मा स भवतु भवतां शर्मणे धर्मचक्री

चञ्चन्मिध्यात्वमन्थाऽतिशयपरपुरःप्रस्फुरद्धर्मचक्रः ।

आत्मस्थानस्थितोऽपि त्रिभुवनजनताताडनव्यक्तशक्तिं

दुष्कर्मारतिजैतिं प्रकृतिततियुतां लीलया यो जिगाय ॥ १ ॥^२

स्फूर्जत्तेजःप्रचयनित्तितं यस्य जन्मद्वयेऽपि

श्रेयश्चक्रं स्फुरति दुरिताभिन्नवित्रासहेतुः ।

अग्रे भूतं भुवनवशकृदिक्रमश्लाघ्यकर्मो

श्रीमान् पद्मः स जयतु सदाचारिणां चक्रवर्ती ॥ २ ॥^३

ग्रन्थाग्रं ४२२ ॥

१ स्व-‘सम्मवो’ । २ शार्दूल० । ३ क-‘जानि०’ । ४ समधरा । ५ क ‘कर्म’ ।

६ मन्दाक्रान्ता ।

पोडशः सर्गः १६

जयत्यादिजिनो यस्य, निरस्तो हृदयाद् बहिः ।

शङ्कारः शिश्रिये पृष्ठं, स्कन्धकुन्तलकैतवात् ॥ १ ॥

अथ पृथ्वीपतेश्चक्रं, चक्रित्वार्षणलग्रकम् ।

प्रचचाल प्रभाजाल-जटालव्योममण्डलम् ॥ २ ॥

चक्री चक्रानुगो वाता-नुगोऽनल इवोल्लसत् ।

नितम्बे दक्षिणे 'क्षुद्र-हिमा'द्रेः शिविरं न्यधात् ॥ ३ ॥

चक्रिणा हिमवत्कुमारस्य वशीकरणमृपभङ्गटे स्वनामलिखनं च

क्षोणीन्द्रः 'क्षुद्रहिमवत्'-कुमारं मानसे स्मरन् ।

तत्रापृष्ठं व्यधादिष्ट-सिद्धिबन्धनिबन्धनम् ॥ ४ ॥

गत्वाऽष्टमान्ते 'हिमवत्'-पर्वतं त्रिरताडयत् ।

स रथी रथशीर्षेण, करेण 'हुं' करेणुवत् ॥ ५ ॥

हिमाचलकुमाराय, समाकारणदूतवत् ।

निननामाङ्कितो बाण-श्चक्रिणा मुमुचे ततः ॥ ६ ॥

द्वाप्तसतिं योजनानि, स गत्वा गिरिर्मूर्द्धनि ।

पत्री पत्रीव हिमवत्-कुमारस्यापतत् पुरः ॥ ७ ॥

शरापातेन धिकार-चाग्भारेणेव शोणदृक् ।

हैर्यक्ष इव हिमवत्-कुमारोऽजनि रोपणः ॥ ८ ॥

बाणे नामाक्षराण्यैक्ष्य, चक्रिणः सोऽमुचत् क्रुधम् ।

न नाम जाडुलीर्नाम, श्रुत्वा दृष्यति दैक्श्रुतिः ॥ ९ ॥

उपायनैरुपायज्ञः, समं राज्ञस्तमाशुयम् ।

प्रधानवत् पुरोधाय, स शिश्राय नृनायकम् ॥ १० ॥

पूर्वं जय जयेत्याह, विहायःस्थः स वन्दिदवत् ।

ततस्तमर्पयामास, वासवाय भुवः शरम् ॥ ११ ॥

१ ५७तमपर्यन्तानां पद्यानां छन्दोऽनुष्टुप् । २ वृक्षं गज इव । ३ सिंहः ।
४ वा-‘नामश्रुत्या’ । ५ मर्पः । ६ अग्रे समागत्य ।

ददौ सारं स राज्ञे स्वं, सुरदुसुमनःस्रजम् ।
 गोशीर्षचन्दनं सर्वौ-पधीरम्भो हृदोद्भवम् ॥ १२ ॥
 देवदूष्यांशुकश्रेणीं, कटकान् बाहुरक्षकान् ।
 ददौ स राज्ञे राजाऽस्मै, तदादानान्मुदं पुनः ॥ १३ ॥
 भूपति'भरत'क्षेत्रो-चरदिक्प्रान्तवर्त्यहम् ।
 तवायुक्तं इवासीति, जल्पन्तं विससर्ज तम् ॥ १४ ॥
 गत्वा 'ऋषभकूटा'द्वि-भौर्षभिसिद्धिर्जघान तम् ।
 रथशीर्षेण वृषभः, शृङ्गेणेवाऽऽपगातटम् ॥ १५ ॥
 तत्पूर्वकटके काकि-ण्येति वर्णान् लिलेख सः ।
 अवसर्पिण्यां तृतीया-रान्ते भरतचक्रयहम् ॥ १६ ॥
 ततो व्यावृत्त्य गत्वाऽऽत्म-चक्रं चक्रे स पारणम् ।
 अष्टाहीं 'क्षुद्रहिमवत्'-कुमारस्याथ निर्ममे ॥ १७ ॥
 न्यपतत ततः सिन्धू, 'गङ्गा'-सिन्धु' स 'सिन्धुरैः ।
 स्रवन्मदोदकैः कुर्वन्, सङ्गते इव सम्मदात् ॥ १८ ॥
 चक्रिणः परिचर्यायै, चलदन्तावलच्छलात् ।
 'दिष्टा हिमाचलेनेव, निजगोत्रजपर्वताः ॥ १९ ॥
 दन्तिदानोदकैर्नित्यो, 'गङ्गा'-सिन्धु'समागमः ।
 अभविष्यन्नास्फुरिष्यद्, यद्यश्चसुरजं रजः ॥ २० ॥
 गजव्रजमयं कापि, वाजिराजिमयं क्वचित् ।
 रथवीथीमयं कापि, पत्तिपङ्क्तिमयं क्वचित् ॥ २१ ॥
 'गङ्गा'-सिन्ध्वन्तरं कुर्वन्-चक्री चक्रानुगोऽश्रयत् ।
 'वैताह्य'पर्वतं गुर्वन्-गुगो ज्ञेयं विनेयवत् ॥ २२ ॥-युग्मम्
 चक्री तस्याचलस्योदङ्-नितम्बे शिविरं न्यधात् ।
 सुते सदावनच्छाया-ग्राज्ये राज्यं पिता यथा ॥ २३ ॥

चक्रिणो नमिविनमिभ्या युद्धप्रसङ्गः

ततो नमिचिनम्याहौ, प्रति विद्याभृतां पती ।

१ क-‘श्रेणीकटुकान्’ । २ वस्तुना ग्रहणात् । ३ वशी । ४ श्रीवृषभपुत्र,
 भरतः । ५ हस्तिभिः । ६ सह प्राप्ते । ७ दत्ता । ८ क-‘सदादन०’ ।

प्राहिणोन्मार्गणं दण्ड-मार्गणं धरणीधवः ॥ २४ ॥
 तौ मार्गणं तमालोक्य, विद्याधरबलोत्वनौ ।
 कुद्धौ युद्धाय सन्नद्धौ, सिद्धविद्याबलोद्धतौ ॥ २५ ॥
 चक्रिणा तूर्णमुत्तीर्णौ, सङ्गतौ शङ्गतो गिरेः ।
 युयुत्सु सरभेणेव, व्याघ्र-केसरिणाविमौ ॥ २६ ॥
 ततः श्रेणीद्वयस्यापि, क्षोणिग्रामपुरेश्वराः ।
 साकं स्वस्वपरीवारै-र्दुर्वारे रणकर्मणि ॥ २७ ॥
 अस्त्रलङ्घतयो वाता, इव व्योम्नि महाबलाः ।
 तदा विद्याभृतां नाथौ, त्वरितं परिवत्रिरे ॥ २८ ॥—युगम्
 विमानैरीयुषां तेषां, सुराणां तन्निरीक्षिणाम् ।
 प्रियाभिः श्रितपार्श्वाभि-र्भेदो व्योमन्यमन्यत ॥ २९ ॥
 स्वरत्नाभरणज्योति-र्जलपूर्णं नभोऽर्णवे ।
 तुरङ्गमैस्तरङ्गद्भिः, केऽपि रङ्गद्भिरापतन् ॥ ३० ॥
 केऽप्यैयुर्वियति क्रीडद्-गुरुकेतुमदोदकैः ।
 नागैर्नगैरिवोत्पन्न-पक्षक्षमारुहनिर्जरैः ॥ ३१ ॥
 कान्तिर्वः कियतीत्येव-माख्यद्भिर्ज्योतिषामिव ।
 प्रेङ्खत्केतुकरैरीयुः, केऽपि रत्नमयै रथैः ॥ ३२ ॥
 शङ्खैरुदस्तैस्तन्वाना, दिवं पल्लवितामिव ।
 गगने वल्लगुवल्गन्तः, केऽप्यापेतुः पदातयः ॥ ३३ ॥
 द्यौर्विमानैर्भानुमयी, ऐंकरकैः शशभृन्मयी ।
 कुन्तैः केतुमयी रिष्टं, व्याचष्टेव सञ्चारिणाम् ॥ ३४ ॥
 रूप्यमेरीर्भरा नेदु-विद्याभृद्भृत्यपूरिताः ।
 अपि तत्प्रतिनादेन, 'वैताढ्य'गिरिकन्दराः ॥ ३५ ॥
 मा कुरुध्वं जयाकाङ्क्षां, चक्रिणं प्रति भो मुधा ।
 इति प्रतिस्वव्याजाद्, 'वैताढ्य'स्तानवारयत् ॥ ३६ ॥
 धनैस्तूर्यरवस्तोमै, रोमोद्गममिषात् तदा ।

१ ख-‘विय’ । २ ख-‘दुर्वारे’ । ३ क-‘गुरुकेतुः’ । ४ मनोह
 ५ फलकैः, ‘ढाल’ इति माषायाम् । ६ ख-‘चया’ । ७ ‘उत्प्रेक्षायाम्’ ।

तेषामङ्कुरितं 'क्षेत्रे, वीरव्रतमिवाभितः ॥ ३७ ॥
 एवं 'तैर्नमि-चिनमी, विद्याधरवलैर्वृतौ ।
 युयुत्समानौ मानोग्रा-वीयतुश्चक्रवर्तिनम् ॥ ३८ ॥
 स्वजनेषु विभज्योर्वी, ददे भगवता यदा ।
 तस्यादेशगतावावां, त्वया न स्मारितौ तदा ॥ ३९ ॥
 आवां तेनापमानेन, न जातौ तव सेवकौ ।
 स्वामिनः सेवयैवाप्ता-वेतां विद्याधरेन्द्रताम् ॥ ४० ॥
 ततः किमपि किं तेजस्ति, दण्डं यदभिकाङ्क्षसि ।
 घलात् चेत् तत् कथं म्लेच्छ-च्छेदे दर्पः प्रसर्पति ? ॥ ४१ ॥
 विजित्याल्पमनल्पस्य, कल्पयेन्नावहेलनाम् ।
 हरिः करिजयी कुप्यन्, पर्जन्यायाङ्गमङ्गभाक्^१ ॥ ४२ ॥
 चक्रं ते यद्यमोघास्त्रं, शत्रुसङ्घातघातकृत् ।
 तत् तावदावयोस्तादृग्, विद्याचक्रं विजृम्भते ॥ ४३ ॥
 तावुदित्वेति विद्यामिविद्याधरवलैरपि ।
 अतिहस्ताबाह्वयेता-माहवाय मेहारिपुम् ॥ ४४ ॥-कुलकम्
 ततस्ताभ्यां समेताभ्यां, विदधे युद्धमुद्धतम् ।
 चक्री त्वरागतिश्रान्त-कृतान्तपरिचौरकम् ॥ ४५ ॥
 चक्री द्वादश वर्षाणि, स कृत्वा दारुणं रणम् ।
 विद्याधरेश्वरौ राग-द्वेषौ यतिरिवाजयत् ॥ ४५ ॥
 निर्जितौ मदनिर्मुक्तौ, प्राञ्जली प्रणिपत्य तौ ।
 नृदेवमेव सेवाप्तौ, भक्त्यानल्पं जजल्पतुः ॥ ४६ ॥
 यद्येकीभूय युध्यन्ते, सुरा-ऽसुर-नरेश्वराः ।
 तथापि तावकं नैव, कामं रोमापि कम्पते ॥ ४७ ॥
 वीरास्तृणाय मन्यन्ते, ये जगत् तेऽपि ते प्रभो ! ।
 सम्परायात् पलायन्ते, पलालान्यनिलादिव ॥ ४८ ॥
 धृष-भस्वामिनः स्रु-स्त्वमावां तस्य सेवकौ ।

१ शरीरे, पक्षे क्षेत्रे । २ स्व-‘तौ नमि०’ । ३ मेघगर्जिते सति सिंह. कुप्यतीति
 तात्पर्यम् । ४ स्व-‘ग्रीविशुम्’ । ५ क-‘वारकम्’ ।

त्वं स्वाम्येवावयोमौग्ध्याद्, योधितोऽपि सहस्र तत् ॥ ४९ ॥

दक्षिणोत्तर'भरता'-र्द्धयोर्वैताढ्य'वर्तिनौ ।

पार्थद्वये तवायुक्तौ, स्थास्यावो यामिकाविव ॥ ५० ॥

विनमितस्तत्सुतासुभद्राहस्त्रीरवप्राप्तिः

इति विज्ञप्तिपर्यन्ते, विनम्य विनमिर्ददौ ।

सुभद्रां भरतेशाय, स्त्रीरत्नं खतनूद्रवाम् ॥ ५१ ॥

महांसीन्दोर्गृहीत्वाऽन्त-'मौग्ध्याद्' इत्यस्याङ्कदम्भतः ।

या निर्मिता समचतु-रैसा च्छत्रार्पणादिव ॥ ५२ ॥

तारुण्यं प्राप्य यां पुण्यां, नैवाजन्माप्यमुश्चत ।

यथाकामीनशीतोष्ण-स्पर्शसौख्यवशं खलु ॥ ५३ ॥

सर्वदिन्यौर्पधीद्रव्यैः, सुधया भावितैर्ध्रुवम् ।

या कृता सा ततो धौल्यात्, सर्वामयविर्नाशिनी ॥ ५४ ॥

जित्वा जगन्नयस्त्रैणं, जयस्तम्भत्रयं किल ।

त्रिशूलच्छलतो भाल-स्थलगर्भे बभार या ॥ ५५ ॥

नव कोणान् दधौ पाणि-'नन्द्यावर्ते' प्रदक्षिणे ।

या विश्रामासनानीव, पत्युर्नवनिधिश्चियाम् ॥ ५६ ॥

याऽन्योन्यवर्द्धितस्पर्द्धै-रिव सर्वैः सुलक्षणैः ।

जितस्वस्योपमानेषु, प्रतीकेषु 'परिष्कृता' ॥ ५७ ॥

स्त्रीरत्नस्याङ्गोपाङ्गस्य वर्णनम्

नवहेमयाष्टिनिभनासिकां स्थिति-सयमानभालफलकाधिरोहिणः ।

प्रवरौ यदीयकवरीकलापकः, शुशुभे कलाप इव कामकेकिनः ॥ ५८ ॥^{१३}

प्रतिवर्पराहुचकितस्य यन्मुखं, विधुवैभवस्य गगनादुपेयुषः ।

१ क-'मौग्ध्याद्' । २ 'रसास्तर्पणादिव' इति छन्दोमद्भात्मकः क-पाठः ।
३ यथेष्टशीतोष्ण० । ४ ख-'पथैर्द्रव्यैः' । ५ क-'बल्या' । ६ क-'नाशिनीम्' ।
७ नन्दी आवर्तो यस्य स नन्द्यावर्तः, "नन्द्यावर्तः-प्रतिदिग्भवकोणकः स्वस्तिकः" इति जम्बू-
द्वीपप्रहसतेः श्रीशान्तिचन्द्रसंस्कृतवृत्तौ १८२तमे पदे । ८ क-'न्यं वर्धित०' ।
९ क-'मानेन' । १० सर्वावयवेषु । ११ सस्कृता । १२ ख-'स्थित-' । १३ अतः
परं ७८ तमपर्यन्तानां पद्यानां छन्दो 'गञ्जुभाषिणी' ।

अवतारमार्गसमतां समुज्ज्वलां, विततान यच्चिकुरमध्यपद्धतिः ॥ ५९ ॥
 विजितः शशी स सरसीरुहश्रिया, श्रितया यदीयवदनं नदन्महः ।
 महदाश्रयव्यसनिना हि जीयते, रिपुर्लघ्नमौलिमणिरप्यणीयसा ॥ ६० ॥
 नवयौवनसरकिरातयोरयो-मयकर्तरीद्वितयमेव यद्भुवौ ।
 घनपत्रवल्लिमुखसीम्नि रेजतु-र्मृगयामृगीयुगलमेव यद्दृशौ ॥ ६१ ॥
 किल यत्कपोलवनसीम्नि वागुरां, श्रवणच्छलान्मदनलुब्धको व्यधात् ।
 समुपेत्य यत्र परितः स्थिरक्रमं, जनलोचनैर्निर्पतितं मृगैरिव ॥ ६२ ॥
 हृदयस्थकामशरपुष्परशिषद्, दशनप्रभा विलसति स यन्मुखे ।
 इति तन्मैरन्दविभवैरिवाभवन्, मधुरा गिरः श्वसितमाढ्यसौरभम् ॥ ६३ ॥
 विततान सैज्जतमनङ्गभूभृतो, नवविद्रुमीयशयनीर्यसौरभम् ।
 मणिदीधितिर्यदधरो विधूज्वल-स्मितविस्तृतास्तरणभूतिभासुरः ॥ ६४ ॥
 पितृपाणिकम्बुसदृशोऽयमीदृशो, यत रेखयाऽपि न भिदा विभाव्यते ।
 सततं व्यलोकत चमत्कृतः सरः, स यदीयकण्ठमिति कौतुकादिव ॥ ६५ ॥
 शुशुभे यदीयहृदि मारमेदिनी-धवधास्नि मङ्गलसुवर्णकुम्भवत् ।
 कुचयोर्द्वयं कलितचारुचूचुक-च्छलपिप्पलद्रुदलमञ्जुलाननम् ॥ ६६ ॥
 भुजनालमञ्जु ललिताङ्गुलीदलं, नखकान्तिकैतवलसद्रजोभरम् ।
 अरुणश्रि तत्करयुगं सरप्रिया-द्वयकेलिवारिरुहहारितां दधौ ॥ ६७ ॥
 जगतां जयाय विरराज सा ध्रुवं, तपनीयशक्तिरिव कामभूभुजः ।
 वलयो हि मृष्टिकलनीयमध्यया, दधिरेऽङ्गुलिग्रहणचिह्नवद् यया ॥ ६८ ॥
 मदनानलो यदुरुनाभिकुण्डगः, समदीपि यौवनमहामिहोत्रिणा ।
 उदिता ततो भ्रमितलोकलोचना, नवधूमवह्निरिव रोमवैलरी ॥ ६९ ॥
 विललास सज्जघनगौरवाद् ध्रुवं, पृथुतन्त्रितम्बभुवि कामचर्हिणः ।
 रसनागुणकण्ठितकैतवात् ततो-ऽभ्युदितं तदीयकलकेकया किल ॥ ७० ॥
 गुरुणा यदूरयुगलेन लीलया, करिणां करो जगति येन निर्जितः ।
 अधुनाऽपि तद्वमवशाद् दिवानिशं, कदलीप्रकाण्डपटलं भिनच्यसां ॥ ७१ ॥

१ महादेवमस्तकमणि । २ क-‘नृपतिः’ । ३ पुष्परस० । ४ क-‘ससित०’ ।
 ५ क-‘सन्ततमनङ्गभूभृतो’ । ६ क-‘वैभवम्’ । ७ विष्णुहस्तगतशङ्ख० । ८ नदनमही-
 पतिगृहे । ९ सुन्दरताम् । १० क-‘महाभिहोणि’ । ११ क-‘भञ्जरी’ ।

क्रमशः कृशं मसृणवर्तुलोज्ज्वलं, युगलं यदीयमजनिष्ट जङ्घयोः ।
 रतिजानियौघननवीनमल्लयो-र्वलवृद्धये र्वलघनद्वयं किल ॥ ७२ ॥
 क्षेणदापतेः समुदयेऽपि सर्वदा, समदं यदंहिसरसीरुहद्वयम् ।
 इति स कुधेव नखदम्मतोऽन्तिके, दशधा स्थितस्तैदशुभद् मृशं तु तैः ॥ ७३ ॥
 'विशदच्छर्दस्त्रिदिवसिन्धुसेवनाद्, घनदानतोऽप्यमरवारणेश्वरः ।
 विधिवासवौ ध्रुवमवापतुः प्रभू, सुकृतैस्तदीयगमनोपमां न तु ॥ ७४ ॥
 यदि सेवते स विधिसारदाक्रमौ, न तथाऽपि यद्गतिसमत्वमासदत् ।
 वैरलावरस्तदरुणाननः क्रुधा-ऽसृजदेतदंहिसुहृदंजमञ्जनम् ॥ ७५ ॥
 स्वगुणैः समग्रभुवनेषु याऽङ्गना-जनरत्नमाप खलु रत्नराजताम् ।
 इति रत्नमण्डलमिमाममण्डयत्, तंदसावपि स्वविभया व्यभूषयत् ॥ ७६ ॥
 श्रयति स यां वदननिर्जितो विधु-र्धचलातपत्रमिपतो निपेवितुम् ।
 तदमीशवः प्रवरचामरद्वय-च्छलतश्च पार्थयुगलेऽलसन् मुंदा ॥ ७७ ॥
 भरतेशमाग्यसहकारभूरुहो-ऽद्भुतसौरभां प्रवरमञ्जरीमिव ।
 परिवत्रिरे परभृता इवाभितः, परिचारिकाः सुमधुरारवेण याम् ॥ ७८ ॥

स्त्रीकृत्य समभूचक्री, स्त्रीरत्नं तद्यतुर्दशम् ।

चतुर्दशमहास्वमा-ऽर्पितस्वस्वफलः किल ॥ ७९ ॥^{१३}

अनर्घ्याणि महार्घ्याणि, राज्ञे रत्नान्यदाक्षमिः ।

स्त्रीरत्नस्य पुनस्तानी-च्छन्ति न्युच्छन्तापदम् ॥ ८० ॥

विसृष्टावथ तौ राज्ञा, राज्यन्यस्तसुतौ व्रतम् ।

वैराग्यतः प्रपेदाते, श्रीयुगादिजिनान्तिके ॥ ८१ ॥

गङ्गादेव्या यशीकरणम्

चलितस्य ततश्चक्र-रत्नस्यानुचरश्चरन् ।

तापपापहरं प्राप, नृपस्त्रिपथगातटम् ॥ ८२ ॥

'गङ्गा'निकेतनस्यासौ, नातिदूरे नरेश्वरः ।

सैन्यं निवेशयामास, वासवोपमविक्रमः ॥ ८३ ॥

१ बलरामगदायुगलम् । २ चन्द्रस्य । ३ अंहिद्वयम् । ४ नखरूपचन्द्रैः ।
 ५ राजहंसः । ६ क-‘सिदश०’ । ७ हंसः । ८ एतस्याः शुभद्रायाः । ९ क-
 ‘दष्टमञ्जनम्’ । १० रत्नमण्डलम् । ११ शुभद्रा । १२ ख-‘सदा’ । १३ अतः
 परं २७९तमपर्यन्तानां पद्यानां छन्दोऽनुष्टुप् ज्ञेयम् ।

‘गङ्गा’ ‘सिन्धु’मिवोच्छ्रव्य, तस्या निष्कुटमुत्तरम् ।
 नृपाज्ञया सुपेणोऽपि, साधयित्वा समागमत् ॥ ८४ ॥
 गङ्गादेवीमष्टमेन, धराधीशोऽप्यसाधयत् ।
 सिद्धिं सुकृतिनां यान्ति, प्रारम्भाः सममीहया ॥ ८५ ॥
 गङ्गा रङ्गान्महीशाय, रत्नसिंहासनद्वयम् ।
 सहस्रं रत्नकुम्भानां, ददावष्टोत्तरं तथा ॥ ८६ ॥

भरतस्य रूपेण गङ्गादेव्याः सरागवशा तेन च सह तस्या रमणम्
 मरीचिवीचिनिचयैः, पूर्णं लवणिमार्णवम् ।
 निभाल्य भरतं भेजे, गङ्गा रागवशां दशाम् ॥ ८७ ॥
 स्वेदविन्दुपुनरुक्त-मुक्तागणविभूषणा ।
 मुखाभूतरुचिज्योत्स्ना-रूपस्वच्छसितांशुका ॥ ८८ ॥
 रोमोच्चयैः प्रियस्पर्श-वञ्चकं किल कञ्चुकम् ।
 प्रस्फोटयद्भिर्मित्राणा, नवोच्छ्वासघनौ स्तनौ ॥ ८९ ॥
 स्वान्तोद्धान्ततमप्रेम-सुधोर्मिभिरिवाभितः ।
 दृग्भिर्गङ्गाऽभिपिञ्चन्ती, भरतं प्रत्यभाषत ॥ ९० ॥-विशेषकम्
 तवाष्टमेन तपसा, ममासनमकम्पत ।
 त्यदर्शनेन सुभग !, शरीरमधुना पुनः ॥ ९१ ॥
 त्रिजगद्युवतीचेतः-‘प्रचलाकिमलाहक ! ।
 तवाभोगेन निर्वाति, कामतप्तं मनो मम ॥ ९२ ॥
 एवमैभ्यर्ध्यं पृथ्वीन्द्रं, प्रेमगद्गदया गिरा ।
 अरं रिरंसमानाऽसौ, निनाय स्वनिकेतनम् ॥ ९३ ॥
 भुञ्जानोऽत्यद्भुतान् भोगान्, भूमिभर्ता तया समम् ।
 सहस्रं मुहूर्तवत् स, वत्सरानत्यवाहयत् ॥ ९४ ॥
 गङ्गां तदङ्गसङ्गार्थ-मवृप्तां तां कथञ्चन ।
 अनुज्ञाप्य नृपः ‘खण्ड-प्रपाता’ऽभिमुखोऽञ्चलत् ॥ ९५ ॥
 पडंहिरंशिपाद् बह्वी-मिव स्थानात् ततो गतः ।

अखण्डविक्रमः 'खण्ड-प्रपाता'ह्रां गुहां नृपः ॥ ९६ ॥

नाट्यमालस्य वशीकरणम्

नाट्यमालमष्टमेन, नृपालः कृतमालवत् ।

असाधयद् व्यधानाद्यं, नृपाग्रे नटवच्च सः ॥ ९७ ॥

सत्कृत्य कृत्यविद् राजा, निर्जरं विससर्ज तम् ।

चकार पारणं चास्य, चक्रे चाष्टाहिकामहम् ॥ ९८ ॥

'तमिस्रा'या द्वारमिव, सुपेणः क्षोणिपाङ्गया ।

द्वारं 'खण्डप्रपाता'या, दण्डहत्नोदघाटयत् ॥ ९९ ॥

तामविक्षल्लिसन् क्षमापः, काकिण्या मण्डलावलीम् ।

तत्प्रकाशं 'निष्क्रयवत्', तस्या विश्राणयन्नगात् ॥ १०० ॥

विनिर्गत्य गुहाप्रत्यग्-भित्तेः प्राग्भित्तिमध्यतः ।

भूत्वा ये भेजतुर्गङ्गां, जननीं तनये इव ॥ १०१ ॥

ते 'उन्मग्रा'- 'निमग्रा'ऽऽहे, निमग्रे पद्यया नृपः ।

ललङ्हे 'घोधिना साधु-रिव तिर्यगधोगती ॥ १०२ ॥-युग्मम्

गुहाया दक्षिणं द्वारं, स्वयमुज्जघटे लघु ।

'भरता'र्द्धस्य याम्यस्य, 'राज्ञोत्कस्येव याञ्जया ॥ १०३ ॥

निर्जगाम गुहार्मध्या-दभ्रादिव दिवाकरः ।

महीपतिर्महोभारै-स्तारैरुद्भासयन् भुवम् ॥ १०४ ॥

गङ्गातटे नयनिधिप्राप्तिः

गाङ्गे न्यधानृपः स्फुन्धा-वारं रोधसि पश्चिमे ।

ध्यात्वा निर्धोश्च विदधे, सिद्धिद्वारमिवोष्टमम् ॥ १०५ ॥

'भरतस्य ततोऽभ्येयुः, सन्निधि निधयो नव ।

अधिष्ठितास्ते प्रत्येकं, यक्षाणां दशभिः शतैः ॥ १०६ ॥

नैसर्पः पाण्डुकश्चाथ, पिङ्गलः सर्वरत्नकः ।

महापद्मः काल महा-कालौ माणव-शङ्खकौ ॥ १०७ ॥

१ मण्डलावलीतेज । २ प्रतिदानवस्तुवत् । ३ गुहाया । ४ अगच्छत् ।
५ क-'गव्यमिस्ति' । ६ सम्यक्त्वेन । ७ य-'राज्ञोत्कस्येव' । ८ य-'गर्भा-' ।
९ क-'मिहाष्टमम्' ।

चक्राष्टके प्रतिष्ठाना, दैर्घ्ये द्वादशयोजनाः ।

एतेऽष्टयोजनोत्सेधा, विस्तारे नवयोजनाः ॥ १०८ ॥

काञ्चना वैदूर्यमणि-कपाटस्थगिताननाः ।

समा रत्नसमापूर्णा-श्चक्रचन्द्रार्कचिह्निताः ॥ १०९ ॥-कुलकम्

तदधिष्ठायका देवा-स्तेषामेवाह्वयैः श्रुताः ।

पल्योपमायुषो नाग-कुमारास्तत्रिकेतनाः ॥ ११० ॥

इति ते जगतीजानि, जगदुर्जगदुत्तम ! ।

भवद्भाग्यैर्वशीभूता-स्तर्वाभ्याशं धिता वयम् ॥ १११ ॥

उपभृद्भव यथाकाङ्क्षं, यथावाञ्छं प्रयच्छ च ।

वयं स्वयम्भूरमणा-ऽम्भोधेरम्भोवदक्षयाः ॥ ११२ ॥

सदा वयं स्वयं 'गङ्गा'-मृग'मागध'वासिनः ।

साम्प्रतं सञ्चरिष्यामः, क्षमामध्ये सन्निधौ तव ॥ ११३ ॥

सम्पन्नसन्निधानेषु, निधानेषु वराधवः ।

चकार पारणं तेषां, ग्रंथामष्टाहिकामपि ॥ ११४ ॥

सुपेणो दक्षिणं 'गङ्गा'-निष्कुटं 'निष्कुटुम्बताम् ।

नयन् म्लेच्छान् नृपादेशाद्, वशीकृत्य समागमत् ॥ ११५ ॥

पूर्वापरार्णवोपान्त-वनविश्रान्तविक्रमः ।

स तस्थौ तत्र पट्खण्ड-'भरता'खण्डलधिरम् ॥ ११६ ॥

१ उत्सेधाङ्गुलनिष्पन्नदैर्घ्यविस्तारभ्यां प्रत्येकं योजनप्रमाणं उक्तत्वेनापि योजनमानोऽवदः । 'पल्य' उच्यते । स मुण्डितैकादिसप्तदिनप्रसूतकुलक्षेत्रनरकेशैः पूर्यते यथा सोऽमिलजलाभीना-मविषयो भवेत् । प्रतिसमयमेकैकस्मिन् बालाग्रेषुऽपह्रियमाणे यावान् कालो लभति तद् बादरोद्धारप-ल्योपमम् । एकैकस्य पूर्वोक्ताबालाग्रस्य मनीषयाऽसहस्रव्येयानि स्रष्टानि कल्पनीयानि धीधनैः । ततः सूक्ष्मखण्डीकृतबालाग्रभृतपल्यात् प्रतिसमयमेकैकस्मिन् सूक्ष्मबालाग्रखण्डेषुऽपह्रियमाणे यावान् कालो व्यपैति तत्प्रमाणं सूक्ष्मोद्धारपल्योपमम् । सहजबादरबालाग्रपूरिते पल्ये यदा प्रतिवर्षशत-मेकैकं बालाग्रमपह्रियते तदा सर्वस्मिन्नपि तदपहारे यावान् कालो भवति तद् बादरमद्वापल्योपमं ज्ञेयम् । पूर्वोक्तासहस्रव्येयखण्डीकृतसूक्ष्मबालाग्रपरिपूर्णपल्यात् प्रतिवर्षशतमेकैकस्मिन् सूक्ष्मे बालाग्रखण्डेषुऽपह्रियमाणे यावान् कालः सम्पाद्यते तत् सूक्ष्ममद्वापल्योपमं बोद्धव्यम् । इदमेव प्रासङ्गिकमत्र । २ साक्षिष्यम् । ३ ख-'मुख' । ४ अग्रेसरम् । ५ निर्वशताम् ।

पट्टिर्पसद्वेष्टेण पट् खण्डानि जित्वा भरतस्य स्वपुरीं प्रति गमनम्

‘भरते’ ‘भरत’क्षेत्र-त्रिनेत्रत्वैककारणम् ।

‘विनीता’ऽभिमुखं चक्र-मथोऽचालीत् पथा दिवः ॥ ११७ ॥

पट्टिर्पसहस्रैः प्राक्-प्रयाणदिवसादिति ।

जित्वा पदखण्ड‘भरतं’, चक्री चक्रानुगोऽचलत् ॥ ११८ ॥

‘अयोध्या’याः सन्निधाने, स्कन्धावारं निवेश्य सः ।

व्यधत्त तां पुरीं ध्यात्वा, ‘विधिप्रष्टोऽष्टमं तपः ॥ ११९ ॥

पूरयित्वा नृपारीन्द्रो, निष्पिष्टारिष्टमष्टमम् ।

महामहीधवैः सार्द्धं, विदधाति स पारणम् ॥ १२० ॥

भरतस्य प्रवेशमहोत्सवः

‘विनीता’यां ‘त्वदन्यन्त, मञ्चा मणिचयाञ्चिताः ।

नानादेशागतश्रीभ्यो, ‘विलासनिलया इव ॥ १२१ ॥

मञ्चोलोचावचूलान्ता-ऽऽमुक्ता मुक्ता विरेजिरे ।

प्रवेशकौतुकावेश-स्फारास्तारा इवागताः ॥ १२२ ॥

प्रतिमश्वं व्यरचयन्, नागरा रत्नतोरणान् ।

इव ‘नीष्टृगणाम्येत-श्रीभ्यो भूषणकण्टिकाः ॥ १२३ ॥

‘स्तम्भेषु शतकुम्भीया-ऽऽदर्शैरकैरिवावमे ।

गहःसुहृदसुवीर्यं, द्रष्टुं द्वीपगणागतैः ॥ १२४ ॥

तरङ्गितानि वद्वानि, स्तम्भेषु वसनान्यभान् ।

सज्जितान्यट्टलक्ष्मीभि-र्न्युञ्जनानीव ‘भृभृते ॥ १२५ ॥

सा क्षणत्किङ्किणीनादा, स्फूर्जद्ध्वजकरा पुरी ।

देवानिवाह्वयद् द्रष्टुं, तं प्रवेशोत्सवं नवम् ॥ १२६ ॥

राजमार्गाट्टमालान्त-स्तता वसनमालिकाः ।

कमलाजलधौ पुर्या, लहर्त्य इव रेजिरे ॥ १२७ ॥

पुरीरथ्यापथाः पौरैः, सिक्ताः काश्मीरवारिमिः ।

हृदयान्तःसमुद्धान्त-नृपरागरसैरिव ॥ १२८ ॥

१ ‘भरत’क्षेत्रकल्याणकारि । २ रा-‘मथाचालीत्’ । ३ ख-‘निधि०’ । ४ क-‘त्वमन्य-
त’ । ५ क-‘निवास०’ । ६ देशसमूहागतश्रीभ्यः । ७ क-‘स्पर्शेषु’ । ८ क-‘भृभृतः’ ।

प्रतिहृष्टं प्रतिगृहं, मौक्तिकैः स्वास्तिकस्थितैः ।
 रेजे पत्यागमात् पुर्याः, प्रमदाश्रुकणैरिव ॥ १२९ ॥
 प्रतिरध्यापथं कीर्णाः, कुसुमप्रकरा वभ्रुः ।
 पत्युः समागमे पुर्या, इव प्रस्वेदविन्दवः ॥ १३० ॥
 न्यस्तागुरुधूपघटी-घटाधूपेन धूपिता ।
 पुरी वासकसजेव, तस्थौ स्वामिसमुत्सुका ॥ १३१ ॥
 प्रवेष्टुकामः कल्याणे, मुहूर्ते नगरीं नृपः ।
 गजमुद्गर्जमारोहद्, घनवाहनवद् घनम् ॥ १३२ ॥
 उच्चकैरातपत्रेण, केतकीपत्रकान्तिना ।
 चन्दनस्यन्दतिलकं, तन्वानो गगनश्रियः ॥ १३३ ॥
 स्वपशुः प्रसरन्नीर-भरेऽम्बरसरोवरे ।
 मरालपटलीलीलां, चामरद्वितयं नयन् ॥ १३४ ॥
 रत्नाकरेण गाम्भीर्य-निजितेनापिर्तैरिव ।
 रत्नालङ्करणगणैः, सर्वाङ्गीणविभूषणः ॥ १३५ ॥
 अलङ्कृतः शरत्काल-ज्योत्स्नाजालसमुज्ज्वलैः ।
 वासोभिर्धूपो गर्भा-दुद्धान्तैः सुकृतैरिव ॥ १३६ ॥
 द्वात्रिंशता क्षितीशानां, सहस्रैराश्रितोऽभितः ।
 पादैरिव सुपर्वाद्री-र्भाणिक्यमुकुटोत्कटैः ॥ १३७ ॥
 वन्दिष्यन्दैर्मृदूर्जसि-स्फूर्जजयजयारवैः ।
 स्तूयमानगुणग्रामः, सुत्रामसमविक्रमः ॥ १३८ ॥
 गजेन्द्रं वातयाताभ्यां, यापयन् स शनैः शनैः ।
 चतुरङ्गचमूचार-भारं लोलाचलोऽचलत् ॥ १३९ ॥-सप्तमिः कुलकम्
 वाद्यानां वाद्यमानानां, निनादप्रतिर्नादतः ।
 अनुकारं चकारेव, देववर्त्म तदा मदात् ॥ १४० ॥
 लोकेशोत्कण्ठितैर्लोकै-र्देशेभ्योऽभ्यागतैरभूत् ।

१ ए-‘प्रमोदाश्रु०’ । २ नायिकाविशेषः ; एतच्छरणं तु यथा—“कुरुते मण्डनं या तु,
 सज्जिते वासवेऽमनि । सा तु ‘वासकसजा’ स्यात्” । ३ इन्द्रवत् । ४ क-‘सुपर्वादे-’ ।
 ५ इन्द्रतुल्य० । ६ क-‘घतयाता०’ । ७ लोलाञ्चलायत्येति । ८ स्व-‘नादितः’ ।

पूजनैश्चाखिलो मर्त्य-लोको न्वेकत्र पिण्डितः ॥ १४१ ॥
 महीरुहमहीशाल-गृहाऽऽट्टाऽऽट्टालकाद्यभूत् ।
 संसक्तैर्मानवैः सर्व, मानवैकमयं तदा ॥ १४२ ॥
 पूर्वद्वारेण पूर्वमध्यं, प्रविवेश विशांपतिः ।
 चक्षुःपथेन प्रणयी, यथा प्रणयिणीमनः ॥ १४३ ॥
 परिणेतुर्दृढङ्गादि-चादित्राणि समं तदा ।
 मञ्चेषु स्वर्दिमानेषु, घण्टा जैनजनाविव ॥ १४४ ॥
 लाजा लोकपतौ प्राप्ते, पुरः पुरपुरन्धिभिः ।
 शुभ्राः शुशुभिरे क्षिप्ताः-स्तत्कटाक्षच्छटा इव ॥ १४५ ॥
 अकवीनामपि तदा, मुदाऽतिशयतोऽभवन् ।
 नृपतिस्तुतिकाव्यानि, सिद्धसारस्वतादिव ॥ १४६ ॥
 चलैश्चैलाञ्चलैर्नार्यो, राजराजमवीजयन् ।
 पदखण्डभरतक्षेत्र-भ्रान्तिभ्रान्तिभिदे किल ॥ १४७ ॥
 पृष्ठस्यैरपि पूर्वोक्त-क्षिप्तैः कुसुमदामभिः ।
 नृपेभ्यो दामित इव, मन्दं मन्दं तदाऽगमत् ॥ १४८ ॥
 सदाऽपि नृपतौ तस्मिन्, न जनो भयमन्वभूत् ।
 सोऽमीरिभान्ते भूत्वाऽस्या-ऽर्पयत् पुष्पफलानि यत् ॥ १४९ ॥
 मञ्चयोर्मञ्चयोरन्त-र्दन्तीन्द्रमकृत स्थिरम् ।
 तैयोर्स्तस्य किलौन्नत्य-समत्वावगमस्पृहः ॥ १५० ॥
 चक्षुर्मञ्चोभयाग्रस्था, भूपत्यारात्रिकं स्त्रियः ।
 एतद्यशोमहःस्पृद्धि, घनसारशिखित्विपि ॥ १५१ ॥
 जगौ मञ्चेषु पञ्चेषु-जीवितं युवतीजनः ।
 राहो मङ्गलगीतानि, नृचं तदनुगं व्यधात् ॥ १५२ ॥
 नृपं नराः शिरःस्थात्रा-भारतः कन्धरां किल ।
 नमन्तीं घर्तुमाबद्ध-भालस्याञ्जलयोऽनमन् ॥ १५३ ॥

१ नृपः । २ तीर्थवग्मन्वन्धिनि जन्मनि । ३ स्व-क्षिप्ताः शुशुभिरे शुभ्रा- । ४ मन्त्र-
 विशेषात् । ५ जनः । ६ क-‘प्यायत्’ । ७ मञ्चयोः । ८ हस्तिनः । ९ क-‘मन्त्रा-
 भया’ । १० क-‘तास्या’ ।

वाणिजान् पाणिनोत्क्षिप्त-मुक्तास्थालान् पुरःस्थितान् ।
 प्रत्यापणं नृपोऽप्रीणात्, सुधावेणिस्पृशा दृशा ॥ १५४ ॥
 चिरं जीव चिरं नन्द, चिरं जय जयचित्ति ।
 पौराशीर्वचनैरासी-नृपस्य थवणाभृतम् ॥ १५५ ॥
 आलोकायाकुलान् लोका-नुत्क्षिप्ताभयपाणिना ।
 रक्षन् वेत्रिगणात्^१ पञ्च्यं, प्रासादं प्राप भूपतिः ॥ १५६ ॥
 ततस्तस्याङ्गणे वेद्यां, मृगेन्द्रोऽद्रेरिवावनौ ।
 उच्यतार प्रतीहार-प्रत्तपाणिर्द्विपान्नृपः ॥ १५७ ॥
 तत्र सर्वं परीवारं, विसृज्य नरनिर्जरः ।
 विवेशास्तमनःसादं, प्रासादं स्वर्गमिन्द्रवत् ॥ १५८ ॥

भरतस्य चक्रित्वाभिपेकः

चक्रिणश्चक्रवर्तित्वा-भिपेकाय पुरीवहिः ।
 मण्डपं मण्डनीचक्रुः, पूर्वोदग्दिश्यथो सुराः ॥ १५९ ॥
 रजे रत्नमयं स्नान-पीठं मण्डपमध्यगम् ।
 पृथ्वीन्द्रोपास्तये प्राप्तो, रत्नाद्रिरिव तैद्वपुः ॥ १६० ॥
 नदीनदनदीनाथ-तीर्थपाथस्तर्थापधीः ।
 मृदोऽप्यभ्याहरन् देवाः, सर्वतः पर्वतादिकात् ॥ १६१ ॥
 स्थितः पौषधशालाऽन्त-नृपोऽष्टमतपोऽग्रहीत् ।
 यत्प्रसादादभूद् राज्यं, तदाराध्यं सदा तपः ॥ १६२ ॥
 तैमखण्डाष्टमः क्षोण्या-खण्डलो मण्डपं ययौ ।
 सान्तःपुरपरीवार-वारः संश्रित्य वारणम् ॥ १६३ ॥
 तैतः प्रदक्षिणीचक्रे, सह दारैर्नरैश्चरः ।
 रत्नोद्द्योतं स्नानपीठं, परिणीत इवानलम् ॥ १६४ ॥
 पूर्वसोपानतः स्नान-पीठं पृथ्वीन्दुरुन्नतम् ।
 सह दारैः समारोहत्, पूर्वाद्रिं^२ द्युतिकान्तवत् ॥ १६५ ॥

१ क-‘वाणिजात्’ । २ क-‘विमोचिति’ । ३ क-‘कुललोका-’ । ४ क-‘पिच्यं’ ।
 ५ स्नानपीठवपुः । ६ क-‘तप.खण्डा०’ । ७ ख-‘तत्र’ । ८ सूर्यवत् । ९ क-‘काशितवत्’ ।

पूर्वाशाभिमुखस्तत्र, नृसिंहः सिंहविष्टरे ।
 उपविष्टो मणिग्रष्टे, 'मेरु' शङ्के मृगेन्द्रवत् ॥ १६६ ॥
 ते द्वात्रिंशत्सहस्राणि, माणिक्यमुकुटोल्लवणाः ।
 उदक्सोपानमार्गेण, पीठमारुह्युर्नृपाः ॥ १६७ ॥
 नातिदूरेऽस्थुरासीना, राज्ञो भद्रासनेषु ते ।
 निवद्वाञ्जलयः शक्रा, इव श्रीवृषभान्तिके ॥ १६८ ॥
 पुरोहितो गृहपतिः, पृतनापतिवर्द्धकी ।
 श्रेष्ठ्याद्याः 'पीठमारोहन्, याम्यसोपानवर्त्मना ॥ १६९ ॥
 आसनेषु निपण्णास्ते, तस्थुर्भृङ्गीवदैस्थिराः ।
 इन्दिरां रोद्धुमाचद्ध-पाण्यञ्जाञ्जलयः किल ॥ १७० ॥
 ततोऽभिपिपिचुर्भूप-माभियोगिकदेवताः ।
 तीर्थाम्भोभिर्भृतैः कुम्भै-स्तीर्थेशं वासवा इव ॥ १७१ ॥
 धनकुम्भोदकैर्वृष्टि-र्विस्फूर्जत्तूर्यगर्जिता ।
 भृष्टन्मूर्द्धन्यभृद् राज-हंसा मुमुदिरे द्रुतैश्च ॥ १७२ ॥
 ते द्वात्रिंशत् सहस्राणि, क्षोणीशाः कलशोदकैः ।
 तमभ्यपिञ्चनचला, निर्झरैरिव काननम् ॥ १७३ ॥
 तेनुः सेनापतिश्रेष्ठि-मुख्यास्तस्योज्ज्वलैर्जलैः ।
 जातरूपाद्भुतस्याभि-पेकं मेरोरिवाम्बुदाः ॥ १७४ ॥
 तस्याङ्गं गन्धकौपाय्या-मृष्टं गोशीर्षचन्दनैः ।
 विलिप्तं व्यरुचद् वक्र-चन्द्रं चन्द्रातर्पणिव ॥ १७५ ॥
 किरीटं पुरुहूतेनो-पनीतमृषभप्रभोः ।
 आद्यमूर्द्धाभिपिक्तस्य, तस्य मूर्ध्नि न्यधुः सुराः ॥ १७६ ॥
 दीपैरौर्वानलज्वालाः, संस्तम्भेवाब्धिर्नो कृतैः ।
 तनैर्ध्वे न्यधुस्तस्य, कर्णयोः कुण्डले सुराः ॥ १७७ ॥
 हारार्द्धहारयोर्मुक्ता, राज्ञो रेजुरुरःस्थले ।
 क्रीडाविलासतो लक्ष्म्याः, किल स्वेदोदविन्दवः ॥ १७८ ॥

१ ख-'ग्रष्टे' । २ ख-'पृष्ठ' । ३ ख-'स्थिराम्' । ४ ख-'ऽम्भसा भृतैः' । ५ ख-'द्रु-
 तम्' । ६ पर्वताः । ७ क-'वापाट्वा मृष्टा' । ८ आद्यनृपस्य । ९ क-'नोत्कृते' ।

उज्ज्वलैर्मृदुलैरिन्दोः, किरणैः कल्पिते किल ।

देवदृष्यांशुके राज्ञो, विबुधाः पर्यघाययन् ॥ १७९ ॥

पुष्पमाला सुरैर्याऽस्य, मङ्गलावाहितोरसि ।

तप्तस्य तपसः सैव, फलमालोज्ज्वलाऽजनि ॥ १८० ॥

अविशत्सुमटां शुक्ल-करदण्डोज्झितां नृपः ।

यावद् द्वादश वर्षाणि, 'विनीता'मकरोत् पुरीम् ॥ १८१ ॥

सिंहासनादथोत्थाय, पृथ्वीशः सपरिच्छदः ।

जगाम धाम व्योमेव, प्राग्गिरैरंशुमानिव ॥ १८२ ॥

तत्र स्नानगृहे स्नात्वा, भूमिविन्यस्तमाजनैः ।

नृपचक्रैः समं चक्री, चकाराष्टमपारणम् ॥ १८३ ॥

अभिपेकोत्सवे तस्मिन्, वृत्ते द्वादशवार्षिके ।

बुभुजे भूपतिर्भोगान्, प्राग्भाग्याभ्यागतान् भृशम् ॥ १८४ ॥

भरतचक्रिणः समृद्धिवर्णनम्

चक्र-दण्डा-ऽसि-च्छाणि, चत्वार्येतानि जज्ञिरे ।

एकेन्द्रियाणि रत्नानि, नरेन्दोरस्त्रमन्दिरे ॥ १८५ ॥

काकिणी-मणि-चर्माणि, निधयश्च नवाभवन् ।

तस्य रत्नाकरे रत्ना-नीव पद्मानिकेतने ॥ १८६ ॥

पुरोहितो गृहपतिः, पृतनापति-वर्द्धकी ।

स्वपुर्यां तस्य चत्वारि, नररत्नानि जज्ञिरे ॥ १८७ ॥

गजा-ऽश्वरत्ने जज्ञाते, तले 'वैताढ्य'भूमृतः ।

विद्याधरोत्तरश्रेण्यां, स्त्रीरत्नं समजायत ॥ १८८ ॥

स चतुर्दशभिः शोभां, लेभे रत्नैर्महत्तमैः ।

पुण्यनैपुण्यतः प्राप्यैः, पूर्वैर्जैनागमो यथा ॥ १८९ ॥

श्रितः पोडशमिर्देव-सहस्रैः पारिपार्थकैः ।

अङ्गरक्षार्कैः पूर्व-तपोराशिवशीकृतैः ॥ १९० ॥

स राज्ञां राजकन्याना-मिव द्वात्रिंशता श्रितः ।

१ ख-'राज्ञा' । २ ख-'रत्नरंशुमान्' । ३ चतुर्दशपूर्वैर्युक्तो यथा जैनसिद्धान्तः, पूर्वार्णा नामाधुलेखायै तु प्रेक्ष्यतां प्रवचनसारोद्धार(गा. ७११-७१८) वृत्तिः श्रीधीरमकामरस मदीयं स्पष्टीकरणं (पृ. ५९-६१) वा । ४ ख-'पदैः' ।

सहस्रैर्वसहस्राक्षः, सहस्राक्षमहा धमौ ॥ १९१ ॥

कन्यानां ज्ञानपदीनां, नाटकानामिवान्वहम् ।

द्वात्रिंशता सहस्रैः स, महीशः समुपास्यत ॥ १९२ ॥

स भूपः स्रूपकाराणां, त्रिषष्ट्यैस्त्रिभिः शतैः ।

तथाष्टदशभिः श्रेणि-प्रश्रेणिभिरशोभत ॥ १९३ ॥

लक्षैश्चतुरशीत्यै-रश्वैरिव रथैरिव ।

स पत्तिभिर्ग्रामैरिवा-मात् पण्णवतिकोटिभिः ॥ १९४ ॥

स द्वात्रिंशज्जनपद-सहस्राणामभूत् प्रभुः ।

द्वासप्ततिपूरवर-सहस्राणामपीशिता ॥ १९५ ॥

स सहस्रेणोर्नद्रोण-मुखलक्षस्य रक्षकः ।

पंचनाष्टाचत्वारिंशत्-सहस्राणां च शासिता ॥ १९६ ॥

कर्षटानां मंडम्बाना-मिर्वाडम्बरमाक्षुश्रियाम् ।

चतुर्विंशतिसहस्र-सहस्राणानां स रक्षिता ॥ १९७ ॥

औंकाराणां स विंशति-सहस्राणामधीश्वरः ।

पोडशानां तथा खेट-सहस्राणां प्रपालकः ॥ १९८ ॥

चतुर्दशसहस्राणां, सैम्याधानामधीशिता ।

१ इन्द्रवत् तेजसी । २ नानादेशोद्भवानाम् । ३ क-‘तप०’ । ४ शिल्पिसङ्घादिभिः, “कारुस्तु कारी, प्रकृतिः शिल्पी श्रेणिस्तु तद्गणः” इत्यभिधानचिन्तामणि (का. ३, स्तो. ५६३) वचनात्; एतेषामष्टादश नामानि उपलभ्यन्ते ‘हिंदुशास्त्रांतील संख्यावाचक दुर्बोधशब्दार्थ-कोश’ नाम्नि पुस्तके, किन्तु तान्येव प्रस्तुतानि न वेति प्रश्नः । ५ गजैः । ६ क-‘विंशति’ । ७ महानगरं । ८ “सिन्धुवेलावलयितानि द्रोणमुखानि” इति प्रमेयरत्नमञ्जूपायां १२१ तमे पत्रे । ९ जलस्थलपथयुक्तानि रत्नयोनिभूतानि वा पत्तनानि । १० कुलकप्रकार-वेष्टितानि अमितः पर्वताश्रितानि वा कर्षटानि । वाचस्पतिकोशे त्वेवम्—

“स्यात् स्थानीयं त्वतिलम्बो, आमो आमशताष्टके । तदर्धं तु द्रोणमुखं, तच्च कर्षटमस्त्रियाम् ॥

कर्षटार्धं कर्षुटिकं स्यात्, तदर्धं तु कर्षटम् । तदर्धं पत्तनं तच्च, पत्तनं पुटभेदनम् ॥

निगमस्तु पत्तनार्धं, तदर्धं तु निवेशनम् । कर्षटादधमो द्रव्यः, पत्तनादुत्तमश्च सः ॥

उद्रव्यश्च निवेशश्च, स एव द्रव्य इत्यपि ।” श्रीकेशचक्रे कल्पद्रुकोपेऽपि कर्षटादिसरूपं समस्ति ।

११ अर्धतृतीयगव्यूतान्तर्गमरहितानि आमपञ्चशत्युपजीव्यानि वा मडम्बानि । १२ क-

‘मिव डम्बरमाक्ष्रिया’ । १३ हिरण्यकरादय आकराः । १४ प्रांशुप्राकारनिबद्धानि क्वचिज्जगद्दि-

वेष्टितानि वा खेटानि; “खेटः पुरार्धविस्तरः” इति अभिधानचिन्तामणौ (का. ४, स्तो. ३८) ।

१५ शैलशृङ्गाभ्यानिो निवासा यात्रासमागतप्रभूतजननिवेशा वा सम्भाषाः ।

स पट्टपञ्चाशतोऽन्तरो-दकानामपि नायकः ॥ १९९ ॥

एकोनायाः पञ्चाशतः, कुराज्यानां प्रशासकः ।

‘भरत’क्षेत्रभूतानां, परेषामपि सोऽधिपः ॥ २०० ॥

दुर्विनीतान् विनीतान् स, ‘विनीता’यां स्थितः सृजन् ।

अभिपेकोत्सवान्ते स्वान्, सत्तुं चक्री प्रचक्रमे ॥ २०१ ॥

पाटं वर्षसहस्राणि, विरहोत्कण्ठिताशयान् ।

राजा निजान् निरैक्षिष्ट, निशुक्लनरयोजितान् ॥ २०२ ॥

सुन्दरीशरीरस्थितेरवलोकनाद् भरतस्य वचनानि

दुर्बलां बाहुधलिनः, सोदरां सुन्दरीं ततः ।

भूपो न्यभालयन्मलानां, हेमन्तनलिनीमिव ॥ २०३ ॥

परावर्तितरूपां तां, प्रेक्ष्य ग्रीष्मलतामिव ।

रोषाध्मातो धरामर्त्ता-ऽधिकृतानित्यमापत ॥ २०४ ॥

सन्ति रे किं मैदीयेऽपि, न कदा नोदनान्यपि ? ।

सत्स्वप्यभ्रात्यसौ चेन्न, तदस्त्यस्याः किमामयः ? ॥ २०५ ॥

गदो यद्यगदङ्काराः, कंथाधाराः कथं ततः ? ।

आसीद् वसुन्धरा वन्ध्या, नौपधीर्वा प्रसूति किम् ? ॥ २०६ ॥

दृष्ट्वा दरिद्रपुत्रीवत्, कामं क्षामतमामिमाम् ।

दूनोऽहं तदहो यूयं, वञ्चका मम वैरिणः ॥ २०७ ॥

निशुक्तास्तेऽपि नत्वेति, प्रोचुः प्राञ्जलयो नृपम् ।

तन्नास्ति वस्तु किमपि, देववेष्मनि नास्ति यत् ॥ २०८ ॥

सर्वदिग्जैत्रयात्रायै, किन्तु देवो यदाद्यगात् ।

तदादीयं विरचय-त्यार्चामाम्लानि नित्यशः ॥ २०९ ॥

तदा देवो यदैवेमां, प्रव्रजन्तीं न्यवारयत् ।

१ जलान्तर्वातिसन्निवेशानामर्थाद् द्वीपानाम्, न तु जेनसिद्धान्तप्रसिद्धशुम्भिमनुजाश्रयभूतानां पट्टपञ्चाशदन्तरद्वीपानां, तेषु कस्याप्याधिपत्यसाम्भवात् । २ स्वबन्धून् । ३ स्व-‘नरान्’ । ४ प्रेषितनरानीतान् । ५ मम गृहे, ‘भारे त्या’ इति भाषायाम् । ६ क-‘मूदानोदना०’ । ७ मृता । ८ विकृतिपट्कल्याणपूर्वकमेकाशनम् ; “आचामोऽवश्रावणम्, अम्लं चतुर्थो रसः, एव प्रायेण व्यञ्जने यत्र भोजने ओदनकुल्पापसक्तुप्रभृतिके तदाचामाम्लम्, समयभाषयौ-दनकुल्पापसक्तुप्रभृतिके घ. अ. २” इति अभिधानराजेन्द्रे (पृ. २९६) । ९ क-‘तया’ ।

स पश्यश्चाशतोऽन्तरो-दकानामपि नायकः ॥ १९९ ॥

एकोनायाः पञ्चाशतः, कुराज्यानां प्रशासकः ।

‘भरत’क्षेत्रभूतानां, परेषामपि सोऽधिपः ॥ २०० ॥

दुर्विनीतान् विनीतान् स, ‘विनीता’यां स्थितः सृजन् ।

अभिषेकोत्सवान्ते स्नान्, सार्तुं चक्री प्रचक्रमे ॥ २०१ ॥

षष्टिं वर्षसहस्राणि, विरहोत्कण्ठिताशयान् ।

राजा निजान् निरैक्षिष्ट, नियुक्तनरयोजितान् ॥ २०२ ॥

सुन्दरीशरीरस्थितेरवलोकनाद् भरतस्य वचनानि

दुर्बलां घाह्वलिनः, सोदरां सुन्दरीं ततः ।

भूपो न्यभालयन्मलानां, हेमन्तनलिनीमिव ॥ २०३ ॥

परावर्त्तितरूपां तां, प्रेक्ष्य ग्रीष्मलतामिव ।

रोषाध्मातो धराभर्त्ता-ऽधिकृतानित्यभापत ॥ २०४ ॥

सन्ति रे किं मैदीयेऽपि, न ह्येदा नोदनान्यपि ? ।

सत्स्वप्यश्नात्यसौ चेन्न, तदस्त्यस्याः किमामयः ? ॥ २०५ ॥

गदो यद्यगदङ्काराः, कैथाधाराः कथं ततः ? ।

आसीद् वसुन्धरा वन्ध्या, नौपधीर्वा प्रसूति किम् ? ॥ २०६ ॥

दृष्ट्वा दरिद्रपुत्रीवत्, कामं क्षामतमामिमाम् ।

दूनोऽहं तदहो यूयं, वञ्चका मम वैरिणः ॥ २०७ ॥

नियुक्तास्तेऽपि नत्वेति, प्रोचुः प्राञ्जलयो नृपम् ।

तन्नास्ति वस्तु किमपि, देववेश्मनि नास्ति यत् ॥ २०८ ॥

सर्वदिग्जैत्रयात्रायै, किन्तु देवो यदाद्यगात् ।

तदादीयं विरचय-त्यार्चामाम्लानि नित्यशः ॥ २०९ ॥

तदाप्रभृत्यभूद् भाव-संयतेयं भवच्छिदे ॥ २१० ॥
 किं प्रव्रजितुकामाऽसि, भरतेनेति भाषिता ।
 अवादीदेवमेवेति, सुन्दरी शीलसुन्दरी ॥ २११ ॥
 वभापे भरतोऽप्येवं, प्रमादोऽजनि मे तदा ।
 प्रपद्यमाना प्रव्रज्यां, यन्मया त्वं निवारिता ॥ २१२ ॥
 साधु साधु महासत्त्वे !, तत्त्वे ते रमते मतिः ।
 अत्यन्तं तातपादाना-मपत्यस्योचितं हृदः ॥ २१३ ॥
 के वयं हन्त ये राज्य-लुब्धा विषयगृध्रवः ।
 न प्रपद्यामहे तात-पादानां पदवीं मनाक् ॥ २१४ ॥
 कृत्यं किञ्चित् करे कार्यं, तिष्ठत्यायुषि गत्वरे ।
 तमिस्राविद्युदुद्योते, च्युतं द्रव्यमिव द्रुतम् ॥ २१५ ॥
 अकसादेव कुत्रापि, कदापि गमनेच्छया ।
 विश्वं विश्वासयन्तीव, यासाः शश्वद् गतागतैः ॥ २१६ ॥
 शरीरस्याशुचेरस्य, नश्यतोऽवश्यमन्वहम् ।
 व्रतमेव गुणो मोक्ष-फलं गृह्णन्ति केऽपि तत् ॥ २१७ ॥
 मुदिता मेदिनीभर्तु-व्रतरेक्षाकराग्रहात् ।
 सा धन्याऽमन्यतात्मानं, मुक्तं कारागृहादिव ॥ २१८ ॥
 समयेऽत्र समम्यायाद्, भगवान् वृषभध्वजः ।
 'अष्टापदा'ऽद्रौ विहरन्, भव्याम्मोरुहभास्करः ॥ २१९ ॥
 किरीटमिव तस्याद्रे, रूप्यस्वर्णमणीमयम् ।
 उच्चैः शिरसि समव-सरणं चक्रिरे सुराः ॥ २२० ॥
 जिनेशं देशना तत्र, तन्वानं शैलपालकाः ।
 एतत् विज्ञपयन्ति स्म, भरताय त्वरामृतः ॥ २२१ ॥
 भृत्येभ्यः क्षितिशुक् तेभ्यः, सैतोपपारितोषिकम् ।
 स्वर्णस्य तत्क्षणं कोटीः, सार्द्धा द्वादश दत्तवान् ॥ २२२ ॥
 कलरूपाणि ! तव पुण्याना-भिर्यथा नैव विद्यते ।

स्वामी यदा जगामेह, जगादेति च सुन्दरीम् ॥ २२३ ॥

सुन्दर्या निष्क्रमणोपक्रमः

ततो निष्क्रमणस्नान-मस्या मानववासवः ।

स्नान्तःपुरपुरन्धीमिः, श्रद्धया निरधारयत् ॥ २२४ ॥

स्नाता विलिप्ता विविधा-ऽलङ्कारा पर्यधादसौ ।

वाससी सदशे स्नान्त-वासनाविशदद्युती ॥ २२५ ॥

तस्यास्तथास्वरूपायाः, पुरतो रूपसम्पदा ।

स्त्रीरत्नं जात्यरत्नस्या-जनि कृत्रिमरत्नवत् ॥ २२६ ॥

जनतायै यथाकामं, कामं कामगवीव सा ।

ददाना दानमारूढा, शिविकां स्वर्विमानवत् ॥ २२७ ॥

सा राज्ञाऽनुगता साक-मन्तःपुरपुरीजनैः ।

प्रपेदे 'ऽष्टापदं' शैलं, परितः स्फुरितोत्सवा ॥ २२८ ॥

ततो भरत-सुन्दर्या, तमारुरुहतुर्गिरिम् ।

अथमं सोपानमिव, तौ निःश्रेयसवेश्मनः ॥ २२९ ॥

मुदा समवसरणं, प्रविश्य परमेश्वरम् ।

प्रदक्षिणीचक्रतुस्तौ, 'मेरुं' रात्रि(शि?)रवी इव ॥ २३० ॥

जगतीसङ्घिपश्चाङ्गः, सम्प्राप्तुं पञ्चमीं गतिम् ।

समृत्कण्ठितचित्तौ तौ, नेमतुस्त्रिजगत्पतिम् ॥ २३१ ॥

श्रीवृषभसमथसरणे भरतस्य स्तुतिः

अथ प्रथमचक्री स, प्रथमं धर्मचक्रिणम् ।

प्रचक्रमे प्रमोदेन, स्तोतुं गद्गदया गिरा ॥ २३२ ॥

ममेश ! 'भरत'क्षेत्र-जयः प्रीतिमयः कुतः ? ।

पटिर्वर्षसहस्राणि, त्वद्दर्शनविनाकृतः ॥ २३३ ॥

जगद्गर्चर्मवन्मूर्तिः, सुधावर्चिरियं दृशोः ।

सतां गोचरतां याता, दत्ते सैद्दर्शनोदयम् ॥ २३४ ॥

तवालोकैर्न लोकानां, जन्मलक्षार्जितान्यपि ।

यान्त्याशु नाशमेनांसि, तमांसि रविणा यथा ॥ २३५ ॥

सतां प्रणमतां येषां, युष्मदंहिनस्तृणः ।

चूडारत्नान्ति ते चूडा-रत्नान्ति त्रिजगज्जने ॥ २३६ ॥

मुपपीयूषकुण्डान्तः, पीयूषलहरीगिरिः ।

पायं पायं ग्रयान्त्येव, पैरामरपदं नराः ॥ २३७ ॥

अमनोज्ञे मनोज्ञे वा, रङ्गे राजनि वा विमो ! ।

सर्वत्र सदृशाः श्रेयो-दृष्टयस्तव दृष्टयः ॥ २३८ ॥

सदा त्वद्ध्यानसुधया, तृप्यतीश ! मनो न मे ।

दृक् तृप्यतु चिरप्राप्तैः, कुतस्त्वदर्शनामृतैः ? ॥ २३९ ॥

इति तीर्थपतिं स्तुत्वा, नत्वा च नरनायकः ।

दिशि पूर्वोत्तरस्यां स, निपसाद ग्रामादमुक् ॥ २४० ॥

दन्ताशुर्दम्भादुद्भ्रान्त-स्वान्तभक्तिभरां गिरम् ।

सुन्दर्यपि प्रणम्येश-मजल्पत् कल्पिताञ्जलिः ॥ २४१ ॥

सुन्दर्या प्रभोः स्तुतिदीक्षायाश्च कक्षीकरणम्

चेतश्चेतति चेन्नेत-नेतरत् त्वां विनाऽन्वहम् ।

त्वन्मुखेन्दुमदृष्ट्वा तु, नैति दृक्कुमुदं मुदम् ॥ २४२ ॥

ज्ञानेन निर्ममेश ! त्वं, पश्यसि स्वान् परानपि ।

पश्यन्ति त्वां किमज्ञानाः, प्रत्यक्षं त्वं गतो न चेत् ? ॥ २४३ ॥

ब्राह्मी सुकृतभाग् भ्रातृ-पुत्रा भ्रातृव्यजाश्च ते ।

पुण्यात्मानो यैः प्रव्रज्य-त्वर्मर्यः पर्युपास्यसे ॥ २४४ ॥

विहरन् वसुधां स्वामि-शुद्धाराय शरीरिणाम् ।

निर्ममोऽपि ममागण्यैः, पुण्यैः प्राप्तोऽसि सम्प्रति ॥ २४५ ॥

ग्रतं ब्राह्म्या सहाग्राहि, भरताग्रहतो न हि ।

यन्मया तदियत्काल-विलम्बेनासि वञ्चिता ॥ २४६ ॥

कृपाकूपार ! संसारा-ऽकूपारात् परमेश्वर ! ।

प्रव्रज्यायानपात्रेण, जगत्तारक ! तारय ॥ २४७ ॥

१ ते जना । २ सुकृतमिवाचरन्ति । ३ क-‘कुण्डात् ते’ । ४ उत्कृष्टं मोक्षस्थानम् ।
५ ममादत्तागी । ६ क-‘दन्ताडु०’ । ७ रचितहस्तसम्पुटा । ८ क-‘तसि’ । ९ स्वामी ।

साधु त्वद्गीः स्तुवन्नेवं, तस्यै दीक्षां ददौ विशुः ।

ततो महाव्रताब्जार्क-दीधितिं देशनां व्यधात् ॥ २४८ ॥

हस्तान्तरविहस्तान्त-र्न्यस्तां मुक्तिममन्यत ।

मध्येसाध्वीसमं साऽनु-ज्येष्ठं सन्तिष्ठते स्म च ॥ २४९ ॥

देशनाऽन्ते प्रणम्येश-‘मयोध्यां’ प्रययौ नृपः ।

विस्मितो हृदि सुन्दर्या, दीक्षाग्रहणसाहसात् ॥ २५० ॥

भरतेन भ्रातृन् प्रति दूतप्रेषणम्

स्वामिपेकोत्सवे भ्रातृन्, विज्ञायानागतानथ ।

तेषां दूतान् हृदाकृत-ग्राहिणः ग्राहिणोन्नृपः ॥ २५१ ॥

यदि राज्याभिलाषोऽस्ति, भजध्वं भरतं ततः ।

तैरित्युक्ता मिलित्वा ते-ऽप्यालोच्येत्यालपन्नृपाः ॥ २५२ ॥

दत्तं विमज्य तातेन, राज्यं प्रव्रजता पृथक् ।

तस्यासौकमकसात् त-दसद्राज्यस्पृहाऽस्य किम् ? ॥ २५३ ॥

राज्यैस्तातार्पितैस्तुष्टा, न समीहामहेऽधिकम् ।

निःस्पृहाः स्मृतदेवाधि-देवाः सेवामहे न तम् ॥ २५४ ॥

सेव्यते यदि सोऽस्माकं, व्याधिवार्धक्यमृत्युहृत् ।

नेहक् चेत् तर्हि मर्त्यत्वे, समे कः सेवकीभवेत् ? ॥ २५५ ॥

ओजसैव स यद्यसद्-राज्यानां ग्रहणाग्रहः ।

ततस्तस्यैव तातस्य, सुता वयमपि श्रुताः ॥ २५६ ॥

ताते जीवति तस्याज्ञा-मगृहीत्वाऽग्रजन्मना ।

सोदरेण न सङ्ग्राम-महाय श्रोत्सहामहे ॥ २५७ ॥

तत्रासृणां पितृचरणशरणम्

इति दूतानुदित्वा ते, तदैवा‘ऽष्टापदे’ गिरौ ।

थितं समवसरणे, मेजुः श्रीवृषभध्वजम् ॥ २५८ ॥

१ अज्याकुल० । २ क-‘धुक्ता’ । ३ दूतैः । ४ भरतस्य । ५ भ्रातृणाम् ।

६ भरतस्य । ७ भरतम् । ८ भरतः । ९ य-‘ओजसैव’ । १० क-‘श्रुते’ ।

तैर्नत्वा भरतादिष्टे, निजानिष्टे निवेदिते ।
 तानभ्यधात् कृपाऽम्भोधि-र्भगवान् नाभिभूषभूः ॥ २५९ ॥
 का रतिर्भूरिभोग्यायां, गणिकायामिव क्षितौ ? ।
 भाग्यहीनं पतिं त्यक्त्वा, रज्यते भाग्यमाजि या ॥ २६० ॥
 धूलिस्थामस्थिरां भूमि-मिच्छन् वन्धुवधोद्यतः ।
 सुधांशुशुद्धया कीर्त्या, को न मृच्येत नित्यया ? ॥ २६१ ॥
 सुकृतामृतकण्डोल-सन्तानलानमालिनः ।
 नेच्छन्ति दूषितां रंक्तैः, शुचयो विजयश्रियम् ॥ २६२ ॥
 सन्तो भजन्ति सन्तोष-सुलभं विश्ववैभवम् ।
 वाञ्छन्ति भूलवैश्वर्यं, जडास्तु प्राणसंशयात् ॥ २६३ ॥
 जीवितं हन्त जन्तूनां, नयनोन्मेषचञ्चलम् ।
 सुखश्रीयौवनादीनां, का तदंशस्पृशां कथा ? ॥ २६४ ॥
 उपान्तदीप्तदाघेषु, विलासोपवनेष्विव ।
 अवश्योद्यद्वियोगेषु, सङ्गमेषु रमेत कः ? ॥ २६५ ॥
 तृष्णातिरस्करिण्यैव, पिहितोऽस्ति सुखोदयः ।
 यावत्प्युत्थार्यते सेयं, तावानेयमवेक्ष्यते ॥ २६६ ॥
 तापकृद् वर्धमानैव, लब्धे लब्धे धनेन्यने ।
 तृष्णाग्निकीला सन्तोष-पीयूषेणैव शाम्यति ॥ २६७ ॥
 स्वर्गोऽगैरपि तृष्णा 'वो, या प्राग् जन्मसु नावुद्यत् ।
 सा मर्त्यमोर्गैरङ्गार-कारकस्येव किं ब्रुते ? ॥ २६८ ॥

अङ्गारकारकस्य दृष्टान्तः

गृहीत्वाऽभ्युद्यतिं कश्चि-र्दगादङ्गारकारकः ।
 कान्तारे कर्तुमङ्गारान्, ग्रीष्मप्रक्षीणवारिणि ॥ २६९ ॥

मध्याह्नातपसम्पर्क-स्फाराङ्गाराग्रितापतः ।

अखर्वया तृपा सर्व, दृत्यम्बु विवति स्र सः ॥ २७० ॥

सोऽक्षीणया तृपा 'रीणः, सुप्तः स्वप्ने गतो गृहम् ।

कैलशा-ऽलिञ्जरा-ऽल्लनां^३, जलानि सकलान्यपात् ॥ २७१ ॥

तज्जलेन 'विलिल्ये न, तत्तृष्णा वज्रवह्निवत् ।

ततः सरः-सरिद्-चापी-कूपानां स पयांस्यपात् ॥ २७२ ॥

नीरैस्तैरपि वृद्ध नास्य, शान्ता दिव्यास्त्रवह्निवत् ।

ततो नद-नदीनाथ-पाथः पेपीयते स्र सः ॥ २७३ ॥

तेनाप्यनुपशान्तायां, तृष्णायां मरुकूपके ।

गत्वाऽक्षिपद् रज्जुवद्धं, पयसे कुशपूलकम् ॥ २७४ ॥

दूरीरतया कूप-क्रोडेऽपि गलिताम्बुकम् ।

'निश्च्योत्य पूलं स पपौ, तृष्णार्त्तं क विवेकिता ? ॥ २७५ ॥

या शीर्णा नार्णवैस्तृष्णा, ब्रुव्येत् पूलाम्भसा क सा ? ।

तद्वद् वः स्वःसुखाक्षीणा, क्षमापलक्ष्म्यैति किं क्षयम् ? ॥ २७६ ॥

वत्सास्तच्छाश्वतानन्द-सन्दर्भपदमुन्दरम् ।

युक्तं संयमराज्यं वो-ऽखिलदुःखनिषूदनम् ॥ २७७ ॥

प्रभोर्देशनया प्रबुद्धानां भरतभ्रातृणां दीक्षा

ततो विरक्तिसंसक्ता-स्त्यक्ता विषयकाङ्क्षया ।

जगृहुर्भगवत्पार्श्वं, तेऽप्यष्टानवतिव्रतम् ॥ २७८ ॥

स्वरूपं विनिरूप्येतत्, तेषां रेखां हृदि क्षिपत् ।

दूता न्यवेदयन्नेत्य, द्रुतं भरतभूभृते ॥ २७९ ॥

धर्मप्रवीरेषु सहोदरेषु, दीक्षां प्रपन्नेषु नयं नृपस्य ।

सञ्चिन्तयंश्चेतसि चक्रवर्ती, राज्यानि तेषां निखिलान्यगृह्णात् ॥ २८० ॥^१

॥ इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदसरचन्द्रविरचिते श्रीपद्मानन्दापर-

नाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिताभिधाने महाकाव्ये वीराङ्गे श्रीआदिनाथचरिते

१ पीडित । २ क-‘कश्चालिञ्जलभूताम्’ । ३ कलशाना घृहत्कलशाना लघुकलशाना च ।

४ नाशं प्राप । ५ ‘निचोवीने’ इति माषायाम् । ६ स-‘परं’ । ७ इन्द्रवज्रा ।

क्षुद्रहिंसवत्कुमारविजयादिदिग्विजय-विनीतापुरीप्रवेश-चक्रवर्त्ति-
पद्मभिषेक-मुन्दरीसहोदरव्रतप्रहणकीर्तनः षोडशः

सर्गः ॥ १६ ॥

वातातैः परिपक्वपत्रविततिः क्षोणीरुहाणामिव

ग्रीलेयांशुकैः प्रसूनपटली शेफालिकानामिव ।

पाप्माली गलति द्रुतं तनुभृतां यन्नाममन्त्राक्षरैः

श्रीनाभेयजिनप्रभुः स भवतां भूयाद् विभूतिप्रदः ॥ १ ॥^४

चिन्तारत्नं मनस्ते विमलतममिदं कामधेनुश्च वाणी

कल्याणी ते तथाऽयं विबुधरतिकरस्ते करः कल्पशाखी ।

धात्रा चक्रेऽर्थिकाह्वाऽधिकमपि यदमून्यर्पयन्त्येव तेऽसौ

श्रीमत् पद्म ! प्रभावो गुरुरहह महत् सङ्गमः सद्गुणास्त्यै ॥ २ ॥^५

ग्रन्थाग्रं० ३०२ ॥

१ चन्द्रनिरौ । २ निर्गुणदीप्तविशेषाणाम् । ३ ख-‘भविना’ । ४ शार्दूल
विकीरितम् । ५ सङ्घरा ।

सप्तदशः सर्गः १७

जगद्विचारीोत्तरगोचरान्त-गांः सञ्चरन्ती त्रिपदी यदीया ।

सद्धर्मदुग्धैः सुधियो धिनोति, सोऽस्तु श्रिये श्रीवृषभध्वजो वः ॥१॥^३

आयुधशालायां चक्ररत्नाप्रवेशे सेनापतेर्वचनानि

अथ स्थितं श्रीभरतं समाऽन्तः, प्रभां हरन्तं द्युपतेः प्रतापैः ।

काले प्रकल्प्य प्रणतिं सुपेणः, सेनापतिः प्राञ्जलिरित्यजल्पत् ॥ २ ॥

स्वाख्याऽङ्कितं वर्षमिदं विजित्य, पट्टखण्डमप्यात्मपुरीं प्रपन्ने ।

त्वयि प्रभो! चक्रमिदं तु पुर्यां, नोत्तिष्ठते रुष्टमिव प्रवेष्टुम् ॥ ३ ॥

पुर्यां बहिर्दिग्विजये जितेऽपि, प्रभो! जयारम्भ इव प्रवृत्तम् ।

अद्याप्यदो वैद्युतवल्गितानां, वितानमुच्चैः प्रचिनोति चक्रम् ॥ ४ ॥

भरतस्य प्रत्युत्तरं मन्त्रिणा सह मन्त्रणं च

मत्वा तदुक्तिं भरतोऽभ्यधत्त, को नाम 'वीरो' भरता'न्तराले ।

चैकानलान्तः शलभो भविष्यु-रवज्ञयाऽऽज्ञां मम मन्यते न ॥ ५ ॥

संदःसदां "श्रोत्रसुधासगोत्र-मथोज्जगौ मन्त्रिसहस्रनेत्रः ।

जानाम्यदो दिग्विजयप्रवृत्ते, देवेऽनुमेयः खलु नैव जेयः ॥ ६ ॥

प्रतापदग्धाखिलकण्टकायां, यशोजलैः शान्तिमुपागतायाम् ।

लघूभवद्भृति सैन्यनागैः, क्षितौ त्वदाज्ञा सुखिनी चचार ॥ ७ ॥^४

देव! त्वदाज्ञा भ्रुवि सर्पिणीति, चिरं नरेन्द्रैरपि लङ्घ्यते न ।

कैश्चित् तदुल्लङ्घनतस्तु मत्तं, चक्रं 'विनीता'मविशद् व्यनक्ति ॥ ८ ॥

मर्त्येष्वमर्त्येष्वपि ते न जेयं, न दुर्जयं वा कमपि प्रपद्ये ।

आ ज्ञातमेकोऽस्त्वथवा विजेयः, सुरासुरेन्द्रैरपि दुर्विजेयः ॥ ९ ॥

तनुद्भवः श्रीवृषभस्य मर्तु-भ्रुवि प्रतीतो भवतोऽनुजन्मा ।

१ ख-‘चारोच्य०’ । २ उत्पाद व्यय-ग्रीत्येतिपदनितयरूपा । ३ अस्मिन् सर्गे † † एत-
चिह्नद्वयरहितानां पद्यानां २०२तमं पद्यं यावत् छन्द ‘उपजातिः’ । ४ क-‘प्रणते’ । ५ ख-
‘सुपेणसेना०’ । ६ भरतमिति सम्ज्ञितम् । ७ विद्युतश्रेष्ठनाम् । ८ क-‘धीरो’ । ९ क-
‘चक्रान्तरालः’ । १० सन्यानाम् । ११ कर्णाश्रुतसदृशम् । १२ † एतच्चिह्नलक्षितानां
पद्यानां छन्द उपेन्द्रवज्रा ज्ञेयम् । १३ पुरुषम् । १४ त्वदाज्ञोल्लङ्घनतः ।

वलीयसां बाहुबलिर्वलीयान्, मेहाबलः सोऽप्यबलो यदग्रे ॥ १० ॥[†]

वलीयसो बाहुचलेः शरीरात्, खल्लरिकाखेलनखेदजातान् ।

खेदोदविन्दूननिशं ग्रसित्वा, मन्येऽनिलोऽप्याप महाबलत्वम् ॥ ११ ॥

अष्टप्रभं भासति भासमाने, नभश्चरे तारकचक्रवालम् ।

यथा तथा बाहुबलौ बलिष्ठे, रणं प्रविष्टे पटलं नृपाणाम् ॥ १२ ॥

श्रीमद्युगादिप्रभुनन्दनस्त्वं, लोकोत्तरो नाथ ! यथा तथा सैः ।

ततस्त्वयाऽसिन्नजिते जितं किं, भाखानभाखान् न हते तमिस्त्रे ॥ १३ ॥

सविक्रमः स्वामिसमः समग्रे, पट्टखण्डरूपे 'भरते'ऽभवन्न ।

तत्तज्जये कोऽस्तु जयस्तवस्ते, यथा करेणोर्मशकावमर्दे ॥ १४ ॥

पञ्चाननस्येभयटामभिच्चा, पराक्रमः को मृगमर्दनेन ? ।

प्रचण्डबायोश्चलानकृत्वा, चलान् बलं किं तृणकर्पणेन ? ॥ १५ ॥

अरं नरस्यानभिभूय लोभं, किमद्भुतं दोषविमोपणेन ? ।

देवस्य किं दिग्विजयेन बाहु-बलं न चेद् बाहुबलिर्जितोऽसौ ? ॥ १६ ॥

-युग्मम्

न मन्यते देव-नृदेवमान्या-माज्ञापयं ते स्वबलाबलेपात् ।

त्वयि स्थिते त्वेनमसाधयित्वा, चक्रं धृतक्रोधमिचैति नात्र ॥ १७ ॥

अलं विलम्बेन बलानि सज्जी-कुरुध्वमेतद्विजये यतध्वम् ।

अपालिताज्ञस्तनुरप्यराति-रूपेक्षणीयो न जिगीषुणा यत् ॥ १८ ॥[†]

ततः प्रकोपं प्रशमं च विभ्रत्, तापं च शीतं च यथा तैपस्यः ।

चक्राप्रवेशालघुबन्धुयुद्धा-वेशाद् विहस्तो नृविभुर्वभापे ॥ १९ ॥

मेने ममाज्ञामनुजो निपादि-सञ्ज्ञां शिशुत्वे कलमो यथाऽसौ ।

स एव सम्प्रत्यवमन्यते तां, धिक् मत्ततां यौवनसम्प्रदत्ताम् ॥ २० ॥

जनेषु राज्ञां जनयत्यवज्ञा-माज्ञां प्रतीच्छत्यनुजोऽपि नो यत् ।

कनीयसा तेन तु सम्पराय-परायणत्वं मम नैति तत्त्वम् ॥ २१ ॥

आत्रा कनिष्ठेन समं संमीकात्, कलङ्कपङ्कप्रसराभिलिप्तम् ।

भजन् प्रसूतं विशदैर्यशोभिः, कालुष्यभीतैरिव नाभिपेक्ष्यः ॥ २२ ॥

१ पवनः । २ शस्त्राम्यासशाला० । ३ बाहुबलिः । ४ फाल्गुनमासः । ५ व्याकुलः ।
६ स्व-‘नृपति०’ । ७ हस्तिपालक० । ८ वालगजः । ९ क-‘नेति’ । १० युद्धात् ।

एकोऽपि नाज्ञां मनुतेऽत्र यावत्, तावन्न चक्रस्य पुरीप्रवेशः ।
 कनीयसो दुर्विनयासहत्त्व-मेपा तु लोकेऽप्यवादरेखा ॥ २३ ॥
 राज्ञां नयो ह्येव निजः परो वा-ज्वहीलिताज्ञो न हि पालनीयः ।
 सौभ्रात्रमस्मिन्नसहस्तु हन्तुं, ही सङ्कटं सङ्घटितं महन्मे ॥ २४ ॥
 ततोऽब्रवीन्मन्त्रिवरो नरेशं, विशङ्कसे सङ्कटमात्मनो यत् ।
 महत्ततो देव ! स एव तत् ते-ऽपनेष्यते दुर्विनयः कनीयान् ॥ २५ ॥[†]
 लोकक्रमस्तावदयं यदाज्ञां, ज्यायान् प्रदत्ते कुरुते कनीयान् ।
 देवस्तदाज्ञापयितुं तमाशु, प्रज्ञाप्रभूतं प्रहिणोतु दूतम् ॥ २६ ॥[‡]
 नाज्ञामर्नेन्तापुरुहूत ! दूत-वाक्योपनीतां स तवानुजन्मा ।
 सहिष्यते दुर्विषहो महोभिः, कदापि पर्याणसहो न सिंहः ॥ २७ ॥
 देवे ततो दुर्विनयस्य तस्य, सृजत्युपायप्रसरं शमाय ।
 लोकेषु नैवैषदपि प्रवादो, 'लोकक्रमातिक्रमभूः स भूपे ॥ २८ ॥
 तथेति पृथ्वीपतिरेतदीयं, वाक्यं विवेकैरुपदे प्रपेदे ।
 कः शास्त्रलोकन्यवहारहृद्यां, वाणी प्रमाणीकुरुते कृती न ? ॥ २९ ॥

तक्षशिलायां दूतस्य प्रेषणम्

स्वयं नयोऽह्मासमयप्रयोगैर्दूतं ततः शिष्यमिवानुशिष्य ।
 स प्राहिणोद्वाह्वलिं प्रतीला-पतिः सुवेगाह्वयमात्तवेगम् ॥ ३० ॥
 शिक्षामशेषामुपगृह्य 'शेषा-मिवैष शीर्षेण नृदैवतस्य ।
 ससार सेनापरिवारवार-सारः पुरी 'तक्षशिलां' 'परीप्सुः ॥ ३१ ॥
 लब्धुं लसं 'तक्षशिलां' सुवेगो, मार्गे पुराणां पटलं ललङ्घे ।
 मुनीश्वरो मुक्तिमवाप्तुचेता, यथा गुणस्थानकचक्रवालम् ॥ ३२ ॥
 ऋषिः कपायानिव बह्वपायान्, विलङ्घ्य घोरान् गहनप्रभागान् ।
 शर्मोत्तरं शान्तरसं 'बहु(ह)ल्या'-ह्वयं क्रमाद् देशमयं विवेश ॥ ३३ ॥
 किं संश्रयोऽसौ भुवनेश्वराणां, सुपर्वणां वा सुभगो भुवो वा ।
 इत्युद्वाह्वयमुवाह वाह-बलेः स देशं 'बहुली' प्रविश्य ॥ ३४ ॥

१ अहमस्मीति शेष । २ सङ्कटम् । ३ † 'इन्द्रनज्रा' 'चन्द्रसध्विहृदिमदम् । ॥ हे पृथ्वीन्द्र । ५ क- 'लोके क्रमा०' । ६ पृथ्वीनाथ । ७ देवनिर्गाल्यम् । ८ प्राप्नुमिच्छु ।

तत्रात्मसुभ्रमणिभूषणानां, प्रभाभरध्वस्ततरा(ता)न्धकारे ।
 भृशं निशीथेऽपि महापथेऽपि, पान्थानसौ सञ्चरतो ददर्श ॥ ३५ ॥
 निपेदुषां क्षोणिरुहां तलेषु, गोपीकुलानां प्रतिगोकुलं सः ।
 श्रीमद्वृषपाङ्कप्रभुकीर्तिमिश्राः, शुश्रोव गीतीः श्रवणामृतानि ॥ ३६ ॥
 भृङ्गारवैर्वाहुचलेर्गुणानां, ग्रामं प्रतिग्राममिवोद्गिरद्भिः ।
 ह्रुमैः सदा पुष्पफलाभिरामै-रारामवृन्दं स ददर्श दृश्यम् ॥ ३७ ॥
 ग्रामान्तरेषु प्रतिपादपान्तं, सज्जोपभोक्तव्यपदार्थसार्थैः ।
 इभ्यप्रयुक्तैरुपरुध्य पुंभिः, सम्भोज्यमानान् पथिकानपश्यत् ॥ ३८ ॥
 धनैरधोन्यस्तधनाधिनाथा-नमाधिवाधानकुतोभयान् सः ।
 नृपान्तरं बाहुबलिं विनाञ्ज्य-मजानतो जैनपदानपश्यत् ॥ ३९ ॥
 देशस्य सौख्यादधिकद्विकत्वात्, पराक्रमं बाहुबलेर्नयं च ।
 प्रबुध्यमानो भरतादपीदं-मध्याश्रयत् 'तक्षशिलां' पुरीं सः ॥ ४० ॥
 वणिगजनानापणगान् परद्वीन्, पश्यन् 'निधीशानिव भूरिभूषान् ।
 नानास्त्रभृद्भिरविराजि राज-द्वारं ययौ राजकयानराजि ॥ ४१ ॥
 स्वाग् वेष्टिणा बाहुबलेर्निवेद्य, तदाज्ञयाऽनीयत संसदं सः ।
 यथा विनेयो विनयेन विद्यां, शस्यां कलापात्रपरम्पराभिः ॥ ४२ ॥
 प्रणम्य भूमीतलचुम्बिभालं, श्रितासनं बाहुबलिस्तमाह ।
 • बाहुबलेः सुवेगेन सह भरतकुशलादिविषयकं सम्भाषणम्
 सुवेग ! कंचित् कुशलं करस्य-पट्खण्डभूमेर्भरतेश्वरस्य ? ॥ ४३ ॥
 श्रीतातपादैः परिपालितानां, कलाकलापार्पणलालितानाम् ।
 कचिद् 'विनीतानगरीप्रजाना-मार्यस्य राज्ये जयवान् प्रमोदः ? ॥ ४४ ॥
 शूरान्तरारिष्विव दुस्तरेषु, खण्डेषु कचिद् भरतस्य पट्सु ।
 अजस्रमार्यस्य युंतेष्वनार्यै-र्निरन्तरायो विजयो बभूव ॥ ४५ ॥
 पथ्या सहस्रैः शरदां समन्ता-दिमां महीमार्तुहिनावनीध्रम् ।
 सम्यक् समाक्रम्य समागतानां, सुवेग ! कंचित् कुशलं चलानाम् ? ॥ ४६ ॥

१ क-‘सुभ्रमणि०’ । २ अथ कृतबुवेरान् । ३ नागरान् । ४ दीप्तम् । ५ क-‘पश्य-
 मधीशान्’ । ६ कुबेरान् । ७ ख-‘रूपान्’ । ८ राजसमूहबाहनैः शोभितम् । ९ क-
 ‘भाग’ । १० क्रियाविशेषणम् । ११ पथे । १२ क-‘सुते०’ । १३ हिमालयपर्यन्तम् ।

अखण्डिताज्ञैः क्षितिमण्डलेऽसि-चाखण्डलस्येव निपेवितस्य ।

आर्यस्य चक्रेर्जगतीपतीनां, कश्चित् सुखेनैव दिनानि यान्ति ॥ ४७ ॥

अनामयं देश-पुरी-नरेश-हस्त्य-ऽश्व-सेनापति-सैनिकानाम् ।

एवं समापृच्छ्य नृपे निवृत्ते, -ज्वरीदनावेगमिदं सुवेगः ॥ ४८ ॥

दूतस्य सुवेगस्य प्रतिवचनानि

यस्मिन् प्रवृत्ते कुशलं प्रदातुं, मीत्यैव नैवाकुशलं जनेऽपि ।

स्वतोऽपि सिद्धे कुशले ततोऽस्य, तवाग्रजस्याकुशलं कुतोऽस्तु ॥ ४९ ॥

यस्मिन् वशीभूतनृदेवदेवे, दैवोऽपि नैवापकृतौ कृती स्यात् ।

तैत् तत्परीवारपुरीतुरङ्ग-गजादिकस्याकुशलं सृजेत् कः ॥ ५० ॥

किं कापि 'कोऽप्यस्ति समोऽधिको वा, प्रतापभानोर्भरतेश्वरस्य ।

खण्डेषु यः स्याद् भरतस्य यदसु, जयाय सजीभवतोऽन्तरायः ॥ ५१ ॥

धराधिनाथैः स्वशिरोधृताज्ञा-भैरादिवानप्रशिरोधराग्रैः ।

निपेव्यते श्रीवृष-भात्मजोऽयं, प्रमोदतेऽन्तःकरणं तु नास्य ॥ ५२ ॥

जयं विधायास्य दिशां शरद्भिः, पद्या सहस्रैः स्वपुरीं श्रितस्य ।

एकोऽपि यद् द्वादशबापिकेऽपि, राज्याभिषेकेऽवरजेषु नायात् ॥ ५३ ॥ -युग्मम्

जायेत या श्रीर्निजजातिजातै-र्नोपान्तर्यातैरपरैर्नरैः सा ।

जलाशयानां जलजाकरैर्या, लक्ष्मीः क सा कूलगतैः पंतद्भिः ॥ ५४ ॥

अनागतानां स निजानुजानां, निर्मातुमाह्वानमयुङ्क्त दूतान् ।

कश्चिद् विकल्पं परिकल्प्य चित्ते, श्रीतातपार्थे व्रतमाश्रितं तैः ॥ ५५ ॥

नीरागतासङ्गसुखेन 'तेषां, न साम्प्रतं स्यो न परोऽपि कोपि ।

तद्भातृवात्सल्यकुतूहलेन, स मां त्वदाह्वानकृते न्ययुङ्क्त ॥ ५६ ॥

स्वभ्रातृसौभ्रात्रमुदा तदेहि, देहि प्रमोदं हृदयस्य तस्य ।

भ्राता कनीयान् विनयी सुखं यत्, स्रुते न तत् सर्वदिशीश्वरत्वम् ॥ ५७ ॥

दिगन्तरात् पटिर्मासहस्रैः, समागते ज्यायसि विश्वजेत्रे ।

न दर्शनेनाप्यनुकूल्यतेऽसौ, कठोरता वः पवितोऽपि तीव्रा ॥ ५८ ॥

१ इन्द्रसेव । २ कुशलम् । ३ क-‘यतोऽस्तु’ । ४ समर्थः । ५ तस्मात् ।

६ क-‘काप्यस्ति’ । ७ क-‘नरा०’ । ८ लघुभ्रातृषु । ९ क-‘जयै०’ । १० पक्षिभिः ।

११ क-‘जल्प’ । १२ भ्रातृणाम् । १३ वर्ष० ।

आताऽग्रजन्मा गुरुवत् कुलीनैर्मन्यस्तदाज्ञा क्रियतेऽन्वहं तत् ।
 तां येऽवजानन्ति बलातिरेकात्, ते स्युर्विवेकाध्वनि नाध्वनीनाः ॥ ५९ ॥
 सर्वसहत्वेन महीमहेन !, सहिष्यते सोऽविनयं तवैनम् ।
 कैर्णेजपाः किन्तु गतत्रपास्तं, विस्तारयिष्यन्त्युदितावकाशाः ॥ ६० ॥
 अलं खलानां खलु स स्वभाव-श्रवन्ति यत् ते परदूषणानि ।
 किं कापि विद-शूकर-कुक्कुराणां, विष्टां विनेष्टं किमपीह दृष्टम् ? ॥ ६१ ॥
 'द्विजिह्वाग्धालहलावलीढा, मैहीपतीनां हृदयप्रवृत्तिः ।
 माधुर्यधुर्याऽपि भवत्यवश्यं, सम्बन्धिनां जीवितनाशनाय ॥ ६२ ॥
 अत्यल्पमप्यात्मनि गोपनीयं, छिद्रं सदा धुद्रमदापहत्यै ।
 सूक्ष्मेऽपि तस्मिन् पिशुनाः प्रवेशं, सृजन्ति सिद्धा इव सर्वदैव ॥ ६३ ॥
 गोपायितुं तत् पिशुनप्रवेशं, तत्रोपगन्तुं तव युक्तमेव ।
 आताऽग्रजश्चक्रिपदं प्रपन्न-स्ततस्त्रपा किं तदुपासने स्यात् ? ॥ ६४ ॥
 आतेत्यमीतो यदि नाम्युपेत-स्तत्रैतदप्यश्चति नौचितीं ते ।
 आज्ञाप्रधाना हि महो दधाना, ज्ञातेयवन्धैर्न नृषा ध्रियन्ते ॥ ६५ ॥
 प्रभोः प्रतापैर्भरतस्य तप्ता, भृशं द्युसद्-दानव-मानवेशाः ।
 छायां भुजस्योपगता विधृत्य, मूर्ध्नाऽङ्घ्रिपत्रे धृतिमाप्नुवन्ति ॥ ६६ ॥
 सुधीः 'सुधर्मा'ऽधिपतिर्यमर्धा-सनप्रदानाद् द्युसदां सदोऽन्तः ।
 सदैव मित्रीयति तस्य तत्र, स्त्रीयागमेनैव सृज प्रमोदम् ॥ ६७ ॥
 प्रवीरमानी बलतोऽभिमानी, नरेश्वरं यद्यवमन्यसे त्वम् ।
 तत्तद्वलाम्भोनिधिमध्यमग्रा, वहत्यभावं तव बाहिनीयम् ॥ ६८ ॥
 'स्तम्भेरमास्तस्य विमोरशीति-लक्षाश्चतुर्लक्षयुता भटैः कैः ।
 'स्त्रवल्या गलदानजलाश्चलन्तः, शैला इवोदित्वैरनिर्झराख्याः ॥ ६९ ॥
 तस्येमसङ्ख्यैस्तुरगैः शताङ्गै-स्तुङ्गैस्तरङ्गैरिव दुर्विगाहम् ।
 को नाम सङ्ग्राममहार्णवं स्या-दलं समुल्लङ्घयितुं भुजालः ? ॥ ७० ॥

१ हे पृथ्वीन्द्र । २ भरतः । ३ पिशुनाः । ४ पिशुनवाणीविषसंयुक्ता ।
 'महापतीनां' । ५ क- 'प्रलापैः' । ६ ख- 'प्रदानद्युः' । ७ इन्द्रवंशा । ८
 १० प्रबलं (१) ।

कोट्योऽद्भुताः पण्णवतिस्तदीयाः, पदातयः केन रणे निवार्याः ? ।
 तावत्प्रमेभ्यः किल तेन ते स्व-ग्रामेभ्य एकैक इवोपनीतः ॥ ७१ ॥
 एकोऽपि सेनाधिपतिः सुपेणो, निघ्नन् रणे दण्डकरः प्रचण्डः ।
 द्वैराज्यकारी किमु कोऽपि मेज्य-मेवं यमेनापि विशङ्क्यते सं ॥ ७२ ॥
 सेरांशुचक्रं समरेषु चक्रं, सम्बिभ्रतः श्रीभरतेश्वरस्य ।
 त्रैलोक्यपि स्तोकतरा नराणां, जये ततस्तस्य जिगीषुता किम् ? ॥ ७३ ॥
 ज्येष्ठोऽग्रजत्वेन पराक्रमेण, स चक्रवर्त्ती तव सेज्य एव ।
 त्वं चेच्चिरं जीवितराज्यकाम-स्तन्मुच्यतां बाहुचलेऽवल्लेपः ॥ ७४ ॥

दूतं प्रति बाहुबलेरुत्तरवचनानि

अथो महाबाहुबलबलुप्त-जगद्गलो बाहुबलिर्वभापे ।
 प्रावृट्पयोवाहगमीरधीर-ध्वानग्रंतानध्वनितान्तरिक्षः ॥ ७५ ॥
 दूत ! त्वया युक्तमिदं यदुक्तं, वाग्मी त्वमेकोऽसि समो न तेऽस्ति ।
 एवं वदेद् यः पुरतो ममापि, स्वाम्यर्थकृत् प्राणभयं न धत्ते ॥ ७६ ॥
 सदा तदाज्ञां स्वशिरःकिरीटं, कुर्वन्तु किं नाम न ते नरेन्द्राः ? ।
 यस्यानुजः स्फूर्जति वर्यशौर्यो, महामहा बाहुबलिर्वलिष्ठः ॥ ७७ ॥
 आताग्रजो नः खलु ताततुल्यः, स्वयं व्रजन् दिग्विजये पुनः सः ।
 नाकारयामास कनीयसो यत्, तत् किं वर्यं ताततनुद्वा न ? ॥ ७८ ॥
 किं चांशुचर्याविनयाद् विहीनाः, किं कापि वीरव्रततथ्युता वा ? ।
 तन्मानसे गुर्वपमानपूर्ण-स्तत्रागते नो वयमागमाम ? ॥ ७९ ॥
 सुभ्रातृता चेतसि चेत् ततः किं, स खानुजानां प्रजिघाय दूतान् ? ।
 चेज्जीवितं राज्यमपि प्रियं व-स्तदाऽग्रजं द्राग् भजतेत्युदित्वा ॥ ८० ॥
 न रोचते नः समरोऽग्रजेन, समं स राज्यग्रहणाग्रहश्चेत् ।
 इदं हृदन्तर्विशदं विमृश्य, श्रीतातपादान्तिकमाश्रितास्ते ॥ ८१ ॥
 जग्राह राज्यान्यसिलानि तेषां, द्वेपात् परेषामिव गृधुरेषः ।
 न्ययुङ्क्त दूतं मयि तादृशेच्छो, वचःप्रपञ्चेषु विचक्षणं त्वाम् ॥ ८२ ॥
 प्रव्रज्य तैर्ब्राह्मिरात्मराज्या-न्यस्वार्पयित्वा प्रमदो ददे यः ।

१ पदातयः । २ क-‘सः’ । ३ सम्बोधनात्मकमिदं पदम् । ४ समूहः । ५ क-
 ‘वाऽनु’ । ६ क-‘पूर्वा तत्रा’ । ७ भरते । ८ लोमी ।

भ्राताऽग्रजन्मा गुरुवत् कुलीनैर्मन्यस्तदाज्ञा क्रियतेऽन्वहं तत् ।
 तां येऽवजानन्ति बलातिरेकात्, ते स्युर्विवेकाध्वनि नाध्वनीनाः ॥ ५९ ॥
 सर्वसहत्वेन मेहीमहेन !, सहिष्यते सोऽविनयं तवैनम् ।
 कैर्णेजपाः किन्तु गतत्रपास्तं, विस्तारयिष्यन्त्युदितावकाशाः ॥ ६० ॥
 अलं खलानां खलु स स्वभाव-ध्वनन्ति यत् ते परदूषणानि ।
 किं क्वापि विद्-शूकर-कुकुराणां, विष्टां विनेष्टं किमपीह दृष्टम् ? ॥ ६१ ॥
 'द्विजिह्वाग्वालहलावलीढा, मेहीपतीनां हृदयप्रवृत्तिः ।
 माधुर्यधुर्याऽपि भवत्यवश्यं, सम्बन्धनां जीवितनाशनाय ॥ ६२ ॥
 अत्यल्पमप्यात्मनि गोपनीयं, छिद्रं सदा क्षुद्रमदापहत्यै ।
 सूक्ष्मेऽपि तस्मिन् पिशुनाः प्रवेशं, सृजन्ति सिद्धा इव सर्वदैव ॥ ६३ ॥
 गोपायितुं तत् पिशुनप्रवेशं, तत्रोपगन्तुं तव युक्तमेव ।
 भ्राताऽग्रजश्चक्रिपदं प्रपन्न-स्तत्स्वपा किं तदुपासने स्यात् ? ॥ ६४ ॥
 भ्रातेत्यमीतो यदि नाम्युपेत-स्तत्रैतदप्यश्चति नौचितीं ते ।
 आज्ञाप्रधाना हि महो दधाना, ज्ञातेयबन्धैर्न नृपा ध्रियन्ते ॥ ६५ ॥
 प्रभोः प्रतापैर्भरतस्य तप्ता, भृशं द्युसद्-दानव-मानवेशाः ।
 छायां भुजस्योपगता विधृत्य, मूर्ध्नाऽङ्घ्रिपत्रे धृतिमाप्नुवन्ति ॥ ६६ ॥
 सुधीः 'सुधर्मा'ऽधिपतिर्यमर्था-सनग्रंदानाद् द्युसदां सदोऽन्तः ।
 सदैव मित्रीयति तस्य तत्र, स्त्रीयागमेनैव सृज प्रमोदम् ॥ ६७ ॥
 प्रवीरमानी बलतोऽभिमानी, नरेश्वरं यद्यवमन्यसे त्वम् ।
 तत्तद्वलाम्भोनिधिमध्यमग्ना, बहत्यभावं तव बाहिनीयम् ॥ ६८ ॥
 'स्तम्बेरमास्तस्य विभोरशीति-लक्षाश्चतुर्लक्षयुता भटैः कैः ।
 स्वख्या गलद्दानजलाश्चलन्तः, शैला इवोदित्वरनिर्झराख्याः ॥ ६९ ॥
 तस्येमसङ्ख्यैस्तुरगैः शताङ्गै-स्तुङ्गैस्तरङ्गैरिव दुर्विगाहम् ।
 को नाम सङ्ग्राममहार्णवं स्या-दलं समुलङ्घयितुं भुजालः ? ॥ ७० ॥

१ हे पृथ्वीन्द्र ! । २ भरतः । ३ पिशुना । ४ पिशुनवाणीविषसंयुक्ता । ५ क-
 'महापतीनां' । ६ क-'प्रलापैः' । ७ स्त-'प्रदानयुः' । ८ इन्द्रवंशा । ९ गजाः ।
 १० प्रबल० (१) ।

कोट्योऽद्भुताः पण्णवतिस्तदीयाः, पदातयः केन रणे निवार्याः ? ।
 तावत्प्रमेभ्यः किल तेन ते स्व-ग्रामेभ्य एकैक इवोपनीतः ॥ ७१ ॥
 एकोऽपि सेनाधिपतिः सुपेणो, निभन् रणे दण्डकरः प्रचण्डः ।
 द्वैराज्यकारी किमु कोऽपि मेऽय-मेवं यमेनापि विशङ्क्यते स ॥ ७२ ॥
 सेरांशुचक्रं समरेषु चक्रं, सम्बिभ्रतः श्रीभरतेश्वरस्य ।
 त्रैलोक्यपि स्तोकतरा नराणां, जये ततस्तस्य जिगीषुता किम् ? ॥ ७३ ॥
 ज्येष्ठोऽग्रजत्वेन पराक्रमेण, स चक्रवर्ची तव सेव्य एव ।
 त्वं चेच्चिरं जीवितराज्यकाम-स्तन्युन्यतां बाहुवलेऽवल्लेपः ॥ ७४ ॥

दूतं प्रति बाहुवलेरुत्तरवचनानि

अथो महाबाहुबलावल्लुप्त-जगद्वलो बाहुवलिर्बभापे ।
 प्रावृट्पयोवाहगमीरधीर-ध्वानप्रतानध्वनितान्तरिक्षः ॥ ७५ ॥
 दूत ! त्वया युक्तमिदं यदुक्तं, वाग्मी त्वमेकोऽसि समो न तेऽस्ति ।
 एवं वदेद् यः पुरतो ममापि, स्वाम्यर्थकृत् प्राणभयं न धत्ते ॥ ७६ ॥
 सदा तदाज्ञां स्वशिरःकिरीटं, कुर्वन्तु किं नाम न ते नरेन्द्राः ? ।
 यस्यानुजः स्फूर्जति वर्यशौर्यो, महामहा बाहुवलिर्बलिष्ठः ॥ ७७ ॥
 भ्राताऽग्रजो नः खलु ताततुल्यः, स्वयं व्रजन् दिग्विजये पुनः सः ।
 नाकारयामास कनीयसो यत्, तत् किं वयं ताततनूद्भवा न ? ॥ ७८ ॥
 किं चानुचर्याविनयाद् विहीनाः, किं क्वापि धीरव्रततश्च्युता वा ? ।
 तन्मानसे गुर्वपमानपूर्णा-स्तत्रागते नो वयमागमाम ॥ ७९ ॥-युगम्
 सुभ्रातृता चेतसि चेत् ततः किं, स खानुजानां प्रजिघाय दूतान् ? ।
 चेज्जीवितं राज्यमपि प्रियं व-स्तदाऽग्रजं द्राग् भजतेत्युदित्वा ॥ ८० ॥
 न रोचते नः समरोऽग्रजेन, समं स राज्यग्रहणाग्रहश्चेत् ।
 इदं हृदन्तर्विशदं विमृश्य, श्रीतातपादान्तिकमाश्रितास्ते ॥ ८१ ॥
 जग्राह राज्यान्यखिलानि तेषां, द्वेषात् परेषामिव शृगुरेयः ।
 न्ययुङ्क्त दूतं मयि तादृशेच्छो, वचःप्रपञ्चेषु विचक्षणं त्वाम् ॥ ८२ ॥
 प्रव्रज्य तैर्भ्रातृभिरात्मराज्या-न्यस्यार्पयित्वा प्रमदो ददे यः ।

१ पदातयः । २ क-‘सः’ । ३ सम्बोधनात्मकमिदं पदम् । ४ समूहः । ५ क-
 ‘वाऽनु’ । ६ क-‘पूर्वा तत्रा’ । ७ भरते । ८ लोभी ।

मेया संमेतेन मदीयराज्य-भादातुकामस्य न दास्यते सं ॥ ८३ ॥
 वर्तमहे तस्य वयं मेनोऽन्त-स्तद्विस्मृतिर्नैव सदाऽपि मेऽस्ति ।
 नैसर्गिकी श्रीतिरियं स्थिता नौ, दूरस्थयोः शूरसरोजवत् तत् ॥ ८४ ॥
 जग्राह राज्यानि कनीयसां यः, कठोरतां स्फोरयसे न तस्य ।
 ज्यायानसावित्यहमस्य राज्यं, शक्तोऽप्यगृह्णन् किमहो कठोरः ? ॥ ८५ ॥
 गुरौ गुरुत्वे सति यो विनीतः, स गौरवं पौरजने भजेत् ।
 गुरौ गुणैर्हीनतरे तु तस्मिन्, सेवास्पृशः सद्यदृते लघुत्वम् ॥ ८६ ॥
 तस्मिन् मया दिग्विजयाय याते, किं नाम पूर्णमपरिच्छदादि ।
 दुतं यदेयोऽविनयं त्वदीशः, सर्वसहो हन्त सहिष्यते मे ? ॥ ८७ ॥
 कर्णेजपानां वचनप्रपञ्चा, महत्तमान् कापि न दूषयन्ति ।
 भुजङ्गमानां गरलप्रसङ्गा-न्नापेयतां यान्ति महासरांसि ॥ ८८ ॥
 कृत्यान्पकृत्यान्विचारयन्तो, ये क्षुद्रवाक्यं हृदये धरन्ति ।
 श्रयन्त्यवश्यं लघु ते विनाश-मपक्कम्भा इव वारिगर्भाः ॥ ८९ ॥
 असत्प्रमादेन समुज्जिते य-श्छिद्रं मयि द्रक्ष्यति मांस्वतीव ।
 प्राणग्रहाणप्रवणप्रयत्न-स्तस्य ध्रुवं सन्निहितः कृतान्तः ॥ ९० ॥
 स्वामिन्यसेवाप्रबलं बलं हि, स्वाम्येव तावन्मम न त्वदीशः ।
 स्वाम्यावयोः श्रीवृषभो द्वयोर्यत्, तस्मिन् सति स्वाम्ययमस्तु मे किम् ? ॥ ९१ ॥
 सदा ददातीश्वरसेवकत्व-भीहा नृणां मानवतामपीह ।
 देशादि तस्याहमनीहमान-स्तमानये स्वामिपदं कथं तत् ? ॥ ९२ ॥
 चक्री स चक्रभ्रमतो बभूव, तन्निग्रहाद् विभ्यति ये वराकाः ।
 ते तस्य सेवां रचयन्तु तं तु, न कुम्भकारादधिकं करोमि ॥ ९३ ॥
 सौभ्रात्रतो यद्यपि तं भजेयं, सेवां सृजेद् बाहुचलिर्भियेति ।
 तथापि सम्भावयते जनोज्यं, दूत ! त्रपेयं महती न किं मे ? ॥ ९४ ॥
 कुतोऽपि यद्यस्य न विद्यते मी-स्तद् आतुरैर्द्वातु ततः कुतो मे ? ।

१ क-‘मायासमेतेन’ । २ सन्मुखमागतेन । ३ प्रमदः । ४ क-‘मनौवतद्वि०’ ।
 ५ आवयोः । ६ सूर्य-कगलयोरिव । ७ प्रकाशयसे । ८ ख-‘विनेयः’ । ९ जनसेति
 शेषः । १० उपद्रवः कृतः । ११ क-‘असत्प्रसादेन’ । १२ यः सूर्ये छिद्रं पश्यति छ
 शीर्षं भ्रियते । १३ सुबन्धुत्वात् । १४ उद्भवतु ।

आज्ञेश्वरत्वं यदि तस्य तन्मा-माज्ञापयत्वस्ति समर्थता चेत् ॥ ९५ ॥
 काङ्क्षन् ममोपास्तिमयं निषेधो, निषेव्यमाणो नृ-सुरा-ऽसुरौघैः ।
 मृगाधिपत्यं विदधन्मृगेन्द्रो, भजेत भङ्गं शरभाजिभाजी ॥ ९६ ॥
 यत् तातभक्तो हरिरासनाद्धे, तमासयेत् तातसुतेषु मुख्यम् ।
 स देवभक्तैः शिरसा धृतस्य, शेषासुमस्येव न तत्प्रभावः ॥ ९७ ॥
 दूरेऽस्तु तावत् पृथुना ममेयं, कल्पान्तकालोत्खणतां प्रपन्नः ।
 महाबलस्तद्वलतोयराशि-मेकोऽप्यहं क्षोभयितुं क्षमोऽसि ॥ ९८ ॥
 पदातयोऽश्वाः करिणः शताङ्गाः, सैन्यस्य भर्ता भरतोऽपि सर्वे ।
 मयि प्रयान्तु प्रलयं मनोऽन्त-र्भवस्य भावा इव तत्प्रभाजः ॥ ९९ ॥
 ज्यायानसौ नास्य महीं ग्रहिष्ये, मयेत्युपैक्षि प्रणयाश्रवेण ।
 त्वं याहि दूत ! त्वरितं समेतु, स्वयं स एवार्पयितुं ममैतांम् ॥ १०० ॥
 उत्थापितो वेत्रभृताऽथ सम्भ्यै-र्भूपैरिताज्ञोदुरपाशबद्धैः ।
 निरीक्ष्यमाणोऽतिरूपाऽरुणाक्षैः, स पर्पदन्तर्निरगात् सुवेगः ॥ १०१ ॥

बाहुबलिना सह सङ्ग्रामार्थं भरतस्य प्रयाणम्

दूतेन तेन त्वरितं समेत्य, तस्मिन् स्वरूपे कथिते यथार्थे ।
 चकार चक्री चतुरङ्गरङ्ग-ददैन्यसैन्योऽनुमतिं प्रयाणे ॥ १०२ ॥
 प्रनाद्यमाना प्रसभं प्रयाणा-रम्भाय भम्भाऽद्भुतनाददम्भात् ।
 सामन्तसेनापतिभूपतीना-माह्वानसैन्तानमिवाततान ॥ १०३ ॥
 तदैककालं त्वरया प्रयाण-तूर्याण्यवाद्यन्त सहस्रशोऽथ ।
 तेषां निनादाः परमां समृद्धिं, शब्दैकजात्या मिलिताः समीयुः ॥ १०४ ॥
 प्रयाणतूर्यध्वनिरुर्जितश्री-र्ममैक एवैष गुणो जयीति ।
 पित्रेव पुत्रो दिविपत्पथेन, सैर्वाङ्गमालिङ्ग्यत सङ्गतेन ॥ १०५ ॥
 तन्नादसञ्ज्ञामिलितैः शताङ्ग-चतुरङ्ग-मातङ्ग पदातिवीरैः ।
 पराक्रमाशैरिव मूर्ध्निमद्भिः, समं नरेशो निरगात्रगर्याः ॥ १०६ ॥

१ अष्टापदसुद्वकारी । २ इन्द्र, सौधर्माधिपति । ३ निर्मल्यपुष्पस्येव । ४ भरतस्य महत्त्वम् । ५ सैन्यस्यैको विमाणो यत्र २४३ शताङ्गा, २४३ मतङ्गा, ७२९ चतुरङ्गा, १२१५ पदातयश्च । ६ ख-‘करिणस्तु रङ्गा’ । ७ महीम् । ८ क-‘श्रुतावसम्भ्यै-’ । ९ क-‘रुद्धै’ । १० ख-‘सेनो’ । ११ परम्पराभिः । १२ शब्दाद्वैतमयमाकाशः जातम् ।

जयो नु मूर्त्तो जगतीश्वरस्य, ससार सेनापतिरत्नमुर्व्याम् ।
 पुरःसरं व्योमचरं तु चक्र-रत्नं प्रतापस्तनुमाश्रितो नु ॥ १०७ ॥
 घण्टारवापूर्णनभोऽन्तरालः, प्रचण्डशृण्ढालहरीकरालः ।
 गजग्रजोऽब्धिध्वजफेनशाली, कल्पान्तकालोछटि(लि ?)तोऽन्वचालीत् ॥
 दन्तायलाम्भोदमदाम्बुवर्ष-ज्वलद्विपक्षावनिमृन्महोर्दग्धिः ।
 ३ निर्वापितस्तद्वलधूलिभारै-र्धूमप्रचारैरिव पूरिता घाः ॥ १०९ ॥
 खरेण वर्णेन च नक्षिनोति, स्पद्धां घनो यः खलु तस्य पोष्याः ।
 अमी द्रुमास्तेन मतङ्गजास्तान्, व्यमूलयन्मार्गारुधः कुघोग्राः ॥ ११० ॥
 असिं ४ विकोशं त्रसता रयेण, नरेण पश्चाद् विधृतं करेण ।
 करी करे केशकलापकस्य, त्रमाद् गृहीत्वाऽत्यजदाशु दीर्घः ॥ १११ ॥
 किमर्णवेनोत्तरलास्तरङ्गा-स्तुरङ्गमीकृत्य नृपाय दत्ताः ? ।
 किं किन्नरा वाऽश्वमुखा-ऽश्वदेहाः, पूर्णाश्वरूपा नृपसेवयाऽऽसन् ? ॥ ११२ ॥
 ज्योतिःसुरैर्वा स्वविमानघृन्दा-देतेऽर्पिताः किं नृपपर्युपास्त्यै ? ।
 किं वा नवभ्यो नृपतेर्निधिभ्यो, वशंवदेभ्यः स्वयमाविरासन् ? ॥ ११३ ॥
 अस्यैव किं वैक्रियशक्तितो वा, बभ्रुवुरेते बहुरूपाभाजः ? ।
 इत्यूहिता विश्वजनैर्बहुत्वा-न्महीतलं तैस्तरिरे तुरङ्गाः ॥ ११४ ॥-विशेषकम्
 न सन्निभोऽस्यां भरतस्य भूमौ, ५ स्वःश्वभ्रयोस्तं विनिभालयामः ।
 इतीव दिव्युल्ललनं व्यतन्वन्, क्षितिं च चरन्तुस्तुरगाः खुराग्रैः ॥ ११५ ॥
 कथित् पुरस्तात् पतितं भयेन, बालं समालोक्य रयाश्रयोऽश्वः ।
 उदञ्चितप्रक्रम एव पश्चात्-स्विरां हिरस्याल्लिखितो नु ६ विम्बे ॥ ११६ ॥
 हयांहिंसातस्यपुटस्यलोत्थ-रेणुप्रपूर्णासु तरङ्गिणीषु ।
 समीकृतासु द्विपदापदातैः, पथा सुखेनैव रथाः प्रचेलुः ॥ ११७ ॥
 स्वस्वामिनोऽस्मद्रथिनोऽनृणीत्वं, यास्यन्ति ७ युद्धैर्विजयं प्रदाय ।
 इतीव नृत्यं दधतो ध्वजाग्र-हस्तै रथौघाः प्रचलैः प्रचेलुः ॥ ११८ ॥
 शनैः स्थलाग्राणि समारुरोह, वेगात् तु तेभ्योऽवततार लोकः ।

१ क-‘मुण्डालहरीतकालः’ । २ क-‘ऽधोः’ । ३ क-‘निर्वासितस्तद्वल०’ । ४ विगतः
 कोशो यस्य स तम्, नपम् । ५ आच्छादयामासुः । ६ स्वर्गे पाताले च । ७ स्व-‘वित्रे’ ।
 ८ क-‘घात०’ । ९ क-‘नृणत्वं’ । १० क-‘शुद्धै०’ ।

आरोहणं तेष्ववरोहणं वा, रथास्तु तेनुर्विपरीतवृत्त्या ॥ ११९ ॥
 आनिन्वरे किं भरतेश्वरेण, द्वीपान्तरेभ्योऽपि गणा नराणाम् ? ।
 इति त्वरातारपदा पदाति-परम्पराऽशङ्कि विलोकिलोकैः ॥ १२० ॥
 वृतावृताद्गौरुभिस्त्र्यकञ्चैः, प्रलम्बसङ्कीर्णपदैर्मटौघाः ।
 नृत्येन चेलुः स्फुरधर्षराली-घनस्वनाः शून्यमिदोऽभिघातैः ॥ १२१ ॥
 अश्वेन कामप्रसराभिराम-स्यस्पृशा स्फूर्जितकूजितेन ।
 क्षता नखाग्रैरचलां चकम्पे, स्वेदार्द्रदेहेव मदैर्द्विपानाम् ॥ १२२ ॥
 ललङ्घिरे याः पथि दीर्घकृष्टा-न्मदोदकैः पूरमिताः करिन्द्रैः ।
 तुरङ्गमैस्ताः सरितः सुखेन, खुरोत्थरेणुप्रकरेण पूर्णाः ॥ १२३ ॥
 बाहांहिखातक्षितिरेणुभारैः, स्फारेऽन्धकारे नृमिरित्यशङ्कि ।
 जवादिवास्तं किमवापदकौ, भेरीरवत्रस्तरथाश्ववेगात् ? ॥ १२४ ॥
 जाते रजोमण्डलधूमयोनौ, विद्युद्विलासायितमल्लभासि ।
 चलत्पताकापटलीवलाका-कुले किलानृत्यत केकिपङ्क्त्या ॥ १२५ ॥
 रजश्चये शुभ्यति चञ्चलेऽभू-न्मालिन्यमुच्चैः ककुभां दिवोजपि ।
 सुनिर्मला एव यन्तुः पताका-स्तं दूरयन्त्यः कुधयेव कम्प्राः ॥ १२६ ॥
 उल्लङ्घितग्राम-पुरा-ऽय-ऽरण्यः, क्रमेण देशं 'बहलीं' नरेशः ।
 निरस्तसंसारविकारभारः, शमी सुखाखादमिवाससाद ॥ १२७ ॥
 एतस्य देशस्य र्ततः प्रवेशे, निवेशयामास नृपो निवासान् ।
 तृणत्रिमार्गातरुमणीये, मणीन् संरखानिव तीरसीम्नि ॥ १२८ ॥
 अनु खभूमीशनिवासमाशु, सेनाचरैः स्वे ददिरे 'निवासाः' ।
 खयं कपायेन्द्रियजैर्यथाऽनु-मोहप्ररोहं 'विविधैः' प्रकारैः ॥ १२९ ॥
 अलक्षितोत्पाटनरोपकाला, अलोकि पश्चादिव ताडितैव ।
 यथाक्रमं चीरमयाऽऽलयाऽऽलि-र्द्भुतं दिवोद्गीय^{१३} किलागताऽग्रे ॥ १३० ॥
 सेनाजनः काञ्चनकेतुचिह्नं, निकेतनं पूर्वमुपेत्य राहः ।
 जनानपट्टैव ततः क्रमेण, ययौ निवासं निजमेव धीमान् ॥ १३१ ॥

१ क-‘रावली’ । २ आकाशमिदं । ३ पृथ्वीम् । ४ क-‘न्मनोरथैः’ । ५ प्राताः ।
 ६ मेघे । ७ रजश्चयम् । ८ क-‘नृपः प्रदेशे’ । ९ समुद्रः । १० क-‘प्रवासाः’ ।
 ११ क-‘विविधैर्विकारैः’ । १२ ख-‘व्यलोकि’ । १३ क-‘कलागता’ ।

पुरा क्रमेणैव लसन्निवेशे, सैन्ये गुरौ 'स्वस्वमगारमन्थाः ।

। विनैव वल्गां रुचिवल्गनेन, निन्युः स्वयं विसायिनोऽश्ववारान् ॥ १३२ ॥

भरे यथाऽऽरोहति भूरिरावा, निरस्यमाने रवणास्तथाऽऽसन् ।

सदैव सर्वाङ्गबहिर्मुखानां, हिताहितज्ञानपराङ्मुखत्वम् ॥ १३३ ॥†

अभीक्ष्ण्युक्ष्णां त्रसतां वलेन, गोण्योऽध्यरोप्यन्त धनैर्जनैर्याः ।

अपातयत् ताः सुखमेक एवा-धिरोपकः पातयितुः क्व तुल्यः ? ॥ १३४ ॥

यथा सपर्याणतुरङ्गिसङ्ग-स्तुरङ्गमो विस्फुरितानि तेने ।

तथा न पर्यस्तसमस्तवस्तु-स्तेजस्विनोऽन्याक्रमणे हि तेजः ॥ १३५ ॥

कुचद्वयीमूलमिलत्कराग्रैः, प्रियैः प्रियाः कण्ठनिलीनहस्ताः ।

जवादवातारिपत क्षेणाप्त-परस्पराश्लेषसुखं हरिभ्यः ॥ १३६ ॥†

पुरा यथाऽऽरोपिपत क्रमस्या-र्पणादवातारिपतैव तद्वत् ।

निपादिनो दन्तिभिरदिनोऽपि, क्रमोऽयमुच्चैः शिरसां स्वकेषु ॥ १३७ ॥†

रथ्यान् स्थिरीकृत्य वटेऽवतीर्य, स्थिते प्रभौ यात्रिकैवेपभाजि ।

‘पूर्वं प्रयाणाय नियोजितं स्वं, ते मे निरेऽध्वागमनैरखिन्नाः ॥ १३८ ॥

घनाध्वखिन्नैरपि कौतुकेनो-त्थितैरखिन्नैरिव सैनिकौघैः ।

वृत्तोऽपि तन्नेत्रकुतूहलिन्या, पत्न्या गिराऽरक्षि मृगः प्रियेण ॥ १३९ ॥

यावज्जनो नैव समेति तावद्, वणिग्जनः प्राग् विपणिं वितत्य ।

गुर्वादरं बालगिराऽभ्युपेता-नाजूहवत् पण्यमृगेष्वेव ॥ १४० ॥

क्वचिज्जलाय क्वचिदिन्धनाय, क्वचित् कणाय क्वचिदग्नयेऽपि ।

गते समग्रेऽपि जने गृहेषा, मुदं वहन्ति स वधूसहायाः ॥ १४१ ॥†

कोऽप्यग्निदुर्भिक्षमवेक्ष्य चक्रे, शमीद्रुमाद् वह्निकणप्रकाशम् ।

रयेण रङ्गा इव तद्गहाय, जनाः समीपुः शतशस्तदन्ते ॥ १४२ ॥

मार्गप्रसक्तान् श्रमतोयविन्दून्, समूलमुन्मूल्य समं समन्तात् ।

रामातनूभूमिषु सार्वभौमा, बभ्रुर्नदीमारुतशीकरौघाः ॥ १४३ ॥

अतीव तीव्रं तरणेरवाप्य, क्लान्ताः करालिङ्गनमुत्पलाक्ष्यः ।

१ ख-‘स्वं स्व०’ । २ संराविणः । ३ बलीवर्दानाम् । ४ ‘गुणीजो’ इति भाषायाम् ।
 ५ क-‘क्षणान्त-’ । ६ अश्वेभ्यः । ७ क-‘देवभाजि’ । ८ क-‘पूर्वप्रयाणाय’ । ९ रथ्याः ।
 १० क-‘हलिन्याः पत्न्यागिरा०’ । ११ क-‘समीभ्रमाद्’ । १२ खिन्नाः ।

अमृमुदन्मन्दर्ममृश्रमृषु, धुताञ्जनीरा धुंधुनीसमीराः ॥ १४४ ॥
 खानाय पानाय घनाध्वयानाद्, रजोऽतिरुला(ग्णा?)श्च तृपालुपश्च ।
 नागा नगेन्द्राङ्गमवा नगा नु, समीपमीयुर्धुधुनीभगिन्याः ॥ १४५ ॥
 सोरस्फुरत्पुष्करसौरमाद्यं, स्वपुष्करेण द्विरदा गृहीत्वा ।
 पपुर्नदीपुष्करपूरमुच्चैस्ततोऽक्षिपन् वर्ष्मसु पुष्करेण ॥ १४६ ॥
 भ्रान्त्वा मदान्धो विषयान्तराले, लुब्धैर्विलोलेर्मधुपैः परीतः ।
 प्रकामतप्तो न्यपतद् हृदान्तः, करी शरीरीव भवार्णवान्तः ॥ १४७ ॥
 स्रोतस्विनी श्रोतसि पुष्कराणि, निर्मूल्य सर्वाङ्गमिमा न्यमज्जन् ।
 तेषाममग्रानि करोरुनाला-ग्रगान्यभूवन् नवपुष्कराणि ॥ १४८ ॥
 आपो हृदन्तः स्थितमेतदीय-सिन्दूरपूरैररुणाः करीन्द्रम् ।
 धृतानुरागा इव जातकम्पाः, समालिलिङ्गुर्लहरीकराग्रैः ॥ १४९ ॥
 शुण्डाभिरामग्रमतङ्गजानां, श्यामप्रभाभिः सरलीकृताभिः ।
 कैलिन्दकन्यालहरीपरीता, इव व्यराजन् धुधुनीतरङ्गाः ॥ १५० ॥
 निपीय पानीयचर्यं तदीय-संज्ञादतिश्यामतमाऽङ्गकान्तिः ।
 अभावलीवेभघटारदाली-स्फुरद्वलाका निरगाद् युनयाः ॥ १५१ ॥
 महत्तमा एव महत्तमानां, सदैव सम्मर्दसहा भवन्ति ।
 इति प्रकाण्डेषु महतरूपां, ववन्धिरे हस्तिपकैर्द्विपेन्द्राः ॥ १५२ ॥[†]
 मुहुः समग्राहिपत द्विपेन्द्रा, निपादिभिश्चाडुभरेण भोगम् ।
 ध्रुवं भवन्ति स्वहितेऽपि हीना-ग्रहा महान्तो महनीयवृत्ताः ॥ १५३ ॥[†]
 पुरा पदाग्रैर्धुर्तया नतास्या, विनिःश्वसन्त्यङ्गविवर्चवृत्तिः ।
 जवाञ्जनन्येव निवृत्तखेदा, व्यधायि सर्वसहया हयालिः ॥ १५४ ॥[†]
 आपोऽभिलग्राः सरितः प्रसङ्गाद्, विनिर्गतेः खानसमुज्ज्वलाङ्गैः ।
 बाढं विमुक्ताः परिधूय वरुहैर्महस्विनो हि व्यसनेन सक्ताः ॥ १५५ ॥
 नरप्रमाणैर्ग्रथितासु कीलै-स्त्वृणालिगुप्ताजिनवल्लिकासु^{१३} ।
 तुरङ्गमान् हस्तयुगान्तरालान्, गुणैरवघ्नन्त तुरङ्गपालाः ॥ १५६ ॥[†]

१ उत्पलाक्षीः । २ स्वर्गीयगङ्गापत्रा । ३ कमल० । ४ शुण्डया । ५ जल० ।
 ६ देहेषु । ७ अग्रैः, पक्षे मधुपैः । ८ प्रवाहे । ९ 'यमुना'तरङ्ग० । १० क-'मन्ना-
 दति०' । ११ क-'धुतया' । १२ अश्वैः । १३ अश्वाना मण्डपविशेषेषु ।

खरैः खुराग्रैः खनतां धरित्रीं, सहर्षहेपारवकारकाणाम् ।

इतस्ततः सञ्चरतामवन्धि, तुरङ्गमाणां वदनेषु भोगः ॥ १५७ ॥†

यन्नीरपानेन यदीयतीर-दूर्वाऽदनेनास्तृपाक्षुधातिः ।

तटानि तस्याः सरितो व्यभिन्दन्, शृङ्गैर्वृषा धिक् तरुणप्रमादम् ॥ १५८ ॥

विहाय वृक्षान् सहकारमुख्यान्, क्रमेलकाः कण्टकिषु द्रुमेषु ।

अरं चरन्ति स चिरं प्रमोदा-दसद्गतिः साधुरतिं क्व धत्ताम् ? ॥ १५९ ॥†

संस्पर्धतेऽसज्जनिकर्तुरेव, नाम्ना च घाम्ना च किल क्रुधेति ।

महानसोत्थैः प्रतिधाम धूमै-र्व्यधीयत व्योमनि चित्रभानुः ॥ १६० ॥

स्वस्मै मुहुः सज्जितमोदनादि, प्रदाय पश्चात् पतितागतेभ्यः ।

स्वेभ्यः परेभ्योऽपि पुराऽभ्युपेतैः, स्वयं ततोऽशुञ्जत वासरान्ते ॥ १६१ ॥

मरतेन सह युद्धाय बाहुवलेः प्रयाणम्

तत्रागतं चक्रिणमुग्रचक्रं, मत्त्वा सुनन्दाऽऽत्मभवोऽपि भम्भाम् ।

अवादयद् यत्प्रतिनाददम्भाद्, भूपं दिशन्ति स दिशोऽपि गन्तुम् १६२

अथ प्रयाणाय शुभे मुहूर्ते, मूर्तं निजं मानमिवातितुङ्गम् ।

सदेहमुत्साहमिवारोह, रोहन्महा बाहुवलिद्विपेन्द्रम् ॥ १६३ ॥

स्नाङ्गोद्भवैर्भीष्मतरप्रताप-तारैः कुमारैः परितः परीतः ।

मध्याह्नमार्तण्ड इवांशुदण्डै-श्चण्डैर्नरेन्द्रोऽजनि दुर्निरीक्ष्यः ॥ १६४ ॥†

बलान्वितो बाहुवलिर्विलोल-रथा-ऽश्व पत्ति-द्विप-नक्रचक्रः ।

कल्पान्तपाथोधिनिवाथ तूर्यै-श्चचाल वाचालदिगन्तरालः ॥ १६५ ॥

परैरजेयान् खवलैरमेया-नुत्कण्ठितान्तःकरणान् रणाय ।

अभ्यागतान् भूमिभुजो भुजालान्, मेने तदा बाहुवलिः स्वतुल्यान् ॥

चलत्यलं बाहुवलेर्वलेऽस्मिन्, पृथ्वीमपृथ्वीं प्रथयत्यपारे ।

भूमीभृतां कम्पभृतां भियेव, शीर्षाणि पीठे लुलुढुः पृथिव्याः ॥ १६७ ॥

बलाधिपे बाहुबलौ बलिष्ठे, जेष्यामि शत्रून्हमेक एव ।

प्रत्येकभूप्तेत्यभवद् मटानां, तीव्रे रवौ रव्युपला ज्वलन्ति ॥ १६८ ॥

१ रा-‘चिरप्रमोदा’ । २ क-‘धूपै-’ । ३ क-‘भुज्यत’ । ४ बाहुवलिः ।
५ पर्वतानां, पक्षे राज्ञाम् । ६ सूर्यकान्तमणयः ।

शौर्योत्पण्णे बाहुबलावधीशे, सर्वेऽपि शौर्यैकरसा वलेऽसिन् ।

आकाहलावादकमप्यभूवन्, पूर्णे सरस्युत्पयसोऽन्तकूपाः ॥ १६९ ॥

दूरेऽपि शीघ्रं निजदेशसीम्नि, महाबलो बाहुबलिर्जगाम ।

स्वभूमिमाक्रामति शत्रुभूषे, स्वाद् वीरमानी किमु मन्दगामी ? ॥ १७० ॥

निवेशयामास स नातिदूरे, न वाऽतिपार्श्वे भरतस्य सैन्यात् ।

‘गङ्गा’तटे बाहुबलिः स्वसेनां, पराशये च स्वबलाभिश्चकाम् ॥ १७१ ॥

अथो मिथोऽपि प्रधनोत्सवाय, प्रेक्षासमेव्यद्विषिपद्गणाय ।

उभौ प्रभातोपरि ‘मागधे’न्द्रै-‘निमन्त्रितौ श्रीवृषभात्मजौ तौ ॥ १७२ ॥

सैन्यद्वये स्वाम्यनुशास्तिः

नक्तं ततो बाहुबलिर्घलान्त-^३भूकान्तवृन्दानुमतेन ह्यनुम् ।

महौजसा सिंहमिनाग्रधृष्यं, सेनापतिं सिंहस्थं चकार ॥ १७३ ॥

स मूर्ध्ववद्धेन हिरण्मयेन, वभौ भटेन्द्रो रणपटकेन ।

द्विद्वारसंहारकृतेऽङ्गगर्भा-^४दूर्ध्वङ्गतेनैव ततेन धाम्ना ॥ १७४ ॥

स्वयं समीकाय समुत्सुकानां, शिक्षां परेषामपि भूपतीनाम् ।

सत्कारसारां नृपतिः प्रतेने, मेने पुनः सत्करणं रणं तैः ॥ १७५ ॥

समग्रभूमिपतिसम्मतेन, सङ्ग्रामदीक्षां भरतेश्वरोऽपि ।

दत्त्वा सुपेणस्य सुखेन मेने, विनिर्जितानेव हृदाऽभिजातीन् ॥ १७६ ॥

ततः कुमारान् रिपुमारसारान्, धराधिनाथान् मुकुटेद्वमूर्ध्नः ।

आहूय वीरानपरानपीति, तेभ्यो ददौ श्रीभरतोऽनुशास्तिम् ॥ १७७ ॥

महौजसो ! हे महनीयवृत्ता !, रणे प्रवृत्तेऽग्र ममाऽनुजस्य ।

सुपेणसेनापतिरग्रमत्तै-^५र्धुम्पाभिरेकोऽहमिवानुगम्यः ॥ १७८ ॥

भो भो भवद्भिर्भुजदुर्मदास्ते, भूयस्तरा भूमिभुजोऽभिभूताः ।

न तेष्वभूत् ‘तक्षशिला’क्षितीश-^६पदातिमात्रस्य समोऽपि कोऽपि ॥ १७९ ॥

सोमो गजश्रेणिमिवैर्णनाथो, घनाघनालीमिव मारुतौघः ।

ज्येष्ठः सुतो बाहुबलेः श्रुतोऽलं, प्रक्षेपुमेकोऽपि विपक्षसेनाम् ॥ १८० ॥

१ काहलावादिवादकमप्यभिव्याप्य । २ क-‘निम जयामास पुराऽऽर्चयौ तौ’ । ३ नृप समूहसम्मतेन । ४ क-‘महौजसा’ । ५ क-‘दूर्ध्वङ्गते’ । ६ शत्रून् । ७ बाहुबले । ८ सिंह ।

महारथः सिंहरथः कनीयान्, तस्याकनीयांस्तु पराक्रमेण ।
 क्षणेन विद्वेषिगणं क्षिणोति, दुष्कर्मसम्मर्दमिवात्मबोधः ॥ १८१ ॥
 बलोच्चये बाहुबलेर्महीन्द्राः !, पुत्रेषु पौत्रेष्वपरेष्वपीह ।
 एकैक एव त्रिजगत्समक्ष-मैक्षोहिणीं क्षोभयितुं क्षमोऽस्ति ॥ १८२ ॥
 विश्वत्रयस्यामिसुतोऽस्ति यस्तु, ममानुजो बाहुबलिर्महीन्द्राः ! ।
 सदाऽनुभूतं प्रवदामि तुल्यो, नास्य द्युसद्-दानव-मानवेषु ॥ १८३ ॥
 बाहोर्बलात् कर्करकानुकार-क्ष्माभृद्गणे बाहुबलौ रणेषु ।
 हन्तुं प्रवृत्ते पुरतः क्रुधा न, धत्ते ध्रुवं वैज्रधरोऽपि वज्रम् ॥ १८४ ॥
 'वैताढ्य'माक्रम्य कृतः क्षितीशाः !, 'किरात'वीरेषु पराक्रमो यः ।
 विद्याधरेषूपग्रणेषु यो वा, ततोऽधिकं सम्प्रति सन्तनुष्वम् ॥ १८५ ॥
 इति प्रमोः प्रौढतरप्रसाद-पीयूषवर्षस्य गिरोऽभिषेकात् ।
 वीरव्रतस्याङ्कुरमालिकेर्वै, 'क्षेत्रेषु तेषां पुलकालिरासीत् ॥ १८६ ॥
 सैन्यद्वये स्वाम्यनुशास्तिमेवं, लब्ध्वा ययुर्धाम निजं निजं ते ।
 स्वस्वायुधानि स्वयमर्चयित्वा, तूर्यारवैर्जागरणं च चक्रुः ॥ १८७ ॥
 प्रातःस्पृहा हन्त दिवा प्रहारै-मैते प्रवीराः प्रलयं प्रयान्तु ।
 इतीव तेषां कृपया प्रकामं, सहस्रयामाऽजनि सा 'त्रियामा ॥ १८८ ॥
 जगन्नयीशाङ्गजयोस्तयोर्नु, सैन्यद्वये वीरपरम्पराणाम् ।
 समीक्षितुं शौर्यविजृम्भितानि, प्राक्क्षैलमौलिं रविरारुरोह ॥ १८९ ॥
 क्षुब्धोत्तरङ्गाऽऽतुरनक्रवार्द्धि-भृक्षुम्भिचूलोपललोलक्षैलः ।
 व्रस्ताश्वधृत्याकुलस्रतध्वर्य-स्तूर्यप्रणादोऽजनि सैन्ययुग्मे ॥ १९० ॥
 प्रभुप्रसादर्णमहार्णवस्य, यियासवः पारमपारशौर्याः ।
 सरोमहर्षा रणतूर्यरावै-वीरा रणोर्वी प्रति चेलुरुत्काः ॥ १९१ ॥
 युद्धे यियासोर्जननी सुतस्य, भालस्थले यं तिलकं चकार ।
 तस्य प्रभावेण रणेषु जिप्णो-रमुष्य रेखा सुमटेपु 'सोऽभूत् ॥ १९२ ॥

१ सेनासमूहे । २ २१८७० गजैः, २१८७० रथैः, ६५६१० सुरङ्गैः, १०९३५० पत्ति-
 मिश्र समेतां सेनाम् । ३ इन्द्रः । ४ क-'केयु' । ५ शरीरेषु । ६ क-'मर्चयित्वा' ।
 ७ रात्रिः । ८ य- 'प्रसाद' । ९ ऋणरूपमहासागरस्य । १० तिलकस्य । ११ तिलकः ।

सङ्ग्रामदीक्षा

काऽप्याह पुत्रं तव तौत ! तात-मातामहौ वीरपती प्रतीतौ ।

ततस्तथा विक्रममादधीया, यथा मम स्थानं कलङ्कपङ्कः ॥ १९३ ॥

रणोत्सुकं वीररसं नु मूर्त्तं, काऽपि ग्रयान्तं तनयं निरीक्ष्य ।

प्रीतेति मेनेऽस्य पराक्रमेण, प्राप्स्ये सतीपङ्क्तिशिरोमणित्वम् ॥ १९४ ॥

ज्येष्ठस्य पुत्रस्य च तत्पितुश्च, पुरः परा ग्राह सुतं कनिष्ठम् ।

तथाऽद्य युध्यस्व यथाऽनयोः स्याद्, आता ममेत्यात्मभवो ममेति १९५

आश्लिष्य मां यासि रणाय जित्वा, प्राप्तः पुनः श्लिष्यसि धूलिलिप्तः ।

आलिङ्ग्य तद् याहि पुनः समेतु-मिति प्रियं यान्तमुवाच काचित् ॥ १९६ ॥

काऽपि प्रियं ग्राह सदाऽवदस्त्वं, त्वं प्राणतुल्याऽसि ममेति सत्यम् ।

सन्त्यज्य यन्मां चलितोऽसि धीर !, प्राणानपि त्यक्तुमना रणोत्कः १९७

त्वं प्राणतः किन्त्वधिको भमासि, त्यक्त्वा यदेतांस्तृणवत् क्षणेन ।

त्वामेव संसेवितुमाश्रयिष्ये, स्वर्गाङ्गनामानसशल्यतुल्या ॥ १९८ ॥—युग्मम्

प्रियापरप्रेममयोरुपाशं, विकृत्य कृष्टा रणवाचनादैः ।

मात्राऽऽशिषा सत्कवचेन धीरा, वीरा रणोर्व्याभरणवभूवुः ॥ १९९ ॥

श्रीमद्वयुगादिप्रभुनन्दनौ तौ, सान्नाह्य हस्तीन्द्रधृताधिरोहौ ।

सञ्चरेतुः स्वस्वचमू समूहे, सुरासुरेन्द्राविव दुर्निरीक्ष्यौ ॥ २०० ॥

अथात्मनाथानुमतौ मिथोऽभि-सञ्चरेतुः सैन्यसमुच्चयौ तौ ।

पक्षद्वयोद्यत्पवमाननुभौ, पयोधिवीचीनिचयाविबोचैः ॥ २०१ ॥

विस्फुट्य वीरा बहिरापतन्तः, सञ्चारितास्ते पुनरन्तरेव ।

भृपस्य वेत्रिप्रकरैस्तरङ्गा, वेलाप्रदेशैरिव वारिराशेः ॥ २०२ ॥

द्रष्टव्यमेव मूढमद्य सुरा-नित्याह्वयन्त इव केतुकरैः ।

धुर्याश्चशब्दमर्दहासभृतो-ज्योन्यं रथा रथजुषां मिलिताः ॥ २०३ ॥

अश्वै रणद्विगुणवेगलयं, चित्तं विदद्भिरिव पृष्ठजुषाम् ।

१ हे वत्स । २ क-‘भरणावभूतः’ । ३ युद्धम् । ४ फेन० । ५ ‘उत्थापनी-’
च्छन्दः, ‘तमजल्गा उत्थापनी’ इत्येतद्वक्षणं छन्दोऽनुशासने (१४८) । ६ अश्ववा-
रणाम् ।

सद्यो निमेषचलचञ्चलदृक्-पक्ष्मत्वरैरुभयतो मिलितम् ॥ २०४ ॥^१

असद्वद्वक्रमभरेण भवत्, मा स व्यथा जगति नागततेः ।

इत्यस्पृशन्त इव भूमितलं, नागाः पर्दैर्मदभृतोऽभिययुः ॥ २०५ ॥^२

गीते गजेन्द्रमदभृङ्गकृते, वाद्ये तु हृष्टहयनादमये ।

सभ्याऽमरोक्षयमचालि भटै-रस्यासिभिर्द्युधि नटद्भिरिव ॥ २०६ ॥^३

आकृष्टमेव सुभटस्य परे-ऽपश्यन् धनुः पतत एव शरान् ।

प्रद्योतनस्य परिवेषमिव, 'क्षीवानिव' प्रतिदिशं च करान् ॥ २०७ ॥^४

आश्चर्यं किमिव तदा यदाऽऽशु पेतु-र्दन्तीन्द्रा रणभुवि वीरसिंहनादैः ।

उत्पश्याः सुरकरिणोऽपि यत् तदाऽऽसन्, किं व्योम शुटितमिति प्रकम्पमानाः ॥

कस्मिंश्चिद् गंदति जगन्नयैकरांद्रं, शत्रूणां न गलितमायुधं करेभ्यः ।

यत् तेषां भयभरनटजीविताना-मत्यर्थं व्यदधत मुष्टयो दृढत्वम् ॥ २०९ ॥

उन्मुक्ता युधि सुरमार्गमुल्लिखन्त-श्छिन्दाना भटपटलानि वीरवाणाः ।

पातालेऽप्यवनिभिदस्तदा विशन्तः, क्षोभाय ध्रुवमभवन् जगन्नयेऽपि ॥ २१० ॥

केऽप्युच्चैरसिफलकेन केऽपि 'दोष्णा, केऽप्यक्षणा भृकुटिकलाकरालितेन ।

केऽप्यङ्गप्रचलनवायुनैव विष्वक्, केनापि द्रुतमिति जग्निरे विपक्षाः ॥ २११ ॥

तद्व्यूहद्वयसुभटाः कदुप्रणादं, द्वन्द्वेन व्यदधत युद्धमुद्धताङ्गाः ।

शस्त्रौघस्खलनभुवस्तदा स्फुलिङ्गाः, खद्योतश्रियमसृजन् रजोऽन्धकारे ॥ २१२ ॥

वीराणां शिततरकाण्डचण्डपातैः, 'पोगण्डं सकलमवेक्ष्य शत्रुसैन्यम् ।

यद् देवा दिवि हसितं व्यधुस्तदानीं, तैत्तेजः स्तवक इवाधुनाऽपि चन्द्रः ॥ २१३ ॥

फोऽप्येकः सह सहसा जयश्रियोच्चैः, प्रक्रीडां व्यधित विरोधिवाहिनीषु ।

सम्पातप्रमदगदाहतेमराजी-कुम्भोद्यन्मणिकपटोत्थिताम्बुविन्दुः ॥ २१४ ॥

वर्षन्तो युधि रुधिरच्छटास्तदानीं-मुत्क्षिप्ता क्षणिति मतङ्गजा भुजालैः ।

विद्वेपिक्षितिपचमूषु किञ्चिदुच्चै-रुत्पातं दिवि जलदा इवाचचक्षुः ॥ २१५ ॥

बद्धस्य प्रस्रमरसैन्ययुग्मवाणैः, किं ब्रूमो दिवि नवमण्डपस्य दार्ढ्यम् ? ।

येनासौ दिशि दिशि वीरदोर्विलासा-दुत्क्षिप्तैरपि करिभिर्व्यभेदि कष्टात् ॥ २१६ ॥

१ स्त्री० । २-४ 'उत्थापनी' । ५ तीव्रान् । ६ क-'क्षीणानिव' । ७ उत्थापनी ।

८ अतःपरं २२० तमपर्यन्तानां पद्यानां 'प्रहर्षिणी'च्छन्दः । ९ क-'गजति' । १० भुजेन ।

११ क-'मुद्धतांशाः' । १२ विकलाङ्गम् । १३ हसिततेजः ।

आदत्स्व त्वरितमग्नं ज्वाद्यं वा, अक्रीड प्रतिदिनमपमिस्तुरङ्गैः ।
 इत्युच्चैर्दिवि तुरगानुदांस दोष्मान्, संसाधं प्रति नु निजप्रतापमित्रम् ॥ २१७ ॥
 उत्क्षिप्य स्वध्वजबलेन कश्चिदेको, वीरोऽथ-द्विरद-रथान् पतिष्यतः ।
 खे भूर्मा भूद् युधि विधुरा दृढैर्निर्घातै-रेतेपामिति समचूर्णयद् गदाभिः ॥ २१८ ॥
 केऽप्युद्यत्पटुभटसज्जार्मुकज्या-निर्घोषैरिह मुमुहुर्मुहुश्च्युतास्त्राः ।
 तन्मुक्तैर्विशिखशतैः क्षतार्कतापै-स्तेऽजीवन् पुनरुत्पक्षजातवातैः ॥ २१९ ॥
 ग्रासोद्यद्रसनकरालकालवक्र-कूरश्रि व्यवसितचण्डभस्त्रि चापम् ।
 घीराणां रणधुवि कृष्टमेव तस्या-वस्थैर्यस्पृशि पुरतोऽरिवीरवारैः ॥ २२० ॥

लोकक्षयकारियुद्धात् सैन्यद्वयस्य देवैर्निवारणम्

इति प्रवृत्ते समरे समग्र-मनुष्यलोकक्षयशोकशङ्काः ।
 सक्तोधयोरार्षभयोः प्रबोध-विधानयुक्त्या विबुधा दिवीयुः ॥ २२१ ॥^३
 बालांश्च वृद्धांश्च विनाऽत्र वर्षे, सत्पौरुषाः केचन पूरुषा ये ।
 सर्वेऽत्र ते सङ्गरपर्वरङ्गैः, रङ्गन्त्यमी वीररसप्रसक्ताः ॥ २२२ ॥^४
 अकाल एव क्षयकाल एष, विशेषितो विश्वपतेः सुताभ्याम् ।
 इत्यामृशङ्खिदशैः स्फुरद्भि-र्नभस्यभाष्यन्त घटा भटानाम् ॥ २२३ ॥
 -युगम्

“वीरर्पभाः ! श्रीवृषभाङ्गभर्तु-राज्ञाऽस्ति वस्तावदहो न योध्यम् ।
 यावद् ध्वं वाक्यचर्यं प्रपञ्च्य, प्रबोधयामो भवतामधीशौ ॥ २२४ ॥
 तयाऽऽज्ञया विश्वपतेर्निरुद्धाः, सेनाद्वये शूरवरास्तथैव ।
 व्यापारवन्ध्यायुधरुद्धहस्ता-स्तस्थुर्दृपदूपसुरस्वरूपाः ॥ २२५ ॥
 व्यनश्यदद्यापि न किञ्चिदेव, भद्रं प्रभूयाद् ध्रुवनम्रयाय ।
 इति ब्रुवाणा दिविपद्गणास्ते, गत्वाऽऽदितश्चक्रिणमित्यवोचन् ॥ २२६ ॥

भरताय युद्धनिवारणार्थं देवानां विघ्नमिति:

जय त्रिलोकप्रभुपुत्र ! लोक-त्राणाय भारं त्वयि विश्वमर्ता ।
 नियोजयामास ततः किमर्थ-मुपक्रमोऽयं जनहिंसनस्ते ? ॥ २२७ ॥
 पट्खण्डवर्षे विजिताः क्षितीन्द्रा, न तेषु ते कोऽपि पुनः क्षमोऽभूत् ।

१ उच्चिक्षेप । २ सूर्यम् । ३ अत परं † एतच्चिह्नरहितानां २२९तमपर्यन्तानां
 पद्यानां छन्द ‘उपजातिः’ । ४ चेष्टन्ते । ५ क-‘प्रमत्ताः’ । ६ हे वीरवर्याः ।
 ७ क-‘प्राक् प्रचर्य’ ।

दोर्दण्डकण्डूशमनाय नूनं, आत्रा समं तत् समरोर्धमोऽद्य ? ॥ २२८ ॥

विनोदमात्रं युवयो रणोऽयं, हृष्यत्कृतान्तस्तु जने युगान्तः ।

तस्मात् त्वमस्माद् विरमावर्णी वा, यदीहसे आतुरिदं न युक्तम् ॥ २२९ ॥

के न पूर्वमभवन् भुवो धवा, मेदिनी कमपि नेयमन्वगात् ।

व्रीडमप्यधृत नाग्रभर्तरि, अंशभाजि दधती नवं नवम् ॥ २३० ॥

नैतया कति पतित्वधारिणो, मारिता घत परेषु लुब्धया ।

राणिणो गुणनिधीन् यदृच्छया, जीवतोऽपि कति नेयमत्यजत् ॥ २३१ ॥

एतदर्थमपि यः कदर्थय-त्यर्थवादकणधी रिपूनपि ।

श्लाघ्यते न खलु सोऽपि यः पुनः, कुल्यमैस्यति नमस्य एव सः ॥ २३२ ॥

—विशेषकम्

वैभवेऽपि भुवनस्य भोग्यता-मेति तल्पमितमेव भूतलम् ।

श्रीभरेऽपि सति भोज्यतोऽधिकं, स्वस्य किञ्चिदपि नोपकारकम् ॥ २३३ ॥

वैभवैर्भवति भोगतोऽधिकैः, सम्मदो यदि ममत्वमात्रतः ।

क्षमा ममेयमखिलाऽप्यदो वदन्, प्रीयते न तदकिञ्चनोऽपि किम् ? ॥ २३४ ॥

तद् धुनी-वन-विला-ऽग-सागरै, रुद्धमस्ति न कियद् धरातलम् ।

भूलवोऽयमपि तद्बुद्ध्यतां, मुच्यतां सह कुलेन विग्रहः ॥ २३५ ॥

विग्रहः सह कुलेन नौचिर्ती, यात्यरातिकुलकल्पपादपः ।

प्रीतिमेति न घने वनेचरः, कश्चिरं रणभरेण सिंहयोः ॥ २३६ ॥

तद् रणं त्यज निजं निकेतनं, याहि पाहि जनमाहिमाचलम् ।

आगते त्वयि समागतो यत-स्त्वद्गते स्वयमयं गमिष्यति ॥ २३७ ॥

भद्रमस्तु भवतोर्भुवो^१ भयं, शान्तिमेतु रणहेतुवारणात् ।

सैन्ययोरुभययोरभीतये, भालतोऽवतरतां तव भुवौ ॥ २३८ ॥

भरतस्य देवानुद्दिश्य प्रतिवचनानि

अथेत्युदित्वा विरतेषु तेषु, भग्मीरघोषं भरतो वभाषे ।

दोष्मानहं नेति रणस्पृहा मे, नेहा महीं ब्राह्मचलेर्गृहीतुम् ॥ २३९ ॥

१ क-‘यमोच्च’(?) । २ प्रलयकालः । ३ क-‘भूत’ । ४-५ रथोद्धता । ६ मेदिन्य-
यम् । ७ हस्ति । ८-१० रथोद्धता । ११ नदीवनविलपर्वतसागरैः । १२-१४ रथो-
द्धता । १५ ख-‘भुव भयं’ । १६ रथोद्धता । १७ ख-‘गभीरम्’ । १८ अतः परं
† एतच्चिद्वद्वयमुक्तानि पद्यानि विहाय ३७९तमपर्यन्तानां पद्यानां छन्द ‘उपजातिः’ ।

किन्त्वेप मां तातमिवातिभक्तः, पुरा विविक्तः श्रयति स नम्रः ।
 मय्यागते दिग्विजयं विधाय, न त्वाययौ ज्येष्ठधियाऽपि नन्तुम् ॥२४०॥
 पथ्या सहस्रैः शरदां सैमर्ष्य दिग्जेत्रयात्रां स्वपुरीं श्रितस्य ।
 दूते मैमाह्वानकृते गतेऽपि, नैवागतोऽन्यादृगिवाधुनाऽसौ ॥ २४१ ॥
 आकारयाम्येनमहं न कोपा-छोभाच्च वा किन्तु विशेषेण चक्रम् ।
 अन्तर्विनीतामनते यदेक-स्त्रिजगत्पदो न श्रयति प्रवेशम् ॥ २४२ ॥
 न चक्रत्वं प्रविशेद् विनीतां, भवेद् विनीतो न ममाऽनुजोऽयम् ।
 स्पर्द्धा द्वयोरप्यनयोः प्रवृद्धा, दिवौकसः सङ्कटमुत्कटं मे ॥ २४३ ॥
 अप्येकवेलं स समेतु मान-वतामपीशोऽत्र ममानुजन्मा ।
 गृह्णातु पृथ्वीमपरां मदीयं, सर्वं मदीयं त्रिदशः न सादः ॥ २४४ ॥
 अथावदन् नाकसदो नरेन्द्रं, निष्कारणोऽयं न रणोद्यमस्ते ।
 गत्वाधुना बाहुबलिः प्रबोध्यो, जनक्षयोऽयं खलु रक्षणीयः ॥२४५॥
 यथा भवान् सोऽपि तथा समर्थ, प्रवक्ति किञ्चिद् रणकारणं चेत् ।
 तथापि दृग्-बाग्-भुज-दण्डयुद्धै-र्बोध्यं यथा स्यान्न गजादिबाधा २४६

देवानां बाहुबलिना सह सम्भाषणम्

तथेत्यथोक्ते 'भरता'धिपेन, सुधाभुजो बाहुबलिं ययुस्ते ।
 सूर्याऽप्यध्वोऽयमहो महोग्रा-वष्टम्भेऽयुक्तिभृतोऽभ्यधुस्तम् ॥ २४७ ॥
 नन्द त्रिलोकीपतिनन्दनोर्व्या-मानन्दनः सज्जनमानसानाम् ।
 त्वं दुर्विनीतद्विपतां विनेता, गुरौ विनीतस्त्रिजगत्प्रतीतः ॥ २४८ ॥
 विश्वत्रयस्याभयदः पिता ते, तवोद्यमस्तस्य भयङ्करः किम् ? ।
 भानोस्तमिस्राऽभ्युदयः कथं स्यात्, पीयूषरश्मेर्विषवर्षणं वा ? ॥२४९॥
 प्राप्तः स्वपुत्रां कृतदिग्जयस्त्वा-माहाययामास समुत्कचेताः ।
 पितेव यः पूज्यतमः सदा ते, तस्मिन् गुरौ भ्रातरि को विरोधः ? ॥२५०॥
 रणक्षणोत्साहजुपि त्वयीह, क्षोभाभिपङ्क्तस्त्रिजगज्जनानाम् ।
 स्वेच्छाप्रचारिण्यपि पञ्चवक्त्रे, किं भीमपञ्चो न वनेचराणाम् ? ॥२५१॥

१ तद् सङ्गरोत्साहमष्टं विमुञ्च, गुरौ भज आतरि सङ्गमङ्ग ।

२ लग्नेऽपि राजन् ! गुरुयोगभाजि, नान्यग्रहोत्थाः प्रभवन्ति दोषाः ॥ २५२ ॥

उत्तवेति गर्जारवमञ्जु तेषु, स्थितेषु चान्देष्ट्विव दैवतेषु ।

गिरं जगौ बाहुचलिर्विवेकी, केकीव लोकश्रुतिशर्मकारी ॥ २५३ ॥

बाहुचलेः प्रत्युक्तिः

३ तातांहिभक्ता ! ऋभवो ! भवन्त-स्तातस्य चावां तनयावितीत्यम् ।

शुभामभापन्त गिरं महान्तो, ह्युदासते न व्यसने निजानाम् ॥ २५४ ॥

तत्त्वादमत्वा रणकारणं नौ, घृन्दारका ! हे वदथार्जवेन ।

कार्यस्य मूले कलितेऽनुशास्तिः, सुस्थानके वछिरिवोत्फला स्यात् ॥ २५५ ॥

पुरा हि दीक्षासमये विभज्य, श्रीतातपादा ददति स्य देशान् ।

अस्मभ्यमस्मै च तथाऽऽश्रितेभ्यो, यथा सुवर्णादि र्वनीपकेभ्यः ॥ २५६ ॥

सर्वे वयं स्वस्वमवाप्य देशं, सन्तोषपीयूषरसाश्रयाः सः ।

ताते कथं जीवति तातदत्तं, विविक्तचित्ताः परतो हरन्ति ? ॥ २५७ ॥

पट्टखण्डवर्षे निखिलानि लात्वा, राज्यान्यतृप्तो दववद् वनानि ।

निजानुजानामपि जग्रसेऽसौ, देशानशेषान् भरतोऽपि भीष्मः ॥ २५८ ॥

जग्राह राज्यान्यनुजन्मनां य-स्तस्मिन् गुरुत्वं किमु किञ्चिदस्ति ? ।

लोभातुरं आतुरवेत्य धृत्तं, वैराग्यतस्ते व्रतिनो बभूवुः ॥ २५९ ॥

अयं मयेयत्समयं समैक्षि, प्रंतीक्ष्यरूपो गुरुगौरवेण ।

आन्त्यैव चिन्तामणिविभ्रमेण, ह्युत्तानि शैलोपललालनानि ॥ २६० ॥

सङ्गृह्य राज्यान्यनुजग्रजस्य, राज्यं जिघृक्षुर्मम निर्घृणात्मा ।

मामुन्नदन्नाह्वयते मदान्ध्य-धारी स पारीन्द्रमिव द्विपेन्द्रः ॥ २६१ ॥

ऋग्यादवत् कूरतरं निरीक्ष्य, नैतं भजन्ति स ममानुजास्ते ।

ततः कथं तस्य रणोद्यतस्य, वशंवदोऽहं ह्युभवा ! भवामि ? ॥ २६२ ॥

सेवापरं स्वस्य पराक्रमेण, करोति चेन्मां तदयं करोतु ।

पन्था ह्ययं क्षत्रियपुङ्गवानां, कीर्तिप्रदो वा विजयप्रदो वा ॥ २६३ ॥

विमृश्य वा यद्यपसृत्य याति, यथाऽऽभतं तत् कुशलेन यातु ।
 आतेत्यहं दुर्ललितं सहिष्ये, तस्यैव नान्यस्वहतौ ममेहा ॥ २६४ ॥
 मया विजिग्ये 'भरतं' समग्र-मित्युद्यतो यद्ययमद्य माघन् ।
 तीर्णार्णवं पोतमिवाद्रिदन्ते, मयि प्रतिस्खल्य स भज्यतां तत् ॥ २६५ ॥
 यद्यस्ति तस्मिन् हितमीहितं वो, रणाग्रहादेः निपेध्यतां तत् ।
 अयुध्यमानेन समं न युध्ये, सुधासुजो ! बुद्धिरियं ध्रुवा मे ॥ २६६ ॥
 ब्रैलाहके बाहुबलौ प्रवृष्य, पीयूषवद् बाङ्गनिवहं निवृत्ते ।
 गिरं सुरा विस्मयवह्निफुल्ल-मौलां ततां कण्ठगतां वितेजुः ॥ २६७ ॥
 चक्राप्रवेशाद् भरतोऽभिसर्प-न्ननुत्तरीकर्तुमशक्य एव ।
 अयुध्यमानेन युधं न कुर्वे, वदन्निदं केन निवार्यसे त्वम् ? ॥ २६८ ॥
 द्वयोरपि श्रीवृषभस्य स्रन्यो-र्द्वयोरपि त्राणकृतोः प्रजानाम् ।
 जगन्नयीभाग्यविपर्ययेण, महाहवोत्पात उपस्थितोऽयम् ॥ २६९ ॥
 त्वं प्रार्थ्यसे वीर ! तथापि बाढं, त्वयोत्तमेनैव रणेन योध्यम् ।
 तत्राधमे^१ यद् भवतोर्भवित्री, भूयिष्ठलोकप्रलयोपपत्तिः ॥ २७० ॥
 यद् द्वन्द्वयुद्धं युवयोर्विना न, युद्धोपशान्तिः किल तर्क्यतेऽसौ ।
 दृग्-चाग्-भुजायैर्जनिते तदस्मिन्, स्वान्मानसिद्धिर्न च जीवहिंसा २७१^१
 ओमित्यमुष्मिन् प्रवदत्यमर्त्या-स्तेनातिदूरेऽऽधुरथापसृत्य ।
 सभ्या इव व्योम्नि तयो रणोत्थ-जया-ऽजयोच्छ्रायविनिर्णयाय ॥ २७२ ॥
 स्वाम्याङ्गया सैन्ययुगेऽथ चेत्त्रि-प्रदत्तया युद्धविधेर्निरुद्धाः ।
 स्वं मेनिरे वीरवरा र्धराट्-मात्रर्णमुक्तं न विभोर्विपण्णाः ॥ २७३ ॥

चक्रिणं प्रति तत्सेवकजनोक्तिः

युद्धावरोधेन विचार्य चक्रि-चमूनृपाश्चक्रिणमूचुरेवम् ।
 मन्त्रेण कस्य प्रशुणाऽद्य मन्त्रि-रूपाद् रियोर्द्वन्द्वरणं प्रपन्नम् ? ॥ २७४ ॥
 मृत्येषु नटेषु हतेषु युक्तं, युद्धं प्रमोर्युद्धगतिर्हि चित्रा ।
 शङ्कामहे स्वामिनि संशयं न, न चेद् भवेद् बाहुबलिविपक्षः ॥ २७५ ॥

१ क-‘तस्येव’ । २ क-‘ततो मनज्जु’ । ३ मेघे । ४ क-‘मालतता’ । ५ ‘रणे’
 इत्यध्याहार्ये पदम् । ६ कपर्दिका० ।
 प० का० ५०

वाहोर्वलं बाहुवलेर्विडौजा, न सोऽपि सोढुं समरे समर्थः ।
 पूर्वं प्रभोस्तस्य मुखे न युक्तं, स्थातुं महर्षेरिव रोपितस्य ॥ २७६ ॥
 भूपान् वभापे भरतो नरेन्द्राः !, पुरःस्फुरत्सु ग्रधने भवत्सु ।
 न कोऽपि मां प्राप गुणेषु मूलो-चरेषु नात्मानमिवाभिमानः ॥ २७७ ॥
 रणो न मे कापि भवद्भिरैक्षि, तद् वोऽभिगच्छा मयि भक्तिरीदृक् ।
 महोर्वलं पश्यत तत् क्षितीशा !, मीत्येव सां याति यथा प्रणश्य ॥ २७८ ॥

भरतेन स्वभुजवलदर्शनम्

उक्तवेति चक्री लघु गर्तमेक-मस्यानयत् तस्य तटे निविश्य ।
 स शङ्खलालीः प्रतिशङ्खलालीः, सन्ने न्यघाद् दोष्णि वटे जटावत् २७९
 स भूपतीनित्यमथाह भूपाः !, सम समग्रैर्वलगाहनैः स्वैः ।
 मां पातयन्त्वत्र विकृष्य गर्ते, न स्वाम्यवज्ञाप्रभवं छलं वः ॥ २८० ॥
 स्वप्नो मयाऽप्यैक्ष्यत दुष्ट एष, युष्माभिरेवं प्रतिहन्यतां तत् ।
 मोघीभवत्येव यतः कृतार्थी-कृतो यथार्थानुभवात् स्वयं सैः ॥ २८१ ॥
 पुनः पुनश्चक्रिनिदेशतस्ते, तद्दोःस्थितं शङ्खलचक्रवालम् ।
 सर्वेऽपि यत्नाचक्रुः स चक्री, न ह्यनमप्यासनवस्त्वचालीत् ॥ २८२ ॥
 हस्तेन तेनैव स चक्रवर्त्ती, चक्रेऽङ्गरागं हृदि लीलया च ।
 सर्वेऽपि तेऽन्योन्यमथास्फलन्तो, विसंस्थुलीभूय ललम्बिरे च ॥ २८३ ॥
 तथाविधं स्थाम विभोर्निभाल्य, भूमीभृतः सम्भृतभूरिहर्षाः ।
 ते तत्पुस्तद्भुजशङ्खलाली, करान्तरन्तःकरणाच्च शङ्काम् ॥ २८४ ॥
 भूयो महर्षं भरतोऽभिरुह्य, पूर्वं रणप्राङ्गणमाजगाम ।
 वैक्रान्तिवृत्तो वरमार्गमेत्य, ग्रहो यथा प्राक्तनमेव राशिम् ॥ २८५ ॥
 अथो नियुक्तैरिव देववृन्दैः, प्रहृष्टगन्धोदकपुष्पवर्षा ।
 सैन्यद्वयाभ्यन्तरभूमिराभाद्, विलासशय्या किल युद्धलक्ष्म्याः ॥ २८६ ॥
 तौ चक्रभृद्-बाहुवली गजेन्द्रा-दुत्तीर्य वीर्यावमतप्रिलोकौ ।
 स्थितौ रणप्राङ्गणभूमिगर्भे, रसौ श्रिताङ्गाविव वीर-रौद्रौ ॥ २८७ ॥

१ अभिशङ्का । २ शीघ्रम् । ३ गर्तस्य । ४ स्वप्न । ५ कुङ्कुमादिलेपम् ।

६ क-‘चक्रा०’ ।

दृष्टियुद्धम्

स्वीकृत्य दृग्गुद्धमथो मिथोऽपि, तौ सम्मुखीनावनिमेषनेत्रौ ।
 स्थितौ तदन्तर्विजयं ग्रहीतुं, प्रवेष्टुकामाविष देहगर्भे ॥ २८८ ॥
 विलोकयन्तौ चदनं मिथस्तौ, दृग्भ्यां स्थितौ 'कोपविषाटलाम्याम् ।
 तत्कान्तिदण्डैः परिताडयन्तौ, तप्तोरुनाराचगणैरिवोग्रैः ॥ २८९ ॥
 प्राभातिकार्कप्रतिमं प्रकोप-ताम्रं मुखं बाहुचलेर्विलोक्य ।
 अमुञ्चतां कैरववद् विकासं, दृशौ युगादिप्रभुपूर्वक्षनोः ॥ २९० ॥
 'गीर्वाणवारैर्भरते'श्वरस्य, नेत्रोदकलानसमुज्ज्वलाङ्गी ।
 दृग्गुद्धजा बाहुचलेर्जयश्रीः, प्रसन्नवर्पैः सुरभीकृताऽऽशु ॥ २९१ ॥
 घृणाक्षरन्यायवशेन दृष्टि-युद्धं जितं चेतसि चेदिदं ते ।
 वाग्युद्धतो योध्यमिदं गदित्वा, सैत्स्न्ये बाहुचलिः स्थितोऽग्रे ॥ २९२ ॥

वाग्युद्धम्

एवं भवत्वेवमथ प्रभाष्य, 'क्ष्वेडाऽऽशु' 'वेडा' क्रमतो विशाला ।
 अमर्षभाजा भरतेन तेने, घनार्धनेनेव नवेन गर्जा ॥ २९३ ॥
 तत्सिंहनादेन निनादितोरु-प्रक्ष्माण्डभाण्डेन किमत्र चित्रम् ? ।
 श्लेशोप श्लेभर्मदप्रतान-स्ततान नैशैनश्चोऽपि रोषम् ॥ २९४ ॥
 दन्तावलानां किल कर्णतालात्, तुरङ्गमाणां किल पुच्छदण्डात् ।
 महारथानां किल चिह्नकेतो-र्महामटाणां किल खड्गदण्डात् ॥ २९५ ॥
 मृगेश्वराणां किल केसरेभ्यः, पक्षीश्वराणां किल पक्षपङ्के ।
 प्रसर्पता तेन महारवेण, वपुः समग्रं समवाप कम्पम् ॥ २९६ ॥-युग्मम्
 अथोच्चैर्न्यश्चितचक्रिरावं, सिंहारवं बाहुचलिर्वभार ।
 कल्पान्तसम्भ्रान्तधनौघशम्पा-सम्पातसङ्घातरवातिरौद्रम् ॥ २९७ ॥

१ क्रोधेन रक्ताभ्याम् । २ बाण० । ३ प्रथमपुत्रस्य भरतस्य । ४ देवसमूहः ।
 ५ क-‘दके’ । ६ घुणः काष्ठकीटः, अनेन काष्ठकीटेन काष्ठे छिद्रं कुर्वाणेन यथाऽनायासे-
 नाकसात् काष्ठे काटी-यक्षराणि क्रियन्ते तथा इदमप्याकस्मिकमिति न्यायेन । ७ वाक्गुद्ध० ।
 ८ सिंहनादः । ९ नौः । १० क-‘घनेनेदमदेन गर्जाः’ । ११ क-‘शुशोक’ । १२ मद-
 विस्तारः । १३ शिष्यस्य चलीचर्दः । १४ अव-कृत० । १५ मेघमण्डलविधुत्सम्पात० ।

अभ्यन्तरद्वीपतटाभिपङ्गात्, प्रंतीपयन् द्वीपनदीपवीचीः ।
 द्वीपावलीलोलदिलाघ्ररन्ध्र-सन्धानबन्धानभितो विभिन्दन् ॥ २९८ ॥
 भूभ्रंशविभ्यद्बुवनाधिपानां, सङ्कोचयन् लोचनचक्रवालम् ।
 स्फुटप्रपातिस्फुटितान्तरिक्ष-क्षोभादुद्भूतां नमयन् शिरांसि ॥ २९९ ॥
 ही पाहि पाहीति गिरः पुरन्ध्रीः, प्रवेशयन् स्वर्गसदामुरस्तु ।
 ययावधोऽप्यूर्ध्वमपि प्रवृद्धिं, स लोकनालिप्रमितः प्रणादः ॥ ३०० ॥
 -विशेषकम्

सैन्यद्वये सैनिकचक्रवाल-मालिङ्गयन् भूमिमतुच्छमूर्च्छम् ।
 उच्चैः पुनश्चक्रभृता धृतैर्ष्यं, प्रपञ्चितः पञ्चमुखप्रणादः ॥ ३०१ ॥
 आरोपयन्तावमरामरीणां, पाणी पिधानं श्रुतिरन्ध्रपुग्मे ।
 मुहुर्धृतस्पर्द्धमिमौ मिथोऽपि, प्रचक्रतुर्थैर्कि-नृपौ प्रणादम् ॥ ३०२ ॥
 क्रमेण काश्य भरतेश्वरस्य, क्ष्वेडा खलस्येव जगाम मैत्री ।
 यलोदधेर्बाहुचलेः पुनः सा, सन्मित्रमैत्रीव परां प्रवृद्धिम् ॥ ३०३ ॥
 शास्त्रीयवाग्वादकैतप्रतिज्ञा-प्रज्ञालताताण्डवितोक्तिजाले ।
 'जिण्णौ स्थिते वादिनि 'मेदिनीन्दौ, जयं न चक्री प्रतिवाद्यवाप ॥ ३०४ ॥

भुजयुद्धम्

स्थितावथोमौ भुजयुद्धयुद्धया, नृपौ पटावद्धकटीतटान्तौ ।
 तौ धातकीखण्डसुवर्णशैला-विवागतौ साम्बुदमेखलाऽऽढ्यौ ॥ ३०५ ॥
 'दोःस्फालनस्फाररवैस्तदैव, तयोः स्फुटं स्फोटितमन्तरिक्षम् ।
 स्वर्दण्डवेपादखिले किलेह, प्रस्फोटरेखा स्फुरति स्फुटा तत् ॥ ३०६ ॥
 रणक्षणेक्षागतवज्रपाणि-पाणिस्पृशा पर्वतपातजातः ।
 मिथस्तपोस्तालमहाप्रहारा-नुत्प्रेक्ष्य मुक्तः पविनाऽपि दर्पः ॥ ३०७ ॥

१ विपरीताः कुर्वन् । २ क-'मूर्च्छे' । ३ क-'चित्प्रे' । ४ भरत-बाहुचली ।
 ५ क-'कृति०' । ६ जयनशीले । ७ बाहुचलौ । ८ जम्बूद्वीपो लवणजलसमुद्रेण परिक्षिप्तः,
 लवणजलसमुद्रो धातकीखण्डेन परिक्षिप्तः, धातकीखण्डद्वीपः कालोदसमुद्रेण परिक्षिप्तः, एवमा
 स्वयम्भूरमणसमुद्रादिति । सर्वे चैते द्वीपसमुद्रा यथाक्रममादितो द्विर्द्विर्विष्कम्भाः पूर्वपूर्वपरि-
 क्षेपिणो धलयाकृतयः प्रत्येतव्याः, तद्यथा-योजनशतसहस्रविष्कम्भो जम्बूद्वीपस्य, तद्विगुणो लव-
 णजलसमुद्रस्य, तस्माद् द्विगुणो धातकीखण्डद्वीपस्य, इत्येवमा स्वयम्भूरमणसमुद्रादिति । प्रेक्ष्यतां
 तत्त्वार्थं (अ. ३, सू. ८)स्य स्वोपज्ञं माप्यं (पृ० २५०) । ९ क-'आस्फालन०' ।

क्षणेन युक्तौ विधुतौ क्षणेन, बभूवतुस्तौ मुहुरेव मल्लौ ।
 चलाचलौ वैलभयोर्दगन्ता-विवाशु संसजनसम्प्रदाये ॥ ३०८ ॥†
 क्षणेन तापुच्छलितौ नितान्तं, क्षणेन सम्पातमुपेयतुश्च ।
 मुहुर्जयश्रीजनितस्पृहौ प्राग्-जन्मन्यपूर्णकृतपुण्यवत् तौ ॥ ३०९ ॥
 अथ प्रैथीयस्त्वरथा प्रसर्पत्-प्रकोपतस्तौ परिपखजाते ।
 मिथोऽङ्गमङ्गेन निपीडयन्तौ, महाभुजौ प्रीतियुजौ यथा प्राक् ॥ ३१० ॥
 मल्लौ कदाप्यूर्ध्वमधः कदाचि-ज्जातौ विचित्रोदितदेहवन्धौ ।
 उद्यद्भजःसत्तमसौ ससत्त्वा-वप्राप्तमोक्षौ भविजीववत् तौ ॥ ३११ ॥‡
 स्वैभ्यस्तविज्ञानवशादर्थतौ, दूरं निरस्याद्भुतकर्मबन्धम् ।
 त्यक्ताङ्गसङ्गौ लघु लब्धमोक्षा-वूर्ध्व स्थितौ विश्वकृतप्रशंसौ ॥ ३१२ ॥‡
 परस्परोच्चाटकरेण धूम्र-ध्यानेन हृद् व्याप्य वहिर्गतेन ।
 वृताविवोर्वोलुठनेन धूल्या, तौ धूसरौ रेजतुरग्राहू ॥ ३१३ ॥
 मत्पालकावेव युवां ततः किं, दत्तव्यथौ सम्भवयोऽधुनेति ।
 पृथ्वी तयोर्बद्धतपादघात-निर्घोषदम्भेन जुघोष भूरि ॥ ३१४ ॥‡
 घल्गन्तमग्रे 'भरता'ऽधिनाथं, क्रुधाऽऽकुलो बाह्वुचलिर्यलेन ।
 हस्तेन हस्तीव हठाद् गृहीत्वो-दलालयत् कन्दुकवद् दिवोऽन्तः ॥ ३१५ ॥
 पुरा जनौ यत्युपचाररुढ-महो बलं बाहुचलैर्बलीयः ।
 तादृग्बलोऽप्येककरेण चक्री, यल्लीलयोल्लास्य पराम्बरेऽन्तः ॥ ३१६ ॥
 इदं न भूतं न भविष्यतीति, यत् क्षिप्यते केनचनापि चक्री ।
 इदं गदद्भिस्त्रिदशैः प्रणष्टं, दिव्यापतन्तं भरतं निभाल्य ॥ ३१७ ॥
 अहर्निशं श्रीवृषभाङ्घ्रिभक्त्या, पुण्यैरगण्यैः किमयं सकाशः ।
 स्वर्गं समेतीति सुरैरतर्किं, संविक्षितैर्व्योम परं प्रसर्पन् ॥ ३१८ ॥
 पट्टसण्डजेता सलु सण्डरूपः, क्षमामण्डलेऽस्मिन् पतितो नभस्तः ।
 भावीति सैन्यद्वयसैनिकानां, हा हेति नादः सुमहान् बभूव ॥ ३१९ ॥*
 धिङ् मे बलं राभसिकं च धिङ् मां, राज्यद्वये धिग् धिगिमानमात्यान् ।

१ क-‘पुनरेव’ । २ पतिपत्न्योः । ३ अधिकतरेण वेगेन । ४ क-‘शुवि जीव-
 वन्तौ’ । ५ य-‘अम्यस्त०’ । ६ ख-‘हस्तीव हस्तेन’ । ७ पूर्वजन्मनि । ८ द्वाकाशे
 क्षितः । ९ य-‘सविक्षयै०’ ।

न यैर्निपिद्धः समरोद्यमोऽयं, सम्प्रत्यमीभिः किमु गर्हितैर्घा ? ॥ ३२० ॥
 यावत् पतित्वा न विशीर्यतेऽसौ, तावत् प्रतीच्छामि पतन्तमेनम् ।
 इदं तदा बाहुचलिर्विमृश्य, हस्तौ विहस्तस्तदधो दधौ सः ॥ ३२१ ॥

—युग्मम्

दिवः पतन्तं लघु धर्तुमेतन्—मूर्धोऽल्लसत्पाणियुगच्छलेन ।
 सद्बाहुवात्सल्यमलं 'बहुल्याः', पत्युस्तदा पल्लवितं वभासे ॥ ३२२ ॥
 ममानुतापः प्रेवलो नु तापः, खरद्युतेर्वेति परीक्षणाय ।
 ऊर्ध्वाननो बाहुचलिः पदाग्र-प्राणेन तस्यो स्थिरनेत्रपत्रः ॥ ३२३ ॥
 व्योम्नः पतन्तं नृपतिर्'बहुल्या,' बलात् कराम्यां भरतं वभार ।
 जीवं यथा सद्गतितश्च्यवन्तं, बोधः सुचारित्र-सुदर्शनाभ्याम् ॥ ३२४ ॥
 उत्क्षेपणाद् यो भरतस्य सैन्य-द्वये विपादोऽजनि निर्ययौ सः ।
 सत्पालनेनास्तमनाद् धुनेतु-स्तमो भवेद् याति तदुद्गमेन ॥ ३२५ ॥
 नयान्वितोऽयं विनयान्वितोऽयं, महाबलोऽयं विलसदयोऽयम् ।
 इति स्तुवन्तस्त्रिदशाः प्रसून-वृष्टिं व्यधुर्याहुचलौ प्रहृष्टाः ॥ ३२६ ॥
 मुष्टिप्रहारेण पराजयस्य, सृजाम्यमुष्यान्तमिदं विमृश्य ।
 'लज्जाविलक्षत्वसरोपपोप-धक्री नृपं वक्षसि मुष्टिनाऽहन् ॥ ३२७ ॥
 लैघ्वार्पमेववक्षसि रुष्टचक्रि-मुष्टिप्रहारः स मुधात्वमाधात् ।
 किं दन्तिदन्तग्रहतेहिरेण्य-क्षोणीधरस्य प्रसरेत् प्रकम्पः ? ॥ ३२८ ॥
 सुमङ्गलायास्तनयं सुनन्दा-सुनुर्जघानोरसि मुष्टिनोचैः ।
 घातात् ततो दन्तिहतेरिव द्रुः, पपात मूर्च्छाविधुरः स धाग्याम् ॥ ३२९ ॥
 मूर्च्छाविरामे भरतः प्रजहे, दण्डेन मौलौ 'बहुली' महीन्द्रम् ।
 आजानुमग्नः स ततः प्रहारा-ज्जले यथाऽर्धास्तमितो विवस्वान् ॥ ३३० ॥
 तेन प्रहारेण जडैात्मवृत्ति-जडै निमीलन्नयनो नरेन्द्रः ।
 सायं सरोदेश इवोष्णरोचि-रस्तेन सङ्कोचिसहस्रपत्रैः ॥ ३३१ ॥
 उत्पत्य पृथ्व्यन्तरतः प्रकोपा-दताडयत् 'तक्षशिला' विलासी ।

१ क-‘मेवम्’ । २ व्याकुलः । ३ क-‘मूर्धोल्लसत्’ । ४ य-‘प्रततो’ ।
 ५ बलेन । ६ क-‘उत्पाल’ । ७ सूर्यस्य । ८ क-‘लघ्या’ । ९ बाहुचलेः । १० मेरोः ।
 ११ भरतम् । १२ बाहुचलिः । १३ य-‘जडत्ववृत्ति’ । १४ क-‘पत्रम्’ ।

दण्डेन पट्टखण्डमहीमहेन्द्रं, मौलौ तडित्वास्तडितेव शैलम् ॥ ३३२ ॥
 घातेन तेन क्षितिमण्डलान्त-राकण्ठभागं भरतो ममज्ज ।
 त्रासाय नोऽत्रास्य पदप्रवेशो, भीत्येति भाव्यो भग्नावनीशैः ॥ ३३३ ॥
 मूर्च्छोच्छ्रये प्राप्य सचेतनत्वं, मज्जन् यथा नौफलकं पयोधौ ।
 चक्री रसाया लघु निःससार, संसारवृत्तेरिव योगयुक्तः ॥ ३३४ ॥
 युद्धैः समग्रैरमुना जितोऽहं, किं नास्ति चक्रीति वितर्कभाजः ।
 न्ययोजि यक्षैर्भरतस्य हस्ते, चक्रं विभाचक्रविडम्बितार्कम् ॥ ३३५ ॥
 तत्प्रस्थयाचेतसि चक्रिमानी, चक्रं स चञ्चद्रुचिचक्रवालम् ।
 नभोविभागे भ्रमयन् गमस्ति-विभ्रं यमौ काल इवाप्रधर्ष्यः ॥ ३३६ ॥
 चक्रोद्यदर्कद्युतिजाललुप्त-पराजयोच्चालतमः समूहः ।
 स्फुटस्फुरत्तारपदप्रचार-चक्री जगौ बाहुबलिं बलोग्रम् ॥ ३३७ ॥
 शरीरसंस्थानविशेषतः स्यात्, कस्यापि काये प्रबलं बलं यत् ।
 तत् तेन किं बाहुबले ! प्रमत्त-स्तवेयता किं जितकाशिताऽऽसीत् ? ३३८
 हस्ती बलिष्ठोऽस्ति चतुष्पदेषु, ततोऽपि सिंहः शरभस्ततोऽपि ।
 एवं मनुष्येषु बलोत्तराः स्युर्न चक्रवर्ती किमुपास्यते तैः ? ॥ ३३९ ॥
 अद्यापि किञ्चिन्न विनष्टमास्ते, मा चक्रपातात् प्रलयं प्रयाहि ।
 मन्यस्य मन्यस्य ममानुवृत्तिं, दत्से कथं भ्रातृवधात् कलङ्कम् ? ॥ ३४० ॥
 चक्रप्रहारोद्यताय भरताय बाहुबलेः प्रतिवचनानि

इत्युन्नदन्तं प्रसरन्मदं तं, ज्येष्ठाऽऽर्पिभिं बाहुबलिर्बभापे ।
 किं लोहखण्डेन करस्थितेन, विगर्हसे बाहुबलेर्बलौघम् ? ॥ ३४१ ॥
 क्षेतोऽसि युद्धैर्निखिलैर्न किञ्चि-च्चक्रस्य ते सर्पति यस्य दर्पः ।
 तद् ब्रूहि दण्डेन निहत्य चूर्णी-करोमि नीलीदलवद् बलेन ॥ ३४२ ॥
 श्रोत्रासयाम्यग्रपथेऽथ बांता-क्रान्तार्कतूलावलिलीलया किम् ? ।
 घनेन लोहाधिकरण्युरोऽन्तः, किं वज्रवत् क्षोणितले क्षिपामि ? ॥ ३४३ ॥
 अरान् सहस्रं विशारुभावं, नयेऽस्य किं वा लग्नशो विदर्यं ।
 करोम्यधिष्ठायकतां प्रपन्नान्, यक्षान् विलक्षान् कणशो विकीर्य ? ३४४

१ अस्माकम् । २ क-‘न्ययोधि’ । ३ बलेन । ४ बलोत्तरै । ५ क-‘क्षितोऽस्ति’ ।
 ६ क-‘बदलद्’ । ७ पवनाक्रान्तः । ८ ‘एरण’ इति भाषायाम् । ९ नाशः ।

अन्यानिव क्षोणिधवाननेन, मामप्यमुं भापयसे किष्टु त्वम् ? ।
 लब्धं त्वया स्वस्य बलप्रमाणं, चक्रस्य सम्प्रत्यवलोक्य साक् ॥ ३४५ ॥
 तेनेति चक्रोदितगर्हणाभि-र्भालस्थलस्थप्रकुटीकरालः ।
 चक्री क्रुधा बाहुबलेर्वधार्थं, सर्वोजमा प्रेर्य मुमोच चक्रम् ॥ ३४६ ॥
 समीपमापत्य चकार चक्रं, प्रदक्षिणां 'तक्षशिला'ऽधिपस्य ।
 गीर्वाणभर्तेव युगादिमर्तु-र्भास्वानिव स्वर्णशिलोच्चयस्य ॥ ३४७ ॥
 स्वगोत्रजे चक्रभृतो न चक्रं, सामान्यरूपेऽपि विरूपकारि ।
 तस्मिन् विशेषाच्चरमं शरीरं, समाश्रिते मौलिमणौ नराणाम् ॥ ३४८ ॥
 चक्रं ययौ चक्रिणमेव भूयो, यथा प्रभुत्वं कृतपुण्यमेव ।
 यथा परब्रह्म जिताक्षमेव, यथा महाशर्म शमाढ्यमेव ॥ ३४९ ॥
 मृगैर्मृगेन्द्रः शरभो मृगेन्द्रैः, सुरैः सुरेन्द्रस्तरणिस्तमोभिः ।
 यज्जीयते चक्रधरो नरेन्द्रैः, श्रुतं न दृष्टं न कदाचिदेतत् ॥ ३५० ॥
 एकत्र नोमौ भुवने भवेतां, तीर्थङ्करौ चक्रधरौ हंरी च ।
 किमेककालं तिमिरस्य जालं, विलुम्पतोऽकां मिलितौ कदाचित् ? ३५१
 चक्री कथं बाहुबलिः किमग्र-जन्माऽस्य भुक्त्यै 'भरतं' जिगाय ।
 उपाजिताया जनकेन लक्ष्म्या, भोक्ता न किं स्रुतुरनूनपुण्यः ? ॥ ३५२ ॥
 विश्वैरजेयो भरतो जितोऽयं, युद्धेऽमुना तेन किमेष चक्री ? ।
 एवं यदि स्यात् तदमुं विमुच्य, चक्रेण भेजे भरतः पुनः किम् ? ॥ ३५३ ॥
 अहो असम्मान्यमिदं चरित्रं, प्रभुः स जानात्यनयोः पितैव ।
 इत्युद्यद्दे सुसदां समूहे, स्वीयाग्रजं बाहुबलिर्जगाद ॥ ३५४ ॥

-पञ्चभिः कुलकम्

कान्ता त्रिलोकीपतिपुत्रता ते, क्षत्रव्रतं चित्रकरं च चक्रिन् ! ।
 दण्डायुधे यन्मयि युध्यमाने, विमुञ्चसे सर्वगलेन चक्रम् ॥ ३५५ ॥
 तथा प्रतिश्रुत्य सुपर्वलक्ष-समक्षमेवोत्तमसम्परायम् ।
 विमुञ्चता चक्रमिदं त्वयाऽद्य, श्यामीकृतानि स्वजनाननानि ॥ ३५६ ॥
 समुज्ज्वलं तन्वति तावकीने, यशःसुधांशौ वसुधान्तरालम् ।
 सनातनोऽभून्नययुद्धसन्धा-सन्धानमग्नेन कलङ्कपङ्कः ॥ ३५७ ॥

एकेन्द्रियस्यापि तवापि चक्रिन् !, चक्रस्य मद्रक्षणदक्षिणस्य ।

योऽभूद् विवेकः स न ते कृतोरु-लोभकुपो मद्रघबद्धबुद्धेः ॥ ३५८ ॥

त्वया मयि आतरि चक्रपाता-दुपाजितं यातकमूर्जितं यत् ।

तस्य च्छिदे चक्रयुतं भवन्तं, मुष्टिप्रहारेण करोमि चूर्णम् ॥ ३५९ ॥

इत्युक्तिपारे स्वकरं करीव, प्रोत्पाद्य मुष्टिं भरतस्य पार्श्वे ।

गत्वा स्थितस्तौर इवाम्बुराशि-रदः न दध्यौ सुकृतैस्तदीयैः ॥ ३६० ॥

बाहुबलिना क्षीक्षाऽङ्गीकरणम्

राज्यस्य लोभादमुनेव धिग् धिङ्, मयाऽप्यहो आतृवधो विधेयः ।

न तेन राज्येन ममास्ति कार्य-मकार्यमित्थं क्रियते यदर्थम् ॥ ३६१ ॥

लोभेन कोपेन विनिर्जितेऽस्मिन्, जितेऽपि को मे प्रमदो मदो वा ? ।

याम्यां जितोऽसावहमप्यहो चेत्, ताम्यां जितोऽस्मात् किमु गौरवं तद् ? ॥

राज्येऽपि लोभं भरतेऽपि कोपं, त्यक्त्वा ततस्तातपथं प्रपद्ये ।

येद् राज्यलक्ष्मीः परिणामरम्या, तत्याज तातोऽपि कुतस्तदेताम् ? ३६३

त्याज्यैव तस्मान्नरकप्रदेयं, ग्राह्यैव दीक्षा शिवदानदक्षा ।

इदं हृदन्तर्विशदं विमृश्य, स्वीयाग्रजं बाहुबलिर्जलप ॥ ३६४ ॥

चक्रिन् ! मयाऽत्यज्यत राज्यतृष्णा, आत्रोर्येष्ट्यैर्जनितो विभेदः ।

एतत्कृते आतृवधं न कुर्वे, तातप्रपन्नां पदवीं प्रपत्स्ये ॥ ३६५ ॥

ज्येष्ठे त्वयि आतरि राज्यमात्र-कृते यदज्ञानकृताभिमानः ।

भेदस्मिन् खेदमहं महात्मन् !, चकार कामं मग तत् क्षमस्व ॥ ३६६ ॥

इदं गदित्वा शिरसः स केशान्, क्लेशानिवान्तःकरणप्रदेशात् ।

समूलमुन्मूलयति स कोपा-टोपात् पुरोत्पादितमुष्टिनैव ॥ ३६७ ॥

जित्वाऽग्रजं बाहुबलिर्वलेन, तद्द्रोहकं मोहमपि व्यपोहत् ।

इति स्तुघन्तस्त्रिदशाः प्रतेजु-स्तस्योपरिष्ठात् सुरपुण्यवृष्टिम् ॥ ३६८ ॥

स्वयं महात्माऽऽत्तमहाव्रतोऽय-मदीर्घसूत्री मनसेति दध्यौ ।

१ क-‘राशे’ । २ लोभकोपाभ्याम् । ३ क-‘तदराज्यम्’ । ४ नरकगतिदायिनी

राज्यलक्ष्मीरियम् । ५ राज्यतृष्णाकृते । ६ क-‘कृतेभिः’ । ७ आत्रोर्द्रोहकम् ।

अन्यानिव क्षोणिधवाननेन, मामप्यमुं भापयसे किमु त्वम् ? ।

लब्धं त्वया स्वस्य बलप्रमाणं, चक्रस्य सम्प्रत्यवलोक्य साक् ॥ ३४५ ॥

तेनेति चक्रोदितगर्हणाभिर्भास्वलस्यभ्रकुटीकरालः ।

चक्री क्रुधा बाहुचलेर्वधार्थं, सर्वैजमा ग्रैर्य मुमोच चक्रम् ॥ ३४६ ॥

समीपमापत्य चकार चक्रं, प्रदक्षिणां 'तक्षशिला'ऽधिपस्य ।

गीर्वाणभर्त्तेव युगादिभर्त्तुर्भास्वानिव स्वर्णशिलोच्चयस्य ॥ ३४७ ॥

स्वगोत्रजे चक्रभृतो न चक्रं, सामान्यरूपेऽपि विरूपकारि ।

तस्मिन् विशेषाचरमं शरीरं, समाश्रिते मौलिमणौ नराणाम् ॥ ३४८ ॥

चक्रं ययौ चक्रिणमेव भूयो, यथा प्रशुत्वं कृतपुण्यमेव ।

यथा परब्रह्म जिताक्षमेव, यथा महाशर्म क्षमाढ्यमेव ॥ ३४९ ॥

मृगैर्मृगेन्द्रः शरभो मृगेन्द्रैः, सुरैः सुरेन्द्रस्तरणिस्तमोभिः ।

यज्जीयते चक्रधरो नरेन्द्रैः, श्रुतं न दृष्टं न कदाचिदेतत् ॥ ३५० ॥

एकत्र नोमौ भुवने भवेतां, तीर्थङ्करौ चक्रधरौ हरी च ।

किमेककालं तिमिरस्य जालं, विलुम्पतोऽर्कां मिलितौ कदाचित् ? ३५१

चक्री कथं बाहुचलिः किमग्र-जन्माऽस्य भुक्त्यै 'भरतं' जिगाय ।

उपाजिताया जनकेन लक्ष्म्या, भोक्ता न किं सनुरनूनपुण्यः ? ॥ ३५२ ॥

विश्वैरजेयो भरतो जितोऽयं, युद्धेऽमुना तेन किमेष चक्री ? ।

एवं यदि स्यात् तदमुं विमुच्य, चक्रेण भजे भरतः पुनः किम् ? ॥ ३५३ ॥

अहो असम्भाव्यमिदं चरित्रं, प्रभुः स जानात्यनयोः पितैव ।

इत्युद्यद्गृहे द्युसदां समूहे, स्वीयाग्रजं बाहुचलिर्जगाद ॥ ३५४ ॥

—पञ्चभिः कुलकम्

कान्ता त्रिलोकीपतिपुत्रता ते, क्षत्रव्रतं चित्रकरं च चक्रिन् ! ।

दण्डायुधे यन्मयि युध्यमाने, विमुञ्चसे सर्वबलेन चक्रम् ॥ ३५५ ॥

तथा प्रतिश्रुत्य सुपर्वलक्ष-समक्षमेवोत्तमसम्परायम् ।

विमुञ्चता चक्रमिदं त्वयाऽद्य, श्यामीकृतानि खजनाननानि ॥ ३५६ ॥

समुज्जलं तन्वति तावकीने, यशःसुधांशौ वसुधान्तरालम् ।

सनातनोऽभून्नययैद्वसन्धा-सन्धानभङ्गेन कलङ्कपङ्कः ॥ ३५७ ॥

एकेन्द्रियस्यापि तवापि चक्रिन् !, चक्रस्य मद्रक्षणदक्षिणस्य ।
 योऽभूद् विवेकः स न ते कृतोरु-लोभक्रुधो मद्रधनद्वयदुः ॥ ३५८ ॥
 त्वया मयि आतरि चक्रपाता-दुपाजितं पातकमूर्जितं यत् ।
 तस्य च्छिदे चक्रयुतं भवन्तं, मुष्टिप्रहारेण करोमि चूर्णम् ॥ ३५९ ॥
 इत्युक्तिपारे स्वकरं करीव, प्रोत्पाद्य मुष्टिं भरतस्य पार्श्वे ।
 गत्वा स्थितस्तीर इवाम्बुराशि-रदः स दध्यौ मुकृतैस्तदीयैः ॥ ३६० ॥

बाहुबलिना दीक्षाऽङ्गीकरणम्

राज्यस्य लोभादमुनेव धिग् धिक्, मयाऽप्यहो भ्रातृवधो विधेयः ।
 न तेन राज्येन ममास्ति कार्य-मकार्यमित्थं क्रियते यदर्थम् ॥ ३६१ ॥
 लोभेन कोपेन विनिर्जितेऽस्मिन्, जितेऽपि को मे प्रमदो मदो वा ? ।
 याम्यां जितोऽसावहमप्यहो चेत्, ताम्यां जितोऽसात् किमु गौरवं तत् ? ।
 राज्येऽपि लोभं भरतेऽपि कोपं, त्यक्त्वा ततस्तातपथं प्रपद्ये ।
 'येद् राज्यलक्ष्मीः परिणामरम्या, तत्याज तातोऽपि कुतस्तदेताम् ? ३६२
 त्याज्यैव तस्मान्नैरकप्रदेयं, ग्राह्यैव दीक्षा शिवदानदक्षा ।
 इदं हृदन्तर्विशदं विमृश्य, स्वीयाग्रजं बाहुबलिर्जल्प ॥ ३६४ ॥
 चक्रिन् ! मयाऽत्यज्यत राज्यतृष्णा, आत्रोर्येहेहग् जनितो विभेदः ।
 ऐतत्कृते भ्रातृवधं न कुर्वे, तातप्रपन्नां पदवीं प्रपत्स्ये ॥ ३६५ ॥
 ज्येष्ठे त्वयि आतरि राज्यमात्र-कृते यदज्ञानकृताभिमानः ।
 भेदस्त्रिन् खेदमहं महात्मन् !, चकार कामं मग तत् क्षमस्व ॥ ३६६ ॥
 इदं गदित्वा शिरसः स केशान्, क्लेशानिवान्तःकरणप्रदेशात् ।
 समूलमुन्मूलयति स कोपा-दोपात् पुरोत्पाटितमुष्टिनैव ॥ ३६७ ॥
 जित्वाऽग्रजं बाहुबलिर्बलेन, तद्द्रोहकं मोहमपि ज्यपोहत् ।
 इति स्तुवन्तस्त्रिदशाः प्रतेजु-स्तस्योपरिष्ठात् मुस्पुण्वृष्टिम् ॥ ३६८ ॥
 स्वयं महात्माऽऽत्तमहाव्रतोऽय-मदीर्घसूत्री मनसेति दध्यौ ।

१ क-‘शशे’ । २ लोभकोपाभ्याम् । ३ क-‘तदराज्यम्’ । ४ नरकगतिदायिनी
 राज्यलक्ष्मीरियम् । ५ राज्यतृष्णाकृते । ६ क-‘कृतेभिः’ । ७ आत्रोर्द्रोहकम् ।

किं तातपादान्तमुपैमि नो वा, यास्याम्यनुत्पादितकेगलोऽहम् ? ॥३६९॥

यात्वाऽनुजानां प्रथमव्रतानां, ज्ञानान्वितानां किमिव प्रणामम् ।

अहं करोमीति विचिन्त्य चित्ते, तत्रैव सोऽस्थात् प्रतिमां प्रयत्नः ॥३७०॥

तथास्थितं तं भरतो निभाल्य, सम्भाव्य तादृक् स्वकृतं कुर्म ।

वैलक्ष्यलज्जानमदाननाब्जो, जज्ञे जगत्यन्तरिव प्रवेष्टुम् ॥ ३७१ ॥

चक्री ततस्तं प्रणनाम कायो-त्सर्गस्थमाजानुविलम्बिबाहुम् ।

नेत्राश्रुनीरै रणरेणुपूर्णां, प्रक्षालयन् तस्य पदौ कदुण्णैः ॥ ३७२ ॥

चक्री ततः स्वप्रसृतापवाद-तमिस्रपूरक्षतिस्ररकान्तिम् ।

नत्वा सुनन्दातनयं खनिन्दा-मेवं जगाद प्रसरद्विपादः ॥ ३७३ ॥

चक्रिणा आत्मनिन्दागर्भिता बाहुचलेः स्तुतिः

कृतिन् ! यलाढ्याश्च कृपालवश्च, ये तेषु सर्वेषु शिरोमणिस्त्वम् ।

निर्जित्य मां वध्यदक्षां च नीत्वा, तत्याज यो मत्कृपयैव राज्यम् ॥३७४॥

असज्जलजः समदो यदर्थे, कोपेन पापोऽहमुपाद्रवं त्वाम् ।

कृत्वाऽनुकम्पां मयि तत्पजे तद्, राज्यं त्वया सत्यवतां वतंस ! ॥३७५॥

कपायवात्याप्रसरैः स्वैशक्ति-ज्ञानप्रदीपोऽस्तमनाप येषाम् ।

अद्यादि ते कैवलिनोऽपि तेषां, ह्रीं दर्शयिष्यन्ति निदर्शनं माम् ॥ ३७६ ॥

तातस्य तस्यासि सुतस्त्वमेव, जातस्तदीयाध्वनि योऽभ्यनीनः ।

त्वत्तो जितस्तातपथाऽप्रवृत्तो, बलेन सत्त्वेन ततोऽसि हीनः ॥ ३७७ ॥

इति खनिन्दासलिलोर्मिघृन्दात्, प्रक्षाल्य जम्बालमिव स्वदोषम् ।

तदद्भजं सोमयक्षोऽभिधानं, निवेशयामास तदीयराज्ये ॥ ३७८ ॥

तदादि विश्वेऽजनि 'सोम'वंशः, सहस्रसङ्ख्याप्रसृतोरुशाखः ।

चक्री ततो बाहुवर्लिं प्रणम्य, पुरी'मयोध्यां' सपरिच्छदोऽग्रात् ॥ ३७९ ॥

जानुलम्बितभुजो भगनाद्धि-र्जानुदघ्न इव मेऽभ्यवैदेवम् ।

ख्यातुमेव स ननन्द सुनन्दा-नन्दनो मुनिपतिः प्रतिमास्थः ॥ ३८० ॥

नासाऽन्तविश्रान्तविलोचनद्वयो, निष्कम्पमूर्चिर्लयलीनमानसः ।

उच्छ्वासनिःश्वासविशेषवर्जितो, यतिः-सुपर्णप्रतिमेव सोऽशुभत् ॥ ३८१ ॥

१ क-'यम्' । २ क-'प्रवृत्ता०' । ३ क-'सुशक्ति-' । ४ क-'यतस्तात०' ।

५ क-'भेयम्' । ६ क-'भेय स' । ७ स्वागता । ८ इन्द्रवंश ।

दुष्कर्मकान्तारमपारमप्यलं, ध्यानानलैर्ज्वालयताऽधिकोज्ज्वलैः ।

महर्षिणा ग्रीष्मदिवाकरांशवो, दवानलार्चिर्विपमा विपेहिरे ॥ ३८२ ॥

तैर्पुर्तुवात्याग्रकरेण रेणुभिस्तसिन् विकीर्णैर्धनधर्मवारिणा ।

पङ्कीभवद्विर्वपुषो वहिःस्थितैर्निष्पङ्कतान्तर्यतिपुङ्गवे कृता ॥ ३८३ ॥

धारासारैः प्रावृषेण्याम्बुदानां, स्फूर्जज्ज्वावातजातद्रुकम्पैः ।

कायः कायोत्सर्गतस्तस्य साधो—ध्यानाचेतश्चालिलिङ्गाचलत्वम् ॥ ३८४ ॥

साधोस्तस्याधोबहद् वारिस्त्रितैः, शेवालस्य च्छन्नना पादयुग्मे ।

स्नान्तात् क्षिप्ते तत्प्रवेशासमर्थे, व्यर्थं 'लेश्ये कृष्ण-नीले विलम्बे ॥ ३८५ ॥

कायोत्सर्गस्थिरतनुरसौ निर्ममेऽसाद्विमाद्वि-

स्यैर्यस्पद्धा ध्रुवमिति रूपा वाततारैस्तुपारैः ।

एत्याकान्तः स्फुरति सुतरामन्तरा ध्यानवह्नौ

हेमन्तर्तावपि मुनिपतिर्नाप कम्पं मनाक् सः ॥ ३८६ ॥

हैमनीषु रजनीषु हि मान्या, तस्य बाहुबलिनो मुनिमर्तुः ।

ध्यानमुज्ज्वलमराजत ध्वन्य-क्षेत्रवत् कलितपुष्टिविशिष्टम् ॥ ३८७ ॥

साधूत्तंसे गुरुतरतरस्कन्धवत् तत्र कृत्वा

शृङ्गान्छोटं विपिनमहिषाः स्कन्धकण्डूयनानि ।

दन्ताघातान् क्षितिधरशिरोदेशवद् दन्तिसङ्घा-

स्तेनुस्तस्याप्यमजत पुनः कम्पमात्रं न गात्रम्-॥ ३८८ ॥

त्यक्तयाऽपि परिरन्धुमुत्कया—ऽनन्तया स निहितैर्भुजैरिव ।

भूरिवल्लरिगणैः सकङ्कणैः, प्रावृषि दुरिव पर्यवेष्टयत् ॥ ३८९ ॥

१ इन्द्रवंश । २ ग्रीष्मर्तुपवनसमूहप्रकरेण । ३ इन्द्रवंश । ४ क—'जातवातप्रकम्पैः' ।
 ५ शालिनी । ६ "द्विविधा लेश्या द्रव्यभावमेदतः । तत्र द्रव्यलेश्याः कृष्णादिवर्णमात्रम्,
 भावलेश्यास्तु कृष्णादिवर्णद्रव्यावष्टम्भजनिताः परिणामकर्मवन्धनस्थितेर्विधातारः, श्लेषद्रव्यवद्
 वर्णकस्य चित्राद्यर्पितस्येति, तत्राविशुद्धोत्पन्नमेव कृष्णवर्णसात्सम्बद्धद्रव्यावष्टम्भादविशुद्धपरिणाम
 उपजायमानः कृष्णलेश्येति व्यपदिश्यते ।..... तथा नीलवर्णद्रव्यावष्टम्भात्नीललेश्या" इति
 तत्त्वार्थ (अ. २, सू. ७) वृत्तौ (पृ. १४७) । ७ शालिनी । ८ क—'क्रान्त स्फुरति' ।
 ९ मन्दाक्रान्ता । १० यवक्षेत्रवत् । ११ स्वागता । १२ मन्दाक्रान्ता । १३ पृच्छ्या ।
 १४ रथोद्धता ।

राजपिराजः स रराज विष्वग्, लताभिरावेष्टितगात्रयष्टिः ।
 नीलारविन्दद्युतिभिः कटाक्ष-च्छटाघटाभिः किल मुक्तिवध्वाः ॥ ३९० ॥^१
 प्रावृद्धपङ्कशरण्ययोश्चरणयोस्तस्यर्षिचूडामणे-
 विभ्राणैरभितः परोद्गमभरं दर्भैरदभ्रैर्वमे ।
 जात्योद्यन्नखपद्मरागकिरणप्रेम्णा प्रणद्धैः स्थिरैः
 प्रेहेन्द्रप्रकरेन्द्रनीलमुकुटज्योतिःप्ररोहैरिव ॥ ३९१ ॥^२
 पावित्र्यं परमद्विबाहुबलिनः साधोः समाराधये
 यस्यांहिद्वयसेवया ध्रुवमभूद् दर्भेऽद्भुता पूतता ।
 किं ब्रूमी जगतोऽपि हि व्यवहृतौ तेनार्हतामप्यसौ^३
 प्राक्पीठे स्तपनेऽथ पावनकृतिप्रपुः प्रतिष्ठास्वभूत् ॥ ३९२ ॥^४
 तस्य बल्लिकुलकुञ्जनिकाये-ऽभूत् खगैः कृतकुलायनिकाये ।
 वैरिणोर्विहगयोरविरोध-श्छायया दलतते रविरोधः ॥ ३९३ ॥^५
 तत्र बल्लिवलयेन सङ्कुले, खेलनं खगकुलस्य रक्षया ।
 विश्रतां फणभृतां फणव्रजैः, पल्लवद्विगुणता व्यतन्यत ॥ ३९४ ॥^६
 कायोत्सर्गस्थस्य तस्येत्ययासी-देकं वर्षं ध्यानधन्याशयस्य ।
 सर्वाहारत्यागभाजो विहार-व्यासक्तस्येवादितीर्थङ्करस्य ॥ ३९५ ॥^७
 वर्षान्ते वृषभध्वजप्रभुरिदं ब्राह्मीं तथा सुन्दरीं
 प्रोचे ब्राह्मवलिः स हायनतपःप्रम्लानकर्मा मुनिः ।
 मेघाच्छादितमर्ममण्डलमिवाभुंष्यास्ति मानावृतं
 ज्ञानं सम्प्रति तत्प्रबोधसमयो यातां भवत्यौ ततः ॥ ३९६ ॥^८
 मानं तथा तस्य विदञ्चुपेक्षां, चक्रे त्रिलोकीप्रभुरन्दमेकम् ।
 अमूढलक्ष्या हि जिनाधिनाथा, निजोपदेशं समये सृजन्ति ॥ ३९७ ॥^९
 तयाऽऽज्ञया विमोर्ब्राह्मी-सुन्दर्यौ तत्र जग्मतुः ।
 भ्रान्त्वा द्रुवल्लतालीढं, चिरान्मत्वा तमूचतुः ॥ ३९८ ॥^{१०}

१ उपजातिः । २ नमेन्द्रीयम् । ३ शार्दूलम् । ४ दर्भः । ५ शार्दूलम् ।
 ६ ख-‘कुञ्जिनिकाये’ । ७ सागता । ८ रथोद्धता । ९ शालिनी । १० क-‘शुल्याम्’ ।
 ११ शार्दूलम् । १२ उपजातिः । १३ क-‘प्रात्वा’ । १४ अनुष्टुप् ।

यतिन् ! समाज्ञापयति त्रिलोकी-प्रभुः स तातो भगवानिदं त्वाम् ।
दन्तावलस्कन्धकृताधिरोहा, न केवलज्ञानमवाप्नुवन्ति ॥ ३९९ ॥^१

उदित्वेदं यथाऽऽयातं, जग्मतुस्ते तपोधने ।

विस्मेरविसयः सोऽपि, चेतस्येतदचिन्तयत् ॥ ४०० ॥^२

विमुक्तावधवर्गस्य, कायोत्सर्गकृतस्थितेः ।

कान्तारेऽत्र कुतस्त्यं मे, हस्तिस्कन्धाधिरोहणम् ? ॥ ४०१ ॥^३

यदि प्रक्षीणकर्माणो, मुक्ताः संसारिणः पुनः ।

तदा त्रिजगदाराध्य-भाषितं सम्भवेन्मृषा ॥ ४०२ ॥^४

किमिदं तदहो ज्ञात-मथवा मान एव मे ।

गजस्तत्राधिरुढोऽहं, धिक् मोहं द्रोहकारिणम् ॥ ४०३ ॥^५

कथं लघीयसो भाटुं-स्तपोमिरलघीयसः ।

वन्दे धिगिति चिन्तां मे, मिथ्यादुष्कृतमस्तु तत् ॥ ४०४ ॥^६

कनीयसोऽपि पूर्वात्त-प्रव्रज्याज्यायसो यतीन् ।

तान् गत्वा तातपादान्ते, वन्दिष्ये शिष्यशिष्यवत् ॥ ४०५ ॥^७

एवं मानसतोऽभिमानमभितो मुक्त्वा मुनिग्रामणी-

र्यावत् पादमुदक्षिपत् क्षितितलादेकं विवेकं दधत् ।

तौवद्धि भ्रुटिते लतापटलवत् तद्घातिकर्मोत्करे

तस्य ज्ञानमहः सहस्रकरवज्राशे 'निशोऽद्योतत ॥ ४०६ ॥'^८

मानं मोहनरेन्द्रवीरपृतनोचंसं तदीयास्पदं

चेतश्च प्रविमूल्य बोधबलतो ज्ञाने समुन्मीलिते ।

तातं प्राप्य कृतप्रदक्षिणविधिस्तीर्थाय कृत्वा नमो

मेजे बाहुबलिः स केवलिसभां पूर्णप्रतिज्ञो मुनिः ॥ ४०७ ॥'^९

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रविरचिते पद्मानन्दापरनाम्नि श्रीजिनेन्द्र-

चरिते महाकाव्ये वीराङ्के श्रीआदिनाथचरिते बाहुबलिसङ्गम-दीक्षा-

केवलज्ञानसङ्कीर्तनः सप्तदशः सर्गः समाप्तः ॥ १७ ॥

{ १ उपजातिः । २-३-४ अनुष्टुप् । ५ क-‘जात-’ । ६-८ अनुष्टुप् । ९ क-‘तावद्-
विभ्रुटिते’ । १० निशायाः । ११ क-‘द्योत्यत’ । १२-१३ शार्दूलः ।

यद्गीर्गुरुस्त्रिपथगा त्रिजगज्जनानां, पावित्र्यकृन्मधुरचन्द्रवर्णवर्ण्या ।

चित्रं तु जाह्न्यनिचिता न न नीचवृत्ति-श्चेतोरतिं सृजतु वः स युगादिनाथः १'

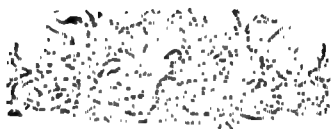
याचन्ते कृतिनः कदाचन जनं नैव स्वयं मे सुता-

स्तेभ्यः सम्प्रति नैव कश्चन पुनर्दातुं प्रतिज्ञापरः ।

धातस्तात ! विधेहि पञ्चसत्त्विं दीर्घायुषं यः श्रिया

यत् तान् जीवयतीति वैद्विगदितो ब्रह्माऽस्त्वजिह्वाग्रहः ॥ १ ॥'

ग्रन्थाग्रम् ॥ ५६४ ॥

१ वसन्ततिलका । २ मे सुता पण्डिताः । ३ सरस्वत्या निगदितः । ४ शार्दूल० ।
५ ख-‘५७४’; ५०५ इति ख-टि-पाठः ।

अष्टादशः सर्गः १८

जयत्यादिजिनो येन, निर्ममेनापि निन्धिरे ।

पुत्रपौत्रादयः साक-मात्मना मुक्तिमन्दिरम् ॥ १ ॥^१

मरीचेर्दीक्षाग्रहणानन्तरं चिन्ता

इतश्च चक्रिणः स्रुत-मरीचिर्योऽचरद् व्रतम् ।

रविणेव धुधः सार्द्धं, स्वामिना विजहार सः ॥ २ ॥

सोऽधीत्येकौदशाङ्गेषु, सुसाधुत्वधरोऽचरत् ।

स्वामिशिष्यान्वितो रंशि-धिष्ययुक्तो यथा ग्रहः ॥ ३ ॥

ग्रीष्मे भीष्मेण तापेन, पीडितः पथि सोऽन्यदा ।

निसर्गसुकुमाराङ्गो, विममशंति मानसे ॥ ४ ॥

तपर्तुतपनोत्तप्ते, चालुकास्थलवर्त्मनि ।

आगुल्फमग्रचरणै-र्धैर्यं चारित्रचारुभिः ॥ ५ ॥

साधर्म्याद् गुप्तमेवैत्य, दावज्वालाभिराश्रिताः ।

उष्णांशोरंशवोऽस्त्युष्णाः, सहा मध्यन्दिनेऽध्वनि ॥ ६ ॥

देहदाहं हर्तुमियो-द्यतेन स्येदवारिणा ।

क्लिन्नस्याङ्गमलस्योग्रो, ग्रास्यो दुर्गन्धडम्बरः ॥ ७ ॥

गम्यं नरकशीतोष्ण-क्षेत्रानुभवभीरुणा ।

शीतेऽप्युष्णेप्यचरण-त्राणं चारित्रिणा पथि ॥ ८ ॥

लुब्धकोर्तपाद्यमानत्वक्-पक्ष्मपक्षित्वलुप्तये ।

केशप्रोन्मूलनक्लेशः, सोढव्यः सुदृढाश्रयैः ॥ ९ ॥

क्षुधापिपासाशीतोष्ण-दंशमुख्याः परीपहाः ।

दुःसहा हन्तुं तानेव, सहनीया महर्षिभिः ॥ १० ॥

श्रामण्यमनंनणीयोमि-र्मूलोचरगुणैरिति ।

दुर्वहं वहनीयं यत्, तन्मूर्धा मेरुधारणम् ॥ ११ ॥

१ क-‘पु(मु) १) त्रमन्दिरम्’ । २ ७०तमपर्यन्तानां पद्यानां छन्दोऽनुष्टुप्’ । ३ प्रेक्ष्य-
ता ११४तमं पृष्ठम् । ४ राशिर्मेपादि, धिष्यमभिन्यादि नक्षत्रम् । ५ क-‘शयै’ ।
६ क-‘मित्येव’ । ७ ख-‘दुर्गन्धि’ । ८ ख-‘भृगयूत्पाद्य’ । ९ व्याघ्रः । १० क-‘म-
नणीयोति’ । ११ श्रामण्यम् ।

विरता यतयः स्थूल-सूक्ष्मप्राणिवधादितः ।
 विरतिः स्थूलप्राणाति-पातादिभ्योऽस्तु मे पुनः ॥ २४ ॥
 भूरिजीवजलारम्भं, न मजन्तेऽवभीरवः ।
 यतयोऽमी जलेनास्तु, खानं पानं मितेन मे ॥ २५ ॥
 एते स्वाचरणत्राणा, विहरन्त्यनुपानहः ।
 उपानद्भ्यां करिष्येऽहं, पुनश्चरणरक्षणम् ॥ २६ ॥
 मरीचिर्विरचय्येति, स्वमत्या लिङ्गमात्मनः ।
 दधौ तथाविधः सार्द्धं, विमुना विजहार सः ॥ २७ ॥
 गार्हस्थ्यव्रतयोगे स, द्वयांशोऽभूदतादृशः ।
 अन्योन्यवर्णमिश्रत्वे, वर्णः स्वान्मेचको यथा ॥ २८ ॥
 तं निरूप्य तथारूप-मसरक्षं महर्षिषु ।
 स्मेराननो जनो धर्मं, यप्रच्छातुच्छकौतुकः ॥ २९ ॥
 स्वामी धर्मं यथाऽऽदिक्षत्, तथा शुद्धं दिदेश सः ।
 अयं तदकृतौ पृष्टो, न मे शक्तिरदोऽवदत् ॥ ३० ॥
 मन्वान् प्रबोध्य प्रव्रज्यां, जिघृक्षून् प्रजिघाय सः ।
 प्रभोः पार्श्वे प्रभृक्ष्वां, ददौ दीक्षां दयानिधिः ॥ ३१ ॥

मरीचे रोगपीडा

एवं विचरतस्तस्य, मरीचेः स्वामिना समम् ।
 अङ्गेऽद्भुतार्तिमोगोऽभूद्, रोगो दुष्कर्मणः फलम् ॥ ३२ ॥
 पङ्क्तिबाह्यो व्रतभ्रष्ट, इति कष्टयुतोऽपि सः ।
 स्वयूच्यैरपि निर्ग्रन्थै-र्न मरीचिरपाल्यत ॥ ३३ ॥
 प्रतिचारं विना रङ्ग-स्येवास्य व्याधिराधितः ।
 विध्वमिश्रतमिस्रावत्, तमिस्त्रेणाप पीवताम् ॥ ३४ ॥
 रुजार्तश्चिन्तयामास, मरीचिरिति चेतसि ।
 रोगे मग्नोऽसहायोऽहं, कूपे निरवलम्बवत् ॥ ३५ ॥

१ ख-‘अन्यान्य०’ । २ मयूरपिच्छचन्द्रवर्णः । ३ ■-‘दयोदधि’ । ४ क-‘त
 आत् प्राप’ ।

निजमन्यमिवैते मा-गुपेक्षन्ते महर्षयः ।

अथवैषां न दोषोऽस्ति, न यन्मय्युपचारिणः ॥ ३६ ॥

निरवद्यचरित्रास्ते, सावद्यचरितस्य मे ।

वैयाघ्रच्ये न तादृष्यं, सकुष्टस्येव विभ्रति ॥ ३७ ॥

वैयाघ्रच्यमहं चेत् तान्, कारयामि यतींस्ततः ।

व्रतभ्रंशोद्भवं मे स्यात्, पातकं जातकन्दलम् ॥ ३८ ॥

ततः स्वस्य करिष्यामि, कञ्चन प्रतिचारकम् ।

स्वकल्पमल्पधर्माणां, युज्यते सदृशा सदक् ॥ ३९ ॥

इति चिन्ताकरं काला-न्मरीचिममुचद् गदः ।

रोगा भोगाश्च गच्छन्ति, स्वकर्मापगमेऽङ्गिनाम् ॥ ४० ॥

कपिलस्य मरीचिशिष्यरूपेण परिभ्राजकतास्वीकारः

राजपुत्रो दूरमव्यः, सभायां स्वामिनोऽन्यदा ।

समाजगाम कपिलो, नाम कोऽपि कुतोऽपि हि ॥ ४१ ॥

स्वामिना कथितो धर्मः, कपिलायारुचन्न हि ।

उल्लूकाय सुखाय स्याद्, द्योतः प्रद्योतनस्य किम् ? ॥ ४२ ॥

• मरीचिं स्वामिशिष्येभ्यो, लक्षयित्वा विलक्षणम् ।

• स धर्मान्तरशुश्रूषा-स्पृहयालुस्तमाश्रयत् ॥ ४३ ॥

धर्मं पृष्टो मरीचिस्तु, तेन स्पष्टमदोऽवदत् ।

मरीचिर्मिथ्यावचसा, तेनैकेनाप्युपार्जयत् ।

स सागरकोटीकोटि-मानं संसारमात्मनः ॥ ४९ ॥

कपिलो दीक्षितस्तस्य, समुवाह सहायताम् ।

ततः प्रभृति भेजे च, परिव्राजकतां जनः ॥ ५० ॥

अष्टापदे प्रभोः समवसरणे इन्द्रचक्रिणोरागमनम्

अथ त्रिजगतीनाथः, पावयन् पृथिवीं क्रमात् ।

‘अष्टापदा’ऽचलोत्सङ्गे, भगवान् समवासरत् ॥ ५१ ॥

घासवः समवसृतं, विज्ञाय स्वामिनं तदा ।

तत्राजगाम खंधाम-खर्वामनयनाशतैः ॥ ५२ ॥

स प्रविश्योत्तरद्वारा, त्रिः प्रदत्तप्रदक्षिणः ।

नत्वा नुत्वा ग्रथं पूर्वो-त्तरस्यां न्यविशद् दिशि ॥ ५३ ॥

तथा च नाथं समव-सृतं पर्वतपालकाः ।

चक्रिणे कथयन्ति स, तैर्दर्यं तत्र ते कृताः ॥ ५४ ॥

पारितोषिकदानेन, तेभ्यो भरतचक्रिणा ।

ददिरे द्वादश स्वर्ण-कोट्यः सार्द्धाः क्रमो ह्ययम् ॥ ५५ ॥

औयल्लक-प्रमोदाभ्यां, सुहृद्भ्यामिव नोदितः ।

सोऽग्रा‘दष्टापद’ वेगात्, कृत्स्नसेनापरिच्छदः ॥ ५६ ॥

चक्री प्रविश्य समव-सरणं त्रिः प्रदक्षिणाम् ।

कृत्वेशं नत्वा स्तुत्वा च, निविष्टो हरिश्छुतः ॥ ५७ ॥

गिरा योजनगामिन्या, सर्वभाषाविशेषया ।

विश्वातिशयया स्वामी, विदधे धर्मदेशनाम् ॥ ५८ ॥

ग्रीष्मे तृष्णातुरैः प्राप्ता-ऽमृतपानोत्सवैरिव ।

दैरिष्यविद्रुतैर्वैशमा-ऽऽकल्पकल्पद्रुमैरिव ॥ ५९ ॥

नदीपूरात्तैर्लब्धद्रु-ग्रालम्भालम्भनैरिव ।

तीर्थांशुतप्तैर्लैर्ग्राह्य-पादपानातपैरिव ॥ ६० ॥

१ देवदेवाङ्गनाशते । २ भगवदागमनकथनार्थम् । ३ उत्कण्ठा० । ४ स्व-‘दक्षि-
विद्रुतैः’ । ५ गेहस्वित० । ६ पूरप्राप्ते । ७ दीर्घालम्भनैः । ८ क-‘लैर्ग्राह्य-’ ।

शृण्वद्भिः स्वामिनो ध्यान-धारिभिर्धर्मदेशनाम् ।

सद्यः समुद्यदानन्दै-स्तस्यै तिर्यङ्-नरा-ऽमरैः ॥ ६१ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्

भ्रातृनिभालनाद् भरतस्य आत्मनिन्दा भोगार्थं च तेभ्यो निमन्त्रणम्

देशनाविरतौ भ्रातृन्, निमाल्य भरतप्रभुः ।

महाव्रतधरान् दध्या-विदं सानुशयाशयः ॥ ६२ ॥

अगृह्यन्त मया राज्या-न्यमीषामनुजन्मनाम् ।

पट्खण्ड'भरतै'श्वर्यै, 'तैः किमासीन्ममाधिकम् ? ॥ ६३ ॥

अग्रजेनानुजन्मानः, पालनीया हि पुत्रवत् ।

राज्यान्येषां पुनस्तात-दत्तान्याददिरे मया ॥ ६४ ॥

ज्येष्ठोऽप्यज्येष्ठ एवैषां, लक्ष्मीं लुब्धो हरन्नहम् ।

तां त्वेते मम दत्त्वाऽऽत्त-व्रता भक्तो महत्तमाः ॥ ६५ ॥

भ्रातरोऽद्भुतलोभेन, पराभूता मयैव हि ।

श्रित्वाऽमी तातपादान्तं, तप्यन्ते दुस्तपं तपः ॥ ६६ ॥

भुञ्जेऽहं वर्यभोज्यानि, मिक्षामान्नभुजस्त्वमी ।-

शयेऽहं तूलिकातल्पे, पृथ्वीतलशयास्त्वमी ॥ ६७ ॥

अहं मृगमदक्लिन्नो, मलस्वेदाकुलास्त्वमी ।

नानायानाधिरोहोऽहं, क्रमचङ्क्रमणास्त्वमी ॥ ६८ ॥

कीदृशं मम सौभ्रात्रं, कीदृङ् मम पराक्रमः ? ।

सेवेऽहं चक्रिसौख्यानि, दुःखिनो हि सहोदराः ॥ ६९ ॥

अहो मम महन्मौग्ध्यं, सोदरा दूरतः कृताः ।

स्वीकृता लक्षशोऽप्यन्ये, मल्लक्ष्मीमुपभुञ्जते ॥ ७० ॥

यो धुंनोति निजबन्धुतां निज-स्तस्य कोऽस्तु पर एव यः ।

क्वापि यान्त्यमलपक्षिणो जलैः, शैवलं शितिं सहैव शुष्यति

येऽस्तबन्धुपरिरम्भसम्भव-प्रीतयो धनलवात्तसम्मदाः ।

ते हतेन्दुरवयो वयोर्योमणि-द्योतिनोऽतिमलिना रचना इव ॥

१ भ्रातृप्राज्यैः । २ ख-'धुनोति' । ३ कृष्णम् । ४ रथोद्धता ।

मेधाः । ७ रथोद्धता ।

वन्धुनाऽतिकटुनाऽपि सङ्गमः, सम्मदं सृजति यं न तं सुधा ।
 यत् सुधाकरकरेषु सत्सु न, प्रीयतेऽस्तभृति भास्करेऽम्बुजम् ॥ ७३ ॥^१
 यो वैलिं गिलति भूतलेऽन्धधी-र्वन्धुवर्गमवधूय निष्ठुरः ।
 नित्यमुद्धरशिरोधरैर्मदा-देकैरग्निरपि स ग्रहस्यते ॥ ७४ ॥^२
 तदेतानर्थयेऽत्यर्थं, दीयमानानमी यदि ।
 आददीरन् पुनर्भोगान्, माग्वाभोगैर्ममाद्भुतैः ॥ ७५ ॥^३
 इति निश्चित्य चित्तान्तः, पादान्ते त्रिजगद्गुरोः ।
 भोगाय भरतो आवन्, न्यमन्त्रयत भक्तिभाक् ॥ ७६ ॥
 स्वामी स्नाहेति तं चक्रि-वृजुचित् ! तवानुजाः ।
 भोगान् भूयो न गृह्णन्ति, मुखश्लेष्मवदुज्झितान् ॥ ७७ ॥
 क्षित्वा कपायान् विषया-नाद्रियन्ते पुनर्न ये ।
 प्रयान्त्यपुनरावृत्ति-पदं ते यतिपुङ्गवाः ॥ ७८ ॥
 एवं श्रीवृषभाङ्केन, भोगेषु 'भरते'श्वरः ।
 निषिद्धः सविषादेन, स्वान्तेन विमर्श सः ॥ ७९ ॥
 भृशं ममा भषाभोगाद्, भोगान् यदि न भुञ्जते ।
 भोक्ष्यन्ते तावदाहारं, प्राणाधारं तथाऽप्यमी ॥ ८० ॥
 विमृश्येति शताङ्गानां, शतैश्चक्री स पञ्चभिः ।
 नानाऽऽहारं समानाद्या-मन्नयामास तान् पुनः ॥ ८१ ॥
 विश्वभूयोऽभ्यधचेति, भरतं 'भरते'श्वर ! ।
 कल्पतेऽन्नादि साधूनां, नीधाकर्माहृतं क्वचित् ॥ ८२ ॥
 निषिद्धः पुनरित्यन्ने-नाकृताकारितेन सः ।
 मुनीन् निमन्त्रयामास, वासना ह्यार्जवासनाः ॥ ८३ ॥
 यतीनां जातु राजेन्द्र ! राजपिण्डो न कल्पते ।
 इति चक्री निराचक्रे, त्रिजगत्पतिना पुनः ॥ ८४ ॥

१ क-‘सम्पदं’ । २ रथोद्धता । ३ भोज्यपदार्थम् । ४ काकैः । ५ क-‘ग्रहन्त्यते’ ।
 ६ रथोद्धता । ७ अतः पर पुनरपि ३२० तमं पद्य यावत् छन्दोऽनुष्टुप् । ८ आधानमाया-
 साधुनिमित्तं चेतसः प्रणिधानं यथा अनुबल साधोर्हेतोर्मया मत्तादि पक्षव्यमिति आधया-
 कर्मणा पावादिप्रक्रियया आधाकर्म्म, तद्योगाद् भक्त्यापि आधाकर्म्म । ९ सरलताऽऽधाराः ।

सर्वथा प्रतिपिद्धोऽसि, विश्वमर्त्रेति तत्क्षणम् ।
 भरतो मूर्च्छित इव, संविपादविपादभूत् ॥ ८५ ॥
 पैविलक्ष्मा विलक्षत्वं, प्रतिक्षेप्तुममुष्य तत् ।
 भवत्यवग्रहो भर्त्तः!, कतिधेत्यभ्यधात् प्रभुम् ॥ ८६ ॥

अवग्रहाणां पञ्चविधत्वम्

व्याजहार प्रभुः पञ्च-प्रकारः सादवग्रहः ।
 इन्द्र-चक्रि-नृपा-ऽगारि-साधुसम्बन्धिभेदतः ॥ ८७ ॥
 पञ्चस्वग्रहेष्वेषु, क्रमशः पाकशासन ! ।
 परोक्तेन परोक्तेन, पूर्वः पूर्वः प्रवाध्यते ॥ ८८ ॥
 हरिराद्वावग्रहे मे, मुनयो विहरन्ति ये ।
 मयाऽमीपामनुज्ञातः, स्वीयः शश्वदवग्रहः ॥ ८९ ॥
 इत्युक्त्वा स्वामिनं नत्वा, सहस्रनयने स्थिते ।
 भूयोऽपि 'भरत'स्वामी, चेतसैवमचिन्तयत् ॥ ९० ॥
 अमीभिर्यतिभिर्घट-प्यन्नादि मम नादृतम् ।
 तथापि स्यां कृतार्थोऽद्या-वग्रहानुज्ञयाऽप्यहम् ॥ ९१ ॥
 इति निर्धार्य कार्यज्ञो, जगत्पतिपदाग्रतः ।
 शचीश इव सोऽप्यन्व-ज्ञासीन्निजमवग्रहम् ॥ ९२ ॥
 स्वच्छः पप्रच्छ पृथिवी-नाथः स्वर्नाथमित्यथ ।
 भक्तपानप्रभृतिना, किं कार्यममुनाऽधुना ? ॥ ९३ ॥
 गुणोत्तरेभ्यः श्राद्धेभ्यो, देयमेतदितीरिते ।
 शक्रेण चक्रिचित्तान्त-निधिकाय तथैव तत् ॥ ९४ ॥

इन्द्रस्य रूपम्

भास्वदाकृतिकं रूपं, निरूप्यानुपमं हरेः ।
 पप्रच्छ विसयस्मेरो, वासवं भूमिवासवः ॥ ९५ ॥
 ईदृक्स्वरूपं रूपं वः, किं स्वर्गेऽपि निसर्गतः ? ।
 अन्यादृशं वा स्युर्नाम, कामरूपधराः सुराः ॥ ९६ ॥

भूप ! यद् रूपमाद्यं मे, द्रष्टुमीष्टे नरो न तत् ।
 इत्युक्ते हरिणा ग्राह, भूयो विश्वम्भराग्रभुः ॥ ९७ ॥
 रूपं वोऽप्रतिरूपं यद्, दिव्याकृति दिवस्पते ! ।
 तेन ग्रीणय मन्त्रेणं, शतपत्रं यथाऽर्यमा ॥ ९८ ॥
 त्वमुत्तमः पुमांस्तेन, व्यैर्या ते प्रार्थनाऽस्तु मा ।
 अङ्गावयवमेकं तन्-नयिष्ये दृश्यतां तैव ॥ ९९ ॥
 इत्युक्त्वा स्वाङ्गुलीं शक्रो, लसत्कान्तिमदीदृशत् ।
 दिवाकरकरश्रेणीं, सम्पिण्णोव विनिर्मिताम् ॥ १०० ॥-युग्मम्
 किं मेघवाहनत्वात् स्त्री-कृतामैरेम्मदद्युतिम् ? ।
 किं वा दम्भोलिपाणित्वात्, तत्प्रमां स्तम्भितामिमाम् ? ॥ १०१ ॥
 घभारेन्द्रोऽङ्गुलीदम्भा-दिति भूपो निभालय ताम् ।
 प्रभामैरैर्मासमानां, मानसाऽन्तरमानयत् ॥ १०२ ॥-युग्मम्
 जगन्नाथं प्रणम्याथ, क्षमानाथमनुमान्य च ।
 दिवं दिवस्पतिः प्राप, दृढमनोगतिजित्वरः ॥ १०३ ॥
 ततः स्वामिनमानम्य, शक्रवच्चक्रनर्त्यपि ।
 चित्ते निश्चित्य कृत्यानि, 'विनीता'नगरीमगात् ॥ १०४ ॥
 इन्द्राङ्गुली रत्नमयीं, किलेन्द्रप्रीतिकन्दलीम् ।
 विन्यस्यारचयच्चक्री, ग्रहष्टोऽष्टाहिकामहम् ॥ १०५ ॥
 ततः प्रभृति प्रोत्तम्भे-न्द्रस्तम्भमभितो भुवि ।
 इन्द्रोत्सवः सभारेमे, मर्त्यैः सोऽद्यापि वर्तते ॥ १०६ ॥ ?

प्रभोर्विहरणं भरतेन माहन्तास्थापनम्

'अष्टापदा'द्वैरन्यत्र, व्यहरत् प्रभुरप्यथ ।

विश्वप्रबोधको भास्वा-नप्येकत्र स्थितोऽस्ति किम् ? ॥ १०७ ॥

ततः स्नाह समाहूय, भरतः श्रावकानिति ।

इच्छामोऽप्येन मोक्तव्यं, भवद्भिर्मवने मम ॥ १०८ ॥

कृप्याधारम्मसंरम्भं, धृत्वा स्वाध्यायधीधनैः ।

१ क-'प्रभु' । २ भरतः । ३ स्व-'वृथा' । ४ क-'तत' । ५ इरम्पदस्य-मेघवहेरयं
 ऐरम्पदस्तस्य प्रभाम् । ६ स्व-'विनीता' ।

कर्तव्यः शशदव्यग्रै-रपूर्वज्ञानसद्ग्रहः ॥ १०९ ॥

भुक्त्वाऽभ्येतैर्माम्याशे, भृशमभ्यस्ततामिति ।

“जितो भवान् भयं भूरि, ततो मा हन मा हन” ॥ ११० ॥

तथेत्युक्त्वा सार्वभौम-भवने भुञ्जते स ते ।

तद्वचोऽप्यशठाः पेष्टु-श्चक्री श्रुत्वैतदस्मरत् ॥ १११ ॥

जितः कैरहमा ज्ञातं, कपायैर्मे कुतो मयम् ।

एतेभ्य एव तदहं, मा हन्यां देहधारिणः ॥ ११२ ॥

“मेदिनीदयिते तस्मिन्, प्रमादतमसाऽऽवृते ।

श्राद्धा जितो भवानेवं, स्मारयन्ति यदा तदा ॥ ११३ ॥

धिग् धिङ् मे धर्मवैमुख्यं, हा हा संसारसक्तता ।

ही ही प्रमादमित्रत्वं, हहहा विषयाग्रहः ॥ ११४ ॥

अंसादनुशयादासीद्, धर्मध्यानावधानता ।

क्षणिका प्रावृषेण्यायां, क्षणदायामिव क्षणम् ॥ ११५ ॥-त्रिमिर्विशेषकम्

प्रागर्जितोर्जिताभोग-भोगकर्मफलाद्भुताम् ।

मेजे भूमिविभुर्भूयो, विषयेष्वभिपङ्गताम् ॥ ११६ ॥

अथान्येद्युरिदं सदा-ध्यक्षाः क्षमापं व्यजिज्ञपन् ।

बहुत्वाद् बुध्यते नैव, श्रावकोऽश्रावकोऽपि वा ॥ ११७ ॥

ततोऽदिशद् विशामीशः, सदानद्यादि भोजनम् ।

“देयं प्रीक्षया यूय-मपि सुश्रावकाः स्य यत् ॥ ११८ ॥

श्राद्धानामुपनयनं तत्पठनार्थं वेदचतुष्टयस्य प्रणयनम्

परीक्षितानां श्राद्धानां, रत्नत्रितयलक्षणम् ।

रेखात्रितयवैकक्षं, काकिण्या क्षोणिपो व्यधात् ॥ ११९ ॥

परीक्षिताः षण्मासान्ते, षण्मासान्ते नवा नवाः ।

तथैव चक्रिरे श्राद्धाः, काकिणीरत्नलान्छिताः ॥ १२० ॥

—१ क-‘भुक्त्वा’ । २ कपायेभ्यः । ३ ख-‘यदा ते स्मारयन्त्येवं, श्रावका भावकारि-
णः । मेदिनीन्दौ तदा तस्मिन्, प्रमादतमसाऽऽवृते ॥’ ४ ख-‘आसीदनुशयादसाद’ ।
५ ख-‘कृत्वा परीक्षां दातव्यं भवन्तः श्रावकाः’ । ६ उपवीतम् ।

लेभिरे भोजनं तेन, लाञ्छनेनाथ तेऽपठन् ।

जितो भवानित्याद्येतां-स्तज्जना माहवान् जगुः ॥ १२१ ॥

अर्हत्स्तुतियतिश्चाद्-धर्मकर्मसमुज्ज्वलान् ।

आर्यान् वेदांस्तत्स्वाध्याय-विधानाय व्यघातृषः ॥ १२२ ॥

भरतादादित्ययंशा-स्ततोऽजनि महायशाः ।

अतिबलो बलभद्रो, बलवीर्याह्वयस्ततः ॥ १२३ ॥

कार्तवीर्यो जलवीर्यो, दण्डवीर्योऽष्टमस्त्विति ।

अष्टोर्वीशान् यावदसा-वाचारः प्रचचार च ॥ १२४ ॥-युग्मम्

एतेऽष्टौ भरतार्थस्य, भोक्तारो भूभृतोऽभवन् ।

मुकुटं स्वामिनः शक्रो-पनीतं मूर्द्धगं व्यधुः ॥ १२५ ॥

परैर्महाप्रमाणोऽयं, नेति वोढुमशक्यत ।

जायन्ते ह्यषसर्पिण्यां, हीनहीनतरा नराः ॥ १२६ ॥

ईतश्च वाहयामास, वासरान् 'भरते'श्वरः ।

दानैरमानैः श्राद्धानां, विभ्रमैः सुभ्रुवामपि ॥ १२७ ॥

प्रभोरष्टापदे पुनरागमनं धर्मदेशनाप्रदानं च

भुवनं बोधयन् गोभि-र्भगवान् भानुमानिव ।

'अष्टापदा'द्रावारुक्ष-दृषिदेवगणैर्वृतः ॥ १२८ ॥

त्रिदशैस्तत्र समव-सरणे तत्क्षणं कृते ।

निविष्टो विष्टपस्वामी, निर्ममे धर्मदेशनाम् ॥ १२९ ॥

तत्रस्थं त्रिजगन्नाथं, तत्रत्या मारुतत्वरः ।

'विनीता'मेत्य कथया-ञ्चक्रिरे चक्रवर्तिनम् ॥ १३० ॥

भरतोऽभिददौ तेभ्यः, पुरावत् पारितोषिकम् ।

स्वर्धेनुद्रुमरत्नानां, दाने दैन्यं कदापि किम् ? ॥ १३१ ॥

भरतो'ऽष्टापदं' प्राप्य, त्रिः प्रदाय प्रदक्षिणाम् ।

प्रभुं नत्वा च नुत्वा च, यथास्थानं निपण्णवान् ॥ १३२ ॥

१ संसारादर्शन-संस्थापनपरामर्शन-तत्त्वावबोध-विद्याप्रबोधेति वेदचतुष्टयम् । २ क-'यशाः सुतो' । ३ क-'नृपानेतान्' । ४ क-'शूलश्च' । ५ ख-'सुभ्रुवां विभ्रमैरपि' । ६ पवन-वेगाः । ७ क-'वर्तिनः' । ८ ख-'उत्तिददौ' ।

सर्वभाषानुवादिन्या, गामिन्याऽऽयोजनं गिरा ।

जगतां क्लेशनाशाय, देशनामसृजत् प्रभुः ॥ १३३ ॥

प्रेणम्य देशनाप्रान्ते, भरतस्त्रिजगत्प्रभुम् ।

व्यजिज्ञपदिदं रोमा-ञ्चिताङ्गो रचिताञ्जलिः ॥ १३४ ॥

१ अथ धीहेमचन्द्रसूरिवरविरचितत्रिपट्टिशलाकापुरुषचरित्र(प. १, स. ६)गताः

प्रस्ताथायाताः केऽपि श्लोक लिख्यन्ते-

‘देशनाविरतौ नर्या, स्वामिनं भरतेश्वरः । रोमाञ्चितवपुर्बद्धा-ल्लिरिवं व्यजिज्ञपत् ॥ २७३ ॥

नाथेह ‘भरते’ यूयं, यथा विश्वाहितास्तथा । कल्पन्त्ये भाविनो धर्म-चक्रिणश्चक्रिणः कति ? ॥ २७४ ॥

तेषां च नगरं गोत्रं, पितरायभिधा-ऽऽसृपी । वर्णं मानान्तरे दीक्षा-गतीं विशापय प्रभो ! ॥ २७५ ॥

अथाचक्षे भगवान्, ‘भरते’ भाविनोऽपरे । त्रयोविंशतिरर्हन्त, एकादश च चक्रिणः ॥ २७६ ॥

जिनौ च विंशद्वाविंशौ, तत्र ‘गोतम’वंशजौ । ‘कश्यपा’न्वयजास्तवन्ये, सर्वे निर्वाणगामिनः ॥ २७७ ॥

‘अयोध्या’यां जितशत्रु-घिजयातनयोऽजितः । द्वासप्ततिपूर्वलक्षा-युष्को निष्कसमद्युतिः २७८

अर्द्धपञ्चमकोदण्ड-शतान्युत्तुङ्गविग्रहः । पूर्वाङ्गोऽनपूर्वलक्ष-पर्यायोऽसौ भविष्यति ॥ २७९ ॥

तथा मदीयनिर्वाणा-ऽजितनिर्वाणकालयोः । सागरोपमकोटीनां, लक्षाः पञ्चाशदन्तरम् ॥ २८० ॥

‘श्रावस्त्या’ जितारिसेना-भूः स्वर्णाम्रश्च सम्भवः । पटिपूर्वलक्षायुष्क-शतधनुश्शतोच्छ्रयः २८१

चतुःपूर्वाङ्गहीना च, पूर्वलक्षाऽस्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां, लक्षाणि त्रिंशदन्तरम् ॥ २८२ ॥

‘विनिता’पुत्र्यो संघर-सिद्धार्थार्थोऽभिनन्दनः । पञ्चाशत्पूर्वलक्षायुः, सार्द्धधनुश्शतधनुः ॥ २८३ ॥

स्वर्णाम्रः पूर्वलक्षाष्ट-पूर्वाङ्गोऽनास्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां, दश लक्षाणि चान्तरम् ॥ २८४ ॥

तत्पुत्र्यो सुमतिर्मेघ-मङ्गलाभूः सुवर्णरुक् । चत्वारिंशत्पूर्वलक्षा-धनुश्चतुर्विंशतीमितः ॥ २८५ ॥

द्वादशपूर्वाङ्गहीना, पूर्वलक्षाऽस्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां, नव लक्षाणि चान्तरम् ॥ २८६ ॥

‘कौशाम्या’ धरसुसीमा-सुतः पद्मप्रभोऽरुणः । त्रिंशत्पूर्वलक्षायुष्कः, सार्द्धधनुश्शतधनुः ॥ २८७ ॥

षोडशपूर्वाङ्गन्यूनः, पूर्वलक्षाऽस्य तु व्रते । अन्धिकोटीसहस्राणां, नवतिः पुनरन्तरम् ॥ २८८ ॥

‘वाराणसा’ तु प्रतिष्ठ-पृथ्वीसुतः सुवर्णरुक् । सुपाश्र्वौ विंशतिपूर्व-लक्षायुर्द्विधनुःशतः २८९

विंशत्यङ्गविहीनाऽस्य, पूर्वलक्षा व्रते पुनः । सागरोपमकोटीनां, सहस्राणि नवान्तरम् ॥ २९० ॥

चन्द्रानने महासेन-लक्ष्मणाभूः शशिप्रभः । दशपूर्वलक्षायुष्कः, शुभ्रः सार्द्धधनुःशतः ॥ २९१ ॥

चतुर्विंशत्यङ्गहीना, पूर्वलक्षाऽस्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां, शतानि नव चान्तरम् ॥ २९२ ॥

‘काकन्था’ सुग्रीव-रामा-तनयः सुविधिः सितः । पूर्वलक्षद्वयायुष्कः, एकधनुश्शतोच्छ्रयः ॥ २९३ ॥

अष्टाविंशत्यङ्गहीना, पूर्वलक्षाऽस्य तु व्रते । सागरोपमकोटीनां, नवतिः पुनरन्तरम् ॥ २९४ ॥

शीतलो ‘मद्रिलपुरे’, नन्दादहदरथात्मजः । स्वर्णाम्रः पूर्वलक्षायु-धनुर्नवतिमुच्छ्रितः ॥ २९५ ॥

अमुष्य तु व्रते पूर्वं-सहस्राः पञ्चविंशतिः । अन्तरं तु सरिन्नाथो-पमानां कोटयो नव ॥ २९६ ॥

‘सिंहपुरे’ विष्णुराज-विष्णोः सुतः सुवर्णरुक् । श्रेयांसस्तु जिनोऽशीति-शरासनसमुन्नतिः २९७

वर्षाणां चतुरशीत्या, लक्षैः प्रमितजीवितः । अमुष्य तु व्रते वर्ष-लक्षानामेकविंशतिः ॥ २९८ ॥

पट्टिंशत्याऽन्दसहस्रैः, पट्टपट्ट्या वर्षलक्षकैः । तथाऽर्णवशतेनो-ऽर्णवकोटिर्जिनान्तरम् ॥ २९९ ॥

‘भम्पा’पुत्र्यो वासुपूज्यो, वसुपूज्य-जयात्मजः । द्वासप्तत्यलक्षायु-धनु सप्ततिमुन्नतः ॥ ३०० ॥

रक्तोऽस्य चतुष्पञ्चाशद, वर्षलक्षाणि तु व्रते । तथा सागरोपमाणां, चतुःपञ्चाशदन्तरे ॥ ३०१ ॥
 'काम्पिल्ये' च कृतवर्म-श्यामाभूविमलो जिनः । पष्टिवत्सरलक्षासु, पष्टिधन्वा सुवर्णरुक् ॥ ३०२ ॥
 अमुष्य च पञ्चदश, वर्षलक्षाणि तु व्रतम् । चासुपूज्यान्ततन्मोक्षा-ऽन्तरे च त्रिंशदण्वाः ॥ ३०३ ॥
 'अयोध्या'यां सिंहसेन-सुयशोभूः सुवर्णरुक् । अनन्तस्त्रिंशलक्षान्दा-सुः पञ्चाशद्वनूजतिः ॥ ३०४ ॥
 सार्द्धानि वर्षलक्षाणि, सप्त तस्य पुनर्व्रतम् । विमलमोक्षतन्मोक्षा-ऽन्तरे च नव सागराः ॥ ३०५ ॥
 धर्मो 'रत्न'पुरे भानु-सुव्रताभूः सुवर्णरुक् । दशाब्दलक्षासुः पञ्च-चत्वारिंशद्वनूजतिः ॥ ३०६ ॥
 पर्यायस्तस्य वर्षाणां, सार्द्धलक्षद्वयं खलु । अनन्तमोक्षतन्मोक्षा-ऽन्तरेऽर्णवचतुष्टयम् ॥ ३०७ ॥
 पुरे 'गजपुरे' शान्ति-विश्वसेना-ऽचिरासुतः । स्वर्णवर्णोऽष्टलक्षासु-श्चत्वारिंशद्वनूजतिः ॥ ३०८ ॥
 पञ्चविंशतिरब्दानां, सहस्राण्यस्य तु व्रते । अग्निधन्यं पत्यचतु-र्भागे त्रिकोणमन्तरम् ॥ ३०९ ॥
 कुन्धु 'गजपुरे' स्वर्ण-वर्णः शूर धियोः सुतः । पञ्चनवत्यब्दसह-सासुः पत्यार्द्धकान्तरम् ॥ ३१० ॥
 पञ्चत्रिंशद्वनूजः, पर्यायेऽस्य तु व्रतस्य । त्रयोविंशतिसहस्राः, सार्द्धसप्तशतानि च ॥ ३११ ॥
 स्वर्णामोऽरो 'गजपुरे', देवी-सुदर्शनात्मजः । चतुरशीत्यब्दसह-सासुस्त्रिंशद्वनूजतिः ॥ ३१२ ॥
 पर्याये तस्य वर्षाणां, सहस्राण्येकविंशतिः । पत्यतुर्याशोऽब्दकोटी-सहस्रो नो जिनान्तरम् ॥ ३१३ ॥
 महिनायो 'मिथिला'यां, कुम्भ-प्रमाचतीप्रसूः । पञ्चविंशतिधन्वाऽब्द-कोटीसहस्रकान्तरः ॥ ३१४ ॥
 नीलोऽस्याब्दसहस्राणि, पञ्चपञ्चाशदासुषि । एकवर्षशतौनानि, पूर्वोक्तान्दानि ॥ ३१५ ॥
 पद्मा-सुमित्रसू 'राज गृहे' कृष्णस्तु सुव्रतः । त्रिंशद्वर्षसहस्रासु-र्धनुर्विंशतिमुजतः ॥ ३१६ ॥
 सप्तवर्षसहस्राणि, सार्द्धान्येतस्य तु व्रतम् । चतुःपञ्चाशदब्दानां, लक्षाणि तु जिनान्तरम् ॥ ३१७ ॥
 'मिथिला'यां स्वर्णवर्णो, चम्पा-विजयभूर्नमिः । दशवर्षसहस्रासुः, पञ्चदशधनूजतिः ॥ ३१८ ॥
 समासहस्रद्वितयं, सार्द्धमेतस्य तु व्रतम् । मोक्षान्तरं नमि नेम्यो-वर्षलक्षाः पठेव हि ॥ ३१९ ॥
 शिवा-समुद्रविजया-त्मजः 'शौर्यपुरे' शितिः । नेमिर्दशधनूजः, समासहस्रजीवितः ॥ ३२० ॥
 शतानि सप्तवर्षाणां, प्रव्रज्यायाममुष्य तु । मुकत्यन्तरे नमिनेम्यो-वर्षलक्षाणि पञ्च तु ॥ ३२१ ॥
 धामा-ऽश्वसेनभूः पार्श्वो, 'धाराणसां' विनीलरुक् । नवहस्रप्रमाणाङ्गः, शतवत्सरजीवितः ॥ ३२२ ॥
 वर्षाणां सप्ततिस्रस्य, दीक्षायामन्तरे पुनः । सहस्राणि ध्यशीतिः सा-र्द्धानि सप्त शतानि च ॥ ३२३ ॥
 'कुण्डग्रामे' महावीरः, सिद्धार्थ-त्रिशलासुतः । स्वर्णमः सप्तहस्ताङ्गो, द्वासप्तत्यब्दजीवितः ॥ ३२४ ॥
 द्वाचत्वारिंशदब्दानि, प्रव्रज्यायाममुष्य तु । पार्श्वे वीरान्तराले तु, सार्द्धे वर्षशतद्वयम् ॥ ३२५ ॥
 'काश्यपा'श्चक्रिणो हेम-वर्णा अष्टेषु मोक्षगाः । त्व मयीवाजिते तत्रा-ऽयोध्या'यां सगरः खलु ॥ ३२६ ॥
 तुक् सुमित्र-यशोमत्योः, सार्द्धधन्वचतुःशतः । द्वासप्तत्या पूर्वलक्षैः, स तु प्रमितजीवितः ॥ ३२७ ॥
 'श्रावस्त्यां' मधवा भद्रा-समुद्रविजयात्मजः । पञ्चाब्दलक्षासुः सार्द्ध-द्विचत्वारिंशद्वनूजः ॥ ३२८ ॥
 सनत्कुमारोऽष्टलक्ष-त्रयासु 'हस्तिना'पुरे । प्राङ्मानादेकधन्वो न, सहदेव्यश्वसेनभूः ॥ ३२९ ॥
 धर्म-शान्त्यन्तरे चैतौ, तृतीयस्वर्गगामिनौ । शान्तिः कुन्धुराख्येते-ऽर्द्धन्तश्चक्रयुतोऽपि च ॥ ३३० ॥
 तारा-वृत्तवीर्यसुतः, सुभूमो 'हस्तिना'पुरे । पष्टिवर्षसहस्रासु-रष्टविंशद्वनूजतिः ॥ ३३१ ॥
 अरमह्यन्तरे मावी, सप्तमं नरकं गमी । 'धाराणसां' पुनः पद्मो, ज्वाला-पद्मोत्तरात्मजः ॥ ३३२ ॥
 त्रिंशद्वर्षसहस्रासु र्धनुर्विंशतिमुच्छ्रितः । 'काम्पिल्ये' हरिपेणस्तु, मेरा-महाहरिप्रसूः ॥ ३३३ ॥
 दशवर्षसहस्रासुः, पञ्चदशधनूजतिः । मुनि-नेम्योर्विहरतो, द्वाप्येतौ भविष्यतः ॥ ३३४ ॥

चप्रा-विजयम् 'राज-गृहे' द्वादशकार्मुकः । जयस्यन्दसहस्रायु-र्नमिनेमिजिनान्तरे ॥ ३३५ ॥
 'काम्पिल्ये' ब्रह्मदत्तस्तु, चूलिनी-ब्रह्मनन्दनः । सप्तवर्षशतायुष्मः, सप्तधन्वसमुन्नतिः ॥ ३३६ ॥
 श्रीनेमिनाथश्चापाभ्य-नाथतीर्थान्तरे त्वसौ । रौद्रध्यानपरो गामी, सप्तमीं नरकावनीम् ॥ ३३७ ॥
 तत्र प्रभुरष्टोष्णी-त्याख्यश्चक्र्यर्द्रविक्रमाः । त्रिषण्डावनिमोक्तारो, वासुदेवा नवाऽसिताः ॥ ३३८ ॥
 अष्टमः 'काश्यप' कुल-स्तेषु शेपास्तु 'गौतमाः' । सापत्ना आतरस्तेषां, बलदेवाः सिता नव ॥ ३३९ ॥
 त्रिपृष्ठः केशवस्तत्र, नगरे 'पोतना' ह्वये । प्रजापति-भृगावत्योः, सुतोऽशीतिधनून्नतिः ॥ ३४० ॥
 महीं विहरमाणे तु, श्रेयांसजिनपुद्गवे । चतुरशीत्यन्दलक्षा-युरन्त्यनरकं गमी ॥ ३४१ ॥
 'द्वारावत्यां' द्विपृष्ठस्तु, धनुःसप्ततिसुन्नतः । सुवं विहरमाणे तु, वासुपूज्यजिनेश्वरे ॥ ३४२ ॥
 द्वासप्ततिवर्षलक्षा-युः पद्मा-ब्रह्मनन्दनः । गमिष्यति च सोऽवश्यं, पृष्ठीं नरकमेदिनीम् ॥ ३४३ ॥
 'द्वारावत्यां' स्वयम्भूस्तु, धनुष्पटिसुन्नतिः । पटिवत्सरलक्षा-यु-र्विमलसामिषन्दकः ॥ ३४४ ॥
 भद्रराजस्य पृथिवी-देव्याश्चैव तनूरुहः । गमिष्यति च पूर्णायुः, पटिकां नरकावनीम् ॥ ३४५ ॥
 तस्यामेव नगर्यां तु, पुरुषोत्तम आख्यया । पञ्चाशत्कार्मुकोत्तुङ्गः, सोम-सीतातनूरुहः ॥ ३४६ ॥
 वर्तमाने जिनेऽनन्ते, त्रिशल्लक्षान्दजीवितः । समाप्तायुरसौ पृष्ठीं, नरकोर्वी गमिष्यति ॥ ३४७ ॥
 'अश्वपुरे' तु पुरुष-सिंहो नाम्ना भविष्यति । धर्मनाथजिने पञ्च-चत्वारिंशद्वनून्नतिः ॥ ३४८ ॥
 शिवराजा-ऽमृतास्तु-वर्षलक्षान्यसौ दश । आयुरनुपात्य पृष्ठीं, नरकोर्वी गमिष्यति ॥ ३४९ ॥
 'चक्रपुर्यां' तु पुरुष-पुण्डरीकोऽभिधानतः । अरमह्यन्तरे लक्ष्मी-चर्तमहाशिरःसुतः ३५०
 एकोनविंशतं चापा-नयसुन्नतविग्रहः । पञ्चपटिसहस्रान्दा-युः पटं नरकं गमी ॥ ३५१ ॥
 दत्तो 'वाराणसी'पुर्यां, पञ्चविंशतिधनून्नतिः । जिनान्तरे तु तत्रैव, शेषवत्यग्निंसिंहम् ॥ ३५२ ॥
 पदपञ्चाशत् सहस्राणि, वर्षाणामस्य जीवितम् । गमिष्यति च पूर्णायुः, पञ्चमीं नरकावनीम् ॥ ३५३ ॥
 नारायण इति ख्यातः, पुरे 'राजगृहा' ह्वये । द्वादशान्दसहस्रायु-र्मुनिनम्यन्तरे त्वसौ ॥ ३५४ ॥
 कैकेयी-दशरथम्-धनुःषोडशकोन्नतिः । गमिष्यति च पूर्णायु-स्तुरीयां नरकावनीम् ॥ ३५५ ॥
 कृष्णस्तु 'मथुरा'पुर्यां, देवकी-वसुदेवम् । यन्दिता नेमिनाथस्य, दशधन्वसमुच्छ्रयः ॥ ३५६ ॥
 सहस्रमेकं वर्षाणा-मायुरस्य भविष्यति । ततो नरकमेदिन्यां, तृतीयायां गमिष्यति ॥ ३५७ ॥
 प्रथमो बलदेवस्तु, तत्र भद्रासुतोऽचलः । पञ्चाशीतिवर्षलक्षाण्यायुरस्य भविष्यति ॥ ३५८ ॥
 द्वितीयस्तु बलदेवो, भावी विजय आख्यया । सुप्रभाम् पञ्चसहस्रान्दलक्षाणि जीविता ॥ ३५९ ॥
 तृतीयस्तु बलदेवो, भद्र इत्यभिधानतः । सुप्रभाम् पञ्चपटि-वर्षलक्षाणि जीविता ॥ ३६० ॥
 चतुर्थस्तु बलदेवः, सुप्रभो नामधेयतः । सौदर्शनयोऽष्टपञ्च-पञ्चाशत्सहस्रजीवितः ॥ ३६१ ॥
 पञ्चमो बलदेवस्तु, भावी नाम्ना सुदर्शनः । सप्तदशवर्षलक्ष-जीवितो विजयासुतः ॥ ३६२ ॥
 षष्ठो बलो वैजयन्त्याः, सुनुरानन्द आख्यया । पञ्चाशीतिसहस्राणि, वर्षाणामस्य जीवितम् ३६३
 सप्तमो बलदेवस्तु, नन्दनो नामधेयतः । पञ्चपटिसहस्रान्दा-युर्जयन्तीसमुद्भवः ॥ ३६४ ॥
 अष्टमस्तु बलदेवः, पद्मोऽपराजितासुतः । पञ्चदश सहस्राणि, वर्षाणामस्य जीवितम् ॥ ३६५ ॥
 नवमस्तु बलदेवो, राम इत्यभिधानतः । द्वादशान्दशतायुष्को, रोहिणीतनुसम्भवः ॥ ३६६ ॥
 तनाथो मोक्षगा रामो, 'ब्रह्म'कल्पं गमिष्यति । उत्सर्पिण्यां 'नरते', कृष्णतीर्थे तु सेत्स्यति ३६७
 अश्वघ्रीयस्तारकश्च, मेयको मथुरेव च । निशुम्भ-चलि-प्रल्हाद-लङ्केश-मगधेश्वराः ३६८
 वासुदेवप्रतिमहाः, सर्वे चक्रप्रहारिणः । हनिष्यन्ति निजैश्चक्रै-र्वासुदेवकरं गतैः ॥ ३६९ ॥

विश्वोपकारनिरुता, नाथ ! यूयं यथा तथा ।

‘भरते’ भाविनो धर्म-चक्रिणश्चक्रिणः कति ? ॥ १३५ ॥

भाविनां त्रयोविंशत्य-हर्देकादश चक्रिणाम् ।

प्रत्येकं नवसङ्ख्यानां, विष्णूनां सैरिणामपि ॥ १३६ ॥

प्रतिविष्णूनां च ततः, पितृमातृपुरामिघाः ।

वर्णा-ऽऽयु-र्मान-गत्यादीं-श्चक्रिणेऽकथयत् अमुः ॥ १३७ ॥-युग्मम्

किं कोऽप्यस्ति सदस्यत्र, नाथ ! तीर्थं प्रवर्च्य यः ।

पवित्रयिष्यति क्षेत्रं, ‘भरतं’ भगवानिव ॥ १३८ ॥

इत्युक्ते चक्रिणा धर्म-चक्रीत्यूचे पुनर्नृप ! ।

मरीचिरिति पुत्रस्ते, परिवाद् प्रथमोऽस्ति यः ॥ १३९ ॥

स क्षेत्रे ‘भरते’ऽत्रैव, पुरे ‘पोतन’नामनि ।

त्रिपृष्ठनामा प्रथमः, पद्मनाभो भविष्यति ॥ १४० ॥

भावी प्रत्यग् ‘विदेहे’षु, चक्री ‘मूका’पुरि श्रुतः ।

धनञ्जयस्य धारिण्याः, प्रियमित्राह्वयोऽङ्गजः ॥ १४१ ॥

भवं भूरितरं भ्रान्त्वा, ‘भारते’ऽत्र भविष्यति ।

तीर्थङ्करश्चतुर्विंशो, महावीराह्वयस्त्वसौ ॥ १४२ ॥

निश्म्येति समादाय, स्वाम्यनुज्ञां नरेश्वरः ।

तं मरीचिं नमस्कर्तुं, भक्तिनुन्नोऽभिजग्मिवान् ॥ १४३ ॥

प्रथमस्त्वं त्रिपृष्ठाख्यो, ‘विष्वक्सेनो’ भविष्यसि ।

यच्च चक्री ‘विदेहे’षु, प्रियमित्र इति श्रुतः ॥ १४४ ॥

तन्न वन्दे तवेदं न, पारिव्राज्यं न वा जनुः ।

तत् तु वन्दे यदर्हस्त्वं, चतुर्विंशो भविष्यसि ॥ १४५ ॥

‘भरते’शोऽभिघायेति, दत्त्वा तिस्रः प्रदक्षिणाः ।

नियोजिताञ्जलिर्मौलौ, तस्य तेने नमस्कृतिम् ॥ १४६ ॥-विशेषकम्

ततः स्वामिनमानम्या-‘ऽयोध्यां’ राजा ययौ पुरीम् ।

कृत्वाऽथ त्रिः करास्फोटं, मरीचिरिदमूचिवान् ॥ १४७ ॥

१ तीर्थङ्करा । २ बलदेवानाम् । ३ ख-‘नामगोत्रा०’ । ४ चासुदेवः

५ क-‘मूकापरि’ । ६ चासुदेव । ७ ख-‘तद्’ ।

आद्यः पितामहोऽर्हन्मे, पिता चक्रमृतामपि ।
 अहं च वासुदेवानां, ममाहो कुलमुत्तमम् ॥ १४८ ॥
 यद्यहं प्रथमो विष्णु-‘मूका’यां चक्रवर्त्यहम् ।
 अन्त्योऽहं तीर्थकृद् मावी-त्यलमेतावता मम ॥ १४९ ॥

मरीचेः कुलाभिमानः

द्रुमेभ्य इव कल्पद्रु-र्देवेभ्य इव वासवः ।
 निखिलेभ्यः कुलेभ्योऽपि, ममाहो कुलमुत्तमम् ॥ १५० ॥
 अम्रकुम्भीव कुम्भिम्यो, घातुभ्यः शातकुम्भवत् ।
 सकलेभ्यः कुलेभ्योऽपि, ममाहो कुलमुत्तमम् ॥ १५१ ॥
 कृत्वा परिकरं दृष्य-दृ-सुरा-ऽसुरसंसदि ।
 श्लोकं श्लोकं पठित्वोच्चैः, करास्फोटं चकार सः ॥ १५२ ॥
 करास्फोटेन तेनैव, प्रध्वनन्मरुदध्वना ।
 स्वस्योच्चैर्गोत्रकर्मोच्चै-स्तूर्णं चूर्णीचकार सः ॥ १५३ ॥
 तेनात्मकुलगर्वेणा-डैगुणेनापि गरीयसा ।
 मरीचिर्नीचगोत्रं च, गुरुबन्धं ववन्ध सः ॥ १५४ ॥

प्रभोः शत्रुञ्जये गमनं पुण्डरीकादीनां मोक्षप्राप्तिमुद्दिश्य तत्र स्थापनम्

पुण्डरीकादिभिः सार्द्धं, गणभृन्निरथ प्रभुः ।
 अवनीं पावनीकुर्वन्, पादै रविरिवाचलत् ॥ १५५ ॥
 देशानर्दवधुक्लेशा-नुपदेशामृतैः सृजन् ।
 ‘अमृताब्दं ददं स्वामी, शैलं ‘अमुञ्जयं’ प्ययैः ॥ १५६ ॥
 पञ्चाशद् योजनं मूले, मौलौ दश तु योजनम् ।
 तमष्टयौजनौचित्य-मारुक्षत् क्षमाभृतं प्रभुः ॥ १५७ ॥
 गणैः सुराणां समव-सरणे तत्र सञ्चिते ।
 निपसाद विषादभीं, देशानां चासृजत् प्रभुः ॥ १५८ ॥
 दिनानि कतिचित् तत्र, स्थित्वा लोकानुकम्पया ।
 स्वाम्यन्यत्र प्रेतिष्ठासुः, पुण्डरीकमदोऽवदत् ॥ १५९ ॥

१ ऐरावण इव । २ कटिं बद्धा । ३ दुर्गुणेन, पक्षे अरजुना । ४ दावान-
 लक्षेशरहितान् । ५ प्रयातुमिच्छुः ।

ययमन्यत्र यास्यामो, विहाराय महायते ! ।
 त्वं युतो यतिकोटीभि-स्तिष्ठात्रैव तु पर्वते ॥ १६० ॥
 अत्रैव भवतः क्षेत्रा-नुभावेन भविष्यति ।
 केवलज्ञानं सपरी-वारस्याचिरकालतः ॥ १६१ ॥
 तत्रैव तथा शैले, शैलेशीघ्यानशालिनः ।
 साधो ! सुसाधुसङ्गस्य, मङ्ग्ल मोक्षो भविष्यति ॥ १६२ ॥
 तथेति प्रतिपद्यासौ, स्वामिवाणीं प्रणम्य च ।
 गणभृद् गणकोटीभिः, साकं तत्रैव तस्थिवान् ॥ १६३ ॥
 जगत्पतौ गतेऽन्यत्र, विहर्तुं सपरिच्छदे ।
 श्रीपुण्डरीको गणभृ-न्महर्षीनित्यभाषत ॥ १६४ ॥
 अयं महर्षयः ! 'शत्रु-ञ्जयः' सिद्धिनिबन्धनम् ।
 अत्र क्षेत्रप्रभावेण, मङ्ग्ल कर्मक्षयो भवेत् ॥ १६५ ॥
 मुक्तेः संलेखना हेत्व-न्तरमप्यपिपुङ्गवैः ।
 विधेया द्विविधा सा तु, द्रव्य-भावविमेदतः ॥ १६६ ॥
 सर्वोन्मादनिदानानां, सर्वाभयविधायिनाम् ।
 द्रव्यसंलेखना सर्व-धातूनां शोषणं भवेत् ॥ १६७ ॥
 भावसंलेखना सा तु, या स्वभावविरोधिनाम् ।
 स्याद् राग-द्वेष-मोहानां, कषायाणां च विन्युतिः ॥ १६८ ॥
 इत्युक्त्वा यतिकोटीभिः, पुण्डरीको गणाग्रणीः ।
 सममालोचयामासा-त्तिचारानणुवादरान् ॥ १६९ ॥
 पुनर्महाव्रतारोप-भृपीणां गणभृद् व्यधात् ।
 मुहुर्मुहुर्मृज्यमानो, मुकुरो ह्यतिनिर्मलः ॥ १७० ॥
 क्षमयाम्यखिलान् जन्तून्, सर्वे क्षाम्यन्तु ते मयि ।
 मैत्री मे तेषु सर्वेषु, वैरं केनापि नो मम ॥ १७१ ॥
 इत्युदित्वा पुण्डरीकः, साकं श्रमणकोटिभिः ।
 दुष्करं भवचरमं, चकारानशनं च सः ॥ १७२ ॥

मासि चैत्रे पौर्णमास्यां, मासान्ते केवलं ततः ।
 प्रथमं पुण्डरीकस्थ, श्रमणानां ततोऽभवत् ॥ १७३ ॥
 शुक्लध्यानाधिरोहेण, क्षीणेष्वखिलकर्मसु ।
 प्रापत् तपस्विकोटीभिः, पुण्डरीकः परं पदम् ॥ १७४ ॥
 स्वर्गादागत्य गीर्वाणा, निर्वाणाप्तिमहोत्सवम् ।
 क्षणात् तेषां महर्षीणां, मरुदेन्या इव व्यधुः ॥ १७५ ॥
 तीर्थकृत् प्रथमः स्वामी, यथा श्रीवृषभस्तथा ।
 तदानीं प्रथमं तीर्थं, जज्ञे 'शत्रुञ्जयो' गिरिः ॥ १७६ ॥
 सिद्धो महर्षिरेकोऽपि, तीर्थतां स्थानमानयेत् ।
 महर्षिकोटयो यत्र, किं पुनः सिद्धिमव्रजन् ? ॥ १७७ ॥
 'शत्रुञ्जयो'ऽद्रिषु 'सिद्धि-क्षेत्रत्वान्मुकुटं स्फुटम् ।
 नानारत्नमयं चक्र-वर्त्ती चैत्यमकारयत् ॥ १७८ ॥
 प्रभुविम्बं पुण्डरीक-युक्तं (कृतं) तैदन्तरा ।
 आत्मानमिव विश्वान्त-रात्मानं च स्थिरं व्यधात् ॥ १७९ ॥
 विहरन् भविनो भास्वद्-भवतापोज्झितान् विशुः ।
 चन्द्रध्वन्द्रातपेनैव, बोधिदानेन निर्ममे ॥ १८० ॥

श्रीऋषभदेवस्य परिवारः

प्रभोः सर्वपरीवारः, समभूदिति साधवः ।
 सहस्राश्चतुरशीतिः, साध्वी लक्षत्रयं पुनः ॥ १८१ ॥
 चतुःसहस्री पञ्चाशद्-युक्ता सप्तशती तथा ।
 चतुर्दश पूर्वधरा-स्त्ववधिज्ञानिनो नव ॥ १८२ ॥
 सहस्राणि केवलिनः, सहस्रा विंशतिः पुनः ।
 विंशतिः सहस्राः षट्-शती सद्बैक्रियलब्धयः ॥ १८३ ॥
 सार्द्धा षट्शती द्वादश-सहस्राणि तु वादिनः ।
 एतावन्त एव तथा, मनःपर्ययशालिनः ॥ १८४ ॥
 द्वाविंशतिसहस्राणि, त्वनुचरोपपातिनः ।
 त्रीणि लक्षाणि पञ्चाशत्, सहस्राः श्रावकास्तथा ॥ १८५ ॥

पञ्चाशत्सहस्रैश्चतुः-सहस्राभ्यधिकैः पुनः ।

अन्वितान्यभयन् पञ्च, लक्षाणि श्राविकास्तथा ॥ १८६ ॥

निर्वाणसमयेऽष्टापदं प्रति प्रभोर्गमनं भरतस्य च सखेदं तत्रागमनम्

दीक्षाकालात् पूर्वलक्षे, गते त्रिजगतीपतिः ।

मोक्षकालं निजं मत्वा, यया'वष्टापदा'चलम् ॥ १८७ ॥

आरोहद् विष्टपाधीशो-'ऽष्टापदं' सपरिच्छदः ।

उच्चैस्तपस्त्रोर्मोक्ष-फलग्राहस्पृहः किल ॥ १८८ ॥

तत्र शिश्राय साधूनां, सहस्रैर्दशभिः सह ।

पादपोषणं स्वामी, चतुर्दशतपःपरः ॥ १८९ ॥

ततो 'भरत'नाथाय, जगन्नाथं तथा स्थितम् ।

गत्वा 'विनीतां' कथया-मासुराशु गिरिस्थिताः ॥ १९० ॥

आकर्ण्य तद्वचः कर्ण-वज्रसूचीसहोदरम् ।

अप्राप्तपूर्विकामार्तिं, चक्रवर्ती तदाञ्ज्वभूत् ॥ १९१ ॥

चक्री चतुर्विधाहार-परिहारपरे प्रभौ ।

चतुर्गतिप्रकारेऽपि, संसारे विरसोऽभवत् ॥ १९२ ॥

मुमोचाजस्रमश्रूणि, भरतोऽर्चिभरैर्भूतः ।

दीप्तशोकानलक्लिन्न-कपालस्यन्दविन्दुवत् ॥ १९३ ॥

ततः प्रतस्थे भरतः, प्रत्य'ऽष्टापद'पर्वतम् ।

रयेण पादचारेण, सान्तःपुरपरिच्छदः ॥ १९४ ॥

कर्करैः कर्कशे मार्गे, राज्ञा नाज्ञायि वेदना ।

हृदा धृतेन शोकेन, कृतज्ञेनेव संहता ॥ १९५ ॥

खरकर्करदनादि-क्षरद्रक्तच्छटाच्छलात् ।

संसाररागस्तथान्तः, शोकनुन्नः किलागलत् ॥ १९६ ॥

सं जनैरुपनीतेषु, बाहनेष्वारूरोह न ।

मद्यानमानतो नैपां^१, नैयनैमिति मानसात् ॥ १९७ ॥

रतः । २ बाहनानाम् । ३ क-'न यान०' । ४ गमनम् ।

भरतस्य रयोद्भिन्न-भालखेदोदविन्दुभिः ।
 प्रभुभक्तेष्वभून्मुक्ता-पट्टवन्ध इवाध्वनि ॥ १९८ ॥
 छत्रे मूर्ध्नि धृतेऽप्याप, न तापः क्षमापतेः शमम् ।
 नान्तस्तापो विना याति, स्वामिनो दर्शनामृतम् ॥ १९९ ॥
 अलं स्वलन्तीश्वरण-चारे चामरधारिणीः ।
 पश्चाच्चक्रे चक्रवर्त्ती, स मरुजित्स्वरत्वरः ॥ २०० ॥
 त्वरया परया क्षमापः, प्राप'दष्टापदं' क्षणात् ।
 तस्यानुकूलनं कर्तु-मैल्पीभूत इवाध्वनि ॥ २०१ ॥
 ततः स 'भरत'स्वामी, पदगामी पदातिवत् ।
 'अष्टापदा'द्रिमारोहद्, वायुनुन्न इवाम्बुदः ॥ २०२ ॥
 स्तोकहर्षं दधौ शोकं, तत्र प्रेक्ष्य प्रभुं नृपः ।
 सन्ध्याज्योतिर्युतं ध्वान्तं, 'सितिपक्षप्रदोषवत् ॥ २०३ ॥
 चक्री प्रदक्षिणीकृत्य, स पर्यङ्कासनं प्रभुम् ।
 नत्वा तौदासदृक् पार्श्वे, निपसाद विपादवान् ॥ २०४ ॥
 इत्थं स्थिते प्रभौ सुस्याः, कथमेवं स्थिता इति ।
 किलेन्द्राणां चतुःपटे-विंष्टराणि चकम्पिरे ॥ २०५ ॥
 तेऽवबुध्यावधिज्ञानान्-निर्वाणसमयं तदा ।
 प्रभोरभ्यासमभ्येयु-रिन्द्राः सर्वे मनस्वराः ॥ २०६ ॥
 दत्त्वा प्रदक्षिणां नत्वा, प्रभुं मौनपरायणाः ।
 निपेदुः सविपादास्ते, द्रुपद्रूपधरा इव ॥ २०७ ॥

माघकृष्णत्रयोदश्यां प्रभोर्निर्वाणम्

एतस्यामवसर्पिण्यां, तृतीयारे गते सति ।
 ऊने वपैस्त्रिभिर्मासै-रष्टभिः पक्षसंयुतैः ॥ २०८ ॥
 माघमासस्य कृष्णायां, त्रयोदश्यां तिथावथ ।
 पूर्वाङ्गेऽभीचिगे चन्द्रे, पर्यङ्कासनगः प्रभुः ॥ २०९ ॥

१ प्रभुभक्तेषु भरतस्य मुक्तापट्टवन्धः सञ्जातः । २ भरतस्य । ३ स्व-‘अल्पीभूय’ ।
 ४ कृष्णपक्षसायंकालवत् । ५ प्रभुमुखदृष्टिः ।

शुलुध्यानं तृतीयं प्राक्, सूक्ष्मक्रियमसाधयत् ।
 ततस्तुरीयमुच्छिन्न-क्रियं नाम समाश्रयत् ॥ २१० ॥-विशेषकम्
 एरण्डीजवद् बन्धा-भावादूर्ध्वगतिः प्रभुः ।
 ऋजुनैवाध्वना सिद्धिं, मेजेऽनन्तचतुष्टयः ॥ २११ ॥
 आरुह्य क्षपकैश्रेणिं, निःश्रेणिं श्रितकेवलाः ।
 पदं प्रापुः परं तेऽपि, सहस्राः साधवो दश ॥ २१२ ॥
 त्रैलोक्यप्रभुनिर्वाण-कल्याणान्नरकस्पृशाम् ।
 सदा दुःखनिमग्नाना-मपि सौख्यमभूत् क्षणम् ॥ २१३ ॥
 अस्तोकशोकसञ्छन्नो, भरतो मूर्च्छयाऽपतत् ।
 दुःखच्छेदि तदाज्ञासीन्-न कोऽपि रुदितं यतः ॥ २१४ ॥
 चक्रिणं ज्ञापयन् दुःख-खेदभेदनकारि तत् ।
 शक्रः सङ्गन्दनं चक्रे, समग्रैस्त्रिदशैः सह ॥ २१५ ॥
 रुदितैरुदितैस्तेषां, विमूर्च्छश्चक्रवर्त्यपि ।
 रुरोद रुरोदसीक्रोडं, पूरुकारैः परिपूरयन् ॥ २१६ ॥
 रुदितेन क्षणात् तेन, शोकोऽन्तश्चक्रवर्तिनः ।
 कुठारस्कारघातेन, दारुवत् प्राप दीर्घताम् ॥ २१७ ॥
 दुःखशल्याकुलस्वान्त-विशल्पीकारकारणम् ।
 तदादि किल लोकेऽपि, शोकेऽभूद् रुदितक्रमः ॥ २१८ ॥
 विललाप ततः क्षमापः, सन्त्यज्येत्यात्मधीरताम् ।
 हा तात ! हा जगन्नात-स्त्यक्त्वा मां गतवानसि ॥ २१९ ॥
 बाहुवल्यादयस्तेऽपि, आतरो मम निर्ममाः ।
 स्वसारौ ब्राह्मी-सुन्दर्यौ, पुण्डरीकादयोऽङ्गजाः ॥ २२० ॥
 श्रेयांसप्रभुखाः पौत्रा, मां भुत्वैकाकिनं हहा ।
 प्रक्षीणाखिलकर्माणो, निर्वाणपदमाश्रयन् ॥ २२१ ॥
 जीवाम्यद्यापि पापोऽहं, राज्यमोहं त्यजामि न ।
 त्वद्वर्मदेशनाशर्म, त्वां विना नाथ ! कुत्र मे ? ॥ २२२ ॥

१ एतत्स्वरूपार्थं प्रेक्ष्यता तत्त्वार्थं (अ० ९, सू० ३८) वृत्ति (पृ० २६९-२७३),
 विशेषावश्यकं (गा० ५२८-५३३), विचारस्तारः (पृ० ८३), लोकप्रकाशः
 (स० ३) वा । २ क-‘श्रेणी०’ । ३ पृथ्व्याऽऽकाशमध्यम् ।

भरतस्य रयोद्भिन्न-भालखेदोदविन्दुभिः ।
 प्रभुभक्तेष्वभून्मुक्ता-पट्टवन्ध इवाध्वनि ॥ १९८ ॥
 छत्रे मूर्ध्नि धृतेऽप्याप, न तापः क्षमापतेः शमम् ।
 नान्तस्तापो विना याति, स्वामिनो दर्शनामृतम् ॥ १९९ ॥
 अलं स्वलन्तीश्वरण-चारे चामरधारिणीः ।
 पश्चाच्चक्रे चक्रवर्त्ती, स मरुजित्त्वरत्नरः ॥ २०० ॥
 त्वरया परया क्षमापः, प्राप'दष्टापदं' क्षणात् ।
 तैस्यानुकूलनं कर्तु-मैलपीभूत इवाध्वनि ॥ २०१ ॥
 ततः स 'भरत'स्वामी, पदगामी पदातिवत् ।
 'अष्टापदा'द्रिमारोहद्, वायुनुन्न इवाम्युदः ॥ २०२ ॥
 स्तोकहर्षं दधौ शोकं, तत्र प्रेक्ष्य प्रभुं नृपः ।
 सन्ध्याज्योतिर्युतं ध्वान्तं, 'शित्तिपक्षप्रदोषवत् ॥ २०३ ॥
 चक्री प्रदक्षिणीकृत्य, स पर्यङ्कासनं प्रभुम् ।
 नत्वा तँदास्यदृक् पार्श्वे, निपसाद विपादवान् ॥ २०४ ॥
 इत्थं स्थिते प्रभौ सुस्थाः, कथमेवं स्थिता इति ।
 किलेन्द्राणां चतुःपटे-विंष्टराणि चक्रम्परे ॥ २०५ ॥
 तेऽवबुध्यावधिज्ञानान्-निर्वाणसमयं तदा ।
 प्रभोरभ्यासमभ्येयु-रिन्द्राः सर्वे मनस्त्वराः ॥ २०६ ॥
 दत्त्वा प्रदक्षिणां नत्वा, प्रभुं मौनपरायणाः ।
 निपेदुः सविपादास्ते, द्यपद्रूपधरा इव ॥ २०७ ॥

माघकृष्णत्रयोदश्यां प्रभोर्निर्वाणम्

एतस्यामवसर्पिण्यां, तृतीयारे गते सति ।
 ऊने वर्षस्त्रिभिर्मार्सि-रष्टभिः पक्षसंयुतैः ॥ २०८ ॥
 माघमासस्य कृष्णायां, त्रयोदश्यां तिथावथ ।
 पूर्वाक्षेऽभीचिगे चन्द्रे, पर्यङ्कासनगः प्रभुः ॥ २०९ ॥

१ प्रभुभक्तेषु भरतस्य मुक्तापट्टवन्धः सञ्जातः । २ भरतस्य । ३ एव-‘अल्पीभूय’ ।
 ४ कृष्णपक्षसायंकालवत् । ५ प्रभुमुखदृष्टिः ।

शुक्लध्यानं तृतीयं प्राक्, सूक्ष्मक्रियमसाधयत् ।
 ततस्तुरीयमुच्छिन्न-क्रियं नाम समाश्रयत् ॥ २१० ॥—विशेषकम्
 एरण्डीजीवद् बन्धा-भावादूर्ध्वगतिः प्रभुः ।
 ऋजुनैवाध्वना सिद्धिं, मेजेऽनन्तचतुष्टयः ॥ २११ ॥
 आरुह्य क्षेपकेश्रेणि, निःश्रेणि श्रितकेवलाः ।
 पदं प्रापुः परं तेऽपि, सहस्राः साधवो दश ॥ २१२ ॥
 त्रैलोक्यप्रभुनिर्वाण-कल्याणान्नरकस्पृशाम् ।
 सदा दुःखनिमग्नाना-मपि सौख्यमभूत् क्षणम् ॥ २१३ ॥
 अस्तोकशोकसञ्छन्नो, भरतो मूर्च्छयाऽपतत् ।
 दुःखच्छेदि तदाऽज्ञासीन्-न कोऽपि रुदितं यतः ॥ २१४ ॥
 चक्रिणं ज्ञापयन् दुःख-खेदभेदनकारि तत् ।
 शक्रः सङ्गन्दनं चक्रे, समग्रैस्त्रिदशैः सह ॥ २१५ ॥
 रुदितैरुदितैस्तेषां, विमूर्च्छश्चक्रवर्त्यपि ।
 रुरोद रुरोदसीक्रोडं, पूत्कारैः परिपूरयन् ॥ २१६ ॥
 रुदितेन क्षणात् तेन, शोकोऽन्तश्चक्रवर्तिनः ।
 कुठारस्कारघातेन, दारुवत् प्राप दीर्घताम् ॥ २१७ ॥
 दुःखशल्याकुलस्वान्त-विश्लयीकारकारणम् ।
 तदादि किल लोकेऽपि, शोकेऽभूद् रुदितक्रमः ॥ २१८ ॥
 विललाप ततः क्षमापः, सन्त्यज्येत्यात्मधीरताम् ।
 हा तात ! हा जगन्नात-स्त्यक्त्वा मां गतवानसि ॥ २१९ ॥
 बाहुबल्यादयस्तेऽपि, आतरो मम निर्ममाः ।
 स्वसारौ ब्राह्मी-सुन्दर्यौ, पुण्डरीकादयोऽङ्गजाः ॥ २२० ॥
 श्रेयांसप्रमुखाः पौत्रा, मां मृत्त्वैकाकिनं हहा ।
 प्रक्षीणाखिलकर्माणो, निर्वाणपदमाश्रयन् ॥ २२१ ॥
 जीवाम्यद्यापि पापोऽहं, राज्यमोहं त्यजामि न ।
 त्वद्दर्मदेशनाशर्म, त्वां विना नाथ ! कुत्र मे ? ॥ २२२ ॥

१ एतत्स्वरूपार्थे प्रेक्ष्यतां तत्त्वार्थं (अ० ९, सू० ३८) वृत्तिः (पृ० २६९-२७३)
 विशेषावश्यकं (गा० ५२८-५३३), विचारसारः (पृ० ८३), लोकप्रकाश
 (स० ३) वा । २ क-‘श्रेणी०’ । ३ पृथ्व्याऽऽकाशमध्यम् ।

मोहप्ररोहणादेव-मुढिलापमिलापतिम् ।
 प्रबोधमधुरैर्वाक्यै-बोधयामास वासवः ॥ २२३ ॥
 आभियोगिकगीर्वाणान्, गीर्वाणाधिपतिस्ततः ।
 'नन्दना'च्चन्दनैर्धांसि, समाहर्तुं समादिशत् ॥ २२४ ॥
 अनिमेपा निमेपात् ते, धनं गोशीर्षचन्दनम् ।
 आनिन्दुः शतमन्युस्तै-थितात्रयमकारयत् ॥ २२५ ॥
 प्राग-ऽपाक्-प्रत्यक्षु वृक्षां, ते व्यक्तां चतुरस्रकाम् ।
 प्रभो'रिक्ष्वाकु'वंश्याना-मन्यर्षीणां चितां व्यधुः ॥ २२६ ॥
 क्षीरनीराधिनीरेण, देवानीतेन देवराट् ।
 स्वामिनः लपयामास, वपुर्विपुलभक्तितः ॥ २२७ ॥
 गोशीर्षचन्दनैर्लिप्त्वा, वासवो दिव्यवाससा ।
 रत्नालङ्करणैश्चापि, जगद्विश्रुमभूषयत् ॥ २२८ ॥
 अन्ये त्वन्यमहर्षीणां, त्रिदशास्त्रिदशेन्द्रवत् ।
 लपनप्रमुखं सर्व, भक्तियुक्ता वितेनिरे ॥ २२९ ॥
 सहस्रवाह्याः शिविका-स्तिस्रो रत्नैः सुरा व्यधुः ।
 प्रणम्यांही विभोर्देहं, शिविकायां हरिर्न्यधात् ॥ २३० ॥
 शिविकायां द्वितीयायां, मुनी'निक्ष्वाकु'वंशजान् ।
 यतीनन्यांस्तृतीयायां, मूर्ध्न्यारोप्य न्यधुः सुराः ॥ २३१ ॥
 वाद्येषु वाद्यमानेषु, शक्रस्तां शिविकां प्रभोः ।
 चितोपान्ते निनायान्ये, निन्दुश्च शिविके सुराः ॥ २३२ ॥
 चितासु तासु देवेन्द्रो, देवाश्चापि यथाक्रमम् ।
 प्रभु'मिक्ष्वाकु'वंश्यांश्च, मुनीनन्यांश्च चिक्षिपुः ॥ २३३ ॥
 शक्राज्ञयाऽग्निकुमारा-थितास्त्रैश्चमिकायकान् ।
 वायून् वायुकुमाराश्च, ज्वालनाय विचक्रिरे ॥ २३४ ॥
 मुक्त्वाऽस्त्रीनि प्रदग्धेषु, धातुष्वर्द्धकुमारकाः ।
 व्यध्मापयन् क्षीरनिधेः, क्षीरनीरैश्चिताञ्जलम् ॥ २३५ ॥

शकादिभिः प्रभोर्दंष्ट्राविग्रहणम्

जग्राहोपरिगां शक्रो, दंष्ट्रां वामेतरां विभोः ।

ऐशानोऽप्यूर्ध्वगां दंष्ट्रां, स्वीचक्रे दक्षिणेतराम् ॥ २३६ ॥

चमरेन्द्रोऽग्रहीद् दंष्ट्रां, दक्षिणस्थामधस्तनीम् ।

घलिस्त्वधस्तनीं वामां, दन्तानन्ये तु वासवाः ॥ २३७ ॥

कीकसान्पुररीचकु-स्ततोऽन्ये त्रिदिवौकसः ।

चितात्रयानलं श्राद्धा, लब्ध्वाऽर्चन्ति स वैश्वसु ॥ २३८ ॥

केचिद् ववन्दिरे भस्म, नीत्वा वैश्वसु नित्यशः ।

चक्रुश्चितात्रयस्थाने, त्रीन् स्तूपांस्त्रिदिवौकसः ॥ २३९ ॥

‘नन्दीश्वरे’ ततो द्वीपे, नित्यार्हन्महिमोत्सवम् ।

कुर्वन्तस्ते सुपर्वेन्द्राः, स्थानं जग्मुर्निजं निजम् ॥ २४० ॥

स्वेषु स्वेषु विमानेषु, स्तम्भे ‘माणवका’ऽभिधे ।

न्यधुरिन्द्राः स्वामिदंष्ट्रां, वृत्ते वज्रसमुद्रके ॥ २४१ ॥

तास्तत्र स्थापिता भक्त्या, पूजयन्ति स नित्यशः ।

‘ते’ तेषां तैत्प्रभावेण, शश्वद्विजयमङ्गले ॥ २४२ ॥

भरतेन प्रासावनिर्माणम्

तत्र ‘सिंहनियद्या’ख्यं, प्रासादं ‘भरते’श्वरः ।

प्रश्वसंस्कारभृपार्थे, मणीमयमकारयत् । २४३ ॥

स एकभोजनायाम-स्निग्धव्यूतसमुन्नतः ।

चक्रे वर्द्धकिरलेन, नानारत्नैर्नृपाक्षया ॥ २४४ ॥

द्वाराणि तत्र चत्वारि, जञ्जिरे स्फटिकाश्मभिः ।

प्रतिद्वारं तोरणानि, रत्नरूपाणि षोडश ॥ २४५ ॥

द्वारेषु मण्डपप्रेक्षा-मण्डपाद्यखिलं पुरः ।

नानारत्नमयं जज्ञे, प्रासादे तत्र चित्रकृत् ॥ २४६ ॥

तत्र श्रीवृषभादीनां, चतुर्विंशतिरर्हताम् ।

निर्मिताः प्रतिमा रत्नै-र्यथार्णवप्रमाः क्रमात् ॥ २४७ ॥

१ दक्षिणाम् । २ वामाम् । ३ अस्त्रीणि । ४ शाश्वतीजिनप्रतिमा० । ५ इन्द्रा ।
६ इन्द्राणाम् । ७ दंष्ट्राप्रभावेण । ८ षट्कोश० । ९ क-‘चित्रभृत्’ ।

तत्रैव स्रजयामास, चित्ररत्नाश्मराशिभिः ।
 प्रतिमा नवनवते-भ्रातृणां 'भरते'ध्वरः ॥ २४८ ॥
 शुश्रूषमाणां तत्रात्म-प्रतिमामवनीपतेः ।
 अभूत् कारयतो व्यक्ता-भक्तिरप्रतिमा पुनः ॥ २४९ ॥
 चैत्याद् बहिर्विभोरेकं, भ्रातृणामेकवर्जितम् ।
 शतं यशोराशिरूपान्, स्तूपान् भूपालको व्यधात् ॥ २५० ॥
 मा कार्पुर्मान्वा याता-यातैराशातनामिह ।
 लौहान् यश्चमयानित्य-कार्पादारक्षकानिह ॥ २५१ ॥
 तैरारक्षकनरैः स्थानं, तदगम्यं नृणामभूत् ।
 जैनतत्त्वैरिवोद्युक्तै-र्भयानां भव्यमानसम् ॥ २५२ ॥
 राज्ञाऽद्रिर्दण्डरत्नेन, स निर्दन्तः कृतोऽजनि ।
 नृणामगम्यो नारीणां, चार्द्धकेन पुमानिव ॥ २५३ ॥
 तैर्दन्तैर्मूलतश्छिन्नै-र्ऋजुरुच्चतमो गिरिः ।
 सोऽनारुह्यो नृणां जज्ञे, शाखी शाखाऽङ्कुरैरिव ॥ २५४ ॥
 योजनान्तरितान्यष्टौ, तमद्रिं परितो नृपः ।
 पदानि विदधे तेन, स ख्यातोऽष्टापदा'ख्यया ॥ २५५ ॥
 मर्त्यानामष्टभिः सोऽद्रि-स्तैः पदैर्दुरतिक्रमैः ।
 अनारुह्योऽभवन्मोक्षः, कर्ममिर्भविनामिव ॥ २५६ ॥
 इति प्रासादं निर्माप्य, प्रतिष्ठाप्य जिनाधिपान् ।
 विधिना भूधवोऽभ्यर्च्य, प्रणम्य क्रमतोऽस्तवीत् ॥ २५७ ॥
 ततः 'सिंहनिपद्या'या, निरवद्याखिलक्रियः ।
 नृसिंहो धर्मधीधुर्यः, स दर्या इव निर्ययौ ॥ २५८ ॥
 प्रासादं खयशोराशि-मिव पल्लवितं ध्वजैः ।
 पश्यन् विवलितग्रीव-मुत्ततार गिरेर्नृपः ॥ २५९ ॥
 स स्वामिसरणैकाग्र-मानसो मानवेश्वरः ।
 यया'वयोध्यां' नगरीं, कष्टा'दष्टापदा'द्रितः ॥ २६० ॥

१ क-'निव' । २ क-'इच्छे' । ३ क-'ऽनारुह्यो' । ४ छिन्नैरित्यन्वयः ।
 ५ क-'अनारुह्यो' ।

स विवेश नृपः क्लेश-निवेशश्रवदशुभिः ।

पुरीं पौरजनैर्दृश्य-मानम्लानतमाननः ॥ २६१ ॥

स सौधमध्यमाप्तोऽपि, महारण्येऽश्रण्यवत् ।

रतिं कुत्रापि न प्राप, संसारन् परमेश्वरम् ॥ २६२ ॥

वारं वारं विशुं स्मारं-स्मारं नारस्त केषुचित् ।

हृद्येऽपि विनोदेषु, हृतसर्वस्वनृपः ॥ २६३ ॥

त्रिलोकेशस्मृतेः शोक-व्याकुलः कुलमन्त्रिभिः ।

इत्यजल्प्यत राजन्यः, स्वाजन्यविशदं वचः ॥ २६४ ॥

शोकप्रस्तं भरतं प्रति मन्त्रिवचनानि

पूर्वं राज्यस्थितेनापि, येनायं निखिलो जनः ।

लक्ष्म्याः शश्वदलङ्कारे, व्यवहारे प्रवर्तितः ॥ २६५ ॥

ततः कलितदीक्षेण, येन केवलशालिना ।

धर्मेऽधिरोपितं विश्वं, भवाब्धेरुद्दिधीर्षुणा ॥ २६६ ॥

कृत्वा कृतार्थानात्मान-मिव योऽन्यान् जनानपि ।

अध्यास्ते स परां सिद्धिं, स सिद्धः शोच्यते कथम् ? ॥ २६७ ॥

शुश्राव स्वामिनो धर्म-देशनामेकशोऽपि यः ।

शोकप्रकारैः संसार-विकारैः स न जीयते ॥ २६८ ॥

गरलेनेव पीयूषं, तिमिरेणेव तीव्ररुक् ।

कार्पण्येनेव कल्पद्रु-र्दार्जन्येनेव सज्जनः ॥ २६९ ॥

अधर्मेणेव सद्धर्मो, मरणेनेव मोक्षगः ।

क्लिष्टलोकेन शोकेन, तत्तज्ञः कापि नाप्यते ॥ २७० ॥ -युग्मम्

प्रजाशास्ति त्वयि न्यस्य, स्वामी स्वार्थपरोऽजनि ।

धाहुवल्पादयस्तेऽपि, सर्वे स्वामिनमन्वयुः ॥ २७१ ॥

अद्यापि नाऽऽदित्यशः, कुमारो धूःसहः शिशुः ।

त्वयैकेन प्रजाः पाल्या-श्रेत् त्वं शोकेन जीयसे ॥ २७२ ॥

निर्नाथा इव तन्नाथः, कः प्रजाः पालयिष्यति ।

तत् त्रिलोकैकधीरस्या-ङ्गजस्त्वं भज धीरताम् ॥ २७३ ॥ -युग्मम्

तत्रैव सूत्रयामास, चित्ररत्नाश्मराशिभिः ।
 प्रतिमा नवनवते-भ्रातृणां 'भरते'धरः ॥ २४८ ॥
 शुश्रूषमाणां तत्रात्म-प्रतिमामवनीपतेः ।
 अभूत् कारयतो व्यक्ता-भक्तिरप्रतिमा पुनः ॥ २४९ ॥
 चैत्याद् वहिर्विभोरेकं, भ्रातृणामेकवर्जितम् ।
 शतं यशोराशिरूपान्, स्तूपान् भूपालको व्यधात् ॥ २५० ॥
 मा कार्पुर्मानवा याता-यातैराशातनामिह ।
 लौहान् यन्त्रमयानित्य-कार्पादारक्षकानिह ॥ २५१ ॥
 तैरारक्षकनरैः स्थानं, तदगम्यं नृणामभूत् ।
 जैनतत्त्वैरिवोद्युक्तै-र्भयानां भव्यमानसम् ॥ २५२ ॥
 राज्ञाऽद्रिर्दण्डरत्नेन, स निर्दन्तः कृतोऽजनि ।
 नृणामगम्यो नारीणां, वार्द्धकेन पुमानिव ॥ २५३ ॥
 तैर्दन्तैर्मूलतश्छिन्नै-र्ऋजुरुच्चतमो गिरिः ।
 सोऽनारुह्यो नृणां जज्ञे, शास्त्री शाखाऽङ्कुरैरिव ॥ २५४ ॥
 योजनान्तरितान्यष्टौ, तमद्रिं परितो नृपः ।
 पदानि विदधे तेन, स ख्यातोऽष्टापदा'ख्यया ॥ २५५ ॥
 मर्त्यानामष्टभिः सोऽद्रि-स्तैः पदैर्दुरतिक्रमैः ।
 अँनारुह्योऽभवन्मोक्षः, कर्मभिर्भविनामिव ॥ २५६ ॥
 इति प्रासादं निर्माप्य, प्रतिष्ठाप्य जिनाधिपान् ।
 विधिना भूधवोऽभ्यर्च्य, प्रणम्य क्रमतोऽस्तवीत् ॥ २५७ ॥
 ततः 'सिंहनिपद्या'या, निरवद्याखिलक्रियः ।
 नृसिंहो धर्मधीधुर्यः, स दर्या इव निर्ययौ ॥ २५८ ॥
 प्रासादं स्वयशोराशि-मिव पल्लवितं ध्वजैः ।
 पश्यन् विवलितग्रीव-श्रुततार गिरेर्नृपः ॥ २५९ ॥
 स स्वामिस्मरणैकाग्र-मानसो मानवेश्वरः ।
 यया'वयोध्यां' नगरीं, कष्टा'दष्टापदा'द्रितः ॥ २६० ॥

१ क-'निव' । २ क-'शृङ्गे' । ३ क-'ऽनारोहो' । ४ छिन्नैरित्यन्वयः ।
 ५ क-'अनारोहो' ।

स विवेश नृपः क्लेश-निवेशश्च वदश्रुभिः ।

पुरी पौरजनैर्दृश्य-मानम्लानतमाननः ॥ २६१ ॥

स सौधमध्यमासोऽपि, महारण्येऽक्षरण्यवत् ।

रतिं कुत्रापि न प्राप, संसारन् परमेश्वरम् ॥ २६२ ॥

वारं वारं विशुं सार-सार नारस्त केपुचित् ।

हृद्येष्वपि विनोदेषु, हृतसर्वस्वनृपः ॥ २६३ ॥

त्रिलोकेशस्मृतेः शोक-व्याकुलः कुलमन्त्रिमिः ।

इत्यजल्पत राजन्यः, स्वाजन्यविशदं वषः ॥ २६४ ॥

शोकप्रस्त भरत प्रति मन्त्रिवचनानि

पूर्वं राज्यस्थितेनापि, येनायं निखिलो जनः ।

लक्ष्म्याः शश्वदलङ्कारे, व्यवहारे प्रवर्तितः ॥ २६५ ॥

ततः कलितदीक्षेण, येन केनलशालिना ।

धर्मेऽधिरोपितं विश्वं, भवान्धेरुद्दिधीर्षुणा ॥ २६६ ॥

कृत्वा कृतार्थानात्मान-मिव योऽन्यान् जनानपि ।

अध्यास्ते स परां सिद्धिं, स सिद्धः शोच्यते कथम्? ॥ २६७ ॥

शुभ्रात् स्वामिनो धर्म-देशनामेकशोऽपि यः ।

शोकप्रकारैः संसार-विकारैः स न जीयते ॥ २६८ ॥

गरलेनेव पीयूषं, तिमिरेणेव तीव्ररुक् ।

कार्पण्येनेव कल्पद्रु-दोर्जन्येनेव सजनः ॥ २६९ ॥

अधर्मेणेव सद्गर्भो, मरणेनेव मोक्षगः ।

क्लिष्टलोकेन शोकेन, तत्तज्ज्ञः क्वापि नाप्यते ॥ २७० ॥-युगम्

प्रजाशास्तिं त्वयि न्यस्य, स्वामी स्वार्थपरोऽजनि ।

बाहुबल्यादयस्तेऽपि, सर्वे स्वामिनमन्वगुः ॥ २७१ ॥

अद्यापि नाऽऽदित्यशः, कुमारो धू सहः शिशुः ।

त्वयैकेन प्रजाः पाल्या-श्वेत् त्वं शोकेन जीयसे ॥ २७२ ॥

निर्नाथा इव तन्नाथः, कः प्रजाः पालयिष्यति ।

तत् त्रिलोकैकधीरस्या-ङ्गजस्त्वं भज धीरताम् ॥ २७३ ॥-युगम्

तत्रैव स्रग्वयामास, चित्ररत्नाश्मराशिभिः ।
 प्रतिमा नवनयते-भ्रातृणां 'भरते'श्वरः ॥ २४८ ॥
 शुश्रूषमाणां तत्रात्म-प्रतिमामवनीपतेः ।
 अभूत् कारयतो व्यक्ता-भक्तिरप्रतिमा पुनः ॥ २४९ ॥
 चैत्याद् बहिर्विभोरेकं, आदृणामेकमर्जितम् ।
 शतं यशोराशिरूपान्, स्तूपान् भूपालको व्यधात् ॥ २५० ॥
 मा कार्पुर्मानवा याता-यातैराशातनामिह ।
 लौहान् यन्त्रमयानित्य-कार्पादारक्षकानिह ॥ २५१ ॥
 तैरारक्षकनरैः स्थानं, तदगम्यं नृणामभूत् ।
 जैनतत्त्वैरिवोद्युक्तै-र्भयानां भव्यमानसम् ॥ २५२ ॥
 राज्ञाऽद्रिर्दण्डरत्नेन, स निर्दन्तः कृतोऽजनि ।
 नृणामगम्यो नारीणां, वार्द्धकेन पुमानिव ॥ २५३ ॥
 तैर्दन्तैर्मूलतश्छिन्नै-र्ऋजुरुच्यतमो गिरिः ।
 सोऽनारुहो नृणां जने, शाखी क्षायाऽङ्कुरैरिव ॥ २५४ ॥
 योजनान्तरितान्यष्टौ, तमद्रिं परितो नृपः ।
 पदानि विदधे तेन, स ख्यातोऽष्टापदा'ख्यया ॥ २५५ ॥
 मर्त्यानामष्टभिः सोऽद्रि-स्तैः पदैर्दुरतिक्रमैः ।
 अैनारुहोऽभवन्मोक्षः, कर्मभिर्भविनामिव ॥ २५६ ॥
 इति प्रासादं निर्माप्य, प्रतिष्ठाप्य जिनाधिपान् ।
 विधिना भूधवोऽभ्यर्च्य, प्रणम्य क्रमतोऽस्तवीत् ॥ २५७ ॥
 ततः 'सिंहनिपधा'या, निरवद्याखिलक्रियः ।
 नृसिंहो धर्मधीधुर्यः, स दर्या इव निर्ययौ ॥ २५८ ॥
 प्रासादं स्वयशोराशि-मिव पल्लवितं ध्वजैः ।
 पश्यन् विवलितग्रीव-मुत्तार गिरेर्नृपः ॥ २५९ ॥
 स स्वामिस्सरणैकाग्र-मानसो मानवेश्वरः ।
 यया'वयोध्यां' नगरीं, कष्टा'दष्टापदा'द्रितः ॥ २६० ॥

१ क-'निव' । २ क-'दृष्टे' । ३ क-'ऽनारोहो' । ४ छिन्नैरित्यन्वयः ।

५ क-'अनारोहो' ।

स विवेश नृपः क्लेश-निवेशश्च वदद्भुभिः ।

पुरीं पौरजनैर्दृश्य-मानम्लानतमाननः ॥ २६१ ॥

स सौधमध्यमाग्नोऽपि, महारण्येऽशरण्यवत् ।

रतिं कुत्रापि न प्राप, संसारन् परमेश्वरम् ॥ २६२ ॥

वारं वारं विशुं स्वारं-स्वारं नारंस्त केपुचित् ।

हृद्येष्वपि विनोदेषु, हृतसर्वस्ववद्वृषः ॥ २६३ ॥

त्रिलोकेशस्मृतेः शोक-व्याकुलः कुलमन्त्रिभिः ।

इत्यजलप्यत राजन्यः, स्वाजन्यविशदं वचः ॥ २६४ ॥

शोकमस्तं भरतं प्रति मन्त्रिवचनानि

पूर्वं राज्यस्थितेनापि, येनायं निखिलो जनः ।

लक्ष्म्याः शश्वदलङ्कारे, व्यवहारे प्रवर्तितः ॥ २६५ ॥

ततः कलितदीक्षेण, येन केवलशालिना ।

धर्मेऽधिरोपितं विश्वं, भवान्धेरुद्दिधीर्षुणा ॥ २६६ ॥

कृत्वा कृतार्थानात्मान-मिव योऽन्यान् जनानपि ।

अध्यास्ते स्म परां सिद्धिं, स सिद्धः शोच्यते कथम् ? ॥ २६७ ॥

शुश्राव स्वामिनो धर्म-देशनामेकशोऽपि यः ।

शोकप्रकारैः संसार-विकारैः स न जीयते ॥ २६८ ॥

गरलेनेव पीयूषं, तिमिरेणेव तीव्ररुक् ।

कार्पण्येनेव कल्पद्रु-दौर्जन्येनेव सज्जनः ॥ २६९ ॥

अधर्मेणेव सद्गमो, मरणेनेव मोक्षगः ।

क्लिष्टलोकेन शोकेन, तच्चज्ञः क्वापि नाप्यते ॥ २७० ॥—युगम्

प्रजाशास्ति त्वयि न्यस्य, स्वामी स्वार्थपरोऽज्जनि ।

बाहुवल्ग्यादयस्तेऽपि, सर्वे स्वामिनमन्वयुः ॥ २७१ ॥

अद्यापि नाऽऽदित्यशशाः, कुमारो धूःसहः शिशुः ।

त्वयैकेन प्रजाः पाल्या-श्वेत् त्वं शोकेन जीयसे ॥ २७२ ॥

निर्नाथा इव तन्नाथ !, कः प्रजाः पालयिष्यति ।

तत् त्रिलोकैकधीरस्या-ङ्गजस्त्वं भज धीरताम् ॥ २७३ ॥—युगम्

सचिवैः शुचिवैदग्ध्य-प्रवोधैरिति बोधितः ।
 राजकार्येषु राजन्यः, प्रावर्तत शनैः शनैः ॥ २७४ ॥
 शोकमुक्तः क्रमाद् राजा, प्रोज्ज्वलेन नयेन सः ।
 मेघोज्झितः शशीवांशु-वृन्देनानन्दयत् प्रजाः ॥ २७५ ॥
 तदाऽसिन् वसुधां पाति, धर्मेणाप्यचिकित्सितम् ।
 अभूदर्थिकराप्राप्ति-रेव दुःखं जगज्जुषाम् ॥ २७६ ॥
 कर्मभिः स भृशं भोग-फलदैरुपदीकृतान् ।
 भोगान् भूरितराभोग्यान्, भूविभुर्बुभुजेतराम् ॥ २७७ ॥
 इति वैषयिकं सौख्यं, भुञ्जाने 'भरत'प्रभौ ।
 पूर्वलक्षा ययुः पञ्च, स्वामिनिर्वाणवासरात् ॥ २७८ ॥
 औकल्पकल्पनायागा-दन्येद्युर्मेदिनीपतिः ।
 अन्तरन्तःपुरस्त्रीणां, स्वःस्त्रीणामिव वासवः ॥ २७९ ॥
 तत्रैकत्राविशन् सर्वा-ङ्गीणरत्नविभूषणे ।
 वर्णिन्यो विम्बितैस्तासां, मनःस्वेकस्तु सोऽविशत् ॥ २८० ॥

आदर्शभवने चक्रिणः प्रवेशः केवलज्ञानप्राप्तिश्च

यथाप्रमाणमात्मीयं, रूपं यत्र निरूप्यम् ।
 विशामीशोऽविशत् तत्र, रत्नादर्शनिकेतने ॥ २८१ ॥
 स तत्र जगतीजानिः, सर्वाङ्गं प्रतिविम्बितः ।
 लोकः केवलिनो ज्ञाने, यथोर्ध्वपुरुषाकृतिः ॥ २८२ ॥
 रत्नैर्वद्वाऽपि घृद्धस्य, वद्वितारुण्यधारिणी ।
 कान्तेव भर्तुरज्ञातं, मृद्रिका करतश्च्युता ॥ २८३ ॥
 रूपं निरूपयन् भूप-स्तत्रादर्शे ददर्श सः ।
 श्रुत्वाङ्गुलीयकामेकां, गतश्रीकां कराङ्गुलीम् ॥ २८४ ॥
 मध्येऽङ्गुलीनां सा साऽल-ङ्काराणां निरलङ्कृतिः ।
 १ राज्ञैश्च निष्कला स्त्रीणां, सधवानामिवाधवा ॥ २८५ ॥

१ निःसन्देहम् । २ क-‘भोगान्’ । ३ नेपथ्यकरणाय । ४ भरते । ५ भरतः ।
 क-‘जगता जानिः’ । ७ वर्द्धितरक्तताधारिणी, पक्षे प्रवर्द्धियौवगधारिणी । ८ क-‘अस्ता’ ।
 अधिमानो धवो यसाः सा अधवा-मृतमर्तुका ।

अथेत्यचिन्तयच्चक्री, मत्कायोऽलङ्कृतिं विना ।
 विच्छायः किं गतज्योत्स्नो, यथाऽहि मृगलाञ्छनः ? ॥ २८६ ॥
 विमृश्येति स मूर्धः प्राक्, किरीटमुदतारयत् ।
 त्रिजगाद्विभुना न्यस्त-मिव विश्वम्भराभरम् ॥ २८७ ॥
 नृपः गिरारिणस्तस्य, किरीटस्य समुज्जनात् ।
 अभूद् वप्र इव अष्ट-कपिशीर्षपरम्परः ॥ २८८ ॥
 सर-यौवनयोः सजे, युवतीमदजैत्रयोः ।
 स्फुरे इव नृपः प्रौज्झत्, कर्णयोर्मणिकुण्डले ॥ २८९ ॥
 स त्यक्तकुण्डलद्वन्द्वो, निःश्रीकास्याम्बुजोऽजनि ।
 अस्तानुदितस्यैन्दुः, प्रदोपसमयो यथा ॥ २९० ॥
 तारमुच्चारयामास, हारं सर्वसहाहरिः ।
 कण्ठात् पाशमिव शिखं, महामोहमहीधुंजा ॥ २९१ ॥
 महीर्षातुरुरोहार-तद्भाप्राग्भारवर्जितम् ।
 प्रातर्निस्तारकज्योत्स्ना-विस्तार खमिवामवत् ॥ २९२ ॥
 बाह्वोर्महानलाटोप-रोपयोः स्फोटशङ्कया ।
 स बहिर्धन्धवलया-विगौज्झद् बाहुरक्षकौ ॥ २९३ ॥
 तौ कैपूरपरित्यक्तौ, भूमृद्बाहू बभूवतुः ।
 क्षीणौलालवलय-परिवेपाविवांश्चिपौ ॥ २९४ ॥
 चक्री प्रकोष्ठतश्चक्रा-णीव मन्मथचक्रिणः ।
 मिन्नरामाभिमानानि, कङ्कणान्युदतारयत् ॥ २९५ ॥
 नृपोऽपश्यत् प्रकोष्ठौ तौ, निर्मुक्तौ मणिकङ्कणैः ।
 इन्द्रस्तम्भाविबोत्तीर्ण-सुमनो माल्यवेष्टनौ ॥ २९६ ॥
 क्षोणिपः पाणिपन्नस्यो-ल्लासाद्येव रवित्विषः ।
 प्रसक्ता मुद्रिकाः प्रौज्झ-दङ्गुलीपल्लवालितः ॥ २९७ ॥
 अङ्गुल्यो गलितज्योति-द्योतिरत्नाङ्गुलीयकाः ।
 शाशिशाखा इवाभूवन्, रत्नप्रसवपल्लवाः ॥ २९८ ॥

१ 'ढाल' इति भाषायां । २ महीन्द्र । ३ क-'भुज' । ४ ख-'पतेररो' ।
 ५ 'न्यारा' इति भाषायाम् । ६ छिन्नवृत्ताङ्गुराः ।
 प० का० ५५

संचिवैः शुचिवैदग्ध्य-प्रबोधैरिति बोधितः ।
 राजकार्येषु राजन्यः, प्रावर्त्तत शनैः शनैः ॥ २७४ ॥
 शोकमुक्तः क्रमाद् राजा, प्रोज्ज्वलेन नयेन सः ।
 मेघोज्झितः शशीवांशु-वृन्देनानन्दयत् प्रजाः ॥ २७५ ॥
 तदाऽस्मिन् वसुधां पाति, धर्मेणाप्यचिकित्सितम् ।
 अभूदधिकराप्राप्ति-रेव दुःखं जगज्जुषाम् ॥ २७६ ॥
 कर्मभिः स भृशं भोग-फलदैरुपदीकृतान् ।
 भोगान् भूरितराभोग्यान्, भूविभुर्युभुजेतराम् ॥ २७७ ॥
 इति वैषयिकं सौख्यं, भुञ्जाने 'भरत'प्रभौ ।
 पूर्वलक्षा ययुः पञ्च, स्वामिनिर्वाणवासरात् ॥ २७८ ॥
 आकल्पकल्पनायागा-दन्येद्युर्मेदिनीपतिः ।
 अन्तरन्तःपुरस्त्रीणां, स्वःस्त्रीणामिव वासवः ॥ २७९ ॥
 तत्रैकत्राविशन् सर्वा-ङ्गीणरत्नविभूषणे ।
 वर्णिन्यो विम्बितैस्तासां, मनःस्वेकस्तु सोऽविशत् ॥ २८० ॥

आदर्शभवने चक्रिणः प्रवेशः केवलज्ञानप्राप्तिश्च

यथाप्रमाणमात्मीयं, रूपं यत्र निरूप्य^१ । प्रा-
 विशामीशोऽविशत् तत्र, रत्नादर्शनिकेतने ॥ २८१ ॥
 स तत्र जगतीजानिः, सर्वाङ्गं प्रतिविम्बितः ।
 लोकः केवलिनो ज्ञाने, यथोर्ध्वपुरुषाकृतिः ॥ २८२ ॥
 रत्नैर्बद्धाऽपि वृद्धस्य, वेद्वितारुण्यधारिणी ।
 कान्तेव भर्तुरज्ञातं, मृद्रिका करतश्च्युता ॥ २८३ ॥
 रूपं निरूपयन् भूप-स्तत्रादर्शं ददर्श सः ।
 र्धस्ताङ्गुलीयकामेकां, गतश्रीकां कराङ्गुलीम् ॥ २८४ ॥
 मध्येऽङ्गुलीनां सा साऽल-ङ्काराणां निरलङ्कृतिः ।
 राज्ञैश्च निष्कला स्त्रीणां, सधवानामिवाधवा^२ ॥ २८५ ॥

१ निःसन्देहम् । २ क-‘भोगान्’ । ३ नेपथ्यकरणाय । ४ भरते । ५ भरतः ।
 ६ क-‘जगतां जानिः’ । ७ यद्वितरक्तताधारिणी, पक्षे प्रवर्द्धियौववधारिणी । ८ क-‘अस्ता०’ ।
 ९ अविद्यमानो धवो यसाः सा अधवा-मृतमर्तृका ।

अथेत्यचिन्तयच्चक्री, मत्कायोऽलङ्कृतिं विना ।
 विच्छायः किं गतज्योत्स्नो, यथाऽहि मृगलाञ्छनः ? ॥ २८६ ॥
 विमृश्येति स मूर्धः प्राक्, किरीटमुदतारयत् ।
 त्रिजगाद्विभुना न्यस्त-मिव विश्वम्भराभरम् ॥ २८७ ॥
 नृपः शिखरिणस्तस्य, किरीटस्य समुज्ज्वनात् ।
 अभूद् वप्र इव अष्ट-कपिशीर्षपरम्परः ॥ २८८ ॥
 सर-यौवनयोः सजे, युवतीमदजैत्रयोः ।
 स्फुरे इव नृपः प्रौज्झत्, कर्णयोर्मणिकुण्डले ॥ २८९ ॥
 स त्यक्तकुण्डलद्वन्द्वो, निःश्रीकास्याम्बुजोऽजनि ।
 अस्तानुदितस्र्येन्दुः, प्रदोषसमयो यथा ॥ २९० ॥
 तारमुत्तारयामास, हारं सर्वसहाहरिः ।
 कण्ठात् पाशमिव क्षिप्तं, महामोहमहीभ्रुजा ॥ २९१ ॥
 महीपातुरोरोहार-तद्भाप्राग्भारवर्जितम् ।
 प्रातर्निस्तारकज्योत्स्ना-विस्तार खमिवाभवत् ॥ २९२ ॥
 बाह्वोर्महाबलाटोप-रोपयोः स्फोटशङ्कया ।
 स बहिर्वन्धवलया-विवौज्झद् बाहुरक्षकौ ॥ २९३ ॥
 तौ केयूरपरित्यक्तौ, भ्रूभृद्बाहू बभूवतुः ।
 क्षीणालवालवलय-परिवेपाविवांहिपौ ॥ २९४ ॥
 चक्री प्रकोष्ठतश्चक्रा-णीव मन्मथचक्रिणः ।
 भिन्नरमाभिमानानि, कङ्कणान्युदतारयत् ॥ २९५ ॥
 नृपोऽपश्यत् प्रकोष्ठौ तौ, निर्मुक्तौ मणिकङ्कणैः ।
 इन्द्रस्तम्भाविवोत्तीर्ण-सुमनो मान्यवेष्टनौ ॥ २९६ ॥
 क्षोणिपः पाणिपन्नस्रो-च्छासायेव रवित्विपः ।
 प्रसक्ता मृद्रिकाः प्रौज्झ-दङ्गुलीपल्लवालितः ॥ २९७ ॥
 अहुल्यो गलितज्योति-द्योतिरत्नाङ्गुलीयकाः ।
 शाखिशाला इवाभूवन्, लैनप्रसवपल्लवाः ॥ २९८ ॥

१ 'ढाल' इति भाषाया । २ महीन्द्र । ३ क-'शुज' । ४ ख- ...
 ५ 'क्यारा' इति भाषाया । ६ छिन्ननूतनाङ्गुरा ।
 प० का० ५५

इति पृथ्वीपतिस्त्यक्त-सर्वाङ्गीणविभूषणः ।
 ददर्शात्मानमश्रीकं, पुमांसमिव निर्गुणम् ॥ २९९ ॥
 इति दध्यौ च धिग् देहं स्वभावेनाप्यशोभनम् ।
 उपचारैरिदं किञ्चिद्, वर्यं दुर्जनवद् वहिः ॥ ३०० ॥
 द्रव्याणि सङ्गतान्यङ्गं, शुचीन्यशुचितां नयेत् ।
 नद्यम्बूनीव पेयान्य-पेयत्वं लवणार्णवः ॥ ३०१ ॥
 दक्षा मे भ्रातृमुख्या यै-रमुष्य वपुषोऽशुचेः ।
 'मोक्षा'ऽमिख्यं तपस्तत्त्वा-ऽग्राहि साहसिकैः फलम् ॥ ३०२ ॥
 मुक्तीभूय न के मुक्तिं, प्रययुर्मम गोत्रजाः ।
 कामतप्तोऽहमेकोऽसि, पङ्के मग्नो लुलायवत् ॥ ३०३ ॥
 इत्ययं चिन्तयन्नुच्चै-रपूर्वकरणक्रमात् ।
 क्षपकश्रेणिनिश्रेण्याः, शुक्लध्यानमुपेयिवान् ॥ ३०४ ॥
 शुक्लध्यानमलेनाशु, प्रौढेन प्रवलान्यपि ।
 मृणालतन्तुवत् तस्य, घातिकर्माणि तुष्टुदुः ॥ ३०५ ॥
 चैतुर्णां विलयाद् घाति-कर्मणां तस्य केवलम् ।
 उदगाद् रात्रियामाना-मिव चण्डांशुमण्डलम् ॥ ३०६ ॥
 तदैवासनकम्पेन, प्रापत् तं तत्र ध्वंशहा ।
 स्वामीव स्वामिभूर्मान्यो, विशेषात् प्राप्तकेवलः ॥ ३०७ ॥
 द्रव्यलिङ्गं गृहाणेन्द्रे-णेत्युक्ते स लसद्गुणम् ।
 केवलश्रीगृहे स्वसिन्, लोचमुल्लोचवद् व्यधात् ॥ ३०८ ॥
 रजोहरणमुख्योप-करणं व्रतलक्षणम् ।
 आसन्नदेवतादत्त-मथादत्त स केवली ॥ ३०९ ॥
 आत्तदीक्षो नमश्चक्रे, शक्रेण भरतस्ततः ।
 सम्प्राप्तकेवलोऽपि स्यान्-न नमस्यो ह्यदीक्षितः ॥ ३१० ॥
 तमनु प्राव्रजन् भूपाः, सहस्राणि दश श्रिताः ।

१ क-‘मिक्षातप०’ । २ निःसङ्गीभूय । ३ महिषवत् । ४ ज्ञानावरण-दर्शनावरण-
 मोहनीया-ऽन्तरायेति कर्मचतुष्टयम् । ५ इन्द्रः । ६ ‘चंद्रवो’ इति भाषायाम् ।

भक्तिः श्रितानां स्याद् व्यक्ता, स्वाम्यवस्थाऽनुवर्त्तनात् ॥ ३११ ॥

भूभारधारणे धुर्यं, तनूजं 'भरते' शितुः ।

आदित्ययशसं राज्ये-ऽभिपिपेच शचीविभुः ॥ ३१२ ॥

दीक्षाकालात् पूर्वलक्षं, भुवि भव्यान् प्रबोधयन् ।

विजहार परीवार-सहितो भरतो यतिः ॥ ३१३ ॥

अष्टापदे श्रीभरतमुनेर्निर्वाणम्

'अष्टापदा'द्रौ गत्वाऽथ, भरतो यतिपुङ्गवः ।

चक्रे चतुःप्रकारस्या-प्याहारस्य विरर्जनम् ॥ ३१४ ॥

ततोऽसावेकमासान्ते, विधौ श्रवणधिष्यमे ।

भरतर्षिर्ययौ सिद्धिं, सिद्धानन्तचतुष्टयः ॥ ३१५ ॥

कौमारे पूर्वलक्षाणां, भरतः सप्तसप्ततिम् ।

अतिवाहितवान् शास-त्युर्वी श्रीवृषभध्वजे ॥ ३१६ ॥

ततो माण्डलिकत्वेऽय-मत्यबाह्यदार्पभिः ।

सहस्रमेकं वर्षाणां, छन्नस्थत्वे प्रभुर्यथा ॥ ३१७ ॥

शरदेकसहस्रोत्त-पूर्वलक्षाणि पट् पुनः ।

व्यतिचक्राम चक्रित्वे, स श्रीमद्वृषभाङ्गभूः ॥ ३१८ ॥

पूर्वाणां लक्षमेकं तु, विजहे जातकेतलः ।

प्रबोधसुधया सिञ्चन्, वसुधां स सुधांशुवत् ॥ ३१९ ॥

इत्यायुश्चतुरशीति-पूर्वलक्षाः प्रपात्य सः ।

सिद्धिं ययौ सुरास्तस्य, निर्वाणमहिमां व्यधुः ॥ ३२० ॥

राज्ये श्रीवृषभध्वजप्रभुपदध्यानैकतानत्रतः

सद्गामास्तरिपुत्वतोऽर्थिपटलीकल्पद्रुकल्पत्वतः ।

ज्ञाने धर्मसमुद्भूतेर्मदजयाद्, बोधप्रदानात् त्रिषा

वीरत्वं भरतोऽनुभूय परमं प्रापत् पदं शश्वत्तम् ॥ ३२१ ॥

इति श्रीमद्वायटगच्छीयजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्रविरचिते

श्रीपद्मानन्दापरनाम्नि श्रीजिनेन्द्रचरिताभिधाने महाकाव्ये वीराङ्के

श्रीआदिनाथचरिते मरीचिस्वरूप-भगवन्निर्वाण-श्रीभरतकेव-

लोत्पत्तिमोक्षवर्णनो नामाष्टादशः सर्गः समाप्तः ॥ १८ ॥

एतत्समाप्तौ समाप्तोऽयं श्रीमद् वृषभदेवचरिताभिधानो ग्रन्थः ॥ छ ॥

सोऽव्याद् वो वृषभप्रभुर्भवततौ सेवां वभारैव यां

तां सन्त्यज्य चिराद् विरागललितो लोकस्थितिं यद्यपि ।

एकं शाश्वतमुक्तिशर्म किमपि प्रापत् परं यः पदं

साऽन्तर्भावभृता तथापि किल 'यं ज्ञाने निलीनान्वगात् ॥ १ ॥

देवा यान्त्यभृताशनैरमरतां श्रीपद्म ! वेद्यि ध्रुवं

श्रीदेवी समदा कदापि न ततस्त्वां मोक्तुमुत्कण्ठते ।

येनासौ सुकृतामृतैः प्रतिपदं सन्तर्प्यमाणा त्वया

सम्प्राप्तेत्यजरामरत्वमतुलं तत् त्वां कुतो मोक्ष्यति ? ॥ २ ॥

ग्रन्थाग्रं ॥ ३३६ ॥ सर्वाग्रं ॥ ६२६६ ॥

सं० १५०७ वर्षे चैत्रशुद्ध(१)पष्ठ्यां रवौ ।

१ पाठोऽयं नास्ति क-प्रतौ । २ लोकस्थितिः । ३ क-‘एकः’ । ४ ख-‘पद यः परं’ । ५ प्रभुम् । ६ ख-‘अन्याग्रन्थसङ्ख्या ३३६ जाता’ । ७ अयं क-पाठः ।

एकोनविंशः प्रशस्तिसर्गः १९

श्रीमद्वायटनाम्नि सारसुकृतश्रीधाम्नि पुण्ये महा-
स्थाने मोनिनि दानमानसरसाः श्रीवायटीया द्विजाः ।
सोमस्तोमसमुत्थवृमनिवहैर्भालिन्यमालम्बया-
मासुर्धा वणिजो जिनाचनघनोद्धूधूमोत्करैः ॥ १ ॥
ध्वजमिपभुजमूलस्थूलकुम्भैकशो-
रुहमहह महीयोऽधःकृतस्फाटिकाद्रि ।
विलसति वणिजां सत्कीर्त्तिधर्माद्विनारी-
श्वरवपुरिव तत्र श्रीमहावीरचैत्यम् ॥ २ ॥
श्रीधेताम्बरमौलिमौक्तिकमणिस्तसिजिनेन्द्रालये-
ऽधिष्ठाता जिनदत्तस्वरिरजनि ज्ञानैकैवज्ञानिकः ।
श्रेयस्तुङ्गयदङ्गसङ्गमसमुद्भूतप्रभूतस्फुरत्-
पुण्यैर्यस्य गुणैर्गतं दिवि सितच्छायैरुच्छमना ॥ ३ ॥
तत्पटोर्वीधरवरमणिर्द्योमणिद्योतजैत्रै-
स्तेजःपुञ्जैः किमपि ककुभोऽपूरि रसिल्लस्रिः ।
यस्य व्योमच्छलकलशमृत्कीर्त्तिधारापयोमि-
र्गोभिर्मुक्ताः कै न जनमनःकानने मोहवह्यः ॥ ४ ॥
सुरगज-रजनी-भुजङ्ग-गङ्गा-भुजगपतिप्रैतिश्रकीर्त्तिपूरः ।
तदनु मुनिपतिर्मतिप्रैतिष्ठाजनितरसोऽजनि जीवदेवस्रिः ॥ ५ ॥
वैयस्यद्विधाभिः सलु सह कलाभिर्गुणगणाः
सहेलं खेलन्तो बहुमतिलते यत्तनुभवे ।

१ 'तस्मिन्' इति बालसारस्वते (पृ० ४८५) २ क-^३'दाननिदान०' । ३ दानमानाम्ना
समुक्ता । ४ ख-^५'सरसारस्वते वाय०' । ५ क-^६'स्तोमस्तोम०' । ६ सोमयज्ञ-
समुद्भू० । ७ शार्दूल० । ८ ध्वजमूले कुम्भरूपैकस्तनम् । ९ क-^{१०}'काद्रि' । १० पार्श्वती-
महादेवदेह । ११ मालिनी । १२ क-^{१३}'श्रीशानवैशानिन' । १३ एक एव कलाकुशलः ।
१४ क-^{१५}'पुण्यै पश्य' । १५ समुज्ज्वलै । १६ शार्दूल० । १७ जिनदत्तपट्टपर्वत० ।
१८ ख-^{१९}'राशिल्ल०' । १९ वाणीभिः, पक्षे धेनुभिः । २० बाल०-^{२१}'धनजन०' ।
२१ गन्दाकान्ता । २२ सदृश० । २३ मतेः प्रतिष्ठाया जनितो रसो येन । २४ पुष्पि-
ताम्रा । २५ सखिपदाचरत्यो विधा यासा कलानाम् । २६ क-^{२७}'यत्तनुभवे' ।

यशःश्रीपुष्पसूचयसुरभयः संशयमयीं

महादोलां युक्त्वा सुकृतरसवापीषु विहृताः ॥ ६ ॥

महायोगी भौगिप्रभुनिमग्नजस्तस्य शमिनः

सभायामायातः कचिदहनि कश्चिद् देहनदृक् ।

असावुद्यद्विद्याचयजयपताकामिव सुखं

मुखाजिह्वां कृष्ट्वा कृतपरिकरोऽग्रे न्यविशत ॥ ७ ॥

प्रीतिर्व्यालोलमौलिच्छलचलकमलामुच्छलयुञ्जनालि-

व्याजभ्राजिष्णुवीचिं स्तिमितंतिमिसदृग्दृक्कलाकेलिकंभ्राम् ।

अंशुभ्यस्तैत्प्रभावादपि सुकृतसुधासिन्धुधाराधरो यो

दूरं स्वरिः पुपूरे सर इव वरवाग्बृष्टिभिः संसदं सः ॥ ८ ॥

अथ सुकृतकथान्ते गन्तुमिच्छन् रसज्ञां

न स परिकरवन्धात् क्रष्टुमिष्टे स योगी ।

भयण इव तदसिञ्चुलसहीनशब्दे

किमिदमिति जनेनापृष्टमाचष्ट स्वरिः ॥ ९ ॥

शक्तः पातयितुं नैभस्तरुफलं हुङ्कारतोऽर्कं क्षमो

मूलस्तम्भमपि त्रिलोकभुवनं भङ्गुं भुजङ्गेश्वरम् ।

योगीन्द्रोऽद्भुतभूरिसिद्धिरसिकोऽसौ मत्कपालाप्तये

प्राप्तः स्तम्भनमाचरन् मयि मया द्राक् प्रत्युत स्तम्भितः ॥ १० ॥

वक्राग्रलम्बितलसद्रसनावबद्ध-

पर्यस्तिकोऽत्र मदमर्पदवानलेन ।

कुञ्जैर्धनिःसृतमहोरगवेष्टिताङ्गः

शश्वीव शुभ्यतुतरामयमित्यमेव ॥ ११ ॥

१ सुगन्धयुक्ताः । २ शिखरिणी । ३ बाल०-‘भोगी प्रभु०’ । ४ बाल०-‘बहन-
दृक्’ । ५ जिह्वायाऽऽत्मानं परिवेष्टयित्वा बद्धासनोऽभूत् । ६ शिखरिणी ।
७ बाल०-‘व्यालोकमौलि०’ । ८ बाल०-‘व्राज०’ । ९ आर्द्रमत्स्य० । १० क-‘कप्रम्’ ।
११ क-‘अशुभ्यस्तम्भ०’ । १२ योगिप्रभावात् । १३ क-बाल०-‘धरोऽयं’ । १४ सगंधरा ।
१५ मालिनी । १६ क-‘नमस्तलफलं’ । १७ क-‘भय(य)ने’ । १८ शार्दूल० ।
१९ लतागृह० । २० वसन्ततिलका ।

जिनेश्वरमतामृतार्णववितन्द्रचन्द्रोदय-

प्रमोदय दयां हृदि कुधममूं च मुञ्च प्रमो ! ।

सदःसदि वदत्यदस्तदनु साधुवर्गे गुरुं

क्षितौ खटिकयाऽक्षराण्यलिखदेप योगी तदा ॥ १२ ॥^१

उपकृतिमुपकर्तुः सर्वतः कुर्वते ये

कति धरति न धात्री तानसौ मानशौण्डान् ।

अपकृतिर्कृति यस्तौमेव कुर्वीत गुर्वी

वहति सततमुर्वामुद्विवेकः स एकः ॥ १३ ॥^२

आमृश्यैवं स यतिपतिना कृष्णभोगीव योगी

बन्धान्मुक्तः कुधमधिवहन्निःश्वसन्निःससार ।

यातो यस्यां दिशि रिपुरसौ गम्यतां नाद्य तस्या-

मैसद्गर्भैरिति च वचनं स्पष्टमाचष्ट स्त्रिः ॥ १४ ॥^३

रैतिरिव पतिनाशे श्रीरिवास्त्यैर्यदोपे

स्ववशगकविदौस्थ्ये वागिवाप व्रतं या ।

नगरबहिरगच्छद् गच्छसाध्वी न्यवेशि

स्वतनुमनु च तेन द्रोहिणा मोहिता सा ॥ १५ ॥^४

मन्वेत्यथो कुशमयं तैमयं मुनीशः

कृत्वा ततान वितते तपनस्य तापे ।^५

स प्रस्फुरज्ज्वरभरोऽथ विहाय साध्वीं

त्क्ष्णाद्भुलिर्भलितगर्वगणो जगाम ॥ १६ ॥^६

अद्यमुदयदमन्दव्यक्तशक्तिर्व्यनक्ति

कचन वचनसङ्गी नास्य सादृश्यभङ्गी ।

सततमिति यतीन्दोस्तस्य नर्नति कीर्ति-

र्जगति जगति गङ्गार्णस्तरङ्गाङ्गहारैः ॥ १७ ॥^७

१ क-‘ससदि’ । २ पृथ्वी । ३ वाल०-‘न धरति’ । ४ वाल०-‘कृतिनस्तामेव’ । ५ उप-

कृतिम् । ६ मालिनी । ७ क-‘मसद्गर्भैः’ । ८ मन्दाक्रान्ता । ९ साध्वीप्रतमाप रूपेण

रतिश्रीसरस्वतीसदृशी योगिना स्वपृष्ठे स्थापितेति तात्पर्यम् । १० मालिनी । ११ क-‘तनयं’ ।

१२ दर्भमयं पुत्तलकं कृत्वा तापे मुमोचेति तात्पर्यम् । १३ वसन्त० । १४ मालिनी ।

पूर्वोर्वीधरगन्धसिन्धुरशिरःसिन्दूरपूरप्रभां

विभ्राणे तरणौ कदाचन कृतप्राभातिकप्रक्रियः ।

सूरिर्भूरिभिरेत्य तत्पुरवरेः सम्मान्य मान्यः सतां

श्रीतिश्रीरसभावितैर्निजसभावती वैभाषे द्विजैः ॥ १८ ॥

गौरेका पतिता कथञ्चन मृता श्रीब्रह्मशालान्तरे

न म्लेच्छाः प्रविशन्ति तत्र न मृतं कर्पन्ति विप्राः पशुम् ।

धर्माधार ! कृपाधुरीण ! तरसा तस्मान्महाकश्मला-

दस्मानन्यपुरप्रवेशकलयचोत्कर्षतः कर्ष तत् ॥ १९ ॥

मन्त्राकृष्टविशिष्टैचेटकचयत्राताऽङ्गयष्टिर्धति-

स्वामी सोऽन्यपुरप्रवेशनमथ ध्यानं दधौ शुद्धधीः ।

सा गौरुच्छसिता ततो जिनमतस्यापि प्रभावप्रभा

सा श्रीब्रह्मगृहाद् बहिर्निरगमद् दुःखं द्विजानां हृदः ॥ २० ॥

स्वस्थानस्थापितात्मा तदनु मुनिरसारुत्सवेन द्विजेन्द्रै-

रानिन्ये ब्रह्मशालामथ च पृथुमदैर्वायटादित्यैदेवः ।

हैमं यज्ञोपवीतं तदिह सह महास्थानवैण्टेर्न दत्त्वा

जैनोऽपि ब्रह्ममुख्यस्त्वमसि क्षमनिधेऽस्माकमेवं जगे च ॥ २१ ॥

जलद इव तडित्वान् मेरुशृङ्गाप्रसेतु-

र्जलधिरिव करी वाऽऽबद्धकल्याणकक्षः ।

ध्वनिभरभृतदिक्को लब्धनिष्क्रोपवीत-

स्तदनु मुनिरकार्षाद् धर्मकर्मोपदेशम् ॥ २२ ॥

पदपदमदगायद्गायनस्तोमनृत्य-

न्नटपटलकजल्पद्वन्द्विन्द्विन्द्विन्द्वतेन ।

१ ख-‘चरे’ । २ ख-‘वभाषे’ । ३-४ शार्दूल० । ५ व्यन्तरविशेष० । ६ बाल०-‘त्राताप देहं त्यज’ । ७ क-‘स पुर’ । ८ बाल०-‘शकमथ’ । ९ बाल०-‘प्रदर्शयामिति तस्माद् ब्रह्म’ । १० शार्दूल० । ११ बाल०-‘तदिह’ । १२ क-‘दुत्सवेन’ । १३ क-‘देवम्’ । १४ तत्क्षेनविभागेन सह । १५ बाल०-‘वृन्देन’ । १६ स्थान-विभागदानेन । १७ सम्भरा । १८ सुवर्णयज्ञोपवीतः । १९ मालिनी । २० बाल०-‘वृन्दोद्भवेन’ ।

मुदितजनमुदशुस्त्रिधसान्द्रेण स्वरिः

स्वमठमथ पथाञ्गाञ्जमुरन्येऽप्यथौकः ॥ २३ ॥

यतीन्दोस्तस्याथोल्लसदसमशक्तेः परंपुर-

प्रवेशावेशद्विः परमतममुत्कर्षमगमत् ।

अमुक्तस्वाङ्गोऽपि श्वसनसुभगस्यापि यदसा-

वनेकस्याप्येकः समसमयमेवान्तरविशत् ॥ २४ ॥

यन्मार्गाग्रतृणालिरिक्षुलतिका यद् वालुकामण्डलं

खण्डो यत् तटगर्तनीरममृतं यत् कर्कराः शर्कराः ।

यत् फेनप्रचयः सुधारुचिरयं यत् संरवोऽनाहत-

ध्यानस्ताः शतशोऽस्फुरन् क न यतेस्तस्य प्रबन्धापगाः ॥ २५ ॥

तेनाकारि पुंरारिपर्यंतशिरोधिकारि धात्रीर्वला-

ऽलङ्कारि स्फुटपापहारि श्ववने "वृन्दं जिनेन्द्रौकसाम् ।

आरोपोन्नमितेन यस्य नियतं दण्डोच्चयेनोच्चकै-

विंदं व्योम दधाति किं न परितश्छिद्राण्युद्धच्छयनाः ॥ २६ ॥

गाम्भीर्यं च गुरुत्वे च, माधुर्यं च ध्वनौ च कः ।

"पर्यन्ताव्वेर्जलाधार, इव तस्यैतु तुल्यताम् ॥ २७ ॥

श्राद्धान् श्रद्धाभाजन-मुदितसभाजनविराजिनो विप्रान् ।

पौरांश्च भक्तिगौरान्, कदाचिदाचष्ट स मुनीन्द्रः ॥ २८ ॥

श्रीहीतुमर्तुलाग्रहः "परपुरप्रवेशव्यसोः

कपालमपंपालनाद् वपुष एकखण्डं मम ।

स योगिपुरुषोऽकृत प्रमृतगोप्रयोगं मया

स्वरक्षणविचक्षणा त्वघटि चेटकानां घटा ॥ २९ ॥

१ वाल०-‘स्वमत०’ । २ मालिनी । ३ वाल०-‘यतीन्द्रस्तस्याथो०’ । ४ परशरी-
रप्रवेशशक्तिः परमां प्रसिद्धिं प्राप । ५ स्वशरीरमलक्षणा जीवतामन्येषा शरीरेऽविशदिति
तात्पर्यम् । ६ शिखरिणी । ७ वाल०-‘गर्भनीर०’ । ८ जीवदेवकृतप्रबन्धात्मकनदीना-
मेवेक्षुलतिकादि ज्ञायते इति तात्पर्यम् । ९ शार्दूल० । १० महादेव० । ११ वाल०-
‘लता-’ । १२ वाल०-‘वृन्दे’ । १३ शार्दूल० । १४ ‘स्वयम्भूरमण’समुद्रस्य । १५ वाल०-
‘तस्यैव तुल्यताम्’ । १६ अनुष्टुप् । १७ आर्या । १८ क-‘तुलाग्रहः’ । १९ परशरीर-
प्रवेशमृतस्य मम । २० वाल०-‘मय पालनाद्’ । २१ पृथ्वी ।

भुवनविजयविद्यां सिद्धिकर्मण्यवद्या-

मसुमदसुविनाशैः साधयिष्यन् न योगी ।

चिरविरचितयत्नो मत्कपालग्रहार्थं

विहर तिपरितो मन्मृत्युकालप्रतीक्षः ॥ ३० ॥^१

व्यसोर्नगरनिर्गमे डैमरकध्वनिर्व्योमनि

स्फुटः स्फुरति तद् यदा मम शिरोऽस्थि चूर्ण्य तदा ।

इतीद्वमतिलीलया स भुदभुदहन् मचितां

चिराय पॅरिपूरयत्यगुरुचन्दनौघैः पुरा ॥ ३१ ॥^२

इति विरचितशिक्षः स क्षमी ध्यानशुद्धि-

घुटितविकटकर्म निर्मलीभूतचित्तः ।

अमृगयत् तटन्तीरस्थ सिद्धीः कदाचिद्

दिशि विदिशि कदाचिद् गीःश्रियौ युक्तपाणी ॥ ३२ ॥^३

नेत्रे निमीलयति चेद् भवद्विहेतु-

भूलोकदर्शनमिया स पतिर्यतीनाम् ।

तद्भूरिभावभरमासुरभूतिमाला-

मालोक्ते त्रिजगतीमपि किं कैरोतुं ॥ ३३ ॥^४

इति सुकृतनिधानध्याननिर्धारितायु-

र्ध्वमिव दिवर्मात्माऽध्यासपूतां स चक्रे ।

जनमनसि न जीवन्नेव रेजे तु तच्च-

न्मतिविफलिततादृग्दुष्टयोगिप्रयोगः ॥ ३४ ॥^५

अमीभिसिभिरेव श्री-जिनदत्तादिनामभिः ।

सुरयो भूरयोऽभूयं-स्तत्प्रभावास्तदन्वये ॥ ३५ ॥^६

१ क-‘विद्याशुद्धिकर्म०’ । २ मालिनी । ३ घाल०-‘डमरुक०’ । ४ ख-‘इतीद्व०’ ।
५ रचयिष्यतीत्यर्थः । ६ क-‘पुरः’ । ७ पृथ्वी । ८ घाल०-‘शिष्यः’ । ९ अन्त-
समये चक्षुर्भ्रमणमुखेक्षते कविः । १० ख-‘टन्ती०’ । ११ मालिनी । १२ घाल०-
‘भूलोक०’ । १३ घाल०-‘शुनीन्द्रः’ । १४ निधनसमये नेत्रे उद्भटिते एव श्रेष्ठतमे इति
कवेराशयः । १५ घसन्त० । १६ घाल०-‘आत्मध्यानपूतां’ । १७ क-‘ध्यान०’ ।
१८ मालिनी । १९ अनुष्टुप् ।

एकः प्रौढविवेकविभ्रमलतापुष्पेषु पुष्पेषुजित्
 तेषु श्रीजिनदत्तसूरिरुदयद्भूरिप्रभावोऽभवत् ।
 तादृग्विस्तृतहन्निपीतनभसो यथोचितं दिद्युते
 धीराम्मोक्षरसिन्धुसिन्धुरजयी व्याख्यासु शब्दो गुणः ॥ ३६ ॥^३
 श्रीविवेकचिलासाद्यैर्यत्प्रबन्धैः सहस्रशः ।
 हतमोहतमोऽकारि, करैरिव रवेर्जगत् ॥ ३७ ॥^४
 आयुष्यं कथयन्ति जन्तुषु पयः सौरः पयोधेः पुनः
 पीयूषं पृथिवीजुषामनिमिपीभावाय सम्भाव्यते ।
 विद्मः श्रीजिनदत्तसूरीवचनं सारः सुधानामपि
 व्यक्तं मुक्तिमपि प्रयच्छति सतां यत् 'पीतमुत्प्रीतिकृत् ॥ ३८ ॥'^५
 श्रीजीवदेवसूरीणां, त एव परमाणवः ।
 जगमुर्यदङ्गतां मेजे, तद्गुणैस्तद्वियैव 'सः ॥ ३९ ॥'

इतश्च—

श्री'वायट'प्रवणवंशमणिर्महस्वी
 श्रीवासुपूज्य इति मन्निवरो विरेजे ।
 येना'ऽणहिल्ल'पुरपौरपरम्पराणां
 चूडामणित्वमुररीक्रियते स शश्वत् ॥ ४० ॥^६
 रामदेव इति तत्सुतोऽभवद्, यद्यशःप्रसरदुग्धवारिधौ ।
 लक्ष्मलक्षदरसोमशुक्तिजा, मौक्तिकालय इवोडुपङ्क्तयः ॥ ४१ ॥^७
 तस्य मानसनिवासिनी प्रिया, पद्मिनीति सुदिवसोद्भमसिता ।
 श्रीगृहाननकरांहिनीरजा, जातरूपरुचिरा व्यराजत ॥ ४२ ॥^८
 तस्य सूनुरजनिष्ठ शान्तलङ्घः, शान्तलक्ष्मशशलक्ष्मसन्निभैः ।
 यस्य निस्तमसि मानसे गुणैः, धर्म धर्मनृपतिर्लसन् ललौ ॥ ४३ ॥^९
 कलिकालकरालचलितैर्गतसञ्ज्ञं मुकृतामृतोर्मिभिः ।
 सहजी समजीवयत्तमां, दयिता तस्य पतिव्रताव्रतम् ॥ ४४ ॥^{१०}

१ चेष्टा० । २ मेघसमुदगजजयी । ३ शार्दूल० । ४ अनुष्टुप् । ५ बाल०—'सारत्
 पयो०' । ६ बाल०—'प्रीतिमुत्प्रीति०' । ७ शार्दूल० । ८ बाल०—'य' । ९ अनुष्टुप् ।
 १० वसन्त० । ११ क—'शक्तिजा' । १२—१९ रघोद्वता ।

‘आसलः कलयति स कौशलं, कासु कासु न कलासु तत्सुतः ? ।

केवलं स्वगुणभाषणेऽर्थिता-रक्षणे परविभाषणेऽल्पधीः ॥ ४५ ॥^३

तस्याऽहिदेविरिति देहधरेव गेह-

लक्ष्मीः प्रिया कलिविलक्षणलक्षणाऽऽसीत् ।

यस्या वरांहिनस्तरत्नधरो मनोऽन्विः

केनापि नैव कलितो विमलात्मवृत्तिः ॥ ४६ ॥^४

श्रीपद्म इत्यभिधया धियां निधिः, पुत्रस्तयोर्जयति मन्त्रिवृत्तहा ।

श्रीः प्राप्य तीर्थमिव यं सरस्वती-पूतं स्वपापचपलत्वमत्यजत् ॥ ४७ ॥^५

कश्चिद् गौरगुणोऽस्ति यः स कलितोन्मादं विवादं मया

दत्तामित्यखिलेषु यस्य यशसा विश्वेषु विक्रीडितम् ।

क्वाप्येतत्प्रतिमल्लतां कैलयते ‘कोपी न कोऽपीत्यदाद्,

‘ब्रह्मेन्दुं जयपत्रमस्य पुरतः संलक्ष्य लक्ष्माक्षरम् ॥ ४८ ॥^६

सत्पात्रप्रसराश्रयः शुचिगुणप्राग्भारगौराश्रयः

सद्वृत्तो द्विजराजहंससुखकृद् दोषाकरे न्यङ्मुखः ।

श्रीमद्विश्वलदेवविश्वविभुना प्रोद्धास्य तेजोभरैः

श्रीपद्मस्तपनेन पद्मवदयं सद्यः श्रियो निर्ममे ॥ ४९ ॥^७

श्रीमद्विश्वलमेदिनीश्वरकृतप्रौढप्रसादादसौ

व्यापारानधिगम्य कानपि कदाऽप्युत्सेकदावाम्बुदः ।

श्रीपद्मो नृपतिप्रजार्थयुगलीं कृत्वाऽर्थशास्त्रार्थतः

स्वार्थं सारपरोपकारकरणव्यापारमेवाकरोत् ॥ ५० ॥^८

श्रीपद्मः समभूषयजिनविभुं हृन्नन्दनैश्चन्दनैः

कर्पूरैः कुसुमोत्करैः सुरमिभिः शुभ्रैर्यशोभिर्जगत् ।

तस्याग्रे दुरितोच्चयैः सह समुच्चिक्षेप कृष्णागुरुं

तं स्तौति स नवस्तवैरनुलवं सोऽपि त्रिलोक्या स्तुतः ॥ ५१ ॥^९

१ ख-‘आशलः’ । २ क-‘भाषणार्थिनां रक्षिणापरः’ । ३ रथोद्धता । ४ वसन्तः । ५ ‘ललिता’च्छन्दः । ६ पद्मयशःसादृश्यम् । ७ ख-‘कलयति’ । ८ कोषवान् । ९ ब्रह्मा जय-
पत्रमिन्दुमदात् । १० क-‘लक्ष्माक्षरम्’ । ११ शार्दूलः । १२ शार्दूलः । १३ मानरूप-
दावाभिधान्यर्थं मेघः । १४ राजनीतिशास्त्रसार्थात् । १५ शार्दूलः । १६ क-‘स्तुवः’ ।
१७ शार्दूलः ।

साधर्मिकोद्धरणमुश्रवणादिसह-

श्रोत्सर्पणाप्रवचनप्रबलानुरागैः ।

चैत्यार्पितैश्चमरकाञ्चनकुण्डलाद्यैः

श्रीजैनशासनसमुन्नतिमेष तेने ॥ ५२ ॥^१

तस्य पुण्यति सतीत्वसम्पदं, चम्पलेति सहधर्मचारिणी ।

सेवते सुकृततत्परा पैरा, पद्मलाऽपि गुणसञ्च 'तन्मनः' ॥ ५३ ॥^२

चित्ताह्लादं प्रह्लादन-देव्यप्यस्य प्रियाऽकरोत् ।

धर्मरूपः सदा यस्याः, स एवासीन्मनोऽन्तरा ॥ ५४ ॥^३

पुत्रोऽस्य विक्रमादित्यः, पद्मलाकुक्षिसम्भवः ।

कलाभिश्च प्रभाभिश्च, सुधांशुरिव वर्धताम् ॥ ५५ ॥^४

सौभाग्यदेवी कुलभाग्यदेवी, श्रीपद्ममन्त्रिद्युपतेः 'स्वसाऽस्ति ।

गङ्गेय 'या निर्मलशीललीला, जडस्वभावं न विभर्ति किन्तु ॥ ५६ ॥'^५

श्रीपद्ममन्त्रीश्वरभागिनेयो, मोपाकङ्क्षनुर्महणाह्वयोऽस्ति ।

तारुण्यचारुण्यपि यस्य देहे, वृद्धत्वशुद्धा विधयो वसन्ति ॥ ५७ ॥^६

मह्यदेवो 'हंस्तिमल्ल-प्रतिमल्लसद्यशाः ।

निजान्वययनीसिंहो, देवसिंहो महोद्यमः ॥ ५८ ॥'^७

पूर्णेन्दुशुतिलुण्टाक-कीर्तिरूढाक इत्यपि ।

सहोदराः क्रमादेते, त्रयो महणमन्त्रिणः ॥ ५९ ॥^८

श्रीमत्तीर्थकृतां चरित्रतयश्चित्राश्चतुर्विंशतेः

स्वल्पाभिस्तिथिभिर्यथा श्रुतिपथे पान्थत्वमातन्वते ।

ग्रन्थः कोऽपि तथा भवेद् यदि ततः आद्धाः श्रयन्त्येष तं

शृण्वन्तः सुकृतानि पद्मसचिवेन्द्रस्येति चेतसभूत् ॥ ६० ॥'^९

श्रीमद्वायट'गच्छवारिजरवेः पादारविन्दद्वये

येन श्रीजिनदत्तसूरिसुगुरोः शृङ्गारभृङ्गायितम् ।

१ क-'प्रवणानु' । २ वसन्त० । ३ क-'परा सद्मला०' । ४ पद्ममनः ।
५ क-'तमनः' । ६ रघोद्वता । ७ अनुष्टुप् । ८ ख-'शुद्धाशु०' । ९ अनुष्टुप् ।
१० क-'सुशास्ति' । ११ क-'वा' । १२ उपजातिः । १३ इन्द्रवज्रा । १४ पेरामण० ।
१५-१६ अनुष्टुप् । १७ शार्दूल० ।

स श्वेताम्बरमौलिरत्नममरः श्रीपद्ममञ्जीप्सितं

‘पद्मानन्द’मिदं मुदाऽकृतं महाकाव्यं महानन्दकृतं ॥ ६१ ॥’

क्षिप्त्वा कर्मविपक्षवीरनिचयं निःश्रेयसाख्यं पदं

प्राप्ताः प्रेह्णदन्तसन्ततैचिदानन्दोर्मिसंवर्मिताः ।

यावत् तीर्थकराः करामलकवत् पश्यन्ति विश्वस्थितिं

तावद् ग्रन्थवरोऽस्त्वसौ युगहृदि श्रेयःसुधास्रस्तिकः ॥ ६२ ॥’

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्रसूरिविरचिते श्रीजिनेन्द्रचरिते
पद्मानन्दापरनाम्नि वीराङ्गे महाकाव्ये प्रशस्तिसर्गः समाप्तः ।

खेलन्तीन्दुधिया मुखे भ्रुवि लसन्निखिलश्लेखाशया

नीलेन्दीवरसंशयाद् दृशि गिरां मोरेऽन्विषीचिभ्रमात् ।

मचेमप्रशुहस्तविभ्रमतया बाहौ करेऽम्भोरुह-

भ्रान्त्याऽस्यैव सदैव पद्मसचिवं श्रीदेवता सेवताम् ॥ १ ॥

ग्रन्थाग्र० ॥ ११५ ॥ सर्वाग्रं १०३०२ (१) ६

१ शार्दूल० । २ क-‘मिदा०’ । ३ शार्दूल० । ४ ख-‘इत्याचार्यश्री०’ । ५ क-‘भावे’ ।

६ अतः परं क-पाठ एवम्—

‘श्रीमद्विक्रमतो (गते) नगवियत्पाण्डुन्द (१५०७) सङ्ख्येश्वरे

नाम्ना माधवशुक्ले हरितिथौ भौमाश्विने मे शुभे ।

रैवत्यां शशिनि प्लवङ्गमगते श्रीनोरसिद्धाहयो (ये ?)

स्थानेऽलीलिखदर्धनिवृत्तिकृते विप्रो जगन्नाथकः ॥ १ ॥

संवत् १५०७ वर्षे श्रीकुवलीसिन्ध्यां लिखितमेतद् व्यासजगन्नाथेन ।

यादृशं पुस्तके दृष्टं, तादृशं लिखितं मया ।

इति मत्वा च मे गाली-मोऽदुः पुस्तकवाचकाः ॥

अदृष्टभावात् स्मृतिविभ्रमाद् वा, यदर्थहीनं लिखितं मयाऽत्र ।

तत् सर्वमर्थैः परिशोधनीयं, प्रायेण गुह्यन्ति हि ये लिखन्ति ॥

समाप्तमिदं श्रीपद्मानन्दाभिधानं महाकाव्यं जैनमतानुसारि ॥’

अहेम्
क-परिशिष्टम् ।

सरस्वतीकण्ठाभरणवेणीकृपाणेतिविरुद्धारित्रीअमरचन्द्रसूरिस्रवितानि

॥ चतुर्विंशतिजिनेन्द्रसङ्घिसचरितानि ॥

श्रेयोर्वल्लिचनाङ्कुराः कुजननश्रेणीपिधानेर्जाला

मोहद्रोहणमुद्रराः शिवसुखारोहे महारज्जवः ।

अंहःसंहतिजैत्रधर्मविजयस्तम्भाः शुभं भाविनां

पुण्यासुवृषभभ्रमोः पदनखप्राप्तोदया रश्मयः ॥ १ ॥

पूर्वं श्रीवृषभमादीना-मर्हतां चरितानि ते ।

पुरः श्रीपद्म ! सङ्केपाद्, वक्ष्ये विस्तरतस्ततः ॥ २ ॥

श्रीपद्म ! प्रथयिष्यामि, प्रथमं पुरतस्तव ।

श्रीमद्वृषभचरित्रं, त्रयोदशभवाद्भुतम् ॥ ३ ॥

धनसार्थवाह १ युगलज २-‘सौधर्म’सुरा ३ महाबलनरेन्द्रः ४ ।

‘ईशाने’ ललिताङ्गा-मिथविबुधो ५ वज्रजङ्घनपुः ६ ॥ ४ ॥

युग्मी ७ ‘सौधर्म’ग ८ मिथ-ग ९ ‘ऽच्युत’जा १० वज्रनाभचक्री ११ च ।

‘सर्वार्थ’सुरो १२ वृषभ १३-त्रयोदशेत्यादिनाथभवाः ॥ ५ ॥-युग्मम्

अथ श्रीवादिनाथचरितम्

अस्ति कुण्डलिभिर्द्वीपै-र्नदीपैः परितो घृतः ।

शाश्वतश्रीनिधिर्द्वीपो, ‘जम्बूद्वीपो’ऽमिधानतः ॥ १ ॥

अयं जयति सवृत्त-धरो द्वीपाधिराजवत् ।

‘जम्बूद्वीपः’ परद्वीपैः, प्राघृतः सेवकैरिव ॥ २ ॥

यस्य चूडामणिज्योति-श्चित्रनेत्राश्रितोऽमितः ।

एकातपत्रवन्‘मेरु’-र्जल्पति द्वीपराजताम् ॥ ३ ॥

उभौ ‘सोमावुभौ’ तीक्ष्णा-नुपायाविव भूपतेः ।

१ क-‘वल्लविना०’ । २ शार्दूल० । ३ अनुष्टुप् । ४ क-‘चरितं’ । ५ अनुष्टुप् ।

६-७ आर्या । ८ अतः परं सप्तदशं पद्यं यावत् छन्दोऽनुष्टुप् । ९ साम-दामी ।

१० दण्ड-भेदौ ।

शशिनो तंपनौ यस्य, प्रकाशाय सदोद्यतौ ॥ ४ ॥
 भूपितः सप्तभिर्वपैः, पद्भिर्वर्षधरैश्च यः ।
 दीर्घश्रीकैर्महोच्छ्रायै, राज्यमङ्गैर्गुणैरिव ॥ ५ ॥
 अस्त्यस्य पश्चिमस्थेषु, 'विदेहे'षु महर्द्धिमत् ।
 'क्षितिप्रतिष्ठितं' नाम, स्वर्धामपुरवत् पुरम् ॥ ६ ॥
 धर्मकल्पतरुर्यत्र, जिनेन्द्ररूपनोदकैः ।
 सिक्तो भर्त्तिनतां कैः कै-र्न कामैः फलितोऽन्वहम् ॥ ७ ॥
 यस्य वाससुखं नाप्ता-स्तप्ताः स्वर्वासकर्मणा ।
 बहन्त्यनिमिषीभावं, चिन्तयेव दिवौकसः ॥ ८ ॥
 प्रसन्नचन्द्रो निस्तन्द्र—श्चन्द्रोऽबल्यश्चा नृपः ।
 तत्र क्षत्रशिरोरत्न-मभूत् तीव्रमहोमहाः ॥ ९ ॥
 स राजाऽऽत्मानमायत्तं, गुणानामेव निर्ममे ।
 कुर्वन्ति स कृतज्ञास्ते, तदायत्तं सदा जगत् ॥ १० ॥
 तेनावहीलिता दोषा, न स्थितिं लेभिरे क्वचित् ।
 गुणास्त्वङ्गीकृतास्तेन, केन गीता न गौरवात् ॥ ११ ॥
 तस्य पृथ्वीपतेः प्रौढ-प्रसादपरमास्पदम् ।
 धनाढः सार्थवाहोऽभूत्, पैरार्थप्रथनो द्विधा ॥ १२ ॥
 महासार्थो वणिज्यार्थं, स 'वसन्तपुरं' ब्रजन् ।
 प्रावृट्काले पथि प्राप्ते, वनेऽस्याद् वृष्टिकष्टतः ॥ १३ ॥
 प्राक् सार्थेन सहायाताद्, धर्मघोषगुरोरिह ।
 साधुभ्यो घृतदानेन, बोधिवीजं स भोजिवान् ॥ १४ ॥
 वर्षात्यये गुरुन् नत्वा, स 'वसन्तपुरे'ऽगमत् ।
 'क्षितिप्रतिष्ठे' नगरे, कृतार्थः पुनराययौ ॥ १५ ॥
 तत्र क्रमेण पूर्णायु-रुत्तरेषु 'कुरु'ष्वसौ ।
 'जम्बू'वृक्षस्य पूर्वणो-त्तरे 'सीता'नदीतटे ॥ १६ ॥

१ सूर्यौ । २ प्रेक्ष्यतां पञ्चदशं पृष्ठम् । ३ अवलोक्यतां चतुर्दशं पृष्ठम् ।

४ "स्वाम्यमात्यमुहकोश-राष्ट्रदुर्गबलानि च । राज्याङ्गानि" इत्यमरकोशे (श्लो. ७५१) ।

५ "सन्धिर्ना विग्रहो यान-मासनं द्वैधमाश्रयः । पद्गुणाः" इत्यमरकोशे (श्लो. ७५२) ।

६ ए- 'मतां' । ७ मोक्षः, पक्षे परेषामर्थस्तस्य प्रसिद्धिकारकः ।

मुनिदानप्रभावेण, युग्मधर्मी पुमानभूत् ।

युग्मायुः पूरयित्वाऽयं, 'सौधर्मे' विबुधोऽभवत् ॥ १७ ॥-युग्मम्

च्युत्वा ततो 'विदेहे'-ध्वपरेषु स 'गन्धिलावती'विजये ।

'वैताढ्ये' गिरौ गन्ध-समृद्धे 'गन्धार'देशपुरे ॥ १८ ॥

शतचलनाम्नो विद्या-धरधरणीन्द्रस्य चन्द्रकान्तायाम् ।

पत्न्यामुदपादि सुतो, महाबलो नाम गुणधाम ॥ १९ ॥

प्रव्रजितजनकराज्यं, प्राप्यासौ विषयलीनहृद् बुद्धः ।

केवलिचारणयतिषो-धितः स्वयम्बुद्धमन्त्रिगिरा ॥ २० ॥

निजतनुजापितराज्यः, स प्रव्रज्याऽऽश्रितः कृतानशनः ।

द्वाविंशतिदिवसानय, ललिताङ्गः सुरोऽज'नीशाने' ॥ २१ ॥

'श्रीप्रभ'नाम्नि विमाने, स्वयम्प्रभा बलभाऽभवत् तस्य ।

स्त्रीकृतदीक्षोऽनशनी, मृतः स्वयम्बुद्धमन्त्रिपतिः ॥ २२ ॥

सोऽज्राजनीन्द्रसामा-निकश्च दृढधर्मसञ्ज्ञया विदशः ।

च्युतयाऽथ तया प्रियया, ललिताङ्गो विरहितोऽर्त्तिमगात् ॥ २३ ॥

ग्राह ग्राग्भवसौहार्दाद्, दृढधर्मः समेत्य ताम् ।

ललिताङ्गाकुलो मा भू-र्मयाऽज्ञायि प्रिया तव ॥ २४ ॥

'धातुकी'खण्डद्वीपे प्राग्-'विदेहे' 'नन्दि'नामनि ।

ग्रामे 'नागिल'सञ्ज्ञोऽस्ति, श्रेष्ठी दारिद्र्यबिद्वृतः ॥ २५ ॥

सप्तानां तस्य पुत्रीणा-मुपर्येपाऽष्टमी सुता ।

जज्ञे तस्यां च जातायां, प्रणश्य स पिता ययौ ॥ २६ ॥

कृतमस्या न केनापि, नाम निर्नामिकेति सा ।

निर्भाग्याऽद्भुतदौर्भाग्या, परिणिन्ये न केनचित् ॥ २७ ॥

सा शैले'ऽम्बरतिलके,' दीर्वाद्यानेतुमन्यदा ।

गता युगन्धरं तत्रा-पश्यत् केवलिनं मुनिम् ॥ २८ ॥

गिरा तस्य विरक्ताऽसौ, गृहीतानशनाऽधुना ।

तत्रैवास्ते ततस्तस्या-स्त्वं गत्वा खं प्रदर्शय ॥ २९ ॥

ततस्त्वद्रागिणी मृत्वा, भवति त्वत्प्रियैव सा ।

तद्दिरेति कृते साऽपि, मृत्वोत्पन्ना स्वयम्प्रभा ॥ ३० ॥

रेमे समेतया भूयः, कालं भूयांसमेतया ।

ललिताङ्गस्ततोऽमंस्त, चिह्नैश्चवनमात्मनः ॥ ३१ ॥

ईशानेन्द्रेण सार्द्धं स, श्रद्धयाऽधिकया सुधीः ।

‘नन्दीश्वरा’दितीर्थेषु, यात्रां ‘संस्रयंश्च्युतः ॥ ३२ ॥

‘जम्बूद्वीपे’ प्राग्‘विदेहे’, ‘सीता’नद्युत्तरे तटे ।

विजये ‘पुष्कलावत्यां’, पुरे ‘लोहार्गला’ह्वये ॥ ३३ ॥

राज्ञः सुवर्णजङ्घस्य, लक्ष्मीदेव्यां सुतोऽजनि ।

स वज्रजङ्घ इत्याप, तारुण्यं पुण्यकन्दलः ॥ ३४ ॥—युग्मम्

पुत्री स्वयम्प्रभाऽत्रैव, विजये श्रीमतीति सा ।

‘पुण्डरीकिण्यां’ पुर्यासीद्, वज्रसेनस्य चक्रिणः ॥ ३५ ॥

तस्याः स्वयंवराय च, पित्राऽऽहूता नृपात्मजाः ।

वज्रजङ्घकुमारोऽपि, प्राप्तो ‘लोहार्गला’त् पुरात् ॥ ३६ ॥

जातिसरणमुत्पेदे, श्रीमत्यास्तु पुरान्तिके ।

मुनेः केवलमहिमा—यातामर्च्यक्षणात् तदा ॥ ३७ ॥

पित्रोः प्राग्भववृत्तं स्व-माचख्यौ सा सखीमुखात् ।

ललिताङ्गाद् वरो नान्यो, मान्यो मेऽस्त्विति चाग्रहम् ॥ ३८ ॥

तच्चरित्रपटः पित्रा—ऽस्यापि राजपद्यान्तरे ।

चेत् कोऽपि ललिताङ्गात्मा, राजपुत्रो भवेदिति ॥ ३९ ॥

वज्रजङ्घोऽपि तं प्रेक्ष्य, जातिस्मृतिमवाप्तवान् ।

श्रीमत्या प्रत्ययात् कण्ठे, वरमालाऽस्य चिक्षिपे ॥ ४० ॥

सोऽप्येनां परिणीय स्वं, पुरं प्राप तयाऽन्वितः ।

पिता तस्मार्पयद् राज्यं, तस्य पुत्रोऽप्यभूत् क्रमात् ॥ ४१ ॥

सोऽप्यात् पुष्कलपालाख्य—श्रीमतीभ्रातृविद्विषः ।

विजेतुं सीमसामन्तान्, सदारः ‘पुण्डरीकिणी’म् ॥ ४२ ॥

तत्र पुष्कलपालस्य, दासीकृत्याखिलद्वयः ।
 आगच्छत् स्वपुरं मार्गे, सोऽन्तः श्रवणं स्थितः ॥ ४३ ॥
 तत्र तौ दम्पती श्रुत्वा, तदात्वोत्पन्नकेवलात् ।
 धर्मं मुनिद्वयाज्जनं, विरक्तौ स्वपुरं गतौ ॥ ४४ ॥
 प्रातर्न्यस्यात्मजं, राज्ये प्रव्रजिष्याव इत्यम् ।
 सुप्तौ पुत्रस्तु तच्चिन्ता-ऽनभिज्ञो राज्यलोभतः ॥ ४५ ॥
 विपधूर्पं तयोर्वास-सुवनान्तरकारयत् ।
 मृत्योर्त्तर'कुरु'ष्वेतौ, उत्पन्नौ युग्मरूपिणौ ॥ ४६ ॥-युग्मम्
 ततोऽप्यायुःक्षये जातौ, 'सौधर्मे' स्नेहलौ सुरौ ।
 'जम्बूद्वीपे' 'विदेहे'ऽथ, पुरे 'क्षितिप्रतिष्ठिते' ॥ ४७ ॥
 न्युत्वाऽभूद् वज्रजङ्घात्मा, वैद्यस्य सुविधेः सुतः ।
 जीवानन्द इति ख्यातः, श्रीमत्यात्मा ततश्च्युतः ॥ ४८ ॥
 तत्रैव श्रेष्ठिपुत्रोऽभूत्, केशचारुयः स चाप्तवान् ।
 जीवानन्दस्य मित्रत्वं, तयोरप्यपरेऽभवन् ॥ ४९ ॥
 चत्वारः सुहृदस्तेऽमी, सुबुद्धिर्मन्त्रिनन्दनः ।
 सूनुरीशानचन्द्रस्य, महीन्द्रस्य महीधरः ॥ ५० ॥
 सार्थवाहश्रेष्ठिपुत्रौ, पूर्णभद्र-गुणाकरौ ।
 पञ्चाऽन्ये सुहृदो जग्मु-र्जीवानन्दगृहेऽन्यदा ॥ ५१ ॥
 तदा गुणाकरस्तत्र, व्रती भिक्षार्थमागतः ।
 दृष्ट्वा कुटाकुलं तं च, पञ्चानामप्यभूत् कृपा ॥ ५२ ॥
 एतैरुत्साहितो जीवा-नन्दो मुनिचिकित्सने ।
 स्वगृहे लक्षपाकं 'च, तैलं सजीचकार सः ॥ ५३ ॥
 तैर्मूल्यादर्थितो जीर्ण-श्रेष्ठी साधुं चिकित्सितुम् ।
 मुधा दत्ते स गोशीर्ष-चन्दनं रत्नकम्बलम् ॥ ५४ ॥
 पठेते काननं गत्वा, चिकित्सामसृजन् मुनेः ।
 प्रणेषुर्मुनिमुल्लासं, दधुर्वोधं च तद्विरा ॥ ५५ ॥
 चिकित्साशेषगोशीर्ष-कम्बलादिकविक्रयात् ।

लब्धैः स्वैः स्वैर्धनैर्धन्या-स्ते जिनायतनं व्यधुः ॥ ५६ ॥
 पठपि प्राप्तदीक्षास्ते, प्रपाल्य विमलं व्रतम् ।
 मृत्योत्पन्नाः क्रमात् कल्पे, सर्वेऽप्य'ऽच्युत'नामनि ॥ ५७ ॥
 अथ 'जम्बू'द्वीपे पूर्व-'विदेहे'षु 'पुष्कलावती'विजये ।
 -पुर्यां च 'पुण्डरीकि-ण्यां' राज्ञो वज्रसेनस्य ॥ ५८ ॥
 धारिण्यां प्रेयस्यां, पञ्चैते जज्ञिरे क्रमात् पुत्राः ।
 व्युत्वा स वैद्यजीव-श्चतुर्दशस्रमस्रचितश्चक्री ॥ ५९ ॥
 प्रथमः समजनि तनयो, विदितोऽयं वज्रनाभ इति नाम्ना ।
 ते चत्वारश्च्युत्वा, नृपसचिवश्रेष्ठिसार्थवाहसुताः ॥ ६० ॥
 जातौ ब्याहु-सुब्याहू, क्रमतः पीठो महापीठः ।
 केशवजीवश्च्युत्वा, सुयशा इति तत्र राजपुत्रोऽभूत् ॥ ६१ ॥
 सुयशा वज्रनाभं तु, शिथिये शैशवादपि ।
 ते पञ्च सै च तारुण्यं, प्रापुः प्रीतिपरा मिथः ॥ ६२ ॥
 तीर्थं प्रवर्त्तयेत्युक्ते, देवैर्लोकान्तिकैस्ततः ।
 वज्रसेनोऽपि राज्ये स्वे, वज्रनाभं न्यवीविशत् ॥ ६३ ॥
 'स सांवत्सरिकं दानं, दत्त्वा दीक्षां प्रपन्नवान् ।
 उत्पेदे केवलज्ञानं, क्रमादस्य तपस्यतः ॥ ६४ ॥
 उत्पन्ने वज्रनाभोऽपि, चक्रे पदस्फण्डचक्रयभूत् ।
 सुयशाः सारथिस्तेन, कृतोऽन्ये विषयेश्वराः ॥ ६५ ॥
 चक्रवर्ती पितुर्धर्म-चक्रिणो वज्रसेनतः ।
 दीक्षां जग्राह सोदर्यै-स्तथा सारथिनाऽन्वितः ॥ ६६ ॥
 'विश्रुत्या स्थानकैर्वज्र-नाभेन मुनिनाऽद्भुतम् ।
 अर्जितं तीर्थकृन्नाम-कर्म दुष्कर्ममर्ममित् ॥ ६७ ॥
 बाहुना साधुयोग्यान्न-पानाद्यानयनादिना ।
 वैयावृक्ष्येन चोपार्जि, चक्रिभोगोज्ज्वलं फलम् ॥ ६८ ॥

१ आर्या । २-३-गीतिः । ४ आर्या (१) । ५ वज्रनाभः । ६ अतः परं
 ११३ तमपर्यन्तानां पद्यानां छन्दो 'जुष्टुप्' । ७ वज्रसेनः । ८ एतन्नामार्थं प्रेक्ष्यन्तां
 ११८-१२० तमानि पृष्ठानि ।

सुबाहुना महर्षीणां, सद्विधामणयाऽनणु ।
 उपार्जितं बाहुबलं, वज्रनाभोऽस्तवीच तौ ॥ ६९ ॥
 तदीर्षया पीठ-महा-पीठाम्यां स्त्रीत्वमर्जितम् ।
 चतुर्दशपूर्वलक्षा-ण्येते व्रतमपालयन् ॥ ७० ॥
 आयुःक्षये त्रयस्त्रिंशत्-सागरप्रमितायुषः ।
 सर्वे 'सर्वार्थसिद्धौ' ते, समुत्पेदुर्दिवौकसः ॥ ७१ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते', क्षेत्रे कुलकरोऽभवत् ।
 सप्तमो नाभिनामाऽस्य, मरुदेवा प्रियाऽभवत् ॥ ७२ ॥
 तदा च चतुरशीति-पूर्वलक्षैस्तृतीयके ।
 अरके स नवाशीति-पक्षैरुने गते सति ॥ ७३ ॥
 त्रयस्त्रिंशत्सागरायुः-क्षये 'सर्वार्थसिद्धि'तः ।
 आपाठे कृष्णचतुर्ध्या-मुत्तरापाठयाऽऽश्रिते ॥ ७४ ॥
 चन्द्रे च्युत्वा स जीवोऽथ, वज्रनाभस्य चक्रिणः ।
 श्रीनाभिपत्न्याः श्रीमरु-देव्याः कृष्णवयातरत् ॥ ७५ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्
 वृषभे-भ-हरि-श्री-सत्त्व-चन्द्रा-र्क-ध्वज-कुम्भकाः ।
 सरो-ऽर्णव-विमानानि, रत्नौघ-ज्वलनाविति ॥ ७६ ॥
 चतुर्दश महास्यन्ता, देव्या गर्भगते विभौ ।
 निशि तस्यामदृश्यन्त, सुप्तया वासवेश्मनि ॥ ७७ ॥-युग्मम्
 गतेषु नवमासेषु, सार्द्धाष्टमादिनेष्वथ ।
 चैत्रस्य बैङ्गलाष्टम्या-मुत्तरापाठया युते ॥ ७८ ॥
 चन्द्रे धनुर्गते देवी, निशीथे युग्मधर्मिणम् ।
 तनयं सुपुत्रे स्वर्ण-वर्णं वृषभलाञ्छनम् ॥ ७९ ॥-युग्मम्
 पट्टपञ्चाशद् दिक्कुमार्यः, स्वस्वकृत्यानि चक्रिरे ।
 प्रभोरिन्द्राश्चैतुःपटि-'भिरौ' स्नात्रोत्सवं व्यधुः ॥ ८० ॥
 स्वप्ने मात्रैश्चि प्रागूरु-गन्धार्द्धो वृषभोऽस्य यत् ।

ततः पितृभ्यां वृषभ, इति नाम प्रभोः कृतम् ॥ ८१ ॥
 चक्रे सुमङ्गलेत्याख्या, युग्मजायाः स्त्रियः पुनः ।
 कस्यापि मिथुनस्य स्त्री, पुंसि तालफलान्मृते ॥ ८२ ॥
 एकाकिनी सुनन्देति, पित्राऽग्राहि प्रभोः कृते ।
 ते द्वे स्वामी समयेऽथ, हरिणा परिणायितः ॥ ८३ ॥-युग्मम्
 उपायनीकृतादिक्षो-ग्रहणे हरिणा कृतः ।
 'इक्ष्वाकु'रिति वंशोऽभूद्, विभोर्भुवनविश्रुतः ॥ ८४ ॥
 च्युत्वा सुमङ्गलादेव्या-स्तौ जीवौ बाहु-पीठयोः ।
 सज्जातौ भरत-ब्राह्मणौ, समये युग्मधर्मिणौ ॥ ८५ ॥
 तौ सुबाहु-महापीठ-जीवौ च्युत्वा बभूवतुः ।
 सुनन्दाया बाहुचलि-सुन्दर्यौ युग्मरूपिणौ ॥ ८६ ॥
 गतेषु पूर्वलक्षेण, विंशतौ जन्मतो हरिः ।
 'विनीता' नगरीं कृत्वा, तत्र राज्ये प्रभुं न्यधात् ॥ ८७ ॥
 पञ्चचापशतोच्छ्राय-स्तत्र पुत्रशतावृतः ।
 त्रिपटिं पूर्वलक्षाणि, राज्यं प्रभुरपालयत् ॥ ८८ ॥
 चैत्रे च बहुलाष्टम्यां, दिनभागे च पश्चिमे ।
 'उत्तरापाठ'नक्षत्रे, कृतपष्ठर्तेपः प्रभुः ॥ ८९ ॥
 'सुदर्शनाऽऽ'ख्या(ख्यः)शिषिका-रूढः 'सिद्धार्थ'कानने ।
 गत्वोत्तीर्या'ऽशोक'तरो-र्मूले प्रव्रजितोऽभवत् ॥ ९० ॥-युग्मम्
 स्वच्छान्तःकरणाः कच्छ-महाकच्छादयो नृपाः ।
 दीक्षां सहस्राश्रत्वारो, जगृहुः स्वामिना समम् ॥ ९१ ॥
 'कुरु'देशे 'गजपुरे', पुत्रो बाहुचलेर्नृपः ।
 सोमप्रभोऽभवत् तस्य, स्रुतः श्रेयांससञ्ज्ञया ॥ ९२ ॥
 सुयशा राजपुत्रो यः, प्रभोः प्राग्भवसारथिः ।
 'सर्वार्थसिद्धे'श्च्युत्वा स, श्रेयांसः प्रभुपौत्रजः ॥ ९३ ॥

१ ८४तमस्य एतदनु स्थानं प्रतिभाति । २ क-'समेतेऽथ' । ३ क-'व्यधात्' ।
 ४ ख-'तपा.' ।

जातिसरणविज्ञात-दानधर्मेण पारणम् ।
 प्रभुरिक्षुरसैर्वर्षो-पोपितस्तेन कारितः ॥ ९४ ॥-विशेषकम्
 छन्नस्यो विजहाराथ, ग्रामा ऽरण्य-पुरादिषु ।
 व्रताद् वर्षसहस्रान्ते-‘ऽयोध्या’शाखापुरे प्रभुः ॥ ९५ ॥
 पुरे ‘पुरिमताला’ख्ये, ‘शकटानन’नामनि ।
 उद्याने कङ्केलितरु-मूले प्रतिमया स्थितः ॥ ९६ ॥
 फाल्गुने कृष्णैकादश्या-मुत्तरापादया युते ।
 शशाङ्के केवलज्ञानं, लेभेऽष्टमतपः परम् ॥ ९७ ॥-युग्मम्
 प्रभोर्भूरिप्रभाचक्रं, धर्मचक्रं पुरोऽभवत् ।
 आविर्भूतं क्षणेऽप्रैव, चक्रं भरतभूपतेः ॥ ९८ ॥
 प्रभोः समवसरणं, सुराश्चकुर्गणाधिपाः ।
 आसन् वृषभसेनाद्या, अंशीतिश्चतुरुचराः ॥ ९९ ॥
 क्रोशत्रयोभ्रतश्चैत्य-वृक्षोऽभूद् वृषभप्रभोः ।
 वराक्षस्युतावाम-दोर्युगो गजवाहनः ॥ १०० ॥
 समातुलिङ्गपाशान्य-दोर्द्वयः कनकद्युतिः ।
 यक्षो गोमुखो नामाऽभूत्, प्रभोस्तीर्थेऽन्तिकस्थितः ॥ १०१ ॥-युग्मम्
 प्रभोरप्रतिचक्राऽऽख्या, तीर्थे शासनदेवता ।
 युता संचक्रपाशेषु-वरदैर्दक्षिणैः करैः ॥ १०२ ॥
 चक्रा-ऽङ्कुश-धनु-र्वज्र-लक्षणैर्दक्षिणेतैरैः ।
 सुपर्णवाहना स्वर्ण-वर्णा सन्निधिगतिनी ॥ १०३ ॥-युग्मम्
 प्रभोः सर्वपरीवारः, समभूदिति साधवः ।
 सहस्राश्चतुरशीतिः, साध्यो लक्षत्रयं तथा ॥ १०४ ॥
 चैतुःसहस्री पञ्चाशद्-युक्ता पञ्चशती^६ तथा ।
 चतुर्दशपूर्विणः स्थु-स्वधिज्ञानिनो नव ॥ १०५ ॥

१ ख-‘आसन्नधम०’ । २ एतन्नामानि न कापि प्रेक्ष्यते । ३ क-‘सचक्र०’ ।
 ४ ‘सहस्राणि तु चत्वारि तथा सप्त शतानि च । पञ्चाशदधिकान्यासन्, श्रीचतुदशपूर्विणाम् ॥’
 इति पाठस्तु त्रिपट्टिशलाकापुरुरूपचरित्रे (प० १, स० ६, स्तो० ४५३) । ५ ख-‘सप्त०’ ।
 ६ ४५५० ।

सहस्राणि केवलिनः, सहस्रा विंशतिः पुनः ।
 पद्मशती विंशतिसहस्राः 'सद्वैक्रियलब्धयः ॥ १०६ ॥
 सार्द्धपद्मशती द्वादश, सहस्राणि च वादिनः ।
 एतावन्त एव तथा, मनःपर्ययशालिनः ॥ १०७ ॥
 द्वाविंशतिसहस्राः स्युः-रनुत्तरोपपातिनः ।
 त्रीणि लक्षाणि पञ्चाशत्, सहस्राः श्रावकाः पुनः ॥ १०८ ॥
 पञ्चाशत्सहस्रैश्चतुः-सहस्राभ्यधिकैः पुनः ।
 समन्वितानि लक्षाणि, पञ्चाशत्(सन्?) श्राविकास्तथा ॥ १०९ ॥
 दीक्षाकालात् पूर्वलक्षे, गते 'ऽष्टापद' पर्वते ।
 साधुसहस्रैर्दशभि-श्चतुर्दशतपःपैरः ॥ ११० ॥
 एतस्यामवसर्पिण्यां, तृतीयस्यारकस्य तु ।
 एकोननवतौ पक्षे-पञ्चशिष्टेषु सत्सु च ॥ १११ ॥
 माघकृष्णत्रयोदश्यां, पूर्वाह्णेऽभीचिगे विधौ ।
 पर्यङ्कासनवान् मोक्षं, ययौ श्रीवृषभप्रभुः ॥ ११२ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्
 विंशतिस्त्रिपष्टिरेकं, कौमारे राज्य-दीक्षयोः ।
 पूर्वलक्षाण्यायुश्चतु-रशीतिवृषभप्रभोः ॥ ११३ ॥
 त्रिषे स नाभेयजिनोऽस्तु यत्त्रयो-दशक्रियास्थानविमुक्त्रयोदशे ।
 जातो भवे तीर्थकरः परं गुण-स्थानाद् गुणस्थानमगात् त्रयोदशात् ११४
 ग्रन्थार्थं ॥ १२५ ॥

"इति श्रीजिनदत्तमूरिशिष्यभीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशति-
 जिनेन्द्रसङ्घिसचरिते प्रथमं श्रीमदादिनाथचरितं समाप्तम् ॥ १ ॥

१ २०६०० । २ १२६५० । ३ य- 'द्वाविंशतिः' । ४ ५५४००० । ५ क- 'का-
 लाद् गते पूर्व-लक्षेऽष्टापद' । ६ क- 'परम्' । ७-८ पश्यतां ४४तमं पृष्ठम् । ९ वंश-
 स्पविलम् । १० अयं पाठो नास्ति क-प्रती ।

अथ श्रीअजितस्वामिचरित्रम् ॥ २ ॥

यत् तेने गतिनिर्जितो गजपतिर्यस्याङ्कमूर्त्या पदो-
पास्ति तैरिव नव्यपुण्यनिवहैस्तज्जातिरप्यद्भुता ।

श्रीविधामपदं रणेऽद्भुतजया मान्या च राज्ञामभूत्

स श्रीमानजितो जिनः सृजतु वो दुष्कर्ममर्मच्छिदम् ॥ १ ॥^३

‘जम्बू’द्वीपविभूषण-महा‘विदेह’स्य‘वत्स’विजयजुषि ।

अजनि ‘सुसीमा’पुर्या, महीपतिर्विमलबाहनो नाम ॥ २ ॥^४

सारिन्दममुनेरन्ते, तपस्तेपे धृतव्रतः ।

विपद्या‘ऽनुत्तरे’ देवो, विमाने ‘विजये’ऽजनि ॥ ३ ॥^५

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरते’, ‘विनीता’ विद्यते पुरी ।

तस्या‘मिक्ष्वाकु’वंशेऽभूज्-जितशत्रुर्नरेश्वरः ॥ ४ ॥

‘सद्धर्मचारिणी’ तस्य, विजया सञ्ज्ञयाऽजनि ।

त्रयस्त्रिंशत्सागरायुः-क्षये ‘विजय’तस्ततः ॥ ५ ॥

जीवो विमलबाहन-नरेन्द्रस्य परिच्युतः ।

वैशाखमासि शुक्लायां, त्रयोदश्यां तिथावथ ॥ ६ ॥

रोहिणीधिष्ण्यसंयोगं, प्राप्ते पीयूषरोषिणि ।

स तस्या विजयादेव्याः, कुक्षिदेशमभूषयत् ॥ ७ ॥-विशेषकम्

माघस्य धवलाष्टम्यां, रोहिण्यां वृषगे विधौ ।

सुतं साऽद्वय तीर्थेशं, द्वितीयं हस्तिलाञ्छनम् ॥ ८ ॥

द्यूते गर्भस्थितस्यास्य, जननी न जिता मया ।

इत्यदादजित इति, नाम तस्य प्रभोः पिता ॥ ९ ॥

युवा सार्द्धचतुश्चाप-शतोच्चः काञ्चनच्छविः ।

सम्पूर्णाष्टादशपूर्वं-लक्षो राज्येऽभवत् प्रभुः ॥ १० ॥

त्रिपञ्चाशत्पूर्वलक्षीं, राज्यं ग्रन्थुरपालयत् ।

माघे नवम्यां शुक्लायां, श्रिते शशिनि रोहिणीम् ॥ ११ ॥

१ क-‘प्यद्भुतम्’ । २ क-‘च्छिदम्’ । ३ शार्दूल० । ४ आर्या । ५ अत पर
३३तम पद्यं यावत् छन्दो‘ऽनुष्टुप्’ । ६ क-‘सधर्म०’ । ७ ख-‘लक्षे’ ।
प० वा० ५८

'मुप्रमां' प्रभुराख्या, शिविकां निर्ययो पुरः ।
 'सहस्राप्र'वणे गत्वा, सप्तच्छदतले स्थितः ॥ १२ ॥-युग्मम्
 दिनस्य पश्चिमे भागे, सहस्रेण नृपः सह ।
 कृतपष्टतपाः स्वामी, चारित्रं प्रतिपन्नवान् ॥ १३ ॥
 द्वितीये दिवसे जात-मजितस्य जिनेशितुः ।
 ब्रह्मदत्तनृपावासे, परमात्मेन पारणम् ॥ १४ ॥
 ततो द्वादश वर्षाणि, छत्रस्थे व्यहरत् प्रभुः ।
 दीक्षास्थाने 'सहस्राग्रो'-पवने पुनरायया ॥ १५ ॥
 तत्र सप्तच्छदतरो-रधः प्रतिमया स्थितः ।
 पाँपस्य शुक्लैकादश्यां, रोहिण्यां दिवसोदये ॥ १६ ॥
 प्रपदे कैवलज्ञानं, कृतपष्टतपाः प्रभुः ।
 सिंहसेनप्रभृतयो, नवतिः पञ्चभिर्युता ॥ १७ ॥
 आसन् गणधराश्चैत्य-पादपस्त्वजितप्रभोः ।
 चतुर्दशघनुःशैत्य-धिकक्रोशद्वयोन्नतः ॥ १८ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्
 सपाशा-ऽक्षस्रग्-सुदूर-वरदैर्दक्षिणैः करैः ।
 शक्त्य-ऽङ्कुश-बीजपूरा-ऽभयदैर्दक्षिणेतरीः ॥ १९ ॥
 अष्टबाहुर्महायक्ष-नामा यक्षश्चतुर्मुखः ।
 श्यामो गजरथस्तीर्थे, समभूदजितप्रभोः ॥ २० ॥-युग्मम्
 विभ्राणा दक्षिणौ बाहू, वरदं पाशशालिनम् ।
 बीजपूरा-ऽङ्कुशयुतौ, वामौ तु कनकद्युतिः ॥ २१ ॥
 देवता त्वजितबला, तीर्थेऽभूदजितप्रभोः ।
 लोहासनसमासीना, पार्श्वे शासनदेवता ॥ २२ ॥-युग्मम्
 ओ केवलात् परीवारः, सर्वोऽयमजितप्रभोः ।
 व्रतिनो लक्षं व्रतिन्य-स्त्रिलक्षी त्रिसहस्रयुक्^१ ॥ २३ ॥
 त्रिंशत्सहस्री च चतुर्दशपूर्वभृतः पुनः ।
 त्रिसहस्री सप्तशती, मनःपर्ययशालिनः ॥ २४ ॥

१ क-'पुनः' । २ पञ्चनवतिः । ३ य-‘शताधिक०’ । ४ य-‘द्वयान्वितः’ । ५ क-‘श्री-
 केवलात्’ । ६ त्रिपष्टि० चरित्रे तथा जैनतत्त्वाददर्शयन्त्रे नीणि लक्षाणि त्रिंशत् सहस्राणि ।

सहस्रा द्वादश तथा, सपञ्चाशच्चतुःशती ।

आविर्भूतावधिज्ञाना-श्चतुर्णवतिशत्यपि ॥ २५ ॥

उत्पन्नकेवलज्ञानाः, सहस्रा द्व्यग्रविंशतिः ।

वादिनश्चतुःशत्यग्राः, सहस्रा द्वादशाऽभवन् ॥ २६ ॥

सद्वैक्रियलब्धयोऽपि, सहस्रा विंशतिस्तथा ।

चतुःशती(?) श्रावकास्तु, सहस्रद्वितयोनितम् ॥ २७ ॥

लक्षग्रयं श्राविकाश्च, पञ्चलक्षीसमन्विताः ।

पञ्चचत्वारिंशत्सङ्ख्यैः, सहस्रैरभवन् पुनः ॥ २८ ॥-युग्मम्

दीक्षाकालादेङ्कागोने, पूर्वलक्षे गते सति ।

चैत्रस्य शुक्लपञ्चम्यां, पूर्वाह्णे मृगशीर्षगे ॥ २९ ॥

विधौ सानशनो मासं, सहस्रेणर्यपिभिः सह ।

'समेता'द्रौ पर्यङ्कस्थः, शिवं प्रापाऽजितप्रभुः ॥ ३० ॥-युग्मम्

पूर्वलक्षाणि कौमार्ये, ययुरष्टादश प्रभोः ।

राज्यभोगे त्रिपञ्चाशत्, पूर्वाङ्गेण युतानि तु ॥ ३१ ॥

'दीक्षायां पूर्वलक्षं तु, पूर्वाङ्गेण विवर्जितम् ।

द्वासप्ततिः पूर्वलक्ष्या-ण्यायुरित्यजितप्रभोः ॥ ३२ ॥-युग्मम्

अजितस्वामिनो मोक्षः, श्रीमद्वृषभमोक्षतः ।

पञ्चाशत्कोटिलक्षेषु, सागराणां गतेष्वभूत् ॥ ३३ ॥

कृत्वा-मोहतमोहति प्रकटितानन्तार्थसार्थस्थिते-

निःपर्यन्तमुपेयुषः समुदयं यज्ज्ञानभानोः पुरः ।

द्वीपोदन्वदसहस्रपर्यन्ततयः सद्योत्पद्योत्तप्रभां

प्रापन् पापचमूः समूलमजितस्वामी स मे लुम्पतु ॥ ३४ ॥

ग्रन्थाग्रं ॥ ३८ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्क्षिप्तचरिते द्वितीय श्रीमदजितजिनचरित समाप्तम् ॥ २ ॥

राज्ञां सह सहस्रेण, 'सहस्राग्रवणे' वने ।

कृतपष्ठतपा दीक्षां, पश्चिमेऽह्यग्रहीत् प्रभुः ॥ १२ ॥

सुरेन्द्रदत्तभूपत्या-वासे तत्रैव पारणम् ।

खामिनः परमाग्नेन, द्वितीये दिवसेऽभवत् ॥ १३ ॥

चतुर्दशान्यत्र समा, विहृत्य पुनरागतः ।

'सहस्राग्रवणे' शाल-द्रुमूले प्रतिमास्थितः ॥ १४ ॥

कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां, मृगाङ्गे मृगशीर्षगे ।

पूर्वाङ्गे सम्भवस्वामी, पष्ठेन प्राप केवलम् ॥ १५ ॥-युग्मम्

चौरमुख्या गणभृतो, बभूवुर्द्वयधिकं शतम् ।

चैत्यद्वयं साष्टधन्य-शतकोशद्वयः प्रभोः ॥ १६ ॥

स वैभु-गदामृद-ऽमी-प्रददक्षिणदोस्त्रयः ।

समातुलिङ्ग-नागा-ऽक्ष-सूत्रग्रामभुजत्रयः ॥ १७ ॥

त्रिनेत्रः पद्भुजो यक्षः, इयामो बर्हिणवाहनः ।

त्रिमुरस्त्रिमुखारूढोऽभूत्, तीर्थे श्रीसम्भवप्रभोः ॥ १८ ॥-युग्मम्

वरदानपरा-ऽक्षस्तम्-युता दक्षिणदोर्युगा ।

अभयप्रद-फणिभृद्-वरवामकरद्वया ॥ १९ ॥

दुरितारिरिति नाम्ना, गौराङ्गी च्छागवाहना ।

चतुर्भुजा श्रीसम्भव-तीर्थे शासनदेव्यभूत् ॥ २० ॥-युग्मम्

श्रीसम्भवपरीवारे, द्वे लक्षे व्रतिनोऽभवन् ।

व्रतिन्यस्त्रीणि लक्षाण्या-सन् पट्त्रिंशत्सहस्रयपि ॥ २१ ॥

सर्वपूर्वभृतः सार्द्धं-कविंशतिशती पुनः ।

अवधिज्ञानिनः पण्ण-व्रतिर्जाता शतानि तु ॥ २२ ॥

सहस्रा द्वादश तथा, शतं सार्द्धं मनोविदः ।

सहस्राणि पुनः पञ्च-दश केवलशौलिनाम् ॥ २३ ॥

अष्टादश शतान्यासं-लब्धैः क्रियलब्धयः ।

सहस्राणि द्वादश तु, वादलन्धिसमन्विताः ॥ २४ ॥

१ क-'चारुमुख्या' । २ १०२ सहस्राप्रमिता । ३ नकुल० । ४ फ-'स्रय' ।

५ क-'शालिन' ।

श्रीसम्भवचरित्रम् ॥ ३ ॥

श्रीसम्भवः स भवताद् भवतां विभूत्यै

यस्यांहियुग्मनखपङ्क्तिमहःप्ररोहाः ।

नम्रस्य भालध्रुवि विप्र्रति भूर्ध्रुवःस्रः-

सामित्वशंसिनवरत्नकिरीटशोभाय् ॥ १ ॥

अभू'देरावत'क्षेत्रे, 'धातुकी'खण्डमण्डने ।

राजा 'क्षेमपुरी'पुर्यां, नाम्ना विपुलवाहनः ॥ २ ॥

स्वयम्प्रभगुरोरन्ते, तपस्तप्त्वा धृतव्रतः ।

पूर्णाधु'रानते' कल्पे, नयमे स सुरोऽभवत् ॥ ३ ॥

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते', 'श्रावस्त्यां' पुर्यभूद्वृषः ।

जितारि'रिक्वाकु'वंशे, तस्य सेना प्रियाऽजनि ॥ ४ ॥

फाल्गुनस्य सिताष्टम्यां, चन्द्रे मृगशिरःश्रिते ।

जीवो विपुलवाहन-नरेन्द्रस्याऽऽनता'त् व्युतः ॥ ५ ॥

तस्याः सेनामहादेव्याः, कुक्षाववततार सः ।

साऽस्रत समये स्रु-मध्वाङ्गं कनकद्युतिम् ॥ ६ ॥

मार्गशुक्लचतुर्दश्यां, धिष्ण्ये मृगशिरोऽभिधे ।

विधौ मिथुनराशिस्थे, तृतीयं तीर्थनायकम् ॥ ७ ॥-युग्मम्

अस्मिन् गर्भगते धान्यं, सम्भूतं यदभूद् भूषम् ।

सम्भवः 'सम्भवधेति, पित्रा नामाऽस्य तत् कृतम् ॥ ८ ॥

गतेषु पञ्चदशसु, पूर्वलक्षेण जन्मतः ।

न्यस्य श्रीसम्भवं राज्ये, जितारिर्व्रतैर्भागभूत् ॥ ९ ॥

चतुश्चापशतोद्याङ्गः, सपूर्वाङ्गचतुष्टयीम् ।

चतुश्चत्वारिंशत्पूर्व-लक्षीं राज्यं व्यधात् प्रभुः ॥ १० ॥

ततो मार्गपूर्णमायां, मृगशीर्षगते विधौ ।

श्रितः 'सर्वार्थ'शिविकां, नगर्या निर्गतो विभुः ॥ ११ ॥

१ क-'तपस्य (१)' । २ ख-यसन्त० । ३ अतः परं त्रिसप्तमं पद्यं यावत् छन्दोऽनुष्टुप् ।
४ क-'सम्भव०' । ५ ख-'धृत०' । ६ ख-'चतुष्टयम्' । ७ क-'सिद्धाय' ।

राज्ञां सह सहस्रेण, 'सहस्राग्रवणे' वने ।
 कृतपट्टतपा दीक्षां, पश्चिमेऽह्यग्रहीत् प्रभुः ॥ १२ ॥
 सुरेन्द्रदत्ताभूपत्या-वासे तत्रैव पारणम् ।
 स्वामिनः परमात्मेन, द्वितीये दिवसेऽभवत् ॥ १३ ॥
 चतुर्दशान्यत्र समा, विहृत्य पुनरागतः ।
 'सहस्राग्रवणे' शाल-द्रुमूले प्रतिमास्थितः ॥ १४ ॥
 कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां, मृगाङ्के मृगशीर्षगे ।
 पूर्वाङ्के सम्भवस्वामी, षष्ठेन प्राप केवलम् ॥ १५ ॥-युग्मम्
 चारमुख्या गणभृतो, बभूवुर्द्वयधिकं शतम् ।
 चैत्यद्रुश्च साष्टधन्व-शतक्रोशद्वयः प्रभोः ॥ १६ ॥
 स वैभु-गदाभृद-ऽभी-प्रददक्षिणदोस्त्रयः ।
 समातुलिङ्ग-नागा-ऽक्ष-सूत्रवामभुजत्रयः ॥ १७ ॥
 त्रिनेत्रः षड्भुजो यक्षः, श्यामो बर्हिणवाहनः ।
 त्रिमुखस्त्रिमुखारूढोऽभूत्, तीर्थे श्रीसम्भवप्रभोः ॥ १८ ॥-युग्मम्
 वरदानपरा-ऽक्षसग-युता दक्षिणदोर्युगा ।
 अभयप्रद-फणिभृद्-वरवामकरद्वया ॥ १९ ॥
 दुरितारिरिति नाम्ना, गौराङ्गी च्छागवाहना ।
 चतुर्भुजा श्रीसम्भव-तीर्थे शासनदेव्यभूत् ॥ २० ॥-युग्मम्
 श्रीसम्भवपरीवारे, द्वे लक्षे त्रितिनोऽभवन् ।
 त्रतिन्यस्त्रीणि लक्षाण्या-सन् षड्विंशत्सहस्रयपि ॥ २१ ॥
 सर्वपूर्वभृतः सार्द्धं-कविशतिशती पुनः ।
 अवधिज्ञानिनः षण्ण-वतिर्जाता शतानि तु ॥ २२ ॥
 सहस्रा द्वादश तथा, शतं सार्द्धं मनोविदः ।
 सहस्राणि पुनः पञ्च-दश केवलशैलिनाम् ॥ २३ ॥
 अष्टादश शतान्यास-लब्धैकियलब्धयः ।
 सहस्राणि द्वादश तु, वादलब्धिसमन्विताः ॥ २४ ॥

लक्षद्वयं त्रिनवति-सहस्राः श्रावकाः पुनः ।

पट् लक्षाणि पट्त्रिंश-च सहस्राः श्राविकास्तथा ॥ २५ ॥

चतुःपूर्वाङ्गहीनेऽथ, पूर्वलक्षे गते व्रतात् ।

चैतस्य शुक्लपञ्चम्यां, प्रभाते मृगशीर्षगे ॥ २६ ॥

मासिकेनानशनेनो-र्ध्वस्थः श्रीसम्भवप्रभुः ।

‘समेता’द्रौ समं साधु-सहस्रेण शिवं ययौ ॥ २७ ॥

कुमारत्वेऽभवन् पूर्व-लक्षाः पञ्चोत्तरा दश ।

राज्ये चतुश्चत्वारिंश-श्चतुःपूर्वाङ्गसंयुता ॥ २८ ॥

दीक्षायां पूर्वलक्षं तु, चतुःपूर्वाङ्गवर्जितम् ।

इति पटिः पूर्वलक्षाः, सर्वायुः सम्भवप्रभोः ॥ २९ ॥

श्रीसम्भवस्य निर्वाणं, निर्वाणादजितप्रभोः ।

सागराणां त्रिंशत्कोटि-लक्षेषु गलितेऽप्यभूत् ॥ ३० ॥

भूयाद् वः स शुभाय सम्भवविभुर्यद्देशनासंसदि

स्वर्गौकःप्रकरैः प्रसन्नततयो मुक्ताः पतन्त्यो बभूवुः ।

सानन्दप्रभुवन्दनभ्रमदमर्त्यौघार्तिसहङ्गन-

व्यप्रघोघनधर्मविन्दुनिवहप्रागल्भ्यलीलावहाः ॥ ३१ ॥

ग्रन्थाग्रं ॥ ३४ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्घिसचरिते तृतीयं सम्भवजिनचरितं समाप्तम् ॥ ३ ॥

श्रीअभिनन्दनचरित्रम् ॥ ४ ॥

नानास्थानपरिभ्रमभ्रमतया नित्यं प्रतेने भ्रमं

द्वैराज्यं ननु यन्मनस्तदमुना निर्मूलमुन्मूलितम् ।

यस्येत्यङ्गमिपाचकार चरणोपास्तिं पुवङ्गो न किं

स श्रीमानभिनन्दनस्त्रिभुवनानन्दाय कन्दायताम् ॥ १ ॥^३

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र प्राग्-‘विदेहे’ वर‘मङ्गलापती’विजये ।

पुरि ‘रत्नसञ्जया’यां, महाबलो नाम नृपतिरभूत् ॥ १ ॥^४

१ क-‘शीर्षमे’ । २ क-‘नम-’ । ३ शार्दूल० । ४ आर्या ।

काले विमलसूरीणां, पादान्ते सोऽग्रहीद् व्रतम् ।
 तपस्तप्त्वा विषद्याभूद्, विमाने 'विजये' सुरः ॥ २ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते', 'विनीता' विद्यते पुरी ।
 तस्यां संवरभूमीशः, सिद्धार्था तत्प्रियाऽभवत् ॥ ३ ॥
 'वैशाखे' शुक्लचतुर्थ्या-ममीचि (भिजिद्?) धिण्यगे विधौ ।
 त्रयस्त्रिंशत्सागरायुः-क्षये 'विजय' तऽभ्युतः ॥ ४ ॥
 सिद्धार्थाकुक्षिं स महा-बलजीवो व्यभूषयत् ।
 माघशुक्लद्वितीयाया-ममीचौ मकराश्रिते ॥ ५ ॥
 शशाङ्केऽसूत सा स्रुं, स्वर्णामं कपिलाञ्छनम् ।
 'इक्ष्वाकु'कुलकोटीरं, चतुर्थं तीर्थनायकम् ॥ ६ ॥-विशेषरुम्
 गर्भस्थेऽत्र कुलं राज्य-मभ्यनन्ददतो व्यधात् ।
 अभिनन्दन इत्यस्य, नाम संवरभूवरः ॥ ७ ॥
 सहाईद्वादशपूर्वं-लङ्घान्ते जनकेन सः ।
 धैतुःसार्द्धत्रिंशतोद्यो, युवा राज्येऽभ्यपिच्यत ॥ ८ ॥
 संवरे धृतदीक्षेऽथ, प्रभोः पालयतः प्रजाः ।
 सार्द्धा सहाष्टपूर्वाङ्गा, पदत्रिंशत् पूर्वलक्ष्यगात् ॥ ९ ॥
 माघेऽथ शुक्लद्वादश्या-ममीचिं संश्रिते विधौ ।
 शिविका'मर्थसिद्धा'ख्या-मारूढो निर्ययौ पुरः ॥ १० ॥
 राज्ञां सह सहस्रेण, 'सहस्राव्रवणे' वने ।
 पश्चिमेऽस्ति कृतपष्ठः, प्रशुर्दीक्षागुपाददे ॥ ११ ॥
 दिवसे द्वितीये स्वामी, परमाग्नेन पारणम् ।
 इन्द्रदत्तावनीशेन, 'विनीता'यामकार्यत ॥ १२ ॥
 विहृत्याष्टादश समा-च्छद्योऽन्यत्र स व्रतात् ।
 पौषशुक्लचतुर्दश्या-ममीचिं शशिनि श्रिते ॥ १३ ॥
 'सहस्राव्रवणा'रामे, 'प्रियालुद्रुतले' प्रभुः ।
 पूर्वाङ्गे केवलं प्राप, पष्टेन प्रतिमास्थितः ॥ १४ ॥-युग्मम्

१ प्रान्तस्य पथ विहाय अतः परं सर्वेषां छन्दो 'जुष्टम्' । २ क-'वैशाखशुक्ल' ।
 ३ क-'धनुसार्ध' । ४ क-'व्रते' । ५ क-'प्रियालु' । ६ क-'पुन' ।

गणेशा वज्रनाभाद्याः, शतं षोडश च प्रभोः ।
 चैत्यद्रुमः स द्विचाप-शतक्रोशद्वयोन्नतः ॥ १५ ॥
 श्यामः समातुलिङ्गा-ऽक्ष-स्रवदक्षिणदोर्द्वयः ।
 नकुला-ङ्कुशभृद्वाम-दोर्युगो गजवाहनः ॥ १६ ॥
 यक्षेश्वराख्यो यक्षोऽभूत्, तीर्थेऽभिनन्दनप्रभोः ।
 श्यामा वरद-पाशाङ्गौ, विभ्राणा दक्षिणौ करौ ॥ १७ ॥
 नागा-ऽङ्कुशधरौ वामौ, कालिका कमलासना ।
 अभिनन्दनदेवस्य, तीर्थे शासनदेव्यभूत् ॥ १८ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्
 प्रभोः सर्वपरीचारे, त्रीणि लक्षणि साधवः ।
 साध्यत्रिंशत्सहस्राया(ग्रा?), पङ्कक्षी सर्वपूर्विणः ॥ १९ ॥
 पुनः पञ्चदशशता-न्यवधिज्ञानधारिणः ।
 शतान्यष्टानवतिस्तु, मनःपर्ययसंयुताः ॥ २० ॥
 एकादश सहस्राणि, सार्द्धानि षट् शतानि च ।
 चतुर्दश सहस्राणि, केवलज्ञानशालिनः ॥ २१ ॥
 एकोनविंशतिसह-स्राः सदैक्रियलब्धयः ।
 एकादश सहस्राणि, वादलब्धिविराजिनः ॥ २२ ॥
 अष्टाशीतिसहस्राग्रा, द्विलक्षी श्रावकास्तथा ।
 श्राविकाः पञ्च लक्षणि, सहस्राः सैतविंशतिः ॥ २३ ॥
 पूर्वलक्षेऽष्टादशाध्या-ऽष्टाङ्गोने केवलाद् गते ।
 'संमेत'पर्वते साधु-सहस्रेण सह प्रभुः ॥ २४ ॥
 वैशाखस्य शुक्लाष्टम्यां, मुधांशौ पुण्यधिष्णवे ।
 सन्ध्यायां च प्रवृत्ताया-मूर्ध्वसंस्थानसंस्थितः ॥ २५ ॥
 मासं सानशनः सिद्धिं, मेजिवानभिनन्दनः ।
 सार्द्धा द्वादश कामार्थे, राज्ये त्रिंशत् षडुत्तरा ॥ २६ ॥-विशेषकम्
 सार्द्धा साष्टाङ्गा दीक्षाया-मेकाष्टाङ्गविवर्जिता ।
 पञ्चाशल्लक्षाः पूर्वाणां, सर्वायुरभिनन्दने ॥ २७ ॥

१ गणधराः । २ क-‘वह्नाम०’ । ३ क-‘समा’ । ४ क-‘सहस्रास्तदैक्रिय०’ ।
 ५ क-‘पञ्चससतिः’ । ६ क-‘दशाद्या’ । ७ ख-‘समेत०’ । ८ क-‘मुख्यतः’ ।

अभिनन्दननिर्वाणं, सम्भवप्रभुनिर्वृतेः ।

कोटिलक्षेषु दशसु, सागराणां गतेष्वभूत् ॥ २८ ॥

किं संसारचतुर्गतीर्दलयितुं सञ्ज्ञाश्चतस्रोऽथवा—

संहर्तुं युगपज्जनस्य चतुरो जेतुं कपायान् नुं वा ।

ख्यातं धर्मचतुष्टयीमुत चतुर्ध्यानानि देष्टुं स्वैक—

व्याख्यापर्वणि यश्चतुर्वपुरभूत् सोऽव्याचतुर्थो जिनः ॥ २९ ॥^५

ग्रन्थाग्रं ॥ ३३ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्क्षिप्तचरिते चतुर्थे श्रीमदभिनन्दनजिनचरितं समाप्तम् ॥ ४ ॥

श्रीसुमतिनाथचरित्रम् ॥ ५ ॥

सन्तः स्नात्वा प्रतिमितिमिपात् कान्तितोयोर्मिपूर्णं

तूर्णं यस्य क्रमनखसरश्चक्रवाले नमन्तः ।

सम्पद्यन्ते भवदवभवत्तापसन्तापमुक्ता

मुक्तेः स्वामी स सुमतिजिनो जायतां ग्रीतये वः ॥ १ ॥^१

‘जम्बू’द्वीपस्यप्राग्-विदेह ‘धरपुष्कलावती’विजये ।

‘शङ्खपुरे’ नृपतिर्जय-सेनोऽस्याजनि सुदर्शना दयिता ॥ २ ॥^२

तयोः पुरुपसिंहाख्यः, सुतः मुकुतभूरभूत् ।

कुमारत्वेऽपि विनय-नन्दनाख्याद् गुरोरयम् ॥ ३ ॥^३

प्रघ्नज्यां प्राप चक्रे च, तपोऽद्भुततरं ततः ।

विमाने ‘वैजयन्ता’हे, महर्द्धिरमरोऽजनि ॥ ४ ॥—युग्मम्

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरते’-ऽयोव्या’यां पुरि भूपतिः ।

मेघ इत्यभवंत् तस्य, मङ्गलाऽजनि वल्लभा ॥ ५ ॥

त्रयस्त्रिंशत्पयोराशि-प्रमाणस्यायुषः क्षये ।

जीवः पुरुपसिंहस्य, ‘वैजयन्ता’ऽयुतोऽथ सः ॥ ६ ॥

श्रावणे मासि शुक्लायां, द्वितीयायां सुधाकरे ।

१ ख-‘मुवा’ । २ ख-‘यय’ । ३ क-‘तु या’ । ४ शार्दूल० । ५ मन्दाकान्ता ।
६ गीतिः । ७ अतः पर ३०तमपर्यन्तायां पद्यानामनुष्टुप्छन्दः । ८ क-‘दियाकरे’ ।

मघास्थे मङ्गलादेन्याः, कुक्षिदेशमभूयत् ॥ ७ ॥
 वैशाखस्य सिताष्टम्यां, मघायां सिंहगे विधौ ।
 मङ्गला सुपुत्रे घनं, कौश्याङ्गं कनकच्छविम् ॥ ८ ॥
 'इक्ष्वाकु'कुलकल्पद्रुं, तीर्थनाथं च पञ्चमम् ।
 गर्भस्थितेऽत्र समभूज्-जनन्याः शोभना मतिः ॥ ९ ॥
 स्वाभिनः सुमतिरिति, नाम पित्रा ततः कृतम् ।
 पूर्वाणां दशभिर्लक्षै-र्युवराज्येऽभवत् प्रभुः ॥ १० ॥
 एकोनत्रिंशत् पूर्वलक्षाः सद्द्वादशाङ्गिकाः ।
 धनुःशतप्रयोत्तुङ्गो, राज्यं प्रभुरपालयत् ॥ ११ ॥
 वैशाखे शुक्लनवम्यां, मघाधिण्याश्रिते विधौ ।
 शिविका'ममयकरा'-मारुढो निर्ययौ पुरः ॥ १२ ॥
 समं नृपसहस्रेण, 'सहस्राप्रवणे' वने ।
 पूर्वाह्ने नित्यभक्तेन, प्रव्रज्यामग्रहीत् प्रभुः ॥ १३ ॥
 दिने द्वितीये 'विजय'-पुरे पद्मनृपौकसि ।
 पारणं परमात्मेन, बभूव सुमतिप्रभोः ॥ १४ ॥
 छत्रस्यो विजहारोर्वी, विश्ववर्षाणि विंशतिम् ।
 'सहस्राप्रवणे'ऽभ्येत्य, प्रियङ्गुक्ष्मारुहस्तले ॥ १५ ॥
 चैत्रस्य शुक्लैकादश्यां, मघामे प्रतिमास्थितः ।
 पूर्वाह्ने केवलं प्राप, पष्ठेन सुमतिप्रभुः ॥ १६ ॥-युग्मम्
 शतं गणधरा भर्तु-र्जङ्घिरे चमरद्वयः ।
 चापपोडशशत्यग्र-क्रोशोद्यथैत्यपादपः ॥ १७ ॥
 यक्षः सुमतितीर्थेऽभूत्, तुम्बुरुमार्क्ष्यवाहनः ।
 श्वेताङ्गो वरदशक्ति-युतदक्षिणदोर्युगः ॥ १८ ॥
 गदा-पाशधरवाम-करद्वन्द्वोऽन्तिकस्थितः ।
 करो वरद-पाशाङ्गौ, दक्षिणौ दक्षिणेतरौ ॥ १९ ॥
 मातुलिङ्गा-इक्षुशरा, विभ्राणाऽम्भोरुहासना ।
 हेमकान्तिर्महाकाली, देवी सुमतिशासने ॥ २० ॥

युक्ता सहस्रैर्विंशत्या, त्रिलक्षी साधवोऽभवन् ।
 व्रतिन्यः पञ्चलक्षी च, सहस्रैर्विंशत्याऽन्विता ॥ २१ ॥
 चतुर्दशपूर्वभूत-श्रुतविंशतिशत्यपि ।
 एकादश सहस्राणि, त्ववधिज्ञानशालिनः ॥ २२ ॥
 अयुतं संयुतं चार्द्ध-चतुःशत्या मनोविदः ।
 उत्पन्नकेवलज्ञानाः सहस्राणि त्रयोदश ॥ २३ ॥
 वादिनां दश सहस्राः, सप्तञ्चाशच्चतुःशती ।
 अष्टादश सहस्राणि, चतुःशत्यान्वितानि तु ॥ २४ ॥
 सद्बैक्रियलब्धिमन्तः, श्राद्धा लक्षत्रयं तथा ।
 एकाशीतिसहस्राणि, श्राविका लक्षपञ्चकम् ॥ २५ ॥
 सहस्राणि षोडशेति, परिवारः प्रभोरभूत् ।
 पूर्वलक्षे द्वादश्याङ्गा, विंशत्याब्धा च वर्जिते ॥ २६ ॥
 ज्ञानाद् गते 'समेता' द्वा-वृर्ध्ना मासमुद्योपितः ।
 चैत्रस्य शुक्लनवम्यां, पुनर्वसुगते विधौ ॥ २७ ॥
 ययौ मृनिसहस्रेण, पूर्वाह्ने सुमतिः शिवम् ।
 कौमारे दश राज्ये तु, द्वादशाङ्गसमन्विताः ॥ २८ ॥
 एकोनत्रिंशद् दीक्षाया, द्वादशाङ्गोज्झिताः प्रभोः ।
 एका लक्षा चत्वारिंशत्, पूर्वाणामायुरित्यभूत् ॥ २९ ॥
 सुमतिस्वामिनिर्वाण-मभिनन्दननिर्द्वेतेः ।
 सागराणां नवकोटि-लक्षेषु गलितेष्वभूत् ॥ ३० ॥
 युष्माकं सुमतिप्रभुः शुभमतिं पुष्पातु यस्य द्विधा-
 प्युष्णांशुर्महता परेण तपसा तीव्रेण च न्यकृतः ।
 द्वेधाभूतवपुष्टयाऽधित पुरः शृष्टेऽपि तिष्ठन् परा
 सेवां निर्मलधर्मचक्रविलसद्भामण्डलच्छब्दना ॥ ३१ ॥
 प्र० ॥ ३४ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-
 सङ्क्षिप्तचरिते पञ्चम सुमतिनाथजिनचरित समाप्तम् ॥ ५ ॥

श्रीपद्मप्रभचरित्रम् ॥ ६ ॥

धीणाशेषघनावृतेर्भृशमसंमत्ताविक्षयस्याभितो-

लोकालोकप्रकाशकं श्रितवतो विस्तारमैस्ताधिकम् ।

यज्ज्ञानामृतरोचिपो न किमयं द्विःसप्तसत्त्वात्मको

लोकोऽङ्कः स्थितिमातनोति स मुदे पद्मप्रभोऽस्तु प्रभुः ॥ १ ॥

‘धातु(त)की’खण्डद्वीपे प्राग्-विदेहे ‘विजये पुनः ।

‘वत्सा’हे ‘सुसीमा’पुर्यां, राजाऽसीदपराजितः ॥ १ ॥

पिहिताश्रुत(अच ?)द्वीपा-मन्ते स व्रतमग्रहीत् ।

तपस्तप्त्वाऽथ नवमे-ऽजनि ग्रैवेयके सुरः ॥ २ ॥

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरते’, ‘वत्स’देशेऽस्ति पूर्वरा ।

‘कोशम्ब’त्र धरो राजा, सुसीमा तत्प्रियाऽजनि ॥ ३ ॥

माघस्य पष्ठ्यां कृष्णायां, चित्रां याते सुधाकरे ।

एकत्रिंशत्सागराणुः-क्षये ग्रैवेयकाद्युतः ॥ ४ ॥

सोऽपराजितस्य जीवः, सुसीमाकुक्षिमाश्रयत् ।

सुसीमा समयेऽद्भुत, पष्ठं तीर्थकरं सुतम् ॥ ५ ॥

‘इक्ष्वाकु’कुलकोटीरं, पद्मामं पद्मलाञ्छनम् ।

कार्तिके कृष्णद्वादश्यां, चित्रां कन्यां श्रिते विधौ ॥ ६ ॥-युग्मम्

मातुर्गर्भस्थितेऽग्राभूत्, पद्मतल्पस्य दोहदः ।

पद्मामश्चेति चक्रे स, पित्रा पद्मप्रभाभिधः ॥ ७ ॥

गतेषु पूर्वलक्षेपु, सार्द्धसप्तस्रथ प्रभुः ।

सार्द्धचापद्विशत्युच्चः, पित्रा राज्येऽभ्यपिच्यत ॥ ८ ॥

राज्ये षोडशपूर्वाङ्ग-युक्ता सार्द्धैकविंशतिः ।

पूर्वलक्षा व्यतिक्राम्य-ति स पद्मप्रभः प्रभुः ॥ ९ ॥

कार्तिकेऽथ कृष्णत्रयो-दश्यां चित्रागते विधौ ।

आरुह्य ‘निर्घृतिकरां’, शिविकां निर्ययौ पुरः ॥ १० ॥

१ क-‘वृते मृश०’ । २ क-‘विकासकं’ । ३ क-‘मस्तावधि’ । ४ शार्दूल० ।

५ क-‘विजये पुरौ (१)’ । ६ ख-‘ऽभूद०’ । ७ अतः परं चरमं पद्यं विहाय समस्तानां
छन्दोऽनुष्टुप् । ८ क-‘गते’ । ९ क-‘पूर्वैक०’ ।

राज्ञां सह सहस्रेण, 'सहस्राग्रवणे' वने ।
 अपराह्णेऽग्रहीद् दीक्षां, कृतपष्ठो जगत्पतिः ॥ ११ ॥
 द्वितीये दिवसे स्वामी, पुरे पंचस्थलेऽकरोत् ।
 सोमदेवनृपावासे, परमान्नेन पारणम् ॥ १२ ॥
 छन्नस्थोऽन्यत्र पण्मासान्, विहृत्यैत्य पुनः स्थितः ।
 'सहस्राग्रवणे' मूले, वटद्रोः प्रंतिमां श्रितः ॥ १३ ॥
 चैत्रमासे पूर्णिमायां, चन्द्रे चित्रामुपेयुषि ।
 कृतपष्ठतपाः स्वामी, पूर्वाह्णे प्राप केवलम् ॥ १४ ॥
 शतं सप्ताधिकं जाता, गणेशाः सुव्रतादयः ।
 सार्द्धक्रोशोन्नतश्चैत्य-पादपोऽभूत् तथा प्रभोः ॥ १५ ॥
 यक्षः कुसुमनामाऽऽसीन्-नीलाङ्गो मृगवाहनः ।
 विभ्राणो दक्षिणौ पाणी, सफला-ऽभयदौ परौ ॥ १६ ॥
 नकुला-ऽक्षस्रयुक्तौ, तीर्थे पद्मप्रभप्रभोः ।
 अच्युता शासनदेवी, श्यामाङ्गी नरवाहना ॥ १७ ॥
 दक्षिणौ वरदं पाशं, शोभितं विभ्रती भुजौ ।
 वामौ पुनर्धनुर्दण्ड-प्रचण्डाभयदायिनौ ॥ १८ ॥
 त्रिंशत्सहस्रयुक्तानि, त्रीणि लक्षाणि साधवः ।
 साध्व्यश्चत्वारि लक्षाणि, सहस्रा त्रिंशतिस्तथा ॥ १९ ॥
 चतुर्दशपूर्वभृत-स्त्रयोविंशतिश्चल्पि ।
 समुत्पन्नावधिज्ञानाः, सहस्राणि पुनर्दश ॥ २० ॥
 मनोविदां सहस्राणि, दश त्रीणि शतानि च ।
 उत्पन्नकेवलज्ञानाः, सहस्रा द्वादशामवन् ॥ २१ ॥
 सद्भैक्रियलब्धयोऽपि, सहस्राणि तु षोडश ।
 शतमष्टसमेतं च, वादिलैन्विपराः पुनः ॥ २२ ॥
 सहस्रनवकं पदं च, शतानि श्रावकाः पुनः ।
 उभे लक्षे पट्सप्तत्या, सहस्रैरधिके तथा ॥ २३ ॥
 श्राविकाः पञ्च लक्षाणि, सहस्राण्यपि पञ्च च ।

- इति सर्वपरीवारः पद्मप्रभप्रभोरभृत् ॥ २४ ॥
 ज्ञानात् षोडश पूर्वाङ्गा, पण्मास्योने गते सति ।
 पूर्वलक्षे 'समेता' द्वा-वृध्वो मासमुपोषितः ॥ २५ ॥
 मार्गस्य कृष्णैकादश्यां, चित्रां याते विधौ प्रगे ।
 ज्येष्ठाष्टम्या साधूनां, सिद्धिं पद्मप्रभोऽभजत् ॥ २६ ॥
 कुमारत्वे सप्त सार्द्धा, राज्ये सार्द्धैकविंशतिः ।
 षोडशाङ्गा युता लक्षा, तयोर्नैका व्रते पुनः ।
 लक्षाः पूर्वाणामित्यायु-स्त्रिंशत् पद्मप्रभप्रभोः ॥ २७ ॥
 श्रीपद्मप्रभनिर्वाणं, सुमत्तिस्वामिनिर्वृतैः ।
 गतायामब्धिकोटीनां, सहस्रा नवतावभृत् ॥ २८ ॥
 रङ्गद्विभातभवरङ्गविभाभुजङ्ग-
 चङ्गा यदङ्गरुचिर्वीचिचयाः स्फुरन्ति ।
 रागोर्मयः किल वहिर्मनसो निरस्ताः
 पद्मप्रभप्रभुरसौ दुरितानि भिन्धात् ॥ २९ ॥
 ग्रन्थाग्रं ॥ ३२ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-
 सङ्क्षिप्तचरिते पष्ठं श्रीमत्पद्मप्रभजिनचरितं समाप्तम् ॥ ६ ॥

श्रीसुपार्श्वचरित्रम् ॥ ७ ॥

- देवः सेवापरसुरशिरःक्रीडदापीडरत्न-
 ज्योतिर्जातच्छुरितचरणः श्रीसुपार्श्वः श्रियेऽस्तु ।
 मेजुः पञ्चेन्द्रियजयभवत्पञ्चधा कीर्तिवल्ली-
 कन्दाकारं फणिपतिफणाः पञ्च यस्योचमाङ्गे ॥ १ ॥
 'घातुकी' रण्डद्वीपे प्राग्-'विदेहे' विजयेऽजनि ।
 रमणीये 'क्षेमपुर्यां', नन्दिपेणो धराधवः ॥ २ ॥
 स जग्राहाऽरिदमना-चार्यान्ते समये व्रतम् ।
 तपस्तप्त्वाऽद्भुतं जातः, पष्ठे 'ग्रवेयके' सुरः ॥ ३ ॥

१ क-'षोडश्याङ्गा युता लक्षास्तयो' । २ षट्पदी । ३ वसन्त० । ४ मन्दा-
 क्रान्ता । ५ अतः परं त्रिंशत्तमपर्यन्तानां पद्यानां छन्दोऽनुष्टुप् ।

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरत'-क्षेत्रे 'वाराणसी' पुरी ।
 तत्र प्रतिष्ठो राजाऽऽसीत्, तस्य पृथ्वीति वल्लभा ॥ ४ ॥
 कृष्णाष्टम्यां भाद्रपद-स्यानुराधाश्रिते विधौ ।
 अष्टाविंशतिर्वाध्यायुः-क्षये 'त्रैवेयका'च्युतः ॥ ५ ॥
 नन्दिपेणनृपजीवः, पृथ्व्याः कुक्षाववातरत् ।
 सा सुतं सुपुत्रे स्वर्ण-वर्णं स्वस्तिकलाञ्छनम् ॥ ६ ॥
 ज्येष्ठस्य शुक्रद्वादश्यां, विशाखायां तुलाश्रिते ।
 विधौ सप्तमतीर्थेश- 'मिह्वाकु'कुलमण्डनम् ॥ ७ ॥-युग्मम्
 फणिन्येकफणे पञ्च-फणे नवफणेऽपि च ।
 सुतं स्वप्ने प्रभौ गर्भ-स्थिते माता स्वमैक्षत ॥ ८ ॥
 अस्मिन् गर्भस्थिते माता, सुपार्श्वा समभूत् यतः ।
 ततः सुपार्श्व इत्याख्या, करोति स पिता प्रभोः ॥ ९ ॥
 गतेषु जन्मनः स्वामी, पूर्वलक्षेषु पञ्चसु ।
 धनुःशतद्वयोत्तुङ्गः, पित्रा राज्येऽभ्यपिच्यत ॥ १० ॥
 चतुर्दश पूर्वलक्षा, विंशत्यङ्गसमन्विताः ।
 राज्यं पालयतो जग्मुः, श्रीसुपार्श्वजगत्पतेः ॥ ११ ॥
 ज्येष्ठशुक्रत्रयोदश्यां, रौद्राया पश्चिमेऽहनि ।
 'मनोहरा'ऽऽख्यां शिविका, श्रितः पद्मपरो गतः ॥ १२ ॥
 'सहस्राग्रवणे' राज्ञा, सहस्रेणाभवद् यतिः ।
 प्रभुश्चक्रे द्वितीयेऽहनि, 'पाटलीखण्ड'पत्तने ॥ १३ ॥
 पारणं परमान्नेन, महेन्द्रनृपवेश्मनि ।
 छन्नस्यो नवमासांश्च, विजहारावनीं विभुः ॥ १४ ॥-युग्मम्
 'सहस्राग्रवणे'ऽभ्येत्य, प्रभुः प्रतिमया स्थितः ।
 फाल्गुनस्य कृष्णपक्षां, विशाखा संश्रिते विधौ ॥ १५ ॥
 शिरीषमूले पष्ठेन, पूर्वाह्ने प्राप केवलम् ।
 चतुर्धन्वशताग्रैक-क्रोशोऽभूच्चैत्यपादपः ॥ १६ ॥

पृथङ्ग्यां स्वमेक्षितं तादृक्-सर्पं शीर्षोपरि प्रभोः ।
 शक्रो विचक्रे समव-सरणेषु सदा विभोः ॥ १७ ॥
 अभूवन् पञ्चनवति-विंदर्भाद्या गणेश्वराः ।
 दक्षिणौ बिल्व-पाशाङ्गौ, वामौ सनकुला-ऽङ्कुशौ ॥ १८ ॥
 भुजौ दधानो मातङ्गो, यक्षो नीलो गजाश्रयः ।
 शासने देवता शान्तत, स्वर्णवर्णमवाहना ॥ १९ ॥
 दक्षिणौ घटं साक्ष-सूत्रं वामौ तु विभ्रती ।
 शूलाङ्गा-ऽभयदौ बाहू, श्रीसुपार्श्वप्रभोरभूत् ॥ २० ॥-पुनर्म
 प्रभोः सर्वपरीवारे, त्रीणि लक्षाणि साधवः ।
 साङ्ख्यः पुनश्चतुर्लक्षी, सहस्रैस्त्रिंशताऽन्विता ॥ २१ ॥
 चतुर्दशपूर्विणो द्वौ, सहस्रौ त्रिंशदन्विता ।
 अवधिज्ञानसंयुक्ताः, सहस्राणि पुनर्नव ॥ २२ ॥
 सहस्रनवकं साद्वै-कशतं च मनोविदः ।
 सहस्राण्येकादश तु, केवलज्ञानशालिनः ॥ २३ ॥
 सदैक्रियलब्धयोऽपि, संयुक्तानि शतैस्त्रिभिः ।
 सहस्राणि पञ्चदश, चादलब्धिधराः पुनः ॥ २४ ॥
 सहस्राण्यष्ट सचतुः-शतानि श्रावकाः प्रभोः ।
 द्वे लक्षे सप्तपञ्चाशत्, सहस्राः श्राविकाः पुनः ॥ २५ ॥
 पञ्च लक्षाणि सहस्रै-रधिकानि च सप्तभिः ।
 विंशत्यङ्गा नवमास्या, वर्जिते केवलाद् गते ॥ २६ ॥
 पूर्वलक्षे 'समेता' द्वा-वृध्वौ मासमुपोषितः ।
 फाल्गुने कृष्णसप्तम्या, मूर्ध्निधिष्यगते विधौ ॥ २७ ॥
 मुनिपञ्चशतीयुक्तः, सुपार्श्वो मुक्तिमाप्तवान् ।
 कौमारे पञ्च राज्ये स-विंशत्यङ्गाश्चतुर्दश ॥ २८ ॥
 विंशत्यङ्गोज्जिता सैका, दीक्षायामिति विंशतिः ।
 लक्षाः पूर्वाणां सर्वायुः, श्रीसुपार्श्वजिनेशितुः ॥ २९ ॥

श्रीसुपार्श्वस्य निर्वाणं, श्रीपद्मप्रभनिर्घृतेः ।

यातेष्वर्णवकोटीनां, सहस्रेषु नवस्वभूत् ॥ ३० ॥

पञ्चशीर्षफणभृत्फणच्छलात्, पञ्चशास्त्र इव केवलश्रिया ।

मूर्ध्नि शान्तरसपायिनः कृतो, यस्य सोऽवतु सुपार्श्वतीर्थकृत् ॥ ३१ ॥

ग्रन्थाग्रं ॥ ३४ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्क्षिप्तचरिते सप्तमं श्रीमत्सुपार्श्वजिनचरितं समाप्तम् ॥ ७ ॥

श्रीचन्द्रप्रभचरित्रम् ॥ ८ ॥

धर्मद्रोः स्मेरपुष्पस्तवक इव लसत्केवलज्ञानदुग्धा-

म्भोधेः सम्पृक्तमुक्ताचय इव विकसद्देवंश्यकीर्तेरिवौधः ।

सन्दोहः शारदेन्दुप्रतिमसमृद्धितद्विधानदीप्तेरिवासौ

सौधं 'सिद्धेरिवेन्दूपलविमलवपुः पातु चन्द्रप्रभो वः ॥ १ ॥'

'धातुकी'खण्डद्वीपस्य-ग्राग्र'विदेह'विभूषणे ।

विजये 'मङ्गलावत्या', पूरास्ते 'रत्नसञ्चया' ॥ २ ॥

तत्र पद्म इति क्षमापो, राज्यं कृत्वा धृतव्रतः ।

युगन्धरगुरोरन्ते, चिरं तेपेऽद्भुतं तपः ॥ ३ ॥

पूर्णार्धु'वैजयन्त्या'ख्ये, विमाने विबुधोऽजनि ।

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरत'-क्षेत्रे 'चन्द्रानना' पुरी ॥ ४ ॥

महसेनो नृपस्तत्र, तत्प्रिया लक्ष्मणाऽभवत् ।

चैत्रस्य कृष्णपञ्चम्या-मनुराधागते विधौ ॥ ५ ॥

त्रयस्त्रिंशत्पयोराशि-प्रमाणायुःक्षये च्युतः ।

'वैजयन्ता'त् पद्मजीवो, लक्ष्मणाकुक्षिमाश्रयत् ॥ ६ ॥

पौपस्य कृष्णद्वादश्या-मनुराधां च धृष्टिकम् ।

१ रथोद्धता । २ क-'सुधाचय' । ३ क-'वंशकीर्ते' । ४ क-'सिद्धेरिवेन्दूपल' ।

५ स्रग्धरा । ६ नगरी । ७ अतः पर २७ तमपर्यन्तानां पद्यानामनुष्टुप् छन्दः । ८ ख-'वैजयन्त्याख्यविमाने' । ९ ख-'महसेननृप' । १० क-'धृष्टिके' ।

इन्दौ श्रितेऽद्वय सुतं, लक्ष्मणाऽर्हन्तमष्टमम् ।
 'इक्ष्वाकु'वंशाब्धिचन्द्रं, चन्द्राभं चन्द्रलान्छनम् ॥ ७ ॥—पदपदी
 गर्भस्थेऽत्राभवन्मातु—श्चन्द्रपानाय दोहदः ।
 चन्द्राभश्चायमित्याह—दधुं चन्द्रप्रभं पिता ॥ ८ ॥
 पूर्वलक्षद्वये सार्द्धे, जन्मकालाद् गते प्रभुः ।
 सार्द्धधन्वशतोच्छ्रायः, पित्रा राज्येऽभ्यपिच्यत ॥ ९ ॥
 राज्ये पद पूर्वलक्षाणि, सार्द्धानि त्रिजगत्पतिः ।
 चतुर्विंशतिपूर्वाङ्ग—संयुक्तान्यत्यवाहयत् ॥ १० ॥
 पौषकृष्णग्रयोदश्या—मनुराधास्थिते विधौ ।
 'मनोरमा'ऽऽख्यां शिविका—मारुढो निर्ययौ पुरः ॥ ११ ॥
 राज्ञां सह सहस्रेण, 'सहस्राग्रवणे' वने ।
 अपराहेऽग्रहीद् दीक्षां, कृतपष्ठतपाः प्रभुः ॥ १२ ॥
 'पद्मखण्ड'पुरे स्वामी, सोमदत्तनृपौकसि ।
 पारणं परमान्नेन, द्वितीये दिवसे व्यधात् ॥ १३ ॥
 छत्रस्योऽन्यत्र मासांस्त्रीन्, विहृत्यैत्य पुनः स्थितः ।
 'सहस्राग्रवणा'रामे, पुत्रागस्य तरोस्तले ॥ १४ ॥
 फाल्गुने कृष्णसप्तम्या—मनुराधास्थिते विधौ ।
 प्रतिमास्थितः पूर्वाहे, प्राप पष्ठेन केवलम् ॥ १५ ॥
 आसीदष्टादश धनुः—शतोच्चैत्यपादपः ।
 दत्तादयो गणभृतस्तथा त्रिनवतिः प्रभोः ॥ १६ ॥
 तीर्थेऽभूद् विजयो यक्षो, नीलाङ्गो हंसवाहनः ।
 सखङ्गं दक्षिणं बाहुं, वहन् वामं समुद्ररम् ॥ १७ ॥
 उङ्ग—मुद्ररसंयुक्तौ, विभ्राणा दक्षिणौ करौ ।
 वामौ फलक—परशु—शालिनौ हंसवाहना ॥ १८ ॥
 सुवर्णवर्णा भृकुटी, प्रभोः शासनदेव्यभूत् ।
 द्वे लक्षे साधवः सार्द्धे, साध्यो लक्षत्रयं तथा ॥ १९ ॥

सहस्रैरशीत्या युक्तं, 'द्विसप्तपूर्विणः पुनः ।

द्विसहस्रयवधिज्ञान-भृतस्तथा मनोविदः ॥ २० ॥

अष्टौ सहस्राः केवल-भृतो दशसहस्रपि ।

चतुर्दश सहस्राणि, जातवैक्रियलब्धयः ॥ २१ ॥

पद्मशतीसंयुता सप्त-सहस्री वादिनः पुनः ।

द्वे लक्षे श्रावकाः सार्द्धे, श्राविका लक्षपञ्चकम् ॥ २२ ॥

ऊनं नवत्या-सहस्रैः, परिवारेऽभवन् प्रभोः ।

पूर्वलक्षे त्रिमासोने, केवलज्ञानतो गते ॥ २३ ॥

नभस्यकृष्णसप्तम्यां, सुधांशौ श्रवणाधिते ।

ऊर्ध्वस्थः 'सम्मेत'गिरौ, मासं सानशनः प्रभुः ॥ २४ ॥

समं मुनिसहस्रेण, पूर्वाह्ने मुक्तिमाप्तवान् ।

कौमारे द्वे लक्षे सार्द्धे, राज्ये सार्द्धाश्च पद्म पुनः ॥ २५ ॥

युताश्चतुर्विंशत्यङ्ग्या, तयोनैका पुनर्व्रते ।

लक्षाः पूर्वाणामित्यायु-र्दश चन्द्रप्रभप्रभोः ॥ २६ ॥

श्रीचन्द्रप्रभनिर्वाणं, श्रीसुपार्ध्वस्थ निर्धृतेः ।

शतेष्वर्णवकोटीनां, व्यतीतेषु नवस्वभूत् ॥ २७ ॥

चैश्चच्चूडारुणमणिगणोदञ्चदुद्धोतरज्य-

र्ध्वश्चन्द्रोपलमदजलस्मेरकौक्ष्मीरनीरैः ।

चक्रे शक्रः सनवमवनिन्यस्तहस्तौ र्यदं हि-

द्वन्द्वे लक्ष्मीं रचयतु स वश्चन्द्रलक्ष्मा जिनेन्द्रः ॥ २८ ॥*

ग्रन्थाग्रं ॥ ४२ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदभरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्क्षिप्तचरितेऽष्टमं श्रीमच्चन्द्रप्रभजिनचरितम् ॥ ८ ॥

श्रीसुविधिचरित्रम् ॥ ९ ॥

सुविधिजिनपतिर्वः पातु पातालपृथ्वी-

त्रिदिवजयमहौजा निर्जितो येन गर्जन् ।

सहजमकरचिह्नच्छत्रना पादसीम्रि

स्वमिव मकरकेतुः केतुमौज्जद् विजेतुः ॥ १ ॥

‘पुष्करवर’द्वीपार्द्धे, प्राग्‘विदेह’विभूषणे ।

विजये ‘पुष्कलावत्यां’, पूरास्ते ‘पुण्डरीकिणी’ ॥ २ ॥

तत्रासीत् पद्मभूपोऽसौ, जगन्नन्दगुरोर्व्रतम् ।

प्राप्य तस्या तपो मृत्वा, ‘वैजयन्ते’ सुरोऽजनि ॥ ३ ॥

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरते’, ‘काकन्दी’त्यस्ति पूर्वरा ।

नृपोऽभूत् तत्र सुग्रीव-स्तस्य रामेति बह्वभा ॥ ४ ॥

फाल्गुने कृष्णनवम्यां, सुधांशौ मूलधिष्यगे ।

‘वैजयन्ता’त् त्रयस्त्रिंशत्-सागरायुःक्षये च्युतः ॥ ५ ॥

महापद्मनृपजीवो, रामाकुक्षाववातरत् ।

मार्गस्य कृष्णपञ्चम्यां, मूलर्क्षे धनगे विधौ ॥ ६ ॥

रामाऽसूत सुतं श्वेत-कान्ति मकरलाञ्छनम् ।

‘इक्ष्वाकु’कुलकोटीरं, नवमं तीर्थनायकम् ॥ ७ ॥

दक्षा सर्वेषु विधिषु, गर्भस्थेऽत्र जनन्यभूत् ।

पुष्पदोहदत्तो दन्तो-द्रमोऽस्माभूदिति प्रभोः ॥ ८ ॥

सुविधिः पुष्पदन्तश्चे-त्यभिधाने पिता व्यधात् ।

जन्मतः पूर्वपञ्चाशत्-सहस्रेषु गतेष्वभूत् ॥ ९ ॥

धनुःशतोन्नतः पित्रा, स्वामी राज्ये न्यवेश्यत ।

साष्टाविंशत्यङ्गं पूर्व-लक्षार्द्धं राज्यधार्यभूत् ॥ १० ॥

प्रश्नमार्गस्य कृष्णायां, पष्ठ्यां मूले परेऽहनि ।

‘शूरप्रभा’ऽऽख्यां शिविका-मारुढो निरगात् पुरः ॥ ११ ॥

राज्ञां सह सहस्रेण, ‘सहस्राग्रवणे’ वने ।

कृतपष्टतपाः स्वामी, प्रव्रज्यां प्रतिपन्नवान् ॥ १२ ॥

१ मालिनी । २ अतः परमन्त्य पर्वं विहाय सर्वेषां छन्दोऽनुष्टुप् ।

द्वितीयेऽहि पुरे 'श्वेत-पुरे' पुष्पनृपौकसि ।
 वभूव परमानेन, पारणं सुविधिप्रभोः ॥ १३ ॥
 ततोऽन्यत्र चतुर्मासीं, लक्षस्यो व्यहरत् प्रभुः ।
 'सहस्राग्रवणे' भूयो-ऽभ्येत्य प्रतिमया स्थितः ॥ १४ ॥
 मालूरस्य तरोर्मूले, पूर्वाह्ने पष्ठतत्परः ।
 ऊर्जशुक्रतृतीयायां, मूलर्धे प्राप केवलम् ॥ १५ ॥
 चैत्यद्वद्वादशधनुः-शतोच्चः सुविधेरभूत् ।
 अष्टाशीतिर्गणधरा, चराहप्रमुखास्तथा ॥ १६ ॥
 अजिताख्योऽभवद् यक्षः, श्वेताङ्गः कूर्मवाहनः ।
 मातुलिङ्गा-ऽक्षसंत्राङ्गौ, विभ्राणो दक्षिणौ करौ ॥ १७ ॥
 वामौ नकुल-कुञ्जाङ्गौ, तीर्थे श्रीसुविधिप्रभोः ।
 दक्षिणौ वरदं साक्ष-सूत्रं च दधती भुजौ ॥ १८ ॥
 वामौ फलशा-ऽङ्कुशाङ्गौ, गौराङ्गी वृषवाहना ।
 सुतारा सुविधेरोसीत्, तीर्थे शासनदेवता ॥ १९ ॥
 प्रभोः सर्वपरीवारे, द्वे लक्षे व्रतिनोऽभवन् ।
 व्रतिन्यो लक्षमेकं तु, सहस्रा विंशतिस्तथा ॥ २० ॥
 शतानि चतुरशीति-रवधिज्ञानशालिनः ।
 चतुर्दशपूर्वभृतः, सहस्रं पञ्चशत्यपि ॥ २१ ॥
 मनःपर्ययिणः सप्त, सहस्राः पञ्चशत्यपि ।
 केवलज्ञानसंयुक्ताः, शतानि पञ्चसप्ततिः ॥ २२ ॥
 त्रयोदश सहस्राणि, जातवैक्रियलब्धयः ।
 पद्मसङ्ख्यानि सहस्राणि, सञ्जातनादलब्धयः ॥ २३ ॥
 द्वे लक्षे एकोनत्रिंशत्, सहस्राः श्रावकाः पुनः ।
 श्राविकास्तु चतुर्लक्षी, द्वासप्ततिसहस्र्यपि ॥ २४ ॥
 अष्टाविंशत्यङ्गथा हीने, पूर्वलक्षे गते व्रतात् ।
 ऊर्ध्वस्थितः सानशनो, मासं 'सम्मेत'पर्वते ॥ २५ ॥

समं मुनिसहस्रेण, पूर्वाह्ने सुविधिप्रभुः ।

नमस्ये शुक्लनवम्यां, मूलर्ध्वेऽजात् परं पदम् ॥ २६ ॥-युग्मम्

पूर्वलक्षार्द्धं कौमार्ये, पूर्वलक्षार्द्धमेव हि ।

अष्टाविंशत्यङ्गयुक्तं, राज्यमोगे ययौ पुनः ॥ २७ ॥

पूर्वलक्षमष्टाविंश-त्यङ्गहीनं पुनर्ब्रूते ।

इत्यासीत् पूर्वलक्षे द्वे, सर्वायुः सुविधिप्रभोः ॥ २८ ॥

सुविधिस्वामिनिर्वाणं, श्रीचन्द्रप्रभमनिर्ब्रूते ।

सागरोपमकोटीनां, गतायां नवतावभूत् ॥ २९ ॥

ध्यते यत्र नवग्रहार्तिरुदयं नायाति तत्त्वानि यो

व्याचख्यौ नव यस्य वाग् नवसुधाकुण्डत्रपाकारिणी ।

नित्यं यत्पदपद्मयुग्मपुरतः पद्मानि देवा नव

व्यातेर्नवमो जिनः स जयति श्रीपुष्पदन्तः प्रभुः ॥ ३० ॥'

ग्रन्थाग्रं ॥ ३३ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमद्भरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्क्षिप्तचरिते नवमं सुविधिजिनचरितं समाप्तम् ॥ ९ ॥

श्रीशीतलचरित्रम् ॥ १० ॥

सम्यग्ज्ञानचरित्रदर्शनसमुद्भूतं यशः किं त्रिधा

त्रैलोक्यं पवितुं महः समुदितं किं ब्रह्मरन्त्रात् त्रिधा ।

दातुं वा भुवनत्रयाय सुकृतं सजीकृतं किं त्रिधे-

त्युक्तं वोऽवतु शीतलस्य शिरसि श्वेतातपत्रत्रयम् ॥ १ ॥'

'पुष्करवर'दीपादौ, प्राग्'विदेहै'कमण्डने ।

'वत्स'नाम्नि विजयेऽस्ति, 'सुसीमा' सञ्ज्ञया पुरी ॥ २ ॥'

तस्यां पद्मोत्तरो राजा, समये सोऽग्रहीद् व्रतम् ।

अस्ताघर्गुरोः पार्श्वेऽसौ, मृत्वाऽभूत् 'प्राणते' सुरः ॥ ३ ॥

'जम्बू'द्वीपेऽत्र भरते-ऽभूद् 'भद्रिलपुरे' पुरे ।
 राजा दृढरथो नाम, नैन्दा तस्य प्रियाऽजनि ॥ ४ ॥
 विंशतिसागरानायुः, प्रपाल्य 'प्राणता'क्ष्युतः ।
 वैशाखस्य कृष्णपक्षां, पूर्वाषाढास्थिते विधौ ॥ ५ ॥
 नन्दाकुक्षिं पद्मोत्तर-नृपजीवो व्यभूषयत् ।
 माघस्य कृष्णद्वादश्यां, पूर्वाषाढाभिधे च मे ॥ ६ ॥
 विधौ धनगतेऽस्युत, सुतं नन्दा सुवर्णभम् ।
 'इक्ष्वाकु'वंश्यं दशमा-र्हन्तं श्रीवत्सलाञ्छनम् ॥ ७ ॥-विशेषकम्
 गर्भस्थे तत्र नन्दायाः, स्पर्शाद् दाहज्वरातुरः ।
 शैत्यं पिताऽऽप तेनैतं, स चक्रे शीतलाभिधम् ॥ ८ ॥
 प्रभुः पूर्वसहस्रेषु, गतेषु पञ्चविंशतौ ।
 युवा नवतिचापोच्चः, पित्रा राज्ये न्यवेश्यत ॥ ९ ॥
 ततः पूर्वसहस्राणि, पञ्चाशत् परमेश्वरः ।
 जनकेनार्पितं राज्यं विधिवत् पर्यपालयत् ॥ १० ॥
 माघस्य कृष्णद्वादश्यां, पूर्वाषाढागते विधौ ।
 'चन्द्रप्रभा'ऽऽख्यां शिविका-मारुढो निर्णयौ पुरः ॥ ११ ॥
 राज्ञां सह सहस्रेण, 'सहस्राग्रवणे' वने ।
 अपराहे कृतपष्ठः, अत्रज्यां प्रभुरग्रहीत् ॥ १२ ॥
 द्वितीयेऽस्ति 'रिष्टपुरे', पुनर्वसुनृपौकसि ।
 चकार परमाग्नेन, पारणं शीतलप्रभुः ॥ १३ ॥
 छन्नस्योऽन्यत्र त्रीन् मासान्, विहृत्य पुनरागतः ।
 'सहस्राग्रवणे' पृष्ठ-द्रुमूले प्रतिमाश्रितः ॥ १४ ॥
 पौषकृष्णचतुर्दश्यां, पूर्वाषाढागते विधौ ।
 पूर्वाह्ने केवलं प्राप, कृतपष्ठतपाः प्रभुः ॥ १५ ॥
 चैत्यद्वरशीत्यधिक-दशचापशतोन्नतः ।
 एकाशीतिरानन्दाद्याः, प्रमोर्गणभृतस्तथा ॥ १६ ॥

यक्षस्तीर्थे प्रमोर्ब्रह्म-नामा त्र्यक्षश्चतुर्भुजः ।
 श्वेतः पद्मासनो विभ्र-चतुरो दक्षिणान् भुजान् ॥ १७ ॥
 मातुलिङ्ग-मुद्ररिण्यौ, सपाशा-ऽभयदायिनौ ।
 वामास्तु नकुल-मदा-ऽङ्कुशा-ऽक्षसूत्रधारिणः ॥ १८ ॥
 दक्षिणौ चरदं पाश-शोभितं विभ्रती भुजौ ।
 वामौ फला-ऽङ्कुशधरौ, मुद्राभाञ्जासनाऽजनि ॥ १९ ॥
 अशोकाख्या श्रीशीतल-तीर्थे शासनदेवता ।
 प्रमोर्विहरतः पृथ्व्यां, परिवारस्त्वभूदिति ॥ २० ॥
 व्रतिनो लक्षं व्रतिन्यो, लक्षं तु पद्भिरन्वितम् ।
 चतुर्दशपूर्वभृतः, सहस्रं सचतुःशतम् ॥ २१ ॥
 अवधिन्नानिनः सप्त, सहस्राणि शतद्वयम् ।
 मनःपर्यायिणः सप्त, सहस्राः सप्तशतपि ॥ २२ ॥
 उत्पन्नकेवलज्ञानाः, शतानि सप्ततिः पुनः ।
 सदैक्रियलब्धयोऽपि, सहस्रा द्वादशाभवन् ॥ २३ ॥
 जातवादलब्धयश्चा-ष्टपञ्चाशत् शतानि तु ।
 श्रावकाः सनवाशीति-सहस्रं लक्षयुग्मकम् ॥ २४ ॥
 श्राविकाश्चतुर्लक्षी सा-ऽष्टपञ्चाशत्सहस्रिका ।
 ज्ञानात् पूर्वसहस्रेषु, गतेषु पञ्चविंशतौ ॥ २५ ॥
 मासत्रितयहीनेषु, प्रभुः 'सम्मेत'पर्वते ।
 ऊर्ध्वः सानशनो मासं, सहस्रेण सहर्षिभिः ॥ २६ ॥
 वैशाखे मासि कृष्णार्था, द्वितीयायां मुष्माकरे ।
 पूर्वाषाढाश्रिते प्राप, पूर्वाह्णे शीतलः शिवम् ॥ २७ ॥
 कुमारत्वे गताः पूर्व-सहस्राः पञ्चविंशतिः ।
 पञ्चाशत् पूर्वसहस्रा, राज्यस्य परिपालने ॥ २८ ॥
 पञ्चविंशतिसहस्राः, पूर्वाणां व्रतपालने ।
 सर्वायुरिति पूर्वाणां, लक्षं श्रीशीतलप्रमोः ॥ २९ ॥

श्रीशीतलस्य निर्वाणं, सुविधिस्वामिनिर्द्वैतः ।

नवस्वासीदतीतासु, सागरोपमकोटिषु ॥ ३० ॥

तपःप्रतनैर्विजितोऽनलो वा, ज्ञानप्रकाशैरहिमद्युतिर्वा ।

भामण्डलस्य च्छलतो वभार, यस्यानुवृत्तिं श्रय शीतलं तम् ॥ ३१ ॥

ग्रन्थाग्रं ॥ ३४ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रसूरिमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-
सङ्क्षिप्तचरिते दशमं श्रीमच्छ्रीसलनाथजिनचरितं समाप्तम् ॥ १० ॥

श्रीश्रेयांसचरित्रम् ॥ ११ ॥

श्रीश्रेयांसः श्रियं स प्रश्नयतु सुरक्षिष्ठपुष्पप्रसङ्गाद्

भृङ्गा रेजुर्धदग्रे किमु कलितर्मदोत्कर्षभूरोमहर्षाः ।

किं वोद्यदर्मचक्रद्युमणिदिततमःपण्डपण्डानि किं वा

स्वामिप्रेक्षाग्रहण्यन्निशुवनजनताविच्युताः क्लेशश्लेशाः ॥ १ ॥

प्राच्ये 'विदेहे' 'पुष्कर-वर'द्वीपार्द्धभूपणे ।

'कच्छा'ह्वे विजये नौम्रा, 'क्षेमा'ऽस्ति नगरी वरा ॥ २ ॥

तस्यां नलिनगुल्ममुख्यो, राजा राज्यमपालयत् ।

विरक्तो वज्रदत्तपि-दत्तमादत्त स व्रतम् ॥ ३ ॥

स तपो दुस्तपं तप्त्वा, मृत्वा 'शुक्रे' सुरोऽभवत् ।

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते'-ऽवास्ति 'सिंहपुरं' पुरम् ॥ ४ ॥

तत्र विष्णुरभूद् भूप-स्तस्य विष्णुरिति प्रिया ।

पंख्यां ज्येष्ठस्य कृष्णायां, शशिनि श्रवणं श्रिते ॥ ५ ॥

जीवो नलिनगुल्मस्य, पृथ्वीशस्य परिच्युतः ।

'शुक्र'कल्पाद् विष्णुदेव्याः, कुक्षाववततार सः ॥ ६ ॥

फाल्गुने श्यामद्वादश्यां, धिष्ण्ये श्रवणनामनि ।

इन्दौ मकरराशिस्थे, शतकुम्भनिमग्नम् ॥ ७ ॥

१ उपजाति । २ क-'जयोत्कर्ष' । ३ क-'च्युतश्लेश' । ॥ सम्यग ।

५ ख-'क्षेमा नौम्रा' । ६ अत पर शान्तिमं पयं विहाय समस्तानां छन्दोऽनुष्टुप् ।

७ ख-'ज्येष्ठस्य पञ्चमी कृष्णायां श्रवणं शशिनि श्रिते' । ८ ख-'निमं प्रभुम्' ।

'इश्वाकु'कुलकासार-सरोजं खड्गिलाञ्छनम् ।
 एकादशं तीर्थकरं, विष्णुः स्रुते स सा सुतम् ॥ ८ ॥-युग्मम्
 यतो जगत्पतिर्जातः, सोऽयं श्रेयसि वासरे ।
 श्रेयांस इति नामास्य, जनकोऽजनयत् ततः ॥ ९ ॥
 क्रमादशीतिकोदण्ड-कायोऽभिनवयौवनः ।
 पितुराज्ञापरो राज-कन्यां पर्यणयत् प्रभुः ॥ १० ॥
 जन्मतो वर्षलक्षेण, ज्यतीतेष्वेकविंशतौ ।
 जनकेन निजे राज्ये, न्ययोज्यत जगत्पतिः ॥ ११ ॥
 स राज्यं द्विचत्वारिंशद्, वर्षलक्षायपालयत् ।
 ततो विरक्तो 'विमल-प्रभा'ऽऽख्यां शिबिकां ध्रितः ॥ १२ ॥
 तैपस्यस्य त्रयोदश्यां, श्यामायां श्रुतिगे विधौ ।
 नगराभिरगान्नाथो, धृतः सर्वसुरेश्वरैः ॥ १३ ॥
 राज्ञां सह सहस्रेण, 'सहस्राम्रवणे' वने ।
 कृतपष्ठोऽग्रहीद् दीक्षां, श्रेयांसः पूर्ववासरे ॥ १४ ॥
 'सिद्धार्थ'नगरे नन्द-मेदिनीश्वरमन्दिरे ।
 पारणं परमाग्नेन, द्वितीयेऽह्नि विभुर्वर्धत् ॥ १५ ॥
 वर्षद्वयं विहृत्योषीं, छत्रस्थो भगवान् पुनः ।
 'सहस्राम्रवणे'ऽशोक-मूले प्रतिमया स्थितः ॥ १६ ॥
 माघे कृष्णपञ्चदश्यां, श्रवणाश्रयणे विधौ ।
 पूर्वाह्ने केवलज्ञानं, कृतपष्ठोऽभजत् प्रभुः ॥ १७ ॥
 गौस्तुताद्याः पट्सप्ततिः, प्रभोर्गणभृतोऽभवन् ।
 चैत्यवृक्षः पद्मधिक-नवैर्न्यासशतोज्जतः ॥ १८ ॥
 ईश्वराल्योऽभवद् यक्ष-रूपक्षो गौरो घृपाश्रयः ।
 मातुलिङ्ग-गदाधुक्तौ, विभ्राणो दक्षिणौ करौ ॥ १९ ॥
 वामौ तु सनकुला-ऽक्ष-सूत्रौ श्रेयांसशासने ।
 देवी च मानवी गौर-शरीरा 'सिंहवाहना ॥ २० ॥

१ क-‘कन्याः’ । २ फाल्गुनस्य । ३ श्रवणनक्षत्रं गते चन्द्रे । ४ क-‘भवत्’ ।
 ५ ‘गौस्तुताद्याः’ इति त्रिपष्टिसंज्ञाका० । ६ इत्यासः-धनुः । ७ क-‘हंसवाहना’ ।

वरदं युद्धरप्राग्रं, विश्राणा दक्षिणौ करौ ।

कलशेनाङ्कुशेनापि, प्रशस्यौ दक्षिणेतारौ ॥ २१ ॥-विशेषकम्

सहस्राश्चतुरशीतिः, समजायन्त साधवः ।

आर्यिका लक्षमेकं तु, सहस्रत्रितयाधिकम् ॥ २२ ॥

चतुर्दश पूर्वभृतः, सहस्रं त्रिशतीयुतम् ।

पद्सहस्रयवधिमन्तो, मनःपर्यायिणस्तथा ॥ २३ ॥

केवलज्ञानयुक्ताः पद्-सहस्री पञ्चशत्यपि ।

एकादश सहस्राणि, जातवैक्रियलब्धयः ॥ २४ ॥

सहस्राणि पुनः पञ्च, वादलब्धिसमन्विताः ।

सैकोनाशीतिसहस्रे, द्वे लक्षे श्रावकाः पुनः ॥ २५ ॥

लक्षाश्चतस्रोऽष्टचत्वारिंशत्सहस्रसंयुताः ।

श्राविका इत्ययं सर्वः, परिवारः प्रभोरभूत् ॥ २६ ॥

गतायां वर्षलक्षैक-विंशतौ त्रैततो विभुः ।

नभःकृष्णवृतीयायां, धनिष्ठाधिष्ण्यगे विधौ ॥ २७ ॥

साङ्गं साधुसहस्रेणो-र्ध्वस्थः 'सम्मेत'पर्वते ।

प्रातः सानशनो मासं, श्रेयांसः सिद्धिमासदत् ॥ २८ ॥-युग्मम्

श्रीश्रेयांसस्य कौमारे, वर्षलक्षैकविंशतिः ।

वर्षाणां द्विचत्वारिंश-लक्षाणि क्षोणिरक्षणे ॥ २९ ॥

एकविंशतिलक्षाणि, वर्षाणां व्रतपालने ।

इत्यायुश्चतुरशीति-वर्षलक्षाण्यभूत् प्रभोः ॥ ३० ॥-युग्मम्

सागराणां कोटिरेका, सा सागरशतोनिता ।

वर्षाणां च पङ्क लक्षाणि, पङ्कविंशतिसहस्रपि ॥ ३१ ॥

एतावत्यन्तरे जाते, शीतलस्वामिमोक्षतः ।

श्रीश्रेयांसप्रभोरासीन्-निःश्रेयससमाश्रयः ॥ ३२ ॥

केषां 'मेरु'गिरिर्गुरुर्न हि शुक्लक्रे स नामीयते

सोऽप्यम्भोजनि चार्द्धिवारिणि तदप्यब्दाध्वनः सन्दधत् ।

शैवालैकलवच्छविं व्रजति यज्ज्ञानार्णवे सोऽपि स

श्रीश्रेयांसजिनेश्वरो जनयतु श्रेयांसि भूयांसि वः ॥ ३३ ॥
ग्रन्थाग्रं ॥ ३७ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशति-
जिनेन्द्रसहितचरिते एकादशं श्रीमच्छ्रेयांसजिनचरितं
समाप्तम् ॥ ११ ॥

अथ श्रीवासुपूज्यचरितम् ॥ १२ ॥

ब्रह्मद्रोरात्मनः किं कुसुमसमुदयः किं धुतारातिकर्मा

धर्मक्षमापप्रतापः किमुत्तरमवारण्यदाही दवाग्निः ? ।

किं भूसुधूविभूपाऽरुणमणिमुकुटः किं वरज्ञानलक्ष्मी-

भाले कालेयपद्मे जयति नवजपाभासुरो वासुपूज्यः ॥ १ ॥

प्राच्य'विदेहे' 'पुष्कर-वर'द्वीपार्द्धमण्डने ।

विजये 'पुष्कलावत्यां', पूरास्ते 'रत्नसञ्चया' ॥ २ ॥

तत्र पद्मोत्तरः पृथ्वी-पतिः पृथ्वीमपालयत् ।

स मेजे वज्रनाभपि-पार्थे मीतो भवाद् व्रतम् ॥ ३ ॥

कृत्वाऽद्भुतं तपो मृत्वा, गीर्वाणः 'प्राणते'ऽजनि ।

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते,' 'चम्पा'ऽस्ति प्रवरा पुरी ॥ ४ ॥

वसुपूज्यो नृपस्तस्या-मासीत् तस्य प्रिया जया ।

ज्येष्ठे नवम्यां कृष्णाया-मिन्दौ शतमिपक्थिते ॥ ५ ॥

इतः पद्मोत्तरक्षमाप-जीवः 'प्राणत'कल्पतः ।

परिच्युतो जयादेव्याः, कुक्षाववततार सः ॥ ६ ॥-युग्मम् ।

फाल्गुनस्य कृष्णचतु-र्दश्यां शतमिपज्यथ ।

कुम्भराशिचरे चन्द्रे, स्रुते स तनयं जया ॥ ७ ॥

पश्चरामणिप्राय-श्छायं महिपलाञ्छनम् ।

'इक्ष्वाकु'कुलकोटीरं, द्वादशं तीर्थनायकम् ॥ ८ ॥-युग्मम्

१ शार्दूल० । २ सगंधरा । ३ अतः परं प्रान्तिमं पर्वं विहाय समग्राणां छन्दो-
'ऽनुष्टुप्' । ४ क- 'पूज्योऽभवत् तस्यामभूत् तस्य' । ५ शततारकाख्यं नक्षत्रं गते ।

सुतस्य तस्य नामाथ, वसुपूज्येन निर्ममे ।
 यथाविधि यथार्हं च, वासुपूज्य इति श्रुतम् ॥ ९ ॥
 युवा सप्ततिचापोचो, राजकन्यां विवाहितः ।
 प्रभुः पित्राऽर्पितं राज्यं, भवोद्विग्नोऽग्रहीन्न तु ॥ १० ॥
 अष्टादशस्वतीतेषु, वर्षलक्षेषु जन्मतः ।
 'पृथिवीं' शिविकां रूढो, नगर्या निर्गतो विभुः ॥ ११ ॥
 जग्राह व्रतमुद्याने, 'विहारगृह'नामनि ।
 फाल्गुनस्यामावास्या-यामिन्दौ शतभिषक्श्रिते ॥
 अपराह्णे चतुर्थेन, राज्ञां पङ्क्तिः शतैः समम् ॥ १२ ॥ पदपदी
 'महापुरे' पुरे स्वामी, सुनन्दनृपमन्दिरे ।
 पारणं परमान्नेन, द्वितीये दिवसे व्यधात् ॥ १३ ॥
 छन्नस्थो मासमन्यत्र, विहृत्य पुनरेत्य च ।
 'विहारगृह'मुद्यानं, पाटलाद्रोरधः स्थितः ॥ १४ ॥
 माघे शुक्लद्वितीयाया-मिन्दौ शतभिषग्यूज्ये ।
 पूर्वाह्णे कैवलज्ञानं, चतुर्थेनाभजत् प्रभुः ॥ १५ ॥
 पदपट्टिः सूक्ष्मप्रमुखाः, प्रभोर्गणभृतोऽभवन् ।
 चैत्रद्रुः सचत्वारिंशद्-धनुरष्टशतोन्नतः ॥ १६ ॥
 यक्षोऽजनि कुमारारुख्यः, श्यामाङ्गो हंसवाहनः ।
 दधानो दक्षिणौ हस्तौ, मातुलिङ्ग-शरान्वितौ ॥ १७ ॥
 वामौ नकुल-चापाङ्गौ, श्रीवासुपूज्यशासने ।
 देवी चण्डाऽऽह्वया श्याम-धामदेहाऽश्ववाहना ॥ १८ ॥
 विभ्राणा वरदं शक्ति-धारिणं दक्षिणौ भुजौ ।
 पुष्पेण गदया युक्तौ, दधाना दक्षिणेतरौ ॥ १९ ॥-विशेषकम्
 वासुपूज्यपरीवारे, समभूवन् सुसाधवः ।
 द्वासप्ततिः सहस्राणि, लक्षमेकं तथाऽऽर्यिकाः ॥ २० ॥
 चतुर्दशपूर्वभृतः, सहस्रं द्विशतान्वितम् ।

उत्पन्नावधयः पञ्च, सहस्राणि चतुःशती ॥ २१ ॥

पद् सहस्राण्येकशतं, मनःपर्ययसंयुताः ।

पडेव तु सहस्राणि, केवलज्ञानशालिनः ॥ २२ ॥

पुनर्दश सहस्राणि, लब्धवैक्रियलब्धयः ।

वादलब्धिमन्तश्चतुः—सहस्री सप्तशत्यपि ॥ २३ ॥

लक्षद्वयं पञ्चदश, सहस्राः श्रावकास्तथा ।

चतुर्लक्षी सपदत्रिंशत्—सहस्रीः श्राविकाः पुनः ॥ २४ ॥

दीक्षातश्चतुःपञ्चाशद्—वर्षलक्षेप्सितेष्वथ ।

‘चम्पा’यां साधुपदशत्या, सार्द्धं मासमुपोषितः ॥ २५ ॥

वासुपूज्यः शुचौ शुक्ल—चतुर्दश्यां सितद्युता ।

श्रितोत्तरभाद्रपदे, प्रातरूर्ध्वः शिवं ययौ ॥ २६ ॥—युग्मम्

कौमारेष्टादश चतुः—पञ्चाशच्च व्रते ययुः ।

वर्षलक्षा द्वासप्तति—वासुपूज्यायुरित्यभूत् ॥ २७ ॥

श्रीवासुपूज्यनिर्वाणं, श्रेयांसप्रभुनिर्घृतेः ।

सागरेषु चतुःपञ्चा—श्रुति यातेष्वजायत ॥ २८ ॥

मौली पाटलपुष्पदामघटना सीमन्तसीमान्तरे

सिन्दूरप्रकरः कपोलफलके काश्मीरपत्रावली ।

कर्णे पङ्कजकर्णिकाऽजनि नतस्वर्धामवामभ्रुवां

शोणा यस्य तनुद्युतिः स जयति श्रीवासुपूज्यो जिनः ॥२९॥^३

ग्रन्थाग्रं ॥ ३३ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशति-

जिनेन्द्रसङ्घितचरिते द्वादशश्रीमद्वासुपूज्यजिनचरितं

समाप्तम् ॥ १२ ॥

अथ श्रीविमलस्वामिचरित्रम् ॥ १३ ॥

पुण्यापुण्यलिपी ललाटशुवि यत्पादाग्रजाग्रन्नख-

ज्योतिर्जालजलोर्मयः ग्रणमतां प्रक्षालयन्ति क्षणात् ।

दुष्कर्मद्रुमरसण्डखण्डनकलादुर्दान्तदन्तानलः

स श्रीमान् विमलप्रभुर्मनतु वो निश्रेयसश्रेयसे ॥ १ ॥

‘धातुकी’सण्डद्वीपे प्राग्-‘विदेहे’ ‘भरता’ह्वये ।

विजयेऽस्ति जितस्वर्ग-पुरी नाम्ना ‘महापुरी’ ॥ २ ॥

पद्मसेनो नृपस्तत्र, प्रजाश्रिरमपालयत् ।

सर्वगुप्तगुरोरन्ते, वैराग्यादग्रहीद् व्रतम् ॥ ३ ॥

तीव्रं कृत्वा त्रतं मृत्वा, ‘सहस्रारे’ सुरोऽभवत् ।

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरते,’ ‘काम्पिल्यं’ विद्यते पुरम् ॥ ४ ॥

कृतवर्मा नृपस्तत्रा-जनि इयामेति तत्प्रिया ।

इतश्च्युतः ‘सहस्रारा’त्, पद्मसेननरेशितुः ॥ ५ ॥

स जीवो मासि वैशाखे, शुक्लायां द्वादशीतिथौ ।

श्रितोत्तराभाद्रपदे, विधौ तत्कुक्षिमाश्रयत् ॥ ६ ॥-युग्मम्

माघमासेऽथ शुक्लायां, तृतीयायां सुधाकरे ।

श्रितोत्तराभाद्रपदे, इयामा सुतमस्रत सा ॥ ७ ॥

त्रयोदशतीर्थकर-‘मिक्ष्वाकु’कुलमण्डनम् ।

उत्तप्तकनकप्रायश्च-छार्यं शूकरलाञ्छनम् ॥ ८ ॥-युग्मम्

यतो गर्भाश्रिते तसिन्, जननी विमलाऽजनि ।

तं नाम्ना विमल इति, जनकोऽजनयत् ततः ॥ ९ ॥

पट्टिचापोन्नतो नव्य-यौवनो नृपकन्यकाः ।

उपायंस्त विरक्तोऽपि, प्रभुः पित्रोर्महाग्रहात् ॥ १० ॥

गतेषु पञ्चदशसु, वर्षलक्षेण जन्मतः ।

अनीहोऽप्यवनीपत्वे, प्रभुः पित्राऽभ्यपिच्यत ॥ ११ ॥

राज्यं श्रीविमलत्रिशद्, वर्षलक्षाण्यपालयत् ।

दीक्षायै ‘देवदत्ता’ख्या-मारुढः शिविका ततः ॥ १२ ॥

स्वामी माघस्य शुक्लायां, चतुर्थ्यां सितरोचिषि ।

१ शार्ङ्गल० । २ अत पर ३०तमपयन्ताना पद्याना छन्दोऽनुष्टुप् । ३ ख-‘कृत कर्मा’ । ४ क-‘वैशाखशुक्लायाम्’ । ५ क-‘शुद्धाया’ । ६ क-‘चापोन्नतौनत्ययानो’ ।

श्रितोत्तराभद्रपदे, 'सहस्राग्रवणं' श्रितः ॥ १३ ॥

कृतपष्ठतपास्तत्र, सहस्रेण नृपैः सह ।

अपरेऽहनि जग्राह, प्रव्रज्यां विमलप्रभुः ॥ १४ ॥

पुरे 'धान्यकरा'भिरुये, जयक्षोणीशवेशमनि ।

द्वितीयेऽङ्घ्रि विभुश्चक्रे, परमानेन पारणम् ॥ १५ ॥

छद्मस्थोऽन्यत्र मासौ द्वौ, विहृत्य विमलप्रभुः ।

'सहस्राग्रवणं' भूयः, प्राप्य प्रतिमया स्थितः ॥ १६ ॥

जम्बूतरुतले पौप-शुक्लपद्म्यां प्रगे विधौ ।

श्रितोत्तराभद्रपदे, पठेन प्राप केवलम् ॥ १७ ॥-युग्मम्

धभृशुः सप्तपञ्चाशन्-मन्दराद्या गणेश्वराः ।

चैत्यद्वयं विंशत्यग्र-सप्तचापशतः प्रभोः ॥ १८ ॥

धभूव पण्मुखो यक्षः, शिखियानो वलक्षरुक् ।

दक्षिणैः फलचक्रेषु-उद्गपाशाक्षस्रत्रिभिः ॥ १९ ॥

धामैः स नकुल-चक्र-कोदण्ड-फलका-ऽङ्कुशैः ।

अमीदेन च दोर्दण्डैः, श्रीमद्विमलशासने ॥ २० ॥

देवी विदिताख्याऽञ्जस्या, स्वर्णाभा दधती भुजौ ।

दक्षिणौ पाण-पाशाङ्कौ, धनु-नागधरौ परौ ॥ २१ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्

अष्टपष्टिसहस्राणि, समजायन्त साधवः ।

आर्यिका लक्षमेकं तु, शतैः संयुतमष्टभिः ॥ २२ ॥

चतुर्दशपूर्वभृतः, शतान्येकादशैव तु ।

अष्टचत्वारिंशच्छता-न्यवधिज्ञानिनः पुनः ॥ २३ ॥

मनःपर्ययिणः पञ्च-सहस्री पञ्चशत्यपि ।

उत्पन्नकेवलज्ञाना-स्त्वेतावत्यैव सङ्ख्याया ॥ २४ ॥

पुनर्नव सहस्राणि, जातवैक्रियलब्धयः ।

त्रिसहस्री द्विशती च, वादलब्धिसमन्विता ॥ २५ ॥

श्रावका लक्षद्वितयं, सहस्रैरष्टमिर्युतम् ।

चतुर्लक्षी चतुस्त्रिंशत्, सहस्री श्राविकाः पुनः ॥ २६ ॥

इति सर्वपरीवारो, विमलस्वामिनोऽभवत् ।

गतानि वर्षलक्षाणि, तथा पञ्चदश व्रतात् ॥ २७ ॥

आपाढकृष्णसप्तम्यां, रेवतीं शशिनि श्रिते ।

पद्भिः सहस्रैः साधूनां, समं 'सम्मेत'पर्वते ॥ २८ ॥

विहितानशनो मास-मूर्धस्थः पूर्ववासरे ।

स श्रीमान् विमलस्वामी, प्रपेदे पदमव्ययम् ॥ २९ ॥-विशेषकम्

कौमारेऽब्दलक्षाः पञ्च-दश त्रिंशत् प्रजावने ।

व्रते पञ्चदशेत्यायुः, प्रभोः पष्ट्यब्दलक्ष्यभूत् ॥ ३० ॥

विमलस्वामिनिर्वाणं, चासुषूज्यस्य निर्वृतेः ।

सागरेषु व्यतीतेषु, त्रिंशत्सहस्रेष्वजायत ॥ ३१ ॥

मुक्त्यङ्गनाविरहिणो हृदि यत्पदाब्जं

के नाम कामभवत्तापहरं निधाय ।

नासादयन्ति तत एव वियोगपारं

पारं भवस्य भवतां विमलः प्रदत्ताम् ॥ ३२ ॥^१

ग्रं० ॥ ३५ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशति-

जिनेन्द्रसङ्क्षिप्तचरिते त्रयोदशं श्रीमद्विमलनाथजिनचरितं समाप्तम् ॥

अथ श्रीअनन्तस्वामिचरितम् ॥ १४ ॥

यस्यांहिहस्ताक्षियुगैर्मुखेन्दु-नाभीशिरोभिर्नवधा धृतानि ।

इतीव पद्मानि नवत्वमेत्य, सेवां वितेनुः स जयत्यनन्तः ॥ १ ॥^२

'धातुकी'खण्डद्वीपे प्राग्-'विदेहे' विजये पुनः ।

'ऐरावते' ^३'रिष्ट'पुर्या, नृपः पञ्जरथोऽभवत् ॥ २ ॥^४

'चित्तरक्षगुरोः सोऽन्ते, व्रतं प्राप्याकरोत् तपः ।

मृत्वा देवः 'प्राणते'ऽभूत्, 'पुष्पोत्तर'विमानगः ॥ ३ ॥

१ क-'स दत्ताम्' । २ वसन्त० । ३ उपजातिः । ४ ख-'रिष्टपुर्या' । ५ अतः परं
प्रान्तसं पदं विहाय सर्वेषां छन्दोऽनुष्टुप् । ६ क-चित्ररथः ।

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते', 'विनीता' विद्यते पुरी ।
 सिंहसेनो नृपस्तस्यां, सुयशास्तत्रियाऽभवत् ॥ ४ ॥
 इतः पद्मरथक्षमाप-जीवः स 'प्राणता'च्युतः ।
 श्रावणश्यामसप्तम्यां, 'पौष्णे' तत्कुक्षिमाश्रयत् ॥ ५ ॥
 वैशाखे बहुले पक्षे, त्रयोदश्यां च पौष्णमे ।
 मीनराशिगते चन्द्रे, साऽमृत सुयशाः सुतम् ॥ ६ ॥
 चतुर्दशं तीर्थकर-'मिक्ष्वाकु'कुलभास्करम् ।
 काञ्चनप्रतिमच्छायं, श्येनलाञ्छनलाञ्छितम् ॥ ७ ॥-युग्मम्
 अनन्तं जितवान् वैरि-बलं गर्भागतेऽत्र यत् ।
 अनन्तजिदिति प्राह, तस्य नाम ततः पिता ॥ ८ ॥
 क्रमेण प्राप्ततारुण्यः, पञ्चाशद्धनुरुन्नतः ।
 पितुराग्रहतो राज-कन्याः पर्यणयत् प्रभुः ॥ ९ ॥
 जन्मतो वर्षलक्षेण, गतेष्वर्द्धाष्टमेष्वथ ।
 प्रभुः पित्राऽऽग्रहाद् राज्य-भारमङ्गीचकार सः ॥ १० ॥
 राज्यं पञ्चदश वर्ष-लक्षाः प्रभुरपालयत् ।
 ततः 'सागरदत्ता'ख्यां, निष्क्रान्तः शिविकां श्रितः ॥ ११ ॥
 वैशाखे मासि बहुले, पक्षे चतुर्दशीतिथौ ।
 पौष्णाधिपण्याश्रये शीत-करे पश्चिमवासरे ॥ १२ ॥
 राज्ञां सह सहस्रेण, 'सहस्राश्रवणे' बने ।
 कृतपष्ठतथाः स्वामी, अवज्यां श्रितियन्त्रवान् ॥ १३ ॥-युग्मम्
 नगरे 'वर्द्धमाना'दे, विजयोर्वीशवेश्मनि ।
 पारणं परमान्नेन, द्वितीयेऽह्नि विभुर्व्यधात् ॥ १४ ॥
 विहृत्यान्यत्र छद्मस्य-स्त्रिवर्षी पुनरेत्य च ।
 'सहस्राश्रवणा'राम-मशोकद्रुतले स्थितः ॥ १५ ॥
 वैशाखस्य कृष्णचतु-र्दश्यां पौष्णाश्रिते विधौ ।
 पूर्वाह्ने केवलज्ञानं, प्रपेदेऽनन्तजिज्जिनः ॥ १६ ॥-युग्मम्

यशोमुख्याः प्रभोरासन्, पञ्चाशद् गणधारिणः ।
 धभूव चैत्यवृक्षस्तु, पद्मार्मुकशतोन्नतः ॥ १७ ॥
 पातालस्त्रिमुखो यक्ष-साम्रो मकरवाहनः ।
 दक्षिणैर्बाहुभिः खड्ग-पद्म-पाशाङ्कितैस्त्रिभिः ॥ १८ ॥
 वामैर्नेकुल-फलका-ऽक्षसूत्रप्रवरैर्युतः ।
 अङ्कुशा नाम्ना देवी तु, गौराङ्गी कमलासना ॥ १९ ॥
 दक्षिणे फलकं वामे, त्वङ्कुशं दधती करे ।
 अनन्तस्वामिनस्तीर्थो-त्पन्ना शासनदेवता ॥ २० ॥
 उदपद्यन्त पद्मपट्टि-सहस्राणि सुसाधवः ।
 द्वापट्टिस्तु सहस्राणि, व्रतिन्यो विमलव्रताः ॥ २१ ॥
 चतुर्दशपूर्वभूतः, शतान्येष पुनर्नव ।
 अवधिज्ञानयुक्तास्त्रि-चत्वारिंशच्छतानि तु ॥ २२ ॥
 मनःपर्ययिणः पञ्च-चत्वारिंशच्छती तथा ।
 सहस्राणि पुनः पञ्च, केवलज्ञानशालिनः ॥ २३ ॥
 अष्टौ तथा सहस्राणि, व्यक्तवैक्रियशक्तयः ।
 त्रयः सहस्रा द्विशती, बादलब्धिविराजिताः ॥ २४ ॥
 श्रावका लक्षद्वितयं, पट्सहस्रसमन्वितम् ।
 श्राविकास्तु चतुर्दक्षी, चतुर्दशसहस्रयुक् ॥ २५ ॥
 अनन्तस्वामिनः सर्व-परिवारोऽयमित्यभूत् ।
 व्रतात् तु सप्त सार्द्धानि, वर्षलक्षाणि जज्ञिरे ॥ २६ ॥
 चैत्रस्य शुक्लपञ्चम्यां, रेवतीं शशिनि श्रिते ।
 'सम्मेत'पर्वते साधु-सहस्रैः सप्तभिः सह ॥ २७ ॥
 विहितानशनो मास-मूर्ध्वस्थः प्रथमेऽहनि ।
 अनन्तनाथो भगवा-नवाप पद्मव्ययम् ॥ २८ ॥-युग्मम्
 कौमारे वर्षलक्षाणि, सप्त सार्द्धानि जज्ञिरे ।
 दश पञ्च च वर्षाणां, लक्षाणि क्षितिरक्षणे ॥ २९ ॥

सप्तैव वर्षलक्षाणि, सार्द्धानि व्रतपालने ।

त्रिंशद् वर्षलक्षाण्यायु-रित्यनन्तजितः प्रभोः ॥ ३० ॥-युग्मम्

अनन्तस्वामिनिर्वाणं, विमलस्वामिनिर्वृतः ।

समतीतेषु नवसु, जलराशिष्वजायत ॥ ३१ ॥

यो गर्भाश्रयणे चतुर्दशशुभस्वभाभिसंस्त्रचितो

यो जन्माधिगमाचतुर्दशमहापूर्वाब्धिपारङ्गमः ।

यज्ज्ञानैकतटे चतुर्दशलसद्रज्जुप्रमाणोऽप्यमा-

ल्लोकः किं न चतुर्दशो जिनपतिः सोऽनन्तजित् पातु वः ॥ ३२ ॥

ग्रन्थाग्रं ३५ आदितो ग्रं. ५६९

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-
सङ्घिसचरिते चतुर्दशं श्रीमदनन्तनाथजिनचरितं समाप्तम् ॥ १४ ॥

अथ श्रीधर्मनाथचरितम् ॥ १५ ॥

यः शान्तोऽपि नितान्तमान्तररिपुच्छेदप्रचण्डोद्यमो

निष्कामोऽपि जगत्रयीजनमनःकामप्रदायी सदा ।

निःसङ्गोऽप्यनुरक्तमुक्तिवनितासंश्लेषकारी भृशम्

वाञ्छां यच्छतु धर्मकर्मणि स वः श्रीधर्मनाथो जिनः ॥ १ ॥

‘धातुकी’रुण्डद्वीपे प्राग-‘विदेहे’ ‘भरता’ह्वये ।

विजये ‘मद्रिलपुरे,’ राजा दृढरथोऽजनि ॥ २ ॥

स राज्यं सुचिरं कृत्वा, विरक्तो भववासतः ।

जग्राह पार्श्वे विमल-वाहनाहगुरोर्व्रतम् ॥ ३ ॥

तपस्तप्त्वाऽद्भुतं प्रान्ते, स ममार समाधिना ।

विमाने ‘वैजयन्ता’ख्ये, विबुधः समजायत ॥ ४ ॥

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरता’-र्द्धेऽस्ति ‘रत्नपुरं’ पुरम् ।

भानुनामा नृपस्तत्र, तत्प्रिया सुव्रताऽभवत् ॥ ५ ॥

वैशाखशुक्लसप्तम्यां, पुण्यर्धे ‘वैजयन्त’तः ।

च्युत्वा हृदयक्षमाप-जीवस्तत्कुक्षिमाप सः ॥ ६ ॥
 माघशुक्लतृतीयायां, नक्षत्रे पुष्यनामनि ।
 शशाङ्के कर्कराशिस्थे, सुव्रताऽसूत सा सुतम् ॥ ७ ॥
 धृतदम्भोलिलक्षमाण-‘मिक्ष्वाकु’कुलकेतनम् ।
 तीर्थङ्करं पञ्चदशं, शतकुम्भनिभग्रभम् ॥ ८ ॥-युग्मम्
 यन्मातुर्गर्भगेऽत्राभूद्, धर्मकर्मणि दोहदः ।
 तेनास्य भानुभूजानि-धर्म इत्याभिधां व्यधात् ॥ ९ ॥
 ततः क्रमात् पञ्चचत्वारिंशच्चापोन्नतो युवा ।
 पितुराज्ञापरो राज-कन्यां परिणिनाय सः ॥ १० ॥
 व्यतीते जन्मतः सार्द्धे, वर्षलक्षद्वये प्रभुः ।
 अङ्गीचकार भूभार-माग्रहाद् भानुभूपतेः ॥ ११ ॥
 वर्षाणां पञ्च लक्षाणि, रक्षोर्षां विशुस्ततः ।
 आरुह्य ‘नागदत्ता’ख्यां, शिविकां निर्घयौ पुरात् ॥ १२ ॥
 माघशुक्लत्रयोदश्यां, पुष्यधिष्ण्याथिते विधौ ।
 अपराह्णे महोद्याने, ‘वप्रकाञ्चन’नामनि ॥ १३ ॥
 कृतपष्ठतपाः सार्द्धे, सहस्रेण महीभुजाम् ।
 श्रीधर्मनाथो भगवान्, प्रव्रज्यां प्रतिपन्नवान् ॥ १४ ॥-युग्मम्
 द्वितीयेऽह्नि प्रभुश्चक्रे, पुरे ‘सौमनसा’ह्वये ।
 धर्मसिंहनृपावासे, परमाणेन पारणम् ॥ १५ ॥
 स्वामी छन्नस्थितोऽन्यत्र, विहृत्याब्दद्वयं पुनः ।
 ‘वप्रकाञ्चन’मुद्यान-मध्यास्य ध्यानमाश्रयत् ॥ १६ ॥
 पौपे राकातिथौ पुष्ये, दधिपर्णतरोस्तले ।
 पष्ठेन तपसा स्वामी, पूर्वाह्णे प्राप केवलम् ॥ १७ ॥
 स्वामिनस्त्रिचत्वारिंश-दरिष्टाद्या गणेश्वराः ।
 चैत्यद्रुमश्चत्वारिंशत्-पञ्चचापशतोन्नतः ॥ १८ ॥
 त्रिमुखः किन्नराख्योऽभूद्, यक्षः कूर्मरथोऽरुणः ।

समातुलिङ्ग-गदामृ-दमीदान् दक्षिणान् शुजान् ॥ १९ ॥

वामांस्तु नकुला-ऽम्भोजा-ऽक्षमालामालिनो दधत् ।

कन्दर्पा नोम देवी तु, गौराङ्गी मीनवाहना ॥ २० ॥

उत्पला-ऽङ्कुशसंयुक्तौ, दक्षिणौ दधती शुजौ ।

वामौ सपद्मा-ऽभयदौ, श्रीधर्मस्वामिशासने ॥ २१ ॥-त्रिमिर्विशेषकम्

अजायन्त चतुःपटि-सहस्राणि सुसाधवः ।

साध्यो द्वापटिसहस्रा-श्चतुर्भिः सहिताः शतैः ॥ २२ ॥

चतुर्दशपूर्वभृतः, पुनः पञ्च शतानि च ।

समुत्पन्नावधिज्ञाना-स्त्रिसहस्री शतानि पट् ॥ २३ ॥

मनःपर्ययिणः पञ्च-चत्वारिंशच्छती पुनः ।

एतावन्त्येव शतानि, केवलज्ञानशालिनः ॥ २४ ॥

तथा सप्त सहस्राणि, जातवैक्रियलब्धयः ।

वादलब्धिसमायुक्ता, द्विसहस्रपृथग्यपि ॥ २५ ॥

श्रावका लक्षद्वितयं, चत्वारिंशत्सहस्रयपि ।

श्राविकास्तु चतुर्लक्षी, त्रयोदशसहस्रयुक् ॥ २६ ॥

इति सर्वपरीवारः, श्रीधर्मस्वामिनोऽजनि ।

वर्षलक्षद्वयं सार्द्धं, व्रतकालाद् गतं तथा ॥ २७ ॥

ज्येष्ठस्य शुक्लपञ्चम्यां, पुण्ये 'सम्मेत'पर्वते ।

मासं सानशनः सार्द्धं, साधूनामष्टभिः शतैः ॥ २८ ॥

ऊर्ध्वस्य एव पूर्वार्द्धे, श्रीधर्मः सिद्धिमासदत् ।

कुमारत्वे वत्सराणां, सार्द्धं लक्षद्वयं तथा ॥ २९ ॥

पञ्च लक्षाणि राज्ये तु, सार्द्धं लक्षद्वयं व्रते ।

वर्षाणां दश लक्षाणी-त्यायुर्धर्मप्रभोरभूत् ॥ ३० ॥

श्रीधर्मस्वामिनिर्वाण-मनन्तस्वामिनिर्घृतेः ।

व्यतिक्रान्तेषु सज्जज्ञे, चतुर्षु जलराशिषु ॥ ३१ ॥

- १ क-‘नाम्ना’ । २ क-‘तु साधवः’ । ३ ‘तथा चतुर्दशपूर्वभृतां नव शतानि तु’ इति त्रिपट्टिदालाकापुरुषचरित्रे । ४ क-‘त्रिसह०’ । ५ क-‘सुधर्म०’ ।

उन्मृष्टा दश दिव्यरत्नमुकुराः किं साधुधर्मश्रियां
 दिक्पालैः यदयूजने दश शिरोरत्नानि मुक्तानि किम् ? ।
 दीपाः किं दशदिक्तमोभिद इति आन्ति दिशन्ति स्र ये
 देयासुर्दश सम्पदं पदनखाः श्रीधर्मनाथस्य वः ॥ ३२ ॥

ग्रन्थाग्रं० ॥ ३५ ॥

इति श्रीमज्जिमदत्तसूरिशिष्यश्रीमदभरचन्द्रसूरिविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-
 सङ्क्षिप्तचरिते पञ्चदशं श्रीमद्धर्मनाथजिनचरितं समाप्तम् ॥ १५ ॥

अथ श्रीशान्तिनाथचरित्रम् ॥ १६ ॥

मौलौ कल्पमहीरुहोऽपि दधतो यत्पादुकापल्लवां-

स्ते चिन्तामणयोऽपि यत्पदनखच्छायां भजन्तोऽनिशम् ।

उद्भूताद्भुतदानशक्तिविभवाः स्वधामसेव्या ध्रुवं

जाताः शान्तिजिनः स पातु भविनः गौडप्रभावो विभुः ॥ १ ॥

श्रीपेणक्षितिपो १ युग्मी २, सुरः 'सौधर्म'कल्पगः ३ ।

'वैताढ्ये भूमृदमित-तेजाः ४ 'ग्राणत'जः सुरः ५ ॥ १ ॥

अपराजितो 'विदेहे', सीरी ६ स्वर्पति'रच्युते' ७ ।

चक्री वज्रायुधो ८ द्वयग्र-गते ग्रैवेयके सुरः ९ ॥ २ ॥

राजा मेघरथो नाम १०, देवः 'सर्वार्थसिद्धि'गः ११ ।

तीर्थेशो १२ द्वादशेत्सुक्ताः, शान्तितीर्थकृतो भवाः ॥ ३ ॥

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरता'-र्द्धेऽस्ति 'रत्नपुरं' पुरम् ।

तत्र क्षोणीश्वरो जज्ञे, श्रीपेण इति सञ्ज्ञया ॥ ४ ॥

अभिनन्दितया पत्न्या, शिखिनन्दितयाऽपि सः ।

उभाभ्यां शुशुभे प्रीति-रतिभ्यामिव मन्मथः ॥ ५ ॥

स्वमेऽङ्कगतसूर्येन्दु-दर्शनादभिनन्दिता ।

इन्दुपेण-चिन्दुपेणौ, प्रसूते स सुताशुभौ ॥ ६ ॥

इतोऽभूद्‘ऽचलग्रामे’, ब्राह्मणो धरणिजडः ।
 तद्भार्याऽऽसीद् यशोभद्रा, सा द्वौ सौति स नन्दनौ ॥ ७ ॥
 इन्द्रभूति-श्रीभूत्याख्यौ, तावाचख्यौ पिता तयोः ।
 तथाऽऽसीत् कपिलादास्यां, कपिलोऽस्यापरः सुतः ॥ ८ ॥
 इन्द्रभूति-श्रीभूत्योस्तु, पठतोः पितुरन्तिके ।
 कपिलः प्रैङ्गिलो जज्ञे, कर्णश्रुत्यैव वेदवित् ॥ ९ ॥
 सै चतुर्दश विद्यानां, पारदश्चा पितुर्गृहात् ।
 निर्गत्य भुवि वभ्राम, महाविप्रोऽस्म्यदो वदन् ॥ १० ॥
 पुरे पुरे परां पूजां, प्राप्नुवानः कलाबलात् ।
 स प्राप कपिलो आम्यन्, क्रमाद् ‘रत्नपुरं’ पुरम् ॥ ११ ॥
 पुरेऽत्र सर्वविद्याना-गुपाध्यायस्य सत्यकेः ।
 गत्वा पठनशालायां, सै तस्यौ तदनुज्ञया ॥ १२ ॥
 विनेयाध्यापनैः प्रीतो, जम्बुकाकुक्षिसम्भवाम् ।
 कपिलाय सत्यभामां, सत्यकिः स्वसुतां ददौ ॥ १३ ॥
 स सत्यभामया कामं, विषयामोगभागभूत् ।
 प्रावृष्टनिश्चय्यदा सोऽस्थाद्, द्रष्टुं प्रेक्षणकं बहिः ॥ १४ ॥
 तत्रायाति गृहं मार्गे, ववर्षोत्कर्षवान् घनः ।
 कैक्षाज्जन्ते सोऽक्षिपद् ध्वान्ते, नग्रीभूय निजांशुके ॥ १५ ॥
 प्राग्वत्त्वे तीमिते सत्य-भामेत्यपरवाससी ।
 कपिलेनार्पयन्तीति, प्रोचे पल्लवितसितम् ॥ १६ ॥
 विद्याबलान्न मद्बन्धे, तीमिते मितवादिनि ! ।
 तेनेत्युक्ते सत्यभामा, चेतस्येवैवमचिन्तयत् ॥ १७ ॥
 यदि विद्याबलं तुं स्यात्, तन्नाङ्गमपि तीम्यते ।
 मन्ये नग्नोऽयमेति स, तन्नैतस्योज्ज्वलं कुलम् ॥ १८ ॥

१ ख-‘धरिणीजड’ । २ ख-‘प्रशालो’ । ३ ख-‘चतुर्दशापि’ । ४ ख-‘तस्यौ
 स’ । ५ क-‘विद्यायामोग’ । ६ क-‘गृहे’ । ७ क-‘कक्षान्तः’ । ८ जलाद्रीकृते ।
 ९ ‘तदचिन्तयत्’ । १० क-‘स्यात् तन्नास्याङ्गमपि’ ।

ध्यात्वेत्यूचे न सा किञ्चित्, तत्र तुच्छरतिस्त्वभूत् ।
 कालेऽसिन् धरणिजडः, 'श्रीक्षीणस्तत्पिताऽभ्यगात् ॥ १९ ॥
 स्वपितुः कपिलश्चक्रे, पादस्नानादिकं स्वयम् ।
 अशनावसरे प्राप्ते, प्रोवाचेति प्रियां पुनः ॥ २० ॥
 न वपुःपटुता मेऽद्य, तत्पृथक् प्रथय प्रिये ! ।
 मत्पितुर्भोजनस्थानं, पवित्रतममुत्तमम् ॥ २१ ॥
 इत्युक्तेति तथाऽतर्कि, मत्पतिर्नैकपङ्क्तिः ।
 भक्त्याऽथ भोजयामास, श्वशुरं सौ सगौरवम् ॥ २२ ॥
 शपथं ब्रह्महत्यायाः, सा प्रदायाद्वैकदा ।
 भक्तिप्रसन्नं प्रच्छन्नं, पप्रच्छ श्वशुरं स्वयम् ॥ २३ ॥
 पुत्रोऽयं तातपादानां, मत्पतिः पूतपक्षजः ।
 किं वा विरुद्धजः शुद्धं, ब्रूत भूपितभूतलाः ! ॥ २४ ॥
 तत्पुनः श्वशुरेणाथ, यथातथमकथ्यत ।
 पूजितः पुत्रमापृच्छथ, निजग्रामं जगाम सः ॥ २५ ॥
 सत्यभामा सैमां प्राप्य, श्रीपेणनृपमभ्यधात् ।
 कपिलेनाकुलीनेन, व्यूढाऽहं देव ! देवतः ॥ २६ ॥
 तन्मां विमोचयामुष्मात्, करिष्ये सुकृतं परम् ।
 कार्याकार्यविदाकार्यं, प्रोवाच कपिलं नृपः ॥ २७ ॥
 मुञ्च भद्र ! भवाद् मीतां, सत्यभामां तपःकृते ।
 कपिलः प्राह नैवाह-मुत्सृजामि प्रियामिमाम् ॥ २८ ॥
 सत्यभामा तपःकामा, सभामाह न मां यदि ।
 मोक्षयत्येव तदा मोक्ष्ये, प्राणान् बह्वावयाम्मुनि ॥ २९ ॥
 राज्ञोक्तं कपिल ! प्राणान्, मा स त्याक्षीदसाविति ।
 कियन्त्यपि दिनान्यस्तु, सुते वाऽस्माकवेश्मनि ॥ ३० ॥
 अस्त्वेवं कपिलेनोक्ते-ऽर्पिता पत्न्योर्नृपेण सा ।
 समस्थित वितन्वाना, नानारूपं तपस्ततः ॥ ३१ ॥

१ ख-‘क्षीणश्री०’ । २ ख-‘सारगौरवम्’ । ३ ख-‘सभामाप्य’ ।

तदोर्वीशेन 'कौशाम्या', चलेन श्रीमतीमवा ।
 प्रैपि पुत्रीन्दुपेणाय, श्रीकान्ताख्या स्वयंवरा ॥ ३२ ॥
 एकामनन्तमत्याख्यां, समायातां तथा समम् ।
 ऐक्षिपातामिन्दुपेण-विन्दुपेणौ पणाङ्गनाम् ॥ ३३ ॥
 ममैवेयं ममैवेय-मिति संवादिनौ मिथः ।
 कुमारौ देवरमणो-द्याने तौ योद्धुमुद्यतौ ॥ ३४ ॥
 कुद्धावेकवधूलुब्धा-धिमाँ युद्धान्निपेधितुम् ।
 प्रियाद्वयान्वितो जज्ञे, न श्रीपेणनृपः क्षमः ॥ ३५ ॥
 विषण्णः श्रीपेणनृपः, पद्मं तालपुटाविलम् ।
 प्रियाभ्यां सममाधाय, सद्य एव व्यपद्यत ॥ ३६ ॥
 सम्भाव्य सत्यभामाऽपि, कपिलाद् भाव्यमङ्गलम् ।
 आध्रायाब्जं तदैवागान्-मरणं शरणं विना ॥ ३७ ॥
 चत्वारोऽप्यभवन् मृत्वा, स्फूर्जदार्जवमार्दवाः ।
 'जम्बू' द्वीपोत्तर'कुरु'-क्षेत्रेऽभी युग्मधर्मिणः ॥ ३८ ॥
 श्रीपेणा-ऽभिनन्दितौ ता-वभूतां पुंस्त्रियाबुधौ ।
 क्षेत्रेऽत्र शिखिनन्दिता-सत्यभामे च ते तथा ॥ ३९ ॥
 जननी प्राग्भवेऽहं वां, भगिनी गणिका त्वियम् ।
 इति तीर्थङ्करेणोक्तं, श्रुत्वा विद्याधरात् तु तौ ॥ ४० ॥
 इन्दुपेण-विन्दुपेणौ, निवृत्तौ सम्परायतः ।
 गुरोर्धर्मरुचेरात्त-ग्रैतौ तौ मुक्तिमापतुः ॥ ४१ ॥-युग्मम्
 प्रपाल्यायुस्त्रिपल्यानि, श्रीपेणाद्या विषद्य ते ।
 चत्वारोऽपि युगलिनः, 'सौधर्मे' जज्ञिरे सुराः ॥ ४२ ॥
 अस्त्यत्र 'भरत'क्षेत्रे, 'वैताढ्या'हगिरौ पुरम् ।
 पुरस्थित'चक्रवाल'-रथनूपुर'संज्ञया ॥ ४३ ॥
 जज्ञे ज्वलन- विद्याधराधिपः ।

अर्ककीर्तेरनुजा त-स्याभूत् पुत्री स्वयम्प्रभा ।
 प्राजापत्यस्त्रिष्टाख्य-स्तां 'पोतन'पुरेश्वरः ॥ ४५ ॥
 आदिमो वासुदेवाना-मचलाह्वलानुजः ।
 जीवः श्रीवीरनाथस्य, परिणित्ये स्वयम्प्रभाम् ॥ ४६ ॥-युग्मम्
 त्रिष्टेन ग्रहृष्टेन, तदा ज्वलनजट्यसौ ।
 चक्रे विद्याधरश्रेणि-द्वयराज्यस्य भाजनम् ॥ ४७ ॥
 अर्ककीर्तः प्रिया जज्ञे, ज्योतिर्मालेति सञ्ज्ञया ।
 श्रीपेणजीवः 'सौधर्म'च-च्युत्वा पुत्रस्तयोरभूत् ॥ ४८ ॥
 गर्भगेऽत्र चिरं माता, ददर्शामिततेजसम् ।
 अस्याऽमिततेजा इति, नाम तैने ततः पिता ॥ ४९ ॥
 दत्त्वाऽर्ककीर्त्तये राज्यं, व्रतभाग् वह्निजट्यभूत् ।
 चारणपिंजगन्नन्द-नाभिनन्दनयोर्गिरा ॥ ५० ॥
 च्युत्वा 'सौधर्म'तः सत्य-भामाजीवः सुताऽजनि ।
 अर्ककीर्तः सुतारेति, भगिन्यमिततेजसः ॥ ५१ ॥
 जीवोऽभिनन्दितायाः स, च्युत्वा 'सौधर्म'तोऽभवत् ।
 त्रिष्ट-स्वयम्प्रभयोः, पुत्रः श्रीविजयाह्वयः ॥ ५२ ॥
 त्रिष्ट-स्वयम्प्रभयो-र्द्वितीयोऽपि तनूद्भवः ।
 सञ्ज्ञया विजयभद्रो, जज्ञे श्रीविजयानुजः ॥ ५३ ॥
 'सौधर्म'कल्पात् स शिखि-नन्दितात्मा च्युतोऽभवत् ।
 त्रिष्ट-स्वयम्प्रभयोः, पुत्री ज्योतिःप्रभाभिधा ॥ ५४ ॥
 त्रिष्टस्य तनूजेन, विजयेन निजाङ्गजाम् ।
 विद्याधरेन्द्रोऽर्ककीर्त्तिः, सुतारां पर्यणाययत् ॥ ५५ ॥
 ज्योतिःप्रभां निजां पुत्रीं, त्रिष्टोऽप्युदवाहयत् ।
 सररूपेणाऽर्ककीर्त्ति-पुत्रेणाऽमिततेजसा ॥ ५६ ॥
 यः पुरा कपिलो नाम, सत्यभामाघवोऽभवत् ।
 नानायोनिषु स आन्त्वा, चिरं भवमहावने ॥ ५७ ॥

१ क-‘अर्ककीर्त्यनु०’ । २ भगिनी । ३ ज्वलनजटिन । ४ स-‘च्युतः’ ।

अभू'चमरचञ्चा'यां, पुर्यां 'वैताह्य'पर्वते ।
 ख्यातोऽशनिघोष इति, नाम्ना विद्याधरेश्वरः ॥ ५८ ॥—युग्मम्
 'रथनूपुर'पुरस्य—'चक्रवाल'पुरेऽन्यदा ।
 अभिनन्दन-जगन्न-न्दनाऽग्निजटिनस्त्रयः ॥ ५९ ॥
 मुनयः समवासापुं—स्तदन्ते व्रतमग्रहीत् ।
 अर्ककीर्त्तिः सुतं राज्ये, नियोज्याऽमिततेजसम् ॥ ६० ॥
 इतोऽभूत् 'पोतनपुरे', त्रिष्टुभः परलोकभाक् ।
 तत्पुत्रं विजयं राज्ये, न्यस्य प्रव्रजितोऽचलः ॥ ६१ ॥
 पैत्र्यं प्रपालयन् राज्यं, विजयी विजयोऽन्यदा ।
 सुतारया युतो रन्तुं, ययौ 'ज्योतिर्वनं' वनम् ॥ ६२ ॥
 तदा कपिलजीवः सो-ऽशनिघोषो दिवि व्रजन् ।
 प्रेक्ष्य प्राग्जन्मसंस्कारात्, सुतारां प्रति राग्यभूत् ॥ ६३ ॥
 पुवमानं मृगं हैमं, स विचक्रे तयोः पुरः ।
 सुताराऽर्थनयाऽत्यर्थं, दूरं तं विजयोऽन्यगात् ॥ ६४ ॥
 हरिणेन हृते दूरं, विजये वायुवेगिना ।
 शनैरेत्याऽशनिघोषः, साक् सुतारां जहार सः ॥ ६५ ॥
 तेन प्रतारिणी विद्या-दिष्टाऽहं कुर्कटाहिना ।
 दष्टेति पूत्करोति स, सुतारारूपधारिणी ॥ ६६ ॥
 'तं निशम्य मृगं ह्युक्त्वा, ववले विजयो रयात् ।
 मणिमन्त्रादिकं तस्य, कुर्वतः सा व्यपद्यत ॥ ६७ ॥
 स मूर्च्छन्ते सचैतन्य-स्तया सार्द्धं श्रितश्रिताम् ।
 वह्निमज्ज्वालयत् ताव-देतौ विद्याधराबुभौ ॥ ६८ ॥
 अभिमन्त्र्याम्भसाऽसिञ्चत्, तयोरेकश्रितां च ताम् ।
 साऽट्हासा पलायिष्ट, सा क्षिप्रं विप्रतारिणी ॥ ६९ ॥
 'विजयं' विस्मितं विद्या-धरौ तावूचतुस्ततः ।
 आवां पुंयौ विद्याधर-पतेरमिततेजसः ॥ ७० ॥

अहं सम्भिन्नश्रोता मत्-पुत्रो दीपशिखस्त्वयम् ।
 तीर्थेषु निर्गतौ तीर्थ-कृद्भिर्ग्यानि विवन्दिषू ॥ ७१ ॥
 आपतद्भ्यामिहावाभ्या-मश्रावि करुणेति गीः ।
 हा मज्जीवितनाथ ! श्री-विजयारिजयोऽल ! ॥ ७२ ॥
 हा तेजस्विशिरोरत्ना-ऽमिततेजःसहोदर ! ।
 हा पुत्र ! विजयभद्र !, भद्रविद्रावण ! द्विषाम् ॥ ७३ ॥
 प्रायध्वं प्रायध्वमति-कूराद् विद्याधराधमात् ।
 इत्युक्त्याऽऽग्रामन्वयाव, स्वामिजामिमवेत्य ताम् ॥ ७४ ॥
 निरीक्ष्याऽशनिघोषं तं, कृष्टाऽसी हन्तुमुद्यतौ ।
 यावदायां रयात् तावत्, तारमुक्तं सुतारया ॥ ७५ ॥
 त्यक्त्वा युद्धं युवां वेगाद्, यातं 'ज्योतिर्वनं' वनम् ।
 तत्र श्रीविजयस्वामी, प्रतारिण्याऽस्ति वञ्चितः ॥ ७६ ॥
 स्वप्राणान् 'मोक्तुकामं' तं, रक्षतं रक्षतं द्रुतम् ।
 नैव जीवाम्यहं तत्र, मदर्थं गतजीविते ॥ ७७ ॥
 रयात् तदाज्ञयाऽऽप्ताभ्या-मावाभ्यां त्वञ्चितऽनलः ।
 विध्यापितोऽयं विधिवत्, पयोभिरभिमन्त्रितैः ॥ ७८ ॥
 सुतारारूपधारिण्या, प्रतारिण्या यलायितम् ।
 श्रुत्वेत्यासीदसीमार्तिः, सुताराहरणानृपः ॥ ७९ ॥
 विद्याधराभ्यां नीतोऽयं, 'वेताढ्यं' विजयो नृपः ।
 वृत्तं ज्ञात्वाऽसौ विद्याः स्वा, देचाश्चामिततेजसा ॥ ८० ॥
 पुर्यां 'चमरचञ्चा'यां, पुत्रपञ्चशतीवृतः ।
 प्रहितोऽशनिघोषं तं, हन्तुं सोऽमिततेजसा ॥ ८१ ॥
 जयायाऽशनिघोषस्य, प्रबलस्य 'हिमाचल'म् ।
 महाज्वालाभिघां विद्यां, स्वयं साधयितुं ययौ ॥ ८२ ॥
 इतश्चमरचञ्चा'यां, विजया-ऽशनिघोषयोः ।
 युद्धमुद्धतमारब्धं, विद्याधरचमूचरैः ॥ ८३ ॥

एति साऽमिततेजाः स, सिद्धविद्यो 'हिमा'ऽद्रितः ।
 तद्विद्ययाऽशनिघोषः, पलायिष्ट गरिष्ठमीः ॥ ८४ ॥
 महाज्वाला महाविद्या, निर्दिष्टाऽमिततेजसा ।
 रुष्टा हठात् तमाक्रुष्टं, पर्यधाविष्ट पृष्ठतः ॥ ८५ ॥
 तस्या भयाद् रयान्नश्य-ब्रनाप्य शरणं क्वचित् ।
 अपाग् 'भरत'वर्षाद्धै, शरणस्पृहयाऽविशत् ॥ ८६ ॥
 तदैव तत्र 'सीमा'द्रौ, मुनीन्द्रमचलं बलम् ।
 उत्पन्नकेवलज्ञानं, समाजग्मुः सुरासुराः ॥ ८७ ॥
 तौ चाऽभिनन्दन-जगन्-नन्दनौ वह्निजट्वपि ।
 चारणश्रमणाधान्ये, समीयुस्तमुपासितुम् ॥ ८८ ॥
 तं प्रेक्ष्याऽशनिघोषोऽपि, महाज्वालाभयाकुलः ।
 मुनीन्द्रमचलं दक्ष-स्तत्क्षणं शरणं ययौ ॥ ८९ ॥
 शक्राशनेरपि स्फूर्ति-र्न हन्तुं ज्ञानिसंसदि ।
 व्यावृत्तेति महाज्वाला-ऽशनिघोषमैषोह्य तम् ॥ ९० ॥
 तत्स्वरूपं परिज्ञाय, महाज्वालानिवेदितम् ।
 यातावमिततेजःश्री-विजयावचलान्तिके ॥ ९१ ॥
 गत्वा 'चमरचञ्चा'न्तः, सुतारां द्रुतमानयेः ।
 हस्त्युक्तस्ताभ्यां गच्छद्भ्यां, भारीचाहो निशाचरः ॥ ९२ ॥
 अन्तःपुरीं गतः सर्वं, सुतारायै शशंस सः ।
 सुतारां स्वयमादाया-ऽशनिघोषजनन्यथ ॥ ९३ ॥
 भारीचेन युताऽऽयाता, 'सीमा'द्रावचलं मुनिम् ।
 सुतारां सार्जयत् तत्र, विजया-ऽमिततेजसोः ॥ ९४ ॥
 मुन्यग्रेऽशनिघोषोऽपि, रोषोज्झितमतिस्तदा ।
 क्षमयामास साम्रा तौ, विजया-ऽमिततेजसौ ॥ ९५ ॥
 अनुरागः सुतारायां, प्रभो ! मम कुतोऽभवत् ।
 हस्त्युक्तोऽशनिघोषेण, शशंस प्राग्भवान् मुनिः ॥ ९६ ॥

श्रीषेणाद्यान् पूर्वभवा-नाख्यदागामिनस्तथा ।
 शान्तिनाथभवं याव-द्वचलोऽमिततेजसे ॥ ९७ ॥
 शान्तिनाथभवे स्रुतं, भाविनं विजयं नृपम् ।
 तं चैव गणभृज्येष्ठं, शशंसाऽमिततेजसः ॥ ९८ ॥
 तन्निशम्य मुनिं नत्वा, विजया-ऽमिततेजसौ ।
 विधिवद् द्वादशविधं, संश्रितौ आचक्रव्रतम् ॥ ९९ ॥
 कपिलादिभवान् स्मृत्वा-ऽशनिघोषो विरागवान् ।
 अचलरिपदोपान्ते, प्रव्रज्यां प्रतिपन्नवान् ॥ १०० ॥
 जननी विजयस्यापि, तत्र प्राप्ता स्वयम्प्रभा ।
 अचलस्य यतीन्द्रस्य, पादान्ते व्रतमग्रहीत् ॥ १०१ ॥
 विजयो-ऽमिततेजास्तौ, विद्याधरनरेश्वरौ ।
 सर्वेऽप्यन्ये मुनिं नत्वा, यैयुः स्थानं निजं निजम् ॥ १०२ ॥
 अन्यदा 'नन्दन'वने, विजया-ऽमिततेजसौ ।
 शाश्वतानर्हतो नन्तु-मुभौ सम्भूय जग्मतुः ॥ १०३ ॥
 शाश्वतार्हतप्रणामान्ते, तौ वनेऽसिन्नपश्यताम् ।
 चारणौ विमलमति-महामत्याह्वयौ मुनी ॥ १०४ ॥
 तौ नत्वा ज्ञानिनौ पृष्टा-वाचस्पत्युर्कृपी तयोः ।
 पैङ्गुशतिदिनान्येव, शेषमायुर्द्वयोरपि ॥ १०५ ॥
 इति नत्वा मुनी नत्वा, विजया-ऽमिततेजसौ ।
 पुरं निजं निजं प्राप्तौ, धर्मोपक्रमतत्परौ ॥ १०६ ॥
 चैत्येष्वष्टादिकां कृत्वा, तौ राज्यं न्यस्य पुत्रयोः ।
 प्रीत्याऽभिनन्दनजगन्-नन्दनान्ते श्रितौ व्रतम् ॥ १०७ ॥
 तौ पादपोषगमना-नशनं चक्रतुस्ततः ।
 तदा च पितुरैश्वर्यं, सस्सार विजयो मुनिः ॥ १०८ ॥
 यादृक् पिता त्रिपृष्ठो मे, भूयासमहमीदृशः ।
 सप्तरत्नेश्वर इति, निदानं वित्ततान सः ॥ १०९ ॥

१ क-‘चला-ऽमिततेजसोः’ । २ क-‘मत्वा’ । ३ क-‘स्थानं निजं निजं ययुः’ ।
 ४ ख-‘विपुलमति-’ । ५ क-‘पैङ्गुशतं दिना०’ । ६ वासुदेवसम्बन्धि ।

विपन्नो 'प्राणते' कल्पे, तौ गीर्वाणौ बभूवतुः ।
 विमाने 'सुस्थितावर्त्ते', 'नन्दितावर्त्तके' तथा ॥ ११० ॥
 मणिचूल-दिव्यचूला-भिधौ तौ विबुधाबुधौ ।
 विंशतिं सागरानायुः, पालयन्तौ स्थितौ सुखम् ॥ १११ ॥
 'जम्बू'द्वीपे प्राग् 'विदेहे,' विजये 'रमणीयके' ।
 'शुभा'हायामभूत् पुर्या, राजा स्तिमितसागरः ॥ ११२ ॥
 वसुन्धरा-ऽनुद्धरा च, तस्य पत्न्यौ बभूवतुः ।
 'नन्दितावर्त्त'तो जीवः, स च्युतोऽस्तिमितजसः ॥ ११३ ॥
 श्रीमद्वसुन्धरादेव्याः, कुक्षाववततार च ।
 देव्याऽदर्शि चतुःस्वमी, गजधन्द्रो वृषः सरः ॥ ११४ ॥
 श्रुत्वा स्वमान् नृपोऽशंसद्, देवि! भावी सुतो बलः ।
 सुतं साऽद्भुत नाम्नाऽसौ, पित्राऽकार्यऽपराजितः ॥ ११५ ॥
 'सुस्थितावर्त्त'तो जीव-श्च्युतः श्रीविजयस्य सः ।
 अनुद्धरामहादेव्याः, कुक्षिदेशमंशिश्चियत् ॥ ११६ ॥
 सिंहा-ऽभिपेक्ष-कुम्भा-ब्धि-सूर्या-ऽग्नि-मणिसञ्चयाः ।
 समैते सुप्तया स्वप्ना, देव्या ददृशिरे तया ॥ ११७ ॥
 तया प्रकाशितान् स्वमान्, श्रुत्वा स्तिमितसागरः ।
 भावी तव सुतो विष्णु-रित्याख्याति स्त तत्पुरः ॥ ११८ ॥
 साऽद्भुत समये स्रुतुं, तेने नौम पिता ततः ।
 अनन्तवीर्य इत्यस्य, प्राप्तौ द्वावपि यौवनम् ॥ ११९ ॥
 अनन्तवीर्यं विन्यस्य, राज्ये स्तिमितसागरः ।
 स्वयं स्वयम्भ-भाचार्यो-पान्ते प्रव्रजितोऽजनि ॥ १२० ॥
 श्रामर्ष्य पालितं ग्रान्ते, स्वान्तेनायं व्यराधयत् ।
 स विपन्नः समुत्पन्न-श्चमरेन्द्रोऽसुरेश्वरः ॥ १२१ ॥
 इतश्चाऽनन्तवीर्योऽपि, क्षमापतिः सापराजितः ।
 पृथिवीं पालयामास, वासवोपमविक्रमः ॥ १२२ ॥

ताभ्यां सौहार्दभाक् कोऽपि, विद्या विद्याधरो ददौ ।
 ताश्च पूर्वभवाराद्धाः, सिद्धाः श्रद्धावतोस्तयोः ॥ १२३ ॥
 वर्चरीति किरातीति, तयोश्चेष्ट्यौ बभूवतुः ।
 रम्मादिभ्योऽप्यरं भावै-र्गातनाट्यादिभिः शुभे ॥ १२४ ॥
 तत्प्रेक्षणक्षणेष्ट्या-व्याक्षिप्तस्थितयोस्तयोः ।
 एकदा प्रापदास्थानं, नारदः पारदद्युतिः ॥ १२५ ॥
 चेटिकानाटकालोक-रसैकाग्रतया मुनिः ।
 न ताभ्यां सत्कृतस्तेन, तत्पुरः कुपितो ययौ ॥ १२६ ॥
 दर्शयिष्याम्यवज्ञायाः, फलं साम्प्रतमेतयोः ।
 ध्यायन्निति स 'वैताल्ये', दमितारिणं ययौ ॥ १२७ ॥
 सत्कृतस्तेन कुत्रापि, किञ्चिदाश्चर्यमद्भुतम् ।
 दृष्टमित्यादरात् पृष्टः, स्पष्टमाचष्ट नारदः ॥ १२८ ॥
 नृपस्याऽनन्तवीर्यस्य, 'शुभा'यां पुरि तिष्ठतः ।
 वर्चरीति किरातीति, चेष्ट्यौ नाट्यविचक्षणे ॥ १२९ ॥
 तत्राभिनीयमानं यत्, ताभ्यां नाटकमद्भुतम् ।
 मया व्यलोकि तन्नाक-लोकेऽपीदृगसम्भवि ॥ १३० ॥
 इत्युक्त्वा धां गते तत्र, खदूतो दमितारिणा ।
 ग्रहितोऽनन्तवीर्याय, चेष्ट्यानयनहेतवे ॥ १३१ ॥
 वेगाद् गतेन दूतेन, ते चेष्ट्यौ याचिते ततः ।
 धीमाननन्तवीर्योऽपि, व्याजहारेति तं पुनः ॥ १३२ ॥
 चेटीम्यामपि चेत् प्रीतो-ऽस्मासु विद्याधरेश्वरः ।
 गृहीत्वा तदिमे प्रात-र्गन्तव्यं स्वपुरे त्वया ॥ १३३ ॥
 इत्युक्तः प्रीतिमान् दूतो, ययौ तद्दत्तवेश्मनि ।
 रहस्तौ हँरितालाङ्गौ, मन्त्रयामासर्तुस्त्विति ॥ १३४ ॥
 दमितारिर्निरीक्ष्योऽयं, गच्छावस्तत्र तत् स्वयम् ।
 विद्याप्रभावतो भूत्वा, चेटिकारूपधारिणौ ॥ १३५ ॥

इति निश्चित्य राज्यस्य, भारं विन्यस्य मन्त्रिषु ।
 तावभूतां चर्वरिका-किरात्यौ विद्यया स्वयम् ॥ १३६ ॥
 आवामनन्तवीर्याऽप-राजिताभ्यां नियोजिते ।
 दमितारिनृपायेति, ते गत्वा दूतमूचतुः ॥ १३७ ॥
 स दूतस्तद्युतो यात्वा, दमितारिमिदं जगौ ।
 एते तेऽनन्तवीर्येण, चेदिके प्राभृतीकृते ॥ १३८ ॥
 तयोरभिनयैः प्रीतो, दमितारिर्मुदार्पयत् ।
 चेत्योर्नाटकशिक्षायै, तनयां कनकश्रियम् ॥ १३९ ॥
 चेत्यौ कपटनट्यौ ते, नाट्यशिक्षान्तराऽन्वहम् ।
 अनन्तवीर्यं जगत्-गुणैर्जितजगन्नयम् ॥ १४० ॥
 श्रुतानुरागतो द्रष्टु-कामायाः कनकश्रियः ।
 पुरतोऽनन्तवीर्येण, स्वरूपं दर्शितं रहः ॥ १४१ ॥
 रूपालोकनतो गाढा-नुरागां कनकश्रियम् ।
 तां हत्वाऽनन्तवीर्योऽथ, प्रतस्थे सापराजितः ॥ १४२ ॥
 वैक्रियेण विमानेन, तौ प्रयान्तौ विहायसा ।
 रणोत्कटभटाः प्रापुः, प्रेरिता दमितारिणा ॥ १४३ ॥
 तदानीं सीरशार्ङ्गादि-दिव्यरत्नानि वीरयोः ।
 जङ्घिरे समरायाऽप-राजिता-ऽनन्तवीर्ययोः ॥ १४४ ॥
 कौन्दिशीकेषु वीरेषु, तयो रणकणादपि ।
 स्वयमेव समं ताभ्यां, दमितारिर्व्यधाद् युधम् ॥ १४५ ॥
 रणक्षीणेषु शस्त्रेषु, दमितारिरमर्पणः ।
 चिक्षेपाऽनन्तवीर्याय, चक्रं भाचक्रमीपणम् ॥ १४६ ॥
 तेनैव तुम्वघातेन, पतित्वोपान्तवर्तिना ।
 आत्तेनाऽनन्तवीर्यो द्राग्, दमितारिशिरोऽहरत् ॥ १४७ ॥
 केशवोऽनन्तवीर्योऽयं, बलोऽयमपराजितः ।
 इति हर्षात् पुष्पवर्षं, देवास्तदुपरि व्यधुः ॥ १४८ ॥

१ क-‘किरातौ’ । २ क-‘तारिणं वर्या’ । ३ क-‘कौन्दिशीकेषु’ । ४ ‘भित्वा
 पञ्चयमानेषु’ ।

ब्रजजनन्तवीर्योऽथ, विमानेन निजां पुंरीम् ।
 'मेरौ' कीर्त्तिधरं साधुं, निदध्यौ धृतकेवलम् ॥ १४९ ॥
 तं प्रणम्य निषण्णोऽग्रे, सोऽथौपीद् धर्मदेशनाम् ।
 कनकश्रीस्त्वदोऽपृच्छत्, कुतो मेऽभूत् पितुर्वधः ? ॥ १५० ॥
 ऋषीन्दुरिदमाचख्यौ, 'धातुकी' सण्डमण्डने ।
 अस्ति ग्राम'भरत'क्षेत्रे, ग्रामः 'शङ्खपुरा'ह्वयः ॥ १५१ ॥
 श्रीदत्ता नाम दारिद्र्य-धाम तत्राङ्गनाऽजनि ।
 भ्रमन्ती प्रापदन्येद्युः, सा 'श्रीपर्वत'पर्वतम् ॥ १५२ ॥
 साधुः सत्ययशा धै(क?)र्म-चक्रवालाभिधं तपः ।
 तस्यै तत्रादिशत् तपे, साऽपि तत्प्रापतापहृत् ॥ १५३ ॥
 तत्प्रभावोदितलाभो-दयकर्मवशादसौ ।
 प्राप पतिनिकेतैक-कोणतः कनकादिकम् ॥ १५४ ॥
 पूर्णे तपसि सा तेने, हृद्यमुद्यापनं मुदा ।
 अर्हच्चैत्यार्चनाऽतुच्छ-सङ्घवात्सल्यरूपनैः ॥ १५५ ॥
 एतस्य जिनधर्मस्य, फलं स्याद् वा न वेत्यसौ ।
 कियत्यपि गते काले, विकल्पं पर्यकल्पयत् ॥ १५६ ॥
 'ग्रेक्ष्य 'श्रीपर्वते' विद्या-धरं तद्रूपमोहिता ।
 इमामियमनालोच्य, विचिकित्सां व्यपद्यत ॥ १५७ ॥
 'जम्बू'द्वीपे ग्राम'विदेहे', 'वैताल्ये' 'शिवमन्दिरे' ।
 पुरे 'कनकपूज्या'ख्यः, ख्यातः स्थितिर्धनोऽभवत् ॥ १५८ ॥
 तत्सुतोऽहं वायुवेगा-भवः कीर्त्तिधराभिधः ।
 अभूदनिलवेगेति, नाम्ना तु दयिता मम ॥ १५९ ॥
 कुम्भीन्द्रो-क्षनिधि-कुम्भस्वप्नत्रितयस्यचितः ।
 आसीन्मम सुतस्तेषां, दमितारिरिति श्रुतः ॥ १६० ॥
 शान्तितीर्थकरस्थान्ते, संसारासारतां सरन् ।
 मस्मिन्नाग्निहं गच्छे. न्यस्य स्वीकृतवान् प्रतप्त ॥ १६१ ॥

अत्रैव पर्वतेऽकार्पं, चार्पिणीं प्रतिमामहम् ।
 अद्यैव केवलज्ञानी, घातिकर्मक्षयेऽभवम् ॥ १६२ ॥
 समुत्पन्नेन चक्रेण, दमितारिर्नरेश्वरः ।
 त्रिरण्डविजयं कृत्वा, प्रतिविष्णुरभूद् बली ॥ १६३ ॥
 श्रीदत्तायास्तु जीवस्त्वं, दमितारेः सुताऽभवः ।
 प्रियायां मन्दिराह्वायां, कनकश्रीरिति श्रुता ॥ १६४ ॥
 पितृबन्धुवियोगो य-स्त्वैयाऽयमनुभूयते ।
 विचिकित्साफलं कृत्स्न-मेतत् परिणतं तत्र ॥ १६५ ॥
 श्रुत्वेत्यसौ विरक्ताऽऽसीत्, कनकश्रीर्व्रतार्थिनी ।
 यात्वा प्रव्राजयिष्याम-स्त्रां शुभे ! नगरीमिति ॥ १६६ ॥
 तामुक्त्वाऽनुज्ञाप्य मुनिं, जग्मतुर्बलकेशवा ।
 विष्णोस्तत्रार्द्धचक्रित्वा-भिषेकं भूधवा व्यधुः ॥ १६७ ॥
 सा सीरिविश्वरूपाभ्यां, स्वयम्प्रभजिनान्तिके ।
 प्रव्राजिता कनकश्री-स्तपस्तप्ता शिवं ययौ ॥ १६८ ॥
 भुक्तायुधतुरशीति-पूर्वलक्षण्यधःक्षितिम् ।
 आद्यामनन्तवीर्योऽगात्, कर्मभित्तैर्निष्काचितैः ॥ १६९ ॥
 तत्र तं द्विचत्वारिंशत्-सहस्राब्दायुषं व्यधात् ।
 निर्व्यथं चमरोऽभ्येत्य, पिता प्राग्विष्णुजन्मनः ॥ १७० ॥
 स्वकर्मस्मरता तेन, तत्र ता नरकवेदनाः ।
 अनन्तवीर्यजीवेन, संविज्ञेनाधिपेहिरे ॥ १७१ ॥
 न्यस्यानुजशुचा स्रनौ, पृथ्वीं सोऽप्यपराजितः ।
 सीरी धरजयस्यान्ते, व्रतं गणभृतोऽग्रहीत् ॥ १७२ ॥
 प्रवव्रजुः सहस्राणि, राज्ञां तमनु पोडश ।
 तपस्तप्त्वाऽन्तेऽनशनी, स मृत्वेन्द्रोऽच्युतेऽजनि ॥ १७३ ॥

१ क-‘तारिनरेश्वर’ । २ क-‘जित्वा’ । ३ क-‘स्तु यायम०’ । ४ ख-‘ययौ शिवम्’ । ५ क-‘तद् व्रतं’ । ६ क-‘तत् सत् कृता’ । ७ क-‘जयधर०’ ।
 ८ क-‘मृत्वाऽन्ते सोऽच्युते’ ।

नरकान्निर्ययौ जीवो-ऽनन्तवीर्यस्य कालतः ।

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरत’-क्षेत्रे ‘वैताल्य’पर्वते ॥ १७४ ॥

उत्तरश्रेण्यलङ्कारे, पुरे ‘गगनवल्लभे’ ।

मेघवाहनसञ्ज्ञस्य, विद्याधरनरेशितुः ॥ १७५ ॥

नन्दनो मेघमालिन्यां, प्रेयसां समजायत ।

पिता तस्याऽतनोन्नाम, मेघनाद इति श्रुतम् ॥ १७६ ॥-त्रिभिर्विशेषकम्

कृत्वा तं यौवने राज्य-वाहनं मेघवाहनः ।

स्वकार्यं परलोकाया-स्ताववाढमसाधयत् ॥ १७७ ॥

प्रज्ञसिविद्ययाऽन्येषुः, सोऽगान् ‘मन्दर’भूधरम् ।

सिद्धचैत्यार्चनं चक्रे, तत्रान्तर्नन्दनं वनम् ॥ १७८ ॥

अच्युतेन्द्रस्तदा तत्रो-त्तीर्णस्तमवगत्य च ।

प्राग्भवभ्रातरं तस्य, प्रबोधं गुरुवद् व्यधात् ॥ १७९ ॥

ततो विद्याधरैश्वर्यं, मेघनादः सनन्दने ।

न्यस्याऽमरगुरोः साधु-पतेरन्तेऽग्रहीद् व्रतम् ॥ १८० ॥

पालयन् स व्रतं तीव्र-मद्रौ ‘नन्दन’पर्वते ।

ध्यान्यन्यदा स्थितः श्रित्ना, प्रतिमामेकरात्रिकीम् ॥ १८१ ॥

अश्वघ्रीवाङ्गभूर्भ्रान्ता, भवं प्राग्भयशात्रवः ।

दैत्यजन्म तदा प्राप्त-स्तत्रायातो ददर्श तम् ॥ १८२ ॥

तस्य क्रूरनिसर्गस्यो-पसर्गैः प्रागरित्वतः ।

नोग्रैरप्यचलद् दयानान्-मनागपि स धीरधीः ॥ १८३ ॥

गते दीनमुखे तत्र, ‘विलक्षत्वोपलक्षिते’ ।

पारयामास स ध्यानं, निधानं श्रेयसां मुनिः ॥ १८४ ॥

तपश्चिरं चरित्वाऽप्य-मन्तेऽनशनमाश्रितः ।

मृत्वा कैल्येऽच्युतेन्द्रस्य, सामानिऽसुरोऽजनि ॥ १८५ ॥

‘जम्बू’द्वीपे प्राग् ‘विदेहे’, ‘सीता’या दक्षिणे तटे ।

विजये ‘मङ्गलाख्यां’, पूरास्ते ‘रत्नसञ्चया’ ॥ १८६ ॥

क्षेमङ्करनृपोऽत्रासीद्, रत्नमालेति तत्प्रिया ।
 अपराजितजीवोऽभूत्, तद्रमे स च्युतोऽच्युतात् ॥ १८७ ॥
 सुखसुप्ता निशाशेषे, महास्रमांश्चतुर्दश ।
 तथा पञ्चदशं वज्रं, महादेवी ददर्श सा ॥ १८८ ॥
 सा ख्यातिं स्र ग्रे पत्यु-व्याख्याति स्र ॥ तत्पुत्रः ।
 वज्रीव वीरो भविता, चक्रवर्त्ती तवाङ्गजः ॥ १८९ ॥
 सा सुतं समयेऽभूत्, नाम तस्यातनोत् पिता ।
 वज्रायुध इति स्वमे, देव्या वज्रस्य दर्शनात् ॥ १९० ॥
 स क्रमात् प्राप्य तारुण्यं, तरुणीनेत्रकर्मणम् ।
 लक्ष्मीवतीमुपायंस्त, लक्ष्मीरूपां नृपाङ्गजाम् ॥ १९१ ॥
 जीवोऽप्यनन्तवीर्यस्य, स च्युत्वाऽच्युतकल्पतः ।
 लक्ष्मीवतीकुक्षिभवो, जज्ञे वज्रायुधात्मजः ॥ १९२ ॥
 सहस्रायुध इत्यस्य, सञ्ज्ञां वज्रायुधो व्यधात् ।
 युवा पर्यणयद् राज-कन्यां स कनकश्रियम् ॥ १९३ ॥
 सहस्रायुधस्याप्यासीत्, तनयः कनकश्रियाम् ।
 श्रुतं शतवर्त्ति नाम्ना, जनकोऽजनयच्च तम् ॥ १९४ ॥
 कैदाप्यसौ पुत्रपौत्र-प्रपौत्रपरिवारितः ।
 सभां भेजे भुवः क्षेम-करः क्षेमङ्करो नृपः ॥ १९५ ॥
 ईशानेन्द्रस्तदैशाने, कल्पेऽजल्पत् सदसदः ।
 अनुवज्रायुधं धीरा, धरायां बोधिधोरिणः ॥ १९६ ॥
 अश्रद्धानस्तां श्रुत्वा, चित्रचूलाऽमरो गिरम् ।
 क्षेमङ्करनृपस्याप, तं पर्यदममर्षणः ॥ १९७ ॥
 स नास्तिकयाहतास्तिक्य-स्तत्र मिध्यात्वमूढधीः ।
 नात्मा नैनो^१ न पुण्यं न, परलोकोऽस्त्यदोऽबदत् ॥ १९८ ॥
 तं व्याजहार निर्व्याज-बोधिर्वज्रायुधः सुरम् ।
 भो प्रत्यक्षविसंवादि, विवादिन् ! वचनं तव ॥ १९९ ॥

१ ट-‘प्राप’ । २ क-‘च्युतोऽच्युत’ । ३ क-‘कदाप्यध’ । ४ क-‘धारणे’ ।
 फ-‘नास्तिकहता’ । ६ पापम् ।

बुध्यस्वावधिना ताव-देतद् वैभवमात्मनः ।
 प्राग्जन्मनिर्मितैर्धर्म-कर्मभिः प्राभृतीकृतम् ॥ २०० ॥
 मर्त्यस्त्वं प्राग्भवे सम्प्र-त्यमर्त्यत्वमवाप्तवान् ।
 नैव जीवोऽस्ति चेदिह, तदेतद् घटितं कुतः ? ॥ २०१ ॥
 इह प्राप्तोऽसि मर्त्यत्व-ममर्त्यत्वं परत्र च ।
 ततस्ते परलोकोऽपि, प्रत्यक्षोऽस्तीह लोकवत् ॥ २०२ ॥
 एवं वज्रायुधेनायं, विबुधः प्रतिबोधितः ।
 'स्वर्भूषणैस्तमभ्यर्च्य, ततः सम्पत्त्वमग्रहीत् ॥ २०३ ॥
 त्वया कुमार ! संसारे, निपतन्नुद्धृतोऽस्म्यहम् ।
 किं शस्यं यस्य ते क्षेम-ङ्करस्तीर्थङ्करः पिता ॥ २०४ ॥
 इत्युत्तवैशानमाप्तं तं, वैज्रश्लाघाकरं सुरम् ।
 ईशानेन्द्रोऽब्रवीदेव, भाव्यर्हन् भगवानयम् ॥ २०५ ॥
 मैथौ 'स्वर्निपाता'ख्यो-द्याने वज्रायुधोऽन्यदा ।
 रेमे लक्ष्मीवतीमुख्यैः, सप्तदेवीशतैः समम् ॥ २०६ ॥
 वाप्यां देवीयुतो यावज्-जालकेलिरतोऽस्त्यसौ ।
 तावत् तत्रापतद् देवो, विशुद्धं प्राभिधः कुधा ॥ २०७ ॥
 प्राग्भूवारेर्दमित्तारे-जीवो भ्रान्त्वा भवं चिरात् ।
 देवोऽभवन्निमाल्यैष, क्रुद्धो वज्रायुधं तदा ॥ २०८ ॥
 नागपाशैः पदद्वन्द्वे, बद्ध्वा वज्रायुधं कुधीः ।
 क्षितिभ्रमेकं तं पेष्टुं, चिक्षेपोत्थिष्य रोपतः ॥ २०९ ॥
 मृष्टिप्रहारैर्यद्वज्र-सारैर्वज्रायुधः कुधा ।
 किं चित्रमत्र यन्निन्ये, गिरिं तं विशरारुताम् ॥ २१० ॥
 लीलायानेऽपि यस्याङ्घ्रि-न्यासैः स व्यथतेतराम् ।
 नागत्राता त्रोटयत् स, नागपाशान् किमद्भुतम् ? ॥ २११ ॥
 तदा 'विदेह'चैत्यानि, नत्वा 'नन्दीश्वरे' व्रजन् ।
 शक्रोऽपश्यत् कुमारं तं, निर्जरोर्जितजित्वरम् ॥ २१२ ॥

१ क-'स्वभूषणैः' । २ वज्रायुधप्रशसावारिणम् । ३ चैने । ४ क-'सुरनि-
 पाता' । ५ स-'जन्मारे' । ६ क-'सत्वरम्' ।

त्वं भावी 'भरत'क्षेत्रे, शान्तिः पोडशतीर्थकृत् ।
 इत्युक्त्वा तं समभ्यर्च्य, भक्त्या सुरविश्वर्ययौ ॥ २१३ ॥
 क्षेमङ्करनृपो लोका-न्तिकैर्देवैर्निवेदिते ।
 प्रव्रज्यासमये राज्य-भाजं वज्रायुधं व्यधात् ॥ २१४ ॥
 प्रव्रज्य परमं तप्त्वा, तपः प्राप्य च केवलम् ।
 क्षेमङ्करस्तीर्थङ्करः, प्रवृत्तो भव्यबोधने ॥ २१५ ॥
 वज्रायुधनृपस्यापि, चक्रादीनि चतुर्दश ।
 रत्नानि जज्ञिरे चक्र-नर्तितानर्त्तितस्तये ॥ २१६ ॥
 स तैराढ्यः स 'वैताढ्यं,' विजयं 'मङ्गलावती'म् ।
 चक्री व्यजेष्ट पदखण्ड-माखण्डलपराक्रमः ॥ २१७ ॥
 स वृत्ते चक्रवर्त्तित्वा-भिपेके भूभरक्षमम् ।
 सहस्रायुधमाधत्त, यौवराज्ये नयोऽवलम् ॥ २१८ ॥
 अन्यदा संसदासीनं, वज्रायुधधराधिपम् ।
 स्वामिन् ! मां रक्ष रक्षेति, कोऽपि विद्याधरो भुवन् ॥ २१९ ॥
 कम्पमानवपुः काम-मथस्योऽश्वत्थपत्रवत् ।
 अम्बरात् तूर्णमुत्तीर्य, शरण्यं शरणे श्रितः ॥ २२० ॥-युग्मम्
 तत्पृष्ठे खेटकं खड्गं, दधाना 'खेचराङ्गना ।
 एत्योचे चक्रिणं चक्रिन् !, 'दुर्णयोऽयं प्रमुच्यताम् ॥ २२१ ॥
 तत्पृष्ठे च गदापाणिः, कोऽप्येत्य 'खेचरोऽवदत् ।
 क्रुधा वज्रायुधाधीशं, देवाऽस्य शृणु दुर्नयम् ॥ २२२ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'विदेहे', 'सुकच्छ'विजये गिरौ ।
 'वैताढ्ये'ऽस्ति जितस्वर्ग-पुरं 'शङ्खपुरं' पुरम् ॥ २२३ ॥
 तसिन् पवनवेगोऽहं, महीपालो मम प्रिया ।
 सुकान्तेत्यावयोः पुत्री, नाम्ना शान्तिमतीत्यसौ ॥ २२४ ॥
 प्रज्जसिं साधयत्येषा, क्षमाधरे भणिसागरे ।
 उत्क्षिप्ता खेऽमुना चांसाः, सिद्धा विद्या तदैव च ॥ २२५ ॥

१ ख-'चक्रवर्त्तित्वा०' । २ क-'मुत्तीर्ण' । ३ क-'शरणाश्रितः' । ४ ख-'दुर्नयो
 मुच्यतामयम्' । ५ क-'खचराङ्गना' । ६ क-'खचरो०' । ७ क-'वाच्या' ।

विद्याभयेन मत्पुत्र्याः, पापात्माऽयं पलायितः । ।

क्राप्यप्राप्य परित्राणं, शरणं त्वत्कर्मौ श्रितः ॥ २२६ ॥

प्रज्ञसिविद्यापूजायै, यावत् तं नगमागमम् ।

अहमेतां सुतां ताव-दनालोक्ष्याकुलोऽभवम् ॥ २२७ ॥

आमोगिन्या ततो ज्ञात्वा, पापमेतं त्वदन्तिके ।

एतं तु हन्तुमायातां, तनयां चाहमागमम् ॥ २२८ ॥

तदेप त्यज्यतां दोषी, दुष्टात्मा दुष्टद्वन्द्वः ।

कीनाशसदनं येन, प्रापये मदयाऽनया ॥ २२९ ॥

एनं ततोऽवधिज्ञानाद्, बुद्ध्या वज्रायुधोऽवदत् ।

अहो प्राग्जन्मपर्यायो, ज्ञायतामनयोरयम् ॥ २३० ॥

‘जम्बू’द्वीपे ‘ऽत्रैरवत’-क्षेत्रे ‘विन्ध्यपुरे’ पुरे ।

विन्ध्यदत्तो नृपोऽभूत् तत्-पत्नी नाम्ना सुलक्षणा ॥ २३१ ॥

अनयोर्जज्ञे नलिन-केतुनामा तनूद्भवः ।

पुरे तत्र सार्धवाहो, धर्ममित्राभिधोऽभवत् ॥ २३२ ॥

श्रीदत्ता दयिता तस्य, तयोर्दत्तः सुतोऽजनि ।

दत्तस्यापि प्रिया रूप-प्रभारम्भा प्रभङ्गुरा ॥ २३३ ॥

तया दयितया दत्तो, वसन्ते सममन्यदा ।

स्वैरं व्यसदुद्याने, शक्रः शच्येन ‘नन्दने’ ॥ २३४ ॥

स राजसुर्नलिन-केतुस्तत्र तदागतः ।

पश्यन् प्रभङ्गुरां सद्यो, मान्मथैर्मथितः शरैः ॥ २३५ ॥

सरातुरोऽपहृत्यैतां, क्रीडावापीवनादिषु ।

तया विलासवत्याऽसौ, विललास नरेन्द्रभूः ॥ २३६ ॥

दत्तस्तद्विरहोन्मत्तः, सम्प्रमन्सुमनोऽभिधात् ।

मुनेः केवलिनो वाचा, चैतन्यं सोऽश्रयत् पुनः ॥ २३७ ॥

शान्तो दान्तमना दान-धर्माधीनधनोऽन्वहम् ।

स कालधर्ममध्यास्ते, सम्पूर्णपुरुषायुषः ॥ २३८ ॥

'जम्बू'द्वीपे प्राग् 'विदेहे,' 'सुकच्छे' विजये गिरौ ।
 'वैताल्ये' 'स्वर्णतिलके', पुरे विद्याधरेश्वरः ॥ २३९ ॥
 महेन्द्रविक्रमाहोऽस्या-ऽनिलवेगा प्रियाऽभवत् ।
 तयोरजितसेनाख्यो, दत्तजीवः सुतोऽजनि ॥ २४० ॥-युग्मम्
 विन्ध्यदत्ते मृते 'विन्ध्य'-पुरे नलिनकेतुना ।
 राज्यं कृत्वाऽन्ते प्रव्रज्य, तप्त्वा मुक्तिरवाप्यत ॥ २४१ ॥
 प्रभङ्गरा विना दीक्षां, तप्त्वा चान्द्रायणं तपः ।
 मृत्वा पवनवेगाऽऽसीत्, सुता शान्तिमती तव ॥ २४२ ॥
 अनेनाऽजितसेनेन, पूर्वलेहेन ते सुता ।
 विद्याभृता हता तेन, कुपः पवनवेगः मा ॥ २४३ ॥
 इति श्रुत्वा मिथः शान्ताः, क्षमयामासुराशु ते ।
 व्याजहार पुनर्वज्रा-युधस्तान् विस्मिताशयान् ॥ २४४ ॥
 आदासध्वे त्रयो दीक्षां, क्षेमङ्करजिनान्तिके ।
 यूयं कर्ता पुनः शान्ति-मती रत्नावलीतपः ॥ २४५ ॥
 प्रान्तेऽसौ मृत्वाऽनशना-दीशानेन्द्रो भविष्यति ।
 युवामपि क्षणेऽग्रेव, केवलज्ञानमाप्स्यथः ॥ २४६ ॥
 ईशानेन्द्रः स तत्रैत्य, युवयोः केवलोत्सवम् ।
 तपःकृशस्य चार्चा स्व-शरीरस्य करिष्यति ॥ २४७ ॥
 'ईशान'तस्ततश्च्युत्वा, क्रमा'दीशान'वासवः ।
 प्राप्य मर्त्यत्वमुत्पन्न-केवलो मुक्तिमेष्यति ॥ २४८ ॥
 त्रिकालज्ञानकलितं, तद् वज्रायुधचक्रिणः ।
 वचः श्रुत्वाऽभवन् सम्भ्याः, सर्वे विस्मेरविस्मयाः ॥ २४९ ॥
 नृपः पवनवेगस्तत्-तनया शान्तिमत्यपि ।
 विद्याभृचाजितसेनो, यथोक्तमभजंस्त्रयः ॥ २५० ॥
 सहस्रायुधवध्वाऽथ, जयना सञ्ज्ञया निशि ।
 स्वप्ने व्यलीकि फनक-शक्तिः कान्तिकरम्बिता ॥ २५१ ॥

तथाऽथ कथिते स्वप्ने, प्रातरित्याह तत्पतिः ।
 भविष्यति सुतो देवि !, महाशक्तिस्तव ध्रुवम् ॥ २५२ ॥
 देवी वभार सा गर्भं, सौति स्र समये सुतम् ।
 स्वभानुसारात् कनक-शक्तिरित्युदिताह्वयम् ॥ २५३ ॥
 शैशवं समभिक्रान्तः, प्राप्ताभिनवयौवनः ।
 पुरीं 'सुमन्दिर'पुर-स्वामिनो मेरुमालिनः ॥ २५४ ॥
 मल्लकुक्षिभवां रूपा-ऽप्रतिमल्लामिलातले ।
 नाम्ना कनकमालेति, मतां परिणिनाय ताम् ॥ २५५ ॥-युग्मम्
 इतो 'मशक्यसारा'ख्ये, पुरे 'विश्वम्भरेश्वरः ।
 आसीदजितसेनाख्यः, प्रियसेनाऽस्य च प्रिया ॥ २५६ ॥
 तयोर्वसन्तसेनेति, सुताऽऽसीद् रूपविश्रुता ।
 सा प्राक् कनकमालायाः, प्रियालापा प्रिया सखी ॥ २५७ ॥
 पिता स्वयंवरां प्रैपी-देतां कनकशक्तये ।
 स तां पर्यणयद् वज्रा-युधपौत्रो यथाविधि ॥ २५८ ॥
 तस्यास्तेन विवाहेन, पितृष्वसुतोऽभवत् ।
 एकाकी कनकशक्ति-रुद्यानेऽवरदन्यदा ॥ २५९ ॥
 उत्पतन्तं पतन्तं च, नरं कञ्चिन्निरूप्य सः ।
 तत्रोद्ये पत्रिवत् किं भो, त्वं पतस्युत्पतस्थथ ? ॥ २६० ॥
 सोऽप्यवादीदहं विद्या-धरो 'वैताढ्य'पर्वते ।
 गतोऽग्रेऽर्थेन केनापि, व्यावृत्तोऽत्रापतं पुनः ॥ २६१ ॥
 अस्थारामस्य रम्यत्वं, पश्यतोऽलमवश्यकृत् ।
 एकमाकाशगामिन्या, विद्याया विस्मृतं पदम् ॥ २६२ ॥
 पठेत्युक्ते पदेनोना, विद्योक्ता तेन साऽथ ताम् ।
 पूर्णा पदानुसारिण्या, कुमारः प्रज्ञयाऽपठत् ॥ २६३ ॥
 ततः पुनर्नवीभूत-विद्यो विद्याधरो ददौ ।
 स स्वविद्याः कुमाराय, कृतज्ञा ह्युपकारिणः ॥ २६४ ॥

ययौ विद्याधरो विद्याः, कुमारस्ता यथाविधि ।
 साधयित्वा सुधीरासीद्, विद्याधरशिरोमणिः ॥ २६५ ॥
 वसन्तसेनायाः पितृ-प्वस्त्रीयो रोपणोऽपि सः ।
 न कर्तुं कनकशक्ते-रपकारं क्षमोऽभवत् ॥ २६६ ॥
 श्रपया सोऽन्नपानादि-परिहारपरायणः ।
 विपद्य त्रिदशो जज्ञे, हिमचूलाऽभिधानतः ॥ २६७ ॥
 वसन्तसेना-कनक-मालाम्यां सममिच्छया ।
 सुखं विजहे कनक-शक्तिः शैलवनादिषु ॥ २६८ ॥
 प्रियाद्वयान्वितः सोऽजात्, कदापि 'हिमवद्'गिरिम् ।
 देशनां विपुलमति-चारणपेरिहाशृणोत् ॥ २६९ ॥
 प्रतिबुद्धोऽथ कनक-शक्तिः कान्ताद्वयं गृहे ।
 राज्यश्रिया समं मुक्त्वा, मुक्तिदं व्रतमग्रहीत् ॥ २७० ॥
 वसन्तसेना-कनक-माले ते निर्मलाशये ।
 आर्याया विमलमतेः, पार्श्वे जगृहतुर्व्रतम् ॥ २७१ ॥
 एकदा कनकशक्तिः, साधुः सिद्धिपदे गिरौ ।
 शिलायां स्थितवान् श्रित्वा, प्रतिमामेकरात्रिकीम् ॥ २७२ ॥
 हिमचूलः सुरस्तत्र, प्राप्तस्तं प्रेक्ष्य रोपवान् ।
 उपसर्गान् सृजन् विद्या-धरं विंशसितोऽधमः ॥ २७३ ॥
 प्रतिमां पारयित्वा तां, विहरन्नवनीं मुनिः ।
 जगाम कनकशक्ति-नगरीं 'रत्नसञ्चया'म् ॥ २७४ ॥
 तत्र सुरनिपातोप-वने प्रतिमयाऽथ सः ।
 'तस्थिवानेकरात्रिक्या, केवलज्ञानमाप्तवान् ॥ २७५ ॥
 केवलज्ञानमहिमां, तस्थित्य त्रिदशा व्यधुः ।
 निभाल्य हिमचूलस्तत्, तमेव शरणं श्रितः ॥ २७६ ॥
 तस्य चञ्चायुधैर्ब्रवी, ससहस्रायुधो मुनेः ।
 निर्माय महिमां श्रुत्वा, देशनां स्वपुत्रीं ययौ ॥ २७७ ॥

१ ख-‘स्थितवान्’ । २ क-‘रात्रिक्यः’ । ३ ख-‘स्थितः’ । ४ क-‘शक्ते’ ।
 ५ क-‘पुरं ययौ’ ।

अथ वज्रायुधो राज्ये, स्वे सहस्रायुधं व्यधात् ।
 क्षेमङ्करजिनोपान्ते, स्वयं दीक्षामुपाददे ॥ २७८ ॥
 चतुःसहस्री राज्ञीनां, शतं राज्ञां किरीटिनाम् ।
 शतानि सप्त पुत्राणां, तमनुव्रतिनोऽभवन् ॥ २७९ ॥
 'सिद्धशैले'ऽन्यदा वज्रा-युधर्षिर्विहरन् गतः ।
 वार्षिकीं प्रतिमां तत्र, स्तम्भे वैरोचने स्थितः ॥ २८० ॥
 मणिकेतु-मणिकुम्भा-वितोऽश्वग्रीवनन्दनौ ।
 भवं भ्रान्त्वा चारुतपो-ऽभावादसुरतां गतौ ॥ २८१ ॥
 तत्र तौ स्वैरचर्याप्तौ, तमृषिं प्रेक्ष्य चक्रतुः ।
 तस्योपसर्गानमित्त-तेजोभवजवैरतः ॥ २८२ ॥-युग्मम्
 तदा तिलोत्तमा-रम्भा-दयो देव्यो दिवौकसाम् ।
 तत्रायतेरुस्तं नन्तुं, व्रतौ तौ तद्गयाद् रयात् ॥ २८३ ॥
 वार्षिकीं प्रतिमां तां स, नीत्वा पारमपात्यत् ।
 ततो वज्रायुधो धार्त्री, विजहार महायतिः ॥ २८४ ॥
 स सहस्रायुधो न्यस्य, राज्ये शतबलिं सुतम् ।
 पिहिताश्रवगणभृत्-पादान्ते व्रतमग्रहीत् ॥ २८५ ॥
 वज्रायुधर्षेर्विहरन्, स सहस्रायुधोऽमिलत् ।
 संयुक्तौ तौ पितापुत्रौ, तपस्यन्तौ विचेरतुः ॥ २८६ ॥
 भवार्त्ता'वीपत्प्राग्भार'-क्षितिघ्नमधिरुह्य तौ ।
 पादपोषगमं नाम, श्रितावनशनं मुनी ॥ २८७ ॥
 नृत्वा महागुनिपञ्च-विंशत्यब्धिभितस्थितौ ।
 ग्रैवेयके तृतीये ता-चहमिन्द्रर्षदे स्थितौ ॥ २८८ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽत्रैव प्राच्य-'विदेहे' 'क्षितिभूषणे' ।
 विजये 'गुण्डलावत्यां', पूरास्ते 'गुण्डरीकिणी' ॥ २८९ ॥
 तस्यां घनरथो राजा, रेजे तस्य प्रियाद्वयम् ।
 एका प्रियमतिर्नाम्ना, द्वितीया तु मनोरमा ॥ २९० ॥
 वज्रायुधस्य जीवोऽथ, व्युत्वा ग्रैवेयकादभूत् ।

प्रियमत्याः सुतो मेघ-स्वप्नान्मेघरथाभिघः ॥ २९१ ॥
 सहस्रायुधजीवोऽपि, जज्ञे त्रैवेयकाच्युतः ।
 मनोरमायास्तु रथ-स्वप्नाद् दृढरथाभिघः ॥ २९२ ॥
 घनप्रीती मिथो मेघ-रथो दृढरथोऽपि तौ ।
 क्रमेण कामिनीनेत्र-कार्मणं यौवनं श्रितौ ॥ २९३ ॥
 नृपतेर्निहतशत्रोः, 'सुमन्दिर'पुरप्रभोः ।
 मन्त्री घनरथं प्राप्य, प्रणम्येति व्यजिज्ञपत् ॥ २९४ ॥
 नृपतेः सन्ति निहत-शत्रोस्तिष्ठः सुताः प्रभो ! ।
 उमे मेघरथस्यास्ता-मेका दृढरथस्य तु ॥ २९५ ॥
 मुदा सम्मान्य तं राज्ञा, कुमारौ प्रहितौ ततः ।
 तौ बेलतुश्च सामन्ता-ऽमात्यसैन्यशतावृतौ ॥ २९६ ॥
 प्रयाणैः प्रचलन्तौ तौ, 'सुमन्दिर'पुरं प्रति ।
 राज्ञः सुरेन्द्रदत्तस्य, देशसीमां समीपतः ॥ २९७ ॥
 दूतः सुरेन्द्रदत्तस्या-भ्येत्य मेघरथं जगौ ।
 मा गा मद्देशमध्येन, स्वामी मे त्वां वदत्यदः ॥ २९८ ॥
 सित्वा मेघरथोऽवादीदु, देशोऽयं मेऽध्वनाऽमुना ।
 याम्यन्योऽस्ति यदि स्वामी, निवारयतु मां स तत् ॥ २९९ ॥
 इति दूतेन गत्वोक्ते, व्यक्तं रोषारुणेक्षणः ।
 सुरेन्द्रदत्तः प्राचालीत्, ततः सर्वाभिसारतः ॥ ३०० ॥
 युध्यमानोऽभिमानोग्रः, कुमारभ्यां विजित्य सः ।
 जीघन् गृहीतस्तदेशे, निजाज्ञा घोषिता ततः ॥ ३०१ ॥
 नीतः सुरेन्द्रदत्तोऽपि, 'सुमन्दिर'पुरे समम् ।
 अभ्याययौ स निहत-शत्रू राजकुमारयोः ॥ ३०२ ॥
 उपयेमे मेघरथः, प्रियमित्रा-मनोरमे ।
 ज्यायस्यौ दृढरथोऽपि, सुमत्याख्यां कनीयसीम् ॥ ३०३ ॥
 सम्मानितौ विमृष्टौ तौ, राज्ञा निहतशत्रुणा ।
 ताभ्यां सुरेन्द्रदत्तोऽपि, स्वदेशे स्थापितः पुनः ॥ ३०४ ॥

सम्प्राप्तौ स्वपुरीं ग्रीत्या, श्लिष्टौ घनरथेन तौ ।
 विशेषितोत्सवां द्वेषि-पेपिशौर्यौ प्रवेशितौ ॥ ३०५ ॥
 पथ्यौ मेघरथस्यापि, सुपुवाते सुतौ क्रमात् ।
 नन्दिपेणं प्रियमित्रा, मेघसेनं मनोरमा ॥ ३०६ ॥
 प्रिया दृढरथस्यापि, द्युते स सुमतिः सुतम् ।
 रथसेनामिधं सर्व-कलाकौशलशालिनम् ॥ ३०७ ॥
 अन्तःपुरे प्रियापुत्र-पौत्रैर्घनरथो वृत्तः ।
 सुसेनावेश्यया न्यङ्ग-प्येवं कुर्कुटहस्तया ॥ ३०८ ॥
 देवाऽयं कुर्कुटो मेऽन्य-कुर्कुटेन रणोत्कटः ।
 जीयते चेत् तदा लक्षं, दीनाराणां पणं ददे ॥ ३०९ ॥
 देवी मनोरमाऽघादी-देवं देवाऽमुना मम ।
 वज्रतुण्डस्ताम्रचूडः, पणेनानेन युध्यताम् ॥ ३१० ॥
 एवमस्तिरति राज्ञोक्तं, तत्तस्तौ चेरणायुधौ ।
 उर्यामुत्तारितौ चित्र-गतिनृचौ प्रजहतुः ॥ ३११ ॥
 वञ्चभ्यां चरणाभ्यां च, चण्डयोस्ताम्रचूडयोः ।
 तयोर्धनं प्रहरतो-रथो घनरथोऽवदत् ॥ ३१२ ॥
 न मध्यादनयोरेको-ऽप्येकेन युधि जेष्यते ।
 आह मेघरथः किं ना-ऽनयोर्जयपराजयोः ॥ ३१३ ॥
 अथो घनरथो राजा, ज्ञानत्रयधरोऽब्रवीत् ।
 प्राचीनजन्माचरितं, चरितं शृणुतैतयोः ॥ ३१४ ॥
 अस्यैव 'जम्बू'द्वीपस्य, क्षेत्रेऽ'स्त्यैरवते' पुरम् ।
 नाम्ना 'रत्नपुरं' तत्र, वणिजौ द्वौ बभूवतुः ॥ ३१५ ॥
 दत्तो घनवसुधैतौ, प्रीतिप्रीतौ परस्परम् ।
 श्रेमत्तुर्भूरिविचाशौ, युतौ ग्रामपुरादिषु ॥ ३१६ ॥
 मार्गे माराक्षमानुष्णः, शकटैर्भारसङ्कटैः ।

१ क-‘वीर्यौ’ । २ ख-‘विज्रप्येव’ । ३ ख-‘पणं लक्षं, दीनाराणां तदाददे’ ।
 ४ कुर्कुटः । ५ कुर्कुटौ । ६ क-‘मानयो’ । ७ ख-‘नयो’ । ८ ख-‘महा-
 मारा’ । ९ ख-‘शकटैर्भारसङ्कटैः’ ।

प्रतोदैर्यष्टिभिस्त्यक्त-दयं ताडयतः स तौ ॥ ३१७ ॥
 तयोः कूटतुलामानैर्मर्त्यान् वञ्चयतोश्चिरम् ।
 अवोधयोर्विरोधोऽभू-देकद्रव्याभिलाषयोः ॥ ३१८ ॥
 क्रुद्धौ युध्वा मिथो मृत्वा, तावभूतामुभाविमौ ।
 तत्रैवैरवते 'स्वर्ण-कूला'कूलंकपातटे ॥ ३१९ ॥
 क्रमादुद्यौवनादेतौ, दन्तादन्ति कराकरि ।
 द्वावपि प्रक्षरदानौ, क्रुद्धोदग्रमृधौ मृतौ ॥ ३२० ॥
 अस्त्यैव 'जम्बू'द्वीपस्य, क्षेत्रेऽत्र 'भरता'मिधे ।
 'विनीता'यां नन्दिमित्रो-ऽभूदिदमहिपीधनः ॥ ३२१ ॥
 तस्यैव महिपीयूधे, जातौ तौ महिपौ ततः ।
 'अयोध्या'ऽधिपतिः शत्रुञ्जयोऽभूजगतीविभुः ॥ ३२२ ॥
 देवानन्दा प्रिया तस्य, तयोः पुत्रौ बभूवतुः ।
 धरचेण-नन्दिपेणौ, महिपौ तावपश्यताम् ॥ ३२३ ॥
 ताभ्यां तौ कौतुकात् क्रीत्वा, रक्ताक्षौ वपुपोत्कटौ ।
 मिथः प्रागजन्मवैरान्धा-वयोध्येतां क्रुधोद्धरौ ॥ ३२४ ॥
 युध्वा मृत्वा च तौ जातौ, पुर्यां तत्रैव मेण्डकौ ।
 मिथः प्रहृत्य मृत्वा ता-वुत्पन्नौ कुर्कुटाविमौ ॥ ३२५ ॥
 पुराऽप्येतौ समप्राणौ, नैकोऽप्येकेन निर्जितः ।
 एकः पूर्ववदेकेन, सम्प्रत्यपि न जेष्यते ॥ ३२६ ॥
 स्याह भैरवश्चो देव, न वैरदेव केवलम् ।
 युध्येते कुर्कुटौ विद्या-धराक्रान्ताविमौ पुनः ॥ ३२७ ॥
 तथाहि 'धातुकी'खण्डे, पूर्वैरवतभूषणे ।
 अभूदभयघोषालयो, राजा 'वज्रपुरे' पुरे ॥ ३२८ ॥
 बभूव वल्लभा तस्य, सुवर्णतिलकाह्वया ।
 विजयो वैजयन्तश्च, तयोः पुत्रावजायताम् ॥ ३२९ ॥
 तत्रैवैरवतक्षेत्रे, पुरे 'स्वर्णपुरे' नृपः ।
 शङ्खोऽभूत् तत्प्रिया पृथ्वी, पृथ्वीसेना तयोः सुता ॥ ३३० ॥

एतामभयघोषाय, शङ्खस्मापः सुतां ददौ ।
 स रेमे पृथिवीनाथः, पृथ्वीसेनया तथा ॥ ३३१ ॥
 स वसन्तेऽन्यदोद्यानं, राजा सान्तःपुरो ययौ ।
 पृथ्वी देवी त्वनुज्ञाप्य, नृपं चिक्रीड तत्र सा ॥ ३३२ ॥
 तदन्तर्दन्तमथनं, दृष्ट्वाञ्जन्दत सा धुनिम् ।
 निशम्य देशनां तस्य, भववैराग्यमागभूत् ॥ ३३३ ॥
 नृपमापृच्छय सा दन्त-मथनान्धुनितो व्रतम् ।
 भवभीताऽभजद् भूष-स्तां शंसन् स्वपुरं ययौ ॥ ३३४ ॥
 तदाद्यभयघोषोऽपि, दानादिसुकृतोद्यतः ।
 कृतराज्योऽनन्तनाथ-तीर्थेशान्तेऽभवद् व्रती ॥ ३३५ ॥
 विजयो वैजयन्तश्चा-ऽगृहीतां तमनु व्रतम् ।
 पिता पुत्रौ त्रयोऽप्येते, दुस्तरं(पं ?) तेपिरे तपः ॥ ३३६ ॥
 राजर्षिरभयघोषो, विंशत्या स्थानकैः पुनः ।
 सदैव सेवितैरर्हन्-नामगोत्रमुपार्जयत् ॥ ३३७ ॥
 सेवितानशनाः प्रान्ते, ते त्रयोऽप्यायुषः क्षये ।
 'अच्युते' द्युसदोऽभूवन्, द्वाविंशत्यर्णवायुषः ॥ ३३८ ॥
 जीवोऽथाऽभयघोषस्य, ग्रच्युतोऽच्युत'कल्पतः ।
 पुर्यस्यां 'पुण्डरीकिण्यां', हेमाङ्गदमहीपतेः ॥ ३३९ ॥
 जायायां वज्रमालिन्यां, स्रुवर्धनरथो भवान् ।
 जातस्तीर्थकरस्तात-कृतजन्मोत्सवः सुरैः ॥ ३४० ॥-युग्मम्
 'जम्बू'द्वीपस्य 'भरत'-क्षेत्रे 'वैताल्य'भूमृति ।
 उत्तरश्रेण्यलङ्कारे, 'खर्ण'नामाह्वये पुरे ॥ ३४१ ॥
 राजा गरुडवेगोऽभूद्, धृतिपेणेति तत्प्रिया ।
 विजयो वैजयन्तश्च, तौ च्युता'वच्युता'त् ततः ॥ ३४२ ॥
 उत्पेदाते तयोः पुत्रौ, चन्द्रार्कस्वप्नदर्शनात् ।
 तौ चन्द्रतिलक-स्तर-तिलकौ नामतः श्रुतौ ॥ ३४३ ॥

अन्यदा जग्मतु 'मैरो'—मूर्ध्नि तौ 'नन्दने' घने ।
 चरन्तौ सागरचन्द्र—चारणर्षिमपश्यताम् ॥ ३४४ ॥
 केवलज्ञानिना तेन, पृष्टेन प्राग्मवास्तयोः ।
 ख्यातास्ताभ्यां ततोऽज्ञायि, प्राग्जन्मजनको भवान् ॥ ३४५ ॥
 तौ त्वां द्रष्टुमिहायातौ, स्वामिन् ! विद्याधराविमौ ।
 सङ्गमं चक्रतुस्ताम्र—चूडयोः क्रीडयाऽनयोः ॥ ३४६ ॥
 इति श्रुत्वा स्फुटीभूय, प्राग्जन्मजनकं नृपम् ।
 भक्त्या घनरथं नत्वा, गतौ विद्याधरौ गृहम् ॥ ३४७ ॥
 तावप्यात्मभवानेवं, निन्धानाकर्ण्य कुर्कुटौ ।
 सम्यक्त्वं घनसंवेगौ, श्रितौ घनरथान्तिके ॥ ३४८ ॥
 मृत्वा सानशनौ 'भूत-रत्ना'टन्यां यभूवतुः ।
 ताम्रचूल-स्वर्णचूला-ऽभिधौ तौ भूतभूपती ॥ ३४९ ॥
 तौ बुद्धाऽवधिना पूर्व-भवमेत्योपकारिणम् ।
 श्रुत्वा घनरथं मेघ-रथमित्यूचतुर्मुदा ॥ ३५० ॥
 आवां तौ कुर्कुटौ युष्मत्-प्रसादाद् व्यन्तरेश्वरौ ।
 अभूवमौ तदेतन्नौ, विमानमधिरुह्यताम् ॥ ३५१ ॥
 सर्वा सर्वसहां पश्य, ज्ञाताऽस्ति ज्ञानतो यदि ।
 इत्यर्थितो मेघरथो, विमानमधिरूढवान् ॥ ३५२ ॥
 तस्मै सपरिवाराय, तद्विमानाधिरोहिणे ।
 तौ साद्रिसागरद्वीपां, दर्शयामासतुः क्षितिम् ॥ ३५३ ॥
 अथ मेघरथं नीत्वा, तौ पुनः 'पुण्डरीकिणी'म् ।
 सौधे कृत्वा रत्नवृष्टिं, नत्वा स्वं जग्मतुः पदम् ॥ ३५४ ॥
 अथो घनरथो राजा, राज्ये मेघरथं न्यधात् ।
 यौवराज्ये दृढरथं, स्वयं दीक्षागुपाददे ॥ ३५५ ॥
 तीर्थङ्करो घनरथः, क्रमादुत्पन्नकेवलः ।
 प्रबोध्य प्राणिनः क्षीण-कर्मा मोक्षमुपेयिवान् ॥ ३५६ ॥

चक्रे मेघरथो राजा, राज्यं दृढरथान्वितः ।

सोऽन्यदा 'देवरमणो'-द्यानेऽयासीद् रिरंसया ॥ ३५७ ॥

प्रियमित्राप्रियायुक्तः, तत्राशोकतले स्थितः ।

सङ्गीतमविगीतं स, यावत् प्रास्तावयन्नुपः ॥ ३५८ ॥

तावद् भूतैराविर्भूतैः, अभूतैर्भूतैः पुरः ।

प्रारभ्यताद्भुतालम्ब-स्ताण्डवाडम्बरः परः ॥ ३५९ ॥-युग्मम्

यावत् ते ताण्डवं तेजु-स्तावदाविरभूत् पुरः ।

युमानेको विमानेन, रामया रम्ययाऽन्वितः ॥ ३६० ॥

भक्त्या मेघरथं नत्वा, क्षमयित्वा च सोऽगमत् ।

प्रियमित्राऽऽह नाथाऽयं, कः केयं कथमागतौ ? ॥ ३६१ ॥

अथो मेघरथोऽवादीत्, 'पुष्करा'र्द्धस्य 'भारते' ।

पूर्वसिन्धस्त्यनर्घ्यश्रि, पुरं 'सङ्गपुरा'ह्वयम् ॥ ३६२ ॥

राज्यगुप्ताभिधस्तत्र, दुःस्थोऽभूत् कुलपुत्रकः ।

शाङ्खिका नाम तत्पत्नी, परकर्मकराबुधौ ॥ ३६३ ॥

प्राप्तौ तौ फलसङ्गाया-ऽन्यदा 'सङ्गगिरिं' गिरिम् ।

सर्वगुप्तमुनेर्धर्म, तत्राकर्णयतः स तौ ॥ ३६४ ॥

किञ्चिदात्मोचितं याच-मानयोरनयोस्तपः ।

सर्वगुप्तो दिदेश द्वौ-त्रिंशत्कल्याणिकं तपः ॥ ३६५ ॥

द्वे त्रिरात्रे चतुर्थानि, द्वात्रिंशदिति तत् तपः ।

कृत्वाऽन्ते धृतिधरपि, प्रत्यलाभयतां च तौ ॥ ३६६ ॥

सर्वगुप्तमुनेरन्ते, राज्यगुप्तः सशाङ्खिकः ।

प्रवव्राज स चाचाम्ल-वर्द्धमानं तपो व्यधात् ॥ ३६७ ॥

राज्यगुप्तो यतिः प्रान्ते, विपन्नोऽनशनान्वितः ।

'ब्रह्मलोके' दशोदन्व-जीवितो निर्जरोऽज्जनि ॥ ३६८ ॥

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भारते,' 'वैताल्यो'वींधरे पुरि ।

'अलका'यामभूद् विशुद्-रथो विद्याधरेश्वरः ॥ ३६९ ॥

१ ख-‘ऽवोचत्’ । २ एतत्स्वरूपं ख-परिशिष्टे निरूपयिष्यते । ३ क-‘कृत्वा ते धृतधर’ । ४ क-‘तावासवर्ध’ । ५ एतत्स्वरूपं मिलोक्यता ख-परिशिष्टम् ।

तस्य मानसवेगाऽऽसीत्, पत्नी पुत्रस्तयोरभूत् ।
 जीवः स राज्यगुप्तस्य, ग्रच्युतो 'ब्रह्मलोक'तः ॥ ३७० ॥
 कृतः पित्रा सिंहरथ-स्वप्नात् सिंहरथामिधः ।
 स व्युवाहोत्कृष्टकुल-कन्यां वेगवर्ती युवा ॥ ३७१ ॥
 शङ्खिका साऽपि तत्पत्नी, तपस्तप्त्वा 'विपद्य' च ।
 'ब्रह्मलोके' सुरो जज्ञे, ततश्च्युत्वाऽस्य पत्न्यभूत् ॥ ३७२ ॥
 न्यस्य सिंहरथं राज्ये, दीक्षां विशुद्रयोऽग्रहीत् ।
 तपोभिर्दुस्तपैः क्षीण-शेषकर्मा शिवं ययौ ॥ ३७३ ॥
 सोऽथ सिंहरथो द्वीपे, 'धातुकी'खण्डनामनि ।
 पश्चिमेषु 'विदेहे'षु, 'सीतोदो'त्तररोधसि ॥ ३७४ ॥
 'स्रग्ना'ऽभिधाने विजये, पुरे 'खड्गपुरा'ह्वये ।
 गत्वा पत्न्या सहार्हन्तं, जुनावाऽमितवाहनम् ॥ ३७५ ॥-युग्मम्
 तद्धर्मदेशनां श्रुत्वा, तं नत्वाऽऽत्मपुरीं प्रति ।
 व्यावृत्तस्य नभस्यूर्ध्वं, तैग्रस्य स्वलिता गतिः ॥ ३७६ ॥
 गतिर्मे स्वलिता कसा-दित्यधः स न्यधाद् दृशम् ।
 यावत् तावदिहस्थं मां, निध्याय व्यधित कुक्षम् ॥ ३७७ ॥
 मामुत्क्षेपुमुपायाते, मयाऽसिन् वामपाणिना ।
 आक्रान्ते रसति प्रेय-स्यस्य मां शरणं गेता ॥ ३७८ ॥
 मुक्तो मयाऽयं मत्प्रीत्यै, सङ्गीतं तत्पुरो व्यधात् ।
 प्राक्तनतप्सरा चेय-मृदिरस्य महीमसी ॥ ३७९ ॥
 पुरीं प्राप्यात्मजं राज्ये, कृत्वा मत्पितुरन्तिके ।
 प्रैवज्योम्रं तपस्तप्त्वा, मुक्तिमेव गमिष्यति ॥ ३८० ॥
 इत्युक्त्वा प्रियमित्रायै, सप्रियः 'पुण्डरीकिणी'म् ।
 पुरीं मेघरथो 'दिव-रमणो'द्यानतो ययौ ॥ ३८१ ॥
 पौषधीं पौषघागारे, स्थितो मेघरथोऽन्यदा ।
 धर्ममार्हतमाख्यातु-मारेमे भाविनां पुरः ॥ ३८२ ॥

१ क-‘व्यपद्यत’ । २ ख-‘ऽग्रयत’ । ३ ख-‘तप्सात्र’ । ४ ख-‘धिता’ ।
 ५ क-‘मुक्तोऽयं मया यत्प्रीत्यै, सङ्गीतं मत्पुरो’ । ६ क-‘प्रमज्योयतप०’ ।

तदङ्गे कम्पवान् दीना-ननथलविलोचनः ।
 अवाराप्तमयः पारा-पत एकोऽपतत् तदा ॥ ३८३ ॥
 स तं स्वस्याभयं याच-भानं मानुषभाषया ।
 मा भैपीरित्यभाषिष्ट, भूयो भूयोऽपि भूपतिः ॥ ३८४ ॥
 नरेन्द्र ! सुश्व सुश्वामुं, मम भक्ष्यमिदं वदन् ।
 तस्यानुमार्गमागच्छच्च-छयेनपक्षी क्षुधातुरः ॥ ३८५ ॥
 भूमीशोऽभ्यधित श्येन-मेनमेनःपरोद्यमम् ।
 देवस्याप्यर्पयिष्यामि, नैवामुं शरणाश्रितम् ॥ ३८६ ॥
 काप्यनाप्तपरित्राण-प्राणिप्राणप्रहाणतः ।
 भवतोऽप्यात्मनः पोषः, शोष एवैष तत्त्वतः ॥ ३८७ ॥
 प्राणानां धारणा तु स्यात्, परैर्भोज्यान्तरैरपि ।
 केवलं नरकायैव, जीविका जीवकायजा ॥ ३८८ ॥
 नृपं मर्त्यगिरा श्येनः, सदस्येनमथावदत् ।
 कपोतो मङ्गयात्तोऽयं, क्षुधात्तोऽहं क्षितीश्वर ! ॥ ३८९ ॥
 यद्यत्तिं शरणाप्तस्य, हरस्यस्येश ! रक्षणात् ।
 तत् किं नाम ममाप्यत्तिं, न कृन्तस्येतदर्पणात् ? ॥ ३९० ॥
 श्रोतिकोटिब्रुटव्यक्त-रक्तपत्रिपलाशिनः ।
 ममाभक्ष्याणि भक्ष्याणि, पराणि क तु वृत्तये ॥ ३९१ ॥
 मङ्गक्ष्यं भवता रक्ष्यं, पारापतपतत्र्यसौ ।
 प्राणा यान्त्यपरित्राणा, ही मे तेऽस्तु कृपालुता ॥ ३९२ ॥
 तं स्नाह साहसी श्येनं, भो ही दुःख ! ददाम्यहम् ।
 पारापतेन तुलितं, स्वपलं माऽऽकुलो भव ॥ ३९३ ॥
 श्येनेनास्त्वेवमित्युक्ते, स पारापतमेकतः ।
 तुलायां न्यधितान्यत्रोत्-कृत्योत्कृत्यात्मनः पलम् ॥ ३९४ ॥
 यथा यथा वपुःखण्डं, खण्डयित्वा नृपोऽक्षिपत् ।
 तथा तथा स वष्ट्ये, भारात् पारापतोऽधिकम् ॥ ३९५ ॥
 कृपाकूपारस्तं पारा-पतं भाराधिकं विदन् ।

स्वयं तुलाधिरूढोऽपि, त्रैलोक्येऽप्यतुलोऽभवत् ॥ ३९६ ॥
 धन्यो धन्योऽस्म्यहं यस्य, वपुरासीत् परार्चिहृत् ।
 इत्युक्त्वा श्येनमित्यूचे, मो असानर्गलं पलम् ॥ ३९७ ॥
 इति रोमाङ्गुराकीर्णं, जल्पत्युरुकूपे नृपे ।
 वदन् जय जयेत्युचै-राविरासीत् पुरः सुरः ॥ ३९८ ॥
 कृत्वा सञ्जतनुं देवो, नरदेवमदोऽवदत् ।
 त्वमेव पुरुषेष्वेकः, 'पौरुषाद् गलितोऽसि न ॥ ३९९ ॥
 सखाश्रयं शशंस त्वां, शश्व'दीशान'वासवः ।
 महीशाऽसहमानोऽह-मकार्षं त्वत्परीक्षणम् ॥ ४०० ॥
 अद्राक्षं पक्षिणावेतौ, प्राग्वैरेण रणोल्लसौ ।
 अध्वतिष्ठमकार्षं च, क्षमेशैतत् क्षमस्व तत् ॥ ४०१ ॥
 मेदिनीन्दुमुदित्वेदं, देवोऽदीव्यद् दिवे मुदा ।
 ततः सभासदो भूपं, वदन्ति स सविस्मयाः ॥ ४०२ ॥
 किं श्येन-पारापतयो-रेतयोर्वैरकारणम् ? ।
 देवेनाऽनेन देवस्य, कुतो वा कष्टमौहितम् ? ॥ ४०३ ॥
 राजाऽजल्पज्'जम्बू'द्वीपे, क्षेत्रेऽ'स्त्यैरावते' पुरम् ।
 आख्यया 'पद्मिनीरुण्ड'-मारुण्डलपुरोपमम् ॥ ४०४ ॥
 तत्र सागरदत्ताख्यः, श्रेष्ठी श्रीसागरोऽजनि ।
 तद्भार्या विजयसेना, तत्पुत्रौ धन-नन्दनौ ॥ ४०५ ॥
 वाणिज्यार्थं गतौ 'नाग-पुरं' पितुरनुज्ञया ।
 महामूल्यं महारत्नं, तौ तत्रैकमवापतुः ॥ ४०६ ॥
 तौ 'शङ्ख'तटिनीतीरे, रणं तद्रत्नकारणम् ।
 कुर्वाणौ कोपसाटोपौ, पेततुस्तन्महाहवे ॥ ४०७ ॥
 श्येन-पारापतावेता-श्रुत्पेदाते विपद्य तौ ।
 इहापि कलहायेते, प्राग्भवोद्भववैरतः ॥ ४०८ ॥
 'जम्बू'द्वीपे प्राग्'विदेहे', 'सीता'या दक्षिणे तटे ।
 विजये 'रमणीया'ख्ये, पूः ख्याताऽस्ति 'शुभा'ऽमिधा ॥ ४०९ ॥

तस्यां भूयोऽभूत् 'स्तिमित-सागरोऽस्य सुतोऽभवम् ।
 अमृतः पञ्चमभवे, नाम्नाऽहमपराजितः ॥ ४१० ॥
 अभूवं बलदेवोऽहं, तदा विष्णुस्तु मेऽनुजः ।
 आसीद्वनन्तवीर्याह्वः, सोऽभूद् दृढरथोऽधुना ॥ ४११ ॥
 प्रतिविष्णुर्दमितारि-स्तदानीं मददुर्दमः ।
 कनकश्रीकन्यकार्थं, निजमेऽस्माभिराहवे ॥ ४१२ ॥
 भ्रान्त्या संसारकान्तारं, स 'जम्बू'द्वीप'भारते ।
 मूले 'ऽष्टापद'शैलस्य, 'निकृत्याः' सरितस्तटे ॥ ४१३ ॥
 सोमप्रभाभिधस्यासीत्, तापसाधिपतेः सुतः ।
 बालं तपः स कृत्वाऽलं, सुरूपाख्यसुरोऽभवत् ॥ ४१४ ॥
 ईशानेन्द्रकृतामस्त-प्रशंसामसहिष्णुना ।
 देवेनानेन तेने च, प्रत्यक्षं मत्परीक्षणम् ॥ ४१५ ॥
 स्मृत्वा प्राग्भववृत्तं स्वं, श्येन-पारापतौ तु तौ ।
 जातजातिस्मृती रुग्णौ, नृपान्तेऽनशनं श्रितौ ॥ ४१६ ॥
 विपन्नौ तौ समुत्पन्नौ, सुरौ भैवनवासिषु ।
 पारयित्वा पौषधं तु, सौधं मेघरथोऽगमत् ॥ ४१७ ॥
 धराधाराधिपः पारा-पतश्येनपतन्निणोः ।
 वृत्तेन तेन वैराग्यं, श्ममाग्यं स मेजिधान् ॥ ४१८ ॥
 कृताष्टमतपाः पृथ्वी-पतिः प्रतिमयाऽन्यदा ।
 धीरो वैराग्यसौभाग्यं, ध्यानमाधाय तस्यिवान् ॥ ४१९ ॥
 ईशानेन्द्रः परप्रीति-रन्तरन्तःपुरं तैदा ।
 नमश्चक्रे नमस्तुभ्यं, नमस्तुभ्यमिति ब्रुवन् ॥ ४२० ॥
 महिष्यस्तमभापन्त, कस्मै स्वामिन् ! नमस्कृतिः ? ।
 'सोऽशंसत् 'पुण्डरीकिण्यां', पुर्या मेघरथो नृपः ॥ ४२१ ॥
 कृताष्टमतपाः स्रु-रर्हद्घनरथस्य सः ।
 सम्प्रत्यप्रतिमध्यानं, महाप्रतिमया स्थितः ॥ ४२२ ॥

'जम्बू'द्वीपस्य 'भरते', मान्यसौ शान्तितीर्थकृत् ।
 एनं प्रेक्ष्य नमोऽकार्ष, हर्षादहमिह स्थितः ॥ ४२३ ॥
 सदारैः सपरीवारैः, सुरासुरनरेश्वरैः ।
 ध्यानाद् ध्वंसयितुं धीरो, ध्रुवं निर्धार्यते न सः ॥ ४२४ ॥
 'अतिरूपा-सुरूपाख्ये, तन्महिष्यौ महेर्ष्या ।
 श्लाघामसहमाने तं, प्रक्षोभयितुमीयतुः ॥ ४२५ ॥
 विकुर्वाते स्म ते तत्र, शतपत्रदशस्ततः ।
 तास्तत्पुरः सरस्मेरान्, विकारान् विविधान् व्यधुः ॥ ४२६ ॥
 जनितैर्यामिनीं सर्वा, विभ्रमैः सुरसुभ्रुवाग् ।
 मनागपि मनस्तस्य, न ध्यानाद् ध्वंसमासदत् ॥ ४२७ ॥
 विभातायां विभावयां, देव्यावनुशयान्विते ।
 हृत्वा वैक्रियरूपाणि, क्षमयामासतुर्नृपम् ॥ ४२८ ॥
 'शंसित्वा ते स्ववृत्तान्तं, जग्मतुर्निजमाश्रयम् ।
 प्रतिमां पौषधं पृथ्वी-पतिः प्रातरपारयत् ॥ ४२९ ॥
 अथो मेघरथो राज्ये, मेघसेनं निजात्मजम् ।
 रथसेनं यौवराज्ये, न्यधाद् दृढरथाङ्गजम् ॥ ४३० ॥
 चतुःसहस्र्या भूपानां, सुतानां सप्तभिः शतैः ।
 समं दृढरथेनानु-जन्मना जन्मनाशिनीम् ॥ ४३१ ॥
 परिग्रज्यां पितृस्तीर्थ-कृतो घनरथस्य सः ।
 पादान्ते समुपादत्त, ततो मेघरथो नृपः ॥ ४३२ ॥-युग्मम्
 विश्रुत्वा स्थानकैरहन्-नामगोत्रमुपार्जयत् ।
 तथा मेघरथश्चक्रे, 'सिंहविक्रीडितं तपः ॥ ४३३ ॥
 इत्थं मुनिपतिर्मेघ-रथो दृढरथान्वितः ।
 पूर्वलक्ष्मणखण्डं स, श्रमणत्वमपालयत् ॥ ४३४ ॥
 आरुह्या 'ऽम्बरतिलकं', शैलं युक्तोऽनुजन्मना ।
 शिश्रायानशनं शान्त-मना मेघरथो मुनिः ॥ ४३५ ॥

१ क-‘इति रूपा०’ । २ ख-‘शंसयित्वा स्ववृत्तान्तं’ । ३ एतत्सूरुपायं प्रेक्ष्यतां
 तत्त्वार्थवृत्ति (द्वि. वि. पृ. २०२) ।

आयुःप्रान्ते त्रयस्त्रिंशत्-सागरप्रमितायुषौ ।
 गीर्वाणौ 'सर्वार्थसिद्धि'-विमाने तौ बभूवतुः ॥ ४३६ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽथ 'भरते', 'कुरु'देशविशेषकम् ।
 'हस्तिनापुर'मित्यस्ति, पुरं सुरपुरोपमम् ॥ ४३७ ॥
 तत्रासीद् विश्वसेनाख्यो, नृपस्तस्याऽचिरा प्रिया ।
 तत्कुक्षौ भाद्रपदस्य, ज्ञायामायां सप्तमीतिथौ ॥ ४३८ ॥
 भरणीस्थे निशानाथे, च्युतः 'सर्वार्थसिद्धि'तः ।
 जीवो मेघरथक्षोणी-पतेरवततार सः ॥ ४३९ ॥
 ज्येष्ठश्यामत्रयोदश्यां, धिष्ण्येशे भरणीश्रिते ।
 मेघराशौ प्रसूतिं स, सुतं देव्यऽचिरा ततः ॥ ४४० ॥
 'इक्ष्वाकु'वंशतिलकं, मृगाङ्गं काञ्चनच्छविम् ।
 षोडशं तीर्थाधिपतिं, पञ्चमं चक्रवर्त्तिनम् ॥ ४४१ ॥
 गर्भस्थेऽत्र प्रशान्तानि, प्राग्जातान्यशिवानि यत् ।
 तन्नाम स्वामिनश्चक्रे, पित्रा शान्तिरिति श्रुतम् ॥ ४४२ ॥
 क्रमादुद्यौवनश्चत्वा-रिंशच्चापोन्नतः प्रभुः ।
 विश्वसेननरेशेन, पर्यणायि नृपात्मजाः ॥ ४४३ ॥
 यातेऽप्यन्दसहस्रेषु, जन्मतः पञ्चविंशती ।
 पिता शान्तिं न्यधाद् राज्ये, स्वयं तु स्वार्थभागभूत् ॥ ४४४ ॥
 प्रभोः पालयतो राज्यं, प्राज्यैरनणुसिर्गुणैः ।
 सर्वान्तःपुरमुख्यत्वं, प्राप पत्नी यशोमती ॥ ४४५ ॥
 जीवो दृढरथस्यापि, व्युत्वा 'सर्वार्थसिद्धि'तः ।
 यशोमत्याः श्रितः कुक्षिं, चक्रस्वमेन ह्वयितः ॥ ४४६ ॥
 अथ सा समये स्रुं, प्रसूते स यशोमती ।
 चक्रस्वमात् पिता तं च, चक्रे चक्रायुधाभिधम् ॥ ४४७ ॥
 स पित्रा प्राप्ततारुण्यो, नृपपुत्रीः स्वयंवराः ।
 गणेशोऽनणुलावण्य-प्रवणाः पर्यणायत ॥ ४४८ ॥

१ क-'सर्वार्थसिद्धि' । २ क-'पदश्यामाया' । ३ क-'भरणीस्थिते' । ४ क-
 'द्वीपे' । ५ क-'पर्यणाययत' ।

प्रभोः पालयतो राज्यं, वर्षाणां पञ्चविंशतौ ।
 सहस्रेषु गतेष्वासी-चक्रं शस्त्रगृहान्तरा ॥ ४४९ ॥
 पट्टखण्ड'भरत'क्षेत्रे, ततश्चक्रेण साधिते ।
 प्रभोर्वभूव चक्रित्वा-भिषेको 'हस्तिनापुरे' ॥ ४५० ॥
 चक्रोत्पत्तिदिनाचक्र-वर्चित्वं त्रिजगत्पतिः ।
 पालयामास वर्षाणां, सहस्रान् पञ्चविंशतिम् ॥ ४५१ ॥
 न्यस्य चक्रायुधं राज्ये, 'सर्वार्था' शिविकां ततः ।
 समारुह्य ययौ स्वामी, 'सहस्राव्रवणं' वनम् ॥ ४५२ ॥
 ज्येष्ठस्यामचतुर्दश्यां, भरण्यामपरेऽहनि ।
 सह राज्ञां सहस्रेण, कृतपष्टोऽग्रहीद् व्रतम् ॥ ४५३ ॥
 नगरे 'मन्दिरा'मित्ये, सुमित्रक्षमापमन्दिरे ।
 विशुर्व्यधाद् द्वितीयेऽहि, परमान्नेन पारणम् ॥ ४५४ ॥
 मासांश्छन्नपरोऽन्यत्र, विहृत्य द्वादश प्रभुः ।
 दीक्षापदं तदेवाप, 'सहस्राव्रवणं' वनम् ॥ ४५५ ॥
 'पीपे नवम्यां शुक्लायां, भरण्यां पूर्ववासरे ।
 नन्दिद्रुमूले तत्राप, प्रभुः पष्टेन केवलम् ॥ ४५६ ॥
 प्रभोर्देशनया बुद्धो, राज्ये विन्यस्य नन्दनम् ।
 पञ्चत्रिंशन्नृपैः सार्द्धं, व्रतं चक्रायुधोऽग्रहीत् ॥ ४५७ ॥
 चैत्यद्रुमोऽशीत्यधिक-चैतुर्धन्वशतं प्रभोः ।
 चक्रायुधादयस्त्रिंशत्, पद्भ्युता गणधारिणः ॥ ४५८ ॥
 यक्षोऽभूद् गरुडामित्यः, क्रोडास्यः करिवाहनः ।
 विभ्राणो दक्षिणौ पाणी, बीजपूरा-ऽभ्युजाङ्कितौ ॥ ४५९ ॥
 नकुलेनाक्षत्रेण, प्रवणौ दक्षिणेतरौ ।
 निर्वाणी नाम्ना गौराङ्गी, स्मेरपङ्केरुहासना ॥ ४६० ॥
 दधाना दक्षिणौ हस्तौ, पुस्तकोत्पलमालिनौ ।

श्रीशान्तितीर्थनाथस्य, तीर्थे शासनदेवता ।

आभ्याममुक्तसान्निध्यो, विजहार धरां विशुः ॥ ४६२ ॥

शान्तिप्रभोः सहस्राणि, द्वापष्टिः साधवोऽभवन् ।

एकपष्टिसहस्राणि, पद्मशती चार्यिकाः पुनः ॥ ४६३ ॥

चतुर्दशपूर्वधराः, पुनरष्टौ शतानि च ।

समुत्पन्नायधिज्ञानाः, सहस्रास्त्रिमितास्तथा ॥ ४६४ ॥

ऋहस्राणि तु चत्वारि, मनःपर्ययशालिनः ।

ऋतानि त्रिचत्वारिंशत्, केवलज्ञानिनः पुनः ॥ ४६५ ॥

ऋसहस्राणि सहस्राणि, जातवैक्रियलब्धयः ।

ऋदलब्धिप्रधानास्तु, द्वौ सहस्रौ चतुःशती ॥ ४६६ ॥

ऋौ लक्षौ सहस्राणि, नवतिः श्रावकास्तथा ।

तिस्रो लक्षास्त्रिनवति-सहस्राः श्राविकाः पुनः ॥ ४६७ ॥

आ केवलाद् विहरतः, परीवारः प्रभोरिति ।

जग्मुश्चाब्दसहस्राणि, व्रततः पञ्चविंशतिः ॥ ४६८ ॥

ज्येष्ठश्यामत्रयोदश्यां, भरणीधिष्ण्यगे विधौ ।

‘सम्मेत’पर्वते सार्द्धं, साधूनां नवभिः शतैः ॥ ४६९ ॥

निर्मितानशनो भास-मूर्ध्वस्थो दिवसोदये ।

श्रीशान्तिनाथो भगवान्, निर्वाणं लभ्येयवान् ॥ ४७० ॥—युग्मम्

कौमारे मण्डलीकत्वे, चक्रित्वेऽथ व्रतेऽगमत् ।

प्रत्येकं लक्षतुर्यांशो-ऽब्दलक्षायुरिति प्रभोः ॥ ४७१ ॥

श्रीशान्तिनाथनिर्वाणं, श्रीधर्मस्वामिनिर्वृतेः ।

पादोनपैल्यहीनेषु, गतेषु त्रिषु वार्द्धिषु ॥ ४७२ ॥

येन द्वादश सद्व्रतानि गृहिणां ता द्वादशानुक्रमं

भिक्षूणां प्रतिमास्तथाऽभिदधिरे सद्भावना द्वादश ।

यश्च द्वादशकल्पवासचनिपेव्यां हिर्मवे द्वादशेऽ-

ज्ञानि द्वादश सज्जगौ जिनपतिः शान्तिः स वोऽस्तु श्रिये ॥४७३॥^१

ग्रन्थाग्रं ॥ ४७८ ॥

इति श्रीमज्जिमवसलसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-
सङ्क्षिप्तचरिते षोडशं श्रीसच्छान्तिजिनचरितं समाप्तम् ॥ १६ ॥

अथ श्रीकुन्थुनाथचरितम् ॥ १७ ॥

कीर्त्याऽस्य शैत्यैर्विजितः सुधांशु-स्त्रिधाऽस्तपत्रत्रयकैतवेन ।

यस्य त्रिधाभूय तनोति सेवां, देवो मुदे वोऽस्तु स कुन्थुनाथः ॥१॥^२

‘जम्बू’द्वीपे प्राच्यवि-देहे’ष्वाऽऽवर्च’नाम्नि विजयेऽस्ति ।

‘खड्गि’पुरी तत्रासीद्, राजा सिंहावहो नाम ॥ २ ॥^३

घटसराचार्यपादान्ते, धृतदीक्षस्तपोऽद्भुतम् ।

कृत्वा मृत्वाऽथ ‘सर्वार्थ-सिद्धौ’ सुरवरोऽभवत् ॥ ३ ॥^४

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरते’-ऽस्ति ‘हस्तिनापुरं’ पुरम् ।

तत्र सूररोऽभवद् राजा, तस्य श्रीरिति पत्न्यभूत् ॥ ४ ॥^५

श्रावणे कृष्णनवम्यां, सुधांशौ कृत्तिकाधिते ।

त्रयस्त्रिंशत्सागराणुः-क्षये ‘सर्वार्थसिद्धि’तः ॥ ५ ॥^६

व्युत्वा सिंहावहजीवः, श्रियः कुक्षाववातरत् ।

वैशाखे बहुलचतु-र्दश्यामागैर्यगे^७ विधौ ॥ ६ ॥^८

१ शार्दूल० । २ क-‘इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यपण्डितश्रीमदमरचन्द्रसूरिविरचिते पद्मा-
नन्दापरनाम्नि जिनेन्द्रचरिते महाकाव्ये षोडशतीर्थङ्करश्रीशान्तिनाथचरित्रवर्णनम् ।

ग्रन्थाग्रं ॥ ४७८ ॥

शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ।

दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥

अहिंसा परमो धर्मो, मान्या देवी सरस्वती ।

ध्यानेन मुक्तिमामोति, सर्वदर्शनसम्मतम् ॥

मङ्गलं माहा(१)श्रीः ॥ छ ५ ॥^९

३ ख-‘त्रिधाभूय’ । ४ उपजातिः । ५ आर्या । ६ क-‘सिद्धार्थ’ । ७ अतः परं
विंशतितमं पद्यं यावत् छन्दोऽनुष्टुप् । ८ क-‘यमे’ । ९ कृत्तिकायाम् ।

उच्चस्थे श्रीः प्रसूते सः, तनयं छगलान्छनम् ।

स्वर्णप्रभं सप्तदशा-हन्त'मिष्वाकु'वंशजम् ॥ ७ ॥-युग्मम्

कुन्ध्यास्यो रत्नसन्दोहो-ज्दर्शि मात्राञ्च गर्भगे ।

इति कुन्धुरिति नाम, प्रभोः पित्रा प्रकल्पितम् ॥ ८ ॥

गतेष्वब्दसहस्रेषु, जन्मनक्षयप्रविंशतौ ।

अर्द्धाष्टमशताग्रेषु, पित्रा राज्ये प्रभुः कृतः ॥ ९ ॥

तावत्सब्देषु यातेषु, पञ्चविंशद्वनुर्मितेः ।

राज्यात् प्रभोरभूचक्र-रत्नं शस्त्रगृहान्तरे ॥ १० ॥

ततः साधितपद्मखण्ड-‘भरत’श्चक्रवर्त्यभूत् ।

अर्द्धाष्टमशतान् वर्ष-सहस्रांक्षयप्रविंशतिम् ॥ ११ ॥

वैशाखे कृष्णपञ्चम्यां, कृत्तिकास्वपरेऽहनि ।

‘विजया’ शिविकां रूढो, नगरान्निर्वयौ प्रभुः ॥ १२ ॥

‘सहस्राग्रवणो’द्याने, सहस्रेण नृपैः सह ।

कृतपष्ठतपाः कुन्धु-स्वामी दीक्षामुपाददे ॥ १३ ॥

पुरे ‘चक्रपुरे’ चक्रे, व्याघ्रसिंहनृपौकसि ।

कुन्धुनाथो द्वितीयेऽङ्कि, परमाण्नेन पारणम् ॥ १४ ॥

छिन्नस्थितो विहृत्योर्वी, विधुर्वर्षाणि षोडश ।

‘सहस्राग्रवणे’ऽभ्येत्य, तिलकद्रुतले स्थितः ॥ १५ ॥

चैत्रशुक्लतृतीयायां, कृत्तिकास्वधिजग्मिवान् ।

पूर्वाङ्गे केवलं कुन्धुः, पष्ठेन प्रतिमास्थितः ॥ १६ ॥

चैत्यद्रुमो विंशत्यग्र-चतुर्धन्वशतोन्नतः ।

पञ्चविंशद् गणभृतः, स्वयम्भूप्रमुखाः प्रभोः ॥ १७ ॥

गन्धर्वनामा यक्षोऽभू-दसितो हंसवाहनः ।

दक्षिणौ वरदं पाश-घरं विभ्रत् करौ परौ ॥ १८ ॥

मातुलिङ्गा-ऽङ्कुशधरौ, तीर्थे कुन्धुजिनेशितुः ।

देवी चलाहया गौर-देहा वह्निषवाहना ॥ १९ ॥

१ क-‘वृत्त्ये’ । २ ख-‘प्रसूति स’ । ३ ख-‘स्वर्णञ्जि’ । ४ क-‘गतेष्वब्द’ ।

५ क-‘प्रविंशतौ’ । ६ क-‘विजयाशिविकारूढो’ । ७ ख-‘विभुः’ । ८ ख-‘छिन्नस्थो वि०’ । ९ ख-‘स्वयम्भूप्रमुखाः’ ।

वीजपूरक-शूलाङ्कौ, विभ्राणा दक्षिणौ भुजौ ।
 वामौ मुपण्डी-पद्माङ्कौ, कुन्थोः शासनदेव्यभूत् ॥ २० ॥
 व्रतिनां पष्टिसहस्री, व्रतिनीनां साधिका शतैः पङ्क्तिः ।
 सप्तत्यधिकानि चतुर्दशपूर्वभृतां च पद् शतान्येव ॥ २१ ॥^१
 अवधिज्ञाननिधीनां, पञ्चशताभ्यधिकविंशतिशतानि ।
 सत्रिशती त्रिसहस्री, चत्वारिंशन्मनोज्ञोद्योद्यभृताम् ॥ २२ ॥^२
 केवलानां द्वात्रिंशच्छतानि वैक्रियकलन्धिभृताम् ।
 पञ्चसहस्र्येकशतं, विधादिनां द्वे सहस्रे तु ॥ २३ ॥^३
 एकं लक्षमैशीति-न्यूनः सहस्रः श्रावकाणां च ।
 लक्षत्रयमेकाशी-तिसहस्राः श्राविकाणां तु ॥ २४ ॥^४
 इति सर्वपरीवारः, कुन्धुतीर्थकृतोऽभवत् ।
 ज्ञानाद् धर्मसहस्रेषु, गतेषु त्र्यग्रविंशतौ ॥ २५ ॥^५
 चतुस्त्रिंशदधिकेषु, तथा शतेषु सप्तसु ।
 वैशाखे कृष्णादितिहा-चामेये पूर्ववासरे ॥ २६ ॥^६
 'सम्मते'द्रौ प्रभुः सार्द्धं, साधूनां दशभिः शतैः ।
 मासं सानशनः प्राप-दूर्ध्वस्थः परमं पदम् ॥ २७ ॥^७-विशेषकम्
 समानभागे कौमारे, राज्ये चक्रित्व-दीक्षयोः ।
 कुन्धोः पञ्चनवत्यब्द-सहस्राण्यायुरित्यभूत् ॥ २८ ॥^८
 अर्द्धपल्योपमे याते, श्रीशान्तिप्रभुनिर्वृतेः ।
 श्रीकुन्धुनाथतीर्थेशो, निर्वाणं समुपेयिरान् ॥ २९ ॥^९
 त्यक्त्वा तामपि चक्रार्तिपदवीं विश्वत्रयत्रायिनो
 निःसङ्गत्वमुपेयुषोऽपि परमं पूर्वानुरागादिव ।
 यस्यांहिद्वयसन्निधिं न निधयोऽमुञ्चन्नवाब्जच्छलाद्
 देवः पल्लवितां स वः प्रथयतु श्रीकुन्धुनाथः
 ग्रन्थाग्रं ॥ ३३ ॥

अथ श्रीअरनाथचरितम् ॥ १८ ॥

रुचिररुचिमिपेणोत्सङ्गरङ्गचरङ्गा

दशविधयतिधर्मश्रीवधूकेलिवाप्यः ।

अरचरणनखा धः पान्तु नग्रेन्द्रचूला-

मरकतकरवल्लीवर्यपर्यन्तदेशाः ॥ १ ॥

‘जम्बू’द्वीपे पूर्व‘वि-देहे’ ‘सीता’महानद्याः ।

उत्तरतटगे विजये, ‘वत्सा’ह्वये पुरि ‘सुसीमा’याम् ॥ २ ॥

आसीद् धनपतिर्भूपः, स काले संवरान्मुनेः ।

प्राप्तवतोऽथ नवमे, देवो ग्रैवेयकेऽभवत् ॥ ३ ॥

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरते’-ऽस्ति ‘हस्तिनपुरं’ पुरम् ।

तस्मिन् सुदर्शनो राजा-ऽजनि देवीति तत्प्रिया ॥ ४ ॥

फाल्गुने मासि शुक्लायां, द्वितीयायां सुधाकरे ।

रेवतीसंश्रिते जीवो, राज्ञो धनपतेस्तदा ॥ ५ ॥

एकत्रिंशत्सागरायुः-क्षये ‘ग्रैवेयका’व्युतः ।

देव्याः कुक्षाववातापीत्, साऽष्टत समये सुतम् ॥ ६ ॥

स्वर्णामं नन्दावर्त्ताङ्क-मष्टादशजिनेश्वरम् ।

मार्गस्य शुक्लदशम्यां, रेवत्यां मीनमे विधी ॥ ७ ॥

अरः स्वर्णमयो मात्रा-ऽदर्शि स्वप्नेऽत्र गर्भगे ।

अर इत्यभिधानं तत्, प्रभोः पित्रा प्रकल्पितम् ॥ ८ ॥

गतेषु जन्मतो वर्ष-सहस्रेष्वेकविंशतौ ।

त्रिंशच्चापोन्नतो राज्ये, सोऽभू‘दिक्ष्वाकु’वंशजः ॥ ९ ॥

तावत्येव गते राज्यात्, काले चक्रमभूत् प्रभोः ।

पट्टखण्ड‘भरत’क्षेत्रं, चक्री प्रभुरसाधयत् ॥ १० ॥

चक्रित्वतो गते काले, तावत्येवाऽरतीर्थकृत् ।

‘विजयन्त्या’ शिविकया, ‘सहस्राग्रणं’ गतः ॥ ११ ॥

मार्गस्य शुक्लैकादश्यां, रेवत्यां पश्चिमेऽहनि ।

राज्ञां सह सहस्रेण, पष्टेन प्राग्रजत् प्रभुः ॥ १२ ॥

अपराजितभूपस्य, धाम्नि 'राजपुरे' पुरे ।

द्वितीयेऽहि प्रभुश्चक्रे, परमान्नेन पारणम् ॥ १३ ॥

छन्नस्यो व्यहरत् पृथ्वीं, त्रीणि वर्षाण्यथागतः ।

'सहस्राग्रवणे' चूत-मूले प्रतिमया स्थितः ॥ १४ ॥

कार्तिके शुक्लद्वादश्यां, रेवतीसंश्रिते विधौ ।

पूर्वाह्णे केवलं प्राप, कृतपष्ठतपाः प्रभुः ॥ १५ ॥

चैत्रद्रुमः पृथ्वी-त्रिकोदण्डशतोन्नतः ।

त्रयस्त्रिंशद् गणभृतः, कुम्भप्रभृतयः प्रभोः ॥ १६ ॥

यक्षोऽभूत् पण्डित्वरूपक्षः, श्यामाङ्गः शङ्खवाहनः ।

समातुलिङ्ग-वाणा-ऽसि-मुद्गरान् पाशभीप्रदौ ॥ १७ ॥

दक्षिणान् पद्म भुजान् विभ्रद्, वामौ चैक-धनुर्धरौ ।

सर्वर्म-शूला-ऽङ्कुशा-ऽक्ष-सूत्रान् तीर्थे त्वरप्रभोः ॥ १८ ॥-युग्मम्

मातुलिङ्गोत्पलधरौ, बिभ्राणा दक्षिणौ भुजौ ।

पद्मा-ऽक्षसूत्रिणौ वामौ, नीलाङ्गी नैलिनासना ॥ १९ ॥

धारणीत्यरनाथस्य, तीर्थे शासनदेवता ।

प्रभोः सर्वपरीवारो-ऽभवद् विहरतस्त्विति ॥ २० ॥-युग्मम्

पञ्चाशत् साधुसहस्राः, सहस्राण्यायिकाः पुनः ।

पञ्चपटिश्चतुर्दश-पूर्विणः पदशती दश ॥ २१ ॥

स पदशती सहस्रौ द्वा-वधिविज्ञानशालिनाम् ।

सहस्रौ द्वौ सार्द्धविक-पञ्चाशच्च मनोविदाम् ॥ २२ ॥

केवलज्ञानभाजौ द्वौ, सहस्रावष्टशत्यपि ।

सहस्राः सप्त त्रिशती, लब्धवैक्रियलब्धयः ॥ २३ ॥

सहस्रः पदशतीयुक्तो, वादलब्धिविराजिनः ।

श्राद्धाः षोडश सहस्र-हीनं लक्षद्वयं पुनः ॥ २४ ॥

श्राविकास्त्रीणि लक्षाणि, सहस्रौ द्वौ च सप्ततिः ।

इत्युद्यत्परिवारस्य, प्रभोररजिनेशितुः ॥ २५ ॥

ज्ञानाद् वर्षत्रयोनैक-विंशत्यब्दसहस्र्यगात् ।

ततो यतिसहस्रेण, समं 'सम्मेत'पर्वते ॥ २६ ॥

ऊर्ध्वस्थितो मार्गशुक्ल-दशम्यां पौष्णगे विधौ ।

मासं सानशनः स्वामी, प्रातः प्राप परं पदम् ॥ २७ ॥

तुल्यभागं कुमारत्वे, राज्ये चक्रित्व-दीक्षयोः ।

आशुश्चतुरशीत्यब्द-सहस्राणीत्यरप्रभोः ॥ २८ ॥

श्रीकुन्धुमोक्षतो वर्ष-कोटीहीने गते सति ।

पल्योपमचतुर्भागे, जज्ञे मुक्तिररप्रभोः ॥ २९ ॥

सदा सुदिवसोदयं त्रिजगदन्तरा स्रग्वन्

नयन्नपि तमः क्षयं हृदयगर्भगर्भेश्वरम् ।

सृजन् जनचकोरकप्रमदमेत्य तारापथं

जयत्यरजिनेश्वरस्तरणिरद्भुतः कोऽप्ययम् ॥ ३० ॥

ग्रन्थाग्रं ॥ ३५ (?) ॥

इति श्रीजिनेन्द्रचरित्रशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्क्षिप्तचरितेऽष्टादशं श्रीमदरनाथजिनचरितं समाप्तम् ॥ १८ ॥

अथ श्रीमल्लिनाथचरितम् ॥ १९ ॥

मुदेऽस्तु मल्लैर्बदनं यदग्रतो

वतोऽज्जिताश्चामरयुग्मकैतवात् ।

सरलदण्डाः सितरोचिषा रुचो-

गुणाः सरोजेन मृणालजा निजाः ॥ १ ॥^१

'जम्बूद्वीपे' द्वीपेऽत्र प्राग्-'विदेहे'ष्वपरेषु च ।

'सलिलावत्यां' विजये, 'वीतशोका'ऽस्ति पूर्वरा ॥ २ ॥^२

तत्रामवद् धलो राजा, धारिणी तस्य वल्लभा ।

तयोर्महाचलः सनुः, सिंहस्त्रमोद्भवोऽभवत् ॥ ३ ॥^३

१'पृथ्वी । २ वनस्थानिलम् । ३ अनुष्टुप् । ४ क-'धारणी' । ५ अनुष्टुप् ।

कमलश्रीप्रभृतीनि, राजकन्याशतानि तु ।
 एकसिन्नेव दिने व्य-वाहयत् पितुराज्ञया ॥ ४ ॥
 अचलक-धर-पूरण-वसु-वैश्रमणाख्या-ऽभिचन्द्रनामानः ।
 षडमी सुहृदोऽभूवन्, महाबलास्यस्य शैशवतः ॥ ५ ॥
 अन्येद्युः स बलो राजा, वीतशोकापूरो वहिः ।
 ऐशान्या'मिन्द्रकुब्जा'ख्यो-धाने मुनिसमीपतः ॥ ६ ॥
 धर्मं श्रुत्वा सवैराग्यो, राज्ये न्यस्य महाबलम् ।
 ऊरीकृत्य परिव्रज्यां, तपस्तप्त्वा शिवं ययौ ॥ ७ ॥-युग्मम्
 महाबलोऽपि तैर्मित्रैः, सह राज्यं चिरं व्यधात् ।
 ततो व्रतोत्कः स्वे राज्ये, बलभद्रं सुतं न्यधात् ॥ ८ ॥
 'स्वे स्वे राज्ये सुतं स्वं स्वं, चक्रुस्ते सुहृदोऽपि पद ।
 वरधर्मगुरोरन्ते, सप्तापि प्राव्रजन्नथ ॥ ९ ॥
 यदेकः कुरुते कार्य-मपरैरपि तत् तपः ।
 इति प्रतिज्ञा सप्ताना-मपि तेषामभून्मिथः ॥ १० ॥
 शिरस्यघोदरेऽघार्त्ति-र्नाथ भुदिति मायया ।
 वञ्चयन्नधिकं तेभ्य-स्तपस्तेषु महाबलः ॥ ११ ॥
 वचन्ध मायया कुर्व-स्तपः स्त्रीवेदकर्म सः ।
 तीर्थकृन्नामकर्माहृद्-भक्त्यादिस्थानकैरपि ॥ १२ ॥
 कृत्वा चतुरशीत्यब्द-सहस्रीं दुस्तपं तपः ।
 विमाने 'वैजयन्ता'दे, सुराः सप्तापि जज्ञिरे ॥ १३ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते, क्षेत्रेऽस्ति 'मिथिला' पुरी ।
 तत्र कुम्भोऽभवद् भूपः, प्रिया तस्य प्रभावती ॥ १४ ॥
 फाल्गुने शुक्लचतुर्थ्या-मग्निर्नी शशिनि श्रिते ।
 'वैजयन्ता'त् त्रयस्त्रिंशत्-सागरायुःक्षये व्युतः ॥ १५ ॥
 श्रितः कुक्षिं प्रभावत्या, जीवो महाबलस्य सः ।
 मार्गेऽथ शुक्रैकादश्या-मग्निन्यां मेपगे विधौ ॥ १६ ॥

१ क-‘चेक०’ । २ अनुष्टुप् । ३ ‘अचल-धरण-पूरण-’ इति प्रतिमाति । ४ आर्या ।
 क-‘पुरीवहिः’ । ५ अतः परं ६८तमपर्यन्तानां छन्दोऽनुष्टुप् । ७ क-‘संस्तराज्ये’ ।

कन्यां देवी प्रसूते स, 'नीलामां कुम्भलाञ्छनाम् ।
 एकोनविंशं तीर्थेश- 'मिस्वाकु'कुलभूषणम् ॥ १७ ॥
 गर्भस्थायामत्र मातु-र्मात्यतल्पस्य दोहदः ।
 आसीत् तन्मल्लिरित्यस्या, नाम कुम्भनृपो व्यधात् ॥ १८ ॥
 'भरते'जैव 'साकेत-नगरे' 'वैजयन्त'तः ।
 जीवोऽचलस्य स व्युत्वा, प्रतिबुद्धिनृपोऽजनि ॥ १९ ॥
 इतो धरणजीवोऽपि, 'वैजयन्ता'त् परिच्युतः ।
 'चम्पा'यां पुरि भूपाल-श्चन्द्रच्छायाभिधोऽभवत् ॥ २० ॥
 इतः पूरणजीवोऽपि, 'वैजयन्ता'त् परिच्युतः ।
 'श्रावस्त्यां' पुरि सञ्जज्ञे, रुक्मिणामा नरेश्वरः ॥ २१ ॥
 स व्युतो वसुजीवोऽपि, 'वैजयन्त'विमानतः ।
 जज्ञे 'वाराणसी'पुर्यां, शङ्खे नाम क्षितीश्वरः ॥ २२ ॥
 जीवो 'वैश्रमणस्यापि, स व्युतो 'वैजयन्त'तः ।
 अदीनशत्रुनामाऽऽसीन्-नरेन्द्रो 'हस्तिनापुरे' ॥ २३ ॥
 अभिचन्द्रस्य जीवोऽपि, 'वैजयन्त'विमानतः ।
 व्युत्वा 'काम्पिल्य'नगरे, जितशत्रुर्नृपोऽजनि ॥ २४ ॥
 मैल्लिरूपस्वरूपं ते, मत्वा पडपि पार्थिवाः ।
 खदूतान् प्रेषयामासु-रुत्कास्तत्प्रार्थनाकृते ॥ २५ ॥
 परिणेतुं न मत्कन्यां, देवानामपि योग्यता ।
 क ते 'नृपशवस्त्वेवं, ते कुम्भेन निराकृताः ॥ २६ ॥
 कुम्भभूषणपराभूता, दूतास्ते खसभूशुजे ।
 तमुदन्तमवोचन्त, कोपसन्तमसोदयम् ॥ २७ ॥
 तेऽसमानापमानार्चि-भृतः सम्भूय भूसृतः ।
 सैन्यैर्दत्तासुहृदैर्न्यैः, प्रवेष्टु'मिथिला' प्रति ॥ २८ ॥
 मल्लिः प्राग्जन्ममित्राणां, पण्णामेषां क्षमाशुजाम् ।
 बोधं स्वोपेक्षमज्ञानां, विज्ञायावधिना व्यधात् ॥ २९ ॥

१ क- 'कुम्भागां नीललाञ्छनाम्' । २ क- 'वैश्रवण०' । ३ क- 'मल्लीरूपं ख-
 रूतं तं' । ४ मनुष्यरूपेण भृगाः । ५ क- 'पद्ममज्ञानां' ।

'अशोका'वनिकान्तःस्थ-सौधापवरकान्तरे ।
 सौवर्णां प्रतिमां 'स्वस्थ, रत्नपीठप्रतिष्ठिताम् ॥ ३० ॥
 यथास्थानार्हविन्यस्त-नानावर्णमणिव्रजाम् ।
 तालुच्छिद्रान्वितां तत्र, हेमपद्मपिधानिकाम् ॥ ३१ ॥-विशेषकम्
 तत्र मूर्च्यपवरके, पुरो मिचिगतानि पद् ।
 स जालककपाटानि, महिर्द्वाराण्यकारयत् ॥ ३२ ॥
 ह्रस्वापवरकास्तेषां, द्वाराणां पुरतश्च पद् ।
 सैकं द्वारं प्रतिमायाः, पृष्ठमिचौ न्यवेशयत् ॥ ३३ ॥
 प्रतिमायास्तालुछिद्रे, सा सर्वाहारपिण्डिकाम् ।
 क्षिप्वा पिधाय च स्वर्णा-म्भोजेन युग्मजेऽन्वहम् ॥ ३४ ॥
 इतश्च युगपत् पद्भि-स्त्वेररोचि विरोधिभिः ।
 अन्तःस्थे कुम्भपृथ्वीशे, परितो 'मिथिला' पुरी ॥ ३५ ॥
 पूरोघात् कैरपि दिनै-रुद्विगं कुम्भभूपतिम् ।
 महिरेत्य जगादेदं, खेदभूस्तात ! मा स्व भूः ॥ ३६ ॥
 तुभ्यं स्वपुत्रीं दास्यामी-त्युक्त्वा पदपि तान् नृपान् ।
 आनयैकाकिनः सायं, प्रत्येकं गूढरूपैः ॥ ३७ ॥
 क्रमेण पट्सु मन्मूर्त्तेः, पुरोऽपवरकेषु ते ।
 .अविज्ञाता मिथः सायं, विशन्तु श्वेतवाससः ॥ ३८ ॥
 तथैवाकृत पृथ्वीन्दु-स्थायातं तथैव तैः ।
 कपाटजालकैर्महि-मूर्त्तिं महिधियैक्ष्यत ॥ ३९ ॥
 संसारसौरसारङ्ग-नेत्रा प्रापि मयेत्यमी ।
 पूर्वजन्मानुरागेण, दध्युः सर्वे पृथग् हृदि ॥ ४० ॥
 तत्रागात् प्रतिमापृष्ठ-द्वारा महिरिह क्षणे ।
 मूर्त्तिच्छन्नाऽपनिन्ये च, ताल्वावरणवारिजम् ॥ ४१ ॥
 प्राविशत्साहारपिण्डानां, कृथितानामभूद् बहिः ।
 दुर्गन्धोऽपरदुर्गन्ध-गर्वसर्वस्वतस्करः ॥ ४२ ॥

१ क-‘न्यस्’ । २ क-‘रत्नपीठमणि०’ । ३ स्व-‘जगादेवं’ । ४ क-‘महतीधि०’ ।
 ५ स्व-‘सारे सारङ्ग’ । ६ क-‘द्वारे’ ।

पिधाय विधुरा नासां, वाससाञ्जनिवासवाः ।

सद्यः पराशुस्त्रीभूताः, पातकादिव सांचिकाः ॥ ४३ ॥

ततोऽभिदधिरे मल्लि-स्वामिन्याऽग्नी नृषा इति ।

भो भो नानामणिस्यूता, प्रतिमा हेममध्यसौ ॥ ४४ ॥

ईदृशोऽत्राऽपि गन्धोऽय-माहारक्षेपतोऽन्वहम् ।

किं कथ्यं तस्य देहस्य, यः शुक्रासृक्समुद्भवः ? ॥ ४५ ॥

अत्र तादृक् समुत्पत्तौ, गर्भे विष्मूत्रवासिनि ।

स्वयं पुरीषकोष्ठे च, का स्त्रीवपुषि चो रतिः ? ॥ ४६ ॥

यन्मया सह युष्माभि-स्त्वृतीयेऽस्माद् भवाद् भवे ।

तप्तं तपोऽद्भुतं तत् किं, तत्र सरत बालिशः ? ॥ ४७ ॥

इति मल्लिवचः श्रुत्वा, तेषां विमर्शतां क्षणात् ।

सज्जातं जातिसरणं, पण्णामपि महीशुजाम् ॥ ४८ ॥

ते मल्लिमनुवन्नेवं, साधु साधु प्रयोषिताः ।

स्मृतमस्माभिरेतद् यत्, सप्तापि सुहृदो वयम् ॥ ४९ ॥

कृत्यं दिशेति तैरुक्ते, स्त्रीकृत्यं समये व्रतम् ।

मल्लचेत्युक्त्वा ययुः स्वं स्वं, पुरं पडपि पार्थिवाः ॥ ५० ॥

पञ्चविंशतिचापोचा, जन्मतोऽन्दशते गते ।

'जयन्ती' शिविकां मल्लि-रारूढो निर्ययौ पुरः ॥ ५१ ॥

पूर्वाङ्गे मार्गशुक्लैका-दश्यामिन्दौ भित्तेऽधिनीम् ।

अभ्यन्तरपरीवारे, समं स्त्रीणां त्रिभिः शतैः ॥ ५२ ॥

तथा परिच्छदे बाह्ये, नरेन्द्राणां त्रिभिः शतैः ।

'सहस्राप्रवणे' मल्लिः, प्राग्रजद् विहिताष्टमा ॥ ५३ ॥

अत्रैवाहन्यशोकद्रु-तलस्थस्याष्टमस्पृशः ।

श्रीमल्लिस्वामिनो जज्ञे, पूर्वाङ्गे एव केवलम् ॥ ५४ ॥

धनुःशतत्रयीतुङ्गः, श्रीमल्लेऽथैत्यपादपः ।

तथा भिपक्कप्रभृतयो-ऽष्टाविंशतिर्गणेश्वराः ॥ ५५ ॥

तेऽपि प्राग्जन्मसुहृदः, पटपि प्राव्रजन् नृपाः ।
 जङ्घिरे श्रावकाः कुम्भ-राजप्रभृतयः प्रमोः ॥ ५६ ॥
 द्वितीये दिवसे मल्लि-ग्रमोस्तत्रैव कानने ।
 पारणं परमाग्नेन, विश्वसेननृपादभूत् ॥ ५७ ॥
 मल्लितीर्थेऽभवद् यक्षः, कुचेराख्यश्चतुर्मुखः ।
 इन्द्रायुधैर्दुर्दिदन्ति-वाहनश्चतुरो दधत् ॥ ५८ ॥
 वरदं पशु-शूलाङ्का-धर्मीदं दक्षिणान् भुजान् ।
 वामान् बीजपूर-शक्ति-सुद्रराङ्का-ऽक्षस्रत्रिणः ॥ ५९ ॥
 वरदं साक्षस्रत्रं च, दक्षिणौ विभ्रती भुजौ-
 वामौ पुनर्मातुलिङ्ग-शक्त्यङ्कौ कमलासना ॥ ६० ॥
 वैरोढ्या राजपट्टाभा, मल्लेः शासनैदेव्यभूत् ।
 परीवारेऽस्य यतयः, सहस्रा द्विग्विंशतिः ॥ ६१ ॥
 व्रतिन्यः पञ्चपञ्चाशत्, सहस्राः सर्वपूर्विणः ।
 पद् शतान्यष्टपटिष्व-वधिज्ञानविराजिनः ॥ ६२ ॥
 द्वे सहस्रे शते द्वे च, मनःपर्ययशालिनः ।
 सप्तपञ्चाशत्सप्तदश-शती केवलशालिनः ॥ ६३ ॥
 द्वे सहस्रे शतद्वन्द्वं, जातवैक्रियलब्धयः ।
 त्रिसहस्री शतेनोना, वादिनां तु चतुर्दश ॥ ६४ ॥
 शतानि श्रावका लक्षं, सत्र्यशीतिसहस्रकम् ।
 श्राविकास्त्रीणि लक्षाणि, सहस्राः सप्ततिस्तथा ॥ ६५ ॥
 व्रताद् वर्षशतनेषु, पञ्चपञ्चाशति प्रभुः ।
 शतेष्वब्दसहस्रेषु, प्राप्तः 'सम्मते'पर्वते ॥ ६६ ॥
 सार्द्धं साध्वीनां साधूनां, पञ्चभिः पञ्चभिः शतैः ।
 फाल्गुने शुक्रद्वादश्यां, भरणीषिण्यगे विधौ ॥ ६७ ॥
 विहितानशनो मास-मूर्ध्वसंस्थाने संस्थितः ।
 श्रीमल्लिनाथः पूर्वाह्ने, परं पदमवाप्तवान् ॥ ६८ ॥-विशेषकम्

-१-क-'श्चतुर्दन्ति' । २-क-'देवता' । ३-क-'चत्वारिंशत्' । ४-क-'यिणः पुना' ।
 ५-क-'सुस्थितः' ।

पञ्चपञ्चाशत्सहस्र-वर्षापुररनिर्वृतेः ।

वर्षकोटिसहस्रेऽति-क्रान्ते मल्लिर्ययौ शिवम् ॥ ६९ ॥

परममहिमज्योतिर्द्योती सशब्दगुणोऽन्तर-

स्फुरितध्रुवनो मल्लिस्वामी श्रियेऽस्तु नमोनिमः ।

शमयतितमां यत्र ज्ञानांशुमान् सततोदित-

स्त्रिभुवनजनस्वान्तआन्तं तमोभरडम्बरम् ॥ ७० ॥

ग्रन्थाग्रं ७५ ।

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्क्षिप्तचरित एकोनविंशं श्रीमन्मल्लिनाथजिनचरितं समाप्तम् ॥ १९ ॥

अथ श्रीमुनिसुव्रतचरित्रम् ॥ २० ॥

श्रीसुव्रतस्य पदयोर्नखरश्मिदण्डाः

सिद्धिं दिशन्तु दश वो दशसाधुधर्मैः ।

स्तम्भा इव प्रघनकेलिकृतप्रतिज्ञै-

रारोपिताः प्रबलकर्मरिपून् ग्रहर्तुम् ॥ १ ॥

‘जम्बूद्वीपे’ द्वीपेऽत्रैव, ‘विदेहे’ष्वपरेषु च ।

विजये ‘भरता’ह्येऽस्ति, ‘चम्पे’ति प्रवरा पुरी ॥ २ ॥

आसीत् तस्यां सुरश्रेष्ठो, नृपः काले धृतव्रतः ।

‘सुनन्दनमृते’ पार्श्वे, तत्त्वाऽभूत् ‘प्राणते’ सुरः ॥ ३ ॥

च्युत्वाऽतो ‘हरि’वंशेऽर्ह-भयमासीद् यतस्ततः ।

उत्पत्तिस्तस्य वंशस्य, प्रागियं परिकीर्त्यते ॥ ४ ॥

‘जम्बू’द्वीपेऽत्र ‘भरते’, ‘कौशाम्ब्यां’ सुमुखो नृपः ।

बाह्यारामेऽचलद् रन्तुं, हस्त्यारूढो मधूत्सवे ॥ ५ ॥

पत्नीं वीरकुविन्दस्य, धनमालाहयां पथि ।

रूपे निरुपमां प्रेक्ष्य, नृपः कामातुरोऽभवत् ॥ ६ ॥

१ हरिणी । २ वसन्त० । ३ अतः परं प्रान्तिमं पदं निहाय सर्वेषां छन्दोऽनुष्टुप् ।

४ क-‘स नन्दन०’ ।

तद्वियोगातुरं भत्वा, सुमतिः सचिवो नृपम् ।
 आत्रेय्या प्रैत्राजिकया-ज्योजयद् वनमालया ॥ ७ ॥
 राज्ञा कृताऽनुरक्तेन, रक्ता साऽन्तःपुरेश्वरी ।
 वीरः सोऽपि कुविन्दस्तद्-विरहे ग्रहिलोऽभवत् ॥ ८ ॥
 हा प्रिये ! वनमाले ! त्वं, क्व गता देहि दर्शनम् ।
 इत्यादि विलपन् बालै-रोलोचालैः(१) रूतोऽभ्रमत् ॥ ९ ॥
 अन्यदा प्रलपन् राज-मन्दिराजिरमाययौ ।
 तं तथार्चं घराधीशो, वनमालाऽप्यलोकत ॥ १० ॥
 तद्वीक्षणाद् विषादाचौ, स्वं निन्दन्तौ स्वकर्मणा ।
 तौ व्रताकाङ्क्षिणौ दग्धौ, विद्युत्पातादिह क्षणे ॥ ११ ॥
 शुभच्यानाद् विपन्नौ तौ, मिथः स्नेहलमानसौ ।
 'हरिवर्पा' ह्वये वर्षे, जज्ञाते युग्मधर्मिणौ ॥ १२ ॥
 हरिश्च हरिणी चेति, नाम पित्रा तयोः कृतम् ।
 कल्पद्रुपूर्णसर्वेच्छौ, सुखिनौ तत्र तस्यतुः ॥ १३ ॥
 इतो वीरकुविन्दोऽपि, चक्रे बालतपोऽद्भुतम् ।
 मृत्वा 'सौधर्म' कल्पेऽसौ, सुरः किल्बिषिकोऽभवत् ॥ १४ ॥
 स बुद्ध्याऽवधिना पूर्व-भवं तौ हरिणी-हरी ।
 दारापहारदुःखं च, जज्ञे रोषारूपेक्षणः ॥ १५ ॥
 स ययौ 'हरि'वर्पाय, संहर्तुं हरिणी-हरी ।
 दध्यौ च युग्मिनां न स्या-दसम्पूर्णायुषां मृतिः ॥ १६ ॥
 मृतानां च ध्रुवा स्वर्ग-गतिः क्षेत्रप्रभावतः ।
 तत्र क्षेत्रे नयाम्येतौ, ततः पूर्वमवद्विषौ ॥ १७ ॥
 यत्राकालेऽपि मृत्युः स्यान्-मृतानां यत्र दुर्गतिः ।
 ध्यात्वेत्युत्पाटयामास, स तौ कल्पद्रुमैः समम् ॥ १८ ॥
 तावत्र 'भरत'क्षेत्रे, पुरीं 'चम्पा'मुपानयत् ।
 तदा च चन्द्रकीर्त्याख्य-'शम्पे'शः पञ्चतां गतः ॥ १९ ॥

१ क-'सुमन्तः' । २ क-'प्रावृजिकया' । ३ ख-'प्रलपन्' । ४ क-'रूपिणी' ।
 ५ क-'सुखं तौ' । ६ क-'स दध्यौ युग्मिना' । ७ ख-'सह' ।

तस्यापुत्रस्य राज्यार्थं, प्रकृतीस्तेन दुःखिताः ।
 अन्तरिक्षान्तरस्थेन, प्रत्यक्षेण वमापिरे ॥ २० ॥
 भो भो सामन्ताः ! सचिवा !, शुष्मत्पुण्यैरिहेरितः ।
 'हरिवर्षा'द्वरिं नाम्ना, राज्यार्हममुमानयम् ॥ २१ ॥
 जायाऽस्य सहजा शुग्म-रूपिणी हरिणीत्यसौ ।
 एतेऽप्यानिन्यिरे कल्प-द्रुमा भोगार्थमेतयोः ॥ २२ ॥
 अयं भवतु वो राजा, प्रतापी रिपुतापनः ।
 मांसमिश्रा सुरा देया-ऽनयोः कल्पद्रुजैः फलैः ॥ २३ ॥
 एवमस्त्विति तैरुक्ते, तेभ्योऽदान्मिथुनं सुरः ।
 चक्रे स्वशक्त्या खल्पायुः, शतचापोन्नतं च तत् ॥ २४ ॥
 ततो राज्येऽभिपिपित्तुः, सामन्तसचिवा हरिम् ।
 नरकान्ते कृते राज्ये, तस्य हर्षा ययौ सुरः ॥ २५ ॥
 तीर्थे शीतलनाथस्य, नृपो हरिरसावभूत् ।
 'हरि'वंशस्ततो विश्वे, यतः ख्यातिं तदाख्यया ॥ २६ ॥
 पुत्रः पृथ्वीपतिर्नाम्ना, हरिणीगर्भजो हरेः ।
 ततः पृथ्वीपतिरभूत्, तत्पुत्रोऽथ महागिरिः ॥ २७ ॥
 ततो हिमगिरिस्तसा-दासीद् वसुगिरिर्नृपः ।
 अनेकशोऽभवन्नेवं, 'हरि'वंशे नरेश्वराः ॥ २८ ॥
 इति हरिवंशोत्पत्तिः ।
 इतश्चात्रैव 'भरते', देशे 'मगध'नामनि ।
 पुरे 'राजगृहे' राजा, सुमित्रो 'हरि'वंशजः ॥ २९ ॥
 तस्य पद्मावती पत्नी, तस्याः कुक्ष्याववातरत् ।
 सोऽथ श्रावणराकायां, शशाङ्के श्रवणाश्रिते ॥ ३० ॥
 सुरश्रेष्ठनृपजीन-श्रुत्वा 'प्राणत'कल्पतः ।
 ततो ज्येष्ठस्य कृष्णाया-मष्टम्यां श्रवणाख्यमे ॥ ३१ ॥

१ क-‘राज्यार्हमनुमानय’ । २ क-‘प्रतीपरिपु’ । ३ क-‘समम्’ । ४ ख-
 ‘ख्यातिं यातस्तदा’ । ५ ख-‘राज्यगृहे’ ।
 प० पा० ६९

इन्दौ मकरगे पद्मा-वती स्रुते स नन्दनम् ।
 तीर्थेशं विंशतितमं, श्यामलं कूर्मलाञ्छनम् ॥ ३२ ॥-युग्मम्
 मुनिवत् सुव्रता जाता, माताऽसिन् गर्भमागते ।
 मुनिसुव्रत इत्यस्य, ततो नाम पिताऽकरोत् ॥ ३३ ॥
 यौवने विंशतिधनु-रुन्नतो राजकन्यकाः ।
 प्रभावतीप्रभृतिका, जगत्प्रभुरुपायत ॥ ३४ ॥
 प्रभावत्यां प्रभोः पुत्रः, सुव्रतोऽभूत् ततो विभुः ।
 राजा वर्षसहस्रेषु, गतेष्वर्द्धाष्टमेष्वभूत् ॥ ३५ ॥
 राज्यं वर्षसहस्राणि, चक्रे पञ्चदश प्रभुः ।
 नियोज्य सुव्रतं पुत्रं, राज्ये 'राजगृहा'त् ततः ॥ ३६ ॥
 निश्चक्राम समारूढः, शिविका'मपराजिता'म् ।
 ययौ 'नीलगुहा'नामो-धानं श्रीमुनिसुव्रतः ॥ ३७ ॥-युग्मम्
 फाल्गुने शुक्लद्वादश्यां, श्रवणर्षे परेऽहनि ।
 स्वामी राज्ञां सहस्रेण, कृतपष्ठोऽग्रहीद् व्रतम् ॥ ३८ ॥
 पुरे 'राजगृहे' स्वामी, ब्रह्मदत्तनृपौकसि ।
 द्वितीये दिवसे चक्रे, परमाग्नेन पारणम् ॥ ३९ ॥
 छद्मस्यो व्यहरत् पृथ्वीं, मासानेकादश प्रभुः ।
 पुनर्'नीलगुहो'धाने, दीक्षास्थाने समागतः ॥ ४० ॥
 तत्र प्रतिमयाऽधस्ता-चम्पकस्य तरोः स्थितः ।
 फाल्गुने कृष्णद्वादश्यां, श्रवणं शशिनि श्रिते ॥ ४१ ॥
 कृतपष्ठतपाः प्राप, पूर्वाह्ने एव केवलम् ।
 चैत्यद्वः सचत्वारिंशद्-धनुः शतयुगः प्रभोः ॥ ४२ ॥
 मातुलिङ्ग-गदा-चाण-शक्यद्वान् दक्षिणान् भुजान् ।
 वामान् नकुला-ऽक्ष-धनुः-पर्शुयुक्तान् वहन् सितः ॥ ४३ ॥
 मुनिसुव्रततीर्थेऽष्ट-बाहुर्वृषमवाहनः ।
 वारुणाख्योऽभवद् यस्य-स्त्रिनेत्रश्चतुराननः ॥ ४४ ॥-युग्मम्

१ क-'राजसहस्रेण' । २ क-'राजपुरे' । ३ क-'मुनिनील०' । ४ ख-'केवलं
 प्रभुः' । ५ क-'तीर्थे मुनेः सुव्रतसाष्ट-' । ६ क-'वारुणाख्यो' ।

वरदं साक्षसूत्रं च, विभ्रंती दक्षिणौ भुजौ ।
 समातुलिङ्ग-शूलाङ्कौ, वामौ भद्रासनस्थिता ॥ ४५ ॥
 गौराङ्गी नरदत्ताऽऽख्या, तथा शासनदेवता ।
 प्रभोरष्टादशाभूव-निन्द्राद्यास्तु गणेश्वराः ॥ ४६ ॥
 विहरन् समवासापीड्, 'भृगुकच्छ'पुरे प्रभुः ।
 जितशत्रुर्नृपो नन्तुं, तत्रारुह्याश्वमाययौ ॥ ४७ ॥
 मुनिसुव्रततीर्थेश-देशनां क्लेशनाशिनीम् ।
 रोमाञ्चनिचितो राजा, राजाद्योऽप्यशृणोन्मुदा ॥ ४८ ॥
 गणभृद्देशनाप्रान्ते, पप्रच्छेति जगद्गुरुम् ।
 अस्मिन् समवसरणे, प्रतिबुद्धोऽद्य कः प्रभो ! ॥ ४९ ॥
 स्वाम्यप्युवाच नो बोधं, कोऽप्यद्य प्रत्यपद्यत ।
 एकं विना जात्यमश्वं, जितशत्रुनरेशितुः ॥ ५० ॥
 जितशत्रुनृपोऽपृच्छद्, विस्मितस्त्रिजगत्पतिम् ।
 विश्वेश ! कोऽयमश्वोऽत्र, धर्मं यः प्रतिपन्नवान् ? ॥ ५१ ॥
 स्वाभ्याह 'यमिनीखण्ड'-पत्तने श्रावकोचमः ।
 जिनधर्माभिधो जैन-धर्मकर्मद्वन्द्वोऽभवत् ॥ ५२ ॥
 तस्य सागरदत्ताख्यो, मित्रं तत्पत्तनाग्रणीः ।
 ययौ स नित्यं चैत्वेषु, तद्युतो मद्रकत्वतः ॥ ५३ ॥
 साधुभ्य इति सोऽश्रौषीत्, कारयत्यार्हतानि यः ।
 विम्बानि स भवेऽन्यत्र, धर्मं भवमिदं श्रयेत् ॥ ५४ ॥
 इति सागरदत्तोऽपि, श्रुत्वा भद्रकभावतः ।
 कारयित्वाऽर्हतीं हेम-प्रतिमां प्रत्यतिष्ठिपत् ॥ ५५ ॥
 सम्यक्त्वमनवाप्येव, स्वभावादेव 'दानवान्' ।
 धनार्जनमहातृष्णो, मृत्वाऽश्वोऽयं तवामवत् ॥ ५६ ॥
 एतद्बोधार्थमायाता, वयमत्र महीपते ! ।
 प्राग्जन्मकृतार्हद्विम्ब-प्रभावाद् बोधमाप्तवान् ॥ ५७ ॥^३

ख्याते श्रीसुव्रतेनैवं, जितशत्रुः सविस्मयः ।
 अश्वमुक्त्वा क्षमस्वेति, तं चक्रे स्वैरचारिणम् ॥ ५८ ॥
 ततः प्रभृत्यभू'दश्वा-चवोध'मिति विथुतम् ।
 'भृगुकच्छ'महातीर्थं, त्रिजगजनपावनम् ॥ ५९ ॥
 श्रीसुव्रतजिनेशोऽपि, विश्वोपकृतिकर्मठः ।
 भगवान् समवासापी'द्, विहरन् 'हंस्तिनापुरे' ॥ ६० ॥
 तस्मिन्नासीत् पुरे राजा, जितशत्रुरिति श्रुतः ।
 तथा वणिक् सहस्रेशः, कार्तिकः श्रावकोत्तमः ॥ ६१ ॥
 स श्रेष्ठी दृढसम्यक्त्वः, पाखण्डिषु पराश्रुखः ।
 परिव्राजकस्यैकस्य, मासोपवासपारणे ॥ ६२ ॥
 जितशत्रुनृपेणैप, कारितः परिवेषणम् ।
 स तस्मादेव निर्वेदात्, श्रीसुव्रतपदान्तिके ॥ ६३ ॥
 समं वणिक्सहस्रेण, प्रव्रज्यामाददे तदा ।
 स तपो द्वादशान्दानि, द्वादशाङ्गधरोऽकरोत् ॥ ६४ ॥-विशेषकम्
 शक्रः 'सौधर्म'कल्पस्य, विपद्याजनि कार्तिकः ।
 परिव्राट् वाहनं जज्ञे, शक्रस्यैरावतः पुनः ॥ ६५ ॥
 सहस्राः साधवस्त्रिशत्, ते तु पञ्चाशदार्यिकाः ।
 शतानि पञ्च तु चतुर्दशपूर्वविचक्षणाः ॥ ६६ ॥
 सहस्रमष्टशत्यग्र-भवधिज्ञानशालिनः ।
 सहस्रं पञ्चशती च, मनःपर्ययसंश्रुताः ॥ ६७ ॥
 सहस्रमष्टशती च, केवलज्ञानशालिनः ।
 सहस्रद्वयसङ्ख्यास्तु, 'लब्धवैक्रियलब्धयः' ॥ ६८ ॥
 सहस्रं शतयुग्मं च, सज्जातवादलब्धयः ।
 श्रावका लक्षमेकं तु, सहस्रा द्व्यग्रसंसतिः ॥ ६९ ॥
 श्राविकास्त्रीणि लक्षाणि, सार्द्धानीति परिच्छदः ।
 मुनिसुव्रतनाथस्य, पृथ्व्यां विहरतोऽभवत् ॥ ७० ॥

१ क-‘हंस्तिनापुरम्’ । २ क-‘सहस्रमष्टशती च, मनःपर्यायशालिनः’ । ३ ख-
 ‘शोभिन्’ । ४ ख-‘सिद्धवैक्रिय’ । ५ क-‘विंशतिः’ ।

मुनिसुव्रतनाथस्य, केवलज्ञानशालिनः ।

एकादशभासहीना-ऽर्द्धाष्टमाब्दसहस्रगात् ॥ ७१ ॥

ततो मुनिसहस्रेण, समं 'सम्मेत'पर्वते ।

ज्येष्ठे नवम्यां कृष्णायां, शशिनि श्रवणाश्रये ॥ ७२ ॥

पूर्वाह्ण ऊर्ध्वसंस्थानो, मासं सानशनः प्रभुः ।

मुनिसुव्रततीर्थेशः, पदं प्रापदनश्वरम् ॥ ७३ ॥-युग्मम्

सार्द्धाः सप्ताब्दसहस्राः, पृथक् कौमार-दीक्षयोः ।

राज्ये पञ्चदशेत्यायुः-स्त्रिंशच्छ्रीमुनिसुव्रते ॥ ७४ ॥

मुनिसुव्रतनिर्वाणं, श्रीमल्लिप्रभुनिर्वृतेः ।

वर्षाणां लक्षेषु चतुः-पञ्चाशति गतेष्वभूत् ॥ ७५ ॥

येनायोज्यत पट्टियोजनमतिक्रम्य 'प्रतिष्ठान'तो-

ऽध्वानं प्राप्य दिनैस्त्रिभिर्भृगुपुरं^१ राजस्तुरङ्गः स्वयम् ।

शुद्धश्रावकधर्मवर्त्मनि कृपानिष्ठेन पट्टिव्रता-

तीचारव्यतिलङ्घनाय स सतां श्रीसुव्रतोऽस्तु श्रिये ॥ ७६ ॥^२

ग्रन्थाग्रं ॥ ८३ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-
सङ्क्षिप्तचरिते विंशतितमं श्रीमन्मुनिसुव्रतजिनचरितं समाप्तम् ॥ २० ॥

अथ श्रीनमिनाथचरितम् ॥ २१ ॥

व्यक्तं मुक्तावलयललितो वारिलेशोपदेश-

जन्मस्त्रात्रे त्रिदशवनितासेवितोपान्तदेशः ।

'मेरो'भूमिं^३ भ्रमरहितया सौमनसाश्रिया वो-

ऽनल्पः कल्पद्रुम इव नमिर्यच्छताद् वाञ्छितानि ॥ १ ॥^४

'जम्बू'द्वीपे प्रत्यग्-'विदेहे' विजयेऽस्ति पू'र्भरत'सञ्ज्ञे ।

'कौशाम्बी'ति विशाम्पति-रिति सिद्धार्थाभिधानोऽभूत् ॥ २ ॥^५

* १ क-'पुन' । २ क-'सहस्राष्टय' । ३ क-'त्यायुर्विशदश्री' । ४ स-'भृगुपुरे' ।
५ शार्दूल० । ६ क-'लेशोपदेश०' । ७ मन्दाक्रान्ता । ८ क-'जम्बूद्वीपेऽन मरत-
प्रत्यग्' । ९ आर्या ।

सुदर्शनमुनेः पार्श्वे, प्राप्तदीक्षोऽद्भुतं तपः ।
 तप्त्वा मृत्वा विमानेऽसौ, सुरोऽभू'दपराजिते' ॥ ३ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते,' क्षेत्रेऽस्ति 'मिथिले'ति पृः ।
 तत्रासीद् विजयो राजा, जज्ञे चप्रेति तत्त्रिया ॥ ४ ॥
 आश्विनस्य पूर्णिमाया-मश्विनीं शशिनि श्रिते ।
 त्रयस्त्रिंशत्सागरायुः-क्षये च्युत्वा'ऽपराजिता'त् ॥ ५ ॥
 स सिद्धार्थनृपजीवो, वप्राकुक्षाववातरत् ।
 सा ह्यते स सुतं नीलोत्-पलाङ्गं कनकद्युतिम् ॥ ६ ॥
 तीर्थेशमेकविंशति-तम'मिह्वाकु'वंशजम् ।
 श्रावणेऽष्टम्यां कृष्णाया-मश्विन्यां मेपणे, विधौ ॥ ७ ॥
 रिपुभि'मिथिला' रुद्धा, पुरी गर्भगतिं प्रैमा ।
 वप्रादेवी क्षणात् तत्रा-रोहत् प्रासादमूर्द्धनि ॥ ८ ॥
 दृष्ट्वा देवीं च तद्गर्भ-प्रभायाद् विजयं नृपम् ।
 नेमुर्ध्वद्वैरिणस्तेन, नमिर्नाम प्रभोः कृतम् ॥ ९ ॥
 सार्द्धेऽथ जन्मतो वर्ष-सहस्रद्वितये गते ।
 युवा पञ्चदशघन्तु-स्तुङ्गो राज्येऽभवत् प्रभुः ॥ १० ॥
 पञ्च वर्षसहस्राणि, राज्यं ग्रथुरपालयत् ।
 सुप्रभं नाम पुत्रं स्वं, ततो राज्ये न्यवेशयत् ॥ ११ ॥
 शिविकां 'देवकुर्वा'ख्या-मारूढो निर्ययौ पूरः ।
 कृतपण्डो गैतः स्वामी, 'सहस्राग्रवणे' वने ॥ १२ ॥
 आपादे कृष्णनवम्या-मश्विन्यां चरमेऽहनि ।
 सार्द्धं नृपसहस्रेण, प्रव्रज्यामग्रहीत् प्रभुः ॥ १३ ॥
 पुरे 'वीरपुरे' दत्त-मेदिनीपतिमन्दिरे ।
 द्वितीये दिवसे स्वामी, क्षैरेय्या पारणं व्यधात् ॥ १४ ॥
 नव मासान् विहृत्योर्वी, 'सहस्राग्रवणे' पुनः ।
 चकुलस्य तरोर्मूले, तस्यौ प्रतिमया प्रभुः ॥ १५ ॥

मार्गस्य शुक्लैकादश्या-मथिनीं शशिनि श्रिते ।

पूर्वाह्ने केवलं प्राप, कृतपष्ठो नमिः प्रभुः ॥ १६ ॥

चैत्यद्वुरशीत्यधिक-शतचापोनतः प्रभोः ।

कुम्भादयो गणभृत-स्तथा सप्तदशमवन् ॥ १७ ॥

नमितीर्थे भृकुट्यारूढो, यक्षस्यक्षश्चतुर्मुखः ।

वृषस्यः स्वर्णभो जज्ञे, चतुरो दक्षिणान् भुजान् ॥ १८ ॥

विभ्रन्मातुलिङ्ग-शक्ति-मुद्रराङ्गा-ऽभयप्रदान् ।

वामान् नकुल-परशु-धन्वा-ऽक्षस्रजसंयुतान् ॥ १९ ॥-युग्मम्

गान्धारी शासनदेवी, श्वेताङ्गी हंसवाहना ।

वरदं खड्गिनं बाहू, दक्षिणावपरौ पुनः ॥ २० ॥

सवीजपूरौ विभ्राणा, सन्निधौ श्रीनमिप्रभोः ।

पृथ्व्यां विहरतः सर्व-परिवारस्त्वभूदिति ॥ २१ ॥

परिवारे सहस्राणि, विंशतिः साधवोऽभवन् ।

आसन्नेकचत्वारिंशत्, सहस्राः पुनरार्यिकाः ॥ २२ ॥

सार्द्धं शतचतुष्कं च, द्विःसप्तपूर्वधारिणः ।

सहस्रं षट्शतोपेत-मन्त्रविज्ञानशालिनः ॥ २३ ॥

सहस्रं द्वे शते पट्टि-र्मनःपर्ययसंयुताः ।

उत्पन्नकेवलज्ञानाः, सहस्रं षट्शतान्वितम् ॥ २४ ॥

पञ्चकं तु सहस्राणां, जातवैक्रियलब्धयः ।

शतानि दशसङ्ख्यानि, वादलब्धिविराजिनः ॥ २५ ॥

श्रावका लक्षमेकं तु, सहस्राः सप्ततिस्तथा ।

श्राविका लक्षत्रय्यष्ट-चत्वारिंशत् सहस्यपि ॥ २६ ॥

नवमासोनिता सार्द्धं-ऽब्दसहस्रद्वये गते ।

ज्ञानान्धुनिसहस्रेण, समं 'सम्मेत'पर्वते ॥ २७ ॥

वैशाखकृष्णदशम्या-मथिनीं शशिनि श्रिते ।

ऊर्ध्वस्य एव पूर्वाह्ने, मासं सानशनः प्रभुः ॥ २८ ॥

जगामापुनरावृत्ति-पदं नमिजिनेश्वरः ।

कुमारत्वे सहस्रौ द्वौ, सार्द्धौ राज्ये तु पञ्च ते ॥ २९ ॥

व्रते सार्द्धौ सहस्रौ द्वौ, वर्षाणां श्रीनमिप्रभोः ।

दश वर्षसहस्राणि, सर्वमायुरभूदिति ॥ ३० ॥

श्रीनमिप्रभुनिर्वाणं, मुनिसुव्रतनिर्वृतः ।

अतिक्रान्तेषु वर्षाणां, पदसु लक्षेष्वायत ॥ ३१ ॥

किं वन्दारुसुरीशिरोऽग्रपतितः सिन्दूरपूरः किमु

प्रेह्यद्वाविकलक्षरञ्जनकरो लाक्षारसः सज्जितः ? ।

रागः किं तु मनोऽन्तरालगलितो भाति स यस्य क्रम-

द्वन्द्वं शोणनखांशुमण्डलमिषालक्ष्मीं स पुष्यान्नमिः ॥ ३२ ॥^१

ग्रन्थाग्रं ॥ ३५ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-
सङ्क्षिप्तचरिते एकविंशं श्रीमन्नमिनाथजिनचरितं समाप्तम् ॥ २१ ॥

अथ श्रीनेमिनाथचरित्रम् ॥ २२ ॥

सैन्धवेय प्रभुसेविनां शुभदिनप्रारम्भसंरम्भिणी

ज्ञानश्रीवसनानुरञ्जनकरी कौसुम्भभैङ्गीव च ।

शोभाकृद्घुसृणावलीव विलसत्यार्हत्यलक्ष्म्या तु या

सा नेमिक्रमयोर्नेखद्युतिततिर्दत्तां प्रमत्तां धियम् ॥ १ ॥^२

धनो राजा धनवती, राज्ञी १ 'सौधर्मगौ सुरौ २ ।

विद्याधरेश्वरचित्र-गती रत्नावती प्रिया ३ ॥ २ ॥

'माहेन्द्र'गौ ४ प्रिया प्रीति-मती भूपोऽपराजितः ५ ।

और(र)णे त्रिदशौ ६ शङ्ख-ह्मापः पत्नी यशोमती ७ ॥ ३ ॥

'अपराजिते' विमाने, देवौ ८ राजिमती-जिनौ ९ ।

श्रीनेमेस्तत्प्रियायाश्च, भवा इति नवाप्यमी ॥ ४ ॥-विशेषकम्

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते'-ऽप्यत्रा'चलपुरे'ऽजनि ।

धनो राजा धनदत्त-धनदेवाऽनुजान्वितः ॥ ५ ॥

^१ शार्दूल० । ^२ क-'सैन्धवेय' । ^३ क-'महं च वा' । ^४ शार्दूल० । ^५ क-
'अरण्यं(१)त्रिदशौ ह्मापशङ्खपत्नी' ।

राजाऽसीत् 'कुसुमपुरे', सिंहोऽस्य विमला प्रिया ।
 तयोर्धनवती पुत्री, धनस्याजनि वल्लभा ॥ ६ ॥
 वसुन्धरमुनेः पार्श्वे, चत्वारोऽप्यभजन् व्रतम् ।
 तपस्तप्त्वाऽद्भुतं सर्वे, 'सौधर्मे' जज्ञिरे सुराः ॥ ७ ॥
 'वैताल्ये'ऽस्त्युत्तरश्रेणौ, 'सुरतेजःपुरं' पुरम् ।
 विद्याधरचक्रवर्ती, तत्र सूराख्ययाऽभजत् ॥ ८ ॥
 तस्य विशुन्मती पत्नी, तयोः 'सौधर्म'तश्च्युतः ।
 धनजीयोऽभवत् पुत्रो, नाम्ना चित्रगतिः श्रुतः ॥ ९ ॥
 धनदत्त-धनदेव-जीवौ 'सौधर्म'तश्च्युतौ ।
 तौ मनोगति-चपल-गत्याख्यौ सोदराबुभौ ॥ १० ॥
 जातौ चित्रगतेर्जीवौ, धनवत्याश्च स च्युतः ।
 'वैताल्ये' दक्षिणश्रेण्या-मनङ्गसिंहभूपतेः ॥ ११ ॥
 शशिप्रभाकुक्षिभवा, पुत्री रत्नवतीत्यभूत् ।
 एतां चित्रगतिः पित्रा, 'प्रीतां दत्तामुपायत ॥ १२ ॥
 पितृदत्तं ततो राज्यं, 'चिरं चित्रगतिर्व्यधात् ।
 रत्नवत्या परप्रेम्णा, सोदराभ्यां च 'सेवितः ॥ १३ ॥
 व्रतन्दमगुरोः पार्श्वे, चत्वारः समये व्रतम् ।
 प्राप्य तत्रा तपोऽभूवन्, देवा 'माहेन्द्र'कल्पगाः ॥ १४ ॥
 प्रत्यग्'विदेहे' विजये, 'पद्मे' 'सिंह'पुरेऽभवत् ।
 हरिणन्दी नृपस्तस्य, प्रियाऽसीत् प्रियदर्शना ॥ १५ ॥
 सोऽथ चित्रगतेर्जीव-श्च्युत्वा 'माहेन्द्र'कल्पतः ।
 अनयोः समये यत्न-रपराजित इत्यभूत् ॥ १६ ॥
 तौ मनोगति-चपल-गतिजीवौ ततश्च्युतौ ।
 'माहेन्द्रा'त् सोम-सूराख्यौ, जातौ तदनुजाबुभौ ॥ १७ ॥
 अपराजितस्य जज्ञे, मिथो विश्वासवासभूः ।
 बाल्याद् विमलबोधाख्य-मन्त्रिपुत्रेण मित्रता ॥ १८ ॥

१ क-'सुरितेज पुर' । २ क-'धरश्चक्र' । ३ ख-'दत्ता प्रीतामुपा०' । ४ ख-'चित्रं' ।
 ५ क-'सेविता' । ६ ख-'पद्मसिंह०' ।
 ५० का० ७०

तपस्तप्त्वाऽद्भुतं मृत्वा, जीवाः पञ्चापि ते क्रमात् ।
 'अपराजिता'भिधाने, विमाने मंस्तोऽभवन् ॥ ३२ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते', 'कुशार्त्त'देशमण्डनम् ।
 'शौर्य' नाम पुरं तत्र, समुद्रविजयो नृपः ॥ ३३ ॥
 'हरि'वंश्योऽभवत् तस्य, शिवादेवीति वल्लभा ।
 कार्तिके कृष्णद्वादश्यां, चित्रायामपराजितात् ॥ ३४ ॥
 विमानतस्त्रयस्त्रिंशत्-सागरायुःक्षये च्युतः ।
 स शङ्खनृपतेर्जीवः, शिवाकुशाववातरत् ॥ ३५ ॥-विशेषकम्
 श्रावणे शुक्लपञ्चम्यां, चित्रायां हिमरोचिपि ।
 कन्यास्थिते निशीथे सा-ऽस्रत देवी शिवा सुतम् ॥ ३६ ॥
 लिङ्गाञ्जनतनुच्छायं, शङ्खलाञ्छनलाञ्छितम् ।
 'हरि'वंशशिरोरत्नं, द्वाविंशं तीर्थनायकम् ॥ ३७ ॥-युग्मम्
 चक्रधारारिष्टमणि-मयी मात्राऽत्र गर्भगे ।
 दृष्टाऽरिष्टनेमिरिति, तस्याख्यां तद् व्यधात् पिता ॥ ३८ ॥
 स्वामी दशधनुस्तुङ्गः, प्रपदे यौवनं क्रमात् ।
 शतानि त्रीणि वर्षाणां, कुमारत्वेऽत्यवाहयत् ॥ ३९ ॥
 आजन्ममन्मथजयी, कुमारीणां पैरिग्रहम् ।
 पित्राद्यैरर्थ्यमानोऽपि, नैव नेमिरमन्यत ॥ ४० ॥
 इतो यशोमतीजीव-श्रुत्वा सोऽप्य'अपराजिता'त् ।
 'मधुरा'यां 'हरि'वंश-स्योग्रसेनस्य भूपतेः ॥ ४१ ॥
 धारिणीकुक्षिसम्भूता, जज्ञे राजीमती सुता ।
 कलयामास कन्दर्पो-जीवनं यौवनं क्रमात् ॥ ४२ ॥-युग्मम्
 पितृभ्यां राम-कृष्णभ्यां, समग्रैर्यादिवैः समम् ।
 राजीमतीविवाहार्थं, नेमिरत्यर्थमर्थितः ॥ ४३ ॥
 नीयमानः स शुश्राव, करुणारससागरः ।
 भोज्यार्थं सन्निरुद्धानां, प्राणिनां करुणारवान् ॥ ४४ ॥

आदिश्य सारथिं स्वामी, समग्रांस्तानमोचयत् ।
 कृतराजीमतीत्यागो, रथं व्यावर्चयत् ततः ॥ ४५ ॥
 याते राज्यमकृत्वैव, जन्मतोऽद्दशतत्रये ।
 शिविका'मुत्तरकुरु'-भारुढो निर्ययां पुरः ॥ ४६ ॥
 श्रावणे पष्ठ्यां शुक्रायां, चित्रानक्षत्रगे विधौ ।
 'उज्जयन्त'गिरौ यात्वा, 'सहस्राग्रवणे' वनम् ॥ ४७ ॥
 नरेन्द्राणां सहस्रेण, सह पष्ठतपःपरः ।
 श्रीनेमिनाथः पूर्वाह्णे, प्रव्रज्यां प्रतिपन्नवान् ॥ ४८ ॥-युग्मम्
 गोष्ठे द्वितीये दिवसे, चरदत्तनृपांसि ।
 जज्ञे श्रीनेमिनाथस्य, परमाग्नेन पारणम् ॥ ४९ ॥
 चतुःपञ्चाशत् नेमि-विंहत्यान्यत्र वासरान् ।
 पुनरागाद् 'रैवतके', 'सहस्राग्रवणे' वने ॥ ५० ॥
 स्थितो वेतसवृक्षस्य, तले प्रतिमया प्रभुः ।
 आश्विनस्यामावस्यायां, चित्राधिप्यगते विधौ ॥ ५१ ॥
 कृताष्टमतपा नेमिः, पूर्वाह्णे ग्राप केवलम् ।
 चैत्यद्विविंशतिधनुः-शतं तुङ्गः प्रभोरभूत् ॥ ५२ ॥
 धनदेवो धनदत्तो, यौ बन्धू धनजन्मतः ।
 मन्त्री विमलयोधो यो-'ऽपराजित'भवात् पुनः ॥ ५३ ॥
 ते समं प्रभुणा भ्रान्ता, जन्मन्यसिञ्चुपास्त्रयः ।
 प्राग्रजन् नेमिनोऽन्ते ते, चरदत्तनृपान्विताः ॥ ५४ ॥
 गणेशा चरदत्ताद्या-स्तैः सहैकदशाभवन् ।
 श्रीनेमितीर्थे गोमेधो, यक्षरूपास्यो नृवाहनः ॥ ५५ ॥
 त्रीन् दक्षिणान् मातुलिङ्ग-पर्शु-चक्रधरान् कैरान् ।
 श्यामो वामांस्तु नकुल-शूल-शक्तियुतान् दधत् ॥ ५६ ॥
 अम्बिकाऽऽम्रलुम्बी-पाशा-लम्बिदक्षिणदोर्द्वया ।
 सपुत्रा-ङ्कुशभृद्वाम-दोर्द्वया सिंहवाहना ॥ ५७ ॥
 सुवर्णवर्णा श्रीनेमि-तीर्थे शासनदेवता ।

नेमेर्विहरतः पृथ्वीं, परीवारस्त्वभूदिति ॥ ५८ ॥

सहस्राण्यभवन्नष्टा-दश श्रामण्यधारिणः ।

सञ्जज्ञिरे सहस्राणि, चत्वारिंशत् तथाऽऽर्यिकाः ॥ ५९ ॥

तथा शतानि चत्वारि, द्विःसप्तपूर्ववेदिनः ।

प्रत्येकं पञ्चदश तु, शतान्यवधिशालिनः ॥ ६० ॥

सद्वैक्रियलब्धयोऽपि, केवलज्ञानिनस्तथा ।

एक एव सहस्रस्तु, मनःपर्ययसंयुताः ॥ ६१ ॥

अष्टौ शतानि सञ्जात-चादलब्धिविराजिनः ।

श्रावका लक्षमेकं तु, नवपष्टिसहस्रयपि ॥ ६२ ॥

श्राविकास्त्रिलक्ष्येकोन-चत्वारिंशत्सहस्रयपि ।

राजीमती प्रभोः प्राप्त-प्रवज्या प्रययौ शिवम् ॥ ६३ ॥

आपाढस्य शुक्लाष्टम्यां, चित्रायां 'रैवता'चले ।

पट्त्रिंशदधिकसाधु-पञ्चशत्या समन्वितः ॥ ६४ ॥

मासं सानशनः स्वामी, पर्यङ्कासनमास्थितः ।

सन्ध्यायां सिद्धिसम्पन्नं, श्रीनेमिः समुपेयितान् ॥ ६५ ॥-युग्मम्

कौमारे वर्षत्रिशती, वर्षसप्तशती व्रते ।

एकं सहस्रं वर्षाणां, सर्वायुर्नेमिनोऽजनि ॥ ६६ ॥

श्रीनेमिनाथनिर्वाणं, श्रीनमिप्रभुनिर्वृतेः ।

बभूव वर्षलक्षेण, व्यतिक्रान्तेषु पञ्चसु ॥ ६७ ॥

यश्चक्रे नवनोकपायकपणं यो ब्रह्मगुप्तीर्नव

व्यातेने नव पाप्मनामपि निदानानि प्रभिन्ते स्म यः ।

भ्रान्त्वा यश्च ययौ भवान् नव नव 'ग्रैवेयका'नुत्तरा-

नप्यूर्ध्वं विदधातु वो नवनिधिप्राप्तिं स नेमिप्रभुः ॥ ६८ ॥^१

ग्रन्थाग्रं ॥ १७२ ॥

इति श्रीजिनदत्तसूरिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशतिजिनेन्द्र-

सङ्क्षिप्तचरिते द्वाविंश श्रीमन्नेमिनाथजिनचरित समाप्तम् ॥ २२ ॥

अथ श्रीपार्श्वनाथचरित्रम् ॥ २३ ॥

उत्क्षिप्ताः किमु सप्तदुर्गतिसमुत्खानाय कुदालकाः ?

किं श्रेयःफलसप्ततत्त्वलतिकालब्धोदयाः पल्लवाः ? ।

किं वा सप्तभयारिवीरविजयप्राप्ताः पताका इति

भ्रान्ति भोगिफणा ददुर्यदुपरि प्रीत्यै स पार्श्वोऽस्तु वः ॥ १ ॥

भ्रातरावरविन्दस्य, नरेशस्य पुरोहितौ ।

कमठो मरुभूतिश्च १, कुर्कुटोरग-कुञ्जरौ २ ॥ १ ॥

पञ्चमे नरके पूर्वः, 'सहस्रारे' सुरः परः ३ ।

फणी किरणवेगारूप्यो, विद्याधरधराधवः ४ ॥ २ ॥

पञ्चमे नरके पूर्वो- 'ऽच्युत' कल्पसुरः परः ५ ।

मिथुः प्रत्यग् 'विदेहे'ऽथ, वज्रनाभर्घराधिपः ६ ॥ ३ ॥

सप्तमे नरके पूर्वो, मध्ये ग्रैवेयके परः ७ ।

पञ्चास्यः प्राच्य 'विदेहे', सुवर्णबाहुचक्रयपि ८ ॥ ४ ॥

चतुर्थनरके पूर्वः, 'प्राणते' त्रिदशोऽपरः ।

कठोऽर्हश्च दशेत्युक्त्वा, भवाः कमठ-पार्श्वयोः ॥ ५ ॥-कुलकम्

भवे त्वेकादशे मेघ-कुमारः कमठः शठः ।

कृत्वा पार्श्वप्रभोर्दृष्टि-कष्टं वैरोज्जितोऽजनि ॥ ६ ॥

'जम्बू' द्वीपेऽत्र 'भरते'-ऽभूत् 'पोतनपुरे' पुरे ।

अरविन्दो नृपस्तस्य, विश्वभूतिः पुरोहितः ॥ ७ ॥

अनुद्धराकुक्षिमवौ, तत्पुत्रौ द्वौ बभूवतुः ।

कमठो मरुभूतिश्च, प्रकृत्या कमठः शठः ॥ ८ ॥

मरुभूतिर्भवमीलः, स्वभावादेव धार्मिकः ।

वरुणा कमठस्य स्त्री, मरुभूतेर्वसुन्धरा ॥ ९ ॥

मरुभूतिः सदा जैन-धर्मोपासनवासनः ।

कमठः कामयामास, छन्नं छन्नं वसुन्धराम् ॥ १० ॥

१ स- 'लब्धोदयाः' । २ शार्ङ्ग० । ३ स- 'पूर्व-सह०' । ४ ख- 'नराधिपः' ।
५ स- 'मध्यग्रैवेयके सुरः' । ६ स- 'अरविन्दरूपः' ।

शशंस मरुभूतैस्तद्-दुर्वृत्तं वरुणेष्यया ।

तद्वृत्तमात्मना प्रैक्षि, गुप्तेन मरुभूतिना ॥ ११ ॥

कथिते तदुराचारे, क्रुद्धेन मरुभूतिना ।

कमठः सनिकारं स, राज्ञा निर्वासितः पुरात् ॥ १२ ॥

तापसाश्रममाश्रित्य, तद्विडम्बनदुःखितः ।

कमठस्तापसीभूय, तपस्तेपेऽद्रिमूर्दनि ॥ १३ ॥

अन्वागतः सानुशयो, नन्तुं ज्येष्ठसहोदरम् ।

मरुभूतिर्नतस्तेन, मौलौ युक्त्वा शिलां हतः ॥ १४ ॥

मरुभूतिरभून्मृत्वा, हस्ती 'विन्ध्य'धराधरे ।

वरुणा करिणी जज्ञे, मृत्वा साऽत्रैव कानने ॥ १५ ॥

मरुभूतिगजस्यासीत्, सा यूथाधिपतेः प्रिया ।

मृत्वाऽत्रैव वने जज्ञे, कमठः कुर्कुटोरगः ॥ १६ ॥

अरविन्दनृपोऽप्येतद्-वृत्तेन विरतो भवात् ।

राज्ये नियोजयामास, महेन्द्रं तनुजं निजे ॥ १७ ॥

समन्तभद्राचार्यान्ते, स्वयं स व्रतमग्रहीत् ।

गीतार्थः स तपः कुर्व-भवधिज्ञानभागभूत् ॥ १८ ॥

अन्यदा 'ऽष्टापदं' नन्तुं, राजर्षिर्गुर्वनुज्ञया ।

समं सागरचन्द्रेण, सार्धवाहेन सोऽचलत् ॥ १९ ॥

आवासान् स ददौ सार्था-धीशो 'विन्ध्य'वनावनौ ।

मरुभूतिगजः सोऽत्र, सरसो निःसृतस्तदा ॥ २० ॥

वरुणाकरिणीयुक्तः, क्रुद्धो लोकरवेण सः ।

मदान्धो भययन् सार्थं, चक्रे सकलमाकुलम् ॥ २१ ॥

अरविन्दोऽपि राजर्षि-रुज्झितः सप्तमिर्मयैः ।

भावनां भावयन्नन्त-ध्यानमध्वारुरोह सः ॥ २२ ॥

ध्यानशं तं स निध्याय, वरुणा करिणी च सा ।

तपःप्रभावतस्तस्या-भूतां शान्ताबुभौ क्षणात् ॥ २३ ॥

अवधिज्ञानतो बुद्ध्या, तद्विषयसंरं मुनिः ।

यमापे मरुभूते ! किं, करोपि परुषाः क्रियाः ? ॥ २४ ॥

निशम्य तद्भिरं जज्ञे, जातिसरणमेतयोः ।

ततस्तस्योपदेशेन, सम्यक्त्वं ताववापतुः ॥ २५ ॥

प्रबोध्य प्रापितो बोधिं, साधुना सार्थपोऽप्यगात् ।

मुनि'रष्टापदं' नत्वा, सोऽन्यत्र विजहार च ॥ २६ ॥

स करी श्रावकाचारं—श्रान् शुष्कतृणाशनः ।

कृशोऽजनि सरःपङ्क-भग्नो निःसर्तुमक्षमः ॥ २७ ॥

दष्टः कुर्कुटसर्पेण, दैवात् तत्र प्रसर्पता ।

विपात्य करटी तेन, नीतः पापेन पञ्चताम् ॥ २८ ॥

स करी क्लिश्यमानोऽपि, तत्राप्यकूरमानसः ।

स्मृतपञ्चनमस्कारः, 'सहस्रार'दिवं ययौ ॥ २९ ॥

वरुणा करिणी साऽपि, तपस्तेपे तथा वने ।

आसी'दीशान'कल्पे सा, यथा देवी महर्द्धिका ॥ ३० ॥

'ईशान'कल्पतो नीत्वा, गजजीवेन सा निजे ।

कल्पे खान्तःपुरस्त्रीणां, शिरोरत्नं 'विनिर्मिता ॥ ३१ ॥

गजासृग्मांसतृप्तोऽभूत्, स मृत्वा कुर्कुटोरगः ।

पञ्चमे नरके सप्त-दशसागरसंस्थितिः ॥ ३२ ॥

'जम्बू'द्वीपे प्राग्'विदेहे', 'सुकच्छे' विजये गिरौ ।

'वैताल्ये' दक्षिणश्रेण्यां, पूरास्ते 'तिलका'ह्वया ॥ ३३ ॥

तस्यां विद्युद्गतिर्नाम्ना, जज्ञे विद्याधरेश्वरः ।

तस्य प्रियाऽऽसीत् कनक-तिलकेत्याख्यया श्रुता ॥ ३४ ॥

कुक्षाववातरत् तस्या, गजजीवः स कल्पतः ।

'सहस्रारा'त् सप्तदश-सागरायुःक्षये च्युतः ॥ ३५ ॥

सुतं साऽस्य किरण-वेगाख्यं तं पिताऽकरोत् ।

युवानं न्यस्य तं राज्ये-ऽग्रहीद् विद्युद्गतिर्नतम् ॥ ३६ ॥

काले किरणवेगोऽपि, पुत्रं किरणतेजसम् ।

राज्ये न्यस्याददे दीक्षां, पार्श्वे सुरगुरोर्गुरोः ॥ ३७ ॥

स 'पुष्करवर'द्वीपे, 'वैताढ्यं' निकाषा मुनिः ।

'हैम'शैलस्य कटके, कायोत्सर्गेण तस्यिवान् ॥ ३८ ॥

कुर्कुटाहेः स जीवोऽपि, पञ्चमान्नरकाद् गिरौ ।

उद्धृत्योत्पन्नस्तत्रासीन्-महाहिर्बहुजीवहृत् ॥ ३९ ॥

दष्टो मुनिः स तेन ग्राह्य-जन्मवैरानुबन्धतः ।

विहितानशनो मृत्वा-'ऽच्युत'कल्पे सुरोऽजनि ॥ ४० ॥

मुनिघातपातकी स, महाहिर्बवद्विना ।

दग्धो मृत्वा समुत्पन्नः, पञ्चमे नरके पुनः ॥ ४१ ॥

'सुगन्ध'विजये 'जम्बू'-द्वीपे अत्यग्र'विदेह'गे ।

पुरी 'शुभङ्गरी' तस्यां, वज्रवीर्यो नृपोऽजनि ॥ ४२ ॥

तस्य लक्ष्मीवती पत्नी, तस्याः कुक्षायवातरत् ।

द्वाविंशतिपयोराशि-प्रमाणायुःपरिक्षये ॥ ४३ ॥

जीवः किरणवेगस्य, स च्युतो'ऽच्युत'कल्पतः ।

मुतं साऽसूत पित्राऽसौ, वज्रनाभमभिधः कृतः ॥ ४४ ॥-युग्मम्

युवानं न्यस्य तं राज्ये, वज्रवीर्योऽभवद् यतिः ।

वज्रनाभोऽपि विजया-जानिः पृथ्वीमपालयत् ॥ ४५ ॥

कालेऽग्रहीद् व्रतं क्षेम-ङ्करतीर्थङ्करान्तिके ।

वज्रनाभो निजे राज्ये, कृत्वा चक्रायुधं सुतम् ॥ ४६ ॥

आसन् गगनगत्यादि-लब्धयोऽस्य तपस्यतः ।

'सुकच्छ'विजये 'सोऽगाद्, व्योमगत्याऽन्यदा मुनिः ॥ ४७ ॥

स तत्रैव सप्तदश-सागरायुःपरिक्षये ।

जीवो महाहेरुद्धृत्य, पञ्चमान्नरकादभूत् ॥ ४८ ॥

शबरः कुरङ्गकाख्यः, पट्यां 'ज्वलन'पर्वते ।

तत्रैवाद्रौ मुनिर्देवाद्, गत्वा प्रतिमया स्थितः ॥ ४९ ॥

वज्रनाभमुनिस्तेन, कुरङ्गशबरेण सः ।

शरेण ग्रहतो दष्टा, दुष्टेन ग्राह्यवद्विषा ॥ ५० ॥

तत्राप्यद्वेषवानेष, मृत्वा सद्ध्यानशुद्धधीः ।
 अभूद् ग्रैवेयकमध्ये, ललिताङ्गामिघः सुरः ॥ ५१ ॥
 क्रूरकर्मा कुरङ्गोऽपि, मुदितो मुनिमारणात् ।
 सप्तमं नरकं प्राप्तः, कालतो निहतः परैः ॥ ५२ ॥
 'जम्बू'द्वीपे प्राग्'विदेहे', 'शुभा'रये विजये पुरे ।
 'पुराणा'ख्येऽभूत् कुलिश-ब्राह्मर्नाम्ना नराविषः ॥ ५३ ॥
 पत्नी सुदर्शना तस्य, तस्याः कृधि व्यभूषयत् ।
 स जीवो वज्रनाभस्य, मध्यग्रैवेयकाख्युतः ॥ ५४ ॥
 चतुर्दशमहास्वप्नो-दितचक्रिपदं सुतम् ।
 साऽस्यत सुवर्णवाहु-नामानं तं पिता व्यधात् ॥ ५५ ॥
 युवानं न्यस्य तं राज्ये, काले कुलिशवाहुना ।
 स्वयं दीक्षामुपादाय, प्रक्रान्तं स्वार्थसिद्धये ॥ ५६ ॥
 उत्पन्नचक्रपदखण्ड-पृथिवीविजयोज्ज्वलः ।
 चक्रित्वं सुवर्णवाहु-र्बहुकालमपालयत् ॥ ५७ ॥
 निवेद्य समये स्रुतं, स्वराज्ये कनकप्रभम् ।
 बुद्धिसागरस्ररीणां, पार्श्वे जग्राह स त्रतम् ॥ ५८ ॥
 गीतार्थो विहरन्नेको, गत्वा 'क्षीरवणा'टवीम् ।
 कायोत्सर्गे स्थितश्चण्ड-'रोचिर्न्यस्तविलोचनः ॥ ५९ ॥
 सप्तमान्नरकाद् भिल्ल-जीवोऽप्युद्धृत्य कानने ।
 दत्त सिंहोऽप्यतु प्रैक्षि, तेन स भ्रष्टा मुनिः ॥ ६० ॥
 स्वर्णवाहुमुनिर्निन्ये, पञ्चास्येन स पञ्चताम् ।
 सद्ध्यानकल्पनात् कल्पे, 'प्राणते' त्रिदशोऽभवत् ॥ ६१ ॥
 सिंहोऽपि समये मृत्वा, चतुर्थे नरकेऽपतत् ।
 तस्माद् दशसागरायु-र्भुक्तोद्धृतो भवेऽभ्रमत् ॥ ६२ ॥
 सोऽत्रैव 'भरत'क्षेत्रे, 'रीर'विग्रकुलेऽभवत् ।
 कठः सुतः शिशुत्वेऽस्य, पितरौ मृत्युमापतुः ॥ ६३ ॥

१ क-'ग्रैवेयके मध्ये' । २ ख-'स्वर्णवाहु-' । ३ ख-'ऽन्यधात्' । ४ क-
 'कुलिशवाहु-' । ५ क-'प्रशुम्' । ६ क-'रोचिर्विन्यस्तलोचन' ।

कसिंश्चिदुत्सवे स्वर्ण-वस्त्रभूषणंभूषितान् ।
 प्रेक्ष्य पौरान् विरक्तोऽसौ, प्रपन्नस्तापसं व्रतम् ॥ ६४ ॥
 'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरते'ऽत्रास्ते 'वाणारसी' पुरी ।
 राजाऽऽसीदश्वसेनोऽस्यां, वामा देवीति तत्प्रिया ॥ ६५ ॥
 चैत्रे चतुर्थ्या कृष्णायां, विशाखां शशिनि श्रिते ।
 प्रपात्य 'प्राणता'दायुः, सागरोपमविंशतिम् ॥ ६६ ॥
 च्युत्वा स्वर्णबाहुजीवः, स वामाकुक्षिमाश्रयत् ।
 पौपे दशम्यां कृष्णाया-मनुराधाऽभिधे च मे ॥ ६७ ॥
 पृथिकस्थे विधौ वामा, देवी स्रते स नन्दनम् ।
 'इक्ष्वाकु'कुलकल्पद्रुं, त्रयोविंशं जिनेश्वरम् ॥ ६८ ॥
 मात्राऽत्र गर्भगे प्रैक्षि, कृष्णपक्षक्षपास्त्रपि ।
 पार्थेऽहिः पार्श्व इत्यस्य, प्रभोर्नाम पिताऽकरोत् ॥ ६९ ॥
 नीलोत्पलदलच्छायः, श्रीपार्श्वः सर्पलान्छनः ।
 त्वहस्तोन्नतवपुः, प्रपेदे यौवनं क्रमात् ॥ ७० ॥
 रसेनजिन्नरेन्द्रस्य, 'कुशस्थल'पुरेशितुः ।
 त्रीं प्रभावतीं प्रेम-परां पर्यणयत् प्रभुः ॥ ७१ ॥
 तोऽपि 'वाणारसीं' प्राप्तः, पर्यटन् कठतापसः ।
 पञ्चवह्नि'तपस्तेपे, बाह्योद्यानकृतस्थितिः ॥ ७२ ॥
 स्य पार्श्वं गतः पार्श्वो, ज्ञानत्रितयभास्करः ।
 ज्ञानकष्टमेतद् भो, भुवन्निति कृपानिधिः ॥ ७३ ॥
 जुल्या दर्शयन् दारु-खण्डं ज्वलनकुण्ठतः ।
 'आकर्षयन् पृथक् यत्नात्, तद्विदारमकारयत् ॥ ७४ ॥
 नःसृतो दारितात् तस्या-दर्द्धदग्धो महोरगः ।
 दशा सुधार्द्रया दृष्ट्वा, नष्टार्चिं तं 'विभुर्न्यघात् ॥ ७५ ॥
 अथावयत् परमेष्ठि-मन्नं स्वामी कृपाकरः ।
 सर्पः समाधिना मृत्वा, धरणेन्द्रो बभूव सः ॥ ७६ ॥

कठोऽपि लज्जितो लोकै-निन्द्यमानोऽन्यतो ययौ ।

मृत्वा स्वायुःक्षये 'मेघ-कुमारे'षूदपद्यत ॥ ७७ ॥

इतस्त्रिंशतिवर्षाणां, गतानां जन्मकालतः ।

राज्यं प्रभुरकृत्वैव, भोगकर्मफलक्षये ॥ ७८ ॥

पौपस्य कृष्णैकादश्या-मनुराधां गते विधौ ।

'विशाला'नाम्नां शिबिका-मारूढो निर्ययौ पुरः ॥ ७९ ॥-युग्मम्

त्रिभिः शतैर्नरेन्द्राणां, सहाश्रमपदे वने ।

कृताष्टमतपाः स्वामी, पूर्वाह्ने व्रतमग्रहीत् ॥ ८० ॥

सन्निवेशे 'कोपकटे', धन्यस्य गृहिणो गृहे ।

द्वितीयेऽह्नि प्रभुश्चक्रे, परमानेन पारणम् ॥ ८१ ॥

छैमस्थितोऽन्यत्र चतु-रशीतिं वासरान् 'विभुः ।

विहृत्य पुनरभ्यागात्, तदाश्रमपदं वनम् ॥ ८२ ॥

स तत्रास्याद् धातुकीदृ-मूले प्रतिमया निशि ।

इतश्च कठजीवोऽपि, प्राप्तो 'मेघकुमार'ताम् ॥ ८३ ॥

विद्युन्माल्यभिधोऽचालीत्, तेन देशेन दैवतः ।

प्रेक्ष्य पार्श्वप्रभुं कोपा-दुपद्रोतुं प्रचक्रमे ॥ ८४ ॥

'सिंह-वृश्चिक-सर्पायै-रप्यश्वन्धहृदः प्रभोः ।

वृष्टिं कर्तुं प्रवृत्तेऽसिन्, नासाग्रं जलमाययौ ॥ ८५ ॥

अत्र क्षणे च सञ्जाता-सनकम्पः समाययौ ।

धरणेन्द्रः सदेवीकः, प्रमोरन्ते गुरुत्वरः ॥ ८६ ॥

ऊर्ध्वमुल्लासयाश्चक्रे-ऽधस्तात् कुण्डलिकैककृतिः ।

धरणेन्द्रः प्रभुं मूर्ध्नि, फणाच्छत्रावृतं व्यधात् ॥ ८७ ॥

निर्मर्त्त्यं त्रासितो दूरं, दुरात्मा कंठवारिदः ।

विमुक्तो धरणेन्द्रेण, स प्रभोः शरणं श्रितः ॥ ८८ ॥

कृतं धरणपत्नीभिः, सङ्गीतं पुरतः प्रभोः ।

पुनस्तुल्यमना जज्ञे, द्वयोरप्युपरि प्रभुः ॥ ८९ ॥

१ ख-'महाश्रम' । २ ख-'छत्रास्योऽन्यत्र' । ३ क-'प्रभुः' । ४ ख-'गादाश्रमप-
दानम' । ५ ख-'सर्पवृश्चिकसिंहा' । ६ क-'मयाचक्रे' । ७ क-'ताकृतिः' ।

चैत्रे चतुर्थ्या कृष्णायां, विशाखाधिप्यगे विधौ ।
 कृताष्टमतपाः स्वामी, केवलज्ञानमाप्तवान् ॥ ९० ॥
 आर्यदत्तादयोऽभूवन्, प्रभोर्गणधरा दश ।
 सप्तविंशतिधन्वोच-स्तथा चैत्यद्रुमोऽजनि ॥ ९१ ॥
 मातुलिङ्ग-गदायुक्तौ, विभ्राणो दक्षिणौ करौ ।
 वामौ नकुल-सर्पाङ्गौ, कूर्माङ्गः कुञ्जराननः ॥ ९२ ॥
 मूर्ध्नि फणिकणच्छत्रो, यक्षः पार्श्वोऽसितद्युतिः ।
 तथा पार्श्वप्रभोः पद्मा-चती शासनदेवता ॥ ९३ ॥
 खर्णाभा पद्म-पाशाङ्गौ, विभ्राणा दक्षिणौ भुजौ ।
 वामौ फला-ऽङ्कुशधरौ, कुर्कुटोरगवाहना ॥ ९४ ॥
 साधवः षोडश सह-साण्यष्ट त्रिंशदार्यिकाः ।
 चतुर्दशपूर्वभृतः, पुनः सार्द्धा शतत्रयी ॥ ९५ ॥
 अवधिज्ञानसंयुक्ता-श्चतुर्दश शतानि तु ।
 शतानि सप्त सार्द्धानि, मनःपर्यवशालिनः ॥ ९६ ॥
 सहस्रमेकं सञ्जाताः, केवलज्ञानसंयुताः ।
 एकादश शतान्येव, जातवैक्रियलब्धयः ॥ ९७ ॥
 बादलब्धिसमायुक्ताः, पद्मसत्त्वानि शतानि तु ।
 श्रावका लक्षमेकं तु, चतुःषष्टिसहस्र्यपि ॥ ९८ ॥
 श्राविकाः सप्तसप्तति-सहस्राग्राखिलक्ष्यपि ।
 प्रभोरिति परीवारः, पृथ्व्यां विहरतोऽभवत् ॥ ९९ ॥
 व्रताद् गतेषु सप्तत्य-ब्देषु 'सम्मेत'पर्वते ।
 त्रिंशता साधुभिः सार्द्धं, मासं सानशनः प्रभुः ॥ १०० ॥
 श्रावणेऽष्टम्यां शुक्लायां, विशाखां शशिनि श्रिते ।
 श्रीपार्श्वः प्रथमे यामे, सिद्धिपूर्वस्थितो यमौ ॥ १०१ ॥
 त्रिंशद् वर्षाणि गार्हस्थ्ये, व्रते वर्षाणि सप्ततिः ।
 इत्यासीद् वर्षशतायुः, पार्श्वोऽभूच्चास्य निर्वृतिः ॥ १०२ ॥

पप्रच्छेत्यन्यदा चक्री, भरतो वृषभग्रभृम् ।

* भावितीर्थकृतो जीवः, कोऽप्यस्यामस्ति पर्षदि ? ॥ २१ ॥

प्रभुः प्राहेति भरत !, मरीचिर्यस्तवाङ्गजः ।

साम्प्रतं त्यक्तचारित्र-स्त्रिदण्डित्वेन वर्तते ॥ २२ ॥

भाव्यत्र 'भरत'क्षेत्रे, स 'पोतनपुरे' पुरे ।

श्रेयांसतीर्थकृत्तीर्थे, त्रिपृष्ठः प्रथमो हरिः ॥ २३ ॥-युग्मम्

'महाविदेहे' 'मूका'यां, नगर्यां चक्रवर्चसौ ।

पदखण्डाखण्डलो भावी, प्रियमित्र इति श्रुतः ॥ २४ ॥

अत्रैव 'भरत'क्षेत्रे, 'कुण्डग्रामे' भविष्यति ।

चतुर्विंशतीर्थकरो, वर्द्धमानोऽभिधानतः ॥ २५ ॥

ततः प्रभुमनुज्ञाप्य, प्राप्य चक्री तदन्तिकम् ।

प्रभूर्त्तं प्रकटीकृत्य, कृत्यवित् प्राह तं पुनः ॥ २६ ॥

त्वमत्र चरमो भावी, 'भरते' तीर्थकृद् यतः ।

मरीचे ! त्वां ततो वन्दे, प(पा)रित्राज्यं न ते पुनः ॥ २७ ॥

इत्युक्त्वा चक्रवर्त्ती तं, वर्त्तितत्रिप्रदक्षिणः ।

भक्त्या ववन्दे भूयोऽपि, प्रभुं नत्वा पुरीं ययौ ॥ २८ ॥

अथास्फोट्य भुजावूचे, मरीचिर्मदवीचिमान् ।

अत्रार्द्धचक्री 'मूका'यां, चक्री चार्हश्च पश्चिमः ॥ २९ ॥

भविष्यामि यतोऽहं तत्, पूर्यतामपरेण मे ।

पितामहोऽर्हतां चक्र-वर्तिनां च पिता मम ॥ ३० ॥

हरीणां प्रथमोऽहं च, ममाहो कुलमुत्तमम् ।

इति कुर्वन् मदं कर्म, नीचैर्गोत्रमुपार्जयत् ॥ ३१ ॥-विशेषकम्

कदाऽप्यसौ विधिवशाद्, व्याधिना बाधितो भृशम् ।

असंयतोऽयमित्यन्यैः, प्रतिजागरितो न तु ॥ ३२ ॥

ततोऽचिन्तयदित्येष, मुक्तोऽहं व्याधिनाऽमुना ।

स्वस्य शिष्यं करिष्यामि, कञ्चन प्रतिचारकम् ॥ ३३ ॥

उल्लाघेन ततस्तेन, कपिलः कुलपुत्रकः ।
 प्रबोधितोऽभ्यधादेवं, धर्मोऽस्ति त्वन्मतेऽपि किम् ? ॥ ३३ ॥
 अहन्मतेऽपि धर्मोऽस्ति, मन्मतेऽप्यस्त्यदोऽवदत् ।
 मरीचिरचिनोद् वार्द्धि-कोटाकोटीमितं भवम् ॥ ३५ ॥
 शिष्योऽभूत् कपिलस्तस्य, शिष्यास्तस्यापि जज्ञिरे ।
 मरीचिः समये मृत्वा, 'ब्रह्मलोके' सुरोऽभवत् ॥ ३६ ॥
 कपिलोऽपि मृतो 'ब्रह्म-लोके' देवत्वमाप्तवान् ।
 स्वशक्त्या स्वमतं तेन, नीतं विश्वे प्रसिद्धताम् ॥ ३७ ॥
 च्युतो मरीचिजीवोऽपि, समाप्यायुर्दशोदधीन् ।
 विप्रेशः सन्निवेशेऽभूत्, 'कोल्लाके' कौशिकाह्वयः ॥ ३८ ॥
 स पूर्वलक्षाशीत्यायुः, श्रित्वा प्रान्ते त्रिदण्डिताम् ।
 मृत्वा भ्रान्त्वा भवं 'स्थूण'-संनिवेशे द्विजोऽजनि ॥ ३९ ॥
 पुंस्पमित्राभिधः सोऽन्ते, त्रिदण्डित्वं श्रितो मृतः ।
 द्वासप्ततिपूर्वलक्ष-प्रमाणस्यायुषः क्षये ॥ ४० ॥
 मध्यमायुः स 'सौधर्मे', सुरोऽजनि ततश्च्युतः ।
 'चैत्या' ह्ये सन्निवेशेऽभू-दैश्वर्युद्योतो द्विजोत्तमः ॥ ४१ ॥
 चतुःषष्टिपूर्वलक्षा-युः सोऽप्यन्ते त्रिदण्ड्यभूत् ।
 मृत्वा देवो मध्यमायु-रासी'दीशान'कल्पगः ॥ ४२ ॥
 ततश्च्युतो 'मन्दिरा'ख्ये, सन्निवेशे द्विजेश्वरः ।
 षट्षप्चाशत्पूर्वलक्षा-युष्कोऽग्निभूतिरित्यभूत् ॥ ४३ ॥
 प्राग्वदेव वयःप्रान्ते, प(पा)रित्राज्यं श्रितो मृतः ।
 'सनत्कुमार'कल्पेऽसौ, मध्यमायुः सुरोऽभवत् ॥ ४४ ॥
 च्युत्वाऽऽसीत् पुरि 'श्वेतम्ब्यां', भारद्वाज इति द्विजः ।
 चतुश्चत्वारिंशत्पूर्व-लक्षप्रमितजीवितः ॥ ४५ ॥
 परिव्राट् वयसः प्रान्ते, भूत्वा मृत्युमवाप्तवान् ।
 अमरोऽभून्मध्यमायुः, कल्पे 'माहेन्द्र'नामनि ॥ ४६ ॥

१ क-‘पुत्रकः’ । २ क-‘कोटिकोटिमितं’ । ३ ख-‘सन्निवेशेऽजनि द्विजः’ । ४ क-
 ‘पुंस्पदन्ताभिधः’ । ५ ख-‘दक्षिद्योतो द्विजाग्रणीः’ । ६ क-‘श्वेतम्ब्यां’ ।

ततश्च्युत्वा भवं भ्रान्त्वा, पुरे 'राजगृहे' द्विजः ।
 चतुर्विंशत्पूर्वलक्षा-युष्कोऽभूत् स्थावराख्यया ॥ ४७ ॥
 त्रिदण्डीभूष मृत्वा च, देवोऽभूद् 'ब्रह्मलोक'गः ।
 मध्यमायुस्ततश्च्युत्वा, स बभ्राम भवान् बहून् ॥ ४८ ॥
 इतोऽभूद् विश्वनन्दीति, राजा 'राजगृहे' पुरे ।
 विशाखनन्दीति पत्न्यां, प्रियङ्गौ तत्सुतोऽभवत् ॥ ४९ ॥
 राज्ञोऽनुजोऽस्य युवराट्, विशाखाभूतिरित्यभूत् ।
 सैद्धर्मचारिणी तस्य, युवराजस्य धारिणी ॥ ५० ॥
 मरीचिजीवः सुकृतै-रनयोस्तनयोऽजनि ।
 विश्वभूतिरिति ख्यातः, स क्रमात् प्राप यौवनम् ॥ ५१ ॥
 विश्वभूतिर्व्यधात् क्रीडां, वने 'पुष्पकरण्डके' ।
 अन्तःपुरपुरन्ध्रीभिः, सार्द्धं मूर्त इव सरः ॥ ५२ ॥
 विशाखनन्यापि ययौ, तद्वनं क्रीडनेच्छया ।
 विश्वभूतिं तदन्तःस्थं, मत्वा तस्थौ च तद्गहिः ॥ ५३ ॥
 क्रीडोद्यानाद् बहिर्दत्ता-वासः क्षमावासवैङ्गजः ।
 प्रियङ्गुदेव्याः पुरतः, स दासीभिर्न्यवेद्यत ॥ ५४ ॥
 ततः कृषि ततस्तस्यां, तदीप्सितकृते कृती ।
 मायया मेदिनीजानि-र्वदति स सदस्पदः ॥ ५५ ॥
 क्षमापः पुरुषसिंहोऽस्य-दाहामैङ्गो न मन्यते ।
 तं जेतुं याम इत्युक्त्वा, यात्रामेरीमवादयत् ॥ ५६ ॥
 विश्वभूतिर्निश्चम्यैत-देत्य क्रीडावनाञ्चपम् ।
 निवार्यार्यः स्वयं चक्रे, प्रयाणं तज्जयाशया ॥ ५७ ॥
 ततः ततश्च्युत्वा न नितागामानननिगम ।

मायिभिर्माययैवाहं, कृष्टः क्रीडावनादतः ।
 ध्यात्वेत्थमथ मुष्ट्याऽयं, कपित्थं प्राहरत् कुधा ॥ ६० ॥
 पतितां तत्फलश्रेणीं, दर्शयन् द्वाःस्थमाह सः ।
 अये मायाविनां मौली-नितीव पातयाम्यहम् ॥ ६१ ॥
 ज्येष्ठताते पुनर्भक्ति-रत्र प्रत्यूहकारिणी ।
 भोगैर्ममालम्बीदृग्मि-र्यैरीदृग् बन्धुवञ्चना ॥ ६२ ॥
 इत्युक्त्वा सम्भूतिमुनि-पार्श्वे गत्वाऽग्रहीद् व्रतम् ।
 निश्मयेत्यनु 'नेतुं तं, राजाऽगात् सानुजानुगः ॥ ६३ ॥
 त्वं सत्त्वैकनिधे ! राज्यं, गृहाणानुगृहाण नः ।
 इति राज्ञाऽर्थितोऽप्यैच्छद्, विश्वभूतिर्न भूपताम् ॥ ६४ ॥
 तत्र त्यक्तस्पृहेऽन्यत्र, गते च गुरुणा सह ।
 विश्वनन्दी निरानन्द-स्तद्वियुक्तो गृहं ययौ ॥ ६५ ॥
 स विश्वभूतिरेकाकी, गीतार्थो गुर्वनुज्ञया ।
 तपःकृशवपुः प्राप, विहरन् 'मथुरां' पुरीम् ॥ ६६ ॥
 आगाद् विशाखानन्द्यत्रोद्-बोढुं तच्चृपजां तदा ।
 मासान्तपारणे विश्व-भूतिरप्यविशत् पुरीम् ॥ ६७ ॥
 विशाखनन्दिनः सैन्य-निकटे पर्यटन्नयम् ।
 विश्वभूतिरिति ज्ञात्वा, तन्नरैरुपदर्शितः ॥ ६८ ॥
 विशाखनन्दिनस्तस्य, पश्यतः स गवैकया ।
 पर्यस्तः पतितः पृथ्व्यां, विश्वभूतिस्तपःकृशः ॥ ६९ ॥
 कपित्थपातनं स्याम, क्व ते सम्प्रत्यगादिति ।
 विशाखनन्दी सैन्येन, समं तमहसच सः ॥ ७० ॥
 हास्यकोलाहलं श्रुत्वा, कुधोचालाकृतिर्यतिः ।
 गां शृङ्गाभ्यां गृहीत्वोर्ध्वं, अमयित्वाऽब्रवीदिति ॥ ७१ ॥
 रे रे क्रूरा ! दुरात्मानः !, सिंहो यद्यपि दुर्बलः ।
 तथाऽपि जम्बुकैर्नव, कदापि परिभूयते ॥ ७२ ॥

अरे परिहसन्त्येवं, भवन्तः प्रभुतोन्मदाः ।
 तपःस्थं मां यदद्यापि, निदानं क्रियते ततः ॥ ७३ ॥
 विशाखनन्दिनो युष्मत्-स्वामिनोऽमुष्य मृत्यवे ।
 भवान्तरे भूरिवलो, भूयासं तपसाऽमुना ॥ ७४ ॥
 कृत्वा निदानं सोऽन्यत्र, विहरन् कोटिहायनः ।
 मृत्वा महामुनिः शुके, प्रकृष्टाणुःसुरोऽभवत् ॥ ७५ ॥
 'भरते'ऽत्रैव 'पोतन-पुरे' पृथ्वीघवोऽभवत् ।
 रिपुप्रतिशत्रुरिति, तस्य भद्रेति वल्लभा ॥ ७६ ॥
 इतश्च प्राग् 'विदेहे'ऽस्ति, नगरी 'पुण्डरीकिणी' ।
 तत्रासीत् सुचलो राजा, स विरक्तोऽग्रहीद् व्रतम् ॥ ७७ ॥
 मृत्वा 'ऽनुत्तर'विमाने-ऽभूद् देवोऽथ ततश्च्युतः ।
 इमेन्दुवृषभसर-श्चतुःस्वमाभिमुखितः ॥ ७८ ॥
 बलभद्रोऽचलामिख्यो, भद्रादेव्याः सुतोऽभवत् ।
 क्रमान्मृणावती तस्या, मृगाक्षी तनयाऽजनि ॥ ७९ ॥—युग्मम्
 सा प्राप्तयौवना मात्रा-ऽलङ्कृत्य पितुरन्तिके ।
 प्रणतुं ग्रहिता तां स, निजोत्सङ्गे न्यवेशयत् ॥ ८० ॥
 पुष्ट्या निरुपमं रूपं, नरनाथो निरूपयन् ।
 जातानुरागस्तत्पाणि-ग्रहोपायमयं व्रजयत् ॥ ८१ ॥
 पुत्रीं सम्प्रेष्य पौरांश्चा-हृयापृच्छदिदं नृपः ।
 पृथ्वां यद् रत्नमुत्कृष्टं, कस्मै तदुपतिष्ठति ? ॥ ८२ ॥
 ग्राहुस्ते राज्ञ एवेति, तद्भिरं त्रिरूपाददौ ।
 तद्वाकुललावष्टम्भेनो-चाह पुत्रीं स निस्त्रयः ॥ ८३ ॥
 स प्रजायाः पतित्वेन, प्रजापतिरिति श्रुतः ।
 भद्राऽपि सत्रपा पुत्रा-न्विताऽगाद् दक्षिणापथम् ॥ ८४ ॥
 'माहेश्वरी' पुरीं तत्रा-ऽचलो व्यरचयन्नवाम् ।
 नियोज्य जननीं तत्र, स ययौ जनकान्तिके ॥ ८५ ॥
 स विश्वभूतिजीवोऽपि, 'महाशुक्रा'च्युतस्ततः ।

कुक्षौ प्रजापतेः पत्न्या, मृगावत्याः समागमत् ॥ ८६ ॥
 सिंहा-ऽभिपेक कुम्भा-ऽन्धि-सूर्या-ऽग्नि-रत्नसञ्चयैः ।
 स्वमैः सप्तभिरुक्ताद्ध-चक्रित्वः स सुतोऽजनि ॥ ८७ ॥
 आसन्नमुष्य वपुषि, त्रयः पृष्ठकरण्डकाः ।
 त्रिपृष्ठ इति तत् तस्य, नाम पित्रा प्रकल्पितम् ॥ ८८ ॥
 अचलेनाऽचलप्रेम्णा, रममाणोऽभवद् युवा ।
 त्रिपृष्ठः प्रथमो विष्णु-रशीतिधनुर्नतः ॥ ८९ ॥
 विशाखनन्दिजीवोऽपि, भवं भ्रान्त्वाऽभवद् गिरौ ।
 'तुङ्गा'द्वे मृगराद् 'शङ्ख-पुरं' सोऽन्त्यमुपाद्रवत् ॥ ९० ॥
 तत्र कालेऽभवद् भूमि-धवो 'रत्नपुरे' पुरे ।
 हयग्रीवः प्रतिहरि-स्त्रिखण्ड'भरत'प्रभुः ॥ ९१ ॥
 कुतो मृत्युर्म इत्युक्त-स्तेन नैमित्तिकोऽदत् ।
 प्रचण्डश्चण्डवेगं ते, दूतं यो धर्षयिष्यति ॥ ९२ ॥
 सिद्धं 'शङ्खपुरा'सन्ने, 'तुङ्गा'द्रौ यो हनिष्यति ।
 स ते हन्तेति तं ज्ञातु-मुपायमकरोदिति ॥ ९३ ॥
 'तुङ्गा'द्रिं निरुपा 'शङ्ख-पुरे' शालीनवापयत् ।
 तद्रक्षणाय क्षोणीशान्, वारकेणादिदेश सः ॥ ९४ ॥
 वीर्यसारौ कुमारौ तौ, श्रुत्वा राज्ञः प्रजापतेः ।
 कुतोऽप्यर्थाच्चण्डवेगं, प्रैषीद् दूतं सशङ्कितः ॥ ९५ ॥
 स पुत्रादिपरीवारो, यदा राजा प्रजापतिः ।
 सङ्गीतमुखसर्वस्वं, सदस्यनुभवन्नभूत् ॥ ९६ ॥
 तदा दूतश्चण्डवेगः, समदोऽसदोऽविशत् ।
 अभ्युत्तस्यौ च तं भूपो, रङ्गभङ्गोऽभवत् ततः ॥ ९७ ॥-युग्मम्
 पृष्ठास्त्रिपृष्ठा-ऽचलयोः, शशंसुः सचिवा इति ।
 प्रधानभूतो दूतोऽयं, हयग्रीवजगद्भिमोः ॥ ९८ ॥
 अन्येद्युर्दूतमभ्यर्च्य, विससर्ज प्रजापतिः ।

तमुग्रः साग्रजो भार्गव, त्रिष्टुष्टः पृष्ठतोऽगमत् ॥ ९९ ॥
 रङ्गभङ्गरूपाऽध्वार्जे, तमभ्येत्योत्कटैर्भटैः ।
 त्रिष्टुष्टोऽकुट्टयन्नथाः, कापि तत्पत्तयो स्यात् ॥ १०० ॥
 अगृह्णादश्वग्रीवाय, ग्रहितं ग्राभृतादिकम् ।
 वृत्तान्तं तन्नृपो मत्वा, दूतं प्रत्यानयत् पुनः ॥ १०१ ॥
 नव्यद्रव्यैः ॥ सत्कृत्य, चण्डवेगं सगौरवम् ।
 रौद्रोक्तं सुतदुर्वृत्तं, न शस्यं स्वामिने खलु ॥ १०२ ॥
 एवं कैरिष्य इत्युक्त्वा, सोऽगात् किन्त्वग्रतो गतैः ।
 तन्नरैरश्वग्रीवाय, शशंसे तैस्व धर्पणम् ॥ १०३ ॥
 खट्वत्तज्ञाय भूपाय, दूतेन स्वस धर्पणम् ।
 वृथाकथनभीतेन, यथातथमकथ्यत ॥ १०४ ॥
 ततो रूपाऽश्वग्रीवेण, नियुक्तः शालिरक्षणे ।
 प्रजापतिरिति प्रोचे, त्रिष्टुष्टाऽचलयोः पुरः ॥ १०५ ॥
 वत्सौ मत्सरवान् स्वामी, युवयोरपराधतः ।
 अवारेऽप्यनिवारोऽय-मादिशत् सिंहैरक्षणम् ॥ १०६ ॥
 एवमुक्त्वा प्रतिष्ठातुं, पृथ्वीशं प्रतिपिध्य तौ ।
 कुमारौ जग्मतुः सिंह-युद्धश्रद्धामयौ स्वयम् ॥ १०७ ॥
 प्राप्तः 'शैल'पुरेऽपृच्छत्, त्रिष्टुष्टः शालिगोपकान् ।
 वारयन्ति कथङ्कार-मन्ये सिंहं महीधवाः ? ॥ १०८ ॥
 तैरक्तं वर्षवारेण, शालिना(जा ?)लवनं नृपाः ।
 कृतपत्तिरथाश्वेभ-वप्रा रक्षन्ति जाग्रतः ॥ १०९ ॥
 अन्यथाऽसन्न'तुङ्गा'ह्व-गिरिगह्वरगो हरिः ।
 पर्वमान इयोत्पत्त्य, क्रूरः कर्पति कर्षकान् ॥ ११० ॥
 त्रिष्टुष्टस्तानिति प्राह, यत् कालं स्थास्यतीह कः ? ।
 तद् दर्शयत पञ्चास्यं, यमास्यं प्राप्यते यथा ॥ १११ ॥

भृगेन्द्रगर्भा दूरस्थै-स्ततस्तैर्दक्षितां गुहाम् ।
 रथस्यौ धृतवर्मा-ऽस्त्रौ, तौ त्रिष्टुष्टा-ऽचलौ गतौ ॥ ११२ ॥
 तौ वीरौ तद्गुहाऽभ्यर्णे, क्ष्वेडनादं प्रतेनतुः ।
 हर्यक्षो निर्ययौ जुम्भा-मीमवक्रो ध्वनिकुचा ॥ ११३ ॥
 पृथ्वीस्थेन रथस्थस्य, न समः समरो मम ।
 इति त्रिष्टुष्टो भृष्टे-ऽवातरत् फलका-ऽसिभृत् ॥ ११४ ॥
 अवर्मितवपुर्दष्टा-नखास्त्रोऽयमिति क्षणात् ।
 त्रिष्टुष्टो वर्म-चर्मा-ऽसीन्, मुमोचार्य्यतमक्रमः ॥ ११५ ॥
 हर्यक्षः प्रेक्ष्य तं जात-जातिस्मृतिरचिन्तयत् ।
 अहं विशाखनन्दी स, विश्वभूतिरयं पुनः ॥ ११६ ॥
 एकमाश्वर्य्यमेको यन्-मद्गुहामयमागमत् ।
 रथ-चर्मा-ऽस्त्रमोक्षैस्तु, परा चित्रपरम्परा ॥ ११७ ॥
 मदावलेपाद् बलिष्ठं-मन्यो वेत्ति न बालिशः ।
 मदोत्कटकरिघटा-पाटने पाटवं मम ॥ ११८ ॥
 हन्म्येनं तद् विचिन्त्येति, फालं दत्त्वोत्पपात च ।
 पपातोपत्रिष्टुष्टं च, व्याप्तवक्रः स केसरी ॥ ११९ ॥
 आपतञ्चूर्ध्विततल-स्त्रिष्टुष्टेनाभिपत्य सः ।
 ऊर्ध्वौष्ठः पाणिनैकेना-ऽपरेणाप्यधरे धृतः ॥ १२० ॥
 तेनैवास्यविदारेण, क्रुद्धमूर्ध्वशरीरतः ।
 स बलिष्ठस्त्रिष्टुष्टस्तं, चक्रे खण्डद्वयं रयात् ॥ १२१ ॥
 किमनेन कुमारेण, कुमारेणासि मारितः ।
 इत्यमर्षाद् विखण्डोऽपि, स्फुरति स स केसरी ॥ १२२ ॥
 त्रिष्टुष्टस्यान्त्यतीर्थेश-जीवसास्त्राय सारथिः ।
 गणभृद् गौतमजीवः, स्फुरन्तं सिंहमब्रवीत् ॥ १२३ ॥
 पशुसिंह ! नृसिंहेन, त्वमनेनासि मारितः ।
 निहतोऽसि न हीनेन, माऽपमानं वृथा कृथाः ॥ १२४ ॥

अमृतेनेव वाक्येन, तेन सिक्तः स केसरी ।

प्रीतो मृत्वा चतुर्थेऽथ, नरके नारकोऽजनि ॥ १२५ ॥

सिंहो हृदयशल्यं ते, हतः सम्प्रति निर्भयः ।

यथेष्टं घोटकग्रीवः, शालीन् कवलयोज्ज्वलान् ॥ १२६ ॥

इति स्वस्वामिने कथ्यं, तथ्यं दूतः त्वयेति तम् ।

उक्त्वा त्रिष्टो दत्त्वा च, सिंहकृत्तिं विसृष्टवान् ॥ १२७ ॥—युग्मम्

प्रपेतुः 'पोतनपुरं', तौ त्रिष्टो-ऽचलौ ततः ।

तत् तथाऽकथयद् दूतो, ह्यग्रीवाग्रतो गतः ॥ १२८ ॥

ह्यग्रीवः 'पीवभयो, निहन्तुं' छद्मनाऽपि तौ ।

दत्त्वा शिक्षां पुनः प्रैषीद्, दूतं प्रति प्रजापतिम् ॥ १२९ ॥

दूतो गत्वेति तं ग्राह, ग्रहिणुः स्वमुतौ नृपः ।

परितोषफलं राज्यं, दत्ते यदनयोः प्रभुः ॥ १३० ॥

प्रजापतिर्जजल्पेद-मेप्यामि स्वामिनं स्वयम् ।

ग्रहिणोमि सुतौ नाहं, साहङ्काराविमौ यतः ॥ १३१ ॥

दूतो जगाद चेद् राजन्, नाङ्गजौ यापयिष्यसि ।

ततः प्राणप्रहाणाय, रणाय प्रैगुणो भव ॥ १३२ ॥

इत्युक्तवतो दूतस्य, प्रधर्पणममर्षणौ ।

कृत्वा कुमारवारात् तं, निरकासयतां पुरात् ॥ १३३ ॥

ह्यग्रीवाय दूतोऽपि, गत्वाऽऽचख्यौ स्वधर्पणम् ।

सोऽपि कोपेन 'पोतन-पुरं' प्रत्यचलद् बलैः ॥ १३४ ॥

त्रिष्टं 'रथनूपुर-चक्रवाल'पतिः सुताम् ।

विद्याधरेन्द्रो ज्वलन-जटी स्वां पर्यणाययत् ॥ १३५ ॥

स्वयम्प्रभाऽऽख्यया पुत्र्या, तथा सह तदाऽखिलाः ।

विद्या विद्याधराधीश-स्त्रिष्टाय ददौ मुदा ॥ १३६ ॥

विद्यापुष्टस्त्रिष्टोऽपि, ह्यग्रीवस्य सम्मुखम् ।

अचलेन समं आत्रा, प्राचलत् प्रवलैर्बलैः ॥ १३७ ॥

‘रथावर्त्तन’गोपान्ते, हयग्रीव त्रिष्टयः ।

आसीत् संवरणश्रान्त-कृतान्तचरणो रणः ॥ १३८ ॥

निषिध्य सैन्ययोः प्राज्य-निधनं ग्रंथनं स्वयम् ।

अश्वग्रीवस्त्रिष्टयश्च, युयुधाते क्रुधा मिथः ॥ १३९ ॥

त्रिष्टयाय निष्पिष्टास्त्र-ध्वजं भाचक्रभीषणम् ।

अश्वग्रीवोऽमुचद् वैरि-ग्रीवालवनलम्पटम् ॥ १४० ॥

तुम्हेन पतितं चक्रं, त्रिष्टयोरःस्थलान्तरे ।

तद् वभौ गगनक्रोडे, किल मार्तण्डमण्डलम् ॥ १४१ ॥

त्रिष्टयः पाणिनिष्ठेन, तेन चक्रेण हेलया ।

लुलाय तुरगग्रीव-ग्रीवां कदलिकाण्डवत् ॥ १४२ ॥

अचलः प्रथमो राम-स्त्रिष्टयः प्रथमो हरिः ।

इत्युद्धोष्य सुराः पुष्प-वृष्टिं तदुपरि व्यधुः ॥ १४३ ॥

सर्वेऽप्युर्वीधवाः सद्य-स्तदाज्ञां प्रतिपेदिरे ।

‘भरत’क्षेत्रे याम्याद्धं, ताम्यां साधितमोजसा ॥ १४४ ॥

‘मगधे’ष्वैर्द्धचक्री स, आद्यः कोटिशिलां शिलाम् ।

धामदोष्णोद्धृतां मूर्ध्नि, छत्रं कृत्वाऽमुचत् पुनः ॥ १४५ ॥

कृतो ‘वैताल्ये’ ज्वलन-जटी श्रेणिद्वयेधरः ।

अस्माभूबाद्धचक्रित्वा-ऽभिपेकः ‘पोतने’ पुरे ॥ १४६ ॥

क्रमात् पुत्रस्त्रिष्टयस्य, जज्ञे श्रीविजयाह्वयः ।

श्रेयांसतीर्थकृत्यार्थं, सम्यक्त्वप्राप्तिरप्यभूत् ॥ १४७ ॥

गायन्तो गायनाचार्या-स्त्वयैते शयिते मयि ।

इत्यादिष्टस्त्रिष्टयेन, ताल्पिको नक्तमेकदा ॥ १४८ ॥

प्रबुद्धस्तेषु गायत्सु, शय्यापालं जगौ हरिः ।

नामी विष्टयाः सोऽप्याह, कर्णयोः सुखदा इति ॥ १४९ ॥

तदाकर्ण्य क्रुधा तप्तं, कर्णयोस्तस्य विष्णुना ।

क्षेपितं त्रपु तेनाशु, तल्पपालो ममार सः ॥ १५० ॥

१ क-‘पिधन’ । २ क-‘निष्टयस्त्रिष्टयैक(?)भाचक्रं’ । ३ वासुदेव । ४ क-‘तस्मा’ ।

५ ख-‘पोतनपुरे’ । ६ क-‘रम्यभूत्’ ।

दुर्विपाकं तदा वेद्यं, त्रिष्टोऽपि न्यकाचयत् ।
 स हिंसादिभिरप्यन्य-दुष्टं कर्म वयन्ध च ॥ १५१ ॥
 प्रपाल्यायुश्चतुरशी-त्यष्टलक्षीमयं मृतः ।
 नारकः सप्तमावन्त्या-‘मप्रतिष्ठान’गोऽजनि ॥ १५२ ॥
 तद्वियुक्तो यतिर्भूत्वा, तत्त्वा प्रापाऽचलः शिवम् ।
 सिंहस्त्रिष्टजीवो-ऽभूद्वृत्तो नरकावनेः ॥ १५३ ॥
 स क्रूरात्मा मृतः सिंह-श्चतुर्थं नरकं गतः ।
 उद्धृत्य नरकाद् आन्त-स्तिर्यग्मर्त्यभवान् बहून् ॥ १५४ ॥
 कदापि मानुषं जन्म, प्राप्य कर्मार्जयच्छुभम् ।
 राजाऽपर‘विदेहे’ऽभून्-‘मूका’पुर्या धनञ्जयः ॥ १५५ ॥
 तत्पत्नी धारिणी सोऽभूत्, ‘प्रियमित्रस्तयोः सुतः ।
 चतुर्दशमहास्वप्नो-दितश्चक्रित्ववैभवः ॥ १५६ ॥
 स युवा समभूच्चक्री, पदस्त्रण्डविजयेश्वरः ।
 पोट्टिलाचार्यपादान्ते, प्रतिबुद्धोऽग्रहीद् व्रतम् ॥ १५७ ॥
 तपस्तेपे स शान्तात्मा, वर्षकोटीं समुत्कृतम् ।
 आयुः स चतुरशीति-पूर्वलक्षाण्यपूरयत् ॥ १५८ ॥
 विधायानशनं प्रान्ते, धर्मध्यानपरायणः ।
 मृत्वा ‘शुक्रे’ स ‘सर्वार्थ’-विमाने विबुधोऽभवत् ॥ १५९ ॥
 ततश्च्युत्वाऽत्र ‘भरते’, ‘छत्रा’पुरि स भूपतेः ।
 जितशत्रोर्भद्रापत्न्यां, नन्दनाख्यः सुतोऽजनि ॥ १६० ॥
 तं युवानं पिता राज्ये, न्यस्य प्रव्रजितः स्वयम् ।
 सोऽष्टानां चतुर्विंशति-लक्षीं राज्यमपालयत् ॥ १६१ ॥
 प्रव्रज्य पोट्टिलाचार्य-पार्श्वे तेपे तपोऽद्भुतम् ।
 विंशत्या स्थानैस्तीर्थकृत्-नामकर्मार्जयच्च सः ॥ १६२ ॥
 वर्षलक्षं व्रती सोऽन्ते-ऽनशनी पट्टिवासरान् ।
 क्रमादायुः पञ्चविंश-त्यष्टलक्षाण्यशेषयत् ॥ १६३ ॥

अधि'प्राणत'कल्पं स, 'पुष्पोत्तर'विमानगः ।

आसीद् विंशतिसागरो-पमायुर्मासुरः सुरः ॥ १६४ ॥

'जम्बू'द्वीपेऽत्र 'भरत'-क्षेत्रेऽत्रैव द्विजन्मनाम् ।

सन्निवेशोऽस्ति 'ब्राह्मण-कुण्ड'ग्राम इति स्मृतः ॥ १६५ ॥

तस्मिन् वृषभदत्तोऽभूत्, 'कोटालस'कुलो द्विजः ।

'जालन्धर'कुलोद्भूता, 'देवानन्देति तत्प्रिया ॥ १६६ ॥

तत्कुक्षौ नन्दनजीवो-ऽवातापीत् 'प्राणता'व्युतः ।

आपाटे पट्यां शुक्रायां, विधौ हस्तोत्तरक्षेत्रे ॥ १६७ ॥

चतुर्दश महास्रमान्, देवानन्दा ददर्श सा ।

प्रातराख्यच्च पत्ये सो-ऽवदद् भाषी सुतोऽद्भुतः ॥ १६८ ॥

द्व्यशीतिर्दिवसा जग्मुः, प्रभौ तद्गर्भमौध्रिते ।

ततः 'सौधर्मा'धिपतेः, सिंहासनमकम्पत ॥ १६९ ॥

देवानन्दागर्भगतं, विज्ञायावधिना विश्रुम् ।

शुक्तसिंहासनो नत्वा, वृत्रहेति व्यचिन्तयत् ॥ १७० ॥

भिक्षावृत्तिकुले रोर-कुले तुच्छकुलेऽपि वा ।

नोत्पद्यन्ते तीर्थकृतो, जगत्पूज्याः कदाचन ॥ १७१ ॥

'इक्ष्वाकु'वंशमुख्येषु, क्षत्रवंशेष्वमी पुनः ।

अर्णवेष्विव रत्नानि, जायन्ते जिनपुङ्गवाः ॥ १७२ ॥

कुले नीचेऽवतरणं, स्वामिनस्तदसङ्गतम् ।

यद्वा प्राक्कर्म नाशुक्तं, क्षयमेत्यर्हतामपि ॥ १७३ ॥

उपस्थितं तदद्यापि, यन्मरीचिमवे विशुः ।

कुर्वन् कुलमदं नीचै-र्गोत्रिकमार्जयत् पुरा ॥ १७४ ॥

जातान् नीचकुले कर्म-वशादुच्चकुलेऽन्यतः ।

अर्हतः क्षेममुत्साक-मधिकारोऽस्ति निश्चितः ॥ १७५ ॥

स्वामी तत् कुत्र सञ्चार्यो, ज्ञातं तिष्ठति 'भारते' ।

क्षेत्रेऽत्र 'क्षत्रियकुण्ड'-ग्रामाह्वं प्रवरं पुरम् ॥ १७६ ॥

‘इक्ष्वाकु’वंशसम्भूत-स्तत्र क्षत्रशिरोमणिः ।

सिद्धार्थोऽस्ति धराधीश-स्तस्यास्ते त्रिशला प्रिया ॥ १७७ ॥

तद्गर्भेऽस्त्यधुना पुत्री, कार्यस्तदनयोर्मया ।

देवानन्दा-त्रिशलयो-र्लघु गर्भव्यतिक्रमः ॥ १७८ ॥

विचिन्त्यैवं नैगमेपी, सेनानीः पविलक्ष्मणा ।

कार्ये तत्र समादिष्ट-स्तत् तथैव च निर्ममे ॥ १७९ ॥

श्यामाश्विनत्रयोदश्या-मिन्दौ हस्तोत्तराश्रिते ।

द्वयशीतिदिवसप्रान्ते, स्वाम्याप त्रिशलोदरम् ॥ १८० ॥

चतुर्दश महास्रमान्, मुखे प्रविशतस्तदा ।

ददर्श त्रिशला देवा-नन्दा निर्गच्छतः पुनः ॥ १८१ ॥

मातुर्मयि स्पन्दमाने, मा भूत् कष्टमिति प्रभुः ।

गर्भे निभृत एवास्याद्, योगीन्द्र इव योगवित् ॥ १८२ ॥

हृतः केनापि मद्गर्भ, इत्यार्त्ता त्रिशलाऽभवत् ।

सिद्धार्थोऽप्यवबुध्येदं, सखेदहृदयोऽजनि ॥ १८३ ॥

तज्ज्ञानत्रयवान् मत्वा, दुःखं पित्रोः परं प्रभुः ।

गर्भसञ्ज्ञावबोधाय, स्वामङ्गुलिमचालयत् ॥ १८४ ॥

गर्भोऽस्त्यक्षत एवेति, पित्रोः प्रीतिरभूत् परा ।

अदृष्टेऽपि सुते स्नेहं, तं मत्वा स्वाम्यचिन्तयत् ॥ १८५ ॥

‘जीवतोरनयोर्दीक्षां, पित्रोर्दुष्प्रतिकारिणोः ।

यद्यहं स्वीकरिष्ये त-दार्चघ्याने पतिष्यतः ॥ १८६ ॥

जीवतोरनयोर्दीक्षां, न ग्रहीष्याम्यहं ततः ।

सप्तमे भासि जग्राहा-ऽभिग्रहं भगवानिति ॥ १८७ ॥

चैत्रे शुक्लत्रयोदश्यां, शशिन्युत्तरफाल्गुनी ।

धिष्ण्यं श्रिते कन्याराशौ, देव्यथासूत सा सुतम् ॥ १८८ ॥

तीर्थेशं चतुर्विंशति-तम‘मिक्ष्वाकु’वंशजम् ।

काञ्चनप्रतिमच्छायं, सिंहलाञ्छनलाञ्छितम् ॥ १८९ ॥-युग्मम्

कालमावालयुतनुः, स्वस्वमज्ज्या सुरैः कृतम् ।
 इयद्विरुदकैः खानं, कथं स्वामी सहिष्यते ॥ १९० ॥
 इति हस्तां हरेः शङ्कां, हतं 'मेरु'गिरिं प्रभुः ।
 लीलायाञ्चालयद् वाम-पादाङ्गुष्ठाग्रपीडनात् ॥ १९१ ॥
 तद् विज्ञायावधिज्ञानात्, प्रभोर्लीलायितं हरिः ।
 स्वामिन् ! मिथ्या वितर्कं मे, क्षमस्वेति ननाम च ॥ १९२ ॥
 गर्भस्थेऽत्राभवद् वृद्धि-गृहे देशे पुरे पुरे ।
 इति व्यधाद् वर्द्धमान, इति नाम पिता प्रभोः ॥ १९३ ॥
 कृतोपसर्गैरप्येष, न प्रकम्प्यः सुरैरपि ।
 हरिर्महावीर इति, प्रभोर्नामाकरोत् परम् ॥ १९४ ॥
 न्यूनान्दहायनः सार्द्धं, सवयोभिर्नृपात्मजैः ।
 विश्ववैयोऽनुरुपाभिः, क्रीडाभिः क्रीडति स्व सः ॥ १९५ ॥
 तदाऽनदत् द्युसन्नाथो, द्युसदः सदसोज्ज्वला ।
 महावीरविश्वधीरः, क्षोभ्यो भुवि न केनचित् ॥ १९६ ॥
 तं वीरं क्षोभयाम्येष, इति द्वेषधरः सुरः ।
 कोऽपि त्वरापरः प्राप, सैनीडं क्रीडतः प्रभोः ॥ १९७ ॥
 कुर्वन्नामलकीं क्रीडां, यत्रारूढस्तरीं प्रभुः ।
 स सर्पाभूय भौगेन, तं दुष्टोऽवेष्टयत् तले ॥ १९८ ॥
 भीमस्तेषु समस्तेषु, अस्तेषु नृपक्षनुषु ।
 प्रभुरुत्क्षिप्य साक्षेपं, दूरे चिक्षेप पन्नगम् ॥ १९९ ॥
 रन्तुं पुनः समीघुस्ते, कुमारास्तत्र सत्रपाः ।
 कुमाराकारतां कृत्वा, रेमे तेष्वमरोऽपि सः ॥ २०० ॥
 पणोऽयममवत् तत्र, क्रीडायां पूर्वमेव यः ।
 पादपस्याग्रमारोहेत्, कुमारः स जयी भवेत् ॥ २०१ ॥
 विनिर्जिताश्च जेतारं, पृष्ठारूढं वहन्ति ते ।
 जित्वा वीरविभुः पृष्ठा-रूढश्चान्यानवाहयत् ॥ २०२ ॥

पृष्ठारूढः क्रमाद् वीरो, वर्द्धमानं सुरं दिवि ।
 निर्भयो मुष्टिना पृष्ठे, हत्वा तं वामनं व्यधात् ॥ २०३ ॥
 स्वं रूपं शक्रसङ्कृतां, प्रभोर्धैर्यस्तुतिं च ताम् ।
 प्रकाश्य स प्रभुं नेत्वा, क्षमयित्वा ययौ सुरः ॥ २०४ ॥
 साग्राष्टहायनं नीतं, पित्रा पाठकृते प्रभुम् ।
 उपाध्यायान्तिके सिंहा-सने शक्रो न्यवेशयत् ॥ २०५ ॥
 प्रार्थितः प्रभुरिन्द्राय, तदा शब्दानुशासनम् ।
 यज्जल्पति स तल्लोके, 'जैनेन्द्र'मिति विश्रुतम् ॥ २०६ ॥
 स्वामी क्रमात् सप्तहस्तो-च्छ्रयस्त्वारुण्यमाश्रयत् ।
 राज्ञः समरवीरस्य, सुतैनं वोढुमागमत् ॥ २०७ ॥
 सा तु प्रार्थनया मातु-स्तदाज्ञाभङ्गभीरुणा ।
 राजकन्या यशोदारुणा, प्रभुणा पर्यणीयत् ॥ २०८ ॥
 समये समभूत् पुत्री, स्वामिनः प्रियदर्शना ।
 राजात्मजो जमालिस्तां, व्युवाहावाप्तयौवनाम् ॥ २०९ ॥
 जन्मतः स्वामिनो वर्षे-ऽष्टाविंशे पितरौ मृतौ ।
 कल्पितानशनौ कल्प-'मच्युता'हं समीपतुः ॥ २१० ॥
 सिद्धार्थ-त्रिशलाजीवौ, च्युता'वच्युत'कल्पतः ।
 उभावपर'विदेह'-क्षेत्रे मुक्तिमवाप्स्यतः ॥ २११ ॥
 अर्थितः पार्थिवो नाभूद्, भवमीरुर्विश्रुयतः ।
 तदग्रजस्ततो जज्ञे, नृपतिर्नन्दिवर्द्धनः ॥ २१२ ॥
 जीवतः पितरौ यावत्, तावद् गृह्णामि न व्रतम् ।
 इत्यभिग्रहमापूर्णं, प्रेक्ष्य दीक्षाग्रहाग्रहः ॥ २१३ ॥
 पितृशोकमृतो भ्रातु-रातुरस्योपरोधतः ।
 विशुर्भावयतीभूय, वर्षमेकमवाहयत् ॥ २१४ ॥-युग्मम्
 तीर्थं प्रवर्त्तयेत्युक्तो, 'लोकान्तिक'सुरैः प्रभुः ।
 यथाकाममथार्थिभ्यो, दानं दत्ते स वार्षिकम् ॥ २१५ ॥

पद्त्रिंशत्कार्मुकप्रोक्षां, पञ्चाशद्वनुरायताम् ।

पञ्चविंशतिकोदण्ड-विस्तारां शिविकोत्तमाम् ॥ २१६ ॥

‘चन्द्रप्रभा’ऽभिधां नन्दि-वर्द्धनो निरमापयत् ।

तादृशीमेव शक्रोऽपि, चक्रेऽन्यां शिविकां पुनः ॥ २१७ ॥-युग्मम्

‘विशांपतेः शिविकायां, शक्रस्य शिविका परा ।

देवशक्त्याऽन्तर्हिताऽऽसीत्, तत्रारूढो जगत्पतिः ॥ २१८ ॥

‘ज्ञातखण्डवनं’ नाम, स गत्वोपवनं ‘विभुः ।

मार्गशीर्षे श्यामलायां, दशम्यां त्रिंशदन्धिकः ॥ २१९ ॥

हस्तोत्तरास्थिते चन्द्रे, ग्रहरेऽहश्च पैथिमे ।

कृतपष्ठतपा दीक्षा-मेकाकी प्रतिपन्नवान् ॥ २२० ॥-युग्मम्

सिद्धार्थनृपमित्राय, तदाप्ताय द्विजन्मने ।

सोमाय देवदूष्यार्द्धं, दरिद्राय ददौ विभुः ॥ २२१ ॥

स्वामी तत्र दिने सायं, ‘कुर्मर’ग्राममाप्तवान् ।

उपसर्गकरं गोपं, तत्र शक्रो न्यवारयत् ॥ २२२ ॥

उपसर्गा भविष्यन्ति, द्वादशाब्दानि ते प्रभो ! ।

तान् सर्वान् वारयिष्यामि, पार्थर्यैर्त्यहमन्वहम् ॥ २२३ ॥

इत्युक्ते हरिणा स्वामी, साहार्हन्तो हि न क्वचित् ।

अपेक्षन्तेऽन्यसाहाय्यं, श्रेयःप्राप्तौ कृतोद्यमाः ॥ २२४ ॥

इत्युक्त्या स्वामिनो मातृ-प्वस्त्रीयं व्यन्तरं सुरम् ।

शक्रो निदेश्य रक्षायै, सिद्धार्थं स्वपदं ययौ ॥ २२५ ॥

‘कोल्लाक’सन्निवेशेऽभूद्, द्वितीये दिवसे प्रभोः ।

चहुलाहद्विजगृहे, परमात्मेन पारणम् ॥ २२६ ॥

शूलपाण्याख्ययक्षेण, चण्डकौशिकदंष्ट्रिणा ।

त्रिपृष्ठभवनिर्भिन्न-सिंहजीवो भवे अमन् ॥ २२७ ॥

सुदाढाख्योऽभवन्नाग-कुमारस्तेन वैरिणा ।

गोशालेन स्वयं शिष्यी-भूय मङ्गलिष्यन्तुना ॥ २२८ ॥

१ नृपस्य । २ ख-‘प्रभुः’ । ३ क-‘पथिमे’ । ४ ख-‘चार्यहं’ । ५ ख-‘ऽय’ ।
६ क-‘ऽन्नमत्’ ।

भार्या विजयवत्याख्या, या त्रिष्टभवे प्रभोः ।

अगौरवाऽहमित्येषा, तदामर्षान्ममार सा ॥ २२९ ॥

भवे भ्रान्त्वा तदा जाता, व्यन्तरी कटपूतना ।

जटाग्रवल्कलाग्रोत्थ-शीतलोदकचिन्दुभिः ॥ २३० ॥

माघे तपस्विनीरूप-धारिण्या नक्तमेतया ।

तथा सद्गमकेनेन्द्र-स्तुतिकुद्वेन नाकिना ॥ २३१ ॥

अयोभारसहस्राढ्य-कालचक्रप्रमोचिना ।

पृष्ठलग्नेन पण्मासान्, नानोपद्रवकारिणा ॥ २३२ ॥

यस्त्रिष्टभवे शय्या-पालकैस्त्रिषु पायितः ।

सोऽभूद् भवे भ्रमन् गोपो, ग्रामे 'पण्मानि'नामनि ॥ २३३ ॥

तेन कर्णद्वयीक्षित-काशकीलद्वयेन च ।

एतैरन्यैश्चोपसर्गान्, कृतान् सेहे बहून् विभुः ॥ २३४ ॥-अष्टभिः कुलकम्

शीतं माघनिशायां यद्, वितेने कटपूतना ।

जघन्येपूपसर्गेषु, तदुत्कटं प्रभोरभूत् ॥ २३५ ॥

कालचक्रं मध्यमेपू-त्कटं दुष्टसुरेरितम् ।

उत्कटेषूत्कटतमं, शल्यग्नोद्धरणं पुनः ॥ २३६ ॥-युग्मम्

तपःसहया पुनरिय-मेकं पाण्मासिकं प्रभोः ।

दिनपञ्चकहीनं तु, पाण्मासिकमभिग्रहे ॥ २३७ ॥

चतुर्मासक्षपणानि, नव द्वे तु त्रिमासिके ।

सार्द्धे द्विमासिके द्वे च, द्विमासिकानि पद् पुनः ॥ २३८ ॥

सार्द्धमासिके पुनर्द्वे, मासिकानि द्विष्ट पुनः ।

जातान्यर्द्धमासिकानि, द्वासप्ततिमितानि तु ॥ २३९ ॥

भेद्रादिप्रतिमास्तिष्ठो, द्वादशाष्टमभक्ततः ।

प्रतिमाथैकरात्रिक्यः, पष्ठानां द्वे शते तथा ॥ २४० ॥

एकोनत्रिंशदधिकं, तपः सर्वं जलोज्झितम् ।

चतुर्थं नित्यभक्तं च, न कदाचिदभूत् पुनः ॥ २४१ ॥

१ य-‘यथा’ । २ क-‘शुपलायित’ । ३ क-‘पण्माननामनि’ । ४ द्वादश ।

५ भद्र महामद्र सर्वतोभद्रा २-४-१०दिनप्रमाणा । ६ क-‘पुन’ ।

आसीदेकोनपञ्चाशं, पारणाहः शतत्रयम् ।
 व्रताहश्चेति षण्मासाः, पक्षो द्वादशवर्षभूत् ॥ २४२ ॥
 अथ 'जु'पालका'ख्याया, नद्या उत्तरोधसि ।
 श्यामाकाहस्य गृहिणः, क्षेत्रे सौलतरोस्तले ॥ २४३ ॥
 अव्यक्तचैत्यपार्थस्थे, मुहूर्ते विजयाहये ।
 कृतपट्टतपाः स्वामी, तस्या 'बुत्कटिका'सने ॥ २४४ ॥-शुग्मम्
 वैशाखशुक्लदशम्या-मिन्दौ हस्तोत्तराश्रिते ।
 दिनस्य पथिमे यामे, श्रीवीरः प्राप केवलम् ॥ २४५ ॥
 न सर्वविरतिं कोऽपि, गन्ताऽत्रेति विदन्नपि ।
 व्याख्यां समवसरणे, स्थितिरित्यकरोत् प्रभुः ॥ २४६ ॥
 मातङ्गनामा यक्षोऽभूद्, गजयानोऽसितद्युतिः ।
 बीजपूरं करे वामे, नकुलं दक्षिणे दधत् ॥ २४७ ॥
 देवी सिद्धार्थि(यि)का चासी-दासीना गजवाहने ।
 हरिच्छविः पुस्तकाढ्या-ऽभयदौ दक्षिणौ करौ ॥ २४८ ॥
 वामौ तु दधती बीज-पूर-बल्लकिसंयुतौ ।
 प्रभोरभूतां ते नित्या-सने शासनदेवते ॥ २४९ ॥-विशेषकम्
 पुरी 'मपापां' प्रापाथो-छङ्ग्य द्वादशयोजनीम् ।
 दिनवन्निश्यपि स्वामी, युसद्द्योतैः स्फुटेऽब्जनि ॥ २५० ॥
 'महासेन'वनोद्याने, तस्यां पुरि सुरैः कृतम् ।
 स्वामी समवसरणं, पूर्वद्वाराऽविशत् ततः ॥ २५१ ॥
 ततः प्रदक्षिणीकृत्य, द्वार्निशद्वजुरुन्नतम् ।
 चैत्यद्वं न्यपदत् तत्र, पूर्वसिंहासने प्रभुः ॥ २५२ ॥
 तस्यां पुरि धनाढ्येन, सोमिलेन द्विजन्मना ।
 भङ्गेन क्रतुरारब्धो, मिलितास्तत्र याज्ञिकाः ॥ २५३ ॥
 ईयु'र्मगध'देशीया, 'गोवर'ग्रामवासिनः ।
 पृथिवीकुक्षिसम्भूता, वैसुभूतिद्विजाङ्गजाः ॥ २५४ ॥

१ स- 'पालिका०' । २ क- 'मालतरो०' । ३ क- 'धनुर्भूति०' ।

इन्द्रभूतिरग्निभूति-वायुभूरिति श्रुताः ।
 गोत्रेण 'गौतमा'स्तत्र, त्रयोऽप्येते सहोदराः ॥ २५५ ॥
 'कोल्लाकादीयतुर्व्यक्तो, वारुणीधनमित्रजः ।
 सुधर्मा च तत्पितृव्यधम्मिल्लभद्रिकामवः ॥ २५६ ॥
 'कोल्लाके' सन्निवेशेऽभूद्, विजया-धनदेवजः ।
 मण्डिकस्तत्र जाते तु, धनदेवो व्यपद्यत ॥ २५७ ॥
 तत्रैव धनदेवस्य, मातृष्वसुतोऽजनि ।
 मौर्यनामा द्विजस्तस्य, परिणीता मृताङ्गना ॥ २५८ ॥^१
 ततो विजयदेवाऽऽसीद्, देशाचारेण तत्प्रिया ।
 तस्यां मौर्यात् सुतो जज्ञे, मौर्यपुत्र इति श्रुतः ॥ २५९ ॥
 ईयतुस्तौ क्रतौ तत्र, तैथैव 'मिथिला'पुरः ।
 आयादकम्पितस्तत्र, जयन्तीदेवविप्रजः ॥ २६० ॥
 आययौ 'कोशला'पुर्या, वसुद्विजतनूद्भवः ।
 अचलभ्राता नाम्नाऽसौ, नन्दाकुक्षिसमुद्भवः ॥ २६१ ॥
 'वत्स'देशीय'तुङ्गिक'-सन्निवेशनिवासतः ।
 आगतस्तत्र मेतार्यो चरुणादत्तविप्रजः ॥ २६२ ॥
 अतिभद्राकुक्षिभवो, बलविप्रस्य नन्दनः ।
 प्रभासनामा यज्ञेऽत्र, प्राप्तो 'राजगृहा'त् पुरात् ॥ २६३ ॥
 एकादशाप्यमी विप्राः, कृतजीवादिसंशयाः ।
 स्वामिना दीक्षिताः कृत्वा, निःसन्देहाः पृथक् पृथक् ॥ २६४ ॥
 प्रत्येकं तेषु पञ्चाद्याः, शिष्यपञ्चयतीधृताः ।
 त्रिभिस्त्रिभिः शिष्यशतैर्-धृताः षड् दीक्षिताः पुनः ॥ २६५ ॥
 एकादशेन्द्रभूत्याद्याः, प्रमोर्गणधरा इति ।
 चन्दनाऽपि तदा तत्रो-पाख्याऽऽनीता सुरैः स्वयम् ॥ २६६ ॥
 बह्वीभिर्नृपपुत्रीभिः, प्रशुणा दीक्षिता च सा ।
 श्रावकत्वं नरा नार्यः, श्राविकात्वं प्रपेदिरे ॥ २६७ ॥

१ क-('कोल्लाकादीयतुर्व्यक्तो' । २ क-('भद्रिला०' । ३ ख-('कोल्लाकसन्निवेशे' ।

४ क-('तत्रैव' । ५ क-('दित्यभिज' ।

एवं चतुर्विधः सङ्घः, श्रीवीरस्वामिनोऽभवत् ।
 त्रिपद्या द्वादशाङ्गी च, गणभृद्भिरसूच्यत ॥ २६८ ॥
 अकम्पिताऽचलआत्रो-मेंतार्याख्यप्रभासयोः ।
 सदृशी वाचनाऽन्येषां, सप्तानां तु पृथक् पृथक् ॥ २६९ ॥
 एकादश गणधरा, गणा नव पुनः प्रभोः ।
 इत्यभून्नथान्यत्र, विजहार जगद्गुरुः ॥ २७० ॥
 चतुर्दश सहस्राणि, समजायन्त साधवः ।
 साध्व्यः शान्ताः सहस्राणि, पद्त्रिंशत्प्रमितानि तु ॥ २७१ ॥
 चतुर्दशपूर्वधराः, श्रमणास्त्रिशती पुनः ।
 समुत्पन्नावधिज्ञाना-स्रयोदश शतानि तु ॥ २७२ ॥
 शतानि सप्त प्रत्येकं, जातवैक्रियलब्धयः ।
 'अनुत्तर'गतिश्रेष्ठाः, केवलज्ञानिनस्तथा ॥ २७३ ॥
 मनोविदां पञ्चशती, वादिनश्च चतुःशती ।
 सैकोनपष्टिसहस्रा, लक्षैका श्रावकाः पुनः ॥ २७४ ॥
 श्राविका लक्षत्रितय-मष्टादशसहस्रयुक् ।
 इति जातः परीवारः, प्रभोर्विहरतः क्षितौ ॥ २७५ ॥
 ततः पुर्या'मपापा'यां, सेव्यमानः सुरासुरैः ।
 स्वायुःप्रान्तं परिज्ञाय, श्रीवीरः समवासरत् ॥ २७६ ॥
 पृष्टः पञ्चमपट्टार-स्वरूपं भगवांस्तथा ।
 भावितीर्थकृतां जीवान्, गौतमाय न्यवेदयत् ॥ २७७ ॥
 ततो विज्ञाय निर्वाण-समयं ज्ञातनन्दनः ।
 हस्तिपालनृपालस्य, शुल्कशालां समाश्रयत् ॥ २७८ ॥
 कार्तिकस्यामावस्यायां, निशायामन्तिमक्षणे ।
 शशाङ्के स्वातिगे मुक्ति-काले शक्रः प्रभुं जगौ ॥ २७९ ॥
 जिनेश ! तव जन्मर्धं, गन्ता भंसकदुर्ग्रहः ।
 बाधिष्यते स वर्षाणां, सहस्रे द्वे तु शासनम् ॥ २८० ॥
 तस्य सङ्क्रमणं यावद्, विलम्बस्य ततः प्रभो ! ।

भवत्प्रभाप्रभावेण, स यथा विफलो भवेत् ॥ २८१ ॥

स्वाम्पूजे शकः केनापि नायुः सन्धीयते कचित् ।

दुःपमाभावतो वाघा, भाविनी मम शासने ॥ २८२ ॥

प्रबोधयेति सुधर्मेशं, त्रिंशद् वर्षाणि केवलात् ।

सार्द्धपद्मासहीनानि, प्रपाल्य परमेश्वरः ॥ २८३ ॥

द्वासप्ततिवत्सरायुः, पर्यङ्कासनमास्थितः ।

कृतपण्डतपा मुक्ति-मेकाकी समुपेयिवान् ॥ २८४ ॥-युग्मम्

निशि तस्यां कृतो देवै-रुद्धोतो रत्नदीपकैः ।

प्रतिवर्षं तदाद्येव, विश्वे दीपोत्सवोऽभवत् ॥ २८५ ॥

त्रिंशदर्षी गार्हस्थ्ये द्वि-चत्वारिंशत् समा व्रते ।

द्वासप्ततिवर्षाणीति, सर्वायुश्चरमार्हतः ॥ २८६ ॥

गते श्रीपार्श्वनिर्वाणात्, सार्द्धे वर्षशतद्वये ।

श्रीवीरस्वामिनो जज्ञे, महानन्दपदोदयः ॥ २८७ ॥

आनन्दास्वादसीमा सुजनजनहृदां भाग्यसौभाग्यसीमा

विश्रालीलोचनानां परमशमरसस्याद्भुतैश्वर्यसीमा ।

धर्मस्योद्धाससीमा शिवसुखपटलीसंश्रयोपायसीमा

श्राद्धानां शर्म संवर्द्धयतु जिनविभोर्वर्द्धमानस्य मूर्तिः ॥ २८८ ॥

इति वायटगच्छीयश्रीजिनवत्तस्त्रिशिष्यश्रीमदमरचन्द्रमहाकविविरचिते चतुर्विंशति-

जिनेन्द्रसङ्क्षिप्तचरिते चतुर्विंशतितमं श्रीमहावीरजिनचरितं समाप्तम् ॥

स्व-परिशिष्टम्

॥ प्रकीर्णकम् ॥

(१) पट्त्रिंशदायुधानि ।

चतुर्थे सर्गे द्वाविंशे पद्ये 'पट्त्रिंशदायुधधरा' इत्युल्लेखो वरीवर्ति । एतदभिधानानि द्विपणरूपेण सूचितानि पदपठितमे पृष्ठे । अत्र विशेषतः प्रमाणीभूतानि नामानि निर्दिश्यन्ते द्वेयाश्रय (भा. २, स. ११, पृ. २८) काव्यस्य श्रीअभय-तिलकगणितुम्कितायाष्टीकाया आधारेण । तथाहि—

“चक्र १ धनुः २ वज्र ३ खड्ग ४ क्षुरिका ५ तोमर ६ कुन्त ७ त्रिशूल ८ शक्ति ९ परशु १० मक्षिका ११ भलि १२ भिन्दिमा(पा)ल १३ मुष्टि १४ छुण्टि १५ शङ्ख १६ पाश १७ पट्टिश १८ श्मष्टि १९ कणय २० कम्पन २१ हल २२ मुश(स)ल २३ गुलिका २४ कर्तरी २५ करपत्र २६ तरवारि २७ कुदाल २८ दुस्कोट २९ गोफणि ३० डाह ३१ डबूस ३२ सुह्र ३३ गदा ३४ घन ३५ करवालिका ३६ इति ॥”

श्रीकेशचक्रते कैल्पद्रुकोपे (भा. १ पृ. १२४) पट्त्रिंशदायुधनामानि त्वेवम्—

“धनुः १ खड्गो २ गदा ३ चक्र ४ वज्र ५ खट्वाङ्ग ६ तोमराः ७ ।
यमदध्ना ८ क्षुरी ९ मू(शू?)लं १० कर्तरी ११ सुह्रो १२ हलम् १३ ॥ २२२ ॥
पाशो १४ डकुशो १५ भिन्दिपालः १६ कणपः १७ पट्टिश १८ स्ततः ।
मुशुण्डी १९ शङ्ख २० मुसल २१ स्त(त्स?)र २२ गोफण २३ पत्रणाः २४ ॥ २२३ ॥
दुःस्कोट २५ मक्षिका २६ डाह २७ डभसाः २८ करपत्रक २९ ।
ह्रलिः ३० कुठारः ३१ परिघः ३२ कुन्तिः ३३ शक्तिश्च ३४ कर्तरी ३५ ॥ २२४ ॥
यष्टिः ३६ शस्त्राणि पट्त्रिंशदमून्यायोधजीविनाम् ।”

कौटिलीयेऽर्थशास्त्रे द्वितीयाधिकरणे आयुधानां राध्यक्षेति नाम्नि प्रकरणे विविधानामायुधानां वर्णनं समस्ति, किन्तु पट्त्रिंशत् इति सङ्ज्ञा केपामायुधानामिति न तत्र दर्शितम् ।

श्रीमाणिक्यचन्द्रसूक्तिते पृथ्वीचन्द्रचरित्रे वान्विलासेत्यपराहये

१ गीर्वाणभाषाया निबद्धमिदं महाकाव्यं 'मुम्नापुरी' स्वरानुकीयम् यमालाया प्रकाशितं शाके १८४३ तमे वत्सरे । २ ग्रन्थोऽयं Gaekwad's Oriental Series इति सङ्गक-ग्रन्थमालाया प्रसिद्धिं गतः । ३ सुद्रिते अये क्षुरीमूलमिति सङ्कर्तचनाऽस्ति, परन्तु सत्यानां सुधानां प्रतिज्ञातसङ्ख्यायां दुर्निर्वाहः ।

द्वितीये जहासे विद्यते षट्त्रिंशदायुधनिर्देशः, किन्तु ग्रन्थगौरवभयात् नायमत्रावतार्यते । एतदर्थं च विलोक्यतां प्राचीनगुजरातीगद्यसन्दर्भः (पृ. १३९) ।

(२) चतुर्थसर्गगतस्य विंशे पद्ये उल्लिखितस्य त्रायक्षिंशस्य चतुर्णवतितमपद्य-निविष्टस्य सामानिकस्य षष्ठसर्गस्य २५९तमे पद्ये प्रयुक्तस्य चाहमिन्द्रस्य स्वरूपस्य रूपरेखा यथा—

“इन्द्राः सामानिकादिभेदानां नवानामधिपतयः परमैश्वर्ययुक्ताः । सामानिकास्त्विन्द्रतुल्या भवन्त्यायुष्कादिभिः, कैवलमिन्द्रत्वं सफलकल्पाधित्वं नास्ति, शेषं समानम्, अतः समानस्थाने भवाः सामानिकाः ‘समानस्य तदादेः’ (का. वार्तिके) चेति वचनादौपसह्यानिकपृक्(ब्) । अन्यस्यानिर्देशादिन्द्रैः सह समानभावः प्रत्यासन्न-श्चेति, ते चामात्य-पितृ-गुरु-पाध्याय-महत्तरवद् द्रष्टव्याः, अमा सहाय्ये, सह भवन्तीत्यमात्याः—कार्यालोचनसमर्थाः पिता गुरुरुपाध्यायो महत्तरश्च सर्व एते पूजनीयास्तद्वत् तेऽपि सामानिका इति । त्रयक्षिंशदेष त्रायक्षिंशाः स्वार्येऽण् ‘तद्धिताः’ (पा. अ. ४, पा. १, सू. ७६) इति बहुवचननिर्देशादनुक्तवद्धितोत्पत्तिर्दृष्टशब्दान्वाख्यानान्, एते मन्त्रि-पुरोहितस्थानीयाः” ।

—तत्त्वार्थ (अ. ४, सू. ४)स्य बृहद्भूतौ (पृ. २७५—२७६)

नवमैवेयकपञ्चानुत्तरवासिनो देवाः परस्परं न परतन्त्राः, न कोऽपि कस्य-चिदन्यस्य स्वामी, सर्वेऽपि इन्द्रतुल्याः, अवस्तेषां प्रत्येकस्याहमिन्द्रेति सञ्ज्ञा समस्ति ।

(३) अप्सरसां नामावली ।

नवमे सर्गे २७ तमात् पद्यात् ३३ तमपद्यपर्यन्तेषु कतिपयानामप्सरसाम-भिधानानि दरीदृश्यन्ते । तत्परत्वे व्याडिकोशादिगतानि प्रास्ताविकानि पद्यान्युद्धृतानि मया १९७ तमे पृष्ठे । अधुनाऽत्र श्रीभरतमुनिप्रणीते नाट्यशास्त्रे प्रथमेऽध्यायेऽप्सरसां यानि नामानि सन्ति तेषामुद्धृतः क्रियते । यथाहि—

“मञ्जुकेशीं सुकेशीं च, मिश्रकेशीं सुलोचनाम् ।

सौदामिनीं देवदत्तां, देवसेनां मनोरमाम् ॥ ४८ ॥

सुदतीं सुन्दरीं चैव, विदग्धां विविधां तथा ।

सुमालां सन्ततिं चैव, सुनन्दां सुमुखीं तथा ॥ ४९ ॥

१ महाभारतगताप्सरसां नामार्थे प्रेक्ष्यतां Adolf Hertzmann इति नामधेयानां महातुभावानां ‘The Mahabharat Apsaras’ इति सञ्ज्ञात्मको लेखो यो Z. D. M. G. (vol. 33, pp. 631-644) इत्याह ग्रन्थे प्रसिद्धिं गतः T. R. Krishnacharya इति महोदयानां च ‘An alphabetical Index of Srīman Mahabharatam’ नाम ग्रन्थः ।

मागधीमर्जुनीं चैव, सरलां केरलान्धनीम् ।

नन्दां सुपुष्पमालां च, कलमां चैव निर्ममे ॥ ५० ॥”

कल्पद्रुकोपे (भा. १ पृ. ३७२) अप्सरोनामानि यथा—

“अथाकृत्यः शोभयन्त्य, ऊर्ज्यो विकुरयो रुचः ।

आमुवत्योऽमृतरुचो, वेगवत्यश्च भीरवः ॥ २६ ॥

रोचयत्यो वध्रवश्च, भुवश्चेत्यप्सरोगणः ।

स्त्रियां बहुष्वप्सरसः, स्वर्वेश्या उर्वशीमुखाः ॥ २७ ॥

स्पर्शानन्दा रतिमदा, अपि स्युः सुदयात्मजाः ।

उरुवाशिर्न्युवशी स्याद्-वश्युरुवशी क्वचित् ॥ २८ ॥

अनुत्तमा सुरुषा च, सुकेशी च मनोवती ।

मेनका सहजान्या च, पर्णाशा पुष्पिकस्थला ॥ २९ ॥

ऋतुस्थला घृताची च, विश्वाची पूर्ववि(चि ?)त्तिका ।

पञ्चचूडा सामवती, चित्रलेखा च सुप्रभा ॥ ३० ॥

मिश्रकेशी सुगन्धिश्च, विद्युत्स्पर्शा तिलोत्तमा ।

अट्टश्या लक्ष्मणा क्षेमा-प्यसिता रुचिका तथा ॥ ३१ ॥

सुप्रता च सुयाहुश्च, सुयोधा सुवपुस्तथा ।

‘पुण्डरीकानुवाराश्च, सुदारा सुरसा तथा ॥ ३२ ॥

हेमा सरस्वती कामा, कमलाऽपि च सूनृता ।

सुमुखा हंसपादा च, वासोरी रतिलालसा ॥ ३३ ॥

इत्याद्यप्सरसो ”

अपरञ्च E. Washburn Hopkins इत्येभिर्महाशयैः प्रणीते ‘Epic Mythology’ इत्याहे ग्रन्थे १६०तमे पृष्ठे आङ्ग्लभाषायामप्सरानामावली सङ्गृह्या वर्तते । साऽवतार्यते । यथा—

अद्रिका, अद्रिकृतस्थली, अन्तवद्या, अनुगा, अनूका, अनूचाना, अनूता,
अनुम्लोचा, अम्बिका, अरुणा, अरुणप्रिया, अरुषा, अलम्बुषा, असिता, असुरा,
इरा, उम्लोचा, उर्वरा, उर्वशी, ऋतुस्थला, कर्णिका, काम्या, कुम्भयोनिः,
केशिनी, क्षेमा, गन्धकाली, गुणमुख्या, गुणावरा, गोपाली, घृतस्थला, घृताची,
चारुनेत्रा, चारुमध्या, चित्रा, चित्राङ्गदा, चित्रलेखा, चित्रसेना, जानपदी, जामी,

१ पद्यानन्दमहाकाव्यस्य नवमसर्गान्तर्गतेषु २७-३३ पद्येषु अप्सरसां यानि नामानि सन्ति तान्यत्र स्थूलमुदाहरैर्दर्शितानि ।

तिलोत्तमा, दण्डगौरी, दान्ता, देवी, नन्दा, नागदत्ता, नागदन्ता, पञ्चचूडा, पर्णिका, पर्णिनी, पुञ्जिकस्थला, पुण्डरिका, पूर्वचित्तिः, प्रजागृहा, प्रभा, प्रमाथिनी, प्रम्लोचा, प्रशमी, प्रियमुख्या, बुद्बुदा, भासी, भीमा, मधुरस्वना, मधुरस्वरा, मनुः, मनोरमा, मनोवती, मनोहरा, मरीचिः, मार्गणप्रिया, मालवी, मालिनी (?), मित्रा, मिश्रकेशी, मेनका, यामी, रक्षिता, रतिः, रम्भा, रुचिः, लक्षणा, लक्ष्मणा, लता, वंशा, वपुस्, वरानना, वरूथिनी, वर्गा, वामना, विद्युता, विद्युत्पर्णा, विद्योता, विप्रचित्तिः, विश्वाची, बुद्बुदा, शारद्वती, शुचिका, शुचिस्मिता, श्रविष्ठा, समीची, सहजान्या, सहा, सुकेशी, सुगन्धा, सुग्रीवी, सुप्रिया, सुधाहु, सुभगा, सुमध्या, सुमुखी, सुरजा, सुरता, सुरथा, सुरमा, सुरसा, सुरूपा, सुलोचना, सुवृत्ता, सोमा, सौरभेयी, सौरसेयी, स्वयम्प्रभा, हासिनी, हिमा, हेमवन्ता, हेमा ।

एवं विविधेष्वपि स्थलेषु समीक्षितेष्वपि अम्लोचिका-पूर्णिनी-मेनेति नामत्रितयं न दृष्टिपथमधरतीति विचित्रता । यदि छन्दसः सानुकूल्यार्थं मेनकास्थाने मेनाप्रयोगो भवेत् तर्हि नामयुगलमेवान्वेषणीयम् । एवमम्लोचिकाया अम्लोचाया अभेदस्वीकारे महाभारते आदिपर्वणि ११४तमेऽध्याये ५१२तमे श्लोके अम्लोचायाः पाठान्तर- (K₃, M₂, v. l.) रूपेण 'अम्लोचा'शब्दो नयनगोचरीभवति ।

(४) अष्टादश श्रेणयः—

पोडशस्य सर्गस्य १९३ तमपद्यगतं 'अष्टादशभिः श्रेणी'त्युल्लेखमाश्रित्य किञ्चिदुच्यते । विविधाः श्रेणयो वर्तन्ते । तासु का अत्र अष्टादशसंख्याधारिण्य इति सर्वमान्यो निर्णयो दुःशकः । अष्टादश श्रेणीत्युल्लेखः समस्ति पष्ठे जातके मृगपक्खे । विविधसाहित्यशिलालेखनिरीक्षणैकक्रीकृतानां श्रेणीनां च नामानि डॉ. रमेशचन्द्र मजुन्दार (Ramesh Chandra Majumdar, M. A., Ph. D.) कृते 'Corporate Life in ancient India' सञ्ज्ञे ग्रन्थे (पृ. १८-१९) सन्ति, यथाहि—

(1) Workers in wood. (Carpenters, including cabinet-makers, wheel-wrights, builders of houses, builders of ships and builders of vehicles of all sorts). (2) Workers in metal, including gold and silver. (3) Workers in stone. (4) Leather workers. (5) Ivory workers. (6) Workers fabricating hydraulic engines (Odaya-nitrika). (7) Bamboo workers (Vasakara). (8) Braziers (Kasa-

१ प्राचीनविद्यासंशोधनमन्दिरात् प्रसिद्धमाने । २ एतत्स्थलनिर्देशद्वाराऽनुगृहीतोऽस्मि Dr. V. Sukhthankar M. A., Ph. D., इत्येभिर्महाशयैः । ३ प्रेक्ष्यतां "Sir Asutosh Mookerjee Silver Jubilee Volumes. vol. III, orientalia" इति सञ्ज्ञात्मकस्य ग्रन्थस्य तृतीयो विभागः (पृ. १००) ।

kara). (9) Jewellers. (10) Weavers. (11) Potters. (12) Oilmillers (Tilapishaka). (13) Rush workers and basket makers. (14) Dyers. (15) Painters (16) Corn-dealers (Dhamnika). (17) Cultivators. (18) Fisher folk. (19) Butchers. (20) Barbers and shampooers. (21) Garland makers and flower sellers. (22) Mariners. (23) Herdsmen. (24) Traders, including caravan traders. (25) Robbers and freebooters. (26) Forest police who guarded the caravans. (27) Money-lenders.

जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तेः श्रीशान्तिचन्द्रवाचकविहितायां प्रमेयरत्नमञ्जूपा-
भिधायी टीकायां तु १९३ तमे पृष्ठेऽष्टादशश्रेणिनिर्देशो यथा—

“अष्टादश श्रेण्यश्वेमाः—

कुम्भार १ पट्टइला २ सुवर्णकारा य ३ सूवकारा य ४ ।
गंधन्वा ५ कासवगा ६ मालाकारा य ७ कच्छकरा ८ ॥ १ ॥
तंबोलिआ ९ य एए नवप्पयारा य नारुआ भणिआ ।
अह् पं णवप्पयारे कारुअवण्णे पवत्तामि ॥ २ ॥
चम्मयंरु १ जंतपीलग २ गंछिअ ३ छिपाय ४ कंसकारे ५ य ।
सीवग ६ गुआर ७ भिल्ला ८ धीवर ९ वण्णाइ अट्टदस ॥ ३ ॥”

(४) चान्द्रायणं व्रतम्

तपोरत्नमहोदधौ प्रथमे भागे त्रयोविंशे पृष्ठे चान्द्रायणप्रकारा एवम्—

“चान्द्रायणं च द्विविधं, प्रथमं यवमध्यकम् ।
द्वितीयं वज्रमध्यं तु, तयोश्चर्या विधीयते ॥
यवमध्ये प्रतिपदं, शुक्लामारभ्य वृद्धितः ।
एकैकयोर्मासदत्तो, राकां यावत् समान(प ?)येत् ॥
ततः कृष्णप्रतिपद—मारभ्यैकैकहानितः ।
अमावास्यां तदेकत्वे, यवमध्यं च पूर्यते ॥

१ छाया—

कुम्भकाराः पट्टवन्तः (प्रधानकृपकाः) सुवर्णकाराश्च सूवकाराश्च ।
गान्धर्वाः काश्यपका (नापिता) मालाकाराश्च कच्छकराः ॥
ताम्बूलिकाश्च एते नवप्रकाराश्च नारुआ भणिता ।
अथ नवप्रकारान् कारुकवर्णान् प्रवक्ष्यामि ॥
चर्मकारो यन्नपीलको गच्छिक छिम्पाकः वांस्यकारश्च ।
सूचिको गुआरः (?) भिल्लो धीवरो वर्णा अष्टादश ॥

वज्रमध्ये कृष्णपक्ष—भारभ्या प्रतिपत्तिथि ।
 कार्या पञ्चदशमास—दत्तिभ्यां हानिरेकतः ॥
 अमावास्याश्च परतो, मासदत्तिं विवर्द्धयेत् ।
 यावत् पञ्चदशैव स्युः, पौर्णमास्यां च मासतः ॥
 एवं मासद्वयेन स्यात्, पूर्णं च यववज्रकम् ।
 'चान्द्रायणं' यतेर्दत्तेः, सङ्ख्या मासस्य गेहिनाम् ॥

एकोनविंशे पञ्चाशकेऽपि—

“चंदायणादय तहा अणुलोमविलोमओ तवोअवरे ।
 भिक्खाकवलाण पुढो विण्णेओ बुद्धिहाणीहिं ॥ १८ ॥
 सुक्कंमि पडिवयाओ तहेव बुद्धीए जाव पण्णरस ।
 पंचदस पडिवयाहिं तो हाणी किण्ह पडिवक्खे ॥ १९ ॥
 किण्ह पडिवय पण्णरस णाहाणीउ जाव इक्को उ ।
 अयमस्स पडिवयाहिं बुद्धी पण्णरस पुण्णाए ॥ २० ॥
 एत्तो भिक्खामाणं एगा दत्ती विचित्तरूवा वि ।
 कुक्कुडिअंचयमेत्तं कवलस्स वि होइ विण्णेयं ॥ २१ ॥”

पाराशरस्मृतेः प्रायश्चित्तकाण्डस्य दशमाध्यायस्य माघवीथटीकायां (पृ० २४१) यथा—

“द्विविधं चान्द्रायणं पिपीलिकामध्यं यवमध्यं च ।”

तद्विधिश्चायम्—

“अमावास्यां पौर्णमास्यां, व्रतं चान्द्रायणं चरेत् ।
 मासान् प्रवर्द्धयेत् सोमः, पञ्च पञ्च च पञ्च च ॥
 एकैकं वर्द्धयेत् पिण्डं, शुक्ले कृष्णे च श्रासयेत् ।
 अमावास्यां न भुञ्जीत, एष 'चान्द्रायणो' विधिः ॥
 एकैकं श्रासयेत् पिण्डं, कृष्णे शुक्ले च वर्द्धयेत् ।
 एतत् पिपीलिकामध्यं, 'चान्द्रायणं' मुदाहृतम् ॥
 वर्द्धयेत् पिण्डमेकैकं, शुक्ले कृष्णे च श्रासयेत् ।
 एतच्चान्द्रायणं नाम, यवमध्यं प्रकीर्तितम् ॥”

पुनरपि प्रकारान्तरेण चान्द्रायणं त्रिविधं ऋषिचान्द्रायणं, शिशुचान्द्रायणं यतिचान्द्रायणमिति तेषां स्वरूपं यम आह—

१ सन्तुल्यता यदुक्तं मनुस्मृतौ (अ. ११, सो. २१६-२१९) ।

त्रींक्षीन् पिण्डान् समभ्रीया-त्रियतात्मा दृढव्रतः ।
 हविष्यान्नस्य वै मास-मृपिचान्द्रायणं स्मृतम् ॥
 चतुरः प्रातरभ्रीया-चतुरः सायमेव च ।
 पिण्डानेवद्वि बालानां, शिशुचान्द्रायणं स्मृतम् ॥
 पिण्डानष्टौ समभ्रीयान्-मासं मध्यन्दिने रवौ ।
 यतिचान्द्रायणं हेतत्, सर्वकल्मषनाशनम् ॥”

(५) कर्मचक्रवालतपः

कर्मचक्रवालतपो द्विविधं लघु, बृहच्च । लघु (तपोरत्न० भा. १, पृ. ५) यथा—

“विधाय प्रथमं पष्ठं, पष्टिमेकान्तरांस्तथा ।
 उपवासान् धर्मचक्रे, कुर्याद् ऋह्यर्क(१२३)वासरे ॥”

बृहत्त्वेवम्—पूर्वमष्टमं ततश्चतुःपष्टिमुपवासानेकान्तरपारणाञ्च । कुर्यात्
 प्रान्तेऽत्यष्टमम् । एवं ७० उपवासाः ६६ पारणाञ्च ॥

(६) द्वात्रिंशत्कल्याणकं तपः

एतत्स्वरूपं (तपोरत्न० भा. १, पृ. ११०) यथा—

“उपवासत्रयं कृत्वा, द्वात्रिंशदुपवासकाः ।
 एकभक्तान्तरास्तस्मा-दुपवासत्रयं वदेत् ॥”

(७) आचाम्लवर्द्धमानतपः

अस्य स्वरूपं (तपोरत्न० भा. १, पृ. ११६) एवम्—

“उपवासान्तरितानि च शतपर्यन्तं तथैकमादभ्य ।
 वृद्ध्या निरन्तरया भवति तदा चाम्लवर्द्धमानं च ॥”

घ-परिशिष्टम्

पद्यानन्दमहाकाव्यान्तर्गतानां पद्यानामकाराद्यनुक्रमः

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
अशुभालि०	८	१	अचिरप्रभाऽभिभावि-	४	४२
अकल्याणवत् कल्याणं	१३	१८	अच्छन्नोपानहोऽधावत्	१३	२४४
अकवीनामपि तदा	१६	१४६	अच्छिन्नविच्छिन्न०	२	२५८
अकस्मादेव	१६	२१६	अजनि तुङ्गतरङ्गपरम्परा-	११	०८
अकारि रसपूरेण	१३	२७१	अजल्पन्तोऽपि कल्याण-	१३	९५
अकाल एव क्षयकाठ एष	१७	२२३	अतिकायमहाकायौ	७	६३७
अक्रियतोऽपि नौ स्वामी	१३	९४	अतीतसङ्घर्ष०	१२	४६
अकोपरोपप्रथलैर्गलन्मदः	३	९९	अतीव तीव्र	१७	१४४
अखण्डितासौ क्षिति०	१७	४७	अतृप्ता नेत्रयुग्मेन	७	५८२
अगामिनि स्वामिनि	१२	६०	अतो भवादेष	१०	१११
अगारे सागरस्याप	७	१०१	अत्यन्तमुत्कृष्ट०	६	२३७
अगृह्यन्त मया राज्या-	१८	६३	अत्ययमयिता भोक्तु	७	१८६
अमीना नायकावभि-	७	६३१	अत्यल्पमप्यात्मनि	१७	६३
अमजेनागुजन्मानः	१८	६४	अत्युष्णवीर्येण	६	७६
अमस्थितैः सद्गुणसङ्गदेण	२	१०५	अत्रान्तरे त्रिभुवनैक०	९	२
अप्रेऽभूद् गृहपतिरङ्ग०	१५	३३	अत्रान्तरे नरी नृप-	१४	१४६
अप्रे मार्गेषु रुद्धे	७	५८७	अत्राप्यते स यदि	५	६६
अज्ञनाङ्गीकृतिस्तस्य	१३	३०९	अत्रास्ति दृग्विषयणीति	५	११३
अज्ञप्रमार्जनविधिं	९	४३	अत्रैव भवत क्षेत्रा-	१८	१६१
अर्धं प्रद्वेदमलै	१४	२६७	अत्रैव देवत०	५	१२१
अज्ञरागममराप्रणी	१०	८	अत्रैवाऽणहिलपुरे	१	४६
अज्ञलगिता मृगाशी	४	१८६	अथ चन्दनदासेन	७	९२
अर्धं सङ्गतशीतमन्द०	१४	१९३	अथ तपस्य ऋतो	११	१७
अज्ञानि राज्यस्य	३	१००	अथ ते सातपादाना	१३	४०६
अज्ञानुकूलनयदिष्य०	९	४५	अथ त्रिजगतीनाथ	१८	५१
अज्ञान्यमूनि निखिलानि	९	६२	अथ दृढधर्मं मुदृढ	४	११५
अज्ञारकप्राङ्	२	२५७	अथ नागिलो व्यथित०	४	१३१
अक्षुलिपल्लवकलिते	४	५१	अथ पृथ्वीपतेद्यक	१६	२
अहृष्यो गलित०	१८	२९८	अथ प्रथमचकी स	१६	२३२
अचलो विजयो मर्ध	१	७३	अथ प्रसीयस्वरया	१७	२१०
अचिन्तयं च विरम-	७	१२९	अथ प्रमौ पालयति	१२	२
			अथ प्रयाणाय शुभे	१७	१६३

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
अथ छलिताङ्गेन तथा	४	२०८	अद्यापि क्रिश्चिन्न	१७	३४०
अथ छलिताङ्गो	४	१०६	अद्यापि तैलेन	६	८३
अथवा वनवासे त्वं	१३	२२९	अद्यापि नादित्यशः	१८	२७२
अथ स पथा प्रतिहार-	४	४१	अयैकाहितया विहर्तुं	१	* ३
अथ त समुच्छ्रय	४	३८	अद्विष्टेव चतुर्दिगा	७	६९२
अथ मुकृतकयान्ते	१९	९	अधर्मैष सदर्मो	१८	२७०
अथ सूक्ष्मसम्परायं	१३	४६०	अधर्मोपासनात् ताप-	१४	१९७
अथ स्थितं श्रीभरतं	१७	२	अधोऽभ्युधर	७	५४३
अथात्मनाथानुमतौ	१७	२०१	अधोऽभ्युधर	७	५४३
अथादिमं दिग्विरतिस्तु	२	२१४	अधोऽभ्युधर	७	५४३
अथान्तःपुरपौराद्या	१३	४१०	अध्यापनेनाध्ययनेन	२	१८६
अथान्यदा तत्त्वविदां	३	३८	अध्यासयन् कनक	९	६५
अथान्येद्युरिदं सूदा-	१८	११७	अध्यासयन् सह	९	३५
अथापतिष्यन्	३	१९१	अनग्रा अपि वासांसि	७	१९३
अथामियोगिकैः	७	६८४	अनघे यस्या जह्ने	४	४५
अथावदन् नाकसदो	१७	२४५	अनतिविलम्बत्वं	१४	३०३
अथास्य सार्थं	२	११७	अनन्तमङ्गलासङ्ग	७	६५७
अथाह्वयत् तन	१२	५५	अनन्तसत्त्वप्रसरो	३	४
अथेति नत्वा भरतः	१२	५८	अनयोस्तनयो जह्ने	४	२४१
अथैत्यपिन्तयश्चकी	१८	२८६	अनर्थाणि महार्थाणि	१६	८०
अथेत्युदित्वा विरतेषु	१७	२३९	अनर्थदण्डः त	२	२७१
अथेदं पृथ्वीन्द्रो	१४	१५१	अनल्पकल्पद्रुम	२	३२३
अथैकदा तन	६	१६३	अनल्पं जल्पमानोऽपि	७	१२५
अथैकदाऽनेक	६	१२१	अनागतानां सनिजानुजानां	१७	५५
अथोद्यकैर्न्यधित	१७	२९७	अनामयं देशपुरी	१७	४८
अथोज्जगारेति निर्	२	१	अनाहता कापि	६	२०९
अथोत्तरयत् शाळे	७	३९४	अनाहतो ननादाद्-	७	३४३
अथो नियुक्तैरिव	१७	२८६	अनिमेया निमेयात् ते	१८	२२५
अथोपविष्टः प्रभु	१२	७३	अनिललोललवङ्ग	११	६१
अथो मिथोऽपि प्रधनो	१७	१७२	अनिवृत्तिवादरमतो-	१३	४५९
अथो महाबाहु	१७	७५	अनीश्वर जेतुमनन्त	३	७८
अथो यथार्थ	७	२७५	अनुगम्य भवन्तमात्मजं	१४	१३३
अदृष्ट्यैर्देवदृष्ट्यै	७	६५५	अनुगै रहितोऽपि वत्स !	१४	१३२
अथ त्वदालोककृते	७	१२७	अनुजानीहि मां नाथ !	७	५७०
अथ प्रमादतो दिव्यन्	७	५३०	अनुदत्ताऽऽचारवेप-	७	५७
अथावस्मिन्मस्माकं	७	४४२	अनुनीत स तेनेति	७	१३८
अथापि किञ्चिदपि	५	१३०	अनु खम्पूरीश	१७	१२९

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
अनु स्वामिनमेतेषां	१३	२४२	अप्सरोभिरमितः धितः	८	१४०
अनेकसामन्तनरेशः	१२	१४१	अप्रदातश्छेदनमिन्द्रियस्य	२	२२७
अनेन वस्तुद्वितयेन	६	५७	अप्रज्ञा हेयमन्वह-	४	१९६
अन्तःपरितापमिदे	४	८९	अमावं लेभिरे भूमौ	७	३२०
अन्तर्धृतगुणैरेव	७	६२	अभिगतस्तनुः	११	१५
अन्तर्धृत्वा रमणः	१४	२५	अभिवन्दोऽपि नीतिभ्यां	७	२१९
अन्तर्विरक्तमत्यन्तं	७	१४०	अभिजाततयाऽलङ्कृत-	१४	३०४
अन्नस्रगाद्याः सकृदेव	२	२४१	अभिजमोक्ता	११	८०
अभ्यकल्पद्रुममाहा-	७	१९८	अभिषेकं प्रभोः कर्तुं	७	५०५
अन्यदा धरणो नाम	१३	७८	अभिषेकोत्सवे तस्मिन्	१६	१८४
अन्यः सुनासीर	६	१०	असीष्णमुष्णा	१७	१३४
अन्यानिव क्षोणिधवाः	१७	३४५	अमुज्यमानो जननीभिः	११	८२
अन्ये त्वन्यमहर्षीणां	१८	२२९	अभ्यन्तरद्वीपतटाः	१७	२९८
अन्योन्यं कृतमथ	१५	२०३	अभ्यापतत्रय	९	८४
अन्योन्यधीप्रेक्षा-	४	५३	अप्रकुम्भीव कुम्भिम्यो	१८	१५१
अन्योऽभ्यधादमीभिः खं	१३	२१८	अमनोहे मनोहे वा	१६	२३८
अन्वीयमानो धरः	१४	२६९	अमरत्व बुधाः प्रापुः	६	[१]
अपकृष्टेन्धननिबद्धः	१३	४६४	अमरसामरसामरः	१४	७४
अपतदुदपतन्न	४	८६	अमर्त्यहृत्तेर्दिवि	१२	१३५
अपराजितराजा	१	९४	अमर्त्यमर्त्यविशान्त-	१३	३१४
अपराजिते विमाने	१	११४	अमानया वासनया	१२	१३९
अपराजितो विदेहे	१	१०५	अमीभिरात्मा	१२	४५
अपरेऽपि हेऽपि कच्छ-	१३	२९८	अमीभिर्यतिभिः	१८	९१
अपवर्तितसंसारं	४	२०२	अमीभिसिभिरेव	१९	३५
अपि तेजस्विनां तेजः	३	७८	अमी हि मुनयो मुण्डा	१८	२१
अपि प्रकृतिपौराद्याः	१३	३७६	अमुन धर्मस्य	३	१८०
अपि प्रसूतेषु	३	६७	अमुन यदमर्त्यत्व-	७	५०६
अपि हीनकुलः	७	५८	अमुद्रसद्वृत्त्याः	३	४६
अपीदृशे स्वामिनि	६	१७७	अमुना ध्यानेन	१३	४६३
अमुपदस्मदुपाश्रय-	११	३५	अमुष्य सौन्दर्यं	३	३६
अप्येकवेलं स समेतु	१७	२४४	अमुष्मिन् भरतज्ञेने	७	५६०
अप्रज्ञसिपथप्रज्ञ-	७	६३८	अमृतकलितानि	४	२१२
अप्रदातुमना	७	५०३	अमृतनिश्चयेन	४	५२
अप्रमाणरतये	८	४७	अमृतकचिरमृत	३	१५५
अप्राप्तुकत्वेन पयोऽपि	२	५०	अम्लोघरप्यानः	३	५४
अप्सरोभिरपि	३	६७	अम्लोचिक	९	३०
अप्सरोभिरमितः कृतसेवा	८	६	अयं कुमारोऽपि	३	४८

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
अलमुदयदमन्द०	१९	१७	अलम्बुसा	३	३७६
अयमेवार्पयत्	१३	१४	अलिं विल्लन०	३	७०
अयं मयेयत्०	१७	२६०	अलियुवा	११	४३
अयं महर्षयः ।	१८	१६५	अल्पेऽपराधे	७	२१४
अयि स्वयम्बुद्ध !	३	११९	अवकरमपहसा०	१४	१९
अये कोऽयमकालेऽपि	७	४१६	अवगततत्तत्प्रेमा-	४	२१०
अयोध्यायाः सन्निधाने	१६	११९	अवधारय तद् बन्धो !	४	११४
अरं नरस्यानभिभूय	१७	१६	अवलोक्य पुरः	१५	२२३
अराजकेऽस्मिन् जगति	१२	६९	अवश्यं देवदेवस्य	१३	८९
अरान् घह्रं	१७	३४४	अविमृश्य	७	५२
अरे तत्रादिमे	७	१५२	अविशत्सुभटां	१६	१८१
अरे द्वितीये	७	१६८	अव्याहतत्वं	१४	३०१
अर्थं वराय	९	२८	अक्षरीरारि०	१४	१०९
अर्णेर्चिर्बहुविधवर्ण०	१५	१३९	अशुद्धहृदय०	७	७६
अर्तीर्येतस्य	२	१७९	अशुभदङ्कृत०	११	२३
अर्थिब्यधापार०	२	१७८	अशेषयिला मियुना०	२	३२४
अर्हवकी	७	३५४	अशोकदत्तमित्राय	७	२२
अर्हश्चरितशुभ्रपा-	१	५७	अशोकदत्तमित्रेण	७	२४
अर्हत्कल्याण०	७	५१०	अशोकदत्तोऽप्यवद-	७	१२४
अर्हत्प्रभोः	९	१०१	अमाल्यर्घं पिबस्वम्बु	१३	२७
अर्हस्तुति०	१८	१२२	अभान्तं रसना	१४	१८०
अर्हद्गुण०	७	३४६	अद्यान्तधमकृत०	१५	७७
अर्हद्दयानो०	७	४८३	अश्वग्रीवप्रभृतयः	१	७८
अर्हद्विभुं न्यस्य	२	२९२	अथेन कामप्रसरा०	१७	१२२
अर्हतां धर्मचक्रं तु	१	७९	अथै रणद्विगुणवेग०	१७	२०४
अर्हतानर्ह०	१३	१६१	अष्टदिक्कन्यकाः प्राच्य-	७	३६६
अर्हतोऽर्हच्चनन्या०	७	४०२	अष्टदिक्कन्यकायैयु-	७	३७५
अर्हन्तः स्थापना-नाम-	१	३	अष्टानामपि विजयी	१५	१२
अर्हं नौमि सदाऽऽर्हन्त्य-	१	१	अष्टपदादेरन्यत्र	१८	१०७
अलं विलम्बेन यत्नानि	१७	१८	अष्टपदादौ गताऽथ	१८	३१४
अलं स्खलन्ती०	१८	२००	अष्टाहीमकृत	१५	१५०
अलक्षितोत्पाटन०	१७	१३०	अष्टाहीमतमुत्त	१५	१४१
अलक्ष्यलक्षणा	७	४०६	असंस्तुत०	१३	१५
अलङ्कृतः शरत्काल-	१६	१३६	असङ्गान्	७	५४६
अलं खलानां खलु	१७	६१	असत्त्वलजः	१७	३७५
अलप्यमायं	२	१०१	असत्प्रमादेन	१७	९०
अलं प्रलप्यते	१३	३०५	असावसौ वेति	३	११

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
असिं विक्रोशं व्रसता	१७	१११	अहिंसनाद्यानि	१४	२३२
अमुराणां	७	६१८	अहितासिभिदोत्थितं	१५	२१७
अमुरैरावृतो	७	६२३	अहिदेवीति तस्यासीत्	१	५१
असूयतेऽशाय	१२	९२	अहो असम्मन्वाय०	१७	३५४
असौ नः स्वाम्य०	७	३३८	अहो किमपि माहात्म्यं	७	५९२
असौ पुरस्य	७	१३	अहो तपस्वीय०	१३	१९०
असौ सर्वसहः सर्व-	१३	१३	अहो बाहुबले !	१३	३५९
अस्वलदूरातयो	१६	२८	अहो मन्वावर्त०	३	४५
अस्ति धियोमन्दिर०	६	२	अहो मम	१८	७०
अस्तोकशोक०	१८	२१४	अहो महोत्सवः	१३	२५८
अन्नवेदरण०	१०	८२	अहो यतीनां व्रत०	२	५९
अन्नान्तरै०	७	४३६	अहो लोचनचाक्षर्व	७	५९१
अस्मत्पुरापातक०	२	२२०	अहो बां निविडा	१३	११७
अस्मद्दृढ०	१७	२०५	अहो विश्वत्रये नास्य	७	५९०
अस्माकं पतयः	१३	४६८	आ.		
अस्मादनुशया०	१८	११५	आकण्ठनिर्भस०	३	७९
अस्माद् वपु०	३	२२४	आकराणां	१६	१९८
अस्मिन्नुत्पत्ति०	४	१८३	आकर्णप्रगुण०	१५	६८
अस्मिन् कृपाः	३	१४	आकर्णयन् कर्ण०	६	१७४
अस्मिन्ननन्त०	७	३२१	आकर्णयैतानि आशाङ्क०	२	२
अस्मिन्नपारे	७	७४	आकर्ण्य तद्विर०	५	५९
अस्मिन्नसादे	७	७०	आकर्ण्य तद्वचः	१८	१९१
अस्मिन् भवे	५	५२	आकर्ण्य वाणीमिति	२	४९
अस्मा शृशं	५	१०	आकल्पकल्पना०	१८	२७९
अस्मामवसर्पिण्यां	१४	१६४	आकल्पकल्पमेतत्	४	१८
अस्याः स्वदर्शन०	५	९४	आकल्पयन्	९	५६
अस्युन्मुखी	९	३२	आकल्पानविरल०	१५	१७
अस्यैव किं वैक्रिय०	१७	११४	आकारयाम्येन०	१७	२४२
अस्वप्रस ममास्तु	४	७८	आकार्यावर्ज्य	१३	१३९
अहं सरागोऽपि	१२	१४६	आकुस्योरति	१५	८४
अहं सुखी	३	१३९	आकुष्टमेव	१७	२०७
अहं तु बोद्ध०	१८	१३	आकुष्टैरयदृष्टो	१५	२०४
अहम्प्रथमिकासानां	७	५८३	आक्रम्यते नैव	६	२९
अहम्प्रथमिकारस०	१४	१५५	आक्रम्य स्वकर०	१५	११९
अहं मृगमद०	१८	६८	आकृष्टं निखिल०	१५	२६
अहर्निशं	१७	३१८	आक्रामश्रिखिल०	१५	१६३
अहह चुलि०	११	६७	आसिप्तः प्रतिपक्षैर्यः	१३	३१८

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
आचार्यमुख्येषु	६ २४६	आद्यो जिनः सोऽस्तु	६ १
आचार्यवर्यस्य	२ ४६	आद्यो रसः	९ ५२
आजन्म सर्वगुणसदा	९ १२२	आधिव्याधिमय०	१४ २४३
आजानुसंलीनवीन०	२ १०४	आननेन्दुरुदय०	८ १६०
आशया बल०	१० ९०	आनन्दकन्दलपद्य-	१४ ६५
आ शत०	१८ १९	आनाभि कण्ठ०	९ ५९
आह्वा त्रिविष्टपपते०	९ २६	आनाय योगतो	७ १२८
आतन्वते रत्नमयानि	२ ३२१	आनिन्वरे किं	१७ १२०
आतपादुपसृतं	१४ १८९	आनुपूर्व्यपृथु०	८ १५१
आतोद्यानि न ह्ययानि	७ १८७	आनुपूर्व्याऽनया धेयो-	१ ३७
आत्तदीक्षो	१८ ३१०	आपत्ताप०	१४ २१८
आत्मजानुपकृति०	८ २०	आपातमात्ररतिदं	४ १५०
आत्मनो जनकमाप्त०	१४ १७१	आपाता इति	१५ १९३
आत्मनोऽभ्यधिकरूप०	१० २९	आपातैरगणित०	१५ २१०
आत्मा ध्रुवं दीव्यति	३ १३८	आपृच्छप पुच्छल०	५ ११७
आत्मानं सुकृतैः पूर्णं	१३ ४२६	आपोऽभिलप्ताः	१७ १५५
आत्मानमतिबलिष्ठे	४ २२०	आपो हृदन्तः	१७ १४९
आत्मानमेकैव०	३ १४३	आः पाप ! बाल०	७ १११
आत्मांरामात् परिष्वजं	१३ ४३४	आभियोगिक०	१८ २२४
आत्मा स्वयंवेदनतः	३ १४०	आमूलचूलिकं	१३ १५०
आत्मीकृतानि द्रविणैः	२ ३०९	आमूर्येवं	१९ १४
आदत्तापिल०	१५ १४९	आयं विना भ्रान्ति	२ २३
आदत्तानुपम०	१५ १३०	आयुर्दिक्कुमार्योऽष्ट	७ ३७२
आदत्तस्त्वरित०	१७ २१७	आयत्तकप्रमोदाभ्यां	१८ ५६
आददे यदय०	८ ३२	आयुःक्षयेण साऽप	४ ७१
आदाय प्रवर०	१५ ११२	आयुष्यं कथयन्ति	१९ ३८
आदायि पुण्डरीका-	१४ २४७	आयुः समग्रं	३ २२८
आदिकृमण्डलमिदं	१३ ३२९	आयोधनेक्षा	२ २७६
आदित्यैर्यकरुल्य०	१० ८५	आरणाच्युतयोनिर्द्र-	७ ६१२
आदिमं श्रधिक०	१० ७६	आरात्रिकोत्तारण०	६ ११३
आदिमः स	१० ४१	आस्ता क्षपक०	१८ २१२
आदिष्टः पाठकाभिर्यो	७ ४४६	आस्त्यो रय०	१५ १०५
आदेशात् क्षिति०	१५ १५२	आरोपयन्ता०	१७ ३०२
आदेशाद् भरत०	१५ १४२	आरोहद् विष्टपा०	१८ १८८
आयः पारयिता	१३ २८९	आर्त रोद्रं यदय-	१४ २३५
आयः पितामहो	१८ १४८	आर्त धरन् ध्यान०	३ २१४
आयस्थितान्	६ २१३	आर्याचारपरा नार्य-	७ ५०५

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
आर्याऽनार्येषु	१३	१८९	इत कृतजयारवै-	१४	६२
आर्हस्यं ध्रुवमपि	१४	२१९	इतरे स्फुरित०	१३	७
आलोकात् तु प्रभो०	१३	४२०	इतश्च चक्रिणः सन्त-	१८	२
आलोकायाकुलान्	१६	१५६	इतश्च तीर्थङ्कर०	६	२३०
आलोक्यस्यालोके	४	२१९	इतश्च नाहवामास	१८	१२७
आवज्रवेदित्रिदिवा०	२	६	इतः शाश्वतचण्डाना	■	४०९
आवयोरपि विश्वेश !	१३	५८	इतस्त्रिजगतीपति०	१४	१४९
आवश्यकेषु	६	२४१	इति कौतुक०	७	२७
आवा तेनाप०	१६	४०	इति चिन्ता०	१८	४०
आवा न ताव०	१३	५९	इति तस्योपपितार्तैः	४	१३५
आवा प्रतीक्ष्य !	१३	५७	इति तीर्थपतिं	१६	२४०
आवामप्यर्थयिष्याव-	१३	५५	इति ते जगतीजानि	१६	१११
आशीर्विपदिंश्च	६	२२८	इति ते कथिते	१३	३५
आश्चर्यं किमिव	१७	२०८	इति त्रिजगती०	■	४२५
आग्निष्म	१७	१९६	इति त्रिवर्गा रहिता	१४	८३
आपाटे कृष्णचतुर्भ्या-	७	२४०	इति दप्ची च	१८	३००
आससारं हृदि	७	५५९	इति दयितादर्शन०	४	८२
आससारं प्रियसह०	१७	४४८	इति वीनतवीय०	४	९२
आसनानि तु	७	४७०	इति वृता०	१६	२५८
आसनान्यद्युतन्	७	४७१	इति श्याला	७	४७
आसनेषु निषण्णेषु	१६	१७०	इति नरके पूर्व०	४	१७६
आसन् समनो०	१४	९१	इति नित्यालङ्करणं	४	९
आसलः कलयति स	१९	४५	इति निर्धर्म	१८	९२
आसल कलयामास	१	५०	इति निश्चिन्स	१८	७६
आससाद न सा	७	३१४	इति पृथ्वीपति०	१८	२९९
आसीत् तस्य सुत	१	४९	इति प्रभूकला	१२	७१
आसीत् परः	६	११	इति प्रभो	१७	१८६
आस्ते पुरं तन	३	७	इति प्रवृत्ते समरे भरेण	१५	२२७
आस्फालयति	७	५२२	इति प्रवृत्ते समरे समप्र-	१७	२२१
आस्तादितै काल०	३	१११	इति प्रासादं	१८	२५७
आह खयभ्युद इतीह	३	१७१	इति युद्धयैव स	४	८१
आहारेण विनाऽज्ञानि	१३	१९७	इति युवाणा	७	५९४
आहारो नीहारो	१४	२८८	इति मन्त्रिगिरा	१३	४०८
आहता यदि जनै-	१०	५६	इति मातृभिरो	१३	३९७
			इति रोमभिरङ्गिभै-	१३	२६१
			इति वलभया	७	५००
			इति विज्ञप्ति०	१६	५१
इच्छानुरुप चित्राज्ञा	७	१८९			
इतः ककुपकुमारीणा-	७	३४४			

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
इति विमृशंस्त्रिदश०	४ ६७	इत्युक्त्वा चन्दन०	७ ८४
इति विरचित०	१९ ३२	इत्युक्त्वा भरतस्यै०	१४ २४६
इति वृषभमुखानां	१ १२९	इत्युक्त्वा मत्तदेवायां	७ ५६५
इति वेत्रियाक्०	४ ३३	इत्युक्त्वा यति०	१८ १६९
इति वैपयिकं	१८ २७८	इत्युक्त्वा स्वाह्वर्त्तं	१८ १००
इति शङ्खातुरा	१३ ३४३	इत्युक्त्वा स्वामिनं	१८ ९०
इति संस्तुत्योत्तस्यौ	४ ३६	इत्युक्त्वा सुर०	९ ७७
इति सन्तत०	१४ १२९	इत्युक्त्वा चैव्य०	१३ ६०
इति सा मृगा०	१४ १३५	इत्युक्त्वा तपोनिष्ठः	१३ ४१९
इति सुकृतनिधान०	१९ ३४	इत्युक्त्वा पुण्डरीकः	१८ १७२
इति स्तुतिं सन्धत्ता	२ ६०	इत्युक्त्वा दन्तं	१७ ३४१
इति स्तुता	७ ६७१	इत्युक्त्वा मपि	१० ६१
इति स्वनिन्दानिरतं	२ १४८	इत्येतयोः प्रभौ	१३ ११५
इति स्वनिन्दासलिलो०	१७ ३७८	इत्थं सुहृद्भिरा०	७ ५३१
इतीरिते	१२ १५४	इत्थं स्थिते प्रभौ	१८ २०५
इतो जम्बूद्वीपे	७ २	इत्युक्त्वा स्थिते	७ ११९
इतो भवादृ तृतीये	१३ ३१५	इदं विनिधित्व नरेन्द्र०	३ २११
इतो विदेहेषु	३ २	इदं विनिधित्व हृदा महा०	३ ४९
इत्यनिरीक्ष्य	४ ८३	इदं विप्रिय०	१३ २३०
इत्थं चिन्तयन्नुच्चै-	१८ ३०४	इदं हृदन्तः	२ २८
इत्थलक्ष्यत	८ १३५	इदं यदित्वा	१७ ३६७
इत्थशेषभव०	१० ८९	इदं न भूतं	१७ ३१७
इत्थौ दिवसान्	७ ६९३	इदं निशम्येति	२ ११६
इत्थाकुष्ठे	११ ११४	इदमवलम्बेन	४ ४८
इत्थादि पुण्येतर०	३ १५६	इदं मुदा वद०	७ ४२२
इत्थाद्यालोच्य	१३ १४०	इन्दीवराक्षी	३ ११२
इत्थायुधतुरक्षीति-	१८ ३२०	इन्दुः शक्रद्वितीयैव	७ ३२६
इत्थालोक्य	११ ३२	इन्दुः खं पदभासानां	७ ५३६
इत्थासीत् सदसि	१५ ८५	इन्दोः कटा मृदु दशा०	९ ६३
इत्युक्त्वा तु क०	९ ९३	इन्द्राक्षुर्लं रत्न०	१८ १०५
इत्युक्त्वन्ती	१३ ९७	इन्द्राक्षुर्लल०	९ ६८
इत्युक्त्वापारे पाताल०	१३ १०३	इमां समाकर्ण्य	१२ ५७
इत्युक्त्वापारे प्रवणः	२ ६१	इमानि पुष्पाणि	१२ २०
इत्युक्त्वापारे स्व०	१७ ३६०	इयं प्रजाश्मालि	१२ ७०
इत्युक्ते चक्रिणा	१८ १३९	इयं मनोगन्ध०	३ ११४
इत्युक्त्वा गौरी०	१३ १३२	इयं महामोह०	२ २३४
		इत्यतलमिलन्मौलिः	७ ६५९

पञ्चप्रतीकम्
इलादेवी
इष्टात्मनिष्ठोत्सन०
इष्वासे वितत०
इह द्विपद्मप्रकटे
इह लोहागल०
इहान्तरे
इहापि सोऽयुत्कट०

ई.

ईदम् स्वरूपं रूपं यः
ईदम् लिङ्गं मया प्रेक्षि
ईशानप्रभुरत्तरं तु
ईशोऽयं सांत्वत्तिकं
ईश्वरता धर्मस्या-
ईष्यांकृतं तुच्छत०

उ.

उक्तयेति गर्जा०
उक्तयेति चक्री
उक्तधेनुमहिषोष्ट्र०
उक्तकुचकेलि०
उक्तकैरातपत्रेण
उक्तैर्विशाल०
उक्तैः सुचरितै०
उच्छिखे शिखिनि
उच्छिष्टमम्रं
उज्जहुः कतिचन
उज्जागरातिनन्द्ये
उज्ज्वलैर्मृदुलैरिन्दोः
उज्ज्वलो जगति
उत्कानीन प्रभुं
उत्तिष्ठकृष्णाग्र०
उत्तिष्ठस्वसुज०
उत्क्षेपणाद् यो
उत्तरं विकरोति स्म
उत्तार्यमाण०
उत्तिष्ठोत्तिष्ठ
उत्तार्यते हि
उत्तार्येयान०

सर्गाङ्कः पद्याङ्कः

७ ३७३
२ २७२
१५ १२१
३ १७
४ २३८
७ ६०१
३ २०२

१८ ९६
१३ २५०
७ ६९१
६ १४१
४ १२६
६ २५७

१७ २५३
१७ २७९
१० ४९
४ ६३
१६ १३३
११ ७८
७ ६९
१० ६३
२ २५०
१५ ७९
७ १३३
१६ १७९
१० ८१
७ ४११
६ १११
१७ २१८
१७ ३२५
७ ४७५
९ ६७
७ ४९९
१३ ३१
९ ७०

पञ्चप्रतीकम्

उत्थापितो चेन्न०
उत्थाय स
उत्थाय पृथ्व्यन्त०
उत्थायन्ते विदेहेषु
उत्थातवातलर०
उत्थादविगमग्नौ व्य-
उत्सर्पिणीष्वपि
उदयो न कपायाणां
उदित्वरैरर्क०
उदित्वेदं यथाऽऽयातं
उदीतसम्यक्त्व०
उद्दण्डदोर्मण्डन०
उद्दामघुतिमणि०
उद्दामघुतिवरदाम०
उद्दाममाखदभन०
उद्धर्तुमुग्रनरका०
उद्धृत्य वस्तु
उद्ध्रान्तस्त्व
उद्धहन् इदम्
उद्धेजकत्वं दधति
उन्निद्रस्तदनु
उन्मिषत्त्विति
उन्मीलमिज०
उन्मुक्ता युधि
उपकृतिमुपकर्तुः
उपमुह्य यथा०
उपरि वारिभतां
उपसर्गाः कवि०
उपागतो अन्नमतां
उपाद्रवन्
उपान्तकीसदावेपु
उपान्तआन्त०
उपायनैरुपायसः
उपार्जेयत् कष्ट०
उपासमानः पुरुषैः
उपासमानं
उपासमानस्य सदा०

सर्गाङ्कः पद्याङ्कः

१७ १०१
१३ २४८
१७ ३३२
१ ८१
३ २२९
१४ २५७
९ ६
१४ ३२७
२ २९३
१७ ४००
३ ९८
३ २१३
१५ १७७
१५ ११०
२ ९१
१३ ४५६
६ ३१४
१४ १७६
८ १४
३ १९५
१५ १८९
८ ८२
१५ १२८
१७ २१०
१९ १३
१६ ११२
११ ३३
१३ ४३०
७ ३५५
१३ ४३८
१६ २६५
७ ५३८
१६ १०
२ २३५
२ १२६
१४ २४८
६ १६३

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
उपेक्षितं दोष०	२	१२९	एकस्मिन् तल्पे	४	६८
उभौ विद्युत्कुमारैन्द्री	७	६३०	एकस्यां शुष्काया-	४	१०५
उरः शिरोदेश०	३	१३१	एकाकिनी पुनरियं	५	९६
उलङ्घितप्राम०	१७	१२७	एकाक्ययं	१४	१४३
उल्लाषितां निर्दलिता०	६	९५	एकादशाङ्गानि	६	१८६
उल्लालयंनिवेले ॥	७	४२८	एकान्तदुःखिन०	७	१७५
उल्लासिताशेष०	६	१८१	एका स्थिताऽस्मि	५	४२
उल्लासिते धवल०	९	३६	एकेन ते केनचि०	६	२२१
ऊ.			एकेन्द्रियस्यापि	१७	३५८
ऊचे महामास्यमदो	३	२२६	एकेन्द्रियाद्यमुभतां	१४	२९८
ऊर्ध्वं ययौ तुङ्ग०	२	८१	एकेन्द्रियाः स्युः	२	१९१
ऊर्ध्वं विवाहशणतः	३	१६४	एकैका धूपघटी	१४	४२
ऊर्ध्वं विंशतियोजन्या	१३	१४९	एकोत्तराः पञ्च	६	१२४
ऊर्ध्वं एव विनता०	८	४०	एको दरिद्रो द्रविणे०	३	१५५
ऊर्ध्वं तस्माभूद्	७	४६१	एकोनायाः	१६	२००
ऊर्ध्वं तु गत्यां	६	२२४	एकोऽपि नाङ्गां	१७	२३
ऊर्ध्वमूल्यगली	८	९४	एकोऽपि सेनाधिपतिः	१७	७२
ऊर्ध्वभूय पुरोभूय	१३	२४९	एणेरुणाक्षण०	५	३२
ऊने गतेऽय	९	१०८	एतं च चित्रपट०	५	७०
ऊ.			एतत् करोमीति	२	१२२
ऊर्जं स्वदारसन्तुष्टं	७	११२	एतत् चेतःप्रिय०	४	३०
ऊर्जुलभावाऽभापिष्ट	७	१०४	एतदस्युच्चले०	७	३८२
ऊर्जुपतित्वमवेक्ष्य	११	१६	एतदर्थमपि	१७	२३२
ऊर्जुभासवो वसन्तः	४	१५७	एतद्विरा किरातास्त्रे	१५	२६६
ऊर्जुचितान्यममेन्द-	७	१६४	एतस्मिन्स्वरण०	१५	५७
ऊर्जयोऽमी निष्क०	१८	२३	एतस्य देशस्य	१७	१२८
ऊर्जिः कपायानिव	१७	३३	एतस्यामवसरिण्यां क्षेत्रेऽत्र	१३	२८०
ऊर्जोणामृषमसेन-	१४	२५६	एतस्यामवसरिण्यां सुतीयारे	१८	२०८
ऊर्जोरेमुण्याय	६	४६	एतस्या विलसति	१५	१५३
ऊर्ज्याङ्गुलिपालाङ्ग-	७	६४०	एतानप्यन्यान०	७	१६५
ए.			एतानि पथ हिंसा-	४	१९८
एक एव मुवि	११	४२	एतानि मानिनीनां	४	२७
एकच्छत्रोच्चै०	७	४३०	एताभिरभिमतः	७	३६४
एकत्र जन्मन्यह०	२	१८४	एताः क्षत्राद्याक्षणा	१४	५०
एकत्र नोभौ	१७	३५१	एते च लोकपाला-	४	२३
एकः प्रौढविवेक०	१९	३६	एते च गन्धर्वा-	४	३२
एक्यामिक०	७	४३१	एते तेऽन्तः	४	२६

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्क	पद्याङ्क	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्क	पद्याङ्क
एते विभो भजन्ते	४	२५	ऐ		
एते विलासशैला	४	२८	ऐक्यश्रुत द्वितीय	१३	४६२
एतेषु तीर्थङ्कर०	६	२५१	ऐशानकल्पमुकुटो०	५	९१
एतेऽथै भरता०	१८	१२५	ओ		
एते स्वाचरण०	१८	२६	ओजसैव स यद्यसद्व	१६	२५६
एतौ मदीय०	९	४६	ओमित्यमुष्मिन्	१७	२७२
एत्योदगद्वारा	१४	९७	ओमित्युदित्वा	३	२३३
एन नन्दनरुतान्त	७	४३	ओपधीजनचय	१०	५४
एभिर्द्वितण्डा०	३	१७३	ओष्ठपल्लवफल	८	१२१
एरण्डीजीवद्	१८	२११	औ		
एरण्डीजीवालि०	३	२६७	औजस्य कठिनत्व०	१३	४२
एव विकल्पकल्पन०	४	१५	क		
एवं विचरतस्तस्य	१८	३२	ककुप्कुम्भिकरोन्मिभ-	७	२५८
एव विचिन्त्य	१३	२०२	कङ्कणद्वयमधाद्	१०	१४
एव विमुक्तविपया०	५	१३३	कच्छोर्वीमपि सकला	१६	१६१
एव धीवृषभाङ्गेन	१८	७९	कक्षनापि क्षुण्ण	१३	२८७
एवं सदैव	६	१२०	कव्यामथ प्रथमसीर्यकृत	९	९५
एव स विश्रम्य	६	१८४	कठोरत्व कूरा०	१०	१२२
एव सुरासुर०	१३	१९६	कण्ठेऽप्यरोपि कुच०	९	५८
एव कमेणैव	११	७१	कथ लघीयसो धातु-	१७	४०४
एव ते साधवो	१३	२६	कवम्बजम्बू०	१२	११
एव तैर्नमिषिमी	१६	३८	कदलीदलपटल०	४	९०
एव दैवै स्तवन०	१४	८४	कदापि कुत्रापि	६	१४८
एव धनस्यानुशयस्य	२	१२४	कदापि तेषु स्थितवत्सु	६	२५
एव निवेदयति	४	२३२	कदापि न स्फूर्जति	३	१४५
एव निवेश विरराम	५	८४	कदाप्यसौ सार्यपति०	२	२९
एव निवेश्य स्वपदे	३	५५	कनकरुचिसनाभि०	२	४१
एव निशम्य	५	१२२	कनीयसोऽपि पूर्वात्त-	१७	४०५
एवमङ्गमधिरोप्य	८	२१	कन्दमूलफलाद्वारा	१३	४१
एवमभ्यर्च्य	१६	९३	कन्दुकेनेव निहतास्त्रिदशा	८	५७
एवमुद्गीर्य	१३	१६४	कन्यानां जानपदीना	१६	१९२
एव भवत्येव०	१७	२९३	कन्यामुपायस्त	३	३७
एव मानसतो	१७	४०६	कपिलो दीक्षितस्तस्य	१८	५०
एव मे जनयिता	१०	८३	कपोलफलके देव्या	७	३०७
एषां क तारुण्य०	६	५८	कमलमुखी कुमुदश्री	४	६४
एषां क तारुण्य०	७	६६९	कमलाकरवद वना०	१४	१२५
एषां त्वद्रूपरेखा	४	१८४	करचरणादौ भूत्वा	४	१६६
एषां भवदु खानां	४	८५			
एषेहि वल्लभे !					

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
करस्थविन्तारज्ञा०	१३ ४८	कल्याणि । तव पुण्याना-	१६ २२३
करस्फुरस्फासन०	१२ ९९	कल्पे सुकल्याणमये	२ ३१
करातैनीरमुग्रीरै-	७ ५४०	कथितं पुरस्तात् पतितं	१७ ११६
कराभ्या कलयन् नाथं	७ ५९५	कथिद् गौरगुणोऽसि	१९ ४८
करास्फोटनं तेनैव	१८ १५३	कपायवालाप्रसरैः	१७ ३७६
करिष्यते सम्प्रति	६ ७०	कष्टान्यसहमानाना	७ ६३
करोति यः कर्म	३ १६५	कष्टेऽपि वर्षासमये	२ १०७०
कर्करैः कर्कशे मार्गे	१८ १९५	कह्लरीकल्कभञ्जीव	७ ३०१
कर्णाक्षिकायप्रभवो	६ १९३	कसादकसादस्माक-	७ २७४
कर्णानिलैस्तस्य	१४ ९	कस्मिन्निद् गदति	१७ २०९
कर्णान्तप्रणयिपुणं	१५ १०८	काकिणीमणिचर्माणि	१६ १८६
कर्णान्तप्रणयिपुणे	१५ १२२	काकोद्भूतवदरिष्ठ०	९ ९१
कर्णजघाना वचनप्रपञ्चा	१७ ८८	काङ्क्षन् ममोपास्तिमयं	१७ ९६
कर्ण्यैसाकर्ण्य	१ ४१	काचित् पुस्तुम्भवसना०	९ ७३
कर्तुं तथा मूर्ति०	६ २००	काधनाबलशिला०	८ १००
कर्पूरकृष्णागुरु०	३ १९४	काधना वैडूर्यमणि-	१६ १०९
कर्पूरपूरधित०	६ १०३	कान्ता त्रिलोकीपति०	१७ ३५५
कर्वताना मदम्भाना-	१६ १९७	कान्तिवैः कियतीसेव-	१६ ३२
कर्मभिः स भृशं भोग-	१८ २७७	कादम्बरीमञ्जवसा०	२ २६३
कर्माणि धार्यैक०	६ १७०	काऽपि प्रियं ग्राह	१७ १९७
कर्षकाणां यथा हर्ष०	७ ९५	काऽप्याह पुत्रं तव तात ।	१७ १९३
कलत्रपुत्रपौत्रादि	१३ ३८	कामधेनोरपस्त्रावां	१३ ४७
कलमल्लुङ्घपहरो०	११ ४५	कामपि न कामपेऽहं	४ १११
कलमलौल्यनमुद्यत	११ ४६	कामाभितप्तस्य	२ ९३
कल्लसत्कमल०	११ १२	काम्यातिरम्य०	५ ५१
कलाकौशलमेव स्याद्	७ ५०	काम्योरुहान्ति	३ ८७
कलां कुलगतमेव	७ ५४	कायस्यास्य प्रतिभव०	१३ ४४६
कलिकालकराल०	१९ ४४	कायोत्सर्गस्थस्य	१७ ३९५
कलितकृजित०	११ ४	कायोत्सर्गस्थिरतनु०	१७ ३८६
कल्पवह्निनवपहव०	८ १०७	का रतिर्भूरिभोग्यायां	१६ २६०
कल्या. कल्याणपर्वाणि	७ ४४४	कारुण्यपुण्यं	६ १९
कल्याणकमलोपाध-	१४ २४५	कारुण्यमात्मस्थ०	३ ५०
कल्याणकारणैरिन्द्र-	७ ४६०	कारुण्यैकमहागर्भवस्य	११ ८४
कल्याणपद्मज०	५ १२३	कार्तवीर्यां जलवीर्यां	१८ १२४
कल्याणपर्याणमिषेण	३ ७०	कार्यं चेत्तिजघन०	१५ ८५
कल्याणभाजि समये	९ १११	कालक्रमादजनि	९ ११५
कल्याणवन्तो	६ ६५	कालक्रमेण समजीजन०	९ ११३

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
कालदण्ड इव	८ १४२	किं मे गतिविलम्बाय	७ ५२१
कालं मितं जीवनं	२ ७८	किं मेघवाहनत्वात्	१८ १०१
कालस्य दोषवशतः	९ ११६	किं मोदकैस्तव हृत्ते	४ १४३
कालादकाहिताः	४ १२८	किरीटघटिताऽज्यं-	७ २७६
कालादलक्षिते तस्मिन्	७ ५०८	किरीटमिव तस्यादे	१६ २२०
कालादितश्च	५ ९	किरीटं पुच्छतेनो-	१६ १७६
* कालीनां कालिकेयाश्च	१३ १७०	किल म्हायन्ति सद्भूता	७ ६७
कालेन बाहुबलिनं	९ ११२	किल यत्कपोलवत्	१६ ६२
कालेन युगलं जहौ	७ २०८	किल यशः शक्तिनि	१४ ६९
कालेन सागरोऽशोक-	७ १४३	किल विलोडकशो	११ १०
कालो द्विधाऽवसर्पिण्यु-	७ १४७	किल सहस्रवयस्य	११ ५६
किं विशालसरलो	८ १२३	कीकसान्धुरीचक्र-	१८ २३८
किं संश्रयोऽसौ	१७ ३४	कीदृशं मन सौमित्रं	१८ ६९
किं स्वप्नसंजनयनं	९ ४२	कीर्तिभिर्मम महो	१० १५
किं स्वर्गेण सदा	११ ८५	कुम्भाह्राददुर्गो	१४ १९८
किं कोऽप्यस्ति सदस्यत्र	१८ १३८	कुचद्वयीमूलमिलकतामैः	१७ १३६
किं क्वापि कोऽप्यस्ति	१७ ५१	कुञ्जान्तः शयनशुषः	१५ ७२
किञ्चनाऽभिनवः	८ १३६	कुण्डजकोटिभिरुत्पलैः	११ २९
किं चानुचर्याविनयाद्	१७ ७९	कुण्डान्तराविरक्तो	९ ९७
किञ्चैतदपि चित्तान्त-	१३ ३९१	कुतुहलाभाटक	२ २७५
किं जाते रजसः स्फूर्ति-	७ ३४१	कुतोऽपि यवस्य न वियवे	१७ ९५
किं ते कार्यं मयेत्युक्तः	७ १०७	कुम्भीपाकप्राप्-	४ १७५
किन्त्वस्याशोकदत्तेन	७ ४६	कुरात्रपोतः पुरतः	१४ १८७
किन्त्वेव मां तातमिवा	१७ २४०	कुर्वन्ति सुस्मेतर-	२ २८५
किं बाहुर्भावनयाः	१३ २१	कुर्वन् दुरन्तं	३ २३०
किं धृतैः कुलिशः	८ १०५	कुर्वन् चतुष्पर्व्या	१४ २३९
किञ्चरेन्द्रो किञ्चरश्च	७ ६३६	कुलकृत् कुलः	७ २७२
किं नीरद्विरदः	१५ ६०	कुलेन नायात्यनुकुलः	६ २८
किमजनं लोचनयो	१२ ११२	कुल्ययेव सलिला	१० १००
किमनल्पेन जल्पेन	१३ ११३	कुसन्निभं सद्गति	६ ४०
किमप्यतिथिदानस्य	१३ २८८	कुसुममण्डलधरं	११ ८
किमर्णवेनोत्तरला	१७ ११२	कुसुमानि प्रकीर्णानि	१३ ३३५
किमिदं तदहो ज्ञात-	१७ ४०३	कूर्मवत् क्रमः	८ ८८
किमु प्रमादो भवतां	१४ २	कुप्येवामपि सकला	१६ १६१
किमुद्विगोऽसि मित्रेति	७ ११६	कृतकृत्यं मन्याऽसौ	४ २०३
किं प्रव्रजितुकामाऽसि	१६ २११	कृतकृत्यं मरुत्कम्पेः	१३ १५१
किं प्रियायाः प्रियालाप-	७ ५२६	कृतादरा धर्मः	६ ७४

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
कृतान्तदुर्दान्त०	३ १८९	कैथित् प्रमोदभर०	९ १०३
कृतिन् । बलाव्याध	१७ ३७४	कैथिदूचे चिरात्राय ।	१३ २१४
कृती विरत्या सह	३ २३७	कैवर्तको मांसकर्मैः	३ ४०
कृते किराते रहिते	१५ २५०	कोटिर्जपन्यमावा-	१४ २९४
कृत्यं किञ्चित् करे कार्यं	१६ २१५	कोटीरकोटीकोटीर-	७ ४२३
कृत्याकृत्यविवेक०	११ ८७	कोट्योऽद्भुताः पणवति०	१७ ७१
कृत्यान्यकृत्यान्यपि	१७ ८९	को घोरः प्रतिवीरतां	१३ ४६९
कृत्वा कृतार्थ०	१८ २६७	कोपमानादिमुक्तानि	६ ३१९
कृत्वा नति समाख्याय	७ ३७४	कोऽप्यभिदुर्भिक्षमवेक्ष्य	१७ १४२
कृत्वा परिकरं हृष्य-	१८ १५२	कोऽप्यजल्पत् कर्पराद्यैः	१३ २१७
कृत्येति तारपरिणयोत्सव०	९ १०६	कोऽप्यदोऽवददादस्व	१३ २२१
कृपाकूपार । संसारा-	१६ २९७	कोऽप्याह स्नाहि श्रान्तोऽसि	१३ २१५
कृपावन्तो भवन्तोऽपि	१ ५९	कोऽप्येकः सह सहसा	१३ २१४
कृषार्थिकायात्	६ ८१	को मदोऽस्तु मदस्वर्गद्वन०	८ ६५
कृष्टसी समिकृष्टे तौ	१३ ६६	कोविदा अपि वदन्ति	८ ९२
कृत्याधारम्भसंरम्भं	१८ १०९	कौमारे पूर्वलक्षणां	१८ ३१६
कृत्यस्तयोः स्तनयुगे	९ ४९	कौ युवां निजगन्धार्थं	१३ ८२
केचित् त्वरापराभूत-	१३ ५	ककचैश्च दाहदारं	४ १६७
केचिदद्भुतसौभाग्य-	१३ ४२५	क्रमशः कृतं मद्युण०	१६ ७२
केचिद् धवन्दिरे भस्म	१८ २३९	कमरीनात्यरेऽप्यग्रा-	७ १७२
केचिद् विकृण्णिन०	५ ७२	क्रमेण कस्यै	१७ ३०३
के न पूर्वमभवन्	१७ २३०	क्रमेण पूर्णयुर्यं	२ ३११
केऽपि मूर्तमनु०	८ ५९	क्रमेलनग्राहृति०	२ ८०
केऽपि विस्फूर्जदूर्जस्वि-	७ ५१४	कन्यादवत् क्रूरतरं	१७ २६२
केऽपि सहस्रम्भरयः	४ १२५	क्रियेत धर्मः परलोके०	३ १२२
केऽपि स्वर्गाङ्गनागीत-	७ ५१३	क्रियेत विद्याकविता०	६ २५०
केऽपीत्याघोषणां तेनु-	७ ५२५	क्रीडतोऽस्य	८ ३८
केऽप्युपशिष्टिषु०	१५ ८२	क्रीडापर्वतवापी-	४ २२२
केऽप्युपैरगिकफलकेन	१७ २११	क्रीडासु पाणिप्रसरेण	३ ७७
केऽप्युपरपङ्क०	१७ २१९	क्रीता त्राणोपकारेण	७ ३७
केऽप्युपैरुवधुरूप-	७ ५१२	क्रूरप्रहावप्रहवान्	२ १४५
केऽप्युपैरुवधुरूप-	१६ ३१	क्रूरप्रहास्ते	११ ७४
के वयं हन्त ये राज्य-	१६ २१४	क्रूरस्य वक्रनारस्य	७ ८३
केवलमिधितैः युग्मान्	७ ६४४	क्रूरः स्वीकुरुते	७ ७९
केपायिद् दिवि वितताः	१५ ७६	क्रूराः कारणतो दुरा-	७ ८०
केपायिद् उपदि धनु०	१५ ७८	क्रूरान्तपारिविव	१७ ४५
केधिज्जगत्पति०	९ १०४	क्रीडीकृतासेप०	३ ३२

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
कौश्लरूपमुप०	८	६२	क्षेत्रेष्वजचयास्तथा	११	८३
क्षेत्रं शुभध्यान०	३	५८	क्षोमिपः पानिपद्यस्यो-	१८	२९७
क्षचिज्जलाय क्षचिदि०	१७	१४१	क्षोणीन्दुर्विशिखमृजं	१५	६७
क्ष तदस्य सदैव	१४	१२२	क्षोणीन्दोरलिकतले	१५	१८
क्ष तदाऽऽतेप०	१४	११८	क्षोणीन्द्रः क्षुद्रहिमवत-	१६	४
क्ष पर्वपीयूषकरः	१६	६७	क्षोणीन्द्रो हृदि वरदाम०	१५	१०४
क्ष पुरा रथवारणा०	१४	१२०	क्षोणीधरः क्षारवणा०	५	११८
क्ष मानवानामधुना	१०	११८			
क्ष यान्ति चिन्तामणि०	१४	२०२	क्षमाधिपे रक्षति	१५	२४९
क्ष रत्नमुकुटो	१३	४५	क्षचरास्तितिरावक-	४	१८०
क्ष स चामरचाह०	१४	११९	क्षत्रादिपाततोऽप्युभः	७	२००
क्षयकूलं दुकूलं तत्	१३	४६	खण्डेषु नेता	६	१५८
क्षपि प्राग् भरतविभुः	१५	१०७	खरककर्कदनाहि-	१८	१९६
क्षान्येतरक्षित०	५	१७	खरशक्तिरपूर्णमण्डलोऽपि	१५	१२६
क्षणतो योजनशतो-	१५	२३६	खरैः क्षुरगैः खनतां	१७	१५७
क्षणदापतेः समुदयेऽपि	१६	७३	खातेन यत् कूप०	२	२६०
क्षणेन तावुच्छलितौ	१७	३०९	खे धर्मचक्रचामर-	१४	२९१
क्षणेन युजौ विद्युतौ	१७	३०८	खे भीष्मपुति	१५	१००
क्षतोऽसि युद्धेर्निखिलैर्न	१७	२४२	खेलन्तीन्दुधिया	१४	०२
क्षत्रिया इति च क्षीपमानवा	१०	८८	खेलन्तु दंशमसका	१३	४४७
क्षमयाम्यपिलान् जन्तून्	१८	१७१			
क्षमावतां क्षिप्र०	६	१९२	गङ्गा सिन्धुमिबोहरण्य	१६	८४
क्षारो कारिनिधिः	१०	१२४	गङ्गादेवीमष्टमेन	१६	८५
क्षितीशसूनुः पुरुष-	१	९३	गङ्गानिकेतनस्यासी	१६	८३
क्षितीशो नन्दिपेणादयः	१	९५	गङ्गा तदङ्गसङ्गाय-	१६	९५
क्षित्वा कर्मविपक्ष०	१९	६२	गङ्गा रङ्गान्महीशाय	१६	२२
क्षित्वा कषायान् विषया-	१८	७८	गङ्गासिन्ध्वन्तरे कुर्व-	१	३३
क्षित्वा धीवृषभः	१२	१६५	गच्छेऽस्मिन्	१६	२१
क्षीणं क्षणेन नर०	५	१२	गङ्गाप्रजमयं क्षापि	१६	१८८
क्षीरनीरधिनीरेण	१८	२२७०	गङ्गाक्षरमे जराते	१६	११९
क्षुपादिपासाऽऽत्रप०	१४	१४१	गङ्गेन्द्रं कल्पपात्राभ्यां	१८	१५८
क्षुपादिपासासीतोष्ण-	१८	१०	गङ्गेः पुराणां समर-	१३	२८
क्षुब्धोत्तरक्रावुर०	१७	१९०	गङ्गामु दोलमु निबं	७	१२४
क्षेत्रप्रभुप्रवृत्तिदोष०	५	२२	गतेषु नवमतेषु	१६	१२
क्षेत्रेऽत्र अश्वत्थप्रभे	२	३१५	गन्वा नवमतेषु		
क्षेत्रेऽभूद् वत भरतेऽत्र	१५	८८			

१ एतद्वर्गः पद्यप्रतीकम्

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
गत्वा पुरं तदधुना	५ १३१	गुरोः शिष्येभिरवाकोशै-	७ ४३८
गत्वाऽष्टमान्ते हिमवतः-	१६ ५	गुरौ गुरुत्वे सति यो	१७ ८६
गदो यद्यगदद्वाराः	१६ २०६	गृहात्वा दक्षिणे द्वारे	१५ १०३
गन्तुं महानन्दपुरे	१४ १३९	गृहाद्वप्रप्रमुखो०	१२ १०३
गन्धं सुगन्धादिव	२ १९	गृहाण पत्रपूगानि	१३ २३२
गन्धर्वबन्धुरपुरः परि०	९ ६९	गृहीत्वाऽम्बुदतिं कथि-	१६ २६९
गन्धर्वानीकनाट्या०	७ ४७७	गृह्णामि यदि नाहारं	१३ २००
गन्धाम्बुशुश्रिभिर्बाहं	१३ २७७	गृहाकारा न गृहानि	७ १९२
गभीरमधुरो ध्वनि-	१४ १५६	गृहाकारस्तु गृहानि	७ १६३
गम्यं नरकशीतोष्ण-	१८ ८	गोः कम्बलाधोत्र०	२ २६६
गरलेनेव पीयूषं	१८ २६९	गोपायितुं तद पिशुन०	१७ ६४
गर्भस्थितजगद्भर्तु-	७ २९७	गोशीर्षक चन्दन०	६ ५४
गर्भान्तर्गुहतरगोत्र०	१५ ६१	गोशीर्षवन्दनान्येता-	७ ३९५
गर्भाश्रयिणि कारुण्य-	७ ३१५	गोशीर्षवन्दनैरर्चयौ	७ ३९१
गर्भं गृह्यं त्रिजगद्०	१४ १७	गोशीर्षवन्दनैर्लिङ्गा	१८ २२८
गलितरागभरोऽपि	११ ५९	गौरीणां नाम्ना गौरैया	१३ १६७
गवाक्षैस्त्रिभो रूप-	७ ४५२	गौरैका पतिता कथयन	१९ १९
गात्रे न्यधातुपः स्कन्धा-	१६ १०५	ग्रहीतुमतुलाग्रहः	१९ २९
गाम्भीर्यं च गुरुत्वे च	१९ २७	ग्रामत्रयाभिराम-	४ ५०
गायन्तीनां सुकान्तानां	१३ २९५	ग्रामाकरपुरारण्या-	१३ ३०२
गार्हस्थ्यव्रतयोगे स	१८ २८	ग्रामान्तरेषु प्रतिपादयान्तं	१७ ३८
गिरा योजनगामिन्या	१८ ५८	ग्रामोऽन नन्दिनयमसि	५ ९२
भीतानि चिन्तामणि०	६ १६१	ग्रावा बदेकः परि०	३ १५२
भीतार्हद्गुणजालताल०	१४ ६४	ग्रावा बदेकः क्षपणं०	३ १२५
भीति गजेन्द्रमद०	१७ २०६	ग्राव्यः परस्योपरि	३ १२६
भीतैर्मृदङ्गध्वनि०	३ १३३	ग्रासोद्यन्नसन्०	१७ २२०
भीर्वाणत्वे विषयकल्पं०	१४ २०१	ग्राहं ग्राहं जनाः श्रेयः	१३ ३२३
भीर्वाणवारैर्भरतेधुरस्य	१७ २९१	ग्रीष्मभीष्मतरमास्कर०	१३ ४४३
शुणस्यानादप्रमत्त-	१३ ४५७	ग्रीष्मार्कप्रतिममहो	१५ १४६
शुणेष्वर्हिषादिषु	६ २४२	ग्रीष्मे तृष्णातुरैः प्राप्ता-	१८ ५९
शुणैरनन्तं तपसा	२ १२८	ग्रीष्मे ग्रीष्मेण	१८ ४
शुणोत्तरेभ्यः आदेभ्यो	१८ ९४		
शुरूक्रमः सितो दन्वी	७ २५६	घट्टे खनिमानेन	७ ५२०
शुश्रूषा यद्वरुगुलेन	१६ ७१	घण्टातो तेन घोषेणा-	७ ४३७
शुश्रूषाः क्षणदा०	११ ५१	घण्टारवापूर्ण०	१७ १०८
शुरो परिहा०	६ १२२	घनकुम्भोदवैशृष्टि-	१६ १७२
शुरोर्षमभजेनेव	१३ २४७	घनतरं तरलां	११ २६

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
घनविघटनया०	११	३१	चकी चतुर्विधाहार-	१८	१९२
घनाघनघटाच्छन्न-	७	५२७	चकी ततस्व प्रणनाम	१७	३७२
घनाघसम्बन्ध०	१२	११०	चकी ततः स्वप्रसता०	१७	३७३
घनाध्वखिद्यैरपि	१७	१३९	चकी तस्याचलस्योदह-	१६	२३
घनानि विप्रानि	२	१७१	चकी द्वादश वर्षाणि	१६	४५
घनान्धकारा०	२	२९५	चकी प्रकोष्ठतश्चका-	१८	२९५
घनैस्तूर्यवस्तोमै	१६	३७	चकी प्रदक्षिणीकृत्य	१८	२०४
घनोऽध्वगानध्वनि	२	३००	चकी प्रविश्य समव०	१८	५७
घातेन तेन क्षिति०	१७	३३३	चकी स चक्रमगतौ	१७	९३
घुणाक्षरन्यायवशेन	१७	२९२	चक्रमधोभयाप्रस्था	१६	१५१
घूकानां घोरघूकारैः	१३	४३३	चक्रेऽन स्थितवति	१५	४५
			चक्रे प्रमोर्निष्कमणो०	६	१४३
च			चक्रेऽस्मिन् शुभगुरभि०	१५	६
चकार पारणाहेऽपि	१३	१८८	चकोपदर्शघुति०	१७	३२७
चकासिरे काभिरपि	१३	१२६	चक्षुः कान्तायुषः प्रान्ते	७	२२७
चकोराणां यथा चन्द्रो	१३	९०	चक्षुष्मान् चन्द्रकान्तोति	७	२०३
चक्रं ययौ चक्रिणमेव	१७	३४९	चक्षुष्मान् चन्द्रकान्तोति	८	५८
चक्रदण्डासिद्धिप्राणि	१६	१८५	चक्षुस्त्रिभुजादिभ-	७	४७८
चक्रं ते यद्यमोघार्थ	१६	४३	चतस्रोऽन्धकोदाकोद	७	१४८
चक्रं प्रागकृत शुद्धान्तरे	१५	१७८	चतुर्गतिद्वैशलता०	६	१३५
चक्रवर्तिनौ भरत-	१	७१	चतुर्गतिद्वैशलता०	२	२८९
चक्रस्य क्षितिपतिरस्य	१५	१४	चतुर्गतिद्वैशलता०	१८	३०६
चक्रस्याकृत वृषतिः	१५	११	चतुर्णां विलयाद् घाति-	१३	४४१
चक्रस्यानुग इति	१५	३७	चतुर्यादि मासिकादि	७	१७३
चक्रस्यानुचरणमाचरन्	१५	५४	चतुर्बारे पुनः प्राच्य-	१	११९
चक्रस्यानुसरणमाश्रयन्	१५	१३२	चतुर्धं नरके पूर्णः	१६	१९९
चक्राद्वाधनुर्वज्र-	१४	२८३	चतुर्दशसहस्राणां	७	९०३
चक्राणि वञ्जानि	६	२०३	चतुर्भिरपरै र्व्ये-	१	२०
चक्राप्रवेशाद्	१७	२६८	चतुर्विधातितीर्थेय-चरिता०	१	६१
चक्राष्टके प्रतिष्ठाना	१६	१०८	चतुर्विधानितीर्थेय-चरित्र०	१	४०
चक्रिणं शापयन् इ.स-	१८	२१५	चतुर्विधातितीर्थेय-चरित्रा०	१	६६
चक्रिणः परिचर्याये	१६	१९	चतुर्विधातिरदन्तो	६	११८
चक्रिणश्चक्रवर्तिन्या-	१६	१५३	चतुर्विधप्यान०	१८	१५
चक्रिणा सूर्यमुत्तीर्णा	१६	२६	चतुर्विधस्य सद्दस्य	१३	४०
चक्रित्वव्यतिकर०	१५	४	चतुर्विधप्रायेः स्वष्टिताः	७	९१६
चक्रिन् । मयाऽलज्जमत	१७	३६५	चतु-पष्टा सरसैः न	१४	२८५
चक्षी कथं बाहुवलिः	१७	३५३	चतुर्विधताऽतिरुद-	१४	३०८
चकी चक्रानुगो घाता-	१५	३	चतुर्विधतद्विगदे-		

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
चतुःसहस्री पद्याशब्द-	१८	१८२	चिरप्रणष्टानि गतप्रभूण्यापि	१२	८२
चतुःसहस्री सहस्रच्छ-	१२	१६२	चिरादुपेतो	१२	८
चत्वारिंशत्सहस्राणां	७	६०९	चिराद् वसन्ते	१२	७
चन्द्रद्रवविशेषकोऽभवद्	१०	११	चिराय पर्याकुलया	३	८०
चन्द्रप्रभं स्तुभ-	१	११	चेत् कर्मणोत्पत्ति-	३	१२७
चपला चपला	७	१३५	चेतश्चेतसि चेतत-	१६	२४२
चमरेन्द्रोऽग्रहीद् दंष्ट्रां	१८	२३७	चेतः सार्धतरं	१०	१२६
चर्वितौ चन्द्रनैः कैथि-	१३	४२३	चेद् विद्याभरणर-	१५	८९
चर्मरक्षे प्रातरुतां	१५	२६२	चेद् विश्वमेतद्	३	१६१
चलच्चलाक्षीचप-	१२	३३	चेद् वृद्धभावेऽपि	६	६४
चलत्पलं बाहुबले-	१७	१६७	चेलानां मालिकामाला	१३	३३६
चलासु दोलासु	१२	३०	चैत्यद्वयस्य चतसृष्वपि	१४	५५
चलितस्य तत्तत्क-	१६	८२	चैलाद् बहिर्विभोरेकं	१८	२५०
चलैथेलाचलैर्नामो	१६	१४७	चैत्येषु यत्र	५	३
चामरमुकुरव्यजना-	४	३१	चैत्योषयः पातक-	३	१३
चामरैश्चामरेशस्य	७	४८४			
चारित्रं स्यात् सर्व-	१४	२११	छत्रश्रितयं चामर-	१४	३०७
चारिप्रपात्रिभ्यकृते	६	३७	छत्रधारणचर-	८	१३७
चारित्रमुत्तालमपालयं	३	१८४	छत्राणि तेषु	१४	३४
चारुकाश्चनरुची	८	१५७	छत्रे मूर्ध्नि श्रुतेऽप्याप	१८	१९९
चार्यलङ्करणचेल-	१०	१९	छादिताम्बर-	१०	४८
चिकित्सनीयो मुनि-	६	५३	छायेच्छया रयात्	४	१७२
चिकित्समानो	३	१९९	छिद्रोऽग्नितताभि-	२	६८
चितासु तासु देवेन्द्रो	१८	२३३			
चित्ताक्षरं प्रह्लादन-	१९	५४	जगज्जननि ! निर्धुम-	७	२९०
चित्तेन चिन्तयन्तीति	७	३८	जगज्जागरकृद्भोगि-	७	२८३
चित्ते विचिन्त्येति	६	१७८	जगतां जयाय विरराज	१६	६८
चित्तोदपाद्गुदितस्य	६	१२३	जगतीसङ्घिपद्याङ्कः	१६	२३१
चित्रचेलचयोल्लेप-	१३	२७८	जगप्रयत्नुपां तत्र	७	२५०
चित्रबालललितानि	८	२७	जगप्रयीशाद्गजयोस्त्वयोर्जु	१७	१८९
चित्रवर्णानि वीराणि	१३	३५५	जगत्पतिं स्तोतुमय	१४	१०२
चित्रास्त्ररङ्गिणीकृत्यो-	१३	३३७	जगत्पती गतेऽन्यत्र	१८	१६४
चिन्तारत्नं मनस्वी	१६	४२	जगत्प्रवीणस्य पुरः	१२	१२४
चिन्तितं याचमानौ	१३	८१	जगत्यामेतस्यां	१४	२४
चिरं विचार्येति	६	३५	जगदभयदः	१४	१५०
चिरं जीव चिरं नन्द	१६	१५५	जगदशेषमजीवय-	११	३७
चिरप्रमादाचारिण	२	१५४	जगद्दुर्ध्रमद्वेषया	१२	१४२

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
जगद्भर्तर्भवन्मूर्तिः	१६	२३४	जन्तुजातैक्जीवातो	७	३४०
जगद्रक्षाक्षमस्यास्य	७	३९८	जन्तुतोपजननी	८	११५
जगद्विचारोत्तर०	१७	१	जन्मक्षयानन्तर०	३	१६३
जगद्विभुं जगद्भास्यं	७	५७६	जन्मतो गन्तितविशति०	१०	४०
जगद्विभोः स्कन्धतले	१२	१४८	जन्मलक्षाप्तजन्मानि	१२	४१७
जगद्व्यवस्था प्रथमा	१२	५३	जन्मक्षान्नादिकस्याण-	७	५०९
जगन्नाथं स नापश्यत्	१३	३६९	जन्माम्बायां विमोहः	१३	४४९
जगन्नाथं प्रणम्याथ	१८	१०३	जम्बूद्वीपस्य भरत०	७	१४४
जगन्नाथाहिहेमाक्षे	१३	१८२	जम्बूद्वीपस्य भरते	७	४४०
जगन्नाथाहते मार्गे	१३	५४	जम्बूद्वीपे पूर्वविदेहेषु	४	२१७
जगन्नाथेऽपि नाथे किं	१३	४४	जम्बूद्वीपे भरतादौ	७	५४९
जगन्मातर्जगन्नाता	७	२९१	जम्भजिजिन०	८	२९
जगाद नाथो जगता०	१२	६८	जम्भजिद्वजग०	१०	३७
जगादाशोकदत्तोऽपि तन्वी	७	१०६	जम्भगुम्भभयकारि०	१०	४७
जगादाशोकदत्तोऽपि त्वयि	७	१२१	जयं विधायास्य	१७	५३
जगौ मध्येषु पद्मेषु-	१६	१५२	जयत्यपि जगन्नाथे	१३	११८
जगौ स मन्त्रीति	३	३३२	जयत्यादिजिनो यस्य	१९	१
जग्राह राज्यानि कनीयसां	१७	८५	जयत्यादिजिनो येन	१८	१
जग्राह राज्यान्यखिलानि	१७	८२	जयत्यादिमतीर्थेश-	१	४
जग्राह राज्यान्यनुजन्मनां	१७	२५९	जय त्रिजगतीमात-	७	५५८
जग्राहोपरिग्रां शक्रो	१८	२३६	जय त्रिजगदाकल्प-	७	३५०
जह्योर्द्वयमशोभत	८	९१	जय त्रिलोकप्रभुपुत्र !	१७	२३७
जह्योर्गुणलक्षेण	८	९३	जय नन्द युगादीश !	७	६४८
जह्योस्त्रलचरौ	८	१५०	जयन्ति गणपुत्र्येष्टाः	१	२९
जह्वाऽहुलानि दोढश	१५	२३०	जयन्त्यजिन०	१	५
जह्वाप्रमोहह्वय०	६	२३३	जयारमोद्यागर०	१२	१००
जज्जम्भिरे जन्म०	१४	७	जयो गु भूतों जगती०	१७	१०७
जह्ने जिनाधिपति०	११	७६	जरतीत्यधीरणाऽस्मि	१४	१११
जह्ने नयशो	३	२१३	जगमुदधिरप्राये-	७	३२९
जनतायै यथाकामं	१६	२२७	जरोदये यस्यपि	१२	४७
जनयित्री जिनेशस्य	७	५६३	जलनरजीवा पीवर-	४	१७८
जनस्तनोस्त्वेमिति	११	७२	जलद इव लक्ष्मिन्	१९	२२
जनस्वरूपं मनसा	१२	४९	जलधरद्वाराद्वारा-	७	२४४
जना जनपदेनास्ते	१३	३२५	जलमहो मुचनेऽपि	११	१९
जनान् घनायै	३	४४	जलैर्वयोत्रिषा नैव	१३	१९८
जनेषु राशौ जनयत्	१७	२१	जलैर्वयोत्रिषा नैव	७	५५७
जनोपसंहृतया	१२	१०६	जलैर्वयोत्रिषा नैव	९	४४

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
जात । यदपि	८	१७	जिनेयितुः पार्श्वयुगे	१२	९८
जातसागरवन्दोद्-	७	४१	जिनेश्वरमतामृतार्णव-	१९	१२
जातस्रैलोक्यदीपोऽय-	७	३५१	जिनेश्वरगामिव	६	२२०
जाता जगज्जयपतेरपि	१४	१३८	जीमूतमुक्तं	६	१९५
जाताऽस्ति सेह मम	५	९७	जीव जीव करुणार्णव !	८	१३८
जातिस्मरणतो ज्ञात-	७	१९७	जीवनेनापि निर्मुक्तं	१३	१०९
जातिस्मरणतो नीति-	७	१८३	जीवः स्वीकुरुते	१४	२०५
जातिस्मरणवान् सोऽपि	७	१७९	जीवा द्विधा स्यावर-	३	१८९
जातिस्मृतिं समधि-	५	८९	जीवानुक्रमपया नाथो	१३	२४०
जाते रजोमण्डल-	१७	१२५	जीवा मियः प्रथित-	५	६२
जातौ दिवसे कुत्रा-	४	१२१	जीवाम्यद्यापि पापोऽहं	१८	२२३
जानस्ति शिक्षालपनी-	२	१९४	जीवावधः सूत्रत-	२	२१३
जानपदपीररूपाः	२	२४	जीवितं हन्त जन्तूनां	१६	२६४
जानाति यजीवति	६	१७२	जीवेन पुण्यं किमु	६	७२
जानातु त्वद्गुणभ्राम-	७	६७०	कुष्टं साऽष्टमिरय	१५	१३६
जानाम्यनन्योन्यभुजो-	११	८१	जेतु यमं यस्य	३	२२
जानाति किं न	५	६०	जैत्रेण जित्ये	६	१५३
जानुमात्रमिमा वर्षे-	७	३६३	जैनालये दुष्टकथा-	२	२७७
जानुलम्बितमुजो	१७	३८०	ज्यायानसौ नास्य	१७	१००
जाने यद्दुर्विजिता,	४	४६	ज्येष्ठस्य पुत्रस्य	१७	१९५
जायन्ते वन इव	१५	१७६	ज्येष्ठे त्वयि भ्रातरि	१७	३६६
जायेत या धी-	१७	५४	ज्येष्ठोऽप्रजत्वेन	१७	७४
जिमिरे करपुगेन	८	१०३	ज्येष्ठोऽप्यज्येष्ठ एवैवा	१८	६५
जित. कैरहमा ज्ञात	१८	११३	ज्योतिष्कका दीप-	२	३१९
जितं मत्तक्षलं	१	७	ज्योतिष्काणामसद्दृश्येयौ	७	६४३
जिताभ्यां सूर्यसोमाभ्यां	७	६७९	ज्योति.सुरैर्वा	१७	११३
जितेन भुजगेन्द्रेण	१३	३५२	ज्योत्स्ना समुच्छ्वास	२	१४६
जितेन्द्रियार्थप्रसरेण	२	२५	ज्योत्स्नां प्रयच्छत्यस्तं	२	१५०
जित्वाऽप्रजं बाहुषलिर्भलेन	१७	३६८	ज्वालयाऽजनि	१०	६४
जित्वा जगज्जयक्षेणं	१६	५५	ज्ञातमिदं तेन त्वां	४	८०
जिनजन्मावधिज्ञाना-	७	३४५	ज्ञातेषु शास्त्रेषु	३	२९
जिनधर्मचक्रमभितो	१४	२९९	ज्ञानं सखत्वं	१४	१४४
जिनधर्मं माध्वी मां	४	२३०	ज्ञानं क्रिया च द्वय-	२	२८२
जिनपते । हृतमिन्द्रिय-	१४	६६	ज्ञानदर्शनचरित्रा-	१४	२०६
जिनस्य जिनमातुष	७	६८५	ज्ञाननिधानानि ततः	४	४०
जिनालयः स्वर्णमयः	६	९७	ज्ञानं द्वितीयं जगते	२	१८७
जिनेश देशानां तत्र	१६	२२१	ज्ञानं परम्पान-	६	१४९

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
ज्ञानं मत्तमनोमतज्ञज०	१४ २०७	ततः प्रवृत्ति प्रोक्तम्मे	१८ १०६
ज्ञानस्य दानं तु	२ १८२	ततः प्रवृत्तसौ स्वामी	१३ २३६
ज्ञानार्णवः स वो	१ ८	ततः प्रमदपीयूष-	७ ४२१
ज्ञानिनोऽपि मम	८ ७१	ततः क्षरीरी न	३ १२४
ज्ञानेन निर्ममेश ! त्वं	१६ २४३	ततः त्रेणिद्वयस्यापि	१६ २७
ज्ञानैश्वर्यमिदं योऽपि	१३ १९१	ततस्तद्रूपं सञ्ज्ञे	७ ६७५
ज्ञानैश्चिन्मिरशोभिष्ट	७ ३१२	ततस्तस्याङ्गणे वेद्यां	१६ १५७
		ततस्तस्याभ्यां समेताभ्यां	१६ ४५
डिम्भसीरुमय०	१० १०४	ततस्तस्यक्त्वा विश्वान्यपि	१४ १६७
		ततस्त्रिविष्टपस्वामी	७ ५५३
त		ततः संहृत्य जीमूत-	७ ३६५
तं सेनाप्रतिमुपहूय	१५ १६६	ततः संहृत्य संयत-	७ ३५८
तं सोममूर्ति	२ ३४	ततः सत्यायुषः क्षेपे	७ २१५
तं स्तुवे भुविधि	१ १२	ततः स भरतस्वामी	१८ २७२
तश्चित्रककुविन्द-	१० ७३	ततः समेतुं	६ २२५
तं गृह्णन् शरमुपदां	१५ १२६	ततः स सद्बुद्धि०	३ १३६
तश्चक्रं गगनगमेकयोजनामे	१५ ४४	ततः सिंहनिपद्याया	१८ २५८
तश्चक्रं चलितमय	१५ ११६	ततः मुधर्माधिपतिः	१२ १५५
तश्चक्रं पवनपथे	१५ ४३	ततः सुरपतिः स्वान्तं	७ ४२०
तश्चरित्रं क्रुमित्रस्य	७ १४१	ततः स्नाह समाहूय	१८ १०८
तश्चर्मच्छन्नयो रेजे	१५ २६१	ततः स्वकीडनीशान-	७ ६५०
तश्चेतना संयुतभूत०	३ १२८	ततः स्वयम्बुद्ध इति क्षिति०	३ १८१
तच्छ्रोत्रवक्त्रसूच्यार्म	७ १०९	ततः स्वस्य करिष्यामि	१८ ३९
तज्जलेन विलिल्ये	१६ २७२	ततः स्वामिनमानम्य	१८ १०४
तज्ज्ञानदाना०	२ १८१	ततः स्वामिन् मानम्या-	१८ १४७
तं जीवजीवाद्	६ ८८	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
तटाकपङ्केषु तपतुं०	२ ८९	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः कच्छमहाकच्छ-	१३ ४२	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः कर्म तनौ कम्प-	७ ४१२	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः कलितदीक्षेण	१८ २६६	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः किमपि किं तेऽस्ति	१६ ४१	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः कुमारान् रिपुमारसारान्	१७ १७७	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः कुलकरो नाभिः	७ २३८	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततत्तरङ्गकरा०	११ ४४	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः प्रकोपं प्रशमं	११ १९	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः प्रचेलः फल०	२ १११	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः प्रतस्थे भरतः	१८ १९४	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४
ततः प्रदक्षिणीचके	१६ १६४	ततः स्वामिन् मानम्या-	२ २९४

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
ततोऽन्तर्दृष्टकेवलता०	१४ १६३	तत्रिपद्यनुसारेण	१४ २५८
ततोऽपरान् पद्य मुष्टिना	१२ १५२	तत् त्वं सान्त्विकता०	१ ६५
ततो धर्वान्मन्त्रिवरो	१७ २५	तत्त्वज्ञतेव प्रशर्म	७ ३२८
ततो भरतनाथाय	१८ १९०	तत्त्वमेतत् त्वसावेव	१३ ११९
ततो भरतद्वन्दर्यौ	१६ २२९	तत्त्वसंश्रयपदत्रय०	८ १०८
ततोऽभिपिपितु०	१६ १७१	तत्त्वादभत्वा रणकारणं	१७ २५५
ततो मतिस्तकाकन्दैः	१३ ३६१	तत्त्वानां विस्तराद्	१४ २०८
ततो भाण्डलिक०	१८ ३१७	तत् त्वां नयामि	५ ८३
ततो मेघमुखैः सप्ता-	१५ २६३	तत्त्वैरिवार्हतं	१३ १४८
ततो यतियुतोऽन्यत्र	१४ २८४	तत्पद्योर्वाधर०	१९ ४
ततो यतीनां पति०	२ ४०	तत्पद्यया मह०	७ ४२७
ततो यतीन्द्रः खदुपा०	२ ४७	तत्पाण्योर्जितकरूपद्व-	१३ ३५४
ततो यशस्वी	७ २१३	तत्पार्थयोरिन्दु०	३ ५३
ततोऽर्वाक् कामन्	७ ५४८	तत्पालकेन पौलोमी	७ ५५२
ततोऽवकृष्ट वेगेन	७ ५५४	तत्पूर्वकटके	१६ १६
ततो मयं निराकाङ्क्षो	१३ १९४	तत्प्रत्ययाच्चेतसि	१७ ३३६
ततो बलन्तो रुचकात्	६ २२३	तत्प्रभावाद् भुवि स्फूर्ति	७ ३३३
ततो विरक्तिसंज्ञा-	१६ २७८	तत्र क्षणे रक्षित०	२ ३३
ततो विरागे यामिन्याः	७ २७०	तत्र चित्रमणिज्योति-	७ ५९८
ततो व्याघ्रस्य गत्वाऽऽत्म-	१६ १७	तत्र जन्मसवनोत्सवः	१० २
ततो मनाद् गते	१३ ४६६	तत्रलोरीच्यसोपानैः	७ ४८०
ततोऽसावेकमासांते	१८ ३१५	तत्र त्रैलोक्यजीवातौ	७ २४९
तत्कालं हलदनु०	१५ ३८	तत्र त्वं गत्वा	४ २०७
तत्कालं जयजय०	१५ २३	तत्र दक्षिणपूर्वस्थे	७ ५४७
तत् किञ्चिदेषामृषि०	६ २०७	तत्र पाश्चात्तिका रेजुः	७ ४५७
तत् किञ्चिद् दौर्मोर्ग्यं	४ १४०	तत्र पुष्पोद्भवप्रेक्षा-	७ २५
तत् किमप्येषमेव	७ ४९८	तत्र पूर्वोदितः	७ १६९
तत्केशपाशपटलं	५ ३६	तत्र प्रकाशितनभः	९ १८
तत्कोष्ठमुदि०	६ २१२	तत्र प्रद्यत्वर०	९ १७
तत्क्षणं साक्षणात् प्रेक्षि	१३ ४१३	तत्र बाहुबलेनैता	१३ २०३
तत्प्रत्ययो प्रभु०	१३ ६७	तत्र रक्षति जगत्प्रभौ	१० १०१
तत् राक्षसं	१५ २४७	तत्र रत्ननिकरान्	१० ९९
तत् सप्ताविधिमिषावजीर्णता	१० ५८	तत्र रत्नपदने०	१० २७
तत्सङ्गवेद०	३ २२०	तत्र राक्षि निजदारतोऽपर-	१० १०५
तत् साताऽशोक०	७ ८१	तत्र बलिबलयेन सङ्गुले	१७ ३९४
तत्तादृशप्रियतमस्य	५ २५	तत्र विश्वनयनामृत०	८ ६८
तत्तीरे बहुल०	१५ ११७	तत्र शिथ्राय साधूनां	१८ १८९

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
तत्र शोणमणि०	१०	२५	तत्रैकमुकुलवत्-	१५	१०३
तत्र शोणशिति०	१०	२३	तत्रैव प्रविमोचय०	१५	२७०
तत्र श्रीराशिलाचार्या-	१	३९	तत्रैव सूत्रयामास	१८	२४८
तत्र श्रीधृषभादीनां	१८	२४७	तत्रैवास्थित कतिचिद्	१५	१६५
तत्र सन्निहितसमा-	७	६३९	तत्रोकाऽस्ति चतुर्विंश-	१	४४
तत्र सप्तभयवर्जिते	१०	१०७	तत्रोचकैर्विरचिता	९	११
तत्र सर्वगुणधारिणां	१०	३९	तत्रोद्गतमरता०	१५	१९५
तत्र सर्व परीवारं	१६	१५८	तत्रोद्गतं व्यभु०	७	१५९
तत्र सिंहनिपद्याख्यं	१८	२४३	तत्रोत्ते चिरन्तरेऽय	५	१०९
तत्र सौधततिपु	१०	२८	तत् सङ्गरोत्साह०	१७	२५३
तत्र स्वम्भसहस्राङ्गे	७	४००	तत्साहाय्यकृते	१५	२५२
तत्रस्यं त्रिजगन्नाथं	१८	१३०	तत्सिंहनादेन निनादितोद-	१७	२९४
तत्र स्थितेऽवपि	९	२५	तत् सिन्धोर्जलमिव	१५	१४०
तत्र ज्ञानगृहे	१६	१८३	तत्स्थानकं	६	२४७
तत्रागतं क्षत्रिणमुग्रचक्रं	१७	१६२	तत्स्यैवंनिर्जितैः सेवा-	१३	२६४
तत्रारम्भसूत्रमणि०	१७	३५	तथा कर्णपयायातै०	१	४७
तत्रादिदेवं दिविपन्निकायै-	१४	१६८	तथा गृह्णी निरिकर्णिका	२	२४७
तत्रान्तःपाण्डुकवर्तं	७	५९६	तथा च नाथं समव-	१८	५४
तत्रान्तस्थे विमौ विश्व-	७	३१०	तथा जगन्नाथ ।	६	१८३
तत्रान्यदा धरित्रीन्दौ	७	१४	तथा तत्रोत्तरश्रेण्यां	१३	१५४
तत्रापि वीक्ष्य मम	५	३४	तथा धृतैस्तेरमृतै०	२	१६५
तत्राप्यलक्षणाभि-	४	१३३	तथापि वक्ष्यामि	३	१०७
तत्राबधुः स्फटिक०	९	१३	तथा प्रतिधुल्यं सुषर्य०	१७	२५६
तत्राभियोगिकसुराः	९	१०	तथा प्रभुप्रसादोऽभू०	१३	१३८
तत्रारे विरमस्यायु-	७	१६७	तथा प्राक् प्रभुण्यङ्गेन	१३	१३
तत्रार्हतां तत्प्रतिमा०	७	२३१	तथारूपापि मण्यज्ञा	७	१९१
तत्रार्हतोऽर्हन्मातृव	७	२४९	तथाविधे स्याम	१७	२८४
तत्रावियोगेन	६	१६	तथास्थितं तं भरतो	१७	३७१
तत्राहयाहिता मस्मात्	१३	१५८	तथेतरत् प्राहपि	२	२४९
तत्रेन्दुकान्तमय०	९	१४	तथेति धृष्वीपतिरेतरीयं	१७	३९
तत्रेन्दुनीलमय०	९	१५	तथेति प्रतिपद्यासी	१८	१६३
तत्रेन्द्रः पूर्वोभिमुखो	७	४७९	तथेत्ययोके भरता०	१७	२४७
तत्रेशे सर्वसौष्टवाना-	७	२५१	तथेत्युक्त्वा सार्वभौम-	१८	१११
तत्रैक आसीत्	६	९	तथेय । दशनाम प्रक्	१३	२११
तत्रैकप्राविशन् सर्वो-	१८	२८०	तथोपशोध्यमानोऽपि	१३	१५
तत्रैतद्विगिरिस्वर०	१५	१६९	तद्वत्स्थिति	१३	२२४
तत्रैव कौटुकपहा०	९	९९	तद्वन्नान्यमृत्तन् गन्ध-	७	३९०

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
तदधिष्ठायका देवा-	१६ ११०	तद्गुह्यारोगवद्	७ ११८
तदनु धनकुमारा	१४ २०	तद् दृग्गन्तेश्वरैः	७ ४२
तदन्तः प्रस्फुरणार्धं	७ ४६५	तद्गुह्यारोद्धटनविधौ	१५ १७५
तदन्तरा सेदुषि	१२ ९६	तद्धर्मकर्म०	३ २३
तदद्वायामवद्भिः	७ ४६३	तद्धर्मकर्मंतरयो०	३ १४२
तदा कच्छादय इव	१३ २०१	तद्धर्मवैभवेन	४ २३१
तदाकर्ण्य वक्षः कर्ण-	१३ ३७४	तद् धुनीवनविलास्य०	१७ २३५
तदा च वतुरशीति-	७ २३९	तद्घुषुधूमपटलैः	५ १३७
तदा च वैत्रे बहुला०	१२ १४९	तद्भक्तिमपि तां	१३ ४२८
तदा जिनेन्द्रोष्ठैः	११ ७७	तद्भालदेशः	३ ५१
तदा तन्नामवन् भूम्यो	७ १६६	तद्भूरभूद् धियां घाम	१ ४८
तदाऽऽतपत्रं भरतेष्विषुः	१२ ७४	तद्भ्यात्राजयमुदिताशयः	१५ १६४
तदा ल्यकानि राज्यानि	१३ ३२	तद् रणं त्यज निजं निकेतनं	१७ २३७
तदादि मर्षस्य मृतस्य	१४ १६५	तद्भवप्रवणोऽद्भुत०	१४ १६०
तदादि विश्वेऽजनि	१७ ३७९	तद् राजसूनुपानर्च	१३ ३२८
तदा देवो यदैवेमां	१६ २१०	तद्भामणीयता०	७ ४६४
तदा प्रमत्तनुद्वीर्ण-	७ १३९	तद्भ्रूण तिरस्कृतः	८ १७०
तदा प्रमोहाधिपमाद्	२ १६१	तद्भ्रू तत्रभवानपि	४ १५८
तदायुक्तोदिते स्वाम्या-	१३ ३३२	तद्भ्रू त्रिलोकशुभ०	११ ७९
तदा रत्नप्रभापृष्ण्यां	७ ६१३	तद्भ्रूत्सु । युवयोः सङ्ग-	७ ८२
तदाऽऽर्याः । क्व वयं यामः	१३ ३४	तद्भ्रून्दनाद् दयितया०	५ १२४
तदा विज्ञानसङ्घ०	७ ५१९	तद्भ्रूस्तुप्रहृष्टमनुप्रदं	१५ ११४
तदाऽस्मिन् बहुधां पाति-	१८ २७६	तद्भ्राग्वलित्वं	६ २१५
तदा हाकारमाकारौ	७ २२४	तद् बात्सल्यं तदा लाप-	१३ २२८
तद्गुह्यानान्तरव्यग्रो	१३ ४५४	तद् विमानं सहस्राक्ष	७ ६२०
तदैकमोजनीजल्य-	१३ ४१२	तद् विमानं समाह्वय	७ ६२७
तदैतरस्या रभसेन	१२ १२०	तद्धिमानैरनुगतै-	७ ५१६
तदैतानर्धयेऽल्यर्थ	१८ ७५	तद्द्विलापजनितं	१४ १३६
तदेति मां विश्वविभु०	१४ २५५	तद्धिशेषविदुर०	१० ४५
तदेनमेव सेवर्णं	१५ २६५	तद् विश्वशासन !	९ ७
तदेहि ते हितं	७ ५११	तद्दुर्धर्मण	६ ६९
तदैककालं त्वरया प्रयाण-	१७ १०४	तद् व्यूहद्वयसुभटाः	१७ २१२
तदैव तत्रैव पुरेऽपरेऽपि	६ ८	तन्मूढवः श्रीहृषभस्य	१७ १०
तदैव नागकुमारे	७ २०५	तं नत्वा केनलिनं	४ १४८
तदेवाप्तनक्षत्रेण	१८ ३०७	तन्न युक्तं स यद्	७ ४५
तदोजितैर्मङ्गल०	१२ १०२	तन्न वन्दे तवेदं न	१८ १४५
तद्गर्भे दर्भमाणिक्य-	७ ४५८	तन्नादसङ्गाभिलितैः	१७ १०६

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
तन्मित्रम्यफलकं	८	१५३	तं पण्डिता सुमति०	५	७७
तं निरूप्य तथारूप-	१८	२९	तं पुण्डरीकमिव	५	११४
तमेनयोः सन्तत०	८	१६३	तं माययाऽन्वित०	५	७९
तन्मध्ये विविधै रत्नैः	७	४५६	तं भूमीविशुभमि०	१५	१९
तन्मनसोरन्योन्यं	४	६९	तयाऽऽज्ञया विभोर्बाह्वी-	१७	३९८
तन्मा कार्पाभयं	७	३५६	तयाऽऽज्ञया निश्चपते०	१७	२२५
तन्मौलौ मुकुटौ	१३	३४८	तयोर्ययदि धीसद्य	१	५२
तन्वानः परमां श्रियं	११	*१	तरङ्गरङ्गोत्तुङ्ग-	१३	३६५
तन्वानैरनवरतं	१५	२२	तरङ्गितानि बद्धानि	१६	१२५
तन्व्य सुतन्याः	३	१२९	तरणिना किरणैरनलोपमै-	११	२४
तपतपतापनद्युति०	११	३३	तर्कुप्रतिष्ठित०	९	३९
तपनतापभयाबुद्ध०	११	१४	तर्जामयशाय नियन्तु०	२	९२
तपःपरः पञ्च०	२	२०७	तव पुत्रेण पुत्रीयं	७	९३
तपः प्रपञ्चेषु	६	२४५	तव प्राणेशः । सीर्येश-	७	४९५
तपः प्रभावेण	६	२०६	तव सनातनसिद्धि०	१४	६७
तपतुतपनोत्तमे	१८	५	तव स्तुवन्ति सीर्येशः ।	१४	७७
तपतुवास्याप्रकरेण	१७	३८३	तवाग्नेव तथा शैले	१८	१६२
तपश्चतुःपर्वसु	२	२८०	तवालोकेन लोकानां	१६	२३५
तपातपत्तापन०	१२	१५९	तवाष्टमेव तपसा	१६	९१
तपोमृतामप्रति०	६	२०८	तस्मादकस्मादपि	३	२२५
तपोहीनं यथा ज्ञानं	१३	३७०	तस्मादकस्माद् भवता०	२	३०२
तसैस्तपोभिः किल	२	२९८	तस्मान्मयाऽयं	३	१०४
तमखण्डाष्टमः क्षोण्या-	१६	१६३	तस्मान्मयाऽयं	३	२१५
तमनन्तजिनं	१	१७	तस्मिन्नागारे	५	८८
तमनु प्राज्ञजन् भूपाः	१८	३११	तस्मिन् पटे स	१७	८७
तममृतभुजोऽभिपिपितु-	४	३७	तस्मिन् मया विनिवजशाय	६	४
तमभरल सेनानीः	१५	२४४	तस्मिन् विजिग्ये	४	३२९
तम शमकरो	१	२१	तस्मिन् सुवर्णजङ्घ-	४	२१५
तमस्तोमहरो द्वीपाद्	७	२४२	तस्य हतमौलिरील-	४	२२१
तमासि ध्वंसमेभ्यन्ति	७	३३२	तस्य चक्रम्पे हृदय	१९	५३
तमामयक्षीण०	६	३९	तस्य पुण्यति सतीत्व०	१३	३५३
तमित्यनुज्ञाप्य	६	७१	तस्य प्रकोष्ठयो शोण-	१४	६
तमिह्याया द्वारमिव	१६	९९	तस्य प्रमाराशि०	५	७
तमीषु यत्र त्रिम०	३	८	तस्य प्रशस्यचरिता०	७	९
तमेन्दुसुकाताङ्क-	१३	३४९	तस्य प्रशस्यमहिमा	२	१७
तं पण्डिता विमल-	५	६९	तस्य त्रियस्तत्र	१९	४२
			तस्य मानसनिवातिनी	७	२५२
			तस्य रत्ननयेशस्य		

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
तत्सर्पिश्चन्द्रस्य	६	१९७	ताताहिमच्छा ।	१७	२५४
तस्य वक्षःस्थले द्वार-	१३	३५१	ताते जीवति तस्याश-	१६	२५७
तस्य वल्लिकृष्णज-	१७	३९३	तातेन विदितो घन्दि-	७	८५
तस्य सूरजनिष्ठ शान्तः	१९	४३	तादृग्विधेन धरणीश-	५	५७
तस्य स्फुटनजयीका	४	२१८	तादृशो वाऽस्तु	७	९०
तस्य, स्वयम्बुद इति	३	९७	ता निन्युर्भक्त्यालि-	७	३८६
तस्याः कराधर-	५	३८	तां तारण्यगतामपि	४	२०५
तस्याखिलाः परिजनो-	४	२२४	तां दिशां विदिशां	७	४०१
तस्यामे नृपतिवरेण	१५	९	तां देशतः प्रादुरणुव्रतानि	२	२१३
तस्यामे स रजततन्तुलै-	१५	८	तां देशनामिति	५	१२८
तस्यात्र गन्धकापाण्या-	१६	१७५	तान् निधयाधिगम-	५	६७
तस्याजनि श्लक्ष्ण-	३	१९३	तान् परीक्ष्य सम-	१०	४४
तस्याथ मुनेः कैवल-	४	१६	तान्यासन् दशगुणपञ्च-	१५	१८२
तस्याध्वनीति	२	८४	तान्युचिरे विरमयो	९	१२०
तस्यान्तरीक्षात्	१४	२७२	तापकृद् वधमनैव	१६	२६७
तस्यान्तरे रमण-	१४	२७	तापापहाराय	६	७८
तस्यान्तः सङ्क्रामोद्भवैः	७	२९८	तामविश्लिखन् क्षमापः	१६	१००
तस्याभ्यन्तर्गुत्तया	१४	२९	तारमुत्तारयामास	१८	२९१
तस्याभरणानि विभा-	४	२१४	तारखरेण जगदीश-	१४	८९
तस्याभिषेकप्रभवैः	३	५०	ताराप्वतारा-	२	१७५
तस्यामभूद्	६	१३०	ताराऽन्तरे प्रतिकृति-	९	८८
तस्यामथोक्तव-	५	२८	तारुण्ययुक्तो पितरो	१०	११४
तस्यामीशानबन्धोऽमू-	७	५	तारुण्यं प्राप्य यां पुण्यां	१६	५३
तस्यावनीन्दोः	६	१५३	तालशालतलसीमनि	८	१४१
तस्यावलोक-	५	८६	तालेन दत्तं भुवना-	६	१८३
तस्या विलास-	५	४०	तावदावसथद्वारे	१३	२६२
तस्यास्तथास्वरूपायाः	१६	२३६	तावन्ति धतुरशीति-	७	४६७
तस्याहं हरिरिव	१५	१७३	तावहर्निसमुद्रयुक्तो	१३	७६
तस्यादिदेविरिति	१९	४६	तावुत्तरेषु कुक्षु	५	१३८
तस्येमसङ्गैस्तुरगैः	१७	७०	तावुदित्वेति विद्याभि-	१६	४४
तस्योर्वाचितुलुकुलतां	१५	३९	तायुधौ भूषयन्ति	७	३९३
ताः कलाः स भरतः	१०	७७	ताव नन्दोत्तरानन्दे	७	३६७
ताः कृतेऽरणिदारुभ्या-	७	३९६	तासां गन्धाम्बु-	७	३६२
तां च सन्निधुनमाह	८	१४८	तासां पुरो दधौ रत्न-	७	४५०
ताडितः किमपि	८	१४३	तास्त्र स्यापिता भक्त्या	१८	२४३
तातस्य तस्यासि द्रुतत्वमेव	१७	३७७	तास्तेपायन्तरेकेकं	७	३८५
तातस्य पादेऽ	६	५१	ताः संजुद्धोर्द्वयोर्द्वं	७	३८८

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
ता समास्फालयन्त्योऽथ	७	३९७	तेन प्रहारेण जडात्मवृत्ति-	१७	३३१
ताः स्वभावसुभगा०	८	१२	तेन मनोऽतिमनोज्ञा	४	८४
तिर्यक्षु देधेषु नरेषु	१४	२५२	तेन वृष्टिमनोद्	१०	९४
तिर्यङ्मनुष्यामर०	१४	१८३	तेनाकारि पुरारि०	१९	२६
तिसृभिर्नातिभिलोकं	७	२३१	तेनात्मकुलगवणा-	१८	१५४
तीरद्वप्रतिमितिभि०	१५	५०	तेनासासहनपराम्भवा	१५	१९४
तीरान्तोपवनतति.	१५	५३	तेनाप्यनुपशागताया	१६	२७४
तीर्णे भवार्णवे	१३	४२२	तेनुर्नवाऽथ तिलकान्	९	३८
तीर्थं यद् ध्रुवमिह	१५	६२	तेनुस्तुर्याणि वर्याणि	७	१५८
तीर्थं कृतीर्थं कृन्माप्रो-	७	३६१	तेनु सेनापति०	१६	१७४
तीर्थं कृत् प्रथमः स्वामी	१८	१७६	तेने तयोरनिमिवेक्षण०	९	४१
तीर्थं कृत् चरित्राणा	१	६३	तेनेति चक्रोदितगर्हणा०	१७	३४६
तीर्थं पत्यलिकपट्ट०	१०	१०	तेनेऽष्टपत्नी	१४	१३
तीव्रातपेऽप्यसौ	१३	२३७	तेनैव भूरिशो भूयत्-	१३	४०१
तीव्रेण तेन तपसा	३	२४०	तेनैवानुदिन देव।	१३	४००
तुरङ्गमान् षण्डय	२	२७३	तेनैव गोप्त्रीय०	६	९३
तुर्योऽज्ञज श्रेष्ठि०	६	१२	तेनोर्वापतिरनुयोजन	१५	१८१
तूर्णं न पूरयति	९	३३	ते पक्ष तस्याप्यपरै-	६	२१
तृणवद् राज्य०	१३	५१	ते पूर्वलक्षाणि	६	२५८
तृतीयप्राकारान्तर०	१४	५३	तेऽप्याहु स्म सहस्राशौ	१३	३७२
तृतीयारान्तजात०	७	१७६	ते प्रत्यह प्रीति०	६	११६
तृतीयारे पुनर्मर्त्या	७	१७१	ते प्राशुरत्नवप्राशु-	१३	१५६
ते उन्मन्नानिमप्राडे	१६	१०२	ते बालभावे परिपाल्य०	६	१३
ते कदापि चतुर्मास-	१	३८	ते लगित्वा लभित्वाहौ	१३	२१२
ते जहिरे साधु	६	२१८	ते वज्रप्रभनाराच-	७	१५३
तेजसेशतपस्तेज -	१३	४३७	तेऽवबुध्याऽवधि०	१८	२०६
तेजस्विनोऽत्यूर्जित-	२	२३१	ते श्रीजिनेशस्य	६	१०५
ते जीवितान्तप्रसवा	२	३१४	तेषा वपु स्पर्शन०	६	१९४
ते तथा विदधिरे	१०	६८	तेषा वपु स्पर्शपरै०	६	१९६
ते तस्मिन् मणिकपिशीर्ष०	१४	२६	तेषा स्नानमात्रेषु	१४	३३
ते तस्या पर्वशर्वर्या	१३	३४०	तेषा चक्रेयरी	१	८३
ते तु कच्छादयो	१३	१८५	तेषा चतुर्यपष्टादि-	१३	१८७
तेऽत्यन्तदु स्या	२	११८	तेषा तथा काम०	६	२१०
ते द्रव्यपूजा विधि०	६	११५	तेषा तथा काय०	६	२१६
ते द्वात्रिंशत् सदृक्षाणि क्षोणीशा	१६	१७३	तेषा तथा काय०	५	१११
ते द्वात्रिंशत् सदृक्षाणि शान्तिव्य०	१६	१६७	तेषामपि शितिरुता	७	२२५
ते द्वे प्रभोर्नयन०	९	८७	तेषामुद्गन्त०		

मध्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	मध्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
नारकाणामिति क्षिप्त्वा	७ ३३४	निराधयाहृतैर्नारै-	१३ ६३
नार्हन्तः स्तन्यपाः किन्तु	७ ६८७	निराहासोऽपि वर्षं सो-	१३ १०९
नासाऽन्तविश्रान्तः	१७ ३८१	निरीक्ष्यारिष्टवृष्टिं तां	१५ २५३
नासायंदास्योर्ध्वः	८ १६६	निरीहो निर्ममो मौनी	१३ १५
नासिका जिनपतेः	८ ११८	निरुपमस्याद्भुततम-	४ १०८
निखिलशासिदलानि	११ ६९	निर्घातध्वनिजनिताद्भुतः	१५ ७०
निजदौर्भाग्यतरङ्गित-	४ २०६	निर्जगाम गुह्यमप्या-	१६ १०४
निजनिजकुसुमक्षिभिः	१४ ५८	निर्जन्तुभूमौ जलितं	२ १०८
निजसन्ममिषैते	१८ ३६	निर्जितौ मदनिर्मुक्तौ	१६ ४६
निजानि जानकपि	२ २२५	निर्दम्भमकिदम्भोक्तिं	७ ५७४
निजेप्सितामृष्टहृया	१२ ४३	निर्द्रव्यवाल इव	९ ९०
निजेषु नमिषिनमी	१३ १५९	निर्नाथा इव तन्नाथ !	१८ २७३
नितम्बिनीनां वपुषि	३ ७२	निर्नामिका ततस्तं	४ १५३
निख्यं तपःकर्म	६ २४४	निर्नामिकाऽपि तत्र	४ १४७
निख्यं निलमियं मा तु	७ १२६	निर्नायकं सैन्यमिव	७ २४८
निलमसखं स्वाज्यं	४ १९४	निर्नारागिव कासारान्	१३ ८८
निलसुतरङ्गः	८ ६३	निर्वन्धतोऽनुमतिः	९ ६६
निधिं धनिष्टहोर्ध्वं	७ १९४	निर्ममे जननो-	१० ४६
निन्दैव देवार्चनः	२ १३	निर्ममे स भुवनैकरक्षिता	१० ४३
निन्देऽस्य वृद्धिं	६ १५७	निर्मले सरलपहमलः	८ १२५
निपीय पानीयचयं	१७ १५१	निर्मलोऽकलितोऽलक्ष-	७ २८७
निबद्धासावधिमेव	१२ ३	निर्मानतेव विनयं	७ ३२७
निबिडानुरागनिगडा-	४ ७०	निर्मापितः धीभरतेन	१४ २६८
निभालनाज्जगद्भर्तु-	१३ ३१३	निर्मायाध्वनि	१५ ४६
निमित्तमत्र प्रथमापरः	३ १५९	निर्मात्यकल्प कलितः	९ ९२
निमित्तानावामऽभिभालने	१२ ११४	निर्मितानिव दिवा कृतः	१५ २६७
नियन्तृवर्धरपि	२ १००	निर्लब्धनं यं	२ २५६
नियुक्तास्तोऽपि नत्वेति	१६ २०८	निर्वाहाऽष्टाद्विकां कृत्वा	१३ ४१५
निरन्तरं शान्तरसातिः	१२ १२७	निर्व्याजहृदयो	७ १३४
निरन्तरधावपरैः	३ १५	निविद्य तस्याधिगमेन	२ २७
निरन्तरस्मरस्मेर-	७ ९७	निवेशयामास ग	१७ १७१
निरन्तराभिः सुरः	३ १२	निशम्य तद्वचः	१ ६२
निरवयचरिद्रास्ते	१८ ३७	निशम्येति समादाय	१८ १४३
निरवधो जितधर्मः	४ १९२	निदान्ते स्वामिनं गन्तुं	१३ ३४७
निराकुरु भ्रान्तिधियां	३ १५७	निशामु यूनां परिरम्भणः	३ १०
निरालम्बे म्योक्षि	१४ २१४	निशि खलु घुमणिः	११ ६३
		निशि तस्यामरदयन्त	२५३

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
निशुम्भो बलिसञ्ज्ञोऽथ	१	७६	नैवास्ति जीवो यदि	३	१३७
निःशेषमानवसुखोप०	१०	१०९	नैवेद्यमुद्यत्प्रमदं	६	१०७
निःश्वासवायुप्रसर०	२	८८	नैवोपचारशततोऽपि	५	२३
निषिद्धः पुनरित्यन्ये	१८	८३	नैवोपपन्नानि नवानि	२	११०
निषेदुषो क्षोणिरुहां	१७	३६	नैसर्गः पाण्डुकथाय	१६	१०७
निष्कं न्ययु०	९	५७	नोद्वेष्टो तेनिरे वीप-	७	१८८
निष्काधीन् कटकगणं	१५	१२९	नो मेनिरेऽय मिथुनानि	९	११७
निष्पिष्टाः पट्टसमितीति	१५	१६२	न्यप्रोधाख्यक्षमारुहां०	१४	५४
निष्पुण्यनैपुण्य०	२	१८	न्यघातायस्य तत्रैव	७	६७८
निष्पेदुः क्षितिधर०	१५	१९१	न्ययुक्तं लोकः	२	६२
निःसङ्गताऽस्य सर्वस्वं	१३	३१०	न्यवर्त्तत सतः सिन्धू	१६	१८
निःस्वस्य कायान्	६	९०	न्यवेद्यतास्त्रिभुवः	६	११२
निःस्वा यथाऽलङ्करणं	२	२१	न्यस्ताशुभधूपघटी-	१६	१३१
नीबदारुबहुदस्य	८	१४५	न्यस्तौ तयोरधिधिरः	९	५४
नीतिन्यतिक्रमकृतां	९	११९	न्यासापहारो	२	२२१
नीक्षा प्राच्यचतुःशाले	७	३८९	न्यूनायुषी पितृभ्यां	७	२२१
नीरागतासङ्गसुखेन	१७	५६			
नीराश्रयाद्वतनीरै-	१३	६३	पक्षद्वयविभुदेन	७	४०३
नीरैस्तरपि तृह नास्य	१६	२७३	पक्षयोरुभययोः	८	१५५
नृकपालालङ्करणः	१४	५१	पक्षो द्वितीयो यदि	३	१४७
नृपरायचक्रित्व०	३	११६	पक्षिवायो व्रतग्रष्ट	१८	३३
नृप ! नालोकि लोकेषा	१३	३८९	पक्षुत्तवकुष्ठित्व०	२	२१७
नृपं नराः क्षिरःस्नाज्ञा-	१६	१५३	पक्षुसिमां परिणय	५	८५
नृपः व्रतमैरमृत	३	१७६	पक्षज्ञानावरणीं	१३	४६५
नृपः शिखरिणस्त्रस्य	१८	२८८	पक्षत्रिंशत्सदृश्यै-	१४	३०६
नृपेण तेनाकृति०	३	६४	पक्षत्रिंशत्स्फुरदतिशय०	१४	१९४
नृपेण सस्मिन्	६	१५४	पक्षधाराप्रपञ्चार्थं	१५	२३५
नृपो नलिनगुल्माह०	१	९९	पक्षप्रकारैरपि	२	१३६
नृपोऽपश्यत् प्रकोष्ठौ तौ	१८	२९६	पक्षम शानमुत्पाद्य	७	५६८
नेतरभिरयमस्मदपिता	१०	६९	पक्षमारे यत्तदलो-	७	१७४
नेतस्त्वा प्रति नियतं	१५	९४	पक्षमे नरके पूर्वः	१	११६
नेतुरस्य सचिवादय०	१०	८७	पक्षमे नरके पूर्वो०	१	११७
नेतुरास्यरुचि०	८	१२८	पक्षयोधनशत्युच	७	४४७
नेत्रे निमीलयति चेद्	१९	३३	पक्षरूपकृदेकेन	७	६७२
नैगमेपिन् ! भरतादं	७	४२६	पक्षवर्गैरहितासिमां	१४	११०
नैतया कति पतित्वधारिणो	१७	२३१	पक्षवर्णानि पुण्याणि	१३	२७६
नैव तानि विपिनानि	१०	१०२	पक्षविंशतिसङ्ख्यानि	१३	१४४

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
पद्मस्वप्नप्रहेषेषु	१८	८८	परमार्थाञ्जगद्भूदे-	७	३९९
पद्मसैरावताख्येषु	१	८०	परव्ययान्मायमते०	२	११३
पद्माहुलिललितारा	४	४३	परधियं प्रेक्ष्य	२	१०
पद्माननस्नेहघटा०	१७	१५	परस्परं परप्रेम-	७	९६
पद्मापि पूर्णोपचयेन	३	१९७	परस्परान्वयितिसाग्न०	१२	२९
पद्माप्यनुव्रतानि	४	२०१	परस्परालोकन०	३	६६
पद्माशत्परिमित०	१५	१९२	परस्परोचाटकरेण	१७	३१३
पद्माशत्सहसैधनुः-	१८	१८६	परमन्दः परिज्ञानं	१४	२०४
पद्माशदङ्गुलाभामं	१५	२४५	परा परीक्षुक्यपरा	१२	११७
पद्माशयोजनपृथुं	१३	१४२	पराधर्तितरूपां तां	१६	२०४
पद्माशयोजनं मूढे	१८	१५७	परिकणभूपुरपादपाताः	२	६९
पद्मेन्द्रियाणि जिह्वाऽयं	७	५६६	परिणेदुर्मृदद्गादि-	१६	१४४
पद्मेन्द्रियाणि विषयानपि	१४	१७०	परितः सृष्टिकाहर्न्य-	७	३५७
पतिं जनानामिति	१२	५४	परीक्षितानां धाढानां	१८	११९
पत्तिर्धदेको ननु	३	१५४	परीक्षिताः षण्मासान्ते	१८	१२०
पत्नी चन्द्रयशोनाम्नी	७	१८१	परे कुलकुमारीर्दिग्०	१३	६
पत्नीद्वयेन सुभगोभय०	९	१०५	परेषु पुष्पावचय०	१२	१९
पद्माः पुत्रीभ्योऽप्यथ	४	१३६	परैरेषान् स्व०	१७	१६६
पथिकवत् तपनोऽपि	११	१८	परैर्महाप्रमाणोऽयं	१८	१२६
पदपदमदगायद्०	१९	२३	परो जजल्य वेऽपीन्द्राः	१३	२१९
पदातयोऽश्वाः करिणः	१७	९९	परोपकारैरुपराः	२	१५३
पदात् पदं नार्पयितुं	१२	११६	परोपकारैरुपराः	२	५४
पदे पदे स्वलकला०	६	२३	पर्यन्याद् रविरिव	१५	११८
पद्मरागमयसद्य०	१०	२४	पर्यन्तस्थितजलनुज्ञ०	१५	५६
पद्मसेननृपः	१	१०१	पर्याप्तताकारणमेव	२	१९०
पद्मस्य स्मेरतायुक्तं	१	५३	पर्युपास्त्रिरस-	८	१३९
पद्मानि लोलैर्जल०	२	२९६	पर्येसगवैः सर्वैः	४	३९
पद्मायाः सततनिवास०	९	४२	पर्यङ्गिस्त्रिगुणमुद्भय-	७	६१७
पद्मोत्तरनराधीशो	१	९८	पलाशहिन्ताल०	२	९४
पद्मो राजा वैजयन्ते	१	९५	पलितपाण्डुरवारिद०	११	५०
पद्मच्छ तं पुनरपीति	५	७८	पल्यङ्गशाकं	२	२४६
परगृहकर्मकृतोरपि	४	१२२	पल्यष्टमांशतोये	७	१४५
परदाररत्नं सततं	४	१७३	पल्लवादिपि मृदुत्व०	८	७७
परदाररत्नमिश्र-	७	११३	पल्लवेषु कमलेष्वपि	८	७८
परः परामर्तिमिर्यति	२	२२१	पल्लवैर्नवरागेष	७	१६
परमज्योतिरुद्योत-	१३	४५५	पवननर्तितवहिः	११	३
परमया रमया	१४	७३	पवित्रस्था पितृशतं	१८	८६

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
मथात् पुरः पार्श्वयुगे	२	३०४	पीडितान् जिनपति०	१०	५७
पाणिद्वयेन गोशीर्ष-	७	५७१	पीच्चते क्षुत्पिपासायैः	१३	२४
पाणिपात्रे प्रभोरासी-	१३	२६७	पीयताममृतमेत	१०	९६
पाणिपीडनविभूषणा०	१०	८४	पीयूयकुण्डानि नवाप्य०	१४	१२
पाण्यग्रात् पविमिव	१५	९५	पीयूयपीयूय०	६	८२
पातले नृपमहसः	१५	२७	पीयूयमौपधिषु	१४	२१६
पायोधेः पयसि	१५	६६	पुण्डरीकादिभिः सार्द्ध	१८	१५५
पायोधेरखलि०	१५	९९	पुण्यस्य पुद्धपा	२	२६८
पादप्रचारैः परितः	६	१४४	पुण्येनेव वपुःस्थेन	१३	१३६
पादयोर्द्विद्वि दृताधिक०	८	८६	पुण्यैरिवात्मान०	६	९२
पादातैर्द्वुततर०	१५	२९	पुण्यैर्जनस्य	५	८
पाप्मु वः सुप्रतविभोः	१	२३	पुण्योदयाक्षेप०	२	२७
पायाद् वः पूरयन्	१	२५	पुत्ररत्न । निषिधेन्द्र०	८	१९
पायाद् वो वायु०	१	१५	पुत्रस्तयोर्निधि	५	१३६
पायाद् वो वृषभप्रभुः	९	*१	पुत्रः स पृथ्वीदयितस्य	६	२६
पारणं कारयेद् भक्त्या	१३	२८६	पुत्रा जगन्प्रपतेः	९	११४
पारितत्रतिमो नाथः	१३	३४६	पुनोऽस्य विक्रमादित्यः	१९	५५
पारितोपिकदानेन	१८	५५	पुनः पुनश्चक्रिनिदेशसत्ते	१७	२८९
पारीन्द्र इव कान्ताराद्	७	२४५	पुनः प्रदक्षिणीकृत्य	७	५५६
पारीन्द्रः ओच्छलपुच्छ-	१३	४३५	पुनर्महामनारोप-	१८	१७०
पार्श्वद्वये चामर०	३	९५	पुनर्मुनीन्दु	६	८५
पार्श्ववर्तितुण्दाक	१०	६७	पुनः सिंहासनासीन-	१४	२६४
पार्श्वस्थे भरतचपस्य	१५	२०	पुरं धीरजनूपुर-	१३	१५३
पार्श्वे श्रीवज्रसेनस्य	१३	२५३	पुरतो महतां वरपु-	७	४८९
पालकं नाम शक्राज्ञा-	७	४४८	पुरः प्रभोर्मानव०	१२	१०१
पालयित्वा प्रभुः पूर्वं	१३	३०३	पुरं पुराणो परम०	२	११
पावित्र्य परमर्द्धिबाहुबलिः	१७	३९२	पुररङ्गस्य स्फुरितं	८	१६९
पिण्डीभूतं तप इव पुरो	१४	*१	पुरस्सरस्थोमचरत्०	१२	१३७
पितुः कलाघातु०	२	२०३	पुरस्सरस्कन्धनिबद्ध०	१२	१०९
पितृपाणिकम्बु०	१६	६५	पुरा क्रमेणैव लसन्निवेजे	१७	१३२
पितृरीत्याऽथ हाकार-	७	२०७	पुरा जनो मय्युपनारस्त-	१७	२१६
पिनेव जीवनोपाया	१३	२३४	पुरा ततः सार्ध०	२	२०८
पिष्टतकेन मधुमेन	९	३७	पुरा वदामिपुनवा	१७	१५४
पिष्टोदकादेर्मन्दराक्षि०	३	१५१	पुरा वपाऽरोपियत्र	१७	१३७
पीठस्य कम्पनं	७	५९९	पुरा हि वीजसमये सिमर्य	१७	२५६
पीठो महापीठ इति	६	१३६	पुरिमतास्तुपुनन्ति०	१४	१५३
पीठो महापीठमुनिष	६	२५५	पुरीरम्पावकाः पौरैः	१९	१२८

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
पुरेय नृपतिर्नासा-	१३	३०६	पूर्वाब्धि रसरमसा०	१५	५५
पुरो जिनेन्द्रस्य	६	१०९	पूर्वायातोऽल्पाद्धि-	१४	९८
पुरोहितो गृहपतिः	१६	१६९	पूर्वाशाभिमुखमटं	१५	१३२
पुरोहितो गृहपतिः	१६	१८७	पूर्वाशाभिमुखस्तत्र	१६	१६६
पुर्यां चमरचक्षायां	७	६१४	पूर्वासास्पृशि तत्र	७	६९०
पुर्यां बहिर्दिग्०	१७	४	पूर्वोर्वीधरगन्धसिन्धुर०	१९	१८
पुष्टिदृष्टिधरधेनु०	१०	१०३	पृथ्वीपतिर्विपुल-	१	९१
पुष्पमाला सुरैर्याऽस्य	१६	१८०	पृथिवीं परिपालयन्त्यमी	१४	१२८
पुष्पैः फलैरप्यधिकं	३	८८	पृथ्व्यादिकेभ्यो ननु	३	१४६
पूज्यपादैस्तु यदहं	७	८८	पृथ्व्यां पूर्वेषु विदेहेषु	४	११७
पूज्यमानो जनैरेवं	१३	४२७	पृष्टस्त्येति स जगद्	५	९०
पूज्यैर्यत् किञ्चिदादिहं	७	८७	पृष्टस्थैरपि पूर्लोक-	१६	१४८
पूः पुण्डरीकिभ्य०	६	१२९	पृष्ठाधिक्ये सपरिच्छदे	१४	१६
पूरयित्वा नृपारीन्द्रो	१६	१२०	पौरवरैः पुरीष्टभ्यः	१३	३३४
पूरितायुरभूमृत्वा	७	२१८	पौरैर्बुधो द्वितीयेऽथ	७	२३
पूर्णतां पूर्णमेवैत-	७	४७४	प्रकरकुसुमानि बन्धन-	१४	२३
पूर्णमद्रमणिभद्रा-	७	६३५	प्रकाशः शाश्वतो मेऽस्तु	७	२६१
पूर्णसञ्ज्ञोऽवशिष्टाख्यः	७	६३३	प्रकाशिताशेष०	६	१७९
पूर्णायुरजनि द्वीप-	७	२३०	प्रकण्ठकिङ्किणीनाल-	१५	२३७
पूर्णायुरभिचन्द्रोऽब्धि-	७	२२२	प्रक्षिप्तं तदुपरि	१५	१५६
पूर्णैन्दुदर्शनात् पुण्य-	७	२८२	प्रगुणपद्गुणराज०	११	२
पूर्णैन्दुसुतिलुण्डाक-	१९	५९	प्रचलन्ति विमानानि	७	५३९
पूर्लोकैः प्रकलित०	१५	१३	प्रचेलः पुष्पपटली-	७	५३२
पूर्वं राज्यस्थितेनापि	१८	२६५	प्रजापते ! त्वत्पुरतः	१२	६५
पूर्वं जयजयेत्याह	१६	११	प्रजाशास्त्रि स्वयि न्यस्य	१८	२७१
पूर्वंदिक्रुपतिरयो	१०	६	प्रणम्य देशनाप्रान्ते	१८	१३४
पूर्वंद्वारेण पूर्वार्धं	१६	१४३	प्रणम्य भूमीतलबुम्बिभालं	१७	४३
पूर्वं तत्रायातो	१४	९९	प्रणम्य मूर्ध्ना	१२	७२
पूर्वमवेऽभूवमहं	४	३२९	प्रणामनम्रस्य	१२	६३
पूर्वसंहनन०	८	४१	प्रतापकीर्ती इव तौ	७	२९८
पूर्वसोपानतः स्नान-	१६	१६५	प्रतापदग्धाखिल०	१७	७
पूर्वोचल इव च्छत्र	१५	२६०	प्रतिचारे विना रङ्ग-	१८	३४
पूर्वाणां लक्षमेकं तु	१८	३१९	प्रति नसा प्रभोरेतान्	१३	३०४
पूर्वादि दिनमणिवत्	१५	२१३	प्रतिपद्य प्रव्रज्यां	४	३५
पूर्वाऽपरदिशो रत्न-	१३	१४१	प्रतिमयां व्यरचयन्	१६	१२३
पूर्वोपरार्णवोपान्त-	१६	११६	प्रतिमानैर्विमानान्त-	७	४८६
			प्रतिरभ्यापयं कीर्णीः	१६	१३०

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
प्रतिरूपायुधः प्रान्ते	७	२२०	प्रभुपारणगीर्वाण-	१३	२९७
प्रतिवर्पराहुचकितस्य	१६	५९	प्रभुः प्रद्योतनस्वस्य	१३	३२०
प्रतिविष्णूनां च ततः	१८	१३७	प्रभुः प्रभामरैराभाद्	७	३३०
प्रतिश्रुत्वेति तौ सेवां	१३	६२	प्रभुप्रमावतो नाभि-	७	३१६
प्रतिहृष्टं प्रतिगृहं	१६	१२९	प्रभुप्रमावात् पुरुषा०	१०	११६
प्रतोलिकानां प्रतिदिशं	१४	९०	प्रभुप्रसादर्णमहार्णवस्य	१७	१९१
प्रत्यक्ष इव ते पुण्य-	१३	२४१	प्रभुविम्बं पुण्डरीक-	२८	१७९
प्रत्यक्षमपीक्षन्ते	४	१७७	प्रभुर्मेनागप्यभिन्न-	१३	२१३
प्रत्यक्षमेयामपि	१४	५७	प्रभुर्वसन्तोत्सव०	१३	१३
प्रत्यक्षेव बुभुक्षा	४	१२०	प्रभुज्ञानैः पविर्गं मे	७	२६५
प्रत्यग्द्वारा प्राक-	१४	९६	प्रभुद्यतुभिः स्वयमेव	१२	१५०
प्रत्यग्द्वारा भुवन०	१४	९६	प्रभुस्तु कल्प्य०	१३	२२३
प्रत्यहमभ्यङ्ग०	६	७५	प्रभुपास्त्रिकलं	१३	१३७
प्रत्यपद्यत विपद्य	८	१४४	प्रभोः खेदच्छिदा तस्य	१४	२७८
प्रत्याद्यां चतुरशीति-	७	४७२	प्रभो ! तव स्कन्ध०	१२	६४
प्रत्यासन्नतयाऽऽकर्ण्य-	७	२९	प्रभोः पादाम्बुजद्वन्द्वे	१३	४२१
प्रत्ययूपसं वीक्ष्य	६	४३	प्रभोः प्रतापैर्भरतस्य	१७	६६
प्रत्येकमेयामुपरि	१४	५६	प्रभोरप्रतिचकाट्या	१४	२८२
प्रत्येकसाधारणमेद०	२	१९२	प्रभोरादिद्यतो देव-	१३	९१
प्रत्यैच्छत् सक्तमिदं	१५	९८	प्रभोरिव तपस्तेजो-	७	२६८
प्रथमस्त्वं त्रिष्टुष्टाख्यो	१८	१४४	प्रभोरिव कण्ठयोत्तालः	१३	३४२
प्रथमेषु त्रिषु नरके-	४	१६२	प्रभोरेव प्रसादोऽयं	१३	१२९
प्रथमो भरतक्षत्री	१५	२६४	प्रभोर्माऽऽक्रमतात् षोडशि	१३	४११
प्रथमा मास मिथुने-	७	२२३	प्रभोस्त्रिज्जल०	७	२७३
प्रदक्षिणां चैत्यतरोः	१४	८५	प्रभोस्त्रिज्जलामरणस्य	१३	११३
प्रदक्षिणीकृत्य विभुं	१४	२७१	प्रभोः सर्वपरीवारः	१८	१८१
प्रदीपितस्तै०	६	११०	प्रभो जगमुर्वेवद्दीव-	७	५८६
प्रदीपयते किञ्चन	२	२०९	प्रभो प्रत्यक्षना प्राप्ते	७	३३१
प्रद्योतनं गूर्त्तमिव	२	९६	प्रमत्तयतिघर्माणा-	६	२४३
प्रपन्नमौने नरदेव०	१२	१५७	प्रमादमुषैः परि०	१३	३९
प्रपां प्रपां प्राप्य	२	९०	प्रमादमरेय०	१३	२८२
प्रफुल्लमतपाः क्रमुमानि	१३	१६	प्रमादगदनं स्थामिन् !	७	२७१
प्रभावना विदग्गणस्य	६	२३२	प्रमोदं दधामन्दीव	६	५६
प्रमुणाऽप्यश्लीकृत्य	१३	२५४	प्रयच्छ गृह्यान्मणि०	१३	८५
प्रभुं नृत्वा नत्वा	१३	१६३	प्रदच्छनः षोडशतत्रयं	१७	१०५
प्रभुपादपवित्रं	१३	३६७	प्रदापत्तुर्गणभि०	१३	१८३
प्रभुपारणकानन्द-	१३	२८१	प्रद्योञ्च प्रदत्तो म्माह-		

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
प्रवादितानां मरुदीश्वरै-	१४	३	प्राग्वज्जिनं	७	३७१
प्रवाद्यमाना प्रसभं	१७	१०३	प्राग्वत् प्रभुं	७	३७७
प्रवीरमानी बलतो०	१७	६८	प्राग्विधौ विरचिते	१०	६०
प्रवृत्तनृता नरदेव०	१२	१३१	प्राग्व्यन्तराखीण्य०	१४	८६
प्रवेष्टुकामः कल्याणे	१६	१३२	प्राज्यं साम्राज्यमुत्सृज्य	१३	३९
प्रव्रज्य तैर्भ्रातृभिरात्म०	१७	८३	प्राज्यैः परार्थ०	२	३२
प्रवास्यद्वादशावर्तैः	१५	२३२	प्राज्यैः प्रागज्जन्मजैः	७	७१
प्रशान्तमूर्तिः स	३	२१७	प्राज्यैश्चक्रेटपटली०	१५	२००
प्रसन्नचन्द्रोऽत्र	२	१४	प्राजली प्राजली नित्य-	१३	७७
प्रसन्ननाभिभूनेष्ट-	७	२९९	प्राणान् यदर्थं	२	२२६
प्रससार प्रतीहारः	१३	३६०	प्राणा मम त्वमस्ति	५	४३
प्रसादः कियतां स्वामिन्!	१३	२२६	प्राणिनां शिवमयी सुधा०	१४	२६६
प्रसूनपाताद्	३	६९	प्राणिनां नरकपात०	८	३९
प्रसूनरैणुप्रकरा०	३	७१	प्राणी स्वकर्म०	५	४७
प्रसूतताम्रमुखा०	११	४२	प्राणेन त्वरितमुपागतः	१५	१७२
प्रस्तावोऽङ्गसहोरथानां	१३	९३	प्राणेश्वरः स यदि	५	२१
प्रस्थानं शुभदिवसे	१५	१५	प्रातः कालत्रयीं लोक-	१३	४६७
प्राकाम्यशक्तिः	६	२०५	प्रातर्जिनेन्द्ररूपनाय	६	१०१
प्राकारत्रयसम्यग्जुल०	१४	१७२	प्रातर्भूतभक्तिरितः	१४	११२
प्राकारेभ्यः कृत्यमन्यत्	१४	६१	प्रातस्वातपदाम्भोज-	१३	३४१
प्राकाश्यं वैमनस्यस्य	७	१२०	प्रातःस्पृहा हन्त दिवा	१७	१८८
प्राक् चक्रं निश्चितमहा०	१५	१८८	प्राप ह्रींकुमारत्वं	७	२३७
प्राक् पूरितायां दुरगः	१४	१८८	प्राप नाभिशृपसम्भद०	८	७
प्रागपाक्प्रत्यक्ष	१८	२२६	प्रापोर्वाप्रभुरथ	१५	१८४
प्रागर्जितोर्जितामोग-	१८	११६	प्राप्तः स्वपुर्यां कृतदिरजय०	१७	२५०
प्रागुत्तमेव ददते परं च	२	३२२	प्राप्ता पुनश्चिद्वत्	५	६४
प्रागज्जन्मचित्प्रित०	३	२१९	प्राप्तो दुर्गमदुर्गतेरिव	१४	१७७
प्रागज्जन्मर्जं बत	५	७५	प्राप्नोति धर्मार्थं	६	४४
प्रागज्जन्मजाते०	३	११०	प्राप्य कल्पतरोदछायां	१३	१११
प्रागज्जन्मपुण्ये०	६	१६८	प्राप्यैः सुपुण्येन	६	९४
प्रागज्जन्मप्रति०	४	६६	प्राभातिचार्यप्रतिमं प्रक्षेप-	१७	२९०
प्रागज्जन्मलब्ध०	५	१८	प्राभाप्ये द्विहतचतुःसुवर्ण०	१५	१७९
प्रागज्जन्मवलम्ब०	५	१००	प्राययेत्तार्थिदत्तार्थै-	१३	८५
प्रागद्वारा स्वर्नार्यः	१४	९३	प्रावृत्पद्मशरण्ययो०	१७	३९१
प्रागवलक्षप्रभवं	४	११२	प्रासादं स्वयशोराशि-	१८	२५९
प्रागभवसम्बन्धविमा	४	९८	प्रासादमिन्दुकलिकेव	५	१५
प्राग्भित्तोर्जनित०	१५	१८५	प्रासृक्कजानुमितानि	१४	२२

पद्यप्रतीकम्

सर्गाङ्क- पद्याङ्क

पद्यप्रतीकम्

सर्गाङ्क- पद्याङ्क

प्रासुक्यैपणीयश्च	१३	२९०
प्रियप्रहृष्टान्प्रियखिल०	१२	२५
प्रिय। प्रयच्छेद०	३	६८
प्रियमित्रश्चकवर्ता	१	१२६
प्रिय। यद्युत्सवेऽप्यय	७	४९७
प्रियया कृतविप्रिय इय	४	२१३
प्रियस्य पार्श्वे	१२	३१
प्रियाद्वयाराधन०	३	९०
प्रिया वृषस्यास्य	२	१६
प्रियापरप्रेममयोद०	१७	१९९
प्रियाऽवमाने घृत०	१२	१५
प्रियेण दातु कुष्ठमानि	१२	२१
प्रियेण पुष्पाण्यवचित्	१२	२३
प्रियो यममृतागीतमलिक	१२	२६
प्रीणाति पृथ्वी पयसा	२	१४९
प्रीतिं वपुस्तापमपास्य	२	९७
प्रीतिं नामोति	७	६६७
प्रीतिव्यालोकमौलि०	१९	८
प्रीति स्फीतिमवाप	१४	१७८
प्रीत्या घृत प्रावृत०	२	५२
प्रेक्ष्य दीर्घकर०	१४	१६१
प्रेक्ष्य सागरचन्द्रं	७	१७८
प्रेमैकपाक्षिक	४	११०
प्रेमन्त मरुतमवेक्ष्य	१५	२०१
प्रीच्छते स्नानयुगे	८	१५८
प्रीभती पृथुलवर्तुल०	८	८९
प्रीलासयाम्यप्रपयेऽथ	१७	३४३
फ.	३	५
फलादिमिलालमिदु	३	१७८
फुल्लेन्द्रियार्थ०	३	२३५
फुल्ले प्रफुल्ले	३	२३५
ख.	१७	२१६
यदस्य प्रसमरसैन्य०	१६	१३८
यन्दिदृन्दैर्गुर्वर्जसि-	१८	७३
यन्धुनाऽतिकटुनाऽपि	१८	१०२
यभारेन्मोऽहलीदम्भा-	१६	२१२
यभापे भरतीऽप्येव		

बभूव भूरिर्भुवनेन्यपि	१२	१६०
बभूव भूवर्द्धियया	६	६
बभूव सर्वार्थविमान०	१२	१४५
बभूवुरक्षीण०	६	२१९
बलाधिक्यघृता गन्ध-	७	४०४
बलाधिपे बाहुबलौ	१७	१६८
बलान्वितौ बाहुबलि०	१७	१६५
बलाहके बाहुबलौ	१७	२६७
बलि प्रहृत	१४	२६७
बलीयसौ बाहुबले।	१७	११
बलेस्तस्य प्रभावेण	१४	२७५
बलोच्चये बाहुबले०	१७	१८२
बहिर्गतान्येव	२	१८५
बहिर्बभूवु कृमयोऽय	६	८४
बहिस्तो गेहमागच्छन्	१३	३९३
बहुधुता ये स्फुट०	६	४२६
बाणेन खयममुनैव	१५	१११
बाणे नामाक्षराण्येव	१६	९
बाणेऽस्मिन् विपम०	१५	१२५
बाणेऽय मयि तु	१५	९६
बालकेऽपि किल	८	१५
बातमावसुलभाजव०	८	११
बालाक्ष घृताक्ष	१७	२३२
बालिकाऽस्य युगलस्य	८	१४६
बालोऽह कृत्यामि	१	१३०
बाल्यस्वरोगा०	६	२३३
बाल्येऽह नीत्वा बाहुभ्यां	१३	२९२
बाल्येऽपि हृदयकोठे	१३	२८७
बाहुबल्यादयस्तेऽपि	१८	२२०
बाहोर्बल बाहुबलेर्बलौजा	१७	२७६
बाहोर्बलात् कर्करकानु-	१७	१८४
बाणेनाभ्य-तरेणापि	१३	१९२
बाहीकप्रसरसुरोत्प-	१५	४२
बाहोर्महाबलादोप-	१८	२९३
विभ्रति भावमभाव	१३	४५०
वीमरसः पभारसां	४	१२९
पुपेन्द्रो विविधाहार-	७	९८६

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
युद्धेन धर्मैकधिया	२	७९	भवदर्थान् समर्थ्यासौ	१३	४०५
योधो विनेये विनयः	२	१०९	भवदवभवदवधुष्टु-	४	१४९
ब्रह्महृमोर्धैर्दलः	२	१२७	भवदावातुरप्राणि-	१४	२४४
ब्रह्माऽपि विमानलक्ष-	३	६०७	भवन्ति पत्न्यत्रितयायुषोऽमी	२	३१३
ब्राह्मिकां प्रभुः	१०	७९	भवन्ति ये विंशतिः	६	२३५
ब्राह्मी विद्युष्टा भरतेन	१४	२४९	भवं भूरितरं भ्रान्त्वा	१८	१४२
ब्राह्मी सुकृतभाग्	१६	२४४	भवलक्षप्ररूढस्य	१	६०
श्रुवाण इति गीर्वाण-	७	४१७	भवविरुद्धिकृते	१४	६८
मूमः किमु स्फटिकः	६	४२	भवसम्भारसंस्कार-	१	५८
भू.			भवाटवीभ्रमार्त्तानां	७	२८६
भक्तिः शशभृता	८	१०९	भविष्यति भवारण्य-	७	२७८
भक्तैर्दिदृक्षा कुविनेयः	३	३९	भवेऽग्र भविनां	७	११७
भक्त्या नाम यदि प्रकामः	१४	१८१	भवे त्वेकादशे	१	१३०
भक्त्या वितथ दध्राते	१३	७२	भवे भवेयुर्भविन-	१३	२८५
भगवानपि निरुद्धः	१३	४१६	भवोद्भवकेशः	१२	३५८
भङ्गं पथाशुः	६	४१	भम्बान् प्रबोध्य प्रवर्ज्यां	१८	३१
भजति त्वमि राज्यः	१४	१३४	भव्याम्बुजन्मः	६	१९०
भजन्ति लोभं धनलाम्	१२	४४	भातरहृन्मृतनाभिः	८	९८
भद्रमस्तु भवतोर्भुषो भयं	१७	२३८	भान्ति स्म तत्र	९	२३
भद्रासनान्यभ्यन्तर-	७	४६८	भान्ति स्म धूपः	९	२४
भरतः कुक्षोः राज्ये	१३	११४	भामण्डलमाविरभूत्	१४	८८
भरतबाहुयलिः	१२	१६४	भारं वहामो न भरे	२	६७
भरतस्य ततोऽभ्येयुः	१६	१०६	भार्याऽस्य वर्याऽञ्जलि	६	१३२
भरतस्य रयोद्भिः-	१८	१९८	भालबालरविकुङ्कुमः	८	४
भरतादादिलयथा-	१८	१२३	भावयन्तिलहं भ्रात-	७	१३२
भरताय साऽऽशिषः	१४	११४	भावसेलेखना सा तु	१८	१६८
भरते नृपती	१४	११७	भावाः क्षणध्वंसिन	३	१६३
भरते भरतक्षेत्रः	१६	११७	भाविनां त्रयोर्विशल-	१८	१३६
भरतेशभाग्यसहकारः	१६	७८	भाविषावनविजृम्भ	१०	१
भरतेशोऽभिघायेति	१८	१४६	भावी प्रलम्बविदेहेषु	१८	१४१
भरतेषु पथलपि	७	१४६	भावी स्वामिनि । सुनुते	७	२७७
भरतोऽभिददौ तेभ्यः	१८	१३१	भाभ्यसर्वतमः	८	३३
भरतोऽष्टापदं प्राप्य	१३	११४	भाभ्यसौ विप्रविश्वेशो	७	२६२
भरे यथा रोहति	१७	१३३	भापित्वेत्थभिषेचनाय	९	१२३
भर्तरीदग्भवावर्त-	१३	४२४	भासदाकृतिकं रूपं	१८	९५
भवति यो जिननाथ ।	१४	७२	भासन्तं सवितारं तं	१३	३८१
भरपदाम्भोदहसेवया	१२	५९	भिशादानानभिहेऽस्मिन्	१३	२६०

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
मिक्षामलभमानाः	१३	२५	मृगमुष्णश्रुतौ	१४	१२६
मित्रेन्द्रनीलद्युतिः	३	२१	मृगं भग्ना भवामोगाद्	१८	८०
मित्रेन्द्रनीलविमलासु	९	८६	मोगद्वरा मोगवती	७	३४८
मिषग्वरेण्यो	६	८७	मोगाद् धनं क्षीणः	३	४२
मीत्या सुपेणस्य	१५	२५१	मोगोपमोगयोर्वत्-	१४	२३४
मीमांसा कान्ताश्च	२	१५	मोगोपमोगस्पृहया	२	२५४
भुक्त्वाऽभ्येतैर्ममाभ्यासो	१८	११०	मोगोपमोगार्थिः	३	१२०
भुजनालमष्टुः	१६	६७	मोज्यं चित्ररसं चित्र-	७	११०
भुजानोऽस्यद्भुतान् भोगान्	१६	१४	मोज्यप्रकारा मधुराः	३	१११
भुजेऽहं वर्यमोज्यानि	१८	६७	मोज्यं पुनश्चित्ररसाभिधाना	२	३२०
भुवनपतिज्योतिष्क-	१४	९५	मोज्यानि मोज्याः	३	११०
भुवनं बोधयन् गोभि-	१८	१२८	मोज्यैश्चित्ररसैश्चित्रा-	७	१६१
भुवनविजयविद्या	१५	३०	मो मो मवद्भिर्भुज-	१७	१७५
भुवोऽस्य भूकान्तः	३	२४	मो मो धेयांसि ! धन्योऽसि	११	२८२
भूतानन्दो नामपति-	७	६२८	मो मोः सर्वे ! सुपर्वाणः !	७	४३९
भूतोद्भवद्वभाविः	३	२८	भ्रमन् स गोमूत्रिकया	६	३८
भूपतिर्भरतक्षेत्रो-	१६	१४	भ्रष्टप्रतिहस्तबहं	२	१२३
भूप ! यद् रूपमायं मे	१८	९७	भ्रष्टप्रभं भासति-	१७	१२
भूपस्त्वतोऽभाषत	३	१८६	भ्रातरावरविन्दस्य	१	११५
भूपान् वभाषे भरतो	१७	२७७	भ्रातरोऽद्भुतलोमेन	१८	६६
भूपोऽत्र यः स हि	५	५०	भ्राताऽप्रजन्मा	१७	५९
भूभारधारणे धुर्य	१८	३१२	भ्राताऽप्यजो नः खलु	१७	७८
भूधृद्व्यतिष्ठिनेन्द्राणां	१३	२९३	भ्रातेत्यनीतो वरि	१७	६५
भूमीदिवोरिव	९	४८	भ्रात्रा कनिष्ठेन समं	१७	२२
भूयो निरीयुः	६	८९	भ्रान्तस्त्वान्तसमुद्भ्रान्तः	७	११५
भूयोऽपि मिलितकाया	४	१७०	भ्रान्त्वा मदान्धो	१७	१४७
भूयो मरीचिमभ्येख	१८	४६	भ्राम्यन्ती मिथुनानि	८	१७१
भूयो महर्षे भरतोऽमिष्य	१७	२८५	भ्रूभ्रंशनिभ्यद्भुवनाभिधानां	१७	२९९
भूरिजीवजलारम्भं	१८	२५	भ्रूस्त्वमस्तु	५	२४
भूरिप्रतिरवपूरितः	४	१०			
भूर्जता घनज्जातिभारतः	१०	९५			
भूर्भुवःस्वरपलासु	८	१५९	ममोऽपि मोगेय	६	१५६
भूः स्पर्शरूपे रसः	३	१४८	मनु तज्जनकः	८	१४७
मृत्तारवैर्बाहुबले	१७	३७	मन्त्रैश्चनिते	८	२२
मृत्ताः मृत्तारयन्ति स्म	७	१५७	मययोर्नयोरन्त-	१६	१५०
मृत्येभ्यः क्षितिभृद्	१६	२२२	ममोन्नेवावपूजान्ता-	१६	१२२
मृत्येयु नष्टेयु	१७	२७५	ममरीनिपत्रो भार-	७	१७

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
मधुकृत्रिषु पतत्रिषु	८	६०	मन्त्रप्रयोगैः सन्निवै०	३	६०
मणिपद्ममुखासने	१४	१२१	मन्त्राकृष्टविशिष्ट०	१९	२०
मणिमयकटकं क्रमयोः	४	७	मन्त्रिन् । विमुञ्च	३	१६०
मणिमौलिजटाग्र०	१५	२२१	मन्त्रीत्यक्षरविधि०	१५	८७
मणिः क्षाणोद्धेरात्	१४	२२०	मन्त्रीन्द्र । मन्त्रेण	३	२३१
मणिस्पर्शहिरण्माला	७	६८१	मन्त्रो वायटवंश०	१	*२
मतिलीलावतीकेलि०	७	१०	मन्त्रेऽत्र तेन कथिते	५	१३२
मत्ताङ्गनावदन०	५	३३	मन्थेन माळामय	९	७८
मत्तेभैर्मज्जमानेषु	१३	४३६	मन्दमानन्दोलय-	७	५४४
मत्पालकावैव युवा	१७	३१४	मन्येऽन्योन्यं प्राग् रणः	१४	१८५
मत्वा तद्भुक्तिं भरतो०	१७	५	मम निष्प्रतिचारस्य	१८	४८
मत्वाऽऽत्मनो बन्ध०	६	३०	मम स्वामिपदस्पर्शः	७	३४२
मत्वेतच्च विरक्तो	४	९३	ममानुतापः प्रवली	१७	३२३
मत्वेत्यथो कुशमयं	१९	१६	ममान्ववायो विमलो	१८	१८
मथितपद्मपयान्	११	४९	ममासि पौत्रस्तवमहो	३	१८३
मदद्विपारिसिंहस्य	१	३१	ममेश । भरतक्षेत्र-	१६	२३३
मदनमादवरावद०	११	७	मया तदाऽऽकार्य	२	१४४
मदनानलो मयुह०	१६	६९	मया विजिग्ये भरतं	१७	२६५
मदभिर्धं धूपमेव	११	१	मया श्रीहेमसूरीणां	१	८६
मदोत्थतापेन	१४	१८६	मयैक्षि श्यामलो हिमा-	१३	३२१
मद्भजिनो जितपते०	९	४७	मरीचिं स्वामिषिष्येभ्यो	१८	४३
मद्वीक्षणादिब क्षोणि-	१३	३४५	मरीचिर्मिथ्या वचसा	१८	४९
मधुरातिश्लिषधत्वं	१४	३०२	मरीचिर्विरचय्येति	१८	२७
मधुसमययमुभतीमिव	४	६१	मरीचिवीचिनिचयैः	१६	८७
मधूत्सवे हस्त	१२	३२	मरुतो नाम सिन्धुलि	७	५४५
मध्यङ्गणधवलाहण०	८	१२२	मरुत्वरैः केऽपि	१२	१०६
मध्यदेशः सदेसात्वं	७	३०९	मरुत्पथाग्रात्	२	९९
मध्यस्थस्योदरस्यासी-	७	३११	मरुदेवा स्वभावेन	७	३०२
मध्याहातपसम्पर्क-	१६	२७०	मर्त्यानामष्टमिः सोऽदि-	१८	२५६
मन्येऽङ्गुलीनां सा छाऽल-	१८	२८५	मर्त्याः सदा तत्र	२	३१२
मन्ये देहमनर्गलं	१४	१७५	मर्त्येष्वमर्त्येष्वपि	१७	९
मनसि विमृशामि	४	२२७	मर्त्यं त्वचय पाणि०	१०	५५
मनुष्यवर्णान्तर०	१२	१६१	मलप्रलिप्ता जल०	६	१८८
मनो मनोभू-	३	६३	मलय जन्मविलेपन०	११	२५
मनोरथो मे भग्नोऽयं	१३	३१७	मलिनाभरसं शुद्ध०	७	७७
मनोवाक्कायदण्डानां	१८	२०	मरुदेवो हस्तिमल-	१९	५८
मनोहरं वाऽप्यमनोहर-	२	१२१	मन्त्रिर्जयति	१	२२

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
मल्लै कदाप्यूर्ध्वमधः	१७	३११	मानमेतदुद्वप्रते	१०	८०
मस्तकादुपरि पुण्यमस्त्यहो	१०	३६	मानं मोहनरेन्द्रवीरपृतना०	१७	४०७
महत्तमा एव महत्तमाना	१७	१५२	मानसाद् विगलित क्लिष्ट	८	७४
महत्तमीकर्तुममी	६	२०१	मानुषं भवमवाप्य	१४	१९९
महासीन्दो गृहीत्वाऽन्तर-	१६	५२	मानुष्यकोऽपि केऽपि	४	१८१
महाजनातिसेहस्तु	७	१२	मा मुक्तैकाकिनीं तात !	१३	३९५
महातरङ्गिणीतीरे	१३	४४०	मासुद्दिश्य किमेतत्	४	१३
महानन्दनिदानेन	७	४०८	मा रोदीस्तात ! ते सर्वं	१३	३९६
महापद्ममहीनाथो	१	९७	मार्गप्रसक्तान्	१७	१४३
महाबलवृषो	१	१०९	मार्गे स्फुरन्मुह०	५	११२
महाबलमहीपालो	१	९२	मालवकंशिक्यादि-	१४	२९६
महामतिः प्राह	३	१६६	मालाविलोकनाहोक्त-	७	२८१
महामते ! कारण०	३	१७२	माल्यानि शुग्मिना तत्र	७	१६०
महायोगी भोगि०	१९	७	मा विपादविपादन्त-	॥	१३६
महारण्येषु निष्कम्पः	१३	४३२	मासि चैत्रे पौर्णमास्या	१८	१७३
महारथ सिंहस्थ	१७	१८१	माहेन्द्रगो प्रिया प्रीति-	१	११३
महिलाविरहे प्रहिला	४	१०३	माहेन्द्रोऽपि विमाना०	७	६०६
महिषीमिस्ततोऽष्टाभि-	७	४७६	मित विलम्बित मय	॥	१८५
महीपामुरुरेद्वार-	१८	२९२	मित्रचित्रसुखासाद-	७	५०१
महीरुहमहीशाल-	१६	१४२	मित्र ! त्वमपि आनासि	७	११२
महोन्नतेष्वप्यवनी०	१२	१०५	मित्राणि ते पङ्०	६	१००
महौजसो ! हे महनीय०	१७	१७८	मित्र परामव सोढु-	७	१९६
मर्षं ततो यच्छत	६	६७	मिथुनाना कालवशा-	७	१९४
मय हृषति योऽन्वहं	३	४२	मिथ्यात्वमयी	३	१८७
मास तदन्ते परि०	३	१६८	मिलिता एव वर्धन्ते	७	४३३
मा कार्पुर्मुकुतं विद्या-	१३	१६०	मिलित्वैकत्र तेऽन्योन्यं	१३	२०७
मा कार्पुर्मनवायाता-	१८	२५१	मीनध्वजव्याध०	३	११३
मा कुरुष्वं जयाकाङ्क्षा	१६	३६	मीलिलोचनयुगोऽजनि	८	५३
मा कोऽपि पारणक्षोणि	१३	३२७	मुक्ताऽपि वाहुबलिना	१४	३५०
माघमासस्य कृष्णाया	१८	२०९	मुक्ताभिरक्षतचयैरपि	९	२९
माणिक्यकण्ठिकाकान्ति-	१३	३५०	मुक्तालङ्करणान्यासन्	७	५३५
माणिक्यमण्डपचरा	९	७१	मुक्तावचूलपटलान्यमितो	९	२२
मातृज्ञानिव मातृज्ञा-	१३	१७	मुक्ते व्रतस्य मे लोका	१८	१७
माति तृतिर्यकोटि-	१४	२९०	मुक्ताऽस्थीनि प्रदग्धेषु	१८	२३५
मातुर्भूतिं निर्भूति०	१४	१६६	मुक्तिं शुतालाप०	२	१३७
माधुर्यधुर्याणि	६	१०८	मुक्तीभूय न के मुक्तिं	१८	३०३
मानं तथा तस्य विदधुपेक्षा	१७	३९७	मुक्ते सखेसना हेल-	१८	१६६

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
मुखपीयूषकुण्डान्तः	१६	२३७	मैत्री प्रमोदं करुणामुदासतां	१४	१८४
मुखमशोत्तमं शब्द-	१३	७३	मोक्षं विना न सौख्यं	४	१८५
मुखमण्डलमम्बरे भटानां	१५	२१६	मोक्षाध्वदीपकः	१	२०
मुखं परस्याः पदयावक०	१२	१२२	मोक्षाती न जरा नाधि	१४	२०३
मुखेन पीयूषकर०	३	८९	मोहः कर्मसु दुर्दमेषु	१४	२१५
मुनयदुग्धमय०	८	१६१	मोहप्रन्यतमी	१४	२१०
मुदाऽर्हामि तदा०	१	२	मोहप्ररोहणादेव-	१८	२२३
मुदा समवसरणं	१६	२३०	मोहस्य क्षयतः क्षीण-	१३	४६१
मुदिता मेदिनीभर्तु-	१६	२१८	मोहान्धकारैर्द्वन्द्व०	६	१७५
मुनयोऽमी गलम्भोद्वा	१८	२२	मौक्तिकमिद-	४	३
मुनिगीः धितसंवेगौ-	४	१९९	भौनं समाधायसि	५	४४
मुनिविभुरभापतैनां	४	१६०	मौलिप्रकम्पकृतितो०	९	९
मुमोचाजस्रमधूणि	१८	१९३	मौलिभिः पवनलोलिभि०	१०	९८
मुष्टिप्रहारेण पराजयस्य	१७	३२७	मौलौ कणिकणाः	१	२६
मुस्तारसोनाईक०	२	२४८	म्लानानि मित्रस्य	२	३९७
मुहुः समप्राहिपत	१७	१५३	म्लानां मौलिस्रजमिव	१४	११६
मूकान्धपङ्क०	५	४८	म्लानिं स्पृशन्ति-	९	७६
मूर्ध्निः कुपधैरिव	३	४१	म्लानिः स्यान्मलिना०	७	७५
मूर्खो बुधो बुधवरश्च	५	४९	म्लेच्छानां समजनि	१५	२०२
मूर्खो वर् बुधरितो	२	१४७	म्लेच्छानां कृतपरमर्म०	१५	२०७
मूर्च्छाऽऽलिलिङ्गं सुभगं	४	७३	म्लेच्छानां प्रधानयुतां	१५	२११
मूर्च्छाविरामे भरतः प्रजहे	१७	३३०	म्लेच्छौघप्रसक्त०	१५	१९८
मूर्च्छांशेपिणि तस्मिन्	४	७४			
मूर्च्छाच्छब्दे प्राप्य	१७	३३४	य एव जन्तुर्मियते	३	१३५
मूर्त्तिमन्तमिबोत्साहं	१५	२४३	यः कश्चिदेय०	७	३६
मूर्तर्यन्मूर्तिरानन्द-	१४	७५	यच्छन्ति बाष्पमिह	२	३१७
मृगेश्वराणां किल केसरेभ्यः	१७	२९६	यतः श्रुतज्ञानवशेन	२	१८३
मृगमृगेन्द्रः शरभो	१७	३५०	यतिन् । समाज्ञापयति	१७	३९९
मृत्वा क्षोऽधोऽकदत्तोऽपि	७	१७७	यतीनां जातु राजेन्द्र !	१८	८४
मेघलाकणित०	८	१५२	यतीन्दोस्तस्यायो०	१९	२४
मेघद्वारा मेघ०	७	३६०	यतो न तोयं	१२	१३८
मेदिनीदमिष्ठे तस्मिन्	१८	११३	यत् कर्तुं कटकनिवेश०	१५	३४
मेने ममाशामनुजो	१७	२०	यत् किमप्यवृतवस्तु	८	५४
मेघवद् विश्व०	१	६	यत् जुर्कुटानां शुक्र०	२	२६९
मेघरात्रमिव केसरी	१०	५	यत् कृष्णागुल्मुखधूप-	१५	१०
मेघः क्षाप्रभवः	७	*१	यत् खेटनं स्याच्छकटस्य	२	२५९
मेघादिशैलोद्यानेषु	१३	१७७	यत् तपुं दिनमपरिर्न-	१३	४५२

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
यत् तातभक्तो हरिरासनादे	१७	९७	यदयं जगतां स्वाभी	१३	२५९
यत्तेजसाऽम्बुबह०	५	६	यदर्थमर्थं प्रययन्ति	३	४३
यत् पक्षयोजनशत-	७	६१९	यदाकरे दन्तख०	२	२६४
यत् पल्लवाः पल्लवयन्ति	२	५५	यदात्मनः प्रीतिकरं	९	५७
यत् पुण्डरीकं	३	५२	यदादर्शोद्भवं तेज-	१३	११०
यत् प्रान्तलीन०	४	२४४	यदाथये शैलमिमां	१२	४
यत्र त्वं सुमुहूर्तेऽद्य	७	६६३	यदि तीरागतैस्तामः	१३	३६
यत्र त्वं कालचक्रारे	॥	६६४	यदि नरकेषु कथयन	४	१६३
यत्र त्वं जन्मिनां स्वामिन् ।	७	६६५	यदि प्रलोककर्मणो	१७	४०३
यत्र त्वं नाभिभूपाल-	७	६६२	यदि राज्याभिलाषोऽस्ति	१६	२५२
यत्र त्वं भरतक्षेत्रे	७	६६१	यदि व्योमचरैर्व्याप्तो	१३	३७
यत्र मध्यदिनमाप्य	१०	२६	यदि सेवते स्म	१६	७५
यत्र रेखुरवचूलमालिकाः	१०	३२	यदीदृशस्यापि	६	५३
यत्र वैशि खलु	१०	३४	यदीहते तद्व्रतं	१३	८१
यत्र सज्जनितमिषियाः	१०	३०	यदेव मुक्तावलि०	१३	९१
यत्र स्वस्तिकपङ्क्तिस्था	७	४	यद्गीर्गुरुक्षिपयणा	१७	४१
यत्र दृढततिषु	१०	३५	यद्गोभिस्तमसि	१५	१
यत्रात्मशक्त्या	३	२४०	यद् दिग्गते स्यात्	३	२७९
यत् स्वभावसुभगा०	१०	९	यद् देव । विज्ञत०	३	२३२
यत् स्वाद्यपाना०	२	२८१	यद् दन्दयुद्धं युवयो०	१७	२७१
यथा गङ्गाऽम्बुविस्तार-	१३	२९३	यद् द्वादशाब्दे सततं	६	२३८
यथा तेनार्थितोऽत्यर्थ-	१	५६	यद् द्वादशे तिष्ठति०	९	७५
यथाप्रमाणमात्मीयं	१८	२८१	यद्भोगीन्द्रकणा०	८	४२
यथा भवान् सोऽपि	१७	२४६	यद्यस्ति तस्मिन्	१७	३६६
यथा यथा भूरिपरिहासा-	३	२३२	यद्यहं प्रथमो विष्णु-	१८	१४९
यथा यथा रसपूरैः	१३	२६५	यद्येकीभूय युष्यन्ते	१६	४७
यथा यथा सङ्कलनं	६	२३	यद्येनमेव भरतं	१३	३३
यथा यथेशो व्यसनेन	३	१०५	यद् योजनसहस्राणि	७	६२६
यथाऽऽरुणोऽर्कस्य	२	७६	यद् वर्ज्यतेऽपीषु	३	१९९
यथा सर्पयाण०	१७	१३५	यद् वस्तुबल्लाशनपान०	२	२०८
यथासुखं पौरजनेषु	१२	३५	यद् वस्तुबल्लाशनपान०	७	१३०
यथेश । पद्भ्यां	१२	६६	यद्वा मयि परोक्षे	७	६
यथोत्तराक्षेत्रे	७	१५५	यद्वा मयि परोक्षे	२	२८६
यदंशयोः स्वर्णसवर्णयो०	१२	१५३	यद्वा यदष्टादश०	२	२६२
यदंहिस्पशां	१	२७	यद् विक्रयो दुष्टतस्य	८	९५
यद्य निरवधेन	१३	२८३	यद् विडासिद्धगारस०	७	४४३
यदम्बुदो ददालम्बु	१३	१३१	यद् घृन्दारकृन्दानां	२	२९१
			यद् घेसराणां शक्योऽञ्ज०		

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
यद्वैरिपुरवेदमानि	७	७	यस्यांहिवारिरुह०	५	१
यद् व्यवसायो न फलति	४	१२४	यस्याचिरमनुचरत्वं	४	५६
यच्च नीरजजयेऽजनि	८	७५	यस्या द्वाभ्यां विजितो	४	५५
यक्षाममन्त्रस्मृति०	१४	१४२	यस्यानुपह्वेण	३	१७७
यक्षीरपानेन	१७	१५८	यस्या मुखेन्दुरिन्दोः	४	५४
यज्ञैव विधिना सृष्टे	७	६०	यस्यार्हतस्या०	३	२०
यन्मञ्जरी पद्मचरणा०	२	५६	यस्योत्तुङ्गतरांस०	८	*१
यन्मन्त्रैर्द्वैतममृतमवै०	१५	३२	यः स्मरत्यनुरक्तोऽहि-	१३	१२४
यन्मन्दिरेषु बलमी०	५	४	यः स्वाभिर्न सकल०	९	३
यन्ममत्वममृताणैर्वरुणं	८	२३	या काम्यतेऽनेक०	२	२३०
यन्मया दयामलीभूत-	१३	२०४	याचन्ते कृतिनः	१७	*२
यन्मार्गप्रवृत्तालि०	१९	२५	या जीविकाऽङ्गारक०	२	२५५
यन्मूकताकाहुलता०	२	२२३	या तयोर्जनकयोर्दिवि	८	१४९
यः पुद्गे घहिरवहिर्मुखे	१५	६९	यातारस्तत्र शम्भम्-	७	४४१
यः प्रकोष्ठघटनो०	८	५६	याताथ यास्यन्त्यपि	२	१३४
यः प्रभोः कुलिशगर्भ०	८	९७	या तीरद्वयबलये	१५	५२
यमज्ञवाया महिरेव	१२	२७	यात्याऽनुजानां	१७	३७०
यमुनेव मिलद्गङ्गा-	७	३००	या दक्षिणं हस्त०	२	२२९
यं प्रभोः परितः	१३	६५	यादृग् शृशं गुहरलामि	९	६१
यं प्रेक्ष्य प्रधनभुवि	१५	८०	यान्तीभ्यां जनकाद् वार्धि-	१३	१४५
यं बाणं प्रति वरदाम०	१५	१०९	याऽन्योन्यवर्द्धितस्पर्दै-	१६	५७
यलक्ष्मीपिलसनवेदम	१५	३६	या मातर्जनयत्कर्क-	७	५६२
यवनादम्बइलादि-	१३	४२९	याम्याया दिशि	१५	१०१
यद्यारवी जनकस्थित्या	७	२११	यावज्जगो नैव समेति	१७	१४०
यः शयिष्यति जिनेक्रितु०	८	८०	यावत् सेऽजनि बालस्यं	१३	३८९
यस्तपस्यातपे शैलः	१३	२३९	यावत् पतिरवा न	१७	३२१
यस्तेजोनिर्जिते०	१५	२३३	यावदावसथं देव-	१३	३७३
यस्मिन् कृता दिक्वधिलामु	२	२३८	यावद् द्वे दश च	१५	१८०
यस्मिन् प्रवृत्ते कुशलं	१७	४९	यावच्च मुक्तिराप्ता	४	१५१
यस्मिन् वशीभूत०	१७	५०	यावन्मुधाकृत०	५	३१
यस्मिन् विकीर्णाः	३	९	या शीर्णा मार्गवैस्तृष्णा	१६	२७६
यस्मिन् विसर्पन्मणि०	६	३	याऽसदप्यधिकरज०	१०	३३
यस्य नाममहिमा	१०	१०६	युष्मं न तद् यज्जल०	३	१५०
यस्य प्रतापस्वपनो	९	१३१	युष्मावेव विपद्य	५	१४०
यस्य प्रभावेण	१४	१४०	युगपद् भगवज्जन्म-	४	४१०
यस्य प्रयाणेऽश्व०	६	५	युगादिजिनसेवनैः	१०	१२७
यस्य स्वर्गिभूतिदशा	४	*१	युग्मं प्रपौष्य वर्षाघं	७	२०४

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
युग्मिधर्ममतिलहय	१०	५१	र		
युग्मिनोऽपि जल०	१०	१८	रक्तायामपि विद्यासः	७	६४
युद्धावरोधेन	१७	२७४	रक्तो ललाटपटोऽस्य	७	४१५
युद्धे पियासोर्जननी	१७	१९२	रक्तद्विवेकादि०	३	१७९
युद्धैः समग्रैरमुना	१७	३३५	रत्नरत्नरत्नरत्नाक्षी-	१३	२८४
युवतिदोलनघर्मजलं	११	१३	रजधये सुम्बति	१७	१२६
युवा मवा कौसुम०	१२	२२	रजक्षीराध्वलेनैतौ	१३	६९
युवामपि यदस्यैव	१३	१२८	रजोवियुक्ता निष्ठापा	१३	६४
युष्मादृशा यद्यपि	२	३९	रजोहरणमुख्योप-	१८	३०९
ये च स्तृषान्वयेव	२	११९	रणक्षणेक्षायतवज्रपाणि-	१७	३०७
येन धूपनजधूमबलभा०	१०	९३	रणक्षणेत्साहजुपि०	१७	२५१
ये नयन्ति यत्तिनो	८	८७	रणरणनूमणिनूपुर०	११	५
येन भवो भगवद्भि०	४	१५९	रणसीमनि वाञ्छितस्य	१५	२१९
येन राज्य विहायोच्चै-	१३	२३५	रणोत्सुकं वीररस	१७	१९४
येनादायि महाबलत्वमनिताद्	१०	१२३	रणो न मे क्षापि	१७	२७८
येनास्माद् भवति रजो०	१५	३	रतिरिव पतिनाशे	१९	१५
ये भर्तृमादृपित०	५	५३	रत्नत्रयप्राप्तिकृत०	१४	१६९
ये येऽत्र राज०	३	१०६	रत्नत्रयप्राजिषु	२	२८८
ये योयित हनिष्यन्ति	१३	१६३	रत्नत्रयमिदं यत्न-	१४	२४१
ये यौवने सचरिता	६	६३	रत्नमयशालमध्ये	१४	९२
येऽश्नन्त्यशुका	२	२५२	रत्नसद्यचित	१०	४
येऽस्तबन्धु०	१८	७२	रत्नसूरोदणक्षोणी-	७	५६१
ये रक्षितैः स्वस्तिक०	६	१०६	रत्नसर्गेभ्यन्तरे०	१४	३२
योगाभियोगप्रभव०	६	१९१	रत्नाकरेण गाम्भीर्य-	१६	१३५
योजनानि द्वादशैतद्	१५	२५४	रत्नाधाने विमानेऽत्र	७	४५३
योजनान्तरितान्यष्टौ	१८	२५५	रत्नाधिकस्य सुमुनेः	४	२००
योजनास्यान् घनसारा-	७	६४५	रत्नाधिकोऽधिक०	७	२८९
योजयते न भुवि	१०	२२	रत्नालङ्कारकदम्ब०	१५	१४४
योऽतिपुष्यसमुष्पाहि-	१३	१२३	रत्नावर्णा कायन०	३	१६
यो दर्शो जिनविभुं	८	५५	रत्नाभेभासकन्यादि	१३	३०१
यो धुनाति निजबन्धुतां	१८	७१	रत्नेरधेतिभैरस्य	१३	३०७
यो बलि मिलति	१८	७४	रत्नेर्वज्राऽपि वृद्धस्य	१८	२८३
यो महत्तममारोह-	१३	१२६	रत्नस्य योयौघनकाप्य	१२	१०७
यो यामिनीभोजनतो	२	२५३	रत्नाज्ञयोर्निर्दीपिन्यां	७	९९
यो ध्याभिभिर्ध्यायति	१३	१२२	रत्न्यान् स्थिरीकृत्य	१७	१२८
योऽस्त्येवादिस्त्रोत्रेऽपु	८	७२	रत्नोत्तरेरङ्गाति०	१४	१५
यौवनं जिनपति०	१५	८१	रत्नमाणः स तथा सह	४	२११
यो घातं भुवि					

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
रम्भा समारभत—	९ २७	राज्येऽपि लोभं भरतेऽपि क्रोधं	१७ ३६३
रम्भास्तम्भाः सत्फला०	१४ ३७	राज्ये प्रभोः शीघ्रं	१० १२०
रम्भास्तम्भेषु नीलानि	१३ ३३९	राज्ये प्रभोः सञ्चरितो०	१० ११७
रम्यमिदं सेन्यमिदं	४ १४	राज्ये श्रीवृषमध्वजप्रभु०	१८ ३२१
रमात् परस्याः	१२ १२३	राज्ये श्रीवृषमप्रभोः	१० ११२
ररक्ष दक्षो बन्दिभ्यः	७ ३३	राज्ये स्वातापितैस्तुष्टा	१६ २५४
रराज राजा स नवो	१२ ७७	राक्षस्तनूजाः ध्रुवशाः	६ १३८
रविमुक्त इव द्वीपो	७ २४७	राज्ञाऽभवत् कथं—	५ ११९
रविरप्यैरिवाबद्ध—	१३ ३६३	राज्ञाऽदिर्दण्डरमेन	१८ २५३
रविरविरलकरनिकरैः	४ १५४	राज्ञां नवो ह्येव निजः	१७ २४
रसस्य बिन्दुरेकोऽपि	१३ २६८	राज्ञे साऽदिनमणि०	१५ १३७
रसायनैः सार्धं	६ ४२	रामदेव इति तस्मिन्तो०	१९ ४१
रसाशीविपविश्वस्य—	१४ १०७	रामासु प्रथमा मात—	७ ३५२
रहोऽवगम्य तां	७ २०२	रावैस्तुरगेण खरेण	२ ६६
रागद्वेपविशेषित—	४ १८८	रिपुमेकमहो जपान कथित्	१५ २२०
रागद्वेपावधिरस्य—	१४ ३१०	रिपुमौलिरसिप्रहाराजुभो	१५ २१८
रागादिन्द्रोऽङ्गरागेण	७ ६५४	रुचिप्रियाभिः	३ ८५
रागाद् वा द्वेपाद् वा	४ १९०	रुचिरमममिषाक०	११ ४७
रागेण द्वेपेण च	४ १९१	रुजातैश्चिन्तयामास	१८ ३५
राजचिह्नानि राजेन्दु—	१३ ३६८	रुदितेन क्षणात् सेन	१८ २१७
राजन्यतापसाः कच्छ—	१४ २५३	रुदितै रुदितैस्तेषां	१८ २१६
राजन्यमुनयः कच्छा—	१३ १२	रूपं विभो! निष्प्रतिमे०	६ ५०
राजपुत्रो दूरभग्नः	१८ ४१	रूपं वोऽप्रतिरूपं यद्	१८ ९८
राजमार्गाहमालान्त—	१६ १२७	रूपं तदावयव०	५ ५८
राज्यविंशजः स रराज	१७ ३९०	रूपं निरूपयन् भूप—	१८ २८४
राजाज्ञो बौवनमाप्य	६ ४८	रूपैः पञ्चभिराधास्ये	७ ५६९
राजा हठरथो	१ १०३	रूप्यमेरीमरा नेदु—	१६ ३५
राजा धनपति०	१ १०८	रेजतुः पार्श्वयोस्तस्य	१३ ३५८
राजानं समुदयिनं	१५ ४१	रेजिरे रचितपञ्चम०	८ ६३
राजानमेव भानन्तो	१३ ८	रेजे रजगयं भान—	१६ १६०
राजा पद्मरथः	१ १०२	रेजेऽसौ यमरसना०	१५ ७४
राजा मेघरथो	१ १०६	रेजे स्तनस्तवक०	५ ३९
राजा सोमयथाः	१३ २०६	रे निर्मर्याद! निर्मर्यादि	७ ११०
राज्यं नियोज्य तनुजे	५ १३५	रोगेति वैरिमायो—	१४ २८९
राज्यं पितुः प्राप्य०	३ ५९	रोचते स्य बहुरस्य०	८ ४२
राज्यप्रिया प्राज्य०	३ १९०	रोम बोलतर्	८ ६१
राज्यस्य लोभादमुनेव	१७ ३६१	रोमाबदण्डान्तर०	३ ८३

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
रोमोद्ययैः प्रियस्पर्श-	१६	८९	लोककमस्तावदयं	१७	२६
रोपाह्णेक्षमाऽम्बा-	४	१४२	लोकमर्तुरनालोक-	१३	३८८
रोहद्भिः कनकमणि०	१५	२८	लोकान्तिकैर्व्यङ्गिणि	६	१४०
रोहिणीरमण०	८	१६२	लोकेषोत्कण्ठितैर्लोकै-	१६	१४१
रोदार्तदुर्ध्यान०	२	२७८	लोकेष्वपत्यवत् पूर्वं	१३	३८३
रौद्रात्तप्यानाभ्यां	१४	२३७	लोमेन कोपेन विनि०	१७	३६३
			लोलकुण्डलच्छिद्यभिः	१३	२४५
			लोललम्बिपृथु०	८	१२७
लक्षणाद् वृषभतो	८	६६	लोललम्बिविपुल०	८	१३०
लक्ष्म्यानि पुष्पस्य	१०	७८	लोहं यया सिद्धरघाव	१४	१९९
लक्ष्मैः खलु सुमग्नल०	८	९	लोहपत्नेः केऽपि धनेः	४	१६८
लक्षपाकेन तैलेन	७	३८७	लोहार्गलाहनगरे०	५	५६
लक्षशोऽपि शुभलक्षणा०	१५	२६८	लोहार्गलाह्वयपुरादिह	५	८७
लक्षैश्चतुरसीलेभै-	१६	१९४			
लक्ष्मीं पुष्पाति पद्मस्य	१	५४			
लक्ष्मीरसुष्य पत्नी	४	२४०	वंशालयानां विद्यानां	१३	१७१
लक्ष्मीरियं पण्यमृगेक्षणेव	६	२७	वक्राग्रलम्बित०	१९	११
लक्ष्मीलवोन्मादवतां	२	४१	वक्त्रीभवद्भ्यामहिभ्यां	१५	२४१
लक्ष्म्या गार्हस्थ्यमक्ष्णा	१४	११३	वचनामृतकुण्डमाननं	८	१६५
लघं समीपमुप०	९	३४	वचने दशोक्ष देय्यं	४	१६५
लज्जापद्मेवैक्षसि	१७	३२८	वज्रघटीयच्छेपु-	७	२४६
लघुं लसस्तक्ष०	१७	३२	वज्रनाभसार्वभौम-	१	८९
लज्ज्वा भवस्येव	२	३०५	वज्रनाभाभिषधकी	१३	३५४
लभन्ते दुर्लभान् भावान्	७	५०२	वज्रनाभोऽयं भरत-	४	५
ललहिरे या पयि	१७	१२३	वज्रमयवर्ग्य०	४	१६९
ललिताङ्ग ! धैर्यललितां	४	९६	वज्रलकुटैश्च केचित्	१३	३५२
ललिताङ्गः प्रेमललित-	४	७२	वज्रसेनाह्वयोऽस्यैव	१५	१७३
ललिताङ्गभवोऽप्येव	१३	२५६	वज्राङ्गं विघटितसन्धि	२	३०७
ललिताङ्गोऽजलपदिदं	४	३२८	वणिग्जनस्तन०	१७	४१
लघदग्गुणौघैर्धवलै०	२	६४	वणिग्जनानापणगान्	८	१८
लजा लोकपतीं प्राप्ते	१६	१४५	वत्स ! वत्सलतया०	७	४६
लामे वीर्यं भोगो-	१४	३०७	वत्स ! खच्छमते ! वेष्टि	१३	९८
लावण्यामृतकहरी	४	५८	वत्सावच्छाद्यौ	१६	२७७
लुब्धं लसस्तक्षसिलां	१७	३२	वत्सास्तच्छाप्तानन्द-	१३	५२
लुब्धकोत्पाद्यमानत्वक्-	१८	९	वत्सो ! दीक्षा तदा मौन-	१४	११५
लेभिरे भोजनं तेन	१८	१२१	वदसीदमेव	१३	३०८
लेद्याविशेषैरिव	२	८	वध्यं किमपि यस्यास्ते	९	३४
लोककोलाहले तत्र	१३	२३२	वध्वशुकाचलशुभं		

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
वनक्रोहे वासं	८	१६७	वसन् दूरेऽपि तेजस्वी	७	६५
वनजीवकृतासृग्ना	१३	१८६	वसुधाधिपति०	१	९०
वनमहीषु सरो	११	५२	वस्तुद्वयं तद्	६	५५
वनान्तरे केलिविलोत०	१२	३४	वहन्तं खण्डप्रपाता-	१३	१४६
वनीपकः कोऽप्यवनीतले	१२	७९	वहेः समिद्ध०	९	९८
वपुरावृण्वते रेणुः	१३	२१	वाक्केवलज्ञानमृते	२	१३५
वपुर्लघीयस्त्व०	६	२०२	वाग्देवतावाक्यचयस्य	३	३३
वपुर्वेदक्षैः सकला०	६	१४७	वाचा याचावहे नार्वा	१३	११३
वपुर्वलक्षद्युतिलक्ष०	१४	५	वाणिजान् पाणिनोत्क्रिस्त-	१६	१५४
वपुष्मत्तः प्राक्तन०	३	१४४	वातप्रपातहत०	६	१७१
वप्रत्रयचतुरह-	१४	२९२	वातातपरजस्तोय-	१५	२५८
वप्रत्रयं जननि ! रूप्य०	१४	१५४	वातोद्यैः परिपक्वपत्र०	१६	४१
वप्रत्रितये पीठ्या-	१४	४३	वादितोवादिवादितं	७	६५८
वप्राणा त्रितयेऽपि	१४	३०	वादित्रचित्रनाद-	४	११
वप्राजीकपिशीर्षे०	१४	१५७	वाद्यानां वाद्यमानानां चतु०	७	६४७
वप्रे वप्रे किञ्चि०	१४	३१	वाद्यानां वाद्यमानानां निनाद०	१६	१४०
वप्रे रत्नमये क्रमेण	१४	४८	वाद्येषु वाद्यमानेषु मणि०	१३	४०९
वयमममत्र यास्यामो	१८	१६०	वाद्येषु वाद्यमानेषु शक्र०	१८	२३२
वयस्सद्विधामिः	१९	६	वापीपयस्युलसिते	३	७४
वराक्षयकुताऽवाम-	१४	२८०	वाप्योऽरुचन्	१४	४४
वराणि माणिक्यघटा०	१४	१०	वायूनामपि यत्काय-	१३	४३१
वर्णेन गर्न्धेन	२	५३	वारंवारं विभुं स्मरं	१८	२६३
वर्ष्यन्ते कविभिर्विना०	१०	११०	वारिजेन विजितेन	८	७६
वर्तमाने तस्य वसं मनोऽन्त-	१७	८४	वालवायजनवाङ्मूर०	८	१२६
वर्तुलानिपयमगुड०	८	९०	वासवः समवसतं	१८	५२
वर्तुलोमसिमती	८	११९	वासानां प्रसरः सुरा०	१४	२६३
वर्दमानासमा०	७	२८४	वाहाद्विषततरकरंकरे	१५	१८३
वर्षन्तो युधि रुधिरच्छटा०	१७	२१५	वाहाद्विषात०	१७	१२४
वर्षाणां पट्टास्त्राव-	७	१५०	वाहिन्योः सपदि	१५	१८६
वर्ष्यन्ते वृषमन्वजप्रभुरिदे	१७	२९६	विकसदाम्रमहोरुह०	११	११
वर्षाभिर्विपुल०	१५	५८	विकारायिष्यति स्वानी	७	३०४
वर्षारान्नौ तस्य धारायराणां	१३	४४४	विकारिषुक्रुमा स्नाता	७	१९
वत्सन्तमप्रे भरताधिनार्यं	१७	३१५	विकारिषुपुण्डरीक०	७	१५
वत्सन्तः प्रेतवेताल-	१३	४४२	विक्रीय गोशीर्षे०	६	९६
वधीनिबुध्नपटली०	५	३५	विक्षिप्तः क्षितिपतिना	१५	१२३
वधये वपं प्रतिमानुवं	१२	८७	विग्रहः राह कुटेन	१७	२३६
वसन्तभ्रीप्रमृतयः	१३	३५९	विचक्रिलप्रसवे	११	२२

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
विचित्रपुष्पाभरणै०	१२	१४	विनिर्मिताह्वानमिवा०	१२	१४४
विचित्ररत्नभित्तीनां	७	४५५	विनिर्मितेपद्मगुणभि०	१२	१२१
विचित्रवर्णैः कुसुमै०	१२	२४	विनीतायां त्वतन्यन्त	१६	१२१
विचिन्वती काचन	१२	१७	विनोदमात्रं युवयो रणोऽयं	१७	२२९
विचित्रवादित्र०	६	११४	विन्यस्ता दिशि दिशि	१५	५
विजितः शशी स	१६	६०	विपदि विषादं	४	१०२
विजित्य गजैरिव	३	१७५	विपरीतेररेरेभि-	७	१५१
विजित्य जम्भारि०	२	१२	विप्रकीर्णं रयाद्	७	५३४
विजित्याल्पमनल्पस	१६	४२	विप्रियाकम्पदायीनि	१३	४१८
विजृम्भते राजतनू०	६	४९	विबुधो वज्र०	१	८८
विज्ञप्तमथवा तात !	७	८९	विभज्य भरतादिभ्यो	१३	४०२
विज्ञाय तं ज्ञान०	३	२१८	विभावयन् प्राग्भवजं	१२	३७
विज्ञायावधिना	७	६१५	विभाव्य वीक्षाभिमुखं	१२	८६
विततान स्रजतमनस०	१६	६४	विमियाशुभकुम्भीन्त्रान्	७	२७९
वित्तादिदानप्रमथा	२	२०२	विभुभक्तिमव विधा-	११	१७६
वित्रस्यत्परनर०	१५	१०२	विभुमूर्तेश्वरान्तरकृत-	१४	८७
विदलत्कमलामोद-	१५	२४२	विभुर्नामिलपत्येव	१३	२३८
विद्याधरधरणीन्दुं	४	३४	विभुर्भाषे भरतं	१२	५६
विद्याधराभिपत्ये तो	१३	१६५	विभुर्भूयोऽभ्यधत्तेति	१८	८२
विद्याधरैरपि	५	५५	विमुक्त्वुर्विधा०	१३	९
विद्यानां वृक्षमूलानां	१३	१७२	विभुस्त्रिभुवनस्यापि	१३	४०४
विद्यानां कौशिकानां तु	१३	१६८	विभो ! चिरं जीव	१२	१३६
विद्यानां मूलवीर्याणां	१३	१६९	विभो ! भवजीवित०	३	२२४
विद्यापुरस्धारण०	५	२२६	विभोः स्ववाक्या इव	१२	१३४
विद्यामृतां पिबज्याष्ट	१३	१७३	विभो गर्भाधिते शास्त्रि	७	३१८
विद्यामिव प्रमति०	५	१२	विमर्दिताम्भोदह०	३	८२
विद्या यथा विनय०	५	१०२	विमलमणिमया	४	२९
विद्याः षोडश गौर्याया	१३	१६६	विमलाय नमो	१	१६
विद्युद्विलाससिद्धि	२	१७४	विमलेन विमानेन	७	६११
विद्योद्वृष्ट विधास्यन्ते	१३	१६२	विमानं व्योसि विस्मेर-	७	५१७
विद्वेपिद्विपतिपतमो०	१५	२१	विमानकृतिसङ्क्षेपो०	७	६००
विद्वेपिशित्तिपति०	१५	२४	विमानपद्मयः प्रेक्षत्-	७	५८४
विद्वेपो विक्रमो दानं	७	५६	विमानधेनयः शोष्या-	७	५५१
विधाय दुःखी पित्र०	३	२०१	विमानसङ्घसङ्घर्षा-	७	५२४
विधेहि तद्धर्म०	३	११७	विमानानि विमानानां	७	४९०
विनमिर्नगरं नाग-	१३	१५५	विमानिनां विमानानि	७	५३३
विनिर्गल्य गुहाप्रत्यक्ष-	१६	१०१	विमानेन्द्रस्य तस्यान्यै-	७	४७३

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः पद्याङ्कः
विमाने पुष्पके पुष्प-	७ ६०२	विश्वनेतुरघटः	८ ११३
विमाने विबुधः	१ १२७	विश्वम्भराभ्रंशः	३ १७०
विमानैरीयुषां सेषां	१६ २९	विश्वम्भराविभुः	७ ३४
विमुक्तादधर्वाण्य	१७ ४०१	विश्वरक्षणपरमणान्	१० ८६
विमृदय वा यद्यपः	१७ २६४	विश्वविश्वद्युमकृत्वः	८ ५
विमृदयेति शताशानां	१८ ८१	विश्वसाक्षितमि विश्वः	१० ५०
विमृदयेति च मूर्धः	१८ २८७	विद्युस्तः सरितेवायं	७ १३१
वियोगिनीप्राणः	१२ ५	विद्युत्स्थेभ्यः !	१५ १२७
विरता यतयः स्थूल-	१८ २४	विद्यानां (विधेयां ?) कृतविसयैः	१४ ३११
विरहिणीजनजीवितः	११ ६	विधान्तर्वहति महत्त्वः	१५ ५१
विरहिहृदहृदः	११ ५७	विधेयः । कोऽयमावेशः	७ ४१९
विरेजिरे सौलः	१२ ९५	विधेयस्य मतिश्रुताः	८ १७२
विलम्बकारिणं पिग्	१३ ३७८	विधेयजेयो भरतो जितोऽयं	१७ ३५३
विललाप हतः क्षमापः	१८ २१९	विद्योपकारनिरता	१८ १३५
विललास ध्वजपतः	१६ ७०	विद्यपकारानिव	३ ५६
विलासवापीः स	३ ७३	विपनेषुवीरचुरादी-	४ ४७
विलुनतुण्यस्य	२ २३६	विपयमुल्ले व्यासक्तिं	४ २२३
विलोकयन्तौ भद्रं मिथस्तौ	१७ २८९	विपाकानीव नाश्याति	१३ १९
विलोकितुं कौक्युर्ग	१२ ११५	विष्कम्भाऽऽयायः	७ ४५९
विलोलनेत्राभिः	१२ १८	विद्युष्टायम तौ राज्ञा	१६ ८१
विवर्जयन्तं विपयाः	२ १३०	वित्सारमिथ्यात्वं	३ ११८
विवेकचक्षुर्पदि	६ ७३	विस्तार्य क्षतवज्रवीरजांसि	१५ १५४
विषेकमात्रमय	३ १७४	विस्फुट्य वीरा बहिः	१७ २०२
विषेदेति च यत् पूर्वं	१३ २५१	विस्फूर्जदूर्जस्त्रिभनोऽपि	२ २६
विशदच्छदजिदिवः	१६ ७४	विस्मितास्त्रिरामपितः	८ ११४
विशान्तमन्तःसदनं	३ २१६	विस्मेरयन्ति वदना-	१३ २३३
विधातुं समतं यस्त	१५ २३१	विहरन् बहलीदेशे	१३ ३३१
विशालरीषान्	१४ ११	विहरन् भविनो भास्वद्-	१८ १८०
विशिखैर्वरयोषः	१५ २१५	विहरन् वसुधां स्वामि-	१६ २४५
विशुद्धामतिशुद्धस्य	७ ४४	विहाम भोगनिहलोक्तः	३ १२१
विप्रस्तपाम्भिलः	३ ८४	विहाम वृशान् सहकारः	१७ १५९
विष्वाग्भम्	९ २१	वीरपद्मः । श्रीवृषभाङ्कः	१७ २२४
विश्वजीवननिमित्तः	१० ५३	वीराणां पितृवरकाण्डः	१७ २१३
विषयवत्सामयदः	१७ २४९	वीरास्तुणाय मन्थन्ते	१६ ४८
विषयवत्सामिमुतो	१७ १८३	इतं विष्वक् विमानान्त-	७ ४८९
विश्वप्रदीविभुरमापत	९ १२१	इता वृतादौर्गभिः	१७ १२१
विश्वनाथरसनाः	८ ११६	इतेषु रुहेषु	३ ३०

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
धृतो व्यूहैर्महीन्द्राणां	१३	३६२	व्यनदयदद्यापि	१७	२२६
धृतं श्रिता ये	६	६१	व्यन्तरसुराः सुवर्णै-	१४	२१
धृतान्तमेतमवगम्य	५	१०१	व्यन्तरेषु तथा काष्ठ-	७	६३४
धृत्रारिः पारिजातादि-	७	६५६	व्यथितास्त्रभरः	१५	२२५
धृष्या मम समुत्पन्ने	१३	३८०	व्यसोर्नगरनिर्गमे	१९	३१
धृष्टवाक्याद्गुरौ रुद्धः	७	४९	व्यसजहार प्रभुः पञ्च-	१८	८७
धृष्टः स धर्मण	६	६८	व्यातेषुः कतिचन	१५	८३
धृष्टि रसशिखा लेभे	१३	२६९	व्याघ्रेराधिरिवाद्य-	४	११९
धृष्टि यतस्तद्वयसो०	६	१५९	व्यामोहमैरेय०	३	२२७
धृष्टिमाप दहनो	१०	६२	व्यालोकनात् किल	५	३७
धृषमप्रभुरजित-	१	६८	व्योन्नः पतन्तं नृपति०	१७	३२४
धृषमस्वामिनः सन्तु-	१६	४९	व्रतं ब्राह्म्या सहाग्राहि	१६	२४६
धृषेशं रोषविषय-	१४	१०५	व्रतादनन्तरं तीर्थ-	१३	२८४
धेगादस्यानुजग्मात्वे	१५	२३९	व्रतानि ते द्वादश	६	११७
धेहि प्रभोर्भय०	९	५	व्रतीधराणां विततान	६	२५२
धैतरणीं नाम नदीं	४	१७१	श		
धैताव्यक्षितिधरंकन्दरात्	१५	१९०	शकुनाः श्रद्धक्षिणा अपि	१४	२९३
धैताव्यमाक्रम्य	१७	१८५	शफः पातयितु नभ०	१९	१०
धैताव्यशैलस्य	३	६१	शक्तिर्भुव शीघ्र्यति	१०	११९
धैताव्याचलजलराशि०	१५	१५१	शक्तसङ्कमित०	८	१०
धैताव्याद्रि युवां यात्वा	१३	१३३	शक्राज्ञयाऽग्नि०	१८	२३४
धैताव्याधिपतिरसौ	१५	१४३	शक्राऽनुगे चक्रिणि	६	१६७
धैतस्य जीवोऽजनि	६	१३४	शक्रेण स्वामिनाऽस्माकं	७	५९३
धैतादमुष्मादभि०	६	१८	शङ्खादिपञ्चाद्भुत०	६	२३९
धैथाधिपेऽसि०	६	२०	शङ्खाऽभिकाङ्क्षुविचिक्कि०	१४	२३०
धैथाधिराजो निजगाद	६	४७	शतकोटिकरः कोटि-	७	४८८
धैथो विधुन्वन्	६	९१	शतमष्टोत्तरं दैर्घ्ये	१५	२२८
धैमयेऽपि भुवनस्य	१७	२३३	शतशोऽम्बरोभि०	४	६२
धैमवैर्भवति भोगतोऽधिकै०	१७	२३४	शतान्मतिः प्राह	३	१५८
धैमानिकैरेव विनिर्मिताऽत्र	१४	२८	शत्रुजयोऽद्रिषु	१८	१७८
धैयावृत्त्यमहं चेत तान्	१८	३८	शत्रो मित्रे समः	१३	४५१
धैराग्यशक्तं धृत०	२	१३१	शनैः स्थलाप्राणि	१७	११९
धैशाखे मासि शुक्लायां	१३	२७९	शब्दं श्रोत्रादर्था-	१३	४५८
धैश्वानरोदराल०	३	२७४	शरदं श्रोत्रादर्था-	१५	२२२
वोढा भवेद् यदि	५	८३	शरदं श्रोत्रादर्था-	१४	३९
व्यक्तिं स्वभक्तेरपरे	१४	१८	शरदं श्रोत्रादर्था-	७	२५४
व्यधाद् धनः	३	८३	शरदं श्रोत्रादर्था-	११	४०

पद्यप्रतीकम्	सर्गाष्टः पद्याष्टः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाष्टः पद्याष्टः
शरदेकसहस्रोन-	१८ ३१८	शिथाय स्वामिनी शोभि-	४ ३०५
शरापातेन धिक्कार-	१६ ८	शिष्यो गुरुः पुण्य०	३ १६७
शरीरं वज्रमपम-	७ १८२	शीतांशुः सकलोऽपि	५ २
शरीरसंस्थान०	१७ ३३८	शीते यवस्तम्ब इव	१३ २८
शरीरस्याशुचेरस्य	१६ २१७	शीतोष्णतृह्वमुष्ण०	४ १७९
शरीरावरणं स्वामि-	१३ २१६	शीर्णारतीन् शान्त०	२ १३८
शरीरिणामूर्ध्वमधश्च	१२ ३८	शीर्षाधयं धवण०	५ १२६
शर्म नैति सुधर्मायां	७ ६६६	शीलन्धराहस्य	३ २०६
शर्वैर्गमपि तिनिरो०	१५ ३०	शीलं भवज्ञेश०	२ २११
शाशंसतुस्तस्य	३ ३१	शुक्लप्यानं तृतीयं प्राक्	१८ २१०
शशिदिवाकरयोः	११ ३४	शुक्लप्यानबलेनाशु	१८ ३१५
शश्वद् भुजिष्ययति	४ २४५	शुक्लप्यानाधिरोहेण	१८ १७४
शश्वद्वियोगमन०	५ १०८	शुण्डाभिरामम०	१७ १५०
शस्तपानः स हस्तीव	१३ २०८	शुद्धाक्षपानौपध०	६ २३४
शस्त्रैरुत्तैस्तन्वाना	१६ ३३	शुभा वाऽप्यशुभा वाऽस्तु	७ १३७
शस्त्रैर्धनैः पुस्तक०	६ ११९	शुभ्रप्रभोऽभिचन्द्रोऽभात्	७ २१६
शातकुम्भमयः कुम्भो-	७ २६३	शुभ्रभातुस्फुरद्भातु-	७ ५३७
शातकुम्भसम्भवाभिः	१५ २५६	शुभ्रैरदभैः	६ १०४
शारदीनैन्दुविशदं	१५ २५७	शुशुमे यवीयहृदि	१६ ६६
शारदेन्दुरिव सौम्य०	८ ४३	शुभाव स्वामिनो धर्म-	१८ २६८
शालायां खमनसि	१५ ६५	शुश्रूपमाणां तत्रात्म-	१८ २४९
शालं यथा शास्त्र०	२ २०	शुलिमोलिमणि०	८ ११७
शालं विदोऽक्षि	९ ५१	शृङ्गारसारतर०	९ ६४
शास्त्रीयचारवाद०	१७ ३०४	शृण्वद्भिः स्वामिनो ध्यान-	१८ ६१
शास्त्रैकजीविनो विप्राः	७ ५३	शैलस्य तस्य शीघ्रं	४ १४५
शिशामशोपामुपगृह्य	१७ ३१	शैलोऽथमम्बर०	५ ९३
शित्तिधिया कपि०	११ ६६	शैशवात्ययवयःसमयं	८ ७०
शिविकार्या द्वितीयायां	१८ २३१	शैशवेन नियुतस्य	८ ५०
शिरःप्रदेशे	१२ ९७	शोकमुक्तः कमाद् राजा	१८ २७५
शिरस्ते किं मुकुटेन	१२ १११	शोके विलपति हर्षे	४ ९९
शिरस्यमी स्वामिमुष्ण०	१२ ५१	शौचिकेयमय०	१० १२
शिरःस्थेनातपत्रेण	१३ ३५७	शौच्यौत्तवे बाहुबला०	१७ १६९
शिल्पादेरधिकं	१३ ३१२	श्यामपक्षशशिनः	१० ७
शिशिरशीकरसङ्कर०	११ ३८	श्यामं प्रयमसंस्थानं	७ २०९
शिशिरैः पदार्थ०	४ ८७	श्यामसूक्ष्मशुद्ध्यानि	८ १३४
शिशिरोपचारतरलं	४ ८८	श्यामाश्यामलयां	७ २२९
शिथाय शास्त्रादपि	६ १३७	श्रद्धाकृतं चित्तमिदं	२ २०५

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
शयति स्म या चदन०	१६	७७	श्रीनाभेयः प्रसुरवत्	१०	*१
अवणामृतवर्षणं	१४	१२३	श्रीनाभेयो भवत्	३	*१
श्रुतं सुषुप्तिनाऽदर्शि	१३	३१९	श्रीपद्म इत्यभिषया	१९	४७
आदा जिनेन्द्र०	६	१०२	श्रीपद्म । प्रतिपद्य	४	*२
आदाग्न्य श्रद्धाभाजन-	१९	२८	श्रीपद्मस्य श्री धृतराष्ट्री	१	४५
शामण्यं स्वामिनो ज्ञात-	१८	१२	श्रीपद्मस्य श्रीधरकीर्ति०	१०	*२
शामण्यमनणीयोमि-	१८	११	श्रीपद्मस्य श्रीधरभागिनेयो	१९	५७
धितः षोडशभिर्देव-	१६	१९०	श्रीपद्मः समभूषण०	१९	५१
धितः स्रक्षयशान्तर्य-	७	२६०	श्रीपद्मेनाधित	३	४३
धितान्तः स्वामिनि	१३	३९०	श्रीपद्मोत्तरपृष्ठीन्दु-	१	१००
धितेऽपि तादृशैश्चर्यै	१३	१८१	श्रीपुण्डरीकप्रमुखा	१४	२५४
धितैकपक्षे भरत०	१३	१४०	श्रीपुष्कलत्वपुवि	५	२
धितो महामाख्यपदं	३	१०१	श्रीमत्तीर्थहता	१९	६०
धियः पदं स्वस्थि०	९	४	श्रीमत्प्रसाधयधित	५	४५
धिये श्रीवृषभः	७	१	श्रीमद्युगादिदेवस्य	१८	१४
धिये स नाभेयजिनोऽस्तु	३	१	श्रीमद्युगादिप्रभुनन्दनरत्नं	१७	१३
धियोऽर्जुनार्य०	६	३४	श्रीमद्युगादिप्रभुनन्दनौ	१७	१००
श्रीपृष्ठं प्रभुपदान्मुञ्ज०	८	८४	श्रीमद्रामटगच्छदारिज०	१९	९१
श्रीचक्रिणः समजविष्ट	५	६८	श्रीमद्रूपयत्नाभि	१९	१
श्रीचन्द्रप्रभ०	१	६९	श्रीमद्विष्णुनेदिनीधर०	१९	५०
श्रीजुम्भिनधामर०	६	३२	श्रीमान् श्रीनाभिजन्ना	१५	*१
श्रीजिनसमये स्थैर्यं	१४	२३१	श्रीयुगादिप्रभो०	१३	२
श्रीजीवदेवसूरीणां	१९	३९	श्रीयुगादिमजिनावन०	८	१११
श्रीवातपादैः परि०	१७	४४	श्रीविंशोर्विभुसुखे	८	११०
श्रीदामगण्डं वृत्रारि-	७	६८०	श्रीवज्रजट्टजगती०	५	११५
श्रीदोऽन्यदपि यत् तत्र	७	६८३	श्रीवज्रजट्टनर०	५	१०७
श्रीधर्मपोषयु६०	३	३२५	श्रीवज्रजट्टवृषति०	५	११०
श्रीधर्मपोषस्य पदौ	२	१३९	श्रीवज्रजट्टमनषा०	५	११६
श्रीधर्मपोषो धन०	२	५८	श्रीवज्रनामसिद्धि०	६	१४६
श्रीधर्मपोषोऽम्बलि	२	७२	श्रीवज्रनामस्य तदेव	६	१५०
श्रीधाम कामरूप०	४	६	श्रीवज्रनाम समभूत	६	१८५
श्रीधर्म नोमि	१	२४	श्रीवज्रनामोऽपि विमग्ध	६	१४५
श्रीनागेन्द्रवृत्ताराम-	१	३२	श्रीवज्रनामोऽपि यवन्तु०	६	१६५
श्रीनाभिभूषतनयो	९	१०७	श्रीवज्रनामो भगवान्	६	२५४
श्रीनामिगुरुर्गुरु	९	१	श्रीवज्रसेन इति तत्र	५	५
श्रीनाभिर्नैरेदेवा च	७	२३६	श्रीवज्रसेन इति पुत्री	५	५४
श्रीनाभि कातङ्गमागो	७	२३४	श्रीवज्रसेननरसोऽपि	५	१०६

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
श्रीवज्रसेनप्रभुवाक्०	६	१८७	श्रेयांसो जातिस्मरणाद्	१३	२६३
श्रीवज्रसेनो भगवान्	६	१८९	श्रेयांसोऽप्युपेयिवासं	१३	२४३
श्रीवायटप्रवणवंश०	१९	४०	श्रेयांसौकसि रत्नानि	१३	२७५
श्रीविलासनववेश्मनि	८	१०१	श्रेयोमयः श्रावकर्ता	१४	२५१
श्रीविवेकविलासाद्यै-	१९	३७	श्रेयोवह्निवना०	१	*१
श्रीवृषभो वः	४	१	श्रेष्ठी श्रेष्ठगुण०	१३	८
श्रीक्षीतलं श्रये	१	१३	श्रेष्ठैस्त्रिष्टु सुवृद्धिर्गो-	१३	२०५
श्रीश्रेयांसजिनेशस्य	१	१४	श्लाघ्यः कुर्वन् तत्कर्म	७	५५
श्रीश्रेयांसो रत्नैर्नायं	१३	२७३	श्लाघ्यलङ्कारनिरा	८	२४
श्रीश्रेताम्बरमौलि०	१९	३	श्वश्रून् यथा न पिता	१०	११३
श्रीश्रेणक्षितिपो	१	१०४	श्वसितधूममलिच्छलतः	११	३०
श्रीसद्यपन्न ! कलिक्लाङ्क०	२	*२	श्वेतं चेतोऽनुकूलधि	७	६७७
श्रीसुपार्श्व०	१	१०	श्वेतातपत्रमेकेन	७	५७२
श्रीस्वर्णैजङ्गमती०	५	१०४	श्वेतो महाश्वेत इति	७	६४२
श्रीस्वर्णैजङ्गवृषति०	५	१०५			
श्रुत्वेति तत् तपो भर्तु-	१३	३२२	पदखण्डजेता खलु	१७	३१९
श्रुत्वेति तनयं	७	९१	पदखण्डभानो विजय०	६	१५५
श्रुत्वेति वृषतिः प्रीतः	७	२०	पदखण्डं भरतमशेषमेव	१५	३५
श्रुत्वेति भूपो	३	२०९	पदखण्डवर्षं निखिलानि	१७	३५८
श्रुत्वेति भोगफलकर्म	९	८	पदखण्डवर्षं विजिताः	१७	३२८
श्रुत्वेत्यचिन्तयन्निसे	१८	४७	पद्विंशदामुष०	४	३२
श्रुत्वेवं सन्निवदयः	१५	९२	पटंद्गिरिहिपादवली	१६	९६
श्रेणीभूतोत्तरदूभूरि-	७	५५०	पण्मासप्रमिते तस्या-	७	२०१
श्रेयःपदेन सत्पात्र-	७	४०७	पष्टि पपैसहस्राणि	१६	२०२
श्रेयःप्रकाशप्रसराय	३	७	पष्टिपपैसहस्रैः प्राक्	१६	११८
श्रेयःश्रियः सद्गति	३	३४	पष्ट्या सहस्रैः शरदां समन्ता-	१७	४६
श्रेयःश्रीवह्निवलय-	१४	१०६	पष्ट्या सहस्रैः शरदां समन्त्य	१७	२४१
श्रेयःश्रेणीराजि०	११	८६			
श्रेयांसप्रमुखाः पौत्रा	१८	२२१	संरम्भादुचितकृत०	१५	२०५
श्रेयांसमिति ते स्तुता	१३	२५६	संरत्न(प)नाद्वयमप	६	२५९
श्रेयांसं प्रेक्ष्य ते धर्म-	१३	२९९	संवेगं विन्दते नाश्री	१	६४
श्रेयांसवेश्मनोऽन्यत्र	१३	३२६	संवेगनिर्वेदशमा०	२	२८४
श्रेयांस ! श्रेयासां राशि	१३	३००	संवेगनिर्वेदशमानुक्रम-	१४	२२५
श्रेयांसः श्रेयसः किञ्चि-	१३	३२४	संसारनिस्तारकरं तु	२	२०४
श्रेयांसः सधितस्याथ	१३	२४६	संसारवासः स्फुटमेव	१४	२२६
श्रेयांसि प्रतनोदु	१३	*१	संसारवैरिबेरस-	१४	१०८
श्रेयांसि बहुविप्रानि	१	५५	संसारसारं शैवश्री-	१४	१०३

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
ससारस्फारवैराग्य-		७ १४२	सञ्जयमानमसमञ्जस०	९ ११८	
ससारे ससरता		४ १०१	सञ्ज्ञामवाप्य हृदि	५ २०	
ससारेऽस्मिन् ससारिणा		४ १५२	सततं त्वयि चादु०	४ ७७	
सस्कारवत्त्वमौदा-	१४	३००	स तत्र जगतीजानिः	१८ २८२	
सस्पृधेतेऽस्मज्जनि०	१७	१६०	स तत्र निश्रेयस०	६ १४३	
सस्पृह्य नन्दनविलास०	५	२६	सता श्रिये श्रीहृषभ	२ ३	
सहिते सुकृतैरथ-	७	४९६	सता चरितै प्रथितै	२ १३३	
स कथंवा प्रभो घते	७	५७९	सता प्रणमता येषा	१६ २३६	
स एक्योजनायाम-	१८	२४४	सतीप्रततीव्रधारं	१५ २४६	
स एव विश्वत्रितये	६	१७३	सत्कृत्य कृत्यनिदु	१६ ९८	
स कन्या पूर्णमद्रस्य	७	३०	सत्कृत्य व्यसृजदशु	१५ १४५	
सकलमङ्गलमण्डल०	१४	१	सत्त्वप्रधानता	१४ ३०५	
सकलान्तरिपि कलाभि-	४	२४३	सत्त्वप्रबोधप्रथित०	२ २८७	
स कलितसञ्ज्ञो	४	७५	सत्पल्लवा मणिगण०	९ ६०	
सकलैरप्येककालं	७	४९३	सत्पात्रप्रसराधय०	१९ ४९	
स कुञ्जरोऽपि कालेन	११	२०६	सत्पुमानिव सुरत्त०	८ ८५	
सकोटिभेका	१२	८४	सत्प्रसन्नैरिव धेयो	७ ४३५	
सक्रोधापद्योजनानि	१३	१४३	स स्यकुण्डल०	१८ २९०	
स क्षेत्रे भरतेऽत्रैव	१८	१४०	सत्तं कुमारवर !	५ ९८	
सखे ! सखेदधन्मन्दं	७	५२९	सत्येव यामि चेद राज्ये	१८ १६	
सख्योऽवचिल्य	५	४१	सद सदा भोजमुषा०	१८ ६	
स गर्भो मरुदेवाया	७	२९६	सदा तदासां खगिरि किरिट	१७ ७७	
सङ्कल्पदेन कल्पदु०	७	४०५	सदा त्वद्व्याननुधया	१६ २३९	
सङ्क्रान्तरत्नपाञ्चाली-	७	४८७	सदा ददातीश्वरसेवकत्व-	१७ ९२	
सङ्क्षिप्य पुष्पकं	७	६०४	सदाऽञ्जपानादिकृते	२ ४८	
सङ्क्ष्मातपूर्वप्रमितं	७	२३५	सदाऽपि नृपती तस्मिन्	१६ १४९	
सञ्जीतकै सन्तत०	३	८६	सदाऽप्यहिंसेकपरा	२ २१९	
सङ्गृह्य राज्यान्यनुजग्नस्य	१७	२६१	सदा भवतु भावेन	१४ ८२	
सङ्ग्रामव्यतिकर०	१५	२०६	सदा मदप्येष	२ ७७	
सङ्ग्रामैरकृत	१५	१५८	सदा यदाधारतया०	२ ९८	
सङ्घटे हर्षसहर्ष-	७	५२३	सदा वयं स्वयं गङ्गा-	१६ ११३	
स चतुर्दशभि	१६	१८९	सदा समुद्रसासन०	६ २४९	
स चतुर्विक्नुतुर्गुण्या	७	६५१	स देशनान्ते	३ २०८	
सचिवै शुचिवैदाध्य-	१८	२७४	सदैव दर्शनानि	७ ६६८	
सचेतनस्य कस्य०	७	१०८	सदैव सेव्यो भवता	१२ १	
स जनैरुपनीतेषु	१८	१९७	सदोषारी यत्तु	१२ १०३	
सज्ज्ञानसदृशन०	६	२४०	सद्गुरुतो दानाये-	१ १२८	
सघरघरणधरं	८	४८	सद्बोद्धिन्द्रिया स्तु	२ १९६	
सज्ञायते भृशमसंयम०	९	५३	सदेवे शुगुरो शुद्ध-	१४ २२४	

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
सदमैचक्रिणोऽर्हन्त-	१	७७	समग्रमेतद् बहु०	३	४७
सद्भावनाभिरिव	५	११	समग्रवल्लीद्रुम०	६	१८०
सद्यः परिच्छद०	५	७४	समं कच्छमहाकच्छ-	१३	३
सद्यो हृदाऽऽलवालोद्यद्-	१३	१३४	स मन्दम(मा)न्दोलयति	६	८०
सद्यो हृयानि मयानि	७	१५६	समयमाप्य हिमप्रकरो	११	५४
स द्वात्रिंशज्जन०	१६	१९९	समयेऽत्र समभ्यायाद्	१६	२१९
स द्वाभ्यां विभिराश्रके	७	५७३	समये पञ्चतां प्राप्य	७	२१०
स द्वाभ्यां युतदश०	१५	६३	समवसरणनिमित्ते०	१४	३५
स द्वारं नरपति०	१५	१८७	समवसरणमुख्यद्वारि	१४	६०
सद्वासनावासमनाः	३	२३९	समवसरणस्य बाह्ये	१४	१०१
स द्वीपं जवनक०	१५	१५९	समवसरणे न विकथा	१४	१००
सद्वेष्टुवीणा०	३	१९६	समवृत्तघरा रत्न-	७	४५४
सनत्कुमारो द्वादश-	७	६०५	स महाबलजीवो	४	२
सनातनाऽऽल्ले रसना०	१२	११९	समाहारा सुप्रदत्ता	७	३७०
सनाऽप्यनालोकित०	३	२५	समीपमापस्य चकार	१७	३४७
स निरावरणो	१४	१२७	समुच्चलुष्मे भरतस्य	१२	७५
सन्तानशास्त्रिभव०	९	२०	समुच्चलं तन्वति सावकीने	१७	३५७
सन्ति ये भाविनो	१	८२	समुत्कथा नारक०	३	२००
सन्ति रे किं मयीयेऽपि	१६	२०५	समुत्थाय ततस्तेषां	१४	२६०
सन्तो भजन्ति	१६	२६३	समुत्थितोऽयं प्रभु०	१४	२७६
सन्देहादिकदोषेभ्यो	७	३६	समुत्पेदे जगद्भर्तुः	१४	२८१
सन्धानवृन्ताकफलानि	२	२४५	समुदियाय धृतोर्वमहः	११	२०
सन्निरीक्ष्य पुरुषान्	८	३८	समुद्धरन्ति स्म	२	१०३
सन्मार्गतो ध्रष्टरा०	६	१७६	समुद्धृता प्राग् विधृता	१२	९४
स पुरिमतालाभिख्ये	१३	४५३	समुच्चते जीवनदे	२	२९९
सप्तचापशतोद्युधायी	७	२१७	स मूर्द्धबदेन	१७	१७४
सप्तमे नरके पूर्वो०	१	११८	समृद्धिमोहेन	६	१६९
सप्ताहाराज्योद्गमेऽपि	२	६३	समेत्य शास्त्रो लघु	१२	१५६
स प्रभुः स्फटिक०	८	३७	समेत्यापाच्य०	७	४८१
स प्रविश्योत्तर०	१८	५३	सम्पन्नसज्जियानेषु	१६	११४
स भक्त्या सपरीवारो	१३	७९	सम्पिष्य पिप्पलशमी०	९	८१
स बाहुबल्याय०	१२	७८	सम्प्रति त्यक्तराज्योऽयं	१३	४०३
समया स्वयम्प्रभाऽथ	४	२२६	सम्प्रति प्रतपत्येष	१३	८७
स भवद्गुण०	५	१	सम्प्रत्यपि यदि पशौ	४	१३४
स भूपतीनित्य०	१७	२८०	सम्प्राप्तपूर्वपति०	५	९९
स भूपः सूपकाराणां	१६	१९३	सम्प्राप्तः प्रभुतनु-	१५	२
समं समग्रैः स	१२	७	सम्प्राप्तमेकोत्पतनेन	६	२२७
समं सम्मदसङ्गीत-	७	६७४	सम्प्राप्तोऽवनिवनिता०	१५	१४७
समग्रभूमीपतिसम्मतेन	१७	१७६	सम्प्रेक्ष्य जननी तस्य	१३	१९४

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
सम्भाव्याद्भुतसंरम्भं	७	४१८	सर्वेऽप्यजायन्त	६	२१७
सम्भूय ते सोदरवत्	६	२४	सर्वे भावा यत्प्रमावा-	१	२८
सम्भूतेऽपि रसं स्वामि-	१३	२६६	सर्वे वयं स्वस्वमवाप्य	१७	२५७
सम्प्रान्तस्वान्तसङ्क्रान्तं	७	४०	सर्वोन्मादनिदानानां	१८	१६७
सम्यक्त्वेन रम्याण्यणु-	१४	२२३	सर्वोऽप्यवसरे श्रेयः	१३	८४
सम्यग्ज्ञानचरित्रं	१४	२२१	सहस्रणानामष्टम	७	५८०
सम्यग्दर्शनं	१	९	स वनस्थानयेत्याह	१३	३७१
स यदवावि	११	२७	स वाजिराज	१५	२४८
स येन साकं	२	५	स विक्रमः स्वामिसम	१७	१४
सरलौ विपुलश्रीकं	१३	७४	स विमृश्य मनः	७	८६
सरसिजजयिनोर्यस्याः	४	४४	स निवेशं नृप	१८	२६१
सरसीमिष सरसीरहि-	४	५९	स वोऽव्याप्तामिभू-	१३	१
स राज्ञा राजः	१६	१९१	स शुभ्रवासीभिरदभ्रं	१३	७६
स शत्रिशेषाः	२	११४	स श्रीमतीजीवः	६	१५
सरिद्रा वर्षधराः	२	९	स श्रेष्ठिनोऽत्रभू-	७	३१
सरोरहिभ्यन्तरिता	३	८१	स सचिववयसि	४	९४
सर्वि किमेतत् परि	२	१५८	स सार्वभौमः	६	१६६
सर्वसहस्रवेन	१७	६०	स सहस्रेणोऽन	१६	१९६
सर्वं सुगन्धि विधिवद्	९	३१	स सहस्रेणोऽन	१४	१४५
सर्वं सुगन्धि विधिवद्	७	१५४	स सुरैरसुरैः	१८	२६२
सर्वकारं क्रीडमान-	८	१३०	स सौधमध्यमासोऽपि	३	७५
सर्वतः क्रमसमोजतः	७	५२८	स स्वर्णशशी	११	५५
सर्वतः पर्वतप्रामा-	१३	४१४	सहजनिर्मलकान्तिनि	४	१३२
सर्वतः पर्वतप्रख्य	१८	८५	सहजातेन हृदाऽहं	१४	२८६
सर्वथा प्रतिपिदोऽस्मि	१६	२०९	सहजैश्चतुर्भिरेका-	७	६५३
सर्वदिरजैश्चमात्रायै	१६	५४	सह सर्वे सुपर्वेश	४	२१६
सर्वदिग्यौषधिद्रव्यैः	१८	१३३	सहसा सह देहेन	७	५१
सर्वभाषानुवादिन्या	३	२६	सहसा साहसेनाति-	७	४१३
सर्वाङ्गयज्ञा प्रमुणा	१४	२२२	सहस्रमयनसासन्	७	५८१
सर्वात्मनैतद् यतिः	९	१०९	सहस्रनेत्रोऽनुपमं	७	४८५
सर्वायतः किल सुबाहुः	३	२६६	सहस्रयोजनोत्सेधो	१८	२३०
सर्वायसिद्धिं मा मुक्त्वा	१५	२०९	सहस्रवाह्या शिविका-	१८	१८३
सर्वाशाप्रसरणं	३	९६	सहस्राणि केवलिन	१३	११
सर्वे तमुर्वीदयित	१४	२१२	सहस्रास्तेऽपि चत्वारः	२	१२०
सर्वे धर्मा दानसत्याः	६	१२७	सहाऽऽनयं यानहं	५	३०
सर्वेऽपि कल्पे	१०	१०८	सा कुब्जालिलुलिता-	१७	१२६
सर्वेऽपि जीवा किमु	२	२०१	सा कण्ठकिङ्किणीनाद	५	२७
सर्वेऽपि जीवाद्भुतयो	६	१४	सा कापि चित्तरति-	७	३९
सर्वेऽपि धाव्यात्	११	७३	सागरान्तरनिर्मग-	७	१२३
सर्वेऽपि सेवामृतवो			सागरोऽप्युज्जगैर्वं		

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
सा चम्पकद्रुकलिका०	५	२९	साथोऽन्तरा	२	२०३
सा जन्मतः स्वजन०	५	१३	सार्द्धा पदसती द्वादश-	१८	१८४
साऽऽज्ञया स्मरनृपस्य	८	१५४	सार्यं वधूद्वयवरेण	९	९६
सादिचित्तानुश्रुतिं	१५	२३४	सा व्याकुलालिकुल०	५	१९
सा दीक्षा क्षुत्तृपादरुणै-	१३	५३	सा सुस्थितस्य	५	१६
साधर्मिकोद्दरण०	१९	५२	सा सेवकस्य भक्तिर्या	१३	१०२
साधर्म्याद् गुप्तमेवैव	१८	६	साहाय्यतोऽहमप्यस्या	१	८५
साधारणकृत्याण्येत्य-	१४	२७४	सिंह्यानाद् गजयानो-	७	५८८
साधु त्वद्वर्गीः स्तुषेमेवं	१६	२४८	सिंहविष्टरविकम्पतो०	१०	२
साधुपालनमसाधु०	१०	४२	सिंहरूपकलनां	८	९६
साधु युग्मिषु विनीतता	१०	२०	सिंहाबहमहीनायः	१	१०७
साधु साधु महासत्त्वे ।	१६	२१	सिंहासनादयोत्थाय	१६	१८२
साधु साधु महासत्त्वो !	१३	११६	सिंहासनमिदं धित्वा	७	४६६
साधुत्वे गुह्यतर०	१७	३८८	सिद्धान्तश्रद्धा०	६	२५६
साधूनां साध्वीनां	१४	९४	सिद्धान्तोक्तेषु श्रद्धा	१४	२०९
साधोस्वस्याधोऽवहद्	१७	३८५	सिद्धायतनकूटेन	१३	१४७
साध्वहं समभवं	८	३१	सिद्धार्थपार्थिवो	१	१११
सान्द्रचान्द्रवि०	१०	१६	सिद्धिं यतिः सोऽभि०	६	३६
सान्द्रेन्द्रियार्थ०	५	१२५	सिद्धो महर्षिरेकोऽपि	१८	१७७
सान्ध्यधीधिति०	८	३	सिन्दूररेणुप्रसरेण	१४	८
सा न्यकृतेति मात्रा	४	१४४	सुकर्मदत्तेन्द्रिय०	१२	४८
साऽपत्यवत्सलतया	५	१४	सुहृत्परिणामतो	४	२३४
साऽप्यसारासारसयो-	७	९८	सुकृतसुर्दिवो०	११	६०
सा प्राप्तिशक्ति	६	२०४	सुकृतामृतकलोल-	१६	२६२
सामदानविधि०	१०	७५	सुखारोहाय तत्राद्यं	७	४४९
सामानिकादिभिर्नाग-	७	६२९	सुखेऽभवद् देसजुषां	१०	१२१
सामानिकानां सहस्रैः	७	६२२	सुचिरे चिन्तितशिक्षे	७	९४
सामानिकैः पदसहस्रा-	७	६२५	सुज्ञानजीवातु०	६	२११
सामानिकाख्यं प्रथमं	२	२१५	सुताऽऽर्तिस्तुताऽष्ट०	१४	११३
सा मोदकान् विलोक्य	४	१४१	सुधाकुण्डसनीडानां	१३	४९
साम्राज्यलुब्ध०	५	१३४	सुधी. सुधर्माधिपति०	१७	६७
साऽयच्छन्मणिकटका०	१५	१३८	सुनन्दासूनुरन्यून-	१३	३५६
सा योजनपञ्चशती	७	५९७	सुपर्वगन्धर्वगणा	१२	१३०
सारस्वताका०	१२	५०	सुपर्वणां व्योम्नि	१२	१३२
सा राज्ञाऽनुपता०	१६	२२८	सुपात्रदानप्रसरेण	२	३१०
सार्यबाहो धनो	१	८७	सुपुरुषरेखा नैया	४	१००
सार्यस्य दौ स्म्यं	२	११२	सुसोत्थित इव	४	१२
सार्थाधिनाथस्य	२	७४	सुबाहुना साधुवरेण	६	२५३
सापेक्षरसावसरेऽत्र	३	५१	सुसुदिना दिष्ट०	३	२०५

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
सुखिनामान०	३	२०३	सेत्यूचे जय जय	१५	१३५
सुभगसौरभ०	११	३६	सेनाजनः काश्चनकेतुचिर्ब	१७	१३१
सुमौमोऽय	१	७२	सेनानीखदररियुगम्०	१५	१०१
सुप्रावृता चेतसि-	१७	८०	सेनानी समरपरराक्षसुर्षी	१५	२१२
सुमङ्गलायास्तनये	१७	३२९	सेयमप्रतिनम्रऽऽहवा	१	८४
सुमनोददमनोऽश्वम्-	७	४६२	सेवयाऽस्य वसीकर-	१३	१२५
सुमहान् परिग्रहो नहि	४	१९७	सेवयैवास्य हास्य स्यु-	१३	१२१
सुलगजरजनी०	१९	५	सेवाकृती निष्पत्तिमौ	१३	१७५
सुरजनिता इत्येको-	१४	२६५	सेवापरं स्वस्य परारूपेण	१७	२६३
सुरनरतिर्यङ्माया	१४	२९७	सेवित्वा स्वामिनमभुं	१३	११०
सुरधेष्ठाक्यया-	१	११०	सेविष्यते सदैवासौ	७	२८८
सुरापासधिया	१४	१०४	सेव्यते यदि सोऽस्माकं	१६	२५५
सुरा। श्रुतेति तामावा-	७	४४५	सेव्य स्तमिषुत. किन्दु	१३	१०४
सुरापुरं. सेधित०	३	३	सेका जगाम गच्छतु	४	१०४
सुरं सह सहसार.	७	६१०	सेका दुष्पमसुपमा	७	१४९
सुलभा सौन्दर्यदा लक्ष्मीः	७	७३	सेन्यद्वये सैनिकचक्रवाल-	१७	३०१
सुवत्सश्च विशालश्च	७	४४१	सेन्यद्वये स्वाम्बनुशास्त्रि०	१७	१८७
सुवर्णप्राकारेशान०	१४	४७	सेन्येशोऽकृत पथि	१५	४०
सुवर्णमणिभूषण०	१४	१५२	सोऽस्तीषया तृया रीषः	१६	२७१
सुवर्णरत्नप्रवृत्तीनि	१२	८३	सोऽपीत्येकादशज्ञेयु	१८	३
सुवीरते से	६	८६	सोऽन्य कटाक्षहति०	३	६५
सुयेणो दक्षिणं	१६	११५	सोऽपश्चमि०	१३	८०
सुसमये ह्यभवत्तु	११	४८	सोऽवाते. कनकमयै	१४	४५
सुस्निग्धया दृगावया	४	१०९	सोऽन्धेर्द्रादस	१५	१२४
सुहृदा धृतममलं	१५	३२४	सोमो गजधेनि०	१७	१८०
सुत्तिकार्वैरमतो दिक्षु	७	३८४	सोऽस्यवाचनो दिव्य-	७	६५३
सुशयन्ति विविनामि	७	१०५	सोऽध्विना सुदध्वा	४	९५
सुनायंयोल्लू	६	३४८	सोऽन्नाद् वो वृषभप्रभु०	१८	४१
सुसुद्धितीमो भवति	६	१३५	सोऽष्टप्रकाराह०	६	१७
सुसोर्जनमह कटु-	७	५६४	सोऽहन् हाकारमाकार-	७	२२६
सुसुन्दरकूर०	३	८६	सौजन्यघन-	३	२३६
सुरिर्वेनोऽवोचदधेति	३	१५५	सौति सौख्यमसमं	८	७९
सुरि श्रीजिनदत्ताख्य-	१	३५	सौधर्मकल्पाद्य स	६	७
सुरि श्रीजीवदेवाह-	१	३४	सौधर्मकल्पात् समये०	३	२७
सुरीश्वरस्वात्म०	२	३५	सौधर्मग पुष्पमिनी	१	१२२
सुरेणाम्बरपुम्बिना	८	१६८	सौधर्मतोऽजिन्	३	९४
सुरैर्सेनीनामपि	२	१४२	सौभाग्यदेवी कुवभाग्यदेवी	१९	५६
सुरे श्रीजिनदत्तस्य	१	४२	सौभाग्यामृतनिभता	४	६५
सुजन्तुर खान्त०	२	३१८	सौभ्रान्तो ययपि	१७	६४

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
सौरभ्यं सरसिहो०	१५	४७	सृष्टापरित्याग०	२	४३
स्तनकनककुम्भयुग्मं	४	४९	स्फुरद्द्विरेफा०	३	३५
स्तनयितुहृतं	१४	१२४	स्फूर्जता सिंहनादेन	७	४२९
स्तनयितुहृततः किं	४	१५६	स्फूर्जतेजःप्रचयनिचितं	१५	४२
स्तनितानां तु सुघोष-	७	६३२	स्फूर्जद्वज्रकरोभिर्दं	॥	४५१
स्तन्यमन्यजनवक्ष	८	१६	स्फूर्जद्विस्तुर्यनिर्हादै-	१३	३६६
स्तनकितं कपिभि०	११	५३	स्मरयौवनयोः सज्जे	१८	२८९
स्तनधानां न हि	१५	१०६	स्मारितमांसास्वादं	४	१७४
स्तम्भेरमास्तस्य	१७	६९	स्माद्धान्यः स्वीकृतं खामिन्	१३	३२०
स्तम्भाः शङ्खाङ्गमणिज्वाः	९	१६	स्मितदृशा सितकृष्ण०	११	९
स्तम्भेषु तेषु निविता	९	१२	स्तृत्वा प्राग्भववैरं	४	१६४
स्तम्भेषु शातकुम्भीया-	१६	१३४	स्मेरनीररुह०	८	३६
स्तम्भैर्निकेतस्य	२	७१	स्मेरपद्मकमकरा	७	१८
स्तुता त्रिलोकनायक-	१४	१११	स्मेरपद्मपद-	८	२
स्तुत्वैतं जिनपति०	१४	१८२	स्मेरपद्माकरैः	७	२६४
स्तेनजैणाश्रु०	७	३	स्मेरवारिजमिवा०	८	४६
स्तोकहर्षं दधौ शोकं	१८	२०३	स्मेरस्फुरत्स्फुर०	१७	१४६
स्त्रीणां चलचामर०	६	३३	स्मेरांशुवर्कं समरेषु	१७	७३
स्त्रीपुरुष०	७	२०२	स्मेराम्भोरुहसुरभि	१५	४८
स्त्रीपुंस्त्री प्राप्तकालेऽथ	७	२३२	स्मेरा धीरस्सद्व्येषां	१३	१३३
स्त्रीभिः प्रहृष्टा०	२	२२८	स्मेरे तयोः धवणयोः	९	५५
स्थानं मुनीनां	२	१६९	स्यात् प्रायुक्तं कल्पनीय-	१३	३११
स्थितः पीपयशालाऽन्त-	१६	१६२	स्याद्यमनर्पदण्ड-	१४	२३६
स्थितः प्रतिमया मौनी	१३	५६	स्युर्मेक्षिका यज्ञ०	२	१९७
स्थितावधोमो भुजयुद्धयुद्धा०	१७	३०५	स्युः स्पर्शनाह्वयं	२	१९५
स्थिते जलस्योपरि	१५	२५५	स्युं यत् क्षमसुहृ०	१५	३५
स्थिरा निराकाङ्क्षया	१४	२२९	आगपूर्वकरण०	१४	१६२
स्थैर्यनिर्जरगिरेः	१४	१३७	स्यग् रत्नं हय०	१५	३१
स्थैर्यं धर्मनिर्मितौ	१०	१२५	स्यग् वेत्रिणा बाहु०	१७	४२
ज्ञाता विज्ञिता विविधा	१६	२२५	स्योतस्विनीस्योतसि	१७	१४८
ज्ञातोऽसौ निरु०	१५	१६८	सर्वं सार्वभौममुत्तमा	५	४६
ज्ञात्रं विकेपनं वक्ष-	१३	२०	सर्वं श्रियः स्फटिक०	१०	३१
आहवाऽग्नौ विरचितपारणोऽकृत	१५	१३१	खकीयकायप्रमुखा०	२	२७०
आहवाऽसौ विरचितपारणो महात्मा-	१५	११५	खगुणैः समप्रभुवनेषु	१६	७६
आनान्ते मलयज०	१५	१६	खगोप्रजे चक्रवर्तो न	१७	३४८
आनाय पानाय	१७	१४५	स्वं वरीव करप्रक्षि०	८	३०
अग्निघना जिनत्रिलोचन०	८	१२४	खच्छः पप्रच्छ पृथिवी-	१८	९३
रथं द्वे ददा च भवेति	१५	१५५	खच्छाशयस्य	७	११
रथाररुद्धमटीपृष्ठं	१५	२४०	खजनेषु निमज्जयोर्वी	१६	३९

पञ्चप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पञ्चप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
स्वजनैरप्यवज्ञाता	१३	३९८	स्वतारताऽऽङ्कतिवलि०	१३	१४७
स्वप्राधुर्दश विलोक्य	५	११०	स्वस्तिकप्रभृति०	१४	३६
स्वप्रार्थनां कथाभिः	७	२९३	स्वस्थानसम्प्रापक०	२	१०२
स्वप्रार्थान् मरुदेवायाः	७	२९३	स्वस्थानस्थापितात्मा	१५	२१
स्वप्नो मयाऽप्येक्षत	१७	२८१	स्वस्मिन् विश्वममी	१३	*२
स्वभावतो भद्रक०	२	३६	स्वसौ मुहुः सजित०	१७	१६१
स्वभावभावप्रथमान०	१३	१४३	स्वस्य स्वीकृते मृत्युं	७	६६
स्वभावशोभाशुभ०	२	३१६	स्वस्वव्यापारवर्णा-	७	५७५
स्वभ्यस्तविज्ञानवशा०	१७	३१२	स्वस्वस्थानकतो	१३	२११
स्वभ्रातृसौभ्रात्रमुदा	१७	५७	स्वस्वामिनोऽस्यप्रथिनो०	१७	११८
स्वयं राज्यं परित्यज्य	१३	६२	स्वस्वामिमरणैकाग्र-	१८	२६०
स्वयंवराण्यङ्गजुषां	२	१६८	स्वहृदयदयिता	४	११३
स्वयं विकारैषु	६	६३	स्वाद्यादितं वपे०	१७	३
स्वयं वारीरेषु	३	१२३	स्वाप्तो भवैर्माप्सतर०	१७	१६४
स्वयं श्रीगुणमखानी	१३	२१०	स्वाभमप्रशंसा०	२	१८०
स्वयं समीकाय	१७	१७५	स्वादयन् स्वमयं	८	२६
स्वयं स्मृभो विभु०	१३	१५१	स्वान्ते समन्ततः	७	४१४
स्वयं नयोलासमय०	१७	३०	स्वान्तोद्भ्रान्ततमप्रेम-	१६	९०
स्वयं परेणाथ	२	२४४	स्वाभिपेकोत्सवे प्रातृन्	१६	२५१
स्वयम्प्रभाप्रभृतयो-	१३	२५५	स्वामलक्ष्मीकृता रुद्री-	७	२१७
स्वयं प्रसूनान्यवचिल्य	३	६३	स्वामिजयजयाराध-	७	५७७
स्वयं महारमाऽऽत्तमहाव्रतेऽय-	१७	२६९	स्वामिनं स्वामि०	७	३७९
स्वयं मुदा दुक्ष्यवनेन	१३	९०	स्वामिनं जनिता जन्म-	१३	१०७
स्वयशःप्रसरणीर-	१६	१३४	स्वामिन गतिनारमाऽऽशु	१३	१०८
स्वरत्नाभरणज्योति-	१६	३०	स्वामिनं दहनदाह०	१०	६५
स्वरूपं विनिरूप्यतत्	१६	२७९	स्वामिनः पितुरिव	१०	९१
स्वरेण वर्णेन च	१७	११०	स्वामिनः स्थानयानादि	१३	७३
स्वर्गाद्युतारमकृत०	५	८०	स्वामिना कथिनो घर्षः	१८	४३
स्वर्गादहं द्युतवती	५	६३	स्वामिनोऽङ्गिपु	१०	९७
स्वर्गादागल्य गीर्वाणा	१८	१७५	स्वामिनो दक्षितदायन०	८	१३३
स्वर्गिणः प्रसुकरेण	८	४९	स्वामिनो नतिभि०	१०	३८
स्वर्गिण्यारिषु गतेषु	१०	५३	स्वामिनोऽन्नाहया स्वामि-	१३	१०५
स्वर्गिणेणि०	१४	१७३	स्वामिनो वदनचन्द्र०	१४	२६५
स्वर्गस्य वर्णस्य	३	२३८	स्वामिनोऽन्मद्विष्ट बोधं	७	३३३
स्वर्गाद्रौ नन्दने रत्न-	७	३५९	स्वामिनोऽस्य जननी	८	८
स्वदण्डः किमु	१५	४९	स्वामिनोऽहमपि जेह-	१३	३१६
स्वभोगैरपि	१६	२६८	स्वामिन्ममी यदिदया-	३	१०९
स्वर्गमिहमगच्छोऽपि	७	७३	स्वामिन्यमोऽग्नेऽप्यादीव	७	३३३
स्ववापनावद् विग्रहाभि	१३	८९	स्वामिन्यपेक्षप्रवर्ध	१७	९१

पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः	पद्यप्रतीकम्	सर्गाङ्कः	पद्याङ्कः
स्वामिन् ! सत्यमनन्तस्य	१४	८१	ह		
स्वामिपाणिकमलं	८	१०४	हयां हि स्वातस्य०	१७	११७
स्वामिप्रताप०	११	७५	हरिराद्वावमहे-	१८	८९
स्वामिप्रसाद०	९	४	हरेर्दर्शयितुं देवा	७	५१८
स्वामिप्रेक्षाप्रवृत्तो०	१४	१५९	हर्यक्षः शौर्यवर्षेषु	७	२५७
स्वामिभालमद्युभन्	८	१२९	हलाहलाणां हरि०	२	२६५
स्वामिभूः स्वामिनः श्रीमान्	१३	१००	हल्लीसकप्रसृमरामर०	९	१०२
स्वामिमानसविनोद०	८	४५	हस्तद्रुयाप्रविधृतेन	९	८३
स्वामिमूर्ध्नि मृदुला	८	१३२	हस्तभूलवलये	८	१०६
स्वामिशासनमिदं	१०	७२	हस्वान्तरविहस्वान्त-	१६	२४९
स्वामिसेवनकृता	१४	२७०	हस्ती बलिघ्रोऽस्ति	१७	३३९
स्वामी धर्मं समदिक्षत्	१८	३०	हस्तेन तेनैव स	१७	२८३
स्वामी प्राग्जन्मनि	४	९७	हा स्वयारे कृतं दुष्ट-	७	१९९
स्वामीव स्वामिनो भान्य०	१३	९९	हा दयिते । हा दयिते ।	४	७६
स्वामी गिरिति यस्यादेः	१३	४३९	हाराधं हारयोमुष्ण	१६	१७८
स्वामी सुलभसमयेऽप्य	९	८२	हित्वा संसारहेतुनि	१	१९
स्वामी स्नाहेति तं चक्रि-	१८	७७	हित्वैदिकं वैपयिकं	३	१६९
स्वामी स्ववामचरणेन	९	७९	हिमगुणैरजयज्जग०	११	६५
स्वाम्यजल्पदपराणि	१०	७१	हिमदग्धपुष्प०	११	७०
स्वाम्यजल्पदयममि०	१०	६६	हिमभयादुपसि	११	६४
स्वाम्ययं वक्तुं वा	१३	६१	हिमभरस्तरणीय०	११	५८
स्वाम्याज्ञया सैन्य-	१७	२७३	हिमलयान्मदनोऽपि	११	६८
स्वाम्याहो हजमिदं	१५	१६७	हिमाचलकुमाराय	१६	६
स्वाम्युपान्तमुपेतेन	१८	४५	हिमाद्रिगामी हिम०	२	८७
स्वाम्युपायमनपाय०	१०	५९	ही पाहि पाहीति	१७	३००
स्वाम्येव सेवितः सत्यं	१३	१०१	हुङ्कारं स परमहीन्द्र०	१५	१२०
स्त्रीकारं कल्पशृङ्गेषु	७	१९५	हृत्वाऽवस्थापिनीं देव्याः	७	६७६
स्त्रीपुर्वन् समितीः पद्म	७	५६७	हृत्सखीविललनेन	८	२५
स्त्रीकृत्य दग्युद्धमयो	१७	२८८	हृदयभुवि हारलतिका	४	८
स्त्रीकृत्य समभूषणी०	१६	७९	हृदयस्थकामचर०	१६	६३
स्त्रीये स्त्रीये निकाये तौ	१३	१७४	हृदा यदान्धं	३	१८
स्वेच्छाप्रचार०	८	१५४	हृदि धृततत्त्वचकलयो	४	९१
स्वेदमिन्दुपुनरुज-	१६	८८	हृदि स्मरन् स्मरिवरं	२	३०६
स्वेदाद्यनश्वर०	९	८५	हैमनीपु रजनीपु	१७	३८७
स्वेषु स्वेषु विमानेषु	१८	२४१	हैमनीष्वपि तमीषु	१३	४४५
स्वैर्बलमिप्रेरिव	१४	१९०	हैयव्वीनं भयु	२	२४२
स्त्रोदरमपि पूरयितुं	४	११८			

पृष्ठम् पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठम् पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१२१ १५	क्रोडान्तक्रान्त°	क्रोडान्तःक्रान्त°	१९५ ७	विभासि भुवनं	विभासिभुवनं
१२२ ३	प्रत्यग-	प्रत्यग-	१९६ ६	सेवाल°	शेवाल°
१२३ ९	गमनेवनी	गमने वनी	१९७ ७	रम्माः	रम्मा
१२३ २२	समादिक्षन्,	समादिक्षन्-	१९८ ४	सह जन्यया-	सहजन्यया-
१२५ ११	सागरो	सागरो		ऽपि	ऽपि
१२५ १४	धिप्रिय°	धि प्रिय°	१९९ ४	खोयत् तदा°	खोयत्तदा°
१२५ १५	वाभिचन्द्रि-	वाभि चन्द्रि-	२०० ४	उल्ललिताशि°	उल्लासिताशि°
	काम्	काम्	२०० ४	ध्रुवभाभिरेतौ	ध्रुवभाभिरेतौ
१२५ २२	पिशोरु°	पिशुरु°	२०० २०	सञ्चितरवेण	शिशितरवेण
१२८ २३	चन्दनस्यान्द-	चन्दनस्वान्त-	२०० २६	गी श्री-	गीःश्री-
१३१ २२	प्रकाश्यं	प्रकाश्यं	२०२ २३	मार्गमृगात्	मार्गयुगात्
१३१ २७	क्षियः	क्षी	२०५ २	सङ्ख्याविधूत°	सङ्ख्या विधूत°
१३५ २६	वैपुण्यपि	वैपुण्यपि	२१४ १५	ममतातदा°	ममता तदा°
१४१ २६	कान्ताराद्	कान्ताराद्,	२१६ १०	यथा तथा	यथा यथा
१४६ २	वन्तस्यो	वन्तःस्यो	२१७ २३	मही-	महीं
१४६ १८	स्तप्रान्तस्थे	स्तत्रान्त स्थे	२१७ २५	हवेन	हटेन
१४८ ५	स्वामिनो°	स्वामी नो°	२१८ २८	सूर्यस्य	सूर्यात्
१५२ ४	सङ्गिता	सङ्गिताः	२१८ २८	सागरस्य	सागरात्
१५६ १९	द्वात्रिंशति	द्वात्रिंशति-	२२५ ६	दद्या विशद-	दद्याविशद-
	विमानानां	विमानानां	२२५ १९	मात्मना-	मात्मना,
१६१ २२	विनिष्टं	विनष्टं	२२६ ८	॥७०॥	॥७०॥
१६५ ११	धोरण्या-	धोरण्या,	२२६ ९	पुनर्भवन्तो-	पुनर्भवन्तो,
१६६ २२	धर्मस्योद्धार°	धर्मस्योद्धार°	२३६ १२	॥७२॥	॥७२॥
१६८ ७	स्वामीजय°	स्वामिजय°	२२८ १७	॥२१॥	॥२१॥
१७२ ६	सहस्र्याऽङ्ग°	सहस्र्या-ऽङ्ग°	२२९ १६	मधुरर्षयत्	मधुरार्षयत्
१७३ २२	विचित्रितायन्द°	विचित्रितायन्द°	२२९ १९	वनाधिदेवी	ततोऽधिदेवी
१७४ ८	चतुर्दिक् चतु°	चतुर्दिक्चतु°	२३० १२	धृतपाणि°	धृ(धु)तपाणि°
१७५ ७	अकाल°	आकाल°	२३१ १८	प्रकम्पिनीकण्ठ°	प्रकम्पिनी कण्ठ°
१८१ २	तन्मिति°	तन्मि (न्म) ति°	२३२ १८	वैत्यसौ	वैत्यसौ
१८२ ४	समभवत्	समभवत्	२३३ ८	तथा	तथा
१८२ २२	सन्तुल्या	सन्तुल्यातां	२३७ १६	धूपार्थविधे°	धूपार्थविधे°
१८३ १२	कुतः	कुतः	२३७ २४	शृङ्गतरा नाक-	शृङ्गतरानाक-
१८४ ९	रोमकोमल°	रोम कोमल°		रुहु°	रुहु°
१८५ १९	निःप्रतापमिव	निष्प्रतापमिव	२३८ ७	निलाभनेप्सवः	निभालनेप्सवः
१८७ २४	तद्दश नखो°	तद्दशनखो°	२३९ १९	कर्म कर्मठाः	कर्मकर्मठाः
१९० १५	भषद् धरणेन्द्रः	भषद्दरणेन्द्रः	२४० १४	दप्सरो,	दप्सरो-
१९० २५	स्थितिवात्यम्	स्थितिवात्यम्	२४३ १७	विटङ्ककण्ठ°	विटङ्ककण्ठ°
१९१ ८	हरिणीवद् दि-	हरिणीवद् दि-	२४४ १३	कुमारी दिक्-	कुमारीदिक्-
	गिवलोकि चल°	गिवलोकिचल°	४४१	४४२	४४२

शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२५१	८	निच्छायानिव	निदछायानिव	३४८	१९	वल्गुवल्गन्तं	वल्गु वल्गन्तः
२५१	२३	“पिप्पला”	“पिप्पला”	३४९	१९	॥४५॥	॥४६॥
२५१	२८	चन्द्रिकात्	चन्द्रिकाम्	३६२	५	तथाऽष्टदशभिः	तथाऽष्टदशभिः
२५२	८	“लङ्कृतोऽन्त”	“लङ्कृतेऽन्त”	”	९	॥१९९॥	॥१९९॥
२५३	२३	शुभगं भायुका	शुभगं भायुका	३६३	२७	“पदकल्याण”	“पदकादिल्याग”
२५५	१३	धियाऽऽद्यं	धियाऽऽद्य-	३६३	२९	(पृ. २९६)	(त्रि वि.पृ.२९६)
		करणं	करणं	३७७	६	मैलोक्यपि	मै(धि)लोक्यपि
२५६	३	शुशुटेनैव	शुशुटेनैव	३७९	६	पृउना	पृउना
२५७	१३	विद्योद्धरा	विद्योद्ध(सु)रा	३८०	२३	“ऽनृणीत्वं	“ऽनृणीत्वं
२६३	१९	अनुस्मामिनं	अनु स्मामिनं	३८१	७	“रचलां	“रचला
२७०	२२	बाहुयसस्य	बाहुयसेव-	३८१	२६	पृथ्वीम्	पृथ्वी
		यन्दनं	न्दनं	३८२	१२	“मुचै शिरसां	“मुचै शिरसां
२७१	१५	राजिनि	राजि(ज)नि	३८२	१५	“पटारदाली-	“पटा रदाली-
२७३	१९	च्छन्नादीनि	च्छन्नादीनि	३८३	२०	“श्वसन्त्यङ्क”	“श्वसन्त्यङ्क”
२७५	१२	लोकेश।	लोकेश	३८५	१३	द्वयंनतेनैव	द्वयंनतेनै(ने)व
२७५	१९	“सुधाम्”	“सुधाम्”	३८८	४	“मदधृक्कुवे	“मदधृ(भृ)क्कुवे
२७९	३	यत् काय-	यत्काय-	३८८	१९	तत्तेजः स्तब्धक	तत्तेजः स्तब्धक
२८०	३	यगाधुम्बा	खगा धुम्बा	३८९	३-४	पतिष्यत । खे	पतिष्यत खे ।
२८०	१२	यत्तथादि	यत्तथादि	३८९	४	दृष्टैर्निर्घातै-	दृष्टैर्निर्घातै-
२८२	१६	पद्य ज्ञानां	पद्यज्ञानां	३९७	२४	“बहुली” मही-	“बहुली” मही-
२८५	२	प्रति पुष्कं	प्रतिपुष्कं	३९८	२१	न्त्रम्	न्त्रम्
२८५	३	प्रति पद्मं	प्रतिपद्मं			हि मान्या	हिमान्या
२८९	३१	७ दार्ष्टान्तिक-	८ दार्ष्टान्तिक-	४०३	१३	मातुं-	भ्रातुं-
२९०	२२	न्यक्कृतं	न्यक्कृतं	४०५	११	॥१॥	॥२॥
३०४	१५	जन्यमान्योऽधुना	जन्यमानोऽधुना	४०६	६	ऋषयोऽमी	ऋषयोऽमी
३१२	२३	चतुर्दशोच्चतु-	चतुर्दशोच्चतु-	४०८	२४	व्यप्यापयन्	व्यप्यापयन्
		द्वारके	द्वारके	४२८	२६	“सुमनो माल्य”	“सुमनोमाल्य”
३१३	१६	यथाऽऽत्मशक्ति-	यथाऽऽत्मशक्ति-	४३३	२९	“मैदजयाह्	“मैदजयाह्
३१३	१७	यत्	यत्	४३५	२३	बोधं	बोधं
३१९	२३	क्षीराश्रवा-	क्षीराश्रवा-	४३८	१२	कण्डुमिष्टे	कण्डुमीष्टे
३२०	६	“मौदा-त्यमहा”	“मौदा-त्यमहा”	४३८	२४	परिवेष्टयित्वा	परिवेष्टय
३२०	८	शिष्ट-त्वमिथ-	शिष्ट-त्व मिथ-	४३९	१	“चन्द्रोदय-	“चन्द्रोदय ।
३२७	१८	मैत्र्यार्थं	मैत्र्यार्थं	४३९	१७	मत्वेत्यथो	मत्वेत्यथो
३२७	२४	“रमि मागघा”	“रमिमागघा”	४४२	४	विहर विपरितो	विहरति परितो
३३१	५	स्मि(स्थि)तं	स्मितं	४४३	२०	पद्मिनीति घुं	पद्मिनी घुं
३३७	१७	निम्नगो-	निम्नगो-	२४९	१६	स्वैश्यान्तरं	स्वैश्यान्तरं
३४७	१३	“सिन्धु”	“सिन्धु”				

1932

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES

Critical editions of unprinted and original works of Oriental Literature, edited by competent scholars, and published by the Oriental Institute, Baroda

I BOOKS PUBLISHED

- 1 **Kāvya-mīmāṃsā** : a work on poetics by **Rajaśekhara** (880-920 A D) edited by C D Dalal and R Ananta Krishna Sastry, 1916 Reissued 1924 Rs 2-4
- This book has been set as a text book by several Universities including Benares Bombay and Patna*
- 2 **Narānārāyanānanda** : a poem on the Pauranic story of Arjuna and Kṛṣṇa's rambles on Mount Gernar, by Vasatupāla Minister of King Virādihavala of Dholka composed between Samvat 1277 and 1287, i.e., A D 1221 and 1231 edited by C D Dalal and R Anantakrishna Sastry 1916 Out of print
- 3 **Tarkasāngraha** : a work on Philosophy (refutation of Vaiśeṣika theory of atomic creation) by Anandajñāna or Ānandagiri the famous commentators on Sāṅkara carya's Bhasyas who flourished in the latter half of the 13th century edited by T M Tripathi 1917 Out of print
- 4 **Pārthaparākrama** : a drama describing Arjuna's recovery of the cows of King Virata by Prahlādanadeva the founder of Palanpur and the younger brother of (Marwar) who was a edited by C D Dalal, 1917 0-0
- 5 **Rāstraudhavamśa** : an historical poem (Mahākavya) describing the history of the Bagulas of Mayūragiri from Rāstraudha king of Kanauj and the originator of the dynasty, to Narayana Shāh of Mayūragiri by Rudra Kavi, composed in Śaka 1518 or A D 1596 edited by Pandit Ēmbar Krishnamacharya with Introduction by C D Dalal, 1917 1-12
- 6 **Lingūnūśāsana** : on Grammar, by Vamana who lived between the last quarter of the 8th century and the first quarter of the 9th century edited by C D Dalal, 1918 0-8

Vasantavillāsa : an historical poem (Mahākavya) describing the life of Vastupāla and the history of

- Guzerat, by Bālachandrasūri (from Modheraka or Modhera in Kadi Prant, Baroda State), contemporary of Vastupāla, composed after his death for his son in Samvat 1296 (A D 1240) edited by C D Dalal, 1917 1-8
- 8 Rūpakasaṅgama : six dramas by Vatsarāja, minister of Paramardideva of Kalinjara, who lived between the 2nd half of the 12th and the 1st quarter of 13th century edited by C D Dalal, 1918 .. 2-4
- 9 Mohaparājaya : an allegorical drama describing the o the conver s of Guzerat, t King Ajaya deva, son of Kumārapāla, who reigned from A D 1220 to 1232 edited by Muni Chaturvijayaji with Introduction and Appendices by C D Dalal, 1918 .. 2-0
- 10 Hammīramadamardana : a drama glorifying the two brothers, Vastupala and Tejahpāla, and their King Viradhaṅgala of Dholka, by Jayasimhasūri, pupil of Virasūri and an Ācārya of the temple of Munisuvrata at Broach composed between Samvat 1276 and 1286 or A D 1220 and 1239 edited by C D Dalal, 1920 2-0
- 11 Udayasundarikathā : a romance (Campū, in prose and poetry) by Soddhala, a contemporary of and patronised by the three brothers, Chchittaraja, Nagarjuna, and Mummuniraja, successive rulers of Konkan, composed between A D 1026 and 1050 edited by C D Dalal and Pandit Embar Krishnamacharya, 1920 .. 2-4
- 12 Mahāvīdyāvidambana : a work on Nyāya Philosophy, by Bhatta Vāidindra who lived about A D 1210 to 1274 edited by M R Telang, 1920 .. 2-8
- 13 Prācīnagurjarakāvysaṅgraha : a collection of old Guzerati poems dating from 12th to 15th centuries A D edited by C D Dalal, 1920 .. 2-4
- 14 Kumārapālpratibodha : a biographical work in Prakṛta by Somaprabhācharya, composed in Samvat 1241 or A D 1195 edited by Muni Jinavijayaji, 1920 7-8
- 15 Ganakārikā : a work on Philosophy (Paśupata School) by Bhasarvajña who lived in the 2nd half of the 10th century edited by C D Dalal, 1921 .. 1-4
- 16 Saṅgītamaḥaranda : a work on Music by Narada edited by M R Telang, 1920 .. 2-0
- 17 Kavindrācārya List : list of Sanskrit works in the collection of Kavindrācārya, a Benares Pandit (1656 A D) edited by R Anantakrishna Shastry, with a foreword by Dr Ganganatha Jha, 1921 . 0-12
- 18 Vārāghyāsūtra : Vedic ritual (domestic) of the Yajurveda edited by Dr R Shamasastri, 1920 . 0-10
- 19 Lekhapaddhati : a collection of models of state and private documents, dating from 8th to 15th centuries A D.:

- edited by C D Dalal and G K Shrigondekar 1925 Rs A 2-0
- 20 **Bhavisayattakaha or Pañcatmikaha** a romance in Apabhramsa language by Dhanapala (circa 12th century) edited by C D Dalal and Dr P D Gune 1923 6-0
- 21 **A Descriptive Catalogue of the Palm leaf and Important Paper MSS in the Bhandars at Jessalmere** compiled by C D Dalal and edited by Pandit L B Gandhi 1923 3-4
- 22 **Parasuramakalpasūtra** a work on Tantra with commentary by Ramesvara edited by A Mahadeva Sastry B.A 1923 *Out of print*
- 23 **Nityotsava** a supplement to the Parasuramakalpasutra by Umānandanātha edited by A Mahadeva Sastry B.A 1923 Second revised edition by Swami Tirvikrama Tirtha 1930 5-0
- 24 **Tantrarahasya** a work on the Prābhākara School of Purvamīmāṃsa by Rāmānujācārya edited by Dr R Shamasastri 1923 1 8
- 25 32 **Samarangana** a work on architecture town planning and engineering by king Bhoja of Dhara (11th century) edited by Mahamahopadhyaya T Ganapati Shastri Ph.D Illustrated 2 vols 1924 1925 10-0
- 26 41 **Sadhanamalā** a Buddhist Tantric text of rituals dated 1165 A.D. consisting of 312 small works composed by distinguished writers edited by Benoytosh Bhattacharyya M.A. Ph.D Illustrated 2 vols 1925-1928 14 0
- 27 **A Descriptive Catalogue of MSS in the Central Library Baroda Vol 1 (Veda Vedāṅgana and Upaniṣads)** compiled by G K Shrigondekar M.A. and K M Ramaswami Shastri with a Preface by B Bhattacharyya Ph.D 1925 0-0
- 28 **Manasollasa** or 'The Treasury of the Mind' a clopædic work connected with the court of Somesvaradeva a Chalukya King of the 12th century edited by G K Shrigondekar M.A. 3 vols vol I 1925 2 12
- 29 **Nalavilasa** a drama by Rāmachandrasuri pupil of Hemachandrasuri describing the Paurāṇika story of Nala and Damayanti edited by G K Shrigondekar M.A. and L B Gandhi 1926 2-4
- 30 31 **Tattvasaṅgraha** a Buddhist philosophical work of the 8th century by Śāntarakṣita a Professor at Nālandā with Pañjikā (commentary) by his disciple Kamalasīla also a Professor at Nālandā edited by Pandit Embar Krishnamāchārya with a Foreword in English by B Bhattacharyya M.A. Ph.D 2 vols 1926 24-0

- 33 34 **Mirat-i-Ahmadi:** By Ali Mahammad Khan, the last Moghul Dewan of Gujarat edited in the original Persian by Syed Nawabali, M A, Professor of Persian, Baroda College, 2 vols, illustrated 1926-1928 19-8
- 35 **Mānavagrhyasūtra.** a work on Vedic ritual (domestic) of the Yajurveda with the Bhāṣya of Astāvakra edited with an introduction in Sanskrit by Pandit Ramakrishna Harshaji Śāstri, with a Preface by Prof B C Lele 1926 5-0
- 36 **Nāṭyasāstra** of Bharata with the commentary of Abhinavagupta of Kashmir edited by M Ramakrishna Iyengar M A, 4 vols vol I, illustrated, 1926 6-0
- 37 **Apabhramśakāvya-trayī** consisting of three works, the Carcari, Upadesarasayana and Kālasvarūpakulaka, by Jinadatta Śūri (12th century) with commentaries edited with an elaborate introduction in Sanskrit by L B Gandhi, 1927 4-0
- 38 **Nyāyapraveśa, Part I (Sanskrit Text)** on Buddhist Logic of Dinnaga, with commentaries of Haribhadra Suri and Parsvadeva edited by Principal A B Dhruva M A, LL B Pro Vice Chancellor, Hindu University, Benares 1930 4-0
- 39 **Nyāyapraveśa, Part II (Tibetan Text)** edited with introduction notes, appendices, etc, by Pandit Vidhushekhar Bhattacharyya, Principal Vidyabhavana, Visvabharati, 1927 1-8
- 40 **Advayavajrasaṅgraha** consisting of twenty short works on Buddhist philosophy by Advayavajra, a Buddhist savant belonging to the 11th century A D, edited by Mahamahopadhyāya Dr Haraprasad Sastri, M A C I E, Hon D Litt, 1927 2-0
- 42, 60 **Kaīpadrukośa:** standard work on Sanskrit Lexicography by Kesava edited with an elaborate introduction by the late Pandit Ramavatara Sharma, Sahityacharya M A, of Patna and index by Pandit Surendra Sharma, 2 vols, vol I, 1928 . 10-0
vol II *Shortly*
- 43 **Mirat-i-Ahmadi Supplement** by Ali Muhammad Khan Translated into English from the original Persian by Mr C N Seddon, I O S (*retired*), and Prof Syed Nawab Ali, M A Illustrated Corrected reissue, 1928 6-8
- 44 **Two Vajrayāna Works:** comprising Prajñopāyavinīśaśāstrī of Anāṅgavajra and Jñānasiddhi of Indrabhūti—two important works belonging to the little known Tantra school of Buddhism (8th century A D) edited by B Bhattacharyya, Ph D, 1929 3-0
- 45 **Bhīvaṇīprakāśana** of Śāradātanaya a comprehensive work on Dramaturgy and Rasa, belonging to A D 1175-1250, edited by His Holiness Yadugiri Yativraja Swami, Melkote, and K S Ramaswami Sastri, Oriental Institute, Baroda, 1929 7-0

- 46 *Rāmācarita* of Abhinanda Court poet of Haravarsa probably the same as Devapala of the Pala Dynasty of Bengal (cir 9th century A D) edited by K S Rama swami Sastri 1929 Rs 4 7 8
- 47 *Nañjarājayasobhāsana* by Nisumhakavi alias Abhinava Kalidasa a work on Sanskrit Poetics and relates to the glorification of Nañjaraja son of Virabhupa of Mysore edited by Pandit E Krishnamacharya 1930 5 0
- 48 *Nāṭyadarpana* on dramaturgy by Ramacandra Suri with his own commentary edited by Pandit L B Gandhi and G K Shringondekar M A 2 vols vol I 1929 4-8
- 49 *Pre Dinnaṅga Buddhist Texts on Logic* from Chinese Sources containing the English translation of *Satasāstra* of Āryadeva Tibetan text and English translation of *Vigraha vyavahāri* of Nagarjuna and the re translation into Sanskrit from Chinese of *Upayakāya* and *Tarkasāstra* edited by Prof Giuseppe Tucci 1930 9 0
- 50 *Mirat : Ahmadi Supplement* Persian text giving an account of Guzerat by Ali Muhammad Khan edited by Syed Nawab Ali M A Principal Bahadur College Junagadh 1930 0-0
- 51 *Trisastīśalākāpurnasācarita* of Hemacandra translated into English with copious notes by Dr Helen M Johnson of Osceola Missouri USA 4 vols vol I (*Ādiśvarasācarita*) illustrated 1931 15-0
- 52 *Dandaviveka* a comprehensive Penal Code of the ancient Hindus by Vardhamana of the 15th century A D edited by Mahamahopadhyaya Kamala Krishna Smṛtitīrtha 1931 8 8
- 53 *Tathagataguhyaka* or *Guhyasamaja* the earliest and the most authoritative work of the Tantra School of the Buddhists (3rd century A D) edited by B Bhattacharyya Ph D 1931 4-4
- 54 *Jayakhayasamhitā* an authoritative Pāncarātra work of the 5th century A D highly respected by the South Indian Vaiṣṇavas edited by Pandit M Krishnamacharyya of Vadtal with one illustration in nine colours and a Foreword in English by B Bhattacharyya Ph D 1931 12-0
- 55 *Uddbhata* with the title as *Uddbhata-viveka* of (A D) edited by K S Ramaswami Sastri 1931 2-0
- 56 *Parananda Sutra* an ancient Tantric work of the Hindus in Sutra form giving details of many practices and rites of a new School of Tantra edited by Swami Trivikrama Tīrtha with a Foreword by B Bhattacharyya Ph D 1931 3-8

Rs A.

- 57 **Ahsan-ut-Tawarikh** : history of the Safvi Period of Persian History, 15th and 16th centuries, by Hasan-i Rumlu edited by C N Seddon, ICS (retired), Reader in Persian and Marathi, University of Oxford, 2 vols Vol I (Text) 11-0
- 58 **Padmānanda Mahākāvya** : giving the life history of Rsabhadeva, the first Tirthankara of the Jainas, by Amarachandra Kavi of the 13th century edited by H R Kapadia, M A, 1932 14-0
- 59 **Śabdaratnasamanvaya** : an interesting lexicon of the Nanartha class in Sanskrit compiled by the Maratha King Sahaji of Tanjore edited by Pandit Vitthala Sastri, Sanskrit Pathasāla, Baroda, with a foreword by B Bhattacharyya, Ph D *Shortly*
- 61 **Śaktisangama Tantra** : a voluminous compendium of the Hindu Tantra comprising four books on Kālī, Tārā, Sundarī and Chhinnamastā edited by B Bhattacharyya, M A, Ph D, 4 vols, vol I, Kālikhanda *Shortly*

II BOOKS IN THE PRESS.

- 1 **Nāṭyaśāstra** : Vol II, edited by M Ramakrishna Kavi
- 2 **Mānasollāsa** or **Abhilasitārthacintāmaṇi**, vol II, edited by G K Shrigondekar, M A
- 3 **A Descriptive Catalogue of MSS. in the Oriental Institute, Baroda**, vol II (Śrauta, Dharma, and Grhya Sūtras) compiled by the Library staff
- 4 **A Descriptive Catalogue of MSS. in the Jain Bhandars at Pattan** edited from the notes of the late Mr C D Dalal, M A, by L B Gandhi, 2 vols
- 5 **Siddhāntabindu** : on Vedānta philosophy by Madhusūdana Sarasvatī with commentary of Purusottama edited by P C Divanji, M A, LL M
- 6 **Portuguese Vocables in Asiatic Languages** translated into English from Portuguese by Prof A. X. Soares M.A, Baroda College, Baroda
- 7 **Abhisamvāyānākārāloka** a lucid commentary on the Prañjāparamitā, a Buddhist philosophical work, by Simhabhadra edited by Prof Giuseppe Tucci
- 8 **Śaktisangama Tantra** : comprising four books on Tara, Kālī, Sundarī, and Chhinnamastā edited by B Bhattacharyya, Ph D, 4 vols, vol II
- 9 **Nāṭyadarpana**, Vol. II : introduction in Sanskrit giving an account of the antiquity and usefulness of the Indian drama, the different theories of Rasa, and an examination of the problems raised by the text by L B Gandhi
- 10 **Istasiddhi** : on Vedānta philosophy by Vimuktātma, disciple of Ayyayātma, with the author's own commentary edited by M Huriyanna, M A, Retired Professor of Sanskrit, Maharaja's College, Mysore

- 11 **Alamkāramahodadhi** : a famous work on Sanskrit Poetics composed by Narendraprabha Sūri at the request of Minister Vastupāla in 1226 A.D. edited by Lalchandra B. Gandhi of the Oriental Institute, Baroda
- 12 **Sanskrit Texts from Bali** : comprising a large number of Hindu and Buddhist ritualistic, religious and other texts recovered from the islands of Java and Bali with comparisons edited by Professor Sylvain Levi
- 13 **Sūktimuktāvalī** : a well known Sanskrit work on Anthology, of Jalhana, a contemporary of King Kṛṣṇa of the Hoysala Yādava Dynasty (A.D. 1247) edited by Pandit E. Krishnamacharya, Sanskrit Pathasala, Vadtal
- 14 **Tarikh-i-Mubarakkhsbah** : an authentic and con-
lege, Bhagalpur
- 15 **Kāvya-mīmāṃsā** . A Sanskrit work on Poetics of Rajasekhara third revised edition by K. S. Ramaswami Sastri of the Oriental Institute, Baroda.
- 16 **Sābara-Bhāṣya** on the Mīmāṃsā Sūtras of Jaimini Translated into English by Mahamahopādhyaya Dr. Gangadhar Jha, M.A., D.Litt., etc., Vice Chancellor, University of Allahabad
- 17 **Gandavyūha** : a Buddhist work describing the history of Sudhana in search of perfect knowledge, and the exploits of Mañjuśrī (3rd century A.D.) edited by B. Bhattacharyya, Ph.D.
- 18 **Gaṇitatilakavṛtti** . of Śrīpati with the commentary of Śiṃhatilaka, a non-Jain work on Arithmetic and Algebra with a Jain commentary edited by H. R. Kapadia, M.A.
- 19 **Nārāyaṇa Śataka** a devotional poem of high literary merit by Vidyākara with the commentary of Pīṭambara edited by Pandit Shrikant Sharma
- 20 **Dvādasāraṇayacakra** . an ancient polemical treatise giving a resumé of the different philosophical systems with a refutation of the same from the Jain standpoint by Mallavadi Suri with a commentary by Śiṃhasuri Gaṇi edited by Mumtaz Ali Chaturvedi
- 21 **Gurjararāsāvalī** a collection of several old Gujarati Rasas edited by Messrs B. K. Thakore, M. D. Desai, and M. C. Modi
- 22 **N**
Oriental Institute, Baroda
- 23 **Mādhavānala Kāmakandalā** : a romance in old western Rajasthan by Ganapati, a Kayastha from Amod. edited by M. R. Majumdar, M.A., LL.B.

- 24 **Rājadharmā-Kaustubha** : an elaborate Smṛti work on Rājadharmā, Rājanīti and the requirements of kings by Anantaśrīva edited by Mahamahopādhyaya Kamala Kṛṣṇa Smṛtītīrtha
 - 25 **Paraśurāma-Kalpasūtra** : an important work on Tantra with the commentary of Rāmesvara second revised edition by Swamī Trivikrama Tīrtha
 - 26 **Tarkabhāṣā** : a work on Buddhist Logic by Mokṣākara Gupta of the Jagaddala monastery edited with a Sanskrit commentary by Pandit Īmbar Kṛṣṇama-chārya of Vādāl
 - 27 **Trisastīśalākāpurasacaritra** . of Hemacandra translated into English by Dr Helen M Johnson, 4 vols , vol II
 - 28 **Ahsan-ut-Tawarīkh** : history of the Safavī period of Persian History edited by C N Seddon, I.C.S (retired), University of Oxford, Vol II (English translation)
-

THE GAEKWAD'S STUDIES IN RELIGION AND PHILOSOPHY

- 1 **The Comparative Study of Religions** [Contents I the sources and nature of religious truth II super natural beings good and bad III the soul its nature origin and destiny IV *sin and suffering* salvation and redemption V religious practices VI the emotional attitude and religious ideals] by Alban A Widgery, M A 1922 Rs A 15-0
- 2 **The Philosophy and Theology of Averroes** [Contents I a decisive discourse on the delineation of the relation between religion and philosophy Ia on the problem of eternal knowledge which Averroes has mentioned in his decisive discourse II an exposition of the methods of arguments concerning the doctrines of the faith] by Mohammad Jamilur Rahman M A 1921 (Cloth Rs 5/) 3-0
- 3 **Religious and Moral Teachings of Al Ghazzali** [Contents I the nature of man II human freedom and responsibility III pride and vanity IV friendship and sincerity V the nature of love and man's highest happiness VI the unity of God VII the love of God and its signs VIII *riza* or joyous submission to His will] translated by Syed Nawab Ali M A 1921 2-0
- 4 **Goods and Bads** being the substance of a series of talks and discussions with H H the Maharaja Gaekwad of Baroda [Contents introduction I physical values II intellectual values III aesthetic values IV moral value V religious value VI the good life its unity and attainment] by Alban G Widgery M A 1920 (Library edition Rs 5) 3-0
- 5 **Immortality and other Essays** [Contents I philosophy and life II immortality III morality and religion IV Jesus and modern culture V the psychology of Christian motive VI free Catholicism and non Christian Religions VII Nietzsche and Tolstoi on Morality and Religion VIII Sir Oliver Lodge on science and religion IX the value of confessions of faith X the idea of resurrection XI religion and beauty XII religion and history XIII principles of reform in religion] by Alban G Widgery M A 1919 (Cloth Rs 3/) 2-0
- Confutation of Atheism** a translation of the *Hadis Halila* or the tradition of the Myrobalan Fruit translated by Vah Mohammad Chhanganbhai Vornia 1918 0-14
- Conduct of Royal Servants** being a collection of verses from the *Viramitrodaya* with their translations in English Gujarati and Marathi by B Bhattacharyya M.A., Ph D 0-6

Agent in Germany :

OTTO HARRASSOWITZ, . .

BUCHHANDLUNG UND ANTIQUARIAT,

QUERSTRASSE 14,

LEIPZIG.

For further particulars please communicate
with—

THE DIRECTOR,
Oriental Institute, Baroda.